

Universitätsbibliothek Wuppertal

Appianu Alexandreōs Rhōmaika

Continens earum Punicam, Syriacam, Parthicam, Mithridaticam, Ibericam,
Annibalicam

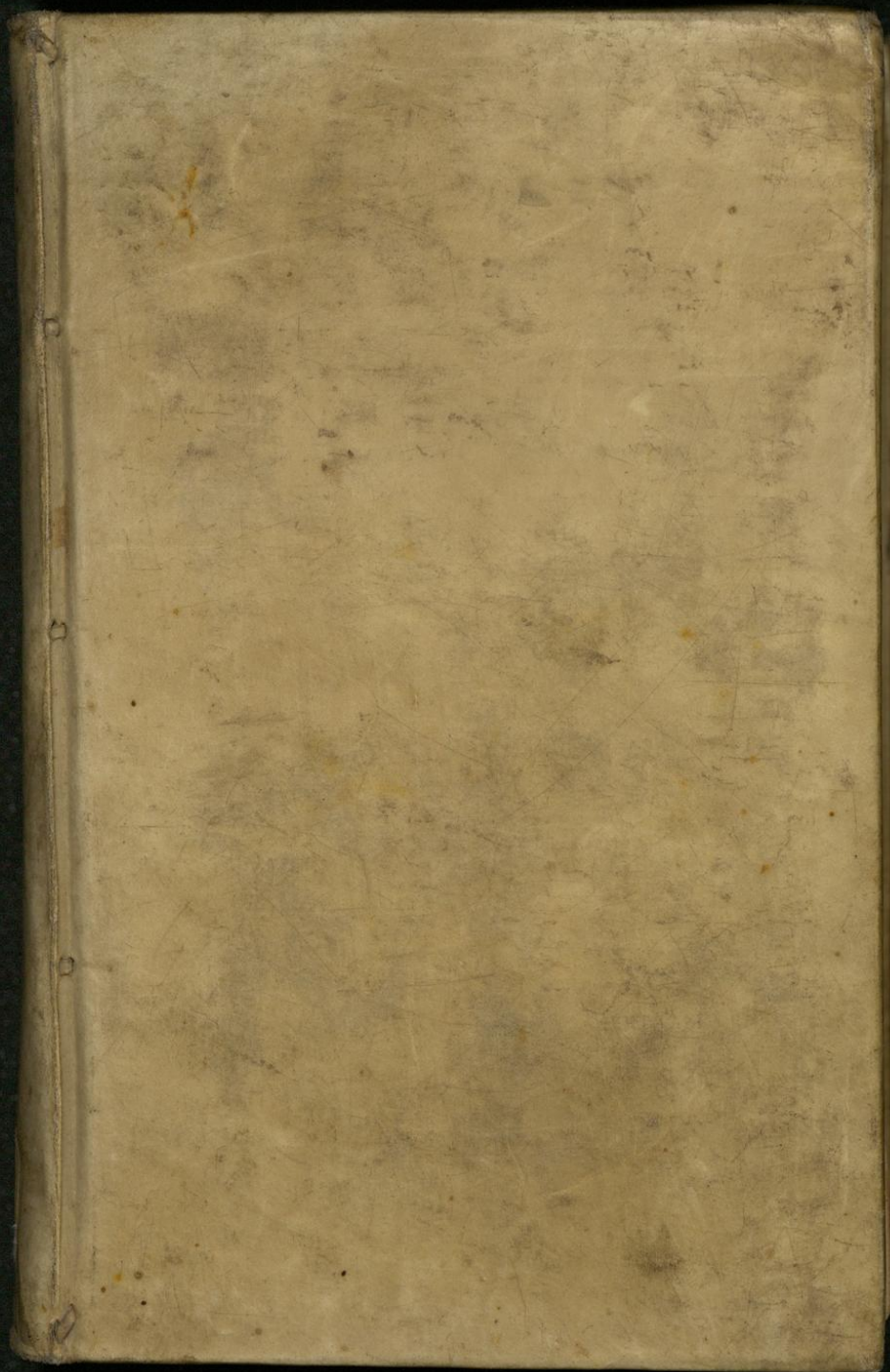
Appianus

Amstelodami, 1670

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1209](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1209)

EX LIBRIS

HERMANNI HEUSER

* 7. JUNI 1870.

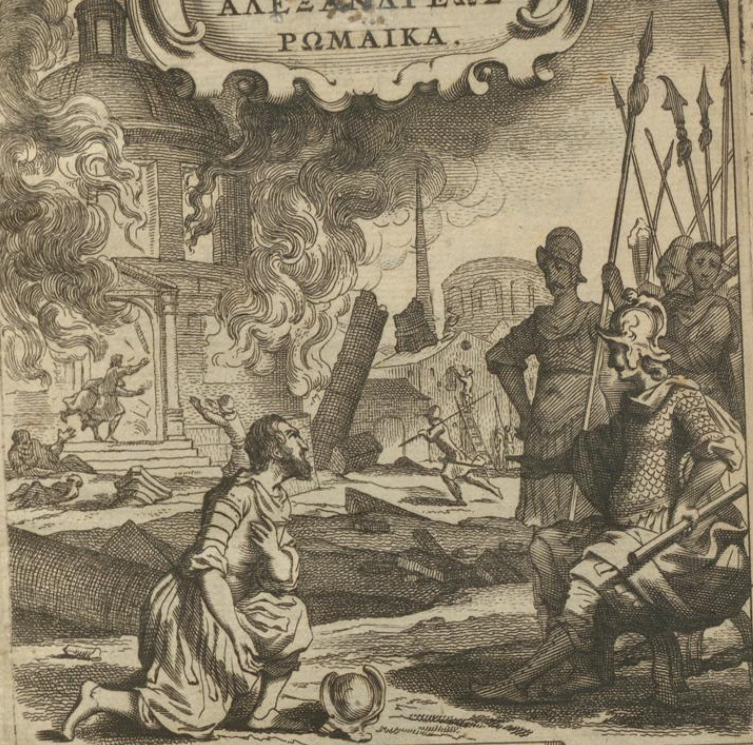
† 21 FEBRUAR 1901.

L. 1

83 b

ΑΠΠΙΑΝΟΥ
ΑΔΕΞΑΝΔΡΕΩΣ
ΡΩΜΑΙΚΑ.

AMSTELODAMI

Apud Ioannes { à Waelberge
 à Someren

Anno 1670.

ΑΠΡΙΑΝΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΡΟΜΑΙΚΑ

ΑΜΣΤΕΡΔΑΜ
Johannes J. Wapberg
Johannes J. Wapberg

ΑΠΡΙΑΝΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΡΟΜΑΙΚΑ

ΑΠΡΙΑΝΟΥ
ΔΡΙΝΙ
ΗΙΣΤ

Τὰς πρώτας
ΠΥΝΙΚΑΝ,
ΠΑΡΘΙΚΑΝ
ΙΒΗΡΙΚΑΝ.

ΑΛΕΞΑΝ
Υπομνήματα

ΗΕΝΡΙ
Ανδρ. Διδασκ. Γραμματ.

ΑΜΣΤΕΡΔΑΜ
Johannes J. Wapberg
Johannes J. Wapberg

Α Π Π Ι Α Ν Ο Υ
Α Λ Ε Ξ Α Ν Δ Ρ Ε Ω Σ
Ρ Ω Μ Α Ι Κ Α.

ΑΡΡΙΑΝΙ ΑΛΕΧΑΝ-
ΔΡΙΝΙ ΡΟΜΑΝΑΡΟΜ
ΗΙΣΤΟΡΙΑΡΟΜ

Pars prior, continens earum

PUNICAM,
PARTHICAM,
IBERICAM,

SYRIACAM,
MITHRIDATICAM,
ANNIBALICAM.

ALEXANDER TOLLIVS,
Utrumque textum multis in locis emenda-
vit, correxit &

HENRICI STEPHANI,

Ac Doctorum quorundam Virorum Selectas Annotationes adiecit.

AMSTELODAMI,

Ex Officinâ JOH. JANSSONII à WAESBERGEN,
Et JOHANNIS à SOMEREN.

ANNO M. DC. LXX.

ALPHANI ALEXANDRI
HISTORICUM

ALPHANI ALEXANDRI
HISTORICUM

ALPHANI ALEXANDRI
HISTORICUM

ALPHANI ALEXANDRI
HISTORICUM

ALPHANI ALEXANDRI
HISTORICUM

ALPHANI ALEXANDRI
HISTORICUM

ALPHANI ALEXANDRI
HISTORICUM

ALPHANI ALEXANDRI
HISTORICUM

ALPHANI ALEXANDRI
HISTORICUM

ALPHANI ALEXANDRI
HISTORICUM

ALPHANI ALEXANDRI
HISTORICUM

ALPHANI ALEXANDRI
HISTORICUM

ALPHANI ALEXANDRI
HISTORICUM

ALPHANI ALEXANDRI
HISTORICUM

ALPHANI ALEXANDRI
HISTORICUM

ALPHANI ALEXANDRI
HISTORICUM

ALPHANI ALEXANDRI
HISTORICUM

ALPHANI ALEXANDRI
HISTORICUM

CELSISSIMO ac POTENTISSIMO
P R I N C I P I,
C A R O L O
SANCTA-MAVRO,
DUCI MONTAUSERIO,
P A R I F R A N C I Æ,
REGIORUM ORDINUM
EQUITI TORQUATO,
NORMANNIÆ, INCULISMENSIS,
SANTONIÆ, ALSATIÆ PROVIN-
CIARUM PRÆFECTO,
GALLIARVM DELPHINIS
GUBERNATORI, &c.

U E M A D M O D V M illi, qui
blandissimo Tuo congressu fruun-
tur, postquam ab eo discesserunt,
sentiunt idem sibi prope evenire,
quod iis solet, qui intenti atque
adeo inconniyentes in solis lumi-
ne diu

DEDICATIO.

ne diu hæserunt, quibus etiam longius digressis, caligant tamen adhuc oculi, nec vim pristinam obtutus facile possunt recipere. Sic nobis, Celsissime Princeps, longo licet regionum intervallo summotis, Tui nominis & uno omnium ore deprædicatarum virtutum splendor, assiduè obversatur, & dici vix potest, quantus nos rapiat animi excessus & divina quædam ἀνὰ ψυχῇ; reme-
tientes animo tum ea quæ Tu incredibili animi magnitudine & prudentia, approbante etiam belli fortuna, perfecisti; tum vero cum rerum præclarissimè gestarum gloria conjunctam humanitatem, clementiam, bonitatem, affabilitatem, & eam, quam vix Latinè interpretamur, ἐὺνεγορία: cum scilicet Te adeo submittere soleas, ut omnibus qui salutare Te desiderant aditus facillimos præbeas, eosque non pro amplitudine Tuæ Celsitudinis, sed pro modulo accedentium imbecillitatis excipias. Quin etiam ut eosdem ad recta studia ac-
crius tuo exemplo inflammes, interiores sæpe literas, & quæ ad Politicam, & Historiam atque adeo universam Philologiam pertinent, tam graviter, tam doctè, tam eleganter pertractas, ut qui Te differentem audierit, non satis possit admirari, quomodo Principi, cuius humeris pro justa parte salus publica, maxima rerum moles, tot Provinciarum cura, denique in spem regni succrescentis DELPHINI moderamen, incumbit, ad ea reminiscenda vel otium superpetat vel
memo-

D E D I C A T I O.

memoria. Sed ita est profecto, non in inani hominum persuasione, sed in optimarum & pulcherrimarum artium, totiusque antiquitatis cognitione rerum prudenter ac feliciter agendarum seminaria posita sunt, & magni ac præcellentes Viri, Tibique simillimi, qui terrarum olim imperio potiti sunt, non aliis fundamentis nitebantur, aut rerum quas moliebantur magnitudinem sustinebant. His igitur causis, Celsissime Princeps, permoti, summa religione Te jam dudum venerati sumus, & nunc cum APPIANO ALEXANDRINO, Scriptori, cui res Romanæ plurimum debent, nova veste à nobis donato, Patronus pro more quærendus esset, Primus Tu, cujus illum auctoritati ac patrocinio commendaremus in mentem venisti; eum potissimum in finem, ut publicè constaret, nos Celsitudini Tuæ ita esse dicatos, ut solent quæ *ἀναθήματα* vocantur, quæ nulla expiatione aut exauguratione revelli, aut in alios usus, quam in quos consecrata sunt, revocari possunt. Tu tantum, Celsissime Princeps, munus hoc nostrum serenâ fronte accipias, & nos devotissimum erga Te animum afferentes tua gratia & favore dignos ducas. Sic Deus Opt. Max. omnia tua acta publicè & privatim fortunet: sic gloriam tuam indies magis & magis etiam ad invidiam augeat: sic Te ac Familiam Tuam singulari divinâ suâ benevolentia complectatur, & dignitatem hanc Tuam, in qua & natalium splendor & summa virtutum me-

DEDICATIO.

rita Te posuerunt, universæ Galliæ faustam ac felicem esse patiatur. AMSTELODAMI Idib. Februar. clc lcc lxx.

*Celsitudinis Tuæ Humillimi
Clientes*

JOH. JANSONIUS à WAESBERGEN,

Et

JOHANNES à SOMEREN.

Α' ΠΠΙΑ

Α Π Π Ι Α Ν Ο Υ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

ΡΩΜΑΙΚΑ.

A P P I A N I

ALEXANDRINI

IN ROMANAS

HISTORIAS

PRÆFATIO.

ΤΗΝ Ρωμαϊκὴν ἱστορίαν δεχόμενος συγγραφέν, ἀναγκαῖον ἦν μοι περιγράψαι τὰς ἐξ ἑκείνης ὅσων ἐθνῶν ἄρχοντες Ρωμαῖοι εἰσὶν ὅτι εἶδε· ἐν μὲν τῷ Ὀκεανῷ, Βρετανῶν ἔσπετον μέρες· διὰ δὲ ὅτι Ἡρακλείων ἐγγὺς ἐστὶ τῷ θαλάσῳ ἐσπένοντο, καὶ ἐπὶ ταῖς αὐταῖς ἐγγύς ἀειπλοῦντο, καὶ ἡπειρῶν ὅσων ἄρχοντες πᾶσιν, καὶ ἡπειρῶν ὅσων καὶ νήσων ἐπὶ τῷ θαλάσῳ ὅσων εἰσὶν ἐν διεξῆς περὶ τοῦ Μαυρουσίου ὅσων ἀπὸ τῷ θαλάσῳ, ὅσων τε ἄλλα Λιβύων ἐθνη μέγα Καρχηδόνος καὶ τῶν ὑπερὶ Νομίδης, οὗς Ρωμαῖοι καλοῦσι Νομίδης, καὶ τῶν περὶ Νομιδίου. ἡ περὶ δὲ Αἰγύπτου ὅσων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Σύρτος μέγα Κυρήνης· Κυρήνη τε αὐτῇ, καὶ Μαρμαρίδα, καὶ Ἀμμώνιοι, καὶ οἱ τῷ Μαρείῳ λιμένι καλοῦσιν· καὶ ἡ μεγάλη πόλις τῇ Ἀλεξανδρῷ ἔθηκε ὡς Αἰγύτιον Cyrene ipsa, Marmaridæ, Hammonique, & quicquid populorum circa Mareiam lacum habitat: ad hæc magna illa urbs in Ægypti confinio, Alexandri conditoris nomen referens: ipsaque

Σ CRIPTVRVS populi Romani res gestas, necessarium duxi, primum fines imperii describere, qui sic habent: In Oceano Britannicarum gentium majorem partem continent: inde Herculeum fretum petentibus, atque porro universi Mediterranei maris oram easdem usque columnas circum relegentibus, quicquid insularum regionumve maritimarum in conspectum venit, Romani juris censetur. Harum gentium primi ad dexteram fretum penetrantibus sunt Mauri, quæ mare accolunt: deinde Afri alii Carthaginem usque. Supra hos remotiores à mari sunt Nomades, quos Latini vocant Numidas, ipsamque regionem Numidiam. Sequuntur in ora Libyes secundum utramque Syrtim ad Cyrenen pertinentes: tum Cyrene ipsa, Marmaridæ, Hammonique, & quicquid populorum circa Mareiam lacum habitat: ad hæc magna illa urbs in Ægypti confinio, Alexandri conditoris nomen referens: ipsaque

que Ægyptus, parens adverso Nilo navigantibus usque versos ad Orientem Æthiopas, per mare verò usque Pelusium. Hinc cursu flexo in ora occurrit Palæstina regio Syriæ, supra quam est pars quadam Arabum. ad mare Palæstinos contingunt Phœnices: superiora occupat cava (ut vocant) Syria, & quæ Euphratem usque amnem porrigitur: tum remotiores etiam Palmyreni cincti arenis squalentibus, & ipsi ad Euphratem pertinentes. Post Syros sunt Cilices, hisque confines Cappadoces, & Armeniæ pars quam Minorem nominant. deinde ceteræ gentes, quodquot secundum Euxinum pontum parent Romano imperio. harum Syri & Cilices nostrum mare spectant: Armenii verò atque Cappadoces hinc Ponticis nationibus sunt finitimi, inde mediterraneis quas Major Armenia complectitur: nulla quidem Romanis tributa pendens, sed eorum autoritate reges accipiens. Medio autem Cappadocas inter & Cilicas spatio, quæ in Ioniam iter est, ingens in mare procurrat peninsula, cuius dextrum latus Euxino Propontidæque & Hellesponto atque Ægeο clauditur, lævum Pamphylio Ægyptiόque mari aluitur: fertur enim utrumque peninsulam facere: cuius incolæ ad Ægyptium pelagus versi Pamphylii sunt & Lycii, ac deinceps Cares usque Ioniam: ceteri Euxinum, Propontidem, Hellespontumque spectant, Galatæ, Bi-

πρὸν Αἰγυπτὸς τε αὐτῇ, μέγας Αἰθίοπων τῶν ἐσὼν ἀνὰ τὸ Νεῖλον πλεῖον, καὶ μέγας Πηλουσιᾶς Ἀφῆς θαλάσσης· ἐπιστρέφοντι δὲ τὸ πλοῦν, καὶ ᾠκεῖόντι, Συρία τε καὶ Παλαστίνη, καὶ ὑπὲρ αὐτῆν μέγας Ἀραβίων. ἐχθρόντι δὲ τῇ Παλαστίνῃ Φοινικὲς ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ καὶ Φοινικῶν ὑπερθεῖν, ἥ τε καὶ κατὰ Συρίαν, καὶ μέγας ἐπὶ ποταμῷ Εὐφράτι. ἀπὲρ θαλάσσης ἀνὰ, Παλμυρηνοὶ τε καὶ ἡ Παλμυρηνῶν ψάμμος ἐπ' αὐτὸν Εὐφράτι καὶ ἡγεῖται Κιλικίης τε Συρίαν ἐχθρόντι, & Καππαδοκίαν Κιλικίαν ὁμοῖον, καὶ μέγας Ἀρμενίαν. ἐς καλοῦσιν Ἀρμενίαν βαρβαρῶν. παρὰ τε δὲ Εὐφράτιον ποταμὸν, ἀλλὰ οὐκ παντὶ καὶ Ῥωμαίων ὑπέστη ἡ Συρία μὲν δὲ & Κιλικίης ἐς τὴνδε τὴν θαλάσσαν ἀφορῶσιν, Ἀρμενιοὶ δὲ & Καππαδοκίαν ἐς τε τὴν Ποντικὴν γῆν καὶ ἡγεῖται, καὶ ἀνὰ τὴν μεσογίαν ἐπὶ τὴν καλουμένην Ἀρμενίαν μέγας, ἥς Ῥωμαῖοι σὺν ἀρχαῖς καὶ ἐς φάρμακα καὶ αὐτοὶ δὲ αὐτοῖς ἀποδείκνυσιν τὰς βασιλείας. ἀπὸ δὲ Καππαδοκίαν καὶ Κιλικίαν ἐς τὴν Γαλιαν κατεβαίνοντι ἐστὶν ἡ μεγάλη χερσόνησος, ὅ, τε Πόντος ὁ Εὐφράτιος, & ἡ Προποντίς, καὶ ὁ Ἑλλήσποντος ἐπὶ δεξιᾷ, καὶ τὸ Αἰγαῖον, ἐν δὲ λαῖς τὸ Παμφύλιον, καὶ Αἰγυπτίον πελάγος. λίγεται καὶ ἀμφὶ ποιεῖν χερσόνησος· καὶ εἰσὶν αὐτῆς οἱ μὲν ἐς τὸ Αἰγυπτίον πέλαγος ἀφορῶντες, Παμφυλίοι τε καὶ Λυκιοὶ, καὶ μετ' αὐτὰς Κάρια, μέγας Ἰωνίας· οἱ δὲ ἐπὶ τῇ Εὐφράτι, καὶ τὴν Προποντίδα, καὶ τὴν Ἑλλάσποντον, Γαλατῆς τε καὶ Βιθυνιοὶ.

P R Æ F A T I O.

θυνοί, & Μυστοί, & Φρύγες: ἐν ᾧ
 μισογραιφ Πισοδαί τε & Λυδοί: το-
 σαύτη ἔστι τῶν Χερρόνησον οἰκῶσι,
 & πάντων ἀρχαῖσι Ρωμαῖοι. περὶ
 σαυτὲς δὲ, & ἐτέρων ἐθνῶν ἀρχα-
 σιν ἀμφὶ τῷ Πόντῳ, & Μυστῶν τῶν
 ἐν Εὐρώπῃ, & Θρακῶν ὅσοι πε-
 ρὶ τῷ Εὐξείνῳ. ὅπερ ἡ Ἰωνίας κελ-
 πῶ ἐστὶ θαλάσσης ὁ Αἰγαῖος, & ἡ
 ἐπεὶ Ἰωνίου θαλάσσης, & ὁ Σι-
 κελικῆς πορθήρης, & ἡ Οὐρρηνή θα-
 λασσα μίχεται τῶν Ἡρεκλείων σπλ-
 λῶν. τὸ τοῦ μήκος ἐστὶ ἀπὸ Ἰωνίας
 ἐπὶ τῷ Ὠκεανῷ. & ἐν ταύτῃ αὐτῇ
 παρὰ πλῶν Ρωμαίων ὑπόνομα το-
 σαύτη, ἡ τὴν Ἑλλάδα πάντα, & Θεσ-
 σαλία, καὶ Μακεδόνες, & ὅσα
 ἀσπασίκα ἀλλὰ Θρακῶν, & Ἰλλυ-
 ρίων, & Παϊονίων ἔστιν, αὕτη τε
 Ἰταλία μακροτάτη δὴ πάντων ἐ-
 θνῶν οὖσα, & ὅπερ ἡ Ἰωνία παρ-
 ἡγουσα ἐπὶ πλείστον τῇ Τυρρηνικῇ
 θαλάσσῃ, μίχεται Κελτῶν, οὓς
 αὐτοὶ Γαλάτας ἀσπασαζομένους: &
 Κελτῶν ὅσα ἔστιν, ταὶ μὲν ἐς τῶν-
 δε τῶν θαλάσσεων, ταὶ δὲ ἐς τὸ βό-
 ρειον Ὠκεανὸν ἀφορᾷ, ταὶ δὲ πε-
 ρὶ Ρῶνον ποταμὸν ὠκνηταί. Ἰση-
 ρία τε πάντα & Κελτικῆς ἐπὶ τῷ
 ἰσπεριον & βορειον Ὠκεανὸν, καὶ
 τὰς Ἡρεκλείους σήλας τελευτῶν-
 τες. & τῶν πέρα καὶ ἐφ' ἑαυτοῦ
 δηλώσω τὰ ἀκροῖεσθαι, ὅταν εἰς
 ἑαυτοῦ ἔστιν ἡ γραφὴ ἀσκήνη. νῦν
 δὲ ὅσον ὅροις μεγάλοις τῶν ἀρχαίων
 ἀσπασαζομένων, καὶ μὴ θαλάσσεων εἰρη-
 ταί, καὶ ἡ γὰρ ἀσπασαζομένη, μὴ
 τε Μαυροσίαν ἀν' εἴη τῇ παρ'
 Αἰθιοπίαι τὰς ἀπὸ ἰσπεριον: & εἰ
 τὴν θερμότητα, ἡ θερμότης ἀλλο δι-
 εἰς, μίχεται Αἰθιοπῶν τῇ εἰσῶν.
 cultiores regiones Africae, usque

thyni, Mysi, Phryges: medi-
 terranea ejus tenent Lydi & Pi-
 sidæ. tot gentes habitant hanc
 peninsulam, omnes Romano-
 rum subiectæ imperio. Trans
 fretum verò in Europa & alias
 provincias habent Ponto conti-
 guas, Mæsiam ac Thraciam quæ
 Euxinum accolit. Ab Ionia verò
 ægæus finis incipit, inde alter
 Ionius, post quem est fretum Si-
 culum, & inde Tyrrenum mare
 usque columnas Herculeas. At-
 que hæc est longitudo ad Ocea-
 num ab Ionia. in quibus oris hæc
 sunt Romanæ provinciæ, Græcia
 universa, Thessalia, Macedonia,
 tum finitimæ Thraciæ reliqua,
 & Illyricum ac Pannoniæ. Se-
 quitur ipsa Italia longissimo pro-
 tensa spatio, ab Ionio mari præ-
 ter Tyrrenicum tendens usque
 Galliam: cujus provinciæ gentes
 partim nostrum mare spectant,
 partim septentrionalem Ocea-
 num, partim secundum flumen
 Rhenum habitant. His accedit
 universa Hispania, & Celtiberi
 pertingentes ad septentrionalem
 Occidentalemque Oceanum, ac
 columnas Herculis. De singulis
 harum regionum dicitur dili-
 gentissimè, quomodo ordo narratio-
 nis ad eas nos deduxerit. Nunc
 quàm amplis finibus maritimis
 imperium includatur, dictum
 est. Terrestri verò itinere lustran-
 ti eos occurrit pars Mauritanie
 vergens ad occidentalem Æthio-
 piam, tum alia propter nimium
 æstus, aut noxias bestias, in-
 cultiores regiones Africae, usque
 orientales Æthiopas. Et hi qui-
 dem

dem in Africa sunt Romanorum termini: in Asia verò flumen Euphrates, mons Caucasus, Armeniæ Majoris regnum, Colchis quæ ad Euxinum mare colitur, & reliquum oræ illius. In Europa duo maximè fluyii Romanorum imperium finiunt, Rhenus & Danubius: horum Rhenus in septentrionale Oceanum, Danubius in Euxinum Pontum evolvitur. Alicubi tamen trans hos quoque amnes Germanis transhenanis nonnullis imperant, & Getis ultra Danubium, quos ipsi Dacos nominant. Hi sunt versus continentem termini, quantum exactissimè eos digerere potuimus. Insulæ quoque quotquot sunt in mari Mediterraneo, Cyclades, Sporades, Echinades, Tyrrenicæ, Baleares, seu quocunque alio nomine, vel circa Africam, vel in Ionio, Ægyptio, Myrtoo, Siculo ceteroque nostro mari quibuscunque distincto vocabulis: tum illar, quas ob excellentiam Græci magnas nominant, Cyprus, Creta, Rhodus, Lesbos, Eubœa, Sicilia, Sardinia, Corfica, & si qua est alia major minorve, omnes Romanis parent. In septentrionali etiam Oceano transportatis copiis in Britanniam insulam, quæ præ magnitudine videri possit alia terra continens, occuparunt plusquam dimidiam, de reliquo ejus parum solliciti, ut minus commodo, quando ne id quidem quod possident ex ea, fructus affert uberes. Ex his tot ac tantis gentibus

Ἰωπτοῦ μὲν Λιβύης Ῥωμαίοις ὄρει. τὴν δὲ Ἀσίαν, ποταμούς τε Εὐφράτης, καὶ τὸ Καύκασον ὄρεον, καὶ ἡ Ἀρμενίας τὴν μέγιστον ἀρχήν, καὶ Κόλχοι παλαιῶν Εὐξείνου θαλάσσης ἀνημέροι, καὶ τὴν λοιπὴν τῆς δὲ Ἰσπελάρους. οὗ δὲ τῇ Εὐρώπῃ ποταμοὶ δύο, Ῥῆνος τε καὶ Ἰστρον, μέγιστοι τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν ὁρίζουσι καὶ τέτων Ῥώμῃ μὲν ἐς τὸ βορείον Ὠκεανὸν Ἰστρον ἔς τὸν Εὐξείνου Πόντον καὶ Ἰνδὸν περὶ ὅσους περὶ τῇ καὶ πύδα Κελτῶν τὸ ὑπὲρ Ῥῆνον ἀρχισιν εὐρίαν, ἔστι τῶν ὑπὲρ Ἰστρον ἔς Δανεύς καλεῖται. ὄρει μὲν ἔστι καὶ ἡπειρου, ὡς ἐγγύς τε εἰλδέν τοῦ ἀρκέτους. νῆσοι δὲ πῶσαι ὅσαι τὸ ἐν τῷ θαλάσσης εἰσιν, αἳ τε Κυκλάδες, ἡ Σποράδες, ἡ Ἠϊάδες, ἡ Ἐχινάδες, ἡ Τυρρηνίδες, ἡ Μνησίαι, ἡ ὅσας ἄλλας ὀνομαζέουσιν ἑτέρας, περὶ τε Λιβύην, καὶ τὸ Ἰόνιον, ἡ Αἰγύπτιον, ἡ Μυρτωόν, ἡ Σικελικόν, ἡ ὅσας ἄλλας τῆς δὲ τὴν θαλάσσης ὀνομαζέται ὅσαι τε ἐξαιρέτως ὑπὸ τῷ Ἐλληνικῷ ὀνομαζέονται μεγάλοι νῆσοι, Κυπρὸς τε, καὶ Κρήνη, καὶ Ῥόδον, καὶ Λέσον, καὶ Εὐβοίαν, ἔστι καὶ ἡ Σικελία, ἔστι Σαρδὺν, καὶ Κύρνον, καὶ εἴς τε ἄλλη μικροτέρων τε καὶ μέγαν, ἀπαντα ἴσως ἐστὶ Ῥωμαίοις ὑποήκη. καὶ τὸν βορείον Ὠκεανὸν ἐς τὴν Βρεταννίδην νῆσον περιέχοντες ἡπειρου μεγάλης μερίσονται, τὸ κομίσαντο αὐτῆς ἔχουσιν ὑπὲρ ἡμεῖς, ὅσων τῆς ἄλλης δεξιέρων: ἔστι ἡ ἑυφορία αὐτῆς ἐστὶν ἐστὶν ἡ ἔχουσι τέτων τεσσάρων καὶ τηλικούτων ἐθνῶν ὄντων τὸ μέγιστον, Ἰσχυρίαν μὲν αὐτῶν ἐπιμέχωνας τε καὶ

P R Æ F A T I O.

[illegible]

Italos ipsos magno labore post
quingentesimum dabum an-
num perdomuerunt: cujus tem-
poris dimidium vixere sub regi-
bus. Deinde his expulsis, jure-
jurando obstricti neminem re-
gem se passuros, per optimates
rempubl. administrarunt, & per
magistratus annuos. Ceterum
post quingentos illos annis du-
centis maximè imperium im-
mensum crevit augmentis con-
tinuis, accedentibus innumeris
externis auxiliis: quo temporis
spatio plurimas populus Roma-
nus acquisivit provincias. Post
hæc C. Cæsar ceteris ætatis suæ
potentior, ubi principatum suum
constabilivit, speciem quidem
reipub. nomēque reliquit, sibi
tamen imperium in omnes usur-
pavit: & sic in hodiernum uni-
parent omnia, quem non regem
dicunt, propter religionem opi-
nor jurisjurandi veteris, sed im-
peratorem nominant: quæ ap-
pellatio communis est eorum c-
tiam qui ad certum tempus præ-
sunt exercitibus: sed revera o-
mnino reges sunt. Hoc genus
imperatorum ætas in præsentem
diem alteros c c annos penè
complevit: quo tempore urbs
reddita est ornatissima, aucta in
immensum etiam redivit, lon-
ga constantique pace res prove-
hente ad felicitatem tutissimam.
Nam imperatores hi, veteres et-
iam provincias ampliores fecer-
e, contenti maritimis regioni-
bus excolere, quàm imperium in
infini-

1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 26

JOHN B. HARRIS, JR.

[illegible]

P R Æ F A T I O.

ἡλπίσαν. ὁ δὲ ἢ Φιλίππου ἔ-
 Α-
 μωντου, ἔ Α'λεξάνδρου ἔ Φιλίππου,
 καὶ πάλιν μοι διχούσι προέξαι κα-
 κῶς ἔ ἀνάξιος αὐτῶν. ἦ τε τ' Α'-
 σίας δέχηι, ἔργον ᾧ περὶ ἔ δόστης,
 ἐδὲ ἐπὶ τῷ σμικροτάτῃ τῶν Εὐρω-
 πῶν παρὰβαλλεῖται, δι' ἀδελφείαν
 καὶ ἀτολίαν τ' ἰδιῶν. ἔ τὸτο δη-
 λῶσθαι καὶ ἔδε ἡ γραφὴ παρῴουσα. ὁ-
 λίγας δὲ μαχίας Γ'αμμακοὶ ποτύ-
 πων τ' Α'σίας ἰδιῶν κατέχον, ὅ-
 σον ἱπποκρούου, καὶ ἔωπε Μακε-
 δόνων αὐτῶν ὑπερμαχούρων. καὶ
 ἢ πολλαὶ αἰεὶ τῇ Λιούλῃ ἔ τῇ
 Εὐρώπῃ ἐξετέλειφθησαν. Ἀστυρίων
 τε αὐ, καὶ Μήδων, καὶ Περσῶν, περὶ
 τῶνδε μεγίστων ἡμαρῶν εἰς Α'λέ-
 ξάνδρου τ' Φιλίππου σωτηριῶν,
 αὐτὰν δ' ἔχουσι ἐφίγκουσι τ' ἀνα-
 κτοσίαν ἐπὶ, ὅσα εἰς Γ'αμμακοὶ
 ἔ τ' παρόντα χροῖον. τό, τε μὲν δὲ
 τ' δέχης τ' σκείων ἐδὲ ἐς ἡμισυ
 νομίζω, πῶς τε τ' ἡμαρῶν ἀπαν-
 τῶν, τεκμαυρομένη, ὅτ Γ'αμμακοὶς
 δὲπὶ τ' δύσιν καὶ τὸν αὐτὸν ἐσάραον
 ὧ κενοῖσι, ἐπὶ τὸ Κανυρῶν ὄρη,
 καὶ ποταμῷ Εὐφράτῃ, καὶ ἐς
 Αὐρίοπας τὸς ἄνω δι' Αὐγύπτου
 καὶ Α'ραβίαν ἐπὶ τ' ἐκὼν ὧ κενοῖσι ἢ
 δέχῃ διεξέρχεται καὶ ὄρη ἐπὶ αὐ-
 τῶν δ' ὧ κενοῖσι ἀρχοῖον τε καὶ
 θυρῶν ἔ τῶν θαλάσσης τε πε-
 σῆς ἡμαρῶν δύνουσι τ' ἐνὸς ὄρους, καὶ
 ἵσταν αἰψῶν, καὶ ἐν τῷ ὧ κενοῖσι
 Βρετῶν, Μήδων τε ἔ Πέρσων,
 ὅτε πλείη θαλάσσης, ἢ ὁ Παμ-
 φυλὸς κέλυτον ἡδὲ, καὶ μὴ νη-
 σὶν ἔ τῇ Κῶς, ἢ π πον ἄλλοι
 σμικροὶ τ' Γ'ωνίας ἐν θαλάσῃ τῇ
 τε Περσικῇ κέλυτον, καὶ δὲ τῶν

ταῖσι. Δὲν ὁ Φιλίππου τ' Α'-
μωνι, & Α'λεξάνδρου τ' Φιλίππου,
καὶ πῶς μοι διέκωσεν πρῶτα κα-
κῶς & ἀναξίως αὐτῶν. ἦ τε τ' Α'-
σίας δέχεται, ἔργον μὲν περὶ & δόξης,
ἐξελίξεται τὰ συμφορατώδη Εὐρω-
παιῶν παραβάλλεται, δι' ἀσθένειαν
καὶ ἀπολείπειν τ' ἰδιῶν. & τὸτο δη-
λῶσθαι καὶ ἡδὲ ἡ γραφὴ σαφές. ὁ-
λίγους ὅμως μακρὰς Ρωμαῖοι παύ-
ταιν τ' Ασίας ἰδιῶν κατέχον, ὅ-
σον ἐπικρατεῖται, καὶ ἔντα Μακε-
δονίαν αὐτῶν ὑπερμαχόμενον. τὰ
ὅτι πολλὰ αὐτοῖς τῶν Λιβύων & τῶν
Εὐρώπων ἐξετέλειφθησαν. Ἀσσυρίων
τε αὐτοῖς, καὶ Μήδων, καὶ Περσῶν, πρὶν
τῶνδε μεγίστων ἡμερῶν εἰς Α'λέ-
ξανδρον τ' Φιλίππου σωτηριώδων,
οὐτ' αὖτ' ἔχοντες ἐφίκηται τ' ἐνα-
ρτισίαν ἰσχύϊ, ὅσα ἐστὶ Ρωμαίων εἰς
τὴν παρόντην χρόνον. τότε, τοῖς μάλιστα
τ' δέχεται τ' σκέπειν ἐξελίξεται ἐς ἡμῶν
νομισμῶν, πῶς τε τ' ἡμερῶν ἀπαρ-
τῶν, τεκμαίρομαι, ὅτι Ρωμαῖοις
δὲν τὴν δύσιν καὶ τὴν πᾶσιν ἐσπέρων
ὁ Κεανὸς, ἐπὶ τὸν Κανικόν ὄρεον,
καὶ ποταμὸν Εὐφράτην, καὶ ἐς
Αἰθιοπίας τὰς αἰῶνας δι' Αἰγύπτου
καὶ Α'ραβίαν ἐπὶ τὴν ὥσαν ὁ Κεανὸς ἡ
δὲ δέχεται διέξερχει, καὶ ὄρεον ἐστὶν αὐ-
τοῖς ὁ Κεανὸς ἀρχομένων τε καὶ
δυσόρου τ' Ἰουδ' Ἰαλακῶν τε πᾶ-
σης ἡμεροπόρουσι τ' ἐν τῇ σῆσι, καὶ
ἡ νότος αὐτοῖς, καὶ ἐν τῇ Κεανὸς
Βρετανῶν, Μήδων τε & Περσῶν,
ὅτι πλεῖστη θάλασσα, καὶ ὁ Παμ-
φύλιος καὶ πᾶς ὁ Κεανὸς, καὶ μὴ
ἡ Κύπρος, καὶ πᾶς ἡ Αἰ-
θιοπία τ' Ἰωνίας ἐν Ἰαλακῶν τῇ
περὶ Περσῶν καὶ πᾶν, καὶ ἡ τῇ
regionis maritimæ, nec Persici sinus, quem in potestate habebant, ampli-

amplitudo magna est. Jam Macedonum res ante Philippum Amyntæ filium fuere admodum tenucs, nec usquequaque liberæ. Ipse Philippus laboravit fatis feliciter, verum intra Græciam regionēque finitimas. Sub Alexandro demum regnum illud amplitudine, frequentia viorum, prosperitate victoriarum ac celeritate factum est florentissimum, & penē incomparabile: ceterum fulguri simile, ob brevitatem temporis. Cujus quidem, vel in multas distracti satrapias, portiones diu retinuerunt splendorem pristinum. Certè soli mei reges alebant ducenta millia peditum, quadraginta millia equitum, trecentos elephantes bello assuetos, curruum falcatorum duo millia, armorum quantum trecentis millibus sufficiat. Præter hunc terrestrem apparatus, duo millia actuariarum, & id genus minorum navium præstò erant: longæ verò ab hemioliis usque quinqueremes MD. instrumentum longarum duplum, thalamegi auratis puppibus rostrisque, quas ad ostentatiorē in bello ipsi reges confcendebant, DCC. Pecunia verò numeratæ in thesauris DCCL. talentorum Ægyptiorum millia. Totum enim hoc apparet ex regis tabulis adhuc extantibus, in quas referebantur hujuscemodi omnia: quas reliquit Alexandri successor in regno Ægyptio, regum omnium parandis opibus attentissimus, & expendendis

μερότων, τίςστιν ἔστιν πάλαιος ἐστὶ τὰ δὲ Μακεδόνων τὰ μὲν πρὸ Φιλίππου τὸ Ἀμύντου ἔστιν οὐ μικρὸν ὡς, ἔστιν αὖ τῶν κούρων τὰ δὲ αὐτῶν Φιλίππου πόνου μὲν καὶ παλαμπλάς ἔργον ἐμεμπτής, ἀλλὰ καὶ ταῦτα φέρι τῶν Εὐκλείδου, καὶ τὰ περὶ χερσὶν ὡς. ἐπὶ δὲ Ἀλεξάνδρου μεγέθει τε καὶ πλήθει, καὶ εὐτυχίᾳ, καὶ πεχυερνίᾳ ἀξολάμφασα ἡ δόξα, καὶ ὀλίγον δὲ εἰς ἄπειρον καὶ ἀμύνητον ἐλθούσα, ἀπὸ τῶν βασιλευμένων τοῦ χρόνου ἀποστέλλειν ἀσπρὴν λαμπρότητα καὶ καὶ ἀξολάμψεως εἰς πολλὰς σατραπείας, ἐπιπλέοντες ἐξέλαμπε τὰ μέρη. καὶ τοῖς ἐκείνους βασιλευσσι μένοις ὡς ἑλάνη τε περὶ μνησίδες εἰσὶν, καὶ μυριάδες ἰσχυρίων τίςταρες, καὶ ἐλεφαντίνες πολέμων τεταμένους, καὶ ἄρματα ἐς κόλως διαχίλια, καὶ ὅπλα ἐς ἀξολάμψην μυριάσι πενιχρόντα. καὶ ταῦτα μὲν αὐτοῖς ὡς ἐς περὶ ὀρεχίαν ἐς δὲ κυμαχίας, κρηται καὶ ὅσα σμικρότερον ἀλλὰ διαχίλια, τεταμένους δὲ ἀπὸ ἡμιολίας μέχρι πεντήκων πεντακόσιων ἔχοντες. καὶ οὐκ ὀλίγη τειμερηὶα διπλοτέρα τῶν, ἡλαμνήν τε χρυσόπετρα, ἔχοντες σίμβολα ἐς πόλεμον πομπῶν, εἰς αὐτοὺς ἀπὸ πόντου ἐπὶ τῶν βασιλέων ὁπτακίσιον χρυσόντων δὲ ἐν τοῖς ἡσυχασίσι τίςταρες ἔχοντες μνησίδας μυριάδες πενιχρόντων Ἀλγυπτίων ἐς ἃ δὲ τῶν πᾶσι περὶ οὐκ ὀλίγη ἐκ τῶν βασιλικῶν ἀναρχῶν φαίνεται ἀναρχῶν τε καὶ κρηταικῶν. ὁ δὲ δεύτερος Ἀλγυπτίου βασιλεὺς μετὰ Ἀλεξάνδρου, ὃς καὶ πόλεμον δένεται ὡς ὡς βασιλεὺς, ἔχοντες ὡς λαμπρότητα

P R A E F A T I O.

οὐτ' οὐ, καὶ κατὰ πόλιν μεγαλυν-
 γόναται. Φαίνεται δὲ καὶ πολλὰ τῶν
 ἀλλοῦν οὐτερεπείων ἐπὶ πολὺ τῶν
 ἀποδεδωγμένων, ἀλλὰ πάντα ἐς τὰς ἐ-
 πιγονοὺς αὐτῶν συνετέλεσθη, φη-
 ρόντων ἐς ἀλλήλους, ὃ μόνως δὲ καὶ
 μεγάλῃ κατελόντωνται πασιμασίαι·
 τὰ δὲ Ρωμαίων μεγαλύνει καὶ ἐν-
 τυχίας διδύμους δι' εὐδουλίαν καὶ
 χρόνον, ἐπεὶ τὴν ἀσκήτην αὐ-
 τῶν δόρετ' ἢ φερεπόντιαν καὶ παλα-
 πωρεῖα πάντας ὑπερῆραν, ὥστε τῆς
 εὐπρωγίας ἐπαγρόμοι, μίχρη βε-
 βαιώς ἐκράτησαν, ὥστε συσεπρόμοι
 τῆς συμφορᾶς, ὧν καὶ δύο μυ-
 ριάδες ἀνδρῶν ὥστε μίαν ἡμέραν,
 ἔτερην πτωχεύει ἀπόδιδωται, καὶ
 ἄλλος πέντε, ἔπειτα τὴν πόλεως αὐ-
 τῆς πολεμίας ἐκινδυνεύει, καὶ λι-
 μὸς τε καὶ λοιμὸς συνεχεύει, καὶ σά-
 ρξ, ὁμοῦ πάντα ἐπιπύπτοντα σὺν
 ἀπίσθησεν τὸ φιλοδουλίαν, ὥς ἐπὶ
 ἡσίοις ἐπὶ καὶ κακοπαθούσας τε καὶ
 κινδυνεύουσας, ἀγχαμύσας τὴν ἀρ-
 χὴν ἐς τὸδε ἀσκητῶν, καὶ τὴν εὐ-
 τυχίαν ὦντο δὲ τὴν εὐδουλίαν.
 Καὶ ταῦτα πολλοὶ μὲν Ἑλλήνων, πολ-
 λοι δὲ Ρωμαίων συνετέλεσαν· καὶ ὅ-
 σιν ἡ ἱστορία τὴν Μακεδονικῆς μεγί-
 σης δὴ τὴν ἀσκήτων ἔσας πολὺ μεί-
 ζων. ἀλλ' ἐντυγχάνοντά με καὶ τὴν
 ἀρετὴν αὐτῶν ἐντελὴ καὶ ἔκαστον ἐ-
 διδοῖ ἰδὲν ἐίδοντα ἀπέφερει ἢ
 γραφῇ πολλὰς δὲ καὶ Καρχηδόν·
 ἐπὶ Ἰβήρων, καὶ ἐπὶ Ἰβήρων ἐπὶ Σι-
 κελίαν, ἢ Μακεδονίαν, ἢ ἐπὶ σπαρ-
 σίας, ἢ συμμαχίας ἐς ἄλλα ἔθνη
 ἡγεμόνας· ἐπὶ αὐτῶν ἐς Καρχηδόνα
 eorum virtutem, & eam spectare cupientem per gentes singu-
 las, filius huc illuc traduxit ἐ Carthagine in Hispaniam, inde
 porro in Siciliam aut Macedoniam, aut ad legationes auxiliave
 aliarum atque aliarum gentium: inde rursus reduxit Carthagi-

splendidissimus, magnificentif-
 simusque in operibus. Constat
 autem alias quoque satrapias non
 multo deteriores fuisse, omnes
 tamen attritas posterorum con-
 flictationibus mutuis, quod diffi-
 dum singularis pestis magnorum
 regnorum est. At Romanum im-
 perium magnitudine felicitate-
 que praestitit propter diuturnita-
 tem suam, & senatus in consiliis
 providentiam: quanquam nec
 virtus, nec tolerantia laborum
 difficultatumque summa in eo
 parando defuit. Quas tamen fel-
 icitates successuum moderatè
 tulerunt donec opes confirma-
 rentur: ac ne cladibus quidem
 cesserunt, aliquoties x x milli-
 bus amissis una strage, interdum
 quadraginta aut quinquaginta,
 non semel de ipsa Urbe adducti
 in periculum, intercedente con-
 tinuè nunc fame, nunc seditione,
 nunc pestilentia: quæ omnia
 cohibere ambitionem non po-
 tuere, donec d c c annis eluctati
 per tot ærumnas ac pericula, uno
 eodémque tenore imperium
 suum provexerunt ad hoc fasti-
 gium, ut felicitatis prudentiæ-
 que fructum perciperent uberis-
 simum. Eas res multi Græci, multi
 Romani auctores scripto prodide-
 runt: & est argumentum copio-
 sius, quàm rerum Macedonica-
 rum, quondam longè amplissi-
 marum. Me verò contemplatum

 nem

nem aut in Siciliam errabundum, ac rursus ab his imperfectis aliud transtulit: donec per partes mihi ipsi congeffi quoties in Siciliam exercitus aut legatos miserint, quidve in ea insula gesserint, donec in praesentem formam eam redegerunt. item quot bella, quot foedera legationesve ultro citroque missae inter duos populos intercesserint, quas clades mutuo vel intulerint vel acceperint, donec Carthago est diruta, & Africa facta provincia rursusque instaurata Carthagine, Africa ad praesentem statum devenit. Idem feci per singulas provincias, cupiens cognoscere quid in unaquaque Romani gesserint: ut scirem cujusque gentis vel ignaviam vel industriam, tum victoris populi virtutem atque fortunam, & si quis interea casus memorabilis incidit. Moxque ratus & aliis gratum fore ad hunc modum res Romanas perdiscere, provinciatim narrationem aggressus sum, omisiss quae interrim alibi gesta sunt, & dilatis in suum ordinem. Tempus ubique ascribere operae visum est supervacuae: tantum ex intervallo admonebimus ejus in rebus notatu dignioribus. Ceterum nomen olim cuique Romano unum erat, ut ceteris omnibus: post accessit alterum: nec ita dudum etiam tertium coeptum est addi quibusdam, quo magis agnoscerentur ex aliqua nota corporis, aut virtute animi: quemadmodum & Graeci aliquot nominibus adjuncta habebant cognomina. Ego interdum ponam

ἀνὴρ, ἢ Σικελίαν ὡς περ ἐλάμενοι, & πάλιν ἐκ τούτων ἀτελῶν ἐπὶ ὅντων μετέφερον. ἵως δὲ τὰ μέρη συνήγαγον ἐμφαντῶς, ὅσους ἐς Σικελίαν ἐσπέδωσαν, ἢ ἐπείσδωσαν, ἢ ὅπου ἔπαυον ἐς Σικελίαν, μέγιστα κατεστήσαντο αὐτῶν ἐς τὴν κορυφὴν παραόντων ὅσους τε αὐτὸν Καρχηδονίους ἐπολέμησαν, ἢ ἐσπεύσαντο, ἢ ἐπείσδωσαν ἐς αὐτούς, ἢ πεσόντας ἐδέξαντο παρ' ἐκείνων, ἢ ἐδρασαν ὅπου, ἢ ἐπύθοντο αὐτῶν, ἵως Καρχηδόνα κατεσκέψαν, & τὸ Λιβύων ἐνθ' αὐτοῖς ἐκπέλασαν, καὶ αὐτῶν ὥκνησαν αὐτοῖς Καρχηδόνα, καὶ Λιβύων κατέστησαν ἐς τὰ νῦν ὄντα. & τοῦτο μοι καὶ ἐνθ' ἐκείνων ἐπεσχεύον βουλευόμενος τὰ ἐς ἐκείνους ἔργα Ρωμαίων κατεμαρτύν, ἵνα τίς τῶν ἐστῶν ἀνείκεται, ἢ φερεπτοίαν, καὶ τῶν τῶν ἐλόντων ἀρετὴν, ἢ ἐντυχίαν, ἢ ἐπὶ ἄλλο συγκυρημῶν συνωστίζον, κατεμαρτύνω. νομισθεὶς δ' αὐτίκα καὶ ἄλλων ἕως ἐδελήσαντο μαρτυρῶν τὰ Ρωμαίων, συζητήσω καὶ ἐνθ' ἐκείνων. ὅσα δ' ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐτέργον αὐτοῖς ἐγχετο, ἐξαίρων, & εἰς τὰ ἐκείνων μελετήσω. τοὺς δ' χρόνους ἐπὶ μὲν πᾶσι περὶ τὸν ἡγεμόνα κατελέγην· ἐπὶ δ' ὅτι ἐπιφανέστερον ἐν Διόσχοριον ὑπομνήσω. καὶ τὰ διόμοιχα Ρωμαίοις πύλας ῥῶν ἐν, ὡς περ ἀνδράποισ ἀπασιν ἐκείνων, καὶ δ' ἐγένοντο δύο, & ἐπὶ πολὺς χρόνος ἐξ ἑ & τρίτον ἡγετὰ πῶν ἐς ἐπὶ γινώσκον ἐν πάσῃς ἡ δόξης αὐτοῖς ἐδίδου, καὶ καὶ ἐπὶ Εὐκλείων πῶν ἐπὶ τὰ διόμοιχα ἦσαν ἐπικλήσεις· ἐγὼ δ' ἐστὶ μὲν ὅπου & πάντων ἐπιμελήσομαι.

Comay,

P R Æ F A T I O.

Κομῶν, & μάλιστα ἐπὶ τῷ ἐπιφανῶν
 ἐς γνώσεσθαι τῶν ἀνδρῶν τὰ ἢ πολ-
 λὰ, & τέτους, & τὰς ἄλλους, ὅ
 κυριώτατα ἡρώωνται ἀποστολῶν
 στω. Τελὼν ἢ βίβλων ἔστων, ὡς τὰ
 ἐς τὴν Ἰταλίαν ὅτι αὐτοῖς πολλὰ
 πεπονημένα συνάγουσι, τὴν μὲν
 αὐτῶν ἡγήσιον εἶναι Ρωμαίων Ἰτα-
 λικῶν. Δὲ ἢ πλεονάζον ἔργων διή-
 ρυονται, καὶ δηλοῦσιν, καὶ ἔτι ἀποστή-
 ται τῷ βασιλείῳ ἐπὶ τῶν ἡρώων ἐρ-
 γων, ἐφῆκεν ἄπειρα ἐφ' ἑαυτῶν ὡς
 ἐχέοντο, & αὐτὴν ἐπιγράψω, Ρω-
 μαίων Βασιλικῶν. ἡ δὲ ἐξῆς τὰ
 ἐς τὴν ἄλλαν Ἰταλίαν, χωρὶς γε τῶ
 καθ' ἑαυτὴν ἡλίαν, ἐς δὲ
 σύγκλεισιν τῶ ἀποστήσιον ἡδὲ λίαν),
 ἡ ἐξῆς Ρωμαίων Ἰταλικῶν. τελευ-
 τῶν δὲ ἐπὶ Σανιτικῶν, ὡς καθ' ἑαυ-
 τὴν Ἰώνιον ὡς), μεγάλην τε καὶ
 χαλεπὴν, ὁδοῦνται ἔπειτα συν-
 τολακῶσιν, μίχου καὶ τὴν δὲ, καὶ
 ὅσα σφίσιον ἐχέου ἔτι συνεμμελῶν,
 καὶ Ἐπιδόου ὅσα ἐπὶ τὴν Ἰτα-
 λίαν εἰσὶν, ἐπαγγέλλοντο καὶ ἔστι ἡ-
 δὲ τῶ ἀποστήσιον εἰς σύγκλεισιν, Ρω-
 μαίων Σανιτικῶν. τὰ δὲ λοιπὰ
 τῶν ἐχέον τῶ λόγους ἐπιγράψον-
 ται, Ρωμαίων Κελπικῶν τε, καὶ
 Σικελικῶν, καὶ Ἰσθηλικῶν, καὶ Ἀντι-
 βωκῶν, καὶ Καρχηδονικῶν, καὶ Μα-
 κεδονικῶν, καὶ ἐφῆκεν ὁμοίως. τέτατον)
 δὲ αὐτῶν ἀπὸ μετ' ἄλλων, ὡς ἐ-
 χέον πολέμου τὴν ἀρχὴν ἀπο-
 στήσιον λαθεῖν συνεπιπῶν, εἰ καὶ τὸ
 τελευτῶν τῶ ἐπὶ πολλὰ ἐπονηγί-
 νη). ὅσα δὲ αὐτοὶ Ρωμαῖοι ἀπο-

omnia, præsertim virorum illu-
 strium, quò noscantur facilius:
 plerisque autem vel horum, vel
 aliorum, eo appellabo quod vi-
 debitur maxime proprium.
 Quum autem tres sint libri, qui-
 bus res populi Romani intra I-
 talias gestæ, sanè non paucæ,
 continentur, existimandi sunt om-
 nes narrare de bellis Roma-
 norum Italiciis, licet distincti sint
 propter memorabilem rerum
 copiam. Horum primus gesta
 septem regum cuncta complecti-
 tur, eo quò regnarunt ordine,
 cui feci titulum, Romanarum
 historiarum liber de regibus. Se-
 quuntur res gestæ per Italiam u-
 niversam, absque populis qui
 mare Ionium accolunt, qui liber
 ad differentiam prioris inscribi-
 tur, Romanarum historiarum
 de his bellis quæ deinceps post re-
 ges pullos gesta sunt in Italia. Ul-
 timi omnium in ea terra Samni-
 tes, Ionio mari propinqui, gens
 magna & ferox, per octoginta
 annos cum Romanis confictati
 sunt: donec & ipsi, & eorum
 focii, Græci quoque qui habitant
 intra Italiam, subacti sunt. hic
 ad priorum discrimen dicetur,
 Romanarum historiarum liber
 de bello Samnitico. Reliquorum
 singuli pro suo quisque argu-
 mento habebunt titulos: Roma-
 narum historiarum liber de bellis
 Gallicis, vel Siciliensibus, vel

Hispaniensibus, vel de bello Annibalis, vel de bellis Punicis, vel
 Macedonicis, ceterisque similiter. Quorum ordo est secundum
 ordinem temporum, quibus coepta finitæ sunt, etiam si ali-
 quando alia multa intervenerint. Seditiones verò domesticæ bellâ-

APPIANI ALEX. PRÆFATIO.

que civilia, horrenda præce-
ris, prodentur juxta ætates au-
torum, qui hos motus concita-
runt, videlicet Marius & Sylla,
Pompeius & Cæsar, Antonius al-
térque Cæsar, Augustus cogno-
mine, & interfectores superio-
ris Cæsaris: postremum erit quo
ipsi victores inter se commissi
sunt, civilium bellorum novissi-
mum, quo tempore Ægyptus
quoque venit sub Romanum
imperium. Ita res singularum
gentium in suos libros, & bella
civilia juxta suos duces, dige-
runtur. Ultimus liber, quantis
exercitiis muniatur hoc impe-
rium, quantósque reditus habeat
è singulis provinciis, tum si quid
superimpendit in classes præsidia-
rias & navales socios, indicabit,
ceteraque hujusmodi. Aptissi-
mum autem exordium ab ipso-
rum genere sumetur, scripturo
de eorum virtutibus. Quis verò
hæc scribam, multi norunt, &
ipse antè docui: ut autem aper-
tius dicam, Alexandrinus sum ho-
nestissimo loco habitus in patria,
versatusque Romæ in agendis
causis apud Augustorum tribu-
nalia, donec me inter suos Pro-
curatores optaverunt. cetera qui
volet scire, ex commentariis de hac ipsa re scriptis cognoscere
poterit.

ἀλλήλους ἐκαστὰς τε ἐπιλήμε-
σαν ἐμφύλια, φοβερώτερη σφίσι
ταῦτα μέγιστα γυνώμενα, ἐς τὸς
πρατηγούς τ' εἰσὶν ἀνήρη. τὰ μὲν
ἐς Μάρκον τε καὶ Σύλλαν, τὰ δ' ἐς
Πομπηϊόν τε ἐ Καίσαρα, τὰ δ' ἐς
Ἀντωνίον τε ἐ τ' ἐπεὶ Καίσαρα τ'
Σεβαστὸν ἐπικέκλυ, ὥς τὸς ἀνδρο-
φόνους ἔ' αὐτοῦ Καίσαρος. τὰ
δ' ἐς ἀλλήλους αὐτῶν, Ἀντωνίου τε
καὶ Καίσαρος ἐκαστὰς τε, ὃς πρὶ
τελευτῆς τ' ἐμφυλίου ὄντ' ἐ Αἴ-
γυπτου ἰσθ' Ῥωμαίων εἰς μοναρχίαν
σπειρήσεν. ὅσῳ μὲν ἐς βίβλους
ἐκράτ' ἔδωκεν, ἢ πρατηγῶν τὰ ἐμ-
φυλία διήρη. ἢ δὲ τελευτῆς καὶ
τῶν πρατῶν αὐτῶν ὅσῳ ἔχουσιν,
ἢ αὐτοῦδ' ἐν κερπουδῶν καὶ
ἐκαστὸν ἐδίωκε, ἢ εἰπ' αὐτοαναλί-
σκουσιν εἰς τὰς ἐπινείους φερούρας,
ὅσα τε τοιοῦτότερον ἀλλὰ ἐπιεί-
ξει. ἀρμύζει δ' ὁλότ' ἔ' γένους ἀρ-
ξαλ' τ' αὐτῶν ἀρετῆς αὐτῶν συγ-
γραφοῦνται. πρὶ δ' ἂν ζωῆται συνέγραψα,
πολλοὶ μὲν ἴσασιν, καὶ αὐτὸς
ἀσέφηναι, σφίσι τε ὅτι εἰπῶν,
Ἀλεξάνδρου ἐς τὰς αὐτῶν ἡκῶν ἐν
τῇ πατρίδι, ἐ δίκας ἐν Ῥώμῃ
συναγροδύσας ἐπὶ τ' βασιλείαν, μέ-
λει με σφῶν ἐπιτροπῶν ἐξίω-
σαν. καὶ εἰ τῶν αὐτοῦδ' ἐ πὶ λοι-
πὰ μὲν εἶναι, ἐπὶ μὲν ἐ αὐτῶν τέττε
συγγραφή.

ΑΠΠΙΑ-

Α Π Π Ι Α Ν Ο Υ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

ΡΩΜΑΙΚΩΝ

ΔΙΒΤΚΗ' Η'

ΚΑΡΧΗΔΟ-

ΝΙΚΗ.

A P P I A N I

ALEXANDRINI

ROMANARVM HI-

STORiarVM DE

BELLIS PUNICIS

LIBER.

ΑΡΧΗΔΟΝΑ πλω
 εν Διδύη Φοινίκης ἀκι-
 σται ἔτεσι πενήκοντα πλε-
 αλώσεως Γ' λίου. οικισται
 δ' αὐτῆς ἐγγοντο Ξῶρος τε & Καρ-
 χιδών· ὡς δὲ Ρωμαῖοι καὶ αὐτοὶ
 Καρχηδονίαι νομίζουσι, Διδύ, γυ-
 νὴ Τυρία, ἥς τὸν ἀνδρῶν κατέ-
 κεινε Πυγμαλίον, Τύρῳ τυραν-
 νδῶν· καὶ τὸ ἔργον ἐπέκρυπτεν· ἡ
 δὲ ἐξ οὐπνίης τ' φόνον ἐπύργω, καὶ
 μετ' ἡσυχασίας πολλῶν καὶ ἀνδρῶν,
 ὅσοι Πυγμαλίον τυραννίδα ἐφύλ-
 ζον, ἀφικνεῖται πλέεσσι Διδύης
 ἐνθα νῦν ἐστὶ Καρχιδών. ἐξωθούμενοι

ARTHAGINEM Carthago à
 in Africa Phœnices quibus &
 condiderunt, annis quando
 ante captum illum.

Conditores fuere Xorus & Car-
 chedon : ut autem Romani ipsi-
 que Carthaginienfes existimant,
 Dido, mulier Tyria : ejus mar-
 ritum Pygmalion Tyri tyrannus
 clam interfecerat. Illa, per so-
 mnum eade cognita, cum pecu-
 niis multisque viris, tyrannidem
 fugientibus, navibus in Africam
 venit, ubi nunc Carthago est.
 Quumque repellerentur ab Af-
 fris,

Carthago à
 quibus &
 quando
 condita.

Xorus.
 Carche-
 don.

Dido.

Pygmalion
 Didus ma-
 rritum in-
 terfecit.

Οἰκιστὰς δ' αὐτῆς ἐγένοντο Ξῶρος τε καὶ Καρχηδών. Cum Appiano con-
 veniunt Philistus Naucratica, Eusebius in Chronico, Stephanus de Urbibus
 & Hieronymus, ac Carthaginem à Zoro vel Xoro & Carchedone conditam
 scribunt. Hos tamen Salmast. in Solinum, Vossius Theol. Gent. & Bochartus
 refellunt, nosque docent, Zorion & Carchedonem urbium, non conditorum es-
 se nomina. Nempe Zorus est idem quod Tyris Phœnicium, Tyri nomen. Ita
 efferebant veteres. Liber nominum in Hieronymo cap. de Marco : Tyrus quippe
 lingua Hebræa Zor dicitur. Et Καρχηδών est Carthago. Verum nomen erat
 Carthada. i.e. nova urbs. Solinus : Elissa mulier extruxit, & Carthadam dixit,
 quod phœnicum ore exprimit civitatem novam. Inde est, quod utraque Cartha-
 go tam Libyca quam Iberica Græce dicta est Καρχηδών, ut videre est apud
 Stephanum & Eustathium. Porro de conditu Urbis videatur Scaliger de
 Emend. tempor. & in Not. ad Euseb.

Phoenicum
dolus.

Byrsa.

fris, petiere tantum loci ad incolendum, quantum tauri tergus comprehenderet. Riserunt illi Phoenicum sordes, & puduit tantillam rem pernegare: sed maxime mirati sunt, quomodo oppidum in eo spatio posset fieri: cupidique videndi commentum illud ingeniosum, iurati promiserunt se daturos. Phœnices, secto in orbem corio, sic, ut unam corrigiam efficerent tenuissimam, circumtenderunt ubi nunc est arx Carthaginensium: quam inde Byrsam nominant. Precedente tempore, ex hac sede incursantes finitimos & vincentes, navibus quoque per mare victum quærentes, more patrio, arcu urbem circumdederunt. Jamque potentes obtinuerunt Africam, mari latè imperantes, susceptis etiam externis expeditionibus in Siciliam & Sardiniam, aliasque maris ejus insulas, & in Hispaniam quoque:

ὅλ' ὑπὸ τῷ Διδόνει, ἐδόντο χαλεπὸν ἐς σιωπικισμὸν λαθεῖν, ὅσον ἂν βύρσαι πύργου ἀπειλάσῃ. τοῖς δ' ἐν- ἐπιπτε μὲν π ἐ γάλατος ἐπὶ τῇ τῷ Φοινίκων μικρολογίᾳ, καὶ ἡδυν- το ἀντὶ πέντε πέντε ἔτα βραχυτάτου. μέγιστοι δ' ὑπόρου ὅπως ἂν πό- λιν ἐν πληγούτῳ ἀλγεσέμεν γήροι- τοῖς καὶ ποιοῦντες ἰδεῖν, οἱ π ἐν αὐ- τοῖς τῷ το σφόν, συνείδοντο δ' ἄ- σπιν, ἔ ἐπώμεσαν. οἱ δ' ἦ, τὸ δέ- μν πέντε μόντες ἐς ἰσχύοντα ἔνα τε- νότατον, ἀπειδείσαν ἔτα νῦν ἔτην ἡ Καρχηδονίων ἀκρόπολιν: καὶ δὴ τὸ δὲ βύρσαι ὀνομάσεται. γένον δ' ἐντὸς δὲν ὀρεμάδου, καὶ τῷ ἀπει- κων ἁμένους ὄντες ἐς χεῖρας ἐλθεῖν, νῦν π π χεῖρας, καὶ τὴν γαλασ- σων οἷα Φοινίκας ἐργαζόμενοι, τὴν πόλιν τὴν ἔξω τῇ βύρσῃ ἀπειδεί- κων. καὶ δυνασάμενοι ἤδη, Λιβύης ἐκράτουν καὶ πολλὰς γαλασσοῦς ἐν- δήμευς τε πολέμους ἐσφάτουν ἐς Σικελίαν, καὶ Σαρδὰ, ἔ νήστους ἄλλους ὅσων τῆς δὲ τῇ γαλασσοῦς ἐ- σὶ, ἔ ἐς Γ' ὄρεάν. πολλὰ καὶ ἦ καὶ δ' ὀρεάν

Oī δὲ τὸ δέμα ἀπειμένοντες] Fabulam de bovis corio in tenuissimas partes dissecto, unde byrsa factum sit nomen, jam pridem docti exploserunt. Nec fidem meretur, quod quidam statuunt, tempore Didonis, quo Cartha- ginis fundamenta locavit, pecuniam de corio bubulo (quos nummos D. Hieronymus *Scorteos* vocat) in usu fuisse. Neque magis verisimile, Didonem, Pygmalionis tyrannidem fugientem, tot boum attulisse terga, quibus tantam terræ portionem, facta permutatione, comparaverit, in qua arcem illam con- diderit, cui postea urbem circumdederit, quæ secundum Strabonem, CCLX stadiorum, Livium XXIII. M. Eutropium XXII. M. Orosum XX. M. passuum ambitum haberet. Statuendum potius *Βύρσαν* Græcis dici pro *Byssa* ad vitan- dam *κακοφωνίαν*. Græcæ enim linguæ genius non patitur, ut *R* post *S* ponatur. *Byssa* a. est arx, munimentum: adeo ut recte nostro ut & Straboni *Βύρ- σα*, *Ἀκρόπολις*, & τὸ ἰχθυότατον τ' *πόλις* dicatur. Et merito cum Byrsæ ambitus, autore Servio, ad libr. I. *Æneid.* Virgil. fuerit stadiorum XXII. vel quemadmodum tradidit Eutropius, plus quam II. M. passuum, & in ver- tice habuerit *Æsculapii* templum, quod scribitur tantæ fuisse capacitatis, ut Byrsa à Scipione capta, in eo per septem dies quinquaginta hominum mil- lia delituerint.

ἀπικρίας ἐξέπεμπον. ἢ τε δρχή αὐ-
τοῖς ἐβόητο, διωάμεν μὲν ἀξιόμα-
χον τῇ Ἑλληνικῇ, πειρασίαι δὲ
καὶ τὴν Περσικήν. ἐπακροσίοις δὲ
αὐτοῖς ἔτι σιν δὲ στωικισμοῦ
Ρωμαῖοι Σικελίαν ἀφείλοντο, καὶ
Σαρδῶ καὶ Σικελίαν. ὁ δὲ τέρων δὲ
πολέμων καὶ Ἰβηρίαν. ἐς τε τὴν ἀλ-
λήλων ἐμβάλλοντες μεγάλαις στρα-
τοῖς, αἱ μὲν, Ἀντίοχος σφῶν ἡγε-
μόνα τῶν Ἰταλίων ἐπέσχετο ἐκκα-
θεῖναι ἔτι ἐξῆς οἱ δὲ Λιβύων,
Κερνηλῖς Σικιπῖον καὶ πρὸς οὐτέ-
ρος σφῶν στρατηγῶν. μέχρι τὴν
ἡμερῶν Κερνηλῖος ἀφείλοντο,
καὶ ναῦς, καὶ ἐλεφάντας, καὶ χερήμα-
τα σφίσι ἐπιπαῖξαν ἐπυνεύκων ἐν
χρόνῳ. ὁ δὲ στρατὸς τε σπονδὰς Ρω-
μαῖοις καὶ Κερνηλῶσι, αἰδὲ διέμε-
ναν ἐς ἔτη πενήκοντα· μέχρι λυ-
σάντες αὐτοὺς, τρίτον πόλεμον καὶ
τελευταίον ἀλλήλους ἐπολέμησαν. ἐν
ᾧ Κερνηλῶν Ρωμαῖοι κατέσκαψαν,
Σικιπῖον καὶ πρὸς οὐτέρος σφῶν στρα-
τηγῶν, καὶ ἐπὶ τῶν ἐγνωσαν.
αὐτοὺς δὲ ὥκισαν ἰδίαις ἀνδράσι,
ἀρχυτάτῳ μέλειται τὸ σκεπτικόν,
ὡς εὐκλείων ἐπὶ Λιβύῃ χρεῖον. τέ-
τωνται μὲν ἀμφὶ Σικελίαν ἡ Σι-
κελικὴ γραφὴ δηλοῖ. ταὶ δὲ ἐν Ἰ-
βηρίᾳ ἡμερῶν, ἡ Ἰβηρική καὶ ὁ-
σα Ἀντίοχος ἐς Ἰταλίαν ἐσβαλὼν ἐ-
πεσχεῖν, ἡ Ἀντιοχική ταὶ δὲ ἐν
Λιβύῃ ἡμερῶν ἀπὸ δρχῆς, ἥδε
συναρῇ.

Ἡ ἐξάντο δὲ αὐτὰν ἀμφὶ τὸν
Σικελικὸν πόλεμον οἱ Ρωμαῖοι, ναυ-
σι πενήκοντα καὶ τετρακισχίαις ἐπι-
πλοῦσαντες ἐς Λιβύην, καὶ πόλεις
πνίαις ἐλόντες, καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τῇ
διωάμεν κατελιπόντες Ἀτίλιον Πύ-
σιον exercitū & potestate reliquerunt ibi

passimque deductis coloniis, sic
imperium acquisiverunt, Grae-
corum conferendum viribus,
Perfarum verò opibus. Septin-
gentesimo autem anno à Car-
thagine condita, Romani abstul-
erunt eis Siciliam, & paulo post
Sardiniam: secundum verò bello
Punico Hispaniam. invadentes-
que alteri alteros magnis copiis
in suis sedibus, Pœni Annibale
duce per xvi annos vastarunt I-
taliā: Romani verò Africam,
Cornelii Scipionis majoris auspi-
ciis: donec Carthaginensibus
imperium, classēs, elephantos a-
demerunt, pecuniamque ad cer-
tum tempus persolvendam im-
perarunt. Tum verò pax reddita
ex foedere mansit per annos L.
donec hac quoque turbata, ter-
tium ac novissimum bellum Pu-
nicum exortum est: quo victo-
res Romani diruerunt Carthagi-
nem ductu Scipionis minoris, ad-
ditis in instauratores diris im-
precationibus: coloniam tamen de-
duxerunt in locum proximum,
opportunam ad Afros continen-
dos in officio. Cæterum quæ Car-
thaginenses in Sicilia gesserunt,
continet historia Sicula, sicut Hi-
spaniensis, quæ gesserunt in Hi-
spania, Annibalica item, quæ in
gestit in Italia: hoc volumen pec-
uliariter rebus in Africa ab ini-
tio gestis dicatum est.

Incipiemus autem à tempore
belli Siculi, quando Romani
c c c l navibus appulerunt in A-
fricam & captis aliquot urbibus,

Attilium Regulum, Is
Regulus.

2
Romani
Carthagi-
nensibus
Siciliam
auferunt,
Sardiniam
& Hispa-
niam.

Annibal I-
taliā va-
stavit.

Cornelius
Scipio A-
fricam.

Carthago
diruta du-
ctu Scipio-
nis mino-
ris.

Historia
Sicula.
Hispanien-
sis.
Annibali-
ca.

Bellum Si-
culum.

Attilius
Regulus.

Carthaginienses à
Lacedaemoniis du-
cem pe-
tunt.
Xanthip-
pus.

3

Clypea
urbs.

Clades Ro-
manorum.

alia ducenta oppida occupavit,
quae tædio Carthaginienfium ad
eum defecerunt: progressusque
ulterius, agrum eorum suburba-
num populatus est. Illi à Lacedaemoniis ducem petierunt, rati
per bonorum imperatorum inopi-
am afflictas res suas: à quibus
impetrarunt Xanthippum. Ati-
lius, qui ad stagnum castrame-
tatus fuerat, circum oram ejus
contra hostes iter faciebat æstuo-
so tempore, gravibus armis, siti,
æstu laboreque pressus, & è præ-
ruptis locis impetitus missilibus:
sub vesperam autem ubi accessit
ad fluvium, quo ab hostili exer-
citu dirimebatur, continuo tra-
duxit suos in ripam ulteriorem,
ut sic quoque terreret Xanthip-
pum. At ille suos instructos è ca-
stris immisit in eum, ratus faci-
lem fore de fessis & male affectis
victoriam, & noctem profutu-
ram victoribus: nec frustratus est
sua spe: nam è triginta virorum
millibus, quibus Atilius præerat,
pauci evasere Clypeam, reliqui
omnes aut caesi aut capti sunt:
proconful quoque venit in pote-
statem hostium. Hunc non mul-
to post Carthaginienfes fessi mi-
serunt cum suis legatis Romam,
ut aut pacem eis impetraret, aut
reverteretur: ille clam colloca-

γλον' ἐς ἄλλας τε πόλεις Λακε-
δαίμονας ἀπεπέμψεν, αἱ Καρχηδονίαν
ἔχουσι πρὸς αὐτὸν μεταπίδναιτο, καὶ
τὴν χώραν ἐπὶ αὐτὸν ἐπέσει. Καρχη-
δόνιοι δὲ Λακεδαιμονίους στρατηγὴν
ἤτουν, οἱ ὅμοιοι δὲ ἀναρχίαν κακῶς
παρῆσαν. οἱ μὲρ δὲ Ξάνθιππον αὐ-
τοῖς ἐπεμπον' ὃ ἦ Ἀτίλιον ἀμφὶ
λίμνην στρατοπεδεύον, ὅρα καυμά-
τῳ ἀπειρώσει τὴν λιμνὴν ἐπὶ
τὴν πολέμειαν, ὅσῳ αὐτὸν βάρει, καὶ
διὰ τὴν ἐπὶ τῇ καὶ ὀδυρομένη κακῶς
παρῆσαν, ἔβαλλόμενον δὲ καὶ κακῶς
μυῶν ἀνίστην. ὡς δ' ἐπὶ τῇ στήθεσσι
ἐπαίοντο, ἔπειτα μὲν αὐτοῖς διέει-
ρη, ὃ μὲρ εὐθὺς ἐπέσθη τὸ ποτα-
μὸν, ὡς καὶ τὰ δὲ τὸ Ξάνθιππον ἐκ-
παρήσαν' ὃ δὲ συνταγματὴν τὴν
στρατὴν ἐπαφίησι Λατὶ τὸν πολέων,
ἐλπίσας καυμάτῳ καὶ κακῶς πα-
ρῶν τῳ ἀπειρώσει, ἔτι τὴν νοκτε-
πρὸς τὸν νικῶντων ἐσέει. τῆς δὲ μὲρ
οὐκ ἐπὶ τὴν ἐλπίδα ὃ Ξάνθιππος ὅσα
ἀπέτυχεν δὲ τὸν τερμασμένον ἀν-
δρῶν, ἔς ὃ Ἀτίλιον ἤλθον, ὁλίγοι μὲν
αὐτῶν ἐς Ἀσίαν πολλοὶ δὲ ἐδρά-
σαν' οἱ ἦ λοιποὶ πῶτες, οἱ μὲν
ἀπώλοντο, οἱ δ' ἐξωρρήθησαν. καὶ
μετ' αὐτῶν ὃ στρατηγὸς Ἀτίλιος, ὃ
παρῶν γενοῦν, ἀρχιμολώτῳ ὡς
τῶν δὲ μὲρ δὴ μετ' ἑὸν πολὺ κέμενοι-
τες οἱ Καρχηδόνιοι, συὸ οἰκίαις
πρὸς ὅδον ἐπιμύσαν ἐς Ρώμην ἐρ-
χόμενοι σφίσι διακλαγῶν, ἡ ἐπὶ
ἀνέστη. καὶ ὃ Ἀτίλιος Πύργου
ἐν δὲ τῇ

Καὶ ὃ Ἀτίλιος Πύργου.] Hanc historiam vel potius fabulam, plerique
Romanorum posteris, ut veram, tradiderunt. Cicero de officiis tertio eam
habet, & vigiliis necatum Atilium ait: ut & in oratione in Pisonem refecta
ei palpebras dixit: & Horatius Carminum 3. ode 5. Silius Italicus vero in
eo argumento tragicè debacchatur: eos auctores sequutus Zonaras eadem
de morte Atilii narravit: ii omnes Appiani huic loco concinere videntur.
Si dixero me tantis & talibus auctoribus fidem non habere, risum forte tuiam,

vel

ἐν δὲ τῇ ῥήτῃ τοῖς τέλει Π' αὐμῶν
ἐπισημῶς ἐγκυρῶς ἐχρῶ & πο-

tus cum Romanis honoratori-
bus, autor eis fuit bellum conti-
nuandi,

vel indignationem movebo. Sed audi quæso, quæ me ab ea narratione creden-
da demonent, & expande frontem, si corrugata est. Polybius, qui bel-
li primi Punici historiam fuisse, ne dicam prolixè, satis exequitur, cum
Atilii cladem & captivitatem narret, de toto eo negotio ne verbum quidem
facit, ut nec de Atilii itu & reditu, nec de ejus morte loquitur. Si quis con-
jecturæ nostræ locus est, puto eum auctorem de morte Atilii consulto tacuisse,
ne coactus foret fallere fidem historicam eam fabulam narrando, ut Ro-
mæ obtinebat, vel odium Romanorum incurrere, si contrarium recepto a-
pud eos rumor traderet. Ut id credam, suadent duo loci insignes, unus Po-
lybii libri primi, ubi de auctoribus qui bellum Punicum primum scripserunt,
ait, Philinum & Fabium, non, ut oportuit, veritatem retulisse, sed Philinum
quidem omnia in Carthaginiensium favorem scripssisse, Fabium vero contra,
& utrumque falso: alter locus est Diodori Siculi, cujus extat fragmentum
libri 24 quantivis pretii à Valesio publicatum. Sic autem incipit: (de Atilii
autem uxore & ejus liberis loquitur, quibus data fuerat custodia Bostarî &
Hamilcaris, Carthaginiensium ducum captivorum.) Ὁ πῦρ κτήρ τῶν νεανί-
σων βαρύνει φέρουσι τὴν τ' ἀνδρὸς ταδὺ τὴν, καὶ νομιστοὶ δι' ἀμύλειαν ἀν-
τὸν ἐκλήλειπέναι τὴν ζῶν, ἐπειὸς τοὺς οὐκ ἐκείνους τοὺς αἰχ-
μαλώτας. Narrat deinde, quomodo ob carceris nimium rigorem, alter eo-
rum mortuus sit, alter vero duraverit, donec re in vulgus prodita. Οἱ δὲ,
μισοπονηρήσαντες τοῖς θυμῶν, περιεσφύσαν. δένει δ' ἐν τ' ἀμύλειαν φε-
ρέσεις, οἱ ἄρροτοι ἐκκαλῶσαντο τοὺς Ἀπλίους, καὶ παρ' ὀλίγον θανάτου κεί-
νων ἀποσέθηκαν ὡς κατακλιθεὶς τὴν Π' αὐμῶν, διηπειρήσαντο δ' ἡ τὴν ἀμύλει-
αν παρ' αὐτῶν λήλειπεν πτωχεύειν, εἰ μὴ πάσους ἐπιμέλειαν ποιήσονται τῇ
ἐκκαλώτων, οἱ δ' τῇ μὲν πολλὰ καταμυλάμενοι, τ' ἄλλοι βοδόνες καὶ
σάντες ἀπέσφην τὴν τέφραν τοῖς συγγένεσι, τ' δ' Ἀμύλειαν ἐν τ' ἡκούρας ἐ-
νέλαβον. Id est, Ubi vero odio habentes eam malignitatem, id tribunis denuncia-
verunt, & cum videretur ea crudelitas gravissima, Magistratus Atilios ad se vo-
caverunt, & parum absuit, quin eos in capitale judicium adducerent, tanquam Ro-
mam dedecore afficientes; denunciarunt autem illis eos gravissimas daturus penas,
nisi omnem curam adhiberent iis captivis. Illi autem multum apud matrem quiri-
tantes, & de ea querentes, Bostora quidam miserunt, & cineres miserunt ejus
agnatis: Hamilcarem vero male habitum refocillarunt. Ex hoc Diodori loco &
ex Polybii silentio licet conjicere, totam de M. Atilii supplicio tragœdiam ad
pulpita amandari debere, & à veritate historica exulare: & mihi videor to-
tam Atilii historiam intelligere. Adverte animum lector. M. Atilio totam
Carthaginiensium ditionem liberè populante, Asdrubalem, Bostarem & Ha-
milcarem duces arcescunt Carthaginienses: pugnant cum Atilio, vincuntur,
de pace agunt; sed in cassum ob duriores conditiones ab Atilio propositas:
denuo pugnant Xanthippo Lacedæmonio duce, vincunt & universum Roma-
norum exercitum delent, & ipsum ducem Atilium captivum Carthaginem
ducunt: curam adhibet Hamilcar, & captivum fovet, ut sit in bello: clas-
sem navium 350 parant Romani, & Consulibus M. Emilio & Servio Fulvio
ducebis, ad Hermaum promontorium classem Carthaginiensium profligant,
captis navibus 114 & ducebis Bostare & Hamilcare, quos Romani mittunt
cum victoriæ nuncio: quod ex eo conjicio, quod de iis non fit amplius men-
tio in illo bello, sed de solo Asdrubale, & quod ex eo Diodori loco citato
pateat eos captivos Romam ductos fuisse. Senatus, ut solazetur uxorem &

1 Quod ma-
ter juvenum
gravior se-
rens viri
mortem &
potans eum
à vita disce-
diffe propter
incuriam,
suasit filiis,
ut male habe-
rent capti-
vos.

Reguli for-
titud.

Regulicu-
delis inte-
ritus.
Xanthippo
sua felici-
tas perni-
ciem af-
fert.

Poenorum
perfidia.

nuandi, & reversus est, paratus ad supplicium. Poeni inclusum cavea, stimulis intus extantibus, confecerunt. Xanthippo sua felicitas perniciem attulit. Carthaginenses enim, ne Lacedaemoniorum videretur tanta victoria, finxerunt se velle Xanthippum, egregiè donatum, honoris causa cum tiremibus in patriam remittere: quarum praefectis mandarunt, ut cum ceteris Lacedaemoniorum altum mergerent: sic ille poenas dedit pro navata opera strenua. Atque haec fuere cladium victoriarumque vices utrinque primo bello Punico, donec Poeni Romanis cesserunt Sicilia: quomodo autem cesserint, in rebus Siculis indicatum est.

λέγου, ἐπανάλθεν εἰς λίμεν ἑτοι-
μοι. καὶ αὐτὸν οἱ Καρχηδόνιοι κρη-
θεύσαντες ἐν γαλιάρῳ κεντρῷ πάν-
τοθεν ἐχέουσι διεφθεῖραν. Ξανθίπ-
πῳ δὲ τὸ εὐτοχίμως ξυμφορῶν ἡγεῖε.
Καρχηδόνιοι γὰρ αὐτὸν, ἵνα μὴ δο-
κῇ Λακεδαιμονίων ἔργον εἶναι το-
σούτων, ὑποκρινάμενοι τιμὴν δω-
ρεαῖς πολλὰς, καὶ ἀποτίμειν ἐπὶ
τεληρῶν εἰς Λακεδαιμόνιον, τοῖς τελη-
ράρχαις ἐπέτειλαντο, καὶ τῷ συμ-
πλέοντων Λακωνῶν κρηταποτίσσαι.
ὁ μὲν δὲ δὴν ἔδωκε τινὲς εὐ-
πορίας. καὶ τινὲς καὶ τὸ πρῶτον
πολέμῳ Ῥωμαίοις ἀπὸ Λιδύης ἐν-
σπράγγισαί τε καὶ ἀτυχῆσαι μέ-
χερ Καρχηδόνιοι Σικελίας Ῥωμαίοις
ἀπέστησαν ὅπως δὲ ἀπέστησαν, ἐν
τῇ Σικελικῇ γραφῇ δεδήλωται.

Μετέ

filios Atilii, iis mandat custodiam ducum Carthaginensium, ut haberent redemptionis Atilii pretium, facta scilicet commutatione, ut sit in bello, quod Diodorus narrat. At accidit, ut morbo moreretur in captivitate Atilius: unde irata uxor & non amplius sperans, se per suorum captivorum transmutationem potituram marito, eos crudeliter vexat, unde Senatus iræ adversus matrem & filios: ea vero, ut colorem iustitiæ daret crudelitati suæ, fabulam hanc de necato per incuriam & vigilias & tormenta Atilio in vulgus & alias mulieres, ejus affines loquaces tradidit, unde rumor ille increbuit, & in majus traditus est, & propter Carthaginensium odium facile creditus, vires acquisivit eundo; nisi ita res se habuerit, multum me fallit conjectura. Lege lector, veritatis sectator, totum Diodori fragmentum & Polybii librum i. attente, & ut spero, dices me non aberrare à verisimili, & inter errata historica M. Atilii caveam, & aculeos & palpebras sectas annumerabis. *Palmer.*

Ὅ μὲν δὲ δὴν ἔδωκε τινὲς εὐπορίας] Insignis perfidia, Poenis sa-
pius usitata. Documento ipse Annibal. qui quamvis pro eorum incolumi-
tate plures imperatores, plures Romanorum exercitus trucidasset, quam
gregarios milites alius, in exilium tamen ire coactus fuit. Expertus can-
dem quoque Masaniissa, de quo inferius hoc eodem libro. Quare non imme-
rito nunc fraudulenti, nunc mendaces, versipelles & bilingues apud Scripto-
res nominantur. Et Regulus ipsam Carthaginem fraudum domum, gentem
ἀβελιούλην λέγουσαν, appellavit. Ipse Annibal apud Silium de se gloriatur,

Scita patrum & leges, & jura fidemque Deosque
In dextra esse sua.

Exempla qui cupit, præter nostrum, Polybium, Diodorum Siculum, Li-
vium & imprimis Valerium Maximum consulat.

Μετὰ δὲ τὸτο Ῥωμαῖοις ῥῆν' ἔ
Καρχηδονίους ἐξέλιμα λό' ἐς ἀλλή-
λους· Λίβυες δ' ὅσοι Καρχηδονίαν
ὄντες ὑπὸ ἡγεῖν συμμεμαρτήκεσαν αὐ-
τοῖς ἐπὶ Σικελίαν, ἔ Κελτῶν ὅσοι
μεμιοσφορέεσσαν, ἐγκλήμεντι πινά-
μιθων καὶ ὑποχρίσαν ἐς τὴν Καρ-
χιδονίαν ἔχοντες, ἐπολέμου αὐτοὺς
μάλα κατετέως· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἐς
συμμαχίαν ὡς φίλους ἐκάλουν· καὶ
αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐξελογεῖν ἐς μο-
νον τὸνδε τὸν πόλεμον δότα τὴν ἰταλίας
ἐφῆσαν· ἀπέειπτο γὰρ ἐν ταῖς συν-
δαις καὶ τῆδε· ἐπεμψαν δὲ ἔ ἀγα-
λακτήρας, οἱ οἱ Λίβυες οὐκ ὑπὸ-
κρυον, ἀλλὰ τὰς πόλεις ἐδήλωσαν
ὑπηκούας εἶναι Ῥωμαίων, εἰ θέλουν·
εἰ δ' ὅσα ἐδίδξαντο· Καρχηδονιοὶ δὲ
ναυπηγὰ παλὰ ταῖς πόλεσιν ἐφε-
δρευόντες, τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἀ-
φῆγοντο τὴν ἐν τῆς θαλάσσης·
ἀπαγορεύοντες δὲ καὶ τῆς γῆς ὡς ἐν πολέ-
μῳ χυομένης, Λίβυον ῥῆν' ἀγὰρ τὸ
πόλεμον ἐκράτουν· ἐμπόρους δ' ὅ-
σοι παρέωλεον, ἐλῆξον ἐξ ἀπο-
ρίας τὰς δὲ Ῥωμαίων ἐκτεινοντες
ἐβαλлон ἐς τὸ πῆλιν, ἵνα λα-
θύνειν. ἔ διελαθον ἐπὶ πολὺ γυν-
οῦντο δὲ τὸ γιγνομένη πονίῳ ἐγ-
τάμενοι διαδέντο· μίχαι, Ῥω-
μαίων ἐπιστρατεύειν αὐτοῖς ψηφι-
σσομένην, Σαγυντίνων πονίῳ ἔδωκεν.
ἔ τῆδε ταῖς ἀσπίεσσι συνδίκαις
ἐνεγράφη.

Οὐ πολὺ δὲ ὕστερον οἱ Καρχηδονί-
οι στρατεύσαν ἐς Ἰσηρίαν, ἔ αὐ-
τῶν καὶ μετὰ ὑπῆρχοντο, μίχαι,
Ζακυνθίων ἐπὶ Ῥωμαίων κατε-
φύγοντων, Καρχηδονίοις ὅτε ἐν
Ἰσηρίᾳ γίνετο, μὴ ἀβασταρεῖν τὸν
confugientibus, Poenis in Hispania prafixus est terminus, ne

Post hæc pax fuit inter Roma-
num Carthaginiensemque po-
pulos: Caterum Afri Poenis sub-
diti, qui eis contra Siculos mise-
rant auxilia, & Galli, qui eorum
stipendia meruerant, questi pol-
licita sibi, fide Punica reddita,
magnum bellum eis intulerunt:
qui à Romanis, ut amicis, petie-
runt auxilia. Permissum est ut ad
hoc solum bellum militem Ita-
lum mercede conducerent, nam
ex fœderis legibus ne hoc quid-
dem debebatur. Miserunt & qui
pacem inter partes componerēt,
quos Afri audire noluerunt, sed
futuros se sub imperio Romano-
rum dixerunt, si illis videatur:
non sunt tamen recepti. At Car-
thaginienfes magnis classibus in-
festando civitates quæ defece-
rant, intercludebant eis com-
meatus maritimos: & quia ter-
ra (ut fit in bello) non coleba-
tur, Afri succubuerunt: negotia-
tores quoque quotquot prater-
navigabant, spoliabantur ab ege-
nis prædonibus. Romani verò
etiam occidebantur, & projecie-
bantur in mare, quò laterent sce-
lesta facinora. Latueruntq; lon-
go tempore: sed deprehensi tan-
dem poenis luere tergiversaban-
tur, donec decreto contra eos
bello, Sardinia mulctati sunt: id-
que ascriptum est priori fœderi.

Non multo autem post Car-
thaginienfes expeditionem sus-
ceperunt in Hispaniam: quam
per partes adorti subjugabant,
donec, Saguntinis ad Romanos
transfurent

Afri sub
imperio
Romano-
rum esse
volunt,
non reci-
piuntur.

4

Carthagi-
nienfes
Sardinia
mulctati.

Terminus
Poenis præ-
fixus in
Hispania.

Iberus flu- transirent Iberum fluvium. quod
vius. fedus rursus violarunt Cartha-
ginienſes, duce Annibale, qui

P. & Cn. ipſe irrupit in Italiam. Romani
Scipiones verò duces P. & Cn. Scipiones
in Hispania caſſi. fratres, in Hispania præclaras a-
depti victorias, ambo caſſi ſunt
ab hoſtibus: & qui poſt eos re-
xerunt exercitus, parum proſpe-
rè bellum adminiſtrabant, donec

Scipio P. Scipio, Publii, qui in Hispania
filius. cecidit, filius, cum claſſe eò pro-
fectus, opinione omnium à deo

A deo mit- mitti creditus, & divinitus omnia
ti creditus ad bellum
ad bellum Hispani-
cum. cum. gerere, vicit egregiè: partaque
hinc ingenti gloria, exercitum
ſucceſſoribus à ſenatu miſſis tra-
didit. Ipſe in urbem reverſus po-
ſtulavit, ut mitteretur in Africam
cum exercitu, retracturus An-
nibalem ex Italia, & à Cartha-
ginienſibus pœnas expetiturus in
ipſorum patria. Id quidam reip.
adminiſtratores diſſuadebant,
negantes oportere, exinanita tot
bellis Italia, Annibale tunc quo-
que illam vaſtante, Mago in e-
jus latere Ligures Galloſque in
mercenariam militiam condu-
cente, in Africam expeditionem
fieri, & aliena captari, priuſquam
domi ſit ſecuritas. Alii verò exi-
ſtimabant, Carthaginienſes, qui
nunc intrepidi agerent de ſubju-
ganda Italia, nemine inſtante
domi, ſi bello domeſtico impli-
carentur, Annibalem revocatu-
ros. Hæc ſententia vicit. non ta-
men permiſerunt delectus eum
tunc præſentem in Aſiæ Σικιπών, &

Mago.
Ligures.

Γόηρα ποταμῶν. & τῶςδε αὐτὸς
ἀπονδῶς ἔλυσαν Καρχηδόνιοι περὶ-
σσαντες, Ἀνίου σφῶν ἡγούμενου.
Διδοῦντες δὲ, ὁ μὲν Ἀνίου Δι-
δοῦντος ἐπὶ τῇ ἐν Γόηρα κα-
ταλιπὼν, ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐστῆλας
ἐπαιτῆς δὲ Γόηριαν ἐν Γόηρα
Ποπλίος τε Κορνέλιου Σικιπίων &
Γναίου Κορνέλιου Σικιπίων, ἀλ-
λῆλοι ἀδελφοί, λαμπρὰ ἔργα
ἀποδεικνύοντες, διήσκητον ἀμφὶ
σφῶν τὸ πολέμιον. καὶ οἱ μετ' αὐ-
τῶν ἐπαιτῆς ἡλικίᾳ ἐπὶ τῶν, μέ-
γιστοι Σικιπίων ὁ Ποπλίος Σικιπίων
& τῶςδε ὁ αὐτὸς Γόηριαν ἀναγε-
νῆναι ἵππο ἐπιπλεούσης, καὶ δόξαν
ἀπασι ἐμβαλὼν ὡς ἡγεῖ καὶ θῆναι,
& διαμνηστὴν χρεῖσθαι συμβῆλαι αὐτῷ
ἀπάντων, ἐκρητὴ τε λαμπρότης,
καὶ ἐπὶ δόξης αὐτῶς πολλῆς ἡγού-
μενος, τὴν μὲν ἐπαιτῆς τοῖς ἐς
Διδοῦντος ἐπιπεμφθεῖσι περὶ δὲ
ἐν δὲ Γόηριαν ἐπαιτῆς, ἡ-
ξίου πεμφθεῖσιν ἐπαιτῆς ἐς Λι-
βύλιν, ὡς ἀναστῆναι Ἀνίου ἐξ
Ἰταλίας, καὶ Καρχηδόνιοις δόξαν
ἐπιδῆναι ἐν τῇ πατρίδι. ὅς ἂν πο-
λιτοδότην οἱ μὲν ἀντίλεγον, &
χρεῖσθαι κεκαυμένους ἀπὸ τῆς Ἰτα-
λίας τοσοῦτος πολέμοις, καὶ πο-
ρευμένους ἐπὶ σφῶν Ἀνίου, καὶ Μά-
γων ἐν πολλοῦς ἐπὶ εὐτύλιν Λι-
βύας τε & Κελτύς ξηνολογούντων,
ἐς Λιβύην ἐπαιτῆς. ἐδὲ τὴν ἀλ-
λοτρίαν χρεῖσθαι, πρὶν τὴν οἰ-
κίαν ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς πατρίδος οἱ
ἂν ποτὶ Καρχηδόνιους νῦν μὲν ἀ-
δύνατοι ὄντας ἐφῆκεν τῇ Ἰταλίᾳ,
ἐδὲν ἐνοχλοῦντες οἰκίᾳ πολέμου
ἂν οἰκίᾳ σφίσι θρησκείᾳ, καὶ Ἀνί-
ον μετὰ περὶ τῆς. ἔτι μὲν ἐπαιτῆς
& μὲν σφαιροποιῶν αὐτῷ κατὰ τὴν

ἡν ἐρατὸν ἐξ Ἰταλίας, πονερόν
 ἐπὶ αὐτῷ Ἀντίου· ἐπελόντας δ', εἰ
 πνὲς εἶεν, ἐπέτευναν ἐπαρχῶν, καὶ
 τοῖς ἀμφὶ τὴν Σικελίαν ἐπ' οὐσι
 ῥητοῶν. τελέρεις τε ἔδωκαν αὐτῷ
 κρηταποδυσσάων δόρυ, καὶ πλῆρω
 μιστοὶ αὐταῖς λαβεῖν, ἐπισποδύ-
 σαι δ' καὶ τοῖς ἐν Σικελίᾳ· καὶ ῥη-
 μοι τε σὺν ἔδωκαν πλὴν ἑπὶς ἐδέ-
 λαι τοῖς Σικιπῶνι καὶ Φιλίαν συμ-
 φέρειν· ἄλλως ἀμελῶς ἤπτοντο τῶ-
 δ' ἔτι πολέμου τοῦ αὐτοῦ, μισθί-
 σην σφίσι καὶ ἀξιομισποῦντες μετ' ἀ-
 λίστην θροσύνην. Ὁ δ' Σικιπῶν, ἔν-
 διος ἂν ἐπὶ Καρχηδονίᾳ πωλεῖν,
 καὶ πνὲς ἰππώων τε καὶ πεζῶν, ἐς
 ἰστανκιχίλιους μόλις, ἀπορρίπτει,
 διεπλῶσεν ἐς Σικελίαν, ἔχων ἀμφ'
 αὐτῶν ῥοπαλῆας ἐπιλεκτοὺς τετα-
 κτοῖς, οἷς εἴρητο χωρὶς ὅσων ἰ-
 πεδῶν. Σικελῶν δ' αὖ τετακτοῖς
 κρηταρῥαῖας εὐδαίμονας, ἐκείλο-
 σεν ἥκειν ἐς ἡμέραν ῥητῶν, ἐπισπο-
 δάμενοι ὅσους τε καὶ ἰπποῖς ὅτι δύ-
 ναται καλλίστοις. ὡς δ' ἀφίγγοντο,
 αὐτοῦθεν ἑπὶς αὐτῶν δέλοι τ' ἐρα-
 τολόμορον ἀντιδωῖν. δεξαμένους
 δ' ἰππῶν, ἡρατῶν ἐς μέσον τοῦς
 τετακτοῖς καὶ ὅσων ἐρήμους, καὶ
 ἐς τοὺς δ' ἐκείνοις αὐτοῖς μετ-
 σποδύσασθαι. οἱ δ' ἐκείνους περὶ-
 ῶσαν ὅπλα καὶ ἰπποῦς. καὶ αὐτῶν
 τοῖς Σικιπῶνι τετακτοῖς νέας Ἰτα-
 λιώων ἔχον ἀπὸ Σικελιωτῶν, καλ-
 λιστοὶ ἰπποῖς καὶ ὅσους ἀπορρίπτει
 ἰσποδασμένους, καὶ ῥοπαλῆας ἐπὶ
 ταῖς εἰδοτάς· οἷς δὲ καὶ αὐτοῖς μετ-
 τοῖς ἐς πάντα ῥοπαλῶν διετέλει.
 Καρχηδόνιοι δ' ἔπειτα πωγωνο-
 μοι, Ἀσδρεῖαν καὶ τὸν Γισκῶν
 ἐπὶ θήρην ἐλεφάντων ἐξέπιμπον,
 Μάγονι δ' ἀμφὶ τῶν Λιγυρῶν

habere in Italia etiam tum pressa
 armis Annibalis: tantum volun-
 tarios milites, si qui se offerrent,
 permissus est secum ducere, &
 uti Siciliensi exercitu: additis
 decem triremibus, cum sociis na-
 valibus, & præter has, quotquot
 erant in Sicilia. Nec pecunia da-
 ta est, nisi quam privatim amici
 Scipionis contulerunt: adeo ne-
 gligenter hoc bellum aggressi
 sunt, quod non multo post maxi-
 mi momenti visum est. At Sci-
 pio, qui divinitus jam dudum fe-
 rebatur contra Carthaginem,
 equitum peditumque ferme
 VII. M. collectis, trajecit in Si-
 ciliam, habens circa se primæ pu-
 bis selectos e c c numero, quos
 inermes sequi iusserat: deinde
 conscriptis æquæ e c c Siculis di-
 vitibus, iussit ad certam diem
 præstiti essent, instructi armis e-
 quisque quantum possent pul-
 cherimis. Ut verò venēre, po-
 testatem eis fecit substituendi si-
 bi vicarios: quod ubi libenter
 acceperunt omnes, produxit in
 medium suos e c c inermes, &
 his arma tradidit. Illi volentes
 arma equosque tradiderunt. Sic
 Scipio pro e c c Siculis totidem
 Italos sibi paravit, alienis equis
 armisque instructos pulcherri-
 mē: qui mox imperatori suo gra-
 tias egerunt eo nomine, & post-
 ea semper egregiam ei præstite-
 runt operam.

His auditis, Carthaginenses
 Asdrubalem Gisconis filium ad
 venationem elephantorum mi-
 serunt: Magoni, mercenarium
 mili-

5
 Siciliensis
 exercitus
 Scipioni
 datus.

Asdrubal
 Gisconis
 filius.

Mago.

militem in Liguria colligenti, miserunt peditum VI. M. DCCC equites, elephantos VII: iussuruntque ut adjunctis quantum posset alius copiis invaderet Etruriam, quod Scipionem distraheret ab Africa. Mago tunc quoque cunctatus est, vel quia non poterat se Annibali, tam remoto, adjungere: vel quia semper eventum praevidebat. Asdrubal verò à venatione reversus, ex delectibus Pœnorum Afrorumque sena confecit millia, & sexcentos equites: servorum quoque millia quinque coemit ad remigium, & à Numidis accepit equitum duomilitem conducebat, & omnes exercebat, ducentesimo à Carthagine stadio. Erant in Numidia multi reguli, sejuncti ditionibus, quos inter Syphax honore præminebat: regis quoque Masasulorum gentis validæ filius erat Masanissa, educatus & eruditus Carthagine: quem, ut forma moribusque præstantem, Asdrubal Gisconis, nemini Carthaginensium secundus, optavit sibi generum, quamvis Numidam: desponsa sibi puella adolescens alæ præfectus abiit in Hispaniam. Syphax, qui puellam adamarat, subditam Carthaginensibus regionem populabatur, & Scipioni, quando ad eum ex Hispania trajecerat, promissit se fore belli socium si Carthaginem invaderet. Id ubi sensere Pœni, non ignari quantum momentum in Syphace esset ad id bellum, clo-

6
Syphax
regulus
Numidia.
Masasulo-
rum gens.
Masanissa
forma &
moribus
præstans.
Asdrubal
nemini
Carthagi-
nensium
secundus.
Masanissa
gener As-
drubalis.

Syphax
belli socie-
tatem Ro-
manis pro-
mittit.

ξενωγῶν πλεῖς ἀπέπελιν ἐς ἑκα-
κισχίλιους, καὶ ἰππέας ὀκτακισχίλιους,
καὶ ἐλέφαντας ἑπτὰ, καὶ πρὸς ταῖς
σὺν αὐτοῖς μετ' ὅσων δυνάμει ἀλλαν-
τοῦ ἐσθλῆν ἐς Τυρρηνίαν, ἵνα τὸ Σκι-
πίωνα ἀποσπᾷσιν ἐκ Λιβύης. Μα-
γῶν μὲν δὴ ἐπὶ τότε ἐκέρχοντο, Ἀν-
νίβα δὲ συνελθὼν ἐδυνάμηντο πο-
λὺν διαῖται, καὶ τὸ μέλλον αἰεὶ πρὸς
ἐκέρχοντο. Ἀσδρούβας δὲ δῶπ' ἡ
ἐκέρχοντο ἐπὶ τῇ Λιβύῃ, καὶ πλεῖστα Καρ-
ρχηδόνων τε καὶ Λιβύων ἐξ ἑκακισ-
χίλιους πεζοὺς ἠκατέρωθεν, καὶ ἰππείας
ἐξ ὀκτακισχίλιους, δ' αὖτε τὴν ἡγεσίαν πεν-
τακισχίλιους, τὸ ναυτικὸν ἑξοκισχί-
λιους ἰππείας, καὶ ξένους ἐμεικτότο,
καὶ πάντας ἐνὸνμαζε, Ἀφρικανὸς
σοδοῦς ἀποχρῶν δῶπ' Καρχηδόνων.
Νομάδων δὲ τῶν ἐκ Λιβύης δυνάμει
μὲν ἦσαν καὶ μέγα πολλοί, Συφάξ
ἰσχυρὸς ἀπὸ πάντων καὶ πλεῖστον ἔχει ὡς
τῶν ἄλλων ἐπιφανῶν, Μασσουλίων δὲ
αὐτὸν γένους ἀλκιμῶν παῖς ἦν ὁ βα-
σιλεὺς Μασσανάσιος, ὃς ἐπὶ ταῖς
μὲν ἐκ Καρχηδόνων καὶ πεποδύοντο
ὅντι δὲ αὐτοῖς καὶ τὸ σῶμα καλῶν καὶ
τὴν πρὸς ἀρετὴν Ἀσδρούβας ὁ Γί-
σκων, ἑδνὸς Καρχηδόνων δού-
τερος, ἐνέσχυσεν τῇ θυγατρὶ, καὶ
ἐπὶ τῇ πύλῃ, καὶ τὴν Καρχηδόνων ἐ-
λευθέρα, καὶ Σικιπίαν Ἀλεξάνδ-
ραν πρὸς αὐτὸν ἐξ Ἱερίας συν-
εγχετο συμμαχῆσθαι ἐπὶ Καρχηδόνων
ἰσχύι. ἀφ' ὧν δὲ οἱ Καρχηδόνιοι,
καὶ μέγα ποικιλοὶ ἐς τὴν αἰῶνα Ρω-
μαίους πόλεμον Σίφακα πρὸς ἑα-
σθαι, ἐξέρχοντο αὐτοῖς τὴν παρ' ἑα-
σθαι.

αἰγροῦνται καὶ ὄνταν ἐν Ἰθέρια Ἀσ-
δρῦου τε καὶ Μασσανάου. ἐφ' οἷς
ὁ Μασσανάους ὑπερῶν συνετί-
ητο καὶ ὅδε ἐν Ἰθέρια πρὸ Σκιπίων-
ι, λανθάνων, ὡς ᾔετο, Ἀσδρῦαν.
ὁ δ' ἀποτόμῳ, βαρέως μὲν ἔφε-
ξεν ὑπὲρ τῆς μερακίης καὶ θυμω-
τὸς, ὑβρισμένον ἀμφοῖν, ἤγειτο
δὲ ὅμως τῇ πατρὶδι συμφέρεν ἐν
ποδῶν Μασσανάου ποιήσας. καὶ ἐ-
πανίστη ἐς Λαίβου ἐξ Ἰθέριας ἐπὶ
θανάτῳ τῆς πατρὸς συνέπιπτε πα-
πομποῦς ἱππίας, οἷς εἰρητο, ἀ-
φανοὺς ἐπὶ ἐλδοῦν αὐτοῦ, καὶ κτεί-
νειν ὅπῃ δύναντο Μασσανάου. ὁ
δ' ἀποτόμῳ ἐξίφυγά τε καὶ τῶν
πατρῶν δόχῳ ἐκρωτινέτο, ἱπ-
πίας ἀδριζόν, οἷς ἡμέρας τε καὶ
νυκτὸς ὡς ἔργον ἀκροατοῖς πολλοῖς
χρημίδες ἐπιδανειν αἰεὶ καὶ ἀναχα-
ρην, καὶ αὐτὸς ἐπελαυνεῖ. καὶ ὅπως
ἐπὶ αὐτοῖς ἡ μάχη, φυγὴ καὶ διω-
ξεις ἴσται ἢ καὶ λιμὸν φέρει οἱ Νο-
μβίδες οἰδὲ, καὶ πόα χρηστὸς πολλά-
κις ἀντὶ οὗτου. ἐπὶ τὸ πᾶν αὐτοῖς
δυσποτέων. ὁ, τε ἱππῶν αὐτοῖς
κελετὴς μὲν καὶ ὅπως γένεται, πεν-
ταχῶν αἰεὶ πίνῃ τῇ Ἀφ' πολλῶν. τοι-
εῦτος ὁ Μασσανάου ἐς δισχυρὴς
συναγωγῶν, ἐξήλθον ἐπὶ θήρας ἢ λεη-
λασίας ἑτέρον ἐδῶν. ἄπειρ ᾔετο καὶ
ἔργα καὶ γυμνάσια ἔναυ. Καρχηδόν-
ιοι δὲ καὶ Συφαξ, νομίζοντες ἐπὶ
σφῶν ἐναι τῶν παρρησιολῶν τῆς
μερακίης (καὶ ἡ ἡρώου αἰ ἐλευ-
πήσειν αὐτοὺς) ἐκείναι παρρησι-
αὶ πολέμειν, ἔστε κατέδωσαν, καὶ
τότε Γραικοὺς ἀπαντῶν. Συφαξ
μὲν οὐδὲ καρχηδόνιοι, πλείους
ἦσαν παρρησιολῶν, καὶ ἡ ἀμείνων
καὶ παρρησιολῶν βαρέως καὶ τευφῶς
res numero, trahentes secum

carunt ei virginem: nec scis Asdruba-
le Masaniffaque, qui tum erant
in Hispania. quapropter Masaniffa Foedus in-
tum cum
Scipione
à Masaniffa.
fa indignatus, & ipse foedus cum
sentiente (ut putabat) Asdruba-
le. Qui re cognita, molestè qui-
dem tulit illatam adolescenti ac
filiae injuriam: tamen in rem pu-
blicam Pœnorum fore putabat,
si Masaniffam tolleretur. quem re-
vertentem, ob defunctum pa-
trem, in Africam, deducendum
dedit equitibus, mandato ut clam-
eum per insidias quomodo-
cunque opprimerent. Ille dolum
subodoratus aufugit, ditionem-
que paternam firmavit collecto
equitatu, assueto die noctuq; ve-
litari jaculationibus, incurfando
recurfandoque. nam hoc pugnae
genus nihil aliud est, quam nunc
fugere, nunc persequi. Sciunt Asdruba-
rum vi-
ctus.
Numida-
rum equi.
Numidæ & famem ferre,
& herbis sæpe uti frumenti vice,
aquæ potu contenti: equi quo-
que ne gustant quidem hor-
deum, herba semper vescentes,
& raro bibentes. Ex hoc genere
Masaniffa collectis ferme xx mil-
libus, educebat eos ad venatio-
nes aut prædas abigendas à cæte-
ris gentibus, operæpretium in
his exercitiis existimans. Cartha-
ginienfes verò & Syphax rati
contra se factum hunc adole-
scentis apparatus (erant enim
sibi offensæ conscii) decreverunt
prios illum invadere ac debel-
lare, & ita demum Romanis oc-
currere. Et erant longè superio-
plaustra & impedimenta usque
ad

Mafaniffa
laboris e-
xemplum
fuit.

ad delicias: contra Mafaniffa laboris exemplum erat suis omnibus, nihil habens præter equitatum, non iumenta, non commentus, quo expeditior & fugiebat hostem & adoriebatur, rursusque in loca munita se recipiebat: & sæpe circumventus dividebat copias, ut agminatim quâ possent effugerent: ipsè interim cum paucis latitabat, donec suos aut noctu aut interdum confluentes ex condito ad se reciperet. Et accidit aliquando, ut cum duobus comitibus in speculca lateret, circum quam hostes castra habebant. Nec unquam in castris suis diversatus est: sed ars ejus fuit præcipua, curare, ne hostis sciret ubinam ipse lateret: quo factum est ut hostes non possent eum aggredi, sed tantum irruentem arcerent. Commeatus autem quotidie quarebat ubi nox superveniret: sive rus id esset, sive vicus, sive oppidum, diripiens cuncta dividentisque focis, quamobrem multi ad eum confluebant Numidæ, non ob stipendia, quæ nulla erant ordinaria, sed ob lucra uberiora stipendiis.

Ad hunc modum Mafaniffa Pœnos infestante, Scipio, rebus omnibus apparatis in Sicilia, sacra fecit Jovi Neptunoque: & in Africam profectus est navibus longis duabus supra quinquaginta, onerariis quadringentis, ætuariis lembisque multis subsequentibus. copias autem ducebat XVI. M. peditum, equites M D C. simulque vehēbat tela, ar-

ἐπρατεύοντο· Μασσανίσσης δὲ πόνοι
τε πολλοὺ πᾶσιν ἐξήρχε, & ἰππι-
κῶν μόνον εἶχε, & ὑποζύγιον ἔδιν,
ἐδὲ ἀγροῶν. ὅθεν ραδίως ὑπεφά-
νιζε τε καὶ ἐπερχέρε, καὶ ἐς τὰ ὄχρους
ἀνέπηδον· πολλὰς τε καὶ καταλαμύ-
νοντο, διέσπιδον τὸ στρατόμαχον,
ὅπῃ διωκτοῖεν δόψαλόν τε καὶ μέση.
καὶ οὖν ὁλίγους αὐτοῦ ὑπεκρύπτειτο
ποῖ, μέγιστον συνέλθοιεν αὐτῷ νυ-
κτὸς ἢ μεθ' ἡμέραν ἐς τὸ συγκρί-
νον. τοῖσι δ' ὅτε πότε οὐ σπηλαίῳ
κρυπτοῦντο· ἔλαθε, καὶ πολέμιον
ὅθεν τὸ σπήλαιον στρατοπεδοῦνταν.
ἐδὲ ἔπει ὅτε ἐπαυμένους οὐ στρα-
πεδῶν, ἀλλὰ καὶ μέγιστον ἐπαιτή-
σαντο· ὅποι πότε εἴη. ὅθεν οὐκ
εἶχον αὐτῷ συνελθῆναι ἀντιπαρα-
στῆναι· ἀλλ' ἡμέραν ἐπὶ νύκτι
αἰετοῦ δ' ἡν αὐτῷ κατὰ ἐχά-
στην ἡμέραν, ὅ, π. ὅθεν ἐπαιτήσαντο κα-
ταλασσοῖ καὶ ἡν αὐτῷ ἡ πόλιν,
ληίζοντο τε πάντες καὶ ἀντιπαρα-
στῆσαντο· καὶ μετὰ τὸν πόλιν
ὅθεν αὐτῷ ποταμὸν καὶ Νομόδαν ἐπα-
φύοντο, μετὰ δ' αὖτε διδόντι τε-
ταγμένους, πᾶς δ' ἀφελείας πολὺ
πλείονας ἔχοντες.

Καὶ Μασσανίσσης μὲν Καρχηδον-
ίοις ἔως ἐπολέμει. ὁ δὲ Σκιπίων,
ἐπεὶ οἱ πάντα ὁππῆτι γένετο οὐ
Σικελίᾳ, ἐδυνάμει καὶ Ποσειδῶνι,
καὶ ἐς Λιβύην ἀνήγαγε ἐπὶ νῆων κα-
τασκευῶν μὲν δύο καὶ πενήκοντα, φορ-
τιδῶν δ' ἑκατὸν καὶ πενήκοντα· κείνους τε
καὶ λέμβους πολλοὺ συνέπλεον αὐτῷ.
καὶ στρατὸν ἤγαγε, πεζοὺς μὲν ἑκα-
χιλίους ἐπὶ μυρίοις, ἵππους δ' ἑκα-
χιλίους καὶ ἑκατόν. ἐπὶ πλοῖοις δ' ἐβί-
βη καὶ ὅπλα καὶ μηχανήματα πο-
λλὰ,

κίλα, & ἀρσεν ποικίλῃ κῆ Σκιπίων μὲν ἄλλο διέπλεε. Καρχηδόνιοι δὲ καὶ Σύφαξ, πυνθανόμηναι, ἔγνωσαν ὅτι τῷ πατρὶ ὑπεκρίνατο αἰτε Μαισσανάσῃ, καὶ ἐς Φιλίαν ἐπαγαγείας, μέχρι οὗτοι Σκιπίωνος ἐπικρατήσαιν. ὁ δ' ὅτι ἔγνω μὲν ἐξαπατήσασθαι, ἀντενεδρόων δὲ καὶ μηνίων πέντε τῷ Σκιπίωνι, ἦκε σπῆς τῷ Ἀσδρούῳ ὡς σινηλαγωγῶν μετὰ τῷ ἰδίῳ ἰππέων. καὶ ἐρωτοπύδου δὲ μακρῶν ἀπ' ἀλκῆλων Ἀσδρέβας τε καὶ Σύφαξ & Μαισσανάσῃ αἰτῇ Ἰτύκῃ πόλιν ἐς ἣν ὁ Σκιπίων καταχρεῖται ὑπὸ ἀνέμων, καὶ αὐτὸς ἐρωτοπύδου αἰτῇ αὐτήν. & πολὺ δ' ἀπέχετο ὁ Ἀσδρέβας αὐτῷ στρατῷ ἔχων, ἐς διαμετρικὰ πηχῆς, & ἰππέας ἑπτακιχλίας, & ἐλέφαντας ἐκατὸν ἐπὶ πεσσεύοντα. Σύφαξ μὲν ἔν, εἰτε δέσας, εἰτε ἀπὸ τοῦ ἐκαστέρου γιγνώσκον, ὡς δὲ μίαν ἐσκήψας π λυπεῖν τῇ δόξῃ αὐτῷ τοὺς ὁμοῦς βαρβάρους, & ἀνεξέγγυον ἐς τὰ οἰκία. Σκιπίων δὲ κατ' ὀλίγους ἐπεμπεῖ ἐπιχρεῖν τῷ Ἀσδρέβῃ καὶ πνὺς αὐτῷ καὶ πὸ λειῶν ὡς σπῆς. νυκτὸς δὲ λατῶν ὁ Μαισσανάσῃ ἦκε ἐπὶ τῷ στρατοπύδῳ τῷ Σκιπίωνος καὶ δεξιωσάμενος αὐτὸν, ἰδιδάσκας τῷ ἐπίσσης ἐς τὴν χερσὶν διὰ τελευτήντα σπῆλων Ἰτύκῃς, ὅπου πύργος ἐστὶν, Ἀζατοκλῆς ἔργον τῷ Συρακουσίων τυράννῳ, μὴ πλείους πεντακιχλίων ἐνδρεῖται. αἶμα δ' ἡμέρα τῷ Ἀσδρέβῃ ἐπέχετο τῷ ἰππαρῶν Ἀνανά πειψαί, τὸ τε πλῆθος τῷ ἐχθρῶν ἐπισκευόμενον, καὶ ἐς Ἰτύκην ἐσδραμύμενον, μὴ τὴν πλῆσιν αἰόντων πολέμων νεωτέρους. καὶ αὐ-

ma, & varias machinas. Cujus adventum ubi Carthaginienſes & Syphax audivere, statuerunt ad praesens per amicitiae simulationem sibi Masanissam conciliare, donec Scipionem vincerent.

Id consilium cum non latuit: sed ut dolum dolo rependeret, postquam Scipionem certiorum fecit

de his omnibus, tanquam reconciliatus venit cum suis equitibus ad Asdrubalem. Itaque circa Uticam metati sunt castra, Asdrubal, Syphax, Masanissa, non longis intervallis inter se distantia: ad quam urbem & Scipio ventis declaratus, ipse quoque in proximo castra posuit. ab eo non multum aberant Asdrubalis castra, & in his xx m peditum, equitum vii m,

elephanti cxi. Syphax, sive metu, sive ancipiti erga utraque partes perfidia, finxit suum regnum infestari à finitimis barbaris, atque ita domum rediit. Scipio paucorum velitationibus tentavit Asdrubalem, in deditio-nem receptis interim aliquot oppidis. Masanissa verò clam noctu venit in castra Scipionis: & post mutuam salutationem admonuit eum ut sequenti die, trigesimo ab Utica stadio, prope

turrim Agathoclis, qui Syracusanorum olim tyrannus fuerat, tantum quinque millia collocaret in insidiis: diluculo verò persuasit Asdrubali, ut Hannonem praefectum equitum mitteret, speculaturum hostium copias, & in Uticam pervasurum: ne hoste propinquo novis rebus oppidani

Dolus dolo pensatus.

8

Utica.

Syphacis perfidia.

Masanissa venit in castra Scipionis.

Turris Agathoclis.

Hanno.

fluderent:

studerent: pollicitus secuturum se, si hoc illi placeat. Hanno profectus est cum lectissimis mille Pœnorum equitibus, & Afrorum manu: Masanisa cum suis Numidis. Ut verò ad turrim ventum est, & Hanno versus Uticam cum paucis provectus est, ex insidiis pars quædam se ostendit. Ibi Masanisa iussit, cum cui Carthaginienfis equitatus cura commissa fuerat, hostes, ut paucos, invadere: quem ipse brevi subsecutus est, velut opem laturus.

Carthaginiensium sub Hannone clades.

Hanno per proditorem in castra Scipionis adductus.

Locha urbs.

9

Lochenfes contra fidem datam miserè cruciati.

Tum Afris circumventis, plures ex insidiis coorti; atque ita utrinque miseri, tam Romanorum quàm Masanisa telis confixi sunt, exceptis cccc, qui vivi in potestatem venerunt. Quo facto Masanisa properè Hannoni tanquam amicus occurrit, comprehensumque in castra Scipionis adduxit, & cum matre sua, quæ apud Asdrubalem erat, permixta. Scipio cum Masanisa regionem eam populati, Romanos, quotquot nexi terram fodiebant, solverunt: quos ex Hispania Siciliay, aut etiam ex ipsa Italia Annibal eò miserat. Quumque urbem magnam oppugnant, Locham nomine, multumque laborarent, Lochenfes, ad motis jam scalis ad mœnia, per caduceatorem petierunt, ut eis pacato agmine liceret ex urbe decedere. Tum Scipio receptui cecinit. miles, iratus ob ea quæ in oppugnatione perpersus fuerat, signum non audit, sed superatis mœnibus, cunctos, nullo sexus ætatisve discrimine, contrucidavit. Imperator superstitis Lo-

τὸς ὑπάρχοντες, ἐκείνοις, ἔπειτα. Ἀνὼν μὲν δὴ χίλιες ἄλλοι ἐπιλείπτες ἰσπεύς Καρχηδονίους, & Λιβύων τὶ πολλὰ, Μασσανίσης ἢ Νομβίδας τὲς αὐτῆς. ὡς δ' ἐπὶ τὸ πύργον ἀφίγοντο, & ὁ Ἀνὼν ἐξέπευσεν ἐς τὴν Ἰνίκην οὐκ ὀλίγους, μέγας τι τ' ἐνέδρας ἐξεφάνετο. & ὁ Μασσανίσης ἐκίλευε τὴν περὶ τὸν ἐπὶ τοῖς ἰσπεύς Καρχηδονίαν ἐπιδορυμῶν αὐτοῖς, ὡς ἐσὶν ὀλίγους. & αὐτὸς ὡς βορρῆος ἐπέτο ὡς ἐπὶ ὁρηδόντων. ἐν μισρῇ ἢ Λιβύων θροῦμένων, ἢ τε πλείων ἐνέδρας κατεφάνετο, & συνηκούσαν αὐτὰς ἐκστέφοντες οἷτε Γαλαῖοι καὶ ὁ Μασσανίσης πλὴν τετρακοσίων, οἱ ἐληφθῆσαν ἀχρημάτωι. Μασσανίσης δ' ἐπεὶ τὸ ἐξέτετελετο, ἀπήντα τῷ Ἀνῶνι καὶ σπονδῶν, ὡς φίλος, ἑταίριον καὶ συγκαλῶν αὐτὸν, ἀπήγειν ἐς τὸ Σικελίαν στρατοπέδον, καὶ ἀντιδοκεῖν Ἀσδρούβει τὸ μητρός τ' αὐτῆς. Σικελίαν ἢ καὶ Μασσανίσης τὴν χώραν ἐπέσθον, καὶ Γαλαῶν ἐξέλυον ὅσοι δεσφέντες ἑσκαπτοῖν ἐν τοῖς ἀγροῖς, ἐξ Ἰβηρίας, ἢ Σικελίας, ἢ ἀπ' αὐτῆς τὴν Ἰβηρίαν πεμφθέντες ὑπὸ Ἀνίον. πολιορκῶσι δ' αὐτοῖς πόλιν μεζάλην, ἢ ὄνομα ἦν Λόχα, καὶ πολλὰ δεινὰ πάχουσιν, οἱ μὲν Λοχαῖοι σπῆσθημένοι καὶ κλιμακῶν ἐπεκρηκνύοντο ἐκείνῃ τινι πόλιν ὑπὸ σπονδῶν. καὶ ὁ Σικελίαν ἀνεκάλει τὴν σάλπιγγι τὴν σπονδῶν ἢ δ' ἐχέτωσαν, ὑπὸ ὄργης αὐτὸν ἐπεπνεύσαν, ἀλλ' ἐπιβάντες τοῖς τείχεσι, καὶ γνώμα καὶ παρὰ κατεσφαπτοῖν. ὁ δὲ τὰς μὲν ἐπὶ ὄντας

Λοχαίων

Ἀρχαίον ἀφῆκεν ἀπεδείξαι, τῶν
 ἃ ἐρωτῶν τῶν Λαίων ἀφείλετο· καὶ
 τὰς λαχαρίας ὅσοι σωζόμενοι
 ἐκλήρωσαν ἐν τῇ μέσῃ, & πρὸς
 τὰς λαχόντας ἐκάλει τῶν Λαίων. καὶ
 πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἐκλήρωσε. Ἀσ-
 δρουβας δ' αὐτοὺς ἐκλήρωσε, Μα-
 γωνα μὲν τὸ ἵππευον ἐπιπέμψας
 ἐκ μετώπου, αὐτοὺς δ' ὁπίσθεν ἐπι-
 ιαπ. οἱ δ' ἐν μέσῃ ὁμοῖοι τὸ
 ἔργον ἐμελείοντο, & ἐς ἐκαστὸν
 αὐτῶν ἐκαστὸν ἐπιστομίζον, πεν-
 τακισχίλιους δ' Ἀδρυβας ἀπεκτείναν,
 καὶ χιλίους & ἑκατὸν τοὺς ἑλάνθον
 ἀνελκόμενοι· τὰς δ' λοιποὺς ἐς τὰς
 πύλας κατήγαγον· καὶ ὁ Σικιανὸν
 ἐνδὺς ἐπὶ τοῖς ποταμοῖς Ἰνύ-
 κην, καὶ γῶν καὶ καὶ γάλασσον, δύο
 μὲν πενήτησιν ἐκτεμνόμενοι πύργον
 ἐκτίθει· ὅθεν τελεπῆχον βέλῃ & λί-
 θους μεγάλους ἐς τὰς πολεμίας
 ἤφι· & πολλὰ μὲν ἐλύθη, πολλὰ
 δ' ἀντέστη, & ὁμοῖοι τῶν νεῶν.
 χαλκῶν δ' ἐπὶ τῶν μίγξας, & κελοῖς
 τε τείχεα, ὅτε περὶ πύργου τῶ-
 πων, δρεπάνοις τε περὶ πύργου, ὅ-
 σον βύρσῃ περὶ αὐτὸ καὶ ἄλλα
 σκεπασμένα ἦν. οἱ δ' αὖτε μὲν χαλ-
 κῶν ὑπεκίφοντο, & τὰ δρεπά-
 να βράχυσιν περὶ τῶν, & τὰς κελοῖς
 τὸ ὄρος ἐξέλυον, ἐπιβλάδοντες ἐ-
 πικουρίας διὰ τὸ ἐς τὸς μεγα-
 λὺς ἐκτεμνόμενοι μετὰ πύργου, ὅτε
 πύργου φυλάξαντες ἐς αὐτοὺς ἐπι-
 φοροῦν. ὅθεν ὁ Σικιανὸν, ἀπογνῶς
 ἔως ἀνελκόμενος τὴν πόλιν, ἐς πολιορ-
 κίαν αὐτῆς κατέβη. Σύφαξ δ' ὁ
 ἰομένειον πωτάνορον, ἡκε με-
 τὰ τὸ ἐρωτῶν, καὶ ὁμοῖοι ἐ-
 στάμενοι δὲ Ἀδρυβας. ἐπὶ δ' ὑπο-
 περὶ μὲν εἶναι φίλον ἀμφοτέ-
 ροις, καὶ τείχεα τὸ πύργου ἐγνώ-

chensium dimisit incolumes, mi-
 litibus prædam abstulit: centu-
 riones, qui in culpa fuerant, pro
 concione fortiri iussit, & tres,
 quibus fors non favit, affecit sup-
 plicio. Quo facto ipse prædas ag-
 gebat: quem Asdrubal insidiis
 circumvenire conatus est, im-
 misso à fronte Magone præfecto
 equitum, ipse terga invasurus.
 Itaque in medio deprehensi Ro-
 mani diviserunt prælium, partim
 que operas Masanißsa & Scipio,
 ancipiti certamine in hostes ob-
 verso, Afrorum v. m. deleve-
 runt, m d c c c ceperrunt, reli-
 quos per abrupta egerunt præci-
 pites. Scipio, mox terra marique
 oppugnavit Uticam, imposita
 turre in duas conjunctas quin-
 queremes, unde tela tricubita-
 lia magnosque lapides in hostem
 mittebat, multa damna inferens,
 & recipiens, dum naves pulsate
 franguntur: ad hæc aggeres ad-
 movens & arietes ad mœnia, de-
 trahensque falcibus coria cate-
 raque protegmina. Contra hos-
 tis subruebat aggeres, falces in-
 jectis laqueis deflectebat, arie-
 tum impetum retundebat trans-
 versis trabibus: erumpebant et-
 iam cum sacbis in machinas,
 quoties ventum in eas versum
 animadvertabant. Quapropter
 Scipio, desperans urbem posse
 capi machinis & operibus, ad
 oppugnationem ejus se parabat.
 Id ubi Syphaci relatum est, venit
 cum exercitu: & non longè ab
 Asdrubale castra posuit. Finge-
 bat autem se amicum utriusque
 populi,

De centu-
 rionibus
 suppli-
 cium.

Afrorum
 altera cla-
 des.

Oppugna-
 tio Uticæ.

populi, ut bellum traheret, donec aliae naves, quae à Carthaginiensibus edificabantur, venissent, & Galli atque Ligures mercenarii: & pacis sequester videri volebat. Consecbat autem æquum, pop. Romanum abstine-
re bellum ab Africa, & pop. Carthaginiensem ab Italia: Siciliam, Sardiniam, aliasque insulas Pu-
nica ditionis, cum Hispania, relinqui Ro. populo: uter populus eas conditiones aspernatus fuerit, adversus eum arma se confo-

IO

Mafanif-
sam Sy-
phax ad se
tentat pel-
licere.

Filiarum
unam pro-
mittit.

Syphax
aurum dat
ad Mafa-
nissæ ex-
dem.

Tholus
arbs pro-
ditione ca-
pta.

ciaturum cum altero. Interim & Mafanissam tentabat ad se pellicere, & Mafaculorum regnum ei se confirmatum pollicens, & è tribus filiabus daturum nuptum quancunque ipse delegerit. Qui verò hæc offerebat regis sui nomine, aurum attulerat, ut, si nihil impetraret, largitione aliquem è ministris ad eadem Mafanissæ corrumpere: atque ita evenit, ut internuntius re infecta discessurus, cuidam aurum daret, mercedem patrandi scelus: accepit ille, sed Mafanissæ indicavit, & eum qui dederat coarguit. Syphax desperans se posse posthac fallere, palam Carthaginienses juvabat: & urbem mediterraneam Tholuntem, in qua & Romanorum apparatus & magna vis frumenti inerat, per prodicionem cepit, conciditque ejus praefidiarios, quod nollent pacati discedere: simulque denuo magna Numidarum accivit auxilia: jamque & mercenarii milites, & naves perornatæ aderant. Ut verò bellum placuit, Syphax contra oppugnatores Uticæ, Afrubal ad castra Scipionis profectus est:

κῶς, μέχρι νῆες τε ἑτέρα νεπη-
ζούμεν ὥσθς ἡ Καρχηδονίων ἐπι-
χρόντο, & μεθοφόροι πῆες Κελ-
τῶν & Λιγυῶν ἐπιλάουσιν, ἐπεχέ-
ρει διατῶν Δαλυσσῶν. καὶ ἑδικύου
μήτε Ρωμαῖους Λιβύης, μήτε Καρ-
χηδονίους Ἰταλίας ἐπιβαρεῖν ἐπὶ
πολέμῳ· ἔχον δὲ Ρωμαῖους Σικι-
λίαν & Σαρδῶν, καὶ εἰ πῆες ἄλλας
νήσους ἔχουσιν, καὶ Ἰθέρων. ἦν δὲ
πῆς ἀπὸ τῆς, τοῖς πελοποννήσιος ἔφη
συμμάχουσι. αὐμὲν δὲ ταῦτ' ἐπεσο-
σε, καὶ Μασσανισσῇ ἐπέσχε ἐπιθέ-
σθαι ὥσθς αὐτὴν, τῷ τε Μασσυ-
λίῳ δόχλῳ αὐτῷ βεβαιώσθαι ὑπο-
χρεῖσθαι, & ἡ θυγατέρα τελευ-
τῶν, δώσθαι εἰς γαμὸν ἢ εἰ ἐπὶ-
λῆ. ἔφερε δὲ ὁ βούλῃσι λίγων χρυ-
σίον, ἵνα, εἰ μὴ πείσῃ, δαή ἡ
ἱεροπύτηρ αὐτῆς τῷ κτείνειν
Μασσανισσῇ ὑποχρεούμενη. ὁ μὲν
δὲ, μὴ πείσῃ, ἔδωκε τῇ τὸ χρυ-
σίον ἐπὶ τῇ φοινῇ· ὁ δὲ λαὸν ἔδειξε
τῷ Μασσανισσῇ, & τὸ δόντα ἤλεγ-
ξε. Σύφραξ δὲ ἔσπεδον ἐπὶ λί-
σῃ, φανερώς τοῖς Καρχηδονίοις
συνεμείχετο, πόλιν τε ἐν μεσογείῃ
Θολῶντι Ρωμαίων παρασχέδον &
σίτον πολὺν ἐξουστῶν, ἐν σπερδο-
σίας εἶλε, καὶ τὰς φερεγγύτας ἀν-
τὴν ἐκτέλεον, ὥς ἐδελήσονται ἀπὸ
ἐλθεῖν ὑποπαύοντες· συμμάχων τε
ἄλλων πολλῶν Νομίδων μετεπέμ-
πεθ. καὶ οἱ μεθοφόροι πειρήσαν αὐ-
τοῖς πόλιν, καὶ νῆες ὁπρεπῶς εἶχαν.
ὥς δὲ ἔργον πολεμῆν, Σύφραξ μὲν
ὁρμώμενον ἐπὶ τὰς πολιερύωντας
Ἰτόκην, Ἀσδρόβαν δὲ ἐπὶ τὸ Σικι-
πῖον ἐρωτοπέδον· τὰς δὲ ναῦς ἐδὲ
τοῖς

τοῖς

τοῖς ναυσὶν ἐπιπλεῖν· καὶ γινέσθαι ταύτῃ τῇ ἐπικείῃς ἡμέρᾳ ἀπαντα ἔργον, ἵνα μὴ ἀφαιρέσθαι αὐτοῖς οἱ Ῥωμαῖοι ἀπὸ πλὴν ὀλιγοῦνται. ὅν ἤδη νυκτὸς οὕσης ὁ Μασσανισῆς πρὸ πᾶν Νομόδων κυδοιμήσθαι, μετέδωκε τῷ Σκιπίωνι. ὁ δ' ἔδρασε, καὶ ἡ πόρε μὴ ἐς πάλαι αὐτῷ δια- ρεῖσθαι ὁ στρατὸς, ἀφ' ἐνέστερ- ἐς πάντα γίγνηται. τὰς οὖν ἡγε- μώνας αὐτοῦ νυκτὸς ἐπὶ τὴν σκίψιν ἐκάλε· καὶ δόρυ ἑστάντων ἀπάντων, ἐπὶ πολὺ συνῆκεν ἡρώδης εἶπε.

», Τόλμης ἐ παρ' αὐτῷ ἡμῖν ὦ
», φίλοι δέ, ἐ μέγας ἐξ ὀργῆς
», σως. φησὶν αὐτῷ ἐπιλθόντες τοῖς
», πολεμίοις. οὗτοι δ' ἐν ταύτῃ πλε-
», ονέκτιστον, μάτετε ἤδη. ἐκεί-
», νους μὲν ἐκταλῆζει τὸ ἀδύκνητον
», τ' ἐφοδόν, καὶ τὸ παρ' αὐτοῦ ὅτι
», ὀπινος ἀδύκνητος, & quod invadantur à paucioribus: nos
», non

classis item classi est opposita, ut sequenti die simul omnia fierent, & Romani in diversa distracti, non possent ad omnia sufficere, numero longè impares. Quæ ubi nocte demum Masanissa cognovit è quibusdam Numidis, cum Scipione communicavit: ille hæsit nonnihil, timens ne exercitus in tot negotia distractus infirmior redderetur ad omnia. Præfectos igitur ipsa nocte vocavit in consilium: quibus post nil expredientibus, tandem diu matu- ram cogitationem inquit.

Audacia nobis, amici, ac cele- ritate opus est, & pugna ex de- speratione. invadamus hostem priores. quid inde lucri expectan- dum sit discite. illos terrebit nec opinus aduentus noster, & quod invadantur à paucioribus: nos non

Scipionis
oratio ad
exercitus
præfectos.

Δεῖ, καὶ μέγας. Gelenius in hac interpretatione, *Et pugna ex desperatione*, verbum verbo reddidit. (atque ut hic, μέγας ἐξ ὀργῆς, ita ἐξ ὀργῆς: μέγας ἐξ ὀργῆς pag. 32. dicitur) malim tamen, & ea quæ desperati- one venit pugna. Vel, & tali qualis ex desperatione nasci solet pugna. Esse por- to miros & propemodum incredibiles huiusmodi pugnae effectus, cum ex hoc historico, aliquot locis, tum ex aliis discimus. Est autem observan- dum, in desperatione vel fugere solere milites, vel incredibili quadam non dūm fiducia sed audacia etiam uti. Exemplum fugæ cum alibi habemus a- pud nostrum Appianum, tum verò pag. 26. valde insigne, utpote de ipso tiam Annibale, ἐφ' ὃν, ἡ δὲ σαρὰς δόρυς ἀπαντα.

ἔτι τὸ ἀδύκ. E duobus quæ à Scipione afferuntur ut suos ad hostem in- vadendum accendat, alterum omittit hic interpres. Ita enim Scipio Appia- ni ore loquitur, ἐκείνοις μὲν ἐκταλῆζει τὸ ἀδύκνητον, καὶ τὸ πα- ρ' αὐτοῦ τὸ ἔργον, τὸ δὲ ὀλιγοῦνται πρὸς ἐπικείῃς. at ille locum hunc ita eddit,

Illos terrebit nec opinus aduentus noster, & quod invadantur à paucio- ribus.

Atque his verbis exprimitur quidem τὸ ἀδύκνητον, sed præmittitur, καὶ τὸ παρ' αὐτοῦ τὸ ἔργον. id est, & quia quod fiet à nobis incredibile erit. Ve- lum, quum id quod proximè subjungitur, ad illud quod proximè præcef- feratur, utpote rationem reddens, cur factum eorum incredibile futu- ra sit, interpres contrà alterum illud esse putavit, quod Scipio suis ad in- vadendum eorum animos proponeret; ideoque particulam & addidit, totus enim hic locus ita reddendus fuerat,

non in diversa distractis, sed confertis utemur exercitus viribus: nec cum universis hostibus congregiemur, sed cum iis quos primos aggressi fuerimus. seorsum. n. castra habent: quos si per partes adoriamur, pares erimus.

II

Certè felicitate præstamus & fortitudine. quòd si deus de primis victoriam dederit, contemnemus ceteros. Ceterum qui primi sint invadendi, quòve modo, aut tempore, si libet, paucis audite. quod quum probarent omnes, Tempus, inquit, est mox post hunc coetum solum rem aggredi, dum nox est, per quam & pugna maiorem pavorem incutiet hostibus, & impariores inveniet, nec quisquam socio- rum ipsis succurrere poterit in tenebris, atque ita præveniemus eorum consilia de invadendis nobis die proxima. Quum autem tres exercitus habeant, navalis longè abest, nec licet naves nocte aggredi. Asdrubal & Syphax

Prudentis-
simum
Scipionis
consilium.

ἔργον, ὃ ὀλιγωτέρων ἀποπειρή-
σωντων· ἡμεῖς δ' ὅτε εἰς πολ-
λὰ διηρημένην τῇ στρατιᾷ χρηστο-
μεθα, ἀλλ' ἀδύνατον ἐστὶ ἐπιέσο-
μεν αὐτῶν ἅπανσι τοῖς ἐχθροῖς,
ἀλλ' οἷς ἂν ἐπιλεξόμεθα ἀπὸ
τοῖς· σταθμῶσιν δ' ὑφ' ἑαυ-
τῶν ἕκαστοι. καὶ ἐς μὲν αὐτοῖς κα-
τὰ μέγεθος ἰσχυροὶ, τὰ μὲν δὲ
καὶ εὐτυχίᾳ ἀποτυχόμεν. καὶ ἢ ὁ
θεὸς δῶ ὅτι ἀσθενῶν ἐπιπλεονέ-
σται, ὃ ἄλλων κατὰ φροντισμὸν.
οἷς δ' ἐπιχειρήσειεν ἐπὶ ἀσθεν-
τοῖς, καὶ τις ὁ κινεὶς ἢ πτόσις
ἔσται ὃ ἐπιπλεονέσσειας, ἢν ἀρ-
σεν, τὰ δ' ἡναικῆς ἔργα. Συν-
θεμένον δ' πάντων, ὅ μὲν κατὰ
ρος (εἶπεν) εὐθὺς ἐπιχειρεῖν,
ἀπὸ δ' δεξιᾶς συλλογεῖν, νυκτὸς
ἐπ' ἔσσης· ὅτε ἔτι ἔργον ἐπὶ φο-
βωτέρῳ, ἢ ἀνέτοιμος τὰ ἐμὰ
νῶν, καὶ εὐδαίμων συμμάχων αὐ-
τοῖς δυνάμει βοηθεῖν ἐν σκό-
τει. φθάσειεν τε ἕως αὐτῶν
τὰ βλεπόμενα, μόνως ἐργαζό-
μενοι ἡμῖν τὸ ἐπιέσσης ἡμέρας ἐ-
πιπλεονέσσειας. τριῶν δ' αὐτοῖς ἄν-
των στρατοπέδων, καὶ μὲν νῆες εἰσὶ πόρῳ, καὶ οὐκ ἐπὶ ναυτοῖς

νυκτὸς

Illi quidem terrebrantur inopino adventu nostro. & quia quod fiet à nobis, incredibile erit, utpote invadentibus iis qui sunt pauciores: at nos non in multas partes distracto, sed conferto exercitu utemur.

σταθμῶσιν] Ferri non potest hac lectio, σταθμῶσιν δ' ὑφ' ἑαυτῶν ἕκαστοι, nec dubito quin ὑφ' ἑαυτῶν mutari in ἐφ' ἑαυτῶν debeat. Ac convenit certè hæc quam repono lectio cum utriusque interpretis verbis: nam ita Gelenius, seorsum enim castra habent: (sed scribe, castra quique habent) ita & P. Candidus, castra separatim unusquisque eorum habet.

ὅτι φοβέ-] Perinde vertit Gelenius ac si scriptum esset, ὅτι καὶ τὸ ἔργον ἐστὶ φοβωτέρῳ, non autem ὅτι φοβέ, quum tamen rectè scribatur ὅτι, non ἔσται neque enim hoc dicitur de ista pugna, (nam ἔργον hic est pugna) tanquam illi futurum peculiare: sed de quavis, quæ nocte committitur, esse magis formidolosam.

ἐν ἑστὶ ναυτοῖς] Gelen. ad vitandam ambiguitatem, debuit potius dicere, licet navibus nocte aggredi. Vel, nec possunt naves nocte hostem aggredi.

Panicus
terror.

nequis ut in nocte Panicus terror accideret, sed fortissima opera exercitus existeret. Et jam aderat tertia vigilia, quum submisit tuba signum dedit: mōxque tantus exercitus ibat summo silentio, donec equites hostem circumdederunt: simulque pedites ad fossam pervenerunt. Tum exorto clamore promiscuo, accedentibus ad terrorem tubis & buccinis, pelluntur excubiae: fossa repletur aggere, vallum convellitur: aliquot audacissimi procurrentes incendunt tabernacula. Afri attoniti, è somno ad arma profliliunt, conanturque, sed frustra, instaurare ordines, quum mandata propter tumultum non exaudirentur, ne duce quidem satis sciente quid fieret. Romani in exilientes & trepide se armantes irruunt, plura tabernacula incendunt, sternunt obvios. Illi clamore, aspectu ac vi hostium terrentur, nocte obstante quominus periculum cognoscerent. ratique castra expugnata, & timentes incendium, denso agmine procurrebant in campum, tanquam tutiorem. Ita diffugientes alii aliò, in circumstantes equites incidebant, & occidebantur. Syphax, audito nocturno clamore, visoque incendio, non succurrit: tantum equitum manum submisit Afrubali. Hos Masaniissa repente aggressus, ma-

den, ως εν νυκτι, πανικόν οι γενέσθαι, αλλά τ' ερεπον αυτά θορύβου τον πολέμου οφθόναι. τριτης δ' ηδη φυλακῆς ημερα τη σάλπιγγι τωσσημανε, η μὲν σιγῆς βαθυπύτης ερεπες ποσούτ' εδιδίξεν, ἕως οι μὲν ἰππῶες ἀείεσθου εν κύκλῳ τῶς πολεμίου, οι πεζοὶ δ' ἐπὶ τὴν τάφρου αὐτῶν ἀφικοντο. βοῇ δὲ τότε περιμιγῆς καὶ σάλπιγγιν ἀθρόας η̄ βοκωνήμασιν ἐς κατὰ πλῆξιν χρώμενοι, τῶς μὲν φυλακῆς ἐξέωσαν ἐν τ' φυλακῆσιν, τὴν δὲ τάφρου ἔχου, η̄ τὰς συνερωμετα διεσπῶν. οι δ' ἐν πολέμοις, ἀποδραμέντες ἐνέπρησαν πινὰς σκηνὰς. η̄ οι Λίονες μετ' ἐκπλήξεως ἀνεπθῶν τε ἐξ ὑπης, ἔ τὰ ὅπλα μεταλάμβανον, η̄ ἐς τὰς τάξεις ἀπικτας ἐφύοντο, η̄ τ' περιωρῆσθαι ἐκείνους διέβουον ἢ κατήκονον, ἐδ' αὐτῶς ερεπτηθῶ τὸ ἀκρόαες τ' γιγνομένων εἶδον. ἀναπηδῶντας οὖν αὐτῶς οι Γ'ωμαῖοι ἔ ὀπλιζομένους ἐπὶ ἔ παρασομβῆς κατελάμβανον ἔ σκηνὰς πλείους ἐνέπιμπρσαν, ἔ τῶς ἐν ποτὶν ἀνέρου. τοῖς δ' ἡν ἦτε βοῇ τ' ἐχθρῶν, η̄ ἡ ὄψις, η̄ τὰ ἔργα, φοβεράτατα, ως ἐν νυκτι, ἔ ἀγνωσίῃ ε̄ γενομένης κακῆ. ἡγεμενοὶ τε ως ἐλήφθη τὸ ερεπτόπουν, ἔ τὸ πῦρ τ' ἐμπεπρησμένων σκηνῶν δειδότες, ἐξέπιπτον ἐκόντες ἐξ αὐτῶν, ἔ ἐς τὸ πεδὶον ως ἀσφαλες ερεπ ἰωθῶντο. ὅθεν ἡν μέρ' ὀπι τῶν ἐν ἀκόσμοις διεδδρασκον, η̄ ἐς τῶς Γ'ωμαίων ἰππῶας, οι κύκλῳ ἀείεσθου, ἐμπιπτοντες ἐπὶ, τ' βοῆς ἀφ' ὁμένων, ἔ τὸ πῦρ

ἐπέδησκον. Σύφαιξ δ' νυκτὸς μὲν ὅρῳ, σὺν ἐπεβλήθη, αλλά τ' ἰππῶν πινὰς ἐπικυρεῖν ἔπεμψεν Ἀσδρούβας. οἷς ὁ Μασανίσσης ἐπιπῶν ἀφῆκε, πολλὴν ἐξείλεται φά-

Asdrubal
capitis da-
mnatus.

Hanno Bo-
milcaris fi-
lius.

Amilcar,
classis præ-
fectus.

que ad libertatem vocatis. dein-
de ubi cognovit capitis se da-
mnatum à suis civibus ob malè
administratam militiam, succe-
ssore dato Hannone, Bomilcaris
filio, exercitum sibi usurpabat,
adjungens maleficos, & secum
omnes trahens, quâ spes com-
meatum duceret, exercitan-
do durabat equitum circiter tria
millia, peditum octo millia, re-
bus desperatis ni vincere contin-
geret. Hæc ejus studia tam Ro-
manos quàm Pœnos diu latue-
runt. Ceterum Scipio ad ipsam
Carthaginem armatas duxit co-
pias, superbè invitans ad præ-
lium, nemine contrà prodeunte.

At Amilcar classis præfectus cum
centum navibus properavit in
portum Scipionis: ratus, prius-
quam ille reverteretur, viginti
Romanas triremes ibi se facile
cum suis centum expugnaturum.
Eum quum Scipio vidisset
solvere, præmisiit qui os portus
obstruerent, onerariis per inter-
valla in ancoris dispositis, ut tri-
remes, tanquam per portas,
quando tempus posceret, possent
excurrere: naves etiam inter se
antennis colligarent & conjun-
gerent, ut vice muri essent: mox-
que ipse superveniens adjuyit in-
tentos huic operi. Quumque
Carthaginenses machinis ac mis-
silibus impeterent, à navibus
pariter & à terra muròque naves
eorum frangebantur: festique
discesserunt circa vesperam. In
abeuntes Romanæ per intervalla
ferre non possent, retro se per

συνίεζε, καὶ ὁλοῦς ἐς ἐλὺς θέραιον
συνεχίζετο. ποταμὸν δ' ὅτι Καρ-
ρχηδόνιοι θύνατον αὐτὴ κατέβαινον,
ὡς κακῶς ἐσφατηγμένοι, & Ἀν-
νῶν τ' Βομίλκαρον εἶοντο στρα-
τηγεῖν, ἴδιοι αὐτῶν τ' στρατὸν ἐπέει-
κε κακουργοὺς παρασχελάμεναι, καὶ
ἐλκίζετο ἐς τοὺς ἄλλας τορφεάς, καὶ
ἐξομνάζει ἐς εἴηεν ἀμφὶ τετραχίλις
ἰππέας, πέζους δ' ὀκτακισχιλίους,
ὡς ἐν μόνῳ τῷ μισθόθεν τοὺς ἐλ-
πίδας ἔχον. ὁ μὲν δὴ ταῦτα ποίῳν.
Ρωμαίους ἐπὶ πολὺ καὶ Καρχηδονίους
ἐπὶ πολὺ ἐλάνθανε. Σικιπῶν δ' ἐ-
πὶ αὐτῇ Καρχηδόνι τὸν στρατὸν
ἀπώλισμένον, & σφαρῶς ἐς μέγαν
παρασχελάτο, ἐδένος ἐξόντων. Ἀ-
μίλκαρον δὲ ὁ ναύαρχος ναυσὸν ἐκ-
τὸν ἐσπώδισμένον ἐς τὸν ναυσταθμὸν
ἀνήγαγε τὸ Σικιπῶν, ἐλπίσας
αὐτὸν τε φθίσαν ἐπιπνέοντα, καὶ τοὺς
ἄλλους ἐν αὐτῇ Ρωμαίων ἐκστῆσαι τετρα-
χίλις τοῖς ἐκείνων αἰρησέσθαι. καὶ ὁ
Σικιπῶν, ἰδὼν αὐτῶν τὸ δόλιον, ὡς
παρασκευασθεὶς πρὸς πολλοὺς ἔ-
λκεν, ἐμφραξάσας ἐσφυλάσας πολέ-
οις ἐπ' ἀγκυρῶν ἐν ἀσφαλῆσιν,
ἵνα ὡς ἀπὸ πολλῶν αἰ τετραχίλις ἐκ-
θίσκον ὅτε καὶ αὐτὸς ἐν καὶ τὰς πολέας
τοῖς κέρκοις συνδύσασθαι τε & ἀρμό-
σαι πρὸς ἀλλήλους, ἵνα αὐτῇ τετρα-
χίλις καὶ πενταχίλις δὲ τὸ τοῦ ἔργου,
ἥπετο τὸ ποῖον καὶ βαλκομένον τὸ
Καρχηδονίαν δόλιον τε τὸ πολέον καὶ
δόλιον τὸ γῆς, καὶ δόλιον τὸ τετρα-
χίλις ἐδραύοντο, & καμῶσαι πρὸς
ἐσπέρην ἀπέπλεον. ἀπὸ πρὸς τε αὐ-
τοῖς αἱ Ρωμαίων ἐπὶ κέντροις, ἐκστῆ-
σαι τε ἀπὸ τῶν ἀσφαλῆσιν, καὶ
ὅτε βιάζοντο, ὑποκαρσύνουσαι. μισ-
θὰ ἐκρυπτοῦσαν, & quoties vin-
dicata recipiebant: unam etiam

ἢ καὶ ἀνεδήσαντο καὶ τὸ ἀνδρῶν, καὶ
 αὖτε τὸ Σικιτιῶνα ἀνέστησαν. καὶ ἢ
 τῶν ἐχέμελλον ἀμφω. καὶ Ῥω-
 μαίοις μὲν ἡν ἡν καὶ καὶ αὐτοὺς ἀγο-
 ρᾶ δαψιλῆς. Ἰτυκαίοι δὲ ἐκ Καρ-
 ρηδοῖσι λιμώτιοντες ἐλθόντες τῶν
 ἐμπόρων· μέγας Ῥωμαίων νῆες ἀλ-
 λα πεμφθεῖσαι τῷ Σικιτιῶνι ἐφόρ-
 μω τοῖς πολεμίοις, καὶ τοῖς λη-
 στεῖς ἐκάλουν. οἱ δ' ἐκείνων ἡ-
 δὴ σφάραγες τῶν λιμῶν.

Τὸ δ' αὖτε χημῶν, ἐκ τῶν ὄν-
 τῶν Σύφακ, Μασσανάσης ἤτη-
 σεν ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ στρατῷ τὸ τέλειον
 τῶν Ῥωμαίων τῶν Σικιτιῶν καὶ
 λαῶν, ἡρθόμενος τῶν Ῥωμαίων Λαγ-
 λῆς, τὸ Σύφακ ἐδίδωκεν. ὁ δὲ ὑπέ-
 φεζε, μέγας καὶ τοῦ Ῥωμαίων πο-
 τῆς ποταμῶν, συνεπέσσετο εἰς μὲν
 χημ. οἱ μὲν οὐκ Νομίδες ἐκπύ-
 ρωθεν, ὡς περὶ τῶν αὐτῶν, πολλὰ
 καὶ ἄλλα ἤφισαν ἐπ' ἀλλήλοις. οἱ
 δὲ Ῥωμαῖοι, αὖτε ἐκάλουν τὸν
 ἀσπίδας ἐπέσσαν. Σύφαξ ἢ Μασ-
 σανάσης ἦτο ἐπ' αὐτὸν ὑπὸ ὀργῆς
 ὁ δ' ἀντεπέλασε μετὰ τῶν. καὶ ἀγ-
 νῶν πολλὰ ποτὶ ἀμφω ἡρθόμενος,
 τρεπέντες οἱ τὸ Σύφακ εἰς φυ-
 λῶν, τὸ ποταμὸν ἐπύκνουν. ἔνθα τις
 αὐτῶν τὸ Σύφακ ἵππων ἔβαλεν·
 ὁ δ' ἀπείσσετο τὸ διαπύκνυν. καὶ ὁ
 Μασσανάσης ἐπιβρυχόμενος εἰς τὸν αὐ-
 τὸν Σύφακα, ἐπ' ἑτέρῳ αὐτῶν τῶν
 ἡνῶν καὶ τῶν μὲν ἐν τῶν ἐπεμπε
 Σικιτιῶνι ἀπέθανον δ' ἐν τῇ μέ-
 χῃ Σύφακ μὲν ἐς μυρίους ἀν-
 δρας, Ῥωμαίων ἢ πέντε καὶ ἑδω-
 μένων. Μασσανάσης ἢ τετρακί-
 σιοι. καὶ αἰχμηγῶν Σύφακ
 τετρακίσιοι. τῶν ἡνῶν Μασ-
 σανάσης διζήλιοι καὶ πεντακίσιοι, τῶν
 ἐς ἐξέρχοντο.

cis exercitu suere IIII M. in his

vectoribus vacuum, à puppe reli-
 gatam ad Scipionem pertraxe-
 runt. Post hæc utrinque hyema-
 tum est, Romanis commeatus
 per mare convehentibus. Uti-
 censēs verò & Carthaginienſes,
 fame laborantes, in negotiatōres
 grassabantur, donec aliæ Roma-
 næ naves ad Scipionem missæ
 per stationes hostilibus sunt op-
 positæ, ad arcendas prædatorias:
 mōxque vehemēter fame Poeni
 pressi sunt.

Eadem hyeme, quum propin-
 quus Syphax esset, Masaniſſa ad
 suas copias tertiam partem Ro-
 mani exercitus adjungi petiit:
 quam ubi accepit, adductam à
 Lælio, unā Syphacem persecuti
 sunt. Ille tamdiu subterfugebat,
 donec ad fluvium quendam, ho-
 stibus eum assecutis, explicavit
 aciem. Tum Numida utrinque
 more suo multum telorum con-
 jecerunt in se invicem: Romani
 verò scutis proteſti in pugnam i-
 bant. Syphax viso Masaniſſa, ira-
 tus, in eum se vertit: lætus ille
 concitavit se obviam. Ibi circa u-
 trunque magno conflato certam-
 mine, Syphax cum suis fugatus

Syphax e-
 quod excus-
 fus.

Captivus
 cum altero
 filiorum
 ad Scipio-
 nem mis-
 sus.

quos mox ad
 Scipionem misit. Ceciderunt in
 ea pugna è Syphacis parte ad de-
 cem millia: ex Romanis septua-
 ginta quinque: Masaniſſa trecentos
 amisit: captivorum è Sypha-
 cran Masafuli d supra duo mil-

lia qui ad Syphacem à Masaniffa transfugerant : hos ille expetiit à Lelio, & acceptos jugulavit. Post hæc Masæfulorum terram & Syphacis sunt ingressi, ad restituendum Masanissam in regnum, & ut dedentes se in fidem reciperent, detrectantes verò imperium, subverterent. Venerunt & à Cirta legati, dedentes Syphacis regiam: privatim quoque ad Masanissam alii, missi à Sophonisba. Sophonisba.

15

lia qui ad Syphacem à Masaniffa transfugerant : hos ille expetiit à Lelio, & acceptos jugulavit. Post hæc Masæfulorum terram & Syphacis sunt ingressi, ad restituendum Masanissam in regnum, & ut dedentes se in fidem reciperent, detrectantes verò imperium, subverterent. Venerunt & à Cirta legati, dedentes Syphacis regiam: privatim quoque ad Masanissam alii, missi à Sophonisba. Sophonisba.

Σύφακος δὲ τὸν Μασσανάσσου μετὰ-
στάντων. καὶ αὐτὸς ὁ Μασσανάσιος ἐ-
πι τῇδε ἤγησε ὡςδε Λαλίαν, καὶ
λατῶν κατὰ Φαζέ. μετὰ δὲ τού-
του Μασσυλίου ἐ τὴν χάριν τῇ Σύ-
φакτῳ ἐπέστη, τὴν μὲν αὖτις ἐς
τὴν δόχλῳ τῷ Μασσανάσσου κηδεύ-
οντο, τὴν δὲ ἀσπαυαίμενοι, καὶ
τὰς ἀπειρουτάς αὐτῶν κρατερ-
όμενοι. ἀφίγοντο δ' αὐτοῖς ἐ καὶ
Κίρκης πρεσβυς τὰ βασιλείαν τῷ Σύ-
φакτῳ παραδίδοντες. ἰδὼν ὅτι πρὸς
Μασσανάσῳ ἔτερε ὡςδε Σοφονί-
σας τὴν Σύφакτῳ γυναικὸς, τὴν
ἀνάγκην τῷ χάριτι διηγύρῃ. Σο-
φονίσας μὲν οὖν ἄσμεν ἐχε λα-
τῶν ὁ Μασσανάσιος, καὶ αὐτῷ ἐπα-
νῶν πρὸς Σκιπίωνα αὐτὸς ἐν Κίρ-
τῃ κατέλιπε, ἀσπαυαίμεν ὡςδε τὸ
μέλιον. Σκιπίων δὲ ἤετο Σύφак-
κα, Τίς σὲ δαίμων ἔλαβε, φίλον
ὄντι μοι, ἐπὶ Λιεύλῳ ἐλθὼν πρὸς
πρεσβυτά, ψεύσας μὲν τοῦ
ἐς ὤμους. ψεύσας δὲ μετὰ
τῷ θεῶν Ρωμαίων, καὶ μετὰ Καρ-
χιδονίῳ ἀντὶ Ρωμαίων ἐλίσσας
πολεμεῖν, τῶν ἐπὶ Καρχηδονίους
ἐ πρὸ πολλοῦ σοὶ βεβουληκότων;
Ὁ δ' εἶπε, Σοφονίσας, Ἄσ-
δραμα θυγάτηρ, ἥς ἐγὼ ἦρην,
ἐπ' ἐμῷ κακῷ. Φιλόπατρις δ'
ἐστὶν ἰσχυρὸς, καὶ ἰκανὴ ἅπαντας
πνὰ πείσας πρὸς ἀ βέλει. αὐ-
τῇ μὲ καὶ ἐκ τῶν ἐμετέρων φιλίας
ἐς τὴν αὐτῆς μετέθηκε πατρί-
δα, καὶ ἐς τὴν συμφορῇ ἐν τῷ
σοφὸν δὲ οὐδ' αὐμοῖας κατέσχε. σοὶ
ὅτι παραπῶν (καὶ ἡδ, ἐμετέρων γε-
νέων, ἐ Σοφονίσας ἀπὸ παλαιῶν
μὲν νῦν καὶ ἐν ὑμῖν βέβαιον) φη-
κατος Σοφονίσας, μὴ Μασσανάσῳ ἐς ἀ βέλει μετὰ γὰρ καὶ ἡδ δὴ
μὴ τὸ γυναικὸν ποτὲ ἔληται τὰ Ρωμαίων, ἐλπίδ' ἄξιον. ὅπως ἐστὶν ἰσχυρὸς
» φίλοπα-

ἢ φιλόπολις. ταυτ' ὁ μὲν ἔλεγε· εἴτε ἀληθὺς ὦν, εἴτε ἡλότης ἐμὸς, καὶ Μασσαγασσὴν ἐς τὰ μέγιστα βλάπτων· ὁ δὲ Σκιπίων Σύφακος μὲν, συνετόν τε Φαρόμδρον, ἔτι τῆς χάρας ἐμπέσσειν, ἐπὶ τὰ κριναῖ ἐπηγέτο, ἔτι γινώσκων ὁ συμβεβηλὴς μετεδίδοι, εἰδὼς τι καὶ Κροίσῳ τῷ Λυδῷ Κυρῶ ἐρχήτο. Λαλὴς δ' ἀφικόμενος, καὶ ταῦτα ὡς τ' ὁ Σοφονίσβας πύθομαι ὡδὲ πολλῶν λέγοντος, ἐκίλευσε τὸν Μασσαγασσὴν τ' Σύφακος· γυναικὶ παρεδουῶναι. παρελαυνόμενος δὲ ἐκείνους, καὶ τὰ ὡς αὐτῆς ἀναθεῖν ὡς ἐγγύς διηγουμένης, τραχυτέρον ὁ Σκιπίων ἐκίλευεν αὐτὸν μηδὲν ἀφαιρέσειν βίαν τ' Ῥωμαίων λαφύρων, ἀλλ' εἰς τὸ μέσον καταθέντα αἰτῆν, καὶ πείθειν, εἰ δύναιτο. ἄρχετο οὖν ὁ Μασσαγασσῆς μετὰ πνῶν Ῥωμαίων, παρεδύων αὐτοῖς τὴν Σοφονίσβαν· κρύφα δ' αὐτῇ φέρων φάρμακον ὡς ὅτι σθένος· καὶ τὰ περὶ αὐτῆς ὥς ἔμελλεν, ἢ πείν, ἢ Ῥωμαίοις δουλοῦν ἐγγύσαν. ἔδεν τε εἰπὼν ἔπ, ἐξήλασε τ' ἵππον. ἢ δ', τῇ τερφῇ δείξασα τὴν κύλικα, ἔδεν δέισα μηδὲν ἰδύμεθα καλῶς δόξαντασαν, ἔπειτα φάρμακον. καὶ αὐτὴν ὁ Μασσαγασσῆς τοῖς ἡγετοῖς Ῥωμαίων ἐπιδείξας, καὶ τὰς βασιλικὰς, ἰσώσερφε ὡς Σκιπίωνα. ὁ δ', αὐτὸν ἐπαμύνας τε, καὶ παρερηγόρας ὅτι ποιητὴς γυναικὸς ἀπὸ δαγῆ, ἐσεφάνας τ' ἐφ' ὅδον τ' ἐπὶ Σύφακος, καὶ ἐδωκεν αὐτῷ πολλοῖς. ἀχθέντος δ' ἐς Ῥώμην τ' Σύφακος, οἱ μὲν κέλευσεν ἀποσφάζειν ἄνδρα, ἐν Ἰσθμῷ φίλον ἔσχετο· αὐτοῖς ἡννομένων οἱ δ', καλῶς, ὅτι τοῖς

triae. Hæc ille, sive quia vera, sive per zelotypiam, ut Masanissam valde læderet. Scipio Syphacem prudentem habitum, & regionis peritum, consiliis adhibebat publicis, audiebatque sententiam ejus, quemadmodum olim Cyrus Cræsi regis Lydorum. Quumque venisset Lælius, eadem se de Sophonisba audisse referens, Scipio à Masanissa tradi sibi uxorem Syphacis petiit, quo recusante, & quæ sibi dudum cum ea intercefferant memorante, Scipio durius imperavit ne quid per vim usurparet è præda populo Romano debita, sed deponeret in medium, ac tum, si videretur, posceret. Sic ille abiit cum quibusdam Romanis, traditurus eis Sophonisbam: sed primus clam eam conyenit, venenum affrens, optionemque, utrum bibere mallet, an Romanis ultro servire: & hoc tantum dicto, equum concitavit. Illa postquam nutrice ostendit poculum, rogavit ne deficeret honestè mortuam: moxque venenum ebibit. Ejus corpus Masanissa venientib. Romanis ostendit, & sepelivit regali funere, ac mox ad Scipionem rediit, qui laudatum solatus est quod amississet malam mulierem, coronavitque ob felicem expeditionem contra Syphacem & honoravit donis plurimis. Cæterum, perducto Romanam Syphace, quidam censebant servandum hominem, cuius fidei opera usi fuerant in Hispania: alii, puniendum, quod

Scipio Syphacem adhibet consiliis.

Cyrus. Cræsus.

Sophonisba veneno hausto moritur.

Syphacis
interitus.

16

Auro cor-
rupti mili-
tes non-
nulli Sci-
pionis.

Suppli-
cium de
corruptis
auro mili-
tibus.

interim ille morbo ex mœstitia contracto absumptus est. At Afrubal, ubi suos satis exercuit, misit quendam ad Hannonem, ducem Carthaginensium, postulans ut se collegam assumeret: submonensque, multos apud Scipionem esse Hispanos, per quos auro pollicitisque corruptos possint incendi castra illius: promisitque etiam se ad tempus affore, si præsinitum sibi fuerit. His auditis, Hanno vasframentis agebat contra Afrubalem: nec tamen spem abiecit de successu consilii, sed hominem fidum cum auro in Scipionis castra misit, specie transfuga: qui nemini suspectus, multos seductos corrupit, quibus ubi diem præsinituit, ad Hannonem rediit: eam ille significavit Afrubali. Scipionem verò sacrificantem aruspices monabant cavendum ab incendio. Is per totum exercitum dimisit qui plus satis candentem ignem comprimerent. rursusque per aliquod dies instaurabat sacrificia: & quum exta semper idem periculum portenderent, molestè ferens, mutare castra statuit. Tum Romæ equitis servus Hispanus, suspectos habens fraudis socios, simulavit se conscium, donec totam rem cognovit, & indicavit domino: qui ad Scipionem eum adduxit, & corruptos coarguit: Scipio capite multatos omnes extra castra projecit. Id Hanno ex propinquo facile sensit, nec ad præsinitum venit. Afrubal ignarus adfuit: conspectisque tot cadaveribus, conji-

φίλοις ἐπολέμησεν. ὁ δὲ ὑπὸ λύπῃ νοσῶν ἀπέθανεν. Ἀφρὺβας δὲ, ἐπὶ δὴ καλῶς τὰς συνουσίας ἐγυμνασεν, ἐπέμπε τινα πρὸς Ἀννῶνα, τὴν στρατὸν τῷ Καρχηδονίῳ, αἰτῶν αὐτὸν τὸ Ἀννῶνα κοινωνήσαι τῶν στρατηγικῶν καὶ ὑποδείκνυς ὅτι πολλοὶ Σικιπῶνι σωῖεν ἱέρους, ἃς ἐὰν πρὸς χρυσὸν καὶ ὑποχρέσῃ Διὰφείρειν, τὸ Σικιπῶνι στρατόπεδον ἐμπεύσουσι. ἔφη δὲ καὶ αὐτὸς, εἰ αὐτοῖς μὲν τὸν καρὸν, ἥξειν ἐπὶ τὸ ἔργον. ταῦτα μὲν Ἀφρὺβας· ὁ δὲ Ἀννῶν ἐς μὲν τὸ Ἀφρὺβαν ἐπανέειρε. τὸ δὲ ἐν γυμνασίοις εὖ ἀπὸ πηλποσεν, ἀλλὰ ἀνδρῶν πρὸς χρυσὸν καὶ ὑποχρέσας αὐτοῖς, εἰς τὸ Σικιπῶνι στρατόπεδον κατέπεμψεν· ὃς πρὸς αὐτὸν ἐνέειρε, διὰφείρειν πολλὰς ἡμέρας τε συνδιέειρεν αὐτοῖς ἐπανήλθε, καὶ τὸν ἡμέραν ὁ Ἀννῶν πρὸς Ἀφρὺβαν μετέφερε. Σικιπῶνι δὲ θυμῶν κίνησεν τὰ ἱερὰ ἰδὺν ἐμπεύσας καὶ ἀπεπέμψας εἰς αὐτὸν τὸ στρατόπεδον, εἶπον τὸ λαὸν ἐνέειρε πῦρ, κατέπαυε· ὁ αὖτις ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐθύετο, ὡς δὲ ἐκ αὐτοῖς τὰ ἱερὰ τὴν ἐμπεύσας ὑποδείκνυνται, ὁ μὲν ἐβουρηνύει, καὶ μεταστρατοπεδῶσαι διεγνώκει. ἰππείας δὲ Ρωμαίου στρατοῦ ἰόντες, ὑπονοήσας τι αὐτὸν συνθεμένον, ὑποκρίνατο συνιδέναι· εἰς τὸ πᾶν ἔμεινε, καὶ ἐμύησε τὰ δευτέρη. ὁ δὲ αὐτὸν ἐς τὸ Σικιπῶνι ἤγαγε, καὶ τὸ πᾶν ἡλάνθην. καὶ πᾶν τὸ Σικιπῶνι ἐκτίθη, καὶ ἐξέειρεν αὐτὸν στρατόπεδον. αὐθιγὰς δὲ ὑπὸ Ἀννῶν μὲν οὐκ ἐπὶ πηλποσεν, καὶ εὖ ἡλάνθην ἐπὶ τὸ συγκείμενον. Ἀφρὺβας δὲ ἄγνων ἀφικέτο, ὡς δὲ τὸ πᾶν

Θῶν εἶδε τὸ νεκρῶν, εἵκασε τὸ συμ-
βῶν, καὶ ἀνεκράκει. Ἐ αὐτὸν δ' Ἀντων
ἐς τὸ πηλὸν ὄρεῖσθαι, ὡς ἀφί-
κτο Σκιπίων διδὼς αὐτὸν, ὁ δὲ
ἐ λείβοι. Ἀσδρὲβας μὲρ δὴ ἔ ἐν
τῷδε τοῖς Καρχηδονίοις ἡ μὲν ἄλλοι
Δῖον μίστους. ὡς δὲ τὸ αὐτὸν και-
ρὸν Ἀμύλκας μὲν ἄφωι τῆς Ρ' ὠ-
μύων ναυσὶν ἐπιπλοῦστας, μὲν ἑ-
λάσε τρεῖς, καὶ φορεῖδας ἔξ. Ἀν-
των δ' ἐπιπλοῦσας τοῖς πολιορκῶσιν
Ἰνύκην, ἀπεκράθη. Σκιπίων δὲ,
χρόνῳ τὴν πολιορκίαν ἔσσης, ταῦτ' αὖ
μὲρ διέλυσε, ἔδεν αὖν, τὴν δὲ
μηχανὰς ἐς Ἰππὸν πόλιν μετετί-
θη. Ἐ ἐδένοντο δ' ὀπταῖα πα-
ρῶντο αὐτῶν, καὶ ταχέως
ἀρχεῖται τὰ μηχανήματα, τὴν χώ-
ρην ἐπέτερε, τὰς μὲν εἰς Φιλίαν ἐ-
παρῶντο, τὰς δὲ ληϊζόμενοι.

Καρχηδόνιοι δ' ἐπὶ τῆς κακο-
πραγίας δυσφοροῦντες, ἀφῆλθαι
ἐρωτῶν αὐτοκρατορεῖ, Ἀντίων. τὸ
ἦ ναυαρχὸν ἐπεμπον ἐπὶ νηῶν, ἐπι-
στέλλει αὐτὸν ἐπὶ τῶν Δῖον αἰσιν.
Ἄμω δὲ ταῦτ' ἐπεσσεύετο, ἔ ἐς τὸν
Σκιπίωνα πρὸς ἐλπίας ἐπεσσεύε-
το, ἡ γὰρ μὲν τῶν πᾶντων ἐνός
τυχῶν, ἡ τὴν ἐλπίαν ἔχειν, ἡ ἡρό-
νε Δῖον αἰσιν, ὡς ἀφῆλθαι ὁ Ἀν-
τίων. Σκιπίων μὲν οὖν αὐτοῖς ἐν-
όχως τε ἔδοξε, καὶ τῶν διπλῶν ἔ-
σσης λαθῶν, προσέειπεν ἀφῆλθαι ἐς
Ρ' ὠμύ. οἱ δὲ ἐπεσσεύοντο, καὶ τῶν
ἐκτός ἐσθλόντων, ὡς ἐπὶ πολέμῳ.
ἀρχόντες τε ἐπὶ τῶν βαλῶν, ἔδεντο
συντάμης τυχῶν. τὸ δὲ συμβαλόν-
ταν οἱ μὲν τὴν Καρχηδονίαν ἀπὸ τῆς
ὑπερίκτιστον, ὡς ὅσας συνάδου-
το, προσέειπεν ὅσα τε Ἀντίωνος δεῖ-
σας δεῖν Ἰππὸν καὶ τὰς Ρ' ὠμύων
συμμάχους, ἐν τε Ἰβηρίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ.

ciens quid accidisset, recessit :
cum Hanno apud castrissem
multitudinem calumniosè crimi-
nabatur, accessisse ut Scipioni se
dederet, & infecta re abisset. Ex
eo tempore Asdrubal in majore
apud Carthaginienses fuit odio.
Per eodem dies Amilcar naves
Romanas repente aggressus, u-
nam triremem cepit & sex one-
rarias : Hanno verò adortus ob-
fessores Uticæ, repulsus est. Sci-
pio tam longam obsidionem
pertæsus dissolvit, quum nihil
proficeret : machinas Hipponem
transportavit : & quum hic quo-
que nihil succederet, exultis eis
ut inutilibus, per agros discurre-
bat, alios perducens in amicit-
tiam, alios depopulans.

Carthaginienses impares tot
cladibus, imperatorem eligunt
Annibalem, & classem ad eum
mittunt cum præfecto, qui ad-
ventum viri acceleret : nihilomi-
nus ad Scipionem legatos de pa-
ce ire jubent, sperantes aut pa-
cem se impetraturos, aut effe-
cturos ut Annibal satis temporis
ad reditum habeat. Scipio dedit
eis inducias, & acceptis alimentis
exercitus, permisit cum S. P. Q. R.
per legatos de pace agere. Lega-
tione missa, nihilominus statio-
nes tanquam hostes habebant
pro mœnibus. Legati in senatum
admissi orabant veniam : patres,
pars memorabant Pœnorum
perfidiam, ruptaque toties fœde-
ra, tum Annibalis injurias, popu-
lo Romano sociisque illatas, vel
in Hispania vel in Italia : pars pa-
cem

Hippon
urbs.

17

Legati de
pace ad
Scipionem
missi.

Conditio-
nes pacis.

cem utiliorem sibi quàm Pœnis ostendebant, miserè vexata tot bellis Italia: non dissimulando futurum periculum, tot exercitibus & classibus confestim contra Scipionem coituris, Annibalis ex Italia, Magonis è Liguria, Hannonis Carthagine. Quapropter senatus consilium non expediens, misit ad Scipionem legatos, ut de communi sententia consuleret, agerétque quicquid videretur è re publica. qui pacem cum populo Carthaginienſi fecit, his legibus: Magonem cum exercitu deducant è Liguria Pœni, nec in posterum conducant mercenarium militem: naves longas, præter triginta, ne habeant: intra Punicam, quam vocant, fossam se contineant: captivos & perfugas, fugitivosque restituant: argenti mille sexcenta talenta intra certum tempus in ærarium inferant. Masaniſſæ quoque cautum est, ex eodem fœdere, ut non solum Masafulos, sed quantumcunque de Syphacis ditione occupare potuerit, bono jure haberet. In has leges pacis ubi conventum est, legati in urbem navigarunt, ut eas jurejurando sancirent apud consules. Romani quoque legati petierunt Carthaginem, ut sacramentum à Magistratibus Carthaginienſium acciperent. Masaniſſa à populo Rom. ob egregiam fidem ac operam donatus est aurea corona, & patera aurea, sella curuli eburnea, toga picta, palmatæque tunica, equo phaleris aureis ornato, & armatura totius corporis.

οἱ δὲ, τὸ τῆς εἰρήνης χεῖρσιμον & Καρχηδονίοις μῶλλον ἢ σφίσιν ὑπεδύκουν ἵστασθαι, τῇ Ἰταλίᾳ τοσούτοις πόλεμοις ἐμπειρημένους· τοῖς τε ἔμεινον· ἀφ' οἷς ἐπέεζεσσαν, ἐπιπολοσμένων ἐπὶ τὸν Σκιπίωνα αὐτῇσι σὺν μεγάλοις στρατοῖς Ἀννίβου τε ἐξ Ἰταλίας καὶ Μάγων ἐκ Λιγυρίας, καὶ Ἀννων· ἀπὸ Καρχηδονίου. ἐφ' οἷς ἀπορροῦσαι ἡ βουλή συμβέβηκεν· ἐπέμψεν τὸν Σκιπίωνα, μέτ' ὧν ἐμελλε κεραιῶν τε καὶ πρῶξεν ὁ, πὶ δοκιμίσας συνείσθαι. ὁ δ' ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ τοῖς Καρχηδονίοις ἐπὶ τοῖςδε συνείβη· Μάγονα μὲν ἀποπλεῖν ἐκ Λιγυρίας αὐτίκα, καὶ ἔτι λαμπρὰ Καρχηδονίους μὴ ἐνολογέειν, μηδὲ ναὺς ἔχειν μακροῦς πλείους τετρακοντα, μηδὲ πολυπρωγμῶν πῶς ἂν ἔχουσιν ἐν τῷ τῶν λεγόμενων Φινικίων ταύρων· ἀποδοῦναι τε Ῥωμαίοις ὅσους ἀρχιμαλάτας αὐτῶν ἔχουσι καὶ αὐτομύλους· δόρυξαι τε αὐτοῖς πελῶνται χίλια καὶ ἑξακίσια ἰσπερνεῖν ἐν χροῶ. ἔχειν δὲ Μασσινάσῃν Μασσυλίου τε & τῇ Σόφραν· δόρυξαι ὅσα διώκται. πάλιν μὲν συνείπληον οἱ μὲν ἐς Ῥώμην, τὰς ὑπάρχουσας ὁρμῶντες, οἱ δ' ἀπὸ Ῥώμης, ἐς Καρχηδονίαν· & τὰ τέλη τῇ Καρχηδονίᾳ ἄμεινε. Μασσινάσῃν δ' Ῥωμαῖοι χαλεπὸν τὸ συμβαλεῖν, τὴν φανόν τε ἀπὸ χροῦς, & σφραγίδος χρυσῇ ἐπέμψαν, καὶ ἐλεφαντὸν διφρον, & πορφύρεον, & σάλλιν Ῥωμαϊκὴν, & ἵππον χρυσοφάλαρον, & πανοπλίαν.

18

Masaniſſæ
dona à pop.
Romano
ob egregiam
fidem ac
operam
missa.

Γιγιο-

Γιγνησθῆναι δ' ἐπὶ τέτταν ὁ Ἀν-
 ρίβας ἄκων ἐς Καρχηδόνα ἔπαλξ, τὴν
 ἐς τὰς ἀρχαίας ἀπείσαν ὅς δὴ μὲν
 καὶ περὶ νεβρίαν ὑφορώμεθα· ἀπεί-
 σων δ' ἐπὶ ταῖς ἀνοήτοις ἐπείδ, καὶ
 εἰ ἤλκοντο, οὐ εἰδὼς ὅσα ἐς πολὺ
 βροχίους ἐστῆναι, ἐς Ἀδρυμητὸν
 Λιβυῆς κατήγετο πόλιν, καὶ οἶτον
 συνέλεξε, ἐπὶ τε ἀνὴρ ἵππων πε-
 ρερίπτε. Ἐτ' ἐδωάσθη τ' Νομά-
 δην τ' καλουμένην Ἀρεακιδῶν ἐς
 φίλιαν ἵστατο. καὶ τετρακισχι-
 λίους αὐτομόλους ἵππους αὐτῷ
 προσφύειντας, εἰ Σύφακα· ὄν-
 τες, τότε ἐγίγνοντο Μασσαίαν, κα-
 τηκόντοσιν, ὑποπτόσας, τὰς
 δ' ἵππους διδῶκε τῷ στρατῷ. ἤλ-
 θε δὲ καὶ Μεσσηνὶς αὐτῷ
 ἐδωάσθη ἑτέρῳ μετὰ χιλίαν ἵπ-
 πῶν, καὶ Ὁϊένας Σύφακα·
 ὅς ἐτερεῖ, ἢ τ' ὡλεάνων τ' πε-
 τρώας ἀρχῆς ἐπικρατῶν. πόλεις τε
 Μασσαίαν ταῖς μὲν ἵστατο, ταῖς
 δ' ἐοιάζετο. Νάρκην δ' ἐνὸς ὁρί-
 ον ὡδὲ ἀρχαῖα χερσὶν, ἐπέ-
 πτεπε ὡς ἐς φίλους. ὅτε δ' ἐδο-
 ξεν ἐπιθεῖσθαι, πλείους ἔπεμπε ζι-
 φιδῶν ἐπικρύπτοντας, οἷς ἐεργε-
 τὰ δίκαια ποιεῖν ἐς τὰς περὶ ὁρίων-
 τας, μέχρι σελήνης ἀκούσαν, τότε
 δ' ἐπὶ χερσὶν τοῖς ἐντυχῶσι, καὶ
 ταῖς πύλαις οἱ φυλάσσειν. ἔτω μὲν
 ἐάλω Νάρκη Καρχηδόνα ἢ ὁ δὴ μὲν,
 ἀρπὶ ταῖς σιδηρῆς πεποιημένη, καὶ
 Σικιανῶν ἐπὶ παρόντων, ἢ πε-
 τῶν ἰδίων ἀνέβησαν δὲ τ' ὁρίων ἀν-
 εφρότων, ἀνέβησαν Σικιανῶν ἵπ-
 πῶν αἰνέμεν κατενεχθέντων ἐς Καρχηδόνα,
 διήρπυσεν. Ἐτ' ἐς περὶ πλεονεξίας
 αὐτῇ ἔδωκεν, πολλὰ τ' βουλῆς ἀ-
 πλόγησας, Ἐπὶ παρανόμους μὴ λυ-
 σινοῦντας ἀρπὶ γενομένης. εἰ ἢ καὶ

Interea Annibal invitus navi-
 gavit Carthaginem, suspectam
 habens populi sui lubricam si-
 dem erga principes, praecepti-
 que ejus confilia: & quia foedus
 istum vix credebat, vel, si esset i-
 ctum, non fore firmum sciebat,
 Adrumetum appulit: misitque
 qui frumentum comportarent, & equos coemerent. Cum Area-
 cidarum Numidicae gentis regu-
 lo societatem iniit: quatuor mil-
 lia equitum, qui quondam Sy-
 phacis fuerant, tunc a Masanissa
 ad eum transfugerant, ut suspec-
 ctos objecit confidendos jacula-
 toribus, equos divisit suis militi-
 bus. Mesetulus quoque, alius regu-
 lus, accessit ad eum cum mille
 equitibus: & Vermina, Syphacis
 alter filius, majorem paterni re-
 gni partem obtinens. Urbes et-
 iam Masanissae, partim deditio-
 ne, partim vi recipiebat: Narcem
 autem per insidias hoc modo: quum
 opus haberet commeatu, misit
 tamquam ad amicos, & quum
 visum est insidiarum tempus,
 plures intromisit accinctos
 occultis pugionibus, cum man-
 dato ut neminem venditorem
 fraudarent, donec tubae signum
 audirent: tum verò sternerent
 obvios, & portas occupatas sibi
 servarent. ita Narce capta est. At
 populus Carthaginienlis, nuper
 isto foedere, praesente adhuc Sci-
 pione, nondum legatis ab urbe
 reversis, commeatus Scipioni
 vento Carthaginem delatos diri-
 puit, & nautas coniecit in vincu-
 la, senatu suo multa interminan-
 te, &

Adrume-
tum.

Areacidæ.

Mesetulus.

Vermina,
Syphacis
filius,Narce
urbis.Narce ca-
pta.Populus
Carthagi-
nienlis fo-
edus sol-
vit.

te, & monente ne violarentur recens ista foedera: illi foedus ut iniquum incusabant, dicentes, à fame plus esse periculi quàm à violato foedere. Scipio semel data pace noluit denuo bellum incipere, tantum postulavit in iudicium tanquam amicos discedentes ab officio. at illi etiam legatos Romanos custodire volebant, donec sui ex urbe revertentur. sed hos Hanno Magnus & Asdrubal Hædus ereptos è turba dimiserunt, deducantibus duabus triremibus. Alii Asdrubali præfecto classis ad Apollinis promontorium stanti suasērunt, ut quamprimum triremes deductrices discederent, Scipionem adoriretur, & fecit. In eo conflictu unus atque alter legatorum fauciat telis perierunt: reliqui inter misilia volitantia, agrè ad portum in quo castra habebant evaserunt, & è navi ab hostibus jamjam occupanda exiliverunt: tantillum absuit quin captivi fierent. Quæ postquam in Urbe sunt cognita, legatos Carthaginensium ob pacem missos, qui nondum abierant, senatus ut hostes abnavigare iussit continuo. Illi revertentes, tempestate in castra Scipionis depulsi sunt, qui præfecto classis roganti quid eis facere deberet: Nihil tale, inquit, quale Carthaginenses: dimisitque intactos. Id ubi seniores (quo sanctius est consilium) audierunt, conferendo injuriam & beneficium, exprobrabant temeritatem plebi, consulebantque, vel nunc pacta servarent, & peterent à Scipione veniam erroris, multamque ultro solverent.

19

Apollinis
promon-
torium.

Legati Ro-
manorum
caesi.

Scipio fi-
dem ser-
vat.

ταῖς συνθήκαις ἐπεμύοντο ὡς ἁ-
δικῶς θροονομαίαι, καὶ τὸν λιμὸν ἐφα-
σιν ἐνοχλεῖν ὑπὲρ τῶν πυρρῶν.
Σκιπίων μὲρ οὐδ' οὕτως ἤξει πο-
λέμῳ κατὰρχῃ καὶ ἀπονδῇ, ἀλλ'
ἢ τῇ δίκῃ ὡς φίλος ἀμαρτωλῶν.
οἱ δ' καὶ τὰς πρὸς αὐτὸν κρατεῖν
ἐπέστην, ἕως ἀφίκοιτο αὐτοῖς οἱ
ἀπὸ Γ' αἰῶνος. ἀλλὰ τὰς δὲ μὲρ Ἀν-
των τε ὁ Μέγας & Ἀσδράβας ὁ Ε'-
ραφῶν ἐξείλοντο τῷ παλαιῷ, καὶ
ἀποῦντο δύο τελεῖται. ἕτεροι
δὲ Ἀσδράβαν τὸ ναυαρχὸν ἔπεισαν,
ὁρμηγῶτα παρὶ τῶν Ἀπολλωνίων ἀ-
κρῶν, ὅταν ἀποπῶσιν αἱ ἀποῦν-
τοι τελεῖται, ἐπιτελεῖν ταῖς τῷ
Σκιπίων. καὶ ὁ μὲρ ἐπέτετο καὶ
τὸ πρὸς αὐτὸν πῆν ἐν τοῖς ἀμύταις
ἀπέδανον οἱ δ' λοιποὶ, πτωχολό-
μοι τε ἔφασαν ἐς τὸ λιμένα τῷ
σφετέρῳ στρατοῦ, καὶ ἐξήλαντο
τὸ πᾶν ἡδὴ λαμψανόμενης. ὡς δὲ
ποσῶτον ἦλθον ἀρχηγῶτα ἡρώδης.
ὡν οἱ ἐν ἁπλῇ Γαλακίῳ ποταμῶν,
τὰς πρὸς αὐτοὺς τῶν Καρχηδονίων, οἱ
παρὶ τὸν εἰρῆνῃς ἐπὶ παρῶν, ἐνέ-
λαον ἀποπῶν αὐτοῖς, ὡς πολέ-
μους. & οἱ μὲρ ἐξέτασαν, καὶ ὑπὸ
τῷ ἡμῶν ἐς τὸ τῷ Σκιπίων
στρατοπέδῳ κατήκοντο. Σκιπίων δὲ
τῷ ναυαρχῷ, ποταμῶν παρὶ αὐ-
τῶν ὅ, πᾶσι ποιεῖν, ἔδδεν ὅμοιον,
ἔφη, τοῖς Καρχηδονίοις, ἀλλ' ἀπὸ
περὶ ἀπαιτεῖς. μετὰ οὖν ἡ ἡ-
γεσία, τὸ δὲ μὲρ ἀνέειδε τῇ συγ-
κεῖται, καὶ συνεβόλετο καὶ νῦν δι-
δῆναι Σκιπίων, τὰ μὲρ συγ-
κεῖται φυλάσσειν, δίκας δ' τὸ ἡ-
μετέριον παρὶ Καρχηδονίων λα-
εῖν.

ἔσιν. οἱ δὲ, καὶ αὐτῇ τῇ γερουσίᾳ
 δυσχεραίνοντες, ἐν πολλῷ, διὰ τὴν
 κακοπραγίαν ὡς οὐκ οὐκ τὰ συμ-
 φέρονται παρορμηκῶς, καὶ ὑπὸ αἰ-
 δῶν δημοκρατῶν ἐρεδιζομένοι τε καὶ
 ἐς αἰσχύρας ἐλπίδας ἐπιφοιτοῦντες, τὴν
 Ἀννίαν ἐκάλουν μετ' ἧς ἔχοντο
 πᾶσι. ὁ δὲ, ὁρῶν τὸ μέγα θῶκος πο-
 λέμου, Ἀσδρουβαν αὐτὸς ἐκίλευσε
 αὐτῇ τῇ παρῶσιν δυνάμει καλεῖν.
 Ἀσδρῆβας μὲν δὴ, τὴν κραυγὴν
 αὐτῆς λυθείας, παρεῖδεν τὴν στρα-
 τὴν Ἀννίαν, ἔχοντες ὡς ἐπιφανέας
 τοὺς Καρχηδονίους ἰδιώτας, ἀλλ' ἐκρύ-
 πτεν ἐν τῇ πόλει. Σκιπίων δὲ
 καὶ τῇ Καρχηδονίᾳ ἐπισήσεις, ἐξ-
 ἤλθον αὐτὰς ἀρχαίς διὰ θαλάσσης,
 οὐκ ἐν ποταμῶν καὶ οὐκ ἐν τῇ γῆς,
 ἀσπόμενοι διὰ τὸν πόλεμον ἡγομένης.
 ὅτε αὐτῶν ἡμερῶν Ἀννίαν καὶ
 Σκιπίων ἰσχυροῦς γίνεται πε-
 ρὶ Ζάμας, ἐν ᾗ Σκιπίων ἐπὶ πλεον-
 ἐκτὰ καὶ τῆς ἐπισήσεως ἀποβυλίσ-
 σαι αὐτὸν ἐς εἰρήνην. ὡς ἀφ' οὗ
 ἔκρινεν ὁ Σκιπίων Ἀννίαν ἰσχυρῶς
 τε ἀπορροῦμενον, ἔπειθ' ἐκίμενον
 ἀρχαίς φερόμενον, νυκτὸς ἐπιμύ-
 θηεν καὶ λίσσασθαι ἐπὶ τὰς ἀρχαίς
 αὐτῶν, καὶ λαφύειν ὁ Θέρμης ἐν τε-
 νῇ διαδοῦ καὶ λαλοῦν, ἐκτὸς τῆς Λι-
 βύων ἐς τετρακισχίλιους, ἔξωθεν
 σὺν ἑτέρους τοσούτοις. ἔκ τινος ἀρχαί
 ἦκε φέρων τὰ Σκιπίων.

ὁ δὲ Ἀννίαν, ἐς ἔχοντος ἀφί-
 ρμιν ὁ δὲ παρῶν, ἔκ τινος ἀρχαί
 ὡς ἀφ' οὗ ἔκρινεν ὁ Σκιπίων Ἀννίαν
 ἰσχυρῶς τε ἀπορροῦμενον, ἔπειθ' ἐκίμενον
 ἀρχαίς φερόμενον, νυκτὸς ἐπιμύ-
 θηεν καὶ λίσσασθαι ἐπὶ τὰς ἀρχαίς
 αὐτῶν, καὶ λαφύειν ὁ Θέρμης ἐν τε-
 νῇ διαδοῦ καὶ λαλοῦν, ἐκτὸς τῆς Λι-
 βύων ἐς τετρακισχίλιους, ἔξωθεν
 σὺν ἑτέρους τοσούτοις. ἔκ τινος ἀρχαί
 ἦκε φέρων τὰ Σκιπίων.

Qui jamdudum senioribus infen-
 si ob belli calamitates, quasi pa-
 rum prudenter ab illis admini-
 stratum esset, exagitatique tur-
 bulentis concionibus, vanam
 spem conceperunt, acciverunt-
 que Annibalem cum suo exerci-
 tu. Ille, considerans belli magni-
 tudinem, autor fuit eis vocandi
 Asdrubalem cum copiis quas ha-
 bebat. ita Asdrubal absolutus ex-
 ercitus Annibali tradidit: attamen
 ne tum quidem ausus est
 venire in conspectum civium,
 sed clam egit in patria. At Scipio,
 classe ad Carthaginem admotā,
 excludebat comitatus maritimos,
 ne terra quidem suppeditante,
 propter intermissam agri-
 culturam belli tempore. Per eod-
 dem dies Annibalis Scipionisque
 equitatus ad Zamam conflixerunt,
 Romanis superantibus. Secuta
 deinde per aliquot dies veli-
 tationes mutuae: donec Scipio
 edoctus Annibalem vehementer
 laborare annonae inopia, & frum-
 mentatores venturos expectare,
 noctu contra eos misit Ther-
 mum tribunum; qui occupato
 tumulto circa angustum transi-
 tum, occidit Afrorum quatuor
 millia, & vivos cepit totidem;
 comitatus verò ad Scipionem
 detulit.

Tum Annibal ad extremam
 redactus inopiam, & cogitans
 quomodo posset ad presens res
 disponere, legationem ad Masa-
 nissam misit, admonens educa-
 tionis & vitae actae Carthagine,
 inter se ac Scipionem fieret;
 quic-

Zama.

20

Thermus.

Annibal a-
git de pa-
ce.

quicquid enim peccatum sit, id plebi esse imputandum, & quibusdam plebe stultioribus. Ille memor se educatum & eruditum in ea urbe, cujus majestatem reverebatur, & ubi multos adhuc privatim amicos habebat, deprecatus est apud Scipionem: effecitque ut renovaretur foedus his legibus ut pop. Carthaginienſis naves virosque quos cum commeatu ceperat, pop. Romano redderet, & quicquid rapuerat, restitueret: aut pretium juxta Scipionis aestimationem, & multa nomine mille talenta solveret. Hæ leges ubi placuere, induciæ factæ sunt, donec nuntiarentur Carthaginem: sic Annibal ex insperato fervatus est. Senatus autem Carthaginienſis valde probavit id foedus, rogabatque plebem ut assensum præberet, continuas calamitates enarrans, & quanta sit præſens inopia tam pecuniarum, quàm militum & commeatuum: quæ, ut solet vulgus stolidum, putabat suos duces privatis suis commmodis hac pace consulere, ut freti Romanorum amicitia potentes fierent in patria: idque & Annibalem nunc agere, & prius egisse Asdrubalem: qui noctu prodito exercitu hostibus, paulo post voluerit & seipsum Scipioni dedere, & in hoc ad castra ejus acceſſerit, nunc verò in urbe lateat. Ad hos rumores tumultu excitato cum clamoribus quidam relicta concione, obeuntes urbem, quærebant Asdrubalem: qui paulo antè in

Asdrubalis
infelix ex-
itus.

ἔ δῆμον καὶ τὸ ἀνοστοῦν ἔ δῆ-
μον ἀμαρτήματα ἡγνίσαι. ὁ δὲ,
τὰ ὅτι περὶ ἑαυτὸν τε καὶ πε-
ρι τοῦ δήμου ἐν Καρχηδόνι, καὶ τῇ
ἀξίᾳ καὶ τῇ πόλει αὐτοῦ τῆς
φίλῃ ὣς ἐπὶ πολλοῖς ἐκείνῳ, ἐ-
δεῖξεν ἔ Σκιπίων, & συνήγα-
γεν αὐτὸς αὐτὸς ἐς τοιαύτῃ συ-
νήκῃ, ὥστε Καρχηδονίους τὰς τε
ναὺς καὶ τὰς ἀνδράς ἐς ἐλατὸν ῥα-
μαῖοις ἀρῶν ἐφείλει, δόπου δὲ αὐ-
τῶν καὶ τῶν ἡρωισμένων ἀπαντᾷ, ἢ τῶν
ἀπαλωσάντων πᾶν, ἢ ἂν ὀρίσῃ
Σκιπίων, ποινὴν τε ἔ ἀδικήσα-
ντων, χρεὶα πάντα εἰσενεγκέ-
σαι ἢ ἢν ἢν τῶν συγκεκμημένων. καὶ γα-
νομένων ἀνοχῶν, μέγας αὐτοῖς μέ-
γας Καρχηδονιοί, ὁ μὲν Ἀννίβας
ἐξ αἰλκῆς ἀφαισώζετο. Καρχη-
δονίαν δὲ ἢ μὲν βαλὴ τὰ συμβαί-
ναι ὑπερσώζετο, καὶ περὶ ἐκείνῃ τῇ
δήμῳ ἐμμένον τοῖς ἡρωισμένοις,
τῶν τε κρησπεργίαν σφῶν τῶν ἐς
ἀπαντὰ διηρυνέη, καὶ τῶν πε-
ρὶ τὴν πόλιν στρατῶν τε καὶ ῥη-
μάτων καὶ ἀρῶν. οἱ δὲ, οἷον ὁ-
χλῶν, ἀφρόνως ἡρώων τὰς στρα-
τηγῶν σφῶν δὲ αὐτὸς ταῦτα ῥα-
μαῖοις συντίθεσθαι, ἵνα δὲ ἐκεί-
νων διωκόμενοι τὸ παρὲν ὁ
καὶ Ἀννίαν νῦν καὶ Ἀσδρούβαν ἐ-
πεὶ πολλὰ ποιῶσι τε, καὶ τὸ στρα-
τόπιδον νυκτὸς ἐγχεύονται τοῖς
πολεμίοις, μετ' ὀλίγον καὶ ἐκείνῳ
ἐδελήσεται τῇ Σκιπίωνι ἐκδοῦναι,
ἐπὶ τῷδε περὶ πλείωνων κρηπ-
τῶν τε νῦν ἐν τῇ πόλει βοῶν τε
ἐπὶ τῶν ἐξ ὁρούων ἡρωμένων, τῶν
ἐκκλησίαν πρὸς κρητιλιποῖτες, ἐξ-
ιτοῦ Ἀσδρούβαν ἀφαιόντες. ὁ δὲ
ἐφύσετο μὲν ἐς τὸ ἔπειτα τῶν πατρὸς
patris sepulchrum veneno prius
κρητι-

καταφυγόντων, καὶ φαρμάκων ἀλα-
ρησάμενον αὐτόν. οἱ δὲ, κακεί-
θεν αὐτὰς τὸν κίνου ἐξελόντες, καὶ
τὴν κεφαλὴν αὐτὰς ἀποτεμνόντες,
ὡς εἴθερον ἐπὶ δόρατον ἀνά την
πόλιν. Ἀσάρβωας μὲν δὲ ἐπὶ τῷ πα-
τρὶ ἀσκήας ἐπέπαισαν· καὶ τὸ δά-
τερον ψυδῶν διέδοικτο ὑπὸ Ἀν-
νων, καὶ τότε ὡς Καρχηδόνιαν
οὕτως ἀνέηκτο, καὶ ἥκως ἀπὸ τῶν
ἐβρίχεται. Καρχηδόνιαι δὲ ἐπίσταντο
Ἀνθὺς λῦσαι τὰς ἀγοράς, καὶ πο-
λεμῶν Σκιπιάνι· καὶ οὐκ ὅτι τῆς
πόλεως τὸ πλεονεχέον, ἀλλ' οὐ τῶν
ἀπορίων. ὁ μὲν δὲ, πεμψας ἔλυσε
τὰς ἀγοράς· καὶ Σκιπιάν Παρθόν τε,
μεγάλῃ πόλιν, εὐπρεπὲς ὡς πα-
σὼν ἦεν, καὶ πολλήν Ἀνθὺς με-
τισταπύδου, ὁ δὲ ἀνέδωκεν,
αἷς τῆς Ρωμαίων καλῶς οὐκ ἐπι-
πύμψας, ἅς ὁ Σκιπιάν ἐλαβε τε,
καὶ ὅτι ἐκτῆν (ὡς περ' ἐστὶ τὰς
κατασκόπους κτερεῖν) ἀλλ' ἐς τὸ
στρατοπέδον καὶ τὰς ὀπλοθήκας ἐπὶ
μαχηνήσας ὡς καὶ τῶν καλῶ-
σας, καὶ τὴν στρατὸν ὑμναζομένην
ἰδεῖν, ἀπέλυσε Φοβέον Ἀνί-
βω ὡς ἐκείνων. ὁ δὲ ἤκουεν ἐπὶ
συνελθεῖν ἐς λόγους Σκιπιάνι· καὶ
συνελθὼν εἶπε Καρχηδόνιαις ἀνα-
κατήσθαι τῇ αὐτῶν εἰρήνῃ, ἀλλ'
τὴν χρεώσασθαι καὶ εἰ τῷτο σκλυθεῖν,
Σικελίας δὲ μόνον ἀξίους εἰ Ρω-
μαίους, ἐπὶ Ἰβηρίας, καὶ νῆσαν ὅταν
ἀρχῶσι, κρατῶν, ἔσονται τὰς συ-
νηκας βεδοίους, ὁ δὲ, πολὺ (ἔφη)
κέρδιον Ἀνθὺς τὸ φυγῆναι ἔσθαι τῆς
ἐξ Ἰταλίας, εἰ ταῦτα ὡς σκλαβὰς
ὡς Σκιπιάν. καὶ ἀπῆρξεν
πέμπειν ἐπὶ αὐτῶν αὐτὸν ἀπὸ πη-
λῶν τὸ ἀνάλατον, ἀνελήκτους
ἐκ τῆς πόλεως, ἐς τὰ αὐτὰ στρατοπέδον

epoto se abdiderat: illi autem defuncti inde protracti caput amputatum, ac hastâ præfixum circumferebant per urbem. Sic Asdrubal primum exulavit immeritò: deinde falsò ab Hannonè delatus, & tunc à civibus ad mortem adactus, etiam defunctus contumeliis affectus est. Qui mox mandavit Annibali, ut solutus induciis bellum inferret Scipioni, & quamprimum fieri posset, armis de summa rerum decerneret, propter inopiam. Post solutas inducias Scipio Parthum, magnam urbem, cepit primo impetu: móxque castra admovit castris Annibalis. Ille sua castra movit, ter missis in Romana exploratoribus: quos comprehensos Scipio, præter castrensem noverem, non interfecit: sed iussos circumire, ut armamentaria, machinâsq; & decurrentem exercitum inspicerent, dimisit incolumes ad Annibalem, ut eum edoceret de singulis. Ille postulat colloquium. quo impetrato, agebat populum Carthaginensem molestè ferre tædus, propter imperatam tantam pecuniam: quæ si remittatur, & pop. Rom. contentus sit Sicilia, Hispania & occupatis insulis, pacem firmam ac ratam fore. Respondit alter, Annibalem habiturum ingens Italiæ fugâ relictæ pretium, si hoc abs se impetraverit: interdixitque ne amplius nuntios ad se mitteret. Ita post mutuas minas quisque in sua castra digressi sunt. Erat propè oppidum

Contame-
lia in de-
functum.

21

Parthus
urbs à Sci-
pione ca-
pta.

Scipio
præter ca-
pitalem
morem ex-
ploratores
non integ-
ficat.

Cilla oppi-
dum.

pidum Cilla, & juxta tumulus
castris idoneus: quem Annibal
occupare volens, præmisit qui
castra metarentur: mōxque cum
toto exfecit eum petiit. Eum
quum à Scipione occupatum in-
venisset, exclusus inde pernocta-
vit in medio campo arido, fo-
diendis puteis occupatus. Exer-
citus arenam egerens, paululum
aquæ turbidæ, magno labore
quæsitum, bibebat, absque cibo,
aliæve cura corporis: pars etiam
in armis pernox perstitit. Id ubi
sensit Scipio, manè aggressus est
fessos itinere, siti, vigiliis.

22

Annibal agrè tulit, alieno tem-
pore se cogit ad prælium: confi-
derans, sive maneat, laboratu-
rum se aquæ inopia, sive fugiat,
additurum hosti animos, postre-
mum agmen infestaturus: unde
necesse fuit armis experiri. Mōx-
que in aciem produxit armato-
rum fermè L. M. & elephantos
LX XX. hos ante aciem per inter-
valla terroris causâ constituit:
post eos verò tertiam exercitus
partem, quæ ex Gallis constabat
ac Liguribus, intermixtis passim

Mauri &
Balearcs.

sagittariis & funditoribus Mauris
& Balearibus. Hos sequebatur
alter ordo, in quo Poeni Afrique.
Tertii deinceps erant Itali, secuti
ejus auspicia: quibus, ut vinci
magis timētibus, fidebat pluri-
mum. equitatus in utroque cor-
nu constitit. talis fuit Annibalis
acies. Scipio habebat circiter
XXIII. M. peditum, equites I-
talos & Rom. M. D. auxiliares
συν ἀμφὶ τὸς διαμυρεῖους & τριχίλους. ἰπποῦς δ' Ἰταλῶν καὶ Ρ' αὐ-

πόλεις δ' ἐγγὺς τῷ Κίλλα, & περὶ
αὐτῷ λόφῳ ἀφύης ἐς στρατοπέ-
δειαν ὃν ἐπινόων ὁ Ἀννίβας περιλα-
βὼν, ἔπεμπε πινὰς ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ
στρατόπεδον καὶ ἐνδοῦς ἀναστήτας,
ἐδάδιζεν ὡς ἔχον τὸ λόφον. Σκιπίων
δ' αὐτὸν φθάσαντος τε & περι-
λαβόντος, ἀποληφθεὶς ἐν πεδίῳ
μίσῳ & ἀνδρῶν, διετέλει τῷ νό-
κτῃ πῦσιν ὄρουσαν φρεῖται. καὶ ὁ
στρατὺς αὐτοῦ ἀξενώμενος τὴν ψάμ-
μον, ὀλίγην καὶ ῥολερὸν ἔπινον ἐπι-
μοχθῶς, ἀπεροσπύτοι τε & αἰσίοι
καὶ ἐν τοῖς ὕπλοις ἐνίοι διενυκτέρου-
σαν. ὡν ὁ Σκιπίων ἀφ' ἀναμύρου,
περὶ τοῦ αἵματος αἰμαῖ ἐν κεννηκῶσιν ἐξ
ὁδῆς καὶ ἀγρυπνίας καὶ ἀνυδρίας.

Ἀννίβας δ' ἤρχετο μὲν ἔχ' ὅτε
βέλοιο το σπιων ἐς μέγλην, ἑαυτὸν
ὡς εἶπε μύριον καὶ χίλιν, κεννηπα-
θήσαντες τὸ ἀνυδρίας· εἶτε φά-
ρμακα, τὰ φρονιμῶνται ὅτι ἐχθρῶν ἀ-
ναστήσαν, καὶ πολλὰς περὶ αὐτῶν
αὐτῶν ἐπικειμέναν. ὅθεν ἀναγκάσι
τῷ αὐτοῦ μολοῦν καὶ παρεταίσαν
αὐτῶν ἀνδρῶν μὲν ἐς πεντακισμυ-
ρίους, ἐλέφαντας δ' ὀγδοήκοντα ἰ-
σησι δ' περὶ τοῦ μὲν τῶν ἐλεφάντων
ἐν ἀξενώμετων ἐφ' ὅλου δ' με-
τάπερ, φοβερῶνται καὶ περὶ τοῦ αἵματος
& ὑπ' αὐτοῖς τῷ τῷ τῷ τῷ τῷ
πᾶς, Κελτοὶ καὶ Λίγυες· τοῖς τε
καὶ αὐτοῖς ἀναμυρεῖους πᾶντι, καὶ
σφενδονήται Μαυροῦστοι καὶ Γυρνή-
σιοι, τέτων δ' ὀπίσθῃς ἡ δολιχῶν
παῖς τῷ, Καρχηδονίῳ τε καὶ Λί-
βυες. τῷ δ' ὅσοι ἐξ Ἰταλίας ἐ-
πὶ αὐτῷ, οἷς δὲ & μέγιστοι (ὡς
πλέον διδόνται) ἰθαίρη. ἡ δ' ἰθα-
πὶ αὐτῷ τῷ κέραι τῷ. ἔτι μὲν
Ἀννίβας ἐξέτασσε. Σκιπίων δ' ἡ-
σῶν ἀμφὶ τὸς διαμυρεῖους & τριχίλους. ἰπποῦς δ' Ἰταλῶν καὶ Ρ' αὐ-

μύριον

μεῖον χίλιοι καὶ πεντακῆστοι. συνε-
μαρξάθη δὲ Μασσινάσις ἰππέυσιν Νο-
μοῖσι πολλοῖς, ἔδωκεν δὲ Λακουμε-
ας δυνάμεις ἰππέυσιν ἑξακροσίοις.
τοὺς μὲν αὖτε πεζοὺς ἐς τρεῖς, ἔδωκε
ταύτας ἐπὶ πᾶσιν ὁμοίως Αἰνίβας. λο-
χὸς δ' ὁρδίου ἵπποις τὸ πᾶν, καὶ
ἵπποι δὲ αὐτῶν οἱ ἰππέες. ἐν τούτοις
ἄλφειοι. ἐφίση δ' ἐκείνῳ λοχῷ
ἑκατάκηντος καὶ μετὰ τοὺς, οἱ ἑλκας
πυλὴν διήγαγε μέγιστον πᾶσι, καὶ
τὰ πολλὰ αὐτῶν σφοδρὰ κρούοντα, ἔ-
μελλον ὡς κρούοντες ἐν χειρὶ ἐς
τὴν ἐλεφαντίνην ἐπιπύοντες ἀφ' ἑαυ-
τῶν. παρήχθη δ' αὐτοῖς τε καὶ τοῖς ἄλ-
λοις πεζοῖς ἐκκλίνειν τὴν ὁρμήν. ἔ-
θελον, καὶ ἀντιπρὸς ἀντιπρὸς
ἐς αὐτὰ συνεχῶς, ἔδωκεν πελίκων-
τας, ὅτε διωκόντες, ὑπομένειν τὰ
νεύρα. οὕτω μὲν οἱ διατεταγμένοι τῷ
Σικελίῳ. τὸ δ' ἰππέας, τὸς μὲν
Νομιδικούς, ἐπέστη τοῖς κρούουσιν,
εἰσπράττοντες τὴν ἑλκασίαν ὅπως
ἔδωκεν φέρειν, τὸς δὲ ἰππεύς,
ἄλφειοι καὶ ἄλλοι, ἐπὶ πᾶσι πύοντες, ἔ-
παινον ἐπέδιδον ἄλφειοι. ἄλφειοι
μὲν, ὅτε τὴν ἀντιπρὸς ἑλ-
κασίαν ὁρμήν ὑπομένειν οἱ πε-
ζοὶ. πᾶρ ἑκάστην δὲ ἰππέων πᾶν
δὲ ὑπέρβητος καὶ πολλὰ ἀκρόντα φέ-
ρειν, οἱς ἐπὶ τὰς θύρας ἀμύνε-
σθαι. ἔτω μὲν αὐτὰ καὶ ἡ ἰππεὶς
εἴη. παρὰ δὲ τοῦ μὲν δεξιῶν
Λαλίου, τὸ δὲ λαίον Ὀκπεονίῳ. ἐν
τῷ τοῖς μέσοις ἦσαν αὐτοὶ τε ἔδωκεν
Αἰνίβας, καὶ δόξαν ἀλλήλων ἔχοντες
ἐμφ' αὐτοῖς ἰππέας ἐπικρούειν,
ὅπως τὸ πᾶν ἰδοῖεν. ὁ μὲν Ἀν-
νίβας, περὶ κρούοντος. ὁ δὲ Σικ-
ελίῳ, διὰ τοῖς, καὶ τὸς τετρακ-
σίους ἰππεύς, ἐς αὐτοὺς ἀπώλειαν ἐν
Σικελίᾳ.

erant Masinisa cum multis equi-
tibus Numidis, & alter regulus
Lacumaces cum viginti equitibus.
Aciam aequè ut Annibal trifariam
distinxit, in hastatos, principes, &
triarios. cohortes aliquantum in-
ter se distantes instruxit, ut per
eas discursus pateret equitibus. In
fronte statuit qui crassius sudibus
bicubitalibus, plerisque ferratis,
elephantos ingruentes cominus
feriendo tanquam tormento re-
pereuterent. His ceterisque pe-
ditibus mandatum est, ut impe-
tum belluarum in dextram la-
vāque refugerent, & ipsas an-
cipitibus telis continenter pete-
rent, aut propius accurrendo,
quoties possent, nervos earum
succiderent. Sic instructis pediti-
bus, equitatum Numidarum in
utroque cornu locavit, affluetum
ferre odorem & aspectum ele-
phantorum. Italico vero non as-
sueto talibus, postremam aciem
clausit, paratō ad excurrendum
inter ordines, quamprimum pe-
dites elephantorum impetum
retunderent. singuli autem ho-
rum adjunctum habebant yeli-
tem, armatum multis telis qui-
bus arceret belluas. atque ita e-
quites quoque instructi sunt.
Dextro Lalius, Octavius levo.
præfuit; mediam aciem utrinque
imperatores ipsi tuebantur, si-
mulque exultationem mu-
tuam, supari equitibus, ut ubi-
cunque laborantibus succurre-
rent. Habebat autem Annibal
circa se eorum quatuor millia.
Scipio verò duo millia, & insu-
per trecentos illos Italos, quos ipse armaverat in Sicilia.

Lacuma-
ces regu-
lus.

Instructis aciebus uterque ob-
equitabat exhortans suos: Scipio,
deos invocans coram omnibus,
quos foederum testes Poeni viola-
verint toties quoties à pactis dis-
cesserint: & milites jubens non
tam multitudinem hostium con-
siderare, quàm virtutem pro-
priam, qua & antè hostes eos-
dem in eadem terrâ vicissent:
quodd si & victoribus de futuro
solicitude sit, apud victos maio-
rem esse procul dubio. Ita Scipio
suos accendebat, paucitatem eo-
rum consolans. Contrà Annibal
rerum in Italia gestarum suos
admonebat victoriarumque illu-
strum, non de Numidis parta-
rum, sed de universa Italia: & e-
vestigio paucitatem hostium o-
stendebat, exhortans ne plures
paucioribus, & indigenæ cede-
rent exteris. Periculum quoque
praesentis certaminis, & magni-
tudinem; uterque apud suos ex-
aggerabat: Annibal, asseverans
agi de Carthagine totâque Afri-
ca, serviturâne an imperatura sit
in posterum: è diverso Scipio, vi-
ctis non esse quò se in tutum re-
cipiant, victores securitatem ma-
gnam accessionem imperii, si-
mulque praesentium laborum re-
quiem, desideratum in patriam
reditum, sempiternamque glo-
riam. Post has exhortationes tu-
bae à Poenis primum, mox & à
Romanis cecinerunt. In congres-
su verò primi elephanti ornatu

Scipionis
eum Anni-
bale con-
flictus.

Ἐπεὶ δὲ ἔτοιμα ἦν αὐτοῖς, ἐ-
πίτελλε τὰς ἰδίους ἐπαγείρων ἐμ-
περῶ· ὁ μὲν Σικιπίων, τὰς θεὸς
ἡρωικῶν οὐ ὄψει τ' ἐρατομει-
ναν, ἐς ὅς οἱ Καρχηδόνιοι παρε-
σπονθήσαντο, ὁσέκεις ἔλθον τῷ συγ-
κεῖνδρα· ἢ τίς ἐρατὴν ἀξίῳ μὴ
ἐς τὴν πόλιν τ' ἐπὶ πολέμιον ἀφορεῖν,
ἀλλ' ἐς τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, ἢ ἢ
πρότερον, τῶνδε τ' ἐχθρῶν πολιο-
ίων ὄντων, ἐπεκράτησαν ἐν τῇδε τῇ
γῇ. εἰ δ' ἐὰν τοῖς νικῆσαν ἐπὶ
τῷ μέλει φέβῃ, ἢ ἀμφισβη-
τῶν ταῦτα τοῖς νενικημένοις παρ-
ορῶν ἀνάγκη· ἔτι μὲν ὁ Σικιπίων
ἤρεθιζε τε καὶ παραρρήν τ' ὀλιγότη-
τος. ὁ δ' Ἀννίβας τ' τε ἐν ἰσχυ-
ρίᾳ μηχανῶν ἔργων ὑπερμνησκεί
αὐτὸς, ὡς λαμπρὰ καὶ μεγάλη
πρόξενον, ὅση ἐπὶ Νομίδων, ἀλλ'
ἐπὶ πάντων Ἰταλοῖς καὶ τῇ Ἰτα-
λίᾳ. καὶ τὴν ὀλιγότητα τ' ἐχθρῶν
αὐτῶν ἐπὶ ἐπιδείκνυε, & παρε-
κάλει μὴ χεῖρος ὀλιγοτέρων ἐν οἰ-
κείᾳ γῇ πλεονας ὄντας ὀφθῆναι, τ'
ἢ κινδύον τ' παρὸν αἰχμῶν &
τὸ μέγεθος ἐκπύρετος τοῖς ἰδίοις
ὑπερεπήρεν Ἀννίβας μὲν, ὅτι Καρ-
χηδόνα & Λιβύην ἀπεισιν ὁ αἰών
οὐδε κερνεί, ἢ δοῦλῳ ἐνδὺς ἡσά-
μένων εἶναι, ἢ εἰς τὸ ἔπειτα ἀρχῇ
ἀπάντων ὧν ἐπεκράτησιν. Σικιπίων
δ', ὅτι νικημένοις μὲν εἰς ἀνάγκη-
ρησις ἐπὶ ἀσφαλῆς, ἐπικρατούσιν
ἢ ἀρχὴ μεγάλη πρὸς γίνεται, καὶ
ἀνὰ πύλα πόων τ' παρῶν καὶ
ἐς τὰ οἰκία ἀσπίδας, καὶ ἐς τὸ
μέλιον ἔκλειει. ἔτι παρεξέειπε
τὰς ἰδίους ἐκπύρετος, ἐς τὸ αἰχμῶν
συνήσαν, Ἀννίβας μὲν, σελπίγ-
γων κατάρξας, Σικιπίων δ' ἀντηρεῖν κελύδους. σωζόμενοι δ' αὐ-
τῶν, οἱ μὲν ἐλπίσιντες κρατῆσαν τ' μάχης, ἐς τὸ φοβερότατον ἐσθλῶν
σμεῖναι,

σμένοι, καὶ τοῖς κέντροις ἔχοντες
 ῥῆμα ὡς τ' ἐπισημειώσαν. ἀει-
 ρόντες δ' αὐτοὶ οἱ Νομάδες ἰπ-
 πεῖς ἐσηκόντιζον ἀδρόως, μέγαρα
 πρῶθεντας τε & φευγόντας, & δυσ-
 πηδῶς ἐπ' ἔχοντας, ἀπηγάγον ἐν
 τ' ἄλλοις οἱ ἐπιδόσαν. καὶ ἴδοντες μὲν
 οὐδὲν τὸν ἀμφὶ τὰ κέρατα ἐλέ-
 φαντας· οἱ δ' ἐν μέσῃ τῇ φάλαγγι
 τὸν Ρωμαίων πεζὸς κατεπαύσαντο,
 ἀνέστησαν τε ὄντας ἑτάροισι μέγας,
 & βαρεῖς ὑπὸ τ' ὀπλίταις, & παρ'
 αὐτὸ φεύγον ἐυκόλως ἢ διακρινεῖ
 διωκόμενοι· ἕως ὅ Σκιπίων τὸν ἰπ-
 πικῶς τὸν ἱππικόν, ὁπίσσω τε-
 ταγμένους & κρυφότερον ἐκωδισμέ-
 νους, ἐπαγαγὼν, δὲ πρὸς αὐτοὺς ἰπ-
 πων παρὰ σπασμένων ἐκείλους, καὶ
 τὸν ἐλεφαντα ἀειδόμενος ἐσχημα-
 τίσεν· ἀπὸ τῶν τε αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἐ-
 πείσας τ' ἀπὸ τῶν αὐτῶν τῶν ἐλεφάν-
 των. γὰρ ἰσχυρὸν τὸν ἄλλον, καὶ
 πρῶτον οὐκ ἦν πρὸς αὐτοὺς ἐν-
 τὸν, & εἶδε ὑπὸ κρυφῶν. καὶ ἄνο-
 μένης τ' ἄλλοις κατεργάσθησαν,
 ὁ ἄλλος ἐργάσθησαν ἄνδρα τε &
 ἰππων. τὸ μὲν οὐκ ἐδεῖον τὸν Ρω-
 μαίων, & Λαλίου ἐπετάτη, τρέπε-
 ται τὸν ἐναντίους Νομάδας, Μασ-
 σινίαςου βαλόντες αὐτὸν τ' ἐν τῇ
 σὴν Μασσαδίην. ἔξωθεν δ' αὐτοὺς ὁ
 Ἀννίβας ἐπιδόσων, συνέπεισε τὴν
 μάχην. τὸ δὲ λαὸν, ἔδωκε Ρω-
 μαίων μὲν Ὀκταβίῳ ἐπετάτη, τὸ
 ἢ πολιμίων Κελτοὶ καὶ Λίγυες ἦσαν,
 ἐπὶ τῇ μάχῃ κατεργάσθησαν ἐκείτους· καὶ
 Σκιπίων μὲν ἐπέμπε Θεόμωρον τ' ἡ-
 λίκων ἐπικρύβειν, μετὰ ἐπὶ λέκτων·
 Ἀννίβας δ' ἐπὶ τὸν λαὸν συνέστη-
 σεν, ἐς τὸν Λίγυες καὶ Κελτοὶ με-
 διπύσαν, ἐπαγὼν ἄμφοτεράν τιν'
 ἑκατέρωθεν Καραχιδωνίαν τε καὶ Λι-

terrifico pugnam ceperunt;
 stimulis concitati ab infessoribus;
 quos equites Numidae circum-
 cursando telis obruebant, donec
 faucii & in suos se vertentes,
 jamque moderatu difficiles, à
 rectoribus subducti sunt ex acie.
 & hoc quidem in utroque cornu
 accidit. Ceterum in acie media
 proculcabantur pedites Romani,
 imperiti hujus pugnae generis &
 propter gravem armaturam nec
 ad refugiendum nec ad perfe-
 quendum agiles: donec Scipio e-
 quites Italicos, è postrema acie
 inductos, & levius armatos jus-
 sit ab equis territis desilire, &
 in elephantos huc illuc ruen-
 tes tela conicere: primisque ip-
 se descendit, & elephantem
 procurrem faucibus. Hoc
 exemplo confirmatis aliis, &
 undique jam eos vulneranti-
 bus, retro cedebant hi quoque.
 Sic exactis è pugna belluis,
 certamen viroium tantum &
 equorum supererat. Dextrum
 cornu, cui Laelius praeerat in fu-
 gam vertit oppositos sibi Numi-
 das, postquam Masinissa vulne-
 ravit Masinatham eorum regu-
 lum: quibus prope succurrens
 Annibal, praelium redintegravit.
 In laevo, ubi Octavius pugnabat
 contra Gallos & Ligures, unum-
 que laborabatur partem: eò Sci-
 pio submisit Thermum tribu-
 num cum selectis militibus. An-
 nibal restituto laevo suo cornu,
 ad Ligures Gallosque transvola-
 vit, inducens simul & Pœnorum
 Afrorumque subsidium: id a-

24

Scipio e-
lephantem
fauciat.

Masintha.

nimadvertens Scipio , movit & ipse principes. Ibi duobus præstantissimis ducibus contendentibus, milium quoque fuit egregium certamen sub ipforum oculis, dum verenter credere, nec sibi quicquam ad summam alacritatem reliquum faciunt, laborem accendentibus crebris vehementibusque cohortationibus. Quumque diu Marte dubio certatum esset, duces ambo, miserrati suos fessos, concurrerunt, quò citius decerneretur: emissisque pariter telis, Scipio trajecit Annibalis clypeum: Annibal equum percussit alterius, qui vulneris impariens Scipionem in tergum excussit: ille inscensato alio, rursum Annibalem telo, sed tunc etiam frustra, petiit: nisi quòd vulneravit proximum equitem. Interim re cognita Masinissa supervenit: & Romani, ubi viderunt, imperatorem suum, non ducis solum, verum etiam militis obire munia, pugnaréque pro militibus, impressione vehementius facta, coegerunt hostem tergum vertere, quem urgendo persequiebantur, Annibale suis adequitante, frustra que conante furdos precibus ad repugnandum sistere. Videns igitur se nihil apud eos proficere, Italos, quos secum adduxerat, nondum mortuè subsidii, concivit in prælium, sperans, dum Romani fufos persequuntur, facilius turbatum iri eorum ordines: illi ubi viderunt eum hoc agere, ceu te integrarunt ordines. Jamque

Annibal
& Scipio
concur-
runt inter
se.

25

εὐαν. κρητὸν δὲ αὐτὸν ὁ Σκιπίων,
 ἀντιπαρήγει μετ' ἑτέρου σίφους. δοὺς
 ᾧ στρατῶν δόξιν ἐς ἀγῶνα συμ-
 ὄντων, ἑρὶς ὡς τῶν υἱῶν ἐκατέρου
 λαμπρῶς, καὶ δέου· ἐπεὶ δὲ τοῦτος
 ἐδότερος πὶ ἐνέλειπε, σφοδρῶς καὶ
 ὀξέως ὄντος ποῖον τε καὶ περὶ αὐ-
 λούτας, μακρῶς δὲ ἀκέραιον τὸ
 μῆχος ἔσθης, οἱ στρατῶν τὰς κα-
 μινούτας ἐλευσύντες, ὥρμαιν' ἐπ' ἀλ-
 λήλους, ὡς ὁσφιστὴς τῆς κρείττης
 ταχυτέρως ἐσπόμενος· ἐκρήπουν ὁ-
 μοῦ, Σκιπίων μὲν, Ἀννίου τὸν
 ἀσπίδα, ὁ δὲ Ἀννίος ἔπυχε τὸ ἵπ-
 πον. καὶ ὁ ἵππος ὡς τὴν πλῆρη
 ἐξέφερον ὅπου τὸ Σκιπίωνα, μέλας
 ὡς αὐτὸς ἔπυχε ἵππον, αὐτὸς ἐς τὸ
 Ἀννίου κρήπουν. ἀλλ' ἀπέτυχον
 αὐτὰ καὶ τότε, τὸ ἵππευμα τὸ ἐγ-
 γὼς ἑσάλεν. ἦν δὲ ἐν ταῖς κα-
 μάσσασιν πυθόμην· οἱ οὖν
 μοῖοι, τὸν στρατῶν ὁρῶντας στρα-
 τωπικῶς σφῶν ὑπερμαχόμενον, κρη-
 τεώτερον τοῖς πολεμοῖσι συνέπον,
 ἔτρεψαντο καὶ φέρωντας ἐδίδωκαν
 εὐδὲ περὶ αὐτῶν αὐτοῖς τὸ Ἀν-
 νίου, καὶ διεμένον σῆμα, καὶ τὴν
 μῆχος αὐτὸς ἐπείρου ἐλάττω, ἐπὶ
 ἐπειδόντο. δόσηνους αὖ αὐτὸς ὁ
 Ἀννίας τὴν ἐξ Ἰταλίας οἱ συνελ-
 θόντας, ἐφεδρεῖοντας ἐπὶ καὶ ἀτρε-
 μωτάς ἦν ἐπὶ τὴν μῆχον, ἐλ-
 πίνας Ρωμαῖοις, αὐτὸς δὲ δόκονον,
 ἀσυντακτοτέρως ἐπὶ πείρῃ. οἱ δὲ
 τὸ ἐνδύμμενος αὐτὸς ἱεστέμην,
 μετ' ὁπλῆς ἀλλήλους ἐκ τῆς δι-
 ἔως ἐκάλειω, καὶ συμπεπύοντο
 αὐτὸς ἐς μῆχον. οὐτε δὲ ἵππων
 σφίσι περὶόντων, ὥτε ἀκοντίων ἐπὶ
 ὄντων, ἐξίφισιν ἐς ἀλλήλους ἐγξά-

τε, & σωσπώλεοντο. φόβος τε ἡ
πολὺς ἐνθάδε μάλα, καὶ πεινῶντων ὄ-
ντος, καὶ ἀναρρωτῶν μεγαλυνῶν
μῆχρ' ὅτε καὶ τὸςδε ἐσθίοντο οἱ
Ἰταλοί, καὶ φεύγουσιν ἔπειτα. κεί-
ς τε ἡ λαμπρότης ὁ πόλεμος. &
ὁ Ἀννίβας ἐν τῇ φυγῇ θρασυμέ-
νῳ ἰππέων Νομάδων πολλῶν
συνεπύκνους, ἀποδορῶν ἥξειον μὴ
ἀπολείπειν αὐτὸν καὶ περὶ τοῖς
τοῖς δυνάμειν, ἐλπίσας ἐξασπεί-
σαι τινὰ πάλιν διαξίν. ἀσπείροις
ᾧ Μασουλοῖς ἐντυχὼν ἐμάχετο καὶ
μόνον ἡ ἔσθ' ὁ Μασσανάσσου καὶ
Ἀννίβου συνεπύκνους. φερεθρῶν δ' καὶ
τῶνδε ἐπ' ἀλλήλους ὑποσπεί-
ρας, ἐς ῥῆν τὴν ἀσπίδα ὁ Μασ-
σανάσσης ἠκόντισε βαλὼν ὁ δ' Ἀννί-
βας & τότε ἐτυχ' ὁ ἰππυ. καὶ ὁ
Μασσανάσσης ἐκπύκνους, περὶ ἐπὶ τῇ
Ἀννίβαν ὄρμα, τὴν τε ἐπελαυνού-
σας ὁ πῶς ὁ ὄλκον ἰππέα βαλὼν ἀ-
πικτήσας καὶ τὴν λοιπὴν τὰ ἀκόντια
ἐς τὴν ἐλεφαντίνην ἐνδιέχομεν, ἐν
τῇ ἐμπιπρῶν ἐξείλε. & ἀκόντι-
σας ἐς τὴν Ἀννίβαν αὐτῆς, ἐσθ' ὡς
ἐπετυχάνεν, ἀλλὰ τὴν ἐξῆς ἰππέα
καὶ οὐδ' ἀπικτήσας ἐπερὶ οὐ ἐξέλ-
κων, ἐς τὴν βραχίονα ἐπρώτη, καὶ
ὑπερῆρξεν ἐν τῇ μάχῃ ἐπ' ὀλί-
γων. Σκιπίων δ' ποδορῶν, ἔδει-
σε πῶς Μασσανάσση, & ἐς τὴν
ἔργον ἠπείχετο. & εὖς τὴν Μασσα-
νάσσην ἐς τὴν μάχην αὐτῆς ἐπὶ ἰπ-
πεσιν φερεθρῶν ἐπερὶ, τὸ τραυμᾶ
ἐπιδόκωπε. ὁ, τε ἀγῶν ἡ ἰσθ' ὁ
ἐντοῖς αὐτῆς καὶ πῶν κερτερῶς, ἀ-
δουμένων τῶν κρατῶν ἐκτερῶν
ἕως ὁ Ἀννίβας ἐπὶ πῶς λοφῶς θρα-
σύνῃ ἰσθ' ὁ Κελτῶν συνε-
πύκνους, ἐξίππωσαν ὡς καὶ ὀκνήσας

libus, rem gladiis gerebant co-
minus, tum verò ingens cades
edebatur magnis vulneribus, in-
ter gemitus cadentium & cla-
mores insultantium: donec hac
quoque parte hostes fusi fugati-
que sunt, indubia jam victoria.
Annibal inter fugiendum con-
spicatus conglobatos equites
Numidas, accurrit, rogavitque
ne se desereret: quo impetrato,
in perfectus fecit impetum,
sperans se eos in fugam versu-
rum: & forte fortuna in Mas-
sulos incidit. Jamque commissi
erant Masanissa & Annibal: qui-
bus alacriter concurrentibus,
Annibal ictum excepit clypeo, &
hostis equum tunc quoque per-
cussit. Masanissa resurgens, An-
nibalem invasit pedibus, & equi-
tem objicientem se, telo con-
fixit: reliquorum aliquot jacula
excepit scuto elephantino, & u-
no quod haerat extracto, ite-
rum Annibalem frustra petiit,
quum alius eques intercurrentes,
letale vulnus acciperet: dumque
rursum evellit aliud, sauciatus
brachium, pugna excessit pauli-
isper. Hoc audito Scipio, Mas-
sanissae timuit: quumque eò pro-
peraret, reperit eum vulnere ob-
ligato pugnam equo alio repe-
re. Sicque redintegrato praelio
pugnatum est acriter, utrisque
pariter duces suos reverentibus:
donec Annibal, viso, in quodam
colle, Hispanorum Gallorum-
que globo, equum illò adegit, ut
& hos adduceret: reliqui causam
ἐπ' αὐτῶν. τότε γὰρ οἱ κρατῶν
C 4 abitus

Masanissa
& Annibal
inter se
concur-
runt.

Amor mi-
litum erga
Anniba-
lem.

Masanissae
virtus &
fortitudo
incredibi-
lis.

26

Mentem
ducis non
intelligere
magnu-
m malo-
rum causa.

Annibalis
fuga.

Thon op-
pidum.

abitus non intelligentes, & rati-
eum fugere, ultro contentionem
remiserunt, turbatisq; ordinibus
fugerunt, non quia Annibal, sed
quia cuique visum est. Hos ita dis-
persos Romani quasi absoluta vi-
ctoria persequiebantur, solutis or-
dinibus, ne ipsi quidem scientes
propositum Annibalis: qui mox
reverfus est, stipatus Hispanis Gal-
lisque. Scipio rursus suis à per-
secutione revocatis aciem resti-
tuit propter, numero superan-
tem, eos qui è colle descende-
rant: quamobrem non difficilis
fuit victoria. Annibal, quum ne
hic quidem ultimus conatus suc-
cederet, rebus omnino despera-
tis, fugæ se commisit. Eum equi-
tes persequiebantur, & inter ce-
teros multos Masanißa, vexatus
vulnere, semper imminens, &
vehementer cupiens Annibalem
captivum ad Scipionem adduce-
re: sed illum nox eripuit. Tan-
demque per tenebras cum vigin-
ti equitibus, qui soli cursum ejus
æquare potuerant, refugit in op-
pidum, nominatum Thon: ubi
cognovit Brutiorum Hispano-
rumque multos equites eodem è
clade fugisse. Metuens igitur Hi-
spanos, ut barbaros temerarios,
Brutios verò, ut Italos, Scipionis
conterraneos, ne, quo facilius
veniam errorum & actæ con-
tra Italiam militiæ consequen-
tur, Scipioni ipsum dederent,
clam, uno fidissimo equite comi-
tatus, effugit: emensusque intra

μὴρ αἰτίας ἐ συνιόντες, τὴν δ' ἀπι-
χρήσιν αὐτὸς φυγὴν ὑπολαβόντες
εἶναι, τ' ἀγνοῶν μετήκων ἐκόντες. Ἐ-
ΐφυζον ἀκισμῶς, ἐχ' ἥπερ ἐώρων
Ἀννίβαν, ὡδ' ὅποι τὸ γένει ἐκσταί.
καὶ οἱ μὴ ἔτι διαλύθησαν. Ῥω-
μαῖοι δ' αὐτὸς, ὡς πετέλομένης
τ' μάχης, ἐδίωκον ἀπάντας, ἐδ'
αὐτοὶ τ' Ἀννίβου περὶ αἰρέσεως συν-
ιόντες. ὁ δ' ἐπειγὼν πεφρογμῶσθε
Γέτροι καὶ Κελτοῖς. καὶ ὁ Σκιπίων
αὐτὸς ἐν τ' διαίσεως τῆς Ῥωμαίων
ἀνεγκλίει μετὰ σπέρδης, καὶ περὶ-
πύσσε πολὺ πλείονας τ' ἐπὶ τ' λό-
φου κεραιβέσθησαν ὅθεν αὐτῷ ἐ-
δυσχερὲς ἀπεμνήσθητο. Ἀννίβας δὲ
καὶ τῆςδε τ' πέρας τελευτήσας ἡλιο-
μένης δόπτρυχων, ἐφύγη, ἥδη σκυ-
φῶς διαγνῶς ἀπαντα. καὶ αὐτὸν ἐ-
δίωκον ἱππεῖς ἄλλοι τε πολλοὶ, καὶ
Μαοσανίας, ἀειδιῶντων ὡς ἐν
τ' πρῶματ' αἰεὶ τε πησιάζ-
ων, Ἐ μέγα πείραματ' αἰχμη-
λατων Ἀννίβαν ἀγανγῆν Σκιπίωνι.
τ' ἦ νῦν ἐρρύσσετο. καὶ σκόπητ' μετ'
ἐκδοσι ἱππέων, τ' δυνάδεντων συν'
αὐτῷ σιτανύστω τ' δρόμον, ἐς πῶ-
λιν κατέφυγον, ἥ ὄνομα Θῶν. ἔνθα
Βρετιῶν ἐγὼ καὶ Γέτρον ἱππέας
πολλοὺς δὲ τῆς ἡπείας συμπεφύ-
χτας, δέσπας οὐκ ὡδὲ μὴ τ' Γέ-
τρον, ὡς βαρβαρίων ταχυέων,
ᾧ δὲ Βρετιῶν, ὡς Ἰταλῶν ὁ-
μοειδῶν Σκιπίωνι, μετ' ἐς συρρί-
μην ὡς ἐξήμαρτον ἐς τὴν Ἰταλίαν,
περὶ τῶν αὐτῶν τῶν Σκιπίωνι,
λατῶν ἐξέφυγε, μεθ' ἐνὸς ἱππέως,
ᾧ μάλιστα ἐπίσθης. σταδίου δ' αὐτό-
σους ἐς τετραγίους, δύο νυκτὶ τε καὶ
ἡμέραις,

τ' ὄνομα Θῶν] Male in Edit. Θῶν.

ἡμέραις, ἦεν ἐς πόλιν ἐπὶ θαλάσσης Ἀδρυμετον, ἔνθα τὴν μέρῳ τῷ αὐτῷ στρατὸς στυφύλακον. ἀεὶ πύμπαν δ' ἐς τὰ πλεον, καὶ τὰς ἐν τῷ μάχης ἀναφυγόντας ἀναλαμβάνων, ὅπλα & μηχανήματα ἐργάζετο. Σκιπίων δ' ἡ νικητὴν νεικηκῶς, τὰ μὲν ἄρματα τῷ λείας ἐνεπίμπετο. ἀφ' ὧν αὐτὸς, ὡς περ εἰσάγειτο Ῥωμαίων οἱ στρατηγεῖ· χρυσίου δ' ἐς Ῥώμην ταλάντα δέκα, & χρυσοῦ β' καὶ φ', & ἐλέφαντα ἐργασίμων, καὶ τὰς ἐπιφανείας τῶν ἀρχηγῶν ἐπέμπετο, & Λαίον ἐξαχέλουπε. ὡς δ' ἐνίκησεν, ἐπὶ νεῶν. τὰ δὲ λοιπὰ δόματα, τὴν πρὶν ἐπιδείξει τῷ στρατῷ καὶ δῶκε τοῖς δούλοισιν ἰδίῳ, καὶ Μασσαίαν ἐσεφάνον· καὶ τότε καὶ πρὸς πόλιν ἐπὶ ἑαυτοῦ.

Τὸ μὲν δὴ τέλος τῆς Ἀντιόχου καὶ Σκιπιάων ἐν Λαίῳ μάχης, τότε παρῆντο ἀλλήλοις ἐς χεῖρας ἐλθόντων, τὸ τ' αὖτε ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων πρῶτον cum armis congressi.

mē tria stadiorum millia, venit Adrumerum, urbem maritimam, ubi partem quandam copiarum habebat ad frumenti custodiam: evocansque è circumvicinis locis milites, & claspos è praelio recolligens, arma parabat ac machinas. At Scipio victoriam adeptus egregiam, spolia minus utilia cremavit ipse accinctus, ut Romanis mos est ducibus. pretiosam prædam in urbem misit, auri talenta decem, argenti talentorum MMD. ebur arte laboratum, & captivos nobiles navibus impositos, simulque Lælium, victoriæ nuntium: reliquam divendidit, & pretium divisit militibus, ex quo & dona militaria meritis distribuit, Massaniæque coronam dedit: ac tum demum civitates obcedunt in deditionem accipiebat.

Hoc eventu Annibal cum Scipione depugnavit in Africa, tunc Desiderati sunt in Romano exercitu

τὰ μὲν δὴ τέλος τῆς Ἀντιόχου καὶ Σκιπιάων ἐν Λαίῳ μάχης, τότε παρῆντο ἀλλήλοις ἐς χεῖρας ἐλθόντων, τὸ τ' αὖτε ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων πρῶτον cum armis congressi. Ex more & superstitione Romanorum. Sic L. Æmilius Paulus victis Macedonibus arma hostium face subdita succendit, apud Livium lib. xlv. c. 33. & lib. xxviii. apud eundem Cn. Manlius victis Gallogræcis, armis hostium in uno concrematis tumulo, ceteram prædam conferre omnes iussit. Africanus minor inferius senta, machinas & navis inutilis, Marti Minervæque sacratas accinctus cremavit, more patrio. Non tamen hoc semper in usu fuisse liquet ex Flori. l. iv. c. 12. ubi cæsis à Vibio Pannoniis, arma victorum non ex more belli cremata, sed capta sunt, & in profuentes data: ut ceteri qui resistebant victoria sic nuntiaretur. Plerumque autem spoliolorum partem deorum alicui consecrabant ac debebant, idque non solum cum ad bellum proficiscerentur imperatores, sed etiam cum victoriam obtinuissent atque ad triumphum reverterentur. De quibus multa scitu non indigna produxit Thomasius l. de donariis & tabulis votivis, cui addi potest Faber lib. 2. Semestr. c. 3. & Steuch. ad Vegetii lib. 2. Unde & Romæ templum erat Jovis Prædatoris, ita à præda dicti, quod ei à præda aliquid deberetur. Servius 3. Æneid. Romanis, inquit, moris fuit, ut bella gesturi de parte prædæ aliquid numinibus pollicerentur, adeo ut Roma fuerit unum templum Jovis Prædatoris.

Caſorum
ab utraque
parte nu-
merus.

ercitu quingenti ſupra duo mil-
lia: Maſaniſta aliquanto plures a-
miſit: hoſtium ceciderunt xxv. m.
capta ſunt vii. i. m. d. Hiſpani
transfugerunt ad Scipionem ccc:
Numida ad Maſaniſiam d c c c.
Priuſquam autem huius victoriae
nuntius vel Romam perferretur
vel Carthaginem, Pœni ſcripſe-
runt Magoni, tunc militem mer-
cede conducenti in Gallia, ju-
bentes ut Italiam, ſi poſſet, inva-
deret, aut cum mercenariis navi-
garet in Africam. Hiſ literis in-
terceptis, & in urbem allatis, de-
nuo ſenatus pedites equiteſque
& naves ac pecunias ad Scipio-
nem miſit: qui jam ad Carthagi-
nem Octavium itinere terreſtri
præmiſerat, ipſe tendebat eodem
cum navibus. Tum Carthagi-
nienſes, ubi audivere victum An-
nibalem, legatos in actuaria na-
vicula miſerunt ad Scipionem:
quorum principes erant, Hanno
& Alſdrubal Hœdus, qui
caduceum altè in prora defixe-
rant, & manus ad victorem ten-
debant ſuppliciter. Ille juſſit ut
caſtra peterent, ubi pro tribuna-
li eos admittit: legati humi pro-
cubuerunt cum gemitu, ſuble-
vatique ab apparitoribus, quic-
quid vellent permiſſi ſunt dicere.
Tum Hœdus,

Oratio A-
ſdrubalis

Ego quidem, principes Ro-
mani, & Hanno hic, & quotquot

ἡμῶν διχίλιοι καὶ πεντακῆνταί, Μα-
σωνίου δ' ἐπ' ἑκατόν. & τῶν πο-
λεμίων διαμύριοι καὶ πεντακίχλιοι.
αὐχμάλωτοι δ' ἐληφθῆσαν ἑκατα-
κίχλιοι & πεντακῆνταί. & ἕβηρες ὑπο-
πομπήσαντες ὡς Σικιτιῶνα τετακῆ-
ναι, & Νομάδες ὡς Μασσητά-
σιν ἑκατόκιστοι. ἔπειθ' ἔτε Καρχη-
δόνιοι πάντες, ἔτε Ρωμαῖοι, πυν-
δοῖμοι, οἱ ἡμῶν ἐπέσειλον Μάγωνι,
ἐμολογῶντι ἐπ' Κελτύς, ἐσβαλεῖν
εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἰ δυνατόν, ἢ ἐς
Λιβύην μὲν τῶν μυθοφύγων ἑκατα-
πλῶσται· οἱ δ' ἐπὶ πάντες τῶν γενομένων
ἀλλόντων, & ἐς Ῥώμην κορυ-
θόντων, πρᾶπὸν ἄλλῃ & ἵππους
& ναῦς & χρήματα ἐπεμπον τῷ
Σικιτιῶνι. οὗ δὲ ἤδη τῇ Καρχηδονίᾳ
καὶ ἡμῶν τὴν γῆν ἐπεμπεύον Ὀκτακῆνταί,
ταῖς δὲ ναυσὶν αὐτοὺς ἐπέπλω. καὶ οἱ
Καρχηδόνιοι, τῇ ἡσσαν Ἀννίβη πυ-
βοῖμοι, πρὸς ὧς ἐπὶ κελυγῆς ὡς ἐ-
πεμπεύον τῷ Σικιτιῶνι, ὃν ἡρώωντο
Ἀννὼν τε ὁ Μίρτας λεγόμενος, &
Ἀσδρουβᾶς ὁ Εὐριφῶς· οἱ τὸ κη-
ρύκειον ὑψήλων ἐστησαν ἐπὶ ταῖς πρυμ-
νεῖς, καὶ ταῖς χεῖρας ὤρεγον ἐς τὸν
Σικιτιῶνα, ἱκετῶν τρέπον, ὃ δ' αὐ-
τὸς ἐκείλοισεν ἡκεν ἐς τὸ στρατοπέ-
δον· καὶ ἐλθὼν ἐφ' ὑψηλῆς πε-
ρὶ τῆς γῆς ἐκρημαίνετο. οἱ δ' αὖτε
αἰμαγῆς ἑαυτοὺς ἐρύπτουσι ἐς τὸ ἐ-
δυφῶς, καὶ τῶν ὑπερῶν ἀνιπνόντων,
& λέγοντες κελαινῶν οὐκ ἔστιν, Ἀσ-
δρουβᾶς ὁ Εὐριφῶς εἶπεν.

„ Εἰμὶ ἡμῶν ἐστίν, ὦ Ρωμαῖοι, &
„ Ἀννὼν πάντες, καὶ ὅσοι Καρχηδονί-
„ νων

Εἰμὶ ἡμῶν ἐστίν, ὦ Ρωμαῖοι.] Gelen. perinde vertit acsi scriptum esset.
Εἰμὶ ἡμῶν καὶ Ἀννὼν ὅδε καὶ Ἀσδρουβᾶς αἱμαγῆς. &c. Non parum tamen discer-
minis inter hanc sermonis formam & illam esse puto. Quum enim Asdru-
bal ita loquitur, videtur velle innuere, non esse sibi difficile ut ipse & Han-

11 νίαν ἡμερογενες, καὶ θαλασσίαν ἀργυρο-
 12 πημάτων ὧν ἡμῖν ἐπικυλεῖται. τὰς
 13 ἣ περὶ τοὺς ἡμῶν, ἐς ἃς ἐξή-
 14 κερτεν ἡ πατερίς ἀγροῦσι ὑπὸ
 15 λιμῶν, ἀεισέσθωμεν, καὶ αὐτοὺς
 16 ὑμᾶς ἐπεμπούμεν· καὶ δ' ἡμᾶς
 17 μηδὲ Καρχηδονίων καὶ ἑλάνωσκεν
 18 ἀπέντων, οἱ γὰρ τὴν εἰρήνην
 19 αὐτοῖσι ἤπισαν, καὶ λαβόντες
 20 αὐτοῖσιν ὤμουν. εἰσι δ' αἱ πό-
 21 λεις ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐνέπιστατοι,
 22 καὶ τὸ αὐτὸ καὶ αἱ ἐπὶ τοῖς
 23 πλείστοις ἐπινοοῦσι. ἀλλ' ἡμεῖς
 24 ἐπιδόμεν, ὅτε πείσῃ διωχθε-
 25 τας, ὅτι ἐπὶ λαῶν, καὶ τὸς αἰεὶ
 26 καὶ ἀγαθὰ κλονεῖς ἡμᾶς, καὶ
 27 δ' ἡμῖν τὴν παρρησίαν ἀφῆκε-
 28 μένουσιν. μή δὲ ἀπὸ τῶν ὑμετέρων
 29 εὐπείθειας ἢ εὐνοίας, ὡς Ῥώ-
 30 μαιοι· τὰ παρ' ἡμῖν κέμετε·

cipes Romani, quod ex vestra

Carthaginensium sapiunt, alie-
 ni sumus à criminibus quæ nobis
 objicitis: nam legatos vestros,
 quos inviti cives nostri viola-

ad Scipio-
 nem & a-
 lios prin-
 cipes.

runt, fame cogente, nos servavi-
 mus & ad vos remisimus. Nec
 populum tamen Carthaginien-
 sem universum culpæ conve-
 nit, qui & de pace prior egit, &
 fœdus oblatum iniit cupide. Om-
 nis autem populus faciliè in de-
 terius seducitur: & quicquid gra-
 tum est, apud multitudinem vul-
 gare habetur potius. Id quod
 nos ipsi experti sumus, qui nec
 suadendo, nec dissuadendo quic-
 quam profecimus propter obtre-
 datores clancularios, qui tamen
 coram nobis nunquam ausi sunt
 ingenuè quid desiderarent pro-
 loqui. Quapropter non est, prin-
 consulendi parendique disciplina

28

no puri ab illis criminibus judicentur. At P. Candidus vertit, Mihi quidem
 fas est, ô Romani, & Hannoni ipsi reliquisque Carthaginensibus, qui-
 cunque non insipientes sunt, purgare crimina quæ nobis objeuntur. Quasi
 verò καὶ θαλασσίαν ἀργυροπῆτων, idem valeret quod καὶ θαλασσίαν ἀμαρτυμάτων
 (si tamen ita loquuntur Græci) & ideo possent hæc verba ita reddi, quia
 cum statim hoc ipsum facientem videmus.

καὶ αὐτοὺς ὑμᾶς ἐπιδόμεν. Non bene cum præcedentibus coherere i-
 sta interpretis verba, Nec populum tamen Carthag. &c. Sed dicendum po-
 tius fuit, Atque adeo ne populum quidem Carthag. universum accusare de-
 betis. Perinde acsi diceret Afrubal, Non solum autem & ego & Hannō
 culpa caremus, sed de aliqua etiam populi parte idem dici potest. Nisi quis
 Καρχηδονίων ἀπάντων malit simpliciter Carthaginenses omnes interpretari,
 quàm populum omnem, sive universum dicere. Neque enim dubium est,
 quin de illis, qui præcipui erant inter Carthaginenses, hoc intelligi præci-
 pue velit.

τὴν εἰρήνην καὶ αὐτοῖσι ἤπισαν] Scribe αὐτοῖσι, & pone hypostigmen
 post λαβόντες.

εἰσι δ' αἱ πόλεις ὅτι τὸ χεῖρον] Perinde est acsi diceret, ἀλλ' ἡμῶν ἐν-
 δομῶν καὶ ὅτι αἱ πόλεις ὅτι τὸ χεῖρον εἰσὶν ἐνέπιστατοι. id est. Sed vos
 considerare oportet, urbes faciliè ad id quod deterius est deflecti.

Ὅτε πείσῃ διωχθέντες] Malè Gel. ὅτε πείσῃ οὐτ' ἐπὶ λαῶν vertit, nec
 suadendo nec dissuadendo: quum ἐπὶ λαῶν sit cohibere seu reprimere. adhibi-
 ta etiam vi, quos verbis ad officium suum adducere non potes. Nec malè
 etiam fortasse quis reddiderit, In officio suo continere.

Α'Λ'

res nostras existimetis: sed si forte alicui nostrum peccatum videtur calamitate premente majus, cogitet quanta sit famis necessitas, quæ nobis horum malorum causa fuit præcipua. Nisi enim hæc intercessisset, non erat ejusdem populi, modò pacem orare, tantum pecuniarum offerre, naves longas paucis exceptis tradere, magnam partem imperii vobis cedere, in hæc conditiones jussurandum interponere, legatione in hoc ad senatum vestrum missa: modò legatorum reditu non expectato, ultro peccare. Verùm hoc infortunium ad eum aliquem iratum, & tempestatem, quæ commeatus vestros in portum nostrum apulit, referendum est. Accessit huc fames quoque, consultrix in rebus alienis pessima, præsertim apud egenos omnium: nec est a-

Fames
consultrix
in rebus a-
lienis pes-
sima.

„ ἀλλ' εἰ τὸ ἐ τοῦ πεισθῆναι τοῖς
„ ἐπιτρέψουσιν ἀδικημα εἶδεναι, τ
„ λιγὸν ὑποείδεσθε, καὶ τὴν ἀνάγ-
„ κην, ἢ γαγοῖεν ἡμῖν ὑπο εἰ πα-
„ θας. εἰ γὰρ δὴ τὸ αὐτῶν ἔργον
„ ἀκρόστιον ἔσθ', ἀρτι μὲν πᾶσι εἰ-
„ ρωτῆς παρασκευάσειν, & χρεώματα
„ τοσούτοις δίδουσι, καὶ τὸ νῦν τὸ
„ μικρῶν, πολλὰ δόλωνα, ἀφί-
„ σταις, & τὸ πλὴν τὸ δόλωνα ὑ-
„ μῖν παρέσθαι, καὶ περὶ πάνδε ο-
„ μνύειν τε καὶ ὀρκισθὶ πέμψαντες
„ ἐς Ῥώμην, ἐπὶ δ' ὅντων τῶν ἡ-
„ μετέρων πρὸς βίαν παρ' ὑμῖν, ἐ-
„ κόντας ἀμμετέρων ἀλλὰ μέλιστα
„ μὲν δὲ αὖν πρὸς ἐδρασε, καὶ ὁ γὰρ
„ μὲν, ὁ πῶν ἀγροτέρων ὑμῶν ἐς
„ Καρχηδόνα κατευαγών. ἐπὶ δὲ
„ τοῦ χειμῶνος ἡ λιγυρὸς ἡμεῶς ἀφεί-
„ λετο, μὴ καλῶς ὑπερ τὸ ἀλλο-
„ τῶν φραγῆσαι, πάντων οὐ-
„ θεῖας ὄντας. ἐδὲ λογιζομένη αἰτεῖν
„ quum

A' ἢ εἰ τὸ καὶ τὸ πεισθῆναι.] Scribe, ἀλλ' εἴτω καὶ τὸ πεισθῆναι τοῖς ὅπῃτε. Miror quomodo Gelen. ex istis Appiani verbis, ἀλλ' εἴτω καὶ τὸ πεισθῆναι τοῖς ὅπῃτε, elici posse crediderit hunc sensum, Sed si forte alicui nostrum peccatum videtur calamitate premente majus: quum hæc sententia requirat ut multa in scriptura illa mutantur, immo vix etiam mutatio ulla excogitari posse videatur, è qua sensus hic effici queat. Contra verò hunc sensum aperte verba illa admittunt, Sed si cui vel in hoc peccatum esse videtur, quod assensus præbuit iis fuerit qui remp. perdebant, vel rempubl. pessundabant. Utitur autem hac voce eodem modo & alibi. & quidem in uno etiam loco qui non procul abest. Nam legitur pag. 31. ὅπῃτε εἴτε τὸ πλὴν δόλωνα. At P. Candidus putavit esse cunctari. vertit enim, Verum si siddere cunctantibus peccatum ducitis. Atqui pro cunctari, quod ab hoc loco prorsus alienum est, dicendum esset non ὅπῃτε εἴτε, sed διατρέχειν. sic tamen ut alia verba usum illum frequentius habeant.

τὸ λιγὸν ὑποείδεσθε.] Scribo, ὑποείδεσθε.

ἔργον ἀκούσιον.] Non observavit Gelenius hanc pulchram antithesin inter ἔργον ἀκούσιον, & ἐκόντας ἀμαρτάν, quod in fine hujus periodi legitur. Non cadebat (inquit) in eundem populum hæc facere, quæ nonnisi ab invitæ fieri poterant; deinde quum hæc fecisset, ultro in vos illa committere.

21 ἀξίον ὅτι πλείους ἀσυνή-
 22 κτου καὶ ἀπρόνοου. εἰ δ' ὡς
 23 ἀδικεῖν ἐμὴν δοκῶν, ὅσην ἀ-
 24 τύχην, ὁμολογῶν, & δι' αὐ-
 25 τὸ καὶ παρακαλέω. ἐστὶ δ' πᾶν
 26 μὲν μηδὲν ἀμετρίων δικαιο-
 27 λογία, τὴν δ' ἀμετρίων πα-
 28 ράκλησις, ἐφ' ἣν τοῦτο ἐστὶν
 29 ὁ δὲ ὀυτοχρῶν ἐλεῖται τοὺς ἀν-
 30 θρώπων ὁφθαλμοὺς, ὅπως αἰ-
 31 θῶνται ἅλκις πῶς ἀφηνείας με-
 32 τεβολὰς παρακαλοῦντας τοὺς
 33 ἔχοντες ἀδικεῖν διωκμένους. αἶα καὶ
 34 ἡ Καρχηδονίαν πόλιν, ἡ δ' Λι-
 35 βύνης μερίστη & δυνατοτάτη, ναυ-
 36 σι καὶ χερμασιν ὁμοῦ καὶ ἐλεφα-
 37 σι, & στρατῷ πικρῷ τε καὶ ἰππι-
 38 κῷ, καὶ ὑψηλοῖς πολλοῖς, ἐπτα-
 39 κστοῖς ἐπὶ σὺν ἀνθρώποις, & Λι-
 40 βύνης πύσης, καὶ ἄλλων ἰσθμῶν καὶ
 41 ἡσῶν & θαλάσσης πύσης ἀεζέ-
 42 σαι, & ὑμῶν αὐτοῖς ἐς ἀμφόροι-
 43 σιν ἐπὶ πλεῖστον ἐλθόντα, νῦν ἐκ
 44 οὗ τῇ θαλάσῃ & τῇ ναυτῶν,
 45 ἃ δ' οὐ πῶς ἐλπίσιν & ἰπποῖς,
 46 ἃ δ' οὐ πῶς ὑπηκίοις, (ἀνὴρ πᾶν
 47 τῶν ὑμῶν ἀφίσταται) τίμω ἐλπί-
 48 σιν δὲ σωτηρίας, ἀλλ' οὐ αὐτοῖς
 49 ὑμῶν ἐξ ἡμῶν ἀπεποιδοῖς κα-
 50 τῶς, ἀλλ' ἡμετέρας ὑμῶν,
 51 & τίμω ἐπὶ αὐτοῖς νέμεσιν φυ-
 52 λατομένους, μετροπαθῶς χρη-
 53 σάμεν τῆς εὐπορίας, καὶ τῆς
 54 σφαιρῆς αὐτῶν, ὧς ῥαμῶσι,
 55 μεγαλοφροσύνης, & τῇ Καρχη-
 56 δονίαν ποτὶ τύχῃ ἀξίω πρᾶσσειν, πῶς τε δ' ἀμνησίου μετεβολὰς
 nostris

29

μετροπαθῶς χρησάμεν] De his verbis μετροπαθῶς χρησάμεν τῆς εὐπορίας
 ξίσις, dictum est; Annot. quadam in paginam 49.
 πῶς τε δ' ἀμνησίου μετεβολὰς] Sape proponitur considerata hæc rerum
 humanarum mutatio, tanquam omnibus æquè periculum ejus impendat.
 Neque

Pœnorum
perfidia.

nostris cladibus uti, ut nec deos
immortales offendatis insolentia,
& apud homines laudem
clementiæ vobis comparetis per-
petuam. Nec enim vobis in pos-
terum timendum est à Pœno-
rum perfidia, quos anteaكتورum
pœnitentia cogit tantas vobis
pœnas luere. Est autem innocen-
tiæ rectæque vitæ apud pruden-

ἀνεπιφθόνως ἐν ταῖς ἡμετέραις
συμφοραῖς διατιθέσθαι ἡμῶν καὶ
αὐτὸς τὰς θεὰς ἀναμνηστικῆς ἡ τοῦ
ὑμῶν ἡμῶν, καὶ αὐτὸς ἀνδρῶν
πρὸς ἀξίωμα πάντας. ἔτι δὲ
μεταδιδόνται καὶ ἡ καὶ οἱ Κλέ-
χιδνιοὶ δὲ ἐν, οἱ ποσὶν
μετάνοιαν καὶ δίκην τῆς πρὸν ἀ-
γνώστου ὑφίστανται. ἐστὶ δὲ
ἀναμνηστικῆς τοῖς μὴ σφόδρα
ἢ εὐδο-

Neque enim solum pag. quæ hanc proximè præcedit, legimus eò perti-
nencia (ubi tamen non simpliciter τὰς μεταβολὰς, sed τὰς ἀφισθίου μετα-
βολὰς, habemus) sed etiam pag. 44. Α' καὶ ἐς σφοδρότην ὑμῶν, ὃ Πρῶτον
καὶ μεταδιδόνται ἢ ἡ ἡμετέρας μεταβολὰς ἐξ ὧν ἐστὶν. Sic & 47: τὰς
ῥαυτὰς ἐξ ἑκ μὴ οὐκ ἀνδρῶν μεταβολῆς. Illa tamen verba pag. 29.
(quæ nunc in manibus est) τὰς τε τῶ δαμν. μεταβ. ἀνεπιφθόνως ἐν ταῖς ἡ-
μετ. συμφοραῖς διατιθέσθαι, ita Gelen. vertit, ut nullam mutationum men-
tionem fecerit. Ita enim totum hunc locum reddit, Et fortunæ beneficio
sic in nostris cladibus uti, ut nec deos immortales offendatis insolentia, &
apud homines laudem clementiæ vobis comparetis perpetuam. Atqui quum
hoc etiam in loco præcipuum id sit, quòd mutationes illas considerandas
his proponit (nimirum ut quas & ipsi experiri aliquando possint) earum
mentio prætermittenda non fuit. & vicissim minime necesse fuit duas vo-
ces iis quæ ab Appiano dicuntur, adicere, videlicet insolentia & clemen-
tia. Possit autem locus iste mentione illa non prætermittenda, & illis vocibus
non adjectis, ita reddi, Et circa mutationes quæ divinitus contingunt,
ita vos gerere, ut nostra calamitates nullam vobis invidiam consent. Hinc
enim fiet ut iis quæ de nobis statuetis, minime in deos delinquatis, & ea laude di-
gna ab omnibus hominibus iudicentur. Scio tamen fore, qui genitivo τῶ δαμν-
ίου fortunam significari existiment: sed hæc interpretatio non placet: si-
cut nec præcedens genit. τῶν fortunam, sed εὐτυχίαν, id est felicitatem,
significare putandum est. Adde quòd in illis quos attuli antea lo-
cis μεταβολῶν aut μεταβολὰς, sine ulla fortunæ mentione, dici vide-
mus. Sed enim quendam etiam habemus locum initio pag. 50. ubi τῶ-
ν ἀνδρῶν de his dicere mutationibus videtur. Caterum non dubito
quin scribendum sit ὑμῶν post ὑμῶν. Nec repugnaverim ei qui, sicut
ego ex ἡμῶν facio ὑμῶν, ita, mutato vicissim ὁ in ἡ, legere malit ὑμῶν.
ut τὸ ὑμῶν sonet Res nostræ, id est, Ea quæ de rebus nostris statue-
ris, sive de statu rerum nostrarum.

Ὁ δὲ εἰ μεταδιδόνται] Scribo & γὰρ μὴ μεταδιδόνται.
δίκην τῆς πρὸν ἀγνώστου] Non debuit Gelen. omittere in sua inter-
pretatione genitivum τῆς ἀγνώστου. Eum in hac mea habebis, qui ad tantam
pœnitentiam tantasque ingrati animi pœnas rediguntur. multi verò nec ingrati-
tudinis pœnas dicere dubitent.

*ὅτι δὲ ἀναμνηστικῆς] Pulchrè hoc dicitur, *ὅτι δὲ ἀναμνηστικῆς τῆς μὴ σφ-
οδρῆς ἢ εὐδαιμονίας, τοῖς δὲ ἀμνηστικῆς, τὸ πρὸς παθὲν καὶ μεταγὰρ ἀμνη-
στο autem pulchrior est hæc sententia, eo fideliorè interpretationem mere-
tur: quod vel de Geleniana dici posse videtur, in posteriore præsertim par-
te.

tendimus, imperii Carthaginien-
sium quæ fuit, dignitatem, & ves-
tram erga omnes moderatio-
nem, quæ armis adjuncta vos
ad tantam provexit potentiam.
Quod autem ad fœderis leges at-
tinet, modò pacem detis, con-
tenti eis erimus: de qua non est
quod dicamus amplius, quum in
vestram potestatem committa-
mus nostra omnia.

Hanc orationem Hædus fletu
conclusit. Scipio iussit legatis se-
cedere, diu consultavit cum opti-
matibus: & post deliberationem
revocatos sic allocutus est,

Scipionis
responsum
ad legatos
Carthagi-
nensium.

30

Ingratitu-
dinis ac
perfidie
Carthagi-
nensium
cum bene-
ficio Romæ
collatio.

Vos quidem nulla venia digni
estis, toties violatis fœderibus, &
postremo legatis quoque: quod
nefarium facinus tam manife-
stum, est ut extrema quæque pa-
ti sitis meriti, vestra etiam con-
fessione: quid autem falsos accu-
sare opus est? Ad supplicationes
confugitis, qui ne nomen quid-
dem Romanum relicturi eratis
incolume, si vobis contigisset
vincere. Nos tamen nunquam
vobiscum injuriis certavimus:
nanque legatos vestros, etiam
tum in urbe morantes, quum vos
& nostros legatos violastis & fœ-
dera, populus dimisit: ego quo-
que delatos in castra mea, vobis
jam hostibus, intactos remisi. De-
betis igitur in rebus desperatis
lucrum existimare quicquid ac-
ceperitis. Ego dico meam senten-

peccandi. Verum & statim post vocem aliam prætermittit, videlicet *ἢ*
συμφορῇ.

ἂν δὲ αὐτῶν ἀπεισὶν] Scribendum puto. *ἂν δὲ αὐτῶν ἀπεισὶν λέγειν*.

ἂν δὲ ὑμῶν κατηνέσκοντες] Non rectè Gelenius hæc verba κατηνέ-
σκοντες

ἂν δὲ αὐτῶν κατὰ μέγιστον φέρουσι
πάντων, τοῦ ἑκατέρωθεν πο-
τὲ ἀξίωμα ἀρχῆς, καὶ τῶν ὑ-
μετέρων αὐτῶν ἐς πάντας με-
τεροπύδων, καὶ κατὰ τὸ ὅλον
ἐς τοσούτον ὑμᾶς ἐπὶ ἡγεῖται ἀρχῆς
ἢ δυναμείας, τίσι δὲ συνδύμεις
ἂν ἀρεθὶ δισώτε τῶν ἐξ ἡμῶν, καὶ
σήμερον αὐτῶν περὶ αὐτῶν
λέγειν τοὺς ἐφ' ὑμῶν τὰ ἐκ αὐτῶν
πείθεσθαι.

Τοσαύτ' εἰπὼν ὁ Ἐραφῶ, ἐ-
πέκλαυσεν. ὁ δὲ Σκιπίων μεταστρά-
φηρ' αὐτῶν, ἐβούλευετο καὶ τῶν
δρόμων ἐπὶ πολὺ. αἷς δ' ἐκράναν, ἐ-
κχλήστας αὐτῶν, ἔλεβον αὐτῶν.

Ἐπὶ μὲν ὑμετέρας συγγήμους
ἄλλοι, πολλοὺς ἐς σπονδὰς ἡ-
μῶν ὑβρίζοντες, καὶ τὰ τελοῦ-
σιν, τὰ μὲν καὶ ἐς πείρασθαι ἀμει-
νότες ἔσται φανερόν, καὶ ἀδελ-
φῶν, αἷς μὴτε ἐκκαρτεῖσθαι, μὴτε
ἀντιλέγειν ὅτι μὴ τῆς ἐχθρῆς ἐ-
στὶ πειρώσεως ἄλλοι. τί δὲ δι-
κατηνέσκοντες τὸ ὁμολογῶντες, ἐς
ἡμετέρας κατὰ φεγγαίαν, οἱ μὲν
ὄνομα Ρωμαίων κατὰ λιποπῆ-
αν, εἰ ὑμεῖς ἐμμενέσθετε ἀλλ'
ἡμεῖς μὲν ἐδὲ ποτ' ὑμῶν ὁμει-
νοῦμεν, καὶ ἐπὶ τὰς πεί-
ρας ὑμῶν ἐπὶ οὐκ ἐστὶν ὁ Ρώμῃ,
καὶ περὶ σπονδῶν ὑμῶν, καὶ ἐς
πείρασθαι ἀμεινότες, ἡτε πε-
λὶς ἀπέλυσε, καὶ γὰρ, κατὰ
θύντας ἐς τὸ στρατόπεδον, αὐτῶν
ὑμῶν ἡδὲ πολέμευοντες ἀπέπλη-
ψα ἀπεδείξας. καὶ δ' ὑμᾶς, κα-
τηνέσκοντες αὐτῶν, ὅ, π' αὐ-

καὶ σπονδῶν

„ λούσητε, κέρδι' ἡγάειδ'. λίξω ὃ
 „ ἃ μοι δέκει, καὶ ἡ σύγκλητος
 „ ἐπιψηφίει ἂν ἀνδοκρίσῃ. Δι-
 „ δοῦν' ὑμῖν καὶ ἐπὶ τίνι ἐξελύ-
 „ ῳ Καρχηδονίοι, ὡς ταῖς τε ναῦς
 „ ταῖς μικροῖς παραδιδώτε' Ῥο-
 „ μαιοῖς, χωρὶς δέσφ' ἰόναν, καὶ
 „ τὰς ἐλεφαντῶν ὅσους ἔχετε, καὶ
 „ ὅσα ἡρώτατε παρ' αὐτῶν, ἢ ὅ' α-
 „ πολυλόταν πρὸν, (ἐμοῦ τὰ ἀμ-
 „ φιδόλαι κερύοντες) & ἀρχι-
 „ λωπὴ πάντας, καὶ αὐτομάχας, &
 „ ὅσους Ἀντίοχος ἐξ Ἰταλίας ἤγα-
 „ γε. ταῦτα ῥῆν' ἐν τελευτῇ ἡ-
 „ κέρας, ἀφ' ἧς ἐν ἐξήκοντι ἡμέρας,
 „ ἡ. ἐν ἐξήκοντι ἡμέρας,
 „ Μαζονα χρεὶ Λιγυρίων δόπο' ἡμε-
 „ ῖς τὰς φρουρὰς ὑμῶν ἐξαγαγέ-
 „ εν ὅ' πόλεων, ὅσην ὅ' Φοινικί-
 „ δων ταύφρον ἐκτός εἰσι, καὶ ὅσα
 „ αὐτῶν ἔχετε ὁμηρεῖ δόπο' δώσω
 „ καὶ ἐς Ῥώμην ἐκείνου ἔτους ἀνα-
 „ φέειν Εἰς ὅσον ταύλαντα Δα-
 „ κρια, ἐπὶ πενήκοντι οὐκ αὐτῶν.
 „ καὶ μήτε ξενολογέειν δόπο' Κελτῶν
 „ ἢ Λιγυρίων ἐπὶ, μή Μακρονάσῃ,
 „ μήτε ἄλλω Ῥωμαίων φίλῳ πο-
 „ λεμῶν μηδὲ στρατῶν πινά Καρ-
 „ χηδονίαν ἐπ' ἐκείνους, δόπο' γε ὅ
 „ κρινε. τίνι ὃ πόλιν ὑμῶν ἔχῃ,
 „ & τὴν χώραν ὅσην αὐτῶν ὅ' Φοι-
 „ νικῶν ταύφρον ἔχετε, ἐμοῦ Δα-
 „ κριαντῶν ἐς Λιβύην Ῥωμαίων
 „ τε εἰναι φίλος & συμμέτοχος καὶ
 „ γλῶ καὶ καὶ ταύλασαν, ὡς δό-

tiam: senatus noster approbabit
 quæ placuerint. Damus nunc
 quoque pacem vobis, Carthagi-
 nienſes, si naves longas populo
 Romano tradideritis, decem
 tantum exceptis, item elephan-
 tos quotquot habetis, quæque
 super rapuistis, aut eorum quæ
 perierunt pretium, me iudice, si
 quid controversum fuerit: item
 captivos, transfugas, & milites
 Annibalem ex Italia secutos red-
 dideritis: idque intra diem trige-
 simum ex quo pax declarata fue-
 rit. Intra sexagesimum verò o-
 portet Magonem revocetis è Li-
 guria, & præſidia deducatis è ci-
 vitatibus sitis extra fossas Puni-
 cas, & reddatis eis quotquot ha-
 betis obsides. In urbem quoque
 singulis annis afferetis c c l ta-
 lenta Euboica per annos l, nec
 licebit vobis posthac vel è Gallia
 Liguriæque mercenarium mili-
 tem conducere, vel contra Mas-
 nisiā alioſque pop. Romani a-
 micos, bellum gerere: vel Car-
 thaginienſem quenquam contra
 eos militare consensu publico.
 Urbem verò habebitis & agrum
 intra fossas Punicas, his terminis
 quibus habuistis me navigante in
 Africam: coletisque pop. Roma-
 ni amicitiam, & ei terra marique
 submittetis auxilia, si hæc eadem
 fenatu

Conditio-
 nes pacis à
 Scipione
 data.

νόσκοντας ὑμῶν, vertit, in rebus desperatis. nec illi venit in mentem, Appia-
 nium, hoc significare volentem, dicturum fuisse, δόπο' γινώσκοντας αὐτῶν. si-
 cut pag. quæ proximè sequitur, habemus, ὅ' πόλεως δόπο' γινόντας. at verò ut
 hic dicitur κατὰ γινώσκοντας αὐτῶν, ita etiam in fine pag. 27. κατὰ γινώ-
 σκεν ἀπάντων. ubi ipsemet κατὰ γινώσκοντες vertit culpave. Satis alioqui no-
 tum est, reddi etiam accusare, nec non condemnare.

senatui nostro placuerint. Quæ ubi rata fuerint, Romanus exercitus decedet ex Africa intra diem centesimum quinquagesimum. Et si volueritis ad legationem mittendam inducias, statim dabitur nobis obsides, et pueros quos ipse legero: addetis mille talenta ad alendum exercitum, & comineatur insuper: ubi pax decreta fuerit, recipietis obsides.

31

Hoc responsum legati retulerunt Carthaginem: ubi concionibus per aliquamultos dies habitis, optimates censebant accipiendas condiciones, ne, si grauentur quædam amittere, periclitentur de universis. Forensis autem multitudo, magis quantum auferatur, quam quid relinquatur reputans, difficilem se reddebat, indignè ferens, principes suos in fame publica malle frumentum dare militibus Romanis, induciarum causa, quam suis civibus: itaque circumstando singulos proceres, minabantur omnibus, directuros se ac crematuros ædes eorum. Tandem placuit, Annibalem, qui contra-ctis jam sex millib. peditum, & equitibus diverterat ad oppidum Marthamam, vocari in consilium. Venit ille, & quamvis moderati cives timerent, ne vir bellicosus populum perderet, gravi oratione pacem suavit. plebs verò irata & maledica eum quoque

Marthama
oppidum.

„ σὴν ζῶντι τῇ βελῇ. δρῶσάντων
„ Ἰ, Ρωμαίους ἀναχρεῖν ἐκ Αἰ-
„ βυς πενήκοντα ἔτη ἐξήντη λα-
„ βῶν, ἔστε πρῶτον ἔστε ἐς Ρ' ὅ-
„ κιν, δώσετε ἡμῖν ἀντίκ' ὀμνη-
„ εῖον, πενήκοντα καὶ ἑκατὸν πῦ-
„ λος ἔς αὖ αὐτὸς ἐπιλέξωμαι
„ δώσετε Ἰ ἐς δωπῆν τῇ στρατῶ
„ αἷμα τάλαντα χίλια, ἔ ἀρ-
„ ρῶν καὶ ἡγομένον ἔ σπονδῶν,
„ ἀπολήσεται τὰ ὄμνησα.

Ταῦτα δὲ Σικιπῶν ἐπόντο, οἱ μὲν πρῶτοι ἔφερον ἐς Καρχη-
δῶνα τὰς λόγους. σιωπῶντο δὲ ἡ
πληθὺς ἐς ἐκκλησίαν ἐπὶ πολλὰς
ἡμέρας, τοῖς μὲν δρῶσι εἰδοκαί τι
περιττόνους δέχεσθαι, καὶ μὴ, ἀπὸ
πῶν ἀπὸ τῶν πῶν, κινδυνεύειν πε-
ρὶ πάντων. τὸ δὲ ἀρρῶν πλε-
θος, ἔ τὸ παρὸν δεινὸν ἐκλογί-
σθαι μὲν, ἢ τίς ἀφαιρῶν ὅτι
ἔχουσι τοσούτ' ἔσται, ἢ πείθου καὶ
ἡσανάκτου, εἰ ἐν λιμῇ τ' οἶσι
οἱ ἀρχόντες ὑπομένωσι Ρωμαίοις ἀν-
τι τ' πολιτῶν εἰς τοὺς ἀνοχὰς πα-
ραχεῖν. ἐφ' ἔκειτο ἔ αὐτῶν σιω-
πῶντες πῶς ἡπείλου τοὺς οἰκίας
αὐτῶν ἀφαιρῶν καὶ κατεστῆναι
τέλῃ δὲ ἔχουσαν, Ἀννίαν ἔχουσαν
μὲν ἡδὴ περὶ ἐξ ἐκκλησιῶν, ἰσπῆας
Ἰ πενήκοντας, σταθμεύοντες δὲ ἐν
πολὶ Μαρθαμῇ, σύμβουλον ἐπὶ
τοῖς πῶσι καλεῖν. ὁ δὲ ἦκε, καὶ
ἔ μετῴν δειλότερον μὴ πολέμῳ
ἀντὶ ἐπιτρέψαι τὸ πλεονέχον, πῶ-
ν σεμνῶς ἐκέλευσε τὴν εἰρήνην δι-
χεῖν. ὁ δὲ δῆμον καὶ τὸνδε ὑπὸ ὀ-
χυτῆς ἰσφῆται ἐστὶ, μινιτάβα-

705

ἐφ' ἔκειτο τ' αὐτῶν] Scribe, ἐφ' ἔκειτο οὖν αὐτῶν.

ἔπει

γῆς βλασφήμῳ ἐλασφήμει, καὶ
πᾶσιν ἡπείλει· μέγας, ὃ γινώ-
σκοντες μὴ ἐς Μασσαήσῃν κητε-
φύρην, τοὺς ἃ ἐς αὐτὰς Ρωμαίους
αὐτομολῆσαι, τῆς πόλεως ἀπογνώ-
στεις. οἱ ἃ Καρχηδόνιοι, πυθόμενοι
εἶναι πολὺ ἐς ἐμπορίαν πᾶσι
Ἀνίκου σεπασόμενον,

* * *

* * *

„ αἰνόμενον καὶ ἐπιφθονὸν εἶναι, αἰ
„ καὶ Σκιπίων ἔοικεν ὑφορώμενον
„ ἐπιτείλει μὴ ἡμῖν τιμὴν εἶναι
„ γινώσκον, ἐπὶ περὶ δ' ὡς καὶ βρα-
„ δυνόντων σιωπῇ σιωπῇ. εἰς δ'
„ εἰς αὐτὸν ὃ πᾶσι ἀμείνον ἡμῶν ἐκ-
„ λογίζεσθαι, καὶ πλεονεξία σιωπῇ,
„ ὅντα ἐπὶ τῷ ἔργῳ. λυπησόμενοι
„ τε, ἀκουσάμενοι αὐτῶν τιμὴν πα-
„ ράμενοι, ἀνδρῶν φιλόπολιν, καὶ
„ στρατηγὸν ἐξαιρετὸν ὅς γ' ἐπὶ ἐς
„ Διδύμῳ ἡμῶν ὁρμαίνεσθαι παρῶ-
„ ξυνέ τε, καὶ στρατῶν ἐλασίων αὐ-
„ τῶν συνεστήσαντο, ὃ πᾶσι ἐπὶ αὐ-
„ ἡμῶν ἡμῖν ἐς ὅσον εὖ ἡλπίζο-
„ μεν. ὃ ὃ γινώσκοντες ἀξίον, ὃ πᾶσι
„ ἐλασίων ἔχοντες ἐν ἀρχῇ τῶνδε
„ ὃ πόλεμος, καὶ ἔχετε φιλονεικίας
„ καὶ ἀμέλειας. εἰ δὲ πᾶσι ἔστω μὴ
„ ἡγεῖται καλῶς ἔχει, δέδοται δὲ
„ μὴ καὶ καὶ πᾶσι ἀποδοῦναι παρῶ-
„ ξυνέ οἱ Καρχηδόνιοι, μέγιστοι
„ μὴ εἰς αὐτὰς ἡδὴ ἀποδοῦναι

iniquum & invidiosum est. Quod
& Scipio (ut videtur) suspicatus,
quum mentem suam nobis ape-
ruit, adjecit, daturum se Pœnis
pacem etiam nobis cunctanti-
bus: verisimile est autem illum
hæc melius nobis perpendere,
pluræque videre quum præsit o-
mnib. Cujus monita si neglex-
imus, offendemus duce eximi-
um, & amantem patriæ, qui
nobis semper autor fuit invaden-
di Africam, & quum non impe-
traret exercitum, ipse confecit,
resque ibi gessit felicius quam
sperabamus. Quare mirandum
est, vos bellum quod tam negli-
genter suscepistis initio, nunc
tam pertinaciter & immodicè
velle gerere. Quod si quis cete-
ra satis probans, hoc tantum ve-
retur, ne nunc quoque Cartha-
ginienfes violent foedera, verifi-
milis

Oratio in
senatu ha-
bita de pa-
ce Cartha-
ginienfi-
bus danda.

ὑπὸ ὄργῃς βλασφήμῳ] Expungo βλασφήμῳ.

αἰνόμενον καὶ ἐπιφθονόν] Nihil annoto in hanc orationem, sive concio-
nem: quod sit ἀεὶ φάλας. Ceterum apud alterum interpretem, P. Can-
didum, præfigitur interpretationi sequentium hæc admonitiuncula, *Desi-*
derantur hic pauca quedam de populi tumultu atque Romanorum consultatione
de rebus Carthaginiensium. Id quod ex sequenti orationis fragmento faciliè con-
stare videtur.

milius est, doctos quantum maiorum ipsis attulerit perfidia, nunc fidem servaturos sanctius, contemptu religionis pessundatos. Nec est ejusdem consultoris, nunc Carthaginienſes spernere, ut nihil valentes amplius, nunc timere, quasi ad rebellandum validos. Nobis verò facilius est cavere ne creſcant denuo, quàm nunc eos omnino tollere: nunc enim cum desperatis pugnaremus, poſtea verò metu eos continebimus in officio. Et habebunt vel abſque nobis ſatis incommodorum, inſeſtè urgentibus circumvicinis omnibus ob imperii ſuperbi memoriam: Maſaniſſa quoque amicus nobis ſidiſſimus ſemper eos obſervabit ex inſidiis. Quod ſi quis his omnibus contemptis, tantùm quomodo Scipioni ſuccedat, & privata commoda cogitat, non fortunam pariter pollicetur ſibi perpetuò propitiā. Jam quis uſus erit capte urbis, etiam ſi contingat capere? num ideo funditus eam evertemus, quia frumentum noſtrum & naves rapuit? quod tamen parati ſunt cumulatè reddere. An hoc quidem non faciemus ad vitandam hominum deumque invidiam, ſed Maſaniſſa donabimus? atqui, tametſi amicus, non eſt tamen ne ipſe quidem augendus ſupra modum: præſtat enim ejus cum Pœnis contentione abuti in utilitatem reipublicæ. At fortasſe reditus ex eorum agro percipiemus annuos? at eos reditus abſument præſidia. magnis enim opus erit

Maſaniſſa
amicus
Romano-
rum ſidiſ-
ſimus.

», φυλακῆς ἀποδάνειός, πολλὰ δὲ
», τῷ παραβάσειν παρόντας, καὶ
», τὴν εὐσέειαν ἐς τὸ μέλλον ποιή-
», σασθαι πρὸς πολλὰς, ἐξ ἀσέβειας
», ἐς ἡνὺ πεσόντας. ὅτι ἐστὶ τῶν
», αὐτῶν συμμέλων, ἅτε μὲν κα-
», τὰ φρονεῖν τῷ Καρχηδονίῳ, ὡς α-
», δὲν ἐπὶ ἰσχυρόντων, δεδίειν δ' αὐ-
», τὸς ὡς ἀπεσπῆναι δυνάμενες. ἡ-
», μὴν δὲ τὸ φυλάσσειν αὐτοὺς ἐς τὸ
», μὴ πάλιν ἀνέξωται, ὅτι νῦν ἀν-
», λένειν εὐχερέστερον ἐστὶ. νῦν γὰρ ἐξ
», ἀπογνώστους μηχανοῦνται, ὑπερ-
», δ' αἰεὶ δεδιότους τηρήσομεν. αὐτοὺς
», δὲ κακῶν ἐξέχει καὶ χαλεπὸν ἡμῶν,
», οἷς οὔτε περιλοιπὸν πάντες ἐπικεί-
», σονται δυσμενέοντες τῆς πό-
», τος βίας. Ἐμασσανάσης αὖτις π-
», τισταὶ ἡμῖν ἐφεδρεῦσθαι πειρώ-
», μεθαί. εἰ δ' ἄρα τις ἐστὶν δὲ πάν-
», των κατὰφρονεῖ, ὅπως δ' αὐτοὺς
», ἐκδιέξεται τῶν Σικελίων. ἀρ-
», χῶν, τὸ ἑαυτῷ μένον σκοπεῖ,
», ἐς θορυβὸν καὶ τὸ τῷ τῆρας αὐτῷ
», εἰς τέλος ἀπαντήσῃ. τί ἐς χερ-
», σάμεθα τῇ πόλει, λαβόντες αὐ-
», τῶν, ὧν ἐκ λαοῦ μὲν ἀνελεύμεν
», ἀρδῶν, ὅτι σίτον ἡμῶν ἐκ νῆος
», ἡρπάσαν· ἀλλὰ πολλῶν ἀλλων
», ἀξίους ἀποδιδώμεν. ἡ τῷτο μὲν ἐ-
», πὸς φόρον, νέμεσιν τε θείων φυ-
», λαοσκόμοι, καὶ ψόρον ἀνδρα-
», των, Μασσανάσης δὲ ἔχον δύστη-
», μόν· ἀλλὰ εἰ ἐφίλοισι ἐστὶν, ἡ
», ῥῆσι τέρροποιόν ἐσθ' ἐκείνους αἰμί-
», τως, ἡγεῖσθαι τὴν ἑορὴν αὐτῶν
», τὴν ἐς ἀλλήλους τῷ ῥωμίῳ καί
», νῶν συμφέρον. ἀλλὰ ἐς ἀποσπῶν
», τῶν χαλεπὸν ἀνύσομεν· ἀλλὰ ἡ φυ-
», λήσουσα στρατιὰ τῶν ἀποσπῶν
», ἀναλώσθαι πολλὰς ῥῆσι, ὡς ἐν πολ-

„ λαῖς ἀσείροις καὶ πῦσι βαρβά-
 „ ροις, δεησάμεθα. ἀλλ' ἀποήκους
 „ πέμψωμεν εἰς μέσους τοσούτους
 „ Νομόδας; ἃ ἢ μὲν βαρύνουσιν
 „ ἰσχυρόντων αἰεὶ δυνάμει πείσονται.
 „ ὡς δ' ἐπικρατήσωσιν αὐτῶν, ἐς τὸ
 „ μέλλον ἡμῖν ἔσονται φάροις & ἐπὶ
 „ φάροις, ἡρώων τοσηνδε καὶ πολὺ
 „ κρείττονα τ' ἡμετέρους ἔχοντες. ἃ
 „ καὶ αὐτὰ, μὲν δὲ καὶ, σπουδαῖον ὁ
 „ Σικελίων, καλῶς δὲν ἡμῖν δε-
 „ χεῖται τὰς Καρχηδονίων παρακλη-
 „ σεις. περὶ δὲ αὐτὰ οὐ καὶ τοῖς δεο-
 „ μένοις καὶ τῷ στρατηγῷ.

Οἱ μὲν ἔτι αἰετὶ Πάτριον & Κορ-
 νηλίον, Κορνηλίον Λέντιον συζεύχουσιν,
 & τότε ὄντι ὡς αὐτῶν, καὶ τὸ Σικελί-
 πονα Διοδότου ἀποδοκῶντος,
 ἀντέλεξον ἔτι αἰετὶ.

„ Τὸ μὲν συμφέρον ἐστὶ μόνον ἐν
 „ ταῖς πόλεμους, ὡς ἄνθρωποι, καὶ
 „ σιμῶν καὶ ὅσα δυνάμεις ἐπὶ καὶ
 „ νῦν ἀποφάνεσθαι ἐπὶ τῷ πόλει
 „ φυλάξαι, καὶ τῷ ἀπείκῃ
 „ αὐτῆς μὲν τὸ δυνάμει καὶ τῷ
 „ ἰσχυρῷ ἀποφάνεσθαι, ἐπὶ μὲν τῷ
 „ ἀπείκῃ δυνάμει. εἰδὲς δ' ἡ-
 „ μῖν καιρὸς ἐς τὸ λῦσαι τὸ δὲ
 „ Καρχηδονίαν φάρον, ἐπιτηδεύετε
 „ εἰς ἐστὶ παρανοῦν, ἐν ᾧ πᾶν
 „ των εἶναι ἀδυνάτους καὶ ἀπορῶν
 „ περὶ αὐτῶν αὐτῶν εἰς ἐκείτους

inter tot circumvicinas gentes
 barbaras. Colonos fortasse mit-
 temus in mediam barbariam
 Numidicam? qui semper infesta-
 buntur à praevalentibus barbaris:
 quod si ipsi superiores evase-
 rint, ob potentiam invidiosi no-
 bis erunt ac formidabiles, adepti
 tantam regionem nostrā longè
 praestantiorē. Quae omnia Sci-
 pio mihi videtur intelligere, dum
 autor est, ut admitamus postula-
 ta Carthaginensium: ergo mo-
 rem geramus & rogantibus &
 imperatori. Ad hæc Publius Cor-
 nelius Lentulus, gentilis Cnei
 tunc consulis, & ut expectabatur
 successoris Scipionis, respondit
 in hanc sententiam,

In bellis P. C. sola spectari so-
 let utilitas; & quia confessum est
 nunc etiam potentem esse civi-
 tatem istam, cavendum est ab e-
 jus perfidia, conjuncta eum po-
 tentia: & quoniam perfidiam
 non possumus tollere, ante om-
 nia debilemus potentiam.
 Nec est aliud tempus opportu-
 nus liberandi nos à metu Cartha-
 ginensium. quàm nunc, dum
 infirmi & egeni sunt, priusquam
 vires & opes recipiant. Non nego
 tamen

P. Corneli-
 Lentuli o-
 ratio in fe-
 natu habi-
 tati in con-
 trariam
 senten-
 tiam.

33

Τὸ μὲν συμφέρον ὅτι Pro hoc loco facit illud, pag. 29. ἐστὶ ὃ ἀμεινο-
 ρος μὲν ὡς αὐτῶν ἡμετέρων συμφερόντων καὶ ταῖς.

τῷ πόλει φυλάξαι. Post τὸν, non post φυλάξαι interpungen-
 dum est: item post δυνάμει.

περὶ αὐτῶν αὐτῶν. Intelligo αὐτῶν τὸ εἶδος; quod Gelenius intellexisse
 non videtur. vertit enim, priusquam vires & opes recipiant. Sed quoniam
 dicit eis ἐκείτους, ad illa duo, ἀδυνάτους καὶ ἀπορῶν, respiciens, videtur ἀ-
 πορῶν non de inopibus, sed de consilii incertis intelligendum. Alioquin duo
 illa ἀδυνάτους & ἀπορῶν idem propemodum valere dici possent. Verum &
 de hoc monebo, non immeritò suspicaturum quempiam, non πᾶν τὸν sed

Carthagi-
nienſium
crudelita-
tis & per-
fidia ex-
empla.

tamen rationem æquitatis habendam, nec eſt periculum, ne populus Romanus videatur Carthaginienſes devictos gravius premere: qui rebus ſecundis iniqui & inſolentes erga omnes ſunt, in calamitatibus verò ſupplices, ac mox impetrata vœnia diſcedunt à fœdere. Non juſurandum, non deos eſſe credunt: & iſte poſtulat ut ſervemus eos ad vitandam hominum deũque invidiam: at ego puto ipſos deos eò redegiſſe Carthaginem, ut tandem poenas impietatis luant, qui iſta in Sicilia, Hiſpania, Italia, Africa, nobiſcum & cum aliis fœdera violando, graves omnibus intulerunt injurias: quarum aliquot externa exem-

„ αὐξήσται. ἐ μέντοι καὶ τ' ὅ δι-
„ καίου λοχισμὸν ἀν' ἀεὶ φέρομαι,
„ εἰδ' ἀμετρίως μοι δοκῶ δόξαν οἰ-
„ σέσθαι τὴν πόλιν ἐπὶ Καρχηδό-
„ νίαις· οἱ αὖθις μὲν ταῖς εὐπρα-
„ ξίας ἀδικοῦσι καὶ ἐνὶ ἐλπίδι εἰς
„ ἀπαιτίας, ἐν ᾗ ταῖς συμφοραῖς
„ παρακινῶσιν· ἀν' ᾗ τὸν ἄνθρωπον,
„ οὗς ἐπὶ ταῖς σωτήριας μετα-
„ πίδενται, ἕτεροι αὖθις ἐπὶ ἀν-
„ τοῖς ἀφ' αὐτῶν, ἕτεροι λόγῳ ὀρεῖται·
„ ὅς ἔστιν αἰετὶ ἀπειθεῖν Διὶ
„ νέμεσιν θεῶν & ἀνδράων φρό-
„ νον· ἐγὼ δ' αὖθις τὰς θεὰς ἡ-
„ γούμαι ἐς τοὺς τὴν Καρχηδόνα
„ ἀπεινεγκνῆν, ἵνα δῶσι ποτὶ δι-
„ κην ἢ ἀποποιῶν· οἱ καὶ περὶ Σι-
„ κελίαν καὶ Ἰουδαίαν & Ἰταλίαν,
„ & ἐν αὐτῇ Λιβύῃ, καὶ αἰετὶς ἡ-
„ μῶς & αἰετὶς ἀπαιτίας τὰς ἀλ-
„ λους αἰετὶς συνεπιδέοντο, καὶ παρ' ὧν, καὶ δεινὰ καὶ χεῖρα ἔδεικνυ-
„ ὦν τῶν

πάντως Appianum ſcripſiſſe: quoniam nomen αἰδωνῆς cum genitivo, ali-
quid inſolens habere videtur.

Διὰ νέμεσιν θεῶν] Quum dicat Appianus deorum quidem νέμεσιν, homi-
num autem φθόνον, interpres hic alterum tantum, videlicet φθόνον, non minus
diis quàm hominibus tribuit. Ita enim vertit, ad vitandam hominum deũque
invidiam. Ego tamen relinquendam diis nemefin exiſtimo, & hac ipſa voce
in Latino etiam ſermone uti licere. Haud ignoro interim, φθόνον apud hunc
ipſum ſcriptorem eſſe etiam deorum, non minus quàm hominum, pag. 512.
πόσον ἢ ὅμιν ἐσέσθαι φθόνον παρὰ τὴν ἀνδρῶν καὶ θεῶν, ἐνδείξεισιν ἐς τὸν
ὅμιν τὴν ἡγῆμα. &c. Verum annon per κατάχρησιν diis quoque vox iſta tri-
buatur, quærendum eſſe reſpondeo. Sed quis ille eſt locus ubi Afrubalem
iſta dicentem audimus? Immo duos eſſe crediderim: hunc videlicet
qui paginam 28 claudit, & 29 inchoat, καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς νέμεσιν φυλαπ-
αῖρους; & iſtum, qui parvo intervallo ſequitur, τὰς τε τῶν θεῶν μετα-
βολὰς ἀντιφθόνους ἐν ταῖς ἡμέραις. συμφ. διαπιδέσθαι. Ad vocem autem νέμε-
σιν quod attinet, talem ejus uſum habemus & initio paginæ 82. οὐδ' ἔτι
νέμεσις ἐν θεῶν, αὐτῶν. Legimus verò & pag. 50. καὶ τὴν φοβεροτά-
την ταῖς θύττασιν νέμεσιν. ubi tanquam de dea loquitur. Sed ad duos illos
priores locos quod attinet, ubi genitivus θεῶν huic nomini additur, iis &
ſimilibus adhiberi interdum & φθόνον, paulo antè oſtendi.

καὶ παρ' ὧν.] Suſpectum mihi eſt hoc quidem loco vocabulum iſtud
παρ' ὧν. Nihil certè habet Gelenii interpretatio quo iſtud voluiſſe ex-
primere dici poſſit: & quod in eadem legitur, fœdera violando, verbo συνε-
πιδέοντο reſpondere haud dici poſſe.

11 ὦν τὰ ἀλόγεα ὑμῖν παρ' ἡ-
 12 μετέων διέξευμι, ἵνα εἰδῆτε πάν-
 13 τες ἐφρονησομένους τοῖς Καρχη-
 14 δονίοις, εἰ δίκην δεῖτε. ἔτοι Ζα-
 15 κητάων, πόλιν Ἰθέραις ἐπι-
 16 φανῇ, σφίσι τε αὐτοῖς ἔπαυ-
 17 δον ἔ φίλῳ ἡμῖν, ἡδὲ δὲν ἔκτα-
 18 ναν, ἔδδ' ἀδικοῦντας· ἔτοι Νυ-
 19 κερων ὑπάρχον ἡμῖν ἐπὶ συν-
 20 ῖνη λαβόντες, ἔ δ' ὁμῶστενες συν-
 21 δ' ὅς ἰμυτοῖς ἐκστειν δόπλυσαν,
 22 τῇ μὲν βαλὼν αὐτῶν ἐς τὰ βα-
 23 λανεια σωείλῃσαν, ἔ ὑποκαίον-
 24 τες τὰ βαλανεία ἀπένειξάν, τ' ἡ
 25 ἡμῖν ἔπιοντα κρητηνῶσι. Α-
 26 κερῶν ἡ τὴν βαλὼν οὐ ἀποιδῶς
 27 ἐς τὰ φρεῖα ἐνέβαλον, καὶ τὰ
 28 φρεῖα ἐνέχρυσαν. Μάκρον τε Κορ-
 29 νήλιον ὑπῆλθον ἡμέτερον ὄρκους ἀ-
 30 πύθοντες, ἡ γὰρ ἐν μὲν ἔπι-
 31 σκευορῖμον αὐτῶν τ' ἐρατηγὼν αἰδ-
 32 ῶντωνται, σπουδαῖοντες ἡ ἀ-
 33 πηραγὼν ἐς Λιβύην οὐ Σικελίας
 34 ἀνχμολῶντων, μὴ δύο καὶ εἰκοσι
 35 νεῶν. ἔκταγαν ἡ καὶ Γῆλον ἐν-
 36 στέμνουν, ἐρατηγὼν ἔτερον ἡμῶν,
 37 ὑπὸ δουλείας ἐπιναλθόντων παρ' ὅς
 38 αὐτῶς, ὅσοι δ' Ἀνίβας ἡ πόλις-
 39 μῶν, ἡ ἐνέδρῶν, ἡ περὶ ῥαῖν,
 40 ἐς τε πόλεις ἔ ἐρατόπεδα ἡμῶν,
 41 καὶ λήγων ἐς τὰς συμμάχους ἔδρα-
 42 σε τὰς αὐτῶς, τὰς τε πόλεις πορ-
 43 τῶν, καὶ τὰς αὐτὰς συσχετοῖσσι
 44 μένους κρητικῶν, μακρὸν ἀν' εἴη
 45 κρητικῶν. πολλὸν ὅπ τετραπῶς
 46 σι ἡμῶν ἀνίστηται ὥς ἡ, τὰς δ'
 47 ἀνχμολῶντας ἡμῶν, τὰς μὲν ἐς
 48 oppida, captivos nostros partim in fossas fluviósque coniectos, ut

pla referam, priusquam ad res
 nostras perveniam, ut sciat omnes
 applausuros si illi poenas
 meritas dederint. Hi Saguntum,
 urbem Hispaniæ nobilem, ipsis
 foederatam & nobis amicam, ni-
 hil commeritam, occisione de-
 leverunt, non puberibus parcen-
 do, non impuberibus. Hi post-
 quam Nuceriam nostræ ditionis
 urbem in deditionem accepe-
 runt exfoedere, iurati se permif-
 suos ut oppidiani cum binis ve-
 stibus abeant, senatum in balinea
 conclusum aestu suffocaverunt,
 populum verò abeuntem confi-
 xerunt jaculis. Acerrarum quo-
 que senatum post fidem ei da-
 tam in puteos coniectum terra
 obruerunt. M. Cornelium conf.
 nostrum iurejurando deceptum
 adduxerunt ad suum ducem,
 quasi visendi ejus agròti gratia,
 mōxque captivum abripuerunt
 in Africam ἐ Sicilia cum viginti
 duabus navibus: alium etiam du-
 cem nostrum, Regulum, excru-
 ciatum interemerunt: qui ne ius-
 jurandum violaret, ad eos redie-
 rat. Porro quanta Annibal bello,
 insidiis, perfidia, in nos exerci-
 tūsque nostros, ac postremò in
 suos ipsius focios parraverit, ur-
 bes populando & commilitones
 interficiendo, longum esset re-
 censere: dicam tamen compen-
 dio, ccc ab eis deleta nostra
 præ-

Saguntos
 urbs Hi-
 spaniæ no-
 bilis quo-
 modo tra-
 ctata.

Nuceria
 urbs.

Acerra-
 rum sena-
 tus.

M. Corne-
 lius consul.

34
 Regulus
 iusjuran-
 dum reli-
 giosè ob-
 servat.

Carthagi-
 nienfes
 quadrin-

ὑπὸ δουλείας ἐπιναλθόντων] Malim hæc ὑπὸ δουλείας ita reddere, *Quit*
 erat observans iurisjurandi, ut cum ad se reversum haberent. Vel *Qui* ser-
 vandi iurisjurandi tam erat studiosus.

1) ὡς πολλοὶ σφῶς ἐπέτρυσαν· σκε-
 2) ψόμεθα εἰ ἡμεῖς, καὶ ὁ, π' αὖν
 3) δῶδ' ἴδω, εἴσονται χάριν, ἐχὶ σιν-
 4) θηκῇ νομίσουσιν ἐναι. Διὰ φέρεται
 5) ἢ τέτοιον ἐκότερον ὡδὲ μεχρὶ μὴρ
 6) συντίθενται, παρεθήσονται, κα-
 7) τὰ περὶ τὴν πόλιν, σφραγίσαντες αἰεὶ
 8) πᾶσι τῷ συνθηκῶν φέροντες, ὡς
 9) οὐ αὐτῶς ἡλαττωμένοι· τὰ δ'
 10) ἀμφίλογα, ἐν σφραγίσσει. ὅταν
 11) ἢ παραδῶσιν αὐτοὺς, καὶ τὰ ὁ-
 12) πῶτα παρελόμεθα, καὶ τὰ σῶμα-
 13) τα ἐφ' ἡμῖν γένηται, ἔπειθ' ὁ-
 14) σιν ὅτι μὴδὲν αὐτοῖς ἐστὶν ἰδίον,
 15) τὰ μὴρ προσημαίεται αὐτῶν κατὰ
 16) εἴησεται, ἀγαπήσουσι εἰ ὁ, π' αὖν
 17) παρ' ἡμῶν λάβωσιν ὡς ἀλλο-
 18) τῶν. εἰ μὴρ οὐκ ὀκνησάντες ἐπὶ
 19) εἰς δοκίμῃ, τὰς γνώμῃς ἐχέτε συ-
 20) κένειν· εἰ δὲ συνθήσεται Καρ-
 21) χαγιδόσις χάριν ὑμῶν, τί καὶ ἐ-
 22) πέσειεν ὑμῖν; ἐγὼ μὴρ ἡδ', ὡς
 23) ὑμῖν κερμαῖς ἐστὶ σφῶν τῶνδε κερ-
 24) μα, τὴν γνώμην εἶπον ἡμῶν νο-
 25) μίζω συνοίσαν τῇ πόλιν.

Τοιαῦτα μὴρ καὶ ὁ Περικλῆς εἶ-
 πεν· ἢ ἢ βελήνῃ ἀνδρὶ παρ' ἐκεί-
 νου ψήφον ἦται, καὶ ἐς τὴν Σικιπῶ-
 νος γνώμην αἰ πόλιν συνιδράμην.
 ἐρίνοντο οὐδ' αἰ συνθήκῃ τέλει
 αἰδὲ τ' ὀκνησάντες καὶ Καρχηδονίαις, πᾶσι
 ἀλλήλους. ἔοικε ὁ Σικιπῶν ἐς αὐτὰς ἐ-
 δοκεῖ μάλιστα τὰς τ' ὀκνησάντων ἐνα-
 γαλῶν, εἴτε τ' εἰρημίων ὠνέγκη
 λογισμῶν, εἴτε ὡς δόκον τ' ὀκνησάντων
 ἐς εὐτυχίαν, τὸ μόνον ἀφελείδου
 Καρχηδονίαις τὴν ἡμετέραν. εἰσὶ ἡδ'
 οἱ καὶ τὰς ἐμίζουσιν, αὐτὸν ἐς τ' ὀκ-
 νῶν σφραγίσαντες ἐτελέσθη γείτα-
 να καὶ ἀντιπύλον αὐτοῖς φόβον ἐς
 αἰεὶ κατελείπειν, ἵνα μὴ ποτὲ ἐξυ-
 βέρσῃαν ἐν μεγάλῃ τύχῃ ἔαμε-

stram potestatem, quomodo an-
 tea multi alii se dediderunt: nos
 interim deliberabimus, & quic-
 quid acceperint, habebunt gra-
 tiam, non foederi imputabunt
 beneficium. Differunt autem
 hæc duo sic: quandiu foedera no-
 biscum eis erunt, ea violabunt ut
 prius, semper aliquid prætexen-
 do cur ipsis iniquæ videantur le-
 ges foederis: nam faciliè prætex-
 tus nascuntur è controversiis: u-
 bi verò se dederint, ademptis per
 nos armis, & in potestatem ac-
 ceptis corporibus, scient nihil ip-
 sīs esse proprium, & demittent
 animos, contenti quicquid à no-
 bis ut alienum acceperint. Ergo
 si aliter Scipioni videtur, pote-
 stis sententias inter se collatas ex-
 pendere: quòd si absque vobis
 foedus cum Carthaginiensibus
 facturus est, quid opus erat ad
 vos scribere? equidem apud vos,
 quorum iudicium est de senten-
 tiis, eam dixi, quam è rep. esse ex-
 istimo.

Audita hac quoque sententia, Scipionis
 senatus poposcit calculos: Scipio
 vicit pluribus suffragiis. Atque ita
 ictum est tertio foedus inter Ro-
 manum Carthaginiensemque

populos: cuius præcipuus autor
 visus est Scipio, sive ob antedi-
 ctas rationes, sive quod satis
 felicem pop. Rom. duceret ob
 ademptum Pœnis imperium.
 Sunt enim qui putent ad conti-
 nendos in maiorum disciplina
 Romanos cum voluisse relinqui
 vicinam urbem æmulam, ne se-
 curi nimia felicitate insolesce-
 rent.

Cato.

Rhodii.

Triumphus Scipionis.

Triumphus descriptio.

Etrusci Lydorum coloni.

36

rent. quam Scipionis tacitam sententiam non multo post Cato in senatu protulit, graviter admonens patres infensos Rhodios.

Scipio, fœdere ictō, ex Africa totum exercitum deportavit in Italiam, urbemque triumphans iniit, illustriore pompa quàm ullus ante eam diem. Fuit autem ejus forma, qua etiam nunc utuntur, hujuscemodi: Coronatur pompa univēsa, præcedunt tubicines & plaustra onusta spoliis, traducuntur & captarum urbium simulacra, tabulæque exprimentes res gestas: deinde aurum argentumque, tam rude quàm signatum, & si quid est hujusmodi præterea: tum coronæ imperatori ob virtutem datæ à civitatibus, aut focis, aut ab ipso exercitu: sequuntur deinceps boves candidi, post eos elephantī, mox Pœnorum Numidarumque duces captivi. Ipsum imperatorem præcedunt lictores paludati, & chorus citharistarum ac satyrorum, Etrusco more cinctorum ornatorumque coronis aureis, qui pariter incedunt ordine, cum cantu & tripudio: ludiones ipsi vocant: opinor, ideo, quia Etrusci Lydorum coloni sunt. horum in medio quidam stolatus ac purpuratus, ornatufque monilibus & torquibus aureis, gesticulatur ad movendum risum, tanquam insultans hostibus. Sequuntur deinceps qui suffitum faciunt. Mox ipse imperator invehitur curru picturato,

ελευνία. καὶ τότε ἔτι φρονήσας τὴν Σκιπίωνα, ὃ ἐ πολὺ ὑπερβόησεν τοῖς Ρωμαίοις Κάτων, ἐπισηλῆτιον παροξυζομένους καὶ Ρόδω.

Ὁ δὲ Σκιπίων, ὥσπερ συνήθειον, ἐν Λιβύῃς ἐς τὴν Ἰταλίαν παντὶ τῷ στρατοπέδῳ διέσπει, καὶ ἐς τὴν Ἰώμεν ἐσηλαυσε θεαμαβόων, ἐπιφανέστεται δὲ τὸ αὐτὸ αὐτῷ. καὶ ὁ στρατός, ὃς ἐν τῷ στρατοῦ ἀγαθελῶν, ἐπὶ τοῖσδε ἐσφάνων) μὲν ἀπέντες ἡρώωνται δὲ σελπινγκται τε καὶ λαφύων ἀμυξαι. πύργος τε παροφείρεται, μιμήματα δὲ ἐλημμέναν πόλειαν, καὶ γραφῆ, & χημῆται τὸ μαρτυρῶνται. εἶπε χρυσὸς & ἀργυρὸς ἀσήμωτος τε καὶ σεσημασμένον, καὶ ἐπὶ τοιαύτοις ἄλλοι. & σέφανοι ὄσας τὸ στρατὸν ὁρετῆς ἐνεκα ἀναδύσσει ἡ πόλεις, ἡ σύμμαχοι, ἡ τὰ ὑπὸ αὐτῷ στρατοπέδῳ. βόας δὲ ἐπὶ τῇ τοῖς λυκίῃ, καὶ ἐλεφαντες ἦσαν ἐπὶ τοῖς βουσί. & Καρχηδονίαν αὐτῶν καὶ Νομίδων ὅσοι τὸ ἡγεμόνων ἐληφθήσονται. αὐτῶν δὲ ἡρώων) τὸ στρατὸν μαδύνοι φοινίκους χιτῶνας ἐνδεδυκτες, & χρὸς κίθαριων τε καὶ πτυλιων, ἐς μιμήματα τυρρηνικῆς πομπῆς, περιέζονται τε καὶ σέφανον στρατὸν ἐπικειμένοι. ἵστα τε βαρύνει ἐν ταῖς μετὰ αὐτῶν, καὶ μετὰ ὁρχεως. λυδῶς αὐτῶς καλῶσιν, ὅτι (οἶμα) τυρρηνικῇ Λυδῶν ἀποικίῃ, τῶν δὲ τὶς ἐν μίῳ πορφυρῶν πόλιν ἀπικειμένοι, & ψιλῆ καὶ ἐπὶ ταῖς δὲ στρατοῦ, χημῆται) ποικίλως ἐγέλωνται, ὡς ἐπορχεμένοι τοῖς πολεμίοις. ἐπὶ δὲ αὐτῷ θυμιατῶν πλῆθος, καὶ ὁ στρατὸς ἐπὶ τοῖς θυμιατῶσιν, ἐφ' ἑρμῆται καὶ μαρμαρυμέναν ποικίλως,

ci, quod in Hispania ceptum, in Africa desuit, intercedente foedere, centesima quadagesima quarta Olympiade.

Tum Masaniſſa Carthaginienſibus inſenſus, magnam eorum agri partem ſibi vindicabat, fretus Romanorum amicitia, ſuum quondam fuiſſe dictitans. Illi à Romanis petierunt, ut regem placarent: qui miſerunt conciliatores cum mandatis, ut quantum poſſent regi fayerent: ita, recepto agro, Maſaniſſa quoque cum eo populo foedus fecit, quod per annos quinquaginta duravit. Quo tempore Carthago pace quieta fruens, multum & viris crevit & opibus, camporum ubertate abundans & commoditatibus maritimis: ac mox, animis (ut ſit) felicitate luxuriantibus, civitas in factiones ſcindebatur, Romanam, popularem, regiam. Erant autem cuique ſui principes, viri honore virtuteque nobiles: Romanam Hanno Magnus fovebat, Maſaniſſæ partes Annibal, cognomine Paſſer: popularem factionem Amilcar Sannis cognominatus, & cum eo Carthalo. Hi animadvertentes, Romanos occupari bello Celtiberico, Maſaniſſam inſeſtari ab Hiſpanis aliis, perſuaſerunt Carthalo tunc boetharcho ut dum pro magiſtrato obit regionem, caſtra Maſaniſſæ in agro de quo controverſia fuerat invaderet: ille caſis captisque aliquot regis, agreſtes Afros concitavit contra

ἐν Λιβύῃ ἐς τὰς δὲ τὰς ὡς αὐτῆς Καρχηδονίου ἀπονόδας. Ἐ δὲ Ὀλυμπιάδης ἐν τοῖς Ἑλλησιν ἦσαν ἀμφὶ τοῖς ἑκατὸν καὶ τεσσαράκοντα καὶ τέσσαρες.

Μασιτανίους δὲ Καρχηδονίους τε μνησίων, καὶ Ρωμαίοις παρῶν, ἐπέβαινε γῇ πολλῇ τῇ Καρχηδονίῳ, ὡς ἡγορήθη ποτὲ αὐτῶν. καὶ οἱ Καρχηδονιοὶ Ῥωμαίους παρενόχλων σφίσιν Μασσινιάσῃ συναλλάξαν. οἱ δ' ἐπεμπον Δαλματίας, οἷς ἐξήτο συμπεροσσεῖν ὅσα δυνάμηντο Μασσινιάσῃ. ἔτω μὲν τῶν γῆν ἀπετέμετο Καρχηδονίῳ ὁ Μασσινιάσας, καὶ συνήκαμ Καρχηδονίοις καὶ αὐτῶς τὸνδε ἐγένοντο, καὶ διέμεναν ἐς ἑτη πντήκοντα. ἐν οἷς μέγιστα ἡ Καρχηδὼν ἐξηγενοῦσα ὁμολῶς, ἐς μέγα δυνάμειος ἔβαινε καὶ ἡλθεν, ἐκ τε πεδίων ἐναρπίας, καὶ θαλάσσης ἐνκαίρας. καὶ εὐδὺς (οἷον ἐν ταῖς εὐτυχίαις γίνεται) οἱ μὲν ἐρωμαίζον, οἱ δὲ ἐδημοκρατίζον, οἷς δ' ἤρξατο Μασσινιάσας. ἡ γυνὴ δὲ ἐκείνη οἱ ἔδοξε ἔαρετῇ αὐτοῦχρητες. τῇ μὲν Ῥωμαίζοντων, ὁ μέγας Ἀννὼν τῷ δ' αἰσχυμένῳ τῷ Μασσινιάσῃ, Ἀντίβας ὁ γὰρ ἐπιτελέμενός τῷ δὲ δημοκρατίζοντι, Ἀμιλκαρ, ὃ Σαννίνης ἐπωνύμιος ἦν, ἔκαρτελλον. οἱ φυλάξαντες Ῥωμαίους τε Κελτίβηροσι πολεμουμένους, καὶ Μασσινιάσῃ ταῖς αἰαῖς αὐτῶς ἐτίεον Ἰβήρων συγκεκλεισθῶν, πέδουσι τῇ Καρχηδωνίᾳ βοήτηρχον ὄντι, ἔπειτα δὲ τῇ δόξῃ τὴν χεῖραν ἀεικλόντι, ἐπιβόλῃ τοῖς Μασσινιάσῃ, σπληνδροῖς ἐν ἀμφιλόγῳ γῇ. οἱ δὲ καὶ ἐκτὶς πινὰς αὐτῶν, ἔπειτα λαοὺς, καὶ τὰς ἐν τοῖς ἀγροῖς Λίβυας ἐπὶ τὰς

Ναυαγίας

Carthago
denno in
factiones
lapſa, in
tres partes
ſcinditur.

37

Hannibal
cognomine
Paſſer.
Amilcar
Sannis,
Carthalo.

Boetharchus,
qui
præſt auxi-
liariſibus
copiis.

Νομίδας ἡγήρευν. ἀλλὰ τε πολλὰ
αὐτοῖς ἔργα πολέμων ἐς ἀλλήλους
γίγνεται· μέγας Ῥωμαίων ἔπαρος
πέριος ἐπὶ ἡλίου ἐς διαλλάγας,
οἷς ὁμοῖως εἰσῆτο, Μασσανάσης
βοηθεῖν ἀδήλους. καὶ ἐξουσίωσαν οἰ-
δε τῷ Μασσανάσῃ ὅσα παρειλη-
φί, καὶ τήνης, ὡς· εἶπον μὲν
ἔδεν, ἔδεν ἡγουσαν, ἵνα μὴ πῶς
ἐν δικῇ Μασσανάσης ἐλαττώτῃ· ἐν
μέσῳ δ' ἀμφοῖν ἡγουμένοι, τὰς
χεῖρας διέσκησαν. Ἐτὺτο ἡ αὐ-
τοῖς κίλυκος παρὸς ἀμφοτέρους
ἐπ' ἀλλήλους. ἔ· πολὺ δ' ὕστερον ὁ
Μασσανάσης ἡμφισβήτη καὶ τῷ λε-
γούμην μεγάλαν πεδίον ἔ· χεῖρας
πεντήκοντα πόλεον, ἡ Τύσκων παρὸς
αγροδούσιν· ἐφ' οἷς πάλιν οἱ Καρ-
χηδόνιοι κρητέφυναν ἐπὶ Ῥωμαίων·
οἱ δ' ὑπάρχοντες μὲν αὐτοῖς καὶ τότε
πέριος πέμψειν ἐς διαίαν. διέτα-
ξαν ἡ ὡς ἐκαστον πολλὰ τῷ Καρ-
χηδόνιῳ διεφθάρει. Ἐτὺτε πέριος
ἐπεμπεύ, ἔ· Κάτων· οἱ εἰς τὴν
ἀμφιλογον γλῶσφι κίλυκος, ἡξίαν
σφίσι ἀμφοτέρους περὶ ἀπάν-
των ἐπιτρέπειν. Μασσανάσης μὲν
οὐκ, οἱα πολωνεκτῶν, καὶ Ῥω-
μαίοις ἐπὶ ταῖς, ἐπετρέπει· οἱ
Καρχηδόνιοι δ' ὑπάρχοντες ἐπὶ ἔ· τὺς
παρὸς ἡδῶσαν ὅσα δι' ἀδικίας.
ἔφασκεν οὐκ αὐτοῖς συνήκειας ὡς ἐπὶ
Σικιπῶν· ἔδεν χρῆζειν δικῶν ἔδεν
διωδῶσαν, ὅσα μὴ ἐξ αὐτῶν πα-
ραγινώσκονται. οἱ δ' ὅσα ἀνα-
χόριοι παρὸς μέρους διηκίαν, ἐπα-
νήσαν· καὶ τὴν χεῖρα παρὸς ἀποποιῶν
ἐκαστῶς τε εἰρασμένῳ, ἔ· καὶ
συνδύας μεγίστης ἔχουσαν. εἶδον δ' ἐ-
ναις ἀutoritate ἱστα non opus habere correctoribus, modò ab u-
triusque parte ferventur. Legati qui volebant iudices esse nisi ex
consensu partium, re infecta reversi sunt; & obiter considera-

Numidas. Alia quoque hos-
tiles velitationes intercesserunt
inter partes, donec iterum le-
gatos Romani miserunt qui pa-
cem componerent, quibus ac-
quē mandatum fuerat, ut clam
utilitatem regis promoverent :
hi Masanissam in semel occu-
patorum possessione confirma-
runt arte hac; nec pronuntia-
runt quicquam, nec causam co-
gnoverunt, ne Masanissa videre-
tur victus iudicio: tantum in me-
dium progressi diremerunt par-
tes, denuntiaruntque ut ab armis
cessaretur utrinque. Non mul-
to post Masanissa litem movit de
magnis campis, qui oppidis col-
luntur: hanc regionem ipsi Ty-
scam nominant: quamobrem
Carthaginienfes denuo confu-
gerunt ad Sen. Pop. Rom.
Promissum est ituros eò lega-
tos ad disceptandum: sed lega-
tio tantisper dilata est, donec
conjectari potuit, succubuisse
Carthaginienfes: tum demum
legati, & in his Cato, missi
sunt: qui ubi ad agrum con-
troversum pervenerunt, petie-
runt negotium committi ipso-
rum arbitrio. Masanissa, qui
erat potior, & Romanis sem-
per fidebat, committere non
gravabatur. Pœni suspicaban-
tur, nec immeritò, quan-
do meminerant prius etiam pa-
rum sincerum fuisse iudicium:
ajebantque fœdera ex Scipio-
num legationibus, Cato lega-
tus ad Car-
thaginien-
ses missus.

Tyſca re-
gio.

veruntregionem, diligentissimè
cultam, instructamque magnis
apparatibus: viderunt civitatem
quoque introgressi, & quantum
aucta sit denuo, post cladem non
multo antè acceptam à Scipione.

38

Libertas
pop. Rom.
in tuto
non est
stante Car-
thagine.

Ubi vero in urbem redierunt, differebant quid ita parum solliciti essent de Carthagine amula civitate, quæ tam facile reciperet amplitudinem pristinam: præcipue Cato asseverabat, ne libertatem quidem pop. Romani fore in tuto, stante Carthagine. Quæ ubi senatus cognovit, statuit quidem bellum gerere, sed occasionem expectabat, celans propositum. Fertur, Catonem ex eo tempore nunquam non pro sententia dixisse, delendam Carthaginem: ei Scipionem Nasicam contradixisse, imò sinendam Carthaginem, ut ejus metu disciplina à majoribus tradita, jam labascens retineatur.

Carthagi-
ne factio
popularis
regiam eji-
cit.

Ceterùm Carthagine factio popularis ejecit regiam, exilio multatis circiter XL civibus: à plebe jusjurandum exactum est, ne unquam exules reciperet, nève de recipiendis ullam mentionem fieri sineret. Illi ad Masanissam confugerunt, ad bellum eum instigaturi: qui sponte sic animatus, misit Carthaginem duos è filiis, Gulussam & Micipsam, ut postularent recipi actos propter ipsum in exilium. Hos ad portam propinquantem excludit boetharchus, veritus ne plebs per cognatos exultantium flecteretur tu Amilcar Samnis etiam adort

ἢ τῶν πόλιν εἰσερχόμεντες, ὅση τε
 τὴν δύναμιν ἔω, καὶ πολλὰ ὅσοι
 ἠύχρητο ἐκ τῆς ἀφ' ὧν πολλοὺ καὶ Σκι-
 πίονα Διφφροδοῖς. ἔπειτα ἐλθόντες
 ἐς Γ' ὠμίον, ἐφάρζοντο καὶ ἑλίκαι μάλ-
 λον γέμον αὐτοὺς τῇ Καρχηδονίῳ,
 πόλεις δυσμενοῦς τοῦδε καὶ γὰρ γε-
 νῆοι, ἀνὰ ἑαυτοῖς ἔπαιον ἀνὰ ἑαυτοῖς.
 ὁ δὲ Κάππας μάλιστα ἔλεγε, ὅποτε
 Γ' ἄρμας βέβαιον ἐπὶ τῶν ἐλόντων
 εἶναι ἔσπευ, πρὶν ἐξελεῖν Καρχηδο-
 νίαν. ὡν ἡ βουλὴ πυνθαιμένη, ἔ-
 κριτο μὴ πελόμενοι, ἥ δ' ἔρχεται
 ἀφ' ὧν πολλοῖ καὶ τῶν πόλιν ἀπὸ
 ἑαυτοῦ εἶχον. Κάππας δ' ἐξ ἐκείνων
 φασὶν ἐν τῇ βαλῇ συνεστῆναι γνάμιν
 λέγειν, Καρχηδονίαν μὴ εἶναι. Σκι-
 πίονα δὲ τὸν Νασίωνα τὰ ἐναντία
 αἰετοῦ, Καρχηδονίαν εἶναι, ἐς φόβον
 ἄρα καὶ τοῦδε Γ' ἄρμας, ἐκδιαι-
 μένων ἦδη.

Καρχηδόνιαν δ' οἱ δημοκρατίων
 τες τὰς τῷ Μασσανάστῳ φρονοῦ-
 ντας ἐξέβαλον, ἐς τεσσαράκοντα μύ-
 λισαι ὄντας· καὶ ἡφον ἐπ' ἀνέγκαν
 φυγῆς, καὶ τὸ ἥμερον ὠρεσκοντα, μη-
 τε κραυδεύειν ποτέ, μητ' ἀνέξε-
 σθαι τὴν λεγόντων καταδέρχεσθαι. οἱ
 δ' ἐξελαθίντες ἐπὶ τῷ Μασσανάστῳ
 κατέφυγον, καὶ ἐξώπουν ἐς πολέ-
 μον· ὃ καὶ αὐτοὶ ἔως ἔχον, ἔ-
 πεμπε τὸ πῦρ ἐς Καρχηδόνα Γε-
 λῶσιν τε ἔμικψαν, ἀξίῳ κα-
 ταδέρχεσθαι τὰς δὲ αὐτὴν ἐξελαθ-
 ρήνουν. τῆτοις θεωροῦσι τὰς πύ-
 λας ὁ βοηθάρχῳ ἀπέκλεισε, δε-
 στας μὴ τὸ ἥμερον οἱ συγγυεῖς τῶν
 φυγόντων καταδέρχεσθαι. Γελῶσι
 ὃ ἔπεινόντι Ἀμύλαρ ὁ Σαντίης
 ἐπέειπε· καὶ πνῶς μὲν κτενεῖν, ἀν-
 ταιακρῆμις: Gulassum vero in redi-
 tas est ex infidiis, & caesis aliquo-

τὸν δ' ἱσχυρότησιν. ἐφ' οἷς ὁ Μασσανάσης ἀποφάσκει τὰςδε ποιήμεν, ἐπὶ ὧσιν οὐκ ἔστιν ὁρῶνται, καὶ τὰςδε ὧσιν οὐκ ἔστιν ὁρῶνται. οἱ δ' Καρχηδόνιοι περὶ οὓς μὲν δις μύριας καὶ πεντακισχίλιαι, ἰππέσιν δ' πολιτικαῖς τετρακισχίλιαι, Ἀσδράβα δ' τότε σφῶν βοηθάρχου στρατηγῶν, ἐπὶ τῇ Μασσανάσῃ ἐστράτεον. Ἐπὶ τῇ Μασσανάσῃ αὐτοῖς, Ἀσδράβῃ τε ὁ Σόσας παρ' ἑαυτοῦ Μασσανάσῃ, διενεχθέντες πρὸς πηγάσιν Μασσανάσῃ, ἀποστέλλουσιν ἐς αὐτομαλίαν, ἰππείας ἀγόντες ἑξακισχίλιαι. οἱς ἐπαρθεὶς ὁ Ἀσδράβας, μετ' ἐστράτεον ἐν ἐκστέρῃ δ' βασιλείᾳ καὶ ἐν τῇ ἀποδοτικῇ ἐπὶ κρείσσονα λυ. ὁ δ' Μασσανάσης, ἐνδρεῖων αὐτοῦ, ὑπερβαίνει καὶ ὁλίγην, οἷα φέρον, ἕως ἀποσπῆται ἐς πεδίον μέγα καὶ ἔρημον, ἔπειτα καὶ ἡσὺν λόφοι καὶ δόκηται, ἔπειτα δ' ἀσπείρας. τότε δ' ἐπιστρέψας, ἐστρατεύεται ἐν τοῖς πεδίοις, ὁ δ' Ἀσδράβας ἐς τὰς λόφους, ὡς ὀχυροτέρους, ἀνεδράμε. καὶ οἱ μὲν τ' ἐπὶ τῇ ἐκστέρῃ ἐς χεῖρας ἤξουν. Σκιπίων δ' ὁ νεώτερος, ὁ τὴν Καρχηδόνα ὕστερον ἔλων, ὑπερβαίνει καὶ τότε Ἀσδράβῃ Κελπίστῃ πολέμου, ἐς τὴν Μασσανάσῃ ἀφικνέεται, πεμφθεὶς ἐλέφαντας αὐτοῖς. καὶ αὐτοῖς Μασσανάσῃ, δ' ἀποστέλλουσιν ὡς ἐς μέγαν ἐπιμελήμεν, ἰππείας αὐτοῖς ἐπέμψας, καὶ τῇ πύλῃ πρὸς ἐλθόντες, ἐλθόντες ὑποδίσκοι. αὐτοῖς δ' αὖ ἐν τῇ στρατῷ ἐπὶ τῇ στρατῷ, ὁδοῦ καὶ μὲν καὶ οὐκ ἐν τῇ στρατῷ, ἰππείας δ' ἐπὶ καρχηδόνι, καὶ ὁ μὲν τ' ἰπποὶ ἀνέβαιναν, ὡς

ex comitatu, ipsum perterrefecit.

Per has occasiones rex obsedit

Horoscopam oppidum, hujus

quoque possessionem præter fœ-

deris leges concupiscens. Eò

Carthaginenses cum xxv milli-

bibus peditum, equitibus urbanis

cccc, occurrerunt, ductu As-

drubalis, qui tunc boetharchus

erat. Ad hos propinquant Afa-

sis & Suba præfecti Masanissæ

diffidentes à regis juvenibus,

transfugerunt cum vii. m. equi-

tum: ob quam accessionem As-

drubal factus animosior, admo-

vit ad regem castra propius: &

in velitationibus plerumque dis-

cedebat superior. Ei Masanissa

insidias struens, quasi fugiens,

cedebat paulatim, donec ipsum

pertraxit in magnam & incult-

am planitiem, cinctam præru-

ptis tumultis, & rerum victui ne-

cessariam inopem: tum verò

in hostem obversus, castra in pla-

nicie posuit, Asdrubal in tumu-

los, ut munitiores, ascendit.

Quumque pugnaturi essent in

crastinum, Scipio minor, qui

post Carthaginem cepit, tunc

legatus Luculli, bellum gerentis

in Celtiberia, venit ad Masanif-

sam, missus ut elephantos pete-

ret. Ei Masanissa, intentus curæ

corporis, ut mox pugnaturus,

omnes equites misit obviam,

mandavitque filiis aliquot ut ve-

nientem exciperent. Ipse primo

mane instruebat aciem, lxxxviii

annos natus, adhuc tamen eques

validus, non fratum equum

validis, non fratum equum

fratrum equum

fratrum equum

fratrum equum

fratrum equum

fratrum equum

fratrum equum

fratrum equum

fratrum equum

fratrum equum

fratrum equum

fratrum equum

Horoscopa
oppidum
obsessum.

Afasis &
Suba à
Masanissa
ad Asdru-
balem de-
ficiunt.

39

Masanissa
octogena-
rius, eques
validus, a-
ciem in-
struit.

nia.

Numida
inter Afri-
ca popu-
los valen-
tissimi, &
annosissi-
mi.
Ardens æ-
stas apud
Indos ac
Æthiopas.
Numida-
rum regio,
victus.

nia. Sunt enim Numidæ in tota Africa valentissimi, & inter longævovos annosissimi: ea de causa fortasse, quia hycms ibi parum habet noxii frigoris, & æstas non est tam ardens quam apud Indos ac Æthiopas: quapropter etiam feras validissimas fert hæc regio, viri quoque sub divo in continuis degunt laboribus: vino utuntur parce, victus omnibus simplex frugalisque. Ubi verò Masanißa obequitans cœpit acciem struere, ediverfo Afrubal quoque suos produxit: jam enim & ad hunc multi ex agris confluerant. Id prælium Scipio spectavit è sublimi, tanquam in theatro: aiebatque postea, sæpe se interfuisse variis certaminibus, sed nunquam tanta cum voluptate: non aliud enim securè se spectasse, decem tum supra centum millibus inter se dimicantibus. Et, quo magis rem attolleret, aiebat duos tantum ante se spectasse tale spectaculum, Trojani belli tempore, Jovem ab Ida, Neptunum è Samothracia.

Jupiter &
Neptunus
belli Tro-
jani spec-
tatores.

40 Pugnatum est autem à mane ad noctem usque, cæsoque utrinque magno numero, Masanißa visus est superior. Revertenti in castra Scipio gratulabundus se obrulit: ille, ut avitum amicum, excepit officiosissimè. Carthaginienses, adventu ejus cognito, rogabant ut pacem inter se & Masanißam componeret. Ille partes adduxit colloquium: quumque de conditionibus ageretur, Pœni Masanißæ remitte-

ἔδωκε ἐπὶ Νομόσι, καὶ στρατηγῶν, & μεγάλων. εἰς δὲ Λιβύην οἱ Νομοὶ ἐνεωστέοντο, & μεγάλων ὄντων μεγαλειότητα. ἔπειτα δὲ ἰσως, ὅτι χιμῶν ἐπὶ πολὺ κρύου ἔχων, ὅφ' ἐφείετο πάντων καὶ τὸ θέρει καὶ χειμῶνι, ὥς περ Αἰθιοπίας τε καὶ Ἰνδίας. διὸ & τὸ θερινῶν τοῦ θανάτου καὶ ὅδε ἡ γῆ φέρεται, & οἱ ἄνθρωποι ἐν ὑπερθερμῶν καὶ ποτίσι εἰσὶν αἰεὶ. ὀλίγον τε ὁ αἰνῶν αὐτοῖς, καὶ ἡ τροφὴ πάντων ἀπὸ τῆς ἐντελής. Οὐ μὲν δὲ Μασσαήσης, ἐπὶ τοῦ ἵππου, διεκέρσμεν τὸ στρατὸν καὶ Ἀσδρούβου ἀντιέστη τὸ λαὸν αὐτῶν, πολὺ πλεονέχον. καὶ ὅτε καὶ τὰδε πολλοὶ περὶ τὴν μάχην εἰσὶν ἐκ τῶν καίρων. οἱ δὲ Σικιτιῶν ἰεῖται τῇ μάχῃ ἀφ' ὀψήλων, καὶ ὅτι περ ἐν ἱεράτοις ἐλέγετε πολλὰ καὶ ὕστερον, ἀγῶσι συνενεχθεὶς ποικίλοις, ἔσπετε ὅδε ἡδύμηναι. καὶ ὅτε ἔφη τὸνδε τὸ πόνοι ἀφοργῆσαι ἰδὼν, μυριάδας ἀνδρῶν συνίστας ἐς μάχην ἔδεικε. ἐλέγετε τε σεμνύνων, δύο πρὸς αὐτὸς τὴν δίκην τῶν τῶν ἰδὼν ἐν τῷ Τρωϊκῷ πολέμῳ, τὸ Διὶ δὲ τὸ Ἰδῶν, καὶ τὸ Ποσειδῶνι ἐν Σαμοθρακίᾳ.

Γενομένης δὲ τῆςδε τῆς μάχης ἐς νύκτα ἀπ' ἡνους, καὶ πολλῶν περὶ τῶν ἐκτελέων, ἔδοξεν ἐπὶ κρείσσων ὁ Μασσαήσης χρεώσθαι. καὶ αὐτῶν ὑποσπρέφοντι πλεονέχοντος ὁ Σικιτιῶν ὤφθη. ὁ δὲ αὐτὸν, οἷα φίλον ἐν πεπτοῦ, ἀνέειπε Τρωϊκῶν. ὅπερ οἱ Καρχηδόνιοι μάχοιτες, ἐξέδεικτο δὲ Σικιτιῶν πρὸς Μασσαήσῃ σφῆς συναντασθῆναι. ὁ δὲ συνήγαγε μὲν αὐτὸς νομίσων δὲ περικλῆσθαι, οἱ Καρχηδόνιοι τῶν Μασσαήσῃ τὴν μὲν πρὸς τὸ ἔμ-

πολλῶν

πύλον γῆν ἔλεγον μεθ' ἡσὶν, καὶ ἀρ-
γυρίαις πάλαντα δίδωσιν Διὰ μέγιστα ἀν-
τήκα, καὶ ὑπεκρίσαντο σὺν χρόνῳ τὰς
οἰ αὐτομήλους ἀγνοίας, ἔχ' ὑ-
πέστησαν ἐπ' ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀπε-
κτοί διεκρίθησαν. καὶ Σικελίαν μὲν ἐς
Ἰβηρίαν, ἔχον τὰς ἐλεφαντας, ἐ-
πανηκεῖ. Μακρονάσσης δὲ, τ' ἰσόφον
τ' πολέμιον ἀπειταφρόνους, ἐφύ-
λαξε μεθ' ἑμὶν αὐταῖς ἀγροῖν ἐσφί-
εσθαι, ἐπ' ἄλλως ἐχρὺς ἡν ἐδδεν, ἐ-
πεὶ καὶ αὐτὰ μόλις ἐν μακρῷ σφά-
δρα ἐπὶ κρήνης ἐφίρετο ὀλίγη. Ἀσ-
δρουβῆος δ' εὐδύς μὲν ἐδούκει διω-
δαι διεκπαύσαι τὰς πολέμους ἐρ-
μάρμενα ὅτι ἐπὶ αὐτῶν τῶ στρατῶ
ἀγροῖν δ' ἔχον Μακρονάσσης πλεί-
ονα, ἀπεθελείδαι τὸν Μακρονάσσης
ἐνόμενος καὶ παρέμεινε, πυνθανόμε-
νος αὐμὰ ἐπ' αὐτῶν ἐπένειμ σφέ-
σθαι ἐς Διολύσις. ἔρητο δ' αὐτοῖς,
εἰ Μακρονάσσης ἐλασσοίτο, λύσσει τὴν
Διολύσιον. εἰ δ' ἐπὶ κρησόνων εἴη,
ἐπὶ πειρῶναι. οἱ μὲν δὲ τὸ ἐκὼν
ἐπαρῶν. ὁ δ' ἡμιόλιος τὸν Ἀσδρουβῆον
καὶ τὰς Καρχηδονίους ἐξέστρεψε καὶ
τοῖς σὺν αὐτοῖς πάντα ἔχοντες ἀδου-
νῶς, βιάσασθαι μὲν οὐκ ἐπὶ τὰς πο-
λλὰς ἀντιπύλιν, ut debilitatis corporibus, non possent hostem vi re-

bant agrum qui est circa Empo-
rium, pollicebanturque c c ar-
genti talenta, praesentis pecuniae,
& ecce ad certum tempus pen-
denda : sed quum transfugas re-
peteret, ne audire quidem hoc
sustinentes, insecta re discesse-
runt. Scipio in Hispaniam cum
elephantis rediit, Masaniissa castra
hostium in tumulto sita circum-
vallavit, ne commeatus eis sub-
veherentur : & alioquin nihil e-
rat in propinquo, imò ipsi vix ἐ
longinquo laboriosè parècque
afferebantur. Asdrubal primum
videbatur posse integris etiam
tum viribus per hostes erumpere,
sed quia plus commeatum habebat,
putabat Masaniissam pacem
petitum : ideòque differebat,
quòd audiret adventare legatos
Romanorum, ut pacem compo-
nerent. erat autem eis manda-
tum, si Masaniissa bello succum-
beret, liti finem imponere : quòd
si superaret, animum illi addere.
legati officio suo functi sunt. In-
genus fa-
mes &
morbis in
castris Poe-
norum.

τὴν μὲν πάλιν τὸν Ἐμπόριον γῆν] τὸ Ἐμπόριον, sive τὰ Ἐμπόρια, utro-
que modo dicitur. Regio est Africa ad minorem Syrtim fertilissima, in qua
civitas una Leptis tam opulenta, ut singula indies talenta vectigal Carthagi-
niensibus dederit. Quae opes etsi etiam aliunde, praecipue tamen ex uber-
tate regionis ipsis suppetebant. Quare Emporia Livio dicuntur, Ora mino-
ris Syrtis & agris heris. Idem Livius de Scipione l. 29. Emporia ut peterent
gubernatoribus edixit. Fertilissimus ager, eoque abundans omnium copia rerum
est regio. Unde Polybius lib. 1. dicit Carthaginienses spes fere omnes suas
collocatas habuisse in eo commeatu, qui advehebatur ex loco quem ipsi voca-
bant Emporia. Atque hinc etiam tanta sollicitudine caverunt, ne Romani
ultra Pulchrum Promontorium, quod Carthagini praejacet, navigarent, ne
loca circa Byzacium cognoscerent; nec loca circa parvam Syrtim qua Empo-
ria vocant, propter soli ubertatem, ut auctor est Polybius lib. 3.

pellere : & primum jumenta ,
dein equos mactarunt, lora quo-
que decocta in cibum verterunt :
accesserunt & morborum gene-
ra omnifaria, quæ incommodo
victu & otio augebantur, anniq;
tempore : conclusa enim erat in-
tra modicum castrorum spatium
turba hominum, æstate ardente
qualis est in Africa : & quum li-
gna coquendis cibis deficerent,
scuta urebantur : nec cadavera
mortuorum efferebantur, Mafa-
nissæ non intermittente statio-
nes : ac ne cremari quidem po-
terant lignorum inopia : ita pe-
stis in dies gravefcebat, dum ver-
santur inter olentia tabo corpo-
ra. Jamque plerique peste ab-
sumpti erant, quum ceteri nul-
lam salutis spem videntes reli-
quam, coacti sunt transfugas
Mafanissæ dedere, & quinque
millia talentorum argenti pen-
dere intra quinquagesimum an-
num, & exules suos, postha-
bita jurisjurandi religione, reci-
pere : milites ipsi cum singulis tu-
nicis sub jugum missi sunt. Gu-
lussa memor se paulo antè ab eis
exagitatum (incertum an con-
scio patre) immisit in abeuntes
equitatum Numidicum : cui nec
resistere potuerunt inermes, nec
fugere attenuatis viribus : sic è
quinquaginta octo millibus ad-
modum pauci Carthaginem in-
columnes reversi sunt. Inter desi-
deratos fuit ipse dux Asdrubal,
cum aliis nobilibus. Huiusmodi
bellum fuit inter Mafanissam &
Carthaginenses.

Poenorum
clades ma-
xima.

Dux Af-
drubal de-
sideratus.

λεμικὸς ἐδωκάντο· τὰ δ' ὑποζύγια
ἀφῶντον, ἔπειτα τὰς ἵππους ἐπὶ τοῖς
ὑποζυγίοις ἔδωον, καὶ ἰμάντας ἐ-
ψώμνυτες ἠδύνον. Ἐνίσταντο αὐτὸς ἰδίᾳ
πάσῃ κατελόμενοι, ἕκ τε ποιη-
ρίας τροφῶν, καὶ ἀκινήσιος ἔργων,
καὶ ὥσως ἔπουν. συνεικλεῖστο ἥδη ἱς
ἐν χωρίον καὶ τὸ δέον στρατόπεδον ὁ
χλῶ ἀνδράπων, Λιβύῃ θέρους. ὅτε
τε ξύλων αὐτοῖς ἱς τὴν ἐψησιν ἀ-
πολιπόντων, τὰ ὅσα κατέκειντο.
καὶ ὅτε δόποθησκόντων εἰδὲς ἐδὲ ἐξε-
φίετο, Μασσινάσου τὴν φυλα-
κὴν ὅση ἀνένειτον· οὐτ' ἐξεκρίετο,
ξύλων δόπερκα. ὁ οὐκ φθόρον αὐ-
τοῖς ἡν πολὺς τε καὶ ἀειδαύου·
συνέειπεν ἰδὼν δὲσι καὶ σήπορτοῖς σα-
μῆσαι· τὸ, τε πλεῖστον ἤδη ἔσ-
του δόπερκα, ἔτι τὸ ὑπόλοιπον ἐ-
δεμίαν σφίσι σωτηρίας ὁρῶντες ἐλ-
πίδα, τὰς αὐτομέλους ὑπὸ ἐξήντων
ἐκδιδύμῃ τῷ Μασσινάσῃ, καὶ πεν-
τηκιστὶν ἡμέραις πικραντι πενή-
κῃ· ἔπειτα ἐσπινέμενοι, τὰς τε φυ-
γάδας σφῶν κατεδίεξαδ', ὡς δὲ
τὸ ὄρκιον· καὶ αὐτοὶ διὰ μιᾶς πύ-
λης τὰς ἐκ τέρους κατ' ἓνα διεξελ-
θεῖν διὰ χιτανίσκου μύκον. Γελό-
σης δ' αὐτοῖς ἀπὲς χιλιπέτρων
τ' ἐπὶ πολλὰ διώξεις, εἴτε συν-
εἰδότες ἔπατρεις, εἴτε δι' ἐαυ-
τῶν, Νομάδας ἰσπείας ἐπικέμπν,
οἷς ἔτε ἀμυνόμενοι, ἔτε ὅσων
ἔχοντες ἐς ἀμυναν, ἔτε φυγὴν ὑπὸ
ἀσθενείας δυναμένους * ἕκ τε μυ-
ριαδὴν πέντε στρατῶν καὶ ὀκτακισ-
τῶν ἀνδρῶν ὀλίγοι πικμπανὲς Καρ-
χιδόνα ἀπεσπινέοντων· καὶ οὖν αὐ-
τοῖς Ἀσδράδας τε ὁ στρατηγός, καὶ
ἑτέροι· ἐπιφρονῶν. τοιοῦδε μὲν ὁ
Μασσινάσου ἔτι Καρχηδονίαν πολε-
μοῦ ἡν.

ΕΚ.

ΕΚΔΕΧΕΤΑΙ δ' αὐτὸν ὁ
 τρίτος ἐν Λιβύῃ καὶ τελευτᾷ
 Ρωμαίων. καὶ Καρχηδόνιοι τῷ Μασ-
 συνάστου πταίσματι συμπεσίντες,
 ἀδελφεύοντες ἑαυτοὺς τῇ πόλει
 γυμνοῦντες, αὐτὸν τε Μασσινάσῃ ἐ-
 δέδωκεσαν, ἔχοντες ἐπ' ὅτι μὲν πολ-
 λὰ στρατῶν, καὶ Ρωμαίους δυσμενέ-
 νοντας αἰεὶ σφισι, ἔσθλασιν ἡ-
 σασσάρας τὰ ἐς τὸν Μασσινάσῃ γε-
 νήματα. ἂν ἔδιδεον κακῶς ὑπερῶν
 αὐτοῖς, καὶ οἱ Ρωμαῖοι πυνδύμενοι,
 στρατὸν ἐπὶ γέλασον ἐς ὅλῳ τῷ Ρ'-
 ταλίαν, τῷ μὲν ῥοῖαν ἐ λήγον-
 τες, ὡς δ' ἂν ὁξείως ἔργον ἐς τὰ
 πικρογέλομα ῥηθῶν. καὶ οἱ Καρ-
 χηδόνιοι, νομίζοντες ἐκλύσθαι τῷ
 σέσθλασιν, ἐπεκλήρυσαν Ἀσδρῶτα
 τε τῷ στρατηγῶν τῶνδε ἔσθλας
 Μασσινάσῃ πολέμου, καὶ Καρθά-
 λωνι τῷ βοηθῶντι, καὶ ἐπὶ ἐφῆ-
 πτο ἔργον, θάνατον, ἐς οὐκ εἰς
 τῷ αἰῶνι ἔσθλας πολέμου περιφέρει-
 τες. ἐς Ρ' αἰὲν σέσθλας ἐπέμπον,
 οἱ κατηγόρου μὲν αὐτῶν Μασσινά-
 σον, κατηγόρου δ' ἐ τῶνδε ἔσθλας
 ὄντων, ὡς ἀμυνόμενοι αὐτῶν ὁξείως
 τε καὶ σέσθλας, καὶ τῷ πόλιν ἐς
 σέσθλας ἐχθροὺς ἐμειλόντων. ὡς
 δὲ πῶς ἔσθλας βουλότων τες σέσθλας
 ἤρετο ὅπως σὺν ἐν ἀρχῇ ἔσθλας πολέ-
 μου τες αἰῶνι, ἀλλὰ μετὰ τῷ
 ἥσσαν, ἐξέκλυον, καὶ σέσθλας ἡμῶν
 ἢ βουλή πάλιν διεγνώμεν πολέμου
 καὶ σέσθλας ἐρεθίσαν, ὡς
 δὲ ἀπεκρίνωτο, Καρχηδόνιες ἔπω
 Ρωμαίοις ἰκανῶς ἀπολογισάμεν.
 πάλιν οὐκ ἀγωνιῶντες ἡρώτων, ἐ-
 ρον jamdudum Pœnos de inferendo Romanis bello cogitare,
 & occasiones querere : senatum verò hanc excusationem non ac-
 cipere : turbati, rogaverunt vicissim, quomodo igitur absolvendi

MOXQUE scutum est ter-
 tium & ultimum bellum Puni-
 cum, quando Carthaginienſis
 populus, accepta clade à Maſa-
 niſſa debilitatus, & ipſum regem
 timebat, in propinquo habentem
 magnas copias, & populum Ro-
 manum inſuper, alioquin ſem-
 per iniquiorem ſibi, tunc verò et-
 iam occaſionem arrepturum,
 ob conflictationem cum Maſa-
 niſſa ipſorum amico & ſocio.
 Nec malè conjectabant: namque
 Romani his auditis, ſine mora
 milites imperaverunt omnibus
 Italix: non præmonitis ad quem
 uſum pararentur, ſed tantum ut
 parati eſſent mandata exequi.
 Carthaginienſes ut crimen dilue-
 rent, publico præconio capitis
 reos declararunt, Afdrubalem,
 belli contra Maſaniſſam geſti du-
 cem, & Carthalonem boethar-
 chum, cæteròſque illorum ſo-
 cios, in eos belli cauſam confe-
 rendo: in urbem verò legatos
 miſerunt, qui Maſaniſſam accu-
 ſarent, nec minus cives ſuos da-
 mnatos, quòd præproperè teme-
 rarièque arma ſumpſiſſent ad-
 verſus regem, & civitatem con-
 jeciſſent in novarum inimicitia-
 rum periculum. Qui quum à ſe-
 natore quodam interrogati eſ-
 ſent cur non ab initio belli da-
 mnaffent quotquot ejus cauſa
 fuere, ſed poſt acceptam cladem
 proclamaffent damnatos: nimi-
 rum jamdudum Romanis bello cogitare,
 & occasiones querere : senatum verò hanc excusationem non ac-
 cipere : turbati, rogaverunt vicissim, quomodo igitur absolvendi

Initium
 tertii & ul-
 timi belli
 Punici.

Afdrubal
 & Carthalo
 publico
 præconio
 capitis rei
 declarati.

κιοι Μάρκιον Κηνοστράνον· οἷς ἐν ἀ-
πορήσει λείπετο, μὴ ἀναχθῆναι τῷ
πολέμῳ, πρὶν Καρχηδόνα κηπα-
σάμεν. οἱ δὲ δὴ θύσαντες, ἐς Σι-
κελίαν ἐπώλεον, ὡς ἐμείδεν εἰς τὴν
Ἰτύκην Δαδαιλῶντες. ναυσὶ δ' ἐ-
φέροντο, πενήτησιν μὲν πενήτησιν,
ἐκαστὸν δ' ἡμιολίῳ, ἀφρακτοῖς δὲ
καὶ κερκυραῖς & σραχίλοις πολλοῖς.
& σρατὸν ἦσαν, ὀκτακισμυρίας πε-
ζῶς, καὶ ἰπώκας ἐς τετρακισχίλις,
ἀρίστους ἀπάντας. ὡς γὰρ ἐπιφα-
νῇ στρατιῇ, καὶ παρ' ὧν ἐλπίδα,
πῶς περ ἄσπερ καὶ συμμύχων ὄρμα·
& πολλοὶ καὶ ἐβελονται πυρρὰ γα-
λον ἐς τὴν κητολόαν.

Καρχηδονίοις δὲ παρ' ἐπέστε μὲν
ἦτε κελοῖς & πολέμοι καὶ τὸ ἔργον
ὁμοῦ δὲ ἐνδὲ ἀγγέλου. ὁ γὰρ αὐτὸς
ἔφερε τε τὸ ψήφισμα & πολέμοι,
καὶ πῶς ναῦς ἐβόλου πῶς ἐπὶ σφῶν.
ἐκπλεαίψατες οὐκ ἀπερίσπαστον αὐ-
τῶν, δόξα μὲν τε νῆας & ἀπαλείμ
παρ' ἐφ' ὧν τοσούτῃ νεότητι· &
συμμάχους ἔχοντες, οὐ μισοφί-
λους ἐταίρους, οὐ σῖτον εἰς πο-
λιορίαν σπυρηνήμον, ὅτι ἄλλο
ἔδεν, ὡς ἐν ἀκέρυκτῳ καὶ ταχεῖ
λέμῳ· ἐδ' αὐτοὶ Δαδαιλῶν δυνάμει-
νοι Πάριόις τε καὶ Μασσανάσῃ.
πρὸς τοῖς οὐκ ἑτέροις ἐς Πάριον ἐ-
πεμποὶ αὐτοκράτορας, ὅπῃ δυνάμει
το πᾶν πυρρὸν Δαδαιλῶν. οἷς ἡ συγ-
κλητὴ εἶπεν, ἐν τοῖς ὑπάρτοις ἐ-

cus Cenforinus cum classē, qui-
bus secretò mandatum est, ne
prius à bello desinerent quàm
dirutà Carthagine. Hi votis con-
ceptis navigarunt in Siciliam, ut
inde trajicerent Uticam: vech-
bantur autem 1. quinquere-
mibus, c. hemioliis, comitantibus
multis aphractis, cercuris, & o-
nerariis: in exercitu erant 1 xxx
M. peditum, equitum 1. c. cir-
citer 1111. M. nam ad tam no-
bilem expeditionem & certam
spem, cives pariter properabant
ac focii, multis ultro nomina
dantibus.

Carthaginensibus bellum si-
mul & indictum & illatum est:
nam idem nuntius & S. C. eis at-
tulit, & classē contra eos veni-
re significavit. Ergo attoniti de-
sperabant: quippe qui paulo antè
tantum juvenutis amiserant,
nec classē habebant, non so-
cios, non mercenarios paratos,
non frumentum ad sustinendam
obsidionem convectum, non ali-
ud quicquam, ut in repentino
& non denuntiato bello: nec ipsi
sufficere adversus Romanos &
Masanissam poterant. Mittunt i-
gitur alios legatos in urbem cum
potestate libera utcumque rem
componendi: his senatus dixit, si
coss.

nomen corruptum apud scriptores legi, & nunc *M. Mallium*, nunc *Ani-
cium Manlium*, nunc *M. Manlium* vocari; docetque verum nomen esse
Manius Manilius. Idem error apud interpretem nostrum qui itidem *M. Man-
lium* perperam vertit. Livius enim lib. 6. tradit, Manlio Capitolino post ne-
cem illatam hanc gentilitiam notam quoque additam esse, ut Manliæ gentis
decreto cautum fuerit, ne quis deinde *M. Manlius* vocaretur. Quare ubique
in hac historia in textu Græco *Μανίον Μανίλιον*, & in Latino *M. Manlium*
repositimus.

Obsides
Romanis
dati, tre-
centi pueri
nobilissimi.

Amor ma-
trium.

coff. adhuc in Sicilia hærentibus, intra diem trigefimum Carthaginienfes ccc nobiliffimos pueros obfides dederint, & alia imperata fecerint, fore Carthaginem liberam, & ufuram fuis legibus, obfenturamque agrum quem tunc in Africa habeat. Hoc S. C. publicè legatis datum eft perfe- rendum ad fuos: clam autem coff. admoniti, ne difcederent à mandatis quæ in urbe acceperant. Poeni fufpicabantur quidem, vix fe impetraturos pacem firmam, vel datis obfidibus: tamen tanto periculo urgente, fperem habuerunt in obedientia: & ut celeritate demererentur confules, ante præftitutum tempus adduxerunt pueros in Siciliam, cum fletu dimiffos à parentibus ac domesticis, præfertim matribus, cum infano ejulatu liberos complectentibus, & naves, ancorasque retentantib. funiculis quoque diruptis impredientibus nautarum ministeria. Nec defuerunt quæ abeuntes diu nātatu profequerentur, oculis humentibus & defixis in filios: aliæ comas fuas evellebant, & plangebant pectora haud fecus quàm in luctu: videbantur enim fibi nomine quidem obfides dare, re autem vera civitatem dedere, quum nullis certis conditionibus hos filios traderent: nam multæ hoc quoque flendo vaticinabantur civitati, traditos liberos nihil ei profore. Sic illi folverunt à Carthagine: in Sicilia verò accepti à coff. Romam transmiſſi

π ἔσιν ἐν Σικελίᾳ, τελευτῶνται ἡμερῶν πῶδε οἱ Καρχηδόνιοι τελευτῶνται τὴν ἐνδοξοτάτην σφῶν παιδῶν ἐς ὁμηρεῖαν παρέχουσι, καὶ πάντα κατεχούσιν αὐτῶν, ἐξ ἧς Καρχηδὼνα ἐλευθέρουσι καὶ αὐτονομῶν, & γὰρ ὅσην ἔχουσιν ἐν Λιβύῃ. ζῶντι μὲν ἐς τὸ φανερόν ἐψηφίσαντο, καὶ τοῖς πρέσβεσιν ἔδωκεν ἐς Καρχηδὼνα φέρειν τὸ δῶγμα· ἐν ἀπορήτῳ ᾧ τοῖς ὑπῆτοις ἐπέσταν, ἔχουσαν τῶν ἰδίων σφίσιν ἐντεταγμένων. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τὴν μὲν γυναικὴν ὑπαπατῶσιν, ὅσην ἐπὶ σωτῆρῃ καὶ βεβαιῇ τὰ ὁμηρεῖα παρέχοντες· οἷα δὲ ἐν κινδυνῷ τοῖς αὐτοῖς τοῖς ἐλπίδας ἐν ᾧ μηδὲν ἐκλείψῃσι πατέρες, σωτῆρὰ παρέχοντες τὴν σωτηρίαν, τὰς παῖδας ἤσαν ἐς Σικελίαν· ἡνέκεν τε αὐτοῖς ἐπικλησύναν, & οἰκίαν, & μάλιστα τῇ μητρὶ, καὶ σὺν ὁλοκλήρῃ μενοινῶν τῇ τέκνῳ ἐξήπλοθ, καὶ νεῶν τῇ φερεσὺν αὐτὰ, καὶ στρατηγῶν τῇ ἀγκυρῶν τε ἐπελαμοσάνοιθ, & καλῶς διέσταν, & ναύταις σπουδαιότατοιθ, καὶ τῷ πολέμῳ ἐκώλυον. εἰσι δὲ καὶ καὶ μέγας ποταμὸς τῇ θαλάσσης παρένεον δεδακρυμέναι τε καὶ ἐς τὰ τέκνα ἀφορώσας· καὶ δὲ ἐπὶ τῇ γῆς, τὰς καὶ καὶ ἐπὶ τοῖς, καὶ τὰ σῆμα ἔχοντι, ὡς ἐπὶ πένθει. ἐδοκίμω γὰρ ὄνομα μὲν ἐς εὐπρέπειαν ἢ τὴν ὁμηρεῖαν, ἔργῳ δὲ, τῇ πόλει ἐκδοῦν, ἔστω ἄδερμὴ σωτῆρῃ τῶνδε τῶν παῶν διδομένων. καὶ πολλὰ καὶ τῶτο ἐν ταῖς οἰμασίαις κατεμαρτύλοντο τῇ πόλει, μηδὲν αὐτῶν ὀνήσῃ τὰς παῖδας ἐκδομένους. ἐν μὲν τῇ Καρχηδὼνι τῇ ὁμηρεῖαν ἡ ἀναγωγὴ τοιαύτη ἦν. ἐν δὲ τῇ Σικελίᾳ παραλαβόντες αὐτὰ οἱ ὑπα-
τοι,

οἱ, διέπειπον ἐς Ῥώμην, ἔ τοῖς Καρχηδονίοις ἔφασκεν, ἐς τὸ τέλος ἔ πολέμου τὰ λοιπὰ ἐρεῖν ἐν Ῥώμῃ.

Διαπλούσαντες τε ἐς αὐτὴν, ἐσφραγισμένοι, ὁ μὲν πρῶτος, ἐνθα πύλιν τὸ Σικιπῖον ὡς σφραγισμένον αἶψά ἦεν, ἐν τοῖς λιμένι τοῖς Ἰτυκίαν. ἀφικόμενον δ' αὖτε πρὸς σέω ἐν Καρχηδόνι, οἱ μὲν ὑπατοὶ ἀστυκράτηντο ἐπὶ βήματι ὑψηλῷ, ἡγεμόνων τε σφίσι καὶ χαλιδραὶν παρεστώτων ἡ σφραγὶς δ' ἐκατέρωθεν ἐπὶ μήκῃ πολὺ ὅσλοισ τε ἐπισήμοις ἐσκεύατο, καὶ τὰ σημεῖα ἔφερον ὁρθὰ, ἵνα οἱ πρὸςθεοὶ τὸ πᾶν ἐν τῷ συμμάλοισιν. ἐπεὶ δ' οἱ μὲν ὑπατοὶ τῷ σιλιπινγκλῇ ἀσπαστάσαν ὑποσημήναν σιωπῃ, ὁ δ' ἡγεμὼν ἀνέειπε τὸς Καρχηδονίαν πρὸςθεοὶ ἀσπασίαν· οἱ μὲν εἰσήγοντο ἀπὸ σφραγισμένου μακροῦ, καὶ ἔβησαν ἐς ἀσπασίαν, ἀλλὰ ἀειχοινοῖσιν ὡς ἐν μέσῳ οἱ δ' ὑπατοὶ λέξαν αὐτοὺς ἐκέλευον ὅ, πρὸςθεοὶ καὶ οἱ πρὸςθεοὶ ἔλεγον ἐλεῖν πολλὰ ἔ ποικίλα, σιωπῇ τε περὶ τῶν σφίσι ἀπὸ Ῥωμαίων ἡγομένων, καὶ Καρχηδόνι αὐτοῖς ἔλεγον, καὶ τῶνδε, καὶ δυναμείας, καὶ δόξης ἐπὶ πολὺ μεγίστης ἐν γῇ καὶ θαλάσῃ ἡγεμόνης. οὐκ ἐπὶ σέμνολογία δ' ἔφασκεν λέξαν (ἔ γὰρ εἶναι καίρων ἐν συμφορῇ σέμνολογίας) Ἀλλ' ἐς σφραγισμὸν ὑμῶν

sunt: qui Carthaginensibus dixerunt, audituros ex se apud Uticam reliqua quae ad tollendum bellum pertineant.

Quod postquam trajecerunt, terrestres copiae castra metatae sunt ubi quondam Scipio: classis divertit in portus Uticensium: eodem & legati Pœnorum venerunt. Tum consules pro tribunali sederunt, adstantibus tribunis militaribus: ab utroque latere totus exercitus longo ordine constitit, insignibus armis ornatus, & erecta signa præferens, ut legati ex his possent multitudinem conjicere. Tum silentii signo dato per tubicinem jussu consulum, præco legatos vocavit ut accederent: illi per totam castrorum longitudinem adducebantur, nec tamen ad tribunal accedebant propius, sed dirimebantur quibusdam funiculis. Consules jusserunt eos dicere quid peterent: qui multa miserabiliter præfati de pristinis utriusque populi foederibus, de Carthaginis ipsius antiquitate, frequentia, potentia, imperio quondam terra marique amplissimo, subjunxerunt, non hæc se jactanter commemorasse, quum in rebus calamitosus non sit tempus jactantiae: sed ut tam repentinæ mutatio-

In rebus calamitosus non est tempus jactantiae.

Ἀλλ' ἐς σφραγισμὸν] Perinde esse puto acsi dictum esset, ἀλλ' ἐς τὸ σφραγισμὸν ὑμῶν καὶ ἀσπασίαν εἰς μεταβολὴν. Sic autem principio paginae 20. dicitur μεταβολῆς καὶ ἀσπασίαν. Atque ut hic sequitur, ἡ δ' ἡμετέρας μεταβολῆς οὕτως, ibi, paucis interjectis, sequi vides τὰς τε τῷ δαμνίου μεταβολῆς ἀνεπαρκῆς ἐν τῇς ἡμέτ. &c.

mutationis exemplo Romani admonerentur humanitatis ac modestiæ. Esse autem optimos, qui miserati afflictos, bene sibi sperandum putant, si non insolenter utantur alieno infortunio.

Oratio legatorum Carthaginensium, ad consules Romanos

Hoc vestram (inquit legationis princeps) pietatem decet, ut præcipue curetis res hominum. Quod si inclementes nati sumus adversarios, debet esse aliqua calamitarum nostrarum farietas, quando imperium terra marique amisimus, naves vobis tradidimus, alias non paravimus, à venatione ac possessione elephantorum abstinuimus, eximios obsides & olim & nunc dedimus, tributa suis temporibus perfolvimus, soliti semper ab aliis accipere. Certè vestris majoribus satis hac fuere victoribus:

ὦ Γαμαῖοι ἔ μετροπαίδων ἢ
 ἢ ἡμετέρας ματαβολῆς οὕτης ἐ-
 ἢ στω. κερῶσι δὲ ὅσοι τις πατή-
 ἢ σοντας ἐλευούτες, τὸ σφέτερον
 ἢ εὐελπί ποιούται, τὴν μηδὲν ἐς
 ἢ ἀλλας τύχας ἀμάρτυ. καὶ ταῦδε
 ἢ μὲν ὑμῶν ἀξίαι, καὶ τὸ ὑμετέρας
 ἢ εὐσεβείας καὶ σωσποιεῖα καὶ
 ἢ στω ἀνδράπων. εἰ δὲ ἀνημερον
 ἢ πετυχήκαμεν ἐχθρῶν, κερῶσι ἐ-
 ἢ σιν ἀτυχήσαντων, ὅσοι πεποιθε-
 ἢ μεν, οἱ τὴν ἡμετέραν τὴν τε γῆς
 ἢ καὶ θαλάσσης ἀφῆρημεν. ἔ παρ
 ἢ ναῦς ὑμῶν παρεδώκαμεν, καὶ ἀλ-
 ἢ λας ὅσοι ἐπικτήμεθα. ἔ θύρας,
 ἢ καὶ κτήσεως, καὶ ἐλεφάντων ἀπέ-
 ἢ σθημεν. καὶ ὁμοῦ καὶ κερῶσι
 ἢ ἔ πύλαι καὶ νῦν παρεδώκαμεν.
 ἢ ἔ φόρους τελέμεν ἐντάκτως, εἰ
 ἢ παρ ἑτέρων αἰεὶ λαμβάνοντες. ἔ
 ἢ ταῦδε ἤρκεσε τοῖς πατράσιν ὑ-
 ἢ μῶν, εἰς ἐπολεμήσασιν. καὶ στω
 ἢ θύρας

τῆς μηδὲν ἐς ἀλλας τύχας ἀμάρτυ.] Pro his Gelenii, si non insolenter utantur alieno infortunio, malim ista, quod non insolenter se gesserint erga aliena infortunia. Ceterum non dubium est, quin ἀλλαν τύχας scribendum sit: quum hanc lectionem aperte sequatur & P. Candidus, his verbis, ne quid in aliorum fortunas indignè agant.

Καὶ κτήσεως καὶ ἐλεφάντων.] Videtur expungi debere particula καὶ ante genitivum ἐλεφάντων; ut intelligamus θύρας & κτήσιν ἐλεφάντων. Nec aliter intellexit hic interpres, urpote illam particulam non agnoscens. Sed nec aliter interpres agnoscit, qui vertit, elephantorum possessionem vobis liquimus. Verum hic non solum voculam καὶ non agnoscit, sed nec ista, καὶ θύρας. Est autem observatione dignum, & ad locum hunc facit, quod videmus pag. proximè sequente, (sicut & pag. 48.) nimirum elephants ὀπαφθόνους vocari. quod P. Candidus vertit invisos, (id tamen significare Appianus volens, dixisset potius μισήτας, aut μισουμένους, aut certè ἀπεχθούς) at Gelenius, invidendos. Sed invidiosos rectius quis dixerit, aut invidia obnoxios etiam si Horatius invidenda aula pro invidia obnoxia dixisse existimari possit. Quantum autem natio illa esse crediderit elephantum in bello momentum, cum ex aliis nonnullis hujus scriptoris locis (quorum est hic in fine paginæ 28. καὶ ἐν τοῖς ἐλέφασιν καὶ ἵπποις) tum verò ex multis Hispaniæ hujus historiarum apparet: quum interdum vel parvum eorum numerum ducere, rem sibi gloriosam existimarent: etiam si quidam, κατὰ πολέμους, id est, communes hostes, illos vocaverint, illam ob causam quam legis in eodem illo opusculo, in fine paginæ 280. & principio pag. 281.

22 θήκας ἐπ' αὐτοῖς ἐγράψαντο ἡ-
 23 μῖν, ὡς φίλοις τε καὶ συμμέ-
 24 ροις· ἃ ὅρκῳ ἐστὶν ἐν ταῖς συν-
 25 θήκαις ἀμφοῖν ὅμοιῳ· καὶ εἶναι
 26 ἰδὲν ἡμῖν, οἷς ἐπολέμησμεν, τι-
 27 σοι μετὰ ζωῆται ἐγένοντο· ὑμεῖς
 28 ὦ, εἰς ἃδ' εἰς χεῖρας ἡλθομεν,
 29 τί τῶνδ' ἔτι συνδύκαιν αἰπώμενοι
 30 πύργους ἐδοῦμεν, τὸνδ' ἔτι πόλε-
 31 μον ὄξως ἔτας ἐψηφίσσαυτέ τε
 32 καὶ ἀκηρυκτῶς ἐπηγάγατε ἡμῖν;
 33 ποτ' ἐγὼ δίδωμι τὰς φόρους;
 34 ἢ νῦν ἐχρῆν; ἢ τὰς ἐπιφθό-
 35 νους ἐλέφαντας; ἢ οὐκ ἐλάβοι ἔ-
 36 πέντε μυριάδων ἔτι χεῖς δόποιο
 37 λορέων ὑπὸ λιμῶν; ἀλλὰ Μασ-
 38 σονία πεπολεμημένον· ἀλλὰ
 39 γε πλοιοκτονῶν· καὶ πάντα δι-
 40 ὑμῶς ἐφέρεμεν· ἀπαύτως δ' ἔ-
 41 χαν καὶ ἀθμίστως ἐς ἡμῶς, καὶ τὸ
 42 ἔδαφ' ἐν ᾧ ἐτάφη καὶ ἐπαυ-
 43 δόσθη, γῆν ἄλλαν ἡμῶν ἀπέ-
 44 σσα παρὰ τὸ Ἐμπορίον· καὶ λα-
 45 βὼν καὶ τῶνδ', ἐπέβαινον ἐτέρους,
 46 μέγχι τὰς συνθήκας ἡμῖν τὰς
 47 παρὰς ὑμῶς συνέχου· εἰ τὰτο ἐ-
 48 σιν ἢ ὅτι πολέμου παύσας, ἢ
 49 μεῖς δὲ καὶ τὰς ἀμμομαρῖους ἀν-
 50 τὸν ἐξεκρηγμένον, καὶ παρὰς ὑμῶς
 51 πρὸς ἐξ ἐπεμύμενον, οἱ παρὰ τὰ-
 52 των ἀπελογώμενοι· ἃ ἐτέρους, ἀν-
 53 τεκρότορας ὅπῃ θέλετε συνδέατε.
 54 τί οὐκ ἔδωκεν καὶ εὐλογίαν καὶ εὐ-
 55 χρισίαν;

οὐχ ὁμολογούντας μὲν, μὴ ἀμαρτεῖν] Adhibentur quidem sermoni ali-
 quando duae negantes particulae, sed non in locis huiusmodi. Ideoque vix
 aliud mihi persuadere possum quam duarum alteram hic expungi debere.
 Fortasse autem quum Appianus scripssisset, ὁμολογούντας μὲν μὴ ἀμαρτεῖν,
 aliquis novum esse putans istius particulae usum, ad collocationem quod at-
 tinct, & hanc expungendam censens, loco ejus praefixit alteram illam parti-
 cipio ὁμολογούντας; sed quum hanc expungere oblitus esset, utraque reman-

tam fatentes peccatum, quàm committentes se vestro iudicio? Quòd autem nec fallendi animo hæc offeramus, nec gravemur ullam mulctam luere, satis apparuit, quando lectissimos pueros expetitis à vobis obsides, mox, ut decretum iussit, non expectata die trigesima misimus. Est autem in eodem S. C. si dederimus vobis obsides, Carthaginem sinendam esse liberam uti suis legibus, & possidere quæ habemus. Hæc legati: ad quæ Cenforinus assurgens, sic respondit,

Cenforini
respon-
sum.

Causas belli, Carthaginien-
ses, non est cur vobis exponam,
quas legati vestri à senatu audi-
verunt. Quòd autem falsò nobis
objecistis, hoc coarguam: nam
ex S. C. notum est, & jam antè
prædiximus vobis in Sicilia, post
acceptos obsides, reliqua senatus
placita proferenda esse Uticæ.
Igitur quòd obsides celeriter &
cum delectu misistis, laudamus
vos: de cetero, armis quid opus
est, si pacem ex animo cupitis?
afferte omnia quæ vel privatim
habetis vel publicè: tela catapul-
tatisque nobis tradite. Adhæc le-
gati responderunt, velle quidem
se & in hoc parere, sed nescire
quomodo Asdrubal, damnatus
παπλωτας ἡμῖν παραδώτω. Ο
μὲρ ἕτως εἶπεν οἱ δὲ πρέσβεις
φασιν, εἰδέναι μὲρ & τοῖςδε

τὸν, αὐτὸς ἀνδρας οὐχ ὁμολο-
γῶντας μὲν μὴ ἀμαρτεῖν, ἐκ-
τους δὲ ὑμῖν ἐπιτρέποντας; ὅπ
δὲ ὅσα ἀπατῶντες ὑμῶς, εἰδὲ
μικρολογούμενοι παθεῖν ὁ, πᾶν
ζημιῶτε, ταῦτα αὐτοέρομρ,
ἐπιδέδεικται σαφῶς, ὅτε τῆς
δείκους παῖδας ἐς ὁμηρεῖαν αἰ-
τούσιν ὑμῖν, εὐδύς, αἰς τὸ δό-
γμα ἐκέλευε, τὰς τελευτῶντα
σφαλαδόντες ἡμέρας, ἀπέσειλα-
μρ. ὅ δὲ αὐτὸς δόγματι ἐστὶν,
ὡς παρὰ γὰρ ὑμῖν τὰ ὁμηρεῖα,
τῇ Καρχηδόνα ἐλούθειραν αἰν &
αὐτόνομον, κεκτημένον αἰ ἐχ-
μρ. Οἱ μὲν δὲ πρέσβεις τούτων
εἶπον· Κηνωσῶν δὲ ὑπαυατος
ἀντίκληρον ἄδδ,

Τὰς μὲν αἰτίας δὲ πολέμου τί
δεῖ λέγειν ὑμῖν, ὡ Καρχηδόνοι,
πρεσβύσασιν ἐς Γ' ὥμην, & πα-
ρα τὴ συγκλήτῳ μετῴσιν; ὁ δὲ
ἐψόσασθε αὐτὴ ἡμῶν, τὰ δὲ ὑ-
μῶς ἐλέγξω. καὶ ἥδ' τὸ δόγμα
δηλοῖ, καὶ ἡμεῖς ὑμῖν ἐν Σικε-
λίᾳ αὐτοέρομρ, τὰ ὁμηρεῖα πα-
ραλαμνομένοις, τὰ λοιπὰ τῶν
δεξάντων ἐπικελεύσιν ἐν Ἰτῶν.
ἔ μὲρ οὐκ ὁμῶς τὴ τε ταχύντη
τὸ καὶ ἐπιλέξω ἐπαγῶμρ ὑ-
μῶς· τί δὲ ὅτων δὲ τοῖς εἰ-
σῶντος κατὰ τῶς; φέρετε παύ-
ται ὅσα δημόσια τε & ἰδία ἐχ-
σῶν ἐχθ' ὑμῶν, βέλῃ τε καὶ κα-
ταπύσας, ἀπὸ τῶν ὅπως ἄς-
δρῶν,

fit. Gelen. quiddam velut medium inter confessionem & inficionem qua-
sivit in sua interpretatione. vertit enim, contra non tam fatentes peccatum,
quàm committentes se vestro iudicio. At verò apud P. Candidum, pecca-
tum fatentur. vertit enim, contra eos qui nec se peccasse diffitentur, &c.
Neutram videlicet negationem agnoscens.

ἀναμ-

„ ὁρῶσαν, ὃ ἰσταντο ἐπεκέρυξαν,
 „ δύο μυριάδας ἀνδρῶν ἥδη σπυρα-
 „ ραζοντι, καὶ αὐτῇ Καρχηδονί-
 „ παρῶν ἀντιπεδύνονται, ἀμυνού-
 „ νται. εἰπόντων ὅτι ἰσάωνται ὅτι ἑ-
 „ καστοὶ τῶν ἐπιμελήσαντων. οἱ μὲν
 „ ἐν ἑσπέρῃ δυνάμει ὑπάρχοντο, & συμ-
 „ πτεμφθέντες αὐτοῖς Κορνήλιος τε Σκι-
 „ πίων ὁ Νασιτικός καὶ Γναῖος Κορνή-
 „ λιος, ὁ Ἰσπανός ἐπικλησὶν, παρε-
 „ λαμβάνον ἐν ἑσπέρῃ μυριάδας πανο-
 „ πλιῶν, & βελῶν & ἀπρονίων πηλη-
 „ θος ἀπέρων, καὶ καταιπλάτας ὀξύ-
 „ βελείς τε & λιθοβολούς, ἐς διχι-
 „ λίους, καὶ φερούμεναι αὐτῶν ἡ μὲν
 „ ὄψις μὲν λαμπρὰ καὶ περὶ λόγος,
 „ ἀμύχανον τοσούτων ἰσάων αὐτῶν ὅτι πο-
 „ λεμίων ἀρχόμεναι. οἱ ὅτι πρὸς τοῖς εἰ-
 „ ποῖτο αὐτοῖς, καὶ ὅτι τὸ μαρτυρίας
 „ ἡ τὸ πόλεως ἄριστοι, ἡ ἱερῆς, ἡ ἄλ-
 „ λοι ἐπιφανείας. ἐμῶν οὐκ ἔστι τὰς ὑ-
 „ πέρους ἐς ἑσπέρην ἡ ἐλεον ἄξιν.
 „ εἰσπαρθέντες ὅτι αὐτῶν ἡσέμεν τοῖς ὑ-
 „ πέρους παρέρησαν. καὶ ὁ Κλυσιάρχης
 „ (ὃς ἦν εἰπὼν ἰκανώτερος ὅτι
 „ σπουδαίον) ἀναστὰς ἐν τότε, & σκυ-
 „ θρωπαύους ἐπὶ πολὺ, ἔλεξεν ὡς
 „ τῆς μὲν ὑπερβείας ὑμῶν Καρ-
 „ χιδονιοὶ καὶ σπερδυμίας τὸ μέγεθος
 „ νῦν ἔστι τε πᾶσι ὁμοῦ καὶ τὰ ὅπλα
 „ ἐκταίνεμεν ἥτοι ὅτι οὐ τοῖς ἀναγ-
 „ κμοῖς βραχυλογίαν. ὑποσέ-
 „ τε ἡνέμεν τὸ λοιπὸν τῆς συγ-
 „ κλήτου ἐκείδωρος. ἐκείνη τε τῆς
 „ Καρχηδονίου ἡμῖν, καὶ ἀνοικί-
 „ σκεσθε, ὅτι γέλετε, τὸ ὑμετέραις

capitis, ac jam collecta habens
 contra Carthaginem virorum vi-
 ginti millia, posset arceri. Quum-
 que respondissent cosl. S. P. Q.

Populus
 Carthagi-
 nienfis ar-
 ma tradit.

missi sunt Cornelius Scipio Na-
 sica, & Cn. Cornelius Hispalus.
 Fuerunt autem ducenta armatu-
 rarum millia, telorum & jaculo-
 rum infinitus numerus, catapultarum,
 quibus vel cuspides, vel
 saxa excutuntur, duo millia:
 quæ quum ad adhererent, aspec-
 tus eorum præclarus fuit & mi-
 rificus, ipsis hostibus tot plaustra
 adducentibus. Ea sequebantur
 legati & seniorum principes, op-
 timatæque alii, & sacerdotes
 ac viri nobiles, ut consules aut
 reverentia moverent, aut misericordia:
 ad quos introducti, sic
 ut erant ornati, coram eis steterunt.
 Ibi Cenforinus (erat is suo
 collega facundior) tunc quoque
 assurgens, vultu ad gravitatem
 composito, sic locutus est: Quan-
 tum ad promptam obedientiam,
 viri Carthaginenses, attinet: quæ
 tum in obsidibus dandis, tum
 in armis tradendis apparuit, est
 quod vos laudemus: sed non est
 multis verbis utendum quando
 urget necessitas: feretis fortiter
 senatus iussu reliqua. Cedite no-
 bis Carthagine: sedes ad quemlibet

Cornelius
 Scipio Na-
 sica.
 Cn. Cor-
 nelius Hi-
 spalus.
 Catapul-
 tæ.

ἀνοικίσουθε, ὅτι θέλετε, τὸ ὑμετέραις.] Loco moveri volebant Romani Car-
 thaginem, quod situ maxime oportuno erat, unde præcipua illi opum ini-
 tia & incrementa, & semper rebellionis metus. Ufitarum autem apud ve-
 teres, eos populos, quorum rebellionem timerent & patriis sedibus in alia
 loca transferre. Augustus fiduciam montium timens in quam se recipiebant
 Astures,

bet ditionis vestrae locum transferte, modò ultra octuagesimum à mari stadium: certum enim est nobis hanc diruere. Hæc consulis verba interruptit clamor tollentium manus ad cælum, & deos irritorum foederum testes invocantium, non sine multis gravibus convitiis, sive mortem appetebant, sive mentis erant impotes, sive Romanos contra legatos irritabant, procumbendo humi, & solum frontibus manibusque pulsando: alii vestimenta scindebant præ furore, lacerabantque suametipsi corpora: tandem, ubi desuit insana illa commotio, mœrore obruti, silentes jacebant, tanquam mortui, obstupuerunt ad hoc spectaculum Romani: & consules non iniquo animo tulere consternationem ex re inopinata ortam, donec indignatio desineret. non ignari magnas calamitates audaciam primum afferre attonitis, quam procedente tempore servire subigat necessitas, quod & tunc Carthaginienfisbus accidit: namque post longum silentium, ubi magis infortunium suum persenserunt, omiſſa indignatione

„ ὀδοῖονται τοῖς θεοῖς διὰ τὸ θαλάσσιον.
 „ οὐκ. τὴν δὲ ἡμῖν ἐγγίσταται καὶ
 „ τοσαύτη. Οἱ δ' ἐπὶ λέγοντες
 „ αὐτὰς, τοὺς χεῖρας εἰς τὸ οὐρανὸν ἀ-
 „ νέχοντες, καὶ τοὺς θεοὺς ὡς
 „ ἡπατημένοι κατεκρίνοντες, πολλὰ τε
 „ καὶ δυσχερῆ καὶ Ῥωμαίων ἐπὶ λαοφύ-
 „ μων, ἢ θανάτων, ἢ ἐκφοβῶν
 „ ὄντες, ἢ τοὺς Ῥωμαίους ἐς μῖτον
 „ πείσσειαν διεκδικέοντες. ἐς τὴν
 „ γὰρ σφᾶς ἱππικὸν, καὶ χερσὶ καὶ
 „ κεφαλῇ αὐτῶν ἔτυπτον· οἱ δ' καὶ
 „ τοὺς ἐοθῆτας ἐπεὶ ῥήγνυτο, καὶ τοὺς
 „ σώμασι τοῖς αὐτῶν ἐνὸς ὄλκον, ὡς
 „ ὑπὸ ἀνείας ἐνὸς ὄλκον· ἐπὶ δὲ
 „ ποτὲ αὐτοῖς ὁ οἶστος ἔλκεε, σιω-
 „ πὴ πολλή καὶ κατὰ φρεσὶν, οἷα νε-
 „ κρῶν κεμένων. Ῥωμαῖοι δ' ἐξ-
 „ πλῆσαντο, & ὕπνῳ φέρον αὐ-
 „ τοὺς ἐργάσαντο, ὡς ἐπὶ ἀδικησάν-
 „ τεσσι κατέσταντο, μέλει παύσαντο ἀ-
 „ γανακτοῦντες. καλῶς εἰδότες ὅτι τὰ
 „ μέγιστα θανάτου αὐτῶν μὴ ἐς θροῦ-
 „ σον ἐκπλήσει, σὺν χρόνῳ ἢ κα-
 „ ταδουλοῖ τὴν πόλιν ἢ ἀνάγκη.
 „ ὁ καὶ ποτὲ ἔπαυον οἱ Καρχηδόνιοι·
 „ ἀλλὰ καὶ τὴν σιωπὴν ἀπτομένου
 „ σφῶν ἔκαστος μῆλον, ἀγανα-
 „ κτεῖν μὴ ἐπὶ ἐπαύσαντο, ἀνέκλειον
 „ ἢ & κατεβλήσαντο ἑαυτοὺς τε, καὶ
 „ παῖδας, & γυναῖκας, ἐξ ὀμοφύ-
 „ λου λυγροῦσαν τὴν πόλιν.

ΤΕΛΟΣ

Astures, castra sua, sed que in plano erant, habitare & incolere iussit. apud Flor. l. 4. c. 12. Philippus Macedo apud Justin. l. 8. c. 5. *Reversus in regnum, ut pecora pastores nunc in hybernos, nunc in astivos saltus trajiciunt; sic ille populos & urbes, ut illi vel replenda, vel derelinquenda quaque loca videbantur, ad libidinem suam transfert.* ad subtrahendam scilicet rebellionis materiam. Non alia de causa Corinthum alterum oræ maritimæ ocellum sustulerunt iidem Romani, opportunitatem loci maxime sequuti, ne posset aliquando ad faciendum bellum locus ipse adhortari. ut loquitur Cicero Offic. l. 1. Exempla plura videri possunt apud Forſtner. in Not. ad Tacit.

Εἰ μὴ

των, καὶ πατρὸς αὐτῶν, ὡς ἐς
ἀνδρῶν ἀκρόβουλον, λίγοντες οἰκ-
τῶν & παλὰ. οἱ δὲ ἰερεῖς & τὰ ἱ-
ερεῶν ἐνόματε καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς
θεὰς ἀνεκάλουν, ὡς παρῶσι κέ-
κείνοις. ἀσφῆρτοντες τῶν ἀπόλοιαν.
ὡς τε παμμυγῆς & ἐλεῖνός οἰκτοῦ
οἰκωζόντων ὁμοῦ τὰ τε κρινὰ & τὰ
ἰδία, μέγχε & Ρωμαῖος αὐτοῖς
ἐπιδακρύσει. τοὺς ἧ ἱππάρχους ἔχα-
ρδν οἰκτοῦ ἀνθρωπίνης μεταβολῆς.
συνδραστοὶ δὲ ἀνέμῳ, & τέτων
κῶρο αὐτοῖς ἐξήναι. ὡς δὲ &
ὀδυρμῶν ἐλῆξαν, αὐτὸς ὡς σιωπῇ
& λόγον αὐτοῖς διδόντες, ὡς ἡ μὲν
πόλις ἐστὶν ἀνσπλῶ, ἔρημῳ, &
ναυῶ, & κρηταπλῆτῶν, & βέλῳ,
& ξίφῳ ἔχουσα, & ἀνδρὸς οἰκείας
ἰκνῆς δόμοις καὶ πεντε μυριά-
διον ἐνωχῶν διεσπασμέναν. ξενί-
κον ἧ ἐδὲν ἐστὶν, ἡ φίλῳ, ἡ συ-
μυχῶν, ἡ κραιὸς ἐς ταῦτα ἔχα-
σι δὲ αὐτὰ οἱ πολέμοι, & τὰ τέ-
κνα, καὶ τὰ ὄπλα, καὶ τῶν χιρῶν
καὶ ἀεὶ καὶ τῶν τὰ ἀστὴ ἐνοπλοι,
κυστὶ, καὶ πεζῶν, καὶ μηχανήμα-
σι, καὶ ἱπποῖς. Μασσαῶν δὲ
ἐχθρὸς ἐτεροῦ ἐν πλοῦσι. ἰορύ-
βου μὲν ἐπὶ καὶ ἀνακλήσεως ἐπέ-
χον, (ὡς ἐδὲν ἐν ταῖς συμφοραῖς
ἀφελούτων) ἐς ἧ λόγος αὐτοῖς ἐ-
τεροποντο. & Ἄνων (ὅπνι Γίλλας
ἐπαυμῶν ὡς) ἐπιφανέστατον ὦν ἐν
τοῖς τότε παρῶσι, ἀπὸ τῶν εἰπεῖν,
ἔλεξεν.

» Εἰ μὲν ἐστὶ καὶ τὸ ἀσφῆρτον εἶρη-
», μένον ἐπὶ τοῖς ὑμῶν, ὡς Ρωμαῖοι,
simus, impetrata dicendi venia, sic verba fecit:

Si licet, principes Romani,

vicem, liberos uxoresque nomi-
natim inclamando, ipsam deni-
que patriam, tanquam percipien-
tem voces miserabiles: sacerdo-
tes quoque sacra deosque invo-
cabant, tanquam praesentes, op-
probando eis suum interitum: fuitque tam miserabilis gemitus
promiscuè privatam publicam-
que fortunam dolentium, ut Ro-
manis ipsis eliceret lacrymas. ipsi elicit
lacrymas
Consules quanquam subibat mi-
seratio humanarum vicissitudi-
num, tamen moesti finem expe-
ctabant. Tandem post lamenta
rursus silentium rediit: reputan-
tesque civitatem exarmatam esse
ac desertam, non navem, non
catapultam, non telum, non gla-
dium superesse, non domi pro-
pugnatorum satis, nuper amissis
millibus: nullum praesto esse
mercenarium militem, aut ami-
cum, aut socium, & quominus
parentur excludi se angustiis tem-
poris: in hostium potestate esse li-
beros, arma, agrum: urbem suam
terra marique obsideri classibus,
machinis, pedestribus equestri-
busque copiis: ex alio latere Ma-
fanissam infestum imminere:
compresserunt tumultum ac in-
dignationem, ut omnino in tali
casu inutilem: rursusque ad o-
randum versi sunt. Ibi Hanno,
cognomine Gilla, omnium qui
tum aderant Pœnorum illustris-

Romanis
ipsis elicit
lacrymas
fortuna &
miserabilis
gemitus
Carthagi-
niensium.

Hannonis
Gillæ ora-
tio ad Ro-
manos de
non ever-
tenda Car-
thagine.

Εἰ μὲν ἔστι. Malè vertit hoc primum membrum Gelenius. hæc enim sunt
ejus verba, Si licet, principes Romani, jam ante dictis aliquid addere, dice-
mus.

Intempe-
stiva est
miseris
contentio.

48

cemus, non quòd velimus ex ju-
re vobiscum contendere: Intem-
pestiva enim est miseris conten-
tio: sed ut cognoscatis esse causas
& rationes cur debeamus videri
digni vestra misericordia. Nos
certè Africæ quondam marisque
domini, & per multos annos im-
perii vestri æmuli, tandem Sci-
pioni cessimus, quando naves &
elephantos quotquot habuimus,
vobis tradidimus: tributa quoque
tunc imposita, persolvimus præ-
stitutis temporibus. ergo per
deos fœderis testes parcite nobis,
parcite jurejurando Scipionis,

λόγῳ, ἐρωτῶν, οὐχ ὡς δικαιο-
σφερόντες (ὅτι ἔστιν ἐν καμῶν
τοῖς ἀνθρώποις ἀντιλογία) ἀλλ'
ὥστε μὴδε ὡς ἐκ ἀσφαλείας
ἐστὶν ὑμῖν ὁ ἐλεος ἐφ' ἡμῖν,
ἐδὲ ἄλλοι ἡμεῖς γε Λίβυες
ἀρρυντες ἐν θαλάσσης, ὅτι πολλοί
τοῖς ἀπὸ ἡγεμονίας ὑμῖν ἐπολε-
μήσαμεν καὶ ταύτης ἀπέστημεν
ἀπὸ Σικιτιῶν, ὅτε τοὺς ναυσι-
μῶν παρεδόμεν, ἐλεφαντας δὲ
ἐχόμεν, ἐφορῶν ἐπαυξάνεσθαι δα-
σύν, ἐδιδόμεν ἐν καμῶν. ὥστε
οὐκ ἔστιν τῶν τότε ὁμοσκήνων,
φείδεσθε μὲν ἡμῶν, φείδεσθε ἡ
Σικιτιῶν ὅρκων, ὁμόσπουτον
ἵστορεῖν

mus. Neque enim hæc, ei ὅτι λόγῳ ἢ πρὸς ἑαυτὸν εἰρημῶν, sonant, si li-
cet jam ante dictis aliquid addere: verum, si qua ratio à vobis habetur eorum
qua jam dicta sunt. Videtur certè & P. Candidus (cujus alioqui passim in fide-
lis & multis in locis barbara etiam est interpretatio) sensum assequutus esse,
sed loquendi genus non satis aptum ad eum exprimendum adhibuisse. Ver-
tit enim, Si qua apud vos dictorum per nos ratio constat.

οὐχ ὡς δικαιο] Hic δικαιο sunt τὰ δικαιώματα: & ab illo nomine, quum
hanc significationem habet, sit verbum δικαιολογία, sive δικαιολογίαν. ne-
que aliud est hic δικαιοσφύροντες, quàm δικαιολογούμενοι, sive eis δικαιο-
λογίαν σφύροντες. Qua δικαιολογίας appellatione usus est suprâ, in medio
pag. 28. Ac optimè conveniunt ea quæ illic dicuntur, de iis qui nihil pec-
carunt, & de iis qui peccarunt, cum iis quæ hic leguntur: ubi tamen, quum
sequendo præcedentia deberet sequi illud idem vocabulum δικαιολογία, sub-
jungi videmus ἀντιλογία. Nam quum dictum esset, οὐχ ὡς δικαιοσφύ-
ροντες, rationi consentaneum erat ut sequeretur in parenthesis, & ὅτι ὅτι ἐν
καμῶν τοῖς ἀνθρώποις δικαιολογία. Simul autem observa, non dicere hic τοῖς
ἀνθρώποις, ut illic, sed τοῖς ἀνθρώποις: quasi videlicet τῷ ἀμεινῶν contige-
rit ἐξ ἀνθρώπων πρὸς.

ὑμῖν ἐπολεμήσαμεν] Malim ὑμῶν, ut hic genitivus cum ὅτι πλείους jun-
gatur. P. Candidus, cum pluribus ex vestris de principatu contendimus. At
Gelenius, per multos annos. non secus quàm si ἔπεισ additum invenisset, aut
subaudiendum putasset. Cujus tamen subauditionis exemplum in memo-
riam mihi non venit: ut omitam, videndum esse an & hic scriptor non ac-
cusativum tantum, sed dativum etiam locis hujusmodi adhibeat.

ἀπὸ Σικιτιῶν] An ἀπὸ Σικιτιῶν, à tempore Scipionis sonat? id est,
Jam ab eo tempore quo Scipio vestri exercitus imperator erat. An potius
ἀπὸ Σικιτιῶν scribendum est? ut videlicet ita dicatur ταύτης ἀπὸ Σικιτιῶν
ἀπὸ Σικιτιῶν, sicut alia quædam verba neutra & significationem & con-
structionem passivorum habent. Atque hoc Latini imitantur etiam in verbis
Interire & Mori.

„ ἔπειτα Ρωμαίους Καρχηδονίους
 „ συμφορῆς ἢ φίλους. ἐδ' ἐστὶν
 „ ἐς τοῦτ' ὅ, π' ἡμέτερον. & ναῦς
 „ ἔχοντες, ὅσα ἐλεφαντῶν, & τῶς
 „ φορτὸν ἐκλείποντες. ἀλλὰ & συ-
 „ μφορῆς ὑμῖν ἐπὶ τρεῖς βα-
 „ σιλείας. μηδὲ τὰ παρὰ τῇ καὶ
 „ γνώσκον, εἰ ἔσονται ἢ ἀσέβηται ἐ-
 „ πομεν ὅτε τὰ ὅπλα ἡτέετε. αἱ
 „ τε γὰρ συμφορῆς ποιεῖσι μάλισ-
 „ λος, & ἀμὰ συνθηκῶν ἐδὲν
 „ ἐν ταῖς ἐκείνης δυνάμειν
 „ ἐδ' ἔχοντες ἐς ἐδὲν ἔτερον ἀντὶ
 „ λόγῳ καταφυγεῖν, οἱ τῇ διό-
 „ μιν ὑμῖν ἀποσταν ἐξέδοντες. τὰ
 „ μὲν δὲ πρὸς τοιαῦτα, ὧν ὁ
 „ Σικελίων ἐστὶν ἡμῖν, ὃ Ρωμαῖοι,
 „ βεβαίως τ' ἢ παρόντων ὑμεῖς,
 „ ὡς ὑπατοὶ, δημοκράται & μέγιστοι
 „ ἐστὲ ἡμῖν. ὁμοῦ ἡγήσασθε, & τὰ
 „ κράτη ἡγεῖσθαι ὑμῖν ὅπλα ἡ-
 „ γήσασθε, & πάντα ἐλάβετε ὧν
 „ ἐδὲ οἱ λεφθέντες ἐν ταῖς πολιορ-
 „ κίαις ἐκόντες μετέδωκεν. ἐπι-
 „ στεύοντες δὲ ὑμεῖς τῷ Ρωμαίων
 „ ἡδὲ ἢ τῷ πρὸς. & γὰρ ἡ σύγκλη-
 „ τος ἡμῖν ἐπέσχετο, ἢ ὑμεῖς, τὰ
 „ ὁμοῦ ἐπιτιμῶντες, ἔφατε πλὴν
 „ Καρχηδονία ἀντόμορον εἶσθαι, εἰ
 „ λάβοιτε. εἰ δὲ ἀσέβηται, καὶ
 „ τὰ λοιπὰ ὑμῶν ἀνέχεσθαι κελού-
 „ οντων, ὅσα εἰκὸς ἢ ὑμῶν ἐπὶ
 „ μὲν ταῖς ἡμετέροις, αἰτήματα πε-
 „ facienda, non decebat vos pro

qui juravit pop. Romanum pop.
 Carthaginienſi amicum ſocium-
 que fore. contra id ſœdus nihil
 peccavimus. non naves, non ele-
 phantos habemus. tributa non
 deſideratis. contra tres reges vo-
 bis auxilio fuimus. nec eſt cur
 quemquam veſtrū tædere de-
 beat, ſi hæc etiam prius memo-
 ravimus, quum arma petebatis.
 nam plerumque miſeriis loquaces
 reddimur: nec eſt in deprecationi-
 bus quicquam validius quàm
 leges ſœderis, & ad ſolas preces
 habemus refugium, quandoqui-
 dem potentiam univerſam vobis
 ceſſimus: hæcenus de priſcis pa-
 cis legibus, quas nobis confirma-
 vit veſter Scipio. quod verò ad
 præſentem ſtatum attinet, vos
 coſſ. autores teſtesque habemus,
 obſides petiſtis, præſantiſſimos
 omnium vobis adduximus. arma
 petiſtis, & accepſtis omnia,
 quæ ne expugnati quidem ſolent
 ſponte tradere. credidimus Ro-
 manorum conſuetudini & mo-
 ribus. nam & ſenatus ad nos de-
 dit literas, & vos, quum obſides
 peteretis, affirmabatis Carthagi-
 nem ſuis legibus relinquantem,
 ſi eos acciperetis. quòd ſi adje-
 ctum fuit, alia quoque imperata
 acceptis obſidibus libertatem ci-
 vitati

Miſeriis lo-
 quaces
 reddimur.

ἀντὶ λόγῳ καταφυγεῖν] Fortaſſe ἀντὶ λόγῳ ſcribendum eſt. Id eſt, ἐ-
 δὲν ἡμῖν ἐπὶ ἀντὶ λόγῳ ἐς ὃ δουλείμειν ἀντὶ καταφυγεῖν. ſed vocὶ ἐδὲν addit
 ἔτερον.

ἀντόμορον εἶσθαι] Pro his, ἀντόμορον εἶσθαι, fuit potius dicendum, ſuis
 legibus relictum εἶναι, vel, forte ut ſuis leg. relinqueretur: quàm, ſuis leg. relin-
 quendam.

ἐκ εἰκὸς ἢ] Malim ἐκ εἰκὸς ἢ interpretari, verifiſimile non erat.

vitati pollicitos, ultra obsides, imperare subversionem ipsius Carthaginiis: quam si fas est vobis diruere, quomodo liberam finetis uti suis legibus, quemadmodum dicitis? Hæc sunt quæ habuimus dicenda pro vetere novoque fœdere. quæ si audire non vultis, omittimus omnia, & quod unum miseris est reliquum, ad querelas precēsque recurrimus. Est autem tanto calamitatum agmine circumventis ampla deprecandi materia. Rogamus enim pro urbe antiqua, jussu deorum conditâ, & pro ejus in immensum aucta gloria, pro nomine cujus universam terram pervasit celebritas: pro tot sacris ejus diisquæ nil commeritis, ne illos solennibus multetis & pompis ac festivitibus: ne defunctos vobis non obnoxios sepulchris privetis & parentationibus. Quod si nostri quoque mi-

„ Φεῖ, τὴν πόλιν αὐτόνομον ἔσθαι
„ παρρησιαστέον, ὃν ἡ παρθενία
„ ὁμῶς ποιῶν τὴν Καρχηδόνιον
„ αὐτὴς καὶ παρὸν. καὶ εἰ τις
„ μὴν ἐστὶν ἀνελὼν, πῶς ἐλδοῖσθαι
„ ἐπὶ ἀφῆστε, ἢ αὐτονομίαν, ὡς
„ λέγετε; πῶς μὲν ἐκείνῳ εἰπεῖν
„ καὶ αὖτις παρρησιαστέον, αὐτονομίαν,
„ ὃν αὖτις παρρησιαστέον, αὐτονομίαν,
„ εἰ ἢ καὶ τὴν πόλιν ἀνελὼν, αὐτονομίαν,
„ εἰ μὲν αὖτις, ὃν αὖτις αὐτονομίαν,
„ χρεὶν ἐστὶν λοιπὸν, ἐδωροῦμεθα
„ δώματα. πολλὰ δὲ ἡ ἰκεσία δι'
„ ἀφροδίαν καὶ αὐτὴν. ἵνα τε καὶ
„ πόλεως παρρησιαστέον, αὐτονομίαν,
„ χρεὶν μὲν ἵνα συναντισθῶμεν,
„ ὃν αὖτις δώματα ἐπὶ μέγα παρρησιαστέον,
„ δώματα, καὶ ὁμῶς ἐπὶ παρρησιαστέον,
„ αὐτονομίαν ἐπὶ τὴν πόλιν ὅλην. ἵνα
„ τε ἐκείνῳ ὃν αὖτις τοσούτῳ, ὃν
„ ἵνα ἐκείνῳ ἀδικησύνῃ, ὃν μὲν
„ παρρησιαστέον ἀφῆστε καὶ παρρησιαστέον,
„ πᾶς καὶ ἐκείνῳ, μὲν δὲ τὸν
„ φῶς, τὸν ἐκείνῳ, ὃν αὖτις
„ μὲν ἐπὶ τὸν ἐκείνῳ ἐπὶ τὴν πόλιν ὅλην.

49

Carthago
jussu deo-
rum con-
dita.

ἐν δὲ παρρησιαστέον Non expressit Gelenius vim & proprietatem horum verborum, ἐν δὲ παρρησιαστέον ἢ ὁμῶς ποιῶν τὴν Καρχηδόνιον αὐτὴς καὶ παρὸν. Quibus significatur, non debuisse everisionem Carthaginiis esse velut actuarium alterius petitionis, qua videlicet petebantur obsides.

ἵνα τε καὶ πόλεως παρρησιαστέον ἀφῆστε, χρεὶν μὲν. &c.] Quorsum tot Carthaginiis laudes? dicit quispiam. Sed is meminerit hujus loci, quem habuit initio paginæ 29. καὶ τὴν Καρχηδόνιον ποτὲ πόλιν ἔξῃ παρρησιαστέον nec non ejus qui in ejusdem paginæ medio legitur, ubi qui illa nomine Carthaginiensium dicit legatus, hoc etiam ait, ipsos salutis suæ consulere volentes, Romanis proponere eam quæ olim fuit Carthaginiensium dignitatem, & Romanorum in omnes moderationem. Quinetiam addit, hanc, adjunctam armis (id est, virtuti bellicæ) illos ad tantam extulisse potentiam.

μὲν δὲ τὸν πόλεως, τὸν ἐκείνῳ, oportet nos deo καὶ, repetere ἀφῆστε τὸν πόλεως, vel ἀφῆστε αὐτὸν. tanquam hæc quoque ad deos pertineant. Aliter tamen hic interpres: qui etiam ἐκείνῳ ἐπὶ τὴν πόλιν ὅλην, quod de mortuis dicitur, reddit, vobis non obnoxios: quum potius dicendum esset, qui non amplius vobis sunt noxii: vel, qui non jam vos ullo damno afficiunt.

11 τῶν. εἰ δὲ ἔμεῶν ἐστὶν ἑλεῖν,
 12 φυτὲ ἢ καὶ ἡμεῖς ἐλθεῖν, οἱ συγ-
 13 χερεῖτε μετοικιστοὶ, φείσασθε
 14 πολιτικῆς ἐξίας, φείσασθε ἀ-
 15 γοῶς, φείσασθε βαλάνος θεῶ,
 16 πάντων τε τῶν ἄλλων ὅσαι τίς ἐπὶ
 17 ζῶσι τερπνά ἔπειμα. τί γὰρ δὴ
 18 καὶ δὲ ἐστὶν ὑμῖν ἐπὶ Καρχηδό-
 19 νῳ, οἱ καὶ τὰς ναῦς ἔχετε ἡμῶν,
 20 καὶ τὰ ὄπλα, καὶ τὰς ἐπιφθόνας
 21 ἐλέφαντας; ὧς δὲ τὸ ἀνοικί-
 22 σις, εἴτω δύναιτο τὰτο εἰς παρη-
 23 γορίαν ἡμῖν ἀσπίδα, ἔτι ἔ-
 24 περ ἀμύχανον, ἀνδρόσιν ἐς ἡ-
 25 πέρην ἀνοικιστοῦ καὶ θαλασσοβί-
 26 τος, ὧν ἄπειρον πλῆθος ἐργα-
 27 ζεται τῷ θαλάσῳ. διδούτω δ'
 28 ὑμῖν ἀντίδοτον ἀξιοτάτην ἡμῖν,
 29 καὶ δακρυτέραν ὑμῖν· τῶν μὲν
 30 πόλιν ἑατέ τῷ ἑδνὸς ὑμῖν ἀ-
 31 πῶν, αὐτὰς ἢ ἡμεῖς οὐδ' ἀνοικί-
 32 ζετε, ἐγέλете ἀλαργήτοισι. ἔ-
 33 τως ἀνδρώποισι διζετε χαλεπώ-
 34 νει, ἔχ' ἱερῶς ἔθροισι ἔταφοις,
 35 καὶ πόλιν μὲν ἀδικοῦσιν. διζετε
 36 δ' ἀγαθῶς ἔσπερος ἐφίπασθε,
 37 ὃ Ῥωμαῖοι, ὡς πάντες ἔργα,

ni honesta existimationis pietatisque rationem habere ante alia Modestia Romanorum.

& in

καὶ τὰς ἐπιφθόνας] Sic τὰς ἐπιφθόνας de elephantibus dictum audimus & supra, pag. videlicet 45. Vide annot. in quendam locum qui legitur in fine pag. 44.

ἀπὲρ ἢ τῆς ἀνοικισίας] Alium usum habet præpositio in hoc verbali nomine ἀνοικισίᾳ, deinde in ἀνοικιστοῦ καὶ ἀνοικίζετε, quàm putat Gelenius, eum autem ostendit adjectio ista ἐς ἡπείρου ante illud ἀνοικιστοῦ, simulque nomen θαλασσοβίτου, quod velut per antithesin ponitur.

ὧν ἄπειρον πλῆθος ἐργάζεται τῷ θαλάσῳ] Pro his habet Gelenii interpretatio (ut vides) quorum infinitus numerus deditus est rei nauticæ: sed latius extendi illud Græcum loquendi genus videri potest: ad eos quoque videlicet qui ἐπὶ mari quæstum faciunt: etiamsi novus hic verbi ἐργάζεται usus multis sit futurus; & non omnino absumile vero sit, Appianum scripsisse, ἐργάζεται τὰ πρὸς τῷ θαλάσῳ. Conveniret certe cum hac scriptura quod legitur pag. 52. χερσὶν αὐτῶν πολλοὶ θαλασσοβίτου.

καὶ διπλοῦς.] Fortasse scripsit καὶ τὸ διπλοῦς: ut τὸ διπλοῦς dicatur pro ἡ διπλοῦς. Comperi autem & interpretem mihi assentiri.

παρὰ πάντα ἔργα] Non intellexit usum præpositionis παρὰ hoc in loco: quum

& in rebus latis prae vobis ferre modestiam, idque erga omnes

», καὶ μετριοπάθειαν ἐν τοῖς ἐν-
», τυχημασιν ἐπιγίγασθε, καὶ τῶ
», οἷς

quum πάντα πάντα ἔργα sonet ἐν παντὶ τοῖς ἔργοις, id est, in omnibus factis vestris. Ceterum hac ipsa μετριοπάθειας appellatione de Romanis Appianus saepe utitur: (quam miror hic Gelenium modestiam potius quam moderationem reddidisse) atque ut ejus laudem Romanis tribuit hic Hanno Gillas, Carthaginienfium legatus, sic eandem illis tribui vidimus ab alio eorum legato, Afrubale, pag. 29. his verbis, καὶ τῶν ὑμῶν αὐτῶν ἐς πάντας μετριοπάθειαν. Quinetiam in ejusdem pag. principio, idem eos hortatur, ut velint μετριοπαθεῖς ᾗδεναι ταῖς διασεχάζιας, & iis quae statim subiungit, hoc convenire eorum μεγαλοφροσύνη innuit. Ibi enim legimus (sed repetam paulo altius, à fine pag. praecedentis initium sumens) ὁ καὶ θεωροῦντας ὑμῶν, καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῖς νέμειν φυλακτοῦς, μετριοπαθεῖς ᾗδεναι ταῖς διασεχάζιας, καὶ τ' σφετέρους αὐτῶν, ὁ Ρωμαῖοι, μεγαλοφροσύνης, καὶ τῶν Καρχηδονίων ποτὲ τύχης ἀξία σέθεν. Non enim hoc aliter accipiendum est quàm si dictum esset, καὶ, τῶτο πῶς (videlicet μετριοπαθεῖς ᾗδεναι ταῖς διασεχάζιας) τ' σφετέρους αὐτῶν, ὁ Ρωμαῖοι, μεγαλοφρο. &c. Hanc autem μετριοπάθειαν, id est animi moderationem, proficisci ἀπὸ τ' μεγαλοφροσύνης, id est à magnanimitate, non tantum hic Afrubal, Carthaginienfium legatus, censuit, sed idem & philosophi censuerunt. Eodemque modo eadem de re philosophatus est Ovidius. hic enim, postquam dixit,

Quo quisque est major, magis est placabilis ira,

Et faciles motus mens generosa capit.

haec addit,

Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni,

Pugna suum finem, quum jacet hostis, habet.

Verum, ut ab hoc poeta ad Appianum, id est ad vocem ejus μετριοπάθεια revertar, animadvertendum est, eum pag. 34. vocem hanc, necnon vocem ἔλεον uni eademque loco adhibere: sed tamen ita ut has disjungere potius quàm conjungere videatur, & quidem data priore sede nomini ἔλεον. Nam ibi legimus, τοῖς αὖτε ἐν τῇ ἑστῇ ἔλεον ἢ μετριοπάθεια παρ' ἐτέροις, τοῖς αὖτε μετρεῖν ἔλεον ἢ μετρεῖν eis ἔλεον εἰρακμένους; Hic inquam ἔλεον & μετριοπάθειαν potius disjungi videmus quàm copulari: quum non dicatur ἔλεον καὶ μετριοπάθεια, sed ἔλεον ἢ μετριοπάθεια. Scimus tamen ejusdem haec duo esse, & quidem μετριοπάθειαν in eum non cadere qui nihil ἔλεον habeat: sed hic ἔλεον dici puto de illis qui omnino velint ignoscere, perinde ac si Latine diceretur, His igitur quae esse debet miseratione aut saltem moderatio ab aliis. Ne hoc quidem tacebo, ἀμετρίαν ab hoc ipso scriptore huic μετριοπάθεια opponi, pag. 33. ubi dicens fore ut Roma ob Carthaginienfes tamam ἀμετρίαν non incurrat, innuit etiam tacite, id facturam praeter suum morem: quum ejus mos sit, μετριοπάθειαν erga hostes superatos adhibere.

ἐπιγίγασθε.] Videtur hoc verbo significari polliceri, hoc etiam in loco, potius quam prae se ferre. ut sit sensus. Et in prospera fortuna vos moderatione uluros pollicemini. Nisi quis, prostemini dicere malit. Idem valet autem hic ἐντυχημασι, quod διασεχάζιας, in illo paginæ 29. loco, cujus in praeced. annot. mentionem feci. Sed in eo magis peccatur circa hujus loci interpretationem, quod, sequendo qualem habes hic scripturam, verbum μεγαλοφροσύνης abstrahitur ab iis verbis cum quibus jungi vult & debet. nimirum ab illis, καὶ τῶν οἷς αὐτὸν ἀλεῖν ἀδούτε. Intelligit enim, καὶ αὐτὸν καὶ τῶν οἷς

οἷς ἀν αἰεὶ λάβοιτε καταλογί-
ζεσθε μὴ δὴ, πρὸς Διὸς & θεῶν,
τὶ τι ἀλλῶν, καὶ ὅσοι Καρχηδόνα
ἐπ' ἔχουσιν τε, καὶ μὴ ποτε μνη-

quos armis subigitis. finite vos
exorari per Jovem deosque ce-
teros qui Carthagini adhuc præ-
fident, & definite infensi esse, vel
nobis

ταλογίεσθε οἷς ἀν αἰεὶ λάβοιτε. Is autem aliquid alicui καταλογίεσθαι, qui
vult illum id sibi acceptum ferre.

καταλογίεσθαι] Locus hic possit crucem figere nonnullis etiam qui in Græ-
ca lingua sunt exercitatissimi: sed hoc illis, si hanc meam annotationem con-
suluerint, haud eveniet. spero enim fore ut ea lecta, nullus de loco isto
scrupulus relinquantur. Primum igitur dico, (ut etiam antea dixi) verbum
καταλογίεσθαι cum præcedentibus jungendum, (vel ipsa Græci sermonis con-
suetudine id evincente: quæ vult ut μὴ δὴ καταλογίεσθαι, non autem κα-
ταλογίεσθαι μὴ δὴ dicatur. ut omitam, verbum hoc nullum posse usum ha-
bere loco huic convenientem, si sequentibus jungatur) & post ipsum τελείαν
stigma esse collocandam. Deinde, ex duabus vocibus μνησικακήσας ἐν fie-
ri volo unam, μνησικακήσας. Sed ubi erit verbum quod cum illis particu-
lis μὴ δὴ jungatur? erit in fine totius periodi. id enim erit διαβάλλετε. per-
inde acsi dictum esset μὴ δὴ διαβάλλετε, πρὸς Διὸς καὶ θεῶν, &c. deinde
repetito eodem verbo, sequeretur, μὴ ἀγασθῆναι δόξαν ὑμῶν αὐτῶν ἐν ἡμῖν
πρὸς τοὺς διαβάλλετε. Cui secundo membro apud Latinos adhiberetur vox
inquam: & diceretur, ne inquam. At Gelenius lectionem illam sequens,
quæ verbum καταλογίεσθαι, cum illis voculis μὴ δὴ jungit, & quidem id
præfigens (quod contra sermonis Græci consuetudinem esse dixi) vertit, Si-
nite vos exorari. quod verbis illis qui significari potest? Paulò post verò,
verbum μνησικακήσας, quod de diis dicitur, de Romanis dictum existimat.
Sed libet primum quidem totam hujus loci interpretationem Gelenianam,
deinde verò & meam tibi ob oculos ponere. Ita igitur ille, Sinite vos exo-
rari per Jovem, deosque ceteros qui Carthagini adhuc præfident: & definite in-
fensi esse vel nobis vel nostris liberis ob injuriarum præteritarum memoriam. Ca-
vete ne præclaram existimationem, quam de vobis habent homines, propter nos
primos labeficiatis. In qua interpretatione observandum est, eum hoc quo-
que sibi permittere ut pro ὑμῖν & ὑμετέροις scribat ἡμῖν & ἡμετέροις, nimi-
rum ut quod de diis dicitur ab Appiano (vel potius ab Hanno Gilla, Car-
thaginensium legato) de Romanis dici possit. Sed jam & meam interpreta-
tionem, ut pollicitus sum, oculis tuis subjiciam. Ne per Jovem, & deos,
tum alios, tum verò eos qui Carthaginem adhuc tenent (qui utinam nec vobis nec
vestris liberis unquam succenseant, injuriarum memores) ne inquam præclaram
de vobis existimationem in nobis primis ludibrio exponite. Fortasse autem reddi
etiam possit, Ne suspectam reddite. Scio διαβάλλειν esse non solum Calu-
mniari, sed & Calumniæ exponere: verum potius dicendum sit aliquis calu-
mniari aut calumniæ exponere eum de quo bona sit existimatio, (aut et-
tiam, invidiam illi confare) quàm ipsam bonam existimationem. Nisi forte,
quoniam legitur, Imminuere bonam existimationem, & Violare bo-
nam existimationem: etiam illa dici posse aliquis arbitrat. Ceterum vides
me in hujus loci interpretatione parenthesis quædam verba includere, quamvis
de parenthesis Græcis adhibenda taceam. De hoc autem tacui propter
particulam τε, quæ est post ἔχουσιν. alioqui enim, hac sublata, aptum & i-
bi locum parenthesis haberet; hoc modo, καὶ ὅσοι Καρχηδόνα ἐπ' ἔχουσιν
(καὶ μὴ ποτε μνησικακήσας ὑμῖν, μηδὲ πησιν ὑμετέροις) μὴ ἀγασθῆναι.

nobis vel nostris liberis ob injuriarum præteritarum memoriam, cavete ne præclaram existimationem quam de vobis habent homines, propter nos primos labefaciatis: ne honestam famam contaminetis tanto facinore, dictū factūque horrendo, exemplōque nunquam antè audito. Multa præter gesta sunt à Græcis contra barbaros, multa à vobis contra gentes alias: nunquam tamen quisquam diruit urbem manus dantem ante prælium, post arma & charissima pigra tradita, paratamque ad ferendum quamvis multam aliam. Rogamus vos per deos testes fœderis, per fortunam humanam, per timendam felicibus Nemesin, ne velit vel felicitati vestræ hanc notam inurere, vel miseria nostras in extremum exitium adducere. quod si urbem nobis adiunxeritis, saltem permittite ut per legatos apud senatum deprecari liceat, breve tempus postulamus, sed magnū curarum tormentum secum ferens, propter eventus incertitudinem: vobis aequè liberum est vel nunc vel paulo post quicquid libet facere, pietas modò adsit & clementia. Ad hæc Censorinus,

Ἰσχυροὶ ἐπιγίνεσθαι. Τοιαῦτα μὲν εἶπεν ὁ Ἀντων. οἱ δὲ ὑπαίτις ὄντας μὲν ἦσαν ἐκσυδρωπαῖς τῶν πάντων τὸ λόγον, ὅτι μὴδὲν ἐνδοξασαν αὐτοῖς. πυνυσε μὲν γὰρ, ὁ Κλυταρχὸς ἔλεξε, Περὶ μὲν οὖν ἡ

σύγκλη-

προφέρωντα δὲ ὑμῖν ὀρκίους θεούς] Intelligere videtur illam μεταβολήν, seu illas μεταβολάς, quarum & in præcedentibus facta sæpe fuit mentio. De his quædam dixi duobus locis annotationum in paginam 29.

Νέμεσις] Vide quædam annot. in pag. 33. ubi hominum quidem φθόρον, at deorum dici νέμεσιν ostendo.

Οὐδὲ

Timenda
felicibus
Nemesin.

50

„ σύγκλητ' ἀπεστείλε, π' δ' εἰ
 „ πολλὰ κ' ἀνέστη; ἀπεστείλε, ἦ δ'
 „ καὶ χρητὴς ἦν, ἐδὲ ἀναδείξας
 „ διωκόμεθα τὰ ἡδὴ κεκλεισμένον
 „ ἦν. τούτω δ' εἰ μὴ ὡς ἐχ-
 „ θροῖς ἐπεκλεισμένον, ἐδὲ μόνον εἰ-
 „ πέν, & ποίῃ ἀναγκάζειν ἐπεὶ
 „ ἡ ἐπ' ἀφελείᾳ κινή, πάρα μὲν
 „ π' καὶ ἡμῶν, τὸ δ' ὅτι πλείον, ὑμῶν,
 „ ὡς Καρχηδόνιοι, γινέσθαι, ὅσοι ὀκνή-
 „ στω καὶ τὸς λογισμὸς ὑμῶν εἰπέν.
 „ ἡν δὴ ὡς πρὸς πρὸς ἡμῶν καὶ
 „ βιασθέντων, ἡ γὰρ αἰσάντα ὑμῶν ἡ-
 „ δε, μετρημένους τῆς ἐν αὐτῇ πο-
 „ τὴ δ' ἐχέτω & δυναμείας, ἀδικεῖν
 „ ἐπαίρει, καὶ δὲ τὰς ἐς συμφο-
 „ ρὰς ἀξιόφειρε. Σικελίας τε δ' ἡ δ'
 „ αὐτῶν ἐπεβλήσασθε, καὶ Σικελίαν
 „ ἀποπλέουσιν ἐς τὴν Ἰσθμὸν διε-
 „ σπένουσιν, καὶ Ἰσθμὸν ἀφίστη-
 „ σθαι ἐν τῇ τῶν σικελικῶν ἐλπί-
 „ ζομένη τὸς ἐμπορεύς, καὶ τὸς ἡμε-
 „ τέρας μάλιστα, ἵνα λανθάνοιτε,
 „ καὶ πεπονθέντες ἐως ἀλόντες ποινῇ
 „ ἡμῶν ἐδοτε Σαρδῶν, ἔπειτα καὶ Σαρ-
 „ δὲς ἀφ' ἡμετέρας τῆς τῆς γαλασ-
 „ σιν, ἡ πεφύκε πένδειν ἀπέναντι
 „ ἐπὶ τῇ πλείονι ἐξέχου, καὶ τὴν
 „ invitat ad avaritiam, propter proventus expeditos & celeres.

Quae senatus jussit, quid opus
 est saepius dicere? jussit enim & o-
 porter fieri, ac ne differre qui-
 dem nobis licet quod mandatum
 est: id si vobis imperaremus tan-
 quam hostibus, edicto tantum o-
 pus erat, & cogendi violentia,
 quoniam autem ita res publica,
 & fortassis etiam vestra, postulat,
 vestraque, Carthaginienſes, utili-
 tas agitur, non pigebit rationes
 quoque vobis reddere, si persua-
 deri potius quam cogi possitis.
 Hoc mare quoties vos admonet
 veteris imperii potentiaeque, to-
 ties ad peccandum provocat, &
 inde in calamitates conjicit. hu-
 jus enim occasione Siciliam in-
 vasistis & amisistis: in Hispaniam
 trajecistis, ut aliquanto post ex
 ea pelleremini. foederis quoque
 tempore negotiatores, praefer-
 tim nostros, spoliabatis, & ut
 scelus lateret, mergebatis in ma-
 re, donec deprehensi à nobis
 multati estis Sardinia, sic & Sar-
 diniam amisistis propter hoc ma-
 re, quod suapte natura omnes

Censorini
 responſio
 Hannonis
 orationi
 facta.

Carthagi-
 nienſes
 Sardinia
 multati.

hoc

Οὐδ' ἀναδέδειται] Hic ἀναδέδειται non puto esse differre, sed retrahere.
 seu revocare. Quendam autem & Suidae saeculo huic verbo illam significatio-
 nem pro hac dedidisse, conjicere est ex iis quae in meo Thesaurο Graecae linguae
 ex eo affero.

ἡ δὲ αἰσάντα ὑμῶν ἦδε μ. τ. ε. α. π. α. δ. ἀδικεῖν ἐπαίρει.] Juvat sci-
 licet, imo non parum promovit Pœnorum vitia, mare vicinum, portuum
 celebritas, ad insulam accedens situs, forma, fertilitas agrorum, & quod
 omnia superat, mercaturae frequentia. Hinc Cicero in Orat. in Rullum 2
 Non ingenerantur hominibus mores tam à stirpe generis ac seminis, quam ex in re-
 bus, quae ab ipsa natura loci & à vita consuetudine suppeditantur; quibus alimur
 & vivimus. Carthaginienſes fraudulentis & mendaces: & quidem non genere sed
 natura loci: quod nempe propter suos portus, multis & variis mercatorum adve-
 narumque sermonibus ad studium fallendi, quasi cupido: te vocentur. Plura &
 egregia ad hanc rem apud Alexandrum ab Alexandro peti possunt.

Quid Athenienses
auxerit,
quid statim de-
cerit.

Maritimi
quæstus
negotio-
riis similes
acervatim
& veniunt
& abeunt.

SI

Terrestres
vita stabili-
or.

Civitas
maritima
navis po-
tius est
quàm ter-
ra solida.

hoc & Athenienses quondam rei
navalis studiosos valde auxit, ac
mox dejecit. sunt enim maritimi
quæstus negotiatoriis similes, a-
cervatim & veniunt & abeunt.
scitis illos ipsos quorum modò
memini, imperio prolato ultra
Ionium mare usque in Siciliam,
non prius cupiditati modum im-
posuisse quàm totum amiserunt
imperium, traditisque hosti por-
tubus & navibus, in civitatem re-
ceperunt præsidium, & longos
illos muros diruerunt suis mani-
bus, propemodum facti mediter-
ranci. quæ res diu servavit eos
incolumes. est enim, viri Car-
thaginieneses, terrestres vita stabili-
or, intenta securis agriculturæ
laboribus; &, ut minus lucri af-
ferat, assert tamen omnino cer-
tius quàm negotiatio. dicam
quod sentio, civitas maritima
videtur mihi navis potius esse
quàm terra solida, ita jactatur
variis negotiis subinde mutabili-
bus: mediterranea vero absque
periculo fructus ex agris percipit.
,, κρηπουὶς τὸ ἀκίνδυνον ὡς ἐν γῆ. ἀλλ' οὐτ' αὖτε ἐν τῇ πόλει βα-

,, ἐν αὐτῇ παχυερῶν. ὃ καὶ Ἀθη-
,, ναίως, ὅτε ἐγένοντο ναυπηγοί, καὶ
,, λιστα ἤρξασθαι τὴν κατέλειπεν. οὐ-
,, καὶ γὰρ τὰ θαλάσσια τοῖς ἐμπορε-
,, κῆς κέρδειν, ἀ καὶ τὴν αὐτῆς
,, ἐκ τῆς πόλεως ἀπολῆσαν ἀφ' ἑαυ-
,, τῶν αὐτῶν ἐκείνους ὡς ἐπὶ μεν-
,, ὄν, ὅτι τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τῇ Ἰωνίᾳ
,, ἐκτείνοντες εἰς Σικελίαν, & περὶ
,, ἀπέστησαν τῆς πλεονεξίας, περὶ
,, τὴν δὲ πόλιν ἀπίστων ἀφαιρέσθαι,
,, καὶ λιμένας καὶ ναὺς παραδιδόναι
,, τοῖς πολέμοις, καὶ φρουρὰν ἐν-
,, δέξασθαι τῇ πόλει, & τὰ τέκνα
,, σφῶν αὐτοῖς τὰ κρημνὰ κατέλειπεν
,, & ἡγεῖν ἡπερώται, τότε κἀκεῖ-
,, νοι ἤλυσαν. ὃ καὶ διέσωσεν ἐπὶ
,, πλείστον αὐτούς. ἐνταῦτα δὲ γὰρ
,, ὁ Καρχηδόνιοι, ὃ ἐν ἡγεῖν βίβλῳ,
,, γεωργίᾳ καὶ ἡρεμίᾳ ὡς ἐπονοῦν. &
,, μικρότερον μὲν ἴσως τὰ κέρδη,
,, βεβαίωτερον δὲ καὶ ἀκινδυνώτερον
,, καὶ τὰ τῶν γεωργίας τῶν ἐμ-
,, πόρων. ὅπως τε καὶ δικαίη πόλις
,, ἢ μὲν ἐν τῇ θαλάσῳ, ναὺς πῃ
,, εἶναι μᾶλλον ἢ γῆ, πολὺν τὸ σῶ-
,, λον περιγυμᾶται ἔχουσα & πῃ
,, μεταβολαίς ἢ ὅ ἐν τῇ μεσογείᾳ,
,, σίλεια

ἔοικε γὰρ τῇ θαλάσσῃ] Mirum hoc videri possit, quæstus è mari prove-
nientes distingui à mercatorum quæstibus. Quid? an nihil mercatoribus cum
mari, & cum iis quos afferre solet quæstibus? Immo credibile est mare ab
iis primum tentatum fuisse: credibile est (inquam) illi mercatori qui fragi-
lem truci, Commisit pelago ratem Primus, nec timuit præcipitem africum Decer-
tantem aquilonibus, Nec tristes Hyadas, nec rabiem notis. Unde igitur illa di-
stinctio? Existimo discrimen poni inter mercatores & eos maritimarum ur-
bium incolas, quibus, domi etiam manentibus, (id est, in ipsa urbe com-
morantibus) quætuosum est mare. dum à mercatoribus appellentibus vili
pretio emunt, quod aliquanto post carè vendant. Sed videndum est an τὰ
θαλάσσια absolutè dicatur, an verò ita ut κέρδη subaudire oporteat. quo-
niam de iis quos mare affert quæstibus loqui volens, potius dicturus fuisse
videtur, ἔοικε γὰρ τῇ θαλάσσῃ κέρδη τοῖς ἐμποροῖς. Verum & alterius
structuræ verborum inveniri exempla (multo tamen pauciora) sciendum est.

11 σίλεια ὡς ἐπύπταν ἡν ἐν μέσῳ
 12 καὶ δὲ τὸ δὲ μέγιστον ἐγένοντο τὸ
 13 Μήδων ἔκαστον ἑκαστὸν ἑκαστὸν
 14 καὶ ἐτέρων. ἀλλὰ βασιλικῶν μὲν
 15 ὑποδείγματων παύομαι, εἰδὲν
 16 ὑμῖν ἐπὶ διαφερόντων ἐς τὴν
 17 ὑμῶν τῶν Διούλων ἀπιδεῖτε, ὧν
 18 ἥς ἂν ἐθέλητε γέροντες εἶσατε,
 19 ἢ τῶν ἐρεθίζουσιν ὑμᾶς ἔφιν
 20 τε καὶ μνήμην ἀφῆτε τῶν ἐν
 21 οὐρανῶν καὶ τῶν ἐν τῇ
 22 θαλάσῃ καὶ τῶν σκαφῶν ἀφο-
 23 ρῶντες, ἀναμνησθήσεσθαι πλὴν
 24 τοῦ ὧν εἴχετε τῶν, ἑκατέρωθεν
 25 ὅταν ἐφίεσθε καὶ ἐς οἶους γε τὰς
 26 λιμένας κατήγετε σκαφῶν καὶ
 27 τὰ νεώεα ἑκατέρωθεν τοῦ
 28 μεῖναι ἐν πύρρῳ, τί ἢ αἱ ἐν
 29 τοῖς τοῖς ὑποδείγμασι φασὶν
 30 ὅταν τε καὶ ἵππων ἑκατέρωθεν;
 31 τί ἢ ἡμεῖς τῶν παλαιῶν
 32 μνησθῶμεν; τί τῶν μνησθῶμεν ὑμῖν

ἐς τὴν ὑμῶν Διούλων] Scio fore ut hic alii quoque hæreant,
 dum, quid referat vox relativa ὧν, quarent. Hac enim scriptura manen-
 te, ἐς τὴν ὑμῶν Διούλων ἀπιδεῖτε, ὧν ἥς ἂν ἐθέλητε γέροντες εἶσατε,
 quid ea referri dici potest? Nec verò id cognosci ex interpretibus potest:
 quorum utque, ut ex hoc se extricare loco posset, viam sibi vi fecit. Nam
 Gelenius ita, *Vestram Africam respicite, in qua vicinos habebitis quos elegeri-*
tis. At verò P. Candidus, prior interpretes (quamvis autem ejus quoque
 interpretationem asseram, absit tamen ut cum Gelenio illa in parte confe-
 rendum existimem) *Ad Libyam vestram referte oculos: cuicumque finitimis esse*
volueritis, per nos licebit fore. Hæc certè interpretatio ut habere locum pos-
 set, non de una Libya sed de pluribus loquutum esse Censorinum oportet.
 ret. nam tunc aptè sequeretur, *cuicumque earum finitimi esse volueritis, &c.*
 Ad Gelenium autem quod attinet, ut Græca sequutus verba dici posset, ita
 legi locum hunc necesse esset, ἐς τὴν ὑμῶν Διούλων ἀπιδεῖτε, ὧν ἥς ἂν
 ἐθέλητε γέροντες εἶσατε. Sed tandem & ipse aperiam quid de eo sentiam.
 deesse pauca quædam suspicor, ad quorum unum pertinet illa vocula relati-
 va. Suspicio enim ita scriptum ab Appiano fuisse (ἡ δὲ τῶν, ἢ ἑτέρων ἢ
 ἑτέρων) ἐς τὴν ὑμῶν Διούλων ἀπιδεῖτε, πῶς δὲ πῶς ἐχρυσαν, ὧν ἥς ἂν
 ἐθέλητε γέροντες εἶσατε. Nemini autem (ut de hoc obiter moneam) novus
 videri debet hic concursus duarum vocum quas eadem syllaba inchoat,
 quum passim apud Græcos scriptores hic in his ipsiis vocibus inveniat: et
 tamen alioqui hunc concursum κακοφωνίας aliquid habere, delicatæ multo-
 rum aures judicaturæ sint.

τί ταῦτα μνησθῶμεν ὑμῖν ὅτι.] Scriptum fuisse arbitror, τί ταῦτα ἢ μνη-

Remedium ad-
versus ca-
lamitates
est obliuio.

52

irritamentum ad repetendam, si fieri possit, eandem potentiam? Humanus affectus est, memoria fortunæ pristinae sperare ad eam reditum, remedium autem aduersus calamitates est obliuio: quæ non potest vobis contingere, ni aspectum amoveritis, cuius rei argumentum est manifestissimum, quod sapius veniam pacemque adepti, non mansistis in foedere, ergo si adhuc affectatis imperium, & nobis qui id abstulimus iniqui, expectatis occasionem, opus habetis tali civitate, talibus portubus & navalibus, & structis in castrorum modum moenibus. & cur parcamus deprehenfis tam infensis hominibus? quod si non solis verbis, sed ex animo abdicastis vos imperio, contenti ditione quam habetis in Africa, & sincere foedus nobiscum inistis, agite, comprobate id opere, in vestram Africam migrate à mari, cuius excidistis imperio. Nec est quod simulata miseratione deploretis sacra, penates, fora, sepulchra. manebunt immota sepulchra, & licebit ea parentandi causa invisere: sacris etiam operari, quotiescunque li-

ἱερίσμοι ἐπανελθεῖν εἰς αὐτὰ, εἴ ποτε θύωσθε; πάνθ' ὅτι εἰν αὐ-
θρῶπῶν τοῖς μεμνημένοις τ' πο-
τε τύχης, ἐλπίειν τῶν τύχῃ
ἐπανελευσέσθ'. φερμακτον ἧ κη-
κῶν ἀκροήριον, ληθῇ. ἥς σῶα
ἐνι μετὰ ἡμῖν, ἢ μὴ τῶν
ὄψιν ἀπώσθη. Ἐτάπαν σαφέ-
ται ὅτι ἐλεγχῶ, ὅτι πολλὰ κί-
συνήμης Ἐσιωπηκῶν τυχεῖς,
πυρεσσονδῶστε. εἰ μὲν οὖν ἐπ
τ' δὲ ἡς ἐφιστε, κὶ δυνάμει-
ρετε ἡμῖν ὡς ἀφιστημένοι, καὶ
κωρυφαλακτε, οὐκ ἔστιν τ' πό-
λεως ἡμῖν, κὶ λιμῶν τοῖσδε
κὶ νεωρίων, κὶ τῶν εἰς σφα-
πιδον ποιοῦν ἐργασμένων. κὶ τί
ἐπ φειδομένη ἐχθρῶν εἰλημεί-
ων; εἰ ἧ τ' μὲν δὲ ἡς ἀπέστητε
καθαρῶς, ἔλογον μάλλον ἢ γυῖ-
μη, μόνῃ δὲ ἐξέρχεται Λιβύης
ἀέχρη, Ἐταδε ἀσφαίστως
συνειδέοτε ἡμῖν. φέρετε, Ἐρ-
γα ταῦτα ἐπιδείξατε, εἰς μὲν Λι-
βύῃ ἢ ἔχετε ἀνοικιστάμοι, τ'
ἧ θαλάσσης ἐκστάντες ἥς ἀπέστη-
τε. μὴ δ' ὑποκρίνεσθε ἐλεειν-
οὶ, Ἐπας, Ἐἀγροῦ, Ἐτα-
φες: ὧν τάφοι μὲν εἰσὼν ἀκίνη-
τοι, Ἐἀναγίγεται αὐτοῖς ἐπερχο-
μεν, κὶ τοῖς ἱεροῖς θύειν ἐδέλε-
τε ἐπιόντες: τοῖ δὲ λοιπὰ κατέ-
λειψα.

μετα ὑμῖν εἰν; vel, τί ἄλλο ταῦτα, αὐτ' τί ταῦτα ἄλλο ἢ μὲν. At Gele-
nius vertit, cuius rei vos admonenti? (sequitur autem, aut quid aliud quam
dolorem vobis asserunt, &c. tanquam scriptum esset, πᾶν τῶντα μνημεῖα
ὑμῖν εἰν; Alter autem interpres, P. Candidus, duo membra in unum
confundens, (ut saepe & hoc & alia multa peccat) quæ juncturam nisi ma-
gna cum mutatione habere non possunt, ita hunc locum reddit, quid au-
tem hac aliud mentibus vestris suggerunt, quam dolores & incitationes quasdam
ad ea redeundi, quum licerit.

ἱερίσμοι ἐπανελθεῖν] Malim, ἱερίσμοι τῶ ἐπανελθεῖν εἰς αὐτὰ.
εἴποτε θύωσθε] Non dubito quin scriptum ab Appiano fuerit, εἴποτε
θύωσθε.

„ λαμβν. ἔ γδ καὶ παροίσι θύετε,
 „ εἰδὲ εὐαγίζετε τήκεσιν. ἕως ἢ καὶ
 „ ἱερὰ ἀλλὰ καὶ ἀγροὺς ἐν ἡ μεταλ-
 „ θούσις ἐργασασθῶ, ἔ ταχὺ καὶ κεί-
 „ να ὑμῖν ἔσται πάτεραι· ὡς λόγῳ καὶ
 „ τῷ ἐν Τυρῶ κατελιπόντες, ἡλ-
 „ λὰ ἔσθητε Διούλῳ· τὰ τε ἐπικτήθη-
 „ ὑμῖν τότε ἡρώδεια, καὶ πάτεραι
 „ πῶσθη. βραχέει τε λόγῳ, με-
 „ γαίτε ἀν ὡς ἐγὼ ὑπὸ δυσιδρύτας,
 „ ἀλλ' ἐπὶ βεβήσῃ τε ὁμογνῶα καὶ
 „ ἀμετρημὴ καὶ κινῆ τὰς ἀποστά-
 „ σιν· εἰ ἀναμνησθῆντες ὅτι καὶ
 „ Ἀλβῶ ἡμεῖς οὐκ ἐχθροὶν ἀλλὰ
 „ μητρὸς πόλιν ἔσται, εἰδὲ δυσιδρύ-
 „ νοντες, ἀλλὰ ἀπαιγοί, ἀποπ-
 „ μωντες, ἐπὶ συμφέροντι καὶ καὶ με-
 „ ταστασθῶ ἐς Ρώμην· ἔ ἔλυσιν-
 „ τέλυσιν ἀμφοτέρους. ἀλλ' εἰσὶ γδ
 „ ὑμῖν ἐπὶ χρώαντες πολλοὶ γα-
 „ λαστοὶ αἰσιν· ἔ τὰς πεφροσι-
 „ καίμην, ὡς ἀν ἐυκόλως ἐπιμύ-
 „ νουσιν τῇ θαλάσῃ, ἔ τὸ τῶν
 „ ὠραίων ἀφάδων τε καὶ ἀντή-
 „ ψιν ἔχοντες ευμαρῇ. ἔ γὰρ κα-
 „ κῶν ὑμῶς δὲ θαλάσσης, ἀλλ'
 „ ὁ γδοῦκοντα σταδίου ἀναδραμῶν
 „ κελεύομεν. ἡμεῖς δ' οἱ ἑσῶτα
 „ ἀποστάσαντες ὑμῖν, ἐκείνῳ τ'
 „ θαλάσσης ἀπέχεσθαι. χωρίον δ'
 „ ὑμῖν διδόμεν ὃ θέλετε ἐπιλέξασθαι,
 „ ἔ μετελθεῖν, ἀντιόμοις εἶναι.
 „ τὸ τ' ἐστὶν ὃ ἀποβλήσμεν, ἀν-
 „ τισμῶν ἐσθλὴν Καρχηδόνα, εἰ πέ-
 „ ραιτο ἡμῖν. Καρχηδόνα γὰρ ὁ
 „ μέγας, ἔ τὸ ἑσθλόν, ἡγεμενα.
 „ Τῶσδε αὖτε εἰπὼν ὁ Κλυσιάρχης,
 „ ἡσυχασε. καὶ τ' Καρχηδόνα ὑπ'
 „ ἐκπαλῆξας εἰδὲν ἀπικειναμένων, ἔ-
 „ πέπειν, ὃ γδ' ἐδὲ πείδοντα καὶ

niti, pariter silerent, adjecit, &

buerit eò accedere. reliqua dirua-
 mus. non enim sacrificatis nava-
 libus, neque parentatis mœni-
 bus, focos verò & aras & fora
 potestis ædificare aliubi, & brevi
 illam quoque habebitis patriam :

quemadmodum prius relicta Ty-
 ro commigrastis in Africam : &
 solum quod tunc fuit acquisiti-
 tium, nunc existimatis patrium.
 utque compendio dicam, discere
 potestis hac nos non inimico a-
 nimo jubere, sed ad tuendam se-
 curitatem concordiamque pub-
 licam; si in memoriam revoca-
 veritis, Albam etiam, non hos-
 tilem urbem, sed veterem pa-
 triam, non ab infensis nobis, sed
 à colonis officiosis, ob commu-
 nem utilitatem esse translata in
 nostram urbem : & id factum
 utrique populo bene cessisse. sed
 habetis adhuc multos opifices
 qui è mari victum parant. & huic
 rei prospectum est, ut facile sit
 vobis commercium cum mari,
 & possitis fructus exportare im-
 portareque haud magno nego-
 tio. non enim longè à mari,
 LXXX stadia, jubemus vos rece-
 dere, quum ipsi ab eo absumus c
 stadiis. locum ut ipsi eligatis con-
 cedimus, simulque libertatem in
 novis sedibus. & hoc est quod
 jam antè prædiximus, liberam
 fore Carthaginem si nobis pa-
 reat. vos enim, non vestrum so-
 lum, putamus esse Carthagi-
 nem.

Carthagi-
 nenses re-
 licta Tyro
 in Africam
 commi-
 grarunt.

Alba urbs.

Romam
translata.

His dictis Censorinus tacuit.
 Quumque Carthaginenses atto-
 dixisse quicquid ad suadendum
 F 3 confu-

53

consolandumque pertineat, de cetero, inquit, senatus iussa peragenda sunt, idque sine mora. abite igitur, estis enim adhuc legati. His auditis submovebantur per apparitores: & quia praevidebant futurum metum Carthaginienfium, petierunt iterum dicendi veniam, tum introducti, sic locuti sunt, Videmus parendi necessitatem, quando ne legatos quidem mittere in urbem sinitis, ceterum ad vos redeundi spes nulla est, quia necabimur à civibus priusquam sermonem absolverimus. quapropter oramus, non propter nos, paratos ferre omnia, sed propter ipsam Carthaginem, si forte metu possit ad ferendam calamitatem adigi: admoveatis ei classem interim dum iter facimus: ut audiendo & videndo quae juberis, si possunt ferant: quandoquidem id à nobis

παρηγορούμεν εἰπεῖν τὸ ὅτι
παρμὴ τῆ βουλῆς δέῃ ἡγεῖσθαι, καὶ
αὐτοὶ αἰσθῆναι. ἀπὶ τοῦ οὐνοῦ ἔστι
γὰρ ἐπὶ πείσῳ. ὁ μὲν εἰπὼν ἔ-
ταυς. οἱ δὲ ἐξωστέρηται αὐτῶν τῶν ἰσχυ-
ρῶν, καὶ τὸ μέλλον ὑπὸ Καρχηδονί-
ων ἔσται αὐτοῖς αἰσθησόμενοι, ἥτοι αὐ-
τοὶ εἰπεῖν. καὶ εἰσπαύσαντες ἐφασαν,
Τὸ μὲν ἀπαραιτήτων ἔχει δό-
γματ' ὁρῶμεν. οὐ γὰρ οὐδὲ
πρὸς οὐδέν τι δίδωται ἐς Ρώμην. ἡ-
μεῖς δὲ ἐπὶ πεινυσιεὶς αὐτῶν ὡς
μὲν ἐστὶν ἐλπίσμεν, ἀλλ' ὑπὸ
Καρχηδονίων ἐπὶ λείποντες ἀπολεί-
ομεν. διόμαρτα δὲ ὑμῶν, ἔχ' ὑπὲρ
ἐκείνων (ἐσμὲν γὰρ πάντες πα-
τρίων ἐταίροι) ἀλλ' ὑπὲρ αὐτῶν
ἐπὶ Καρχηδονίῳ, εἰ δυνάμεθα κα-
ταπλάσσειν τὰς συμφορὰς ὑ-
ποθήκας. ἀφίστησθε αὐτῇ τὰς
κυνῶν, ὡς ὁ δὲ δυνάμεται ἀπὸ τοῦ
καὶ ἀκούοντες καὶ θεωροῦντες αὐ-
τοῖς ἀφίστατε, ἐνέγκουσιν, ἀν-
τιδρῶνται. ἐς τὸτο δὲ ἡμῶν ἀ-
νάγκης ἀφίκεται ἔτι τῆς, ὡς
αὐτοὶ

τὸ μέλλον ὑπὸ Καρχηδονίων] Quum dicat Appianus, & quum praeviderent id quod facturi erant Carthaginenses, Gelen. hoc ipsum quod facturi erant voluit exprimere, ita reddens, & quia praevidebant futurum motum Carthaginensium. (Neque enim dubito quin motum Gelen. scripserit, non metum, ut habet Basleensis etiam editio.) At verò P. Candidus, futuram nobis sortem praevidentes. perinde ac si non ὑπὸ Καρχηδονίων sed ὑπὸ αὐτῶν Καρχ. legisset. quamquam de hoc etiam dubito, an Appianus, illud significare volens, alterutro horum loquendi generum fuerit usus.

ὡς προσετάξατε] Non immeritò (meo quidem iudicio) suspectus fuerit hic genitivus ὡς, praecedente participio θεωροῦντες. At si particip. ἀκούοντες praecederet, θεωροῦντες sequeretur, suspicione fortasse carere videri posset hæc lectio. Rationi tamen consentaneum esse puto ut praecedat ἀκούοντες: perinde ac si diceretur, non solum audientes, sed etiam videntes quæ imperastis. Adde quòd videtur dicturus fuisse potius ἀκούοντες ἢ θεωροῦντες.

ἀνάγκης καὶ τῆς ἀφίκεται] Deesse puto hic vocem ἀφίστατε, & scriptum fuisse, ἐς τὸτο δὲ ἡμῶν ἀνάγκης καὶ τῆς ἀφίκεται τὰ ἀφίσταται. Alioqui necesse fuerit ut dicamus ἀφίκεται ἡμῶν dictum esse eo modo quo Latini dicerent, Eò ventum est à nobis, pro Eò venimus.

αὐτοὶ παραγαλῶν ὁ μῦθος τὰς ναῦς
ἐπὶ τῶν πατρῶν. Οἱ
μὲν δὲ τοσάυτα εἰπόντες ἀπήρσαν·
καὶ ὁ Κλυταρχὸς πενήτησιν εἰσὶ
παραπολεύσας, ἀνεκώρδεις ὡς
τῶν πόλιν. τῶν δὲ πρὸς τῶν οἱ μὲν
ἐν τῷ ὁδοῦ διεδόχουσι, οἱ δὲ παλαιοί
ἐπορεύοντο σιγῇ.

Καρχηδόνιοι δὲ οἱ μὲν δὲ τῷ τει-
χῶν ἐς τὰς πρὸς τῶν, ὁπότε ἤξου-
σι, ἀφείραν, καὶ βροδύουσιν αὐ-
τοῖς ἤρχοντο, καὶ τὰς κόμους ἐπύ-
λωντο· οἱ δὲ ἰσχυρῶν ἐπὶ τῶν σι-
σιν, ὅτε ἀναμίνοντες, ἀλλ' ἐπει-
γόμενοι μεθύν. συνδραπέους δὲ ὁ-
ρῶντες, ἔτυπον τὰ μέγαντα, καὶ
διηρώτων, οἱ μὲν, ὁμοῦ πάντας,
οἱ δὲ ἔκταν, ὡς εἶχεν ἑκατὸς πρὸς
φιλίας ἢ γνώσεως ἐς αὐτὸν, ἐπιτρέ-
φον τε καὶ πυλῶν ὁμοῦ. ὡς δὲ ἔ-
δει ἀπεκρίνατο, ἀναμίνον ὡς ἐπὶ
ὁλίγηρ σφαίρ. καὶ οἱ ἐπὶ τῷ τείχεσ,
ἀκούοντες, συναμίνον αὐτοῖς,
ὅτε εἰδότες μὲν εἶδεν, ὡς δὲ ἐπὶ
σφαίρ καὶ μεγάλῃ κηκῶ. ὥς δὲ
τὰς πύλας ὁλίγηρ μὲν αὐτὸς καὶ
συναμίνον ἐπιπίπτοντες ἀπὸ τοῦ
ὁλίγηρ δὲ διέσταν, εἰ μὴ τὸ σῶμα
ἴφασιν, ὅπρ' ἡ τῇ γερουσίᾳ ὡς
περὶ ἐντυχέν. τότε γὰρ οἱ μὲν δι-
σταντο αὐτοῖς, οἱ δὲ ὡς ὁδοποιοῦν,
ἐπιδυμῖα δὲ θάσσον μεθύν. ὡς δὲ
ἐς τὸ βουλάνηλον ἐσλήθον, ἡ μὲν
γερουσία τὰς ἄλλας μετεστήσατο, καὶ
μνοὶ συναμίνον ἐφ' ἑαυτῶν· τὸ δὲ
πλῆθος ἔξω ἀπέστησαν. οἱ δὲ
πρὸς τῶν ἀπὸ τῶν ὡς τῶν μὲν τὸ
κίχας μὲν τῷ ἰσχυρῶν. καὶ ἐνδὺς ἡ
βοή τῇ γερουσίᾳ, καὶ ὁ δὲ μὲν ἔξω
συνέβαιν. ὡς δὲ ἐπὶ τῶν οἱ πρὸς τῶν
ὅσοι ἀντιλέγον δικαιολογεῖσθαι, καὶ

extorquet fortunæ iniquitas, ut
ipsi vestram classem vocemur
contra patriam. his dictis abie-
runt. Cenforinus cum xx quin-
queremibus profectus, circa ur-
bem oberrabat. legatorum pars
diffugiebat ex itinere, plures ta-
men pergebat taciti.

Carthaginienfes è mœnibus
prospectabant quando illi veni-
rent, & impatientia morarum
capillos sibi vellebant: alii pro-
currebant obviam, cognoscendi
desiderio, & quum mœstos re-
verti viderent, plangebant ora,
& percontabantur, quidam ex u-
niversis, quidam ut quisque in a-
micum notumve inciderat, pre-
hensando & sciscitando. & ne-
mine respondente ingemisce-
bant ut rebus perditis. id quæ ex-
audiebant in mœnibus, conge-
miscebant, ignari cur, magni ta-
mèn alicujus mali præfagio. Por-
ro in aditu portæ conferti pene
conculcabant se invicem: nec
multum aberat quin legatos dis-
cerperent, nisi hoc tantum pro-
tulissent, sibi opus esse primum
seniores alloqui. tum verò alii
decedebant eis de via, alii turbam
etiam dimovebant, quo matu-
rius rem cognoscerent. Ubi verò
introgressi sunt in curiam, senio-
res aliis semotis soli confederunt:
plebs curiam foris circumstetit.
legati ante omnia renuntiavunt
jussu consulum. moxque concla-
matione orta, in curia, plebs
quoque foris clamorem reddidit.
deinde legatis narrare pergenti-
bus quid pro sua causa protulissent in medium, quibusque pre-
cibus

ἔπλα παροδόντας, δόπωνεν οὖν τῇ πατρὶδι ἀπολισσόμεν. μέγιστα δ' αὐτὰς ἐς ὄρεσιν ἀνέλαμον αἱ μητέρες αἱ τ' ὀρέων, οἷα πνὲς ἐκ τρυγασίας ἐρίωντες, ἐν τρυγασίαις μετ' ὁλοκαυγῆς ἐκείσθαι, & τὴν ἐκδοσιν τ' παύδων σπέρουσαν, καὶ τὴν αὐτῶν διπλήρῃσιν ἐπεγαλῶν δὲ αὐτοῖς, ὡς θεῶν ἀμυνομένων αὐτοῖς ἀντὶ τ' παύδων. ὁλίγων δ' ὅσον ἐσθφρονεῖ, πᾶς πύλος ἀπεκλείσται, καὶ τὸ τεῖχος λίαν ἀντὶ καταιπελτῶν ἐπλήρου.

H ἢ βουλὴ πολεμῆν μὲν ἐψηφίστατο αὐτῆς ἡμέρας, καὶ τὰς δόλους ἐκέρχεν ἰλασθεύς εἶναι. πρώτη γὰρ ἡ εἰλοντο, τ' μὲν ἐξω πείραξαν Ἀσδρούαν, ᾧ θάνατον ἐπικέρυκτον, ἡ δὲ ἐκέρχοντο, καὶ πᾶς ἐξέπερχον, αὐτὲ δεησάμενοι μὴ μενοεισιναι τῇ πατρὶδι ἐν ἐχάτῳ κινδύνῳ, μηδὲ ἀντὶ ἀνάγκης ἡδικήσῃ. Πάμοισιν δὲ δὲν νῦν ἀναφέρειν. οὐτὸς δὲ τῶν ἡμέρων πρώτης ἑτέρῳ Ἀσδρούαν, θυγατρὶδος Μασσινάστου. ἐπεμύσαν ἡ ἐς τὰς ὑπάρχουσας, αὐτοῦτες αὐτῆς ἡμερῶν τελέχοντο ἀνοχῆς, ἵνα πείραξουσιν ἐς Πάμοιν. ἀποτυχόντες δὲ & τότε, ἐπὶ θυμῶσιν ἐγίνοντο μεταβολῆς τε καὶ πόλεως, ὅπου πᾶσι μύλλον ἢ τὴν πόλιν ἐκλίπεν. ταχὺ ἡ δὲ θέρους ἐκ τ' μεταβολῆς ἐνέπικταντο, καὶ δημιουργοὶ μὲν, τὰ δημόσια πείρα, & ἐργὰ πάντων, καὶ εἰ π' ἄλλο ἐνεργῶσιν ὄν, ἐγένετο. εἰργάζοντο τε ὁμοῦ ἀνδρες τε & γυναῖκες, ἡμέρας τε & νυκτός (μὴ ἀναπαύομενοι, καὶ οὔτε ἀργύμενοι παρὰ μέρους, ἐπὶ ὅσῳ τακτῷ) θυρεὺς ἐκαστὴν ἡμέραν ἐκείσθαι, & ἐξίφθαι τελευτήσιν, & καταιπελτῶν βέλη χίλια,

Matres obfidum filios ablegatos exprobrant primoribus.

Senatus eadem die bellum decrevit, & servos per præconem pronuntiavit liberos. duces autem elegere, foris Asdrubalem, quem damnarant capitis, habentem jam armatorum xx. m. moxque ad eum quidam procurrit, rogaturus ut acceptæ injuriæ vellet oblivisci in extremo patriæ periculo: quæ metu Romanorum coacta in immerentem peccaverat. intra moenia verò alterum Asdrubalem, Masanissæ nepotem ex filia, rursusque à cos-

55
Servi ad libertatem vocati. Asdrubal prius capitis damnatus, eligitur dux Carthaginiensium.

Asdrubal alter, Masanissæ nepos.

potem ex filia, rursusque à cossetur nuntios petierunt xxx diebus inducias ut legatos Romam mitterent. repulsi autem tunc quoque versi sunt ad miram audaciam, quidvis passuri potius quàm urbem deferrent: mutatis enim animis omnium, templa fanâque & alia loca spatiosa vertunt in officinas publicas, ubi interdum noctuque viri pariter ac foeminae incessanter operabantur, cibum per partes accipiendo certo tempore: efficiebantque singulis diebus clypeos centum, trecentos gladios: tela quæ ex catapultis mittuntur, mille: tragu-

las

Carthagi-
nienſes ra-
dunt ſuas
fœminas
præ alio-
rum pilo-
rum ino-
pia.

las & lanceas quingentas, cata-
pultas quotquot poterant. has ut
tendere poſſent, raſerunt ſuas
fœminas, quum aliorum pilo-
rum eſſet inopia.

Dum Pœni tanta cura bellum
apparant, conſules, vel quia non
libebat ſtatim rem tam inſolen-
tem aggredi, vel quia facile vide-
batur, exarmatam urbem, quan-
docunque placeret, vi capere,
cunctabantur etiam, rati remiſ-
ſuros impetum præ inopia: ut in
anguiſtis rebus ſolet fieri, ut qui
primum contradicunt, proce-
dente tempore conſiderata re
melius, timeant potentiores of-
fendere: quando & Carthagi-
nienſium unus, conjiciens cives
jam metu tentari, & in concio-
nem progreſſus, quaſi acturus al-
liud, auſus eſt dicere, è malis eli-
genda minima inermibus, nil diſ-
ſimulans ſententiam. At Maſa-
niſſa indignabatur Romanis,
moleſtè ferens quòd quum ipſe
peſſum dedidiſſet Pœnorum potentiam, alios videret ſeſe ingeren-

Maſaniſſa
Romanis
indigna-
tur.

συνία ἢ ἐ λόγους πεντακσίας, καὶ
καταπέλτας ὅσους διωηθέειν. ἐς δὲ
ταῖς ἐπιτάσεσιν αὐτῶν ἀπέκτερον τὰς
γυναικας, τελεχῶν ἑτέρων δότορες.
Ἐ οἱ μὲν ἐν τέτρῳ πεδῆς καὶ πε-
ντακσίας ἦσαν.

Οἱ δὲ ὑπαιτοὶ, τὰς μὲν καὶ
ὄκνη μὴ εὐδὺς ἐπιχειρῆν ἐς ἔργον
ἀλλόηκτον, αἶμα δὲ, καὶ τὴν πολλὰν
ἀνοπλὴν ἔσαν λήψαθ καὶ κρατῶ-
ν ὅτε θέλοιεν ἡγεμῶν, διέμελλον ἔ-
παι Ἐνδῶσιν αὐτὰς ἐνέριζον ἐν
τῷ δότορας· οἷον ἐν ταῖς δουρασί-
σιν ἀπὸ φιλεῖ, εὐδὺς μὲν ἀντι-
γὰν, παρῶν δὲ ἡρόνου καὶ λογι-
σμοῦ, φέρον ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῶν
των. ἀ καὶ τῷ Καρχηδονίῳ τὸ αὐ-
τῶν εἰκόσας σφῶν ἡδὴ τὸ δὲ αὐ-
πτεῶν, ἐτολμήσεν ὡς ἐπὶ δὴ τὸ ἀλ-
λο παρελθὼν ἐς τὸ μέσον εἰπεῖν, ὅ-
τι καὶ τῷ κακῶν ἐπιλέγεσθαι τὰ μα-
τεριώτερα, ὅπως ἀνοπλῆς, ἐπι-
στροφῆς ἐπὶ τὴν γυναικῶν. Μασ-
σανίσης δὲ ἤχθετο Ρωμαίοις, καὶ
ἔφερε βαρέως, ὅτι, τὴν Καρχη-
δονίαν δυνάμειν αὐτὸς ἐς γὰρ βαλὼν,
ἀλλοιὸς

ἐς δὲ τὰς ἐπιτάσεις αὐτῶν ἀπέκτερον τὰς γυναικας.] Facitatum id ſæpius
etiam ab aliis. Capitulinus in Maximo & Balbino: Non tacenda hoc loco de-
votio eſt Aquileienſium pro Romanis, qui etiam crines mulierum pro nervis ad
ſagittas emittendas totendiſſe dicuntur. Caſar l. 3. de B. C. de iis, qui obſeſſi
erant Salonis: Praeſectis omnium mulierum crinibus tormenta effecerunt. Talia
tormenta, ejuſmodi ſunium genere inſtructa apud Rhodios quoque olim oſ-
tendebantur in teſtimonium virtutis mulierum ejus civitatis, ut tradit Ari-
ſtides in Oratione Rhodiaca. Et Byzantii, referente Dione, rudenter ca-
pillis mulierum fecerunt. Romani etiam antiquiſſimis temporibus, cum Galli
Capitolium obſiderent, iſdem inopia aliorum pilorum uſi fuerunt, malue-
runtque pudiciſſimæ feminae, deſormato ad tempus capite libere vivere cum mari-
tis, quam cum hoſtibus integro. ut loquitur Vegetius. In cuius rei memoriam
Veneri calvæ ædem conſecraverunt. Apri autem ad eam rem erant mulie-
bres capilli & nervorum vicem ſupplebant: ſiquidem cum longi ac tenues
eſſent, atque oleo inter plectendum perfunderentur, vires & intentionem
validam accipiebant, adeo ut parum à nervorum robore abeſſent. Vide
porro quæ Stewechius ad Vegetii lib. 1v. c. 9. adduxit.

ἄλλους ἐώρεσεν τῷ ἐπιγραμμῶσι αὐ-
τοῖς ἐπιτείνοντας τε, καὶ ἡ κρινώ-
σαντες αὐτῶν πρὸν ἐπελθεῖν, ὡς οὐ
τοῖς πύλαις πολέμοις ἐποίησαν. ὁμοῦ
δὲ αὐτῶν τὴν ὑπὸ αὐτῶν διαπορεύμε-
νον ἐκκαλούμενον ἐπὶ συμμαχίαν,
ἔφη τὴν συμμαχίαν πέμψειν, ὅ-
τιν ἐφ' ὅθεν δεικνύμενον. καὶ μετ' ἡ
πολὺ πέμψας, ἤγετο εἰ πρὸς ἡδὴ
δόντων. οἱ δ' ἔφρασαντες αὐτῶν τὸ
σῶμα, ἡδὴ δὲ τοῖς ἀπιστοῦντες
ὡς δυσδιδραμόντι, ἀπεκρίναντο πα-
ρῶντες ὅτε δεηθείεν. ὅτε δ' ἄρ-
χης τῷ στρατῷ ἐπὶ πύλιν ἐφρόντισον,
ἐκ μόνης ἔχοντες Ἀδρυμητῶν καὶ
Λέπτας, ἐ Σαξῶν, ἐ Ἰτύκης, ἐ
Χολλῶν. τὰ δὲ δὴ λοιπὰ Λιθύης καὶ
πάντα ἐπὶ ὑπὸ Ἀσδρυβῶν, ὅθεν
ἐκείνῳ ἀρχῶν ἐς Καρχηδονίαν ἐπεμ-
πει. ὁλίγων δὲ ἐς ταῦτα διὰ τε-
φεισῶν ἡμερῶν, οἱ μὲν ὑπῆσαν
παρῶντες ἀμφὶ τῇ πόλει τῇ Καρ-
χηδονίαν, ἐς μαχίμῳ ἐπεδυσμῖνοι,
καὶ ἐπεχείρουν. καὶ ἡ πόλις οὐ μὲν-
χῶν ἐκλῆπου μεγίστου, χερρόνησον π
μεγίστην ἀποστεταμένη. αὐχλὺ δὲ αὐ-
τῶν δὲ τὴν ἡπειρὸν διήγαγεν, ὅ-
τε οὐκ οὐκ ἐκείνοις ἐκείνων. δὲ
ἡ αὐχλὺ, ταμνία σενὴ καὶ ἐπι-
μήκης, ἡμισυδὲς μεγίστην τὸ πλά-
τος, ἐπὶ δυσμοῖς ἐχέει, μέση λί-
μνης τε καὶ τῇ θαλάσσης, ἀπὸ
τείχεσσι ἐκείνην ἐστὶν. καὶ ἡ πύ-
λας μεσημέριον ἐς ἡπειρὸν, ἔνθα καὶ ἡ
Βύρσα καὶ ἐπὶ τῇ αὐχλὺ, τε-
πλῶν τείχεσσι. τῶν δὲ ἐκείνων καὶ
ὑψὺ μὲν πύλιν τετακέναι, χα-
λεῖς ἐπὶ πύλιν τε καὶ πυργῶν, οἱ ἐκ
διπλοῦς διὰ τῶν αὐτῶν αὐτοῖς τε-
τρεσφοῖς ἀφείκοντο, βαλόντες δὲ
ποδῶν τετακέναι. διόσφοι δὲ καὶ
ἐκείνων τείχεσσι τὸ ὑψὺ, καὶ αὐ-

tes usurpare victoriae titulum,
non communicato consilio
priusquam trajicerent, sicut su-
perioribus bellis solebant facere.
attamen consilium animum e-
jus pertentantibus & auxilia po-
scentibus, ait se missurum ubi o-
pus eos habere senserit. nec mul-
to post misit qui percontaretur
ecquid opus habeant. Qui non fe-
rentes ejus superbiam, & ut irato
jam diffidentes, responderunt se
postulatuuros, si opus habuerint.
de commatibus autem valde soli-
citi erant, qui subvehebantur
tantum ex Adrumeto, Saxo,
Lepti, Xolla & Utica. nam Afri-
cae reliqua tenebat Asdrubal om-
nia: & inde commeatu mitte-
bat Carthaginem. inter haec pau-
cis diebus absumptis, ambo cof-
ad eam admovent instructum
exercitum, oppugnare parati. Si-
ta erat in intimo sinu magno, pe-
ninsula similis. cervix enim eam
à continente separabat, lata vi-
ginti quinque stadia: ab ea qua-
dam lingua oblonga, semista-
dium lata, excurrebat versus oc-
cidentem, inter stagnum & ma-
re, rupibus undique munita &
muro simplici. versus meridiem
& continentem, ubi etiam Byrsa
erat in cervice, murus triplex
fuit, altus triginta cubitos, ab-
que propugnaculis & turribus:
quae binorum jugerum spatii in-
ter se distabant per circuitum, ni-
xæ fundamentis triginta pedum,
singulae contignationum qua-
tuor. muri verò ad secundam
contignationem pertingebant.

erant

56

Mafaniffæ
superbia.
Mafaniffæ
diffidunt
Romani.

Saxus
Urbs.
Leptis.
Xolla.

Situs Car-
thaginis.

erant autem fornicati & capaces, in quorum infima parte ecc elephanti stabulabantur, adjunctis pabuli promptuariis: superius erant quatuor millium equorum stabula, cum hordei penuariis, virorum quoque diverforia, viginti millium peditum, quatuor millium equitum, tantus apparatus bellicus ordinarium locum habebat in solis mœnibus. angulus autem qui ab hoc muro præter dictam linguam ad portum flectebatur, solus erat debilis & humilis, neglectus à principio. hi portus sic erant dispositi, ut navigatio esset ex alio in alium, & ab alto unum commune os patebat, latum pedes septuaginta: quod claudebatur catenarum ferreis. Primus portus negotiatorum erat, & in eo tabernæ in nautarum usum, multæ, varii generis: interioris verò portus in medio fuit insula, quæ, sicut & portus, perpetuas habebat crepidines magnas, navibus refertas, quæ c c x naves caperent: his cellæ imminebant, ubi condebantur instrumenta triremium. unum autem quodque navale in fronte habebat duas columnas operis Ionici, ut circumspicientibus representarent speciem portus tam in portu quàm in insula: in qua erat & præfecti classis prætorium, unde tubicen solebat canere classicum, & præco edicere, & præfectus prospicere. erat autem hæc insula ori portus opposita, & in longum spatium pat omnia quæ in alto fierent, c

τὰ ἡγίῳ τε ὄντι καὶ στρατῷ, καὶ πα-
 ρῇ ἐν αὐτοῖς ἐλεφαντὲς τετακ-
 τισαί, καὶ ἡσυχασταὶ περιεκέντο αὐ-
 τοῖς τῷ στρατῷ. ἰπποκασίᾳ δὲ ὕ-
 περ αὐτῶν ὡς τετρακιζλίους ἰπ-
 ποῖς, ὁ παρὶς ἡλίου τε ὁ κελ-
 ῖνος, ἀνδράσι τε καὶ ταυροῖς, πε-
 ζοῖς μὲν ἐς δυσμενέας, ἵππευσί
 δὲ ἐς τετρακιζλίους. τοσούτῃ πυρο-
 σκιδῇ πολέμου διετάκτο ἐπι-
 μελῆναι ἐν τοῖς τάξεσι μισθοῖς. γυναι-
 κῶν δὲ ἡ παρὶς τῶν γυναικῶν ἐν τῷ
 ἔργῳ ἐπὶ τῶν λιμένων ἀπεί-
 κηται, ἀδελφεῖς δὲ μόνῃ καὶ τα-
 κτῇ, καὶ ἡμέλει τοῦ ὄρους· οἱ δὲ
 λιμένες ἐς ἀλλήλους διεσπέντο, ὁ
 ἑσπλῆς ἐν πελάγους ἐς αὐτῶν ὡς
 εἰς εὐρύ, πᾶσι ἐδιδυμῆντα· ὃν ἀ-
 λυσεσιν, ἀπέκλινον σιδηρεῖς. ὁ μὲν
 δὲ ὥσπερ ἐμπαροῖς ἀνέιτο, καὶ
 πείσματα ὡς ἐν αὐτῷ πυκνά καὶ
 ποικίλα· τῷ δὲ ἐν τῷ ἐν μέσῳ νῆ-
 σι ὡς, καὶ κρητῖσι μεγάλας ἡ
 τε νῆσος καὶ ὁ λιμὴν διεκίπτετο.
 νεωρῶν τε ἔμενον καὶ κρητῖδες αἰ-
 δεῖ, ἐς ναῦς ἀλκασίας καὶ εἰρη-
 σι πεποιμένους, καὶ περὶ αὐτοῖς
 νεωρῶν, ἐς τετρακιζλίους οὐκ ἐκ-
 κινῶν δὲ ἐκ τῶν νεωστικῶν αὐτοῖς
 νικῶν δύο, ἐς εἰρηναίους τῶν ὄψιν
 τῷ τε λιμένι καὶ τῷ νῆσῳ ἀπεί-
 ροντες. ἐπὶ δὲ τῷ νηυσὶ σκλήρῃ πε-
 ποτῇ ναυαρχῶν, ὅθεν ἔδωκε καὶ
 πάλαι τῶν σημειώσεων, καὶ τῷ κί-
 ρου ἀπείρῳ, καὶ τῷ ναυαρχῶν ἐ-
 φαρῶν. ἔκειτο δὲ ἡ νῆσος καὶ τῷ
 ἑσπλῆν, καὶ ἀντεπεπνυτο ἰσχυρῶς· ἵνα
 ὁ, τε ναυαρχῶν τε ἐν πελάγους
 πᾶσι ἐφορᾷ, καὶ τοῖς ἐπιπλοῦσι
 ἀφάνῃς, ἡ τῷ πᾶσι ἡ ὄψιν ἡ ἀνα-
 bat, ut praefectus procul videret
 cerum adnavigantibus non essent

ὧς. ἔ μὲν ἂν τοῖς ἐς πλεῖστα ἔμ-
 πόροις ἐνδὺς τῷ τῷ νῶμα σὺ-
 σπῶ τείχος τε γὰρ αὐτοῖς διπλὴν
 πεικνύει, ἔ πύλαι αὖ τες ἐμπό-
 ρες δ' αὖ τ' ἀσπίδος λιμένας ἐς τὴν
 πόλιν ἐπέφρον, ἔ διερχομένους τῷ
 νῶμα. ἔ τω μὲν εἶχε ἡ πόλις ἡ
 Καρχηδονίαν ἡ τότε. οἱ δ' ὕπαισι,
 διελομένων τὸ ἔργον, ἔσταν ἐπὶ τῷ
 ποταμῷ, Μανίλιος μὲν δ' αὖ τ'
 ἡπείρα καὶ τὸν ἀνχένι ἐγχεῖν τε-
 τὼ τείχεσσι, καὶ βραχὺ ἐπιτείχε-
 σμι τὸ ἐπ' αὐτῇ βιοσέμεν, καὶ
 ἐπ' ἐκείνῳ τῷ ὑψηλῷ τείχεσσι. Κλυ-
 σωσεν δ' ἡ κλίμακας ἐκ τῆς γῆς καὶ
 νεῶν ἐπέφερε καὶ τὴν ἀσπίδα τῆς
 χερσὶν χερσίν. ἀμφὺ δ' ὡς ἀνὸ πλιν
 κατὰ φρονέον, ὡς ἐντυχόντες ὁποῖς
 τε κακοῖς ἔ ἀνδρῶν πεισθύνει πει-
 ρολόγῳ, κατὰ πλάγῳ καὶ ὑπε-
 χέρον. ἔ ἐνδὺς αὐτοῖς τῷ τῷ πει-
 στον ἀντικατέκει, ἐλπίσαν ἀμα-
 χεῖ λήψασθαι τὼ πόλιν. ὡς δὲ καὶ
 αὐτῶν ἐπιχείρον, καὶ αὐτῶν ἀπὸ
 τῶν γαλῶν, τὰ μὲν τ' Καρχηδονίαν
 φρονέοντα ἐπ' ἔργον. οἱ δ' ὕπαισι,
 διεδοῖτες Ἀσδρὺβαν, ὅπουθεν σφῶν
 ὑπὲρ τῷ λιμένι δὲ ἐν κακῷ
 Ἀσδρήματι ἔσταντο πεδόμενον, ὡ-
 χέρον καὶ αὐτοῖς δύο στρατόπεδα.
 Κλυσώσεν δ' αὖ ἐπὶ τῷ λιμένι ὑπὸ
 τοῖς πύλαις τῆς πόλεως, Μανίλιος
 δ' ἐν τῷ ἀνχένι τ' ἐς τὴν ἡπείραν
 ὄδῳ. ὡς ἡ αὐτοῖς ἐν γάρ τῷ τῷ
 στρατόπεδῳ, ὁ Κλυσώσεν ἐπὶ ὕλῃ ἐς
 μεχανῶν διεπλάσσει Ἀσδρήματι
 καὶ ἀπὸ αὐτῶν ὑποτόμων ἐς πεντακ-
 σίους ἀνδρας, ὅπλα τε ποικίλα, ἱ-
 μίλων καὶ ἀφ' ἰδίων αὐτῶν τ' Καρ-
 χηδονίαν ἰσχυρῶς πεισσαν, καὶ
 ὁ Φαμαξίαν ἐπ' αὐτοῖς τῷ. καμίστας
 δ' ὅρας πᾶσι ὕλῳ, μεχανῶν ἐ-

conspicui recessus portuum, imò
 ne mercatoribus quidem por-
 tum suum intrantibus statim in
 conspectu erant navalia, nam
 circumdata erant muro duplici :
 & porta negotiatores ἐπὶ primo
 portu in urbem trans mittebat,
 non transeuntes per navalia, hæc
 erat illo tempore facies Cartha-
 ginis. Coss. partitis operis hostem
 aggressi sunt, Manilius per cervi-
 cem à continente, repleturus par-
 fossam, & expugnaturus par-
 vum murum ei superpositum, ac
 deinceps alta mœnia : Censori-
 nus scalas à terra & navibus ad-
 movens in illo neglectum muni-
 tio angulo. Ambo autem hostem
 ut inermem contemnebant, donec
 oblatis sibi novis armis & vi-
 ris mirè alacribus, miraculo ter-
 riti, retrocesserunt, offendendo
 mox in limine, quum sperassent
 sine certamine se urbe posituros.
 iterato deinde conatu, quum
 rursum non succederet, creve-
 runt Pœnorum animi. coss. verò
 timentes Asdrubalem, qui à ter-
 go super stagnum non longè ca-
 stra posuerat, & ipsi bina castra
 muniverunt : Censorinus ad sta-
 gnum sub urbis mœnibus, Mani-
 lius in cervice quâ in continen-
 tem itur, castris permunitis Cen-
 forinus stagnum trajecit, petens
 materiem fruendis machinis,
 ubi amisit circiter D fabros ma-
 teriarios, & arma multa, repen-
 tē invasus ab Himilcone Cartha-
 ginensium equitum præfecto,
 cui Phamæas cognomen erat.
 abstulit tamen materiam quan-

Manilius
& Censori-
nus aggre-
diuntur
Carthagi-
nem.

58

Himilco
Phamæas
Carthagi-
nensium
equitum
præfectus.

G

tum

ζοντο, ὡς ὑπὸ γυναικῶν ἀνδρῶν κα-
ταφρονήδμοι, καὶ θεοσιώως ἐπιπλή-
δυν. Σικελίαν δὲ, ὡς μετ' ὀλίγον
εἶλε Καρχηδονία, καὶ ὡρᾷ τέτο
Ἀφρικανὸς ἐπεκλήθη, χιλιάρχῳ
τότε, ἀνὴρ, καὶ τῶς αὐτοῦ λόχους
ἐς πολλὰς διελών, καὶ σήσας ἐν Δα-
σήμεναι ἐπὶ τῇ τειχίῳ, κατένευ
μῶρ ἐς τὴν πόλιν οὐκ εἶα' τὰς δὲ
ἐσπιδόντες, ἐξωθούμενους ὑπὸ τῇ
Καρχηδονίᾳ, πάντες αὐτοῖς ἐπι-
πεσόντων, ὑπὸ δέχετο, καὶ ἀπέσω-
ξε. καὶ τὸ αὐτὸ ὥρῳ αὐτὸν ἐπὶ δό-
ξης ἐποίησεν, ὁ δὲ οὐλοτέρῳ τῷ στρα-
τηγῇ φανέντῃ. * ἡνὶκὸς δ' ἡνὶ ἐπι-
τολή. καὶ τὸ Κλυσιᾶς στρατόπεδον
ἐν οὐκ, περικυκλῶν ἐπὶ λίμνῃ περικυ-
κλῶν ἐ βαρεῖα ὕδατα, καὶ ὑπὸ τεί-
χεσι μεγίστοις, καὶ κατεπλεόμηνον ἐν
τῇ θαλάσῃ. ὅθεν ὁ Κλυσιᾶς
ἐς τὴν θαλάσσαν δὸτ' ἡ λίμνης με-
τεστρατοπέδουσε. καὶ οἱ Καρχηδόνιοι,
ὅτε γήνοιτο πινύμεν ἐς τὰς Ρω-
μαίους ἐπιφόρον, σκαφῆς φρυγέ-
ων ἐνυπνίαν εἰλγον ὑπὸ τοῖς τεί-
χεσιν, καὶ κατ' ὁράμῳ τῶς πολεμίας,
δὸτ' ἡνὶκὸν εἰ δὲ ἐπὶ κατέπτοντες ἐ-
μελλοὶ γρήστον κατεφανέις, θεῖον
αὐτοῖς ἐ πῶσαν ἐπιχρόντες, ἀνέ-
την τὰ ἴστω, καὶ πλησύντες ἀνέμῳ,
πῦρ ἐνέβαλλον ἐς τὰ σκάφη. τὰ δ'
τὰ τε ἀνέμῳ καὶ τῇ ῥοπῇ τῷ πυρὸς
ἐς τὰς Ρωμαίων ναῦς ἐσθλῆτο καὶ
ἐλυμαίνετο, καὶ ὀλίγον τ' ὅλον κα-
τέφλεξε.

Μετὰ δὲ ἐ πολὺ Κλυσιᾶς
μῶρ ἐς Ρώμην ἦκετο δόχμαρσιώ-
σαν. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τῷ Μανιλίῳ
δραστήτερον ἐπικαιντο καὶ νυκτός, οἱ
μῶρ, ὅπλα ἔχοντες, οἱ δὲ, γυναικῶν,
συνιδίαις φέροντες, ἐπεπιδεσαν τῇ καὶ
σφῆς τὰ φῶρ τῷ Μανιλίῳ, καὶ τὸ κατὰ κράτος διέσταν. δόξαμένῳ δὲ (ὡς

lites, ut videre se contemni ab
inermibus, insilierunt alacriter.
Scipio verò, qui paulo post Car-
thagine capta cognomen Africa-
ni meruit, tunc tribunus, se con-
tinuit, & suos divisos in centurias
per intervalla muro admovit,
non passus in urbem descendere:
tantum eos qui repellebantur à
Poenis undique irruentibus, reci-
piebat servabatque. quod ejus fa-
ctum primum comparavit illi
gloriam, viso plus quàm consul
sapere. * communis autem erat
epistola. Censorini castra tum la-
borabant morbis, ut stagnantibus
aquis apposita, & à mari dis-
clusa magnis aedificiis, quamobrem
consul ea transmovit ad mare.
Carthaginienfes, observato
vento qui ad Romanos ferret,
scaphas sarmentis stupràque re-
plerunt post sua moenia, ne vide-
rentur ab hostium classariis.
deinde circumactas priusquam
in conspectum venirent, persuf-
derunt pice ac sulfure, & oppan-
sis vento velis ignem immiserunt
in cas. Illa vento ac vi flamma-
rum ad Romanas naves appulsa
penè totam classẽ concrema-
runt.

Censorinus paulo post in ur-
bem comitiorum causa profe-
ctus est: tum Poeni audacius ur-
gebant Manilium, erumpentẽs
que noctu, partim armati, partim
inermes, tantum pontes feren-
do, aggressi sunt fossam Manilii
proximam, & vallum coeperunt

Scipio
Carthagi-
ne capta
cognomen
cepit Afri-
cani.

59
Scipio
consule
pruden-
ter habi-
tus.
Censorini
castra
morbis la-
borantia.

Tota pene
classis Ro-
manorum
concrema-
ta.

Censori-
nus comi-
tiorum
causa in
urbem
profectus.

Scipio ite-
rum egre-
gie servat
exerci-
tum.

60

convellere. turbato autem intus propter nocturnum tempus milite, Scipio procurrit cum equitibus per averſam portam, quā nullus hostis aderat: circumvectuſque, Pœnos perterrituit. atque ita in urbem ſe receperunt. in hac nocturna formidine Scipio viſus eſt iterum egregie ſervaffe exercitum: Manilius caſtra magis etiam munit: muro extructo ubi vallum fuerat, & ad mare caſtello navibus recipiendis erecto, quod commeatus appellerent. deinde ad mediterranea verſus, decem peditum, duobus equitum millibus agros populatus eſt, additis lignatoribus, pabulatoribus, frumentatoribuſque: his populatoribus tribuni per vices præerant. Phamaëas autem præfectus Aſſorum equitum, juvenis ad pugnas impiger, equos in uſu habens parvos, celeres, herba contentos, ſi deſint alia, ſiſis famiſque quoties opus eſſet patientes, in arbuſtis aut vallibus latitans, quoties videret hoſtem agere diſſolutius, advolabat è latrebris, in morem aquilæ, & damno dato in tutum ſe recipiebat: ſed quando ad Scipionem vices ejus præfecturæ redibant, nuſquam apparebat. Nam ille ſemper pedites in ordinibus, equites in equis continebat: & inter frumentandum non prius ſolvebat ordines, quàm campum quem demeſſurus erat, circumdaret equitibus & ſcutatis peditibus. tunc quoque ipſe obequitabat cum turmis aliis, & meſſores ſecedentes à ceteris, aut excedentes circulum, ſeverè caſtigabat.

ὁ νυκτὴν) τὸ ἑνὸν, ὁ Σκιπίων ἐξέ-
δραμεν σὺν ἱππεύσιν ἐν τῇ στρατο-
πέδῳ, καὶ πύλιν ἀλλὰς ἦντα εὐδαί-
μονως. ἔπειτα δὲ αὐτὸν τὸν Καρ-
χηνίαν κατεφύλαξε: οἱ δὲ ἀνελ-
θόντες ἐς τὴν πόλιν. καὶ δεύτερον ὁ
Σκιπίων εὐδαίμονως τὰς ἐργὰς ἀνελ-
θόντες Ρωμαίων ἐν νυκτὴν ἱερου-
σολύμων. ὁ δὲ Μανίλιος τὸ πρὸς στρα-
τοπέδῳ ἐπὶ μὲλλον ἀρχέου, τὴν
ἀντὶ χάριτος αὐτῷ ἀνελθόντες, ἔ-
πέσειον φέρων ἐνταῦθα ἐπὶ τῇ
λασίῳ, ἀλλὰ τὴν κατεπλήθυνον
ἀρχόν. τὴν περὶ δὲ ἐς τὰ μεσο-
γῆα, μερῶν περὶ εἰς ἱππεύ-
ταις τὴν χώραν ἐπὶ τῇ, ἐν-
δομῶν τε καὶ ἱερουσόλων, καὶ ἀ-
ρχόν συλλέγει. ἦντο δὲ αἱ τῶν
ἀπονομιῶν χαλάρῳ ἑτέρῳ
παρ' ἐτέρῳ. ἔπειτα δὲ Φαμαί-
ας ὁ ἱππεύ-
χῳ ὁ δὲ Λιούαν, νέου τε ὡς ἐπὶ
καὶ ἀρχόντες ἐς μέγας, ἔ-
πειτα δὲ μικροὶ καὶ περὶ
καὶ πομφυγῶν, ὅτε μὲν εἴη, ἔ-
φέρουσι δὲ τῷ, εἰ δέησε, ἔ-
πειτα δὲ ἀποκρυπτόμενοι ἐν λόχοις
ἢ φέρουσι, ὅπῃ τὴν ἀμελῶν
ἰδίῃ, ἐφίπτετο ἐξ ἀφανῶς, ὡς πῶς
αὐτοῖς, ἔπειτα δὲ ἀποκρυπτόμενοι ἐπὶ πᾶσι
ὅτε δὲ Σκιπίων ἀρχόν, εὐδαίμονως
ἐπεφάνη. ὁ γὰρ τοῖς Σκιπίων αἰ-
σωτέαρχοις ἦν τὰς περὶ, καὶ
τὰς ἱππείας τῇ ἱππῶν ἐπὶ οὐκ ἔ-
πειτα δὲ τὰς ἀπονομιῶν, ἔπειτα
διέλει τὴν σὺνταξιν, ἢ τὸ πᾶν
ὁ ἔμελλε θελεῖν, ἱππεύσι ἔπειτα
ταῖς ἀνελθόντες. ἔπειτα δὲ καὶ
αὐτοῖς ἐτέρῳ ἱππῶν ἱππῶν πε-
ρίη, ἔπειτα δὲ θελεῖν τὴν ἀπονο-
μίαν ἢ ἐξόντα τὴν κύκλῳ, περὶ
ἀνελθόντες.

ἐνταῦθα

ἐλάλῃεν ὅθεν ὁ Φαμίαιος σὺν ἐ-
πεχείρει μῦθον. καὶ γινόμενος τῆδε
συνεχῶς, τὸ μὲν κλέει ἤθετο τῷ
Σκιπίωνι οἱ δὲ ἑταροὶ χιλιάρχοι
καὶ φρόνον ἐλογοποιῶν, ξενίαν ἐν
πιτέρων ἐν Φαμίαια σὺν Σκιπίω-
νι τὴν τῆδε πείπον. Λίαν δὲ τοῖς
ἐς πύργους καὶ φρούρια (ἀ πολεῖα
ἢ ἐν τῇ χώρᾳ) κατεφύγεσιν, οἱ
μὲν ἄλλοι χιλιάρχοι ἀποτόνουντο &
μεθύνοντες, ἐπεὶ πᾶσι ἀπίστον ὅ ὃ
Σκιπίων ἐς τὰ οἴκη παρέπεμπε,
καὶ δὲ τῆδε ἐπεὶ ἡ Σκιπίων
ἀφικέσθαι συνετίθετο εἰδὲς. ποσὺν
τῇ δόξῃ αὐτὸς ἀνδρείας τε περὶ καὶ
πίστεως καὶ πατρὶς τοῖς ἰδοῖς δι' ὅλι-
γας γρήγορον καὶ παρὰ τοῖς πολε-
μίοις. ἐπικυλῶντων δ' αὐτῶν ἀ-
πὸ τῶ ἀπονομῆς ἐς τὸ στρατόπεδον,
οἱ Καρχηδόνιοι νυκτὸς ἐπέδεντο τῷ ἐ-
πιείῳ, καὶ διόρυγον ἢ ποικίλῃ
συνεπύκνωσαν ἐς ἐκπληξιν τῷ ἐν
ἑστῇ Καρχηδονίᾳ. ὁ μὲν οὖν Μανί-
λιος τὸ στρατὸν ἐνδοῦ συνεῖχεν, ὡς
ἐν ἀγροῖα & κατὰ ὁ δὲ Σκιπίων
ἰππέων ἱλας δύο λαῶν, ἐπὶ γε
μετὰ δάδων ἡμερῶν, ἀσθενῶν,
ἀπὸ τῶν νυκτῶν μὴ συμπλέκεσθαι,
ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἡμέρᾳ ὅτι σὺν τῷ πυλὶ, καὶ τὸ
πληθὺς ἐπιφανέν, καὶ φρόνον ἐμ-
πιστευμένων παρέχον ἀεὶ μίχρῃ
ταρσοσύνῳ διχόθεν οἱ Καρχηδο-
νιοί, κατεπλάσαντο & ἐς τὴν πό-
λιν ἐφύγον. & τότε τοῖς Σκιπίων
καταβύβαντο ἀσθενήσαντο. ἢ δὲ
ἀπὸ φόβου ἐπὶ πᾶσιν ἔργοις,
ὡς μὲν ἀπὸ ἀπὸ τῶν πατρῶν & Μα-
κεδόνων ἐλόντων Παύλου, καὶ τῷ
Σκιπίωνι, ἐς ἃ κατὰ θεοῖν ἀ-
νείληντο.

& Scipionibus, in quorum adoptatus fuerat familiam,

quamobrem Phamaeus hunc so-
lum non audebat aggredi. quod
Scipionem non audeat ag-
gredi. Scipionis gloria, quam invi-
dentes ei tribuni alii, spargebant
rumores, avitum hospitium esse
Scipioni cum Phamaeae familia.
quumque Afri in turres & castel-
la, quae multa erant in ea regio-
ne, confugerent, alii tribuni ex
pacto dimissos adoriebantur in i-
tinere ex insidiis. Scipio verò eos
domum deducebat: quamobrem
nisi praesente Scipione, posthac
nemo pacisci voluit: adeo virtu-
tis illius fideique opinio quoti-
dianis ferè accessionibus cresce-
bat apud suos pariter ac adver-
sarios. A populatione autem rever-
sis ad castra, Poeni castellum na-
vale noctu sunt aggressi magno
tumultu, constrepente ad incu-
tiendum terrorem etiam urbana
multitudine. tum Manilius mili-
tem intus continuit, periculum
non satis intelligens: Scipio ve-
rò, assumptis duabus alis equi-
tum, excurrit cum accensis faci-
bus, praemonitis suis ut propter
noctem abstinerent à pugna,
tantum circumcursando cum i-
gnibus praeberent multitudinis
speciem, & territarent quasi jam
jam invasuri, donec Poeni ab u-
troque latere infestati metu in
urbem refugere. Et hoc quoque
accessit ad alia Scipionis praeclara
facinora: ob quae in ore erat o-
mnibus, ut solus dignus patre
Paulo, debellatore Macedoniae,
Macedo-

Phamaeus
Scipio-
nem non
audet ag-
gredi.
Scipionis
gloria in-
vidiae ob-
noxia.

Virtus &
fides Sci-
pionis.

Scipio mi-
nor in fa-
miliam
Scipio-
num ado-
pratus.
Paulus de-
bellator
Macedo-
niz.

61
Nepheris.

Manilio verò Nepherim eun-
te adversus Asdrubalem, molestè
id ferebat Scipio, videns iter esse
per abrupta faucium, & præoc-
cupata celsiora loca. ut verò tri-
bus stadiis ab Asdrubale aberant,
& ad fluminis cuiusdam alveum
progressus per acclivia fuit as-
cendendum ad eum, magnope-
re suasit ut retro reverterentur,
diditans, opus esse alio tempore
aliisque artibus adversus Asdru-
balem, sed quum ei tribuni æmuli
contradicerent, putarentque
ignaviam magis quam prudentiam
esse viso hoste retrocedere,
atque ita occasionem ei præbere
ut contemptim terga fugientium
invaderet, secundam protulit
sententiam: saltem in ripa cite-
riore castra ponerent, ut, si fo-
rent impares contra vim hos-
tium, haberent locum receptui,
quem tunc nullum habebant. illi
riferunt hoc quoque consilium.
quorum unus minabatur abje-
cturum se gladium, si non Mani-
lii, sed Scipionis parendum esset
imperio. transiit igitur Manilius,
vir ne aliàs quidem peritus ar-
tium militarium: ubi verò transi-
iit, obvium habuit Asdrubalem,
moxque magna cades utrinque
est edita. Asdrubal, postquam se
in castellum recepit, ubi nullum
erat ei periculum, observabat
quomodo abeuntes aggredere-
tur ex insidiis: qui poenitentes
jam anteaكتورum, discedebant
quod quum moram afferret in transitu,
propter pauca vada, eaque
difficilia, necessariò turbabantur ordines.
id conspiciatus Asdrubal, tum maxime incubuit:
multòsque cadebat fugæ magis

Manilius,
rei milita-
ris imperi-
tus.

Μανιλίου δὲ ἐς Νίφερον ὁδόν-
τι ἐπὶ Ἀσδρούβαν, ἐσυχιέμενον ὁ
Σκιπίων, ὅρῳ πάντα δότικημένα
ἢ φάραγγας, & τοὺς ὑψηλοὺς πε-
λημμένα. ὡς δ' ἔδοξε στεῖλαν τετα-
νίσθοντο ὁ Ἀσδρούβας, καὶ ἐς τὴν ῥέ-
μιν καταδύντας ἐχρῆν ἀναδύνειν
ἐπὶ τῷ Ἀσδρούβαν, ἐνέκειτο δὲ τότε,
καὶ συνεβούλουε ἐραφύλας, ὡς ἄλ-
λα καὶ ἐκ τῆς μηχανῆς ἄλλης ἐπὶ
τῷ Ἀσδρούβαν δομένου. ἀντιπαύ-
σαν ἡ καὶ ζήλον αὐτῷ τῷ ἐτέρῳ χι-
λιαρχῶν, & μυλακίαν & σὺν δὲ
βαλίαν ἡγεμόνων, εἰ τὰς πολέμους
ἰδόντες ἀναχωρήσουσιν, ἐν ᾧ καὶ κα-
ταφρονεῦντες φεύγουσιν ἐπικείσονται,
δεύτερον τῶν ἡξίου, ἐρατοπέδον
ἐκ τῆς μέμνηται ἐγείρειν, ἵνα εἰ
βιασθεῖεν, ἔχοιεν ἀναχωρήσιν, οὐκ
ὄντι αὐτοῖς νῦν ἐστὶ ὅποι κατα-
φεύγουσιν. οἱ δὲ καὶ τὰτο ἐγέναντο, &
τὸ ξιφῶν τις ἡπείλησεν ἀπορρίψαι,
εἰ μὴ Μανίλιος ἀλλὰ Σκιπίων ἀν-
χοί. διέβανεν οὖν ὁ Μανίλιος, &
δὲ πάλαι ἂν ἐμπειροπόλεμος. καὶ
αὐτὰ περὶ τὴν ὁ Ἀσδρούβας ἀπ-
ήντα, φόντος τε ἡ πολὺς ἐξ ἐκα-
τέρων. & ὁ Ἀσδρούβας ἀναδραμὼν
ἐς τὸ φρούριον, εἶδε μηδὲν πε-
θεῖν ἰδύοντο, ἐφῆδε δὲ αὐτῶν
ἐπιδέσθαι. οἱ ἡ, σὺν μετανόει τῷ
μαχονόταν, ἀπὸ χόρου, ἄλλοι μὲν
ἐπὶ τὸ ῥέμας, ἐν ταύτῃ δὲ σὺν πο-
ρου δὲ ὄντι τῷ ποταμῷ, καὶ
ἀλγίστασαν δλίγων τε καὶ δυσχερῶν,
ἐς ἀπείραν διηροῦντο ἐξ ἀνάγκης.
καὶ ὁ Ἀσδρούβας κατὰ τὸν ἐπὶ
το λαμπερὸς τότε μάχισται, καὶ

πληθὺν ἔκτενεν, ἐπὶ ἀμυνορέων, ἀλλὰ φόβοντων. ἔπεισαν δὲ καὶ τὴν χιλιάρχων τρεῖς, οἳ τὴν στρατηγὸν μάλιστα ἐπεπείκεσαν ἐς τὴν μάχην. ὁ δὲ Σικιπίων, τεταχυστάς ἐκπείας ἐς εἶχον ἀμφ' αὐτὸν, καὶ ὅσους ἄλλους συναγαγεῖν ἐφύετο, διελὼν ἐς δύο, τοῖς ἐχθροῖς ἐπὶ ἡμῶν δρόμῳ πολλῷ, καθ' ἑκάστην ἀκροπόλιν τε καὶ εὐθὺς δόρυ χαλκῶντας, εἰς αὐτοῖς ἐπιόντας, καὶ πάλιν εὐθὺς δόρυ χαλκῶντας. ἔτω ἡδ' εἰρητὸν αὐτοῖς, τὰς ἡμισείας αἰεὶ καθ' ἑκάστην ἐπὶ ἐνέαν, καὶ ἀκροπόλιντας ἀπελαύνειν, ὥς περ ἐν κύκλῳ ἀσπιδόεντας. γυρομήνου ἦ τὰδε πυκνὰ, καὶ ἀσπιδόεντα ἔδενος ὄντων, οἳ ἰδὼν Λίβυας ἐδῶλλοντο συνεχῶς, καὶ ἐπιτρέφοντες ἐς τὴν Σικιπίωνα, ἥσαν τοῖς περὶ αὐτὸν ἐπείκετο. οἳ δ' ἐφύετο διελθεῖν τὸν φέμῳ, καὶ ὁ Σικιπίων ἐπ' αὐτὰς ἀφίπποισι, βυλλομήνους τε καὶ χαλκῶντας. ἀπείρου δ' ἐν δόρυ τὰδε ἔπαινον τέσσαρες δόρυ χαλκῶντας ἔρριπτον ὑπὸ τῇ πολεμίᾳ, ἐς πνέοντες ἀνέδραμον. Ἐν αὐτοῖς ὁ Ἀσδράβας ἀσπιδόεντα, ἀγνοοῦντων ἐπὶ Γωμερίαν, ἕως ἐστὶν ἐμύοντων. ἐπεὶ δ' ἐμύοντων, ἡ πόρρω, καὶ τοῖς ἰδὼν ἐδουκὲν φόβον, Ἐν αὐτοῖς ἐκινδυνεύειν αἰπάντας δὲ ὀλίγους. ὁ δὲ Σικιπίων ἐδιδουκέν, ἀρχομένων μὲν ἔργων εὐθυλίᾳ ἡρώδῃ, ἐκινδυνεύοντων δὲ ἀνδρῶν τοσούτων καὶ σημείων τὸν μὲν παρὰ ὅλην. αὐτοῖς δ' ἐπιλεξάμενος πινὸς τῇ ἰππικῇ ἵλας, ἐπαινεῖσθαι ἐφ' ἑκάστης, ἡ χάρις αὐτοῖς συναπολείπει. δύο τε ἡμερῶν

utendum esse extrema audacia, mōxque pollicitus est, seipsum acceptis aliquot turmis equitum, quos ipse cuperet, aut erepturum illos, aut unā cum eis libenter moriturum. Assumptoque duo-

quā pugnā memores. in his cecidere tribuni tres, qui præcipui suo duci autores fuerant prælii. Scipio verò trecentos equites quos circa se habebat, & alios quotquot dabatur colligere, in duas turmas divisos, immisit in hostem magno impetu, admonitos ut per vices assultarent jaculando, mōxque cederent: iterumque invaderent, ac mox retrocurrerent. sic enim fore agebat, ut semper dimidia pars suis vicibus hostes invaderet, & jaculis abigeret, tanquam in orbem pugnare coactos. Id quum peteretur sapius, & Afri, ut in angusto, telis configerentur continē, in Scipionem aversi, minus molesti erant vadum transeuntibus. atque interim superata est fluvii ripa ulterior. Scipio quoque ad eos transvectus est inter tela hostium. Hujus pugnae initio quatuor cohortes interventu hostium exclusæ à fluvio recurrerant in quendam tumulum, has obsidebat Asdrubal, Romanis etiam tum ignorantibus, donec ad stativa ventum est. tum verò cognita re, hærebant ancipites consilii, quibusdam fugiendum censentibus, nec exponendum periculo propter paucos universum exercitum, at Scipio monebat, antequam opus aggrediari opus esse recto consilio: adductis verò semel in periculum tot viris, cum suis signis, seipsum

Clades Romano-

rum dierum commeatu, mox iter ingressus est, valde sollicito exercitu ne & ipse non rediret. ut verò pervenit ad obsessum tumulum, alium ex adverso cursum occupavit, angusta valle diremptum. Afri verò totis viribus incubuerunt in obsessos, rati non posse succurrere Scipionem, festum exitinere, at ille, ut vidit radices duorum tumulorum in vallem prominere, transcurrit per eos in locum superiorem hostibus: qui jam circumventi, diffugere turbatis ordinibus, Scipione non persequente, quòd superarent numero. ita hos quoque jam deploratos servavit. quem postquam procul videre milites præter spem & ipsum incolumem & aliorum servatorem, ingentem jubulum ediderunt præ gaudio, certa opinione concepra, eum nihil sine numine gerere: quod & olim ejus avo Scipioni creditum est futura prædicere. Manilius in castra suburbana reversus est, multa perpessus quòd non parvisses Scipioni, dissuadenti eam expeditionem, quumque omnes molestè ferrent relictos inhumatos milites, præcipuè tribunos, Scipio, captivum quendam, solum vinculis, misit ad Asdrubalem, rogans ut sepeliret tribunos. ille quæsitos inter cadavera, & aurorum annulorum agnitos indicio (his enim differunt à vulgo

Milites deploratos servat Scipio.

Scipio nihil sine numine gerere, sicut & olim avus, creditur.

63

Scipio rogat Asdrubalem ut sepeliat tribunos.

Tribuni annulo-

σπία φέρων, εὐδὺς ὠδῶς, δδιδό-
τας πᾶν τὸ στρατὸν μὴ εἶλ' αὐτὸς
ἐπιπνέειν. ὡς δ' ἦν ἐπὶ τ' ἱερὸν
ἐνθα ἦσαν οἱ πολιορκημένοι, τ' ἄλλοι
ἀντικρυς αὐτῷ δεξιᾷ κατέλασαν,
& μίαν τὰς δύο χειρὶν διέτρεψαν.
οἱ δ' Ἀἰδύες τότε κελίστοι ἐπέκειντο
τοῖς πολιορκημένοις, & πᾶς αὐ-
τὰς ἐνέδωκεσαν, ὡς ἔπειθ' ὀφθαλμοῖς
ἐκ Σκιπίωνος ἐπιγυρεῖν ἐξ
ὀδισπείας συντόνου. ὁ δ' Σκιπίων
ὡς εἶδε τὰς πέδας τ' ὄνο λαφύων
τῶν χειρῶν ἀπὸ τῶν πολεμίων, τ' κα-
ρὸν ἐμεῖσθαι, ἀλλὰ ἀπειδοῦμαι
οἱ αὐτῶν ὑπὲρ τὰς πολεμίων. οἱ
δ' ἤδη κελίστοι διέφραζον ἀ-
κροσμούς, μεθίστην αὐτὰς ἀπέναν-
τον Σκιπίωνος ἀδελφῶς πολὺ πλεον-
νας ὄντας. ἔπειθ' ὁ δ' ἐκ τῆς δ' ὁ
Σκιπίων ἀπείσασεν, ἐν δ' ὀφθαλμοῖς
ἡρώμενος. καὶ αὐτὸν ἡ στρατιὰ μα-
κροῦν ἰδεῖν ἐξ αἰλπτου ἀπο-
σπόμενοι τε καὶ σὺν τῷ τῶν ἐπὶ
αὐτοῖς, μέγα ἠλάλαξαν, ἡδονοῦν. &
δαμόνιον αὐτῶν συλλαμβάνειν ἐδόξα-
ζον, ὅ καὶ τὸ πᾶν τῶν Σκιπίωνος ἀπο-
σημαίνειν ἐδόκει τῷ μέλλοντι. ὁ μὲν
δὲ Μανίλιος ἀνιέζοντιν ἐς τὸ πᾶς
τῇ πόλει στρατὸν περὶ πολλοῖς πῶν ὁ
πολλῶν δ' μὴ πεισθέντων Σκιπίωνι τ'
στρατίας ἀποσπένοντι. ἀχθομένων δ'
πάντων ἐπὶ τῇ τ' πῶν αἰπείᾳ,
καὶ μέλιστα ἐπὶ τοῖς χιλιάρχοις, ὁ
Σκιπίων πᾶσι λύσεις τ' ἀντιμελώτων
ἐπιμύσει πᾶς Ἀσδρεῖαν, καὶ περὶ τῆς
στρατίας τὰς χιλιάρχους. ὁ δ' ἐρδον-
σάμενος τὴν νεκρῶν, ἐκ τῶν τ' ὀφθαλ-
μοῖς ἐκ τῶν χερσὶν φορεῖται, ὅ τ'
στρατοκόμενοι οἱ χιλιάρχοι, τ' ἐλα-
τόν

τῶν ἐλατῶν σπινθροφόρων] Usus annulorum Romanis varium fuisse neminem, qui vel primoribus labiis eorum antiquitates gusta vit, latere pos-
telt.

των σιδηροφορευντων) ἔταψεν αὐ-
 τὰς· εἴτε τὸ ἔργον ἀνδρώπῃσι καὶ
 χροῖν ὧν τοῖς πολέμοις ἠξοῦντο·
 εἴτε τῇ Σκιπίωνος δόξαν ἢ δὲ δε-
 διώς τε ἔμεγαλυνον. Πρωτοῖσι δὲ
 ἀνὰ ξυγγενεσι καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀσδρουβᾶ
 ἐπείκετο Φαμακίας, διὰ τὸ πταῖ-
 σμα ἰσορροποῦντο· εἰς οὗτοι δὲ οἱ Καρ-
 χιδονιοὶ τὴν πόλιν ἐκδοραμένους ὑ-
 πῆντων, καὶ πᾶσι τῶν σκευοφόρων
 διέφθειραν.

Ἐν ταῖς τῇ καὶ ἡ σύγκλητος ἐς
 τὸ στρατόπεδον ἐπέμπε τὰς εἰσομέ-
 νους ἑκ μεταδόσποντας αὐτῇ τὰ ἀκρε-
 βῆτα· ἐφ' ὃν ὁ τε Μανίλιος, ἑ
 τὸ συνιδεῖν, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν χι-

mitum, ferreos gestantium) sepeliit: sive humanum hoc ratus & à belli jure non alienum: sive metuens jam tum Scipionis gloriam, & tantum virum hoc officio demereri cupiens. ceterum ab Asdrubale digressos Phamaas infestavit, propter acceptam cladem trepidos. jamque castra subibant, quum Carthaginienfes ex urbe procurentes obviam, interfecerunt aliquot ex caloni- bus.

Interea senatus in castra misit qui rebus inspectis diligenter re- nuntiarent omnia. apud quos & Manilius & consistorium & tribuni superflites, extincta jam conti-

rum an-
 reorum in-
 dicio agni-
 ti, sepe-
 liuntur.

Milites
 ferreos ge-
 stant an-
 nulos.

test. Alii enim aureos, alii ferreos gestabant, iisque ordo plebeius ab equestri distinguebatur. Aureis autem equites, non solum domi, sed & militia utebantur, ut & tribuni; plebes vero ac pedites & gregarii milites ferreos habebant. Hinc Punico bello secundo cum Mago Annibalis frater victoriam quam Pœni ad Cannas obtinuissent, nuncius, Carthaginienfibus res in Italia gestas exposuisset, ad fidem tam letarum rerum effundi in vestibulo curia jussit annulos aureos, qui tantus acervus fuit, ut metientibus dimidium super tres modios expleffe, sint quidam auctores. Fama tenuit, quæ propior vero est, haud plus fuisse modio. Adjecit deinde verbis, quo majoris cladis indicium esset, neminem nisi equitem atque ipsorum primores id gerere in figne. testis Livius l. xxiii. Plinius quoque lib. 33. c. 2. tradit, Annulos distinxisse alterum ordinem (equestrem nempe) à plebe, ut semel caperunt esse celebres; sicut tunica ab annulis Senatorum tantum. per ἑλατύνους igitur hoc loco pedites & gregarii milites intelligendi sunt, qui ferreorum solum annulorum usum habebant; quibus etiam plebs in urbe utebatur. Cujus tribuni, narrante nostro lib. 2. ἐμφυλίῳ, ob eadem Clodii tumultuantes, cum armata multitudine in forum irruerunt, ac obvios quosque trucidarunt, & præsertim eos, ὅσοι ταῖς ἐκδησίῃσι σφετέρῃσι καὶ χροσὺ διέφερον. qui vestitu annulisque aureis ab aliis distabant.

Ἐτάψεν αὐτὰς] Eadem humanitate multi usi fuerunt. De Romanis observat Varro, eos recuperata urbe, quam Galli Senones possederant, ossa Gallorum coacervasse & in media urbe condidisse, eumque locum *Busta Gallica* appellasse. L. Cornelius Consul Hannonis Carthaginienfium ducis, cum pro Olbia oppido occubisset, corpus ἐ tabernaculo suo amplo funere extru- lit, atque hostis exsequias ipse celebravit. Et Cn. Pompeius milium ad se Mi- thridatis cadaver non modo humandum, sed & regis Sinopensium sepul- chris sumptu suo inferri jussit. Simili pietate in Archelai ac Bruti corpore humando usus est Antonius, referente Valerio Maximo lib. v. c. 1. & nostro Appiano lib. iv. ἐμφυλ. extremo.

Extinguitur
continuis suc-
cessibus in-
vidia.

Auxilium
à Masaniſſa
petunt Ro-
mani.

Masaniſſa
mortiproxi-
mus Scipi-
onem
acceſſit.

Masaniſſa
moritur.

64

continuis ſucceſſibus invidia,
præclare de Scipione teſtati ſunt,
ſimulque univerſus exercitus, &
inſuper ipſius egregia facinora.
itaque reverſi legati uno ore ce-
lebrarunt Scipionis ſolertiam in-
duſtriâque, & quàm propen-
ſus in eum ſit favor exercitus. id
ſenatui pergratum fuit. ſed quia
non una clades accepta fuerat,
petiit à Maſaniſſa per legatos, ut
auxilia valida contra Pœnos mit-
teret. Verùm ea legatio vivum
non invenit. feſſus enim ſenio
morbôque, & plures filios ha-
bens illegitimos quibus multa
donaverat, tres verò ex matri-
monio, diverſis ingeniis moribuf-
que præditos, Scipionem, ut avi-
tum amicum, acceſſit, conſultu-
rum eum de regno committendo
liberis. qui ſine mora profectus
eſt: ſed paulo antequam veniret,
Maſaniſſa agens animam filiis
præcepit, parerent Scipioni, quo-
modocunque patrimonium eis
diviſerit. hoc elocutus, obiit vir
fortunatus per omnia: qui deo
favente paternum regnum à
Carthaginiſiſibus ac Syphace
occupatum recepit, & in tantum
auxit, ut à Mauritania vicina Oc-
ceano Cyrenenſem uſque regio-
nem per mediterranea ditionem
propagaverit, magnùmque tra-
ctum terrarum ad mitiorem cuſ-
tum redegerit, Numidis antea
plurimum olere viſitare con-
ſueſtis, & agriculturam negligenti-
bus: reliqueritque magnam pec-
cuniâ vim repositam, & copias
inimicis injurias ulciſcendo: Syphacem manu ſua ceperit, Car-

λαρχον, ἰσοθεσμένον ἔφθόνε ἀφ' ἡν ὀπρωγίαν, ἐμμεγέθυον τὸ Σκιπίωνι, ἔο' στρατὸς ἀπείκας, καὶ τὰ ἔργα ἐπ' ἐκείνοις. ὥστ' ἐπανελθόντες οἱ πρὸς τοὺς διεθροῦσαν ἀπαντες τὴν ἐμπειρίαν ἐπιπύρην ἔ' Σκιπίων, καὶ τ' στρατὸς τῇ ἐς αὐτὸν ἐβελύ. ἡ δ' βελή τέτις μὲν ἔχαιρε, πολλὰν δ' ἡγεμονίαν πατισμύτων, ἐς Μασσανισσὴν ἐπεμπε, καὶ παρεκλήθη συμμάχῳ αὐτὸν ἐρωμένῳς ἐπὶ Καρχηδόνα. ὁ δ' ὑπο μὲν τ' πρὸς τοὺς οὐκ ἀπλήφθῃ καμῶν δ' ἡγεμὸν ἐνόσῃ, καὶ παῖδας ἔχων, νόθους μὲν, ταλειόνας, οἱς δειδωκῆς πολλὰ, γνησίους δὲ, πρεῖς, ἔδεν ἀλλήλοις τὰ ἔργα εἰκομένους. ἐκάλῃ τ' Σκιπίωνα καὶ φίλιαν αὐτῇ τε καὶ πύππου, σύμβουλον οἱ πρεῖς τ' πέκων καὶ τῆς ἀρχῆς ἐσθλόν. ὁ δ' ἦν μὲν αὐτίκα, μικρὸν δ' πρὶν ἐλθεῖν, ὁ Μασσανισσῆς δὲ πύππου ἐπίσκηπτε τοῖς πασι περὶ τοῦ Σκιπίωνι, ὡς αὖ αὐτοῖς διαμῆναι τὰ ὄντα. ἔο' μὲν τὸ εἰπὼν, ἐτελεύτησεν, ἀνὴρ ἐς πᾶν ἐπιτυχῆς, ὃ τὴν μὲν δόξαν τὴν πατρίαν θεὸς ἔδωκεν, ἀφαιρεθέντι πᾶσι Καρχηδόνα καὶ Συφάκῃ, ἀναλαβεῖν, καὶ παρὰ τὴν ἐπὶ μίριον, δὲ Μανθουσίαν τῶν παρ' Ὀκεανῷ μίχῃ τ' Κυρηναιῶν ἀρχῆς ἐς τὰ μεσογίαια ἡμετέστη δὲ γὰρ πολλὰ, τὰ πολλὰ τ' Νομίδων πομφαζώντων ἀφ' ὧν ἀνέστη τὸν. ἡσανεὺς τε χρημάτων καὶ ταλάνων, καὶ στρατὸν πολλὸν ἡγεμονισμένον. τ' δ' ἐχθροῖν, Συφάκῃ μὲν ἀγκυράλωτον εἶλεν αὐτοῦ χεῖρ: Καρχηδόνα δ' ἄγων τ' ἀνα-
exercitatuſſimas: illatas etiam ab
500 τὰ

ταύτης ἡνίκα, πύμπαν ἀν-
 τὴ Ρωμαίοις ἀπολιπών. ἐφ' ὃ
 τὸ σῶμα μίχας τε καὶ εὐρώσθ', ἐς
 ἡρώς πελὺς ἔμειχας ἐπὶ τῷ μέ-
 χρῳ ἔθενάοντο. ἵππου τε χροῖς
 ἀναβολῆς ἐπέβαινε. καὶ μεγίστη δὲ
 τῷδε τεκμηρίωσιν τὴν εὐρωστὴν ἀν-
 τὴ μάλιστα. πολλὰν γὰρ αὐτῷ πη-
 δὴν γυρομένην τε καὶ ἀποδνησκόν-
 των, εἴποτε μὲν, ἵππον αὐτῷ μείκας
 δέου. πτερεῖτες δὲ περὶ τὸν ἐννε-
 κνέτης ἂν ἀπλίπτει. ὁ μὲν δὲ
 Μασσανάσης, ὃδε χρόνος τε καὶ σά-
 μος ἔχον, ἐπεδνηκε. Σκιπίων
 ὃ τῆς μὲν νόθους αὐτῆς πατρὶς πατρ-
 εδνηκεν ἐπὶ τῶν δωρῶν, τῆς δὲ γνη-
 σίους τῆς μὲν ἡγετονὸς καὶ φέρους,
 καὶ τὸ ὄνομα τὸ βασιλείας ἡνὸν ἀ-
 πέφηνε. ταὶ δ' ἄλλα διέκρινεν ἀρ-
 μιστὴν πατρὸς ὃ ἐδούλετο ἔχουσθ'.
 Μικίφη μὲν (ὃς πατρὸς αὐτοῦ ὦν,
 εἰρηνοκώτης ὦν) Κίρτιν ἐξέ-
 ρετον ἔχον, καὶ ταὶ βασιλεία ταὶ ἐν
 αὐτῇ. Γελόσσην δὲ, στρατηγὸν τε
 ὦν, καὶ δούτρω κατ' ἡλικίαν,
 πολέμου τε καὶ εἰρήνης ἐναι κελεύ.
 Μασσανάσης δὲ, ὃς νεώτατος ὦν
 ἤσκει δικαιοσύνην, δικάζειν τοῖς
 ἱσταντοῖς ταὶ ἀμφιόλα. ἔτω μὲν
 ὁ Σκιπίων τὴν ἀρχὴν καὶ πατριάν
 Μασσανάσου διείλε τοῖς πατρὶς καὶ
 Γελόσσην εὐδὺς εἰς συμμοχίαν ἐ-
 πήγετο. ὃ δὲ τῆς Φαμαξίου μέλι-
 στε ἐνέδρας (καὶ πολλὰ Ρωμαίους
 ἔλοπων) ἐρδυνάμην, ἀνέστηκε.
 ἐν δὲ ταὶ χειμαρῶσι Σκιπίων ἔφα-
 μαξίας ἀντιπαρῶνδον ἀλλήλους,
 μέσην ἔχοντες αὐτοὺς χωρῶν, ἔ-
 σδεν ἐς ἀλλήλους δυναμῶν. δε-
 δῶς δ' ὁ Σκιπίων μὴ πῆς ἐνέδρα
 καὶ τὸ παρῶν ἐπὶ, παρῶν ἡγε-
 σκίπτετο σὺν τῶν φίλοις. ἔαυ-

thaginem adeo debilitarit, ut à
 Romanis dirueretur facile. cor-
 pore quoque magno ac robusto
 ad multum ætatis fuit: quamdiu
 vixit, interessē praelis solitus, &
 equum sine ephippiis ascendere. Equum si-
 ne ephip-
 piis senex
 ascendere
 solitus.

Præcipuum bonæ valetudinis ar-
 gumentum fuit, quòd nascenti-
 bus decedentibusque filiis, nun-
 quam tamen minus decem habu-
 it: & novissimum quadri-
 enem senex nonagenarius reli-
 quit. hanc enim ætatem attigit,
 quam egregiè ferens tandem è
 vivis excessit. Scipio filiis aliis pa-
 ternam munificentiam cumula-
 tē reddidit: legitimis verò pecu-
 nias addixit & vectigalia, nomen
 quoque regum eis commune ef-
 fect voluit, cetera divisit pro digni-
 tate ex ipsorum sententia: Mici-
 psæ, natu maximo, amantissimò-
 que pacis, assignata præ ceteris
 Cirta regia: Gulusæ, viro milita-
 ri & proximo ætate, belli pacif-
 que cura commissâ. Mastanabal

Nonage-
 narius
 quadri-
 enem pue-
 rum relin-
 quit.
 Scipio re-
 gnūm & o-
 pes Masi-
 nisæ inter
 eius filios
 distribuit.

Mastana-
 bal.
 natu minimus, assuetus jura di-
 cere, controversiarum inter sub-
 ditos finiendarum accepit judi-
 cium. Ad hunc modum regno
 patrimonioque diviso inter Ma-
 sanissæ liberos, Scipio confestim
 Gulusam adduxit in auxilium,
 qui perscrutatus loca insidiarum
 à quibus Phamæas Romanos in-
 festaverat, sustulit id incommo-
 dum. accidit autem ut tempesta-
 te quadam Scipio & Phamæas si-
 bi occurrerent, dirimente vora-
 gine insuperabili: tum Scipio ve-
 ritus ne ulterius laterent insidie,
 dispecturus processit cum tribus
 comitib.

Scipio &
 Phamæas
 sibi occur-
 runt.

comitibus, quod ubi vidit Phamaas, è regione processit cum uno comite, Scipio, sperans cum velle aliquid dicere, ipse quoque profectus est uno comitatus, quumque jam exaudiri possent mutuam, sic Pœnum affatus est,

Scipionis
cum Pha-
maea col-
loquium.

65

Quid ita salutis tuæ non prospicis, quandoquidem publicæ non potes? tum alter, Et quæ mihi salus est reliqua in hoc statu Carthaginensium, post illata vobis à me tot incommoda? tum Scipio, Equidem, siquid putas in me vel opis vel fidei, polliceor tibi Romanorum nomine non solum salutem & veniam, sed etiam gratiam. Pœnus verò laudavit eum, quòd tantum fidei sibi haberet præ ceteris. Deliberabo, inquit, & si id fieri posse putavero, significabo tibi. his dictis discesserunt.

Summum
dedecus
Manilii
consulis.

At Manilius, ut aboleret acceptam ignominiam, rursus contra Nepherim profectus est, assumpto cibo dierum quindecim, & in propinquo castra muniit, fossa circumducta, sicut Scipio priori expeditione monuerat: & quum nihil proficeret, majus dedecus admisit, cum periculo ne rursus abeuntes adoriretur Afrubal. Quo sic harente anxio, quidam è Gulusæ militibus Scipioni literas attulit, has ille, ita ut erant, obsignatas ostendit exercitui. his apertis scriptum invenerunt: Ad talem diem ego talem locum occupabo. tu cum quotcunque libuerit adesto, & excubitoribus edicito ut noctu

τὸν ὁ Φαμαίας ἰδὼν, ἀντιπαρῆ-
μεθ' ἐνὸς φίλου. ἐλπίσας δ' αὖ-
τὸν ὁ Σκιπίων εἶπεν τι θελεῖν,
ἐξίππουσε μὲθ' ἐνὸς καὶ οὗδε φίλου,
καὶ ὡς ἦδη κατεπαύσαντο ἐδυάντο ἐλ-
λήλων, πρὸς Καρχηδονίαν οἱ παρ-
ήλυθε, τί δὴ τ' ἰδίᾳ σωτηρίας
καὶ σωσέοις, εἰ μὴ τ' κρινῆς δύ-
νασται; ὁ δ' ἔτι, τίς ἐστιν, ἔφη, καὶ
σωτηρίας, Καρχηδονίαν μὲν ἔστω
ἐχόντων, Ῥωμαίων δ' ὑπὸ ἐμῶ
καὶ πολλὰ πεπονητότων; καὶ ὁ
Σκιπίων, Εὐφραίνουσι (φασίν)
εἰ πρὸς ἑγὼ καὶ ἀξιοχρεῶς, καὶ
σωτηρίαν καὶ συζῆμιν ὡς
Ῥωμαίων καὶ χάριν ἴσθουσι. ὁ
δ' ἔτι, Ἐπὶ νύκτι μὲν ὡς ἀξιοπί-
πτου ἐν πάντων κερῶν δ',
ἔφη, καὶ δυνατὸν ἡρώμεαι, φα-
νερὸν ἔσται σοι. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ
τῆς τοῖς διεκρίθησαν.

Ὁ δ' ἔτι Μανίλιος, αὐτοῦ μὲν τὴν
δυσπραγίαν τὴν ἐς Ἀσδρούαν ἀντα-
γγομένην, αὐτὸς ἐς Νέφεραν ἐσφα-
τάς, πεντεκαίδεκα ἡμερῶν τεσφάς
ἐπιγυρόμενος. πολλήν τε αὖτε ἐπὶ
χάριν, καὶ ἄχρην καὶ ἐπίφρην,
καὶ τὰ Σκιπίων ἐν τῇ παρέρῃ στρα-
τείᾳ παρεγγέλει. ἔδδεν δ' ἀνύων,
ὅτι αὐτοῦ μέγιστον ἐγγίνετο, καὶ φόβος
ἐπὶ αὐτοῖς ἀπῆσσι τὸν Ἀσ-
δρούαν ἐπιδέχθαι. καὶ ὁ μὲν ἐν τῇ
δὲ τῷ ἀσπράγμῳ, ἐπιστάλῃ δ' οἱ
ἐπὶ Γελόσας στρατὸς ἔφερε τὰ Σκι-
πίωνι. ὁ δ' ὡς εἶχε σεσημασμένην,
ἐπιδέχθαι τὰ στρατηγῶν καὶ λυσιντες
ὄντων, Ἐς τὴν δὲ τῷ ἡμέραν ἐ-
κὼ μὲν τὸ δὲ τὸ χωρὶν κατελή-
ψοντες, σὺ δ' ἐλθὲ μεθ' ὅσων
βέλῃς, ἐπὶ τοῖς παρὰ φύλῃς ἐπὶ
δεχόμενοι τὴν νύκτις ἀφικνεύμενοι.

Ἄ μιν

Ἡ μὲν ἐπιστολὴ χωρὶς δορυφόρων
 τριῶν ἔδην. συνῆκε δ' ὁ Σκι-
 πίων ἐν αὐτῇ Φαμαίῳ. καὶ ὁ
 Μανίλιος ἐδεδόκηκε μὴ παρὲς τῇ Σκι-
 πίωνι, μὴ τις αὐτῇ περὶ ἀνδρὸς
 ῥήσιντο πιθανώτατα πάντων ἐς ἐν-
 δροσ' εὐελπιν δ' αὐτὸν ὁρῶν, ἔ-
 πιμπευ, ἐπιτρέψας, παρὲς μὲν τῇ
 σωτηρίας διῶναι πίσιν ἀσφαλῆ τῇ
 Φαμαίᾳ, χάριν δὲ μὴ ὀφείλειν,
 ἀλλ' ἐπαγγέλλεσθαι Ρωμαίους τὴν
 στέφαντα ποιήσθαι. ἔ μὲν ἔδθησεν
 ἐπὶ ἐπαγγελίας ὁ γάρτοι Φαμαίᾳ
 ὡς ἔκεν εἰς τὸ συγκείμενον, παρὲς
 μὲν τῇ σωτηρίας ἐφ' ἡπιστεύειν δε-
 ξιουμένη Σκιπίωνι, τὴν δὲ χάριν
 Ρωμαίοις ἐπιτρέψαν. ὧντα δ'
 εἰπόν, ἐξέτασε τὴν ἐπίστασιν ἐς μέ-
 χλιν. καὶ ἀπεπληρώσας μὲν ἱλαρ-
 χῶν ἐς τὸ μεσοχρῆμον, ὡς ἐπὶ πύλῃ
 11 σκέψιν ἑτέρων, εἶπεν, Εἰ μὲν ἐ-
 12 πὶν ἐπὶ τῇ πατρὶδι βοηθεῖν, ἐ-
 13 τοιμ' εἰμὶ μετ' ὑμῶν· εἰ δ'
 14 ἔχει τὰ ἑαυτοῦ ὡς ἔχει, ἐμοὶ μὲν
 15 δοκεῖ τὴν ἰδίαν σωτηρίαν ἀπονοεῖν.
 16 καὶ πῶς ἐλάσσει ἐπὶ τε ἐμῶν τῶν
 17 ὅσους πείσεται ὑμῶν· καὶ ὅς
 18 ὅς ὑμῶς ἐπιλέγεσθαι τὰ σω-
 19 εῖσιν. Ὁ μὲν ἔτι εἶπε. τῶν
 20 δ' ἱλαρχῶν οἱ μὲν σὺν τοῖς ἀντι-
 21 νότοις μὲν, καὶ ἐγένοντο πάντες
 22 ἐς Δελφούς καὶ διχαλίους ἰσχυρίας·
 23 τὰς δ' Ἀννῶν κατεκάλυπτον, ὃν Δεῦ-
 24 κ' ὡς ἐπικλήσας. ἐπαυλόντι δὲ τῇ
 25 Σκιπίωνι μὲν δὲ Φαμαίῳ ὁ στρα-
 26 τὸς ἀπῆνται, ἔ τ' Σκιπίωνας εὐφύ-
 27 μως ὡς ἐπὶ Δελφῶν. Μανίλιος
 28 δ' ὑπερδωδὸς τε, καὶ ἐκέτι τὴν
 29 ἐπὶ αὐτοῦ αἰχρῶν ἐπὶ τῶνδε ἡρώμε-
 30 νος, ἐπὶ Ἀσδρούαν ἐφεσθ' ἀρε-
 31 δεικῶν κατεπεπληγμένοι, ἀνελθόν-
 32 τινες ἀντίπαλοι δὲ ἔνδιαν, ἐπ' αὐτῶν

venientem admittant. hæc erat
 epistolæ sententia. nec addeban-
 tur nomina. id Phamaæ com-
 mentum sensit Scipio. Manilius,
 quamvis timebat ei ab homine
 versutissimo, tamen quum bene
 sperantem videret, dimisit: man-
 davitque ut Phamaæam in fidem
 acciperet, sed nihil de gratia defi-
 niret: tantum polliceretur, sena-
 tum eam pro dignitate relatu-
 rum. nec tamen opus fuit pol-
 licitationibus. nam Phamaæas,
 postquam ad præstitutum locum
 pervenit, ait se salutem suam Sci-
 pionis dextræ credere: ceterum
 de rependenda gratia totum judi-
 cium Romanis committere. His
 dictis, sequenti die suos instruxit
 ad prælium, moxque ante aciem
 cum præfectis prosiliens, qua-
 si consideraturus aliquid, sic eos
 allocutus est: Si ulla spes est suc-
 currendi patriæ, paratus sum id
 vobiscum facere: sin verò in tali
 statu est qualem scitis, ego meæ
 saluti consulam: fidem enim ac-
 cepti mihi & vobis quotquot per-
 suasi fueritis: vos quid in rem ves-
 tram sit, ipsi videritis. Hæc ubi
 dixit, præfecti cum suis transfu-
 gerunt, ferme bis mille & c. e-
 quites, reliquos Hanno, cogno-
 mine Albus, cohibuit. Scipioni
 cum Phamaæa revertenti exerci-
 tus prodiit obviam, faustis accla-
 mationibus velut triumphantem
 excipiens. Manilius verò supra
 modum lætus, nec turpem jam
 reditum existimans, quod Asdru-
 bal territus haudquaquam perfe-
 cuturus videretur, castra movit
 propter

Phamaæ
 verba ad
 suos.

66

Phamaæas
 ad Roma-
 nos transit
 cum bis
 mille &
 ducentis
 equitibus.

propter inopiam, non quindecimo expeditionis ejus die, sed septemdecimo: & adhuc opus erat laborioso itinere tridui. Scipio assumptis Phamaea Gulustaque & ipforum equitatu, necnon aliquammultis Italicis equitibus, properavit ad campum quem vocant Magnum barathrum, unde cum magna praeda & comestibus sub noctem exercitum rediit. Manilius autem audito successorem sibi venire Calpurnium Pisonem, præmisit Romanam Scipionem cum Phamaea, eum exercitus ad navem deduxit,

Comprecatio exercitus pro Scipione Romanam abeunte.

Phamaeam fenatus Rom. donis ornat.

Calpurnius Piso & L. Man-

fibi videre illum in Africam reverti consulem, quasi fatale esset ab hoc solo expugnari Carthaginem. divinitus enim hæc opinio suborta est, à solo Scipione posse capi Carthaginem: idque multi Romam scribebant domesticis. Senatus Scipionem laudavit publice: Phamaeam honoravit purpura & bulla aurea, equoque ornato phaleris aureis, & armatura integra, insuperque x. m. s. addidit argenti facti pondo centum; & tentorium instructum suppellectilibus, iussitque ampliora sperare si ad bellandum attulerit strenuam operam. ille omnia pollicitus, in Africam trajecit in Romana castra.

Ineunte vere, Calpurnius Piso cof. eò venit, simulque collega

καὶ τὸν αὐτὸς Λεύκιον Μανκίνον Male interpres Lucium Mancinum Calpurnii Pisonis Consulis Collegam vocat, cum Mancinus non Consul, sed Prætor anno V. C. D C V. classem fortitus atque in Africam profectus ad Carthaginem nihil memorabile gesserit.

δεξιῶν τῶν ἡμῶν ἀντὶ πεντακιδεκάτης ἔχων· τερσὶ δὲ ἄλλαις ἐξελὼν κρησπαροῦντα ἐπανελθεῖν. ὁ οὖν Σκιπίων, τὸν τε Φαμαίαν καὶ Γελύσσην & τὰς ὑφ' ἐγκρίτων λαῶν ἰππέας, πρὸς τοὺς ἐν τῇ πύλῃ καὶ τῇ Ἰταλικῶν, ἐς πεδίον ἐσάχθη τὸ καλεῖσθαι Μέρα βαροσθῶν καὶ πολλῶν ἐξ αὐτῶν ἀγροῶν ἦκε φέρων τὰς τροφὰς αὐτῶν νύκτι. Μανίλιον δὲ, περὶ τοὺς οἱ ἀφ' αὐτοῦ ἐπὶ νύκτι Καλπύρσιον Πίσωνα, πρὸς τὸν ἐν τῇ Πύλῃ Σκιπίωνα καὶ Φαμαίον· ὁ δὲ πρῶτος ἐπὶ τῷ ναυῷ κρησπαροῦντα ἐν φήμῳ Σκιπίωνα, & ἤρουντο ὕπαιτοι ἐς Λιβύην ἐπανελθεῖν, ὡς μὲν ἀνέστησαν Καρχηδόνα. Τούτων πρῶτος δὲ τις αὐτοῖς ἦδε ἡ δόξα ἐνέπιπτε, Σκιπίωνα μόνον ἀνέστην Καρχηδόνα. καὶ πολλοὶ τούτοις τοῖς οἰκείοις ἐς Πύλῃν ἐπέσθλον· ἡ δὲ βουλὴ Σκιπίωνα μὲν ἐπὶ τῇ Φαμαίᾳ δ' ἐπέμψαν αἰλουροῦντας καὶ ἐπιτορμήματα χρυσῶν, καὶ ἰπποὺς χρυσοφαλάκκας, καὶ πανοπλίας, καὶ δόρυς δόρυς καὶ μυρία. ἔδωκεν ὃ καὶ μὲν ἐκατὸν δόρυς, & σκηνῶν, & κρησπαροῦντων ἐν τῇ καὶ ἐπὶ πλοῖον αὐτῶν πλεόνων, οἱ περὶ τοὺς τὸν πόλεμον συνεκπρόνοιον αὐτοῖς. ὁ δὲ ὑποχώρησεν, ἐς Λιβύην διέπλευσεν ἐς τὸ Πύλῃν ἐπὶ τῷ πλοῖον.

Ἦκε δὲ Καλπούριον Πίσωνα ὁ ὕπατος ἄμα ἦκε, καὶ οὖν αὐτὸς Λεύκιον Μανκίνον ἐπὶ τῷ ναυῷ L. Mancinus classis præfectus,

αρχὴν

δοτ

αρχῶν οἱ Καρχηδόνιοι μὲν σὺν ἐ-
πεχέουσι, ἐδὲ Ἀσδρουβάρης πᾶς ἡ
πόλεις ἐπιόντες, Ἀσπιδὸς μὲν ἀ-
πειτήρηνοι, ἐν γῆς ἔμελλεσθαι
ἀποπύρεσσαντες ἐτέρην δὲ ἐγγὺς
εἶλεν ὁ Πίσων, καὶ διηπάει, ἀ-
πωμένῳ ἐπὶ συνδικαίᾳ αὐτῷ παρ-
ελθεῖν, ἀπὸ δὲ τούτων ἐς ἵππα-
γρετὰ μετῆλθεν, ἡ μεγάλη τε ἡ,
καὶ τέχνη καὶ ἀκροπόλει ἔμελλεσι
ἔνεσθαι ὑπὸ Ἀγαθοκλέους ἔ-
κκλησιαν τυραννὸν κατεσκευάσας κα-
λῶς. μέση δὲ ἔστι Καρχηδὸν ἔ-
πικης, πῶν ἀρχῶν ἐλπίσει πῶν
Ρωμαίοις ἀναπλεουσιν ὅθεν καὶ
πῶν ἐπὶ πλεονῶν. καὶ ὁ Καλπούρ-
νιος ἀμυνάσκει τε αὐτὸς ἐπείκει,
καὶ τότε κέρδιον ἀφελόσκει. ἀλλ' ὁ
μὲν τὸ φέρει ὅλον ἐφείδουσαν, σὺν
ἡνέει· δις δὲ σὺνδραμόντες οἱ ἵπ-
παγρέται, Καρχηδονίαν αὐτοῖς
dit: obsessi verò, bis eruptione facta, Carthaginiensibus quo-

qui nec Carthaginem tentarunt,
nec Asdrubalem. tantum cir-
cumferentes bellum circa oppi-
da, à Clupea terra marique op-
pugnata repulsi sunt. Sed aliud
propinquum Piso cepit & diri-
puit, oppidanis se dedititios esse
causantibus. inde ad Hipponem
Zaretum transiit, urbem mag-
nam, mœnibus, arce, por-
tibus, navalibus ab Agathocle
Siculorum tyranno instru-
ctam pulcherrime: quæ media
inter Carthaginem & Uticam,
commeatus Romanis interci-
piebat, & inde oppidani non
mediocriter ditabantur. Ab his
Calpurnius maleficiorum pœ-
nas exigere, simulque lucrum
auferre cogitabat. Sed ille fru-
stra per totam ætatem obsē-
que

cinus con-
sules in A-
fricam
missi ad
bellum.

Ab urbe
Clupea re-
pulsi.

67

Hippon
Zaretum.

Agathocles.

ἔδοξεν δὲ ταύτης ἐς ἵππαγρετὰ μετῆλθεν.] Hippagretam præter Appianum
nemo veterum agnoscit. Est autem Hippon antiquior, quem Diarrhytum
vocaverunt, ac post promontorium Apollinis in Africa in magno sinu collo-
caverunt, distinxeruntque ab Hippono Regio, quod in altero sinu post Ru-
bicatum amnem. Utrumque Græcos equites condidisse vult Solinus. Sed
errat. Græci enim in eam Africæ partem colonias nunquam deduxerunt; mul-
to minus equites in colonias transmarinas translati fuerunt: Græci denique
sermonis aut ritus in illis locis vestigium nullum apparuit. Verior Salustius,
qui Hipponem Phœnicum urbibus accenfer. Dicebatur eadem urbs etiam
ἐπὶ πῶν ἀρχῶν ab Hippipromontorio, cui imminerebat, unde & Incolæ Hippa-
crita Stephano & Polybio dicuntur. Fallitur porro noster Appianus cum
dicit μέσην ὁδὸν Καρχηδὸν καὶ Ἰππύκην. Nam Utica, non Hippon, medium
situm obtinebat. Verum docti jam pridem observarunt Appianum Geogra-
phiæ non admodum peritum fuisse. Hipponem hunc Diarrhytum media lati-
nitas postea Zarytum vel Zaritum vocavit. Hinc Hipzaritum legimus in
Victore Uticensi, & in Africæ notitia Marianus Hipzaritenus, & in collatio-
ne Carthaginiensi Hippon Zaritorense. & in concilio Carthaginiensi sub Cy-
priano de baptizandis Hæreticis: Martyr Petrus ab Hippono Zarito. Sed ve-
rum nomen διάρρυτος, id est Κατάρρυτος irriguus. Vere igitur Plinius:
Hipponem Diarrhytum vocant, διάρρυτον à Græcis dictum propter aquarum irri-
guam. Nempe in vicinia est λίμνη ἵππωνος palus aut stagnum Hipponense, de
quo præter Diodorum Siculum Plinius junior ad Caninium lib. 9. Epist.

que opem ferentibus, incendunt machinas hostium, consul infecto negotio discessit in hyberna, Uticam.

Bithyas.

At Carthaginenses, quum & Asdrubalis exercitum haberent incolumem, & ipsi ex conflictu Hipponensi Pisone superiores discessissent, aucti etiam de ceteris equitibus Numidis, qui Bithya duce à Gulussa transfugerant: viderentque Masanißæ alios filios Micipsam & Mastanabalem semper quidem Romanis polliceri arma & pecunias, cunctari tamen, & de futuro circumspectare: animosiores redditus, per Africam vagati sunt intrepide, regionem muniendo praesidiis, & apud populos ejus multa contumeliosa in Romanos memorando pro concionibus. &, quo ingnaviam illorum sugillarent, exprobrabant eis res ad Nephirim parum feliciter gestas semel atque iterum, & ad Hipponem acceptum recens incommodum: tum ipsam Carthaginem frustra oppugnatam, quamvis inermem & immunitam, miserunt etiam ad Micipsam & Mastanabalem, & ad Mauros liberos, qui monebant, cavendum ipsis quoque ne subblata Carthagine à Romanis subigantur. Miserunt & in Macedoniam alios ad vulgo creditum

Persei filius.

Persei filium, qui tunc bellum gerebat adversus Rom. populum, hortantes ut in bello persisteret gnaviter: non defore illi pecunias & naves à Carthagine. in summa nihil jam cogitabant modicum, postquam se armaverant, sed indies crescebat eis animus, apparatus, audacia,

συμμεχυσίων, πῶς μηχανὰς αὐτῶν κατεπεσσει. καὶ ὁ μὲν, ἀποκαταστὰς ἐς Ἰτυκὴν ἐπανελθὼν, ἐχρημαίεν.

Οἱ Καρχηδόνιοι δ', ἐπειδὴ σφίσιν καὶ τὸ Ἀσδρούβου στρατόπεδον ἀπαρτὶς ἦν, καὶ αὐτοὶ κρείττους ἐν τῇ μάχῃ ἐγγέβηντο Πισωνι ἀμφὶ τὰ ἱππάρχευσι Βιθύας τε αὐτοῖς ὁ Νομίδης καὶ ὁ κατεχούσιον ἰππῶν δὲ τὸν Γελούου παροικησάμενος, καὶ Μικίψην καὶ Μαστανάβαν τοὺς Μασσινάσων πῆδας εἶρων ὑπαιγνιζόμενος μὴ αἰεὶ Πωμαίοις ὅπλα καὶ χρημάτων, βραδύωντας δ', καὶ ἀπορρομένους ἄρα τὸ μέλλον ἐτήρησαν τοῖς Φοινίκοις, καὶ Λιβύῃσι ἀδελφῶς ἐπήστην, καὶ ἐπὶ τοῖς πόλεσι καὶ Πωμαίων ἐκκλησιάζοντες. ἤ τις τῶν ἀνεδείξαν αὐτῶν ἀντιφρονεῖν καὶ ἐς Νέφεριν αὐτοῖς ἰσοδυναμῆς, καὶ ὅσα ἐναρχοῖτο ἐς ἱππάρχευσι καὶ τὸ αὐτῆς Καρχηδόνι, αἰόπως τε ἔσσης καὶ ἀφροκτου, μὴ δεδιωγῶν κατεχεῖν. ἐπεμπον δὲ καὶ ἐς Μικίψην καὶ Μαστανάβαν, καὶ ἐς τοὺς αὐτονόμους Μαυροσίῳν, παρεκκλινούσας ὁμοῦ, καὶ διδούσας ὅτι καὶ σφίσι μετ' αὐτοὺς ἐπιτήρησονται καὶ Πωμαῖοι. ἔσεχον δ' καὶ ἐς Μακεδονίαν ἄλλους πρὸς τὸ νομιζόμενον ὅτι Περσεὺς, πολέμου καὶ Πωμαίοις καὶ ἀνέπαθον ἔχοντα πολέμου κατεπεσείας, ὡς οὐκ ἐλπίσαν αὐτὰ χρημάτων καὶ πῶν δὲ Καρχηδόνι. ὅλας τε μικρὰν εἰδὲν ἐπὶ ἐφρονέοντο πόλιν αἰετοῖς, ἀλλὰ θυμῶν καὶ τόλμῃ καὶ παρρησίᾳ

κατὰ μικρὸν ἤξουντο. ἐπ' ἤρτο δ' ὃν
μῖρις κ' Ἀσδρῦβας ὁ κ' τῶν χό-
ρων εὐρωτηγὸς, τὴν δὲς κρητῆσιν
Μανίλιαν, τῶν τε τ' πόλεως εὐ-
τηγίαν περὶ λαβεῖν ἐπεχειρῶντο,
Ἀσδρῦβαν τ' ἀρχόντι αὐτῆς, Ἀ-
δελφιδίου ὄντι Γελόσας, διέβαλε
τῇ βαλῇ, πᾶς Καρχηδονίαν Γελόσας
περὶ διδόναι· κ' τ' λόγῳ περὶ τῆν-
το· ἐς μέσον, ὁ μὲν ἠπορεῖτο ὡς
ἐπ' ἀδικήτων, οἱ δὲ, τυκτοντες
αὐτὸν τοῖς ὑποσάδρεσι, κατέβα-
λον.

Ἔς δ' ἔ' ῥ' ὁ μὲν ἐξαρχὸς ἀρχὸς τ'
πε Πίσων· ἀπορεῖας, ἔ' Καρχη-
δονίαν περὶ σπύρας, ὁ δὲ μὲν ἠ-
ρχετο, κ' ἐδεδίκεν, αὐτονομίαν πο-
λεμῶν μεγάλαν τε ἔ' ἀδελφάκου,
καὶ γένετον· ἔ' ἡδ' ἡνὶ ἀφ' ἑλθόντων
περὶ σπύρας, ἀπίσαι περὶ τοῖς κε-
λάσωντες. τ' δ' ἔ' περὶ πολλὰ Σκι-
πίων· ἔργων ἐν Λιούη χιλιάρχων
τ' ἐπ' ἐμνημονεύει, ἔ' περὶ ἀλ-
λόντες αὐτὰ τοῖς παρῶσι, τ' τε
ἐπεπαλῶν σφίσι καὶ τῶν ἐν
εὐρωτοπὲς φίλων καὶ οἰκείων ἀνα-
φειρότες, ὥρμητο ὑπατὸν ἐς Καρ-
χηδονίαν πέμπειν Σκιπίωνα. εὐεσκήν
δ' ἔ' χαλεπὸν· κ' ὁ Σκιπίων (δι-
ήλικιον ὑπατὸν αὐτῶν ἔ' σιω-
χάσων οἱ νόμοι) ἀρχοντομίαν με-
τνει, κ' ὁ δὲ μὲν αὐτὸν ὑπατὸν
ἤρτο· περὶ νόμου δ' ὄντο, κ'
τ' ὑπατὸν περὶ φερόντων αὐτοῖς τ'
νόμον, ἐλπίσων κ' ἐνέκειντο· κ'
ἐνέκειντο, ἐκ τ' Τυλίου καὶ
Ῥομύλου νόμον τ' δὲ μὲν ἐναι κυ-
εῖον τ' ἀρχαίρεσιν, καὶ τ' περὶ
αὐτῶν νόμον ἀνελθὼν ἡ κυρῶν ἐν
δίοιοιεν. τέλος τ' τ' δὲ μὲν ὁ νόμος
factum comitorum arbitrum & posse leges ad ea pertinentes
vel ratas habere vel irritas. tandem unus tribunorum plebis mi-

cia: nec minus alacritatis erat
in Asdrubale, qui foris bellum
administrabat, bis prosperè con-
gressus cum Manilio: & urbanam
quoque praefecturam affectans,
Asdrubalem, qui tunc eam ob-
tinebat, Gulusæ ex sorore nepo-
tem, falsò criminabatur apud
senatum, quòd rempubl. Gulusæ
proderet. quod crimen post-
quam objectum est ei publice, in-
opinata re territus, non habuit
quod pro se afferret: moxque
subsellis est obrutus.

In urbe verò ubi nuntiatum
est de Pisonis segnitie, deque ap-
paratu Carthaginienfium, popu-
lus molestè id tulit. timens aug-
menta belli tam ardui suscepti
contra vicinam gentem insensu-
simam. nullam enim jam pacem
sperabant, qui priores in iubendo
fidem parum servarant. erat au-
tem tunc recens tribuni Scipio-
nis in Africa gestorum memoria,
quæ conferebantur cum rebus
praesentibus, quumque passim re-
citarentur quæ à castris perscri-
bebantur ad amicos ac domesti-
cos, omnes optabant illum in
Africam mitti consulem, & in-
stabat comitorum dies: sed ob-
stabat ætas viri, nondum ad tan-
tum honorem legitima: ædilita-
tem enim ambiebat, quum po-
pulus consulatum obtulit. con-
tradicientibus autem cois. & le-
gem objicientibus, populus per-
stibat in precibus, clamitans se
legibus à Tullio Romuloque la-
tis factum comitorum arbitrum & posse leges ad ea pertinentes

68

Asdrubal
Asdruba-
lem, Gu-
lusæ ne-
potem ex
sorore, cri-
minatur.

Asdrubal
subsellis
obrutus.

Ædilita-
tem ambit
Scipio,
quum po-
pulus con-
sulatum
offert.

Tribunus.
natus plebis mi-

natur con-
sulibus.

Necessitati
leges ali-
quando
posthaben-
da.

Dictum
Lacedæ-
monio-
rum.

69

natus est adempturum se pote-
statem comitiorum consulibus,
ni assentirent populo. ita consule
legem permisit tribunis pleb. ut
legem hanc in annum abro-
garent, quo exacto ferrent
eam denuo. Quod exemplum vi-
detur sumptum à Lacedæmo-
niis, qui quum, necessitati co-
acti leges posthabere, captos ad
Pylum abolverent ab ignomi-
nia, feruntur dixisse, Dormiant
leges hodie. Ita Scipio petens æ-
dilitatem, consulatum adeptus
est: cum quo Drusus collega pro-
vincias fortiri postulavit, donec
unus tribunorum pl. rogationem
tulit ad populum de bello Puni-
co, quem ei præesse jubeat: po-
pulus Scipioni dedit eam provin-
ciam, permisitque ut ex delecti-
bus supplementum conficeret,
præterea voluntarios quotquot
posset acciperet à focis, & ad re-
ges ac civitates arbitrato suo lite-
ras daret, inscriptas pop. Roma-
ni nomine. Et impetravit hoc
modo ab aliquot regibus atque
populis auxilia. His ita dispositis,
in Siciliam, & inde porro navi-
gavit Uticam.

Piso interim oppugnabat op-
pida mediterranea: Mancinus
stans ad Carthaginem, animad-
vertit muri partem quandam
neglectam, quod esset ob conti-
nuas rupes penè inaccessibilis, &
sperans se posse latere, scalas pa-
ravit: quibus admotis, milites a-
liquot impigrè murum ascende-
runt: sed Poeni, contempta ho-
rum paucitate, portam aperuerunt, versam ad eas rupes, & in

ἔφη, τὰς ὑπάρχουσας ἀφαιρήσεσθαι
τὴν χειροτονίαν, εἰ μὴ συνώκοντο τῷ
δῆμῳ. Ἡ βασιλὴ τῆς δημοκρατίας
ἐπέθετο ὅτι καὶ τὸ νόμον τὸνδε, καὶ
καὶ τὸ ἐν αὐτῇ ἀναρράβην. οἱ αὖτε
πὶ καὶ Λακεδαιμόνιοι, λυόντες ἐν
ῥαίᾳ τὴν ἀπείαν τὴν ἐλόντων πε-
ρὶ Πύλον, ἔφασκον, κοινούσαν εἰ
νόμῳ τήμερον. ἔτα μὲν ὁ Σκιπίων,
ἀγρονομίαν μετὰν, ἤρητο ὑπα-
τῶν καὶ αὐτὸν ὁ συνάρχων Δεξί-
στω. αὐτὸς Λιούσης ἀπὸς αὐτὴν οὐκ
ἔδωκε. ἀλλὰ καὶ ὁ Σκιπίων, καὶ ὁ
δῆμος εἰλετο τὴν Σκι-
πίων. ἐδίδηκε δὲ αὐτῷ στρατὸς ὅτι
μὴ κατὰ λόγον, ὅσος μὲν αὐτῷ τὸ ἀ-
πολαλώτων, ἐξελόντως δὲ ἄλλοι ὁ-
σοις πέιστε ὡς τὸ συμμείναν. ἔς
ἐς βασιλείας καὶ πόλεις ὅσας δοκι-
μάσθε πέμπειν, τὴν Ρωμαίων δῆ-
μον τῆς ἐπιστολῆς ἐπιγράφειν. ἔ-
στιν ἔς ἑλᾶσεν ἑπτα ὡς τὸ τε πό-
λεων καὶ βασιλείων. ὁ μὲν δὲ, τὴν
διοικησάμενον, ἐς Σικελίαν ἔδωκε
Σικελίας ἐς Ἰτακὴν ἔσπελ.

Καλποῦρνοι δὲ Πίσων ἐπολιόρ-
κη καὶ τὴν μεσσηνίαν καὶ Μαργίνων ἐ-
φορμῶν Καρχηδόνι, μέγεθος πὶ ἔ-
τερες ἀμελεῖσθαι ἰδὼν, ἔκρημοι
συνέκριντο συνεχεῖς καὶ δυσβάτοι,
καὶ παρὰ αὐτῶν μὲν ἔκρημοι,
ἡλπισε λατὴν κλέψασθαι ἐπὶ τὸ
τελεῖν. καὶ συνεπείθετο μὲν, ἔ-
πνευσε τὴν στρατιωτῶν ἀνέλθον οὐτόλ-
μοις. οἱ Καρχηδόνιοι δὲ ὀλίγων ἐπὶ
τῶν κατὰ φροντισάντων, ἀνέωξαν
πύλιν ἐς τὰς κρημνὰς ἐκφέρουσαν,
καὶ ἐπὶ τὰς Ρωμαίους ἐξέδραμον, & in

αὐτῶν

αὐτοὺς οἱ Ρωμαῖοι προσέειπον τε
 καὶ διώκοντες, ἐς τὴν πόλιν διὰ τῆς
 πόλεως συνεστέρμασι. βοῆς δ' ὡς ἐ-
 πὶ νίκης ἡθοῦς, ὁ, τε Μανκί-
 νου, ἐκφερόμενος ὑπὸ τῆς ἡδονῆς,
 καὶ τὰ ἄλλα ταχὺς ἂν καὶ θυφόμενος,
 καὶ ὁ ἄλλος ὁμοῖον ἄμμι τῷ Μαν-
 κίνῳ, τὰς ναῦς ἀφέντες, ἐς τὸ
 τεῖχος ἐδοκίμασαν, ἀποπλοῖ τε
 καὶ θυμῷ. ἦδη δ' ἔσθ' ὡς δὲ δειλὴν
 ἐπείραν ὄντων, ὁχυρὸν π' ὥς τῷ
 τεῖχει κατεβαλοντες, ἤσυχον. τῶ-
 ρόν δ' ὀπρὸν ὁ Μανκίνου, ἐκ-
 λή Πίσωνα καὶ τὸς Ἰτυκίαν ἀρρε-
 ντας ἐπικυρεῖν αὐτὰ κινδυνεύοντι,
 καὶ τῶρας φέρον καὶ ἀποδῆν. καὶ ὁ
 μὲν ἔμελλεν ἄμ' ἐπ' ὥς τῷ Καρχη-
 δονίῳ ἐξωστέρμασι ἐς τὴν κρημνὸν
 συντρέψασθαι. Σκιπίων δ' ἐπείρασεν
 ἐς Ἰτυκίαν κατήγατο, καὶ ὡς μί-
 στος νύκτας ἐντυχὼν οἷς ὁ Μανκί-
 νου ἔραφε, τὸν τε σαρπηγετῶν
 ἐκείλῳ ἐνδὺς ἐπὶ πόλεμον ἤχεν,
 καὶ τὸς κήρυκας συγκαλεῖν ἐπὶ ἡ-
 λαοσάν ἐξ Ἰταλίας αὐτῶν, καὶ τὸς
 ἡδυνάτας Ἰτυκίαν ὅσοι δ' ὑπερ-
 λικες, ἀγροῖν ἐς αὐτῶν τελευτῆς
 καὶ φέρον. αἰχμαλώτων τε Καρχη-
 δονίαν πνὴ λύσας, ἀφῆκεν ἐξ-
 ἄλλαν αὐτοῖς ἐπιπλεῖν Σκιπίωνα.
 ἐς τε τὴν Πίσωνα ἰππείας ἄλλους ἐπ'
 ἄλλοις ἐπέμπε, καλῶν αὐτὸν κατὰ
 τῶν καὶ καὶ αὐτὸς ἐχέτης φυλακῆς
 ἀνῆγατο, κελύεστας, ὅταν πλησι-
 ζοῖεν, ὁρῶν ἐπὶ τῷ κατεστρωμένῳ
 ἐσθῶν, ἔσθ' ὡς πλείονα τῶν ὅσων ἐμ-
 ποῖεν τοῖς πολεμίοις. ὁ μὲν δὲ τὰς
 ἐπείραςεν. ὁ δ' ἔσθ' ὡς καὶ ἄμ' ἐπ',
 τῷ Καρχηδονίῳ αὐτῶν πενταχόδον
 ἐπιπλεῖν, πενταχόσις μόνος
 ἐς εἶχεν ὀνόμας, ὡς εἰσέησε τοῖς

Romanos procurrerunt, qui-
 bus fufis fugatifque milites à ter-
 go haerentes per portam in ur-
 bem irruerunt pariter, edito-
 que ut à victoribus jubilo, Man-
 cinus latitia gestiens, vir & a-
 liàs levis ac temerarius, simul-
 que turba cetera, navibus reli-
 ctis semiermes concurrebant ad
 moenia, suis opem laturi: jam-
 que sol ad occasum vergebat,
 quum occupata munitione qua-
 dam in pomœriis, ibi quieti se
 continebant. sed quia Mancinus
 carebat cibariis, Pisonem voca-
 bat & magistratus Uticensium,
 ut periclitanti succurrerent, &
 cibos afferrent properè. Sic ille
 in periculo erat ne primo ma-
 ne Pœni præcipitem per rupes
 impellerent. Scipio verò eo ve-
 spare Uticam appulit, & circa
 mediam noctem acceptis Man-
 cini literis, continuo jussit si-
 gna canere: milites advectos re-
 vocavit per præcones ad mare,

Mancinus
 in sum-
 mum peri-
 culum
 conjectus.

Scipionis
 Uticam
 adventus.

simulque juventutem Uticen-
 sium, seniores jussit commeatu
 in triremes comportare: solutis-
 que aliquot captivis Carthagi-
 niensium, dimisit eos, nuntia-
 turos Scipionem cum classe ad-
 vehi: Pisonem quoque aliis post
 alios equitibus ad eum missis vo-
 cavit, ut veniret celeriter, ipse
 ultima vigilia solvit, jussis mili-
 tibus ut appropinquantes recti
 starent in tabulatis, quo major
 numerus appareretur hostibus.
 Mancinus prima luce undique
 oppugnatus à Carthaginiensibus,
 orbem fecit ex d. quos solos armatos habuit, quo inclusit

inermium tria millia : jamque vim telorum & crebra vulnera vix sustinens compellebatur in prærupta mœnium, quum naves Scipionis plenae velis in conspectum venire, plenae armatis militibus, non inexpectata Poenis, qui à captivis pramoniti fuerant, Romanis vero nec opinatam salutem afferentes, cedentibus enim aliquantum Carthaginensib. periclitantes in classem

Serranus
Mancino
classis suc-
cessor mis-
sus.

recepit Scipio : moxque Mancinum Romam remisit. jam enim Serranus successor ad classem venerat, ipse non longè à Carthagine castra metatus est. Poeni quoque ad quintum stadium progressi à mœnibus ex adverso sua castra posuerunt. in ea convenerè Asdrubal qui foris militiae præerat, & Bithya præfectus equitum : adduxeruntque sex millia veteranorum pedum & mille exercitatissimos equites.

Corrupta
militum
disciplina.

At Scipio videns corruptam disciplinam militum, sub Pisonè assuكتور otio, rapinis & avaritiæ, mixtamque his circumforaneorum multitudinem, qui prædæ causâ excurrerant ad rapinas cum audacioribus, non expectato ducum imperio : quum lex castrensis pro desertore habeat si quis ulterius secedat quam unde signorum cantus audiri

Lex ca-
strensis.

γυμνοῖς, τετραχίλοις ἔσσι. πηλοσκόμῳ ὃ δ' ἐμείναν, καὶ συναρπάσθαι ἐπὶ τὸ τεῖχος, ἥν κατεκρημνίζετο. καὶ αἱ νῆες ἀφῆθον αἱ τῷ Σκιπίωνι, ῥοδίῳ τε Φόσερῳ κατεπλέσσαν, καὶ μετὰ πανταρχόθεν ὀπλιτῶν ἐφεσώσαν. Καρχηδονίοις μὲν ἡσθημένοις Διότῳ ἀρχιμελετων ὄντι ἀνέλπιστοι, Ῥωμαίοις δ' ἀγνοοῦσιν ἀδόκητος σωτηρίαν φέρουσιν. μικρὸν γὰρ υποχαρυσσέντων τῷ Καρχηδονίῳ, ὁ Σκιπίων τὸς κινδυνεύοντας ἐς αὐτοὺς ἀνέλαβε. καὶ Μαρκίον μὲν ἀνέπεμψε ἐς Ῥώμην ἐπεμψε (καὶ γὰρ ἦκεν αὐτῷ Σέρρας ἐπὶ τῇ ναυαρχίᾳ Διόδοχοῦ) αὐτοὺς δ' ἐμειραντὶ Καρχηδόνι ἐπυματοπίδου. οἱ δὲ Καρχηδονιοὶ, τῷ τῶν ἐς πέντε σταδίων ἀφελθόντες, ἀντήγειον αὐτῷ χάρακας. καὶ αὐτοὺς ἐς τοὺς τῷ χάρακι ἀφίγοντο Ἀσδρούβας τε ὁ τῆς χώρας στρατηγὸς καὶ Βυθίας ὁ ἱππάρχος, ἐξαχιχίλους πελούς ἀγρότες, καὶ ἱππείας ἐς χίλιους, χροῖον δὲ μελέτη γεγυμνασμένους.

Ὁ δὲ Σκιπίων, εἰδὼς ἔκαστον ἐν τοῖς στραπῶταις ὄντων, εἰδὼς πεπαιγμένον, ἀλλ' ἐς δόξαν καὶ πλεονεξίαν καὶ ἀρπαγὰς ἰσθὶ Πίσωνος ἐπιτετραμμένους· ἀλλὰ τε πλεῖστον αὐτοῖς συνόντας ἀγροτῶν, οἱ τῆς λείας χάρακας ἐπόμβου, τοῖς δὲ σπυρτέρους συνεστήτερον ἐπὶ τοῖς ἀρπαγὰς, αἰὶνὸν παρὰ γέλωτος ἴσσι, τῷ νόμῳ λεπτοστραπωπικῇ ἐν τοῖς πολέμοις ἡρυνμένοι τῷ ἀπαιχρυσύναι πορρωτέρως σὺν ἡλικίᾳ ἀκρῆς· ὅτι πε

καὶ γὰρ ἦκεν αὐτῷ Σέρρας] Lege Σέρραν, quod & interpret rectè observavit, & Pigijs ad annum v. c. DCVI. bene notavit ipsum Prætozem classem Africanam sortitum obtinuisse, & L. Mancino successorem datum fuisse.

παί τε πύκτωσαν ἔτσι, πάντα ἐς τὸ
 στρατὸν ἀναφερόμεν· καὶ ὅτι Διερ-
 πύκτωσαν, ἐτέρως ἐρεῖτο· αὐτοῖς κα-
 κῶν γιγνώμενα δεχέσθαι· (πολλοὶ γὰρ
 καὶ συσκέλευον κατεφρόνουσαν Διὰ τὰ
 κέρδη, καὶ ἐς ἀνόμους πληγὰς καὶ
 τραύματα ἐκ ἀνδροφονίας ἐκέρχον)
 ὧν ἀποδιδόμενος ὁ Σκιπίων, ἔελπι-
 ζομένης ἔποτε κρητήσιν τῶν πελε-
 ριῶν, εἰ μὴ τῶν ἰδίων κρητήσδε,
 σωτήρα γὰρ ἐκκλήσιον αὐτὰς, ἔ-
 πί βήμα ὑψηλὸν ἀναβὰς, ἐπέ-
 πληξεν ὧδε·

„Εγὼ μὲν ὑμῶν, ὦ ἄνδρες, ὑπὸ
 „Μανιλίῳ στρατηγῷ πατιόμενοι,
 „τῆς ἐνπερίεικας ἐν ὑμῖν κρήτυσιν
 „ἔδωκε πέρας· καὶ νῦν ὑμεῖς ἀγ-
 „τὰ στρατηγῶν, καλέσμεν μὲ ἐς ἐ-
 „ξατοὶ ἐξουσίαν ἔχον τὰς ἀπει-
 „θαύτας, ἀφελίμενοι δὲ ἡζουμέ-
 „νος παρὰ τὸν στρατὸν. ἴτε ἢ ἀπὸ
 „τετὲ καὶ πέντε δέκα λέχων ὡς ἀγ-
 „χωρομαί, λησεύετε μάλιστα ἢ πο-
 „λεμείτε, ἔξ ἀποδιδράσκετε, ἢ
 „στρατοπεδεύετε· καὶ πυνηγομένης
 „σιν ὑπὸ τῶν κερδῶν, ἢ πολιορ-
 „κῶσιν, εἰ κατέ· καὶ τρυφῶν γε-
 „λετε πολεμούντες ἐπὶ, ἢ νενικη-
 „κότες, τοιγάρτοι τὰ τῶν πολεμίων
 „ἐξείλεπτον ἔξ ὁραχέ, ἢ κα-
 „τέλιπον, ἐς τοσούτον ἐπὶ ἥρω δου-
 „νάμεως, καὶ ἡμῖν ὁ πόλεμος ἐν
 „τῷδε τῷ βραχέων χρόνῳ καλεσπα-
 „τίαν labor redditus sit difficilior.

qucant : & quicquid hi commit-
 tant, imputari exercitui : tum,
 res raptas fieri contentionum in-
 iuriarumque aliarum materiam
 (nam multi propter lucra contu-
 bernalibus contemptis, non ab-
 stinebant à digladiationibus &
 cædibus) Hæc, inquam, animad-
 vertens Scipio, & cogitans nun-
 quam devicturum se hostes, ni
 suos in potestate habuerit, advo-
 cata concione pro tribunali, his
 eos verbis castigavit :

Ego vobiscum, milites, Mani-
 lium ducem secutus, obedientiæ
 vobis testibus præbui specimen,
 quam nunc pro imperio postulo
 à vobis : quamvis in contumaces
 animadvertendi extrema pœna
 potestatem habeam, tamen præ-
 monere ducens satius. Scitis au-
 tem ipsi qualia committatis :
 (me certe pudet ea proferre in
 concione publica) latrocinia ma-
 gis quàm bella geritis, & desertis
 castris discursatis, nundinationi-
 bus magis assueti quàm oppu-
 gnationibus : & delicias expetitis
 durante bello, ante victoriam :
 propterea hostium res præter
 spem brevi quo absui tempore in
 tantum auctæ sunt, ut nobis suc-
 cessoribus, per tantam negligen-
 tiam labor redditus sit difficilior. Quam culpam si mihi constaret
 vestram

Oratio Sci-
 pionis ad
 milites
 suos de
 militum
 obedientia
 & officio.

71

ἴτε δὲ ὁ παρὰ τῆς] Scribe ἴτε. Perinde est ac si diceret, Satis
 vobis estis consensii, me tacente.

ὡς κατέλιπον] Libenter scripserim, ἀφ' οὗ κατέλιπον. Ut enim ἀφ' οὗ
 quàm ἔξ οὗ malim legere, facit præpositionis ejusdem usus, qui trium vo-
 cum intervallo præcedit. Hoc quoque animadvertendum est, scribendum
 esse ἐπὶ ἥρω, ut legitur γέρονε. Quod si ἐπὶ ἥρω dicendum fuisset, certe &
 ἐγέρονε.

vestram esse, statim poena sequeretur: sed quoniam in alium eam refero, nunc remitto vobis errata praterita. Ego certè non ad latrocinandum, sed ad vincendum venio: nec ante victorias pecunias exigam, sed confectis prius hostibus. Ergo quotquot non militatis, abite omnes è castris hodie, prater eos qui potestatem manendi à me acceperint: nec ullum reverti volo, nisi qui commeatum afferat, eumque milita-

„ περὶ. τοῖς δ' αἰτίας εἰ μὲν
 „ ὑμῖν ἔσται ἔργον, ἐνθὺς ἀν' ἐνός
 „ λαβόν' ἐπεὶ δ' ἀναπύθηναι ἐπι-
 „ θῶ, νῦν ὅμως ἀφίηναι τ' ἔμειναι
 „ νῦν γαγονότων' ἥκω δ' ἔλθουσιν
 „ σὺν ἔργῳ, ἀλλὰ νικησάντων' ἐδὲ
 „ χερσὶν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὸ νίκης,
 „ ἀλλὰ τὰς ἐχθρὰς παρὰ τοὺς ἐξερ-
 „ γασμένους. ἀπὸ τοῦ πάντες ἐκ τῆς
 „ στρατοπέδου σημεῖον ὅσοι μὲν στρα-
 „ τεύετε, χαίρειν τ' ἐπιτραπέησι
 „ ῥήθην τὰ ἐμὸν ῥήθην. τοῖς δ'
 „ ἐξέρχουσιν δὲ ἐπανελθόντων βούλο-
 „ μαι, πλὴν εἰ τις ἀρᾶν φέρει, καὶ
 „ ψιλῶς.

ἥκω δὲ οὐ λησέουσιν] Ad illud redit de quo illos initio suæ orationis reprehendit, quum diceret, λησέετε μᾶλλον ἢ πολεμεῖτε, Quum autem dicat hic, ἥκω δὲ οὐ λησέουσιν ἔργῳ, ἀλλὰ νικησάντων, & in altero membro pratercesserit, νῦν ὅμως ἀφίηναι τ' ἔμειναι νῦν γαγονότων, hac particula ἐπὶ respondente illi δ': non aliter hæc accipienda sunt quàm si ita loquutus esset, νῦν ὅμως ἀφίηναι τ' ἔμειναι νῦν γαγονότων, ὅτε καὶ οὐκέτι λησέουσιν, ἀλλὰ νικᾷ. Perinde ac si diceret (si quidam paraphrasi uti hic conceditur) Nunc remitto vobis (seu condono) quod peccastis: sed ea lege ut in posteram, exemplo meo, non latrocinemini, sed vincatis. Estque hoc quoque observandum, eum, quum dicendum esset, ἥκω δὲ οὐ λησέουσιν ἔργῳ, ἀλλὰ πολεμήσων (sicut reprehendens illos his usus verbis fuerat, λησέετε μᾶλλον ἢ πολεμεῖτε) maluisse νικησάντων dicere, bene ominandi causa, & ex ea spe quam ipsum concepissee jam videbant, iis quoque spem injiciendo. Alioqui certè primo aspectu videri eni posset scribendum hic, ἥκω δ' ἔλθουσιν ἔργῳ, ἀλλὰ πολεμήσων. Hoc enim optime conveniret, (ut jam admonui) cum illis quæ parvo intervallo precedunt. Verum & hoc νικησάντων ita resolvi potest, & τὰ πολεμήσων ὥστε καὶ νικᾷ.

ἐδὲ χερσὶν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὸ νίκης] Hæc Scipionis verba respiciunt itidem ad illa ipsius, parvo intervallo præcedentia: ista inquam, καὶ πρὸς φῶν θέλετε πολεμούντες ἔπαι, ἢ νενικηκότες. Neque enim πρὸς φῶν possunt milites, nisi præcedat τὸ χερσὶν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, hoc autem jam significaverat sub appellatione τῶν κερδῶν. Sic autem κέρδη & πρὸς φῶν ab eo conjungi videbimus in fine hujus orationis.

ἀπὸ τοῦ πάντες.] Aptum sibi, meo judicio, locum haberet particula δ', post ἀπὸ τοῦ πάντες.

τοῖς δ' ἐξέρχουσιν.] Græci sermonis consuetudo non permittit ut ita quis loquatur, τοῖς δ' ἐξέρχουσιν δ' ἐπανελθόντων βούλομαι: sed hoc modo, τὰς δ' ἐξέρχοντας δ' ἐπανελθόντων βούλομαι. Concedit quidem illa consuetudo & dativo uti, dummodo & secundum infinitivi modi verbum addatur. ut si, exempli gratia, diceretur, τοῖς δ' ἐξέρχουσιν δ' ἐπανελθόντων ἐξέρχαι βούλομαι. Ac magis verisimilis fortasse videbitur multis hæc emendatio, quæ verbum οὐ μίσην reponitur, quàm altera quæ dativum in accusativum mutat.

μολύβει ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀγαγὼν (ὅ-
θεν ἐντυώσκειτο Ῥωμαίοις ἔμελλε τὰ
δράκναι ἔσθαι) τὸ μὲν ὀφθαλμοί,
ἢ γλῶττις, ἢ νεύρα, ἢ ἀγρία σι-
δηροῖς ἐξείλεκε καμπύλοις· τῶν δ'
ὑπὸ τέμνῃ τὰ πέλματα, καὶ τὰς
δακτύλους ἐξήρπτεν, ἢ τὸ δέρμα
ἔλπιον σπασατο· ἀπὸ τῶν καὶ
πάντας ἔμπης ἐπ' ἡγεκρημίζεν,
ἀδιδάκτα τοῖς Καρχηδονίοις τὰ ἐς
Ῥώμην ἐπιποῶν. Ἐὖ μὲν αὐτὸς ἔ-
τας ἡρδίζε τὴν σωτηρίαν ἔχειν ἐν
μῇ τῇ μάχῃ. περὶ δ' αὐτοῦ ἐς
τὸ ὄναρτον ἂν ἐπεισέ. Ἰσὸς δ' ἔ-
ειδοτο· οἱ Καρχηδόνιοι πάντες τῶν
ἀφαισίων ἔργων περὶ αὐτοῦ ἐπὶ
δύμῳ ἐγίνοντο, καὶ τὸν Ἀσδρού-
βαν, ὡς καὶ τὴν συγγνώμην σφῶν
ἀφαιρεμένοι, ἐμίσουν· καὶ μολύβει
ἢ βουλὴ αὐτῶν κατέβαινεν ὡς ὁμοῦ καὶ
ὑπερῆφανα διδραχέτο· ἐν συμφο-
ρῇ οἰκείᾳ τῶν αὐτῶν. ὁ δ' καὶ τῶν
βελούτων πινὸς ἐκτὴν συλλαμβά-
ναν· καὶ ἐς πάντα ἂν ἤδη περὶ αὐτοῦ,
ἐς τυραννίδα μύλλον· ἢ στρατηγὸν
περὶ αὐτοῦ, ὡς ἐν τῷδε μῶρῳ τὸ ἀ-
σφαλὲς ἔξω, ἐι φοβέρος αὐτοῖς εἴη,
καὶ δ' αὐτὸ καὶ δυσπεριχρηστὸν. ὁ
δ' Σκιπίων τὸ μὲν χάριον τὸ ἐχθρῶν,
ὅν τῃ περὶ αὐτοῦ κατελείπεσαν ἐς
τὸ ἀποφύγοντες, ἐνέπειπεν· ὅλας
τὰς ἰσθμῶν προτάων, διατάφρον
αὐτὸν ἐκ θαλάσσης ἐπὶ θαλάσσαν,
ἀπὸ τῶν πολεμίων ὅσον ὁρμῶν βε-
λους. οἱ δ' ἐπέκειντο, καὶ ὑπὸ αὐτῷ
ἔργον ἐπὶ σταδίου ἑξήκοντα πέν-
τε καὶ εἴκοσι, ἐργαζομένων τε ὁμοῦ
ἔμμελῶν, ὡς δ' αὐτῷ τὰτ' ἐξ-
τετέλεστο, ἐτέρων ὠρυξέ τε φρονέ-
σιν, ἐς πολὺ τὸ περὶ αὐτοῦ ἀφαισίων,

liam fossam parem fodit, non

bebat, productos in moenia, un- vos Roma-
de suis poterant esse conspicui, nos.

aut oculis, aut linguis, aut ner-
vis, aut pudendis, multavit, un-
cis ferreis ad hanc poenam adhi-
bitis; aliorum succidit plantas, al-
liorum amputavit digitos, aut
pellem detraxit toto corpore: at-
que ita vivos praecipitavit per ru-
pes, ne Carthaginiensibus ullam
spem pacis à Romanis impetran-
dæ relinqueret: utque exasperatis
animis, in solis armis salutem re-
ponerent. At res cessit in contra-
rium. nam Pœni, tam nefario-
rum facinorum sibi conscii, ti-
midi potius quàm audaces red-
debantur: & Asdrubalem ode-
rant, qui veniæ spem eis præci-
derat, præcipua senatus indigna-
tione, qui tam inmanitatem ac
superbiam intempestivam esse
vociferabatur in calamitatibus
publicis. At ille senatores etiam
aliquot comprehensos occidit; jamque omnibus formidandus,
tyranno quàm præfecto erat
propior: in eo tantum securita-
tem collocans, si timeretur à po-
pulo, & ideo non appeteretur
facile cujuscquam insidiis. Scipio
castra hostium pridie deserta
quum in urbem fugerent, incen-
dit: & in universum isthmo po-
titus, fossam à mari ad mare per-
duxit, ad teli jactum ab hoste se-
motus. Illi tamen opus impedire
conabantur, quod per stadia vi-
gintiquinque, militibus operan-
tibus simul & propugnantibus,
absolutum est. quo perfectò a-

multum à priore distitam, spe-
stantem

stantem ad mediterranea: additisque duabus transversis, ut totus ambitus haberet formam quadrangulam, omnia vallis acutis munit, post quos effodit fossas alias. Ea vero parte quæ spectabat Carthaginem, murum etiam extruxit, xxv. stadiorum longitudine, altitudine pedum duodecim, turribus ac propugnaculis per intervalla eminentibus: latitudo muri æquabat altitudinis dimidium: in medio turris erat altissima, tecta quatuor fastigiis, unde prospicere licebat quid in urbe fieret. His operibus totius exercitus labore absolutis intra dies noctesque viginti, militibus vicissim nunc arma, nunc ferramenta sumentibus, nec nisi necessariam curam corporis admittentibus, in his castris collocavit copias: quæ alterum quoque usum præbebant, munitionum videlicet: quarum longitudine intercludebantur comitatus obsessis importari soliti terrestri itinere: nam hac cer vice excepta reliquum urbis mari alluebatur. Quod primum ac præcipuum malorum famisque fuit initium: nam ex quo populariter ex agris in urbem migratum fuerat, nec egredi ququam audebat, metu obsidentium, nec urbs frequentabatur propter bellum à negotiatoribus: Afriorum tantum commercii raro annona subvehebatur mari, quoties per tempestates licebat: major pars per terram afferebatur. quæ via postquam ob-

74

Commeatus
tutus obsessis
Carthaginien-
sibus
interclusi.

ἐς τὴν ἡπείρου ἀφορώσων. δύο τε ἔπι
ἰμγίαις αὐταῖς ἐπέρας ἀειδείας, ὡς
ἡγοῦσθ' τὸ ὅλον ὄρουμα περὶ γυν-
ων, ἐκαύρωτε πάντα ἐξυλοῖς ὄξεσι
καὶ ἐπὶ τοῖς τευροῖς τὰς μὲν ἄλλας
παύρους ἐκαυρώκατε, τῇ δ' ἐς τὴν
Καρρηδονίαν ὁρώση καὶ τεύχῃ πυρ-
κωδουμένη, ἐπὶ τὰς πέντε καὶ εἰκο-
σι ταλίων, ὑψὺ μὲν δυοδέκα πο-
δῶν, χωρεῖς ἐπιπλέων τε καὶ πύ-
γων (οἱ δ' ἐν Ἀφρικῇ ἐπὶ
κείνῳ τῷ τεύχεϊ) τὸ ὃ βάθῃ ἐφ'
ἡμῖν μέλισσι τῷ ὕψους. ὁ δὲ ἐν
μέσῳ πύργῳ, ὑψηλότερος τε ὢν,
καὶ ἐπ' αὐτῇ ἐξυλῇ ἐπέκειτο πε-
τρωρεφῇ, ὅθεν κατέβησαν τὰ γινώ-
μματα ἐν τῇ πόλει. Ἰωὴ δ' ἡμέ-
ρας ἑκατοστὶς καὶ νυκτὶν ἐργασαμένη,
ὅλα τὰ στρατῷ ποιοῦντι, καὶ πε-
ραχάξῃ ἐργασαμένη τε καὶ πολεμῶ-
ντι, καὶ ὅτι οἱ ὕπνοι καὶ ἀγρυμνία,
τὴν στρατὸν ἐσηκύνῃ ἐς τοὺς τὸ
καυρώκαμεν. καὶ ὡς αὐτὰ τῶτο,
στρωτόπεδον τε ὁμοῦ, καὶ κατὰ τῶν
ἐχθρῶν ἐπιτείχεσθαι ἐπιμελῆς. ὁ
τεν ὁρμώμενόν τιν' ἀρῶν ἀφ-
ρεῖτο Καρρηδόνες, ὅση κατὰ γῆν
αὐτοῖς ἐφερέθ. ὅπ γὰρ μὴ τῶδε τῷ
αὐχένι μὲν τὰ λοιπὰ ἢ Καρρη-
δὸν ἀεικλύσῃ ὡς καὶ τῶτο ἀρ-
χὸν αὐτοῖς καὶ μέλισσι ἐνίγρητο λι-
μῶν καὶ κακῶν ἀπὸν. αὐτὲ γὰρ
παλῆδους παντός ἐκ τῶν ἀρῶν ἐς
τὴν πόλιν ἀναικιστοῦντο, ὅτε ἀρ-
χόντων πη, Ἀφ' οὗ πολιορκίαν,
ἅτε ξένων ἐμπεδῶν Ἀφ' ἧ πόλε-
μον θαμνίνες ἐπίονταν, μόνῃ τῇ
Λιγυῖας ἀρῶν καὶ μιν, μικρὰ μὲν
ποτὲ καὶ Ἀφ' ἰαλίας, ὅτε ἀρῶν
εἴη, τὰς πλείους καὶ τὴν γῆν ἐπε-
καυρίζοντο ἀφρηκῶν δὲ τότε τὴν
ἐκ τῶν

ἐν τῷ γῆς κρημίνῳ, ἐπιπλοῖς ἡ-
 δοῖτο ὁ λιμενῷ. Βιθύας τε (ὅς-
 περ ἵππυρχοι ἦν αὐτοῖς, καὶ ἐ-
 πέμπετο ἐπὶ σίτοι) ἐν πολλῇ σθε-
 νειᾷ μὲν ἡ βίαια, τὸ χαλεκώτερον
 ὁ Σκιπίωνος σὺν ἱπποσὶν ἀνι-
 στάμενος, ὅτε τὴν ἀρχὴν ἐς τὴν πόλιν
 ἀφ' ἡμετέρων, ναυσὶν ἐπέμπευεν,
 ἐφορμυσάν μὲν τῇ Καρχηδονί νειῶν
 ὁ Σκιπίωνος. ἀλλ' ἔτε διλιευκὸς,
 ἔτε πυκνὴ συνειρήνευσαν, ὡς ἐν
 ἀλιμνῷ καὶ ἀεικλήμῳ θαλάσῃ.
 πύρρῳ τε τὴν πόλιν αὐτῶν σὺν ἐ-
 δωκὶ ἀνακαρῶσιν, τῇ Καρχηδε-
 νίαν τοῖς τείχεσιν ἐφείωσαν, καὶ ὁ
 κύματός ἐκεῖ μέγιστον ἀφ' ἡμῶν
 πέτραις παρασσορῶν. ὅθεν αἱ φορ-
 τίδες αἱ Βιθύου, καὶ αἱ πρὸς ἀκρῶν
 ἑμπορίας ἰσὺς κέρδους ἐδελοκινδύ-
 νως ἡπείχετο, φυλάσσοντες ἀνέμοι
 ἐν πόντῳ παλῳ, πεπεταμένους
 τοῖς ἰσίοις διένειο. αἰδιματῶν ἔσαν
 ἐπὶ τῇ τελευτῇ ὀλεσθῆναι φερούσας
 ἰσὺς ἐπὶ πνεύματι διακειν. σπασίως
 μὲν οὐκ ἐγγίγνετο, ἐ μόνον ὅτε βίαιον
 εἴη πνεύμα ἐν πόντῳ. ἐ τῷ πρῶτῳ
 ὅσα φέρονται αἱ νῆες, Ἀσδρουῶς
 τελοσμενέοις ἀνδράσι μένοις διέτε-
 ρον, ἔς ἐς μέγιστον ἐπελέετο, καὶ
 ὁ ἄλλου πλῆθους κοίτην φέροντ'. ὅθεν
 ἐμύχθου μέγιστον ἰσὺς ὁ λιμενῷ.
 ὁ Σκιπίων αὐτοαυτοῖς, ἐπι-
 στήν τ' ἰσχυρῶν αὐτοῖς ὁ λιμενῷ
 ἐς οὐρανὸν ἀφορῶν, καὶ ὁ πᾶν
 πόρρῳ τῷ γῆς ὄντι, δακτυλίστῳ χῶ-
 ματι ἐς τὴν θαλάσσαν ἔχον, με-
 κρον, δακτυλίστῳ μὲν δακτὺς τῆς τα-
 νίας, ἡ μεταξὺ τῆς λίμνης ἔστα καὶ
 τῆς θαλάσσης, γλῶσσαι ἐκαστὴ
 ἀφ' ἑαυτῆς ἐς τὸ πᾶν, ἐ δ' Ἀ-
 σδρουῶν ἐπὶ τῇ ἑμύχθῳ, ἥρειδε λίθοις τε μεγάλοις καὶ πυκνοῖς, ἵνα
 μὴ ἰσὺς τῶν κλυδωνῶν ἀφ' ἑαυτῆς καὶ πλάτῃ τῶν χύματός, τὸ

septa est, fame laborare coepe-
 runt. Bithya quoque, praefectus
 equitum, ad frumentandum mis-
 sus, diu nec accedere Scipionis
 castra, nec perrumpere ausus est:
 sed longe iniquo tarde mittebat
 in urbem frumentum navibus
 impositum, quamvis naves Ro-
 manae prope urbem starent: sed
 nec continuæ, nec densae, ut cir-
 ca importuosa praeruptaque lit-
 tora, nec poterant fluere propi-
 us, stantibus Poenis supra mœ-
 nia, & fluctibus ibi maximè pro-
 pter saxa saevientibus: ideo naves
 onerariae Bithyae, & si quis nego-
 tiator lucri causa contemnebat
 periculum, observato vento
 quoties à mari flaret vehemen-
 tior, plenis velis pervadebant, tu-
 ta à tiremibus, quæ cursum ear-
 um æquare non poterant: sed
 occasio hæc rarò se offerebat,
 nec nisi quum à mari ventus fla-
 ret vehementior. Et hos ipsos
 maritimos commeatus Asdrubal
 distribuere solis triginta milli-
 bus virorum, quos ad militiam
 selegerat: reliquam multitudi-
 nem contemnebat, quæ maximè
 fame laborabat. Id ubi sensit Sci-
 pio, conatus est claudere os por-
 tus, ad occidentem spectans, &
 non longè remotum à littore:
 produxit igitur in mare longum
 aggerem, ab ea lingua quæ inter
 stagnum erat & mare, per altum
 recta versus os protendens, de-
 jets & confispatis faxis prægran-
 dibus, ne fluctibus cederent: ejus
 Scipio,

aggeris

Aggere in
 mari factum
 portum
 Carthagi-
 nienstem
 claudit
 Scipio.

(ἀλῶναι ἥδ' ἔδει Καρχηδόνα) τὸ τε
 ῥ' ἐς μόνον ὑπὸ εἶξιν ἐπιπλοῦσαν,
 καὶ σὺν αὐτῷ ἐπιτομήσαντες ἀνέσπε-
 ρον· τέλιτ' δὲ ἡμέρα μὲν τέτο ἐς
 ναυμαχίαν κατέστητο καὶ οἱ Ῥω-
 μαῖοι, τὰς τε ναῦς καὶ τὰλλα ἐν-
 τρεπιστάμηναι ἀντιπύρηντο. βόης δὲ
 καὶ παρακελεύσεως ἐκατέρωθεν ἤυο-
 ρήτης, καὶ ἀσπιδυμίας ἐρετῶν τε ἔ-
 κιδερεντήων ἔ' ἑσπαιωτῶν, οἷς οὐ
 τὰδ' ἐλοιπὸν Καρχηδόνοις μὲν τῆς
 σωτηρίας ἔσσης, Ῥωμαῖοις δ' ἡ νί-
 κης ἐντελὺς, πληγῇ τε πολλῇ ἔ-
 πείσθησαν ποικίλα ἐρίηντο παρ'
 ἀμφοῖν, μέγας μάλιστα ἡμέρας. οὐ
 δὲ τὰ πῶμα τὰ σκάφη τ' Λιβύων
 τὸ σμικρὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς ναυτοῦ
 μεγάλως ἔσσης ἐς τὰς παρσούς ὑ-
 ποτρέχοντα, διεπτήθη σπύμνας, καὶ
 ἐξέκοπτε πηδάλια καὶ κώπαι· καὶ
 ἄλλα πολλὰ ἔποιετο ἐλπίς, δό-
 μαρως τε ὑποφύροντα, καὶ δό-
 μαρως ἐπιπλέοντα. ἀκρίτου δ' ἔ-
 π' ἡ ναυμαχίας ἔσσης, καὶ τ' ἡμέ-
 ρας ἐς δαίλιον τρεπομένης, ἔδοξε
 τοῖς Καρχηδόνοις ὑποχωρεῖν, ἔπ'
 κατὰ ἤτιαν, ἀλλ' ἐς τὴν ἐπισύσαν
 ὑπερπείρην. καὶ αὐτῶν τὰ σκά-
 φη τὰ βραχυτέρα ἀποφύοντα, καὶ
 τ' ἐσπλονα πρὸ λαβόντα, ἐς ἄλλη-
 λα ὤθειτο, ὑπὸ δ' ἐπλήθους, καὶ
 τὸ εἶμα βύζυλον ἀπὸ πλείων. ὅθεν αἱ
 μείζους ἐπαινήσαν τ' ἐσπλονα ἀφί-
 ελντο, ἔ' ἐς τὸ χῶμα κατέφυγον,
 ὃ πρὸς τ' εἰσόδους ἐνερχωσθαι ἐπι-
 ούς ἐς Λιβύαν φασίαν ἐρεχθήτο
 οὐ πολλόν. καὶ περὶ τὴν ἐξουσίαν ἐπ'
 αὐτῷ βραχὺ οὐ τὰδ' ἐπὶ πολέμῳ
 ἐπεποιήτο, ἵνα μὴ οἷς οὐ ἐνερχω-
 ρῶν ἐκταπεινέσθαι ποτὲ οἱ πολέ-
 μοι. ἐς μὲν δὴ τὸδε τὸ χῶμα αἱ

fatale erat deleri Carthaginem,
 contenti ostentatione, insulta-
 tioneque superba in portum re-
 verterunt. Tertia verò die naves
 provexerunt ad praelium, & Ro-
 mani apparata classe, rebúsque
 ceteris, ex adverso promove-
 runt: concurrerunt autem ma-
 gnis utrinque hortantium clani-
 enis, & remigum simul ac
 gubernatorum animis, dum al-
 teri de salute, alteri de supre-
 ma manu imponenda victoriæ
 dimicant, multis ultro citró-
 que illaris ictibus ac vulneribus
 in mediam usque diem. In

Navale
 praelium
 Romano-
 rum &
 Carthagi-
 niensium.

76

quo praelio naviculæ Pœnorum
 subeuntes Romanas, tanto ma-
 jores, nunc puppibus, nunc
 gubernaculis, nunc remis detri-
 titis, multabant modis variis, pa-
 ri agilitate suffugiendo incurran-
 dóque denuo. Quúmque dubio
 Marte certatum esset usque ve-
 speram, visum est Carthaginien-
 sibus, satius esse retrocedere,
 non quòd victos se faterentur,
 sed quòd certamen differrent in
 crastinum. Eorum minora navi-
 gia celeriore fuga occuparunt
 portus ostium, & constipata
 præ multitudine refertum oc-
 cluserunt, adeo ut majoribus
 redeuntibus in portum non pa-
 teret aditus: refugeréntque ad
 aggerem, qui ante mœnia spa-
 tiosus, dudum ad excipiendas
 negotiatorum sarcinas extru-
 ctus fuerat, in quo lorica
 non alta hujus belli tempore
 fuit addita, nequando locus
 hic propter amplitudinem occuparetur ab hostibus. Ad eum
 aggerem

aggerem naves Pœnorum portu exclusæ ubi refugère, steterunt proris in hostes obversis, militibus aliis è classe, aliis ex aggere, aliis è lorica antemurali propugnantibus. Romanis verò expeditus in eas erat impetus: nec difficile fuit pugnare cum navibus stantibus: sed quoties se recipere, quia propter longitudinem circumagebantur tardius, tantundem recipiebant damni quantum dederant: nam aversæ fiebant obnoxia Punicarum incumbentium ictibus: donec quinque naves Sidentium, Scipioni missæ à fociis, ancoras in altum longo intervallo jecerunt: à quibus ubi longos rudentes religerunt, in Punicas invehebantur remigio, & inflicta plaga rudentem à puppi legebant: rursusq; repetito impetu, eodem modo in puppim retrocedebant. Id Sidentium commentum tota classis imitata, multum incommodavit hostibus, continuatòque in noctem prælio, quotquot superfuere naves Carthaginensium, in urbem suam refugerunt. Scipio mane invasit aggerem, quod esset locus ad portum instandum idoneus. incussis igitur in lorica arietibus, & admotis multis machinis, partem ejus diruit. At Pœni, quamvis fame varisq; molestiis pressi, noctu excurrerunt in Romanorum machinas: non per terram (non enim erat transitus) nec navibus (erat enim ibi vadofum mare) sed nudi, non accensis facibus, ne è

Naves Sidentium Scipioni missæ.

Sidentium commentum.

77

ἦναι αἱ τῆς Καρχηδονίων, ἀπορία λί-
μην, καὶ φυγῶν, μεταπηδῶν
ὁρμίσαντο· καὶ τὰς ἐχθρὰς ἐπιπλέ-
οντες οἱ μὲν ἀπ' αὐτῶν τῆς νῆας, οἱ
δὲ δὴ τὸ χῶμα, οἱ δὲ ἐν τῇ
ἀναχωρήσει ἀπεμάχοντο. Ῥω-
μαίοις δὲ οὐ μὲν ἐπιπλῶν ἡ ῥαδίς,
καὶ τὸ μακρὸν ναυσὶν ἐστῶτος ἐνυα-
ρὲς· αἱ δὲ ἀναχωρήσεις, δι' ἀναστρο-
φῶν τῶν νῆων μακρῶν ἔσονται, βρο-
δῆται· τε καὶ δυσχερὲς ἐπεγίνοντο.
ὅθεν ἀντίπαχον ἐν ταῖς ταύταις ὁμοίαις.
ὅτε δὲ ἐπιτρέφοντο, ἐπληροῦντο ὑ-
πὸ τῆς Καρχηδονίων ἐπιπλεόντων μέ-
χρη ἦναι Σιδητῶν πέντε, αἱ Φιλία
Σκιπίωνος εἰποῦτο, τὰς μὲν ἀγκύρας
κατήκον ἐν πολλῇ ἀστάσει· ἐς
τὸ πλῆγαν, ἀψάμεναι δὲ ἀπ' αὐτῶν
κρίλας μακρὰς, ἐβροχίοντο τοῖς Καρχη-
δονίοις ἐπὶ πλεον, καὶ ὅτε ἐν χειρὶ ἦσαν,
ὑπεχώρουν τὰς κρίλας ἐπισπάρμεναι
καὶ πύρρην· αὐτὰς τε βοδῖον κρή-
πλευσσαι, πάλιν ἀνήγοντο καὶ πύρ-
ρην. τότε γὰρ ὁ σόλος ἄπας, τῇ νύτῃ
τῆς Σιδητῶν ὁρατὴς τε ἔμεμνημένοι,
πολλὰ τὰς ἐχθρὰς ἔδραπον. καὶ τὸ
ἔργον ἐς νυκτὴν ἐτελεύτη· ἔς ἐς τὴν
πάλιν διεφυγον αἱ τῆς Καρχηδονίων
ἦναι, ὅσαι γε ἐπὶ ἡσυχίᾳ ὑπόλοιποι.
Σκιπίων δὲ, ἡγομένης ἡμέρας, ἐ-
πικρίνει τὸ χῶμα καὶ γὰρ ἡ
ἔκτασις ἐπιτεταχισμένη ἔστι λίμνη.
κελοῖς οὐδὲ τὸ πυρρῆσις τυ-
πλῶν, ἔστι μηχανήματα πολλὰ ἐπι-
πλῶν, μέρος αὐτῶν κατέβαλεν. οἱ δὲ
Καρχηδονιοὶ, κρείττερος ἢ τὸν λιμένα·
κακώτερος ποικίλης ἐσχελευμένης,
νυκτὸς ἐξέδοσαν ἐπὶ ταῖς Ῥωμαίων
μηχανήμασι, ἔστι καὶ γὰρ (ἔστι γὰρ
ἡ διόδος) ἐδὲ ναυσὶν (αἰετὸς
γὰρ ἡ ἡ γάλασσα) αἰὶνὰ γυμνοὶ
δρόμους ἔφερον, ἐκ ἡμέρας, ἵνα μὴ
μακροτέρως

μακρόθεν εἶν κατεφανεῖς, ἐς δὲ τὴν
 διπλασομένην ἐμβάντες, ἢ μὴ πῶς ἂν
 ἀποσπόμενοι, οἱ μὲν ἀρχὴν τῶν
 βρεχόμενοι διεκώδιζον, οἱ δὲ ἢ
 διένειον ἕως ἐπὶ τῶν μηχανήματι ἐλ-
 θόντες, ἐξήλθον τὸ πῦρ, & κατέ-
 φωνον γινόμενοι, πολλὰ μὲν ἐπι-
 δον, ὅτε γυνεὶ περὶ σκοπόμενοι,
 πολλὰ δὲ ἀντιθέσαντες τὸν πόλεμον·
 οἱ ἢ τὰς ἀκίδας τῶν βελῶν ἢ τὰς αἰ-
 χμῆς ἐν σέροις & ὕψει φέροντες
 σὺν ἀνίσταν, ὥσπερ θηρία πληγῆς
 ἐγκείμενοι· μέγας τὴν μηχανήματι
 ἐπέστησαν, & τὰς Ρωμαίους ἐπέ-
 ψαυτο θυροθυμίνους. ἐκπληξίς τε
 & πάρος μὲν ἡ ἀνὰ ὅλον τὸ στρατό-
 πεδον, ἢ φόβος εἶθ' ἐπελθὼν, ὅ-
 ποδ' ὡς γυνεὶ πόλεμον. ὥστε
 δείσαντες ὁ Σικελίαν, καὶ ἰσχυρῶς ἐξ-
 ὤνεται, ἢ τὰς οἰκείους, εἰ μὴ
 λήξαντες τὴν φυγῆς, ἐκίλινε βαλόντες.
 ἔστι δὲ ὡς ἔοικε ἢ ἀπέκτανεν ἕως
 οἱ πλείους διεσπάρησαν ἐς τὸ στρατό-
 πεδον τὸν ἀνάγκης, ἢ διενεκτέ-
 ρουσαν ἑνοπλοί, τὴν δὲ πύργων τῶν
 ἐχθρῶν διελόντες. οἱ δὲ τὰς μηχαν-
 νας ἐμπέτηντες, ἐξέγονον αὐτοῖς
 τὰ οἰκεία. ἄρτι δὲ ἡμέρα, Καρ-
 χιδόνιοι μὲν, σὺν οὐκ ἐλαστοῖν σφῆς
 ἐπὶ μηχανῶν πολέμιον, τὸν Δαπε-
 πτακὸς δὲ Δαττήριον τῶν ὡς ὁδο-
 μων, ἢ πύργων ἐν αὐτῶν πολ-
 λούς ἐπαύσαν ἐν Δαττήριον.
 Ρωμαῖοι δὲ ἑτέρως ἐγχαλασμένοι
 μηχανάς, χύματα ἤλθον ἀντιμέ-
 τωπαι τοῖς πύργοις· δαμάσ τε συγ-
 κησμοί τῶν καὶ δέον ἐν κώω-
 σι, ἢ πῶσαν, ἐπ' αὐτοὺς ἐσφεν-
 δοναν καὶ ἐπὶ οὗς τῶν πύργων ἐπ-
 ἤμπεσαν. ἢ τὰς Καρχιδόνιους
 φάσαντες ἐδίωκον. ὁλιότρος δὲ ἦν ὁ
 ὁρόμους, ὅφ' ἤμην πικρὸς ὑπογῆς τε ἢ
 πολλὰ ὥστε τῶν φλογόντων
 non

longinquo essent conspicui. Ce-
 terum ingressi mare quā nemo
 expectarat, alii vadis transibant,
 merfi usque pectora, alii nata-
 bant, donec ad machinas ventum
 est: ubi accenso igne jam conspi-
 cui, multa, utpote nudi, accepe-
 runt vulnera, multa etiam intul-
 erunt incommoda praeferoia: quippe
 qui spiculis & cuspidibus confixi
 facies ac pectora, non remittebant
 impetum, sed more ferarum in vul-
 nera ruebant: donec incensis machi-
 nis propugnatores earum verterunt in
 fugam trepidos, nudo ac furente ho-
 stes tota castra turbante magis
 quam unquam antea. Itaque ter-
 ritus Scipio, circumequitabat eā
 cum turmalibus, iussit suos in
 fugam sifterent, configere: &
 confixit quosdam: donec plures
 hac necessitate redire in castra
 compulsi, perituros alioquin: &
 pernoctatum est in armis: tantum
 terroris furor desperatorum intulit,
 illi machinis incensis natatu domum
 reversi sunt. Ubi verò dies illuxit,
 Pœni jam tuti à machinis, instaurabant
 partem antemuralis dirutam, addendo
 multas turres certis interstitiis.
 Romani, fabricatis aliis machinis,
 aggeres excitabant ex adverso
 turrium: è quibus in eas jacu-
 labantur faces, & sulfur ac picem
 in fistilibus, incenderuntque nonnullas,
 & Pœnos fusos persequiebantur:
 erat autem solum, quā curebant, fuso
 recente cruore lubricum. ut fugientes
 non

Nudi Pœni
 hostes in
 fugam ver-
 tunt.
 Scipio suos
 fugientes
 configi-
 bet.

78

non liceret assequi. Scipio verò toto aggere occupato, fossa eum muniit, & muro lateritio paricum hostium mœnibus altitudine, nec longè ab his distante: quo absoluto quatuor millia militum ascendere iussit, & tela jaculâque contemptim in adversos hostes ingerere: qui quoniam pares erant celsitudine, feriebant eos non irritis ictibus. atque ita æstas absumpta est.

Scipio
contra
Diogenem
proficisci-
tur.

Hyemis autem initio Scipio statuit Carthaginienesium copias & auxilia quæ foris habebant, primum tollere, unde illis comineatus submittebantur: dimissis igitur aliis aliò ducibus, ipse contra Diogenem, Asdrubali faventem, Nopherim per stagnum profectus est, iussu illuc terrestri itinere accurrere C. Lælio. quò postquam pervenit, castra duobus stadiis à Diogene remota posuit: ubi Gulussa ad illum continenter infestandum relicto, ipse properavit Carthaginem, subinde ultro citroque cursitans, ut quæ gerebantur inspiceret. Quumq; corruissent duo castella Diogenis, Scipio mille selectos averia parte locavit in insidiis, ipse à fronte cum tribus millibus æquè selectorum ascendebat per ruinas castellorum, non uno agmine, sed seorsum, iussis oppugnare militibus adeo constipatis, ut primi nullo modo repelli possent propter impetum sequentium: Afris autem ad clamorem irruentium occurrentibus, & huc intentis omnibus, mille alii, sic ut

ἀπελείποντο ἀνθρώποι. ὁ δὲ Σκιπίων, ὅτε χαίρειν ὅλας κατέλαβεν, ἀπὸ τῆς φρουρῆς αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐν πλινθίων, ὅτε καλοῦστέροι ἐπὶ πολέμων, ὅτε ἐκ μακρῆς ἀπεστήκειν αὐτῶν ὡς δὲ ἐξείργετο αὐτῶν καὶ τὰ τεύχεα, τετρακινητοῦ ἐς αὐτὸ ἐπέμπει, ἐπαφέναι τοῖς ἐχθροῖς βέλῃ τε καὶ ἀνόντοι. οὐδὲ καὶ φρουρῶν δὲ, ἰσομέτρητοι ἥρωες, ἐβάλλον αὐτῶς ἐπιτυχῶς. ὁ δὲ δὲ ἐς ὥστε ἀναλώθη.

Χειμῶν δὲ χρόνον, τὴν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ Καρχηδονίᾳ δυναμὴν τε ἐς συμμάχους ὁ Σκιπίων ἐγνώσκειν, ὅτε αὐτοῖς διεπέμπετο. περὶ πᾶν αὐτὸν ἐτέρωθεν ἑτέρως, αὐτὸς ἐς Νίφειον ἐπὶ Διογῆνι τῇ μὲν Ἀσδρούβῳ φρονεῖν, τὴν Νίφειον ἡπείρετο Ἀφρὶ τῇ λίμνῃ, καὶ Γάϊον Λαλίον κατὰ γῆν ἀνέπεμπεν. ὡς δὲ ἀφίκετο, δύο σταδίων ἀποχῶν τῇ Διογῆρος ἐς τοὺς πεδούς: ὁ Γελῖος κατεπύκνυν ἐν γῇ χρεὶν ἀπαύτως τῷ Διογῆρι, αὐτὸς ἐπὶ Καρχηδὸν ἡπείρετο: ὅτε ἐς Νίφειον τε καὶ Καρχηδὸν διετρεχάζεν, αἱ τὰ γινόμενα ἐφορῶν. οὐδὲ δὲ Διογῆρος μεσοπυργίων κατεπιστότων, ἤκει ὁ Σκιπίων, ὁ χιλιῶν ἐπιλέκτους ὁπλοῦν τῇ Διογῆρος ἐνδρεύσας, ἐτέροις ἐκ μετῶν τετρακίλοις, δισιπύλῳ ἐ τοῖς δὲ ἐπιλεχθέντοις, ἐπέβαινεν ἐπὶ τὰ πεπτακτὰ τῶν μεσοπυργίων ὅσην ἀδρόως ἀνὰ τοῦ ὄρους, ἀλλὰ καὶ μέρη πυκνὰ ἐπὶ ἀλλήλοις ἵνα μηδὲ βιασθέντες οἱ πρῶτοι φεγγεὶν δύναντο, Ἀφρὶ τὴν ἐπομένην πολλὰς δὲ βοῆς ἔσσης ἐ πόνε, ὁ δὲ Λιβύαν ἐς ὥστε ἐπετραχμένων, αἱ χίλιοι, κατὰ πρῶτον αὐτοῖς ἀπεδείκνυτο, ὅτε αὐ-

ἐς αὐτὸς ἀποπέμπει· ὁ δὲ ὑπο-
νοῶν·, ἐνέπεισεν εἰς τὸ χαρῶ-
καμος ἐντολῆς, ἔδιδωκεν αὐτὸ
κὺν ὑποβρέχον· κὺν ἡ ἀρετὴ ἐν-
δὸν ἡμερῶν, ἀφ' ὅσων ἐγγίγντο πε-
χέαι· καὶ ἐφύζαν οἱ Λιβύες, οὐχ
ὅσους ἔφρων, ἀλλὰ πολὺ πλείονας
ἡγεμόνους τὰς ἐπελθόντας εἶναι. Γε-
λοσος δὲ αὐτὰς ἐπιτέχων σὺν Νο-
μάστῳ πολλοῖς κὺν ἐλέφασιν, πολλὰ
εἰργάζετο φόνον· ὡς δὲ ἀπὸ τῆς
ἐπτακισμυρίου σὺν τοῖς ἀχρείοις,
ἐλθόντες δὲ εἰς μυρίους, ἀμφυγῆν
δὲ ἀμφὶ τὰς περὶ τοὺς ἑλίου. ἐλ-
λων δὲ κὺν ἡ πόλις ἡ Νέφερις ἐπὶ τῷ
στρατοπέδῳ, δύο κὺν ἦσαν ἡμέρας
ἀπὸ τοῦ πολιορκιομένου πύργου· Σκι-
πίων·, πᾶν κρηναπῶδες, ἐν χη-
μῶνι, κὺν ψυχρῶ χαλῶν. τὸ δὲ ἐ-
ξῆς τὰς μεγάλας σπουδαίαν ἐς τὴν
τὴν Καρχηδὸν·, αἰῶσι. ἦδε δὲ ἡ
στρατὶς τὴν ἀρετὴν αὐτοῖς διεπα-
ράμει, κὺν ἐς τὰς τὸ στρατοπέδον
Λιβύες ἀφορῶντες ἐπ' αὐτοῖς. τότε δὲ
αὐτὸς ληφθέν·, ἔτι τοιούτῳ τὸ
Λιβύης χρεὶα τοῖς στρατηγῶσι Σκι-
πίων·, πᾶσι τοῖς ἀνδράσι·, ὁ δὲ δυσχερῶς
ἐλαμβάνετο. ἦτε ἀρετὴ τὰς Καρ-
χιδόνους ἐπέλιπε, ἔτι δὲ οὐτ' ἐν
Λιβύῃ, ἀποδοτέας τὴν ἡμερῶν,
οὐτ' ἀπαιχθόντων αὐτοῖς καταπλεῖν
ἐδύνάτο, ἀλλὰ τε τὴν πόλεμον αὐ-
τὸν, ἔτι τὴν ὥραν χερμέων ἔσται.

Ἀρχόμενος δὲ ἑαυτοῦ, ὁ δὲ Σκι-
πίων ἐπεχέει τῇ τε Βυρσῇ κὺν τὴν
μείναν τῇ καλουμένῃ Κάδωνι· ὁ δὲ

iussi fuerant, nemine observante,
ac ne suspicante quidem adven-
tum eorum, intra castra irrupe-
runt audacia maxima, convulso
vallo transcensoque. Id quam
primum senserunt Afri, fugam
arripuerunt, multo plures intus
esse rati quàm quos videbant.
Hos Gulusa cum Numidis mul-
tis & elephantibus persecutus, in-
gentem stragem edebat: perie-
runt enim LXX millia connu-
meratis paganis: capta sunt de-
cem millia, evaserunt circiter
quatuor millia. Nepherim dein-
de cepit Scipio, labore magno
per vigintiduos dies oppugna-
tam loco ac tempore frigido:
quæ victoria plurimum ad expu-
gnationem Carthaginis contu-
lit. nam ab hoc exercitu com-
meatus suppeditabantur obfes-
sis: hæc castra fiduciam Afris
addebant: quibus captis etiam
reliqua regionis ejus loca dedide-
runt se Scipionis ducibus, sine
ullo negotio. Ita commeatus
apud Carthaginenses defecit,
quum neque ex Africa jam alie-
nata, neque aliunde quicquam
importari posset navibus, ob bel-
lum pariter ac hyemem.

Astrorum
ingens cla-
des.

Nepheris
urbs oppu-
gnata &
capta.

79

Incunte deinde vere Scipio
Byrsam simul & portum, quem Cotho
Cothonem vocant, aggressus est. Portus.
Afru-

καὶ τῶν λιμένων τῶν καλουμένων Κάδωνι] Carthaginis tres erant præcipuæ
partes. Κάδων, Μέγας & Βύρσα. Cotho varie describitur. A Strab. lib. 17.
ἡσποῖον περιεφύει, ἀπὸ τοῦ περιεχόμενου, ἔχοντι νηυσὶν ἐκαστὴν ἐν κύκλῳ.
insula parva, rotundo euripo circumdata, utrimque habente in orbem navalia.
Portum fuisse ex hoc Appiani loco constat; & quidem partem unam habuisse
se ro-

Asdrubal verò noctu incendit portus eam partem quæ erat quadrangula & quum expectans novum in eam partem à Scipione impetum, intentus esset eò cum civibus, Lælius clam ascendit rotundam inde averfam: quumque clamor editus esset à victoribus, terruit adversarios. jamque contemptim milites ascendebant, undique injectis trabibus, machinis pontibúque superando loca hiantia, invitis propugnatoribus, exhaustis fame ac defectis animo. Occupato muro qui Cothonem cingebat, Scipio forum propinquum irrupit, ubi quia nox imminens non sinebat procedere, pernoctavit armatus cum omnibus: sequentis verò lucis initio vocavit quatuor milia recentium militum, qui ingressi templum Apollinis, auratam ejus statuam & fastigium o-

Apollinis
statua.

Ασδρούβας νυκτὸς ἐπετίμησεν μέ-
ρος τοῦ Κώδωνος τὸ τετραγώνον.
ἐλπίζων ὅτι ἐπὶ τῷ Σκιπίωνι ἐπιτή-
στας, & ὥστε τότε τῷ Καρχηδονίαν
ἐπεσευμένῳ, ἔλαθε Λαίλιος ἐπὶ
τῷ περὶ τοῦ Κώδωνος ἐς τὸ πᾶσι φε-
ρεῖς αὐτὸν μέγας ἀνελεῖν. ὅσῃς δὲ
ὡς ἐπὶ νίκῃς ἡγομένης, οἱ μὲν ἐδύ-
σαν, οἱ δὲ πανταχόθεν ἤδη κατε-
φροσύνοντες, ἐδιέζοντο τὴν ἀνάβα-
σιν, ἐόλκα δὲ μηχανήματα καὶ σι-
νίδας ἐπιπίπτοντες ἐπὶ τὰς ἀφροσύ-
νας αὐτῶν τὰ σώματα τῷ φυλά-
κῳ ἱσθῶς τοῦ λιμένος περιέσταν, & τῶν
γνώμας ἀπαγροδύονταν. ληφθέν-
τος δὲ τοῦ Κώδωνος τείχους,
τὴν ἀγροῦν ἐβίβας ὁ Σκιπίων
κατέλαβεν. ἔδεν τε, ὡς ἐν ἐσπέρῃ,
πᾶν ἐπὶ δυνάμει, ἐν τοῖς ὁ-
πλοῖς διασκευάσας μετ' αὐτῶν.
δὴρμύνης δὲ τῆς ἡμέρας, ἵππους
ἀκμύπτας καὶ λαίπετρας καὶ χιλιέας οἱ
ἐπὶ ὁπλῶν ἐβόησαν Ἀπόλλωνος, ὅτι τὸ
ἀγαλμα κατέκρουσεν ἡν, & δάμα-
σεν αὐτὸν

se rotundam, alteram quadrangulam, muro quoque cinctam etiam ex his Appiani locis colligere possumus. ἀνετίμησεν μέρος τοῦ Κώδωνος τὸ τετραγώνον, incendit partem Cothonis quadrangulam. Item: ὅτι θάτερον τοῦ Κώδωνος ἐς τὸ περιεφύρας αὐτὸν μέγας ἀνελεῖν, ad alterum Cothonis latus ad partem ejus rotundam ascendens. Et rursus: ληφθέντος αὐτοῦ τοῦ Κώδωνος τείχους, occupato muro qui Cothonem cingebat. Diodorus Siculus lib. 3. de portu Charmutha in Arabum Thamudenis: ἐμφερέστατος ἐστὶ τῶν κατὰ τὴν Καρχηδονίαν λιμένων, περὶ ἀγορεύμενον Κώδων. Simillimus est portui Carthagini Cothoni nomine. Hierius libro V. aliquoties Cothonem nominat non Carthaginis, sed Adrumeti urbis Africae notissimæ. Quare verisimile est, Cothonem non peculiarem Carthaginensium portum fuisse, sed ita Afros appellasse omnes portus manu & arte factos. Et Festus scribit, Cothones appellari portus in mari interiore arte & manu factos. Et in illud Poeta Æn. l. 1. Hic portus alii effodiunt. Servius: id est, Cothona faciunt. Cothona sunt portus in mari non naturales, sed arte & manu facti. Est autem & masculini & neutri generis. Nam & Cothon hujus Cothonis facit, & Cothonum hujus Cothoni. Cothonem porro Carthaginensem Afros Tunetem usque produxisse, quæ Urbs à Carthagine CXX itadia distabat, autor est Geographus Nubiensis de Tunete clim. 3. part. 2.

οἱ ἐπὶ ὁπλῶν ἐβόησαν Ἀπόλλωνος τὸ ἀγαλμα κατὰ χροῦσιν ἐσλάν] Valerius Maximus tradit acrem sui numinis vindicem fuisse Apollinem, qui Carthagine à Româ

αὐτῶν χρυσήλατον δὲ χιτῶνα πε-
 λωνται σταθμῶς καθέκειτο, ἐσθλῶν,
 καὶ τῆς μοχλευμενῆς ἐκστῶν, ἀμε-
 λήσαντες τῶν ἐφ' ἑστέων· ἕως ἐμεί-
 σοντο, & ἐπὶ τὴν ἔργον ἐτρέποντο.
 Σκιπίωνι δ' ὡς καὶ ἐπὶ τῇ Βυρσαν
 ἡ σπουδή· τὸ γὰρ ὀχυρώμενον τὸ πό-
 λεως ὡς, καὶ οἱ πολέμοις ἐς αὐτῶν
 συνεπιφύλασσαν. τερμα δ' ἔσταν ἀ-
 πό τ' ἀγροῦς ἀνάδων ἐς αὐτῶν, οἰ-
 κίαι πυκνὰ καὶ ἐξόρσοι πανταχό-
 θεν ἦσαν· ὅθεν οἱ Γαμαῖοι βαλλό-
 ρμοι, πᾶς ἀσπίδος τ' οἰκίαν κητέ-
 λαδον, καὶ ἀπ' αὐτῶν ἡμύοντο τὰς
 ἐπὶ τ' ἀπὸ τῶν. ὅτε δ' αὐτῶν κο-
 πίσσαν, ξύλα & στείδας τοῖς Δι-
 στήμοι τῶν σενωπῶν ἐπιπιδέντες,
 διέβαινον ὡς ἐπὶ γειφύρων. καὶ ὅτε καὶ
 ὁ πόλεμος ὡς ἐπὶ τῶν τερμῶν αἶω,
 ἔτερε δ' ἐν τοῖς σενωπῶσι καὶ τὰς
 ἀπαντῶντας. φωνὴ δ' ἐβοῆς καὶ οἰ-
 κωγῆς πάντων καὶ ποικίλων παιδῶν
 ἐνεπύριπτο, κτηνομένων τε ἐν
 χερσὶ καὶ ζωντῶν ἐπὶ ὑπὸ τῶν
 ἀνῶν δὲ τ' ἐγὼν ἐς τὸ ἔδαφος,
 καὶ φερεμένων ἐνίαν ἐπὶ δαράτῃ ὀ-
 ρῆ, ἡ ἀρχαῖς ἀλλας, ἡ ξίφη. ἐνε-
 πύριπτε δ' ἔδεν ἔδοξεν πῶ, Δι-
 τας ἐπὶ τ' ἐγὼν, ἕως ἐπὶ τῇ Βυρ-
 σαν ἦκεν ὁ Σκιπίων· καὶ τότε τὰς
 πρὸς ὁμοῦ σενωπῶν ἐνεπύριπτε καὶ
 τὸ αἶμα πιμπρῶμενον ἐπὶ τοῖς ὁδο-
 ποῖν ἐκείλθεν, ἵνα ἐν μέρει οὐ σφα-
 τὴς ἀλαστέμενος Διὰ δὲ, ἀλλὰ δ'
 ὡς ἐν τῇδε ὅτις ἐτέρων κηκῶν, &
 incensi sunt, militibus viam munire iussis per ruinas incendio-
 rum, ut exercitus posset uno agmine transcurrere. Inde alia ca-

pertum laminis aurois, pondo
 mille talentorum, depradati
 sunt, concidendo gladiis, quan-
 tumvis praefectis reclamantibus,
 donec divisa praeda ad reliquam
 oppugnationem versi sunt. Inter-
 rim Scipio properabat ad Byr-
 sam: nihil enim erat in tota urbe
 munitius, & eo plurimi confu-
 gerant. Ad eam tribus clivis as-
 cendebatur à foro, circa vias
 continuatis adibus celsis undi-
 que imminentibus: ex quibus
 quum Romani telis impeteren-
 tur, primoribus expugnatis, ex
 eis defendebant se à proximis:
 & quoties vincebant, transver-
 sis trabibus ac tabulis impositis
 super angiportuum interstitia,
 transibant tanquam pontibus at-
 que ita bellum gerebatur in foli-
 riis, interim aliis, utcumque sibi
 occurrebant, dimicantibus in i-
 mis angiportibus. Erant autem
 omnia plena clamore, gemitu, e-
 iulatu inter casus varios, dum al-
 lii caduntur cominus, alii vivi e-
 tectis in humum deiciuntur,
 nonnulli cadentes rectis hastis
 excipiuntur, aut lanceis, aut gla-
 diis. Nemo tamen ignem injicie-
 bat adibus, propter eos qui pu-
 gnabant in solariis, donec ad Byr-
 sam evasis Scipio: tum verò mo-
 mento eodem tres angiportus
 lamita-

80

Clades &
 miserie
 urbis ca-
 ptae.

à Romanis oppressa, veste aurea nudatus, id egit, ut sacrilega manus inter frag-
 menta eius abscessa invenirentur. Sed de eo ne res quidem Appianus. De
 Scipione tamen refert, eum diruta Carthagine militaria dona omnibus di-
 stribuissse, eorum ratione non habita, qui fanum Apollinis violarent.

lamitatum extiterunt spectacula, dum ambusta aedificia corruunt, & viri adeo non succurrunt, ut reliquias etiam funditus diruant: nam strepitus quoque hinc augebatur plurimum, & cum ruderibus confertim in publicum decidebant cadavera: quidam etiam vivi, praesertim fenes, mulierculæ, pueri, qui se in aedium latebras intimas abdiderant, pars vulnerati, semiuululati, edentes clamores tristissimos: alii rursus è tanta celsitudine inter lapidum lignorumque fragmina propulsi, lacerabantur cadendo modis variis membratim frustatimque. Nec hic finis malorum fuit: nam purgatores ruderum, securibus, dolabris, fureis tum vivos tum mortuos congrebant in foveas tractim, ceu ligna & lapides feramentis versando: atque ita hominum congerie complebantur foveæ: in eas alii præcipites dati diu palpitabant cruribus supra terram extantibus, aliorum humi defixis pedibus eminebant solo capita. Horum facies & cerebra dissipabantur ungulis equitum, non temere, sed data opera: nam & cæmentarii viâ purgatores data opera faciebant omnia. Verum contentio certaminis, & opinio propinquæ victoriæ, tum properatio militum, accendentibus ardorem præconibus ac tubicinibus, & tumultus tribunorum centurionumque catervatim discursantium, omnes velut lymphatos avertē-

μι πρὸς ἐπιφλέγοντ^{αι} πύλαι καὶ κατὰφέροντ^{αι}, ὅτε ὁ ἀνδρῶν τὰ οὐκ ἐδμήματα ἔδιδωκεν εἰς ὀλίγον, ἀλλ' αὖθις βιαζομένων ἀνατρέπειν. ὅ, τε ἡδ' κτυπ^ον ἐν τῷ πολὺ πλείων ἐγγίνετο, καὶ μὲν τῶν λίθων ἐξεπιπτον εἰς τὸ μέσον αἰθροὶ νεκροί. ζῶντες τε ἕτεροι, πρὸς οὐτοὺς μέλιστα, καὶ παῖδια, καὶ γυναῖκα, ὅσα τοῖς μυρεῖς τῶν οἰκῶν ἐνέκρυπτο, οἱ μὲν, καὶ τραυματὶ φέροντες, οἱ δ' ἡμίφλεκτοι, φωνὰς ἀηδεῖς ἀφίεντες. ἕτεροι δ' ὡς δὴ τὸ τοσοῦτον ὕψους μὲν λίθων καὶ ξύλων καὶ πυρὸς ἀνταύριον καὶ κατὰπίπτοντες, εἰς πολλὰ γήματα κακῶν διασπῶντο, μηχανήμασι τε καὶ κατὰπασσόμενοι. καὶ ἐπ' εἰς τέλος αὐτοῖς ζωὴ ἀπέχευ. λιθολόγοι ἡδ' ὅσοι πελίκαιοι ἔκ τῶν ἀξίων, οἱ δ' αὖτε γηλαῖς τῶν κόντων, τὰς τε νεκρῶν καὶ τὰς ἐπὶ ζῶντων εἰς τὰς γῆς καὶ μεταβαλόν, ὡς ξύλα καὶ λίθους ἐπισύροντες, ἢ ἀνατρίποντες τῷ σιδηρῷ. οὗτοι δ' ἀνδραποῦ ἀναπλήρωμα βάρυν. μεταβαλόμενοι δ' οἱ μὲν εἰς κεφαλὰς ἐφέροντο, καὶ τὰ σκέλη σφῶν ὑπερέχοντα τῶν ἡσυχῶν ἐπὶ πλείον. οἱ δ' εἰς μὲν τὸς πόδας ἐπιπτον κόντι, καὶ τὰς κεφαλὰς ὑπερέχον ὑπὲρ τὸ ἔδαφος. ἵπποι δ' αὐτοὺς ἀφείοντες εἰς τὰς ὄψεις ἢ τὸ ἐγκέφαλον ἐκόλαπτον, ἢ ἐκέντων τῶν ἐποχουμένων, ἀλλ' ὑπὸ σπέρματι. ἐπεὶ ἐπ' οἱ λιθολόγοι ταῦτ' ἔδρων ἐόντες· ἀλλ' ὁ δ' ἐπὶ πολέμου πόσι καὶ ἡ δόξα τῶν νίκης ἐργῶν, καὶ ἡ ἐπὶ στρατῶ σπουδὴ, ἔκ κήρυκες ὄμορ καὶ σελπιτικαὶ πάντα βορυσσύνες, χιλιάρχοι τε ἔκ λεχαρῶν μὲν τῶν παῖδων ἀλκασόμενοι καὶ ἀφείοντες, ἐνδρῶν

ἀπαντες ἐποίου καὶ ἀμελῆς τῷ ὀ-
 ρωθῆναι, ὑπὸ σπουδῆς καὶ ἑνὶ
 πονουμένῳ ἐδωκεν ἡγεῖσθαι ἐξ ἡμέ-
 ραι τε & νύκτες· τῷ μὲν στρατῷ ἐν-
 αλκασομένης, ἵνα μὴ ἡμίγειν ὑπὸ
 ἀρρυθρίας, & ἡγῶν, & φόβου, καὶ
 ὀψείας αἰνῆς· Σκιπίων δ' ἀ-
 παύτως ἐφείσθη, ἢ ἀφαιέοντο,
 αὐτὸν, & οἱ τὸν ἕως ἐπὶ τῷ ἔργῳ
 ἀρρυθρίῳ. μίχρα κέμενον καὶ πα-
 ρειδῆτο, ἐκατέρωθεν ἐφ' ὑψηλοῦ,
 πρὸς γιγνώσκειν ἐφορῶν. πολλῶν δ' ἐπὶ
 προσημείων, καὶ ἑκατέρωθεν μικρό-
 τισι δοκῶν ἐσθλῶν, ἀπεσφύ-
 ρον ἐδόμοις ἡμέρας αὐτῶν πᾶς ἐσεμ-
 demum quidam supplices confugerunt ad eum, præferentes Supplices

bar ab his spectaculis. In eos la-
 bores continue dies noctesque
 sex infumptæ sunt, submissis in
 vicem fessorum recentibus, ne
 perpetuis vigiliis, laboribus, cæ-
 dibus, & spectaculis tristibus
 deficerent: solus Scipio sine
 cessatione urgebat & discurre-
 bat infomnis, fortuitum ci-
 bum obiter capiens: donec præ-
 lassitudine sedit in loco edito:
 inspiciens quæ fierent. Quum-
 que multa etiam tum vastarentur,
 & videretur diu duratura
 hæc calamitas, die septima
 verbe præferen-

Scipionis
vigilantia.

σεσφύρον ἐδόμοις ἡμέρας αὐτῶν πᾶς ἐσεμμένον τε σέματα.] Quinam
 coronarum usum dedicaverint, docet Tertullianus de corona militis cap. vii.
 Saturnum, inquit, Pherecydes ante omnes refert coronatum; Jovem Diodorus
 post devictos Titanas &c. habes tragediam Cerberi. habes Pindarum, atque Cal-
 limachum, qui & Apollinem memorat interfecto Dracone, lauream induisse sup-
 plicem. Erant enim supplices coronati apud veteres. Supplices certe manibus
 læpius velamenta καὶ σέματα præferabant, unde ἰατρῆς κλάδισιν ἐσε-
 σεμμένον dicuntur à Sophocle, sed & coronas capite præferentes quando-
 que adibant. Noster de bello Hispaniensi: τῆς δ' ἐπαύσεως αἱ περιστάσεις
 σεφανασμένοι τε καὶ φέροντες ἰατρῆας, τὸ λευκονικὸν αὐτοῖς ἡρόσαν, πρὸς
 πρὸς αὐτοὺς ἀνέειν φίλα. Polybius lib. 3. scribit apud omnes pene barbaros
 coronam & oleæ ramos amicitiae signum esse, quomodo τὸ ἀνέειν apud
 Græcos. Sic existimabant sacrosanctos esse se & inviolabiles. Sane & vela-
 menta à supplicibus ad eorum, quibus supplicabant, genua erant deposita,
 ut vel hac ratione, quasi Deorum interventu, eos mollirent ac flecterent.
 Hinc & ad aras aliquando confugiebant, & ea loca quæ existimabant sanctio-
 ra & religiosiora observatione culta, ut adversus hominum injurias sese tue-
 rentur, & quo inibi essent tutius ibidem sedebant, ut sine vi & majori numi-
 nis contemptu deripi non possent, cujus rei exempla apud scriptores passim
 obvia. Illi etiam qui alicujus genua comprehendebant sic se solebant statuere,
 ut sederent. Euripides in Orest.

ταπεινοί
 Εἰζοῖν, ὁ μὲν τὸ κείθεν, ὁ δὲ τὸ κείθεν,
 Ἀλλ' ἄλλοθεν περὶ γένου.
 Περὶ δὲ γένου χεῖρας ἱεσέουσ
 Εἰς ἄλλοθεν.

Noster paulo inferius de Asdrubale, καὶ αὐτὸν δὲ Σκιπίων ἐκείνην ὥστε πο-
 δὲν ἑαυτοῦ. Heliodorus Ethiopiarum hist. l. 9. διὰ δὲ τὸ ζευγματῶν ὡς
 τοῦ Αἰθίοπος ἐλθόντος ἐκείνῃ πόρῳθεν γονυπετῶντες ἐκείνην. Supplices
 propterea quoque adium partes quandoque occupabant, quas existimabant
 sancto-

tes verbenas Æsculapii.

Templum Æsculapii.

Supplices salutem impetrant à Scipione, exceptis transfugis.

Transfugæ cum Afrubale in templum Æsculapii se recipiunt.

Afrubal fugit ad Scipionem, cum ramis oleæ.

Transfugarum, vi-

verbenas Æsculapii: cujus templum prædives erat in arce, nobilius ceteris. Has illi prætendentes, de salute tantum pacisci cum Scipione petebant, concedenda his qui vellent arce excedere: & impetratum est, exceptis transfugis: exiveruntque mox quin-
quaginta millia virorum promiscue ac mulierum, transfugis per angustam portam antemuralem: quibus statim addita est custodia. transfugæ autem ad summum nongenti desperata salute, in Æsculapii templum se receperunt cum Afrubale & uxore duobusque filiis: unde facile repugnabant, quamvis pauci numero, ut è loco edito & imposito rupibus, qui etiam pacis tempore sexaginta gradibus ascendebatur. Tandem famis, vigiliarum, pavoris, exitio jam propinquant, impatientia, fano deserto in summam adem sese proruerunt: & interim Afrubal clam fugit ad Scipionem cum ramis oleæ. Eum Scipio iussum assidere sibi ad pedes, ostendit transfugis: quo viso postularunt silentium, & impetrato post effusa in Afrubalem mul-

ῥοί τε σήμερον Ἀσκληπεία. τὸ δὲ ᾧ τὸ πρὶν ἐν ἀρχαίοις μάλιστα τ' ἄλλων ἐπιφανὲς & πλεονόν. ὅθεν οἷδε τοὺς ἱερεῖας λαθόντες ἐδύντο τῷ Σκιπίωνι. ὧδε μὲν συνδιδῶσιν οὐκ ἔχουσιν ἐπὶ τῷ τῷ Βύρως ἐξένει. ὃ ἵ ἐλδυν, χωρὶς αὐτοῦ μόνον. καὶ ἐξήσαν αὐτοὺς μυριάδες πέντε ἀνδρῶν ἄμω καὶ γυναικῶν, ἀναιχθέντων αὐτοῖς πέντε ἀποτρίχισμα. καὶ ἔτι μὲν ἐφυλάσσοντο ὅσοι δ' αὐτοῦ μολοί. ῥωμαῖοι ἦσαν, ἀμφὶ τὴν ἐν καρχήσις μολοί, δασυγνοῦντες αὐτῶν, ἐς τὸ Ἀσκληπείαν ἀνέδραμον. καὶ Ἀσδρῶα καὶ τὴν γυναικὸς αὐτῆς, καὶ δύο παῖδας ἀρρέοντες. ὅθεν ὁμοῦ αἱ ἐμείχοντο, καί περ ὄντες ὀλίγοι, ἀλλὰ τὸ ὕψος τῶν πεμένους & τὸ δασυγνοῦν. ἐς δὲ καὶ ὧδε τὴν εἰρήνην ἀλλὰ βαθυῶν ἐξηγοντο ἀνέκωνον. ὡς δὲ ὁ, τὴν λιμὸς αὐτῆς κατήρη, & ἡ ἀρετὴν, καὶ ὁ φόβος & ὁ πόνος τῆς κακῆς πελάζοντος, τὸ μὲν τέμνος ἐξέλιπον, ἐς δὲ τὴν νεὴν αὐτῆς & τὸ πῆγος ἀνέτρεχον. καὶ τέταρτα λαθόν ὁ Ἀσδρῶας ἐφυγε ὥς τῷ Σκιπίωνι μετὰ τῶν καὶ αὐτὸν ὁ Σκιπίων ἐμάτισε ὥς πᾶσιν αὐτοῖς, & τοῖς αὐτοῦ μολοῖς ἐπέδινυνεν. οἱ δ' ὡς ἴδον, ἤπισαν ἡσυχῇ σφίσι ἡρώδης καὶ ἡρώ-

sanctiores, veluti focum, ubi etiam Dii penates. Unde ἐπίστω, supplex Herodoto, & Jupiter ἐπίστω, ad focum se statutus, vel foci præses, cuius gratia sancti & inviolati supplices. Jam si quando supplicum, qui ad aram confugerant, habebatur ratio, eos ab aris benigne abducebant, quod ἀνασῆναι Græci dicunt. Si contra, diripiebant eos de ara & abducebant, ut latini loquuntur, quod Græcis ἀποσπᾶσαι. Interdum tamen non audebant supplices de ara abducere: sed igni atque incendio circumseptos inde abcedere eos cogebant. Supplices denique qui repellebantur, φυλάδων ac velamentorum suorum discriptione, iis à quibus fuerant repulsi, invidiam facere conabantur, atque ita testabantur sibi οὐδὲν ὀρέσασθαι δυνάμει.

συνιδῶν

καὶ ἡγομένης, Ἀσδρούβα μὲν ἐλοι-
 δερθεύοντο ποταμὸν καὶ ποικίλῃ, τὴν δὲ
 νεῶν εὐπεπταί τε καὶ κατεκρήθησαν.
 τὴν δὲ γυναικὶν ἔσθ' Ἀσδρούβα λέγε-
 σιν, ἀπτομένου ἔσθ' πυρός, ἀντικρὺ
 ἔσθ' Σκιπίωνος ἡγομένην, καὶ αὐτο-
 σμήσουσά τε ὡς ἐν συμφορῇς ἐ-
 δύνατο, καὶ παρορτήσασθαι τὰ
 τεκνα, εἰπὼν ἐς ἐπὶ πρὸς ἔσθ' Σκι-
 21 πίωνος, Σοὶ μὲν ἐν ἐμέσις ἐν
 22 ἡνῶν, ὃ ῥ' ὀρμαίῃ (ἐπὶ ἡδὲ πο-
 23 λεμῖαν ἐσθ' ὀρμαίῃ) Ἀσδρούβαν
 24 ἔσθ' πρὸς, περὶ ὅδου τε καὶ ἐξῶν,
 25 καὶ ἐμὸν καὶ τεκνα, ἀσδρούβαν
 26 ἡγορῶν, οἱ τε Καρχηδόνας δα-
 27 μόνες ἀμύναντο, καὶ σὺ μὲν ἔσθ'
 28 δαμνῶν. Εἰτ' ἔσθ' Ἀσδρούβαν
 29 ἐπιπρὶ μολῶν, εἰπὼν, ὃ μολῶν
 30 καὶ ἔσθ' ἐπὶ, καὶ μολῶν τε ἀν-
 31 ὄδου, ἐμὲ μὲν ἐπὶ ἐμὲς πρὸς
 32 ὅδου πρὸς τὸ πρὸς ἡμῶν σὺ δὲ
 33 πρὸς ἡγομένης δαμνῶν, ὃ πρὸς
 34 μετὰ τὴν Καρχηδόνας ἡμεῶν; πρὸς
 35 καὶ ὃ ἐπὶ δαμνῶν πρὸς ὃ πρὸς
 36 ἐπὶ πρὸς; Τούτων ὀνειδίσματα,
 37 κατεφάργε τὴν πρὸς, καὶ ἐς τὸ
 38 πρὸς αὐτὴν τε καὶ ἐπὶ πρὸς ἐπὶ πρὸς.
 39 ὁ δὲ μὲν φασὶ τὴν Ἀσδρούβαν γυναι-
 40 κα, ὡς αὐτὴ ἐπὶ Ἀσδρούβαν,
 41 εἰποῦσαν, ἀποθνήσκει. ὃ δὲ Σκιπίων,
 42 πόλιν ὁρῶν ἐπὶ τῶν οἰοῖται ἐπὶ τὴν ἀντή-
 43 σαισαν δὲ ἔσθ' στωικισμῶν, καὶ ἡδὲ
 44 τοσούτῃ ἐπὶ τὴν ἀντήσας ἐπὶ πρὸς
 45 ἔσθ' ὅσων τε καὶ νεῶν ἐπὶ ἐπὶ πρὸς
 46 τὴν καὶ ἡγομένην δαμνῶν, ἐπὶ
 47 τὴν δαμνῶν τὴν μετὰ τὴν, τὸν
 48 δὲ καὶ ἐπὶ πρὸς πρὸς δαμνῶν
 49 σαι, (ἡδὲ καὶ ἐπὶ ὅπλα πρὸς
 50 ἐπὶ ἡγομένην, τὸν ὅμως ἐπὶ πρὸς
 51 ἀντήσας πρὸς πρὸς καὶ μολῶν
 52 πρὸς ἀντήσας πρὸς πρὸς ἐπὶ πρὸς
 53 δαμνῶν, λέγεται μὲν δαμνῶν, καὶ
 54 πρὸς πρὸς πρὸς πρὸς πρὸς πρὸς

ta variæque convitia, templum so Asdru-
 incenderunt, & se concrema-
 verunt. Fertur, dum accendi-
 tur ignis, uxorem Asdrubalis, Transfu-
 ornatum pro tempore, confu-
 gisse ex adverso Scipionis cum
 duobus filiis, & clara voce di-
 xisse, Tibi quidem, Roma-
 ne, dii sint propitii, qui ju-
 re belli uteris: ab hoc autem
 Asdrubale, patriæ, sacrorum,
 mei, filiorumque proditor: Scipio-
 genii Carthaginis, tuque cum
 eis, pœnas exigant. Deinde ad
 Asdrubalem versa, Scelestæ
 inquit, perfide, effœminatissi-
 me virorum omnium, me qui-
 dem & hos meos filios hic ig-
 nis sepeliet: tu verò ad quem
 triumphum servaris, dux magnæ
 Carthaginis? quas non pœnas
 dabis huic cui nunc supplex as-
 lides? His exprobratis jugulavit
 filios, coniecitque in ignem, & se-
 ipsam insuper. Hunc ajunt fuisse
 uxoris exitum, qui magis decui-
 set ipsum Asdrubalem. At Sci-
 pio, urbem, quæ per annos, ex
 quo fuerat condita, septingentos
 floruerat, maris & insularum im-
 perio, armis, classibus, elephan-
 tis, pecuniis, conferenda cum
 quovis regno maximo: auda-
 cia verò & alacritate præferenda
 etiam, quando adeptis navi-
 bus armisque, tamen per trien-
 nium famem & bellum sustinuit:
 tunc funditus deletam videns, il-
 lacrymassè dicitur, & propalam
 deflevissè fortunam hostium:
 quippe qui diu multumque co-
 gitans,

82

Uxor
 Asdrubalis
 verba, ad
 Scipio-
 nem.

Convitia
 in maritum
 & impre-
 cationes.

Uxor
 filiorum
 Asdrubalis
 miserabilis
 interitus.

Scipio il-
 lacrymatur
 captæ Car-
 thagini.

gitans, considerabat, civitates etiam gentisque ac imperia mutationibus obnoxia esse omnia, haud secus quam fortunas hominum. Accidisse id quondam Illo, fortunata civitati: accidisse deinde Assyriis, Medis, Persis, quorum deinceps latissima fuerunt imperia: idem passos nuper Macedonas, quorum imperium maximum & illustrissimum fuerat: itaque sive volenti, sive imprudenti, hoc carmen excidit,

Scipio vaticinatur
Romae excidium.

*Iamque dies aderit quo concidat
Ilion ingens,*

*Et Priamus Priamique ruat
plebs armipotentis.*

Polybius, Scipionis
præceptor.

Certe familiariter à præceptore Polybio rogatus, quid sibi vellent ea verba, falsus est ingenuè, cogitationem incidisse sibi de patria, cui timeret, vices rerum humanarum considerans. id quod ipse

Polybii historiz.

Polybius in historiis suis memorat.

83

Diruta Carthagine, præda per aliquot dies concessa est militi, exceptis, auro, argento, & donariis: deinde militaria dona multa imperator distribuit omnibus:

εἰς αἶμα

συνηδὺν ὅτι καὶ πόλεις καὶ ἔθνη καὶ ἀρχαὶ ἀπώσας δὲ μεταβαλεῖν, ἀσπερ ἀνδρείου δαίμονα.] Seneca Epist. 71. Omnes quo usquam rerum possidentur urbes, quæque alienorum imperiorum magna sunt decora, ubi fuerint aliquando quærentur, & vario exitu genere tollentur. Et paulo ante: certis erunt cuncta temporibus: nasci debent, crescere, extingui. Vellejus Patriculus l. 2. c. xi. Ut paulo ante Domitia familia, ita Cecilia notanda clavinudo est: quippe intra XII. ferme annos hujus temporis consules fuere Metelli, aut censes, aut triumpharunt amplius XII. ut appareas, quemadmodum urbium imperiorumque, ita gentium nunc florere fortunam, nunc senescere, nunc interire. Familiare est scriptoribus hac comparatione uti, & dicere civitates mori, nasci, vivere, reviviscere, egrotare, matresque habere ut homines, ut docet Petrus Faber erudita & eleganti dissertatione lib. i. Semestr. c. 9.

φυλαξά-

πὲρ πολέμων ἐπὶ πολὺ δὲ ἔνοους ἐφ' αὐτὰς γνώμης τε, καὶ συνιδῶν ὅτι καὶ πόλεις καὶ ἔθνη καὶ ἀρχαὶ ἀπώσας δὲ μεταβαλεῖν, ἀσπερ ἀνδρείου δαίμονα. καὶ τὰς ἐπαῖς μὲν Ἰλίου, ἐντυχὶς ποτὲ πόλεις, ἐπαῖς δὲ Ἀσσυρίων & Μήδων καὶ Περσῶν ἐπ' αἰετοῖς δόχῃ μεγίστῃ γηομένη καὶ ἡ μέγιστος ἐναρχὸς ἐκλάμψας τὴν Μακεδονίαν εἴτε ἐκὼν, εἴτε ἀσφύγοντόν αὐτὸν τὰδε τὰ ἔπος,

Ἐσσεται ἡμεῖς ὅταν ποτ' ὀλώλῃ
Ἰλιό τε,

Καὶ Πριάμου, καὶ λαὸς ἑμμελίῳ Πελαγονίῳ.

Πολυβοῖς δὲ αὐτὸν ἐρωτῶντος συνπαρήσια, (& ὃ δὲ αὐτὰς & διδάσκων) ὅ, π βούλοιο ὁ λόγος, φασίν, ἔ φυλαξάμενον, ὁμοκράτει τῇ πατρίδι σαφῶς, ὡς ἔς ἃς ἄρα, ἐς τὰν θρόνον ἀφορῶν, ἐδεῖν: καὶ τὰδε μὲν Πολυβοῖ αὐτὸς ἀνέσχετο συζητῶν.

Σκικίαν δὲ, ἐπεὶ κατέσκαπτο Καρχηδόν, ἐπὶ μὲν πνὴ ἡμερῶν ἀελθόν ἐπὶ τρεῖς τῇ στρατιᾷ ἀφ' ἑλπίων ὅσα μὴ χροστὸς ἡ ἀργύρος ἢ ἀναθήματα λῶ. καὶ δὲ τὰς αὐ-

εἰσὶν πολλὰ διδύς ἄπεισι, χα-
 ρὴς δ' ἐς τὸ Α' πολεμῶναι ἀμφοτέ-
 των' ναῦν μὲν ἔχουσιν ἡσυχαστάς
 λαφύρους, ἀρτίστον δὲ νίκης ἔσθλην
 ἐς Ρ' ὠμεῖον· ἐς δὲ Σικελίαν ἐπέμπευ,
 ὅσα Καρχηδόνιοι σφάν ἀναθήματα
 κροῖα πολέμουιτες ἔλασον, ἐλθόν-
 τας ἐπιγνώσκων καὶ κηρύττειν. ὃ καὶ
 μάλιστα αὐτὸν ἐδημιόγησεν, ὥς
 καὶ τὸ δυνάτ' ἐφιλάνθηρον. δὲ πο-
 δὲ μὲν δὲ τὴν λείαν τὴν αἰετὸς ἦν,
 ὅσα καὶ ἐμνησθήσεται, καὶ ναῦς ἀ-
 χρήστους Α' καὶ Α' θηρὰ Διόξωσα-
 μὲν αὐτὸς ἔκαμε, καὶ τὴν πα-
 τριαν.

Οἱ δὲ ἐν Ρ' ὠμῃ, ὡσαύτως τὴν
 ναῦν ἰδόντες, καὶ τὴν νίκην αἰετὶ δέιλαν
 εἰσέρων πυθόμενοι, ἐς τὰς ὁδοὺς
 ἐξεπήδων, ὅς διευκτέρεον μετ' ἀλ-
 λήλων, ἡδόμενοι ὅς συμπαγκόσμιον
 ὥς ἀρπὶ μὲν ἐλδοῦσιν φόβος γενο-
 τες, ἀρπὶ δὲ ἀρρεντες ἐτέρων ἀσφα-
 λως, ἀρπὶ δὲ βέβαιον τὴν πόλιν ἔ-
 χοντες, καὶ νικηκῆτες οἷον ἔπνευ
 αἰσέρον ἄλλων. πολλὰ μὲν δὲ αὐ-
 τοῖς συνήδενον ἔργα λαμπρόν, πολ-
 λὰ δὲ τοῖς πατρίσιν, ἐς τε Μακε-
 δόνας καὶ Ἰσθμους, ὅς ἐς Ἀντίοχον
 τὸν Μίαν ἐνυγχάζον, καὶ αἰετὶ αὐ-
 τὴν Ἰταλίαν πόλεμον δὲ ἔδενον
 ἄλλων ἔπνευ ἐπὶ θυρῶν ἐπίφοδον αὐ-
 τοῖς ἡδόναν, Διὸς τε ἀνδρείαν καὶ
 φρόνημα καὶ τὴν μὲν ἔχοντες, καὶ
 ἀπὸ τῶν ἐν σφίσιν, ἐπικινδύων γε-
 νομένων. ἀνέφερον δὲ καὶ ὧν ἔπα-
 ρον ὑπὸ Καρχηδόνιαν, ἐν τε Σικε-
 λίᾳ, καὶ Ἰσθμῷ, καὶ αἰετὶ αὐτὴν
 Ἰταλίαν ἐκκρίδοντες ἔπειν, Ἀντίοχου
 τετρακῆσια ἐμπέμπαντο ἄσση, ὅς
 μυριάδας ἀνδρῶν τελέοντες ἐν
 μάχαις μάχαις ἀνελόντων, ἐπὶ τε
 τὴν Ρ' ὠμῃ πολλὰ καὶ ἐλάσαντων,
 καὶ ἐς ἔχοντες κινδύων συναναγόντων.
 ὧν ἐν θυμῷ μάλιστα ἐξί-
 ρουν

corum tantum ratione non ha-
 bita, qui violarant fanum Apol-
 linis: exornataque spoliis navi
 celerrima, in urbem eam misit
 victoriae nuntiam. Sicilia quo-
 que populis denuntiavit, ut cre-
 pta sibi à Poenis, insulam bello
 infestantibus, donaria repe-
 rent quaecunque possent agno-
 scere: id quod maxime conci-
 liavit ei favorem populorum,
 ut qui benignitatem exerceret
 quantum poterat. Præda deinde
 quæ supererat, dividita, secuta
 machinas, & naves inutiles, Marti
 Minervæque sacratas, accinctus
 cremavit, more patrio.

In urbe quoque postquam na-
 vis conspecta est, & victoria
 nuntiata sub vespem, vulgo
 procursum est in publicum: &
 nox ea exacta inter gratulationes
 complexusq; mutuos, quasi tum
 primum reddita confirmataque
 securitate publica, & victoria par-
 ta qualis ad eam diem nulla con-
 tingerat. Norant enim multa à se
 gesta egregie, multa item à suis
 majoribus, contra Macedonas,
 Hispanos, & novissime contra
 magnum Antiochum, atque ad-
 eo in ipsa Italia per annos fede-
 cim: quo temporis spatio Annibal
 cecit delevit oppida, & diver-
 sis præliis stravit ccc virorum
 millia: ad Urbem quoque admo-
 to non semel exercitu, in extre-
 mum eam adduxit periculum
 Quæ reputantes vix satis crede-
 bant de victoria, rogitantes ire-
 mæ

Violatori-
 bus fani
 Apollinis
 dona non
 dat Scipio.
 Sicilia o-
 lim à Poenis
 crepta, re-
 stituit.

Præda cre-
 mata.

Macedo-
 nes.
 Hispani.
 Antiochus
 Magnus.
 Annibal
 quadrin-
 genta Ro-
 manorum
 oppida de-
 levit & ccc
 hominum
 millia.

rum atque iterum alii alios, num certò constaret dirutam esse Carthaginem. Atque ita noctem totam traducebant fabulis, quomodo exarmati Poeni, præter opinionem fabricarint arma alia: quomodo navibus ademptis novas edificaverint è materia vetere: occlusoque portus ostio, diversa parte fodiendo, intra paucos dies aperuerint os aliud. Celebrabant & moenium altitudinem, exstructorum saxis ingentibus, injectumque aliquoties ingnem in machinas: in summa, totam recens gesti belli faciem quasi representabant auditorum oculis, adjuvantes narrationem etiam gestibus: ut sibi viderentur spectare Scipionem in scalis, in navibus, in portis, in præliis, cursitantem huc illuc: atque ita eam noctem exegit populus.

84

Sacrificia & supplicationes pro Scipionis victoria.

Senatus decem legatos in Africam mittit, ut ordinent eam provinciam una cum Scipione. Diræ Romanorum super Carthagine. Byrsa. Megara.

Ubi verò dies illuxit, sacrificia supplicationesque tributum agebantur circa deorum pulvinaria: inde ad spectacula itum est variorum certaminum. Senatus decem legatos, lectos è patrum numero, misit in Africam, ut unà cum Scipione ordinarent eam provinciam: hi, si quid Carthaginis supererat, decreverunt id Scipionem diruere: interdixeruntque nequis ibi habitet, additis etiam diris devotionibus si quis contra faciat: præsertim si quis Byrsam Megarave condar denovo: ceterum aditus ejus nemini negatus est. Placuit & civitates, hostium eo bello socias, omnes ad unam delere, & agros

σαντο πάλιν τὴν νύκτα ἐς ἀπίσιον αὐτῆς. Ἐν αὐτῇ ἀνεπαύσαντο ἀλλήλων εἰ τοῦ ὅτι Καρχηδὼν κατεσκευαστο. ἐλεγχθέντων τε δι' ὅλης νυκτὸς ὅπως μὲν αὐτῶν πᾶς ὁπλίς ἀφελήθη, καὶ ὅπως αὐτοὶ πάλιν ὄψαν ἐκτετήσαντο ἑτέρως. ὅπως ἡ τὰς ναυὺς ἀφελήθησαν, & ὅλον ἐπὶ ἔσαντο πολὺν ἐξ ὕλης παλαιάς. τοῦ τε φόρου ἔλκεν ὡς ἀπικλείσθη, καὶ φόρος ὡς ἀνέστηντο ἑτέροις ἡμέραις ὀλίγαις. καὶ τὸ τὴν τελευτῇ αὐτοῦ τῶν ἀφελήσαντο ὡς, καὶ τὰ τῶν λίθων μεγέθη, & τὸ πῦρ ὃ πολὺ λῆκας μηχαναῖς ἐπὶ ἵεσαντο. ὅπως τε τὸ πολέμου, ὡς ὁρῶντες ἄρτι γιγνόμενον, ἀλλήλοις διέτρεπον καὶ ἐς τὰς φαντασίας τῶν λεγόμενων τῶν ἡμερῶν. Ἐν αὐτῇ Σκιπίωνα ὄραν ἐδοκίμουν ἐπὶ κλισίῳ, ἐπὶ νεῶν, ἐν πόλεως, ἐν μέσσοις, πανταχῶς ἀφελήσαντο. ἔτι μὲν οἱ Πρωμαῖοι διενυκτερούσαν.

Ἀμέρι δ' ἡμέρῃ, θυσιᾷ τε καὶ πομπῇ τοῖς θεοῖς ἐγένοντο καὶ φυλῶν, καὶ ἀγῶνες ἐπὶ ταῖς, καὶ ἱερῶν ποικίλων. δέκεν δὲ σφῶν αὐτῶν ἡ βουλὴ τὰς δόξους ἐπέμπε, ἀφελήσαντο δὲ τὸν Σκιπίωνα ἐς τὸ Πρωμαῖον συμφέρον. οἱ Καρχηδόνιοι μὲν, εἰς περὶ λοιπὸν ἐπὶ ὧν, ἐκείναις κατεσκευασμέναις Σκιπίωνα καὶ οἰκῆν αὐτῶν ἀπέπον ἀπασι, καὶ ἐπὶ ἡμέρῃσι, μέγιστα πάλιν τὴν νύκτα, εἰς οἰκίσαν αὐτῶν, ἡ τὰ κατεσκευασμένα Μεγαρά. ἐπὶ αὐτῇ δὲ σὺν ἀπέπον. ὅσην δὲ πόλιν συμμεμαρηνήσαντο τοῖς πολεμίοις ἐπιμύνας. ἐδοξε κατελεῖν ἀπάσας καὶ ὅσην Πρωμαῖοις βεβηθῆναι, χαρῶν καὶ κτήσας bello attribueret

εἰν ἔδωκεν ἐνέστη τὸ δρυκεῖται, & πῶτον μάλιστα Ἰτυγκίοις τῶν μέγιστα Καρχηδόνι αὐτῆς καὶ Ἰππωνι, ἐπὶ ταῖς τοῖς δὲ λοιποῖς φορῶν ὤρσαν ἐπὶ τῇ γῇ καὶ ἐπὶ τοῖς σώμασι, ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ ὁμοῖως. & φραττηγὸν ἐποίησαν αὐτοῖς ἐν Ρώμῃς ἐπὶ πέμπτῳ ἔκταναι. οἱ μὲν δὲ, ὥσπερ πρὸς ταῖς ἐκταῖς, ἀπέπλεον ἐς Ρώμην. ὁ δὲ Σκιπίων ἐποίησε τὰ δέξανται, & θυσιὰς ἐτέλει καὶ ἀγῶνας ἐπὶ τῇ νίκῃ. ὡς δὲ αὐτῶν πάντων ἐξετελέσθη, ἀφ' ὧν πάντων, ἐπιφανέστερα δὲ πάντων διετραμύδαε πολυχρύστον θέρμαρον, ἀγαλμαῖται τε γέγονται & ἀναθήματα, ὅσα Καρχηδόνιοι χρόνῳ πολλῷ καὶ σπουδαίᾳ νίκῃς ἐν πόσῃ γῆς σκωηνήσαντες ἐς Λιβύην. τότε δὲ μὲν, ὅτε & τῷ Μακεδόνων ἄλόντῳ Ἀνδρίσκῳ & Ψευδοφιλιπποῦ, πέποιθετο ἦτο Ἰππώνι, καὶ κατὰ τὸ Ἑλλάδος πρὸς τὸ Μομφίου. καὶ μὲν τῶν ἀμφὶ τὰς ἐξήκοντα καὶ ἑκατὸν ὀλυμπιάδας.

Χρόνον δὲ ὑπερὸν Γαίου Γράκκου δημοχραυτῶν ἐν Ρώμῃ, καὶ στασιῶν ἐστὼν ἐξ ἀπορίας, ἔδοξε κληροῦχος ἐς Λιβύην πέμπειν ἐξακισχίλις. ἀφ' ὧν φασὶν ὅτι ἀμφὶ τὴν Καρχηδόνα τὸν Ἰππώνιον, λήγει τὰ ἱερὰ αὐτῶν διασπασαν, & σκωηνήσαν. καὶ τότε μὲν αὐτοῖς ἡ βουλὴ & σκωινικισμὸς χρόνῳ καὶ αὐτοῖς, ὅποτε Γαίῳ Κικέρῳ, ὁ καὶ δικτατωρ ὑπερὸν αὐτῶν ἀφ' ὧν νίκης Ἰππώνι, Πομπηίου ἐς Αἴγυπτον ἔδωκεν, καὶ τὸς Πομπηίου φίλους ἐς Λιβύην ἀπ' Αἴγυπτου, λέγεται, τῇ Καρχηδόνι φρατοπεδῶσαν, ἵνα ἐνυπνίου φρατον πολὺν ἰδὼν κλαυθῆ, ἐνο-

fociis Romani populi, maximè Uticenfibus, quicquid ab utroque latere Carthaginem & Hipponem usque protenditur: ceteros tributarios fecerunt, & stipendiarios, tum viros tum mulieres: decreveruntque ut praetor ad eos ex urbe mitteretur annis singulis. his ita ordinatis in urbem reversi sunt. Scipio mandata illorum executus, sacrificia ludosque voti compos persolvit diis immortalibus: pertectisquē ritè omnibus, classe revectus in urbem, triumphum egit omnium nobilissimum, refertum statuis ac donariis, quæ Carthaginenses per tot ætates, ex tot victoriis, toto orbe partis, comportaverant in Africam. Incidit autem in id tempus quo de Macedonibus & Andrisco, qui Pseudophilippus vocabatur, tertio triumphatum est. De Gracia verò primum triumphavit Mummius, circa centesimam sexagesimam olympiada.

Sed aliquanto post in C. Gracchi tribunatu exortis in urbe seditionibus ob inopiam, placuit in Africam mitti colonorum sex millia. cui colonix quum fundamenta designarentur in solo dirutæ Carthaginis, lupi signa confuderunt. quo factum est ut senatus rem inhiibuerit. Rursum aliquanto posterius, quum Cæsar, qui adeptus mox victoriam, dictator creatus est, Pompejum in Ægyptum persecutus, inde contra ejus amicos profectus esset in Africam, dicitur in somnis vidisse

Triumphus Scipionis qualis.

De Macedonibus & Andrisco triumphus. De Gracia primum triumphavit Mummius.

85

Colonorum sex millia in Africam missa. Omen.

Somnium Julii Cæsaris.

Consilium
de con-
denda
Carthagi-
ne Corin-
thoëque.
Cæsaris in-
teritus.
Cæsar Au-
gustus.
Carthago
nova.

vidisse magnum exercitum ap-
pellantem se flentemque: & per-
motum eo somnio in memoria-
les tabellas retulisse confestim de-
condenda Carthagine Corintho-
que. Quo celeriter occiso ab ini-
micis in Romana curia, filius il-
lius, Cæsar Augustus, quum for-
te fortuna tabellas illas reperif-
set, condidit eam, quæ nunc est,
Carthaginem in proximo illius
veteris, antiquas devotiones ca-
vens religiosissimè. Eò Romano-
rum colonorum compertum ha-
beo missa fermè tria millia, reli-
quos additos è circumvicinis op-
pidis. Atque ita Africa redacta in
formam provinciae, Carthago
tunc à Romanis diruta, ab eis-
dem instaurata est, & colonia
facta post annum centesimum &
alterum.

κληθῶσα, ἣ ἀντίκα ἰαυτῇ εἰς
μνήμην ὑπογράφω, Καρχηδό-
να σωσικίζεν. ἣ μετ' εἰς πολὺ τῷ
δύπρον αὐτὸν ἐς Ῥώμην ἀπὸ γῆς
παρχαλουῦτων, συνέτασεν ὡς
πέμψαν τὰς μὲν ἐς τὴν Καρχηδόνα,
τὰς δ' ἐς Κόρινθον· ἀλλ' ὅδε μὲν
ἴσασιν ἀνθρώποι παρὲς ἑχθρῶν ἐν τῇ
Ῥωμαίων βουλῇ τῇ· ὁ δ' ἐνεί-
κτου πάντας ἑλπίσιν Κεῖσαρ, ὁ Σε-
βαστὸς ἐπέκλησεν, ἐντυχὼν αὐτῇ ταῖς
ὑπογραφαῖς τῶν πατρῶς, συνήκισε
τὴν νῦν Καρχηδόνα ἀρχαῖα μέ-
λισσι ἐνείκῃ, φυλαξάμενός τῃς
πέλαγος τὸ ἐπείραστον. οἰκιστοὺς τε
Ῥωμαίους μὲν αὐτὴν τετραχίλις μέ-
λισσι πωτίζαντες, τὰς δ' λοιπὰς
ἐν τῇ ἀφεικίᾳ συναγαγεν. ὧδε μὲν
Λιβύης τῇ ὑπὸ Καρχηδονίοις Ῥω-
μαῖοι κτετῶντο, & Καρχηδόνα κτε-
σκυφάν τε & σωφίσαν αὐτῆς, καὶ
ἐπὶ τῇ σκαφῇ ἐκείνῃ & δύο.

Α Π.

φυλαξάμενός τ' πέλαγος ἐπείραστον.] intelligit devotionem, cujus pagina
precedente meminit οἱ Καρχηδονῖοι μὲν, εἰ τι ἀφεικίον ἐπὶ ἦν, ἐκείνην κτε-
τασκίζον Σικιτιῶνα· καὶ οἰκίαν αὐτὴν ἀπείπον ἄπαντι, καὶ ἐπηρεάζοντο, μέ-
λισσι ἀπὸ τῆς Βύρσης, εἰπε οἰκιστὴν αὐτὴν, &c. Ejusmodi vero devotiones in
usu fuisse sæpius liquet ex Macrobio libro 3. Saturn. c. 9. qui in antiquitati-
bus hæc oppida invenit devota, Tonnos, Fregellas, Gabios, Veios, Fidenas,
hæc intra Italiam. Præterea Carthaginem & Corinthum. Ante devotionem
tamen idem nos docet deos tutelares urbium evocatos primum fuisse, idque
carmine solenni, cujus formulam loco citato adducit. Videri quoque potest
Turnebus Advers. l. 14. c. 15.

Bellum

Α Π Π Ι Α Ν Ο Υ

Α' ΑΛΕΞΑΝΔΡΕ' Ω Σ

Ρ' Ω Μ Α Ι Κ Ω Ν

Σ Τ Ρ Ι Α Κ Η'.

APPIANI ALEXANDRINI ROMANARUM HISTORIARUM DE BELLIS SYRIACIS LIBER.

ΝΤΙΟΧΟΣ, ὁ
Σελεύκου ὁ Ἀντιόχου, Σύρων ὁ Βαβυλωνίων ἢ ἑτέρων ἰδνῶν βασιλεὺς, ἔκτερος δὲ δὸς Σελεύκου ὁ μετὰ Ἀλέξανδρον Ἀσίως τῷ πατρὶ Ἐφραίμῳ βασιλεύσας. τῷ, ἰσοῦσαν εἰς Μηδίαν τε καὶ Παρθηνίαν, ὁ ἑπὶ αὐτῇ, ἀφιστάμενος ἐπὶ αὐτῇ, ὁ πολεμῶν δούλος, ὁ Μήγας Ἀντιόχῳ ἐπικληθεὶς ἐπαρρηθῆναι τοῖς μνησίν, ὁ τῇ δὲ αὐτῇ αὐτονομία, Συρίαν τε τὴν ἡγίαν, ὁ Κιλικίας ἔστιν ὁ, Πτολεμαίου ὁ Φιλοπάτωρος Ἀιγύπτου βασιλείας ἐπὶ πηδῶν ὄντος, ἐπιδραμὼν παρῆλθε καὶ μικροὶ ἔδην ἐνδυμῶντος, Ἐλλην-

NTIOCHUS Seleuci filius, Antiochi nepos, Syrorum, Babyloniorum, & ceterarum gentium rex, sextus ab eo Seleuco, qui post Alexandrum in Asia circa Euphratem regnaverat, aggressus Mediam & Parthiam ceterasque provincias quæ à progenitoribus ejus defecerant: & post multas res gestas, Magnus cognominatus: cælatus tum successibus, tum cognomine Cœlesyriam, partemque Ciliciæ Ptolemæo Philopatori, Ægypti regi, etiam tum pueri, violenter abstulit: moxque nihil mediocriter cogitans, Hellen-

Antiochus, Magnus cognominatus. Prolemaus Philopator, Ægypti rex.

Bellum hoc Syriacum adversus Antiochum à Romanis gestum præter nostrum scribunt Livius lib. 34. & sequent. Justinus lib. 31. Valer. Max. Florus l. 2. c. 8. Gellius lib. 5. c. 5. Plutarchus Scipione & Catone Majore, & alii quos ad Florum enumerat Camers.

ἔκτερος ὁ δὸς Σελεύκου] Falsus est Appiani calculus, si ita scripsit: fuit enim quintus tantum, non sextus: numeremus. Seleucus Alexandri in Oriente successor, ejus filius Antiochus Soter, ejus filius Antiochus Deus dictus, ejus filius Seleucus Callinicus, ejus filius Antiochus Magnus, de quo hic fermo: ergo legendum πεμπτος, si de filiatione & gradibus generationis intelligendum, vel, ut ratio constet, in Appiani calculo, intelligendum est de ordine successionis & ita bene se haberet lectio vulgata. Nam Seleucus Ceraunus frater Antiochi Magni ante eum regnavit.

Antiochus
in Euro-
pam traji-
cit.

Lyfima-
chiam
condidit.
Lyfima-
chus.

Lyfima-
chia diru-
ta.

87

Smyrnaei
& Lampsa-
cenilegati-
onem
mittunt ad
Flami-
nium.

Philippus
Macedo in
Thessalia
victus à
Flaminio.

Appiani
historiæ
Græciæ.

spontios impetiit, & Aëoles, Ion-
nâsque, quasi ad jus ipsius, ut re-
gis Asiæ, pertinentes: quandoqui-
dem etiam majores eorum regi-
bus Asiæ subditi fuerant. Deinde
in Europam trajiciens, Thraciam
subigebat, contumaces cogens
imperata facere: Cheronesum
etiam muniit, & Lyfimachiam
condidit: quam Lyfimachus rex
post Alexandrum Thraciæ, con-
diderat, ceu arcem contra eos
barbaros: Thraces verò post e-
jus mortem deleverant. Hanc
tunc Antiochus rursus incol-
i jussit, revocatis civibus profugis,
& redemptis si qui eorum in cap-
tivitate serviebant: aliisque co-
loniis additis, ultro donans eis
boves ovêsq, & ferrum ad ag-
riculturam, ut quam celerrime
urbem munitam, futuro bello
sedem, abolveret: videbatur en-
im ei locus hic opportunissimus
in tota Thracia, ceu horreum ap-
paratibus quos destinabat, com-
modum. Et quum plerique se il-
li adjungerent, reciperentque
præsidia metu potentiae: Smyr-
næi tamen Lampfacenique, &
ceteri qui recusabant impera-
ta facere, legatos miserunt ad
Flaminium ducem Romanum,
qui paulo antè magno prælio
vicerat Philippum Macedonem
in Thessalia. Fuit enim tem-
pus quando res Macedonum
& Græcorum magna ex parte
erant permixtæ, sicut diximus
in historiis Græciæ. Inter An-
tiochum quoque & Flaminium
& sine successu quadam tentata sunt: jam dudum enim inter

απονταίους ἐπ' ἡμῶν, καὶ Αἰολῆας &
Ἰωνῆας, ὡς οἱ ἀσπασμένοι, ἄρχον-
τι τῆς Ἀσίας ὅτι καὶ πάλαι τῆς Ἀ-
σίας βασιλεῖαν ἱσχυροῦντο. ἐπεὶ τὸν
Εὐρώπῃν διὰ πολέμους Θράκην
ὑποήγατο, & τὰ ἀπειθῶντα ἐκεί-
νῃ. Χερρόνησον τε ἄρχοντο, & Λυ-
σιμάχειαν ὤκειν, καὶ Λυσίμαχον
μὲν ὁ Θράκης ἐπὶ Ἀλεξάνδρου βασι-
λευστος ἐκπέσεν, ἐπιτειχισμῶν τοῖς
Θράξιν εἶναι, οἱ Θράκες δ' ἀπο-
θανόντων τῶν Λυσίμαχος κατήσκηκε-
σαν, καὶ ὁ Ἀντίοχος συνήκισε, τὴν
τε Φοβηγάντας τῶν Λυσίμαχειαν κα-
τασφάλλων, καὶ οἵπνες αὐτῶν ἀντιμα-
χῶνται γενόμενοι ἐδουλόουν, ἀνεμι-
νοντο, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀσπασμένοι καὶ
βοῦς & ἀσπασμένοι & σιδηρὸν ἐς γενο-
μένην ἐπιδόλουν, καὶ ἔδδον ἐλλείπον ἐς
παρχεῖαν ἐπιτειχισμῶν τῶν ὀρέων.
πάντα δ' αὐτῶν τὸ χωρὶον ἐφαίνετο
λαμπρῶς ἔχον ἐπὶ ὅλῃ Θράκῃ, καὶ
παρμεῖον ἑυκαρῶν ἐς τὰ λοιπὰ ὅν
ἐπείκει πάντων ἑσπεύειν. οἱ μὲν δὲ
πλείονες αὐτὰ ἀσπασμένοι, καὶ
φρουρῶν ἐσπεύοντο, δεῖ τ' ὀνύ-
μειας. Σμυρναῖοι δὲ, & Λαμψα-
κηνοὶ, καὶ ἐπὶ ἐπὶ ἀντιχόντες, ἐ-
πὶ σπασμένοι ἐς Φλαμίνιον τῶν Γα-
μαίων στρατηγόν, ὅτι Φιλίππου τῶν
Μακεδόνων μεγάλη μάχη περὶ
Θεσσαλίαν κεκορηγμένη. ἐγγίγνετο
δὲ καὶ τὰ Μακεδόνων καὶ τὰ Ἑλ-
λῶν ἐπὶ μάχῃ ἀλλήλοις ἀνὰ μέ-
ση καὶ χρόνους, ὡς μοι ἐν τῇ Ἑλ-
λωνικῇ γραφῇ δεδήλωται. καὶ γί-
γνεται πρὸς Ἀντίοχον καὶ Φλαμι-
νιον ἀσπασμένοι ἐς ἀλλήλους, καὶ
ἀσπασμένοι ἀλλήλους. ἐν πολλοῖς δ' οἱ
Γαμαῖοι καὶ ὁ Ἀντίοχος ὑποπῶντες
intercessere legationes aliquot,
εἰς τὸν

ἔχον ἀλλήλοις, οἱ μὲν οὖν ἀπε-
μυστὲν ὑπολαμβάνοντες Ἀντίοχον,
ἐπαυρόμενον δεχθῆς τε μεγέθει, καὶ
εὐπρεπείᾳ δεχθῆς ὁ δὲ, Πρωμαίου
οἱ μόνους αὐτοῖς μόνον μάλιστα ἐμπο-
δὼν ἔσεσθαι, καὶ καλῶς ἐν τὴν Ἐν-
ρωπὴν περατοῦμενον. ἰδόντες δὲ πω-
φανεροὶ γεννητοὶ αὐτοῖς εἰς ἑ-
χθροὺς, ἀφικνῶντες πρὸς τοὺς εἰς Πρω-
μαίου τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπά-
τορος, αἰπῶντες Συρίαν τε καὶ
Κιλικίαν Ἀντίοχον αὐτὴν ἀφελῶν.
καὶ οἱ Πρωμαῖοι τῆς ἀφορέσεως ἐπι-
βαινον ἄσμενοι, καὶ καὶ τὸν ἡγεμό-
νης καὶ πρὸς τοὺς εἰς Ἀντίοχον ἔ-
σεσθαι, αἱ λόγῳ μὲν ἐμείλλον σιω-
παῖν αὐτοῖς Πτολεμαίου Ἀντίοχον, ἔ-
ργῳ δὲ, καὶ καλῶς ἐν τὴν δύναμι-
τι. τῶν δὲ καὶ πρὸς τοὺς Γαῖον
ἡγεμόνα καὶ ἡγεῖτο Ἀντίοχον, Πτο-
λεμαίου μὲν οὖν Πρωμαῖοι φίλῳ συ-
χωρεῖν ἄρχον οὖσαν ὅταν ὁ πατὴρ αὐτοῦ
κατέλειπε τὰς εἰς Ἀσίαν πόλεις,
ὧν Φίλιππος ὁ Μακεδὼν ἡρχεν,
αὐτονομίους ἔσθαι. καὶ γὰρ εἰς αὐτὸν
Ἀντίοχον κρατεῖν ὧν Φίλιππον ἀ-
φελόντες οἱ Πρωμαῖοι. ὅπως δὲ δει-
ξεῖν ἔφη, ὅτι τοσούτων ἐσθλὸν ὁ Ἀν-
τίοχος καὶ τοσούτων τραχὺν ἄγων
ἀνῶνται ἐν Μήδων ἔλθῃς τὴν Ἀσίαν ἐ-
πὶ θάλασσαν, ἔς τε τὴν Ἐνρω-
πὴν ἐσθλὸι, καὶ πόλεις ἐν αὐτῇ
κατασκευάζονται, καὶ ὁρμήν ἐ-
πὶ γαίᾳ. εἰ μὴ ἐν τῇ ἐστὶν ἐτέρῳ
πολέμῳ φερέμεθα. ὁ δὲ ἀπεκρίνα-
το, ὁρμήν μὲν, τὴν ἀστυνόμεν αὐ-
τῷ ἡγεμόνι τε καὶ δι' ἀρχαίας
ἐμπειρίας, αὐτὸς ἐπὶ πολλῆς ὧν
ἀναλαμῶν καὶ λυσισμῶν ἐ-
γείρειν, αἰκητοῖον Σελῶνα τὸ
παρὰ εἶναι. τὰς δὲ εἰς Ἀσίαν πό-

Romanos & Antiochum mu-
tuae suspiciones fuerant, quod
putarent illum non quieturum
in tanta regni magnitudine, &
felicitate conaturum: rex verò
videbat selos Romanos incre-
mentis suis posse obfistere, non
laturos ejus in Europam transi-
tum. Nondum tamen ullum si-
multatis argumentum extiterat,
quum legati in urbem venerunt
à Ptolemæo Philopatore, que-
rente de Antiocho, qui Syriam ci-
liciamque abstulerat. Eam oc-
casionem, ut sibi opportunam,
S. P. Q. R. libenter arripuit:
moxque legatos ad Antiochum
Legati Ro-
manorum
ad Antio-
chum mis-
si.
miserunt, prætextu reconciliandi
reges, sed re vera ut explorarent
conatus Antiochi, & cohberent
pro viribus. Ejus legationis prin-
ceps Cneus petiit à rege, ut Ptole-
mæum, P. R. amicum, sineret
potiri paterno regno integro: &
Cneus le-
gationis
princeps.
Asiæ civitates, quas Philippus
Macedo tenuerat, libertati suæ
relinqueret: iniquè enim usur-
pari ab Antiocho quæ P. R. Phi-
lippo ademerit: & addidit, mi-
rum esse cur rex cum tanta clas-
se tantòque exercitu adducto è
Media venerit in Asiam mariti-
mam, jamque infestet Europam
& urbes in ea ædificet, Thra-
ciamque subigat: nisi hunc ad
aliud bellum gradum faciat. Re-
spondit ille, Thraciam quondam
possessam à suis majoribus: dein-
de alienatam occupatis eis alibi,
se nunc recuperare per otium: &
ibi Lysimachiam condere, Seleu-
co filio domicilium. Ceterum
Asiæ

Superbum
Antiochi
respon-
sum.

88

Asia civitates liberas se relictu-
rum, si velint sibi, non P. R. ha-
bere gratiam. Ptolemai verò co-
gnatus sum, inquit, mox socer
futurus, & efficiam ut vobis pro
hoc officio agat gratias: miror
autem ego quoque, quo jure P.
R. de Asia satagat, quum ego
rebus Italicis me non ingeram.
Ita re infecta discessum est, utrif-
que in apertiores minas prorump-
tentibus.

Quumque rumoribus temerè
credidisset rex, mortuum esse
Philopatorem, properavit in
Egyptum, ut occuparet orba-
tam principe: cui Pœnus An-
nibal occurrit circa Ephesum,
profugus è patria propter inimi-
corum calumnias, qui cum apud
Romanos ut inquietum & rebus
novis studentem detulerant: quo
tempore Carthaginenses Roma-
norum amicitiam colebant, ex
foedere. Eum Antiochus propter
nomen artibus imperatoriis cele-
bre, excepit magnificè, & circa
se habuit. In Lycia verò edoctus
Ptolemaum vivere, cogitare de
Egypto desuit, sperans illa omif-
sa potiturum se Cyprio, in quam
trajiciebat celeriter: tempestate
autem deprehensus circa flumen
Sarum, multas naves amisit, &
in his nonnullas cum amicis ce-
terisque vectoribus: delatusque
in Seleuciam Syriæ, classem
quassatam reparavit, & ibi cele-
bravit liberorum nuptias, Antiochi
& Laodices, quos matrimo-
nio junxerat. Jamque certus
bellum adversus P. R. gerere,

Annibal
profugus.

Ab Antio-
cho exce-
ptus.

Sarum
flumen.

Nuptiæ li-
berorum
Antiochi.

λαίς αὐτοτόμους εἶσεν, εἰ ἄρα οὐ
Ῥωμαίοις ἀλλ' ἑαυτῷ μέλλοιεν ἔξιν.
,, Πτολεμαίῳ δ', ἔφη, καὶ συγ-
,, γενὴς εἰμί, καὶ ὅσον ἔπω κηδέ-
,, σῆς ἔσμαι· καὶ ἄρα οὐκ οὖν αὐ-
,, τὸν ὁμολογεῖν παρεσκόδατο. ἀ-
,, πορῶ ὃ καὶ γὰρ, πνὶ Ῥωμαίοι δι-
,, κείῳ τῷ Ἀσίαν πολυπεργυρο-
,, νῶσιν, ἐμὸς τῷ Ἰταλίαν ἐπο-
,, λυπεργυροῦντι. ἔτω μ' ἀπ' αἰ-
,, δαλήλων ἀπερχομαι διεκρίδυσαν,
δοτὴρ ῥηγιώτες ἤδη τὰς ἀπὸ πλάς ἐς τὸ
φανερώτερον.

Δόρου καὶ δόξης ἐμπεσόντος ὁ π
Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ δὴ πρὸς
νοί, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀντίοχου ἀπεί-
ως Ἀλγυπῶν ἔρημον ἀρχοῦντι ἀρ-
πασίδῳ. καὶ αὐτῷ καὶ Ἐφροῦν
Ἀνίδας ὁ Καρχηδόνη ἐνυδαίνει,
φείγων τῷ πετεινῷ, δι' ἐχθρῶν
Διόδοτος, οἱ Ῥωμαίοις αὐτὸν ἐ-
φασκον εἶναι δύστην τε καὶ φιλοπο-
λεμον, ὅς ἔποτε εἰρλενεῖν διωά-
μερον. τότε δ' ὡς ὅτε Καρχηδόνη
Ῥωμαίοις ὑποκρούον ἔσπονδι. Ἀνί-
δαν μὲν δὴ διώκοντες ἐπὶ στρατηγίας
ὄντα ὁ Ἀντίοχος ὑπεδέχετο λαο-
πῶρος, καὶ εἶχεν ἀμφοτέρων παρ' αὐ-
τῷ τῷ Λυκίαν Πτολεμαίον παρ-
ειναι μεθ' αὐτῶν, Ἀλγυπῶν μὲν ἀπέγνω
Κυπρον δ' ἐλπίσας ἀρήσειν ἀπὸ
Ἀλγυπίας, διεσπλε καὶ πύχον αὐ-
τήν. χηρῶν δ' ἀμφοτέρων Σάρον
πολλοὺς συμπεσόν, καὶ πολλὰς τῶν
νῆων δραπετῶν, οὗτος δ' αὐτοῖς
ἀνδράσι καὶ φίλοις, εἰς Σελεύκειαν
τὴν Συρίαν κατέπελσε, καὶ τὴν εὐ-
λοὶ κατεσπείχεσε πεποιμένον. γα-
μεύς τε τῶν παίδων ἔδυνεν Ἀντίοχον
καὶ Λαοδίκην, ἀδελφοὺς συναρμύ-
ζων. ἡδὲ δὲ τῶν Ῥωμαίων πο-
λεμον ἐγγυκῶς δὴ καὶ ὑπὸ τῶν ἐπι-
γραμμάτων

χαίρειν τὰς ἐγγυὺς βασιλείας αὐτοῦ
 ἡγεταίμοιαν· ἡ Πτολεμαῖα μὲν εἰς
 Αἴγυπτον ἔειπε Κλεοπάτραν, τὴν
 Σύρον ἐπὶ κλησιν, αὐτῇ δὲ Συρίαν
 τὴν κοίλῃ ἐπιδιδούς, ἣν αὐτὸς ἀ-
 φήρητο ὅτι Πτολεμαίου· ἡγεμῶν
 ἦν τὸ μεγαλειον· ἢ ἐν τῷ πολέ-
 μῳ τῷ αὐτῷ Ῥωμαῖς ἀπεμῆ. Αν-
 τιοχίδα δ' ἐπεμῆν Ἀριάρθην, τῷ
 Καππαδοκῶν βασιλεῖ, ἡ τὴν ἑπ-
 λοιτῶν Εὐφράτι, τῷ Περσέως βα-
 σιλεῖ. ὁ δ' ἐώρα ὅτι αὐτὸν ἦν Ῥω-
 μαῖοις τε πολυμήχανον, ἡ αὐτὸς
 σὺν δὲ τῷ ἡγεῖν τὸ κῆδον αὐτῷ
 συναπτόμενον ἡγήσατο, ἡ τοῖς
 ἀδελφοῖς, Ἀπάλῃ τε ὁ Φιλεται-
 ρῳ, συνμύχεσιν ὅτι κῆδον βασι-
 λείας ποσὺν δὲ γένοιτο, αὐτὸς τε
 κατέρχεται ὁ δὲ δομένου, πύρρα-
 τοῖτο, ἐπεδείκνυ, ὅτι ἐσόμενον πολέ-
 μῳ, ἐν μὲν δὲ τῇ πᾶσι ἀμφόιν
 ἐξὴν ἰσχυαίς, ὅτι ἡγεῖν δ' ἡγε-
 ριστὴν τὴν Ῥωμαίων, δι' ἐν ψυχίαν
 ἡ τὴν ταλαιπωρίαν. Εἰ δ' ἐφθ,
 ἡ Ῥωμαίων μὲν ἐπικρατούμεν,
 ἡ βελίαις τ' ἀρχῇς τ' ἐμῆς ἀρξῶν
 ἡ Ἀντοχῇ ἡ νικῶντι, ἐλπίς μὲν
 ἡ ἀφανισθῆναι πάντα αὐτὸς γένοι-
 το, ἐλπίς δ' καὶ ἔχοντι βασι-
 λείαν βασιλευσόμενον ἡ ἐκεί-
 νῳ. ὁ μὲν δὲ τοῖς δὲ λογισμοῖς
 αὐτὸς γάρους ἀπεώσατο.

ὁ δ' Ἀντοχῷ αὖτις ἐφ' Ἐλ-
 ληπόντου κατέρχεται, ὁ αὐτοῦ πλεῖστος
 εἰς Σερρῶνιστον, πολλὰ καὶ τότε τῆς
 Θράκης ἡγεῖται τε ὁ κατετρέφε-
 το. Ἐλλῆνας δ' ὅσοι τῆς Θράξιν
 ἡγεῖσθαι, ἡλυθῆσαν ἡ Βυζαν-
 τῖοις ἐκχωρήσθαι πολλὰ, ὡς ἐπικα-
 ρον ἐπὶ ὁ εἰσάγει πόλιν ἔχουσι.
 Γαλατίας τε διόκει ἡ κατεπαύει
 τὴν πύρρατοδὴν εἰς συμμαχίαν ἡγε-
 ῖται.

propinquos reges adjuungebat sibi
 connubiis, misitque Ptolemao
 in Egyptum Cleopatram, Syram
 cognomine, in dotem addens
 Coelefyriam, quam ei prius ipse
 ademerat, demulcens adolefcentem,
 ut bello Romano quiesceret:
 Antiochidem verò misit A-
 riarathi regi Cappadocum, &
 reliquam Eumeni regi Pergami.
 At ille, quia videbat eum jam
 bellum contra Romanos infu-
 tuere, & in hunc usum affinitatem
 quærere, excusavit: miranti-
 busque fratribus Attalo & Phile-
 taro aspernari eum affinitatem
 tanti regis vicini, & ultro invitan-
 tis, ostendit imminere bellum,
 primum quidem æquo Marte ge-
 rendum: sed tandem superiores
 fore Romanos, propter genero-
 sitatem ac laborum tolerantiam.
 Ego vero, inquit, vincentibus
 Romanis firmiter meum re-
 gnum obtinebo: quòd si Antio-
 cho victoria contingeret, aut à
 præpotente vicino spoliarer pos-
 sessionibus omnibus, aut etiam
 si regnum mihi maneret, paren-
 dum esset majoris regis imperio.
 his de causis ille nuptias renuit.

Antiochus verò rursus in Hel-
 lespontum reversus, & provectus
 in Cherfonefium, multa tunc
 quoque Thraciæ loca vel vi vel
 deditione cepit: Græcos verò
 quotquot Thracibus parebant,
 liberabat, & Byzantiis multa lar-
 gitus est, opportunam urbem in
 ore Ponti habentibus: Gallogræ-
 cos quoque muneribus & terro-
 re apparatus in societatem belli

K

pertra-

Cleopatra
 Syra.
 Ptole-
 mazum de-
 mulcet
 Antio-
 chus.
 Antiochis.
 Ariara-
 thes.

89

Eumenis
 de Antio-
 cho & Ro-
 manis ju-
 dicium.

Eumenes
 affinitatem
 Antiochi
 renuit.

Antiochi
 acta in
 Thracia.

Antiochus
Ephefum
appulit.
Legatos
Romam
mittit.

Romano-
rum re-
sponsum
ad lega-
tos An-
tiochi.

Antiochus
cum Anni-
bale consi-
lium sumit
de inva-
dendis Ro-
manis.

90

pertraxit, ratus idoneos quos Romanis opponeret propter inagnitudinem corporum. Post hæc Ephesum appulit, unde legatos Romam misit, Lysiam, Egefanactem, Menippum, ut senatus mentem pertentarent, quamvis aliud simulabat: videlicet se hæcenus studiosum Romani nominis, in societatem etiam recipi cupientem, si modo dignus videatur: mirari cur jubeatur Ionicis urbibus abscedere, & quibuscum tributum remittere, & non miscere se negotiis Asiae, & omittere avitam possessionem Thraciae: hæc enim iussa non in amicos, sed in victos competere. Senatus intelligens legatos tentatum se venisse, paucis verbis respondit. Si Antiochus Græcos Asiaticos sinat esse liberos, & ab Europa abstineat, fore amicum P. R. si voluerit. hoc tantum respondit senatus, nec ullam præterea causam adjecit.

Antiochus verò cogitans quamprimum Græciam invadere, & inde bellum adversus Romanos incipere, communicavit cum Annibale id consilium: qui dixit, Græciam jamdudum affectam, posse occupari absque negotio: bella autem omnia domi esse difficilia propter famem comitem: foris verò geri facilius. nec Antiochum debellaturum in Grecia Romanos, abundantes commeatu & apparatu domestico. Suadebat igitur, ut occupa- ret partem aliquam Italiae, ibique

μετο, ἀξιωμακούς ἡγεύμενον ἔστι
θαυροί, ἀλλὰ τὰ μέγιστα τῶν συμφο-
ρων. καὶ ὅτι τὰτο εἰς Εἰς ἔστι καὶ ἡ-
ρε, & πρὸς τοὺς εἰς Ῥώμην ἐπιμα-
Λυσίαν τε & Ἡριστιάνου τε & Μί-
νιππον· οἱ τὰ Ῥώμην ἔργον, τὸ βου-
λῆς δὲ ποιεῖσθαι ἐμελλόν· τὸ λόγῳ
δὲ ὁ Μένιππος ἔφη, τὸν βασιλέα
αὐτὸν τὴν Ῥωμαίων φιλίαν ἐπαυ-
δαίετα, καὶ βασιλεῖον & συμμα-
χον αὐτοῖς εἶναι, ἂν ἀξιώσῃ, συν-
μύξιν ὅτι κελεύουσιν τὴν ἐν ἡσίο
πόλει ἀφίστασθαι, καὶ Φόρου ποῖν
ἀφέναι, καὶ τὴν Ἀσίαν εἶναι μὴ πο-
λυπραγμεδεῖν, καὶ Θρόνον εἶναι,
αἰετὶ τὸν παλαιόν αὐτὸν ἡγεμῶνα.
ἀπερὶ δὲ τοῖς φίλοις, ἀλλὰ τοῖς ἡ-
τημένοις τὰς κεκρωτηκότας ἐπικε-
λεύουσιν. οἱ δὲ, τὸ πρὸς τοῖς συνί-
τες ἐπὶ ἀπεκρίσθαι σφῶν ἀφηνεί-
νης, ἀλλὰ βραχέως ἀπεκρίναντο
αὐτοῖς, εἰν Ἀντίοχον αὐτονομῶν
Εἰς ἡλίας εἰς τὴν ἐν Ἀσίᾳ, & τῆς
Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς Ῥώμης αὐ-
τὸν ἔσθαι φίλον, ἂν δὲ τῆς τοῦ-
δε Ῥώμης ἀπεκρίναντο Ῥωμαῖοι, καὶ
τὴν αὐτῆς τῆς δὲ ποιεῖσθαι σφῶν
ἐπέδωκεν.

Ὁ δὲ Ἀντίοχος εἰς τὴν ἐν ἡ-
πινῶν τὴν Εἰς ἡλίας βαλεῖν, κα-
κῆσθαι ἀρξάμενος τὸν παλαιόν
πολέμου, ὑπεπέδωκε τὴν γῆν
τὴν Καρχηδονίαν Ἀντίοχον· ὁ δὲ ἔφη,
τὴν Ῥώμην Εἰς ἡλίας, ἐν πολλῇ πι-
στειμένῳ, ἔργον εὐχεσθαι εἶναι
τὰς δὲ πόλεις ἀπασας χαλεπὰς καὶ
οἰκίαι, ἀλλὰ μὲν τὴν ἐπιγρηγόρην,
ἐξω δὲ, κορυφώσθαι καὶ τὴν Ῥώ-
μην ἐπὶ Ἀντίοχον & τῇ Ἑλ-
λαδί καὶ ταύρῳ, ἀρξάμενος τε οἰκίαι
καὶ πύργους καὶ ἡσίο εὐπορεῖ-
των. ἐκείνῳ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι τὴν

Ἰταλίαν,

Ἰταλίας, & πολέμῳ ἐκείδεν ἀρμένον, ἵνα Ρωμαίοις ἀνδραγαθὸν ᾗ, καὶ τὰ οὐκ ἐπὶ τὰ ἔξω. Εἰς δὲ ἑκπείρας (ἔφη) τῇ Ἰταλίᾳ, καὶ μυρίαις ἀνδράσι δυνάμει καὶ βαλὲν αὐτῆς τὰ ἱππικαῖρα· ἐς τε Καρχηδόνα τοῖς φίλοις ἐπιστῆλαι, τὴν δὲ μὲν ἐς δόξασι ἐγείρει, δυσεργασίᾳ τῶς ἐφ' ἑαυτῆς, καὶ ὥς Ρωμαίους ἀπίστω ἔχοντα· τὴν δὲ ἐλπίδι ἐμπλησθόντων, εἰ πύθειτο με ποδούπτι, τὴν Ἰταλίαν αὖτις. ὁ δὲ, ὁσόντων ἀνθρώπων λόγος, καὶ μέγα ὥσπερ λύ) εἰς τὴν πόλεμον ἤρξαντο Καρχηδόνα ὡς ἐλαβεῖν, αὐτῇ αὐτὸν ἐπιστῆλαι τοῖς φίλοις ἐπέλκεν. ὁ δὲ ὅτι ἐπέλκεν μὲν (ἔφη) ὡς φιλῆς ἦν αὐτῷ παρὰ Ρωμαίων τε πάντ' ἀνερδυναιμένον, & τὸν πόλεμον μὴ πῶς φανερώς γιγνόντων, & πολλὰν οἱ Διεφερομένην ἐν Καρχηδόνα, καὶ τὴν πολιτείαν εἶδεν βέλαιον εἰς εὐσταθῆς ἐχρήσας· ἀ καὶ μετ' ὀλίγον ἀνέτειλε τὴν Καρχηδόνα) Ἀρίστονα δὲ ἐμπορῶν Τύρον, ἐπὶ ὡς φησὶ τὴν ἐμπορίαν ἐπιμπερῶς τῶς φίλας, ἀξίων, ὅταν αὐτὸς ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐμῶ ἀλλῇ, τότε ἐκείνης τὴν Καρχηδόνα ἐς ἀμυννύσσειτο Ἰταλίαν, populum concitarent ad expetendam ultionem

sedem belli faceret: ita Romanam rem domi forisque debiliorem fore. Equidem sum, inquit, peritus Italiae, & possum in ea cum decem millibus virorum occupare opportunum locum aliqueum: & Carthaginensibus amicis mandare per literas, ut cum populum ad defectionem moveant, jam ante sua sponte à praesenti statu abhorrentem, & alienum à fide Rom. populi, facile spe melioris fortunae ausum aliquid, modò intelligat repetere me Italiam. Rex libenter his auditis, magni, ut erat, momenti ratus esse ad hoc bellum accessionem Carthaginensium, confestim cum iussit amicis scribere: ille verò non scripsit quidem, nondum enim turò poterat, Romanis scrutantibus omnia & bello nondum declarato: quum etiam multos æmulos haberet Carthagine, & perturbata esset ea resp. quæ res paulo post eam everit: Aristonem tamen, Aristonem a Carthage negotiatorem Tyrium, specie negotiationis misit ad amicos, postulans ut quamprimum ipse infestus Ann

Α'ρίστονα δὲ ἐμπορῶν Τύρον.] Justinus hunc Aristonem non negotiatorem, sed unum ex comitibus Annibalis vocat. Livius dicit, Annibalem Aristonem quandam Tyrium Carthaginem misisse, cujus solertiam levioribus ministeriis expertus fuerat. Sed specie negotiationis missum fuisse verisimile est. Eodem actu usus est Pelopidas, atque ad Sphodriam Spartanum quandam mercatorem cum pecunia & mandatis ablegavit de re magni momenti. De quo Plutarchus in Pelopida. Quare prudenter Honorii ac Theodossi rescripto cautum est L. Mercatores. C. de commerc. & mer. Ne mercatores tam imperio Romano quam Persarum regi subiecti, ultra ea loca, in quibus fœderis tempore cum memorata natione Imperatoribus convenit, nundinas exerceant: ne scilicet alieni regni firmentur arcana.

ob acceptas injurias. Quæ mandata ille diligenter executus est: ceterum Annibalis inimici ut fenserunt adventum Aristonis, tumultuabantur, quasi res novarentur, & quærebant hospitem Tyrium. Ille, ne amici Annibalis præ aliis harerent in crimine, noctu clam scriptum quoddam in curia proposuit, quo Annibal universum senatum hortabatur, ut patriam defenderent autore Antiocho: ac mox è portu solvit. Manè verò amici quidem Annibalis hoc commento à suspicione liberati sunt, quasi totus senatus sollicitatus sit: populus verò plenus fuit variis tumultibus, infensus quidem Romanis, sed non valens eos fallere.

Aristonis
commentum.

Romano-
rum legati
ad Antio-
chum.

91

Scipionis
cani &
Amle-
cu
An-
ba-
liu
de-
d

Annibal
dux cau-
tissimus.

Interea Romani legatos, & in his Scipionem Africanum, similiter ad Antiochi mentem tentandam, miserunt, & apparatus explorandum: qui quum Ephesi audissent, regem profectum in Pisidiam, ibi expectarunt ejus reditum, & sæpe collocti sunt cum Annibale, Carthagine tunc pacata, necdum declarato hoste Antiocho: expostularuntque cum Annibale quòd patriam fugeret, nulla P. R. vel in ipsum vel in alios Carthaginenses post renovatum fœdus injuria. Idque faciebant, ut Annibalem regi suspectum redderent quotidianis cum eo colloquiis: quod Pœnus, quamvis dux cautissimus, tunc tamen non animadvertit: sed rex admonitus, suspicionem concepit: nec postea satis fidebat An-

ὃν ἐπιπόθιστον ἐκείρειν. καὶ ὁ μὲν Ἀ-
λέξανδρος ὅπως ἐπαρξέσθην οἱ τὸ Ἰν-
δοῦ ἐχθροί, ἀποδιδόντες τὴν Ἀλεξάν-
δρου ἐπιδομήσας, ἐδοῦντο, ὡς ἐπὶ
πρωτοῖς ἐργοῖς, καὶ τὸ Ἀλέξανδρον
ἐλπίσιν ἀπείκοντες. οὐδὲ, ἵνα τὴν
Διόδοτον μὴ ἐξάρετον ἔχοιεν οἱ Ἀν-
νιβίου φίλοι, ἀπεβύθηκε νεκρὸς λα-
θὼν γραμματεῖα παρὰ τὸν βασιλέα
εἶναι, ὅτι πάντας οἱ Ἀννίβας τὰς
βουλεύσεις περικυκλῶν τῇ πατρὶ-
δι συναρπάσας μετὰ Ἰνδοῦ. ὁ δὲ
τοὺς παρὰ τὸν ἀπὸ τῶν ἑλλήνων. ἄλλος δὲ
ἡμέρα, τὸ μὲν δὲ ἐξήρητο τὸ Ἀν-
νιβίου φίλον ἐκ τῆς Ἀλεξάνδρου ἐπι-
νοίας, ὡς ὥστε ἀπίσταν τὴν γεγε-
σμένην ἀπειθαλμένην· ἡ δὲ πάλιν ἐπε-
πλήρωτο τοῦ ἑνὸς ποικίλου, οὐς-
μὲν μὲν ἔχουσα Ρωμαίων, λήσε-
σθαι δὲ ἐς τοὺς ἑλλήνων. ὁ δὲ τὸν
Καρρχηδονίαν ἀδὲ εἶχε.

Ρωμαῖοι δὲ πρὸς τοὺς ἑτέροις τε
καὶ Σκιπίωνι καὶ Καρχηδονίους ἀφελόν-
τες τὴν ἡγεμονίαν, ἐς ἡμετέραν
πεμφθέντες Ἀντιόχου τῆς γνώμης
ἀντιπερὶν, ὅτι περικυκλῶν κα-
τασκέψιν, ἐπὶ τὸν βασιλέα εὖρον
οἰκιστὴν εἰς Πισιδίαν, ὃν Ἐφέσω
ἀπελόμενον ἦντα συνήκων ταμηνίαν
εἰς λόγους τῷ Ἀννίβῃ, Καρχηδονίαν
τε σφίσι ἐπὶ ἑσθῇ ἐνσπόνδους, καὶ
ἐπὶ φανερώς Ἀντιόχου πολέμου
καταμειβεμένοι τὸ Ἀννίβῃ ὅτι τὴν
πατρὶδα φύγοι, Ρωμαίων ἀδὲν
ἔτι ἐς αὐτὸν ἔτι ἐς τὰς ἄλλας Καρ-
χηδονίας ἐπὶ ταῖς συνθήκαις ἀμει-
νόντων. ἔπειτα δὲ τῶν ὑπο-
πλόντων ἐργασίαν ἡγεῖσθαι τῷ βασι-
λεῖ τὸ Ἀννίβῃ, ἐκ τῆς συνεχῆς
σφῶν ὁμιλίας τε καὶ συνόδου. τῶν δὲ
ὁ μὲν στρατηγικώτατος Ἀννίβας ἐχ-
ρῶς.

ἰσχυρότερον ὃ ἢ βασιλεὺς πυδόμενος
ἰσχυρότερος, καὶ ἀμεινότερος. καὶ
δοτὶ τὰδε πιστεύει ἐπὶ τῷ Ἀννίβῃ.
καὶ γὰρ πῃ καὶ ζήλου παρὰ τὸν ἐν
τῷ ἡδὴ καὶ φρόνα, μὴ τῷ γινόμε-
νῳ τῷ ἑταίρῳ Ἀννίβῳ ἀποφείσθαι.
λέγει δὲ ἐν ταῖςδε ταῖς διαπρα-
γαῖς ἐν τῷ γυμνασίῳ λεγόμενον
ποτὲ παρὰ ἀλλήλους Σκιπίωνα καὶ
Ἀννίβαν ὡς στρατηγούς, ποίων ἐ-
φειστών. καὶ ὁ Σκιπίων ἐρωτᾷ,
πὺς δοκεῖ οἱ στρατηγὸς εἶναι; καὶ ὁ
Ἀννίβαν εἰπὼν, ὁ Μακε-
δὼν Ἀλέξανδρος. Σκιπίωνα δὲ ὁ
συζήσας μὲν ἐπὶ τούτῳ, ἐξαισώμενον
ἀρετῇ Ἀλεξάνδρου ἐπαυτοῦ δὲ, πὺς
εἴη δεύτερος; καὶ ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τῷ
φάναι, Πύρρος ὁ Ἡπειρώτης. τὴν
δὲ τούτῳ ἀρετὴν τὴν στρατηγικὴν ἐν τῷ
καὶ πειρᾷ. καὶ γὰρ ἐστὶν εὐρεῖν με-
γαλοπλῆρες τῶνδε τῶν βασιλέων.
θαυνομένην δὲ καὶ τὴν Σκιπίωνα, ὁ-
μως ἐπαυτοῦ δὲ, πὺς διδόναι τὰ τε-
λεῖα, ταχὺ γὰρ ἐλπίσονται ἔχειν τὰ
τελεῖα. τὸν δὲ, ἐμμενόν, φάναι
νέος καὶ ὡς ἐπὶ Ἰσθμίου τε ἐκεί-
νηται, καὶ στρατὸς τῷ Ἀλπειῶν ὄρει
μετὰ Ἡρακλῆα παρὰ τὴν ὑπερήλ-
ον. ἔσπε τὴν Ἰταλίαν, ὑμῶν εἰδε-
νός περὶ ταῖς ἐμμενῶν, τε-
τρακκίσια ἀνέσθαι ἄσπῃ καὶ περὶ τῇ
πολὶ τῷ ἀγῶνι ποικίλεις ὑμῶν ἀνέ-
σθαι, ὅτε καὶ χρημάτων, ὅτε
στρατιᾶς ἐπιπεμπόμενης ἐν Καρχη-
δόνι. ὡς γὰρ αὐτῶν ὁ Σκιπίων εἶδεν
ἀπαικόμενον τὴν σεμνολογίαν, ἔφη
,, μελέσας, Ποῦ δὲ ἂν αὐτὸν ἐ-
,, παύσας ὁ Ἀννίβας, μὴ νεκρῶ-
,, μεν; ἢ ἢ ἐμμεν; Τὸν γὰρ φάναι,
ἐμμενόμενον ἡδὴ τῆς ζητοῦσας,
εἰπὼν ὅτι, Ἐρωτῶ ὑμᾶς ἂν ἐμμε-
νὸν παρὰ Ἀλεξάνδρου. ὅταν μὲν ὁ Ἀννίβας
ἐπέρκων τῇ σεμνολογίᾳ, ἐπὶ

nibali: jam enim suberat nonni-
hil emulationis & invidia, ne rei
bene gesta laudem auferret An-
nibal. Ferturque, inter hujusmo-
di familiaria colloquia, in gy-
mnasio quodam incidisse men-
tionem de claris imperatoribus
in praesentia multorum adstan-
tium: & Annibalem à Scipione
rogatum quisnam optimus fuis-
set, respondisse, Alexander Mac-
cedo: & Scipionem acquievisse,
quòd Alexandro cederet. rur-
sumque rogasse, quem secun-
dum existimaret: illum nomi-
nasse Pyrrhum Epirotam, quòd
audaciam putaret virtutem ducis
præcipuam: non est enim inve-
nire audaciores in omni regum
memoria. Tum Scipionem jam
submolestè ferentem, rursùm ta-
men rogasse, cui tandem tertiam
palmam tribueret, sibi speran-
tem forsitan: mihì ipsi respon-
dissè illum: nam juvenis Hispa-
niam perdomui, Alpes superavi
cum exercitu primus post Her-
acta.

Antiochus
diffidit An-
nibali.

Annibalis
judicium
declaris
ducibus.

Audacia
virtus du-
cis præci-
pua Anni-
bali.

Annibalis
acta.

Scipioni
adblandi-
tur Anni-
bal.

Annibal
Scipionem
invitat in
hospitium.

Scipio &
Annibal
bellis tan-
tūm me-
tiuntur i-
nimitias.

Annibalis
interitus.

Libyſſus
Auvius.

Flaminii
pusillani-
mitas.

Rhodio-
rum lega-
tio ad An-
tiochum.

quantæ suæ detrimento, Scipioni quoque dissimulanter blanditus est, quasi is Alexandro præstantiorem vicerit. Solutum in hunc modum colloquio, Annibal Scipionem invitavit in hospitium: qui perlibenter se venturum dixit, nisi ille tum apud Antiochum Romanis suspectum ageret. Sic illi, ut dignum erat tantis imperatoribus, bellis tantum metuebantur inimicitias. Sed non talis fuit Flaminius: victo enim post Antiocho, fugientem Annibalem & vagum circa Bithyniam, legatione ob aliam causam fungens apud Prusiam, nihil ab eo privatum læsus, nec mandatum senatus afferens, ne formidandum quidam amplius, post everfas opes Carthaginis, veneno per Prusiam suffulit, dudum ut fertur, præmonitum oraculo hujusmodi,

*Annibalis cineres terra Libyssa
teget :*

éoque falsum, quasi moriturus
 esset in Africa. Est autem Liby-
 sus Bithyniæ fluvius, à quo ea
 regio campestris agnominatur.
 Quæ exempla magnanimitatis
 Scipionis & Annibalis, & ex ad-
 verso pusillanimitatis Flamini
 ab hac narratione non aliena esse
 visa sunt.

Ceterum Antiochus è Pisidia
reversus, audita Rhodiorum le-
gatione, ipfos, & Byzantios, Cy-
zicenosque, & quicunque alii
Græci Afiam accollunt, liberos
fore pollicitus est, si Romanis ipse jungeretur foedere : Æoles
autem & Ionas eodem jure esse
passi sunt.

Σκυπίωνα λατὸν ἐθεράπευσεν, ὡς
κατέλυντο τ' ἀμέμμητα Ἀλεξάνδρου.
Δι' αὐλομένης ᾗ τ' σπινδῶν, Σκυ-
πίωνα μὲν ὁ Ἀντίστας ἐπὶ ζεῖναι ἐ-
κέλευε· Σκυπίων ᾗ ἰδεῖν αὖ ἐφη μὲν-
τα παρθένους, εἰ μὴ σπινδῶν καὶ νῦν
Ἀντοχὸν παῖος Γ' ἡμῶντος ὑπὸ πτω-
χῶν. ὥς μ' ἐκείνους τ' στρατηγίας
ἀξίως τῶν ἐχθρῶν ὠλεῖσθαι τοῖς
πολέμοις· Φλαμίνιον δ' ἀνομήτως,
πύθμενον ᾗ ὕπερον Ἀντοχου,
φύροντα τὴν Ἀντίσταν, ἣ ἀλάμει-
νον καὶ Βιθυνίαν, σπεύδοντα ἐφ'
ἐπερα καὶ Περσίδα, ἔτε π' αὖτος
τ' Ἀντίου παρπατῶν, ἔτε Γ' ὡ-
μαίαν οὐτελαμένην, ἔτε Φαβερῶν
ἐπ' αὐτοῖς ἡγεῖσθαι δι' ἀνδρῶν, Καρ-
χιδῶν δ' κατεπαμμένης, ἔκτεινε
Δι' αὖ Περσίου φαρυγῶν λεγόν-
των μὲν τὴν ἐχθρὴν ποτὲ χρηστὴν
ὥς ἔχονταν.

Διδύσσα κρυψὴ βῶλ' Ἀπιδου
 δέμας·
 καὶ οἶστρον ἐν Λιδύῃ πεδιήξεται.
 ποταμὸς δ' ἐστὶ Διδύσσας ἐν τῇ Βι-
 θυνίᾳ, καὶ πεδὶον αἰετ' ποταμοῦ Δι-
 δύσσας. καὶ ταῦτε μὲν ἐς παλαιότητα
 τῆς Ἀργείας καὶ Σικελίας μεγαλο-
 πίας, ἔφλαμινίς σμικρότητος,
 παρεδύμω.

Ο ὁ Ἀντίοχος ἐκ Πισιδῶν ἐς
 τὴν Ἐφεσον ἔπεισκει, καὶ χρηματοπι-
 στας τοῖς Ῥοδίοις παρέσχει, Ῥοδίου
 ῤῥῷ ἐκ Βυζαντίως καὶ Κεζικηνῶς, καὶ
 ὅσοι ἄλλοι παρὰ τὴν Ἀσίαν εἰσιν
 Ἕλληνας, ἀντοπορμους ἐπιτηδεύον-
 τας, εἰ γίνονται αὐτῷ σωτῆ-
 ρα παρὰ Ῥωμαίους· Αἰολίαν δὲ
 καὶ Ἰωνίαν ἐκ συνελαβεῖ, ὥς ἐκ πολ-
 λεῶν ἐκ τοῖς βαρβάρους βασιλευσὶν ὁ
 ipse jungeretur foedere : Aëolis
 c noluit, affluetis jamdudum pa-
 Αἰτίας

Ἀσίας εἰδισμένους ὑπακούειν. οἱ μὲν
 δὲ Ῥωμαῖον πρέσβεις ἐς ἑδρὰν αὐτῶν
 συμβαίνοντες (ἐν δὲ ἐπ' ἔργῳ συμ-
 βάσαν ἐληλύθεισαν, ἀλλ' ἐς δὲ πρε-
 σβείαν) ἤρχοντο ἐς Ῥώμην. Ἀπό-
 χω δ' ἦγον Αἰτωλῶν πρέσβεις, ὧν
 Θόδας ἦρχεν, αὐτοκράτορά τε στρα-
 τηγὸν Αἰτωλῶν Ἀντίοχον δὲ πρῶτον
 νόντες, καὶ Διόκληρον ἐς τὴν Ἑλλά-
 δα ἤδη παρακαλοῦντες, ὥς ἐπὶ ἔρ-
 γῳ ἐτοιμοί. ἑδρὰν ἀναμείνειν τὴν
 στρατιάν δὲ τὴν Ἀσίας τ' ἀνω κατέ-
 σταν, ἀλλὰ καὶ Αἰτωλῶν ὑπεραί-
 ρητες, καὶ Λακεδαιμονίους ἐπιγυ-
 γεῖντο σφίσι, καὶ Φίλιππον ἐπὶ
 τοῖς Λακεδαιμονίοις τὸ Μακεδόνα,
 Ῥωμαίοις μάλιστα, συμμάχους,
 ἐπισταρχοὺς ἐς τὴν Διόκληρον. ὁ δ'
 ἤρεζετο μάλιστα κυρφῶν, καὶ, ὅ-
 τε τὸ πῦδος αὐτῶν ἀποστρεφέν-
 τος ἐν Συρίᾳ πεδινῶν, τῆς ὀρ-
 μῆς τὴν ἐνδοῦν, διεπλάττει μυσίων
 τότε ὧν εἶρη μυσίων, ἐς Ἑλίουαν. Ἐ-
 πὶ τὴν δὲ ῥῆν αὐτῶν παρεστήσατο ἄπει-
 σαν, ἐνδοῦσαν ὑπὸ ἐκπαλῆς. Μι-
 κιθίαν δὲ, αὐτὴ στρατηγός, τοῖς
 πρὸς Δῆλον Ῥωμαίοις ἐπιπύον (ἰε-
 ρὸν δ' ἐστὶ τὸ χροῖον Ἀπόλλωνος)
 τῆς ῥῆν αὐτῶν ἐκτίσας, τῆς δ' ἐξ-
 ἠρσεν. Ἀμύνανδρος τε, ὁ Ἀθα-
 μῶν βασιλεὺς, ἐς συμμάχον
 Ἀντίοχον συνῆλθε, Διόκληρον δὲ
 ἀποφασίζων: τίς Μακεδόνα Ἀ-
 λεξανδρῶν, ὃν Μεγάλην πόλιν τρα-
 φείας, καὶ τὸ αὐτῶν πολιτείας ἀξιο-
 τανος, ἐπερωτοῦτο ὅπως Ἀλεξανδρῶν
 τῶν Φιλίππου ἀποσπένειν ἡγουμένους
 τε οἱ πῦδος ἀνέμυσεν, ἐς πίσιν
 ὧν ἐλοσπείει, Φιλίππου τε καὶ Ἀ-
 λεξανδρῶν, καὶ Ἀπάμην, ὧν Ἀ-
 μυνῶνδρος πρὸς γάμον ἐνεγύνησεν.
 Alexandrum, & Apamam: quam

rere barbaris etiam Asiae regibus:
 itaque Ro. legati nulla re impe-
 trata (non enim in hoc, sed ex-
 ploratum venerant) in urbem re-
 versi sunt. Post hos Aetolorum le-
 gati venerunt ad regem, Thoan-
 te legationis ejus princeps: qui
 offerebant ei totius Aetoliae co-
 piarum imperium, hortabantur-
 que ut in Graciam trajiceret tan-
 quam ad rem paratam, nec sine-
 bant ut expectaret exercitum de-
 scendentem à mediterraneis As-
 siae regionibus, exaggerando vi-
 res Aetolicas, promittendoque
 societatem Lacedaemoniorum,
 atque Philippi Macedonis, irati
 Romano populo, modò sine
 mora trajiceret. Ille verò irrita-
 batur valde temerè, ne nuntio
 quidem de filio in Syria defuncto
 institutam expeditionem tar-
 dante: apulitque in Eubœam
 cum solis, quæ tum ad manum
 erant, decem millibus: quam ipse
 universam præ metu cedentem
 deditione in fidem recepit. Mici-
 thio verò unus ex ejus ducibus,
 Romanos apud Delum Apollini
 sacrum aggressus, partim occidit,
 partim vivos cepit. Amynander
 quoque rex Athamanum in so-
 cietatem Antiochi receptus est
 ob causam hanc: Alexander qui-
 dam Macedo, apud Megalopoli-
 tanos educatus, & jure civitatis
 donatus ab eis, prodigiosis men-
 daciis fingeat se ab Alexandro
 Philippi filio genus ducere: & ut
 fidem suis fabulis faceret, liberis
 nomina imposuit, Philippum, A-
 locavit Amynandro in matrimo-

Aetolorum
 legati.
 Thoas.

93

Philippus
 Macedo i-
 raturus pop.
 Rom.

Filii Antio-
 chi mors.

Micithio.

Amynan-
 der rex.

Alexander
 quidam
 Macedo,
 falsi nomi-
 nis.

Athama-
nes.

Consilium
Antiochi
de inva-
denda
Thessalia.
Consilium
Annibalis.

94

nium : quam Philippus frater
quum deduxisset ad nuptias, ubi
maritum puellæ vidit infirmum
& rerum imperitum, mansit ap-
ud eum administraturus princi-
patum propter affinitatem. Huic
Philippo Antiochus quum face-
ret spem, quasi reducturus eum
in gentilitium regnum Macedo-
niæ, Athamanas paravit sibi so-
cios, & Thebanos insuper, The-
bas ipse profectus, & pro concio-
ne allocutus populum. Sic Amy-
nandri, Thebanorum Ætolo-
rúmque fiducia satis temerariè
tantum bellum aggressus, dispi-
ciebat de Thessalia, móxne inva-
denda esset, an exacta hyeme.
Huic deliberationi quum Anni-
bal interesset tacitus, rex primum
rogavit sententiam: tum ille,
Thessalis non est difficile vel
nunc, vel post hyemem, si velis,
subigere: nam hæc gens diutinis
malis fessa, sicut nunc in te pro-
pensa est, ita si quid secus accide-
rit, non gravatim ad Romanos
deficiet. Venimus autem sine
propriis militibus, ab Ætolis vo-
cantibus persuasi, Lacedæmo-
nios cum Philippo nobis fore so-
cios: quum Lacedæmonii hostes
nobis sint (quantum audio) non
verò si tecum versetur, non video quanti momenti in hoc bel-

ἀγαμέμνης δ' αὐτῷ Φίλιππῳ ὁ
ἀδελφὸς ἐς τὸ γάμον, ἐπεὶ τ' Ἀ-
μυνανδρῶν εἶδεν ἀσθενῆ & πρηνέ-
σιν ἀπὸρον, περιέρχεται τὴν δόξαν
Διὰ τὸ κηδὺς διοικῶν. τῆτον οὖν τ'
Φίλιππον ὁ Ἀντίοχος τότε ἐπιπί-
ζων ἐς τὴν Μακεδονίαν δόξῃ, ὡς
οἰκίαν οἱ, κητάζειν, παρσάλας
τὰς Ἀγαμέμνης ἐς τὴν συμμειχρίαν
ἐπὶ δ' αὐτοῖς καὶ Θηβαίους, αὐτὸς
ἐς Θήβας παρελθὼν τε καὶ δημηγ-
ρήσας. ὁ μὲν δὲ Θηβαίους τε & Ἀ-
μυνανδρῶν & Αἰτωλοῖς ἐπὶ πᾶσι
δε πολέμῳ μέγα μετὰ μῶς ἐδά-
ρει, καὶ ἐς Θετταλίαν ἐπορεύετο πο-
τε-
ρον εὐδὸς ἢ καὶ χειμῶνα δεῖσι πρᾶ-
τῶσιν. Ἀνίσταν δ' ἐπὶ τῇ συνέσει
τῇδε ἡσυχάζοντες, οὐκέτιδε γνώ-
μῃν πρῶτον ἐσπενεργεῖν. ὁ δ' ἔφη,
,, Θεσσαλὸς μὲν δυσχερὲς, εἴτε νῦν
,, εἴτε καὶ χειμῶνα ἐξέλκοις, ὑπάρ-
,, κει. το γὰρ ἔστιν οὐ πολλὰ πεπο-
,, νηκὸς, ἐς τε σὲ νῦν, καὶ ἐς Ῥώ-
,, μαιούς, ἐπὶ γίγνεται νεώτερον, με-
,, τεβαλεῖται. ἡλθοῦσιν δ' ἄνδρες τῆς
,, οἰκίας δυναμείας, Αἰτωλοῖς ἐπά-
,, γουσι πεισθέντες ὅτι & Λακεδαι-
,, μωνιοὶ & Φίλιππος ἡμῖν συμμο-
,, χήσουσιν. ὧν Λακεδαιμονίους μὲν καὶ
,, πολεμεῖν ἡμῖν ἀκρόαυ καὶ Ἀχαιῶν.
,, Φίλιππον δ' εἶχ' ὅσον σὺ πύρρον.
,, τα δυνάμειν σὺ τῷδε τῷ πολέμῳ
,, ῥοπή,

ἐκείλδε γνώμῃν πρῶτον ἐσπενεργεῖν.] Justinus scribit consilia ab Antiocho frequenter habita, remoto Annibale, tandem tamen vocatum etiam fuisse, non ut ex sententia ejus aliquid ageret, sed ne per omnia eum sprevisse videretur Antiochus, ideoque omnibus perrogatis postremum interrogavit. Vid. Justin. lib. 31. c. 5.

Φίλιππον δ' οὐχ ὅσον σὺ παρ &c.] Alter interpres, P. Candidus, locum hunc ita vertit ut planè contrarius sit sensus, & dicatur abesse Philippus, in cujus alioqui auxilio non parum momenti positum esset. Ita enim reddit,

Philippum

1, ῥοπήν, ὅποτέ γε σὺ θεοῦ δοῖτο, ποι-
 2, ἡσται. τὸ δὲ γνώμης ἐχόμεναι τῆς
 3, αὐτῆς, τὴν στρατὸν δὸς τὸ Α'-
 4, σίας καλεῖν ὅτι παύσαι, καὶ μὴ
 5, ἐν Αμμανόδωρ καὶ Αἰτωλοῖς πᾶς
 6, ἐλπίδας ἔχειν. ὅταν δ' ἀφίκη-
 7, ται, τὴν Ἰταλίαν πορεύειν ἵνα
 8, τοῖς οἰκείοις κακοῖς ἀνταπομέ-
 9, νοι, τὰ σὺ λατῶσιν ἡκίστα, καὶ
 10, ὅτι τὸ σφετέρων δεδοῖτες, μη-
 11, δευρόσιν ἀσπίσιν. ὃ δὲ τὸ πρῶτον
 12, κείτ' ὁμοῖον ὃ ἀπολύειν ἀλ-
 13, λά ἔχει τὸ μὴ ἡμῖν τὴν νεῶν τῶν
 14, πειρηθῶν τὴν Ἰταλίας πορεύειν, τὸ
 15, δὲ ἡμῖν ναυλοχεῖν, ἐφεδρόσον
 16, ἐς τὰ συμφοροῦντα αὐτῶν δέ σε
 17, τὸ περὶ πεινῶν ἀποκαταστήσειν
 18, Εὐλάδου, ἀγγεῖο τὴν Ἰταλίας,
 19, δεῖν ἐμποιεῖν ἐς οὐλῆς, καὶ εἰ
 20, δώσω ποτὲ, καὶ ἐς οὐλῆς. Φί-
 21, λιστοι δὲ περὶ τοῦ μὴ ἀποστα-
 22, λῶς μηχανῇ πείσῃ, πλεῖστον ἐς
 23, ἐκείτους ἐν ταῖς τῶν πολέμων
 24, διωξάμενον. ὡς δ' ἀπειθῇ, τὸ
 25, σὺν ἑὸν αὐτὸν Σελεύκον ἐπιπέμ-

lo sit, utrilibet parti faveat. Ego
 in eadem perfo sententia, copias
 ex Asia vocandas esse primo
 quoque tempore: nec collocan-
 dam spem in Aetolis aut Amy-
 nandro. quæ ubi venerint, popu-
 landam Italiam, ut Romani di-
 stenti malis domesticis, tuæ distio-
 ni molesti esse desinant, & suis
 rebus metuentes, nusquam exer-
 citum promoveant. Sed tum
 mutandum erit consilium: oportet
 enim dimidia classe populari
 oras Italiae, alteram dimidiam in
 statione expectare quascunque
 occasiones rei bene gerendæ: re
 verò cum universis terrestribus
 copiis in fronte Græciæ sedere
 prope Italiam, & irruptionis ei
 metum incutere: atque adeo ir-
 rumpere, si quando potueris.
 Philippum verò modis omnibus
 sollicitare ad societatem, futurum
 utriuscunque partis accessionem
 non exiguam: quod si flecti ne-
 queat, filium tuum Seleucum

per

Philippum tibi presentem non intueor, in hoc bello maximè potentem, in quam
 velit inclinare partem. Est enim distinguendum post accus. potentem, ne-
 quis pro participio accipiens, jungat cum sequente infinitivo. Nam dicit,
 in hoc bello maximè potentem, pro his δυνάτον ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ ῥοπήν ποι-
 ἡσται, sed dicit, maximè potentem, tanquam legens non simpliciter ῥοπήν,
 verum μετὰ τὴν ῥοπήν, aut potius μετὰ τὴν. Potius tamen dicendum fuit,
 in hoc bello plurimum potentem. Ac magis etiam Latine diceretur, Cujus ma-
 ximum est hoc in bello momentum. vel, In cujus auxilio max. est ad hoc bellum
 motus. At verò pro his, ὅποτέ γε σὺ θεοῦ δοῖτο, dicit, in quam velit inclinare
 partem: rectius dicturus, in utramcunque velit inclin. partem. Sed Gelenius
 perspicacior fuit, & vidit alium esse hujus loci sensum quàm primo aspectu
 esse videatur: ideoque σὺ περὶ ταῦτα ita vertit ut si scriptum esset, ἐν σὺ
 παρῶν. Ejus ergo interpretationem (pro qua faciunt quæ ab Appiano dicta
 modo fuerunt) hujus loci lege, & illi acquiesce. Maluissè tamen pro his,
 non video quanti momenti in hoc bello sit, dicere, non video an ullius momenti
 ad hoc bellum esse possit.

πλεῖστον ἐς ἐκείτους.] Non repugnant hæc iis quæ initio hujus pag. dixit.
 Nam dicens hic πλεῖστον ἐς ἐκείτους ἐν ταῖς τῶν πολέμων διωξάμενον, non
 de eodem bello id intelligit.

Annibalis
prudens
simum
consilium.
Annibalis
consilii
obstat in-
vidia.

Polyxeni-
das.

per Thraciam contra illum im-
mittere, ut distractus bello do-
mestico, nihil profic hostibus.
Hæc erat Annibalis sententia:
nec alia in eo consistorio melior
audita est: sed obstante illustri vi-
ro invidia, ne videretur aut rex
ipse, aut alii consilarii minus in
artibus imperatoriis sapere, nè
rei bene gestæ decus illi contin-
geret, omiſſa sunt omnia: nisi
quòd Polyxenidas in Asiam ad
exercitum adducendum missus
est.

Senatus postquam audiit de
irruptione in Græciam, & suis a-
pud Delum casis captisque, ho-
stem judicavit Antiochum: atque
ita diurnæ suspiciones mutue
tandem ad contentiones pro-
gressæ sunt. Quoniam autem An-
tiochus in Asia multas & magnas
gentes mediterraneas obtrinebat,
orâmq; maritimam universam
propemodum: jamque Europam
ingressus erat, formidabilis tum
apparatu, tum rerum gestarum
gloria, ob quas Magni cognom-
en paraverat, Romani bellum
σμένε λαμπρόν (δὲ αὐτὸς ἐ μέγας ὡς
ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν αὐτοῦ) τὸν πόλεμον οἱ Ῥω-

πὴν Ἀλεξάνδρου, ἵνα καὶ οὕτως
ἀπεισώμεν οἰκείους καὶ τοὺς
πολεμικοὺς χροῖας, καὶ οὕτως
μὲν τοιαῦτα μὲν ὁ Ἀντίοχος
ἐπεὶ καὶ ὡς πάντων ὑπὸ τῆς
φθόνης τῆς τε δόξης αὐτοῦ καὶ συνί-
σεως, οἱ τε ἄλλοι, καὶ αὐτὸς ἐχ-
ῆσαν ὁ βασιλεὺς, ἵνα μὴ δοκί-
σας ὁ Ἀντίοχος τῇ στρατηγίᾳ ἀν-
φέρειν, μηδὲ ἡ δόξα τῆς ἐσθμῆς
ἐκείνου γήραιτο, μετέθηκεν ἅπαντα
πᾶσι ὅτι Πολυξενίδας ἐπὶ τὴν Ἰτα-
λίαν ἐς τὴν Ἀσίαν ἐπέμφθη.

Ῥωμαῖοι δὲ ἐπεὶ τῆς ἐμβολῆς
τῆς ἐς τὴν Ἑλλάδα Ἀντιόχου, καὶ
τῆς ἐπὶ Δελφῶν Ῥωμαίων ἀναμείξεως
τε καὶ ἀρχιμεγαλοσύνης ἐπύθοντο, πο-
λεμῶν ἐψηφίσαντο. ἔτι μὲν ὁ Ἀν-
τιόχου τε & Ῥωμαίων πόλεμος οὐ
πολλὸν δι' ὑπονοίας ἀλλήλοις γή-
ρην, τότε πρῶτον ἀπερρήνυστο
ἐς ἔργον. οἳ δὲ Ἀντιόχου τε ὡς Ἀ-
σίας τῆς ἡμέρας, πολλῶν τε & μεγά-
λων ἐθνῶν, καὶ τῆς ἐπὶ θαλάσῃ,
χωρὶς ὀλίγων, ὅλης ἐπικρατού-
ντο, ἐς τε τὴν Εὐρώπῃ ἐπι-
βηκότων ἤδη, καὶ διζάν ἐπίφοδον &
πυρρομένην ἡμεῶν ἐχούσας, πολ-
λά τε ἄλλα καὶ ἑτέρων ἐξείργα-
μενοι

ἵνα καὶ οὕτως ἀπεισώμεν οἰκείους καὶ τοὺς
πολεμικοὺς χροῖας, id est, hic quo-
que, sicut Romani, sive Itali. nam de illis eodem etiam utens verbo dixe-
rat, ἵνα τοῖς οἰκείοις καὶ τοῖς πολεμικοῖς ἀπεισώμεν, καὶ οὕτως αὐτοῖς ἡμεῖς. Quine-
tiam hæc adjecerat, quæ ex regula seu axioma militari sumpta sunt, καὶ
ἀπὸ τῆς σοφίας ἐκείνης, μηδὲ μὲν πρῶτον. Quam regulam militarem,
sive quod axioma militare, in alio quodam hujus scriptoris loco habes.

ὑπὸ τῆς φθόνης.] Omittit Gelenius quod multum facit ad laudem Annibalis,
quum dicit simpliciter, obstante illustri viro invidia. non enim dicit Appianus
ὑπὸ φθόνης simpliciter, sed addit τῆς τε δόξης αὐτοῦ καὶ συνίσεως. Verte igitur,
sed quod inviderent ejus gloria & prudentia. Possit autem aliquis existi-
mare Gelenium sub illis verbis, illustri viro ad illam δόξης appellationem
repperisse: verum eodem dicere modo potuisset, illustri & prudenti viro, &
tamen Appiani mentem non expressisset.

primo vere Ionium mare trajicerent. atque ita hyems tota in apparando bello consumpta est.

Clades Macedonum ad Cynosecephalus.

Antiochus mortuus sepeliit.

Philippus partes Romanas praefert.

Larissa obsessa.

96

Antiochus amore virginis captus.

Ab otio redire ad officium mi-

Antiochus autem movit in Thessaliam: & postquam pervenit ad Cynosecephalus, ubi cladem Macedones à Romanis acceperant, reliquias castrorum, insepultas etiam tum, sepeliit magnifice, captans favorem Macedonum, & Philippo invidiam faciens, quod stratos sepeliri non curaverit. Quod ut Philippus audiit, adhuc utri sequendi essent ambi-

guus, statim partes Romanas praetulit: vocatoque ad se Bebio, qui in proximo praerat exercitui, fidem dedit sinceræ societatis contra Antiochum. Quam ob rem laudavit eum Bebius, moxque ausus est per Macedoniam Appium Claudium cum duobus millibus peditum in Thessaliam mittere: qui ubi ad Tempe pervenit, visis in propinquo castris

Antiochi, Larissam obsidentis, multos ignes excitavit, ut suorum paucitatem celaret. Rex Bebius cum Philippo adesse ratus, metu à Larissa discessit, causatus instare hyemem, & Chalcidem

petiit. Ibi captus amore formosae virginis, quinquagenario major, intermissis tanti belli curis, celebravit nuptias, & festos dies egit, exercitu etiam per totam hyemem soluto in otium ac deliciis. Incunte autem vere invadens Acarnaniam, sensit militem haud facile ab otio redire ad officium, poenituitque indulgisse nuptiis & festivitatibus:

ὡς ἄμειν τῶν ἡνείκετον ἀφαιρούμενοι. Ἐοίμην δὲ τὴν ἡμέραν ὅλον ἐν τῷ πύργῳ καθύπερθε ἵσταν.

Ὁ δὲ Ἀντίοχος ἤλκεν ἐπὶ Θεσσαλίᾳ, καὶ ἔπειτα ἐν Κυνὸς κεφαλῇς (ὅπου τὸ πλεῖστον τοῖς Μακεδόσιν ὑπὸ Γαλαίῳ γενήθη) τὰς λείψανα τῶν τότε πεσόντων, ἀταφῆς ἐπὶ ὄντι, μεγαλοπρεπῶς ἐθαψέ: δημοκρίτων ἐς Μακεδόνας, καὶ Φίλιππον ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐξέταψεν τὰς ὑπὲρ αὐτῶν πεσόντας. ὃν πυθόμενος ὁ Φίλιππος, ἐνδιδάσκων ἐπὶ καὶ ἀποστολῶν ὁποτέρως αἰσθομένοιο, αὐτῷ εἴλετο τὰ Γαλαίῳ Βεσίων τε, στρατηγὸν αὐτῶν, ἀρχόντων πινὸς πλησίον στρατῷ, καλίστους ἐλθεῖν ἐς τὴν χώραν, πείσας αὐτοὺς ἐκείνου, Γαλαίοις ἐδόλωσεν συμμάχους κατ' Ἀντόχου. ἐφ' οἷς αὐτὸν ὁ Βεσίων ἐπήντη, ἔπειτα αὐτῶν, αὐτῷ ἐπέμπετο ἀπὸ τῆς Μακεδονίας Ἀππίον Κλαύδιον μετὰ διαχίλιον πεζῶν ἐς Θεσσαλίαν. καὶ ὁ Ἀππίος δὲ τὴν Τεμπὴν τὴν Ἀντιόχου ἐπεσφραγισμένην ἰδὼν, πῶς πολὺ ἤσχεον, ἐπικρύπτειν τὴν ὀλιγοτητα. καὶ ὁ Ἀντίοχος, ὡς Βεσίου καὶ Φιλίππου παρόντων, ἀφ' αὐτοῦ, ἐξέλιπε τὴν πολιορκίαν, ἀσέβασιν τὴν ἡμέραν ποιήσας, καὶ ἐς Χαλκίδα παρελήθεν. ὅπου κόρης εὐπρεπῆς ἑρῶν ἄλγος, ὑπὲρ ἑτὴ πενήνητος γενεῶν, καὶ τοσούτου πολέμου ἀφαιρών, ἔδωκε γάμους, καὶ πανηγύρεις ἤγει. ἐτὶ δὲ διαμείνῃ ἐς πῦσιν δόξαν καὶ τεύφῃ ἐπὶ τὴν χειμῶνα ὅλον αἰήκεν. δόχον δὲ ἑαρόν, ἐμβαλὼν ἐς Ἀκαρνανίαν, ἤσθετο μὲν τῆς δόξης τὸν στρατὸν, δυσέρχον αἰὲς ἀπαντα ὄντων καὶ τότε τὴν γάμων αὐτοῦ καὶ τῆς πανηγύρεως

γύρεως μετέμελεν. ὑπαγαγόντων
 δ' ἑκείνους πῶς τῆς Ἀφρικανίας, καὶ
 τὰ λοιπὰ πολιούρων, ἐπὶ ταῖς
 Πρωμαῖς ἐπέδρετο περὶ τὸ Ἴονον,
 ἐς Χαλκίδα ἀνεξέρχου.

Ρωμαῖοι δ' ὑπὸ σπαρτῆς τ' ἑ-
 τε, ἐτοίμοις ἱππέσι διαγίλοις, καὶ
 πεζοῖς διαμυρταῖς, καὶ ἐλίσσασιν
 σιν, ἡγεμένους σφῶν Ἀκίλιου Μα-
 νίου Γλαβρίου, ἐς Ἀπολωνίαν
 ἐκ Βρεντινῆς διαβαλόντες, ἐπὶ Θερ-
 μοπύλαις ἐσάδισον, καὶ τὰς πόλεις ἐξέ-
 λουον τῇ πολιούρῳ. ἐν ὅσῳ δ' ἦ-
 σαν ἤδη Μακεδόνων φρουρὰς, τὰς
 φρουράς ἐξέβαλλον, καὶ τὴν Μεγαλο-
 πολιτὴν Φίλιππον ἀρχηγέωτον ἑ-
 λαβόν, ἐλπίξαντα ἐπὶ τῷ Μακε-
 δονίῳ δόχρῳ. ἔλον δ' ἐ τὴν Ἀντο-
 χίαν ἐς τεργίλους. αἶμα δ' ταῦ-
 τα ὁ Μανίος ἐργάζετο, καὶ ὁ Φί-
 λιππος, ἐς Ἀμύνανδρον ἐμβαλόν,
 πᾶσιν αὐτῷ ὑπὸ ἡγετον ἑλάβε, Ἀ-
 μύνανδρον φεύγοντα ἐς Ἀμβρα-
 κίαν. ὃν Ἀντοχὸς ἀποθανόντος τε,
 καὶ τῷ ὀξύτητι τῇ γηνομένην κα-
 ταπλυνάς, ἔδειξεν, ὡς ἐπὶ ἀφ-
 φιδίῳ καὶ ταχείᾳ μεταβολῇ, καὶ τῇ
 εὐβουλίᾳ Ἀμύνου τότε ᾔδειτο. ἔσ-
 τε τῷ Ἀσίῳ ἀλλοῖς ἐπ' ἀλλοῖς ἐ-
 πεμπεν, ἐπιπαύσαντα Πολυξενίδα ἐς
 τὴν διαβόσιν. αὐτὸς δ' ὅσους ἐ-
 χε παύσασθαι συνεκρίθη. ῥομαίων
 δ' αὐτῶν, τῶν οἰκείων, πεζῶν
 μυριάδων, καὶ ἱππέων πεντακισίων,
 ἐπὶ δ' ἑτάτοις διαβόσιν συμμέχων
 Θερμοπύλαις κατέλαβεν, ὡς τῷ
 δυσχερέει ἐξέβαλεν τῷ τοῖς πο-
 λεμίοις, καὶ τῇ στρατῷ ἐν τῇ Ἀσίᾳ
 ἀναμύσαν. διόθεν δ' ἦσαν αἱ Θερ-
 μοπύλαι, σενὴ καὶ ἐπιμήκης. καὶ αὐ-
 τῷ περὶ τῆς τῇ μὲν θαλάσσης τρα-
 χείας καὶ ἀλίστου, τῇ δὲ, ἐλθόντι

recipiens tamen in fidem qua-
 liti difficil-
 dam ejus regionis oppida, & op-
 le.

pugnans reliqua, quam primum
 cognovit Romanos mare Ionium
 trajicere, Chalcidem rediit.

Erant in eo exercitu equitum
 duo millia, peditum viginti mil-
 lia & elephanti aliquot: præerat
 Manius Acilius Glabrio: qui à
 Brundusio transvectus Apollo-
 niam, petebat Thessaliam, locio-
 rum oppidorum obsidionem
 solvens obiter: &, si quod hos-
 tium præsidium receperat, ej-
 ciebantur præsidarii. Philippus
 quoque Megalopolitanus in po-
 testatem redactus est, adhuc spe-
 rans regnum Macedonum: ex
 Antiochi etiam copiis capta sunt
 circiter tria millia. Dum hæc ge-
 runtur à Manio, Philippus Atha-
 maniam irrumpens, totam sube-
 git, Amyndro fugiente Am-
 braciam. Quæ ubi relata sunt An-
 tiocho, celeritatem hostium per-
 timuit in tam repentina rerum
 mutatione: ac tum demum sen-
 sit rectè consuluisse Annibalem:
 missisque aliis post alios nuntiis,
 urgebat Polyxenidam ut trajice-
 ret: ipse verò undique ad se con-
 trahebat suos milites. Qui ubi
 convenère, peditum decem mil-
 lia, quingenti equites, & quæ-
 dam sociorum auxilia, Thermo-
 pylas occupavit, locorum angus-
 tias hostibus objiciens, & expec-
 tans exercitum ex Asia. Sunt au-
 tem Thermopylæ angustus &
 oblongus transitus, qui partim
 mari aspero & importuosò allui-
 tur, partim palude profunda &
 invia:

Manius A-
 cilius Gla-
 brio.

Thermo-
 pylarum
 situs.

97

Fontes aquae calidae.

Leonidas.
Xerxes.

Heraclea.

M. Cato &
L. Valerius
tribuni.

invidia : imminent duo praeputa cacumina, quae Tichiunta & Callidromum nominant, sunt ibi fontes aquae calidae, unde loco nomen à Græcis inditum. Hic ædificavit Antiochus murum duplicem, & ei machinas superimpofuit; iussitque Ætolos insidere montium cacumina : ne quis se circumveniret per eam quam vocant Atrapon: per quam etiam Lacedæmonios & Leonidam Xerxes aggressus est, quum nemo tunc montes servaret. illi vero singula occuparunt millenis militibus, reliqui seorsum castra muniverunt ad Heracleam. Manius, ut animadvertit apparatus hostium, mane signum pugnae dedit, præmissis noctu duobus tribunis, M. Catone & L. Valerio, qui cum quotquot vellent selectis montes circumirent, & statione Ætolos si possent dejicerent. Horum alter Lucius à Tichiunte repulsus, Ætolis hoc loco fortiter pugnantibus : Cato verò quum prope Callidromum se munisset, in dormientes adhuc hostes irruit circa ultimam vigiliam : multum tamen certatum est, evadentibus per ardua præruptaque contra hostem militibus. Jamque Manius etiam Antiochum à fronte petebat, divisus in catervas copiis : nec enim aliter in faucibus poterat : rex velites & cetratos ante phalangem statuit : ipsam pro castris instruxit, ad dextrum ejus latus fundi-

αβατόν τε & βαρεῖα ῥέεθρα. κορυφαί τε εἰσὶν ἐν αὐτῇ δύο ὁρῶν δόκηται· οἱ τῶν τε τῶν τῶν τῶν, Τεχνίοντα καλεῖται, τῶν δὲ, Καλλιδρόμου. ἔχθη δὲ ὁ τόπος ὑπερῶν ὑδάτων πηγῶν, καὶ θερμότητι διὰ τῆς ἐπικυλίζοντι. τῶν οὖν ἐνὶ ὄρει διπλοῦν ὁ Ἀντίοχος ἀνεκοιμήσεται, καὶ πᾶς μηχανὰς ἐπὶ τὸ τεῖχος ἐπέθηκεν· ἐς τε πᾶς κορυφαί τῶν ὄρων Ἀλκιμάχης ἀνέπεμψε, μή τις λάθοι καὶ τῇ λεγομένῃ Ἀτραπὸν περὶ εἰσελθόν· ἥ δὲ καὶ Λακεδαιμονίοις τοῖς ἀμφὶ Λεωνίδαν Σέρξης ἐπέδωκε, ἀφυλάκτους τότε τῶν ὄρων ὄντων. Ἀλκιμάχοι δὲ χιλιούς μὲν ἐκαστὸν τῶνδε τῶν ἀκρῶν ἐπέστησαν, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐς ἑκατοπένδεον ἐφ' ἑαυτῶν. ὧς πόλιν Ἡράκλειαν. ὁ δὲ Μάνιος, ἐπεὶ ἠγνόει τὴν τῶν πολέμων παρασκευάσιν, σημεῖον ἔδωκεν ἐς αὐτὸν μέγας, & δύο τῶν χιλιάρχων, Μάρκον Κάτωνα & Λευκίον Οὐαλέριον, ἐκέλευσε, νυκτὸς ἐπιβήμεναι, ἐκαστὸν ὁποῦτος ἐδίδοι, πᾶσι δὲ ἐκελεῖν, & τὰς Ἀλκιμάχους διὰ τῶν ἀκρῶν ὅπου διώκοντο βιάσασθαι. τῶν οὖν μὲν Λεύκιος ἀπεκράθη τῶν Τεχνιόντων, ἀγαστῶν ἐν ταῦτα τῶν Ἀλκιμάχων ἡγεμένων· ὁ δὲ Κάτων, τῶν Καλλιδρόμων παρασκευατοπέδους, ἡμερωμένοις ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπέσπευσε. ὧς ἐκάλυψεν φυλάκην καὶ πολλοὺς ἀμφ' αὐτοῦ ἐρίνητο ἄγων, βιαζόμενοι ἐς ὑψηλὰ καὶ ἀπόκηρμα, καυλόνταν τῶν πολέμων. ἦδη δὲ Μάνιος ἐπὶ τῇ τῶν στρατῶν Ἀντιόχῳ καὶ μέγαπον, ἐς λόχους ὁρῶντες διηρημένους. (ὧς καὶ μὲν ἐν σενόις ἐδύνατο) & ὁ βασιλεὺς τὰς τῶν φίλων & πλεονέκτους

αὐτοῦ καὶ τῶν φίλων ἐκέλευσε· αὐτῶν δὲ ἕως τῶν ἐς ἑκατοπένδεον,

πιδας, ἐπὶ δὲ ἰοῦ ὁ αὐτῆς τὰς σφεν-
 δονήτας καὶ τοξότας, ἐπὶ τῷ ὑπα-
 ρείων τὰς ὁλ' ἐλεφαντας, ἐν ἀρ-
 στερά καὶ τὸ εἶφ' ὁ μετ' αὐτῶν αἰ-
 σωπεύετο, ὡς τῇ θαλάσῃ.
 ῥηνομένης ὁ ἐν χειρὶ τῆς μάχης, καὶ
 μὲν πρῶτον τὸ Μάνιος οἱ φίλοι παν-
 ταχοὶ ἐπιτρέχοντες ἐλυποῦν' ἐπεὶ
 ὁ αὐτὸς φιλοποῖας δεχομένης τε καὶ
 ἀναρχῶν, ὁ αὐτὸς ἐπὶ αὐτῶν, ἐτρέφε-
 το, τὰς μὲν φίλους ἢ φάλαγγ' ἢ τῷ
 Μακεδονίᾳ Διοσκρίτου, ἐς αὐτὴν ἐ-
 δίδετο, ὁ σωελθόντα ἐκάλυψε καὶ
 τὰς περὶ αὐτὸς ἐν τῇ περικύκλῳ περ-
 βάλλοντο ὡς δὲ μέλισσαι οἱ Μακεδό-
 νες ἐξ Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου κα-
 τεπλήκοντο τὰς πολέμιας, ἀντίοις
 δόρασι πολλοῖς καὶ μακροῖς ἢ τολ-
 μῶντας πελάζειν. ἀφ' ἰδίου ὁ ὡφθη
 τῷ Αἰτωλῶν ἐν τῷ Καλλιδρομῷ φυ-
 γῇ ὁ βασις, καὶ πελομένην ἐς τὸ Ἀν-
 πόχῃ στρατοπέδον. τὸ μὲν δὲ πρῶτον
 ἐκτετακτοὶ ἀγνοῖα τῷ γινόμενῃ, καὶ ἴ-
 ροντο ἢ ὡς ἐν ἀγνοίᾳ ὡς δὲ ὁ
 Κάτων ἐπεφάνετο διακινῶν αὐτὸς μὲν
 πολλὰς βοῆς, καὶ ὑπὲρ τὸ στρατοπέδον
 ἐγγίγντο ἢ ὡς τὸ Ἀντιόχῃ, εἰδέναι οἱ
 τῷ βασιλεῖ, ὡς τε τῷ Ρωμαίων
 μάχης ἐπιφύας ἐν πολλῇ πυνθα-
 νορροῖ, ὁ σφάξ ἐίδότες ὑπὸ δόλιας
 καὶ τρυφῆς δι' ὅλας τῷ ῥημῶν ἐς
 δυσεργίαν διεφθαρμένους. τὰς τε συν-
 τὰ Κάτωνι σφάξ ῥῆν' ἐκαστῶν
 τὸ ὅπου τινὲς εἶεν, ὑπὸ δὲ τῷ
 φοβῇ πλείους νομίζοντες εἶναι καὶ
 ὡς τῷ στρατοπέδῳ δέοντες, ἀ-
 κόσμως ἐς αὐτὸ κατεβόλῃ, ἀπ'
 αὐτῶν τὰς πολέμιας ἀμυνέμενοι.
 Ρωμαῖοι δὲ αὐτοῖς παραχθόντες,
 συνίπετον ἐς τὸ στρατοπέδον καὶ ἢ
 ἄλλῃ φυγῇ τῷ Ἀντιόχῃ ἀνίστατο.
 ὁ δὲ Μάνιος μέγιστα ῥῆν' ἐπὶ Σκαρ-
 φείᾳ ἐδίδκεν αὐτοῖς, κτείναν τε ὁ
 ζωρῶν δὲ τῷ Σκαρφέῃ ἐπι-
 πικνόν-

tores ac sagittarios collocavit in
 pede montis, elephantos in sini-
 stro latere, cohortes quibus sti-
 pari solebat, iuxta mare. Confer-
 to deinde praelio, primum Ma-
 nius à velitibus infestabatur un-
 dique: ubi verò eos laboriosè su-
 stinendo, & nunc cedendo, nunc
 rursum impressionem faciendo,
 tandem fugavit: phalanx illis per
 medium transmissis rursus coit-
 vit, & sarissas condensas objecit.
 quo maximè instituto Alexandri
 Philippique Macedones hostibus
 erant terribiles, non audentibus
 in infestas longas & multas ha-
 stas incurrere, quum repente
 conspecti sunt Ætoli cum clamo-
 re à Callidromo fugere, & defi-
 lire in castra Antiochi. Ea res pri-
 mum utrosque terruit, nondum
 satis cognita: ut verò Cato con-
 spectus est magno clamore fu-
 gientes persequens, & castris An-
 tiochi jam imminens, terri sunt
 regii, qui jam antè multa de Ro-
 manorum virtute sciscitando au-
 dierant, conscii suæ segnitiae: in
 quam hybernis voluptatibus &
 cessationibus inciderant. Quum-
 que præ metu non possent cer-
 nere quantam manum Cato se-
 cum traheret, rati plures esse: &
 castris timentes, turbatis ordini-
 bus refugerunt in ea, ut inde ho-
 stem arcerent: Romani verò ter-
 ga prementes simul introrupe-
 runt. Ibi nova fuga regionum ex-
 orta. Manius eos Scarphiam us-
 que persecutus est cadendo ca-

98

Romano-
rum vir-
tus.

Fuga mi-
litum An-
tiochi.

Scarphia
urbs.

Antiochi
clades.

Velatia
Urbs.

Antiochus
fugit cum
nova nu-
pra.

Philippo
filius De-
metrius,
obses, re-
missus à
Romanis,
ob fidem
in temp.

99
Damocri-
tus.

Callipolis.
Corax
mons.

piendóque: inde reversus regis
castra diripuit: Ætolos, qui in
Romanorum vacua castra irru-
perant, quamprimum visus est,
expulit: desideravit circiter du-
centos, qui pugnando perfe-
quendóque ceciderunt: Antio-
chus amisit annumeratis captivis
circiter x. m. Rex ipse quamprimum
vidit inclinatam suorum a-
ciem, cum quingentis equitibus
continuato cursu Velatiam peti-
it: atque inde porro Chalcidem
& Ephesium, cum nova nupta
Eubia (sic enim eam vocabat)
fugit navibus, ne his quidem om-
nibus incolumibus: quasdam
enim commeatum ferentes clas-
sis Romanæ præfectus depresso-
rat. In urbe post nuntiatam vi-
ctoriam tam celerem facilém-
que, supplicationes fuerunt: læ-
tis omnibus periculosi (ur vide-
batur) belli primam experien-
tiam cessisse tam feliciter: Philip-
po etiam in fidei socialis gratiam
Demetrius filius tunc obses re-
missus est. Dum hac publica gra-
tulatione urbs fruitur, Manius
Phocenses, Chalcidenses, & al-
ios qui Antiochum juverant,
veniam petentes metu liberavit:
Ætoliā verò cum Philippo va-
stavit, & urbes ejus oppugna-
vit. Damocritus quoque dux
gentis à Manio latebris extra-
ctus est, qui Flaminio minatus
fuerat se castra metatuum ad
Callipolis. Tiberim. Ipse versus Callipo-
lim iter fecit per montem Co-
racem, omnium altissimum,
& propter rupes transitu perdifficilem, præsertim impedito sar-

νίων, διήρπυζε τὸ στρατόπεδον ὁ
βασιλεὺς· καὶ τὴν Αἰτωλίαν, ἐπι-
δραμόντας ἑὸν Ῥωμαίων χάρακι πα-
ρὰ τὴν δόπουσίαν αὐτῶν, ἐξήλασεν
ἐπιφανείς. ἀπέδανον δ' ἐν τῇ μέ-
χρῃ καὶ τῇ διαβάσει, Ῥωμαίων μὲν, ἀμ-
φὶ τὴν Δακρυσίαν, Ἀντίοχον δὲ,
σὺν τοῖς ληψέσων, ἀμφὶ τοῖς
μυρίαις. αὐτὸς δ' ὁ βασιλεὺς δὴ
μὲν τῆς παρότης προπῆς μετὰ πεν-
τησὶν ἡμέραις εἰς Ἐλάττειαν ἀμε-
τασσεπτι δὴδραμῶν· δὴ δ' Ἐλα-
τείαν, ἐς Χαλκίδα καὶ ἐς Ἐφέσιον,
μετ' Ἐφέσιαν τῆς νεογάμου (τῆτο
ἦν αὐτῷ ἀνυμελίζον) ἐπὶ τῇ νεῶν
ἐφοδίζον, ἐδὲ τῶν αὐτῶν. ἀρ-
χὸν ἦν τινὰς αὐτῶν Δακρυσίαν ὁ
Ῥωμαίων ναυαρχὸς ἐπαναχθεὶς δι-
φράξῃ. οἱ δ' ἐν αὐτῇ Ῥωμαῖοι τῆς
νίκης πυδόμενοι, ταχέως τε ἔπα-
ν καὶ εὐχερόως σφίσι φανείσης, ἔδυναν,
ἐκ φοβερῶς τῇ Ἀντίοχον δέξας τὴν
παρατὴν πείραν ἀσπασάμενοι· Φί-
λιππον τε τῆς συμμοχλίας ἀμετό-
μοι, ἄμφοτερον αὐτῶν Δημήτριον
ὁμηροδόντα ἐπὶ τῶν σφίσιον ἐπε-
ψαν. καὶ ταῦτα μὲν ἐν αὐτῇ. Μα-
νίῳ δ' ὁ Φακίας μὲν, καὶ Χαλκιδεύας,
καὶ ὅσοι ἄλλοι τῇ Ἀντίοχον συνει-
πέρεσαν, δεομένους, ἀπέλυσεν ὁ
δεὸς. τὴν δ' Αἰτωλίαν αὐτὸς τε
καὶ Φίλιππος ἐδήξαν, ἔτι τὰς πόλεις
ἐπολιόρκων. Δαμώκρτον τε τῇ στρα-
τηγῶν Αἰτωλῶν ἐνταῦθα ὁ Μά-
νιος ἐλάβε, κρυπτόμενοι, ὅς Φλα-
μινίῳ τῶν τῆς Τίβεριν ἡγάγῃ στρα-
τοπέδουσαν. ὁ δὲ καὶ δὴ Μάνιος ἐπὶ
Καλλιπόλειαν διώδουε τὸ ὄρεον ὁ κα-
λοῦσι Κόρακα, ὑψηλότερόν τε ὁ-
ρεῶν, καὶ δυστόλτον, καὶ ἀπεκρη-
μνον, μετ' ἑκατὲ βασιλείου τε καὶ
λαφύρου

λαφροῦν καὶ ῥάγμου. πολλοὶ δ' ἐξ-
 ἐπιπτεν ὑπὸ τῷ δυσσυχίᾳ ἐς τὰ δρι-
 κρημένα, καὶ σκεύεσιν αὐτοῖς καὶ ὀ-
 πλοῖς κατεφροῦντο. ὁ αὐτὸς διω-
 θίντες ἂν οἱ Αἰγυπιοὶ σωτηρίας,
 εἰ δὲ ἀφῆσαν, ἀλλ' ἐς Ρώμην πᾶσι
 εἰρήνης ἐπαίεσθαι. Ἀντίοχος δ' ἔτι
 στρατοῦν διὰ τὸ ἄνω στρατοπέδων καὶ
 σκεδῶν ἐπὶ γάλασσαν ἐκαλεῖ, καὶ
 τοῖς ναυσι ἐπισκευάζει, ναυαρχοῦν-
 αὐτῷ Πολυξενίδου Ρ' οἰοῦν φυγά-
 δος. ἐς τε Χερσόνησον ἀπελευσας,
 πάλιν αὐτῷ ἀνέστη, καὶ Σητὸν ὁ
 Ἀσσυρίων ἐκράνιστο, δι' ὧν ἔδει τὴν
 φάλαγγα τῷ Ρωμαίων ἐς τὴν Ἀ-
 σσίαν ὁδεύουσαν τε καὶ περὶ αὐτήν. Λυσι-
 μάχου δὲ ταμίῳ τῷδε τῷ πολέ-
 μῳ ποιῶντος, ὅπλα ὁ εἶτον πο-
 λὺν ἐς αὐτῷ συνίφερον ἡρώδης
 αὐτίκα οἱ Ρωμαίων περὶ τὴν πολ-
 λὴν καὶ ναυσὶν ἐπιτήκοον.

Οἱ δ' Ἰνδοὶ καὶ ἀρβύλλοι ἀφῆσαν
 ἐπὶ τὴν στρατηγίαν Λεύκιον Σκιπίωνα,
 ὃς τότε αὐτοῖς ὑπῆρχεν ὡς ἀπερὶ αὐ-
 τοῦ ἐπὶ καὶ ἀπὸ τοῦ πολέμου σύμβουλον
 αἰσθύνεται τὸ ἀδελφὸν Πάπριον Σκι-
 πίωνα, τὸν Καρχηδονίους ἀφελόμενον
 τῇ ἡμερίᾳ, καὶ πρῶτον ὀνομασθέντα
 Ἀφελμένον. καὶ οἱ μὲν Σκιπίωνες ἐπὶ
 ἦσαν οἱ περὶ αὐτοῦ. Ἀτίλιος δ' ὁ
 φύλαξ τῇ Ἰταλίᾳ, ἐπὶ τὴν ναυαρχίαν
 αἰρεθείας Ἀπλίου Ἀφῆδου, αὐτί-
 κα τῆς τε ἰδίας ναυσὶν, ὡς τῷ
 Ἰταλίαν ἀνέστη, καὶ πρῶτον Καρ-
 χηδονίαν αὐτῷ ποιεῖ δοδεκάτης, καὶ
 συμμετρίσις ἄλλας, ἐς Πειρεναῖον
 ἡμῶν, καὶ τὸν Ἀπλίου ἑλόντα πα-
 ραλαβὼν, ἔπειτα κατεφρόντισεν ὁ γ-
 νοῦσθαι καὶ μισθῷ, ἐπομένῃ καὶ Εὐ-
 ρύμῃς πεινηθῆναι ἰδίᾳ καὶ τῷ κα-

cinis & spoliis exercitui. multi e-
 nim in via tam incommoda pro-
 lapsi, per prærupta cum armis &
 impedimentis devolvebantur: hos
 Ætoli perturbare poterant, sed
 nusquam visi sunt, occupati
 mittendis Romam de pace lega-
 tionibus. Antiochus interim à
 mediterraneis satrapiis properè
 copias convocabat ad mare: clas-
 sem etiam apparans, cui præerat
 Polyxenidas, exul Rhodius. mox-
 que trajecit in Chersonesum: &
 rursus eam munit, misit in Se-
 stum & Abydum præsidio, per
 quas in Asiam tractus erat Ro-
 manis legionibus. Et quum hor-
 reum huic bello destinasset Lysi-
 machiam, magnam armorum
 frumentique vim eò comporta-
 bat, putans Romanos brevi cum
 magnis terrestribus navalibus-
 que copiis adfore.

Illi Manio successorem dede-
 runt L. Scipionem, tunc consu-
 lem: & quia inexercitatus erat,
 nec satis callens rerum milita-
 rium, legatum addiderunt ei Pu-
 blium fratrem, qui è Carthagine
 devicta cognomen Africani, ceu
 spoliū, retulerat. Dum hi fra-
 tres toti in apparatu sunt, Livius
 qui hætenus curam Italiæ defen-
 dende habuerat, ad classem mis-
 sus successor Atilio, statim cum
 suis navibus quibus lustrabat o-
 ras Italiæ, & quibusdam missis à
 Carthaginensibus auxiliariibus-
 que aliis, in Piræum appulit: ac-
 ceptaque classe ab Atilio, naviga-
 vit octuaginta & una insuper na-

vibus stratis: quas sequebatur & Eumenes cum L. suis, quæ & i-

Polyxen-
 das exul
 Rhodius.
 Sestus.
 Abydas.

Manio suc-
 cessor mis-
 sus L. Scipio.

Publius
 Scipionis
 frater.

Livius.

Eumenes. p̄s̄e stratae erant non pauciores dimidio. Appulerunt autem in Phocidem, tunc Antiocho subdita, sed admittentem eos praemetu: & sequenti die discesserunt ad praelium: occurrebat enim praefectus classis Antiochi Polyxenidas cum cē navibus, levioribus multo quàm hostiles erant: quod ei maximè profuit, quòd Romani nondum essent periti rei nauticae. Quumque vidisset ante alias ferri duas naves Punicas, immisiss in eas tribus ex suis, utramque cepit, sed inanem, Afris in mare proflientibus: tum Livius iratus, primus in eas impetum fecit, nave pratoria, multum provectus ante classē reliquam: quae contemnentes unam praese, injecerunt manus ferreas, & coherentibus navigiis fuit certamen terrestri simile. quumque Romani praeponderant fortitudine, alienas naves insiliendo ceperunt, & cum duabus simul captivis ad classē reversi sunt. Post hoc pugnae praeludium confilgentibus classibus, Romana pars alacritate superabat & robore: sed quia gravioribus utebatur navibus, non poterat agiles adversariorum suffugientes affequi, donec celeri fuga receperunt se Ephesum: Romani verò Chium petierunt, ubi conjunxerunt se cum eis xxv i i auxiliares Rhodiae. Antiochus, postquam audivit de hoc navali praelio, Annibalem misit in Syriam, ut alias naves compararet ē Phoenice & Cilicia: eum redeuntē Rhodii compulerunt in Pam-

πίφρακτον ἢ τῶνδε τὸ ἡμισυ. ἔς τε Φοκίδα, ὑποκρινόμενον Ἀντίοχῳ, ὑπὸ δ' ἐκπληξέως αὐτὸς διόρυμένῳ, κατήργησεν, ἢ τ' ἐπέσης ἐς ναυμαχίαν ἀπέπλεον. ἀντιπαρὼν δ' αὐτοῖς ὁ ναύαρχος ἔ' Ἀντίοχου Πολυξενίδας Δακρυσοῦς ναυτοῖ, κουφοτέραις τ' πολεμίων ὡρῶν πολὺ ὥ δὴ ἐμύλιετο ἀσπυλάσας, ἔ' πελάγους ἐπὶ Ρωμαίων ἀναπειρωμένων. ἢ δὲ καὶ Καρχηδονίων ναῦς ἰδὼν ἀσπυλάσας, τῆς τ' ἰδίαν ἐπιπέμψας, εἰλε πὺς δύο κενῆς, ἐξαλομένῳ τ' Λιόων ἐς τὸ πύλον γ' οὐ. Λιόων δ' ἐπὶ τὰς τῆς ἐφίετο ἀσπυτ' ὑπὸ ὀργῆς τῇ σφοδρητῇ νῆϊ, πολὺ ἀσείχαν των σόλων. αἱ δ' αἰ μῶς συνηκρωταφρηνήσ' χείρας τε σιδηρεῖς ἐπέσκαλοι, ἢ συνιστελέσταν τ' σκαφῶν, ὁ ἀγῶν ἰὼ ὥσπερ ἐν γῇ. πολὺ ἢ κρείσσους ὄντες οἱ Ρωμαῖοι ταῖς εὐπολείαις, ἐπὶόντες ἐς τὰς ἀδοκτορίας ἐκρηγνῶν, ἐ μὴ νῆϊ δύο ὀμυρ φέροντες ἐπανήσαν. ἢ τότε μὲν τῆς ναυμαχίας ἀσπυρῶνισμα ἰὼ. ἐπὶ δὲ οἱ σόλοι συνίπτεον ἀπὸ ἀλλήλων, ἰχθυὶ μὲν ἐσπυρῶνται τὰ τ' Ρωμαίων ἐπεκράτ' Διὸς ἢ βαρύντηται τ' σκαφῶν τὰς ἐκτρεφῶν σὺν ἐδύναντο κατελαμῶσθαι, κούφους ναυσὶν ὑποφύοντας· ἔως οἱ μὲν ἐς τὴν Ἐφεσον ὁρῶν κατέφυγον, οἱ δ' ἐς Χίον ἀπῆσαν, ἔνθα αὐτοῖς Ροδίων νῆες συμμοχλίδες ἦλθον ἐπτα ἢ εἰκοσιν. Ἀντιοχ' ἢ, ἀπὸ τῆς δὲ τ' ναυμαχίας πυθόμενος, Ἀνίβαν ἐπέλκεν ἐπὶ Συρίας εἰς νεῶν ἀλλων ἐκ τε Φοινίκης ἐ Κιλικίας περὶ σκαλῶν. ἢ τότε μὲν ἐπανόοντα Ροδοῖοι κατέκλειπται ἐς Παμφυλίαν, ἐ

Afris in
mare pro-
fluant,

τινάς αὐτῶν ἢ νεῶν εἶλον, καὶ τοὺς
λοιποὺς ἐφεδρεύοντες ἐφύλασσον.

Πάπλιος δὲ Σικιτιανὸς ἀφικόμενος
εἰς Αἰτωλίαν καὶ ἔπειτα εἰς
τὸν Μανίαν στρατὸν παρελάσαν, ὡς
τὸν Μανίαν πολιορκίᾳ ὑπερέειδεν, ὡς μικρὸν ἔργον, & τοῖς
Αἰτωλοῖς ἐπιτρέψας αὐτοῖς εἰς Ρώ-
μην πρεσβεύσαι παρὰ σφάν· ἐπὶ δὲ
τῷ Αντίοχον ἡγήσατο, πρὶν ἐκβῆναι
πρὸς ἀδελφῶν τὴν στρατηγίαν. Ἀφ' οὗ
δὲ Μακεδόνων ὁδὸς ἐς Θρᾷκων ἐπὶ
τῷ Εὐλάκωντον, δυσχερὴς & χαλεπήν
ὁδὸν αὐτοῖς ἡρομενῶν ἂν, εἰ μὴ
Φίλιππος ὁ Μακεδὼν ὠδοποιεῖν &
ὑπεδέχετο, καὶ παρέπεμπεν, ἐξ ὧν
μένοντες τε πομπαῖς ἐν ποταμῷ καὶ
ἀγροαῖς ἐτίμωσι. ἐφ' οἷς αὐτὸν οἱ
Σικιτιᾶνες αὐτῇκα τῶν ὑπολοίπων
χρημάτων ἀπέλυσαν, ἐπιτετραμ-
μένοι τῷδε τῷ βασιλεῖ, εἰ παρὰ
δύμεν εὐροσιν. ἐπιστάδων δὲ καὶ εἰς
Περσίαν τῷ Βιθυνῶν βασιλεῖ, κα-
ταλίσγοντες ὅσους βασιλεῖς Ρώ-
μαῖοι συμμάχουσι πᾶσι δόξαις ἐ-
πὶ πύξῃσαν. Φίλιππον τε (φασί)
,, τῷ Μακεδόνι καὶ πολέμῳ κρατῇ
,, συντεῖς ἀρχὴν εἶναι, & τῷ πα-
,, δὲ αὐτῷ τῷ ὀμνηρίας ἀπελύσαι-
,, μιν, καὶ τὸ ἐπὶ ὀφλημεῖ τῷ χρη-
,, μῶτον. Οἷς ὁ Περσίας ἡγεῖς,
συνέχετο συμμάχουσι ἐπ' Αντίοχον.
Λέγει δὲ ὁ ναύαρχος, ἐπεὶ τῆς
ὁδοποιίας τῷ Σικιτιανῷ ἐπύθετο,
Πανσμᾶχον μὲν τῷ Ρόδιον καὶ τῶν
Ροδίων ἰσθμῶν ἐν τῇ Αἰολίδι κατέλι-
πε, καὶ μέγας τῷ ἰδὲ στόλῳ ταῖς
δὲ πλείουσιν εἰς τῷ Εὐλάκωντον ἔπλετο,
τῷ στρατῷ παρὰ δὲ ἑορδαῖον. καὶ Ση-
σὺς μὲν αὐτῷ καὶ Ροίτειον, καὶ ὁ Α'-
χαιῶν λιμὴν, καὶ πᾶσι ἄλλα παρο-
εδοτο. Ἀβυδὸν δὲ ἀπεκρίσσειν ἐπο-

phyliam, captisque aliquot ex ea
classe navibus, reliquis insidia-
bantur.

Interea P. Scipio in Ætoliam
venit cum consule, acceptoque
exercitu à Manio, bellum oppi-
datim circumferre contempsit,
ut rem exiguam: permittens Æ-
tolis rursus legationem in ur-
bem: maluit enim properare ad-
versus Antiochum, priusquam
consulatus fratris claberetur.
Duxit autem per Macedoniam
Thraciamque ad Hellepontum,
difficili molestaque via, nisi eam
munisset Philippus Macedo, &
deducens præbuisset hospitium,
jam antè extructis pontibus &
annona præparata: quamobrem
statim Scipiones remiserunt ei
reliquum pecuniæ debitæ, sicut
senatus mandarat, si obsequen-
tem invenissent. Prusæ regi Bi-
thynorum scripserunt comme-
morando quàm multis regibus
amicis ac fociis pop. Rom. regna
auxerit: Philippo quoque Mace-
doni victo regnum relictum, si-
lium obsidem redditum, remis-
sam pecuniam debitam: Quibus
lectis Prusia libenter societatem
adversus Antiochum inivit. Livius
autem præfectus classis, post-
quam audivit Scipiones esse in
itinere, Pausimacho Rhodio cum
navibus Rhodis & parte suarum
relictis in Æolide, cum majore
parte navigavit in Hellepon-
tum, ut eos exciperet: moxque
Sestus, Rhætium, Achæorum
portus, & alia quædam oppida
ei se dederunt: Abydum ve-

Roman
Philippo
pecuniam
debitam
remittunt.

IOI

Prusia so-
cietatem
cum Rom.
inivit adver-
sus Antio-
chum.
Pausima-
chus Rhod-
ius.

Oppida ses-
se Romanæ

nis dedentia,

Polyxenida commentum.

102

rò imperata detrectantem oppugnabat. At Pausimachus, post discessum Livii, multa tentans exercebat suos, compingendo varias machinas: trullas quoque ferreas igniferas longis contis suspendebat, ut ignis multum promineret in mare è suis nàvibus, & in hostiles propinquantibus incideret. His studiis occupatum Polyxenidas, Antiochi classis præfectus, & ipse Rhodius, sed tum exul, infidioso commentu aggresus est, pollicendo traditum se classem, si ille adjuvaret suum in patriam reditum. Suspecta fuit hominis vafrities, & aliquandiu pulchrè dolos cavit Pausimachus, sed postquam à Polyxenida accepit literas de prodizione, scriptas ipsius manu & vidit eum solvisse ab Epheso, socios navales per simulationem frumentatum dimissos: ratus neminem commissurum ut adversus semetipsum indicia manu sua testata daret, nimium credulus neglexit excubias, & suos ipse quoque frumentatum dimisit. Polyxenidas, ubi animadvertit dolum succedere, mox suos accersivit, & Nicandrum archipirata cum paucis Samum transfudit, ut armatos per terram ad tergum hostium duceret: ipse media nocte solvit, & ante diluculum in dormientes adhuc irruit. Pausimachus repentino & inopinato malo territus, iussit milites relictis navibus è terra repugnare, sed quum etiam à tergo

λίσσκει. Πανσίμαχος δ' αἰχμαλωτίζον Λιβύας, πύργους τε πυκνὰς καὶ μελέτας τῶν ἰδίων ἐποιεῖτο, καὶ μηχανὰς ποικίλας συνειργνυστο, πυρφόρος τε ἀγγεῖα σιδηρεὰ ἐξῆπτε κορυφαῖν μικρῶν, ἀμφοτέρωθεν τε πύργους τὸ πῦρ ἵνα τῶν ἰδίων σκαφῶν πολὺ πλεονέχη, τοῖς δὲ πολέμοις παροξύνον ἐμπύπῃ. Ἐαυτὸν δὲ φιλοπρόνους Πολυξενίδας ὁ Ἀντίοχος ναυαρχὸς, Ῥοδῖος τε ὢν καὶ ὁδὸς, καὶ πρὶν ἀφίπας ἐκπεύων τῆς πύργου, ἐνέδουεν ὑπογυῖον τὸν Ἀντίοχου στόλον ἐγχεῖν, εἰ συνδοίτε συμπροξενεῖν εἰς κρηττόν αὐτῶν. ὁ δὲ ὑπώπτονος μὲν ἐπικλοπῇ ἀνδρῶν καὶ πυρρῶν, ἔς ἐς πολὺ κελῶς ἐφυλάσσετο· ῥομφαίαν δ' αὐτῷ τῷ Πολυξενίδας παρὰ τῆς παροξύνου ἐπιστολῇ αὐτογράφῳ, καὶ ἐπ' αὐτῇ καὶ ἀναλίσκοντι δότ' ἑφίστου, καὶ τὴν στρατὸν ὑποκρύπτειν εἰς χροτολογίαν περιπεμπέν· ὁ Πανσίμαχος δ', τῶν τε ἀναλίσκων ὄρων, ἔσθ' ἐλπίδας ἀνὰ πᾶσι πύργου παροξύνου ἐπιστολῇ αὐτογράφῳ ὅτι ἀληθεύοντα πύργου, πύργου πύργους, ἐξέλυσε τὰς φυλακὰς, ἔς ἐς στολογίαν καὶ αὐτὸς παρὲν. ὁ δὲ Πολυξενίδας, ἐπεὶ κρηττόν αὐτὸν ἐνέδουεν, αὐτῶν τὴν πύργου ἐκείνῃ συνήγει, ἔς Νικανδρὸν τὸν πύργου τοῦ ἐλπίδας ἐς τὸν Σάμῳ παρὲν πύργου καὶ τὸν γλῶσσο· Πανσίμαχος δὲ πύργου, ἐν δὲ μέσῳ νυκτὸς αὐτὸς ἐπέπαι, καὶ παρὰ τὸν ἰωάννην φυλακῇ ἐπέπαι ἐπὶ κοιμῶντος. ὁ δὲ, ὅτι αἰφνιδίᾳ καὶ ἀδελφῶν, τὰς στρατιῶν ἐκείνους, τὰς ναῦς ἐκπύργους, ὡς περὶ τοῦ ὅτι αὐτῶν

αὐτῷ δὲ Νικάνδρῳ, νομίστας καὶ τὴν
 γλῶσσαν αὐτοῦ ἐκ τῆς ἰσχυ-
 ρώτατος μύτης, ἀλλ' ὡς νεκρῶ, πε-
 λυώμενον, πάλιν ἐς τὰς ναῦς
 ἐνέσκαψε ἰορδάνου. ἀπὸ τῆς τε
 ἐς μάχην ἀνηγετο, καὶ ἀπὸ τῆς ἐ-
 πιπτεῖ, λαμπρῶς ἀγωνίζομεν. ὅ-
 ὃς ἂν αἰῶν οἱ μὲν ἐληφθῆσαν, οἱ δὲ
 ἐπάλοντο. καὶ τῶν ἐπὶ τῶν μὲν αἰ-
 τῶν πῦρ ἐφείρον, ἐδένον αὐτῶν Δι-
 τῶν φλόγα ἀποσπῶντο, ἐφύοντο
 τὰς δὲ λοιπὰς ἐκείνην ὁ Πολυξενί-
 δας ἀναδυσάμεν, ἐς τὴν Εὐφεί-
 σον κατήχη. καὶ ἐπὶ τῇδε τῇ νύκτι
 Φώκαια αὐτὴς καὶ Σάμος καὶ Κύμη
 αὐτὴς Ἀντοχὸν μετεπίδετο. δεύσας
 δὲ ὁ Λίσιος ἀπὸ τῆς σφετέρων ναῶν,
 ὡς οὐ τῇ Αἰολίδι καταλειπομένη, καὶ
 ἀπὸ τῶν ἐς αὐτὰς ἐπὶ τῆς, ἔ-
 μνην αὐτὸν αὐτὸν ἐπὶ τῆς. ὁ δὲ
 τε Ῥωμαιοὶ ναὺς ἐπὶ τῆς ἐκείνην ἐ-
 πιπτον. μικρὸν δὲ Διελπόντες, ὅ-
 πεντες ἀνεδύσαντο, καὶ ἐπὶ τῶν
 Εὐφείσων ἐπάλον, ἐς ναυμαχίαν ἐ-
 σκευασμένοι. ἐδένον δὲ αὐτοὺς ἀν-
 επιπλέοντο, τὸ μὲν ἡμῖν τῶν
 ναῶν ἐς ἐπιδείξιν ἐστὶν οὐ μίση τῇ
 θαλάσῃ μίχρα πολλὰ. τὰς δὲ
 ἰσχυροὺς ἐς γλῶσσαν πολέμιαν κατα-
 χθίντες ἐπολιόρχουν μίχρα Νικαν-
 δρος αὐτὸς, ὅτι τὸ μεσογαιῶν ἐπι-
 πτόν, τὴν τε λείαν ἀφείλετο, ἔ-
 ἐς τὰς ναῦς κατεδίωξεν. οἱ μὲν δὲ
 πάλιν ἐς Σάμον ἀνήγοντο, ὁ δὲ ῥε-
 νος ἐλκε Λίσιον τὸ ναυαρχίας.

Τοῦ δὲ αὐτοῦ χρόνου Σέλευκος ὁ
 Ἀντοχὸς τῶν Εὐφείσων γλῶσσαν ἐδένον
 καὶ Περγάμῃ περιελάθοντο, τὰς ἀν-
 δρας ἐς τὴν πόλιν κατέλασσαν. ὁ
 δὲ Εὐφείσων ἐς Εὐλάμῃ τὸ τῆς
 ἀρχῆς ἐπὶ τῶν διέπλη καὶ ἀπὸ τῶν
 καὶ αὐτῶν Λίσιον Αἰμίλιον

Nicander impetum in eum face-
 ret, per nocturnum errorem, pu-
 tans terram occupatam à pluri-
 bus, rursum naves conscendit
 trepidè: primusque se opposuit
 hostibus, & primus impigrè pu-
 gnans interfectus est: reliqui aut
 capti aut cæsi sunt: naves septem
 tantum effugerunt, micantibus
 flammis deterrentes hostem ne
 accederet propius: reliquas vigin-
 ti Polyxenidas remulco pertraxit
 Ephesum. Post eam victoriam
 Phocæa rursus & Samus & Cum-
 na defecerunt ad Antiochum.
 Tum Livius, veritus nequid suis
 navibus in Æolide relictis accide-
 ret, festinus ad eas rediit: quod
 etiam Eumenes occurrit. sed &
 Rhodii viginti alias naves Roma-
 nis miserunt. Itaque brevi mora
 interposita omnes receptis ani-
 mis navigarunt Ephesum, ordi-
 natis navibus tanquam ad præ-
 lium: quumque nemo ex adver-
 so prodiret, dimidium classis in
 alto diu ostentaverunt: reliquis
 navibus appulsi ad terram, de-
 prædabantur hostium littora:
 donec Nicander invasis eos à re-
 gione mediterranea, & præda
 recepta in naves compulsi; illi
 rursus ad Samum appulerunt,
 elapso jam præfecturæ Livii tem-
 pore.

Per eosdem dies Seleucus, An-
 tiochi filius, Eumenis terram po-
 pulabatur, & Pergamum obside-
 bat, conclusis in eam hostibus: si-
 dem.
 quamobrem Eumenes Elæam,
 quæ ejus regni navale est, sine
 mora trajecit, & cum eo L. Æmi-
 lius

Paussima-
 chi interi-
 tus.

Rhodii vi-
 ginti naves
 ad Roma-
 nos mit-
 tunt.

Seleucus
 Antiochi
 F. Perga-
 mum ob-
 sidet.

L. *Emilius*
Regillus
successor
Livio mil-
sus.

103

Diophanis
virtus.
Pergame-
norum ti-
miditas.

lius Regillus, successor Livii: eodem & ex Achaia venerunt auxiliares Eumenis mille pedites: & centum selecti equites, duce Diophane. Qui quum è moenibus prospexisset Seleucianos ludentes contemptim & potantes, suasit Pergamenis ut secum in hostem erumperent, quod quum illi non sustinerent facere, suos pedites equitèsq; armatos, & ante moenia productos, iussit quietos stare, paucitatem eorum ac timiditatem diu contemnentibus hostibus. At ille circa prandium occupatos invasit, turbatamque stationem eorum coëgit terga vertere; ceteros, dum ad arma prosiliunt, & equos infrenant, aut pavidos & abruptis vinculis fugientes persequuntur, aut stare nolentes non possunt ascendere, Diophanes vicit egregie, Pergamenis è muro acclamantibus, ac ne tum quidem prodire audentibus. caesis enim quotquot in tant celeri virtutis ostentatione assequi poterat, cum captivis viris equisque in praesidium urbis rediit. Postero die in eundem locum processit, ne tum quidem Pergamenis sequentibus. Seleucus cum equitum turmis accessit propius, potestatem pugnae faciens: quievit Achæus, non discedens à moenibus, & occasionem opperens: ubi verò post

Ρηγύλλου, ὁ Λεὶὸς τὴν ναυαρχίαν παρεδεδεγμένος. ἦγον ἢ καὶ ὡς ἔδει Ἄχαιον Εὐμένεος σύμμαχοι χίλιοι πεζοὶ, καὶ ἰππεῖς ἑκατὸν ἐπιλέκτοι. ὡν Διοφάνης ὁ στρατάρχης διὰ τῶν τεύχεων ἰδὼν τὰς Σελευκείας πεζοφρονήτους, ἐπέθηκε τὰς Περγαμῶν ἐαυτῷ σιωπεκδομῆν ἐπὶ τὰς πολέμιας. ἐχὺ ὑφίσταμένων δὲ κενῶν, ὥπλισε τὰς ἰδίους χεῖρας, καὶ τὰς ἑκατὸν ἰππείας, καὶ παραρταγὰν ἐπὶ τὰ τεύχεα ἐσησεν ἀτρεμῆν, ὑπερ-ορώντων αὐτὰς ἐς πολὺ τῶν πολέμιων, ὥς ὀλίγας τε καὶ ἑκατομῶντας ἐς χεῖρας ἐλθεῖν. ὁ δὲ ἀεὶ τοιοῦτο ἐπιδραμὼν, ἐδοξόησεν τε καὶ ἐτεψάλε τὰς σπερφύλακας. ἢ δὲ ἄλλων ἐπὶ τῷ ὅπλῳ ἀναπηδόντων, καὶ τὰς ἰππείας ἀεὶ χαλκινουμένων, ἢ φύγοντας διακρίντων, ἢ δυσχερῶς ἀναδύοντων, οὗτοι εὐσφαινοῦνται, ἐκροῦνται πῦν λαμπρῶς ἐπιδρόντων ἀνῶθεν διὰ τῶν τεύχεων Περγαμῶν, καὶ ἔδεν τότε παρελθεῖν ὑφίσταμένων. κτενὺς δ' ὅσους ἐδύνατο, ὥς ἐν ἐπιδείξει ταχεῖα, καὶ πᾶς ἀχμολώτης ἐλὼν ἄνδρας τε καὶ ἰππῶς, ἐπὶ νῆα καὶ σπερδύω καὶ ἐπίσης αὐτοῖς ἵστη τὰς Ἀχαιὰς ἐπὶ τὸ τεῖχος, ἐδὲ τότε Περγαμῶν αὐτῷ σιωπεκδόντων. Σέλευκος δ' ἰππῖνσι πολλοῖς αὐτῷ σπερφύλαζε σπερφαμῶν. ὁ ἢ τότε μὲν οὐκ ἐπέθηκε, παρ' αὐτὸ τὸ τεῖχος ἑστὸς, ἀλλ' ἐφυλάκασκε. ἐπεὶ δὲ ὁ Σέλευκος, παραμεινὼς ἐς μεσημέριον,

καὶ τὸν αὐτὸν Ἀδύλου Αἰμίλιου Ρηγύλλου.] Rescribendum esse Ρηγύλλου non ex interprete solum, sed ex Livio quoque lib. 37. c. 58. patet. Florus itidem lib. 2. c. 8. Igitur duce Emilio Regillo, adremigantibus Rhodii, tota (Antiochi classis) laceratur.

Πάλλου

βόταν, καμάντων ἤδη τῶν ἰππέων
 ἐπέριφε καὶ ἔπαυται, τοῖς πελο-
 ταίοις αὐτὴ ὁ Διοφάνης ἐπιτίμει-
 ν⁹ ἔθ' ἰουδοποιήσας, καὶ βλάβας
 ὅσα ἔτι διωκτὸς ἦν, ἐνδὺς ἔ-
 παυται πάλιν ἐπὶ τοῦ τεύχ⁹· ἔτοι-
 δε τ' ἔργον αὐαρχῆς ἐν τε χορτο-
 λογίαις ἔξυλίας οὐδ' ὀρίων αἰεὶ π⁹
 καὶ οὐραλῶν δ' ὅπ' τε Περράμβου τὸν
 Σιλευκὸν αὐτίστησεν, ἔθ' ὅπ' ἑῶν
 Εὐ⁹ μὲν χῆρας ἐξέλασεν. Πολυξεν-
 δε καὶ Ῥωμαῖοις μετ' ἑὸν πολὺ
 γίνεται ναυμυρία καὶ Μυσησίων,
 ἐς ἃ συνήεσαν, Πολυξενίδας μὲν
 ἰκυσὶν ἐνένηκοντα κρηττοφρακταις,
 Λέοντι⁹ δ' ὁ Ῥωμαῖον ναυαρχ⁹
 ὀδυρόμενον ἔτεσσι. καὶ τέτατον ἦ-
 σαν ἐκ τ' ὅδ' ἔπεσεν καὶ εἰρήσιν, ὧν
 ὁ στρατηγὸς Εὐ⁹ δ' ὤρας ἐτέτακτο μὲν
 ἐπὶ τ⁹ λαμὸς κέρως· ἰδὼν δ' ἐπὶ τα-
 τερα Πολυξενίδαν πολὺ παρ' ὄχοντα
 Ῥωμαῖον, ἔδεισε τε μὴ κυκλα-
 δεῖν, ἔσπεπλεστος ὤρειν, αὐτὴ
 κίφους ναυτοὶ καὶ ἐρέτης ἐμπέρις
 θαλάσσης, τοῖς ναῦς τοῖς πυρφόροις
 τῷ Πολυξενίδᾳ παρῶντος ἐπῆρε λαμ-
 πομένης τῷ πυρὶ πᾶντοθεν. αἱ δ'
 ἐμβαλεῖν μὲν αὐτοῖς οὐκ ἐτόλμων,
 ἀλλ' οὐ πῦρ, κυκλῶν δ' αὐτοὺς
 ἀσπασπέντες, ἐνέκλιον τε καὶ θα-
 λάσσης ἐμπέπωντο, καὶ ἐς τοὺς ἐ-
 πωπῶς ἐτάπτετο· μίχρεν Ῥοδίας
 νεὼν ἐς Σιδονίαν ἐμβαλόντες, καὶ
 πληρῆς ἐνέπυον χροσίδης, ὅταν
 ἐμπέποντοσι τ⁹ Σιδονίας ἐς τὴν Ῥο-
 δίαν ἐπύγῃ τε καὶ συνεόδησεν ἀμφω
 παρὸς ἀλλήλους. ὅθεν καὶ ὁ ἀγὼν ἀ-
 σπασπένταν τ⁹ σκαφῶν τοῖς ἐπιτά-
 κταις, ὥσπερ ἐν γῇ, ἔσπευσαν
 ἄλλων ἐς ἐπικρουαίαν ἐκστῆσαι πολ-
 λῶν. φιλονεικίαν τε παρ' ἀμφοῖν ἐγ-
 γίχεν νεὼν, ἔρημον ἐκ τέτσερ⁹

meridiem fessos equites vidit reverti in castra, magno impetu in postremum agmen incurrit, rursusque tumultu incusso, & caesis abeuntium tergis in urbem se recepit. Ad eum modum pabulantes lignantesque saepius adortus ex insidiis, ex agro Pergameno Seleucum movere castra coegit, & omnino è regno Eumenis expulsi. Paulo post Polyxenidas cum Romanis navali praelio certavit ad Myonnesum, ducens naves stratas x c. quibus Regillus LXXXI I navium classẽ opposuit. In his erant xxv Rhodiarum, quibus Eudorus in sinistro cornu praefuit, qui quum videret in altero cornu Polyxenidae aciem evectam multum ultra Romanam, veritus ne dextrum cornu amplecteretur & circumiret, naves suas in alterum cornu concitat longè omnium celerissimas; & eas quae ignes praese portabant, primas Polyxenidae objicit. Regiae metu ignis adversi non ausae concurrere, obnavigabant eas, & obliquas se ad ictus praebentes fatiscebant: donec, quum una Rhodia rostro percussisset Sidoniam, ancora ictu ipso excussa, è sua in Rhodiam infixam, ambas colligavit: unde certamen exortum est terrestri simile. Quumque aliae multae in utriusque auxilium confluerent, acris fuit contentio: atque ita media pars navium à suis deserta priusquam sentiret, à Romanis circumventa

104

Seleucus
regno Eu-
menis à
Diophane
expulfus.

est. Ut verò sensere, fuga deinde fuit, amissis regiis undetriginta navibus: ex quibus tredecim unā cum vectoribus capte sunt: Romani duas tantum amiserunt: Polyxenidas Rhodiam unam secum Ephesum abduxit. Sictum ad Myonnesum pugnatum est classibus, de qua pugna nondum audierat Antiochus, quum Cherfonesum muniret ac Lysimachiam: ratus, id quod erat, eam magni momenti fore contra Romanos: quibus & per reliquam Thraciam cum exercitu transire fuisset perdifficile, ni Philippum habuissent socium. Verum quia Syrus inconstanti erat ingenio, levibusque de causis mutabili, cognita clade ad Myonnesum accepta, omnino perterritus est, deum aliquem insidiari sibi existimans: omnia enim præter opinionem cadere, Romanis mare obtinentibus, in quo se multum putabat præcellere. Annibale clausus in Pamphylia: Philippo hostem deducente per invia: quem maximè crediderat fore acceptarum injuriarum memo-

Navale
prælium
ad Myon-
nesum cum
summa
Antiochi
clade.

Antio-
chus,
deum ali-
quem sibi
insidiari
credit.

Annibal
clausus in
Pamphy-
lia.

Antiochus
mente ca-
ptus.

ἢ τὰς πολεμικούς ἀγνοῦντας ἐπὶ ἐ-
κυκλῶν. ὡς δὲ ἔμελλον ποτὲ, ἐγί-
γνωτο φυγὴ καὶ τρεπὴ· & διεφθάρη-
σαν Ἀντοχῶ νῆες μίας δεκάτης τελέ-
ησεν· ὧν τετρακαίδεκα αὐτοῖς ἀν-
δράσιν ἐλίφθησαν· Ῥωμαίων δ' αὖ-
πάλοντο μόνον δύο. καὶ ὁ Πολυξεί-
δης τὴν Ῥοδίων ναυὶ ἐπαγομένην,
εἰς τὴν Ἐφέσον κατέχρη. τότε μὲν δὲ
τῇ ναυμαχίᾳ τῇ αἰεὶ τὴν Μυοννη-
σον ὡς τέλει. ἔπειτα δὲ αὐτῆς ὁ Ἀν-
τοχῶ αἰσθόμενος, Σέρρωνσιν τε
καὶ Λυσισμάχῳ ἐπιμελῶς ὤχρεον,
μίστρα (ὡς περὶ ὧν) τὸ ἔργον ἐγχερά-
νῃ ἐπὶ Ῥωμαίους· ὅπου γὰρ & τὴν
ἄλλω Θράκῃ διελθεῖν στρατοπέδῳ,
δυστάδουσι αὐτοῖς ἀνὲς ἐβόητο καὶ
δύσεσθαι, εἰ μὴ Φίλιππῶν διεφε-
ρεν. ἀλλ' ὁ Ἀντοχῶ, ὧν καὶ τὰ ἄλ-
λα κορυφῶντες αἰεὶ, καὶ ταχὺς ἐμ-
πεδολὼν, ἐπεὶ τὸ ἦος ἐξήστει τὸ
αἰεὶ Μυοννησον, πᾶμπαν ἐξεπλά-
γη, καὶ νεμίσας αὐτῷ τι θαμνῶνιον
ἐπέβαλεν· (ὥστε καὶ λόγον ἔκει-
ται χωρεῖν, Ῥωμαίων ἐν τῇ θαλάσ-
σῃ κορυφωμένων, ἐν ᾗ πολὺ παρῴ-
χον αὐτὸν ἐνόμιζε, τὸ Ἀντοχῶν εἰς
Παμφυλίαν κατακεκλεισμένων Φι-
λίππου ἢ Ῥωμαίων περὶ ἀπέμποντες
ἀβάτες ὁδῶν, ὧν μέγισται μνηστικ-
κῆσθαι αὐτὸς ὧν ἐπαρῆν ὑπελαμοα-
ν) ὑπο δὲ πᾶντων ἐκτα-
ρασσομένων τε, & Ἰεὺ βλάπτωνται
ἤδη τὰς λογισμῶν (ὅπερ ἄπεισι,
παρσιόντων ἀτυχμαίων, ἐπιγίγνῃ)
Χερσίανσιν ἐξέλιπεν ἀλογίως, περὶ
& εἰς ἄλῃν ἐλθεῖν τοῖς πολεμείοις· ἔ-
τε μετὰ τῶν ὅσων ὧν ἐν αὐτῇ σί-
τῃ σπουδαμῶν πολὺς, ἢ ὅπλα, ἢ
ροήματα, ἢ μηχανή· ἔτε ἐμπήτας·
ἀλλ' ὑγίαι ἀφορμῶν τοσούτοις τοῖς
πολεμείοις κατέλιπον. Λυσισμάχης
τε αὐτῷ

τε αὐτῶν καὶ ὡς περ ἐν πολιορκίᾳ
 συμφορὰς μετ' οἰκωγῆς, ἄμφω
 γυναιξὶ καὶ παῖδ' αἰς, ὑπερσπέρ-
 μονος δ' Ἀλέπλου δ' αὖτ' Ἀβυδὸν
 εἰσάγει τὸς πολέμιους ἐπινοῶν, καὶ
 τῷ λοιπῷ ἐπ' ἐλπίδα δ' πολέμου
 πύσαν ἐν τέτῳ πέρειρον. ἔμιν
 ἔτε δ' Ἀλέπλου ἐφύλαξεν ὑπὸ θεο-
 βλασίαις, ἀλλ' ἐς τὸ μεσόγαλον ἡ-
 πέριξ, ἐπανελητὶν φθάσαν τοὺς
 πολέμιους, εὐδὲ πνὴ φυλακὴν ἐν τῷ
 Ἀλέπλῳ κατέλιπεν. εἰ δ' Σκιπίων-
 es, ἐπὶ τ' ἀνεκλήσεως αὐτῶν ἐ-
 πύδοντο, Λυσίμαχεῖαν τε θρόνον
 κατέλαον, καὶ τ' ἐν Χερρόνησῳ θη-
 σσάραν τε ἐπ' ἄλλων κρατήσαντες, τ'
 Ἐλευσάντων, ἔρχον ὄντι φυλα-
 κῆς, ἐνδὺς ἐπύραν μετ' αὐτοῦς ἐ-
 φθασαν τὸν Ἀντιόχον ἐπ' ἀγνοοῦντι
 ἐν Σαρδεσὶ γηροῦμαι. ὁ δ' ἐκπλα-
 γεῖς ἑαυτοῦ μετ', καὶ τὰ ἴδια αὐτῶν
 ἀμφεπλήσαντες ἐς τὸ δαίμονιον ἀνα-
 πτεῖς, Ἡρακλεῖδ' ἐν τῷ Βυζάντιον
 ἐπεμπεῖν ἐπὶ Σκιπίωνα, ἐπὶ Ἀλέ-
 λου δ' ἔσ' πολέμου. Σμύρναν τε καὶ
 Ἀλεξάνδρειαν αὐτοῖς διδῶς τῷ ἐπὶ
 Γραμνῶν, καὶ Λάμψακον, δι' αὐ-
 τῶν αὐτοῖς ὁ πόλεμος, ἐς τὸ ἡ-
 μισον τ' ἀνείκελ' ἐστὶν δ' ὁ πόλεμος.
 ἐντέλεστο δ', εἰ δέοι, ἐς τ' Ἰάδων
 πόλεον διώκει καὶ τ' Αἰολίδων ὅσων
 τὰ Ῥωμαίων ἐν τῷδε τῷ ἀγῶνι ἐ-
 λοντο, καὶ ἐπ' ἄλλοι ἀγῶνι οἱ Σκι-
 πίωνες. ταῦτα μὲν εἶχεν ἐς τὸ φανερόν
 λέγειν ὁ Ἡρακλείδης. ἰδίᾳ δὲ πρὸς
 Πάπλιον Σκιπίωνα ἔφερε περὶ Ἀν-
 τίοχου χρημάτων τε πολλῶν ὑποχρέ-
 σης, καὶ δ' ἀπὸ αὐτοῦ ἀφίσσας. ἤρκει
 ἥδ' αὐτὸν ἐν τῇ Ἐλλάδι ὁ Ἀντίοχος,
 ἐς Δημητριάδαν ἐν Χαλκιδίῳ Ἀλε-
 κλέοντα. καὶ ὡς ὁ πῶς Σκιπίων ὁ
 Καρχηδόνια ὑστερον ἐλὼν τε καὶ κατε-

que, tanquam urbe capta, cum
 uxoribus & liberis ad se confu-
 gientes flentēsq; desepxit, in u-
 nicam curam intentus, quomo-
 do Romanos Abydo arceret, &
 in eo spem belli reliquam collo-
 cans. Attamen ne hunc quidem
 trajectum custodivit diis men-
 tem adimentibus: sed in medi-
 terranea ut hostem præveneret
 properans, nullum ibi reliquit
 praesidium. Tum Scipiones, dis-
 cessu ejus cognito, cursim oc-
 cuparunt Lyfimachiam: & po-
 titi in Chersoneso thesauris ar-
 mamentariisq; regiis, Helle-
 spontum incustoditum traiece-
 runt properè, & Antiochum
 apud Sardeis assecuti sunt, i-
 gnarum omnium: quo terri-
 tus dolebat, errata sua in for-
 tunam referens. Moxque Hera-
 clidem Byzantium misit ad Sci-
 piones, ut de pace ageret: of-
 ferens Smyrnam, Alexandriam
 ad Granicum, Lampsaecumque,
 quæ belli causâ fuerant, & im-
 pensæ in bellum factæ partem di-
 midiam, mandatum etiam habe-
 bat, ut Ionicas quoque ac Æoli-
 cas civitates, quæ partium Ro-
 manarum fuerant, & si quid al-
 liud Scipiones peterent, conce-
 deret. Hæc Heraclidi commissâ
 sunt, proferenda publicè: priva-
 tim autem P. Scipioni jussus est
 polliceri ingens auri pondus, &
 filii restitutionem sine pretio: ce-
 perat enim eum rex in Græcia, à
 Chalcide petentem Demetria-
 dem. Is erat Scipio qui postea
 Carthaginem captam diruit, se-
 cundus

105

Scipiones
 occupant.Heraclides
 Byzantius
 ad Scipio-
 nes pacis
 legatus
 missus ab
 Antiocho.Scipio,
 Carthagi-
 nis diru-
 tor, capti-

vus apud
Antio-
chum.

Paulus,
Scipionis
pater.
Perseus
Macedo.

cundus post hunc Africanus cognominatus, Pauli filius, ejus qui Perseum Macedonem cepit, Scipionis nepos ex filia, & adoptione filius. Scipiones in concilio responderunt Heraclidi sic, Si Antiochus pace opus habeat, oportere cum non solis Ionicis Aëolicisque civitatibus decedere, sed omni citra Taurum Asia: & præstare omnem impensam ejus belli quod ipsius culpa excitatum esset. Privatim autem Publius dixit Heraclidi, si rex, dum Lyfiamachiam & Chersonesum tenebat, has conditiones Romanis obtulisset, libenter accepturos fuisse: fortassis etiam si prohibiti fuissent Hellespontum trajicere: concessio verò transitu, & non solum freno, sed etiam sessore accepto, non posse eum verba dare: pro benigna voluntate habere se regi gratiam, majorem habiturum ubi filium receperit: in præsentia fidele consilium dare, ut conditiones accipiat, priusquam expectiatur aliquid durius. Post hæc E. laam æger delatus est, relicto apud fratrem legato Cn. Domitio. Antiochus verò, sicut antea Philippus Macedo, ratus etiam victo sibi nihil auferri posse amplius,

IO6

P. Scipio
æger E. laam
delatus.
eius.

σκάψας, & δδύπετο ἐπὶ τῷδε Σκιπίωνι Ἀφρικανὸς ὀνομαζόμενος, Πούλου μὲν υἱὸς, ὃς Περσέα τὸν Μακεδῶνα ἐλόγητο, Σκιπίωνος δὲ τῷ πατρὶ θυγατρὸς υἱὸς, ὃς ἦσαν πατρὸς. κοινῇ μὲν οὐδὲ οἱ Σκιπίωνες Ἡρακλείδῃ τῷδε ἔδισαν τὴν δότικον, εἰὰν ὁ Ἀντίοχος εἰρήνης δῖνται, μὴ δὲ Ἰαδων μηδὲ τῶν Ἀιολίδων αὐτὸν ἐκστῆναι πόλεων, ἀλλὰ πύσης τ' ἐπὶ ταῖς Ταύρου, καὶ τῶν διὰ τὴν πολέμου πύσων ἐστεινῶν δι' αὐτὸν ἡγομένη. ἰδίᾳ δὲ ὁ Πέπλος ἐφ' ἣν τῷ Ἡρακλείδῃ, Ρωμαῖος, εἰ μὲν ἐπὶ Χερρονήσου καὶ Λυσιστραχείας κρατῶν ὁ Ἀντίοχος ταῦτα προσέειπεν, ἀσμένους αὖ λαβεῖν· πῶς δ' εἰ καὶ μόνον ἐπὶ τῇ Ἐλκασσόντι Διόπτρου ἐφύλασσε· νῦν δ' αὐτὸς ἡδὲ περὶ σταντὶς τε & ἐν ἀσφαλείᾳ ἡγομένης, καὶ τῇ χαλκίδι (φασὶν) ἐνδέντας, & ἐπὶ τῇ χαλκίδι τ' ἵππων ἀνασάντας, σὺν ἀνέξεσσι Διόπτρων ἐπὶ λόγοις. αὐτὸς δὲ χαρὴν εἰδέναι τῷ βασιλεὶ τὸ προσωρέσας, & μὲν ἄλλοι ἐπὶ ταῖς λαβῶν τ' ἡνὲν ἀμείβεσθαι δ' αὐτὸν ἡδὲ καὶ συμβαλέσθαι δέσας τὰ προσωρέσας, πρὶν εἰς πείραν ἔλθειν μεζόνων ἐπιταγμάτων. ὁ μὲν δὲ Πέπλος, ἑωρτάς εἰπὼν, εἰς Ἐλάμην νοσηδύμενος ὑπεχώρει, σύμβουλον τῷ ἀδελφῷ Γναφὸν Δομίπον ἡγεταλίων. ὁ δ' Ἀντίοχος, οἷον πῃ καὶ Φίλιππος ὁ Μακεδὼν, εἰρηθεὶς τῷδε τ' ἐπιταγμάτων πλείον ἐδὲν τ' πόλεμον ἀφαιρήσει,

Παύλου μὲν υἱὸς τῷ Περσέᾳ τῷ Μακεδῶνα ἐλόγητο.] Turpis Appiani error est, quod Scipionem hunc ab Antiocho captum, eum esse statuat, qui Carthaginem everterit, atque Pauli Æmilii natura filius à Scipione Majore adoptatus fuerit. Aliter docent Plutarchus, Cicero, Livius, Valerius & alii. Sed hunc errorem jam pridem Bongarsius ad Justini lib. 31. cap. 7. & Frinshemius ad Flori l. 2. c. 16. notarunt.

principes ac triarios: juxta Latinos stabat Eumenis exercitus, & Achæorum cetratorum tria millia. In dextro verò erant Latini, Romani & Eumeniani equites, non plures tribus millibus, velites & sagittarii passim intermixti erant: & Domitium stipabant equitum turmæ quatuor. in universum fuerunt xxx. m. Præerat autem dextro cornu ipse Domitius, & in medio collocavit consulem. Lævum vero dedit Eumeni. Sed elephantorum quos habebat ex Africa nullum existimans fore utilem, cum pauciores ac minores essent, utpote Africani (minores enim majores metuunt) post omnes locavit. Atque ita ordinati sunt Romani. In Antiochi verò exercitu lxx. m. numerabantur: robur erat phalanx xvi. m. Macedonum, ornata ex instituto regum phiscorum Alexandri Philippique. Hæc media acies fuit in decem partes divisa: earum singulæ in fronte quinquagenos armatos habebant: à fronte introrsus in duos & xxx ordines patebat acies: phalanx muri speciem præ se ferebat, elephantis inter partes eminentibus, tanquam turribus, utrumque phalangitarum latus ala tegebant, altera Gallogræcorum loricatorum: altera Macedonum lectissimorum, quam agema vocabant: hæc phalangem æquabant utrinque. In dextro cornu levis armatura fuit,

κατέρωθεν. ἐπὶ δ' αὐτοῖς τὰ κέρατα κατέρχον, ὅς μιν δεξιᾷ φίλοι τε

βαδὺς· ἐπὶ δ' τοῖς ἱπλοῖς ὁ Εὐ-
μενὲς στρατός· ἐπαισέτο, καὶ Ἀχαιῶν
πελτασταὶ καὶ τεταχιμένοι. ὡδὲ μὲν
εἶχε τὸ λαγόν. τὸ δεξιὸν δ' ἦν ἡ
πῆλιξ οἱ τε Ῥωμαῖοι καὶ ἱππῶν καὶ
Εὐμενέων, καὶ πολλοὺς ἔσθ' ἔπαι-
τεταχιμένοι. ἀναμειγνύοντο δ' ἅπαν-
σι φίλοι τε καὶ τοξοῦντες πολλοί, καὶ
ἀμφὶ τὸν Δομίτιον αὐτοὶ ἦσαν ἱπ-
πῶν ἰλαί τεσσαρες. ἔπαισεν μὲν ἐγίνον-
το πάντες ἐς τεταχυμένους. ἐπεστέλλει
δ' ὁ μὲν δεξιῷ Δομίτιον αὐτός, καὶ
ἐς τὸ μέσον αὐτῶν ἵστην τὸν ὑπατοῦ·
τὸ δ' λαγὸν ἰδὼν Εὐμενέων. τὸ δ' ἐ-
λεφάντων οὐδ' εἶχον ἐκ Λιβύης, κα-
θέντα νομίζοντες ἐπὶ χειρὶ, ὀλι-
γωτέρων τε ὄντων καὶ βαρυτέρων, οἷα
Λιβύων (δεδίδοται δ' οἱ σμικρότεροι
τῶν μέγιστοι) ἐστην ὁπῶν ἅπαν-
τας. ὡδὲ μὲν ἀφ' ἐπαισέτο οἱ Ῥω-
μαῖοι. Ἀντόχῳ δ' ἦν ὁ στρατός ἅ-
πας ἱππικισμῶν, καὶ τῶν τῶν
κατέρωθεν ἡ φάλαγγς ἡ Μακεδό-
νων, ἄνδρες ἐταχιμένοι καὶ μέγιστοι,
ἐς τὸν Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου σωτη-
ριᾷ ἐπικροσμένους. ἵστη δ' αὐτὸς ἐν
μέσῳ, διελὼν, ἀπὸ χιλιῶν καὶ ἑκα-
τομῶν, ἐς δὲ τὴν μέσην ἐτήτων ἐκα-
τομῶν ἦσαν ἐπὶ μὲν τῶν μετὰ πᾶ-
ντα πέντηκοντα ἄνδρες, ἐς δ' τὸ βαδύνον
δύο καὶ τετρακόντα, ἐς δ' τὰ πολλὰ ὅλα
ἑκατὸν μέγιστοι, δύο καὶ ἑκατὸν. ἡ δ'
ὁπῆς ἡ δ' μὲν φάλαγγς, οἷα τεί-
χος· τὸ δ' ἐλεφάντων, οἷον πύργ-
ον. τοῖσιν μὲν ἡ δ' πᾶσι Ἀντό-
χῳ ἱππῶν ἐκατέρωθεν αὐτὸς πα-
ρεστέρων, Γαλαῶν τε καὶ τῶν Μα-
κεδόνων. εἰπὶ δ' οἷα ἱππῶν ἐπὶ
λεκτεῖ, καὶ πᾶσι αὐτὸ ἀγόμενόν ἐστι.
ὡδὲ μὲν ἔξ ἴσης τὴν φάλαγγς ἡ δ' ἐ-

πῆς, καὶ ἑτέροι ἐπὶ τοῖς δόρυ καὶ σπῆραι-
 δες, καὶ ἰπποτεζόντων ἀλφειοῖσι. πρὸ
 ἧ λαοὶ, Γαλατῶν τ' ἔθνη, Τεκτο-
 σάγαι τε καὶ Τρόκμοι καὶ Τολισβόιοι,
 καὶ Καππαδοκῶν πῆς, ὅς ἐπεμψεν
 Αἰκαράδης, καὶ μυριάδες ἄλλοι ξεί-
 νοι. κατὰ φραγκίαν τε ἰπποτῶν ἐπὶ
 πῆςδε ἑτέρω, καὶ ὡς ἐκείνων ἐπιτετα-
 κῆν, ἀπλίσμην καὶ φάλαγγας. ὧς δὲ καὶ
 ὁ Ἀντίοχος ἐξέτασσε. ὁ δὲ καὶ τῶν
 ἐλπίδα λαθεῖν ἐν τοῖς ἰπποτέουσιν, ὅς
 πολλὰς ἐποίησεν ἐπὶ τῇ μετὰ πρῶτῃ
 ἡ φάλαγγι πυκνὴν ἐς ὀλίγον συν-
 αραγεῖν ἀπειροπολέμου, ἥ δὲ καὶ
 μάχισται ἐφ' ἑαυτῶν πάντο ἡσυχαι-
 νη. πολὺν δὲ καὶ ἄλλο πληθεύσας ὡς
 λιθοβολῶν τε καὶ τοξοτῶν, καὶ ἀκον-
 τιστῶν καὶ πελταστῶν, Φρυγῶν τε καὶ
 Λιβυῶν, καὶ Παμφυλῶν, καὶ Πισι-
 δῶν, Κρητῶν τε καὶ Τρωαδίων, καὶ
 Κιλικίων ἐς τὴν Κρητῶν ἀρόπον ἐσκα-
 ασμένων. ἰπποτεζόντων τε ἐπὶ τούτοις
 ἑτέροι, Δάκκαι, καὶ Μυσσοί, καὶ Εὐ-
 λυμαῖοι, καὶ Ἀραβες, οἱ καμὴλας
 ἐξυτάτας ἐπιτετακέντες, τοξόδοκοι
 τε ἐνυκτορῶς ἐφ' ὑψηλοῦ, καὶ κα-
 χαιράς, ὅτε πλησιάζουσιν, ἐπιμή-
 κισι καὶ σενεῖς (σενεῖς δὲ δρεπανηφό-
 ροι τε ἀρματῆται ἐν τῷ μετακλήματι
 ἀπὸ πολέμου τῇ μετὰ πρῶτῃ τεταρά-
 τται καὶ εἰρητοῖς αὐτοῖς τὴν ἀρμα-
 τῆν περὶ ἑαυτῶν ὑποκτείνειν. ὧς δὲ καὶ
 ὡς περὶ δύο στρατῶν, τῶν μὲν δόρυ
 μέγας πολεμεῖν, τῶν δὲ ἐφ' ἐδρόνου
 τῶν. ἐκαστέρω δὲ αὐτῶν ἐς κατὰ
 πληθεῖν ἐσκεύαστο δόρυ, καὶ πλῆθος
 καὶ ἡσυχία. ἐφείσθη δὲ τοῖς μὲν
 δεξιόσι ἰπποτέουσιν Ἀντίοχος αὐ-
 τὸς, τοῖς δὲ ἐπὶ ἡτέρω, Σέλευ-
 κος ὁ υἱὸς Ἀντίοχου τῇ ἡ φάλαγγι,
 reliquo, tum armatorum multitudine : rex ipse in dextro cor-
 nu erat, Seleucum filium laevo praeposuit : Mendis, Zeuxis, &

& argyraspides aliique c. c. equi-
 tes sagittarii : laevum tenebant
 Gallograecarum gentium pedi-
 tes, Tectosagi, Trocmi, To-
 listobogii, & ab Ariarathē mis-
 si Cappadoces, aliique condu-
 ctiorum militum multitudo
 promiscua : his haerebat equi-
 tatus alius loricator, & turma
 quam socialem vocabant, ar-
 mata leviter. Atque ita Antio-
 chus quoque suos instruxit, fret-
 us, ut videtur, maximè copiis
 equestribus, in fronte magna
 ex parte hosti oppositis : sed
 phalangem imperitè in arcum
 coëgit, qua maximè ut vetera-
 na fidere debuerat. Aderat & al-
 lia multitudo, funditorum, sa-
 gittariorum, jaculatorum, cetra-
 torum, ex variis gentibus, Phry-
 gum, Lydorum, Pamphylio-
 rum, Pisidarum, Cretensium,
 Trallianorum, Cilicum arma-
 torum more Cretensium : alii
 quoque equites sagittarii, Dahæ,
 Myfi, Elymaei, Arabes, qui ce-
 lerrimis camelis insidentes faci-
 le hostem è sublimi sagittis im-
 petunt : & quoties cominus pu-
 gnandum est, gladiis utuntur
 prælongis ac tenuibus. Falcata
 quadrigæ in prima acie locate
 sunt : quibus mandatum erat ut
 post primum conatum secede-
 rent è campo medio. Videbatur
 autem alter exercitus laessere, &
 alter opperiri in insidiis : & erat
 uterque ad terrorem incutien-
 dum compositus, tum apparatu
 Philip-

Tectosagi.
Trocmi.
Tolistobogii.

Equites
sagittarii
camelis
insidentes.

Philippus magister elephantorum curabant mediam aciem. Nebulosus is dies fuit: qui & caligine conspectum ostentationis adimebat, & humore arcus amentaque jaculorum emollicbat, quod ubi Eumenes vidit cetera contempsit, contra quadrigas verò, quas maximè timebat, funditores, jaculatores, ceterosque leviter armatos iussit excurrere, & in solos equos undique ingerere missilia. equis enim consternatis currus inutilis redditur, & interdum non tam hostium quam suorum turbat ordines, metu falcium. Quod etiam tunc contigit: vulneratis enim equis, & currus in suum equitatum vertentibus, primi cameli turbati sunt, qui proximè post currus constiterant: deinde loricati equites, qui prae armorum pondere non facile falces declinare poterant: unde varius maiorque quàm pro re tumultus extitit, exortus in medio campo, & continuatus vel usque remotissimos: nam quum latè pateret acies, in tam dissono clamore tantaque trepidatione periculum vix à proximis quos opprimebat intelligebatur: reliquos deinceps majoris mali terrebat suspicio. Tum Eumenes, ubi primus conatus successit feliciter, campo nudato quem cameli & currus occu-

Gallogræci.

paverant, suos pariter ac Italicos equites concitavit in Gallogræ-

Φίλιππος ἐλεφαντάρχης καὶ τοῖς
σώμασι Μένιδος τε καὶ Ζεύους.
ἀχλυνώδους ᾗ καὶ ῥοφραῖς τῇ ἡμέρᾳ
χρησμένης, ἣ τε ὅψις ἐσθλοῦ τῷ ἐπι-
διδέσθαι, καὶ τὰ τετραγώνια πάντα
ἀμειβόμενα ἄλλοις, ὡς ἐν αἰετῇ ὑπερῶν
σκοπῆν. ὅπρ' ἐπὶ κατείδον Εὐμε-
νὴς, τῷ μὲν ἄλλων κατεφρόνησε, τὴν
ᾗ ῥύμην τῷ ἀρμύωνι πεπλεγμένην ἐφ'
ἐαυτῶν μέλισσι δέσους, ὅσοι ἦσαν
αὐτῶν σφενδιηται καὶ ἀκρογῶν, καὶ
ἐπερὶ κρυφοί, συναρῶν, σφραγι-
σάμενοι, τὰ ἄρματα ἀεὶ δέοντες, ἐς
τὰς ἵππους ἀκοντίζον ἀντὶ τῷ ἐπι-
δοτῶν. ἵππους καὶ ἐν ἄρμασι ζυγο-
μαχοῦντες, ἀχρεῖον τὸ λοιπὸν ἄρ-
μα γίνεσθαι, καὶ πολλὰ καὶ τῷ ἄλλῳ
εὐταξίας παραλύεσθαι, τὰ δρέπανα
καὶ φίλιον διδόντων. ὁ δὲ τότε συ-
νέχθη χροῖος. πληροῦν καὶ τῶν
ἵππων ἀδρόως, & τὰ ἄρματα ἐς
τὰς ἵππους ἀεὶ φέροντων, αἱ τε κή-
μηλοι σφραγίσαντες τὴν αὐτῆς ἡρώων-
το, πλησίον τοῖς ἄρμασι παραπτε-
ταγμένα καὶ μετ' αὐτὰς ἡ κατε-
φρακτοῖς ἵπποις, ἐς ῥαδίως ὑπὸ
τῷ βάρεσι τὰ δρέπανα ἐκφύγειν
δυναμένη. θορυβὸς τε καὶ ἡδὴ πολλὸς
& πύρρως ποικίλος, ὅρξας ἰδόντες
μὲν δὲ τῶνδε μέλισσι, χρωῶν ᾗ ἐ-
πὶ ὅλον τὸ μεταρχμοῖν, & μέλιν
ὑπὸ νοῖα τῷ ἀκροῦ. ὡς καὶ ἐν ἀφ-
σήμετι μικρῶν, καὶ πλὴν πυκνῶν,
καὶ βοῇ ποικίλῃ καὶ φθοῇ πολλῇ, τὸ
μὲν ἀκροῦς ἐπὶ τοῖς ἀγχοῖς τῷ πα-
ρόντων κατεληπτοῖν ἄλλοις, τὴν δὲ ὑ-
πόνοιαν μεζόνως ἐς τὰς ἐξῆς ἔκταν
μετέφερον. ὁ δὲ Εὐμένης, ἐπὶ τὰ
σφραγίσαντες καλῶς ἐπὶ πρᾶκτος αὐτῶν, καὶ
τὸ μεταρχμοῖν ὅσον αἱ τε κήμηλοι

ἔκταν

Ἐ Καππαδόκας, ἔ τὴν ἄλλω συν-
 οδὸν ἔ ξενῶν, μίχα κεκαργῶς, καὶ
 παροικῶν ἐπὶ ἀνδρῶν ἀπίρους τε
 μάχης καὶ γυρονομίμους ἔ παρπο-
 λεμῶντων. οἱ δ' ἐπιδιδόντο ἔ βα-
 ρείας σφῶν τῆς ἐμβολῆς ἡρωδῆς,
 ἥρπον) τέτρες τε καὶ τὸς πυρεζόγ-
 μένους αὐτοῖς ἰππέας τε καὶ κρη-
 φράκτες, οὐ πολλὰ παροσομένους
 Διὰ τὸ ἄρμα τε ἔς δὴ ἔ μάλισται,
 Διὰ τὸ βάριον ὑποφύγειν ἢ ἀνα-
 στήφειν ἔνυχρως ἔ διωκόμενους, κρη-
 λαμβάνον τε καὶ συνήρποντον. καὶ πῦρ
 μὲν ἡ δὲ τὸ λαγὺν ἔ φάλαγγον ἔ
 Μακεδόνα. οὐ δεξιᾶ ἦ, ἢ περ αὐ-
 τὸς ὁ Ἀντοχὸς ἔτάκτο, Διὰ
 κείνας τὸ συντάγμα ἔ Ρωμαίων
 φάλαγγον, ἀπείσασεν ἐπὶ πολὺ
 διώκων. καὶ ἡ φάλαγγ ἡ ἔ Μακε-
 δόνων, τετραγμῆν μὲν ὡς μετ' ἰπ-
 πείων ἐπὶ σπιδ τε ἔ τετραγμῆν, γυ-
 ρομνημῆν δὲ ἔ ἰππέων ἐκατέρω-
 θεν, τὸς μὲν φίλους τὸς ἐπὶ ἔ μετώ-
 πος σφῶν ἔ παρπολεμῶντας, Διὰ
 σῶσαι ἔς αὐτὴν ἐδέξατο, καὶ πάλιν
 συνῆλθε. Δομιπὸς δ' αὐτὸν ἰππεύσει
 πολλοῖς ἔ φίλοις ἔνυχρως, οἷα πλιν-
 θιον πυκνὸν, κυκλώσαντες, ἔτ' ἐκ-
 δραμεῖν ἐπ' ἔρχεσθαι, ἔτε ἐξελίξαι βά-
 ριον ἔτῳ πολὺν, μάλιστα κρητερῶς ἔ-
 κρηκοῦσθαι. καὶ ἡρῶν κούων, αὐτοῖς
 μὲν ταῖς ἐμπέροις ἔδωκε ἔχοντες ἐπὶ
 ἡρῶν, πῶς ἦ πολεμίοις ἐυδελτοῖς ἔ
 ἐπιτυχῶς πανταχόθεν ὄντες. ὁμοῦς ἦ
 πῶς σκεχθῶσαι οὐ τετραγμῆν παρ-
 βαλλόμενοι πυκνῶς, παρὲν καλοῦντο
 Ρωμαῖοις ἔς χεῖρας ἐλθεῖν, ἔ δόξαν
 ἐπιδραμόντων αἰεὶ παρήχον. ἔ μὲν
 πὲρ παρὲν δῶν, πεζοὶ τε καὶ βαρεῖς ὄν-
 τες ἔτῳ ἔ ὅπλων, καὶ τὸς πολεμίους
 ἐπὶ ἰπποῦν ὄραντες μάλιστα ἦ, ἵνα μὴ τὸ ἔ τῶν πυκνῶν ἐκλύσαν. με-
 τατάξαδ' ἡ δὲ ἑτέρως οὐκ ἔφθικον. Ρωμαῖοι δ' αὐτοῖς ἔ παρσπύλαζον μὲν,

num

cos & Cappadocas, ceterosque
 conductitios, clamitans, & ad-
 hortans ut homines inexercita-
 tos & à propugnatoribus deser-
 tos invaderent. paruerunt illi:
 tantoque impetu inveſti ſunt, ut
 & hos & contiguos equites lori-
 catosque in fugam verterent,
 jam antè turbatos conſternatio-
 ne quadrigarum: qui tardante
 gravitate armorum, magna ex
 parte oppreſſi ſunt. Dum in hoc
 cornu proſſigantur Macedones,
 in altero Antiochus legiones per-
 rupit, & effuſe fugientes diu per-
 ſecutus eſt. Interea phalanx Mac-
 cedonica, quæ forma quadrata
 ſatis anguſte inter equites conſti-
 terat, diſcedentibus illis nudata
 utroque latere, levem armatu-
 ram à fronte propugnantem re-
 cepit in medium, ac ruruſus coi-
 vit. Sic conſtipatos quum Do-
 mitius facile circumdedit e-
 quitibus ſuis ac velitibus, & ipſi
 nec impreſſionem facere, nec or-
 dines explicare valerent, valde
 laborabant nihil juvante rei mili-
 taris peritia telis expoſitos undi-
 que. Objece-
 runt tamen irati con-
 denſas ſariſſas ab omni latere,
 provocantes Romanos ad con-
 grediendum cominus, quaſi mox
 impetum in eos facturi: ſed non
 auſi ſunt pedites graviter armati
 hoſtem ex equis pugnantiem la-
 ceſſere, veriti ne phalangem ſol-
 verent: quam aliter inſtruere
 non poterant. Romani verò non
 accedebant propius ad vetera-

num & conglobatum despertatumque militem, sed circumcursando impetebant sagittis & iaculis: quorum nullum in confertis cadebat irritum, illis emissis declinare nequeuntibus. Itaque fessi & inopes consilii pedem referebant minaciter, servatis nihilo secius ordinibus, adeo ut ne tum quidem Romanus instaret cominus, tantumque circumcursando infestaret: donec elephantum Macedonum, quos phalangi intermiscuerant, tumultuando, nec parendo rectoribus, coegerunt eos turbatis ordinibus effuso cursu fugere.

IIIO

Domitius hac parte victor, Antiochi castra expugnare adortus est: qui legiones sibi oppositas usque ad castra ipsarum persequeretur, nimirum eas quoque destitutas equitatu & ferentariis: nullum enim Domitius in cornu hoc addiderat, ratus satis munitum flumine. Sed postquam rex à tribuno castris praefecto cum recenti militum manu occurrente repressus est, & qui modò fugiebant ex accursu suorum concepta audacia in pugnam revertebantur: & jam ipse vertit equum superbus victoria, ut ignarus eorum quae diversa parte acciderant, quum Attalus, Eumenis frater, cum equitatu suo fit obviis. Per hos medios Antiochus evasit contemptim, non magno ab eis accepto incommodo. Ut verò cladem cognovit ex strage suorum, toto

Attalus
Eumenis
frater.

ἐσ' ἐς χεῖρας ἦσαν, δεδοττες ἀνδρῶν ἡσκημένων ἐμπέλειαν τε ἐπικνώπῃ, & δόξησιν. παρθεόντες ἢ ἐσκηνοῦν τε καὶ ἔδδεν ὡς ἀχρεῖον, ὡς ἐν ὀλίγῳ πολλῶν συνίσταται. καὶ εἶχον ἄτε ἐκκλίνας τὰ βαλλόμενα, ἄτε φερούμενοις ἀφίσταναι ὅθεν ἤδη πολλοὶ κείμενοιτες ἐνεδίδουσαν ἰσὺν τ' ἀπορίας, & βάδην ὑπεχώρου σὺν ἀπέλῃ, πῶν ἐνσταθῶς, καὶ ῥ' ὠμυαίοις ἐπιφύσας. ἄτε ἦ τότε σπασπλάζειν αὐτοῖς ἐτάλμην, ἀλλὰ παρθεόντες ἐβλαπτοῦν μίχρη τ' ἐλεφάντων ἐν τῇ Μακεδονίᾳ φάλαγγι συνταραχθέντων τε καὶ οὐκ ὑπακούοντων ἐπὶ τοῖς ἐπιτάγμασι, ὁ κύσμις ὁ τ' φύγῃ συνεχεύει.

Καὶ αὐτῇ μὲν ὁ Δομίτιος ἐμάρτυρ, καὶ ἐπὶ τῷ στρατοπέδῳ τ' Ἀντίοχος ὤκιστος, ἐβιάζετο τὰς ἐν αὐτῷ φυλάσσοντας. ὁ δ' Ἀντίοχος ἐς πολὺ δύνων παρ' ἑς ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος ἐπέταλ' ἑδενὸς ἐσ' ἐκείνοις ἰππῶν, ἢ φίλοι πυρόντες ἐς ἐπικουρίαν, (ὃ γὰρ παρετεταχθ' Δομίτιος, ἡγήμενος ἔδεσσεσθ', ἀφ' ἧς ποταμὸν) μίχρη τ' Ῥωμαίων χάραγμα ἤλθεν. ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ὁ, τε χηλάρχῳ ὁ τ' χάραγμα φύλαξ, ἀκμήσιν τοῖς φύλαξιν ὑπαυλίστας, ἐπέταξ' ὁ ὀρμῆς, καὶ οἱ φεύγοντες τοῖς ἀναμειχθεῖσι διαρροῦντες ἐπεσφύοντο, ἐπὶ νῆς σαβαίως ὁ Ἀντίοχος ὡς ἐπὶ νίκη, ἐδενὸς τ' ἐπὶ θάλασσᾳ πεπυσμένοισι. Ἀ' Πάλλος δ' αὐτὸν ὁ Εὐμμένης ἀδελφὸς ἰππεύσει πολλοῖς ὑπαντιάζει. καὶ τὰς δὲ μὲν ἐμμενῶς ὁ Ἀντίοχος κατεκλίνων διέδραμε, καὶ παρὰ τρεχόντων ἐπὶ τῷ μίχρῳ λυπώωντων σὺν ἐφρόντιζεν ὡς τ' κρατεῖον τῶν ἡτῶν, καὶ τὸ πεδίον αὐτῶν νεκρῶν

[illegible]

campo jacentium, confusis acervatim virorum, equorum, elephantorum cadaveribus, & castra quoque vi capta, continuato cursu media ferme nocte Sardis pervenit: indeque mox Celenas: quam Apameam vocant, petiit: quod filium fugisse audiverat. Insequenti vero die Celenis in Syriam profectus est, relictis ibi ducibus, qui regiones à fuga recolligerent: de pace quoque legatos misit ad consulem, sepelientem corpora suorum, hostium verò spoliantem, & contrahentem captivos. Reperti sunt autem inter cadavera ex Romanis vigintiquatuor equites, & trecenti pedites, quos Antiochus oppresserat: ex Eumenis verò equitibus non plus quindecim. apud hostes desiderata sunt annumeratis captivis circiter quinquaginta millia: vix enim iniri numerus caesorum poterat prae multitudine: elephantum etiam interfecti sunt, exceptis quindecim, qui vivi in potestatem redacti sunt. Post tam illustrem victoriam, multis vix credibilem, qui non putarent fore ut à tanto paucioribus in alieno solo pugnantibus tantam cladem acciperent regii, praefertim veterana Macedonum phalanx, tunc maximè viris frequens, & pro invicta habita: amici Antiochi temeritatem sui regis incusabant, quod bellum adversus Romanos suscepisset: deinde etiam imperitiam, quod simachiam Cherfone sumque unà cum

III
Antiochi
temeritas.

cum armis & apparatu dimississet è manibus, non expectato adventu hostium: quódque Helle-sponto abduxisset praesidia, quæ Romanos à transitu in Asiam facile arcere potuerant: prostremo imprudentiam ejus damnabant, qui robur exercitus coarctando, fecisset inutile, & spem collocasset in miscellanea multitudine novellorum militum, potius quàm in viris longo usu assuetis militiae labori, atque ita obduratis ad summam tum animorum tum corporum fortitudinem.

Dum sic Antiochus differtur rumoribus, Romani jam animosiores quàm antea, nihil sibi putabant arduum, freti tum virtute propria, tum favore numinum: augebat enim opinionem felicitatis eorum, illa reputatio, quòd numero longè impares ultro in alienam terram ingressi, tam multas gentes opulentiamque regiam, tum mercenariorum virtutem & Macedonum gloriam, ipsūque regem latissimè regnantem, cognomine quoque Magnum, una die debellaverint: ipsi etiam fermè in proverbium verterant hanc vocem, Fuit rex Antiochus Magnus. Dum ita Romani sibi placent, ad consulem P. frater, tum primum viæ laboris patiens, venit: & mox legati admissi sunt, petentes scire, quæ imperata pati debeat ut recipiatur in S. P. Q. R. amicitiam. Quibus sic respondit Publius, Antiochi cupiditatem in culpa esse

Proverbium inter milites Romanos.

Respondit Publius ad

συνή μετέντησεν ἐν χειράν, πρὶν ἢ εἰς πείραν ἐλθεῖν τοῖς πολεμίοις, καὶ τὴν ἑ. Ἐκπασιόντου φυλακὴν ἐκλιπόντων, Ῥωμαίων σὺν αὐτῷ ἐμμερῶς ἐλπιδομένην βιάσασθαι τὴν Ἀσίαν. κατεμέμφοιτο δ' αὐτὸς καὶ τὴν τελευτήσαν ἀφροσύνην, ἀλλοτρίαν ἐν ταύτῃ τὸ κρηπῖστον ἔσπευτο ποιηκέναι, καὶ τὴν ἐλπίδα θεμένην ἐν πλῆθει συγκλυθῆναι ἀνδρῶν ἀπολέμων, μάλλον ἢ ἀνδραγαθῶν μελέτων καὶ χρόνον ἐργάτης τε εἶναι πολέμου, & ἐν τοσούτοις πολλῶν τὴν φρόνησιν εἰς εὐτομίαν καὶ θάνατον ὑψημένοις.

Τοιαύτη γὰρ τὰ παρὰ Ἀντίχου λογιζομένη. Ῥωμαίοις δ' ἐπὶ τὸ τὰ φρονήματα, & εἰδὲν ἐπὶ σφίσι καὶ ἡρώτεσσιν εἶναι δυσεργάτας, ὥστε τὴν δόξαν & τὴν ἐπικουρίαν. & ἡ δὲ καὶ εἰς δόξαν εὐτυχίας ἔφερεν, ὅτι γὰρ ὀλίγοι τε πολλῶν, & ἐξ ἐφ' ὧν καὶ ἐν παρρησίᾳ μάχη, & ἐν ἀκαταλείμῳ γῇ, τοσούτοις ἐχθρῶν, καὶ παντοδαπῆς βασιλικῆς, καὶ μυηδοφύρων δόξης, & δόξης Μακεδόνων, & βασιλείας αὐτῶν (μεγίστην τε δόξαν κεκτημένην καὶ ἐπικλησιν Μεγάλῃς), κεκοιτηκότας ἡμέρας μὲν. πολὺ τε σφίσι καὶ τὸ ἐπ' αὐτοῖς, ἐν τοῖς λόγοις, Ἦν βασιλεὺς Ἀντίχου ὁ Μέγας. τοιαύτη γὰρ καὶ Ῥωμαῖοι παρὰ σφῶν ἐμεγαλυνόμενοι. ὁ δ' ὕπαιστος, ἐπὶ αὐτῷ ῥησὶς ὁ ἀδελφεὸς Πύππλου, ἦλθεν δὴ τὴν ἑλπίαν, ἔχοντα μὲν πρὸς τοὺς Ἀντίχου πρῶτον. αὐτὸς δὲ καὶ μετέπειτα ἡρώτεσσιν, ὅτι ποιεῖν ὁ βασιλεὺς Ἀντίχου ἔσται Ῥωμαίοις φίλος. ὁ δὲ Πύππλος αὐτοῖς αὖτε, „ ἀπεκρίνατο, Ἀντίχου μὲν αὐτῶν „ Ἀντίχου πλεονεξίας Ἀντίχου & τὴν „ καὶ

Αἱ τὴν αὐτῆς διὰ πλεονεξίας]

Scribo διὰ πλεονεξίαν. cujus tam perniciosi

11 καὶ ἡ ᾧ ἀπεπείραν γαστήριον· ὅς
 12 ὄχλῳ μετ' αὐτὴν ἔχον τε καὶ Ρ' α-
 13 μαιῶν αὐτοὺς ἐκόντων ἔρχη· Πτο-
 14 λεμαίε· συρφετός· ἰδίῳ καὶ Ρ' α-
 15 μαιῶν φίλος Συρίων τῶν κοίλων·
 16 ἀφείλετο, ἔς τιν' Εὐρώπῳ·
 17 ἐδὲν αὐτῷ ἀπεσῆκευσαν ἐμπα-
 18 λών, Θράκη· κατεπείετο, ἡ
 19 Χερρόνησον ἀνέχετο, ἡ Δυσμα-
 20 χὲν ἤρπεν· ἐς τὴν Ε' πλάδα
 21 δελτῶν, ἐδουλότο τὰς Ε' ἡλικίας,
 22 ὑπὸ Παρμῆων ἄρπ' αὐτονομους
 23 ἀφαιρούς, μίχελ· ὡς Θερμο-
 24 πύλας ἡτήθη· μίχλη· ἡ φυ-
 25 λή, εἰς ὡς ἐλῆγε τ' ἡλεονεξίας,
 26 ἄλλα καὶ τῇ θαλάττῃ πολλὰ κίς ἐ-
 27 λατῶντες ἀπὸν μ', ἄρπ' τ' Ελ-
 28 λήσασαν· ἡμῶν πεπερασμένη, ἐδὲν
 29 θη· ἀπὸ τ' ὑπερσφίαν τὰ ἀσπερ-
 30 νόμῳ ὑπερέδε, ἔρρα· δύμα· αἰ-
 31 δίς ἡμὸς παρεσκόμην ἀπὸν
 32 ἐφ' ἡμὸς σωματικῶν ἐπὶ μὲν, βί-
 33 ζομένη· εἰς πᾶσαν ἐλθεῖν τίς ἀ-
 34 μένει· μίχελ· συνωλέχη· μετ' α-
 35 λῶ κακῶ· ἡ καὶ δὲ εἰκὸς μ' ἡ
 36 αὐτῷ μέγιστον τὴν ζημίαν ἐπι-
 37 θέναι, βισομένην πολλὰ κίς·
 38 Ρ' αμῆν· εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἀλ-
 39 temus ei graviorem multam in di-

quòd hoc quoque bellum exortum sit, qui quum haberet non invitis Romanis amplissimum imperium, eo non contentus, Ptolemæum, cognatum suum, amicum P. R. Cœlesyriæ possessione dejecerit, Europam nil ad se attinentem invaserit, Thraciam subjugaverit, Chersonesoque munita condiderit Lysimachiam: in Græciam deinde traductis copiis, Græcos nuper à pop. Rom. libertate donatos, in servitutem vindicare non desierit: donec ad Thermopylas prælio victus sit: fugatum deinde, ne tunc quidem cupiditate modum imposuisset, sed navalibus etiam præliis aliquot victum, non antè pacem petiisse quàm traductis in Asiam Romanis copiis, conditiones deinde superbe rejectas, rursumque magno apparatu contractum ingentem exercitum, ut cum præstantioribus contenderet, donec in magnam cladem incideret. Sed nos, inquit, quamvis merito possidere, toties rebelli, felicitate tamen

nificio vitii & statim pōst mentionem facit. Fuisse autem non solum ple-
risque principibus perniciosum ac modò non extiale hoc *πλεονεξίας* vitium,
sed quibuldam etiam rebuspublicis, ex hoc ipso scriptore, sicut & ex aliis
nonnullis, discimus. Nominatim verò Atheniensis reipubl. fuisse illud perni-
ciosum docet apud eum Senforinus, in quadam oratione, initio paginae 51.
οὐ γὰρ ἂν ἐπέστησεν οἱ πλεονεξίας περὶ τοῦ ἀπὸ τοῦ ἀπαιτοῦ εὐαρεθεῖν αὐτοῦ. Obijci-
tur verò & Romanis *πλεονεξία*, pag. 180. (sicut *φιλονερέεια* pag. 208) ad
hanc autem *πλεονεξίαν* pertinet quod ab eodem historico & ab aliis scribitur,
ac quod, et ipsum, bellica experientia verum esse clamat, *Πολλοὶ πλεονεξίαν
ὀρεσθῆναι, καὶ τὸ ἐντα ἀπαθῆναι.*

βισυαυτῶν τοῦ καὶ τοῦ Ρωμαίου εἰς χεῖρας ἰδέναι. Libentius legerem *Ρω-
μαίου*: ut sit fensilis, qui *seperumorum Romanos* coegit ad pugnam adversus is-
psum descendere. At Gelenius, à Graecis verbis aliquantum discedens, *το-
ντες rebelli*. Alter autem interpres apertè *Ρωμαίων* non *Ρωμαίους* legit. verit-
ut enim, qui toties nobis insurgere conatus est.

Pacis con-
ditiones
à Romanis
latæ.

tamen insolenter abuti nolumus,
nec alienas calamitates aggrava-
bimus: easdem quas prius con-
ditiones offerimus, paucis adje-
ctis, quæ non minus ad vestram
quàm ad nostram utilitatem ac
securitatem futuram attinent.
Europa abstinet, Asiâque omni
quæ cis Taurum est, decedite,
juxta præscribendos terminos:
elephantos quotquot habetis tradi-
dite, & naves, quotquot imperabi-
mus: in posterum nec elephantos
alios parabitis, nec naves ultra
statutum numerum: obsides xx
ex arbitrio consulis dabitis, & pro
impensis in hoc bellum factis, D
talenta præsentis pecuniæ, &
quum senatus pacem comproba-
verit, MM. D. mille deinde talen-
ta per annos x i r. æquis in sin-
gulos portionibus: captivos quo-
que & transfugas omnes reddite,
& Eumeni reliquum ex eo quod
patri debitum est. Hæc si Antio-

„ καὶ εἴ ἤμιν ἀρχιμέλωται ἐκ ἀντήκρου πάντα, καὶ Ἐνδρῆς ὅσα λοι-
„ πὰ τῆς αἰῆς Ἀπῆλοι τῇ Ἐνδρῆς πειτέρῃ συνθήκης ἔχει. Ἐν-
πῇ

ἀλλ' ἐκ ὑβρίζου τῆς ὑπερβίας. Scribo ἐν τῆς ὑπερβίας. Facile
autem potuit intercidere hæc vocula ἐν post ὑβρίζου, quod isdem literis
finitur. Dicitur certe ὑβρίζειν cum accus. personæ vel rei, & quidem inter-
jecta nonnunquam præpositione εἰς: at ὑβρίζω cum dativo non memini me
legere. Cæterum cum iis quæ dicit hic Scipio de Romanorum in rebus pro-
speris natura, conveniunt multa quæ per alias orationes sparsa sunt, ac no-
minatim nonnulla quæ habet una ex annotationibus nostris in paginam 49.

πέναντι διέκρινε. Sic etiam pag. 30. non simpliciter πέναντι, sed πέναν-
τι Ἐνδρῆς. (nam ita ibi scripta est hæc vox diphthongo εἰ) quo magis mir-
ror Gelenium hic vocem istam neglexisse. Quod P. Candidum nequaquam
fecisse videmus.

εἴ ἤμιν ἀρχιμέλωται καὶ ἀντομολα πάντα. Alibi dicere solet, ἀρχιμέλωται
& ἀντομολα, ut pag. 30. καὶ ἀρχιμέλωται πάντα, καὶ ἀντομολα. Sic et-
iam in histeria Hispanica, non uno in loco. Nec dubito quin vera hæc sit
lectio.

„ ἐκ ὑβρίζου τῆς ὑπερβίας,
„ εἰς ἐπὶ βαρύνου τοῖς ἐπὶ τῷ Ἀ-
„ τῆς ἡμετέρας. Ἰδὲ δὲ ὅσα καὶ
„ αὐτῶν αὐτῶν αὐτῶν αὐτῶν, μι-
„ κρὸς ἀπὸ αὐτῶν αὐτῶν, ὅσα καὶ
„ ἡμῖν ἐστὶν χρήσιμα, καὶ αὐτῶν λυ-
„ σιπλῆ αὐτῶν τὸ μέλλον ἐς ἀσφύ-
„ λειαν· ἀπὸ τῆς δὲ αὐτῶν τῇ Ἐ-
„ ρωπῆς ὅλης, καὶ Ἀσίας τῶν ἐπὶ
„ πᾶσι τῇ Ταύρου (καὶ τῆς αὐτῶν ὅρα
„ τῇ ἡμετέρας) περιουσίας εἰς ἡ-
„ λείαν αὐτῶν ὅσα καὶ αὐτῶν ὅ-
„ σα αὐτῶν ἐπὶ τῇ ἡμετέρας. ἐς τὴν λοιπὴν
„ ἐλέφαντας καὶ ὅσα ἔχειν, καὶ τῇ
„ ὅσα αὐτῶν ὅσα καὶ αὐτῶν ὅ-
„ ἔχειν ὅσα καὶ αὐτῶν ὅσα καὶ
„ ἐπὶ τῇ ἡμετέρας, καὶ χρήσιμα ἐς τὴν
„ τῇ δὲ τῇ πολέμου διαπάνω δι-
„ αὐτῶν ἡμετέρας, πέναντι Ἐν-
„ δρῆς, αὐτῶν καὶ τῇ ἡμετέρας, πέναντι
„ ὅσα καὶ αὐτῶν τῇ ἡμετέρας, πέναντι
„ ὅσα καὶ αὐτῶν ἐπὶ τῇ ἡμετέρας, πέναντι
„ ὅσα καὶ αὐτῶν ἐπὶ τῇ ἡμετέρας, πέναντι
„ ὅσα καὶ αὐτῶν ἐπὶ τῇ ἡμετέρας, πέναντι
„ ἀναφέρουσι ἐς Ρώμην. Σπύδ-
πῇ

τα Ἀντόχῳ πρόχροντι αἰδώς διδο-
 μῃ εἰρήνην τε καὶ φιλίαν, ὅπως ἡ
 συγκαλιτῶ ἐπιψηφισθῇ. ποσὶ δὲ
 παρῴντων ὁ Σκιπίων, καὶ πάντες ἐ-
 δέχοντο αἱ πρῆσβεις, τὸ τε μέρ-
 οῦσιν τῇ χρημασίᾳ, καὶ τὰ εἰρησιν
 ὁμῶς ἐκομίζετο καὶ ἡ αὐτῶν Ἀν-
 τίοχῳ ὁ νεώτερός τις Ἀντοχῶς. ἐς
 δὲ τὴν Πάριον οἱ τε Σκιπίωνες καὶ
 ὁ Ἀντόχῳ πρῆσβεις ἐπεμπον. καὶ
 ἡ βουλή τοῖς ἐγνωμένοις συνεπι-
 θεντο. καὶ ἐγχεσθῆναι συνθήκας τὰς
 Σκιπίωνος λόγους βεβαιώσαι τε καὶ
 αὐτῶν τῶν ἀρχόντων ἐπιλέγουσιν, καὶ
 βραχὺ αὐτῶν παρτεπλάττωσιν αὐτοῖς.
 ὅραν μὲν Ἀντόχῳ τὸ δόρυ εἶναι δύο
 ἄκρας, Καλυκαδὸν τε καὶ Σαρπε-
 δόνιον, καὶ πᾶσι μὴ παρεπλεῖν Ἀν-
 τίοχῳ ἐπὶ πόλεμον. καὶ δὲ κατε-
 φεραμένους δὲ ἀδελφὰς ἔχειν μύνας, αἷς
 ἐς τὰς ἑκατὸν πόλεμον κατέρ-
 χειν. πολέμου μὲν δὲ, καὶ πλείους
 χρημάτων. μηδὲν οἱ εἰς τὸ Πάριον
 ἐξολεγοῦν, μηδὲ φυγίδας ἐξ αὐ-
 τῶν ὑποδέχεσθαι. καὶ τὰ ὁμῶς διὰ
 τριμῶν ἐναλλάσσειν, χωρὶς γὰρ τῶν
 πατρὸς Ἀντοχῶς. ὥστε συγχεσθῆναι
 μὲν τε καὶ ἐς τὸ Καπυτωλίον ἐς
 δέλτους χαλκίους ἀναδέντες (καὶ καὶ
 τὰς αἰκίας συνθήκας ἀναπείθειν)
 ἐπεμπον ἀντίγραφον Μανίῳ Βέλτω-
 νι, τῷ ἀδελφῷ τῶν Σκιπίων-
 ῶν στρατηγῶν. ὁ δὲ ὤμνυτο τοῖς Ἀν-
 τοχῶς πρῆσβεις αὐτῶν Ἀπίμειον τὸν
 Φρουρίαν, καὶ ὁ Ἀντόχῳ ἐπὶ τῶν
 πρῶτον ἐπὶ Θέρμῳ χαλκίῳ.
 τὸ μὲν δὲ Ἀντόχῳ τῷ Μεγάλῳ
 καὶ τῶν Πάριον πόλεμον τέλει.
 καὶ ἰδὼν καὶ καὶ τὰς ἀδελ-
 φῶν μύνας, διὰ τῶν τὴν ἐς τὸ πᾶν
 δὲ Σκιπίωνος Ἀντόχῳ ἡμε-
 ρίον collatum in Scipionis filium. Nec desuerunt qui reverso

chus sedulo fecerit, pacem ei da-
 mus & amicitiam, quum senatus
 comprobaverit. Omnes has con-
 ditiones legati acceperunt: mox-
 que pars imperatae pecuniae ad-
 vecta est, & adducti obfides, in-
 ter quos erat junior filius An-
 tiochus: legati etiam tum à
 Scipionibus tum à rege Antio-
 cho in urbem missi sunt. Se-
 natus acta comprobavit, & scdus
 ex sententia Scipionis scrip-
 tum est, paucis additis qua
 nondum definita fuerant, ut Terminus
 Antiocho terminus regni duo
 promontoria sint, Calycadnum
 & Sarpedonum: quae belli cau-
 sa ei praternavigare non liceat: Calycad-
 num naves armatas duodecim tan-
 tum habeat ad continendos in
 fide subditos: ad repellendum
 verò bellum possit uti pluribus: ne
 in Romanorum ditione con-
 ducat milites mercenarios, ne-
 ve fugitivos inde recipiat: & ut
 tertio quoque anno mutet ob-
 fides, excepto Antiocho filio. Fœdus
 Hoc fœdus in æs incisum, dedi-
 catum est in Capitolio, ubi solent
 & alia dedicari fœdera. Exemplar
 ejus Manlio Volsoni, successori in Capito-
 Scipionis, transmissum est: is lio dedica-
 tum. Antiochi legatis apud Apameam
 Phrygiae jusjurandum in leges
 Volfo suc-
 fœderis præstitit, sicut Antiochus
 cessor Sci-
 Thermo tribuno, qui hac de cau-
 pionis.
 sa ad illum missus est. Hic fuit fi-
 nis belli inter Antiochum Ma-
 gnum & Romanum populum:
 quod quidam putant non pro-
 cessisse ulterius, propter benefi-
 cium collatum in Scipionis filium. Nec desuerunt qui reverso

Scipioni
dies dicta.

Festo ha-
bitu in ju-
diciū ve-
nit.

Scipioni ea de causa negotium
facerent, die ei dicta a duo-
bus trib. pl. quod largitionibus
corruptus prodidisset utilitatem
publicam. Ille contemptis crimi-
natoribus, quum iudicium inci-
disset in ipsam diem quæ victoriæ
de Carthaginiensibus erat an-
niversaria, solennem pompam
præmisit in Capitolium ut sacra
faceret; ipse iuit in iudicium festo
habitu, non reorum more sordi-
datus ad miserationem captan-
dam, omnib. stupentibus ad ere-
ctum viri animum conscientia
ipso, τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ἡμέρας ἐπὶ ἐπεμνήσθη τὸ βίον ἰαυτῆς, καὶ ἐπι-
τηδεύματα

ἡμέρας καὶ τῆς ἡμέρας ἐπὶ ἐπεμνήσθη τὸ βίον ἰαυτῆς, καὶ ἐπι-
τηδεύματα

καὶ ἐς τὸ δικαστήριον αὐτὸς παρῆλθεν ὅπῃ λαμπροῦ ὀρχήστου ἀντὶ ὀκταεῦ
καὶ ταπεινοῦ ἤ ὑπερδύνατον] Mos erat reorum, ut veste uterentur squalida,
barbam capillumque producerent, eum in finem ut hoc habitu suffragatores
conciliarent, inimicos permulcerent & iudices temperarent. Livius de le-
gatis Ptolemæi & Cleopatras, lib. 44. c. 19. Sordidati, barba & capillo pro-
missi, cum rami oleæ ingressi curiam, procubuerunt, & oratio quam habitus
fuit miserabilior. Idem lib. 6. c. 16. Coniecto in carcerem Manlio, satis constat
magnam partem plebi vestem mutasse, multos mortales capillum ac barbam pro-
mississe, observatamque vestibulo carceris messam turbam. Sisenna apud No-
nium in vaticum: Cum complures menses barba immissa, & tonsio capillo, lu-
gubri vestitu populum vaticum stens una cum liberis circumiret. Suetonius de
Nerone. Varia agitavit, Parthosne an Galbam supplex peteret, an atratus
prodiret in publicum, proque Rostris quanta maxime posset miseratione veniam
prætoriorum precaretur. Vide Agellium, lib. 3. c. 4. Plutarch. in Quæstionib.
Rom. & ex recentioribus Cujacium observ. l. 6. c. 5. & Fornerium rer. quo-
tidian. l. 4. c. 5. Hinc apud Tertullianum caput reatus vovere est comam reo-
rum more promittere. Et apud Senecam detrudere sordes, est reum absol-
vere & liberare. Sed non rei tantum ad movendam iudicum misericordiam
etiam ac squalido habitu induti erant, sed & eorum propinqui atque amici.
Hinc Livius lib. 6. c. 20. Approbantibus cunctis diem Manlio dicunt. quod ubi
est factum, primo commota plebs est, utique postquam sordidatum reum vider-
unt: nec cum eo non modo patrum quemquam, sed ne cognatos quidem aut affi-
nes, postremo ne fratres quidem A. & T. Manlios; quod ad eum diem nunquam
resu venisset, ut in tanto discrimine non & proximi vestem mutarent. Appio
Claudio in vincula ducto, C. Claudium inimicum. Claudiamque omnem gentem
sordidatam fuisse. Simile porro huic Scipionis factum illud P. Rutilii fuit, qui
magis ordinem diffensione, quam ulla culpa sua reus factus, nec obsoleam ve-
stem induit, nec insignia Senatorii deposuit, nec supplices ad genua iudicum ma-
nus tetendit; nec dicit quicquam splendore prætoriorum amorem humilium. Ut
Valerius de eo lib. 6. c. 4. tradit.

τηδύμω & ἔργα πάντα ἐπέζη, καὶ πολέμους ὅσους ἐπολέμησεν ὑπὲρ τῆ πατρίδος· καὶ ἐκείνοι αὐτῶν ὡς ἐπολέμησεν, ὁσάκις τε εὐκρίνησεν. ὡς ἐβλήθη τοῖς ἀκροαμένοις πῇ ἡδονῇ, ἂν τὴν ἱστορίαν τῆ σιμολογίας. ἐπὶ δὲ ποτὲ παρῆλθεν ἐπὶ Καρχηδόνα, ἐξ ὧν ἐς φωνησίαν πῶδε μέλισσε, καὶ ὁρμῆς αὐτῆς τε ἐμπληρῆς καὶ το πολὺν ἐμπλή-
 „ σης, εἶπεν ὅτι, Τῆςδε τῆ ἡμέ-
 „ ρας ἐγὼ πῶδε εὐκρίνησεν, καὶ Καρχη-
 „ δονα ὑμῖν ὁ πολὺ παρῆλθεν, πο-
 „ τὴν τῆς ὑμῖν ἐπιφωτισμένην.
 „ ἀπειμι δὲ δύσαν τῆ ἡμέρας ἐς
 „ τὸ Καπιτώλιον & ὑμῖν ὅτι φι-
 „ λοπολίδες, τῆ θυσίας μοι γιγνο-
 „ μένης ὑπὲρ ὑμῶν, συναψάσθε.
 „ ζῶντι ἔφη, καὶ ἐς τὸ Καπιτώλιον
 „ ἔβη, μηδὲν τῆ δίκης φοβησάμενος. εἶ-
 „ πετο δὲ αὐτῷ τὸ πολὺν καὶ οἱ
 „ πολέμους τῆ δίκης συναψάσθην
 „ βοῇ, καὶ δύσαν ὅμοια ἐπεφώνουν. οἱ
 „ κατήγεροι δὲ ἡπείρουτο, καὶ ἔπε αὐ-
 „ τῶν δίκην αὐτῶν, ὡς αἰτέλεσεν,
 „ ἐτάλμησεν ἐπιγυφίαν, ἔπε μέ-
 „ ψασθαι δημοκρατίας· δυνατώτερον
 „ αὐτῶν τῆ βίον εἰδότες ὑπανόως τε &
 „ Ἀριστοφάνους. ὁ μὲν δὲ Σικυτιῶν ὥδε ἐγ-
 „ κλήμασθαι ἀναξίου τῆ βεβαιωμένην
 „ οἱ κατεφρόνησε· σφωτέρων (ἐμοὶ δο-
 „ κεῖν) Ἀριστοφάνους, καὶ κλοπῆς, &
 „ Σωκράτους, καὶ ὧν ἐνεκλεῖτο·
 „ ἐδὲν εἰπόντων ὑπὸ ἀδελφίας ὁμοίας,
 „ καὶ Σωκράτους εἰπόντων αὐ-
 „ τῶν Πλάτωνα. μεγαλοφρονέστερον δὲ ἄρα
 „ καὶ Ἐπαιμινονδῆ, ὅς ἐσοιωπαίχεται μὲν
 „ αὐτῶν Πελοπίδα καὶ ἑτέρων. ἐξέπε-
 „ ψαν δὲ αὐτοὺς οἱ Θεσσαῖοι, σπα-
 „ ρίσαντες, ἐπιγυφίαν Ἀρκάσι &

fiducia. Orsus autem dicere, nul-
 lam fecit mentionem criminis,
 antea factae vitae studia, resque ge-
 stas pro repub. & tot victorias
 partas memorans, magna tum
 sermonis gravitate, tum volu-
 ptate audientium: postquam au-
 tem ad Carthaginem devictam
 processit oratio, tum maxime
 amplificatione usus, ubi & se-
 ipsum & plebem concitavit:
 Hoc, inquit, die, Quirites, cum
 Carthaginensibus feliciter pu-
 gnavi, quos tantopere formida-
 tis antea: itaque hinc in Capito-
 lium eo sacrificatum: vos quo-
 que quotquot amatis patriam,
 ite mecum, & diis gratias agite.
 His dictis ascendit Capitolium.
 II.4. posthabito iudicio: plebs univer-
 sa secuta est, iudicibus & tum ac-
 clamantibus, & sacrificanti fau-
 sta omnia comprecantibus. Id sa-
 cratum accusatores perplexos con-
 filii reddidit, quum neque revo-
 care auderent in iudicium, neque
 ambitionis aut largitionis accu-
 sare hominem, extra omnem
 suspicionis aleam positum. Sic
 ille egregie contempsit crimen
 in antea factam vitam non compe-
 tens: sapientius, ut mihi videtur,
 quam Aristides, furti reus; & So-
 crates, eorum quae obijcieban-
 tur: qui taciti tulerunt infamiam,
 nisi quod Plato affinxit Socrati
 defensionem qualem libuit. Imò
 majore animo tulit calumniam
 quam Epaminondas, Bæoto-
 rum summus magistratus, cum
 collega Pelopida & quodam alio
 copiis, in auxilium Arcadum &

Aristides.
Socrates.

Epami-
nondas &
Pelopidas
in auxi-

Hos Thebani, attributis cuicque

M 4

Messe- dum &

Messenio-
rum con-
tra Lacedæ-
monios
miffi.

Lex The-
banorum.

Epami-
nondas
reus fa-
ctus.

Epami-
nondas
quid petat
inferibi fe-
pulero.

II5

Messeniorum contra Lacedæmonios miserant, & bello nondum ex animi sententia finito, propter quasdam calumnias revocaverant: at illi successoribus per sex menses noluerunt exercitum tradere, donec pulsus Lacedæmoniorum præfidiis substituerunt Arcadas: idque ex autoritate Epaminondæ, pollicentis hoc factum impune collegis fore. Ubi verò domum reverbos accusatores singillatim aggressi reos agebant capitis, nam capitale erat illorum legibus, per vim retinere imperium exercitus alieno tempore: alii iudicium evaserunt, non tam miseratione flexis iudicibus, quàm culpa in collegam relata, ab ipso Epaminonda præmoniti, attestante tunc illorum sermonibus: qui postremus accersitus, Fateor, inquit, me ultra præfinitum legibus tempus retinuisse imperium, & collegas meos quos absolvistis coëgisse ut ineam legitimam deprecor, unum pro præteritis meritis postulo, ut meo sepulcro inscribatur: Hic situs est, qui parta in Leuctris victoria, cives suos, quib. antea vel pilei Laconici erant terribiles, duxit sub ipsa Spartæ moenia: hunc patria multavit capite, quod minus legum rationem habuerit quàm utilitatis publicæ. His dictis è suggesto descendit, corpus offerens siquis vellet eum ducere: iudices verò exprobratione tacti, & defensionis genus

Μεσσηνίους, πολέμους ἑαυτοῖς ὑπὸ Λακωνίων. ἔπειτα δ' ὅτι ἐπινέουσι ἐργασαμένους, ἐπὶ Διελβολῆς μετῴλουσι· οἱ δὲ τοῖς Διελβολοῖς σφῶν τῶν δὲ ξηλῶν ἐπὶ μῶνας ἕξ ἔμεινεν, ἕως τὰ Λακεδαιμονίων φρουρά κηδεύον, καὶ ἐπέστησαν αὐτοῖς ἑπτακῶν τ' Ἀρκάδων· Ἐπαμινώδου τὰς συστάσεις εἰς τὰ τοιαῦτα ἀναγκάζοντάς τε, καὶ ἀποδεδχομένους τὸ ἔργον αὐτοῖς ἀξίωμα ἰσοδυναμῶν. ἐπὶ δ' αὐτοῖς ἐπαυελθόντες οἱ κηδεύοντες κηδεῖν ἔνα διώκοντες ἐπιμένοντο θανάτου (θανάτου γὰρ ὁ νόμος ἐξήκειν γὰρ τ' ἐν βίᾳ δὲ ξηλῶν ἀρξάναι ἀλλοτρίων) οἱ μὲν ἑτεροὶ διεφύγον, αἰκτῶ τε χροῖσθαι καὶ λόγους πλείους, ὁ δὲ τῶν αὐτῶν ἐς τ' Ἐπαμινώδων ἀναφέροντες αὐτοὺς, ἔτι λέγοντες ὑποδείκνυν αὐτοῖς καὶ λέγουσιν ἐπιμνηστυχεῖν· ὁ δὲ κεραιόρῳ τε λέγει· Οὐ μέγα γὰρ, ἔφη, πυνθάνομαι ἀρετῇ τῶν τ' ἄλλων, ὅς ἐστιν ἀπελύσεται νῦν, ἔγωγε στυγερῶς καὶ ἐπαινεῖμαι τὸ θάνατον, παρενομήσας. αὐτῷ δ' ἔμψος ἀντὶ τ' αὐτοῖς ἐπὶ μῶνας μεί, καὶ τὸν πάγον ἐπιγυγῆναι, Οὐ σὺ ἐστὶν ὁ ἀπὸ Λεῦκτρον νικῶν, καὶ τῶν πατέρων τὰς ἐχθρὰς ἐχ' ὑπομίνεσθαι, ἐστὶν ἄν τις ξένος ἔχῃ Λακωνικὸν πῖλον, ἐπὶ τῶν Σπαρτίων αὐτῶν πατρῶν. οὗτος ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀνέστη, παρενομήσας τὴν συμφορὰν τῆς πατρίδος. ταῦτ' εἰπὼν κατέβη τε τ' ὀφθαλμοῖς, καὶ παρεδίδετο τὸ σῶμα τοῖς ἐδύλοντο ἀπαγαγεῖν. οἱ δὲ καὶ τὸν τῶν δειδότες λόγους, καὶ θάνατον τ' ἀπολογίας, καὶ αὐτοῖς τ' ἀνδρῶν

ἀπέλα-

ἀπολογεμένης, πᾶς ψήφους ἐχ' ὑποψήφους λαοῖν, ἐξεδραμον ἐν τῷ δικαστηρίῳ. πᾶς δὲ πᾶς ὡς ἐδέχοντο συγχέρον ἐχ'.

Μάντιος ὁ δὲ Σικανίωνος Διδόχοιο τῷ ἀφαιμαρτίσσαν Ἀντίοχον γλῶσσι ἐπὶ καλῶς, ἐν Γαλατῶν τῷ Ἀντίοχῳ συμμάχουσαν Τολισβοῖας, ἀναφυγοντας ἐς τὸ Μύσιον Ὀλύμπιον, ἐπιμάχων τῷ ὄρει ἐπιβάς, ἐπέβητο φεύγοντας· ἕως ἡκτένης ἐκτεκμήριον ὅσους ἐβλάθισεν αὐτῷ Διδόχῳ τὸ πλῆθος σὺν ἡρώτο· ἀρχαλῶντας δὲ ἔλαβεν ἐς τετρακισμυριάς· ὧν τὰ μὲν ὅπλα κατέκαυσεν, τὰ δὲ σώμαθ' (ὅς δὲ νεκρῶν) τοσούτῳ πλῆθος ἐν πολέμοις ἀφαιμαρτίσσαν) τοῖς ἑγρὺς βαρβαροῖς ὑπέδωκεν. ἐν τῷ Τεκτοσάγοις τε ἐν Τροάδοις ἐκινδυνώσας μὲν ἐξ ἐνέδρας, ἐν Φουρῶν ἐπαινετῶν δὲ ἐς ἀντιόχουνας τε καὶ βασιλεύοντες ὑπὸ πλῆθος, ἀφαιμάχοντες τὰς ψυχὰς αὐτοῖς, ἐν ἀντιόχῳ ἐκείνῳ ἐκινδυνώσαν, μὴτε σπῆρας πλεονέμους μὴτε πλεονάζοντας. ἐδεῖτο δὲ βέλους ἀντιόχῳ, Διδόχῳ τὴν πυκνότητι τῷ πολέμοι, ἐκτενὲς ἐς ἐκτεκμήριον, ἐν δὲ τῷ τῷ λαοῦ ὑπὲρ Ἀλὺν ποταμῶν. Αἰμαρτίσας δὲ, τῷ Καππαδοκῶν βασιλεῖ, ἐν τῷ συμμάχῳ πύμψαντο Ἀντίοχον, διδοῦναι τὴν καὶ δεσπόσαν, καὶ ἀρχαῖα πύμψαντα πύμψαντο ἐπὶ τῇ δεήσει, τὴν χάσαν σὺν ἐπιδραμον, ἀλλ' ἐς τὸ ἑλπίσσαν ἀποτοῖν ἐπαινήσας, σὺν γὰρ τε πολλὰ καὶ χεῖρασιν ἀπείρους, καὶ λίαν βαρυπῆχ' ἐν τραπὶ κατεγόμεν. τὸ δὲ ἐντενὲς ἀλόγως πύμψαν, ὡς δὲ πύμψαν, πύμψαν μὲν ὑπερῶς, ἐπὶ τὸ βαρύνον ἐν ἐπὶ γὰρ

veriti, ne calculis quidem postulatis, proripuerunt sese è pratorio. Verum ista quisque ut libuerit conferat.

Ceterum Manlius Scipionis successor, dum ademptas Antiocho terras obit & ordinat, Tolistobogios, quæ civitas Gallogræcorum sociorum regis erat, in Olympium Mysiæ montem refugos, laboriose securus profligavit, cædens & agens in prærupta, tanta gentis clade, ut cadaverum numerus præ multitudine iniri non potuerit: capta sunt etiam ex eis x l m, quorum arma cremavit: corpora, quia tam multa in bello circumducere non poterat,

Tolistobogiorum clades ingens.

Tectosagorum & Troæcorum.

finitimis barbaris divendidit: Tectosagos verò & Trocos ex infidiis adortos vix evasit: sed paulo post eosdem cubantes aggressus & confertos præ multitudine, circumdatos velutibus, ut missilibus oppugnarentur eminus, nullo telo cadente sine vulnere, tanta clade affecti, ut amissis octo millibus reliqui pellerentur ultra Halym fluvium. Quumque Ariarathes, Cappadocum rex, ipse quoque Antiochi socius, belli metu veniam petens, e cæcinita misisset, à terris ejus abstinuit: & ad Hellepontum retro se vertit cum gaza multa, infinita pecunia, præda gravissima, exercitu impedito sarcinis. De cetero, valde imprudenter Asio tempore navigare contempsit, ne gravitatem quidem impedimentorum reputans: præsertim quum exercitus

Halys fluvius.

citus non esset durandus laboribus itineris: quippe non ad bellum tendens, sed domum cum spoliis repetens: maluitque per Thraciæ longam, angustam difficilémque viam ducere æstate fervida: nec Philippo præmonito ut occurrens è Macedonia, se deduceret, nec exercitu in partes diviso ut expeditius incederet, & si quid opus esset, ad manus haberet: nec impedimentis distributis per centurias, quo facilius custodirentur, sed omnibus ire iussis uno longo agmine, impedimentis medium tenentibus: quibus nec primi nec novissimi propter viæ longitudinem ac angustiam poterant succurrere. Quapropter Thracibus undique

Manii im-
prudencia.

coortis in latera, magnam partem & prædæ & publicæ pecuniæ & militum perdidit: reliquis Macedonia fuit refugio: unde maximè apparuit quantum Philippus Scipionibus deducendo profuerit, & quantum Chersoneso deferta peccaverit Antiochus. Manius verò traductis è Macedonia in Thessaliam, & inde in Epirum, copiis, trajecit Brundisium: dimissisque militibus reliquis, Romam rediit.

At Rhodii cum Eumene rege Pergami multum sibi placebant ob res contra Antiochum pro P. R. gestas feliciter, quorum alteri legatos in urbem miserunt, alter ipse profectus est. Senatus Rhodiis donavit Lyciam & Cariam: quas non multo post eis abstulit, quasi propensioribus in partes

Lycia &
Caria Rhodiis data,
mox sublata.

γούμῳ Διὰ ποταμὸν ἢ γυμνάζειν ὁδοιποροῦν ἐπὶ τῷ στρατῷ, ὅσην ἐς πόλεμον ὀρῶντα, ἀλλ' ἐς οἰκίαν μὴ λαφύρων ἐπιγινώσκει. Διὰ δὲ Θρακίης ὁδοῦ σελύει & μακρῶς & δυσβατόν ὁδόν, πόντος ὥρῃ, οὗτ' ἐς Μακεδονίαν Φίλιππον ἀσπετιστάλας ἀπαντᾷ, ἵνα παραπέμψῃ αὐτὸν ἄτε τὸ στρατὸν ἐς μέρη πολλὰ διελών, ἵνα κρυφότερον βαδίζῃ, καὶ τὰ χεῖρσιμα ἐνμαρτέσθω· καὶ ἄτε τὰ σκαλοφόρια συνωπύσας ἐς λόγους ὁρῶντες, ἵνα εὐφυλακτότερον ἦ· ἀλλ' ἀστράως ἡ γὰρ ἀπάντας ἐς μὴν πολὺν, καὶ τὰ σκαλοφόρια εἶχεν ὡς μέση, μήτε τὸ ἀσθενὲν διωκόμενον αὐτοῖς ἐπικουρεῖν, μήτε τὸ ὀπίσθεν, ἔξωθεν, Διὰ μὲν καὶ ὁμοῦ καὶ σενίτηται τὸ ὁδοῦ ὅθεν αὐτῷ πανταχόθεν ἐς τὰ πλάγια τῷ Θρακῶν ἐπικειμένῳ, πολὺ μέρθ' ἀπώλεσε τὸ τε λείας & τὸ δημῶν χρημάτων, καὶ αὐτὴ δὲ τὸ στρατὸν μὴ δὲ τὸ ἀπολοῖσθαι ἐς Μακεδονίαν διεσπάρθη. ὃ δὲ καὶ μάλιστα ἐγένετο κραταφάνες, ὅσον ὤνῃσι περὶ ἀπὸ τῆς Σικυωνίας ὁ Φίλιππος, καὶ ὅσον ἤμαρτεν Ἀντίοχον ἐκλιπὼν τὴν Σερρόνησον. Οὗ δὲ Μανίου, ἐκ τε Μακεδονίας ἐς Θεσσαλίαν διελθὼν, & ὡς Θεσσαλίας ἐς Ἡπείρου, ἐς Βρεντήσιον ἐπέρχεται, καὶ τὴν λοιπὴν στρατὸν ἐς τὰ οἰκίαι Διὰ φέας, ἐπιπύκειν ἐς Ρώμην.

Ρόδιοι δὲ καὶ Εὐρυδῆς ὁ Περργάμης βασιλεὺς, μέγα φρονούμενός ἐστι τῇ κατ' Ἀποχῆς συμμαχίᾳ, Εὐρυδῆς μὲν ἐς Ρώμην ἐπέλετο, Ρόδιοι δὲ πρέσβεις ἐπέμπεον. ἡ δὲ βασιλὴ Ρόδιοις μὲν ἐδωκε Λυκίας τε & Καρίας, ὅς ἐ πολλὸν ὕστερον ἀπέχεσθαι αὐτῶν, ὡς

Περργάμης

Περσεὶ τῷ Μακεδονί μῦλλον ἢ σφί-
σι πολέμοισι τῷ Περσεὶ παρθε-
νῶν γυναικῶν. Εὐρυεὶ δὲ πα-
ρίσχον ὅσαι λοιπὰ ἀφῆλυντο τῷ Αν-
τίοχῳ, χωρὶς Εὐκλῶν τῶν αὐ-
τοῖς. τῶν δὲ ὅσοι μὲν Αὔλας τῷ
πατρὶ Εὐρυκτοῦ ἐτέλουν φόρους,
ἐκέλευεν Εὐρυεὶ συμφέρειν ὅ-
σοι δὲ Αντίοχῳ παρθενοῖς ἐτέλουν,
ἀπέλυντο τῷ Φορῶν, καὶ αὐτονομίους
ἀφῆλυν. ὧς μὲν Ρωμαῖοι διε-
τετο τὰ δορυκτῆτα.

Αντίοχος δὲ ὕστερον τῷ Μεγάλῳ
βασιλεὺς τελευτῶντι, γίνεται
Σέλευκος ὁ υἱὸς Ἀλέξανδρου, ὃς τῷ
ἀδελφῶν ὅδε Αντίοχῳ ἐξέλυσε τῆς
πρὸς Ρωμαῖοις ὁμηρείας, ἀντὶ δὲ τῆς
ἐαυτοῦ πατρὸς Δημήτριον. Αντίοχος
δὲ ἐπανόησεν ὅτι ὁμηρείας, καὶ
ὄντι, ἐπὶ αὐτῷ Ἀδῆνας, ὃς μὲν Σε-
λεύκος ἐξ ἐπιβουλῆς Ἡλιόδωρου πα-
νὸς τῷ αὐτῷ ἀντὶ δολοφονίας. τῷ δὲ
Ἡλιόδωρῳ Εὐρυκτοῦ καὶ Αὔλας ἐς
πῶν δόχῳ βιαζομένων ἐκβάλλεσσι,
καὶ τῷ Αντίοχῳ ἐς αὐτὴν κατέργουσι,
ἐταρξάμενοι τῷ ἀνδρῶν. διὰ τὸ π-
νὸν παρθενοῦσιν ἡδὴ καὶ οἶδε
Ρωμαῖοις ὑπεσέλειποντο. ἔτα μὲν
Αντίοχος ὁ Αντίοχος τῷ Μεγάλῳ
Συρίας ἐπεκράτησεν ὅτῳ αὐτῷ τῷ
Σύρων ἐπὶ αὐτῶν ὡς Ἐπιφανὴς, ὅτι
τῆς δόχῳ ἀρπαζομένης πρὸς ἀλλο-
τρίων, βασιλεὺς οὐκ ἔστιν ἀφῆλ-
σιν, ἀλλὰ φίλων καὶ συμμη-
χῶν Εὐρυκτοῦ, Συρίας ὃς αὐτῷ
αὐτῷ ἐδῶν ἐγκρατῶς ἦρχε, πα-
τρίαν μὲν ἔχων Βαβυλῶνι Τίμαρ-
χον, ἐπὶ δὲ τῆς παρθενοῖς Ἡρα-
κλείδῳ, ἀδελφῶν μὲν ἀλλήλων, ἀμ-
φὼ δὲ αὐτῷ γυναικῶν περικύβη. ἐ-
σπείδοντο δὲ καὶ ἐπὶ Ἀρταξίαν τῷ Ἀρ-
habuerat. Expeditionem etiam

Persei Macedonis, hostis Rom. Perseus
populi. Eumeni verò attribue-
runt quicquid Antiocho ademe-
rant, exceptis Græcis in Asia civi-
tatibus: quarum quotquot Atta-
lo patri Eumenis tributariae fue-
rant, iussæ sunt tributa Eumeni
reddere: à quibus autem Antio-
chus solebat exigere: immunes
posthac permixtæ sunt vivere suis
legibus. Atque hoc modo ter-
ras bello partas S. P. Q. R. dis-
posuit.

Postea verò Antiocho Magno
defuncto in regnum successit Se-
leucus filius, qui fratrem Antio-
chum obsidem à Romanis rece-
pit, dato in ejus vicem suo filio
Demetrio. Pervenerat jam Athe-
nas Antiochus, quum Seleucus
insidiis Heliodori cuiusdam pur-
purati oppressus est: ipsum He-
liodorum regni affectatorem ex-
pulerunt Eumenes & Attalus,
deducto in possessionem ejus An-
tiocho: ut amicum sibi redderent
hoc beneficio: jam enim ob qua-

Provinciae
Eumeni
data à
pop. Rom.

Seleucus
insidiis He-
liodori op-
pressus.
Antiochus
in regnum
ab Eume-
ne & At-
talo dedu-
ctus.

117

dam offensusiunculas etiam hi Ro-
manos suspectos habebant. At-
que ita Antiochus, Antiochi Ma-
gni filius, Syria potitus est: quem
Syri cognominarunt Illustrem,
quod alienis, regnum usurpan-
tibus, ipse avitæ ditionis assertor
exortus suis illuxerit. Is inita cum
Eumene societate & amicitia,
possidebat Syriam, gentisque fi-
nitimas, quum satrapam Baby-
loni præfecisset Timarchum, æ-
rario verò Heraclidem, duos
fratres, quos ambros in deliciis
suscepit contra Artaxiam, regem

Illustres
cognomi-
natus.

Arme-

Expediit
Antiochi
contra Ar-
taxiam Ar-
meniorum
regem.
Antiochus
moritur.
Antiochus
Eupator,
filius.
Lyfias.
Senatus
Rom. An-
tiochi
morte
gaudet.

Deme-
trium ob-
fidem non
vult in re-
gnum de-
ducere.

Legati in
Syriam
missi.
Triste spe-
ctaculum
à legatis
exhibi-
tum.

Cn. Octa-
vius à Le-
ptine con-
fossus.

Arm eniorum : quo capto mor-
tuus est, relicto novem annorum
filio Antiocho, cui Syri cognom-
en addiderunt Eupatori, pro-
pter patris virtutem : ejus pueri
educator fuit Lyfias. Senatus ve-
ro latus audiit, Antiochum, qui
paucis annis generose regnarat,
tam citò mortuum : attamen De-
metrium, Seleuci filium, Antio-
chi Illustris fratrem, nepotem
Magni Antiochi, confobrinum
hujus pueri, adhuc in urbe obfi-
dem, ingressum jam annum vi-
gesimum tertium, quamvis ro-
gantem & dicentem se propio-
rem heredem, noluit in regnum
deducere, existimans conduci-
bilibus sibi, regi Syriam à pucro
quam à viro. quumque audisset
multos elephantos esse in Syria,
& naves aliquot supra definitum
Antiocho numerum, legati mis-
si sunt qui elephantos interfice-
rent, & naves exurerent. Hoc
spectaculum miserabile visum
est, occidi mansuetas & raras be-
luas, & naves concremari. id non
ferens quidam Leptines, qui tum
erat Laodiceæ, Cn. Octavium
legationis principem, dum un-
gitur in gymnasio confodit,
quem Lyfias sepeliit.

Tum Demetrius rursus pa-
tres adit, rogans ut saltem ob-
ses esse desineret : quandoqui-
dem permutatus sit Antiocho,
qui tum defunctus erat, & quum
ne hoc quidem impetraret, clam
aufugit navigio, exceptusque à
Syris magna gratulatione, re-
gnum adeptus est. Lyfia primum

ῥώριον βασιλέα. ἑαυτὸν ἐλὼν ἐπι-
λούμενον, εὐάετος παῖδον δόπλι-
πὼν Ἀντίοχον, ὃν ἀσπασθήσεται ὀνο-
μα. Εὐπατορ οἱ Σύριοι, ἀφ' οὗ τῆν
ἑ πατρὸς ἀρετῶν, καὶ τὸ παῖδον
ἔπεφε Λυσίας. ἡ δὲ συγκλητὸς
ἡδὲ φανέντος αὐτοῦ ὀλίγω ἔτι Ἀντί-
οχου ἡλικίᾳ, καὶ ταχέως δόπλιον
τοῦ Δημήτριον τε, καὶ Σελεύκου
ῥῳ ἦσαν, Ἀντίοχος δὲ ἔτι Εὐπατορὸς
ἀδελφοῦτος, ἡνὸν δὲ Μεγάλου
Ἀντίοχου, ἀνεψιὸν ὄντα πᾶσι τοῖς
παῖδιν, ὁμολογούτα ἔτι αὐτῇ τῇ
μῇ, ἑ ἔτι ἄρματα τέλειον ἐπὶ
τοῖς ἐκείνῃ, ἐς τὴν βασιλείαν κα-
ταχέτω παρὰ τὴν αὐτοῦ, ὡς αὐ-
τῷ ῥῳ ἀσπασθήσεται, καὶ κατῆ-
ραν, καὶ συμφέρειν σφίσιν ἡγεμόνας
τελειότερον ἔρχεν Σύρον ἀπὸ πα-
τρός ἀτελέως. πωλετητοὶ οἱ αὐτοῦ
Σύριοι πρῶτον τὸ ἐλεφάντων ἐκείνῃ,
ἑ καὶς πλείονας τὸ ἀρσενικὸν Ἀν-
τιόχῳ, πλείονας ἐπιπλέον, οἱ τὸς
ἐλεφάντας συγκεῖναι ἐμελλόν, καὶ
τοῖς ναῦς ἀφ' οὗ τῆς οἰκτρῆς δὲ
ὁψις ἡ ἀναγκασμένη ἡλικίαν ἡγέρων
τε ἑ ἀπαιτῶν, καὶ τῶν κατεμπε-
πλεγμένων. καὶ τις αὐτοῦ Λαοδικεῖας
Λεπτίνης, τὴν ὅψιν οὐκ ἐνεγκών,
Γνώμῃ Οὐκατῶν τὸ πᾶσι τῶν πεί-
σων ἡγεμόνα, ἀλλ' ἀφ' οὗ τῆς γυ-
μνασίου, διεκρήσας. καὶ τὸ ῥῳ Οὐ-
κατῶν ἔταπτεν ὁ Λυσίας.

Δημήτριος δὲ αὐτῷ ἐς τὴν εὐ-
κλήτων ἐπέλθων, ἐξήκει τὸ γαῖον ὁ-
μολογῶν μὲν δόπλιον, ὡς Ἀν-
τιόχῳ ῥῳ ἀντιόδοις, Ἀντιόχῳ οἱ
δόπλιον τοῦ. ἐπὶ οἱ οὐκ ἐτύχων
νεν ἀδὲ τῶν, λαθὼν ἐξέπλυνε
καὶ δεξαμένη αὐτὸν ἀσπασθῆς τὸ
ῥῳ ἦρχε, τὸν τε Λυσίαν ἑ τὸ πα-
ῖον

δὸν ἐπ' αὐτῷ Διοφάντης· καὶ Ἡ-
ρακλείδην ἐκπελῶν, καὶ Τίμαρχον
ἐπανιστάμενον ἀνελών, καὶ πάλιν πο-
νηρὸς τῷ Βαβυλωνίῳ ἡγεμέμον· ἐφ'
ὃ καὶ Σωτήρ, δρεμάμενος τῷ Βαβυ-
λωνίῳ, ἀναμειβόμενος· καὶ τῷ Βαβυ-
λονίῳ δὲ τῷ δόχῳ ὁ Δημήτριος, σέ-
φανος τῷ Περσέϊ· οἱ δὲ χρυσῶν μυ-
ρίαν, καὶ ἀργύρου τῷ ποτὶ περὶ
αὐτοῖς ἀμειβόμενος, ἐπέμψας, καὶ Λε-
πτινῷ τῷ ἀνδροφόνῳ Ὀκταβίου· οἱ
δὲ τῷ πρὸς σέφανον ἐδέχοντο, Λεπτι-
νῷ δὲ σὺν ἑταίρῳ, ὡς δὴ τὴν τῶν
ἐγγλεῖται τοῖς Σύροις παραδιδόμε-
νοι.

Δημήτριος δὲ, καὶ ἐν τῷ Καπ-
παδοκῶν ἀρχῆς Ἀεμιανόν· οὐδὲν
λὼν, Ὀλοφέρνην ἐπὶ χηλοῖς παλιν-
τοῖς ἀντ' αὐτοῦ κατήσχευε, ἀνδελ-
φὸν ἐν αὐτῷ δουλεύοντα Ἀεμιανόν· καὶ
τῷ Ἀεμιανόντι ἐδόκεν μὲν, ὡς ἀδελφῆς,
Ἀεμιανόντι καὶ Ὀλοφέρνην βασι-
λεύοντι· οὐδὲν ἐκπεσόντων δὲ τῶν
δε, καὶ Ἀεμιανόντι μετ' αὐτοῖς
καὶ πολλοὺς ὑπεροὺς Μιθριδάτης· καὶ
Πονηροῦ βασιλέως, ὁ Μιθριδά-
της πολέμου ἐπὶ ταῦτά τε καὶ ἐφ'
ἐπεί τοις ἡρώεσσιν οὐκ ἐπὶ ταῖς
ταῖς τε καὶ πολυτελείαις ἐδίδου
πολλοὺς ἡλιόμοι· καὶ περὶ ταῖς
ἐς τὴν μέγιστον ποσὶν οὐκ ἐν
οἷς πολλὰ μὲν ἀρχαῖα Σύροις ἐν τῷ
βασιλείῳ ἡρώεσσιν ἐν τῷ ποτὶ περὶ
ἐπὶ ταῖς βασιλείαις. Παρ-
δυαῖοι τε, καὶ ἀρμενιοὶ δὲ τῷ
Σελευίδῳ ἀρχῆς, Μισσοποταμίαν
ἐς αὐτοῦς παραδίδουσαν, ἢ τοῖς Σε-
λευίδαις ὑπῆκουσαν· καὶ βασιλεὺς
Ἀρμενίας Τιγράνης ὁ Τιγράνου,

interfecto, mox & puero: cje-
ctoque Heraclida, & Timar-
cho, ut rebelle, occiso: qui
alioquin etiam Babylonis prae-
staturam male administraverat.
Lysiae in
quamobrem Soter appellatus est,
orto à Babylonis initio. Confir-
matus deinde in regno Deme-
trius, coronam auream decem-
mille nummum Romam misit, Deme-
gratias agens, quod obfes habi-
tus esset liberaliter, simulque
Leptinem dedit, homicidam Leptines
Octavii. Senatus coronam accepit:
Leptinem vero non, quasi
crimen id commune esset Syris
omnibus.

Ceterum Demetrius, acceptis
mille talentis, pulso Ariarathe,
Holophernem, ejus, ut fereba-
tur, fratrem, in regnum indu-
xit, quamvis Romanis placeret
utrumque fratrem regnare pari-
ter. Sed quum & hi pulsi essent,
& non multo post Ariobarhanes,
arnis Mithridatis, regis Pontici,
Mithridaticum bellum ob hanc
causam & quasdam alias exor-
tum est: magnum, si quod un-
quam, & varium casibus ac con-
tagio multarum gentium, & diu-
turnitate temporis, protractum
in annum quadragesimum. Quo
durante Syrorum regia saepe mu-
tavit dominos, continuata nihil-
ominus stirpis serie. Alibi quo-
que multi motus & mutationes
regnorum acciderunt: & Parthi,
qui jam antè à Seleucidarum fa-
milia defeceant, Mesopota-
miam adiecerunt suis opibus, a-

yulsam à regno Syriæ. Tigranes etiam, Tigranis filius, subjuga-
Tigranes.

tis circumvicinis gentibus, quae prius proprios regulos habuerant, regem regum jam se existimans, Seleucidas infestavit, detrectantes ejus imperium. cujus violentiam quum non posset sustinere Antiochus Pius, Tigranes omnes Ciseuphratensium Syrorum gentes, Aegyptum usque perdomuit: simulque occupavit Ciliciam, & ipsam Seleucidis parere solitam, quibus omnibus Magadates regis sui nomine cum exercitu praefuit per annos XIII. Sed postquam Mithridates à Lucullo victus, ad Tigranem refugit, Magadates eum exercitum in sui regis auxilium abduxit: & interim Antiochus, Pii filius, Syris non invitis in regnum sese insinuavit. Nec Lucullus, qui primus Tigrani bellum intulit, & recens acquisitis terris eum expulit, Syro avitam possessionem invidit. sed Pompejus Luculli successor, debellato Mithridate, Tigranem quidem in Armenia regnare passus est: Antiochum verò, nunquam de P. R. malè meritum, spoliavit regno Syriae, quia facile fuit tanto exercitu regem inermem pratexebatur, videlicet iniquum esse, postquam veteres reges se-

Antiochus
Pius.

II9
Megada-
tes.

Mithrida-
tes debel-
latus.

ἔθνη πᾶς τῆ ἀσισίαν ἰδίῳ δυνά-
σει κράδην ἔλῳ, βασιλεὺς δὲ
τῷδε βασιλείῳ ἡγήτο ἐναι, & τοῖς
Σελευκίδαις ἐπεσφάτευν, & ἡλ-
σιν ὑποκρούειν. ἐκ ὑποστάτος δ'
αὐτὸν Ἀντίοχον τὸν Εὐσείου, ὁ Τι-
γράνης ἦρχε Συρίας τῆς μετ' Εὐ-
φράτην, ὅσα γῆς Συρίαν μέχρι
Αἰγυπίας. ἦρχε δ' ὁμοῦ καὶ Κιλι-
κίας (ὃς γὰρ ἦδε τοῖς Σελευκίδαις
ὑποήκουε). Μαγαδάτην στρατηγὸν
ἐπὶ πάσης ἀπασιν ἐπὶ ἐπὶ περὶ ποταμοῦ
καὶδεῖν. Λευκὸν δ' ὁ Πρωμακίαν
στρατηγὸν Μιθριδάτην διώκοντα,
ἐς τὸν Τίγριον ὑποφύγοντα, ὁ
Μαγαδάτης ἦεν μετ' ὅτι στρατηγὸς Τι-
γράνης βοηθῶν. καὶ ἐν τῷδε πα-
ρεῖδος ἐς τὴν Συρίαν Ἀντίοχος ὁ
Ἀντίοχος τὸν Εὐσείου, ἦρχε τῆς Συ-
ρίαν ἐκόντων. καὶ αὐτὰς Λευκὸν
μετ', ὁ Τίγρινος ποταμὸς πολεμῶ-
ντας, & τὸ ἐπιπλῆξαι γῆς αὐτὸν ἐξ-
λάσας, ὅτε ἐφθόνησεν ἀρχῆς πα-
τρίδος. Πομπηίου δ' ὁ ἐπὶ Λευκὸν
λαὸς Μιθριδάτην ἐξέλατ, Τίγρινος
μετ' Ἀρραβίας συνεχώρησεν ἀρχῆν,
Ἀντίοχον δὲ ἐξέβαλε τῆς Συρίαν ἀρ-
χῆς, ἐδὲν ἐς Πρωμακίαν ἀμεινον-
τα ἔργον μετ', ὅτι καὶ ἔκλεγον αὐ-
τὰς πρὸς αὐτὸν ποτὶς ἀρχῆς ἀ-
νοσῶν ἀφελείας λόγῳ, ὅτι, ὅτι
οππότε: quamvis alia causa

Σελ.

Μαγαδάτην στρατηγὸν ἐπὶ πάσης ἀπασιν ἐπὶ ἐπὶ περὶ ποταμοῦ καὶδεῖν] Seleuci-
darum odia & inimicitiae Syros impulerunt, ut Tigranem Armenium sibi regem
deligerent. Justin. lib. XI. c. 1. Mutuis fratrum odiis & mox filius, ini-
micitii parentum succedentibus, cum inexpiabili bello & reges & regnum Syria
consumatum esset, ad externa populus auxilia concurrat, peregrinosque sibi reges
circumspicere capit. & omnes in Tigranem regem Armenia consensere. Qui ac-
tus in regnum Syriae, per XVIII annos tranquillissimo regno potius est. Ubi ta-
men pro XVII annis, quatuordecim cum nostro legendi sunt.

Σελουκίδας τὸν Τιγράνου ἐπι-
στάντα ἐκ εἰκὸς ἡν ἐπὶ Συρίας ἀρ-
χὴν μείδων, ἢ Ρωμαίους Τιγρά-
νῳ νενικηκότας.

Οὕτω μὲν δὴ Κιλικίας τε ἔστυ-
χας ἡ μέσσην καὶ καίην, καὶ
Φοινίκης, καὶ Παλαιστίνης, καὶ ὅσα
ἄλλα Συρίας διὰ τὴν ἐξουσίαν
αὐτῆς Αἰγύπτου καὶ μέρους Ἰουδαί-
ας ἀνέκειτο, ἀνέκειτο Ῥωμαίοις κα-
τέχον· ἐς τὴν γὰρ ἐπὶ τὸ Ἰουδαίων
ἐπιστάτην ὁ Πομπήϊος ἐξῆλθε καὶ
κατέσχευε, καὶ τὴν βασιλείαν Ἀριστοβού-
λου ἐπέμψεν ἐς Ῥώμην, καὶ τὴν
μερίστην πόλιν Ἱερουσόλυμα καὶ ἀγί-
οτάτην αὐτοῖς κατέσχευεν· ἡ δὲ
καὶ Πτολεμαῖος ὁ πρῶτος Αἰγύ-
πτου βασιλεὺς κατήργηκε· ἔστυ-
χας αὖτις αὐτῆς οἰκισθεῖσαν κατέ-
σχευε, ἔστυχας αὖτις ἐπὶ ἑ-
μῶν. καὶ διὰ τούτων ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων
ἔπαυον ὁ φόρος ἡ συνθήκων βαρύν-
τερος ἢ ἄλλης ἀπειρίας. ἐστὶ καὶ

mel Tigranis armis pulsi fuere
Syria, nunc eam Seleucidis vi-
ctis cedere, potius quàm Roma-
nis victoribus.

Atque ita Cilicia, & tum me-
diterranea, tum cava Syria, Phœ-
nicæque ac Palæstina sine certa-
mine accessit Romano imperio,
cum aliis gentibus Euphratem
inter & Ægyptum sitis. Una Ju-
deorum gens armis subigenda
superfuit, cujus regem Aristobu-
lum victor Pompejus Romanum
miserit, & Hierosolymæ, maximæ
sanctissimæque in ea regione ur-
bis, mœnia diruit, sicut & Ptole-
mæus primus Ægypti rex quon-
dam fecerat: quam & Vespasia-
nus rursum munitam diruit, & jo-
postremum Adrianus, nostro
seculo: quomobrem graviore
sunt Judæis tributa, quæ in singu-
la capita, quam quæ pro censu
confe-

Aristobu-
lus Judæo-
rum rex
captus &
Romanus
missus.

Hierosoly-
ma diruta
à Pompe-
jo.

A Ptole-
mæo.

A Vespas-
iano.

Ab Adria-
no.

καὶ τὴν μερίστην πόλιν Ἱερουσόλυμα καὶ ἀγίασμένην αὐτοῖς κατέσχευεν.]
Hallucinatur Appianus cum dicit Pompejum & Imperatorem Hadrianum
τὰ Ἱερουσόλυμα κατέσχευεν. Pompejus enim ὅν κατέσχευε, sed partem
tantum murorum diruit. Imperator vero Hadrianus deletam, everfam, so-
lo à Tito æquatam, nihil minus quam vestigia urbis retinentem instauravit,
atque Eliam Capitolinam appellavit teste Dione. De Pompejo vero scribit
Orosius lib. vi. c. 6. ejus gesta in Syria, Phœnicæ & Judæa his verbis refe-
rens: Pompejus occisi Mithridatis nuncio accepto Syriam Cælen & Phœnicen bel-
lo aggressus, Ituros primum Arabasque perdimisit, urbemque eorum, quam
Petræam nominant, cepit. Hinc ad Judæos (quibus Aristobulus expulsus fratre
Hyrcano rex præerat) atque ad Hierosolyma urbem eorum Gabinium cum exerci-
tu mittit. Ipse continuo subsequens & à patribus urbe susceptus, sed à plebe mu-
ro templi repulsus, oppugnationem ejus intendit. Id non solum natura loci, ve-
rum etiam ingenti muro, fossæque maxima munitum, cum alia aliis legiones,
dies noctesque succedere sine requie cogeret vix tertio mense expugnavit. Tredecim
ibi millia Judæorum caesa narrantur; cetera multitudo in fidem venit. Pom-
pejus muros civitatis everti, æquarique solo imperavit & cum aliquantos prin-
cipes Judæorum securi percussisset, Hyrcanum sacerdotio restituit, Aristobulum
captivum Romam duxit. Quomodo porro Templum Hierosolymitanum ex-
pugnari Pompejus, narrat Josephus Ant. Jud. lib. xiv. c. 8.

καὶ διὰ τούτων ὅτι Ἰουδαῖοι ἔπαυσαν ὁ φόρος ἡ συνθήκων βαρύν-
της ἀπειρίας.] Judæis in urbe manere ac vivere non licuit, nisi pretio solu-

to,

conferunt: Syri quoque ac Cilices quotannis perfolvunt centesimas. His gentibus Pompejus quæ Seleucidis antè paruerant, partim reges proprios regulosque dedit, sicut & Gallogræcis in Asia: partim confirmavit veteres in suis tetrarchiis, quorum fideli opera bello Mithridatico usus fuerat: nec multo post & hæc in Romanorum ditionem venerunt omnia, suo quæque tempore, maxime sub Cæsare Augusto principe.

Σύροις καὶ Κιλικίῃν ἐτήσιον ἑκατοστὴν ὁ μισθὸν ἀποδίδωσι. Πομπηίου δὲ αὐτῶν τῶνδε ὅτι ἐπὶ τοῖς Σελευκίδαις ἡγεμένων ἐδίων τοῖς ῥῆσι ἐπέστησεν οἰκίστους βασιλείας, ἢ δυναστείας, καὶ τῇ Γαλατικῇ τὴν αὐτοῖς τοῖς δὲ δυνασταῖς ἐξουσίαν τοῖς τετραρχίαις, συμμάχουσιν οἱ καὶ Μιθριδάτου. Ἐκ πολλῶν ὕστερον καὶ τὰς ἀσείηθεν ἐς Ρωμαίους, ἐπὶ Καίσαρος μεγίστου Σεβαστοῦ, καὶ μέγα.

Συρίας

to, quod in capita imperatum erat: cuius tributū meminit Xiphilinus in Vespasiano, ἀπ' ἐκείνου διδραχμὸν ἐτάχθη τοῖς τὰ πάτρια αὐτῶν ἐδὴ ἀσειηλοῦς τοῦ Καπιτωλίου διὰ κατ' ἐταρ ἀποφέρειν. ex eo constitutum est, ut Judei qui patrios ritus servare vellent, didragmum quotannis Jovi Capitolino inferrent. Atque hoc est, quod Appianus φέρον σωματικῶν appellat. Suetonius in Domitiano cap. xii. Præter ceteros Judaicus fiscus acerbissime actus est: ad quem deferbantur qui vel ut professi, Judaicam intra urbem viverent vitam; vel dissimulata origine imposita genti tributa non pendissent. Nempe quod factitatum in artibus sordidis & viticis, ut pretio depono permitteret illarum professio, idem etiam factum in Religione Judaica, ac mos quoque in nostra, quemadmodum declarat Tertullianus in libro De fuga in persecutio: Nescio dolendum an erubescendum sit, cum in matricibus beneficiariorum & curiosum inter tabernarios, & lanios, & fures balnearum, & aleones, & lenones Christiani quoque vectigales continentur. Is est, quem Tranquillus vocat fiscum Judaicum, non tantum adversus Judæos, sed etiam Christianos, quæcumque ratione actum, quemque à duobus hominum generibus pensitatum fuisse indicat; eorum scilicet qui liberam suæ sectæ professionem in urbe redimebant, & eorum, qui dissimulata origine imposita tributa non pendebant. Quod autem Tertullianus queritur Christianos vectigales fuisse, nec melioris conditionis, quam tabernarios, lanios, fures balnearum, aleones ac lenones, profectum ex odio in Christianos, de quo idem Apologetici cap. 2. Christianum hominem omnium scelerum reum, Deorum, imperatorum, legum, morum, natura totius inimicum existimas. Iterumque c. xxxv. & xl. habitos tradit publicos hostes, quos existiment omnis publicæ cladis, omnis popularis incommodi esse causam. Si Tiberis ascendit, si Nilus non ascendit in arva, si cælum stetit, si terra movit, si fames, si lues sitim Christianos ad lenones. Vetus porro malum & multarum Rerum publicarum probrum, pretio vendere honestatem publicam. Sic Athenis πορνικὸν τὸν εἶναι fuit. Et imperatoribus plerisque id genus lucri non ingratum fuisse ex Lampridio in Alexandro Severo & Jctis notum est. Similiter alia quoque artes & sordidæ & seclerate pretio tolerabantur, eratque beneficiariorum principis & curiosorum inquirere atque in matriculas suas referre eos qui tali de causa publico tenerentur. Vide Suetonium in Caligula, cap. 40.

Συρίας ἐν ἐνδύς ὁ Πομπήϊος
 Σκαυρόν, ὅτι ἐν τοῖς πόλεμοις εὐ-
 πρὸς ἡγεμονίαν παμικίαν, ἐπαύειν ἡγε-
 ὄται· καὶ ἡ βουλὴ Φιλίππου τὸν
 Μάρκιον ἐπὶ Σικυῶν, καὶ Μαρκελ-
 λίνον Λέντλον ἐπὶ τῷ Φιλίππῳ,
 ἀμφὶ στρατηγεύς κατ' ἀξίαν.
 ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκστέρῳ διετὴς ἐστί-
 φθη χρόνος, τὴν γὰρ τοῖς ἐνο-
 χλουῦντας Ἀρβόδας ἀμυνόμενος. καὶ
 ταῦτα χρόνῳ ἐς τὸ ἔπτα ἐβλήθητο
 Συρίας στρατηγεῖν τὰ ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἀρ-
 χαντων ἐν ἀσσί, ἵνα ἔχον ἐξουσίαν
 καταλόγῃ τε στρατῶς ἑ καὶ πόλεμου,
 εἰς ὑπὸ τοῦ ἑ καὶ τῶνδε ἐ-
 πίμνηται Γαβίνιος καὶ στρατῶς καὶ
 πόλεμου ὁρίων. καὶ Μιθριδάτης
 μὲν ὁ Παρθυαίων βασιλεὺς, ἐξ-
 λαυνόμορος τὸ δόχῃς ὑπὸ Ὁρῶν
 ἔσθ' ἀδελφοῦ, μετήντη ἐξ Ἀρβόδων
 ἐπὶ Παρθυαίους. Πτολεμαῖος δὲ
 αὐτὸν, ἐνδύς ὡς Αἰγύπτου βασι-
 λεὺς, ἐκπεσὼν καὶ ὅδε τὸ ἀρχῇς, με-
 τίπτεσε χρόνῳ πολλοῖς ἀντὶ Παρ-
 θυαίων ἐπὶ Ἀλεξανδρείας· καὶ κατή-
 γαγε μὲν τὸν Πτολεμαῖον ἐπὶ τὴν
 δόχῃς ὁ Γαβίνιος, Ἀλεξανδρείῃσι
 πολέμησας· ὑπὸ δὲ τὸ τὸ Παρθυαίων
 βουλῇς ἐφύθη, ἐπὶ τῷ αὐτῷ ψη-
 φίσματι ἐς Αἰγύπτου ἐμολύν
 ἐπὶ πόλεμον Παρθυαίους ἀπαισῶν το-
 μιζομένην. καὶ ὅτι τὸ Σιβύλλειον αὐ-
 τοῖς ἀπαγορεύει. ἐπὶ τὴν Γαβίνιον με-
 θύκει Κράσιος ἄρχων Συρίαν, ὅταν
 πολεμῶντι Παρθυαίοις ἡ μεγάλη
 συμφορὰ γένηται· καὶ ἐπὶ Ἀδελφῶν
 Βιδῶν μετὰ Κράσιον στρατηγεῖν
 Συρίας, ἐς τὴν Συρίαν ἐσθ' αὐτὸν
 οἱ Παρθυαῖοι· Σάξαι δὲ καὶ Βιδῶν
 ἡγήμενοι, καὶ πᾶσι καὶ Ἰωνίας ἐπ-
 ὀδοντες, ἀρχομένου Παρθυαίων
 ταῦτα μὲν ἐντελής ἐν τῇ Παρθικῇ συστραφῇ λέξω.

Syriam verò Pompejus illine de-
 cedens, Scauro quaestori suo re-
 gendam reliquit: cui senatus Mar-
 cium Philippum successorem mi-
 sit, & post eos Marcellinum Len-
 tulum, ambos praetorios. Uterque
 biennio, quo provinciae praefuit,
 conflictatus est cum Arabibus ex
 vicino infestantibus. quae causa
 fuit ut posthac in Syriam mitte-
 rentur proconsules, consulari
 potestate in gerendo bello pra-
 diti. Quorum primus Gabinius
 cum exercitu in eam profectus
 est, quo tempore Mithridates
 Parthorum rex, pulsus ab Oro-
 de fratre, ope Arabum suum re-
 gnum recepit: & Ptolemaus Aeg-
 ypti rex undecimus, & ipse pul-
 sus a suis, magnis largitionibus
 obtinuit, ut omisso Partho per
 proconsulem reduceretur Ale-
 xandriam: qui quidem regnum
 recuperavit, Alexandrinis vi co-
 actis ad officium: sed Gabinius à
 senatu damnatus exulavit, quod
 absque S. C. bellum movisset re-
 ligiosum, & vetitum Sibyllinis
 carminibus. Huic successit Cra-
 sius, qui bellum Parthis inferens,
 magnam cladem accepit: post-
 quam L. Bibulo Syriam obtinen-
 te, Parthi irruerunt in eam pro-
 vinciam. Sub Saxa verò, qui pro-
 ximè successit, excurrerunt us-
 que Ioniam, Romanis occupa-
 tis circa bella civilia. Verum haec
 dicentur accuratè in rebus Par-
 thicis.

Scaurus
 quaestor
 M. Philip-
 pus Mar-
 cellinus
 Lentulus.

120

Proconsu-
 les in Sy-
 riam missi.

Mithrida-
 tes Par-
 thorum
 rex.

Gabinus
 exul pro-
 pter redu-
 ctum Pro-
 lemaum.

Crassi cla-
 des apud
 Parthos.
 L. Bibulus.

Saxa.

NAM præfens volumen Syriacis dicatum est, ut sciatur quomodo ad Romanos devenerit Syria, & quomodo in hunc statum redacta sit. Nec alienum ab hoc argumento fuerit, Macedonum in ea res gestas percurrere, qui ante Romanos ibi regnarunt. Post obitum Alexandri, superstitibus liberis, altero admodum puero, altero adhuc in utero

Macedonum amor in stirpem Philippum. Ariddæus frater Alexandri.

Gentes ab Alexandro Magno subactæ, in satrapias divisæ.

121
Laomedon Mitylenæus.

Ptolemæus, Ægypti satrapa.

Alcetas, Ptolemæus Syriæ potitur.

Antigoni satrapæ.

stirpis Philippi, elegerunt sibi regem Ariddæum, fratrem Alexandri, quamvis mentis, ut putabatur, non satis compotem: mutato in Philippum Ariddæi nomine: quum adhuc Alexandri filii essent sub educatoribus: nam & mater prægnans asservabatur. Amici verò gentes subactas diviserunt in satrapias, Perdicæ divisore ex autoritate Philippi: nec multo post mortuis regibus regnarunt satrapæ. Syriæ primus præpositus est satrapa Laomedon Mitylenæus, favore Perdicæ & Antipatri, qui post Perdicam res administrabat pro regibus. Ad hunc Laomedontem Ptolemæus, Ægypti satrapa, cum classe profectus, oblato ingenti auri pondere tentavit cum ut Syriam sibi traderet, unde Ægyptum posset tueri, & Cyprum invadere. quod quum non impetrasset, comprehendit hominem: ille corruptis custodibus, ad Alcetam aufugit in Cariam. Sic Ptolemæus aliquandiu potitus est Syria, relictisque ibi præsidii, in Ægyptum navigavit, Antigonus

THΣ δὲ βίβλος τῆς δὲ ἔτης Συριακῆς, ὅπως μὲν ἔχον Συρίαν Ῥωμαῖοι, καὶ συνέστησαν ἐς τὰ νῦν ὅτι, εἰρη. ὅτι ἀντίκτες δὲ, ἔσαν Συριακῆν, τὰ Μακεδόνων ἐπιδόρυμιν, οἱ πρὸς Ῥωμαίων Συρίας ἐβασίλευον. Ἀλεξάνδρου μὲν δὲ βασιλεὺς ὡς ἐπὶ Πέρσης Σύρων, οἱ καὶ πάντων βασιλεὺς ὅτων εἶδεν. Ἀλεξάνδρου δὲ δόξανόν τε ἐπὶ παῖσι, τῶν μὲν, βροχῆ πᾶν, τῶν δὲ, ἐπὶ κνίσσας, οἱ μὲν Μακεδόνες, πόδα δὲ Φιλίππειοι γένους, εἰλοντο σφῶν βασιλεύειν Ἀρριδαίου, τὸ ἀδελφὸν Ἀλεξάνδρου, καὶ περὶ οὗ ἐμφρονι νομίζοντες εἶνα, μετονομασάντες δὲ Φιλίππον ἀπὸ Ἀρριδαίου, τεφομένον ἐπὶ τῷ πατρὶ Ἀλεξάνδρου. ἐφύλαξαν δὲ καὶ τὴν κνύσαν, οἱ φίλοι δὲ ἐς σατραπείας ἐνέμεινον τὰ ἔθνη, Περδίκου Ἀγνέμενον αὐτοῖς ὑπὸ τῇ βασιλείᾳ Φιλίππου. Ἐν πολλῷ ὕστερον δὲ βασιλεὺς ἀποθανόντων, βασιλεῖς ἐγένοντο οἱ σατράπαι. Σύρων δὲ σάτραπὸς γίνετο Λαομέδων ὁ Μιτυληναῖος, ἐκ τε Περδίκου καὶ ἐξ Ἀντιπάτρου δὲ μὲν τὸν Περδίκου σάτραπὸς τῶν βασιλείων. Λαομέδωντα δὲ ἐπικλέουσιν Πιτεμεῖος, οἱ δὲ Ἀλγύπτου σατράπης, ἐπὶ πολλοῖς λεγόμενοι ἐχειρίσται οἱ τῇ Συρίᾳ, σάτραπὸς τε οὗτος Ἀλγύπτου, ἔπικλειόμενος καὶ Κύπρου καὶ περὶ ὁρμῶν συγκαταβάν. ὁ δὲ, τὰς φύλακας ἀσφαλείας, σάτραπὸς Ἀλκίαν ἐφύλαξεν ἐς Καρῶν ἔπειτα χρόνον ὁ Πτολεμαῖος ἦρχε Συρίας, καὶ Φρυγίας ἐν ταῖς πόλεσι κατὰ πᾶν, ἐς Ἀλγύπτου ἀπέταλε. Ἀντίγονος δὲ ὡς Φρυγίας μὲν καὶ Λυκίας καὶ

Παμφυλίας σατραπίας, ἐπίσκοπος ὁ
 δ' ἔναι τ' ὅλης Ἀσίας ἐξ Ἀντιπά-
 τρος περὶ τὴν Εὐρώπην διπο-
 λελεῖται, Εὐμμένης τ' Καππα-
 δοκίας σατραπὴν ψηφισάμενον εἶ-
 ναι πολέμιον τῷ Μακεδόνι ἐπολιόρ-
 κει. ὁ δὲ αὐτὸν ἐμφεύει, καὶ τὴν
 Μηδικὴν ἐκκατατίθεται αὐτῷ. αἰχλ.
 Εὐμμένης μὲν κτείνει κριταλαβῶν ὁ
 Ἀντίγονος, ὁ ἑσπερίων ὑπεδύχθη
 λαμπαρῶς ὑπὸ Σελεύκου σατρα-
 πύοντος ἐν Βαβυλῶνι. ὑβρίζου-
 τος ὅτι πᾶς τ' ἡμερῶν τῷ Σελεύ-
 κῳ, καὶ ἐκινώσαντο Ἀντίγονον
 παρόντι, χαλεπήνους ὁ Ἀντίγονος
 ἤτε λισσομένους κτημένους τε ἐχρη-
 μάτω. ὁ δὲ, ἀδυνάτους ὡς Ἀν-
 τίγονος, πρὸς Πτολεμαῖον ἐς Αἴ-
 γυπτον ἀνερχόμενος καὶ ὁ Ἀντίγονος
 εὐδύς ἐπὶ τῇ φυγῇ τῷ Σελεύκῳ,
 Βλίστορος τε, Μεσοποταμίας ἡγε-
 μένον παρελθὺς τ' ἐρχόμενος, ὅτι Σι-
 λάκῳ μετέθηκεν ἀπόντι. ἐπὶ τὴν Βα-
 βυλωνίαν, καὶ τὴν Μεσοποταμίαν, ὅ-
 ὅσα ἄλλα ἐν Μήδων ἐπὶ τῷ Εὐλά-
 σποντον ἔδην, κατέδρασε αὐτῷ. ὁ
 ἤδη Ἀντιπάτρου τεθνεώτος, ἐπι-
 φθονίος γ' εὐδύς ἐν τῶνδε τοῖς ἄλ-
 λαις σατραπείαις ἐρίχθετο, γῆς ἄρ-
 χων τοσούτοις διὸ καὶ μέγαλα τῷ
 Σελεύκῳ παρεγκλήσθη σιωπῶντι
 Πτολεμαῖος τε καὶ Λυσίμαχος ὁ
 Θράκης σατραπίας, καὶ Κάσσανδρος
 ὁ Ἀντιπάτρου, Μακεδόνων ἐπὶ τῷ
 πατρὶ ἡγεμέμονος. ὁ δὲ πρὸς ὁμο-
 σύμῳ τῷ Ἀντίγονῳ ἡξίωσεν τὴν ἐ-
 πίκτησιν αὐτῷ ἡγομένην γῆν τε ὅ-
 καὶ ἡμέτερος πρὸς τὸ σφῆς νείμεσθαι
 καὶ πρὸς ἑτέρους Μακεδόνας, οἱ τῷ
 σατραπείων ἐκπεπύκασαν. ἐπι-
 χλοάσαντες ὅτι αὐτοῖς τῷ Ἀντίγονῳ,
 οἱ μὲν ἐς πόλεμον κατέβησαν ἡγόναν ὁ

phyliaque satrapa, ab Antipatro
 in Europam trajiciente, relictus
 observator totius Asiae. Is Eu-
 menem Cappadociae satrapam,
 declaratum hostem Macedo-
 num, impugnabat: at ille elapsus,
 conabatur occupare Mediam:
 quem asscetus Antigonus occi-
 dit: & revertens exceptus est ma-
 gnifice à Seleuco, satrapa Baby-
 loniae. Quumque Seleucus mul-
 tasset quendam è ducibus, non
 communicato cum Antigono
 consilio, indignatus ille, rationes
 ab eo poposcit pecuniae publicae:
 qui Antigono impar, ad Ptole-
 maum in Aegyptum secessit.

Ejus inte-
 ritus.

Seleucus
 satrapa Ba-
 byloniae.

Moxque Antigonus Blitorem, Antigonus
 praepositum Mesopotamiae, ma-
 gistratu amovit, quod Seleucum
 abeuntem transfuderat: deinde
 Babyloniam, Mesopotamiam, &
 quotquot aliae gentes à Medis ad
 Hellepontum pertinent, sibi ipsi
 subjecit. Et jam Antipatro de-
 functo invidiosus erat aliis satra-
 pis, tantum terrarum obtinens:
 quamobrem Seleuco autore
 praecipuo initum est foedus inter
 ipsum & Ptolemaum, Lysima-
 chumque Thraciae satrapam, &
 Cassandrum qui Macedonibus
 post obitum patris praerat: à qui-
 bus communis legatio missa est
 ad Antigonum, quae terras occu-
 patas ab illo repeteret, simulque
 pecunias publicas, dividendas
 cum ipsis ceterisque Macedoni-
 bus qui satrapias suas amiserant.
 Legatis autem exceptis ludibrio,
 commune bellum in eum con-
 δὲ ἀντιπαρεσκευάζετο, καὶ ἐξέλα-
 σταν

Legati ad
 Antigo-
 num missi.

122

Demetrius Antigoni filius. Gaza urbs.

Demetrius praelio victus à Ptolemaeo. Seleucus in regnum restitutus.

Ptolemaeus à Demetrio victus.

Regis nomen accipiunt Antigonus & filius.

statum est: nec ille cessavit, sed eiectionis à Syria Ptolemaei praesidiis, Phoeniciam Coele Syriamque sibi usurpavit. profectus deinde ad portas Cilicias, Demetrium filium, annos ferme XXI natum, Gazae reliquit cum exercitu, ut Ptolemaum reprimeret. Hunc Aegyptius magno praelio victum coegit ad patrem refugere. Moxque Seleucus in Babyloniā ad principatum recipiendum missus est, acceptis in hoc à Ptolemao M. peditibus & ccc equitibus. cum tam parvo exercitu cupidè receptus à Babyloniis, brevi ad magnas opes pervenit. Antigonus in Ptolemaum irritatur, circa Cyprum vicit eum egregiè navali praelio, ductu Demetrii filii: ob quam victoriam, exercitus reges appellavit tum patrem, tum filium, extinctis jam regibus, Aridæo Philippi filio & Olympiade atque Alexandri filiis: ac mox etiam Pto-

lemaeus, Antigonus & Demetrium, hunc & βασιλείαν τεθνήσκων, Α-
λεξάνδρου τε & Φιλίππου & Ο'λυμπιάδου, & τὸν ἄνδρα Α'λεξάνδρου, ἀνεί-

πὺς φερούς ὅστις ἐπὶ ἦσαν ἐν τῇ
Συρίᾳ Πτολεμαίῳ, Φοινίκης τε &
τῆς λεγομένης Κοίλης τῆς ἐπὶ τῇ
κῆρας & Πτολεμαίου πατρὸς αὐτοῦ
ἀδελφοῦ ἀφίστα. χαρὸν δ' ὑπὲρ τῆς
Κιλικίας πόλεως, Δημήτριον τὸν
ἦν ἀμφὶ δύο καὶ εἴκοσι ἔτη γεγονό-
τα, ἐν Γάζῃ καὶ στρατὸν κατε-
λείπει, πατρὸς τῆς ὁρμῆς Πτολεμαί-
ου ἐπὶ Αἴγυπτον. τὸν δὲ Πτο-
λεμαίῳ ἐνίκησε ἀπὸ τῆς Γάζης μά-
χῃ λαμπρῶς, καὶ τὸ μνηστῆριον ἐς
τὸν πατέρα ἐλάμβανε. Πτολεμαίῳ δ'
ἐνίκησε τὸν Σελεύκον ἐς τὴν Βαβυ-
λώνα πῆμπε τὴν δεξιὴν ἀναληφ-
μενον & πρὸς ἐς τὸ ἐδάκεν αὐ-
τὸν χεῖρας, καὶ τελευτήσας ἰππείας,
καὶ σὺν ἑπὶ οὐλοῖς ὁ Σέλευκος
τὴν τε Βαβυλωνίαν, πατρὸς αὐ-
τοῦ ἀμφὶ τὸν ἀνδρῶν ἐνδεχόμενον, ἐ-
νέλασε, καὶ τὴν δεξιὴν μετ' ἐπὶ
αὐτὸν εἰς μέγα παρὰ τὸν ἄνδρα.
ὁ δὲ Ἀντίγονος Πτολεμαίῳ ἀμύνετο, καὶ ναυ-
μαχίᾳ ἀπὸ Κνύρου ἐνίκησε ἀφελ-
ναι, Δημήτρίῳ δὲ παρὰ τὸν στρατὸν ἔ-
τι. ἐφ' ὅτῃ λαμπρῶς τὴν μάχην
ἔτι, ὁ στρατὸς ἀνείπεν ἀμφὶ βασι-
τε

Τούτων ὁ Πτολεμαίῳ ἐνίκησε ἀπὸ τῆς Γάζης] Meminerunt hujus praelii Diodorus Siculus l. 19. Plutarchus in Demetrio & Pausanias in Atticis, omnesque conveniunt id apud Gazam contigisse, ibique Demetrium victum fuisse. Quare falsus Justinus lib. xv. Asiam & partes orientis occupaverat Antigonus, cujus filius Demetrius, prima belli congressione à Ptolemao apud Galatnam vincitur. Rescribendum Gazam.

ὁ στρατὸς ἀνείπεν ἀμφὶ βασιλείας, &c.] Eadem refert Justin. lib. 15. c. 2. Hac victoria elatus Antigonus, regem se cum Demetrio filio appellari à populo jubet. Ptolemaus quoque, ne minoris apud suos auctoritatis haberetur, rex ab exercitu cognominatur. Quibus auditis, Cassander & Lysimachus, & ipsi regiam sibi majestatem vindicaverunt. Hujus honoris ornamenta tandem omnes abstine-
runt, quamdiu filii regis sui superesse potuerunt. Tanta in illis reverentia fuit, ut cum opes regias haberent, regum tamen nominibus a quo animo caruerint, quoad Alexandro justus haeres fuit. Similiter Probus in Eumene: Nemo Eu-

mene

πε ἢ καὶ Πτολεμαῖον ὁ οἰκιστὴς ἐπα-
 τὸς βασιλεὺς, ὡς καὶ Δαδὶ τὸν ἡσ-
 σιν μειονεκτοῖν ἢ νενικησέναι. τοῖς
 δὲ μὲν δὴ τυχὼν ὁρίων σιωπῶντι
 κατ' ἐναντίας. ἑσπύοντο δ' αὐτοῖς
 εὐθύς οἱ λοιποὶ, καὶ βασιλεὺς ἄπαν-
 τες ἐκ σπαραγμῶν ἐγίνοντο.

Οὕτω δὴ καὶ ὁ Σέλευκος ἐκασί-
 λωσε τὴν Βαβυλωνίαν, ἐκασίλωσε ἢ
 καὶ Μηδείαν, Νικητὰς κτείναντες αὐ-
 τὸς ἐν τῇ μέσῃ, τὴν δ' Ἀντιγόνου
 Μηδείαν σπαραγμῶν δόπολελεμ-
 μένων. πολέμους δ' ἐπολέμησε πολ-
 λὰς Μακεδόσι καὶ βαρβάρους. Ἐτά-
 ταν Μακεδόσι μὲν δύο μεγίστους, τὴν
 ἡν ὕστερον, Λυσίμαχον βασιλεὺς ἐν τῇ
 Θράκῃ, τὴν δ' ὀπίσσω, Ἀντιγόνου
 πατρὶς Ἰψον τὸν Φρυγίαν, αὐτὰς ἐπα-
 τηρῶντι καὶ αὐτὰς μετὰ μὲν καὶ ὁ
 περὶ ὀδυνηντικῇ ἐπὶ γένοντο. περὶ
 τὴν δ' Ἀντιγόνου καὶ τὴν μετὰ μὲν
 ὅσοι βασιλεὺς τὴν Ἀντιγόνου αἰῶνα
 Σέλευκος ἐπατήρησεν, τὴν Ἀντι-
 γόνου γὰρ διενέμεντο. Ἐὶ ὁ Σέλευκος
 τότε τὴν μετὰ Εὐφράτην ἑστῶσαν ἐ-
 πιγαλῶσιν, Ἐφρυγίαν τὴν ἀπὸ τοῦ
 μεσογείου, ἀρχὴν διέλαχεν. ἐφ-
 δρέων δὲ αἰετὶ τοῖς ἐξ ἑαυτοῦ ἐπνεσι, καὶ
 διωκτὸς ἀνὰ βιάντοδ', καὶ πηγῆς
 ποταμῶν, ἥρξεν Μεσοποταμίας
 Ἐφρυγίαν καὶ Καππαδοκίας τὴν Σε-
 λουκίδων λεγομένης, Ἐπερσῶν, καὶ
 Παρθυσίων, Ἐβυκτηρίων, καὶ Ἀρα-
 βίων, καὶ Ταπύρων, καὶ τὴν Σερδικα-
 νίαν, καὶ Ἀραβίαν καὶ Ὑρκίαν, Ἐ
 ὅσα ἄλλα ὁμοῦ ἐπὶ μέγαν Ἰνδὸν
 ποταμὸν, Ἀλεξάνδρου γενήσαντο δι-
 terminas gentes usque Indum fluvium, ab Alexandro prius de-

lemaum regem appellavit suus
 exercitus, ne propter cladem vi-
 deretur victori cedere: atque ita
 disparem casum par eventus se-
 cutus est. Id exemplum statim
 imitati reliqui, subito è satrapis
 reges exorti sunt.

Reges è
 satrapis
 exorti.

Sic & Seleucus Babyloniam Me-
 diamque rex factus est, Nicatorē
 sua manu casō in pugna, cui An-
 tigonus Mediæ satrapiam com-
 miserat. Multa postea bella gessit
 contra Macedonas ac barbaros,
 sed duo maxima contra Mace-
 donas: posterius adversus Lysi-
 machum regem Thraciæ, prius
 adversus Antigonum jam octo-
 genarium: quando commissō ad
 ipsum (oppidum est Phrygiæ)
 prælio fortissimus senex impera-
 toris simul ac militis munus fun-
 ctus cecidit: quo sublato fœde-
 rati reges victores ditionem ejus
 inter se partiti sunt. Seleucus ul-
 tra Euphratem promovit impe-

Nicatoris
 interitus.
 Seleuci
 bella varia.

Ipsus.
 Phrygiæ
 oppidum.
 Antigoni
 interitus.

123

rium, sorte potius terris hinc
 usque mare, inde usque medi-
 terraneam Phrygiam pertinenti-
 bus. Et quia nullam unquam oc-
 casionem prætermittebat opum
 amplexarum, verbis ac viribus
 efficax, acquisivit Mesopota-
 miam, Armeniam & Cappado-
 ciam, cognomento Seleucidem:
 adnæ Persas, Parthos, Bactros,
 Arabes, Tapyros, Sogdios, Ara-
 chiotas, Hyrcanos, aliasque con-
 tinuas:

Subdita-
 rum gen-
 tium no-
 mina.
 Indus flu-
 vius.

mine vivo Rex appellatus est, sed Praefectus: iidem post huius occasum statim
 regium ornatum nomenque sumpsērunt. Legendus Plutarchus in Demetrio &
 Diodorus Siculus lib. xx. c. 54.

Ab Alexandro, nemo plures terras in Asia tenuit quam Seleucus. Seleuci bellum cum Androcoto Indorum rege.

Didymeum oraculum.

viçtas: quo excepto nemo unquam plures terras in Asia tenuit: nam à Phrygiæ terminis Indum usque mediterranea Seleuco parebant omnia: & hoc quoque trajecto bellum gessit cum Sandrocoto, rege Indorum, flumen id accolentium, donec affinitate intercedente pax secuta est. Hæc autem partim incolumi Antigono, partim post ejus mortem acciderunt. Fertur, quum gregarius etiam tum miles regem suum sequeretur in expeditionem Persicam, Didymeum oraculum consulenti de reditu in Macedoniam, hoc carmen reditum,

Europe valeat, Asiam complectere tutus.

Omina.

Seleuci mater somno admonita.

In Macedonia quoque paternum focum ingenti flamma incanduisse, accedente nemine: matrem etiam ejus in somnis admonitam, ut quem primum annulum inveniret, gestandum Seleuco traderet: regnaturum enim ubicunque is annulus ei forte fortuna exciderit. & invenit illa ferreum cum insculpta ancora:

Tὸν ἐστὶν αὐτοῦ τῶν πατρῶν, οὐδένος ἄλαντος, ἐκλάμψαι πῦρ μέγα.]
Hoc magni alicujus venturi boni indicium habitum. Virgilius:

*Aspice, corripuit tremulis altaria flammis
Sponte sua, dum ferre moror, cinis ipse: bonum sit.*

Ad quem locum Servius: hoc uxori Ciceronis dicitur contigisse: cum post peractum sacrificium libare vellet, in cinere visa est flamma, quæ flamma eodem anno consulem futurum ostendit ejus nuntium: sicut Cicero testatur in suo poemate. Narrat & Plutarchus in Cicerone hanc historiam: in ejus tamen narratione multa diversa. Suetonius de Tiberio in ejus vita cap. 14. De infante Scribonius Mathematicus præclara spondit, etiam regnaturum quandoque, sed sine regio insigni, ignota scilicet tunc adhuc Caesarum potestate. Et ingressu primam expeditionem ac per Macedoniam ducente exercitum in Syriam, accidit, ut apud Philippos sacra olim victimarum legionum ara sponte subitis collucere ignibus.

H' ἔρρ' εὔρεν ἄγκυραν ἐν σιδήρῳ κερκαρεμένην.] Gemina pene Justinus extremo libri XV. Seleuci mater Laodice cum nupta esset Antiocho, claro inter Philippi duces viro, visa est sibi per quietem ex concubitu Apollinis concepisse,
gravi-

*εὐληπταῖς ὡς ἄραται τὰ δὲ μέγιστα
καὶ Ἀλέξανδρον τ' Ἀσίας τὸ πᾶν.
ἀπὸ γὰρ Φρυγίας ἐπὶ ποταμὸν Ἰνδὸν
ἄνω, πάντα Σελεύκῳ κτήσεται. Ἐ
τ' Ἰνδὸν περὶ ὅσους, ἐπὶ ἐλέμῳ Ἀν
δροκότῳ βασιλεὶ τ' περὶ αὐτὸν Ἰν
δῶν, μέγιστον φιλίαν αὐτοῦ καὶ κῆδος
συνιδέτω. καὶ τῶνδε τὰ μὲν παρὰ τ' Ἀν
τιγόνῃ πελοπόννησος, τὰ δὲ μετὰ Ἀντι
γόνον ἐποίησε. λέγει δὲ αὐτοῦ, ἑρα
πώτῃ βασιλείῳ ἐπὶ ὄντι, καὶ ἐπὶ Πέρ
σης ἐπομένῳ, χρησόμενόν ἐν Διδυμείῳ
φανέσθαι, τῶν τῶν αὐτοῦ παρὰ τ' εἰς
Μακεδονίαν ἐπανιδόν,*

*Μὴ παρὰ τὴν Εὐρώπην, Ἀσίῃ τοι
πολλὸν ἀμείναι.*

*καὶ ἐν Μακεδονίᾳ τῶν ἐστὶν αὐτοῦ
τῶν πατρῶν, ἐδένος ἄφαντος,
ἐκλάμψαι πῦρ μέγα. καὶ ὅταν αὐ
τὸ τῶν μητέρῃ ἰδεῖν, ὅν' εὐρα δα
κτύλιον, δυνάμει φέρηται Σελεύκῳ
τ' ὁ βασιλεὺς ἐν ἡμέρᾳ αὐτῇ δακτύ
λιον ἔκπεσαι: καὶ ἡ μήρ' εὔρεν ἄν
γκυραν ἐν σιδήρῳ κερκαρεμένην,*

ὁ ἢ τὴν σφραγίδα τὴνδε ἀπώλε-
σε καὶ τὸ ΕΥ φερέτω. λέγεται καὶ
ἐς τὴν Βαβυλωνίαν ἐπιπῆται ὑπερὸν,
σφραγίσαντες αὐτὸν λίθον, & τὸ λί-
θον ἀνασκευάσαντες ἀγκυρῶν ὀφρῆ-
να. Θουρσοῦν δὲ τῶν κρητῶν
ὡς ἐπὶ συμβόλων κρητῶν, Πτολε-
μαῖον δὲ Λάγην παρὰ πέρωνται εἰ-
πὼν, ἀσφαλῆς τὴν ἀγκυρῶν,
& κρητῶν, ἐνὶ σύμβολον. & Σε-
λευκὸν μὲν Διὸς τὸτο ἄρμα & βασι-
λεύσαντι ἡ σφραγὶς ἀγκυρῶν λῶ.
δικαὶ ἢ ποί, καὶ φερέτω ἐπὶ Α-
λεξάνδρου & φεράτω, ἔπερὸν τῶ
Σελόκου σημῆον αὐτὸ δὲ δρχῶν τοι-
οῦδε ἡρώδης. Α'λεξάνδρου ἡ δὲ ἐξ Ἰν-
δῶν ἐς Βαβυλωνίαν ἐπιπῆται, καὶ
τὰς ἐν αὐτῇ τῇ Βαβυλῶνι λίμνας,
ἐπὶ χρεῖα τὸ ΕΥ φερέτω τῇ Συ-
νήδῳ γὰρ δόρυθεν ἀεὶ πᾶσι, ἀ-
νεμῶ ἐμπροσθὴν ἤρπασε τὸ Διόδημον,
& φεράτω ἑαυτοῦ δόρυθεν ἀνεμῶ ἐν
τῇ τῶν δρχῶν βασιλείᾳ. καὶ
ἐσήμανε καὶ ἐς τὴν τελευτὴν τὸ βα-
σιλείᾳ καὶ τῶνδε ναυτῶν ἡ βασιλῆα
καὶ ναυπηγῶν τῶνδε τῶνδε τῇ κεφα-
λῇ τὸ Διόδημον, & ἐνὶ αὐτῶν
λεν Α'λεξάνδρου καὶ λαβὼν καὶ σφρα-
γιδῆς αὐτοῦ, ὁρᾶν τὸ ΕΥ & βα-

amissus est autem circa Euphra-
tem. Quin & illud fertur, quum
postea Babyloniam obiret, eum
offendisse ad lapidem, quo effodi-
jussu apparuisse ancoram. Quum-
que vates terreret hoc prodigium
quasi remorationem portende-
ret Ptolemæum Lagi, qui cum

Annulus
Seleuci
circa Eu-
phratem
amissus.

Ptole-
mæus
Lagi.

Seleucus
ancora u-
tebatur in
annulo si-
gnatorio.

bus de causis Seleucus etiam re-
gnum adeptus, ancora utebatur
in annulo signatorio. Nec desunt
qui affirmant Alexandro etiam
tum superflite, & inspectante, al-
liud omen futuræ potentæ obti-
gisse Seleuco hujusmodi, Alexan-
dri ex India reversum Baby-
lonem, lustrasse navigio paludes,
ut dispiceret de parandis emis-
soriis ad agrorum rigua: abre-
ptumque ei diadema, vento de-
latum ad harundinetum, sepul-
chro cuiusdam prisce regis con-
tiguum, fatali obitus imminen-
tis regi præfagio: tum nautarum
unum enatisse, & diadema sic-
tum retulisse ad Alexandrum,
impositum suo capiti: repensum-
que

Omina Se-
leuco fu-
tura po-
tentæ.

124

Omen A-
lexandro
mortem
porten-
dens.

gravidamque sustam, munus concubitus à Deo annulum accepisse, in cuius gem-
ma anchora sculpta esset, iussa donum filio, quem peperisset, dare. Admirabi-
lem fecit hunc visum & annulus, qui postera die ejusdem sculptura in lecto inven-
tus est; & figura ancora, qua in femore Seleuci nata cum ipso parvulo fuit.
Quam generis notam naturalem filios nepotesque ejus in cœmore habuisse i-
dem tradit. Quod vero Justinus notam generis naturalem, id Suetonius in
Augusto genitivam notam, Aristoteles σύμφορον σημῆον, & ingenium si-
gnum nominat Aufonius in Urbibus de Antiochia:

Illa Seleucum

Nuncupat, ingenium cuius fuit ancora signum:
Qualis iuxta solet generis nota certa, per omnem
Nam sobolis seriem nativa cucurrit imago.

Hinc Seleucus postea ancora semper usus fuit in annulo signatorio, ut præ-
ter Appianum etiam Clemens Alexandrinus lib. III. Pædagog. testatur.

Alexander
Babylone
mori-
tur.

Hephæ-
stion.
Perdica.

Seleucus,
Nicator
unde di-
ctus.

Seleuci
robur ma-
ximum.

que ei talentum argenti pro hoc officio: vatibus monentibus ut tolleretur is homo. Quidam sublarum ajunt, negant alii. Rursum alii contendunt, nequaquam nautam, sed ipsum Seleucum natasse: & ne diadema fieret madidum, imposuisse suo capiti, fuisseque omen ratum ambobus: nam & Alexandrum Babylone migrasse è vita, & Seleucum in maximam ejus ditionis partem successisse.

Hac fuere felicitatis ejus prodigia quantum comperio. Ceterum, Alexandro mortuo, statim præfectus est alæ domesticorum regis equitum, cui Hephæstion rege vivo, & post eum Perdica præfuerat: hinc per gradus ad fatrapiam Babyloniar, & postremo ad regnum promotus est. Et quia victoriosus fuit, Nicator vocatus est, hoc enim credere malim, quam cognomen ex Nicatoro casu retulisse eum, quasi opimum spoliis. Et quia vasto robustoque fuit corpore, adeo ut taurum ferocem sacrificante Alexandro vinculis ruptis profugum, solus cornibus arreptum

σπλῖως, τάλαντον ὄργυρον. τὸ δὲ μέγαντα αὐτὸν ἀναρεῖν κελεύσαντων, οἱ μὴ παρόντων τῷ Ἀλέξανδρον αὐτῷ, οἱ ἴσταντες. εἰς τὸ οἱ, τὰς πάντας ἰσχυροὺς, ἐκ τούτων ὅσας φασίν, ἀλλὰ Σέλευκον ἐπὶ τῷ Ἀλέξανδρῳ βασιλείᾳ συγκλυμένην, ἐκ παλαιᾶς Σέλευκον αὐτὸ τῇ κεφαλῇ, ἵνα ἄσχετον εἴη. ἐπὶ τῇ σήμερᾳ ἐς τέλος ἀμφοῖν ἀπαντήσαν· Ἀλέξανδρον τε ᾧ ἐν Βαβυλῶνι μετὰ τὴν αἰῶνα βίαν, καὶ Σέλευκον τῷ Ἀλέξανδρου γῆς ὅτι πολλὰς μέγιστα πῶνδε τῷ Ἀλέξανδρῳ ἀφαιρούσαν βασιλεύσαντι.

Τοιαῦτα μὲν δὲ καὶ τῷ Σελεύκῳ παρὰ μέγαντα δίδοντων ἐπυθόμενον γινέσθαι· εὐθὺς Ἀλέξανδρος μετὰ τὸν αὐτὸν ἡμέραν τῷ ἵππῳ τῷ ἐταίρῳ καὶ, ᾧ δὲ καὶ Ἡφαιστίων ἡγήσαστο Ἀλέξανδρον, ἐπὶ τῇ Ἡφαιστίῳ Περδικῆς. καὶ τὸν ἵππον, σκεπτικῆς τε τῷ Βαβυλωνίᾳ, & βασιλείᾳ ἐπὶ τῇ σκεπτικῇ. γινόμενον τὸ αὐτῷ τῷ ἐς πολέμους ἐπιτυχεῖται, Νικηταὺρ ἐπώνυμον γινέσθαι. τὰ δὲ ᾧ ἀρέσκομεν καὶ καὶ τῷ Νικηταίῳ κλεινοῦ. καὶ τῷ σῶματι ὄντι εὐρωστῶ τε καὶ μετὰ αὐτὸν ἐκ τούτου αἴχμαλον ἐν Ἀλέξανδρῳ θυσιῇ ποτὲ ἀφαιρόντα τῷ δεομένων ἰσχυροῦν μὲν, & τῆς χειρὸς μνησθε

γενόμενον δὲ αὐτῷ τῷ ἐς πολέμους ἐπιτυχεῖται, Νικηταὺρ ἐπώνυμον γινέσθαι.] Imo Nicator dictus fuit, quod in bellis victoriosus esset. Ammianus lib. xxi. c. 16. Nicatori Seleuco victoriarum crebritas hoc indiderat cognomen. Unde intelligitur ejusdem locus, qui extat lib. xiv. c. 26. Seleucus efficacia impetrabilis rex, ut indicat cognomen. nempe efficacia impetrabilis rex, est omnia impetrans ac pervincens, quemadmodum impetrabilis orator apud Plautum Mostel. act. v. sc. 2. Atque hinc sanum sive ἡσυχόν Seleuco à filio Antiocho consecratum Νικηταίῳ dictum fuisse inferius p. 129. Appianus scribit. Incerta tamen admodum nominis hujus scriptio apud auctores reperitur, aliis Nicanora, aliis Nicatora vocantibus. In numismatis ejus; ΣΕΛΕΥΚΟΥ ΝΙΚΑΝΟΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Antiochena Ecclesia vocat Nicatora; quæ est vera Macedonica dialectus.

μήκους κραιπεραστέρην, παρῆστι-
 θεασιν ἐς τὸς ἀνδελφούς ἐπὶ τῷ
 δε κέρει. πόλεις δὲ ἤκισιν ἐπὶ
 τὸ μήκος τ' ὄρηος ὅλης, ἐκκαθέσθαι
 μὲν Ἀντιοχείας, ἐπὶ τῷ πατρὶ,
 καὶ πῦν' ἐπὶ τῇ μητρὶ, Λαοδι-
 κείας· ἐνταῦθα δ' ἐπανύμους ἐαυτῶν
 τέσσαρες οἱ ἐπὶ ταῖς γυναῖδι,
 τρεῖς Ἀπαμείας, ἓ Στρατονίκην
 μίαν. καὶ εἰσὶν αὐτῶν ἐπιφανέστα-
 ται καὶ νῦν, Σελούκειαι μὲν, ἥτε ἐ-
 πὶ θαλάσῃ καὶ ἡ ἐπὶ τῇ Τίγρητι ποταμῷ·
 Λαοδικεία δὲ ἐν τῇ Φοι-
 νίκῃ, ἔστιν Ἀντιοχεία ἡ ὑπὸ τῷ Λι-
 βάνῳ ὄρει, ἔστι δὲ Συρίας Ἀπαμεία.
 πῶς δ' ἄλλας ἐν τῇ Εὐφράτι καὶ Μα-
 κεδονίας ἀνομιζέει, ἡ ἐπὶ ἔργοις ἐ-
 αὐτὴ τισὶν, ἡ ἐς τιμὴν Ἀλεξάνδρου
 ἢ βασιλέως. ὅθεν ἐστὶν ἐν τῇ Συρίᾳ
 ἔστι τῶν αὐτῶν ἀνὸν βαρβαρίων
 ποταμῶν μὲν Ἐλλύων, ποταμῶν δὲ Μακε-
 δονικῶν πολιτισμῶντων ὀνόματι, Βέρ-
 ροια, Εἰδεσσα, Πέρηντι, Μερών-
 νεια, Καλλιπολις, Ἀχάια, Πέ-
 λαι, Ὠρωπὸς, Ἀμφίπολις, Ἀρέ-
 θουσα, Ἀστακός, Τέγεα, Χαλκίς,
 Λαίριοσα, Ἡρέα, Ἀπολλωνία. ἐν
 δὲ τῇ Παρθύνῃ, Σότερα, Καλλιό-
 πη, Χάρις, Εὐκατόμπολις, Ἀ-

retinuerit manibus, affingunt e-
 jus statuis cornua. Ornauit autem
 imperium suum extructis per to-
 tam ejus longitudinem urbibus:
 quarum sedecim à patre deno-
 minauit Antiochias, sex à matre
 Laodiceas: novem à sese Seleu-
 cias: quatuor ab uxoribus, tres
 Apameas, unam Stratoniceam.
 Ex quibus clariores nunc extant
 Seleucia duae, altera ad mare, al-
 tera ad Tigrim fluvium. Laodi-

Urbes à
 Seleuco
 extructae

Tigris flu-
 uius.

125

ceae verò in Phœnice, Antiochia
 sub Libano, & Apamea Syriae.
 Aliis verò Græca Macedonicæque
 nomina indidit, aut ex aliquo
 suo facinore, aut in Alexandri regis
 honorem, quo factum est ut
 in Syria ceteraque mediterranea
 barbaria celebrentur multa vel
 Græca vel Macedonica oppido-
 rum nomina: qualia sunt Ber-
 rhæa, Edessa, Perinthus, Maro-
 nea, Callipolis, Achaja, Pella,
 Oropus, Amphipolis, Arethusa,
 Astacus, Tegea, Chalcis, Larissa,
 Herea, Apollonia: in Parthia
 quoque, Sotera, Calliope, Cha-
 ris, Hecatompolis, Achaja: in
 India

Σελούκειαι μὲν ἥτε ἐπὶ θαλάσῃ, καὶ ἡ ἐπὶ τῇ Τίγρητι ποταμῷ.] Seleu-
 ciam ad Tigridis & Euphratis confluentes sitam Scaliger ad Eusebium docet
 esse eam, quæ Bagdad hodie dicitur, urbs ingens & celebris, quæ pro-
 pter viciniam Babylonem veterem exhaustit; & resellit eos qui Bagdad Ba-
 bylonem esse nugantur, ac Babylonem ante bis mille quingentos, & quod
 excurrit, annos solo æquatam fuisse ex falsa prophetarum interpretatione
 contendunt: cum adhuc totis mœnibus suis integra, sed exinanita Marcel-
 lini Ammiani temporibus extiterit, & longo post tempore sub Persis à mul-
 tis Judæorum millibus habitata, atque solo demum anno Christiano
 MXXXVII. æquata fuerit.

Λαοδικεία δὲ ἐν τῇ Φοινίκῃ.] Laodicea antea Syriaco vocabulo dicta fuit
 PAMIOA, ut monet Steph. de Urbib. Κερυνωδεὶς γὰρ περὶ τοῦ ἐκείνης
 PAMANOAS. τοῦτ' ἐστὶν, ἐφ' ὧς οὗτος ὁ θεός. PAMAN γὰρ τὸ πρὸ τοῦ
 ΑΘΑΣ δὲ ὁ θεός.

N 5

Μοῖσα

India Alexandropolis, in Scythia
Alexandrefchata. Ex victoriis et-
tiam ejus acceperunt nomina
Nicephorium in Mesopotamia,
Nicopolis in Armenia, Cappado-
cia finitima. Ajuntque, in con-
denda ad mare Seleucia, secutum
augurium fulminis, ideoque ibi
fulmen tanquam numen consec-
ratum, hodieque coli hymnis
propriis ac ceremoniis: quum ve-
rò eam quæ ad Tigrim est, con-
deret, magos jussos diem horam-
que fundamentorum fodiendo-
rum eligere, mentitos esse ho-
ram, quòd nollet tantam ur-
bem contra se muniri: quumque
rex præscriptam horam expecta-
ret in tentorio, & exercitus ad
opus paratus, silentio signum
opperiretur, repente felici hora
visi sunt sibi audisse vocem ju-
bentis, moxque ad opus prosi-
luerunt tanta alacritate, ut ne à
praconibus quidem cohiberi po-
tuerint. Quo perfectò Seleucum
tristem, & de fato urbis solici-
tum, Magi securitate impetrata
sic affati sunt,

Magorum oratio
ad Seleu-
cum.

Fatalem necessitatem, ô rex,
sive malam sive bonam, nec ho-
mo potest mutare nec civitas.
sunt enim & civitatibus sua fata
sicut hominibus singulis. Hanc
verò plurimis seculis manere diis
,, δρῶν. καὶ τὴνδε χρῶνιστῶν μὲν

καί. ἐν Ἰνδοῖς, Ἀλεξανδρόπολις·
ἐν δὲ Σκυθίᾳ, Ἀλεξανδρέσχαται. Ἐ-
πὶ ταῖς αὐταῖς Σελδουκὺ νικαῖαι ἐν
Νικηφόρειόν τε ἐν τῇ Μεσοποτα-
μίᾳ, καὶ Νικόπολις ἐν Ἀρμενίᾳ,
τῇ ἀρχαίᾳ μάλιστα Καππαδο-
κίᾳ. Φασὶ δ' αὐτὰς τὰς Σελευκείας
οἰκίζοντι, τὴν μὲν ἐπὶ θαλάσῃ
διωσήμεναι ἡγήσασθαι κεραυνῷ· καὶ
Ἀλ. τὸτο γὰρ αὐτοῖς κεραυνὸν ἔφε-
το· καὶ θρησκύεσσι καὶ ὕμνοισι καὶ
νῦν κεραυνόν. ἐστὶ τὴν ἐπὶ τῇ Τι-
γρῇ, ἡμέραν ἐπιλέξασθαι τὰς
μέγας κελουμένους, καὶ τὴν ἡμέραν
ἔργον, ἢ τὴν θεμελίον ἀρχαῖαν τῆς
ὀρυκτῆς ἔδει, φεύσασθαι τὴν ἔργον
τὰς μέγας, ὅση ἐτίλοντας ἐπι-
τέχνησιν σοφίᾳ τοιαῦται γινώσκειν. καὶ
Σελδουκ. μὲν ἐπὶ σιλικῇ τὴν δεδο-
μένῃ ἔργον ἀνέκρινεν· ὃ δ' ἑστῶς ἐς
τὸ ἔργον ἵσταμ. αἰσπερὶν ἐς τε
σημηνεῖν ὁ Σέλευκ., ἄφρων, καὶ
τὴν αἰσιωτέραν ἔργον δόξαντες πνὸς
κελεύειν, ἐπὶ τὸ ἔργον ἀνεπήδησαν,
ὥς μηδὲ τὴν κηρύκων ἐρυκόντων ἐπὶ
ἀναρχίᾳ. τὸ μὲν δὴ ἔργον ἐξετετέ-
λεστο· Σελεύκω δὲ αἰδομένῳ ἔχοντι,
καὶ τὰς μέγας αὐτῶς ἀνακρίνοντες
περὶ τὴν πόλεως, αἰδίων αἰτήσεων
ἔλεγον οἱ μέγροι,

,, τὴν πεπρωμένῃ, ὡ βασι-
,, λεῦ, μέγροι χάριτά τε καὶ κρείσ-
,, σον, ὅση ἐστὶν ἡ τε ἀνδρὸς, ἥ τε
,, πόλεως, ἐν ἀρχαίᾳ. μέγροι δὲ
,, τις καὶ πόλεων ἐστὶν, ὥς περ ἀν-
,, δρῶν. καὶ τοῖς θεοῖς γινώσκειν, δέχομεν
,, νῦν

Μοῖρε δὲ τίς καὶ πόλεων ὄν. Etiam si hæc verba, μῖρε δὲ τίς καὶ πό-
λεων ὄν, Gelenius ita vertat, sunt enim & hominibus sua fata, minime pu-
tandus est legisse γδ, non δέ: sed sciendum est hanc particulam interdum
(rarò tamen) usum illius habere. Dicit autem hic μῖρε Appianus quod
modo τὴν πεπρωμένην dixerat.

11 ἢ ἡν ἐν τῇδε τ' ὥρῃς ἡς ἐγένετο.
 12 δειμαίνοντες δ' ἡμεῖς ὡς ἐπιτεί-
 13 χουσι ἡμῖν ἐστρατεύων, παρεφέ-
 14 ροντο τὸ πεποιημένον. τὸ δ' κρείσ-
 15 σον ἡμῖν ἐ μέρων πυνυργημένων,
 16 ἐ βασιλείας ἀγνοούντων αὐτὸ.
 17 τοιγάρτοι τὸ δαιμόνιον τὰ αἰ-
 18 σιώτερῃ τῷ στρατῷ προσηύδα·
 19 ἢ τοῦτο εἰ σοὶ κητερεύειν ὦ-
 20 δε, ἵνα μὴ πῇ ἢ νῦν ἡμεῖς ἐπὶ
 21 τεχνάζειν ἐπινοῇς. αὐτοὶς τε ἡδ'
 22 ὁ βασιλεὺς σὺ τῷ στρατῷ παρε-
 23 κήδησο, καὶ τὸ κέλευσμά αὐ-
 24 τὸς ἐδεδώκεις ἀναμνησθῆναι· ὁ εὖ-
 25 πεθεύεται ὦν σοὶ πρὸς κινδύ-
 26 νος ἐ πόσις, ὅσην ὠρέχεται νῦν
 27 ἐδὲ ἀναπαύσεως ἐπιτάγματος,
 28 ἀλλ' ἀνέθορεν, ἐδὲ ἀνὰ μέρη,
 29 ἀλλ' ἀθρόως, ἐπιστάτας αὐτοῖς·
 30 ἢ ἐνόμιζε κενελεύειν, ἢ κε-
 31 κέλευτο δὴ διότις ἐδὲ σὺ κητε-
 32 ρύκοντο αὐτοὺς· εἴτι ἐπείδοντο.
 33 πῇ δ' αὖν οὐκ βασιλείας ἐν ἀνδρῶ-
 34 ποις εἴη κητερώτερον ἄλλο ἢ θεὸς;

placuit quando initium ejus in
 eam horam incidit. Nos verò ti-
 mentes talem munitionem con-
 tra nos erigi, declinare fata co-
 nabamur: at illa plus valuerunt
 quàm vel Magorum versutia, vel
 regis ignorantia. Itaque fortuna
 ipsa quod felicius erat imperavit
 exercitui, id quod tibi declarabi-
 mus, ne putes nos adhuc uti com-
 mentitiis artibus. nam & prae-
 debas ipse, & signum expectari
 jussieras. exercitus verò alias sem-
 per vel in subeundis periculis ac
 laboribus obsequentissimus, nunc
 ne quiescere quidem te jubente
 sustinuit, sed eodem momento
 universus profilivit unà cum
 praefectis, quasi jussus, sicut re-
 vera jussus est, quamobrem ne
 tuo quidem imperio cohiberi po-
 tuit. Quid igitur in rebus huma-
 nis rege potentius fuerit nisi
 deus, qui te voti fecit compo-
 tem,

126

ἐν τῇδε τ' ὥρῃς ἡς ἐγένετο.] Suspicionem mendii non carent apud me haec
 verba, ἡς ἐγένετο. Quod si deesse aliquot voces suspicandum est, dixerim
 ἡς mutandum in ἡ, deinde interjiciendas esse has, ὁρυχὶ προσηύδα ἡδ' ἐμε-
 λίων. ut videlicet ita legatur hic locus, ἀρχομένη ἐν τῇδε τ' ὥρῃς ἡ ὁρυχὶ
 προσηύδα ἡδ' ἐμελίων ἐγένετο. vel (mutato tantum ordine eorum quae interji-
 cio verborum) ἡ ἡδ' ἐμελίων ὁρυχὶ ἐγένετο. Sumo autem illa
 quae infero verba ex hoc qui non longo intervallo praecedit loco, καὶ τ' ἡμέ-
 ρας ὅταν ἡδ' ἐμελίων ἀρχομένη τ' ὁρυχὶς ἐδεῖ.

τὸ δαιμόνιον τὰ αἰσιώτερα τῷ στρατῷ προσηύδα.] Sic paulo ante hanc ora-
 tionem, καὶ τῷ αἰσιώτερον ὤσαν.

καὶ ὁ δειπνέειται ὦν.] Scribendum puto, καὶ ὁ δειπνέειται ὦν σὺ
 περὶ κινδ. ut scire καὶ ὁς pro καὶ εὖτ' dici scimus.
 οὐκ ὠρέχεται νῦν ἐδὲ ἀναπαύσεως ἐπιτάγματος.] Scribendum cenfeo ἢ
 ἐπιτάγματος.

καὶ ἐνόμιζε κενελεύειν.] Quomodo hoc, καὶ κενελεύειν δὴ, verum com-
 perietur? à quo enim jussus esse dicetur? De instinctu divino intelligen-
 dum esse arbitror, atque hunc fecisse ut putarint τὰ κενελεύειν, sicut paulo
 ante hanc orationem legitur, δέξασθε τὰ κενελεύειν.

εἴη κατεργασθῆναι ἄλλο ἢ θεῷ.] Aut delendam esse particulam ἢ, aut scri-
 bendum esse ἢ θεός, contendo: & ita quidem ut hanc lectionem illi prae-
 feram.

μὲν, εἰκόσεν ἑαυτῇ τῆς ψυχῆς τλῶ
 ῥόν, ἥ δὲ καὶ ἑρῶνδρη καὶ νασσῶ
 τὸ σῶμα συνιμῶνται. λυπῶς μὲν
 αὐτὴ καὶ ὀργαῖς καὶ ἐπιμελείας ἀλλὰ
 ὀμολογεῖται, ἔρωτι δὲ ἐπικρυπτε-
 ῖται, ὡς καὶ σιφραίων. ἔθεν δὲ
 αὐτῇ ὡς ὁ Ἀντίοχου φρεζόντων
 αὐτῇ, λιπαροῦσι μεθεῖν ἐν ἁ-
 πόρῃ, περιεμετέτετο, καὶ ἐφύ-
 λασσε τὰς ὁδοὺς μετὰ πολλὰς,
 ὅπως ἔχοι παρὲς ἑαυτὴν εἰσιόντων.
 ὡς ὅτε ἐν ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων ὁ σεν-
 ῶν αἰεὶ τὸ σῶμα καὶ μερῶν μὲν
 ὀμολογῶν, ὅτε ὅτι ἡ Στρατονίκη πα-
 ρεία παρὲς αὐτὴν ἐπισκευομένη, τὴν
 μὲν γνώμην ἵα ἀφ᾽ οὐδὲν καὶ συνει-
 δότων, τότε μάλιστα αὐτὴν ἐνοχλεῖ-
 ῶν καὶ σιωπῶντα, τὸ ὅτι σῶμα καὶ
 ἀκρότητος αὐτῇ θερμότητος τε γι-
 νώμενον αὐτῇ καὶ ζωτικότητος, καὶ
 αἰσθῆς ἀπὸ τῆς ἀδενέστερον, ἔφη τῷ
 Σελεύκῳ, τὸ ἵδον ἀνιάντας ἔχον αὐ-
 τῇ. ὑπερβαλόντων δὲ ὁ βασι-
 λεύς, καὶ ἰσχυρόντων, ἔειπεν, Εἴ-
 ρως ἐστὶ τὸ πῦρ, καὶ ἔρωι γυναι-
 κὸς, ἀλλ' ἀδυνατῶν. Σελεύκῳ δὲ
 γυναικῶντων ἔειπεν μὴ δυνάτω
 πείσῃ Σελεύκῳ ὁ τῷ Ἀσίας βασι-
 λεύς, ἐπὶ γάμῳ τοῦδε παυδὸς,
 ἰκεσία τε καὶ ῥήματα καὶ δαρείας,
 καὶ ὅλη τῇ τῷδε βασιλείᾳ, ὡς ἐ-
 ἴσῃ μὲν ἐς τοῦδε τὴν ἡμέραν βασι-
 λεία, δεησμένη δὲ καὶ καὶ ἀπὸ τῇ
 σωτηρίας, εἰ ἡδὴ πᾶς ἐδέλοι καὶ
 μόνον ἀξιοῦντων μεθεῖν πᾶσι τὸ
 γυνώμενον, ὁ ἔρωσις τῶντων ἔφη,
 „ Τῆς ἡμέρας γυναικὸς ἔρω. καὶ ὁ
 „ Σελεύκῳ, Εἴτ' ὡς ἀγαθὸν, ἔ-
 „ φη, φιλίας με ἔρω καὶ χειρίων
 „ ἔχον ἐφ' ἡμῖν, δεῖται δὲ καὶ σο-

sis amicus tot mutuis devinctus

omnibus depravatis humoribus,
 cogitavit animi esse vitium, cu-
 jus contagio laboret corpus et-
 iam: tristitias autem & iras cu-
 rasque ceteras non folere celari,
 amorem autem à modestis oc-
 cultari. Sed quum ne tum qui-
 dem quicquam sateretur Antio-
 chus, licet blandè roganti sine ar-
 bitris, affidebat medicus, obser-
 vans mutationes corporis, quo-
 modo afficeretur singulis intran-
 tibus cubiculum: ut verò depre-
 hendit, ad aliorum quidem ac-
 cessum aequaliter corpus deficere
 ac tabescere, quoties autem Stra-
 tonice adiret visendi gratia, men-
 tem quidem tum maximè turbari,
 pudore ac conscientia silen-
 te juvene, corpus autem suapte
 sponte vividius vigentiisque fieri,
 ac rursus ea discedente defi-
 cere, dixit Seleuco, filium ejus
 esse insanabilem. Quumque rex
 præ dolore exclamasset: subjecit
 ille, Amor est quo disperit: & a-
 mor mulieris, sed qua potiri non
 poterit. Altero verò demirante,
 si non posset cuiquam persuade-
 re Seleucus rex Asiæ, proposito
 conjugio filii, additis etiam pre-
 cibus & auro aliisque muneribus
 insuperque toto regno ampli-
 fissimo quod maneret huncce
 decubantem regem, ac vel nunc
 dandum esset in salutis pretium,
 modò poscat aliquis: cupienté-
 que tantum discere quamnam sit
 illa femina, Erasistratus respon-
 dit, Meam uxorem amat. Tum
 Seleucus, Ergo, bone vir, quum

Amor à
 modestis
 occultari.

127

Erasitra-
 tus mor-
 bum An-
 tiochi de-
 tegit.

nestus

nestus ac sapiens, non servabis mihi juvenem regium, amici regis filium, amantem infelicitate, & ad mortem usque celantem morbum præ modestia? despiciēne hoc modo non Antiochum solum, sed Seleucum etiam? Ille tergiversando retulit argumentum ceu invincibile, Ne tu quidem, quamvis sis pater, si tuam amaret, uxorem ei cederes. Ibi verò per omnes regios deos dejuravit Seleucus, omnino volentem libentemque daturum ei se fuisse, ut egregium exemplum ederet paternæ benevolentiae in modestum & continentem in morbo filium, tali calamitate indignissimum. Multa deinde in hanc sententiam locutus: coepit molestè ferre quòd non ipse posset infelici medicus fieri, ut nihil opus haberet Erasistrato. Quod ut ille vidit regem præ se ferentem ferid, rem aperuit, narravitque quomodo celantem deprehenderit. Seleuco verò jam lato negotium supererat, persuadere id filio, & aliud, persuadere idem uxori. Postquam autem persuasit, advocato in concionem exercitum, qui fortasse jam aliquid præsenferat, enumeravit suas res gestas, & imperium, majus quam ullus ex Alexandri successoribus habeat, adeo ut sibi senescenti difficile sit ad regendum præ magnitudine. Volo igitur (inquit) eam molem dividere, simulque consulere vestrae securitati de futuro, & partem ejus jam nunc dare meis charissimis. Vos autem

128

Seleuci
oratio ad
exerci-
tum, pro
Antiochi
cum no-

„ φίας οὐ δόλοισι, ἔ σῶσθς μοι
„ νέον ἄνδρα καὶ βασιλικόν, φίλου
„ καὶ βασιλείως υἱόν, ἀτυχεύοντα &
„ σωφρονέντα, καὶ τὸ κακὸν ἐπι-
„ κρῖντον καὶ ἀσπιόμενον αὐτῷ
„ θανάτου; ἀλλ' ὑπερβολὴν μὲν &
„ τὰς Ἀντιόχου, ὑπερβολὴν δ' ἐπὶ
„ αὐτῷ καὶ Σέλευκῳ; Ὁ δὲ δόπ-
„ μαχομένη, εἶπε λόγον ὡς ἄβυ-
„ κτον, ὅτι, Μηδ' αὖ σὺ, καίπερ
„ αἰ πατὴρ, εἰ τ' σὴς Ἀντίοχῳ
„ ἦρα γυναικὸς, μεθήκης αὐτῷ
„ τὸ πᾶν γυναικῶν. Ἐνθα δὲ παύ-
„ τας ὤμου τὰς βασιλείους θεὰς ὁ Σέ-
„ λευκῶν, ἥ μὲν ἐκείνῳ & χαίρειν
„ μετέωρα. & δέησιν, θηέσθαι κα-
„ λὸν εὐνίας ἀγαθοῦ πατρὸς ἐς πα-
„ δα σώφρονα & ἐγκρατὴν καὶ
„ καὶ ἀνάξιον τῆς συμφορῆς. πολλὰ
„ τε ὁμοῖα ἐπεγενῶν, ἤρξατο ἀρχε-
„ σθαι ὅτι μὴ αὐτὸς αὐτῷ γίνετο ἰα-
„ τρὸς ἀτυχεύειν, ἀλλὰ καὶ ἐς ζωὴν
„ δόξωτο Ἐρασιστράτου. ὁ δ' ἐπεὶ κα-
„ εἶδε τὴν ὁρμὴν τῆ βασιλείας, ἔργον
„ ὑποφάνεσθαι, ἐκ ὑπερβολῆς, ἀν-
„ ἐκάλυπτε τὸ πᾶν, καὶ ὅπως αὐ-
„ τὸ ἔνδοξον κρυπτόμενον διηγείτο. Σε-
„ λευκῶν δ' ἡσθέντι ἔργον μὲν ἐρρίετο
„ πείσσει τ' υἱόν, ἔργον δ' ἐπ' ἐκεί-
„ νῳ τῇ γυναικί. ὡς δ' ἐπείσε, τὴν
„ στρατὸν συναγαγὼν, ἀποθαρσύνει-
„ σως ἡδὴ τι τέτων, κατελογίζετο μὲν
„ αὐτοῖς τὰ ἔργα τὰ αὐτὰ, καὶ τὴν
„ δόξαν ὅτι δὴ μέλινται τῷ Ἀλέξαν-
„ δρου Ἀλεξάνδρῳ ἐπὶ μήνησιν στρα-
„ γῆναι. Ἀλλὰ & γρη῏ν ἡδὲ δυσχε-
„ ρητὸν ἔπειτα τὸ μέγα. Ἐ-
„ γὼν δ' (ἐφ' ἣν) διελέιν τὸ μέγα, &
„ ἐς τὴν ὑμῶν τῶν μελόντων
„ ἀμερμερίαν, καὶ τὸ μὲν ἡδὲ
„ δοῖναι τοῖς ἐμοῖς φίλοις. δι-
„ καμοὶ δ' ἐστὶ μοι πάντες ἐς πᾶν

» &

„ ὅς σὺνερῶν, ὁ δὲ τούτων ἀρ-
 „ χὴς & δουλεύουσιν ἡγεμόντες ὑμῶν
 „ ἐμὸς μετ' Ἀλεξάνδρου. φίλτατοι
 „ εἰ εἰσὶ μὲν καὶ ἀρχὴς ἄλλοι, ὅς
 „ τε παύδων ὁ τέλειος ἦδη, & ἡ
 „ γυνή. ἡδὲ δ' αὐτοῖς & παῖδες,
 „ ὡς νέοις, ἡσίοιτο παῖδες, καὶ
 „ πολέοντες φύλακες ὑμῶν πᾶσι ἡγε-
 „ μονίας εἶναι. ἀρρῶζον σφίσιν ἀλ-
 „ λήλους ἐφ' ὑμῶν, & πεμπῶ βα-
 „ σιλείας εἶναι ὅς ἐδῶν ἡδὲ ὅς ἄ-
 „ να. & ἐπεὶ Περσῶν ὑμῶν ἔδῃ καὶ
 „ ἐπὶ τῶν ἐδῶν μύλων ἡ τῶνδε τ'
 „ κρινὸν ἀπάειν ἐπιθήσει νόμον,
 „ αἰὶ δικαίον εἶναι τὸ πᾶσι βασι-
 „ λείας ὑμῶν ἐρεῖζόμενον. Ὁ μὲν δὲ
 „ ἔτιως ἔπειν ἡ τ' ἐπαυλὴ ὡς βασι-
 „ λεία τ' ἐπὶ Ἀλεξάνδρου μέγιστον καὶ
 „ πυρρὸν ἀέρον ἐνφύκει. & ὁ Σε-
 „ λευκὸς Στρατηγικὴ & πᾶσι παύδων
 „ τὰ αὐτὰ ἀποσπάσεις, ἐξεύγνυ τ'
 „ γάμον, & ἐπὶ τῷ βασιλείᾳ ἐξι-
 „ πεμπειν ἔργον ἐοικῶς τὸδε & δυ-
 „ νατώτερον τ' ἐν πολέμοις αὐτῶν γε-
 „ νομένων ἐργασάμενον. σὺν ἐπαύλῃ
 „ ἡ ἡσίων ὑμῶν αὐτῶν καὶ ἐδῶν μύ-
 „ λων τ' ἐπὶ τῶνδε ἐβασιλευε γῆς. &
 „ τῷ πλείονι τῶ παύδων παύδων
 „ ἡρξε τ' ἀπὸ βασιλείας ἐπὶ Εὐφρα-
 „ τῷ μόνον. & πολέμοις τελευτῶν
 „ Λυσίμαχον ἀπὸ Φρυγίαν τὴν ἐφ'
 „ Ἑλληνιστῶν πολέμων, Λυσίμαχον
 „ μὲν ἐκείνῃ, πεπνυμένον ἐν τῇ μά-
 „ χῃ. αὐτὸς δ' ἔκλειπτοντο ἐπὶ τῷ
 „ καὶ ἐς Λυσίμαχίαν ἀναστάναν,
 „ κτείναντι. Πτολεμαῖος δ' αὐτὸν
 „ ἐπὶ τῷ ἐκείνῃ, ὅς Κεραυνὸς ἐ-
 „ πικλήσεις. ἡρξεν ὁ Κεραυνὸς ὁδὸν
 „ Πτολεμαίου & Σωτήρος & Εὐρυ-
 „ δικῆς πᾶσι Ἀντιπάτρων. καὶ αὐτὸν
 „ ἐκπαύοντι Ἀντιπὰτρε Ἀγῆδεον,
 „ Antipatri filiae: quem ex Aegypto metu profugum, quia pa-

æquum est adjutis me in omni-verba con-
 bus: qui meis post Alexandrum jugio.

auspiciis crevitis in tantam po-
 tentiam. Sunt autem mihi charis-
 simi & hoc imperio digni: ex li-
 beris hic jam adultus, & hæc u-
 xor: qui, ætate florenti ambo,
 prolem brevi daturi videntur,
 stabilituram opes amplissimas.

Hos enim jungo connubio, in Antiochus
 vestra presentia, & mitto ut re-
 gent in mediterraneis gentibus:
 nec vos Persarum aliarumve gen-
 tium mores magis spectare ju-
 beo, quam unam legem commu-
 nem omnibus, semper æquum
 esse quod à rege vobis præscribi-
 tur. Hæc ubi dicta sunt, exerci-
 tus acclamavit regi post Alexan-
 drum maximo, & patri optimo. Seleucus
 post Alexan-
 drum rex maxi-
 mus.

Seleucus uxorem & filium eo-
 dem modo præmonitos junxit
 matrimonio, & in regnum dimi-
 sit, celebratio ob hoc factum
 quàm propter acquisitas tot vi-
 ctorias, quando hic seipsum vi-
 cit. Habuit autem sub se LXXII Septua-
 ginta duas
 satrapias, tam latè regnum e-
 jus patebat: cujus majore par-
 te filio tradita, tantum quæ in-
 ter Euphratem & mare sita sunt
 sibi retinuit. Bello deinde, Seleucus
 quod ei fuit ultimum, cir-
 ca Phrygiam Helleponto vici-
 nam, Lyfimachum interfecit
 in prælio: trajecitque freto, Seleuci in-
 teritus.
 Cerauno, qui eum sequeba-
 tur. Hic Ceraunus filius erat
 Ptolemæi Soteris, & Euridi-
 ces, Antipatri filie: quem ex Aegypto metu profugum, quia pa-

Æquum
 est quod
 à rege præ-
 scribitur.

Septua-
 ginta duas
 satrapias
 habet sub
 se Seleu-
 cus.

Seleucus
 Lyfima-
 chum in-
 terfecit.

Seleuci in-
 teritus.
 Ptole-
 mæus Ce-
 raunus.

ter juniore filio regnum dare decreverat, Seleucus, ut amici filium, miseratus excepit & aluit, interfectorem suum circumducens ubique.

129

Oracula &
vaticinia
super mor-
te Seleu-
ci.

Hic fuit exitus Seleuci, exacto
atatis anno LXXIII. regni XLII.
Et quantum ego intelligo, huc
quoque referri potest dictum o-
raculum,

*Europe valeat, Asiam comple-
dere tuus.*

nam Lyfimachia sita est in Eu-
ropa: & ille tunc primum Euro-
pam vidit ex quo Alexandrum in
longam militiam secutus est. Fer-
tur etiam de obitu percontanti
respondisse vatem:

*Argos si caveas, fatalia tem-
pora evades:*

*Quod si non caveas, occides
ante diem.*

Ille Argos & Poloponnesiacum,
& Amphiloichicum, & Orestia-
dis, (unde Macedones quidam
Argeadae vocantur) & quod Dio-
medes profugus trans Ionium
mare condidit, & siquod usquam
terrarum aliud Argos nomina-
tur, omnia requisivit diligenter
& cavet. Ceterum quum ab Hel-

οἱ νεώτατοι παῖδι ὁ Πτολεμαῖος
τὴν δόξαν ἐπεισοῖ δουῶν, ὁ Σέ-
λευκος, οἷα φίλος πύγμα ἀνυχεύ-
ται ἰσπεδέξατο, καὶ ἔφερε, καὶ ἐπὶ-
γετο πᾶντι φοβέει αὐτῷ.

Καὶ Σέλευκος μὲν ἔτα πλευντῶν,
τεῖμα καὶ ἐδιδυμήκοντα ἐπὶ βιότας,
καὶ βασιλεύσας ἐξ αὐτῶν δύο καὶ
τεσσαράκοντα. καὶ μοι δοκεῖ καὶ ἐς
τῆτο αὐτῶν συνεχεῖς θῶναι τὸ αὐτὸ
λόγιον,

Μὴ παύσῃς Ἑυρώπην, Ἀσίῃ τι
πολλὸν ἀμείνων.

ἡ γὰρ Λυσιμαχία τῆς Ευρώπης ἐ-
στίν, καὶ τότε παρῆντο δὲ τῆς Ἀλε-
ξανδρου στρατείας ἐς τὴν Ευρώπην
διεπερσε. λέγεται γὰρ καὶ αὐτῷ
ἔργον ποτὶ αὐτῷ ἡρωϊκῶν λό-
γων παρὰ γοργενθῶν,

Ἄργος ἀλευρόμενος, τὸ περὶ ἡ-
μέρον εἰς ἐτόμῳ ἤξει.

Εἰ δὲ Ἄργος πελάσῃς, τότε καὶ
πᾶσι μέγιστον ὄλεος.

ὁ μὲν δὲ Ἄργος τὸ Πελοποννήσιον, καὶ
Ἄργος τὸ Ἀμφιλοχικόν, καὶ Ἀρ-
γῆς τὸ ἐν Ὀρεστιάδι, (ὅθεν οἱ Ἀρ-
γεῖαι Μακεδόνες) καὶ τὸ ἐν τῷ Ἰο-
νίῳ λεγόμενον οἰκίστη Διομήδην ἀ-
λώμενον, καὶ εἰπὶ πᾶσι γῆς ἄλλα Ἄρ-
γῆς ἐκαλεῖτο, πάντῃ ἀνεξήγητα καὶ ἐ-
φυλάσσετο. ἀναδύονται δὲ ἐς τὴν

Λυσι-

καὶ Ἄργος τὸ ἐν Ὀρεστιάδι (ὅθεν Ἀργεῖαι Μακεδόνες.) Hallucinetur hoc
loco turpiter & ridendum se præbet Appianus, quod dicit τοὺς Μακεδῶνας
Ἀργεῖδας dictos δὲ τὸ πᾶν ἐν Ὀρεστιάδι Ἀργῶν. Cum Ἀργεῖδος nomen sit
patronymicum, quod non à locis sed personis derivetur. Dicti autem Si-
byllæ Ἀργεῖδες Macedonum reges,

Ἀνδρόνικος βασιλεὺς Μακεδόνες Ἀργεῖδες,
ab Argeo eorum rege. quem perperam Ἀργεῖον pro Ἀργεῖον quidam vocant.
Ipsius enim regis nummus habet ΑΡΓΕΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. non ΑΡ-
ΓΕΙΟΥ. Præterea ab Ἀργεῖον non Ἀργεῖδος, aut Ἀργεῖδος, sed Ἀρ-
γεῖδος fieret. Hinc & apud Polyænum lib. iv. & Pausaniam Ptolemæi La-
gidae frater non Ἀργεῖος, ut editi habent, sed Ἀργεῖος vocandus est.

Τε

Canis Ly-
simachi.
Thorax
Pharsalius.

simachi corpus canis domesticus
diu protegens, alites ferâque
arcuit, donec Thorax Pharsalius
inventum sepeliit. Sunt qui di-
cant sepultum ab Alexandro fi-
lio, qui metu ad Seleucum fuge-
rat, quando alterum filium Aga-
thoclem occidit Lyfimachus: in-
ventum autem corpus diu prius
quaesitum, & indicio canis maxi-
mè agnitum jam tabidum: ossa
condita in templo Lyfimachen-
sium à civibus: quod posthac vo-
catum sit Lyfimachium. Ita in i-
dem tempus duorum regum fi-
nis incidit, præstantissimorum
magnitudine ac robore corporis:
qui per annos, alter septuaginta,
alter verò tres insuper, manu
propria depugnarunt usque ad
mortem.

Antiochus
quidam.
Deus cog-
nomina-
tus.
Timar-
chus Mile-
siorum
tyrannus.

Defuncto autem Seleuco pa-
tri successerunt in Syria regnum
hi filii: primus hic ipse Antio-
chus qui novercam adamaverat,
cognomento Soter, & postea
Gallos ex Europa in Asiam ir-
rumpentes repulit: secundus ve-
rò Antiochus alius ex hac nupta
genitus, quem Deum primi cog-
nominaverunt Milesii, quia Ti-
marchum eorum tyrannum sus-
tulit: Sed hunc Deum uxor ve-
nit, ὅτι αὐτοῖς Τίμαρχον τέκελλον

Ἐ Λυσίμαχος κῦων οἰκέει ἐς πο-
λὺ ὑπερμαχῶν, ἀλύμαντον ἐξ ὀρ-
νίαν καὶ θηρίων διεφύλασσε· μέγιστα
Θάραξ ὁ Φαρσάλιος· ἑυραν ἔθαψεν.
οἱ δὲ Ἀλέξανδρον φασὶ θάψαι τὸν
αὐτὸς Λυσίμαχος παῖδα, φυγόντα
μὲν ὑπὸ θεοῦ πατρὸς Σέλευκου, ὅτε
Λυσίμαχος Ἀγαθοκλέα τὸν ἑπτα-
αὐτὸς παῖδα ἀνέλεν· ἐρευνώμενον
ἢ ἐν τῷ τότε τῷ σάμῳ, καὶ ἐν τῷ
κυνὸς μάλιστα ἀνευρόντα ἡδὴ διεφθα-
ρμένον. τὰ ἢ ὅσα τὰς Λυσίμαχείας
ἐνδέσσει τῷ σφετέρῳ ἱερῷ, & τὸ
ἱερὸν Λυσίμαχῶν ἀποστειροῦσιν·
τοιοῦδε μὲν δὴ τέλος ἑκατέρῳ τῶν-
δε τῶν βασιλείων συνωλέχθη, ἀν-
δρειοτάτων τε & πεισσοτάτων μεγί-
στην γλυσμένην· Ἐ μὲν, ἐς ἑξοδμή-
κοντα ἔτη, Ἐ δὲ, ἐς πλείονα τοῦ-
των ἐπὶ ἄλλα τελευτᾷ, μέγα χυμένην
ἐν χερσὶ οἰκείας αἰεὶ μέλει· Ἐ γὰρ
νότου.

Σελώκου δὲ δόποιοντο, δι-
δχοι παῖδες πατρὸς πικρὸς ἐνδε-
χόμενοι τὴν Σύρον δόχῳ, ἐγόνον-
το οἷδε· Ἀντίοχος μὲν πατρὸς ὄ-
δε, ὁ δὲ μητρεὺς ἐρωθεῖς· ὅς καὶ
Σατῆρ ἐπεκλήθη, Γαλάτας οὖν τὸν
Εὐρώπης ἐς τὴν Ἀσίαν ἐμβολόν-
τας ἐξέλασσε· δούτερος δὲ, Ἀν-
τίοχος ἑτέρου, ἐν τῶνδε τῷ γέν-
ει γέννηται, ὅτε οἷδε ἐπώνυ-
μον ὑπὸ Μιλησίων γίνεται παρ-
τι, ὅτι αὐτοῖς Τίμαρχον τέκελλον κατέλειπεν. ἀλλὰ τὸνδε μὲν τὸν ὅσον
ἔκτενεν

τοῦ μὲν ἐς ἑξοδμήκοντα ἔτη, τοῦ δὲ, ἐς πλείονα τούτων ἐπὶ ἄλλα τελευτᾷ.]
Disfentis à nostro Justinus, qui Lyfimacho quatuor & septuaginta annos,
Seleuco autem septem & lxx. adfcribit. Idem tradit Agathoclem filium, cu-
jus paulo superius mentio, à Lyfimacho patre ministrâ Arfinoe novercâ vengo
no interfecit. Atque eum κακοῖς οἰκείοις περιπεσόντα necasse filium Stra-
bo fcribit. Domesticas autem illas calamitates Pausanias in Atticis ro-
censet.

ἔκτενε ἡ γυνὴ φαρμάκῳ. δύο δὲ
 εἶχε, Λαοδίκην καὶ Βερενίκην, ἐξ
 ἧς ἑστῆς, Πτολεμαῖος ὁ
 Φιλαδέλφου θυγατέρα. καὶ αὐτὸν
 ἔκτενε Λαοδίκη, καὶ ἐπ' αὐτῇ Βε-
 ρεικὴν τε τὸ Βερενίκης βρέφους.
 καὶ Πτολεμαῖος ὁ Φιλαδέλφου
 ζῶντος πνύμβρος, Λαοδίκην τε ἔ-
 κτενε, καὶ ἐς Συρίαν ἐνέβαλε, καὶ ἐς
 Βαβυλωνίαν ἦλασε. καὶ Παρθύνοιο τῇ
 ἀποστασίας τότε ἦρξαν, αἷς τετε-
 ρωγμένῃς τῇ Σελευκιδῶν δευτέρῃ.

Ἐπὶ δὲ τοῦ βασιλεὺς γινέται
 Συρίας Σέλευκος, υἱὸς δὲ Θεῶ τε
 καὶ Λαοδίκης, Καλλίνικος ἐπώνυ-
 μον. ἐπὶ δὲ Σελεύκῳ, δύο πύμνους
 αὐτῷ Σελεύκου, καὶ ἡλικίαν ἐκεί-
 νῳ αὐτῶν, Σέλευκος τε καὶ Ἀν-
 τίοχος. Σελεύκος μὲν δὲ, ἀφ' οὗ
 τε ὅτι καὶ πεπομφὴν καὶ δυσπειθῆ τὸν
 στρατὸν ἔχοντι, ἐπέβαλεσαν οἱ φί-
 λοι Διῶ φαρμάκῳ, καὶ ἐς ἔτη δύο
 μόνα ἐβασίλευσεν. ὁ δὲ Ἀντίοχος ὁ
 περφidia, post exactum regni annum alterum: Antiochus verò,

neno interemit: duas autem ha-
 bebat, Laodicea & Berenice, Antiochi
 adamatas ac desponsatas, Ptole-
 mæi Philadelphi filias: quarum
 Laodice ipsum interfecit, & mox
 Berenicem cum infantulo. Eam
 injuriam Ptolemæus, Philadelphi
 filius, ut ulcisceretur, de Lao-
 dice sumpfit supplicium, & in-
 gressus Syriam, Babylonem us-
 que pervenit: qua occasione Par-
 thi desciverunt à Seleucidarum
 imperio, videntes conturbatam
 eorum familiam.

Huic Deo successit in Syriæ
 regnum Seleucus filius, genitus
 à Laodice, cognomine Callini-
 cus. Deinde ex ætatis ordine duo
 ejus filii, Seleucus & Antiochus:
 quorum major, nec valetudine
 firmus nec opibus, exercitum in
 officio continere non potuit, ve-
 neno sublatus purpuratorum
 Antiochus verò, cogno-

Antiochi
 Dei interit-
 tus: uxore
 sua dux.

Laodice
 plectitur.
 Cur desciverint à
 Seleucidis
 Parthi.

131
 Antiocho
 Deo suc-
 cessit Cal-
 linicus.
 Ejus filii.

Seleucus,
 veneno
 sublatus.

Δύο δὲ εἶχε Λαοδίκην καὶ Βερενίκην ἐξ ἑσπέρης τε καὶ ἡμέρας Πτολεμαῖος τῷ
 Φιλαδέλφῳ θυγατέρας. Legendum θυγατέρας in numero singulari: falsum
 enim est Laodiceam fuisse Philadelphi filiam. Imo fuit Antiochi Soteris filia,
 & soror ex patre mariti Antiochi, Polyano teste lib. 8. Ἀντίοχος ὁ ποσει-
 ἀρονεβίδης θεὸς ἔφημε Λαοδίκην ὁμοπατέρα ἀδελφῶν, ἐξ ἧς αὐτῷ πᾶσι γέ-
 νετο Σέλευκος, ὁδοιτὴν ἔφημε Βερενίκην Πτολεμαῖος τῷ βασιλεῖ θυγατέρα.
 Ideo videtur aliquid deesse in hoc Appianiloco: veluti, ἐξ ἑσπέρης τε καὶ
 ἡμέρας τινὶ μὲν ὁμοπατέρα ἀδελφῶν, τινὶ δὲ Πτολεμαῖος, &c. Nam ut nunc
 legitur, non est sine salebris hic locus. De hac Laodice (credo) intelligendus
 est Valerius Maximus lib. 9. cap. 15. quæ virum necavit & pro eo in lecto
 posuit Artemonem quendam facie simillimum: quod firmat emendationem
 nostram. De eadem Laodice etiam intelligendus Athenæus lib. 13. ubi Danaë
 uxor Sophronii, qui Ephesum ad defectionem impulerat, quæ dum du-
 cebatur ad supplicium, de Diis, & merito dubitari aiebat, an sint Diis, cum
 Laodice, quæ virum necaverat, imperaret: ipsa vero, quæ virum serva-
 verat, ad mortem duceretur.

Σέλευκος μὲν δὲ, ἀφ' οὗ τε ὅτι καὶ πεπομφὴν καὶ δυσπειθῆ τὸν στρατὸν ἔ-
 χοντι, ἐπέβαλεσαν οἱ φίλοι διὰ φαρμάκῳ, καὶ ἐς ἔτη δύο μόνα ἐβασίλευ-
 σεν. J. Isaacus Casaubonus in Synopsi sua Chronologica ad Polybium, Seleu-
 co Ceranno, de quo hic sermo, quatuor fere annos imperii tribuit.

Antiochus
Magnus.

cognomine Magnus, is est de cujus bellis adversus Romanos gestis narravimus. regnavit annos triginta septem. De cujus duobus filius jam antè dixi, qui ambo regnarunt: Seleucus annis duodecim, otiosus nec admodum potens, propter cladem quam pater acceperat: Antiochus verò biennio tantum, quo tempore Artaxiam cepit Armenium, & in Ægyptum expeditionem suscepit contra Ptolemæum sextum, cujus pater tum è vivis excesserat, duobus filiis superstitibus. In ejus castra prope Alexandriam Popillius à Romanis legatus venit cum literis denuntiatis ut abstineret à regno Ptolemæorum: quibus lectis quum se deliberaturum diceret, virga eum circumscripsit Popillius, dixitque, Hic delibera: ille territus discessit, spoliatoque in Elymais templo Veneris, tabe periit, relicto novenni filio Antiocho Eupatore, de quo diximus: sicut & de Demetrio hujus successore: qui, quum in urbe esset obses, fugit in Syriam, & adeptus regnum, Soter à Syris

Antiochi
interitus.

δε, ἐστὶν ὁ Μέγας ἐπικλήν, ὃς
ἔ μοι πύλας εἴρηται, Ρωμαίοις
πιπολεμηκότες. ἰσχυρότερος δὲ ἔτη
ἐπὶ τῇ τελευτῇ. ὁ αὐτὸς δὲ
τῶν παιδῶν παρῆνεν, ἀμφὶν βα-
σιλευκότων, Σελεύς τε καὶ Ἀν-
τίοχος, Σελεύς μὲν, ἔπειτα δὲ γενεῶν,
ἀπερχόμενος ἄμα καὶ ἀδελφεῶς, ἀφ' ἧς
τῶν δ' αὖτε συμφορῶν Ἀντίοχος
ἦ, δὴ οὐκ ἐπλήρουν· οὐκ οὖν Ἀρμενίαν
Ἀρμένιον εἶλε, καὶ ἐς Αἴγυπτον ἐ-
στράτευσεν, ἐπὶ ἑκτον Πτολεμαῖον,
ὁρφανεύοντων μὲν ἀδελφῶν. ὁ αὐ-
τὸς στρατοπέδουσι περὶ τῶν Ἀλε-
ξανδρείαν Ποπίλλιον· ὃς δὲ Ρω-
μαίων πρεσβευτῆς ἦκε φέρων δέλ-
τον, ἐν ᾧ καὶ ἐγγράφον, μὴ
πολεμῶν Πτολεμαίοις Ἀντίοχον. ἀ-
ναγνόντι δ' αὐτὸν, καὶ λήγοντι βου-
λεύσεσθαι, κύκλον τῇ βουλῇ πε-
ριέχεσθαι ὁ Ποπίλλιος, ὃς εἶπεν,
Εἴθετα βουλευέσθαι. Οἱ μὲν δὲ κατὰ
πλάνην ἀνέβησαν, καὶ τὸ τ' Εὐ-
μαίαν Ἀφροδίτης ἱερὸν ἐσύλησαν· ὃ
φθίνον ἐτελεύτησε, παιδίον οὖν
τετράποδον, Ἀντίοχον Εὐπάτω-
ρα, ὡς μοι καὶ περὶ τῶδε εἴρηται.
εἴρηται δ' καὶ περὶ Δημητρίου τῶ
μετ' αὐτὸν, ὃς ὠμύρευσεν ἐν Ρώ-
μῃ, ὃς τ' ὀμυρείας ἐκφυγὼν, ἰσχυ-
ρίστευσε Σωτὴρ ὃς οὐδὲ παρὸς τὸ Συ-
ρίαν

Antiochi δὲ, δὴ οὐκ ἐπλήρουν.] Falsissimus calculus: Sed non est Appiani error: est proculdubio codicis, ubi male duo pro δυναμίδα vel δυνάμει scriptum erat. Nam omnes Chronologi consentiunt in numero annorum Antiochi Epiphanis, de quo hic fermo, & ajunt eum regnasse undecim solidos annos, & menses aliquot: error forte manavit ex literis numeralibus, ubi scriptum erat i β, at evanuerat i, & solum β remanserat.

κύκλον τῇ βουλῇ περιέχεσθαι ὁ Ποπίλλιος.] De hoc vide Livium l. xiv. c. 12. Plutarch in Apophth. Valer. Max. l. vi. c. 4. Patercul. l. i. c. 10. Cicero. Philip. viii. Plin. lib. xxxiv. c. 6. ubi tamen manifeste errore Cn. Octavius pro Popillio ponitur. In prænominem quoque variant auctores, aliis eum Cajum, aliis Marcum, aliis Publium vocabantibus.

ἡγεμό.

ρων δὲ πρῶτον ἐπὶ τοῦ Σελεύκου τῷ
Νικητοῦ παιδὶ ὀνομαζομένῳ ἐπα-
νίσταται ὃ αὐτῷ πρὸς Ἀλέξανδρον,
ψευδομένῳ εἶναι τῷ Σελευκῷ γέ-
νῳ· καὶ Πτολεμαίου, ὁ δὲ Ἀλγύ-
πτου βασιλεὺς, καὶ τοῦ Δημη-
τρίου συνελθόντες ἐπὶ Ἀλεξάνδρῳ.
καὶ Δημήτριον καὶ τῷ Πτολεμαίῳ
ἐξέπεσε τὸ ὄγκος, καὶ ἐπελεύτησε τὸ
ὃ Ἀλέξανδρος ἐξέβαλε Δημήτριον
ὁ Δημήτριος τὸ δὲ τῷ Σωτήρι γένος.
Ἐπὶ τῷ δὲ, ὡς νόθος τῷ γένους
ἀνδρὸς νικητοῦ, Νικητοῦ ὑπὸ τῶν
Συρίων ὀνομαζομένη, δὲ πρῶτον καὶ ὁδὲ
καὶ Σελεύκῳ. ἐπὶ τῷ Παρθύμῳ ἔ-
οδὲ καὶ Σελεύκῳ ἐστράτευσε, ἔ-
νομον καὶ ἀρχιερωτοῦ, διατείναν ἐ-
χεν ἐν Φραγατῇ βασιλείῳ, καὶ Ρο-
δογυνῇ ἐξέσχεον αὐτῷ τὴν ἀδελ-
φὴν ὁ βασιλεὺς.

Παρθὸν δὲ τὴν ἀναρχίαν τῶν δὲ,
δὲ ἄλλος τῷ βασιλείῳ Διόδοτος παγ-
διον Ἀλέξανδρον ἐξ Ἀλεξάνδρου τῷ
νόθῳ καὶ τῷ Πτολεμαίῳ θυγατρὸς,
ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ ἦρχατο· ἔτο παγ-
διον κτείναν, αὐτὸς ἐπετόλμησε τῇ
ὄγκῳ, Τρύφων ἀφ' αὐτοῦ μετανο-
μαζομένης. ἀλλὰ αὐτὸν Ἀντοχὸς ὁ
ἀδελφὸς Δημητρίου τῷ ἀρχιερωτοῦ
του, πυδομένῳ ἐν Ρόδῳ πρὸς τὸ
ἀρχιερωτοῦ, κτείναν καὶ πᾶν ἐς τὴν
πατρίδα συνήγαγον πολλὰ ἔστρε-
ψεν καὶ ὁδὲ ἐπὶ τῷ Φραγατῇ, τῷ

contra Phraatem cum exercitu profectus est, fratrem repetens :
ille

secundus post Nicatoris filium
cognominatus est. Adversus
hunc exortus est quidam Alexan-
der, falsò in Seleucidarum gen-
tem se ingerens, quem Ptole-
maeus Aegypti rex fovebat odio
Demetrii : atque ita connitenti-
bus Aegyptii Alexander regno
Demetrium expulit. Qui post-
quam in exilio defunctus est, fi-
lius paterno nomine Demetrius
regnum recepit : & quia vicit a-
licenum à sua familia, Nicatorem
Syri cognominarunt, secundum
post Seleucum à quo descende-
runt reges Syriae. Hic primi Ni-
catoris exemplo suscepit expedi-
tionem Parthicam : & captus vi-
xit in Phraata regia, regis forore
Rodoguna ducta in matrimo-
nium.

Demetrius
regno pul-
sus.

132

Rodoguna
Phraatae
foror.

Ceterum Syriae regiam tunc
vacuam occupavit servus regum
priorum Diodotus, inducto Ale-
xandro puero, Alexandri nothi
ex Ptolemaei nata filio: quo mox
sublato ipse regnare ausus est, a-
scito sibi novo Tryphonis nomi-
ne. Verùm Antiochus, capti De-
metrii frater, postquam Rhodi
de captivitate fratris & quid se-
cutum sit didicit, in patriam re-
versus, Tryphonem magno la-
bore victum interfecit: moxque

Diodotus.

[Pseudo-Drusus εἶναι τῷ Σελευκῷ γένος.] Meminit hujus Alexandri, incer-
ta stirpis & ignoti hominis Livii epitoma 52. Ejusmodi scenicos & obrep-
tios principes aliquam multos enumerat Lipsius in Monitis & Exemplis po-
liticis l. 2. c. 5. Quibus addendi Pseudo-Drusus ex Tacit. An. v. c. 50. Pseu-
do-Nero ex Sueton-Neron. fin. Pseudo-Ariarathes ex Valer. Max. l. 1. c. 16.
& alii plures.

Antiochus Demetrium. Antiochus nihilominus cum Parthis congressus praelio, & victus, sibi manus intulit. Demetrium quoque in re-

gnum suum reversum Cleopatra uxor necavit, insidias ei molita propter æmulationem posterioris nuptæ Rodogunes: qua de

Cleopatra Antiocho mariti fratris nupta. Seleucus. Antiochus Grypus. Antiochus Antiochum, Cyzicenum cognomine, Grypum Athenas, Cyzicenum Cyzicum educandum miserat. Seleucus, qui mox post

patris obitum diadema sumpsit, sagitta sua manu emissâ confixit, sive metuens ne ille patris necem ulcisceretur, sive eodem furore

gerens omnia. Seleuco in regnum successit Grypus, qui matrem venenum, quod ipsa filio paraverat, coegit ebibere: sic illa tandem pœnas dedit. Nec Grypus à matre degeneravit: struxit enim Cyziceno, quamvis uterino fratri, insidias: at ille præmonitus, aperto bello fratrem expul-

lit, & pro eo regnavit in Syria. Hunc quoque Seleucus, Antiochi Grypi filius, quamvis patruum, armis regno eiecit. qui quoniam violentus & supramodum tyrannicus fuit, Mopsu-

heftia Ciliciæ oppidum. Seleucus crematus. Huic successit Antiochus, Cyziceni filius: quem Seleuci patru-

truelis insidias evasisse putant Sy-

acculum. Antiochus, qui mox post patris obitum diadema sumpsit, sagitta sua manu emissâ confixit, sive metuens ne ille patris necem ulcisceretur, sive eodem furore gerens omnia. Seleuco in regnum successit Grypus, qui matrem venenum, quod ipsa filio paraverat, coegit ebibere: sic illa tandem pœnas dedit. Nec Grypus à matre degeneravit: struxit enim Cyziceno, quamvis uterino fratri, insidias: at ille præmonitus, aperto bello fratrem expul-

lit, & pro eo regnavit in Syria. Hunc quoque Seleucus, Antiochi Grypi filius, quamvis patruum, armis regno eiecit. qui quoniam violentus & supramodum tyrannicus fuit, Mopsu-

heftia Ciliciæ oppidum. Seleucus crematus. Huic successit Antiochus, Cyziceni filius: quem Seleuci patru-

acculum. Antiochus, qui mox post patris obitum diadema sumpsit, sagitta sua manu emissâ confixit, sive metuens ne ille patris necem ulcisceretur, sive eodem furore gerens omnia. Seleuco in regnum successit Grypus, qui matrem venenum, quod ipsa filio paraverat, coegit ebibere: sic illa tandem pœnas dedit. Nec Grypus à matre degeneravit: struxit enim Cyziceno, quamvis uterino fratri, insidias: at ille præmonitus, aperto bello fratrem expul-

lit, & pro eo regnavit in Syria. Hunc quoque Seleucus, Antiochi Grypi filius, quamvis patruum, armis regno eiecit. qui quoniam violentus & supramodum tyrannicus fuit, Mopsu-

οὗ νομίζουσι *Πρωτοκλήμης* δι' ἐνσέ-
βαιαν, & *Διὸς* τὸτο *Εὐσεβίου* πε-
ρὶ τῶν αὐτῶν. ἐταχθῆναι δὲ αὐτὸν ἕσσαν
ἐρεθίζοντα & κηλῶν. ἐμὲ δὲ δα-
κρύον ἐπὶ γέλωτι αὐτῷ ποιήσαντα
τὸ ὄνομα οἱ Σύροι. ἐγχευε γὰρ ἔτος
ὁ *Εὐσεβίου* *Σελήνῳ*, ἢ & τῷ πα-
τρὶ αὐτοῦ γράμματο τῷ *Κυζικηνῷ*,
& τῷ *Γρυπῷ*, θεῶν γυμνοῦν. ποι-
γράτοι αὐτὸν, θεῶν μεπόντων, ἐξή-
λασε τὸ δόχης *Τιγρηνίης*. καὶ τὸ ὄν
ἐκείνου τὸ ἐκ *Σελήνης* αὐτῷ γε-
νόμηνον, ἐν *Ἀσίᾳ* περὶ φέρεται, &
δὲ τῷ *Ἀσιατικῷ* ἐπὶ *Κυζικῷ*, *Πομ-
πήνῳ* ἀφαιλεται τὸν *Σύρον* δόχην,
ὡς μοι λέκεται, ὅταν μὲν ἐπτα-
καίδεκατον ἐκ *Σελήνης* *Σύρον* βα-
ζιλεῖται. ἐξαιρῶ γὰρ *Ἀλεξάνδρον* τε
& τὸν *Ἀλεξάνδρου* παῖδα, ὡς ἰσθες,
καὶ τὸν δὲ αὐτῶν *Διόδωτον*, βα-
σιλεύσαντα, ἐν τῇ *Ἀρχαίᾳ* τῇ
Πομπήνῳ, ἐπὶ ἐν μόνον ἔτος. ἢ δὲ
δὲ καὶ τὸν *Σελήνῳ* ἐκ ἐξομνήσαν-
τα ἐπὶ *Διοκλεῖ* ἐν αὐτοῦς αὐτῶν
κετοῖς καὶ ἐπὶ ἐπισκοποῖν τὸ ἐκ *Ρω-
μαίων* χρόνων *Ἀλεξάνδρου*, αὐτο-
κτενὸς ἐπὶ τοῖς *Διοκλεῖ* ἐξομνή-
σαντα ἔτος, τὰ *Τιγρηνίᾳ* περὶ φέ-
ρεται. τότε γὰρ μὲν δὲ καὶ τῷ
Μακεδονίᾳ τὸν *Σύρον* βασιλεύ-
σαντα εἶχον εἰπεῖν, ὡς ἐν ἀλλο-
τρίᾳ συγγραφῇ.

ri pietatis merito, ideoque Pium
cognominarunt: servatus est au-
tem à meretrice, adamatus for-
mæ gratia. Mihi videtur per jo-
cum à Syris ei nomen id addi-
tum; duxit enim hic Pius Sele-
nem, quæ prius & patri ejus Cy-
ziceno, & patruo Grypo, nupsit:
merito igitur divina ultione
à Tigrane pulsus est. Cujus fi-
lium ex hac Sylene genitum, e-
ducatum in Asia, & inde cogno-
minatum Asiaticum, Pompejus
privavit regno Syriae, ut diximus,
decimumseptimum à Seleuco,
rege Syrorum (excipio enim A-
lexandrum & filium, ut alienos
ab hac serie, & servum eorum
Diodotum) anno tantum exacto
in regia, dum Romanus impera-
tor distinctur aliis negotiis. Re-
gnatum est autem in familia Se-
leucidarum, per annos ducentos
septuaginta: quod si ab Alexan-
dro supputemus ad tempus quo
id regnum in Romanam provin-
ciam redactum est, addendi e-
runt Tigranis anni quatuorde-
cim. Hæc habui dicenda obiter
in alieno argumento de Macedo-
nibus Syriae regibus,

Antio-
chus Pius à
meretrice
servatus,
adamatus
formæ gra-
tia.

Anni Se-
leucida-
rum regni.

ἈΠΠΙΑ.

ἢ καὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ γράμματο τῷ *Κυζικηνῷ*.] Fallitur hoc loco Appia-
nus. Nam Sylene primo conjux Ptolemæi Lathuri fuit: deinde nupsit An-
tiocho Grypo; ac demum Antiochi Cyziceni filio.

134

APPIANI ALEXANDRINI ROMANARUM HISTORIARUM DE BELLIS PARTHICIS LIBER.

Α Π Π Ι Α Ν Ο Υ
Α Λ Ε Ξ Α Ν Δ Ρ Ε Ω Σ
Ρ Ω Μ Α Ι Κ Ω Ν
ΠΑΡΘΙΚΗ.

Gabinus in Syriam missus.

OSTQUAM autem Pompeius Syriam redegit in provinciam, Gabinus à senatu ad eam regendam missus est. Ad hunc parantem expeditionem in Arabas, venit Mithridates, Parthorum rex, pulsus ab Orode fratre, invitans ut Arabas omitteret, & contra Parthos duceret. Sed plus valuit apud eum Ptolemaeus, Ægyptiorum undecimus rex, eodem tempore pulsus è regno: effecitque ut accepto auro, non contra Parthos, sed in Alexandrinos expeditionem susceperet: quo in regnum armis redu-

Mithridates Parthorum rex.

Gabinus ex-peditio in

ΕΤΑ ἢ τὸς ἐν Πομπήϊς Συρίας ἀρχεν ἡρμάνες, Γαβίνου Ρωμαίων πρεσβυτέρους ἐπιμύθη Συρίας ἀρχεν. ὃν ἐπὶ τὸς Ἀλεξανδρίους ὁρμῶντι Μιθριδάτης μὲν ὁ Παρθύων βασιλεὺς, ἐξελανόμενος τὸ δὲ χεῖρὸς ὑπὸ Οὐρούου τοῦ ἀδελφοῦ, μετέηλθεν ἐξ Ἀλεξάνδρειας ἐπὶ Παρθύων· Πτολεμαῖος δὲ αὐτὸν, ὁ ἐνδεχόμενος Ἀλεξάνδρειαν βασιλεὺς, ἐκπέσων καὶ ὁδὸν τὴν ἀρχῆς, μετέπεισε χεῖρας αὐτῇ Παρθύων ἐπὶ τὸς Ἀλεξανδρίους ὁρμήσας. καὶ κατήγαγε τὸν Πτολεμαῖον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν

Α Π Π Ι Α Ν Ο Υ · Π Α Ρ Θ Ι Κ Η .] De Parthico hoc bello præter Appianum scribunt Livius Epit. 106. Plutarch. in Crass. Justin. l. 42. c. 4. Eutrop. 6. c. 6. Oros. 6. 13. Val. Max. Plin. 2. 56. & 5. 24. Lucanus & Propertius l. 4. El. 6.

μετέπεισε χεῖρας αὐτῇ Παρθύων] Malim χεῖρας πολλῶν, ut legitur in Syriaca historia, pag. 120. Suspectus etiam sit hic locus ei qui non animadverterit Appianum ita præpositione αὐτῇ uti: ac merito suspicatur sit, tali usum sermone fuisse, αὐτῇ τῷ ὅπῃ τοὺς Παρθύων, ὅπῃ τοὺς Ἀλεξανδρίους ὁρμῶσιν. Sed omnem de hac scriptura plerique alii loci dubitationem tollunt. Adde quòd illa Syriaca historia eandem scripturam habet: nisi quòd verbum ὁρμῶσιν à librario prætermisum fuit.

καὶ κατήγαγε τὸν Πτολεμαῖον] Scribe, κατήγαγε μὲν τὸν Πτ., ex eodem illo illius

χλὴν Γαβίνου, Ἀλεξανδρεῦσι πα-
λαίμας· ὑπὸ δὲ τῶν Πάρθων
βαλὼν ἐφυγόν, ἐπὶ τῷ ἀνδρὶ ψηφί-
σμενος ἐς Αἰγύπτου ἐμβάλειεν ἐπὶ
πολέμῳ Πάρθων ἀπαγορεύοντι νομι-
ζομένῳ. ὡς δὲ τὸ Σιδύλλειον αὐτοῖς
ἀπαγορεύον, ἐπὶ δὲ Γαβίνῳ μὲν δε-
κνῆς Κράσῳ ἄρχοντι Συρίαν, ὅτε
πολεμῶντι Παρθύνοις ἡ μεγάλη
συμφορὰ γίνετο. καὶ ἐπὶ Λούκιῳ Βί-
βλῳ Κράσῳ στρατηγῶντι Συ-
ρίαν, ἐς τὴν Συρίαν ἐσέβαλον οἱ
Πάρθυνοι. Σάξαι δὲ μὲν Βίβλῳ ἡ-
γούμενος, καὶ τὰ μέγιστα ἰσχυροῦς ἐπὶ
δραμον, ἀρχολογούμενος ἔτι Πάρ-
θων ἐς τὰ ἐπ' ἀλλήλους ἐμφύλια.
ὁ ἐπερξατο μὲν ἐνδὲν μέγα, ὅτι ὁ
ἀξίον λόγου, ληστὴς οὖν μόνον ἢ
πολεμῶντι ἐκείνους. ἀλλὰ τὰδε μὲν
ὑστερον γινώσκοντες, ἡ Κράσῳ κακο-
πραγία τε καὶ συμφορὰ, παρὰ
γὰρ αὐτὸς ἐς τὸν πόλεμον ἀμύχανον,
ὑπὸ Ἀντωνίου συνεισέλη.

Ὅπως δὲ Κράσῳ ἔχεν ὁρμῆς
ἐς αὐτὸν, ἀνὰ τὴν εἰπεῖν αἰτίαν. παρ-
σῆ μὲν δὲ ἡ δὲ δόξα καὶ τῶν ἑλλήνων
ἡμέραι καὶ καιρὸν ἑσπέρῳ δὲ αὐτοῖς ἐπὶ τὴν ὑπατιαν δόχον, ἀλλήλοις
συνήμεροι, Γαβίνῳ τε Κασσίου καὶ Πομπηίου Μαγνῶ, ὁ Κράσῳ

esto, Gabinius à senatu damnatus Alexan-
drinos. Gabinius
exilio da-
mnatus. Bellum Si-
byllinis
carmini-
bus veti-
tum,
est exilio, quod inconsultis patri-
bus Aegypto bellum intulisset,
vetitum oraculis. nam Sibyllina
carmina id diserte caverant. Huic
succesit Crassus, qui Parthos ar-
mis laceflens, magnam cladem
acceperit: post quem L. Bibulo Sy-
riam obtinente, Parthi irrupe-
runt in eam provinciam: sub Sa-
xa verò qui proximè succesfit,
excurreunt usque Ioniam, Ro-
manis occupatis circa bella civi-
lia: sed tunc nihil memorabile
gesserunt, latronibus similiores
quàm hostibus. Verùm ista se-
cuta sunt Crassi cladem, ex qua
illi tantam conceperant auda-
ciam, comprimentam tandem
ab Antonio.

Ceterum, expeditio Crassi di-
gna est quæ repetatur altius.
Quum rediret dies comitiorum
consularium, competitores fue-
runt, Cajus Cæsar, Pompeius
Magnus, & Marcus Crassus: ho-
rum

Crassi ex-
peditio in
Parthos.

Io illius historiae loco: respondet autem particula δὲ, quæ est post ὑπὸ,
huic ἑστῶ.

ἐφύγον, ὅτι τῷ ἀνδρὶ ψηφίσματ' ἐς Αἰγύπτου] Male antea scriptum e-
rat, ἐφύγον ἀνδρὶ ψηφίσματος ἐς Αἰγύπτου ὅτι πολέμῳ Πάρθων. ego his ver-
bis, ἀνδρὶ ψηφίσματ', duas hasce voculas ὅτι τῷ præfixi, ac simul infi-
nitivum ἐμβάλειεν, ad quod illæ voculæ ὅτι τῷ tendunt.

ὡς γὰρ τὸ Σιδύλλειον] Sicut hic dicitur Σιδύλλειον π, sine nominis ali-
cujus substantivi adjectione, sic alibi Σιδύλλεια, ut in Annibalica historia,
οἱ μὲν τὰ Σιδύλλεια ἐπισκεπτόμενοι δέκοντες ἀνδρες: & aliquanto post hunc lo-
cum, ἐκείνους τὰ Σιδύλλεια.

καὶ ἐπερξατο μὲν οὐδὲν μέγα] Suspico, vocem μέγα esse à quopiam ad-
jectam, exponere uno verbo sequens loquendi genus volente.

ἀλλὰ τὰδε μὲν ὑστερον γινώσκοντες] Quæ uno hic membro male comprehen-
duntur, in duo sic esse videntur dividenda, ἀλλὰ τὰδε μὲν τὰ ὑστερον γινώ-
σκοντες ἢ δὲ Κράσῳ κακοπραγία.

rum duo postremi, Cicerone & Catone, aliisque factionis adversæ, repulsis, ut magistratum obtinuerunt, & prorogaverunt Cæsari Galliam provinciam in aliud quinquennium: cos. ipsi Syriam Hispaniamque sortiti sunt. Ea fors grata fuit o-

ὁ Μάρκος ἐπικλῆναι ὅτι πρὸς Κικέρωνα καὶ τὴν Κάτωνος καὶ τῶν ἄλλων ἀντιστοιχῶν ἀποσταλέντων, ἐκδιδόντων ἐς τὴν δόξαν, καὶ ἐπέδωκεν Καίσαρι μὲν ἄλλην πενταετίαν, ἣς εἶχεν ἀρχὴν Γαλατίας· αὐτοῖς δὲ Πομπηίῳ τε καὶ Κράσῳ ἐψηφίσαντο Συρίαν καὶ Ἰβηρίαν κληρονομήν

Κάτωνος καὶ τοὺς ἄλλους ἀντιστοιχῶν ἀποσταλέντων] Mirum si ἀποσταλέντων non ἀποσταλέντων ab ipso autore scriptum fuit.

καὶ ἐπέδωκεν Καίσαρι μὲν ἄλλην πενταετίαν] Rectius hic ἐπέδωκεν, quàm apud Plutarchum in Crasso ἀπέδωκεν. Scimus enim ἐκδιδόναι esse quasi δῆν τοῖς ἴδιον δεδωκόσι δίδοναι. Quinetiam quum apud Plut. hæc tantum verba habeamus, ἄλλην ἀπέδωκεν πενταετίαν τῷ Κράσῳ, paulo plenius & explicatius istud hic dicitur. Est porro animadvertendum quomodo Appianus è suis verbis ad Plutarchi verba transeat, sumens hinc initium, καὶ ἐπέδωκεν Καίσαρι μὲν ἄλλην πῶλ. Apud Plutarchum enim hæc præcedunt, καὶ μετ' οὐ πολὺν χρόνον αὐτῶν ὅπλων ἀεικλόντες τὸ οἶκον, καὶ τὴν Κάτωνος τῇ ἀρχῇ ἐκβαλόντες, καὶ πᾶσι ὑποσάντας κλειαντας. quorum loco quæ hic præcedant, usque ad illa, καὶ ἐπέδωκεν considerandum tibi relinquo.

αὐτοῖς δὲ Πομπηίῳ τε καὶ Κράσῳ ἐψηφίσαντο Συρίαν καὶ Ἰβηρίαν.] Ex Plutarcho post αὐτοῖς δὲ licet addere genitivum τοῦ ἐπαρχῶν: (quem tamen aut cui similem subaudire ex te potes) sed eidem vicissim illos duos nominativos dare potes, Πομπηίῳ τε καὶ Κράσῳ: simulque ab illo accipere pro una Iberia duas. nam quum hic legamus tantum καὶ Ἰβηρίαν, ibi habes καὶ Ἰβηρίας συναμφοτέρας. In iis autem quæ his proxime subiunguntur, eadem omnino apud Plutarchum legis, quod ad sensum, non item quod ad ipsa verba attinet. Nam ita Plutarchus, κληρονομήσαντες δὲ, Συρίαν ἔλαχε Κράσος, τὰ δὲ Ἰβηρικά, Πομπηίῳ. Cui sermoni plus gratiæ inesse fateor quàm ei qui se apud hunc nostrum scriptorem offert, in quo vel verbi ἔλαχε repetitio aures quodammodo possit offendere. Sed vicissim apud eum sequitur, ὡς δὲ ἀσπασίῳ ἀπαπὴν ὁ κληρονομήσας: quum Plutarchus dicat ἐκ δὲ Κράσῳ, non autem ἀσπασίῳ. quod vocabulum & significantius est, & plus gratiæ habet, ea etiam de causa quod ex ipsa poeti id mutuatus videri possit. Atque ut non de hoc tantum loco sed de aliis etiam loquar quamplurimis, qui in tota hac mutuatitia (si vocare ita licet) historia occurrunt, sic habeto, quædam interdum à nostro Appiano, interdum à Plutarcho, vel elegantius, vel plenius aut contrà brevius, dici. Sed hac ego de re monuisse lectorem contentus, quum nequaquam tantum sit otii ut omnibus ejusmodi immorari locis possim (quorum alioqui collatio nec injucunda nec infructuosa, ad formandum præsertim judicium, esse potest) hæcenus Appiano navare operam constitui, ut qui ex Plutarcho vel emendati vel augeri vel aliquid lucis aut ornatus accipere poterunt, hoc adjumentum mea ex diligentia accipiant. Neque tamen ea solum illi adjumenta δίδωμι quæ ex Plutarcho sumi poterunt, ad quorundam locorum emendationem aut expositionem quod attinet (ut taceam de illis quæ apud interpretes corrigam, aut eorum interpretationi, ab ijs prætermittam, adjiciam) sed ipse quoque εἰσάγων non pauca ἐπιδίδωμι.

ῥῶτον ὃ, Συρίαν μὲν ἔλαβεν Κράσι-
 σης, Πομπήιος δὲ ἔλαβεν Ἰουδαίαν
 ἣν ὁ ἀσπασίῃ ἀπασιν ὁ κληρὸς.
 οἱ τε γὰρ πολλοὶ Πομπήιον ἐβόηοντο
 μὴ μικροῦν εἶναι τὸ πάρος, καὶ Πομ-
 πηίῳ, ἔρῳ τὴν γυναικός, αὐτῷ
 τοὺς πολλὰς ἀγροτείας ἐμελλε. Κράσι-
 σις ὃ ὑπὸ χειρὸς εὐδὺς ἐκπεσόν-
 τι τῷ κλήρῳ κατεφανὴς ἦν, οὐδὲν
 ἐντυχμα λαμπρότερον ἐκυτῶ γε-
 γέναι, ὅτι παρὸν τὸν ἡγεμόνα, ὡς
 μέλις ἡσυχίαν ἄγειν, ὥστε δὲ τὸς
 σωτήρις πολλὰ κενὰ καὶ μειρακλιώ-
 δῃ λέγειν, παρ' ἡλικίαν τῶν ἐκεί-
 νῳ φύσει, ἥκιστα κομπαισῆς ἦν ἡ
 σοφία ἐν τῷ βίῳ γεγώς· τότε ὃ
 ἐπὶ τῷ κομῷ καὶ διεφθαρμένῳ,
 ὃ Συρίαν ἐδὲ Πάρθους ὅσον ἐποίη-
 το τὸ εὐπρόχαιον, ἀλλὰ ὡς περὶ διὰ
 λῶσφιν τῶν τῶν Λαυκόμας πρὸς Τι-
 γράν, καὶ Πομπήιος πρὸς Μιθρι-
 δάτην, ἀλλὰ Βακτριαν καὶ Ἰνδὸν καὶ
 τὸν ἑξ ἡμετέρας ἀνὴρ ἐκείνῳ τῶν
 ἐλπίσι. καὶ τοὺς γεγενημένους τῶν
 τῶν κομῶν Παρθικὸς πόλεμος ἐστὶν ὅς

minibus. nam & populo place-
 bat Pompeium non abesse ab ur-
 be longius, & Pompeius, ut
 uxorius, in ea mansurus erat Pompeius
 plurimum. Nec Crassus mox ut
 uxorius. sortitus est provinciam suam,
 dissimulavit gaudium, putans ni-
 hil unquam sibi accidisse felicius,
 & tantum non gestiens. apud fam-
 iliares autem multa vana ef-
 fundebat & juvenilia, præter æ-
 tatem ac ingenium, alioquin to-
 ta vita nec superbus nec jactator.
 Tunc verò supra modum elatus Crassi spes
 & depravatus affectibus, non de
 & propo- Syria Parthiæque tantum sibi
 prædestinabat victoriam, sed lu-
 sum jocūmque existimans, Ti-
 granem à Lucullo victum, à
 Pompeio Mithridatem, usque
 Baëtros & Indos Orientalémque
 Oceanum proferebat spes im-
 probas: quamvis in lege de pro-
 vinciiis non erat adscriptum bel-
 lum Parthicum. Sciebat autem
 omnes

ὡς μέλις ὑσυχίαν ἄγειν] Locus hic unus ex iis est in quos meam lectori o-
 peram sum pollicitus. E Plutarcho enim emendari potest, quædam necessa-
 ria addendo: quum apud eum legamus, ὡς μέλις ἐν ἀλλοτρίοις καὶ πολλοῖς
 ὑσυχίαν ἄγειν, ὥστε ὃ τοῖς συνήδεσι π. Ubi pulchram habemus antithesin
 ἢ δὲ ἀλλοτρίων καὶ πολλῶν, & eorum qui συνήδεσι vocantur. Estque ita red-
 dendus hic locus, adeo ut apud alienos homines, & qui est vulgo erant, vix si-
 lere posset, apud familiares autem multa inania & juvenilia effunderet. Nisi
 quis malit, multa vana (vel futilia) juvenum more effunderet. Neque enim
 dubium quin κατὰ scribere oporteat, non κατὰ: quod legens Xylander.
 vertit, at apud domesticos nova multa & puerilia jactitabat. Sed nec placeat
 συνήδεσι reddi domesticos: quum multi sint συνήδεσι id est familiares, qui
 tamen non sunt domestici. At Crusenius interiores vertit: quem etiam mi-
 rum est non potius familiares dixisse. Idem vocem ἀλλοτρίους non dubitavit
 alienos interpretari (at videri certè possit Latinitas hunc etiam nominis istius
 usum admittit) sed maluit tamen alter nihil ad se attinentes homines dicere.
 Sed apud Plutarchum pro πολλοῖς scribendum puto τοῖς πολλοῖς, quum vul-
 gus significare velit.

ἔκτισε κομπαισῆς ἦν ἡ σοφία] Expunge particulam ἦν.

παρθικὸς πόλεμος ἐστὶν ὅς] Apud Plut. valde diversa scriptura est,
 quum

Atejus tri-
bunus pl.
obfistere
vult Crassi
proposito.

omnes Crassum in eam prædam
inhiare: & Cæsar ex Gallia feri-
bens, laudabat ejus propositum,
adhortans ut pergeret. Quumque
Atejus tribunus pleb. pararet in-
hibere ejus exitum, & multi una-
nimiter indignarentur, homini-
bus innocentibus & pacatis arma
inferri, extimuit Crassus, roga-
vitque Pompeium ut se deduce-
ret: erat enim magna illius apud
vulgum autoritas. Tunc quoque
multis paratis reclamare ac siste-
re, Pompeius hoc animadver-
tens, hilari vultu eos sedabat, ita
ut silerent & transeuntibus cede-
rent: solus Atejus occurrens, pri-
mum voce cohibebat, denun-
tians ne procederet: deinde ap-
paritorum iussu, detinere eum,
injectis manibus. Verum id col-
legis tribuni non permittentibus,
apparitor Crassum missum fecit:
μύρων σὺν ἰώντων, ὁ μὲν ὑπερέτης ἀφῆκε τὸ Κράσον· ὁ δὲ Α-

ἡδίστου δὲ πάντες ὅτι αὐτὸς τῷτο
Κράσον· ἐπὶ τῷτο. καὶ Κράσον ἐν
Γαλατίας ἐγχευεν αὐτῷ, τὴν ὁρ-
μὴν ἱερῶν, καὶ παρεστῶτων ἐπὶ τῷ
πόλεμῳ. ἐπεὶ δὲ δημοκρατὴν Ἀθή-
ῃς ἐμελλε αὐτὸς τὴν ἐξοδὸν ἐνενεπῶσθαι,
& συνίσταντο πολλοὶ, χαλεπαίνοντες
εἰς ἀνδράποισι ἐδὲν ἀδικῆσαι, ἀλ-
λὰ ἐναντίοις, πολεμήσαν ἀπέσι,
δόντας ὁ Κράσον·, ἐδεήθη Πομ-
πήϊς παραγγέλλειν αὐτῷ συμπαύειν
μύρα πρὶν ἢ ἐν εὐνοίᾳ τὸ αὐτὸς
τὸν ὄχλον ἀξίωμι. καὶ τίτε περι-
σσευασμένους πολλοὺς ἐνίσταται καὶ
καταβοῶν ὁράδῳ αὐτῷ, αὐτῷ
φειδῶ τῷ βλέμμετι & προσώπῳ
καταπεσόντων ὁ Πομπήϊος, ὥστε ὑ-
πέκην σιωπῇ δι' αὐτῶν αὐτῷ
σιν. ὁ δὲ Ἀθή-
ῃς ἀπαντήσας, αὐτῷ
τοῖς μὲν ἀπὸ φωνῆς ἐκάλυψε, καὶ δι-
μαρτύρωτο μὴ βαδίζειν ἔπειτα τῷ
ὑπερέτῳ ἐκάλυψε ἀφῆκε τὸν
συνιστῶν κατέχειν. ἄλλων δὲ δι-
μύρων σὺν ἰώντων, ὁ μὲν ὑπερέτης ἀφῆκε τὸ Κράσον· ὁ δὲ Α-
θή-
ῃς

quum πάρετος πόλεμος, non Παρετός πόλεμος, apud eum scriptum sit:
sed Plutarchi exemplar ex Appiano hic emendari debere, omnes, ut opinor,
mecum fatebuntur.

ὅτι αὐτὸς τῷτο] Ita quidem & apud Plut. τῷτο legimus, sed apud utrum-
que τῷτον (ut opinor) reponere debemus: subaudientes τὸν πόλεμον.

καὶ καταβοῶν ὁρᾷ μύρα] Male interpres ita hunc locum vertit ut si ὁρᾷ-
μύρα pro ὁρᾷ dictum esset: quum dicatur de Pompejo, qui eo ipso quod
ante Crassum incedens conspiciebatur, multos qui reclamare & resistere pa-
rati erant, sedabat, præsertim quum accederet in eo & vultus jucunda o-
mnibus hilaritas. Est igitur interpungendum post καταβοῶν. Sed quum hi
dativi βλέμμετι & προσώπῳ cum verbo καταπεσόντων jungantur, apud Plut.
per interpunctionem separantur, & cum ὁρᾷ μύρα αὐτῷ αὐτῷ junguntur.
Quod minus placeat.

αὐτῷ ὑπερέτῳ σιωπῇ δι' αὐτῶν προσώπῳ] Quamvis & apud Plut. legatur
προσώπῳ, muto in προσώπων.

καὶ διαμαρτύρωτο] Scribe διαμαρτύρωτο, & versu seq. ἐκάλυψε.

ὁ μὲν ὑπερέτης ἀφῆκε τὸ Κράσον.] Contrarium dicitur à Plutarcho, si
sequamur hanc quam apud eum habemus lectionem, ὁ μὲν ὑπερέτης ἰσ-
τῶν ἀφῆκε τὸ Κράσον. id est, Crassum haud dimisit, five, haud missum fecit. quum
hic Appianus missum fecisse dicat. Sed pro nostra lectione faciunt quæ se-
quuntur.

ἡὶ τοῦ ποσειδωνίου ἐπὶ τὴν πόλιν, ἔθηκεν ἑκατόνδε κακομένιν. καὶ τὸ Κράσσου γινόμενον κατ' αὐτὸν, ἐπιθυμιῶν καὶ καταισχυρῶν, ὥστε ἐπηρῶτο δεινὸς μὲν αὐτῷ ἐφελκώδεις, δεινὸς δὲ πᾶσι θεοῖς καὶ ἀνθρώποις ἐπ' αὐταῖς καλῶν ἐδομῆζον. ὧπας φησὶ Ρωμαῖοι πᾶσι ἀρεῖς, λαποδέπου ὅστις ἐπαλαιὸς, τοιαύτην ἔχον δύναμιν, ὡς ἀειφύγῃ μηδὲν ἢ ἐνχεύοντων αὐταῖς κακῶς ἢ πρόσθεν καὶ τὴν χρησάμενον. ὅθεν οὐκ ἐπὶ τοῖς τυχεύουσιν αὐτὸς, ἐστὶ καὶ πολλῶν ἐγείρομαι. καὶ τότε οὐκ ἐμέμφοντο τὸ Ἀπὸν, εἰ δὲ καὶ ἐκλείπαιεν τὰ Κράσσου πόλιν, εἰς αὐτὴν ὄρεας ἀφῆκε, ἐδοιδαμνίαν τοσαύτην.

Ὁ δὲ Κράσος ἐς Βρεντίσιον ἐλθὼν, ἐπ' ἀνατολῆς χειμῶνι τὸ θαλάσσης, ἐπελείμενεν, ἀλλ' ἀνέχθη, καὶ συχρὸν τὸ πηλοῖον ἀπέβηλε· τὴν δὲ ἄλλην ἀναλαβὼν δύναμιν, ἐπέειπε περὶ τῆς Γαλατίας. εὐρὼν δὲ τὴν βασιλείαν Διόταρον, πᾶν μὲν ὅντι γεγραπὸν ἦδη, κπζοντι δὲ νέαν πόλιν, ἐπέσκηψεν, εἰπὼν, ὦ βασιλεῦ, δωδεκάτης ὥρας οἰοῖται, ἀρχῇ. γελῶντες δὲ ὁ Γαλάτης, Ἀλλ' εἰδὲ αὐτὸς (εἶπεν)

Atejus verò ad portam accurrens, posuit ibi ardentem foculum: & Crasso prætereunte suffitum faciens libansque insuper, diris eum devovebat execrationibus, nova & horrenda nomina deorum invocans. Eas execrationes secretas & priscae Romani talem vim putant habere, ut nemo sic devotus possit evadere: imò nec illi qui devovet, bene cedere. quamobrem non temere his utuntur: & multi tunc Atejum incusabant, quòd reipubl. amore Crasso infensus, civitatem in metum ac superstitionem conjecerit.

Ille tamen Brundisium profectus, mari per hyemem nondum admittente navigia, non expectavit, & non paucas naves amisit tempestatibus: è reliquis expositum militem terrestri itinere duxit per Galatiam. Ubi quum invenisset regem Deiotarum, admodum senem, novam urbem condere, cavillans, O rex, inquit, duodecima hora edificare incipis: tum ille arridens, Ne tu quidem, imperator, quantum videro,

136

Atejus Crassum proficiscentem diris devovet. Vis execrationum.

Deiotarus rex.

Deiotarum Crassus faceret ridet.

Crassum Deiotarus.

ὁ δὲ Ἀπὸν ποσειδωνίου] Scribe ποσειδωνίου.

Κράσσου γινόμενον κατ' αὐτὸν] Apud Plut. non leguntur hæc duæ voces, κατ' αὐτὸν: sed ex vet. quodam exemplari margini adscripti κατ' αὐτῶν: ut pronomen ad ἑκατόνδε referatur.

ὥστε ἐπηρῶτο δεινός] Apud Plut. αὐτὸς. ut sit sensus, quæ per se quidem erant δεινὰ: verum huc accedebat quòd etiam dii quidam δεινοὶ illis interponebantur. Neuter interpretes tamen quidquam tale representavit.

ἐστὶ καὶ πολλῶν ἐγείρομαι.] Suspectum mihi erat verbum hoc ἐγείρομαι, & antequam apud Plut. invenissem ἀρχίζου: quod substituendum censeo, etiamsi in pass. significatione parum usitatum esse non ignorem.

ἀλλ' ἀνέχθη] Interpres omisit interpretationem harum vocum, ἀλλ' ἀνέχθη. id est, sed solvit. Intellige autem ut dicitur de navigantibus, vel potius navigare incipientibus.

deo, matutinus contra Parthos proficisceris. Excesserat jam Crassus annum sexagesimum, plus tamen quam pro ætate senii vultu præferens. Ubi verò pervenit in provinciam, primum spei satis respondebant negotia: nam exstructo ponte facile ac tuto trans Euphratem duxit exercitum, multasque civitates Mesopotamiæ deditione in fidem accepit. Unam, in qua tyrannus erat Apollonius, propter occisos ibi centum milites, admoto exercitu expugnavit ac diripuit, & incolas ejus sub hasta vendidit; Zenodotiam Græci vocabant. Passus deinde imperatorem se appellari ab exercitu, magnum existimationis detrimentum accepit, quasi contentus hac victoria majores non speraret. Dispositis deinde per dedititias urbes praefidiis, quorum numerus erat VI I. M. pedicem, mille equites, ipse in hyberna rediit in Syriam: in quibus filium excepit à Caesare venientem è Gallia, ornatum donis militaribus, & adducentem lectos mille equites. Atque hoc secundum post temere susceptam

Tyrannus
Apollonius.

Zenodotia
expugnata: incolæ
sub hasta
venditi.

137

ὁ αὐτοκρατωρ, ὡς ὅρῃ, πρὸς
λίαν ἐπὶ Παρθίας ἐλαύνει. Ἡ
ᾧ Κρησός ἐξήκοντα μὲν ἔτη πα-
ροικῶντων, πρεσβύτερον δὲ τὴν ὀ-
ψιν ἢ καὶ ἡλικίαν. ἀφικόμενον δ'
αὐτὸν ἐδέξατο τοὶ πρόγονοι τῆς
ἐλπίδος ἀξίως τὸ πρῶτον. καὶ ἡ
ἐξουσία βασιλέως τὸ Εὐφράτην, καὶ
διήγαγε τὸ στρατὸν ἀσφαλῶς. Ἐπο-
λεῖς πολλὰς ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ
κατέχεν, ἐκοντίας σωσθεμέναις. ἐν
μὲν δὲ, ἥς Ἀπολλωνίου ἐνυρῶναι,
στρατιωτῶν ἐκόντων ἀναρρέδεντων,
ἐπικρατῶν τὴν δύναμιν αὐτοῖς, Ἐ-
κρηστήσας, διήρπασε τὰ χρήματα,
καὶ τὸς ἀνθρώπους ἀπέδωκε Ζηνο-
δοτίαν ἐκάλουν τὴν πόλιν οἱ Ἑλ-
λίους. ἐπὶ ζωῆς δὲ αἰχίσσης, δο-
ξάμενος αὐτοκρατορῶν ἰσθὺς τὸ στρα-
τῶς ἀναρρῶντων, πολλὰν ὀ-
φειν ἀχύνων, καὶ ταπεινὸς ἐφάνη,
καὶ πλεῖστον τοῦ μέλλοντος ὄψε-
ται πλεονέκτημα μικρὸν ἡρατηκέας.
ἐμβαλὼν δὲ Φαρνῶς ταῖς σωσθε-
χωρηκέαις πόλεσιν, ὧν ἀνὰ μὲν τὸν
ἐπικρατῆρας περὶ, χιλιοὶ δὲ ἑπ-
ταεκατὼν αὐτὸς, ἐν Συ-
ρίᾳ ἀνακρίνοισιν. καὶ δεξιόμενος
αὐτῷ τὸ ἦν ἡγεῖται πρὸς Κασπα-
ρον ἐν Γαλατίας, αὐτὸν τε κενυ-
σμηρῶν δόσεις, καὶ χιλίους ἑπ-
τάς ἐπιλέκτες ἄγωνται, τὸ πρῶτον ἀμφοτέρω ἐδόξεν ὁ Κρησός,
μετὰ

ἥς Ἀπολλωνίου ἐνυρῶναι] Particula τῆς ex Plutarcho addenda est post Ἀπολλωνίου, qua ostendit se de Apollonio quodam loqui, haud omnibus noto. Quo magis mirum est hanc particulam & à Cruserio & à Xylandro in suis interpretationibus contextam fuisse.

ὅτι ταύτης ἀλώσεως] Sic & apud Plut. (nisi quòd particula ᾧ omittitur) ὅτι ταύτης ἀλώσεως. ut intelligamus fuisse salutarum imperatorem in ea ipsa urbe postquam capta fuit. Alioqui ὅτι ταύτη δὲ ἀλώση scribendum suspicabar.

καὶ δεξιόμενος αὐτῷ τὸ ἦν] Scribendum puto δεξιόμενος, (etiāmsi & Plutarch. habeat δεξιόμενος) quod cohaereat cum διηγεῖσθαι.

τὸ πρῶτον ἀμφοτέρω ἐδόξεν] Non possum assentiri nostro interpreti se-

μισθῶνται

Craffis, junior precidit in foribus, & mox super eum senior.

Convocantem deinde ex hyber-

Legati ab
Arface ad
Crassum
missi.

nis copias, legati ab Arface ad-
cunt, pauca afferentes in hanc
sententiam: Si populus Roma-
nus eum exercitum misisset, bel-
lum fore quod non finiatur nisi
alterius partis exitio: quod si ve-
ra fama esset, Crassum invita-
patria proprii lucris causa Parthis ar-
ma inferre, & occupare ditio-
nem alienam, temperaturum sibi
Arfacem, & miseratione ætatis
Crassi Romanos dimissurum,

Crassi arro-
gans re-
sponsum.

Vagifēs,
princeps
legationis,
quid Cras-
so respon-
deat.

qui in obsidio magis sint quàm
in praesidio. Quumque Crassus fa-
tis arroganter diceret, responsu-
rum se Seleucia, ridens princeps
legationis Vagifēs, & volam
manus protendens, inquit, Citius
hic pili enascentur, Crassē, quàm
tu videbis Seleuciam. sic legati

Κράσσης, εἶτα ἐπ' αὐτῷ ἀπεπεῖλον
ὁ πρεσβύτερος. ἤδη δὲ τὰς διημέρους
ἐν τῷ χειμῶδι συνεαδράζοντο
αὐτῶ, πρὶν εἶς ἀφίηκτο ὡς
Ἀρσάκου, βροχῶν πᾶσι λόγον κο-
μίζοντες. ἔφασκε γὰρ, εἰ μὴ ὑπὸ
Ρωμαίων ὁ στρατός ἀπιστεῖται, πό-
λεμον αὐτοῖς ἀσπιδὸν εἶναι, & ἀ-
δύνατον εἶναι τὸ πικρὸς ἀ-
κρότης (ὡς πικρὸν οὖνον) Κορσῶς
ιδίαν ἐνέχευ κερδῶν ὅπλα Παρσι-
ῶν ἐπὶ πύργῳ, καὶ χάραν κατεῖληφε,
μεταλάξεν Ἀρσάκην καὶ τὸ μὲν
Κράσσου γῆρας οἰκτερεῖν, ἀφίεναι
δὲ Ρωμαίοις τὰς ἀνδράς ἐμφορ-
γῶν μᾶλλον ἢ φοβερῶν. πρὶν
ταῦτα Κράσσου κομπαινέας, ὡς
ἐν Σελεύκειᾳ δώσθαι τὰς ἀποκρίσεις,
μελάσας ὁ πρεσβύτερος πρὸς τὸν
Οὐαρίων, & τὸ χεῖρὸς ὑποπαι-
δεῖν τὸ μέσον, ἔντολῳ δὲ (εἶπεν)
ὡς Κράσσε, φῶσθαι τείχεα ἀσπι-
ρον, ἢ σὺ ὅψεις Σελεύκειαν. εἶτα
μὲν οὖν

μεταλάξεν Ἀρσάκην.] Primo aspectu videri possit mutandum præsens hoc
verbum μεταλάξεν in futurum μεταλάξουσιν: sed considerandum est, sequi
duo quæ præsentis itidem temporis sunt, οἰκτερεῖν & ἀφίεναι: in quibus non
perinde facilis lapsus fuerit. Videmus tamen, duos interpretes futuri tem-
poris verbo usos esse, vel potius verbis: quum & duo sequentia per futu-
rum extulerint. Ceterum pro verbo μεταλάξεν habet Sigismundi interpre-
tatio, *temperaturum sibi*: at Cruseriana, *altitum moderate*. Xylauder reti-
nuit quidem præsens tempus in sua interpretatione, sed novo loquendi ge-
nere (mihi quidem certè novo) usus est. vertit enim, *mediocri animo ferre*.
Ego μεταλάξεν esse puto quod Latini dicunt *Moderatione uti*, sive *Mode-
rationem adhibere*.

ἀφίεναι δὲ Ρωμαίοις τὰς ἀνδράς.] Libenter adjecerim ex Plut. ὅτι ἔχει post
ἀφίεναι. Sed idem habet φρεσυνώδης, non ἐμφοργῶν: quod idem valet
quidem, sed minus usitatum est. Variè autem reddiderunt hoc dictum in-
terpretes, non sensu, sed verbis. Cruserius ita, *quos obsessos teneat potius
quàm in praesidio locatos*. Sigismundus autem, *qui in obsidio magis sint quàm in
praesidio*. At Xylauder, addens etiam aliquid de suo, (qua de re moneo,
nequis eum aliud sequutum exemplar existimet) *qui in Mesopotamia inclusi
verius quàm in praesidio positi detineantur*. Verùm Sigismundus, magis quàm
reliqui duo, si non sermonis Græci gratiam æquavit, at certè ad eam prope
accessit. Sed possit tamen fortasse aliqua interpretatio propius accedere.

ἦ αὖ ἀπῆλθον ὡς βασιλεῖα Ο' ρωδῆν, πολέμητις φροσύντες. ἐν ᾧ τ' πόλεον ὡς ἐφρουρουσιν Ρ'ωμαιοὶ τ' Μεσοποταμίας, παρὰβολας πινύς διεκπινόντες, ἀξία φρουρίαν ἀπῆλθον, αὐτόπῃ μ' γεγυῖότες τ' πλήθους τ' πολέμιων, καὶ τ' ἀγῶνων οὗς ἡγωνίσαντο παρὰμυχοῦντο τῶς πόλεσι. οἷα ᾗ φιλεῖ, πέννυται πᾶς τὸ δεινότερον ἐξαγέλλοντες, ὡς ἀφικτοὶ ῥῃ οἱ ἄνδρες, διακόντες, ἔλληπτοι δὲ, φεύγοντες. βέλη δὲ πτελῶς ἀσπιδόεντα τῆς ὀψέως, καὶ πτεῖν ὀφθίλλων τ' βαλλόντων, χροσύνει Ἀῖψ' ὅς ἀσπιδόεντα. τ' ἡγεμὰ φροσύνων ὁπλων, τὸ μὲν Ἀῖψ' πτενὸς ὠδιδέσθαι, τὸ δὲ πᾶς μηδὲν ὠδιδέσθαι πεποιημένοι. τοῦτο τ' στρατιωτῶν ἀκρόντων τὸ δρασθ' ὑπέρειπε. πεπεισμένοι γὰρ ἔσθ' Ἀρμενίων Ἀσπιδόεν Πάρτους, οὐδὲ Καππαδοκῶν, οὗς ἄγων καὶ φέρων Δευκαλίων ἀπέειπε καὶ τ' πολέμου τὸ χαλεπώτατον ἡγεμόνι μοι κερὰν ὀδὴν ἔσθαι, καὶ διαζῆν ἀνδρώπων ἐς χεῖρας οὐκ ὠφισμένων. περ' ἐλπίδας ἄγῳα καὶ κινδύων μέγαν πᾶς ἐδῶκαν, ὥστε ὅς τ' ἐν τέλει πινύς εἰσέσθαι δὲν ἐπιχρῶνται Κρόσσον, αὐμότες exercitus censerent cohibendum Crassum, & de summa

abierunt, Orodi regi bellum nuntiaturi. Ceterum praesidiarii quidam, qui magno periculo ἐ Μεσοποταμία fugerant, maiorem curam incusserunt, nuntiantes multitudinem hostium, quam ipsi viderant, & labores quos in defendendis civitatibus pertulerant: & exaggerando, ut mos est, omnia, negabant posse quenquam aut persequentibus illis evadere, aut fugientes assequi: missilia gentis priusquam aspectu praecaveri possint, ferire, & penetrare quicquid attigerint: cataphractus tutos esse ab omni vulnere, quum telis eorum nihil sit acutius. Haec audientes milites remittebant audaciam: persuasi enim hunc hostem nihil differre ab Armeniis & Cappadocibus, quos Lucullus usque ad lassitudinem depradatus fuerat: & rati summam laboris esse, itineris longitudinem, & persecutionem hominum repugnare non audientium, praeter opinionem certamen magnum ac periculosum expectabant, adeo ut etiam primores exercitus censerent cohibendum Crassum, & de summa rerum

Ο'ρσίδην] Apud Plut. Ὑρσίδην, non Ο'ρσίδην, legimus.

οὗς ἡγωνίσαντο παρὰμυχοῦντο τῶς πόλεσι.] Literam σ, quam te ut ex participio παρὰμυχοῦν (in primo versu pag. 136.) detraheres, monui, contra ut huic παρὰμυχοῦντοι apponas moneo. Sicut enim illic ex παρὰμυχοῦν fieri debet παρὰμυχοῦντοι, ita hic παρὰμυχοῦντοι ex παρὰμυχοῦντοι. Siquidem ne constructionem quidem sibi convenientem ista vox habet.

τὸ μὲν δὲ πᾶν τὸς ὠδιδέσθαι.] Sequens lectionem quae apud Plutarchum exstat, τὸ μὲν & τὸ ᾗ muto in τὰ μὲν & τὰ δέ: ideoque & πεποιημένον in πεποιημένα.

τὸ δρασθ' ὑπέρειπε.] Miror unde tam insolens verbum, & quod prope modum dithyrambos redolet, ὑπέρειπε: praesertim quum legatur apud Plutarchum ὑπέρειπε: quod non minus usitatum quàm huic loco est accommodatum.

Exta nihil
lati Crasso
porten-
dentia.

Artabazes
hortatur
Crassum
ad bellum
Parthi-
cum, fert-
que auxi-
lium.

Omina
malum

rerum consultandum amplius :
vates quoque clam submone-
bant, exta nihil lati portendere,
nec posse Crassum litare. At ille
nec hos audivit, nec quenquam
alium, nisi eos qui hortabantur
ut strenue pergeret. Inter quos
non minima fuit Artabazis Ar-
meniorum regis autoritas : venit
enim in castra cum sex millibus
equitum, qui vocabantur custo-
des regis & comites : pollicebatur
autem alia loricatorum decem
millia, & triginta millia peditum
suo sumptu viventium : persua-
sitque ut Crassus per Armeniam
in Parthiam irrumperet : ductu-
rum enim milites per viam com-
modam, ipso praebente copiose
omnia : & tuto iturum per mon-
tes collésque continuos & loca
equitatu difficilia : in quo solo
vires Parthorum confisterent. Il-
le verò promptam regis volunta-
tem & splendorem apparatus
laudavit non mediocriter : itu-
rum se tamen dixit per Mesopo-
tamiam, ubi relictos haberet
multos fortes viros Romani no-
minis. Posthac Armenius abiit.
Crassus verò per pontem traducenti obstrepebant immaniter mul-

τις ὑπὲρ τῆς γνώμης ὅλον παρῆ-
σαν. ἡσυχῇ δὲ περιόλουν καὶ εἰ-
μένων ὡς αἱ ποιεῖται σημεῖα καὶ
δυσέκδυται παρῶναι τοῦ Κράσ-
ου Διὸς τὸ ἱερὸν, ἀλλ' οὔτε τέτοις
παρῆσαν, ἔτε τοῖς ἑτέροις τι πολλὰ
ἐπελάττει πειραμονῶσιν. ἐχ' ἦκεισε δ'
αὐτὸν Ἀρταβάζης ὁ Ἀρμενίων βασι-
λεὺς ἐπὶ ῥάσαν. ἦλθε γὰρ ἐς τὸ στρα-
τόπεδον μετ' ἐξακισχλίων ἰππέων. &
οὔτοι μὲν ἐλέγξαντο φύλακες & πα-
πομποὶ βασιλέως· ἐτέρους δὲ μυ-
ρίους ὑποχρύνειτο κατὰ φράκτους, &
τεταμένους πεζοὺς οἰκιστοὺς. ἔ-
πειθε δ' Κράσσον ἐμβάλεν δι' Ἀρ-
μενίας ἐς τὴν Παρθίαν. καὶ γὰρ με-
νον ἐν ἀφρόνοις τῶν στρατῶν Διὸς
ἔσεν αὐτῷ παρῆσαν, ἀλλὰ καὶ
πορεύσει δὲ ἀσφαλῆως ὅρη πολλὰ,
καὶ λόφους συνεχεῖς, & χερσὶ δύ-
σιντα παρῶν τῶν ἵππων (ἢ μὴν
Πάρθων ἀλλή) παρῶναι μόνον· ὁ
δὲ τῶν μὲν παρῶν αὐτῷ καὶ τῶν
λαμπαρῶν τῆς παρασκευῆς ἐμα-
τερίως ἡγάγησε· βαδίζοντες δὲ ἐφ'
Διὸς Μεσopotamίας, ὅπου πολλοὺς
καὶ ἀγαθὰς Πρωσίαν ἀνδρας ἀπ-
λινεν. ὁ μὲν οὖν Ἀρμένιος ἐπὶ τέτοις
ἤλανε· τῷ δὲ Κράσσῳ Διὸς ἐπα-
ρῶν τῶν στρατῶν καὶ τὸ ζεύγμα,

πολλὰ

ἀλλὰ καὶ παρῶναι δι' ἀσφαλῆως ὅρη πολλὰ.] Quis mihi non assentiat,
παρῶναι scribenti : praesertim quum dixit praecedere videat? Sed ta-
men & apud Plutarchum παρῶναι legitur. Sic autem & alia quaedam men-
da utriusque horum scriptorum exemplaria ita occuparunt, ut etiam in illis
pertinaciter haerent. Eorum est etiam παρῶναι pro παρῶναι, de quo
monui in pagina 135.

ὁ μὲν οὖν Ἀρμένιος ἐπὶ τοῖς ἤλανε.] Scribo ἀπῆλανε, ut apud Plut.
legitur.

καὶ τὸ ζεύγμα.] Valde fallitur hic Sigismundus, vocem Ζεύγμα, quae
est nomen urbis Syriae, existimans pro ponte accipi. Alioqui & ζεύγμα τὸ
ποταμὸς legi fateor pag. quae hanc excipit.

ἀρῶσιν.

πολλὰ καὶ ὑπερφυνεὶς βροντὰ πει-
 ρεῖν ἤρηντο, πολλὰ δὲ καὶ κρησά-
 πται ἐναντία τῷ στρατῷ. πνεῦμα
 δὲ νιφί καὶ πρηνεὶς μεμιγμένον ἐ-
 ρείσαντο αὐλοὺς καὶ τῆς χειρίας,
 ἀνέρις πολλὰ καὶ συντέλειαν ἐ-
 βλήθη δὲ καὶ περὶ τοὺς δυσὶν ὁ χάρις
 ὁ στρατοπέδον ἐμελλόν. ἔπειτα δὲ
 τῶν στρατηγικῶν ἐπιφανὲς κεκοσμη-
 μένος, βία συνεπαλάσας τὴν ἡνι-
 χον, εἰς τὸ πρῶτον ὑποβέβηκεν ἡ
 φανισθῆ. ληρταὶ δὲ καὶ τῶν ἀετῶν ὁ
 πρῶτος ἀρδεις, ἀπ' αὐτομέτε με-
 τασχεῖναι. πρὸς δὲ ταῖς, συν-
 πτε καὶ τῶν ἀλφειῶν μετρωμέ-
 νοις καὶ ἐπιπλεῖσαι τοῖς στραπώταις,
 αὐτοὶ πάντων δοδύων φακὲς καὶ
 μέζαν' ἀνομίζουσι Ρωμαῖοι πίν-
 δημα, & αὐτίθεν τοῖς νεκροῖς.
 αὐτὲς τε Κεῖσσον δημηγοροῦντος,
 ἐξέπτε φωνὴ δεινὴ συγχέουσα τὸν
 στρατὸν. ἔφη γὰρ τὸ ζεύγμα τῶν
 ποταμῶν ἀλφειῶν, ὅπως μενοῖς αὐ-

ta tonitrua, mixtis fulguribus Crassō
 in adversas facies micantibus, porten-
 ventus quoque procellosus in
 pontem incubuit, & bonum ejus
 partem perfregit: locus etiam
 castris designatus, bis de cœlo ta-
 ctus est; equus unus ex impera-
 toris, insigniter phaleratus, ab-
 repto frustra retrahente habenas
 rectore, in profluentem merfus
 nusquam comparuit. Fertur et-
 tiam, aquilam quæ prima subla-
 ta est à signifero, sponte se retro
 vertisse. & quum primum in ripa
 ulteriore dimeticbantur cibaria
 militibus, accidisse ut puls eis
 præberetur & lenticula, quæ ap-
 pud Romanos habentur lugu-
 bria, & apponuntur in parenta-
 tionibus. Inter concionandum
 quoque vox Crassō excidit, quæ
 valde terruit milites: ait enim se
 pontem fluminis ideo rumpere
 ut ne-

139

Cibaria apud Ro-
 manos lugu-
 bria, & in parenta-
 tionibus poni solita.

ἐρείσαντο αὐλοὺς καὶ τῆς χειρίας] Possit alicui crucem figere ista vox αὐ-
 λού, minime suspicanti irreplisse pro αὐτοῖς: multo etiam minus scienti apud
 Plut. ita scriptum esse. Dicitur autem αὐτοῖς καὶ τῆς χειρίας, inverso ordine,
 pro καὶ τῆς χειρίας αὐτοῖς. Sed addenda est præcedentis etiam vocabuli emen-
 datio, id mutando in ἐρείσαν.

ἀπ' αὐτομέτε μετασχεῖναι.] Rectius hic ἀπ' αὐτομέτε jungitur cum
 μετασχεῖναι, quàm apud Plutarchum cum ἀρδεις. Ibi enim in Aldina e-
 ditione interpungitur post πρῶτος, & subjungitur, ἀρδεις δὲ τῶν ποταμῶν,
 μετασχεῖναι.

πρῶτον πάντων δοδύων φακὲς καὶ μέζαν.] Apud Plut. πρῶτα: sed
 & (quod non itidem parvi est momenti) φακὲς καὶ ἀλφειῶν habet idem, non
 φακὲς καὶ μέζαν. utrumque verum. nam non tantum fal & libum, ve-
 rum etiam fuba, apium, lactuca, panis, ova, lens, & pulicula
 feralibus epulis apponebantur: quod adductis multis scriptorum testimo-
 niis docet Kirchmannus libro de funeribus Romanorum. iv. c. 7.

ἐνομίζουσι Ρωμαῖοι πίνδημα, καὶ περὶ δεινὰ τοῖς νεκροῖς.] Non νεκροῖς
 legimus apud eundem, verum νεκρῶν. Crediderim autem Appianum aut
 hoc ipsum νεκρῶν, aut νεκροῖς cum ei scripsisse. Cruserius vertit, quæ
 Romani habent pro feralibus, & defunctis apponuntur. Sic & Xylander, nisi
 quod funesta non feralia dicit.

ἔφη τὸ ζεύγμα τῶν ποταμῶν ἀλφειῶν.] Sic & apud Plut. διαλύειν. Xylander
 tamen in sua interpr. agnoscit διαλύειν. non διαλύειν. quippe qui vertit,
 pontem enim se rescissurum dixit.

ut nemo ex eis reverteretur. quod, ut absurdè dictum, quum repetere ac declarare debuisset propter religionem ominis, neglexit præ contumacia. Solenni deinde lustratione absoluta immolavit, & exta à vate sibi tradita, passus est manibus excidere. quod quum molestum videret adstantibus, subridens, Hæc sunt, inquit, senectutis incommoda: sed arma nunquam manibus excident.

Deinde præter ripam fluminis duxit septem legiones, & equorum paulo minus quatuor millia, & parem levis armaturæ numerum. Nuntiatum est autem à quibusdam agminis præcursoribus, regionem desertam esse ab hominibus, tantum conspecta sibi vestigia multorum equorum, quasi metu retro fugientium: unde & Crassus bonam spem concepit, & miles cœpit omnino Parthos contemnere, quasi non

τῶν ἐπιτελέειν. καὶ δὲον, ὡς ἡσθετο
ἔ' ῥήματα. τὸ αὐτοῦ, ἀναλα-
βὴν καὶ ἀποσφίγγου παρὲς τὰς ἀπο-
δεικνύσας τὸ εἰρημὸν, ἡμέλεισεν
ὑπὸ ἀναιδείας. τελευτᾷ ἡ εἰ-
σμεῖνον κατὰ τὸν, ἐσφαριάζετο. ἔ-
τα σπλάγγνοι. ἡ μὲν τῶν αὐτοῦ
παρὲς δόντος, ἐξέσκαλε τὴν χεῖρα. ἐφ'
ἡ μάλιστα δυσχερῆσθαι ἰδὼν τὰς
παρὲν τῶν, ἐμειδίσε, ἔ, τοῖς
τον, ἔφη, τὸ ἡγεῖν. ἀλλὰ τὸ
καὶ ὅλων ἐδὲν ἂν ἐνφύγῃ τῶν
χεῖρας.

Ἐκ τῆς αὐτῆς τὸν ποταμὸν
ἐξήλαυνεν, ἐπὶ τὴν ἑλάν ὀπλιτῶν
τῶν μὲν, ἔ, τετρακισχίλιον ὀλίγον
ἀποδιδόντας ἰππεῖς, φίλος δὲ τοῖς
ἰππεῦσι παρεπλησίους. ἡ τὸ παρ-
δρομῶν πνὲς ἀποσκοπήσαντες, ἐκ-
αυελθόντες ἡσθετο, ἀνθρώπων μὲν
ἐρημὸν εἶναι τὴν χώραν, ἰππων δὲ
ἐντεταγμένων πολλῶν ἔχουσιν, οἷον
ἐκ μετεσθῆς ὅπως διακηρύξων. ὁ-
θεν αὐτὸς τε Κράσος ἐνελεῖς τῶν
καὶ τοῖς στρατοῦς παντῶνσι τὸ
Πάρθων παρὲς ἡ κατὰ φρονεῖν, ὡς
οὐκ

ἡμέλεισεν ὑπὸ ἀναιδείας.] Non ὑπὸ ἀναιδείας, sed ὑπὸ ἀναιδεύσεως habet Plutarchus. ac rationi certè consentaneum videtur ut istud non ἀναιδεία, id est *imprudencia*, sed ἀναιδεύσεως tribuamus, id est *superbia*, sive *arrogantia*. Ita enim potius interpretari oportet quàm *pervicacia*. Videtur autem displacuisse nostro etiam interpreti vox ἀναιδεύσεως hoc in loco, & de alia cogitasse: quum reddiderit, præ contumacia. Ut autem obiter & de verbo ἀναιδεύειν quod parvo intervallo præcedit, aliquid dicam (quoniam hæc ἀναιδεύσεως dicitur obstitisse quominus dictum illud suum vellet ἀναιδεύειν) noster quidem interpres vertit *repetere*, ut vides: Crusenius autem, *lenire*: at Xylander, *corrigere*. Quorum interpretationum unam, Crusenianam videlicet, verbum ἀναιδεύειν non admittit.

τελευτᾷ ἡ εἰσμεῖνον κατὰ τὸν.] Rectè hi accusativi ἡ εἰσμεῖνον κατὰ τὸν subiunguntur participio τελευτᾷ: nec dubium est quin & nostro exemplari emendandum hic sit Plutarchicum, quod habet τελευτᾷ.

ἡ δὲ περὶ τὸν πνὲς ἀποσκοπήσαντες.] Vicissim debet nostrum Appiani exemplar hoc quoque in loco emendari ex Plutarchico: in quo scriptum est, ἀπὸ σκοπῆς ἐπαυελθόντες. Nisi quis malit, participio ἀποσκοπήσαντες contentus, expungere alterum illud, ἐπαυελθόντες.

ὅτι ἀφ' ἑορμῆς εἰς χεῖρας. ὁμοίως ὅτι
οἱ δὲ Κασσιὶν αὐτοὺς διελέξαντο τῷ
Κράσσῳ, καὶ περιήρουν μέγιστα ἰσ-
χὺν πρὸς πᾶσι τῷ Φερουσεμίων ἀνα-
λαβεῖν τὴν δύναμιν, ἃ καὶ εἰς τὴν
πύδα) δὲ τῷ πολέμιον βέβαιον
εἰ δὲ μὴ, χωρεῖν ἐπὶ Σελδουκείας
καὶ τῷ ποταμῷ. ἐν ποταμῷ γὰρ τὰ
στηρεῖα τῷ ἀγροῦ παρήεν, ἃ μὴ
συγκυτὰρ ὡς πρὸς τὸ στρατόπεδον,
καὶ φυλάκει τὴν κυκλωδύμην τῷ
ποταμῷ ἔχοντα, ἀπίσως αἰεὶ πρὸς
ἐναντίους μετὰ χεῖρας τὴν πολεμίων.
Ὡς τῷ Κράσσῳ ἀφ' ἑορμῆς πορεύ-
ετο καὶ βελδομένη, παρεγγίνετο) φυ-
λαρχῷ Ἀραβίων, Ἀκάρῳ ὀνο-
μα, δολερὸς καὶ πάλι μετὰ ἀνδρῶν
καὶ πάντων ὅσοι συνηγεγνην ἐς ὅλε-
θρον ἢ τυχερὰ κακὰ, μέγιστον αὐτοῖς
καὶ τελειότερον γινώσκον. τῶν ἡ-
δεῶν εἶναι τῷ Πομπηίου στρατοδου-
κίῳ δὲ διακρίνεται πᾶσι τῷ ἐκείνῳ φι-
λανθρωπίας, καὶ δὲ ξαντὰ φιλορώ-
μας ἔχειν. τότε ὁ ὕψιστος τῷ Κράσσῳ
μετὰ γνώμης τῷ βασιλεῖ στρα-
τῶν, εἰ δύνατο παρεστρέφας αὐ-
τὸν ἀπὸ τῆς ποταμῷ καὶ τῷ ὕ-
μινε & montium radicibus longissimè abduceret in campos pa-
ten-

venturos ad praelium : nihilomi-
nus Cassii & amici quidam mo-
nebant Crassum, ut copias intra
aliquam earum urbium quas
praefidiis tenebat reciperet, do-
nec aliquid certius cognoscatur
de hostibus : aut saltem ut cas Se-
leuciam per ripam fluminis du-
ceret. sic enim maiorem habitu-
rum cibarium copiam subve-
ctam navibus, & pro munitione
fore fluvium, ne circumveniri
possit : utque pugnet loco aequo
cum hostibus, in frontem incur-
rentibus. De quibus consiliis
dum Crassus deliberat, venit ad
eum phylarchus Arabum Agba-
rus, dolosus vir & lubricae fidei,
qui reflanti fortunae in exercitus
perniciem maximum momen-
tum attulit. Hunc norant qui-
dam è Pompeii quondam militi-
bus, benignè adiutum ab illo, &
ideo studiosum, ut putabant, Ro-
mani nominis : tunc autem à re-
giis ducibus ad Crassum submis-
sus erat, ut eum, si posset, à flu-
dat.

Cassii & a-
micorum
rectum
consilium.

140

Agbarus
Arabum
Phylar-
chus ad
Crassum
venit.

Agbarus
submissus
ut Cras-
sum pro-
dat.

ἐν ποταμῷ γὰρ τὰ στηρεῖα τῷ ἀγροῦ παρήεν.] In locum nominis στηρεῖα
non dubium est quin στηρεῖα substituere, & cum hoc adiectivo substantivum
πλοῖ subaudire oporteat. Crusenius frumentarias naves dixit, at Xyl. naves
annotinas maluit dicere.

φυλάρχῳ Ἀραβίων Ἀκάρῳ.] A plutarcho hic vocatur Ἀραβίων : at in
sequentibus locis ubi vides dici itidem τῷ Ἀκάρῳ ab Appiano, apud illum
τὸν Ἀραβίων legimus. Apud Dionem ἈΡΑΒΙΩΝ appellatur : nescio an à
Dione.

τῷ Πομπηίου στρατοδουκίῳ δὲ διακρίνεται.] Hoc particip. στρατοδουκίῳ
vel in συνεστρατοδουκίῳ mutandum est, quod apud Plut. invenies : vel in συ-
στρατοδουκίῳ.

εἰ δύνατο παρεστρέφας αὐτὸν ἐς πεδῖον ἐμβαλεῖν.] Hic lectionem nostram
praefero ei quae apud Plut. exstat. neque enim παρεστρέφας sed παρεστρέφας
apud eum legitur. Et multo etiam magis hoc in loco nostra lectio antepo-
nenda est Plutarchicae : quum pro genitivo παραστρέφας ibi sit ἡπείρεν. Nostra
certè

tentissimos & equitibus commo-
dissimos: quidvis enim citius e-
rant facturi, quam ut signis col-
latis cum Romanis decernerent.
Ergo postquam ad Crassum ve-
nit Agbarus, homo facundus,
orsus est orationem à Pompeii
laudibus, commemorando ejus
in se beneficia: Crassum verò
maclum tanta potentia prædi-
cans, inculcabat quòd tempus
cunctando perderet jam abundè
paratus, quasi armis ei opus esset,
ac non magis celeritate pedum
& manuum, contra gentem du-
dum certam, abreptis rebus pre-
tiosioribus atque pecuniis in Scy-
thiam aut Hyrcaniam provolare.
Atqui, si pugnandum est, inquit,
properare oportet, priusquam
rex animo recollecto copias

Sillaces.

quoque contrahat: nunc enim
Surena vobis objectus est & Sil-
laces, qui tueantur terga fugientium: ipse verò nusquam appa-

certè fidem faciunt cum alii loci, tum hic, in fine pag. sequentis, αἰεὶ τὸ
ἰσπελάμεν φέρονται, καὶ περὶ τῶν ἐν τῷ τοῖς ὀφθαλμοῖς. Plutarchi interpretes ita
conati sunt hoc è loco se expedire: Xylander quidem, reddens, ut eum co-
naretur quàm longissimè à fluvio & locis inclusis in vastas planities abducere:
Cruferius autem, ut comitans eum, quàm remotissimè, si qua posset, à flumine
& locis inaequalibus in vastum campum conjiceret. Vix tamen mihi sit verisimile
eorum alterutrum credidisse, vocem ἡπειρος posse hunc usum habere.

ἢ καὶ τὸ ὄνομα συμφέρεται τῷ ὀνόματι. Non minus placet ποσὸς φέρεται: quod
apud Plut. scriptum est.

ἔλθων οὖν πρὸς τὸν Κράσων ὁ Ἀγκάριος. Apud Plut. non ὁ Ἀγκάριος,
nec ὁ Ἀγκάριος (quo tamen nomine eum vocari, paulo antè dixit) sed ὁ
βαρβαρὸς: eundemque illi titulum & in sequentibus locis tribuit.

Ἀρπάζοντες τὰ πριμώτατα τῶν χερματίων. Scio addi apud Plut. & alium
genitivum, καὶ συμφέρον: sed duriusculè hoc dici videri possit, ἀρπάζειν sua
corpora, sicut & res suas pretiosissimas. Cruferius ereptis dixit: ita red-
dens hunc locum, qui jam pridem pararent, rebus ereptis pretiosissimis, & cor-
poribus, ad Scythas vel Hyrcanos evolare. At Xylander non ereptis dixit, sed
correptis: qui simul pro corporibus homines dicere non dubitavit.

καὶ Σινδάκας. Scribendum est Σινδάκας, ut apud Plutarchum.

ἔφ' ἐκείνους ἀναβῆναι μὲν τῷ δῶξιν. Legendum ἀναβῆναι μὲν τῷ δῶξιν
Cruferius, ita locum hunc reddens, quando nunc quidem Surenas vobis &
Sillaces objecti sunt, qui ab insequendo sunt vos moraturi. Atque ita & Xylander

videtur

πορεῖαν, ἐς πῶδιν ἐκβαλεῖν ἀγ-
νὲς καὶ ἀπελευθέρους. πάντα δὲ
διενοῶντο μῦλλον ἢ καὶ τῶν συμ-
φύεον τῶν Ῥωμαίων. ἔλθων οὖν πρὸς
τὸν Κράσων ὁ Ἀγκάριος (ὡς ἢ καὶ
πιθανὸς εἶπεν) Πομπηίων μὲν, ὡς
ἐν ἐργατίῳ, ἐπὶ τῇ, Κράσων ἢ τῇ
διωκτικῇ καὶ ἐκείνῃ, ἐμμενέτο
τὸ Ἀγροτελεῖν, μέλλοντα & παρ-
ουσία ἑαυτοῦ, ὡς περὶ ὅλων αὐτῶν
δεινόντων, & χερῶν & ποδῶν τῶν
χρίτων, ἐπ' ἀνδράπων αἱ πύλας
ζητῶσιν ἀρπάζοντες τὰ πριμώτατα
τῶν χερματίων, ἐς Σκύθας ἢ Ὑρκα-
νοὺς ἀναπτέον. καὶ τοὶ μὲν μὲν
λουτὰς (ἐφ' ἣν) ἀπὸ δὲν ἐδῶ, πρὶν
ἀπαυθὶν ἐν ταύτῃ θύλῃ τῶν δὲ
καμίν, ἀναταρῶσιν αὐτῶν βασιλείας.
ἐπεὶ νῦν γε Σινδάκας ὑμῖν πρὸς ἐ-
λθῇ & Σινδάκας, ἐφ' ἐαυτοὺς ἀ-
ναβῆναι μὲν τῷ δῶξιν ὁ ἢ ἔδω-
Surena vobis objectus est & Sil-
laces, qui tueantur terga fugientium: ipse verò nusquam appa-

κεῖν φανερός ἐστι. Ταῦτα ὅτι ὡς ἴδω-
 δὴ πᾶντα. διχὴ ὅτι εὐθύς Ὀρόδης
 διελὼν τὴν δυνάμειν, αὐτὸς μὲν Ἀρ-
 μηρίαν ἐπόρευτο, πινυμύρου Ἀρτα-
 βάζην. Σουρήλιον δὲ ἀφῆκεν ἐπὶ
 Ῥωμαίους, ἐκ τῶν περὶ τὴν γῆν
 μὲν, ὡς ἐνὶ φασιν. (ὅτι ὅτι ὡς
 ἔσται, Κεράσον μὲν ἀπαξιού-
 οντα ὡς ἦν, ἀνδρῶν Ῥωμαίων περὶ
 τον, Ἀρταβάζην δὲ περὶ πολεμῶν,
 ὃς πᾶς Ἀρμηρίαν ἐπὶ πᾶσι καὶ μάχῃς ἐξ-
 αμύνει) ἀλλὰ ὃς πᾶν μὲν διὰ τὴν κα-
 ταδύσας τὸν κινδύνον, αὐτὸς μὲν
 ἐφεδρόειν ὃς καὶ ἐκείνους τὸ μέλλον.
 Σουρήλιον δὲ περὶ τὴν γῆν πᾶσαν
 νοὶ ἀλλὰ καὶ περὶ ἐλθόντα τὴν πο-
 λεμίων. ὅτι γὰρ ὡς ὅτι τυχόντων
 Σουρήλιον, ἀλλὰ καὶ πᾶσι μὲν καὶ γένε-
 τας βασιλείας δὲ οὐκ ἐστὶν

ret. Hæc autem falsa omnia. O-
 rodes enim statim bifariam divi- Armeniam
 sis copiis, ipse Armeniam popu- populatur.
 labatur, ut de Artabaze pœnas
 fumeret: Romanis verò Sure-
 nam opposuit, non contemptim,
 ut quidam tradunt: non enim er-
 rat ejusdem, Crassum concentra-
 torem dedignari, principem Ro-
 manum, & cum Artabaze confi-
 dâri, vastando vicos Armeniæ:
 sed quantum ego colligo, metu
 periculi subitit in insidiis, even-
 tum expectans. Erat enim Sure- Surenâ
 na, vir non vulgaris, sed divitiis, quis.
 genere ac dignitate post regem
 secundus: fortitudine verò ac æ-
 tatis

videtur legendum censuisse, quum & ipse vertat, ut insecutionem repriment.
 Simul verò considerandum est, eodem utrunque modo hoc genus loquendi
 intellexisse, ἀναδράσας τὴν δυνάμειν. Atque illis & Sigismundus nosster as-
 sentitur: quum dicit, qui inveniuntur (ita enim potius quàm inveniuntur scriben-
 dum est) terga fugientium. Hos ergo omnes sequendo, ἀναδράσας τὴν
 δυνάμειν erit ἀναδράσας τὴν δυνάμειν. Verum & ita intelligendo
 non video quid obftet quominus ἀναδράσας retineamus.

[Ὁρόδης.] Apud Plut. hic Ὁρόδης, ut & alibi, non Ὁρόδης. Cruserius
 Herodes, Xyl. Oros habet: sicut & antea monui.

πινυμύρου Ἀρταβάζην.] De hujus quoque nomine dissentit Appianus à
 Plutarcho: (si quidem habenda est eorum exemplaribus fides) nam quem
 Ἀρταβάζην hic & alibi nominat Appianus, Ἀρταβάδην & hic & alibi Plut.
 appellat.

ὅτι ὅτι ὡς ἔσται Κεράσον, &c.] Legimus apud Plut. ὅτι ὅτι ὡς ἔσται,
 sine articulo τῷ: qui tamen est necessarius. Non erat (inquit) ejusdem viri,
 & hoc & illud facere. Id est, Utrumque in eundem non cadebat, sed unum
 alteri repugnabat.

περὶ τὴν γῆν ἀλλὰ καὶ περὶ ἐλθόντα.] Placet genitivus μάχης, quem ha-
 bet Plut. post περὶ τὴν γῆν, non autem adverb. ἀλλὰ. Apud eum enim legi-
 mus, περὶ τὴν γῆν μάχης καὶ περὶ ἐλθόντα τοὺς πολ.

γένετ' ὅτι δὲ μὲν βασιλεία δευτέρου.] Ideo ita loquutus est, μὲν βασιλεία
 δευτέρου, quod sequentur esset ἀδελφῶν ὅτι (&c.) περὶ τὴν γῆν. Alioqui, si
 voluisset loqui Plutarchus ut antea loquutus est (initio pag. 137) dicere de-
 buisset non μὲν βασιλεία δευτέρου, sed μὲν βασιλεία πρώτου, atque adeo
 interpretum unus hic non secundus vertit, sed primus, non secus quàm si
 scriptum esset πρώτου. Ita enim Xylander, sed vir opibus, genere ac gloria
 post regem primus. Contrà autem in altero illo pagina 137. loco Sigismundus
 pro primo secundum dixit: ut in annotatione monui.

141

tatis vigore primus Parthorum omnium, procerus quoque & pulcher si quis alius. Habebat semper in proprio comitatu mille camelos farcinarios, & ducenta carpenta quibus vhebantur pallacides: deducebatúrque à mille equitibus loricatis, & levis armaturæ pluribus. Erat autem universus ejus equitatus, connumeratis clientibus servisque, non minor quàm decem millium: & jus erat ei gentilitium, ut novo regi Parthorum primus diadema imponeret. Orodem autem hunc ipse in regiam Parthorum ab exilio reduxerat, & Seleuciam magnam ei subiugaverat, ante alios ascensis mœnibus, profligatisque sua manu propugnatoribus: & quum nondum trigessimum annum exegisset illo tempore, summam tamen opinionem habebat prudentiæ: quibus maxime de causis Crasum decepit, prius præfastu & audacia, deinde præ metu & calamitate decipi facilem. Tunc igitur dolosis verbis cum à flumine abstractum

Orodes ab exilio in regiam à Surena reductus.

Surenæ fortitudo.

ἀνδρεία ἢ καὶ νότητι ἢ καὶ αὐτοῦ ἐν Παρθοῖς παύσας. ἐπὶ δὲ μεγάλῃ καὶ καλῇ σωματὶ ὅσῃ εὐδὲς ἔτερος. ἐξήλασε ἢ καὶ αὐτοῦ αἰεὶ, χιλίας σκλαφοδούμεν καμήλων, & ἀφροσύας ἀπηνάς ἐπιματο πικρακιδών. ἰπποεῖς ἢ καὶ ἀφρογκοὶ χίλιοι, παλαιοὶς ἢ ἢ καὶ φων πυρεπεμπον. εἶχε ἢ τὰς συμπαύτας, ἰπποεῖς ὁμοῦ πελάτας τε καὶ δούλους, μυρίων ὅσῃ ἀποδόντας. καὶ καὶ γὰρ μὲν ἐξ ἐχθρῆς ἐκείνητο βασιλεὺς γενόμενος Παρθῶν ἐπιπιδέτω τὸ ἀφιδμεν παύσας. Οὐδὲν δὲ τέτων αὐτοῖς ἐξεληλαμένον ἐς Παρθῶς κατήγαγε, καὶ Σελεύκειαν αὐτῷ τὴν μεγάλην εἶλε, παύσας ἐπὶ τῶν τοίχων, καὶ τρεῖς καὶ ἑκατὶ ἰδὲ χειρὶ τὰς τότε ἀντιστάτας. ἔπειτα ἢ γενναῖος ἐπὶ τῇ τελείῃ καὶ καὶ ὁμοῦ τὴν ἑλάνην, εὐδοκίας καὶ σωφροσύνης δόξαν εἶχε μεγίστην. εἰς ἐχθρῶν καὶ τὸν Κροῖστον ἐσφίλε, ἀφροδύστον & φρονησὸν παύσας, εἶπε ἰσὺ δέους καὶ συμφορῶν τῶν ἀπείτατος ἐνχείρωτον γένος. τότε δὲ οὐδὲ ὁ Ἀκκοῦρος, οὐδὲ

ἀνδρεία ἢ καὶ νότητι.] Magna quidem laus ista est. ceteris ἀνδρεία præstare: at hæc, νότητι præstare, qualis est? Ideo Sigism. pro νότητι dixit *etatis vigore*. Sed non dubium est quin alium dativum, videlicet *de νότητι*, substituere in locum hujus debeamus ex Plutarcho. Eum Xyl. peritiam, Criserius consilio est interpretatus: ego malim calliditate.

καὶ καὶ σωματὶ ὅσῃ εὐδὲς ἔτερος.] Apud Plut. ὅσῃ εὐδὲς ἔτερος. sed nullum est verbum cum quo jungi hanc particulam dicere possimus. Malo itaque ὅσῃ. quo includitur τοσοῦτος: non aliter quàm si diceretur, τοσοῦτος ὅσῃ εὐδὲς ἔτερος. Quod tamen loquendi genus cum hujusmodi dativis parum usitatum esse arbitror.

Κροῖστον ἐσφίλε διατ. ἀφροδύστον.] Alteram vocem ἀφροδύστον huic antepono, præsertim quum apud Plutarch. legatur.

ἀπείτατος ἐνχείρωτον γένος.] Scribe ἀφροδύστον, ex Plutarch. nam ἀφροδύστον quod apud eum habet editio Aldina, manifestum est pro ἀφροδύστον, esse mendose positum. Convenit porro quod hic Plurarchus si-

ὡς εἴπεισαν αὐτὸν, δόποιάσους πο-
 ποταμῶν, διὰ μέσων εἶχε πεδίων
 ἀδένδρων καὶ αἰνυδρων, καὶ ὥς οὐ-
 δὲν ἐδαμνῇ πέρας ἐφικτὴν ἀμύθησιν
 πυνυμένων ὥστε μὴ μόνον διψᾶ καὶ
 χαλεπότητι τὴν πορείαν ἀπαγχερεῖν,
 ἀλλὰ καὶ τὸ τὴν ὁρῶν ἀπαρῶν ὕψη-
 τον ἀτυμίαν περιέρχον, ἐφ' οὗτον ὁ-
 ρῶσιν, ἐς ῥεῖθρον, ἐς ὡς ὅλην ὁ-
 ρον κατέκλινον, ἐς πόναν βλαστάνου-
 σιν, ἀλλὰ ἀπὸ πρὸς πελάγιον π-
 χύμα δεινῶν ἐρήμων ἀπείχετο τὸν
 στρατὸν, ὡς μὴ οὐδὲ καὶ δὴ τῶν ὁ-
 δῶν ὑποπτόμενος ἐπειδὴ καὶ δὴ δὴ
 Ἀρταβάζης τὸν Ἀρμένιον παρήσαν
 ἄγγελοι, φράζοντες ὡς πολλὰ συν-
 ἔρχοντο πολέμα, ῥύνετον ἐπ' αὐτὸν
 Οἱώδην, καὶ πέμπει μὴ ἐκείνῳ βαλ-
 λειαν ἐδωκεται παραινέει καὶ Κράσ-
 ον, μέλειται μὴ ἐκεῖ τραπέζῃ, καὶ
 ἡνύδρουν μετ' Ἀρμένιον, οὐδὲ δι-
 γωνιστάς ὡς τὸν Οἱώδην, εἰ καὶ μὴ,
 καὶ περιεσθῇ ἐς ἐρητοπεδύνει, αἰε-
 τὰ ἐν πύσιν φεύγονται, καὶ ὡς

Agbarus ducebat per medios
 campos nudos arboribus & squa-
 lidos, quorum nullus finis videri
 poterat: adeo ut iter facientes
 non solum siti & viæ difficultate
 deficerent, sed etiam nullam la-
 boris consolationem perciperent: non arborem, non rivum,
 non montem, non herbam vi-
 rentem usquam aspiciendo, sed
 planè solitudinem, alto mari si-
 milem, circumdantem se undi-
 que: jam hoc ipsum doli suspicio-
 nem faciebat. Postquam autem
 & ab Artabaze venerunt nuntii,
 significantes eum magno bello
 distineri, sustinentem Orodis im-
 petum, nec posse auxilia mittere:
 suadere verò Crasso, præcipuè ut
 eò deflectat, & Armeniis conjun-
 ctus, praelio cum Orode decer-
 nat: sin minus, certè iter & castra
 ita disponat ut planities aptas e-
 quitatui caveat, & ad montes ac-
 cedat

Saluberri-
 mum Ar-
 tabazis
 consilium
 Crasso da-
 tum.

ve Appianus ex Plutarcho dicit, cum eo quod apud eundem Appianum le-
 gimus in Hispanica historia, pag. 264. καίτοι οὐδὲ ἐπαρῶν εἰ δεινότες.
 Nam ἀπὸ τῶν in illo Plutarchi loco sunt inter cetera ἀπαρῶν εἰ παρῶν.
 διὰ μέσων εἶχε πεδίων.] Locus hic è Plutarcho ita emendandus simul &
 explendus est, διὰ μέσων ἦν τῶν πεδίων ὅδον ἐπικύβη καὶ κοῦφον τὸ ὡς ὅ-
 τον, εἴτα μοχθηρὸν αἰμῶν βαθείας ὑποδερμίνης, καὶ πεδίων ἀδένδρων καὶ
 αἰνυδρων, &c. Quæ Xyl. ita reddidit (nam horum tantum partem nosster in-
 terpres vertit) avulsos a flumine Romanos per medios duxit campos. Iter initio
 commodum fuit & expeditum: grave deinde, quum & arena profunda excipe-
 ret, & planities arboribus aquaque carentes. Crusenius autem, retinens sin-
 gulare numerum (quem Xyl. in pluralem mutavit) ita vertit, a flumine ab-
 stractum mediis duxit campis, via leni & facili initio, inde succedente alta are-
 na, nudisque & sitientibus campis, &c.

ἀτυμίαν περιέρχον.] Rectius παρέρχον apud Plut. sicut præcedit ἀπαρ-
 ρύνετον.

περὶ αἶμα τὸν στρατὸν.] Ex eodem scribe ἀπὸ πρὸς τῶν στρατῶν.

ὅτι Ἀρταβάζης τὸν Ἀρμένιον.] Meminerit lector ejus quod antea dixi, Ἀρ-
 ταβάζην à Plutarcho in hac tota historia vocari quem Ἀρταβάζην Appia-
 nus (si quidem ita scripsit) nominat: nec non Οἱώδην ab hoc dici qui ab illo
 Τῶν δεινῶν.

Rusticum
Crassi re-
sponsum.

142

Convitia
Cassiano-
rum mili-
tium in Ag-
barum.

Agbari
verfucia.

cedat propius : Crassus regem
nullo scripto dignatus, iracun-
de ac rustice respondit, sibi non
superesse nunc tantum otii ut
curet Armeniam : sed in reditu
Artabazem daturum poenas pro-
ditionis. Tum Cassiani rursus
aegre ferebant, & omisso Crasso,
qui monitores audire gravaba-
tur, convitiis incessebant Agba-
rum. Sceleratissime hominum,
quis te malus demon ad nos ad-
duxit ? quibus beneficiis, quibus
praestigiis persuasisti Crasso ut
per vastas solitudines iter faceret,
Numidae latronum principi magis
decorum quam Romano impera-
tori ? Ille versipellis confor-
tabat eos blanditiis, & hortaba-
tur durarent paulisper : milites
verò sublevabat accurrens, &
cum risu cavillabatur. Quid, per
Campaniam vos iter facere pu-
,, τῷ, Ὑμεῖς δὲ Δὲ Καμπανίας ὁδεύειν οἰεσθε, κρήνας καὶ νάματα

χωρηῶντα τοῖς ὁρεοῖς· Κράσῳ
μὲν ἔδδεν ἀντιγράψας, ὑπὸ ὀργῆς &
σκαρότητος, ἀπεκρίνατο, καὶ μὴ
Ἀρμενίαν μὴ χοράζειν, αὐτῆς δὲ
ἀφίξειν, δίκην ἐπιδήσαν Ἀρτα-
βάζην τὴν περδοσίαν. οἱ δὲ τοῖς Κρά-
σιον αὐτῆς ἠσανάκτου, καὶ Κρά-
σον μὴ ἀχθόμενον αὐτοῖς ἐπαύσατο
νεφετοῦτες· ἰδίᾳ δὲ τῷ Ἀ' Κράσῳ
,, εἰσοδορῶντος, Τίς σὲ δαίμων πο-
,, τῆρος, ὃ καίπτε ἀνθρώπων, ἡ-
,, γὰρ τοῦτος ἡμῶς; τίσι δὲ φαρ-
,, μακοῖς ἢ γρητειαῖς ἐπὶ τοῖς Κρά-
,, σον, εἰς ἐρημίαν ἀγνοῖ καὶ βυθὸν
,, ἐκτρέφοντα τῶν στρατῶν, ὁδεύειν
,, ὁδοὺς Νομάδων ληστῶν καὶ κλέ-
,, ῃ Πωμαίων αὐτοκράτορα τοῦτος
,, κηρύττει; ὁ δὲ Ἀ' Κράσῳ, ἀνὴρ
,, ὠν ποιικίλος, ἐκείνης μὲν ὑποπί-
,, πταν ἐθαύρων, καὶ περὶ κλέας μι-
,, κρὸν ἐπικατέστησεν· τοὺς δὲ στρα-
,, τῶτας, αὐτῶν συμπαραδίδων καὶ πα-
,, ροῶσιν αὐτῶν, ἐπὶ σκοπῶν μετὰ γέλω-
,, τος, Ὑμεῖς δὲ Δὲ Καμπανίας ὁδεύειν οἰεσθε, κρήνας καὶ νάματα
,, τα

ὑπὸ ὀργῆς καὶ σκαρότητος.] Verba haec ὑπὸ ὀργῆς καὶ σκαρότητος, quae
feruntur ad praecedentia illa ἔδδεν ἀντιγράψας, noster interpres ad sequentia
pertinere existimavit. Vertit enim, iracunde ac rustice respondit. At Cruse-
rius, jungens cum praecedentibus, ita reddidit, praestomacho & fatuitate ni-
hil respondit. Sic & Xylander, qui ita est interpretatus, ad haec nihil praeira
& vacordare scribens. Sed non minus libenter σκαρότητα reddiderim rustici-
tatem, cum nostro interprete, quam fatuitatem, cum Cruserio, aut va-
cordiam, cum Xylandro.

Ἀρμενίαν μὴ χοράζειν.] Hunc accus. Ἀρμενίαν haud existimo posse ferri
videndum igitur annon ex Plutarcho scribendum sit Ἀρμενίῳ. Quid si verò
ex accusativo Ἀρμενίαν facere dativum Ἀρμενίᾳ libeat? Noster quidem cer-
te interpres perinde vertit ac si ita scriptum esset. ejus enim verba sunt, sibi
non superesse nunc tantum otii ut curet Armeniam. Quam interpretationem ei
praefero quam apud Cruserium & Xylandrum habemus. nam uterque vertit,
se Armeniis non vacare. quum & χοράζειν σοι videatur potius sonare, Non
tantum mihi otii est ut possim tibi vacare. sive, operam dare. Perinde ac si
quis diceret, Mihi non vacat tibi vacare.

Φαρμακοῖς ἢ γρητειαῖς ἐπὶ τοῖς Κράσῳ.] Non minus placet quod apud
eundem legitur, καὶ γρητειαῖς, immo etiam magis.

Ἐπικατέστησεν.] Apud eundem, ἐπὶ κρητῶσιν.

κρήνας καὶ νάματα καὶ σκῆμα &c.] Habemus quidem σκῆμα & apud il-
lum :

πα τῇ σιῶς καὶ λουτρὰ δηλαδὴ
 συνηχί & παιδουκία ποταῖναι;
 οὐ μείνηθε τὴν Ἀρξίον & Ἀρ-
 συρίων μετορίων διεξιόντες; Οὐ-
 τὰ μὲν ἂν Ἀκάρου διεπαυδαγῶν-
 σε τὰς Ρωμαίους, καὶ πρὶν ἢ ἡμέ-
 ραι φαιρὸς ἐξαπατῶν, ἀφίπ-
 πουσεν, ἐλθὼν τὴν Κράσσου,
 ἀλλὰ καὶ τὸ πείσας, ὡς ὑπερ-
 γάσσεται καὶ Ἀχταράξῃ τὰ τὸ πολε-
 μίων.

Λέγεται δὲ, τὸς ἡμέρας ἐκείνης
 τὴν Κράσσου, ἔχ, ὡς περ ἐστὶν ἐπὶ
 Ρωμαίων εὐεργετῶν, ἐν φοινικίδι
 ποσειδόνει, ἀλλὰ ἐν ἱματίῳ μέλα-
 νι καὶ τὸ τὸ μὲν ὑπὸς ἀλλὰ ἔχ, ὡς
 νοήσεται. τὸ δὲ σημαίνει ἐκείας μὲ-
 λης, ὡς περ πεπηγῆς, πολλὰ τε-

tatis, ut requiratis fontes ac rivos
 & umbras scilicet, balineasque &
 continuata penē diverforia? non
 meministis vos transire per Ara-
 bium & Assyriorum confinia? Ita
 Agbarus Romanos, quasi
 pædagogus quidam, castigabat:
 & priusquam deprehenderent in
 perfidia, abequitavit, non clam,
 sed ex consensu Crassi, fingens se
 curaturum necessaria, & turbat-
 urum consilia hostium.

Ferunt, Crassum illa die non
 purpuratum, ut Romanis imper-
 atoribus mos est, sed atratum
 processisse: vestem tamen mutas-
 se mox ut animadvertit; signa
 quoque aliquot vix evulsa ma-
 gno

lum: sed adscripsi magini σελινός, ex quodam illius vetusto exemplari.

ὡς ὑπεργάσσεται καὶ διαπαράξῃ τὰ τὸ πολεμίων.] Verbum ὑπεργάσσεται,
 quamvis suspectum esse possit, tamen apud Plut. quoque scriptum est. Ad
 interpretes autem quod attinet, Gelenius quidem & Crusius significatio-
 nem illi dant quam nullo confirmare exemplo possunt. Ita enim Gelenius
 fingens se curaturum necessaria, & turbaturum consilia hostium. Crusius vero,
 sic, verum & hoc ei persuaserat, exercitum se hostium circumventurum &
 perturbaturum. At Xylander, cautius agere volens, verbi huius interpre-
 tationem prætermisit. Ita enim ille, persuaso Crasso se abire ut hostium res
 per insidias conturbaret, discessit. Immo prætermisisse omnino illud verbum
 haud dici potest, quum non dicat simpliciter, hostium res conturbaret: sed
 per insidias conturbaret. Ego verò quem usum habere istud ὑπεργάσσεται dic-
 cam? Primum, cum præcedentibus non cum sequentibus jungi contē-
 dam, ut interpungatur non post πείσας, sed post illud ipsum verbum ὑπερ-
 γάσσεται: (hoc modo, ἀλλὰ καὶ τὸ πείσας ὡς ὑπεργάσσεται) deinde idem
 significare dicam quod apud eundem scriptorem in Galba; ubi scribit: καὶ
 τὰ μὲν αὐτὸς ἐν Ρώμῃ διὰ τῶν φίλων ὑπεργάσσεται καὶ γυναικῶν πᾶν αὐτῷ,
 καὶ συγκλητικῶν ἀνδρῶν κρύφα συνδιαμύσαντων.

ἐν φοινικίδι ποσειδόνει.] Apud eundem legitur ἐλθεῖν: sed margini est ad-
 scripta ex eodem illo exemplari nostra hæc lectio, ποσειδόνει: quæ & vi-
 detur esse multo aptior.

ἀλλὰ ἐν ἱματίῳ μέλανι.] Omen præcipue infaustum & ferale, præsertim
 apud Romanos, qui pullis vestibus non utebantur, nisi in luctu & reatu.
 Idem obigit Pompeio in prælio Pharfalico. Quapropter cum Antonius al-
 locuturus milites, quo miserabilior esset, pullam vestem peteret, amici ei
 id non concesserunt, & sic paludatus in concionem prodit, infra hoc eo-
 dem libro p. 164.

gno labore signiferorum : quos Crassus deridens, iter appropriabat, urgens legiones ut consequerentur equites : donec pauci speculatores reversi nuntiarunt caecos reliquos ab hostibus, seque vix evasisse : venire autem ingentem eorum multitudinem, animosè ad pugnam festinantium. Hoc auditum, omnibus turbatis,

Crassum & eius castra terror invasit.

Crassum præcipuè terruit : inòxque non satis constanti animo struebat aciem, primùm ex sententia Cassii legiones disponens raris ordinibus, extendensque per campum quam longissime poterat, quominus circumvenirentur, & equites distribuens per cornua : deinde, mutato consilio, faciebat laterculum ancipitem, per unumquodque latus constantem ex duodenis cohortibus, appositis ad singulas turmis equitum singulis, ne qua pars careret equestri auxilio, sed undique pariter munitur acies : altero cornu Crassum præfecit : altero Crassum filium, ipse in medio constitit. Sic procedentes pervenerunt

τόντας ἀνέλαθ' τὸς φέροντας. ἀν' ἑ Κράσσου καὶ Κρατῶν, ἐπετάχων τὴν πορείαν. ὡς οὖν διαβὰς τὸν ἀκρωτήριον τῆς φάλαγγος τοῖς ἱππέσι· περὶ γὰρ δι' ἑπὶ κατωκοπήν, δόξαζαντων ὀλίγοι ὡς πελάσαντες ἀπήρξαι δόξαζαντες τὸς ἀλλοῦς ὑπὸ τῷ πολυμύῳ, αὐτοὺς δὲ μόνους ἐκφυγεῖν ἐπέταξε ἢ μαχόμενοι πλήθει καὶ γὰρ πολλὰ τὸς ἀνδρας. τότε πάντας μὲν ἐδορυόησεν, ὃ ἢ Κράσσου ἐξεπλάγη πυντύπιοι, καὶ διὰ ἀποουδῆς, ἔπειτα κατέστηκας, παρὶτατι, ὡς οὖν μὲν, ὡς αἱ αὖτε Κασσιον ἡγήσων, ὡς αὖτε τῶν φάλαγγος ὅτι πλείονι ἀνάνων ἔπεδον, ὡς τὸς κυκλώσας, τὸς αὖ ἱππεῖς διζήμενοι τοῖς κερσίν. ἐπὶ ταῖς μετέδοξε, καὶ ἀναμαχῶν, ἀμφίστομον ἐπὶ ἑ βαδὶ πλυνθίον, εἰς δὲ δόξα ἀπειρώς ὡς ἐπὶ τῶν πλυνθίων ἐκείνης· ὡς οὖν ἢ σπείραν ἡλὸν ἱππέων ἐπαξεν, ὡς μὲν δὲ ἐν ἑχθρῷ μέρει οὐδὲς ἱππικῆς βοήθειας, ἀλλὰ πεισχυρόθεν ὁμοῦ ὡς ἀφ' ἑαυτοῦ πεφραγμένον. ἔπειτα καὶ Κράσσου παρὶ δόξαν αὐτοὺς ἢ εἰς μέσον κατέστη. καὶ ὡς ἀρῶντες ὡς τῶν, ἐπὶ εἰς τὸν ἡλὸν κατέ-

143

αὐτοὺς ἢ μόνους ἐκφυγεῖν.] Scribe ex eodem, αὐτοὺς ἢ μόνους ἐκφυγεῖν. Nam supervacaneum esset dicere, αὐτοὺς ἢ μόνους ἐκφυγεῖν, quum præcedat, δόξαζαντες τὸς ἀλλοῦς.

τότε πάντας μὲν ἐδορυόησεν.] Apud eundem eodem sensu legitur, ἀπαντες μὲν οὖν ἐδορυόησαν.

ἀλλὰ πεισχυρόθεν ὁμοῦ ὡς ἀφ' ἑαυτοῦ πεφραγμένον.] Pagina hæc jam tertia est inter eas quarum principio, & quidem primo versui, contigit, ut verbum haberet cui litera σ vel deesset vel redundaret. Nam pag. 136. scriptum est ὡς ἐπὶ τῶν πλυνθίων pro ὡς ἐπὶ τῶν πλυνθίων : pag. 138. πεφραγμένοι pro πεφραγμένοι : at hic πεφραγμένοι pro πεφραγμένοι, ut apud Plutarchum legitur. Vicissim autem pro πεφραγμένοι, quod apud eum habemus, scribendum ex nostro Appiano περιέχεται, ut videbis in annotatione quæ proximè sequitur.

διδέ.

ἡγεῖται Βαλίσσῳ, ἔ' πολὺ μῖν
 ἔλλας, ἐδὲ ἀφ' ἑσθ' οὐκ αἰσμένοις ἵ
 τότε τοῖς στραπώταις φανέν ὃν ἀν-
 χμῶ καὶ κρύματι, καὶ ὡς τὴν
 αἰχλὺν ἐπὶ ποταμὸν καὶ ἀνδρῶν πορείαν.
 οἱ μὲν οὖν πλείεσσι τῶν ἡγεμόνων ὄν-
 το δὲ ἐν ὠρεῶν ἀντισταμένους καὶ
 νυκτερεύσαντας, ἔ' ποταμὸν ἐφ'
 ὅσων εἶδον τε, πλεῖστον καὶ ταῖς ἐν
 ποταμῶν, ἀμφοτέρωθεν ἡγεῖται ἐπ'
 αὐτοῖς Κράσσῳ ἢ τῶν περὶ αὐτοῦ
 περὶ αὐτοῦ ἰππεύσιν ἐγκλωσμένοι-
 νοις ἀλλὰ καὶ συνάπτειν ἐπαρθεῖς,
 ἐκείλῳ ἐξῆς ἐν ταῖς φασὶν ἔ'
 πλεῖστον τῶν δεομένων. ἔ' πρὶν ἢ τῶ
 το δὲ πάντων ἡγεῖται ἡγεῖται, ἡ-
 γη καὶ ἡγεῖται, ἐδὲ ὡς ἐπὶ μὲν
 ἀντισταμένους, ἀλλὰ ὡς ἐπὶ μὲν
 καὶ ἡγεῖται τῇ πορείᾳ, μὲν καὶ
 καὶ ἡγεῖται οἱ ποταμοὶ ὡς δὲ
 ἔ' ἐν, ἔ' πολλοὶ φανέντες, ἔ' το
 ἐκείλῳ τοῖς Ρωμαίοις. τὸ μὲν καὶ
 πλεῖστον ὡς ἐπὶ τῶν ποταμῶν
 ὃ Σαρδηνίᾳ τὴν δὲ λαμπρότητα
 καὶ τὴν ποταμῶν ὡς ἐπὶ τῶν
 διφθέρας ὡς ἐπὶ τῶν ποταμῶν, ὡς
 ἢ ἐπὶ τῶν ποταμῶν, καὶ σημεῖον ἡγεῖται
 ὡς ἐπὶ τῶν ποταμῶν, πρῶτον μὲν ἐν
 πύργῳ τοῦ ποταμῶν βαρείας ἔ' βρό-
 χου φερόμενος τὸ πύργῳ. Πέρσαι
 καὶ ἔ' κέρειν ἐδὲ σάλπιγγιν ἐπο-
 τρυνοῦσιν εἰς μὲν αἰχλὺν, ἀλλὰ ὡς ἐπὶ
 βυρσοπαγῇ καὶ ἡγεῖται ὡς ἐπὶ τῶν
 ἡγεῖται ἡγεῖται, ἡγεῖται ποταμῶν ἐπὶ τῶν ποταμῶν.
 (καὶ ἢ διφθέρας βύ-
 quen-

ad fluvium Balissum, non ma-
 gnum nec abundantem, gratum
 tamen militibus, in aestu ac squa-
 lore laboriosum & siticulosum
 iter emensis. Ibi major pars præ-
 fectorum censebat quiescendum
 pernoctandumque, ut cognita
 quantum fieri posset multitudine
 hostium, eorumque ordine, ma-
 ne adversum eos contenderent.
 sed quum Crassus filius & ejus e-
 quites pugnam poscerent, rece-
 pto animo pater jussit ut qui vel-
 lent in acie cibum potumque sum-
 merent. Id vix dum omnes rectè
 fecerant, quum eos cepit duce-
 re, non lento agmine & inter-
 quiescens, sicut solent qui se ser-
 vant prælio, sed celeri continua-
 to itinere, donec ex inopinato
 apparuerunt hostes, nec multi,
 nec formidandi Romano militi:
 nam multitudo à tergo latebat,
 & armorum splendorem Surenæ
 monitu vestibus coriisque texe-
 rant. Ut verò jam propiores si-
 gnum pugnae acceperunt, pri-
 mum strepitu gravis cum hor-
 rendo fremitu totis campis inso-
 nuit: nam Parthi non cornicibus,
 nec tubicinibus pugnam cient,
 sed pluribus simul locis in ac-
 cie pulsant tympana, mugitum
 Ciendi
 prælii
 Partho-
 rum mos.

διφθέρας ποταμῶν καλεῖται. Apud Plutarchum malè, ut modò dixi,
 ποταμῶν: at rectè hic ποταμῶν. Huc autem pertinet quod circa finem
 paginæ legimus, ἐξ αἰφνης τὰ ποταμῶν ὅπλα κατεβαλόντες.
 ἐδὲ σάλπιγγιν ἐποτρυνοῦσιν εἰς μὲν αἰχλὺν.] Apud Plut. ἐποτρυνοῦσιν ἑαυ-
 τὰς εἰς μὲν αἰχλὺν.

ὅπλα κατεβαλόντες ἡγεῖται ἡγεῖται.] Non ἡγεῖται sed ἡγεῖται apud eundem
 habemus. Ac Crusenius quidem aramenta resonantia vertit: ita reddens
 hunc locum, Neque enim cornibus aut tubis classicum canunt, sed clavas ex co-

Ferrum
Margia-
num.

144

quendam belluinum è concavo, similem tonitruo, reddentia: gnari auditum ex omnibus sensibus unum maximè turbare animam, & affectum in ea movere ac mentem excutere. Hoc strepitu Romanis attonitis, illi repente projectis tegmentis armorum, conspiciebantur micantes cassidibus ac thoracibus è Margiano ferro factis, instar ignis fulgentibus, insidentes & equis, operis æreis ferreisque laminis: inter quos eminebat Surena, muliebri venustate non respondens celebratæ fortitudini, sed more Medorum fucatus comatusque: quum alii Parthi ad terrorem capillitium in frontem reflectere soleant. Ac primum concitatis equis conati sunt contis primam aciem concussam percurrere: ut verò animadvertèrunt densatos legionis clypeos & virorum confertorum firmitudinem, retrocesserunt: & quasi dispersi dissolverent ordines, circumveniebant laterculum. In eos quum Crassus levem armatum, ἐλαφύονον ἐν πύκλῳ περὶ

θῶν π' ἐν δεινῷ, ὥρμη' ἡ θηλοῦσα
 τευχύτη π' βορῆς μεμυγμένοι) εἰ
 πως σωτηροῦντες ὅπ' ἔ' ἀφ' ἡθη-
 ρίαν ἡ ἀγὴ παρεκκινώται ἐς τ'
 ψυχῆς, καὶ τὴν ὅσιν ὅσιν πᾶσι
 τῆς αἰνῆς, καὶ ῥῆσις πᾶσι
 εἰς τὴν τὴν ἀφ' ἡθη. ἐκπεπληγ-
 μένων ἡ ἔ' Ρ' αἰσῶν δεινῶν
 ἡ ἔ' ἡσιν, ἐξ' αἰσῶν τὴν ἀφ' ἡθη
 ἡ ἔ' ὅσιν κατεβαλόντες, ὥσιν
 αὐτοὺς τὴν φλογεῖντες καὶ
 ἡ ἔ' ἡσιν, ἡ Μαρτυρῶν σπῆρον
 ὅσιν ἡ ἔ' ἡσιν, οἱ, δ'
 ἡ ἔ' ἡσιν κατεβαλόντες καὶ
 σπῆρον σπῆρον. μέγας δ'
 ὁ Σουρῶν καὶ ἡ ἔ' ἡσιν, αὐτοὺς
 τὴν ἡσιν ἀφ' ἡθη τὴν ἡσιν
 ἡ ἔ' ἡσιν σπῆρον, ἀλλὰ ἡ
 ἡ ἔ' ἡσιν σπῆρον, ἐν τῇ
 αὐτοῦ καὶ ἡ ἔ' ἡσιν ἀφ' ἡθη,
 ἡ ἔ' ἡσιν Πάριον ἐπ' ἡσιν
 πᾶσι τὴν φλογεῖν ἡ ἔ' ἡσιν,
 αὐτοῦ. αὐτοῦ μὴ οὐκ αὐτοῦ,
 ἡ ἔ' ἡσιν αὐτοῦ, οἷον ὁ βί-
 ζεος τὴν αὐτοῦ, ὡς ἡ ἔ' ἡσιν,
 τὴν, τὴν βί-ζεος ἡ ἔ' ἡσιν,
 ἡ ἔ' ἡσιν τὴν ἡσιν ὁ αὐτοῦ,
 αὐτοῦ ὅσιν, καὶ αὐτοῦ αὐτοῦ
 αὐτοῦ αὐτοῦ καὶ ἀφ' ἡθη τὴν
 αὐτοῦ τὴν αὐτοῦ αὐτοῦ. Κεφ-

rio concavas aramentis intentas resonantibus pulsant undique. Xylarum autem sic. Non enim cornibus aut tubis Partis praelim accendunt, sed pelles cavo aëre inductis malleis undiqueque sinu pulsant. Sed de hac voce ἤχην non sine aliquo fructu meum etiam Theaurum Græcæ linguæ consules. Ceterum nostro Gelenio, cur hic diceret pulsant tympana, videtur hac occasione præbuisse, quæ apud hæc scriptorem sequuntur. καὶ πάλιν ἡ τυμπάνη αὐτὸν ἀνέμωσαν τὰς Πυλίας. Obiter autem & de hoc monebo, non placere mihi, vocem ποττα reddi (hoc quidem in loco) clavus.

ἴστωι κατεπερθεγμένωι χαλκοῖς καὶ σιδηροῖς σκεπέσιμωσι.] Apud Plutarchum legimus ὑδάτιμωσι: quam vocem nostra esse commutandam nemo (ut opinor) negaverit.

σειδν καὶ βιάζοντο τοὺς ἀρχαίους.] Non seiδν sed ὠθεῖν apud Plu-
tarchum.

στυ ἢ τὸς ψιλούς ἐνδραμεῖν κελού-
 σιντο, ἔπει μὲν ἔκ πολὺ πρὸ ἡλίου,
 ἀλλὰ πολλοὺς τοξόμοισιν ἐντυχόν-
 τες ταχὺ, καὶ συμπαρέντες, αὐ-
 τοὶ ἐκιδύοντο τοῖς ὀπλίταις· ἔπαρ-
 εῖσαν ἀντιστάμενοι δόρυ καὶ δόρυ οὐ-
 ροῖσι τὴν ῥάβδον τῶν ὕψων καὶ τὸ τό-
 νον, ὅπλα τε ἰσχυρῶν καὶ ἀλ-
 γυντὸς φερόμενων ὁμοίως ἀντιπτόμε-
 ναι· καὶ μελαγχρὸν τεγάρσμετο. οἱ δὲ
 Πάρθοι, Ἀσσυρίωντες ἐκ μήκρους,
 ἤρξαντο τοξόμοι ἀπὸ πανταχόθεν,
 καὶ τὴν ἀκρόσιν τοξόμοι· (ἡ δὲ συν-
 ἔχουσα ἐκ πυκνότητος τῶν Ῥωμαίων ἐδὲ
 τὴν βουλόμενον Ἀσσυρίωντα ἐνδρὸς
 πυρρῶν) ἐντόνους δὲ πῶς πληγῶν
 καὶ βίαιος διδόντες διὰ τῶν κρη-
 νῶν καὶ μεγάλων, καὶ τῇ σπουδῇ
 καὶ τῇ καμπῇ τὸ βέλτερον ὠνέχου-
 σμένοι δόρυ πλάττονται. ὡς οὖν ἐντό-
 νον ἦδη μετὰ τὴν πᾶν Ῥωμαίων. καὶ
 γὰρ κινῶντες ἐν τῇ, σιωπῇ τε
 σκίοντο, καὶ χαρὴν ὁμοῦ περιόρουσι,
 καὶ μὴ ποιεῖν ἴσταν ἀπείχον, ὁμοίως
 δὲ ἐπαχον. ἰστέφοντο γὰρ ἀμφο-
 βάλλοντες οἱ Πάρθοι. ἐκ τούτου κρη-
 νῶν ποῖσι μὲν Σκύθαις καὶ σφά-
 λατοῖς ἐν, ἀμφοτέρω ἐπὶ σάλατι,
 καὶ τῇ φυγῇ ἀφαιρῶν τὰ ἀγχεῖν. ἄ-
 χει μὲν οὖν ἡλπιζον αὐτῆς, ἐκ-
 χαίμενες τὰ βέλτερον, χιτοῦ καὶ μά-
 χης, καὶ σιωπῇ ἐς χεῖρας, ἐκάρ-
 τερον· ὡς ἢ ἐγινῶντο ὅτι πολλὰ καὶ ἡ-
 μελοὶ πυρρῶσι τοξόμοισιν πλη-
 ρεῖς, ἀφ' ὧν ἀπελευθύνοντες οἱ πρῶ-
 τοι λαμβάνουσιν· ἔθεν πῆρας ὁρῶν ὁ
 Κράσος· ἠδὲ μὲν, καὶ σιωπῇ ἐκεί-
 λουσι (ἀγέλουσι πέμψας πρὸς τὸν
 ἦν) ὅπως ἀποσπείζου βιάσεται τοῖς
 ἐναντίοις, πρὶν ἢ κυκλωθῆναι. μέ-
 λιστα γὰρ ἐκείνῳ ἀποσπείζοντο, καὶ πε-
 ρίπτοντο τὸ κίερος, ὡς καὶ νῦν τε

turam immisisset, non multum
 hi processerunt, sed citò multitu-
 dine sagittarum obruti confixi-
 que recipiebant se intra ordines
 legionariorum: atque ita pertur-
 bationis, trepidationisque fece-
 runt initium, dum vis telorum
 conspicitur uno tenore armatos
 inermesque perforantium. Tum
 Parthi eminus cœperunt sagittas
 in eos undique conicere teme-
 re: nam à confertis ne si vellent
 quidem aberrare poterant. Erant
 autem vehementes plagæ, ut
 profectæ à magnis ac validis ar-
 cubus, violento flexu tela excu-
 tientibus: itaque jam inde valde
 laborabant Romani: nam sive in
 ordine manerent, confauciaban-
 tur, sive conarentur hostem in-
 vadere, nihil proficiebant, & ni-
 hilominus percutiebantur. Parthi &
 Scythæ inter refugiendum sa-
 gittas mittebant: id quod post
 Scythas optimè norunt facere, sa-
 gittas e-
 egregio commento salutem si-
 mul protegenti & tollente à fu-
 ga turpitudinem. Quousque igitur
 sperabant eos consumptis sa-
 gittis abcessuros aut pugnatu-
 ros cominus, durabant: ut verò cog-
 nitum est multos adflare came-
 los sagittis onustos, ad quos cir-
 cumvesti è prima acie pharetras
 repleant, nullum finem videns
 Crassus, agebatur: & per nun-
 tios filium monuit ut in adversos
 irruat, priusquam circumvenia-
 tur: hunc enim urgebant maxi-
 mē, obequitando ejus cornu ut
 se à tergo ostenderent. Juvenis
 igitur

145

Parthorum stratagemata.

Censorinus. Megabacchus.

igitur assumptis m. ccc. equitibus, quorum mille à Casare acceperat, & proximis clypeatorum octo cohortibus, in hostes fecit impetum: Parthi verò discurfatores, sive quia in cœnosa inciderant, ut nonnulli produnt, sive ut hoc stratagemate Crassum quàm longissime à suis distraherent, versis equis fugiebant: ille, inclamans terga hostem vertere, persequebatur, & cum eo Censorinus Megabacchusque, hic animi corporisque fortitudine eximius, ille senator ac orator, ambo æquales Crassi & sodales. Hos consequentibus equitibus, legionarii quoque promovebant, alacres lætique ac meliora sperantes, putabant enim se jam victos persequi: donec non longè progressi dolum senserunt, revertentibus qui videbantur fugere, & cum eis irruentibus aliis pluribus. Tum agnien primum constitit, rati hostem se propter paucitatem aggressurum cominus, at illi cataphractos opposuerunt Romanis: ceteri discurrendo & ungulis equorum perturbando campi superficiem, funditus commovebant arenarum cumulos, tantum concitan-

πῆς χίλιους & τετρακοσίους, ὧν οἱ χίλιοι παρὰ Καίσαρος ἦσαν, καὶ τὰ ἑξήκοντα θυρεοφόροι οὐκ ὡς ἀνέχοντες, συνηχάζοντες εἰς ἐμβολῶν. τὸ δὲ Παρθῶν οἱ ἀπειλαύνοντες, εἴτε τέλμασιν ἐντυχόντες, ὥς ἔνοι φασι, εἴτε λαθεῖν τὸ Κράσῳ ἀπὸ ταύτης στρατοῦ στρατηγῶντες, ὁποῖα πείψαντες ἐπέδωκον. ὁ δὲ ἐμφοδῶν ὥς & μένουσιν οἱ ἄνδρες, ἤλαυτε, καὶ σὺ αὐτῷ Κλυστωθένος τε καὶ Μεγάβαχου, ὁ μὲν ἐνφυχία & ῥάμνη Διφείρων, Κλυστωθένος δὲ καὶ βουλαδύπκων ἔχων ἀξίωμα, καὶ δεινὸς εἶπε· ἐνταῦθα δὲ Κράσος, & περὶ πολλοὶ καὶ ἡλικίαν. ἐπιστάτων δὲ τὸ ἰππῶν, ἐδὲ τὸ πῆζον ἀπελείπετο, περὶ θυμῶν & χειρῶν ἐλπίδων. ἱκανὸν γὰρ ὥσπου καὶ διακρίσας ἄλλους ἐπὶ πολὺ ἀπελθόντες, ἥδοντο τὴν ἀπὸ τῶν μεταβαλλομένων τὸ φέρειν διηκῶντων, καὶ πλείονων ἄλλων ἐπιφασθῶντων. ἐν ταύτῃ δὲ ἐσηύθη, οἱ ῥῆθροι συνάψαντες αὐτοῖς ἐς χεῖρας ὁλίγους ἔσσι τὰς πολεμίας. οἱ δὲ τὰς καταφρακτοὺς ἀπετάξαντες ἐναντίους τοῖς Ρωμαίοις, τὴν δὲ ἄλλω ἵππων ἀτακτον ἀπὸ αὐτῶν ἐλαύνοντες, & συνταρῶσαντες τὸ πεδίον, ἀνίσταντο ἐν βυθῷ σῆνας ἀμμον, χορηγῶν ἐπαρῶντες ἀπλετοῦ.

ὧν οἱ χίλιοι παρὰ Καίσαρος ἦσαν.] Post ἦσαν adde ex eodem. καὶ περὶ τὰς πεντακοσίους. Sequitur autem, καὶ τὰ ἑξήκοντα θυρεοφόροι (vel potius θυρεοφόροι) οὐκ ὡς ἀνέχοντες. Habet autem & ἀπειλαζοντες, non συνηχάζοντες.

Απὸ ταύτης τῆς στρατῶν στρατηγῶντες.] Malim cum eodem scribere τὴν στρατῶν, quàm τὴν στρατῶν.

ὁ δὲ ἐμφοδῶν ὥς & μένουσιν οἱ ἄνδρες.] Apud Plut. legitur. & μένουσιν. μεταβαλλομένων τὸ φέρειν διηκῶντων.] Post μεταβαλλομένων habes ἀμμον apud eundem.

τὴν δὲ ἄλλω ἵππων ἀτακτον ἀπὸ αὐτῶν ἐλαύνοντες.] Habes ἀτακτον & apud Plut. sed ex quodam vet. exempl. adscripti margini ἀτακτον.

ἄπλετον ὡς μή τε διορῶν ραδίως, μήτε φθίνοντα τῶν Ῥωμαίων, εὐλευρόν ἐστιν ἐν ἡλίῳ, & συμπίπτοντας ἀπὸ ἡλίου, βαλκόντα, καὶ ἀποδύοντα ἐν ραδίῳ, εἰδὲ ὅσον θάνατον, ἀλλὰ ὑπὲρ πάσης καὶ ὁδὸν δυστοκασταύτης, καὶ κυλινδρῶν τῶν τοῖς ὑπὲρ, ἀναποδύοντα τῶν πρῶτων, βία περὶ μένους ἐξέλκειν ἡγιστάμενος ἀκίδας, καὶ δεινὴς ἀφ' ἡφ' ἑαυτῶν καὶ νόστον, ἀποσυνεργητικῶν καὶ λυμνίνοντα σφῶς αὐτῆς. ἔτα ἡ πολλὴν ἀποδύοντα, ἀπὸ τῶν καὶ οἱ ζῶντες ἴσαν αὐτῶν ἐκπύ. & Ποσειδῶν παρὰ γλῶσσῃ ἐμβάλεν ἐς τὴν καταφρακτικῶν, ἐπεδύκνουν ἐκιντῶν χεῖρας τε θυρεοῖς ἀποσυνεργητικῶν, καὶ πόδας ἀπὸ τῶν ἐκπύ, ἀπὸ τῶν αὐτῶν τῶν αὐτῶν, ὡς τε καὶ αὐτῶν φονὴν ἀμυγνόντων ἐν καὶ αὐτῶν ἀμυν. αὐτοὶ αὐτῶν τῶν πρῶτων παρὰ γλῶσσῃ ἀποσυνεργητικῶν, & συνήψε τῶν ἀνδρῶν. ἡ δὲ αὐτῶν ἐν τῶν πρῶτων καὶ τῶν φυλάκων, πᾶσαν μὲν ἀνδρῶν καὶ μικροῖς δεινὴς ἀνδρῶν ὁλοῦσους & σιδηροῦς, ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν δὲ καὶ αὐτῶν ἐς ἐκπύ & γυναικῶν τῶν Ῥωμαίων. τέτοις ἡ δὲ ἀνδρῶν μέλει, καὶ μὴ τέτοις ἐξ καὶ θάνατον. τῶν τε ἡ καὶ τῶν ἐπιλαμβάνον, καὶ συμπλεκόμενοι τῶν ἀνδρῶν ἀπὸ τῶν ἰππων ἐδύον.

tes pulverem, ut & visum & vocem Romanis adimeret. Itaque conglomerati & incurfantes se invicem feriebantur & emoriebantur, non facili & celeri morte, sed cum convulsionibus & cruciatibus volutantes se prae impatentia ut sagittas in vulneribus praefringerent: aut extrahere conantes hamata acumina, venas nervosque penetrantia, & novam lacerationem addentes priori molestia: quapropter multis intercurrentibus etiam superflites reddebantur inutiles: & hortanti se duci ut cataphractus invaderent, ostendebant manus affixas clypeis, & pedes ad solum perforatos, ut nec pugnare possent nec fugere. Ipse igitur cum equitibus in hostem impressionem fecit validam, sed impar, inferens ictus infirmis parvisque hastis in thoraces costis corio ferroque duratos, excipiens verò contis in leviter armata seminudaque Gallorum corpora: his enim fidebat maximè, & horum ope mirabatur facinora: apprehensis enim contis viros ab equis deturbabant,

Dura mora
Romano-
rum.

146

Craffus,
Gallorum
opera mira
edit faci-
nora.

καὶ ἀποδύοντα ἐν ραδίῳ, εἰδὲ ὅσον θάνατον] Malo (ut apud Plut.) εἰδὲ ὅσον θάνατον.

ἀναποδύοντα τῶν πρῶτων] Non ἀναποδύοντα sed ἀναποδύοντα legimus apud Plut. sed tamen in eodem illo vetusto exemplari inveni lectionem illam ἀναποδύοντα. Rectè autem βία τε περὶ μένους legimus, sicut apud eum legitur.

πᾶσαν μὲν ἀνδρῶν καὶ μικροῖς δεινὴς ἀνδρῶν ὁλοῦσους καὶ σιδηροῦς] Non ὁλοῦσους sed ἀμυγνόντας habet idem. Nec dubito quin mox πρῶτων, quod apud eundem habemus, (pro ἀπὸ τῶν) germana sit lectio.

Caes.

bant, armis gravatos & ideo parum agiles: multi etiam suis electis adversariorum equos suffodiebant: qui præ dolore subsultantes excutiebant fessiores, & tam suos quam hostes proculcabant promiscuè, donec & ipsi caderent. Sed nihil erat Gallis æstu sitique molestius, ad hæc non assuetis: & equos amiserunt plurimi, quos infestis contis induerant: conati sunt igitur ad legiones se recipere, habentes in medio Publum, jam multis multatum vulneribus, conspicati autem in propinquo arenas congestas in tumuli speciem, successerunt eò: & alligatis equis in medio, scutis circumquaque se muniverunt, rati sic facilius arceri posse barbaros. Evenit autem contrarium: nam in planitie primi utcunque posteriores prote-

Publius
vulneribus
multatus.

βαρύτητι τῶν ὀπλισμῶν ἀκινήτους ὄντας.] Singularem τῷ ὀπλισμῷ pro plurali τῶν ὀπλισμῶν habet idem Plutarchus: & δυνάμειτον: pro ἀκινήτοις. Ego hac in lectione sequendum esse eum cenfeo, at in illa eum sequi minimè necesse puto.

ἐπεί γε τὸν Γαλάτας μάλιστα.] Quum ceteri interpretes, Gelenius, Crusenius, Candidus (cujus tamen quamvis ordine primi, haud magnam esse auctoritatem fateor) Γαλατῶν appellatione hic Gallos à se intelligi ostenderint, Xylander Germanos, non Gallos, dixit. Ita enim ille, *Maximè autem Germanos astus & siti, insolens iis utrumque, premebat.* Quod autem hoc dico de loco, idem & de eo qui claudit paginam proximè præcedentem, intelligendum est. nam & ibi Γαλάτας (quibus maximè fidebat Crassus, & quorum opera mira quædam facinora edebat) interpretatur Germanos. At qui Germanis quidem nomen etiam τῶν Κελτῶν fuisse impositum scio: sed an iidem populi. Germani inquam, Galatæ etiam vocati fuerint, & à quo, non immeritò quæretur.

ἐν μὲν γὰρ ὁμαλῷ.] Emendandus hinc est, ut opinor, Plutarchi locus, scribendo ἐν μὲν γὰρ τῷ ὁμαλῷ, pro ἐν μὲν γὰρ τῷ ἐμῶσι: præsertim quum statim post hunc ὁμαλῷ opponi ἀνωμαλίαν videamus.

ἐνταῦθα δὲ ἀλλαν ὑπὸ ἀλλαν.] Tam pluralem hunc genitivum ἀλλαν, quam aliterum qui singularis est, in accusativum singularem ἀλλαν mutandum cenfeo,

ἰσχυρῶς, τῇ βαρύτητι τῶν ὀπλισμῶν ἀκινήτους ὄντας. πολλοὶ δὲ τὰς ἐκ τῶν λόφοις περὶ τοὺς ἵππους, & ὑποδάμνουν τὰς ἐκείνων, ἐτυπνον εἰς τοὺς γαστέρας· οἱ δὲ ἀνέσκιρταν ὑπὸ τοῦ ὀπίσθου, & συμπαύοντες ἐν ταυτῇ τὰς ἐπιστάτας καὶ τὰς πολέμιους ἀναπεφυγμένους, ἀπέδυσκον. ἐπέβη δὲ τὰς Γαλάτας μάλιστα τὸ, τε γὰρ πῶς & τὸ δὲ πῶς, ἀμφοτέρων ἀνείκεως ὄντας. & τῶν ἵππων ἀπολάλῃσαν οἱ πλείους, πῶς ἐναντίους ἐλαυνόμενοι τὰς κούρας. ἐβιάσθησαν οὖν ἀναχωρεῖν πῶς τὰς ὀπλίτας, ἔχοντες τὸν Ποπλίον ὑπὸ τρεῖς μύρια πῶς καὶ ἑκατὶ ἀνδράσιν. ἰδόντες δὲ τὴν βοῦν ἀδὴ πλησίον, ἐχάσαν ἐν αὐτῇ, καὶ τὰς μὲν ἵππους ἐν μέσῳ κρατῆσαν, ἐξῶθεν δὲ τοῖς θυρεοῖς συγκλείοντες, ὥστε ῥῶτον ἀμύνεσθαι τὰς βαρβάρους. ἀπώσαν δὲ ἰσχυρῶς. ἐν μὲν γὰρ ὁμαλῷ τοῖς ὀπίθεν ἀμυνόμενοι οἱ ὀπίσθεν ἀμυνόμενοι οἱ ἀπὸ τοῦ ἀλλαν ἀλλαν ἀνέ-

ἀνέχοντο τὸ χροῖον, καὶ μὴ πολλοὶ
αἱεὶ τὰς κατόπιν ἐξείχοντο, ἐδὲν
ὡς τὸ ἀναφύον, ἀλλ' ἐβόλωντο
πάντες ὁμοῦ, ἐδύροισι τὴν ἀ-
κλήν & ἀπράγην αὐτῶν τελευτήν.
ἦσαν δὲ πέντε τὸ Πόπλιον ἄνδρες δύο,
Ἐλπίος δύο τὸ αὐτό, κακοῦν-
τες ἐν Κάρρις, Γερωνύμου & Νι-
κόμαχο. ἔτοι συνέπειθον αὐτὸν
ὑπεξελθεῖν μετ' αὐτῶν, καὶ ἀνα-
φυγεῖν Ἰχνας, πόλιν ἡρμῆν τὴν
Ρωμαίων. ὃ δὲ, φήσας ἐδῶκε δει-
νὸν ἔργον ὑποδὶ θάνατον, ὃν φοβή-
της Πόπλιος ἀπολείπει τὰς ἀπολ-
λυμένους δι' αὐτὸν, εὐκρίως μὲν ἐπέ-
λθοιτε σάξονα, & διεξιπάμεν
ἀπέσθην. αὐτὸς δὲ, τῇ χειρὶ ῥή-
σαι μὴ δύναμεν (διεληλάσθαι γὰρ
βίβει) τὸ ὑπααστῆν ἐπέλθοιτε πα-
τάσθαι τὸ ξίφος, πύραρον τὸ πλοῦ-
ρόν. ὁμοῦ δὲ & Κηνοχέρον δόξα-
ναι λήγουσιν. Μεγαβάχου δὲ ἄν-
τος ἰαντὴν διερχόμενος, καὶ τὸ ἄλλων
οἱ δοκιμάσθαι. τὰς δὲ ἀπολελυμέ-
νους ἀναδοῦντες οἱ Πάρθοι, τοῖς
κοιτοῖς διήκουον μηχανήτους. ζών-
τες δὲ πλείους φασὶν ἀλάναι πενταχθίων. τὸς δὲ κεφαλὰς τὸ πέντε

gunt: hic autem quum propter
acclivitate alii eminent super
alios, nihil erat in tuto, sed omnes
vulnerabantur pariter, lamen-
tantes se inultos & inglorios oc-
cumbere. Aderant tum Publio
duo Græci, Carrenses cives, Hie-
ronymus & Nicomachus, hi sua-
debant ut cum eis se subduceret,
perfugeretque Ichnas, oppidum
Romanarum partium: ille nega-
vit ullam esse tam gravem mor-
tem, cujus metu Publius suos &
propter se in periculum adductos
desereret: simulque dimisit eos
comiter, iussos sibi metipsis pro-
spicere. Ipse quia non poterat uti
manu transfixa, armigero latus
feriendum præbuit: eodem mo-
do & Cenforinus perisse dicitur:
Megabacchus seipse confodit, &
nobiliores ceteri: reliquos Parthi
enixi per clivum, contis transfi-
xerunt repugnantes: vivos non
plures quingentis captos tradi-
tur. Publii lociorumque cadave-
ribus

Consilium
Publio da-
tum ab
Hierony-
mo & Ni-
comacho.
Ichnæ op-
pidum.

Publius
cum suis
mori ma-
vult quam
fugere.

Publii in-
teritus.
Cenforini
interitus.
Megabac-
chi & alio-
rum.

seo, ex Plutarcho, atque hanc ex eo sumptam emendationem alia ex nostro
Appiano sumpta remunerari nos posse dico, in hoc ipso loco, si pro ἐξείχοντο
scribamus ἀνέχοντο. Dicitur autem locus alium supra alium ἀνέχον, id est
attollere. Ceterum quamvis apud Plutarchum scriptum sit, ἐν μὲν γὰρ τῷ
ομόσῃ, videntur tamen interpretes legisse & ipsi ἐν ὁμοῦ, posteriore loco.
Ita enim Xylander, Nam in loco quidem equalis priores utiqueque posterioribus
propugnaculis instar esse possunt: at is locus, quum varie inaequalis, posterioribus
magis magisque tolleretur, effecit ut ex æquo omnes telu contingerentur. Cruserius
autem dixit, Vbi enim in plano consistunt. & παρέχουσι βασιλῶν vertit, præ-
bent securitatem.

ἐδὲν ὡς τὸ ἀναφύον. Videri possit scribendum pro his ἐδὲν ὡς τὸ ἀναφύον-
των: quum sequatur, ἀλλ' ἐβόλωντο πάντες. Alioqui possumus hanc quæ
apud Plutarchum exstat lectionem substituere, ἐν ἐδῶσαν ἀναφύον.

πόλιν ἡρμῆν τὴν Ρωμαίων. Adde ex Plutarcho, καὶ ἐμπαρεῖν οὖσαν.
id est, & quam non procul aberas.

καὶ διεξιπάμεν ἀπέσθην. Verbum ἀπέσθην, quod apud eundem est,
malim quàm ἀπέσθην.

τὸς δὲ κεφαλὰς τὸ πέντε Πόπλιον ἀποκρίσαντες. Videri possit vocabulum ἀπο-
κρίσαντες.

147

Nuntii in-
tercepti &
caeli.

ribus truncatis, hostes ad Cras-
sum reversi sunt: qui se interim
sic gesserat: Postquam iussit fi-
lium in Parthos impetum facere,
& quidam ei nuntiavit effusam
fugam hostium, se quoque vidit
non urgeri ab eis amplius (nam
hac etiam parte disfluxerant)
paulum recepit fiduciam, & co-
pias in locum acclivem subduxit,
sperans filium mox à persecutio-
ne reversurum: Ceterum nuntii
quos ille primos ad patrem de
suo periculo monendum misce-
rat, perierunt, intercepti à bar-
baris, posteriores agrè elapsi
nuntiarunt actum de Publio, ni
succurratur celerrimè. Crassus
autem variis distrahebatur affe-
ctibus: quibus rationem offus-
cantibus nequiebat quid agen-
dum esset decernere, nunc de
summa rerum sollicitus, nunc fi-

Πόπλιον ἀποκόψαντες, ἤλαυνον ἐν-
θὺς ἐπὶ τῷ Κράσῳ. εἶχε δὲ τὰ κατ'
αὐτὸν ἔτος· ὡς ἐκέλευσε τὸν ἐμ-
βαλεῖν τοῖς Παρθοῖς, καὶ τίς αὐτῷ
μικρὸν ἡγήσατο τροπὴν εἶναι & διώ-
ξιν ἰσχυροὺς τῷ πολέμῳ, ἰώμεν δὲ
τὸς καὶ αὐτὸν συνέπαισθεσκεμένους
(ὁμοίως γὰρ ἐρρύσαντο οἱ πλείους)
μικρὸν ἀνετάρρησε, καὶ συμμαχῶν
ὑπέσχετο χροεῖς παρσάνεσσι τῷ στρα-
τῶν, αὐτίκα παρσδοκῶν τὸν ἐπα-
νήξεν ἀπὸ τῆς διώξεως. τῷ δὲ πεμ-
φένταν ὑπὸ τοῦ Ποπλίου παρσ
αὐτὸν, ὡς ἐκινδυνώσαν, οἱ μὲν παρσ
διεφύλαξαν, ἐμπιστίντες ἐς τὸς βαρ-
βάρους, οἱ δὲ, ὑπερὸν διαφύλκοντες
μόνος, ἀπηγγείλαν οἴκοις τῷ Πό-
πλιον, εἰ μὴ ταχέως & πολλὰ βοή-
θειαν παρ' ἐκείνων ἤρῃ. τῷ δὲ Κράσῳ
συν ἄλλοις πολλοῖς πύρην κατέχευε· καὶ
λογισμῶν μὲν εἶδεν ἐπὶ τῷ σπασμῶ-
των ἰώμεν, φόβῳ δὲ παρσ τὸν συμπα-
τῶν ἄλλοις, & πῶς τῷ πατρὶος ἐλ-
κερῶν.

κέραντες, quod apud Plut. legitur pro ἀποκόψαντες, novum hic usum habe-
re, videlicet cum accusativo τοῖς κεραις: affertur tamen & aliud exemp. am.
ὁμοίως γὰρ ἐρρύσαντο οἱ πλείους] Adverbium ὁμοίως ex iis esse vocabulis
non debet quæ notis parenthesis includuntur: sed ita scribendum est, ἰώμεν
τῷ καὶ τοῖς καὶ αὐτὸν ἐκείνῳ παρσκειμένους ὁμοίως. Sed quid? an membrum
quod illis notis includitur, à vocula γὰρ initium habere poterit? Nequa-
quam: sed ei præfigendum ἐκεῖ, ex eodem: ut ita totus hic locus legatur,
ἰώμεν τῷ καὶ τοῖς καὶ αὐτὸν ἐκείνῳ παρσκειμένους ὁμοίως (ἐκεῖ γὰρ ἐρρύσαντο
οἱ πλείους) μικρὸν ἀνετάρρησε.

συμμαχῶν ὑπέσχετο χροεῖς παρσάνεσσι] Scribe ὑπέσχετο ἐν χροεῖς.
ὡς ἐκινδυνώσαν] Muta ἐκινδυνώσαν in ἐκινδυνώσαν, ex Plut. quam lectionem
& nos hic interpres sequitur.

εἰ μὴ ταχέως καὶ πολλὰ βοήθειαν παρ' ἐκείνων ἤρῃται.] Hic itidem pro plu-
rali ἐκείνων habet Plut. singulare ἐκείνου, quod etiam magis placet.

καὶ πῶς τῷ πατρὶος ἐλκερῶν βοήθειαν] Videri possit deesse particula
παρσ, vel τῷ, cum articulo τῷ, ante verbum βοήθειαν: & scribendum esse
ἐλκερῶν παρσ τῷ βοήθειαν, vel τῷ τῷ βοήθειαν. Scio tamen existimaturum
quempiam posse etiam subaudiri. Crasius certè non aliter vertit quàm si
illam lectionem sequeretur. Ejus enim hæc verba sunt, verum metu simul de
summa rerum & filii desiderio incitatus ad eum succurrendum, insitit denique cum
exercitu progredi. At Xyl. perinde membrum hoc vertit ac si ne additum qui-
dem esset illud βοήθειαν participio ἐλκερῶν, his enim verbis utitur, metu
tamen

κράνη βοήθειν ἢ μὴ βοήθειν, τέ-
 λθ' ἄρρηστοι παρὰ τὴν δύναμιν.
 ἐν τούτῳ ἢ οἱ πολέμιοι προσέφροντο
 κραυγὴν ἢ παύσιν φερόμενοι· ἔ-
 πολλα δ' ἐν τρυφήναι αὐτῶν παρρη-
 κῆτο τὰς Π' αὐτῶν, ἐπεὶ μὲν
 ἀρχὴν προσδοκῶντες, οἱ δ' ἐν τῇ κεφα-
 λῇ Π' Ποπλίου κομίζοντες ὑπὲρ ἀν-
 χμῆς ἀναπεπληγῶν, ἐγὼς ἀποσπ-
 λῶσιντες ἀνέδειξαν, ὅσοι πωλε-
 νομήναι τικίας αὐτῶν ἦν γὰρ. ὃ δ'
 δὴ πῆπεν γὰρ, Κρασσὸς, πῦρ δὲ
 ἀνδροπάτου ἢ κρησίου, χυνοῖον
 ἐπὶ πύρρι ἢ λαμπερὸν δρετὴν γα-
 νιάδ. τὸ δ' αὖτε, Π' αὐτῶν, ὃ-
 πὲρ ἀπαντα τὰ ἄλλα δεινὰ, πᾶς
 ψυχῆς ἡγετὴλας ἔπαυε, ὃ δ'
 θυμὸς αὐτῶν ἀμυναν, ὡς περ ἴσ' ἐ-
 κός, ἄλλα φερόμεν ἢ πῶς πᾶ-
 σιν ἐρρημένους. καὶ τοὺς Κρασσὸν
 αὐτὸν αὐτοῦ λαμπερῶν ἐν τῷ
 τότε πᾶσι φαίνοντες λήγουσι. ἔδοκ

vis in eo casu Crassi virtus eluxit ultra solium. Clamitabar enim
 obsequi- cluxerit.

tamen totius eventus, & desiderio filii victus, statuit tandem promovere exerci-
 tum. Illud porro βοήθειν (quod hic à Xylandro sed non à Cruserio præter-
 mitti vides) quum apud nostrum Appianum repetatur, præfixis particulis
 καὶ μὴ, apud Plutarchum non itidem. Ac certè huic Plutarchicæ scripturæ
 subscribo. neque enim rationi consentaneum est ut Crassus dicatur filii desi-
 derio ad succurrendum ei & non succurrendum trahi. Ac Gelenius, quum
 hoc aliquid absurdū habere animadverteret, horum verborum, πρὸ τοῦ
 πατρὸς ἐλθὼν κληθῆναι, interpretationem omisit (dixit enim tantum filio metuens)
 & extrinsecus accersitum vocabulum inferens, ita vertit, incertus num suc-
 currere an non succurrere debeat.

οἱ πολέμιοι προσέφροντο κραυγὴν ἢ παύσιν φερόμενοι.] Apud Plut.
 προσέφροντο κραυγὴν καὶ παύσιν. Ac placent quidem mihi magis hic dativi
 (tanquam diceretur αὐτῷ κραυγὴν καὶ παύσιν) sed non minus placeret dativus
 κραυγῇ quàm ille κραυγῇ. Sic & pag. sequente habes κραυγὴν militum tam
 Crassi quàm adversa partis. At κραυγῇ vereor ne (si fas est quod cogito elo-
 qui) ex Homeri loco occasionem huc irrependi acceperit. Paulo magis etiam
 probarem φερόμενοι: quamvis & apud Plutarch. φερόμενοι scriptum sit.
 καὶ τοὺς Κρασσὸν αὐτὸν αὐτοῦ λαμπερῶν.] Post Κρασσὸν non habent
 pronomē αὐτοῦ editiones Plutarchi: sed tamen hunc accus. αὐτὸν præce-
 dere αὐτῷ in hoc loquendi genere consuetudo Græcæ linguæ jubet.

Crassi oratio, qua suos milites hortatur ad praelium.

obequitans ordines, Mea privatum milites hac est calamitas: ceterum patriæ decus & felicitas vobis incolumibus manet intacta invictaque. Quod si mei quoque vos miseret, orbatu filio, longè præstantissimo, iram in hostem effundite: auferte eis hoc gaudium, poenas de immanitate sumite. Nolite terri si quid adversum vel accidit vel imminet ad magna præmia nitentibus: nec Lucullus Tigranem incruentè debellavit, nec Antiochum Scipio.

148

maiores verò nostri mille naves amiserunt circa Siciliam: in Italia quoque multos imperatores ac duces; quorum nemo sua clade obstitit, quominus victi vincerent. non enim felicitate sed tolerantia fortitudinèque in rebus asperis imperium Romanum crevit ad tantam potentiam. Has voces Crassus quum videret à paucis alacriter accipi, iussit eos conclamare: quod maximè militum mœstitiā arguit, exilem & dissonum clamorem edentium: contrā à barbaris clarus & fortis est redditus. Ubi verò ad

Tolerantia fortitudinèque imperium Romanum crevit.

λαμπρῶ καὶ θρασυῖ κατεῖχε. τραπομένην δὲ αὖτε ἔργον, οἱ μὲν οἰκί-
ται

πῶτο τὸ πᾶσις ἴδιον ἔστιν.] Non minus placet πᾶσι, quod apud eum legitur. Facile autem πᾶσι in πᾶσι mutari potuit ob proximè præcedentem dativum πᾶσι.

μὴ κατεπλάγηται τοῖς γερουσιῶσι.] Posset etiam scribi τοὺς μεγάλων ἐπιστάτους. Alioqui subaudiri debet pronomen ἡμῶν.

ἀδενῆ καὶ ὀλίγων καὶ ἀνόμωλον κερυγὴν ποιῶσιν.] Pro participio ποιῶσιν habes ὡς ἐκρούσαντο apud Plut. sed ita ut particula ὡς voci ἀδενῆ præfixa sit, at vox ἐκρούσαντο in fine hujus membri posita. Accipiendum autem erit ὡς pro possumus.

οἱ μὲν οἰκίται καὶ πύλας.] Apud eundem οἱ μὲν ἐπὶ πύλῃ, scriptum est,

ἡδὲ ἐπὶ τὰς πύλας, Ἐμὲν, ὃ
Ρωμαῖοι, τὸτο τὸ πᾶσις ἴδιον
ἐστὶν ἡ δὲ μεγάλη δόξα καὶ τύχη
τῇ Ρώμῃς ἐν ὑμῖν ἐστὶν ὡς
μὲν ἀδραστεῖ καὶ ἀντιπᾶσι.
εἰ δὲ καὶ μὲν πῆς οἰκίται ἀφῆρη
μὲν πᾶσι πᾶσι πᾶσι ἀφῆρη,
πᾶσι πᾶσι τὸτο ὡς ἡ τῇ αὖτε
τὰς πολεμίων ἀφῆρη τῇ
ἐν αὐτῶν, πᾶσι πᾶσι τῇ
μὲν πᾶσι. μὴ κατεπλάγηται τοῖς
γερουσιῶσι, εἰ δὲ πᾶσι πᾶσι
μεγάλων ἐπιστάτους. εἰ δὲ Ἀδ-
καὶ Τίγριον ἀναμῶν κα-
ταῖ, εἰ δὲ Σικίον Ἀντίοχον.
χλίας δὲ ναὺς οἱ πύλας αὖτε
Σικίον ἀπώσαν. ἐν δὲ ἴτα-
λία πολλοὺς αυτοκράτορας καὶ
στρατηγοὺς ὡς ἐδῆς αὖτε πᾶσι
ἐκάλυπτον αὐτὰς κερυγὴν τῇ
νικηστῶν. εἰ δὲ καὶ ἐντυχίαι πᾶσι
Ρωμαίων, ἀλλὰ πληροῦν καὶ
δραστῆ αὖτε πᾶσι κερυγῶν,
εἰς ποσὺν αὖτε δύναμιν.
Τοιαυτὰ λέγων καὶ περὶ τῶν ὡς
Κροῖος, εἰ πολλὰς ἐν αὖτε αὖτε
μὲν ὑπακούοντας ἀλλὰ καὶ συνα-
λαλέειν κελύουσας, ἡλεγε δὲ στρα-
τοῦ τῇ κατεπλάγηται, ἀδενῆ καὶ ὀ-
λίγων καὶ ἀνόμωλον κερυγὴν ποιῶ-
σιν. εἰ δὲ αὖτε βραδύων,
καὶ

Crassum
milites,
quamvis
omnium
malorum
causam,
videre &
audire cu-
piunt.

Fortunæ
exemplum
in Crasso.

149

Octavius.
Cassius
questor.

Egnatius.

dituri : Crassum ipsum quamvis putabant causam horum omnium, tamen vel videre vel audire desiderabant : at ille seorsim obvoluto capite iacebat in tenebris, vulgo exemplum fortunæ præbens, prudentibus autem, temeritatis ac cupiditatis : quas securus noluit esse contentus loco principe inter tam multa civium millia, sed quia duobus solis habebatur posterior, visus est sibi cænis omnium. Tunc igitur Octavius legatus & Cassius quaestor excitaverunt eum, jubentes esse forti animo : quem ubi viderunt in universum desperasse, ipsi de tribunorum cautionumque consilio, signum protectionis sine tuba dederunt, & ceperunt discedere taciti. Ut vero infirmi sensere se deseri, perturbatio vehemens cum ejulatione clamoreque pervasit exercitum : atque inde trepidatum in agmine, quasi hostibus adveniantibus, ut sæpius consisterent quasi in aciem : faucios vero qui consequebantur, alios colligendo, alios deponendo, remorabantur, exceptis recentis equitibus, cum quibus I

[illegible]

δι' ἧν οὐκ ἡγάπα πρὸς τὸν ἀνδρῆ μέγιστον. Nomini πρὸς τὸν apud Plur.
 praefixa est particula negans μή: sed expungenda apud cum est: nam ne-
 que verbum ἀγαπᾷν quantum participio, neque sensus ipse eam admittit.
 Sed ἐφύλαξε potius quam νομίαν sequi debebat.

καὶ πάλιν· εἰς δὲ τὸν καὶ ἵσταμαι] Deest nobis alter pars hujus colli-
fui membri, sic enim scribendus est hic locus, δὲ Plutarcho, καὶ πάλιν·
αὐτὸν δὲ προσέειπεν, πάλιν δὲ εἰς τὸν καὶ ἵσταμαι. Sequi autem debet,
τῶν τὴν πρᾶξιν αὐτῶν εἶσι παρ. Ac particula δὲ, locum hujus δὲ, occupans
videri potest occasione[m] praeiūci omittendi illa verba: quasi vocula ὃ
quae hic erat, illi εἰς responderet.

ἐγὼς Ἰσάπῃ ἔχων] Scribo Ἰσάπῃ, ut apud eum legitur.

Surenæ autem falsus rumor allatus est, effugisse Crassum cum optimatibus: Carras verò confluisse multitudinem promiscuam non magni estimandorum hominum. Ratus igitur nondum impositam summam manum victoriæ, & cupiens fieri certior, omisit oppugnandi aut persequendi Crassi consilia: submisitque unum e suis, bilinguem, ad Carrenorum mœnia, iussum Latinè e-

Τὰ δὲ Συρήναι αὐτοῖσι φασὶν ὅτι λόνθῳ, ἐπιφύοντα Κράσῳ σὺν τοῖς ὄρεται. τὸ δ' εἰς Καρρίας συναρτήκεος, ὅχλον εἶναι σύμμικτον σὺν ἀξίον ἀπαθῆς ἀνδράων. οἰόμεθ' οὐδ' ἐπιφύοντα τὸ τ' ἡκας τέλῳ, ἐπὶ τε ἀμφιδέων, ἔμεθεν βουλομένων τὸ ἀληθές, τὸ μὲν ὅπως ἀποσπάρων ἐν ταῦτα πολιορκίῃ Κράσῳ, ἡ δὲ ἀπὸ χειρὸς εἴασε Καρρίωνας εἰς ὑποπέμψῃ πνέ τῶν παρ' αὐτοῖς διγνώσαν

τὸ δ' εἰς Καρρίας συναρτήκεος] Ferri potest hæc lectio, ut cum τὸ συναρτήκεος subaudiamus μέγας τὸ στρατόμαχον, vel tale quid: sed magis placeat quæ apud Plutarchum est. τὸ δ' εἰς Καρρίας συναρτήκεος. verum quum ibi interpungatur post συναρτήκεος in editione Aldina, (hoc modo, τὸ δ' εἰς Καρρίας συναρτήκεος, ὅχλον δὲ σύμμικτον) ego contra post ὅχλον interpungi velim.

τὸ αὐτὸ, ὅπως ἀποσπάρων ἐν ταῦτα πολιορκίῃ Κράσῳ, ἡ δὲ ἀπὸ χειρὸς εἴασε Καρρίωνας δ' ὑποπέμψῃ. Καρρίωνας δ' ὑποπέμψῃ. nam quid illud est quod χειρὸς εἴασε Crassus? Sequenda est igitur lectio quam apud Plutarchum habemus, χειρὸς εἴασε Καρρίωνας, ὑποπέμψῃ. Ac quum hæc, χειρὸς εἴασε Καρρίωνας, vel præcedentibus vel sequentibus jungi possint, videlicet verbo δίανοι, vel verbo ὑποπέμψῃ, malo ut præcedentibus junctum accipere. Hinc autem apparet, illas voculas τὸ αὐτὸ expungendas esse, quum non possint ferri ad hæc verba χειρὸς εἴασε. Quod tamen credidisse Gelenium ostendit hæc ejus interpretatio, omisi oppugnandi aut persequendi Crassi consilia. Atqui debuit cogitare, ad hoc significandum, aliter loqui oportuisse: ita videlicet, τὸ αὐτὸ ἀποσπάρων ἐν ταῦτα πολιορκίῃ Κράσῳ, ἡ δὲ ἀπὸ χειρὸς εἴασε. Sed quum apud Plut. scriptum sit non πολιορκίῃ Κράσῳ ἡ δὲ ἀπὸ χειρὸς, quemadmodum hic, sed πολιορκίῃ, ἡ Κράσῳ δίανοι, nostram lectionem præfero: quum aliqui verbum πολιορκίῃ accusativo suo destitutum maneat. Hoc autem ne eveniret, interpretes urbem obsideret, dixerunt. Ita enim Cruserius, anceps tamen adhuc, & volens rem ipsam cognoscere, quò vel subsisteret ibi & urbem obsideret, vel Crassum consideretur, omisit Carrenis, summittit quandam, &c. Xylander autem eodem sensu, dubius tamen adhuc animi, ut quid in ea re verum esset cognosceret, seiretque Carrenis sibi oppugnanda an insequendus Crassus Carrii omisit. In his interpretationibus, quæ alioqui non aberrant à sensu, sicut illa Gelenii (sed quem error exemplaris in talem errorem impulit) videmus de obsidentis Carrii historicum perinde loqui, ac si non simul futurum esset ut Crassus ea in urbe obsideretur: quum tamen Surena non alia de causa eam esset obsessurus. Non dubium est igitur quin lectionem nostram hac in parte illi quam apud Plutarchum habemus oporteat anteferre. Sed opponet aliquis, quomodo Surena de Crasso vel obsidendo in Carrenis urbem, vel persequendo cogitaret, quum nuntiatum foret eum in illa non esse? Verum huic pro me respondeant illa verba, ἐπὶ τε (vel ἐν δὲ) ἀμφιδέων, καὶ μετέθεν βουλομένων τὸ ἀληθές.

macho: cui se quoque, ut viæ duci, credidit. Itaque omnia confilia Parthi didicerunt, prodente hoc singula. Et quoniam noctu pugnare nec solitum eis est, nec facile, Crassius autem noctu exi-
 151 verat, ne longè à tergo relinquerentur, dum sequuntur fugientes duces, Andromachus nunc per hanc viam præibat, nunc per aliam: tandemque deflexit in paludes profundas & loca plena aggeribus, transitum difficilem ambagibus redditura sequenti agmini. Et erant qui Andromachum nihil sani cogitare coniectantes ex tot flexibus ac reflexibus, non sequebantur: ex
 Consilium
 prudens quorum numero Cassius Carras reversus est. Et quum ductores

ἀπιστοῖται Ἀνδρόμαχον, ὡς
 Κράσσης καὶ τῶτο πιστοῦναι, & τὸ
 ὁδὸν τὴν ἡμετέραν. ἔθεν οὖν ἑλάντε
 τὰς Πάρθους, ἐξαγγέλλοντες ὅτι
 Ἀνδρόμαχος καὶ ἔκταν. ἐπεὶ δὲ
 νεκτομαχίαν ἐπαύσαντο αὐτοῖς ἐπὶ,
 ἔθεν ῥαδίον, ἐξῆλθον τὸ Κράσ-
 σος, ὅπως μὴ πολὺ καὶ δυσερήσων
 τῇ διώξει στρατηγῶν, ὁ Ἀνδρόμαχος
 ἀλλοτε ἀλλὰς ὁδοῦς ὑφηρεῖτο· καὶ
 τέλῃ ἐξέστρεψεν εἰς ἑλὴ βαθεῖα, καὶ
 χωρὶς τῶν μετὰ, καὶ τὴν πε-
 ρεῖαν ῥαδίῃ & πολυπλάτῃ γιγνη-
 μένῃ τοῖς ἐπιστομαχοῖς. ἐγένοντο ὅ-
 τινες αἱ μὲν ὕμεις τὸ Ἀνδρόμαχον
 σπείρειν καὶ ἀπειλεῖν εἰρηνοῦτες,
 οὗτοι ἡκολούτου· ἀλλὰ Κάσσιος μὲν
 ἐπανήλθεν εἰς Καρίας πύλιν. καὶ τὸ
 ὁδῶν

ὅπως μὴ πολὺ καὶ δυσερήσων τῇ διώξει στρατηγῶν] Putabit aliquis, primo aspectu, rem levem esse de qua hic lectorem sum moniturus, quum magno tamen sit momenti. Eum namque moneo, non post στρατηγῶν distingui (ut hic) apud Plutarchum, sed ante. Et addo, si quidem post vocem στρατηγῶν distinguatur, ut hic distingui videt, eam esse nomen: sin ante, eam esse participium. Nomen esse putans Gelenius, ita vertit, ne longè à tergo relinquerentur, dum sequuntur fugientes duces: Andromachus nunc per hanc viam præibat, &c. Xylander autem ita hunc locum reddidit ut vocis hujus interpretationem omisisse videri possit: quippe qui hoc tantum dicit, ut brevior Parthi esset insecutio, dedita opera variis viis circumducens, &c. At Crassierum assentiri mihi de illa voce animadverti, quum ita locum hunc esse interpretatum comperi, ne multo serius insequerentur machinans Andromachus, dixit eos alius atque alius viis. Fortasse autem & Xyl. suspicetur aliquis ad vim illius verbi respexisse in his verbis, dedita opera. Dictum est porro στρατηγῶν ὅπως μὴ πολὺ καὶ δυσερήσων, pro στρατηγῶν μὴ (vel τοῖς μὴ) πολὺ καὶ δυσερήσων. Apertius autem loquutus fuisset hic interpres si verba illa machinans Andromachus ceteris præfixisset. Atque idem Græci vocabuli vim melius expressisset, si ita reddidisset, militari quadam astutia machinans, vel providens. hoc enim vocabulum melius cum sequenti particula ne conveniet. Dicitur denique στρατηγῶν, infinitivi modi verbo sequente, pro eo quod est Militari quadam astutia machinor, vel molior. Sed propriè, Astutia imperatoria molior, vel arte imperatoria, seu artificio imperatorio. Ceterum talis usus verbi hujus exemplum habuisti supra, initio pag. 145. εἴτε λαβεῖν & Κράσσης ἀποπλάτῃ τὴν στρατὸν (vel potius τὴν πατρίδα) στρατηγόντες.

Οἱ μὲν ὕμεις τὸ Ἀνδρόμαχον σπείρειν] Suspicor scriptum fuisse τοῖς μὲν ὕμεις.

ὁδηγῶν (Ἀραβες ὅς ἦσαν) ἀναβή-
 να κελδόντων, ἄρχει ἂν ἡ σελή-
 νη περιπαλῇ τ' σκορπιον, ἀλλ' ἐ-
 γὼ, εἰπὼν, μέλλον φοβέμεν τ' το-
 ξότῳ, ἀπήλαυνεν ἐς Συρίαν μετὰ
 ἰππῶν πεντακισίων. ἀλλ' εἶδε μὲν
 χρησάμενοι πῶς ὁδηγεῖς, ἐλάβοντο
 χαρίων ὀρεῶν, ἀ κλειύται Σύνα-
 κα· καὶ κατέστησαν ἐν ἀσφαλείᾳ πο-
 τὴν αὐτοῖς, περὶ πεντακισίους.
 ἦγετο δ' αὐτῶν ἀνὴρ ἀγαθὸς Ὀκ-
 τῶσιος. τ' δ' Κράσσος ἡμέρᾳ κα-
 τελάμεναν ἐπ' αἰγόμενον ὑπὸ Ἀν-
 δρομάχῃ ποτὶ τὰς δυσοδίας ἐπὶ
 ἑλθ'. ἦσαν δ' ἑπτακισιοὶ ἀσπίδες σὺν
 αὐτῷ θυρεοφόρῳ, ἰππεῖς δ' πεν-
 τεκισιοὶ ὄλῳι, καὶ πέντε ῥαυδοῦχοι.
 μετ' αὐτῶν ἑπτακισιοὶ καὶ μέγας ἐστὶν
 ὄδῳ κατὰ τὰς, ἥδη τ' πολέμιον ἐ-
 πικρεμένον, ὅσον δώδεκα σταδίων ἀ-
 πολλῶν· ἐσσυμένῳ τὴν ποτὶ
 Ὀκτῶσιον, ἐπ' ἄλλον ἀναβήναι λό-
 φον, ἐξ ἧτος μὲν ἀφίππον, ἐξ ἧτος
 subjacen-

(Arabes erant) urgerent ut per-
 geret priusquam luna transiret
 scorpionum, At ego, inquit, sagit-
 tarium magis metuo: atque ita in
 Syriam properavit cum D. equi-
 tibus. Hi duces fidos nacti, per-
 venerunt ad montana quæ Syna-
 ca vocantur, & ante lucem re-
 collegerunt fermè quinque mil-
 lia militum: quibus præfectus e-
 rat vir fortis Octavius. Crassus au-
 tem dies supervenit, sequenti
 Andromachum magno labore
 per palustria. habebat is secum
 cohortes scutariorum quatuor, &
 perpauca equites, cum quinque
 licitoribus: cum quibus labore
 magno cluctatus difficultates iti-
 neris, jam appropinquantibus
 hostibus, in alium tumultum re-
 fugit, duodecim fermè stadiis ab
 Octavio distantem, non tam mun-
 itum aut equis impervium, sed
 subjacen-

Cassil,
 fraude
 Androma-
 chi cogita.

Synaca
 montana,

καὶ τῶν ὁδηγῶν (Ἀραβες ὅς ἦσαν) ἀναβήναι κελδόντων.] Malo ἀναβήναι
 quàm ἀναβήναι, quum sequatur ἄρχει.

Εἰπὼν, μέλλον φοβέμεν τ' τοξότῳ.] Rectius, εἰπὼν, ἔπ' ἐπὶ μέλλον
 φοβέ.

ἐς Συρίαν μὲν ἰππῶν πεντακισίων.] Emendandus hic quoque ex Appia-
 no Plutarchus, mutando illius Ἀσσυρίαν in Συρίαν. Xylander rectè in Sy-
 riam mutavit, In Syriam cum equitibus quingentis discessit: at Cras-
 serius malè Assyriam retinuit: ita vertens, cum equitibus quingentis abrupit se in As-
 syriam.

καὶ κατέστησαν ἐν ἀσφαλείᾳ ποτὴν αὐτοῖς, ποτὶ πεντακισίους.] Malo
 scribi, ut apud Plutarchum, ποτὴν αὐτοῖς. εἰπὴ πεντακισίους ἦσαν.

τ' δ' Κράσσος ἡμέρᾳ κατελάμεναν ἐπ' αἰγόμενον.] Multo significantius est
 quod apud eundem legimus, κατελάμεναν ἐπὶ βουλόμενον ὑπὸ Ἀνδρ. Nam
 quod Andromachus vocabat αἰγόν, erat κενὸς αἰγόν, & simul ἐπὶ βουλόμενον.
 vel, & ἐπὶ βουλόμενον αἰγόν, vel αἰγόντα ἐπὶ βουλόμενον.

ποτὶ τὰς δυσοδίας καὶ τὸ ἑλθ'.] Apud eundem δυσοδίας legimus, quod
 est synonymum nostro δυσοδίας. Sed malè Gelenius ex duobus quæ hic di-
 cuntur, unum prætermisit. vertit enim, sequenti Andromachum magno la-
 bore per palustria. Sed addendo magno labore, putavit se quodammodo illas
 δυσοδίας posse repræsentare: quum tamen ex fine pag. præcedentis appa-
 reat fuisse duplicem laborem: unum videlicet circa ἑλθ' ἐλθ', alterum circa
 χαρίαν τὰ φρον μετὰ.

ἀνα

subiacentem Synacis, & conjunctum longa cervice tendente per mediam planiciem. Itaque periculum ejus Octavium latere non poterat, qui primus cum paucis accurrit in ejus auxilium, deinde reliqui se invicem increpantes sequebantur, repressisque hostibus à tumulto, Crassum receperunt in medium, scutis objectis, jactando nullum telum Parthicum posse corpus imperatoris attingere, priusquam propugnatores omnes ad unum caderent.

Amor militum erga imperatorem.

Itaque Surena videns Parthos jam segnius subire pericula, & si forte nox occupaverit, Romanos jam montana tenentes fore omnino incomprehensibiles, dolo Crassum aggressus est: dimisit enim aliquot captivos, qui barbaros de industria confabulantes audierant, regem non abhorrere à pace cum Romanis facienda, & amicitiam illorum cupere, exhibiturumque omnem humanitatem Crasso, ut per eum conciliaretur: & abstinebant à pugna barbari. Tum Surena cum optimatibus paulatim accedens ad tumultum, arcum laxavit: & pro-

Surenæ fraus altera & perfidia.

152

Διὰ μέσσε κατατίθεντι τῷ πεδίῳ πρὸς τούτων.] In editione Parisi legitur κατατίθεντι: apud Plut. autem est κατατίθεντι, pro hoc κατατίθεντι.

Ὡς τε νύξ ὄπισθεν.] Scribe potius καί, ὡς ἦτε νύξ ὄπισθεν (ut apud Plut.) quum præcedat vocula τε in prioris membro.

Ἀλλὰ τίω φίλιαν ἀναχαγεῖν χεῖρα.] Multo tutius est verbum ἀναχαγεῖν mutare in Plutarchicum ἀναλαβεῖν: (vix enim credo illud loquendi genus in usu esse) sive ἀλλὰ τίω φίλιαν ἀναλαβεῖν scribere libeat, sive τίω ἢ φίλιαν ἀναλαβεῖν, ut apud Plut. legitur.

Ὁ Σαρηνός δὲ μὲν τῶν δόξων περὶ πελάσας.] Non περὶ πελάσας sed περὶ πελάσας apud Plut. quod non minus placet.

χυρὸν, ὑποκείμενον ἢ τοῖς Συνακίαις, ἢ συνηρηθῆσαν αὐχένι καὶ κρῶ, Διὰ μέσσε κατατίθεντι πρὸς τοὺς τούτων. ὡς αὖτ' ἐν ὄψει τοῖς πρὸς τὸ Ὀκταβίου ἐπὶ μετ' ὀλίγον ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῖς δόξων. εἴτα οἱ λαοὶ, κακίσταντες αὐτοὺς, ἐφίρθη, & πρὸς πάντας, ἢ ἀσπίδοι τὰς πολέμιους δὲ τοῦ Λοφου, ἀφείχον ἐν μέσσοις Κράσσου, ἢ περὶ ἀλλοτρίων τῶν θυμῶν, μεταληρωμένους ὡς σὺν ἐπὶ Πάρθοις βέλῳ, & πρὸς πείτῃ τῶ σάματι τῶ αὐτοκράτορος, πρὶν ἢ σφῶς ἀπυρναῖς ὑπὲρ αὐτῶν μετὰ πάντας δόξαντες.

Ὅραν οὖν ὁ Σαρηνός τις τὰ Πάρθους ἀμολύπερον ἢ κινδυνεύοντας, ὡς τε νύξ ὄπισθεν, ἢ τὸ ὅρα οἱ Ρωμαῖοι λατῶνται, πανταπῶς αὐτοὺς ἐσθλῶς ἀλλήλους, ἐπὶ τῶ Κράσσῳ δόλον. ἀφείχοντο μὲν γὰρ ἐνίοι τῶ ἀρχιμαλάτῳ, ἀκηροῦτες ἐν τῶ σάματι τῶν βαρβαρῶν πρὸς ἀλλήλους ἐπιτιθεῖς ἀφαιρῶμεν ὡς ἐβλεπτο βασιλεὺς ἀποδόναν αὐτῶν πολέμου ἐν αὐτῶ πρὸς Ρωμαίους, ἀλλὰ τίω φίλιαν ἀναχαγεῖν χεῖρα, Κράσσῳ χρῆσθαι μὲν φίλῳ ἀνδραγαθῶς. ἐχόντο δὲ μάχης οἱ βαρβαροὶ. ὁ Σαρηνός δὲ μετὰ τῶν δόξων, ὡς τὸς τῶ τούτων ἀνῆκε, τὴν δόξαν ἢ πρὸς.

Ths

ἢ ἀποστρέψαι. ἐκείναι δὲ τὴν Κρασσὸν ἐπὶ συμμοίᾳς, ὡς ἐπὶ τῶν ὅτι, Τῆς μὲν ἀνδρείας καὶ δυνάμειος ἀκρότης πεπύρεται βασιλέως· περὶ αὐτῶν δὲ αὐτὸς καὶ φιλοφροσύνῃ ἐκὼν ἐπιδίδκοντα, σπονδοῦντο· ἀπὸ τῶν περὶ αὐτῶν σάξια. Ταῦτα δὲ Σαρενά λέγοντο, οἱ μὲν ἄλλοι ἀποστρέψαι ἐδέξαντο, καὶ ἀειχμαρείς ἦσαν. ὁ δὲ Κρασσὸς ἔδεν ὅτι μὴ δὲ ἀπὸ τῆς ἐσφαλμένης ὡς αὐτῶν, ἔπερ ἀφινδίων τὴν μεταβολὴν ἀλλοτρίαν ἡγεμενός, ἀλλ' ὡς ἡκούσας, ἀλλὰ ἐδῶκετο. τὴν δὲ στρατιωτῶν βοῶντων καὶ κελούσων, εἴτε λοιδορούντων καὶ

tendit dexteram: invitabátque Collo-
Crassum ad foedera, dicens eum quum
inviti regis expertum vim ac po-
tentiam: nunc verò ultro cle-
mentiam offerri & beneficen-
tiam, illo salutem securitatém-
que donante abeuntibus. Hæc
Surenæ pollicita lati libentésque
accipiebant alii: solus Crassus non
decipiebatur, quippe qui nullam
tam repentinae mutationis ratio-
nem videbat, & ideo non statim
assentiens, deliberabat amplius.
Sed quum milites magno clamo-
re pacem expeterent, non ab-
stin-

Crassus
suspectum
habens
Surenam,
à militibus
cogitur pa-
cem acci-
pere.

Τῆς μὲν ἀνδρείας καὶ δυνάμειος ἀκρότης πεπύρεται βασιλέως.] Vel πε-
πύρεται, ut apud eundem legitur. Tunc autem non erit oratio directa, &
particula ὅτι ante Τῆς non vacabit: ut sæpe otiosam talibus in locis esse vi-
demus.

περὶ αὐτῶν δὲ αὐτὸς καὶ φιλοφροσύνῃ ἐκὼν ἐπιδίδκοντα.] Apud eundem
legitur αὐτοῖς pro hoc αὐτοῖς: quod tamen retineri potest.

Ὁ δὲ Κρασσὸς ἔδεν ὅτι μὴ δὲ ἀπὸ τῆς ἐσφαλμένης ὡς αὐτῶν.] Ma-
gis placeret ἔδεν ὅτι, π μὴ δὲ ἀπ. Ceterum è quatuor interpretibus unus
tantum hoc loquendi genus videtur intellexisse. Nam Gelenius ita (ut vides)
vertit, solus Crassus non decipiebatur. Xylander autem, At Crassus, quise
nulla alia re quàm fraude ab eo lasum nosset. At verò Crusenius, nequaquam
& ipse ἐσφαλμένος in illo ἐσφαλμένος (id est, in eo genere loquendi cui
illud adhibetur) ita reddit, At Crassus, qui nusquam non impostura eorum cir-
cumvenimus impigisset. Sed trium tantum interpretum mentionem feci: ve-
niam & ad quartum, nomine Candidum: (cujus interpretatio multis annis
ceteras præcessit) & rem miraculo similem de eo dicam: nimirum & ipsum,
qui alioqui vel in facillimis locis solus sæpe impingit, in isto minimè impe-
gisse. ita enim bonus ille vir, Crassus nihil nisi infidum ab his expertus. Haud
igitur continere me possum quin exclamem,

Πολύ μὲν τοι καὶ μωρὸς ἀπὸρ μέλα καί εἰπιν.

Fateor tamen eum aliquid paulo magis καί εἰπιν fuisse dicturum, si adiecisset
omni in re, vel, quavis in re: hoc modo, Crassus nihil nisi infidum quavis in
re ab his expertus. Idem, vocabulum hoc ἀλλοτρίαν in iis quæ parvo intervallo
sequuntur, melius certè reddit ille infelix alioqui interpres quàm Xylander.
Nam hæc verba, καὶ τὸ ἀφινδίων τὴν μεταβολὴν ἀλλοτρίαν ἡγεμενός, ita ver-
tit, subitamque eorum mutationem nequaquam rationi innixam arbitratus. At
Xylander sic, subitamque hanc mutationem absurdam judicaret. Non enim pro-
ptius absurdum id vocamus quod qua de causa fiat judicare non possumus.
Ut omittam, absurdum potius esse quod dicitur ἀποστρέψαι: etiam δὲ ἀλλοτρίαν
nonnunquam vocetur.

finentes à convitiis, quod ipsos
objectaret viris quos ne incrimet
quidem auderet accedere: pri-
mum conatus est eos precibus ac
rationibus inducere ut durarent
eius diei reliquum, quandoqui-
dem possent per montana & as-
pera noctu iter facere: viam si-
mul ostendens, & rogans ne pro-
pinqua salutis spem abrumpe-
rent. Sed quum indignantes &
arma concutientes minarentur,
territus, abiit, inter eundem his

Crassi ver-
ba misera-
tionis ple-
na ad Octa-
vium &
Petronium
& alios.

Crassus be-
ne moni-
tus.

tantum verbis suos allocutus,
Octavi, túque Petroni, & quot-
quot adestis Romani principes,
videtis me necessitate coactum
proficisci, testes quàm turpiter
vim patiar, proinde omnibus di-
cite postquam incolumes evase-
ritis, Crassum deceptum ab hos-
tibus perisse, non deditum à ci-
vibus, Octavius tamen & ceteri
non manserunt in tumulto, sed
simul descenderunt: lictores ve-
rò sequi se Crassus non permisit.
Descendentibus ante omnes oc-
currerunt duo semigræci, qui de-
silierunt ab equis & Crassum ad-

μακρίζονταν, ὡς παρούλλοντα μα-
χομένους αὐτοὺς οἷς αὐτοὶ ἀντοῖαι
ἐς λόγους ἢ παρρησίᾳ συνελθεῖν, παρρη-
σίᾳ μὲν ἐπεὶ οὐκ ἐδίδου, καὶ λέγειν
ὅτι τὸ λοιπὸν μέρους τῆς ἡμέρας
μακροτέρως, ἐν τοῖς ὄρεσιν
καὶ τραχέσι δυνάμεται ἀφ' ἑνὸς ἰ-
ναι, καὶ τὴν ὁδὸν ἐδείκνυε, καὶ πω-
ροῦναι τὴν ἐλπίδα μὴ παρρησίᾳ τῇ
σωτηρίας ἐγγὺς εἶναι· ὡς δὲ χαλε-
παίνοντες αὐτὰ, καὶ τὰ ὅπλα κρού-
οντες, ὑπέλαυν, φερόμενοι ἐχέοντες,
καὶ τοσούτου εἶπε μετὰ φόβου, Οὐ-
κάντις ἐπεὶ περὶ αὐτοῦ, καὶ ὅσοι ἄλλοι
καὶ πύρρην Πρωμαίων ἀρχόντες, ὑ-
μῶν ὄντες τῇ ἐμῇ ὁδῷ τὴν αἰ-
νότητα, καὶ συνίεντες αὐτοὺς ὡς
ἐμὲ πύρρην καὶ βίαια. τοῖς δὲ
ἄλλοις ἀπασι ἀνδράποισι λέγε-
ν τε συνίεντες ὡς Κρόσσος ἀπυ-
ρρῆς ἐπὶ τῇ πολέμῳ ἀπὸ τῶν
λε, καὶ οὐκ ἐκδοῦναι τὸν ὅτι πο-
λῆται. Οὐ μὲν εἰμέναν οἱ παρρη-
σίᾳ Οὐκάντιον, ἀλλὰ συγκατα-
νον δὲ τῇ λέξει. τὰς δὲ ῥαδιούργους
ἐπομένους ὁ Κρόσσος ἀπὸ τῆς
παρρησίας δὲ τῇ βαρβαρίᾳ ἀπὸ τῆς
αὐτοῖς δύο μετὰ δὲ τῇ ἐπὶ πᾶσι
αἰσχρονοῖς,

ὡς παρούλλοντα μαχομένους αὐτοὺς] Non μαχομένους sed μαχόμενους apud
Plut. legitur: sed ego μαχομένους malim scribere: ut perinde sit ac si dice-
ret, quod objiceret ipsos hostibus qui armati pugnaturi essent, cum quibus
tamen ne inimicis quidem ad colloquium venire auderet. Nam ex eo quod
dicit μαχομένους intelligimus simul & ὁπλιμένους, quod ἀντιτίθεται illi ἀνι-
στῶν. Neque tamen negaverim & μαχομένους aliquem posse locum habere.
Gelenius autem hanc vocem in sua interpretatione pratermisit.

Εν τοῖς ὄρεσιν καὶ τραχέσι δυνάμεται ἰέναι] Nemo (quod
sciam) ita loquitur ἰέναι ἐν τοῖς ὄρεσιν: sed omnes vel ἰέναι διὰ τῶν ὄρεων,
vel ἰέναι εἰς τὰ ὄρεα dicunt: ideoque interpunctionem quæ est post διὰ
μακροτέρως colloco post τραχέσι. Mihi tamen ex quatuor interpretibus
unus tantum assentitur, ille videlicet bonus vir quem aliqui passim valde fe-
licem esse interpretem haud sum modò inficiatus. Sed ἰέναι erit pro ἀπέναι,
vel potius pro iter facere.

ἀλλήλοις, καὶ ἀποσπαιροῦσάντες
 Ἐλπίδι φωνῇ, παρεγγίλουν ἀπο-
 πνεύσαι πινῆς, οἷς ἐπιδιέει) Σαρε-
 νῆς ἑαυτὴν καὶ τὰς παρὰ αὐτὸν ἀνι-
 στανες καὶ ἀσπιδόρους ἀποσπαιροῦσας.
 ὃ δὲ Κράσσοι ἀπεκράναντο μὲν, ὡς
 αἱ καὶ τὴν ἐλπίδα εἶχε καὶ ζῆλον λόγον,
 ὅτι ἂν ἦλθεν εἰς χεῖρας αὐτοῖς ἄλ-
 λως δὲ Ρωμαίους ἀδελφούς ἐπεμπε,
 πούσμεν ἐπὶ πῶσι καὶ πόσοι συνι-
 σιν. ὅς ἐν τούτῳ Σουρήνας συνελκῶς
 ἐκείνους. αὐτὸν δὲ καὶ τὸν δόριον
 ἢ ἰπποτῆς ἀποσπείρει. Ἐ, Τί τὸ τοιοῦτον;
 ἢ (εἶφη) πῶς οὐ Ρωμαίων ἀνι-
 στανες; ἢ καὶ οὐκ ὄντως; Καί-
 τιν ἀποσπαιροῦν ἐκείνους ἰππο-
 τῆς. ὃ δὲ Κράσσοι φέρονται
 οὐδ' ἑαυτοὺς ἀμφοτέρωθεν, οὐτ' ἐκεί-
 νους, ὡς ἐκείνους πῶτερον ἐστὶν ποιοῦ-
 μένους τὴν συνάδην, ἐν τῇ μὲν αὐτῷ
 δὲν ἐφη σπονδῶς καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ὁ Σα-
 ρηνῆς Ὀρόδῳ τε βασιλεὺς καὶ Ρω-
 μαίοις· δὲν δὲ γραμματεὺς πῶς συν-
 δίκως ἐπὶ τῇ ποταμῷ ἀποσπείρον-
 τας. Οἱ δὲ ὅμως καὶ (εἶφη) πῶς
 ἢ μνηστῆρες ἀμφοτέρωθεν οὐ Ρω-

orant, salutatumque Græcè
 rogabant ut aliquos præmitteret,
 qui prætentarent Surenæ &
 comites inermes absque telo ve-
 nientes. Respondit ille, si vel mi-
 nimo teneretur vitæ desiderio, se
 non fuisset venturum in manus
 eorum: misit tamen Riscos fra-
 tres, cognituros ad quid & quàm
 multi veniant. quos mox Surenæ
 comprehensos retinuit: ipse verò
 cum optimatibus eques ad eum
 accedebat: &, Quid hoc est, in-
 quit, pedes Romanorum impe-
 rator? & nos vehimur? simulque
 iussit quendam, ut equum ei ad-
 duceret. Quumque Crassus res-
 pondisset, nec se peccare nec ille-
 lum, quando uterque patrio mo-
 re iret ad colloquium: Surenæ di-
 xit jam inde pacem esse Orodi
 regi cum Romano populo, fœ-
 dus autem oportere scribi quum
 venerint ad fluvium: Soletis e-
 nim, inquit, vos Romani, non
 admodum esse pactorum memo-
 res:

Crassus
 deside-
 rium vitæ
 abjicit.

153

Imperator
 Romanus
 pedes.

Αἰώ: δὲ Ρωμαίους ἀδελφούς ἐπεμπε] Apud Plut. διὰ δὲ Ρωμαίους ἀδελ-
 φούς ἐπεμπε. & in quodam veteri exemplari, δύο δὲ ἀλλοιους ἀδελφούς ἐπεμ-
 πε. Sed alteram illam lectionem sequi malo, quæ Ρωμαίους habet non ἀλ-
 λους. cur enim ἀλλοιους ἀδελφούς diceret, nisi jam quorundam ἀδελφῶν men-
 tio facta esset? Riscos autem, non Roscios, Latinorum auribus insolens esse
 nomen, satis constat.

αὐτὸν δὲ καὶ τὸν δόριον ἰπποτῆς ἀποσπείρει.] Scribe αὐτοῖς.

πῶς οὐ Ρωμαίων ἀνιστανες] Quorsum poetico illo vocabulo & solutæ ora-
 tionis inusitato, ἀνιστανες, potius quàm altero, ἀποσπείροντες, illi frequentis-
 simo, uteretur? Quum autem interpretes imperatorem dicere necesse ha-
 buerint, quod alioqui & στρατηγόν, id est ducem exercitus, sonat: & re-
 vera non aliud quam στρατηγός esset: animadvertendum est eum tamen ita
 vocari non secus ac si Cæsar esset. nam & Julius Cæsar ἀντοκράτωρ dictus
 fuit, & quæ ex eo Cæsarum titulum acceperunt, itidem ἀντοκράτορες. Ve-
 rum sarcasmo non caruit hoc in loco tam honorificus titulus. Sic autem &
 pagina sequente, de quodam, καὶ διδάχῃς Κράσσοις ἑκατόμβην καὶ ἀπο-
 κράτωρ τοῖς καλοῦσιν. qui etiam locus in eam de mutanda nostra lectione
 sententiam comprobatur. Vide & annot. quandam in pag. 163.

R

Οἱ

res: simulque dextram ei porrexit. Quumque ille equum accerferet, negavit esse opus! Hunc enim tibi, inquit, rex dono dat. moxque admotus est ei equus auro frenatus, in quem stratores cum imposuerunt: harebantque lateribus, equum incitantes. Ibi primus Octavius arreptum freno retinuit, & post illum unus tribunorum Petronius: deinde reliqui circumsteterunt, equum inhibere volentes, & eos qui Crassum diversa ex parte urgebant, abstrahentes. Quumque se mutuo protruderent turbarentque, ventum est ad verbera: Octavius stricto gladio peremit equionem cuiusdam barbari, & cum rursus alius inflicto à tergo vulnere: Petronius verò telum quidem non habuit, sed percussus in loricam resiliit integer: Crassum Maxarthes Parthus interfecit. Quidam occisum ajunt ab alio, hunc verò jacentis caput abscidisse cum dextera. Verum istæ conjecturæ sunt potius, quàm certi aliquid: nam qui aderant, partim ibi, defendentes Crassum, ceciderunt, partim mox refugerunt in tumulum. Deinde quum Parthi adquirent, dicentes Crassum jam pœnas dedisse, reliquos verò Surenam jubere descendere secu-

Octavii
interitus.

Crassi interitus.

„ μῆτοι. Καὶ αὐτὸν τὴν δεξιᾷ αὐτοῦ, μεταπειπομένην δὲ ἵπποι, εὐδὲν ἔφη δὲν βαλεῖν, ὅς τι δίδωσι τῶν. Ἄρτι δ' ἵππον τὴν Κράσσῳ περὶ χρυσόχαλινον, οἱ τε ἀναβολαῖς αὐτὸν ἀργυροὶ περιέβησαν, καὶ παρείποντο πληγῇ τ' ἵππον ἐπιταχύνοντες. Οὐκ οὖν δὲ αὐτῷ ἀνπλαμύνατο ἡ χαλινῶν, καὶ μετ' ἐκείνου εἰς τὴν χαλινῶν Πητρώνιον. εἶτα οἱ λοιποὶ περιέβησαν, τὸν τε ἵππον ἀνακαπτήν βαλόμενοι, καὶ τὰς πιέζοντας ἐξ ἐκείνου μικρὸς τὸ Κράσσον ἀφελόντες, ὡς τὸ μὲν ἡ γροῖδρον καὶ ταρσύνῃ, εἶτα πληγῇ, Οὐκ οὖν μὲν ἀναπάτας ἔψατο εἰς τὴν βαρεῖαν, κατέψατο τὸ ἵπποκόμενον, ἑτέρῳ δὲ τὸ Οὐκ οὖν, οὐκ ὅπως περὶ τὰς. Πετρώνιον δὲ ὅπως μὲν οὐκ εὐπορήσεν, εἰς δὲ τὴν θάλασσαν πληγῇ ἀπεπήδησεν αὐτῷ. τὸν δὲ Κράσσον ὁ Μαξάρθης Πάρθον ἀπέκτενεν. οἱ δ' ἔφασαν, ἀλλ' ἐπεὶ μὲν ἐν τῇ δόκτειναντα, τῶν δὲ κεφαλῶν τὴν κεφαλὴν δόκτειναν καὶ τὴν δεξιᾷ. ἐνέχεται δ' αὐτῷ μῦθον ἢ γινώσκω. τὸ δὲ παρόντων οἱ μὲν, ἐκείνους μὲν περὶ τὸν Κράσσον ἀνιέρησαν, οἱ δ' εὐδὲς ἀνιέρησαν ἐπὶ τὸ λόφον ἐπιβάντων δ' ἡ Πάρθων, καὶ λεγόντων ὅτι Κράσσον μὲν δίκην δίδωκε, τὰς δ' ἄλλας καλεῖν Σαρενῶν καὶ πέναν θάλασσαν οἱ μὲν ἐνέχουσιν αὐτοὺς, καὶ

Οἱ τε ἀναβολαῖς αὐτὸν ἀργυροὶ περιέβησαν. Hic Plutarchus à nostro Appiano περιέβησαν pro suo περιέβησαν, quod huic loco minimè convenit, accipiat.

Εἰς δ' ἡ θάλασσαν πληγῇ ἀπεπήδησεν αὐτῷ. Post ἀπεπήδησεν adde δὲ τὸν ἵππον, ex Plutarcho, à quo etiam mox non Μαξάρθης sed Πητρώνιος vocatur, & quidem præfixo nomine ὄνομα: sed in quodam vetusto libro legitur Ἀξάρθης. Vide & annotat. quandam in pag 155.

Τούτῳ

καταβάντες, οἱ δ' ἑκαστὸς ἐσπύ-
ρηνται. καὶ τότε πάντες οὐλί-
θῳ διεπύδθησαν. τὰς δ' ἄλλους ἐπ'-
ἡρενόντες οἱ Ἀραβῆες συνελθόντες,
ἢ διέφθαρον. λεγοντες δ' οἱ πάντες
δισπύροι μὴ δόξαντες, μυρεῖοι δὲ
ἀλωναί ζώντες.

Οἱ δ' Σελεύας τῷ κεφαλῷ τῷ
Κράσσου ἐ τὴν χεῖρα αὐτὸς Ὀρω-
δὴν ἐπέμψεν ἐς Ἀρμενίαν. αὐτὸς δ',
Ἀβδύς λόγον ὑπὸ ἀγγέλων ἐς Σε-
λεύειαν ὡς ζῶντα Κράσσον ἄγει,
περσεύοντα περὶ πῆναι γαλοῖαν,
ὑβρεῖ αὐτοπαγορεύων θείματον. ὁ μὲν
ἡδὲ μφέρεται. Κράσσος δ' αἰχμη-
λῶν Γαίῳ, ἐδὴ τὰ βασιλικὴν
γυναικὸς ἐνδύς, καὶ διδάχθεις Κράσ-
σος ὑπακούειν ἐ ἀντοκράτορ τοῖς
καλῶσι, ἐφ' ἵππου κατήλθον. ἡ-
γετο. αὐτὸς δὲ σιληπνικτὴ καὶ
βαυδοῖχοι πνὲς ὀχέδροι καμήλαις
ἐστράνον. ἐξήρτητο δ' ἡ βαυδοῖχων
βαλάντια, καὶ αὐτὸς τὰς πελίκας
αὐτοσφατεῖ κεφαλῇ. Ὁρωδίαν δὲ πο-
τετμημένην. κατὰ πῆναι ἐπὶ τοῖς Σε-
λεύειδῃς ἐταίρῃ, καὶ μουσεργοῖ, καὶ
πολλὰ βωμολοχῇ καὶ γαλοῖα δι' αὐ-
σμάτων ἐς ἡλυτῆται καὶ ἀνανδρίαν
τῷ Κράσσῳ λέγουσι. ταῦτα μὲν ἐν
πάντες ἐγείνω. τῷ δὲ περσεύσαν
τῷ Σελεύειαν ἀρσάσας, ἐσπερκεν
ἐκίλασας βιολία τῷ Ἀρσιείδῃ Με-
λησιακῶν, οὐκ ἐγὼ τὰ γε κατὰ βου-
σάμῃ. (ἐπερδεῖ καὶ ἐν τοῖς Ἑξ-
τις σκευφοροῖς) καὶ περὶ ἐξ τῷ Σε-

ros, alii se dediderunt, alii noctu
diffugerunt: ex quibus admodum
pauci evaserunt incolumes: cete-
ros Arabes pervestigando capie-
bant & jugulabant. Fertur cæsa
esse in universum xx. m. capta
verò x. m. militum.

Surena caput dextramq; Crassi
ad Orodem misit in Armeniam :
ipse verò sparsis Seleuciæ rumo-
ribus per nuntios quòd vivum
Crassum duceret, adornavit pom-
pam quamdam ridiculam, quam
contumeliose triumphum voca-
bat. Cajus enim quidam inter ca-
ptivos Crasso similimus, indu-
tus stola reginea, doctusque ut
quoties Crassus & imperator ap-
pellaretur, exaudiret, ducebatur
equo infidens : ante quem tubi-
cines & lictores quidam camelis
vehabantur. Appensæ autem e-
rant crumenæ falcibus, & secu-
ribus recens abscissâ Romano-
rum capita : à tergo sequebantur
Seleucienses meretriculæ, & fi-
dicinæ, iactantes multa scurrilia
ridiculæque carmina in Crassi di-
gniorē fœmina quàm viro mol-
liuim. Atque id fuit publicum
spectaculum. Senatu autem Se-
leuciensi convocato, protulit im-
puras fabulas Aristidis Milesii, ni-
hil hic fingens: repertæ enim fue-
rant in farcinis Rustii : unde Su-
rena

154

Crassi
dextra &
caput ad
Orodem
missa.

Contume-
liosus Su-
rena de
Crasso
trium-
phus.

Fabulæ A-
ristidis
Milesii.

Rustius.

Τοὺς δ' ἄλλους ἐκτεροβόντες οἱ Ἀραβῆες συνελθόντες, ἢ διέφθαρον.] Muta
disjunctivam particulam ἢ in conjunctivam καί, ex eodem.

Γαίῳ, ἐδὴ τὰ βασιλικὴν γυναικὸς ἐνδύς.] Apud eundem non Γαίῳ,
(ut hic) sed Πακκίανος scriptum est: quid si verò Γαίῳ Πακκίανος à nobis
scribatur? Habet idem ἐδὴ τὰ βασιλικὴν abique genitivo γυναικὸς: sed
ego ex vet. exempl. margini editionis Aldinæ à me adscriptum inveni.

rena amplam materiam nactus est illudendi & cavillandi in Romanos, qui ne in bello quidem abstinere possint à talibus vel rebus vel literis. Sanè Seleucienſes mirabantur Æſopi ſapientiam, quum viderent Surenā in antica pera præ ſe ferentem Mileſiaca, in poſticā verò rejeciſſe Parthorum Sybaritica, trahentem poſt ſe cārpena plena pellicibus, in ſpeciem excetræ præpoſteræ, prima fiera fera & horrida equis, haſtis & arcubus: extremo verò agmine deſinente in crotala & cantilenas, pernoctationeſque libidinoſas cum fœminis. Damnandus eſt igitur Ruſtius, ſed nihilominus reprehendendi Parthi dum Mileſiaca vituperant, apud quos multi regnarunt nati è Mileſiis & Ionicis meretricibus Arſacida. Interca Orodes cum Artabaze in gratiam redierat, ejus ſorore deſponſa Pacoro ſuo filio: móxque ſecuta ſunt convivia comellaſtionéſque, & multa alia. Introducta ſunt & Græca a-croamata. nam Orodes nec linguæ græcæ rudis erat nec literarum: Artabazes verò etiam tragœdias ſcribebat & orationes, & *γραμμῶν* ὁ Ὁρόδης Ἐβλωνικῶν

Orodes
cum Artabaze in
gratiam
redit.
Artabazis
filia Paco-
to deſpon-
ſata.

155
Artabazis
tragœdia,
orationes
& hiſtoriz.

ρήναι καὶ θυοῦσιν πολλὰ καὶ κραι-
σκάσας τὰς Πρωμῆους, οἱ μὲν δὲ
πολεμῶντες ἀπὸ τοῦ περιγυμῶν
καὶ γραμμῶν διωκόμενοι τοῖς
τοῖς μὲντοι Σελευκοῦσιν ἐδόκει σφῶν
ἀντὶ τοῦ Ἀλ' σπουδῆς ἀντα, τὸ Σουρή-
ναι ὁρᾷσι τὸν μὲν τὸν Μιλησιακὸν ἀ-
κροατημῶν πύρρον ἐξηρημένον
παύσασθαι, ὅτι οὐδὲν ἢ Παρθικὸν Σέ-
ραειν ἐφελέκομεν, ἐν τούτοις δὲ
πυλῶνιδων ἀμύχαις. τὸ πᾶν πᾶν
ταῖς λεγόμεναις ἐχθρῶν καὶ σκυτε-
λαῖς ἀνιμωφῶν, τὰ μὲν ἐμφανῆ &
σπῆσθαι μέν, φασὶν καὶ ἡμεῖς ἀν-
δορῶντες ἐπὶ τοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνδρά-
λοφῶν, κατ' ἐξῆς δὲ τὸ Φαλαγγ-
γῶν, εἰς χερσὶν καὶ κράτεια καὶ
φάλαγγας, καὶ πυρρῶνιδων ἀκροα-
τους μὲν γυναικῶν, τελευτῶν.
φεκτὸς μὲν γὰρ ὁ Ρ' οὐσι, ἀν-
δρῶν δὲ ἢ Παρθοὶ τὰ Μιλησιακὰ φέ-
ροντες, ἀνὸς πολλοὶ βεβαιοῦντες ἐν
ἐν Μιλησιῶν καὶ Ἰωνιδῶν ἐπὶ τῶν γα-
ρῶντες Ἀρσάκιδας. τῶν δὲ πρῶ-
τουδῶν, Ὁρόδης ἐπὶ τῶν ἡδὴ διη-
λαγμένων Ἀρταβάζης τῷ Ἀρμύρι,
καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ γυναικῶν
Πακόρα τῷ πατρὶ καὶ τῷ μετὰ τῶν
ἐπὶ τοῖς τε & πότοι δὲ ἀλλήλων ἡ-
σῶν αὐτοῖς, καὶ πολλὰ ἕτερα. πα-
ρεισήκατο ἢ καὶ ἄλλων τῶν δὲ Ἐλ-
λαδῶν ἀκροατημῶν. καὶ γὰρ ὅτε
ἀπὸ τοῦ ὁ ἢ Ἀρταβάζης καὶ τῶν
γυναικῶν

Ὁ πᾶν δὲ Παρθικὸν Σέραειν ἐφελέκομεν] Scribe Σέραειν.
καὶ ἰπποῖς σπῆσθαι] Immo σπῆσθαι, ut sequi vides τὰ
τῶν.

Εἰς χερσὶν καὶ κράτεια] Non eis χερσὶν, sed eis πόρτας habet Plutarchus.
καὶ πυρρῶνιδων ἀκροατοῦ μὲν γυναικῶν] Vocem hanc ἀκροατοῦ jam
à me acceperat Plutarchus è veteri exemplari, quum à typographicis edi-
tionibus abesset: nunc & Appianum eam illi asserere vides. Neque verò ob-
stat quod præcessit, εἰς πόρτας (ut quidem apud eum legitur) nam μὲν γυ-
ναικῶν de aliis fœminis, quàm quæ πόρτας essent, intelligitur.

Μακρί

tibus chori vicibus quidam saltaret illud,

Meus meus hic honor,
profillit Maxarthes (discumbat enim inter cœnantes) & ad se trahebat caput, tanquam sibi potius quàm illi debitum, rex vero lætus donavit eum more gentis, & Jafoni talentum dedit.

βορμένον ὃ ἦν ἐξ ἡς ἀμοιβῆς αὐτὸς
τὸ χορὸν, πρὶς ἐχθρόδουτον,
Ἐμὸν ἐμὸν τὸ γέρας,
ἀναπηδήσας ὁ Μαξαρθῆς (ἐπὶ τῷ χορῷ
ᾧ δειπνῶν) ἀντελαμοῦσά το τὸ κε-
φαλῆς, ὡς αὐτὸς λίαν ἱσχυρὸς μὲν
ἦ ἐκείνῳ προσήκον. ἡ δὲ τις ὁ βασι-
λεὺς, τὸ πρὶς οἷς πείτερον ἐστὶν ἐδωκεν
το, πρὶς δὲ Γάσωνι πάλαντον ἔδωκεν.

E's

Α' μετ' ἐκείνου δὲ ἦν ἐξ ἡς ἀμοιβῆς αὐτὸς τὸ χορὸν, τις ἐχθρόδουτον] Repone ex eodem Plut. ἀδελφῶν. Videtur autem illud ἀμοιβῆς αὐτῶν ex sequente ἀμοιβῆς αὐτῶν profectum esse. Porro credat quis locum habere posse istam lectionem τις ἐχθρόδουτον (quam sequens Gelen. vertit, *quumque redeuntibus chori vicibus quidam saltaret illud*) sed duo possunt huic opponi: unum, quòd hæc omnia de Jafone illo dici ex iis apparet quæ paulo post legimus, ὡς αὐτὸς λίαν ταῦτα μὲν ἢ ἐκείνῳ προσήκον. (nam quum ejus paulo antè facta fuerit mentio, non aliud vocabulum quàm illius nomen, verbi ἐχθρόδουτον nominativum esse oporteret:) alterum, quod structura orationis posceret ut scriberetur, ἐπὶ τῷ χορῷ, &c. Quæ quum ita sint, ad Plutarchi lectionem confugiendum est, τις ἐφόνευσεν. præsertim quum & apud ipsum Euripidem exister: nisi quòd non simplex ἐφόνευσεν sed compositum κατεφόνευσεν apud eum scriptum est: & quidem minimè præfixa particula τις. Quum enim Agaue, quæ dixerat,

Ἐμαρῖα τὸνδ' ἀνευ βρόχων,
Νέον νῦν, ὡς ὄρεῖν πάρε,

chorus interrogavisset,

Πόθεν ἐρημία: (sed ἐρημία reponendum est) respondet illa, Κιθαρεῖν. Et choro aliam interrogationem proponente, Τί Κιθαρεῖν; Agaue hoc dat responsum, Κατεφόνευσεν νῦν. Atque his subjunguntur ista chori,

Τίς αὖ βαλοῦσα παρὸ τὰ γέ;

ad quæ Agaue,

Ἐμὸν ἐμὸν τὸ γέρας.

Sed quid si (libet enim obiter meam & de hoc loco sententiam, vel potius conjecturam, aperire, in eorum etiam gratiam qui lectionis Euripidis sunt studiosi) dicamus, præfixam fuisse verbo ἐφόνευσεν, vel κατεφόνευσεν, illam particulam τις, quam nobis Plutarchus exhibet; sed hæc quoque alii choro dici? Nam bellè (nisi valde fallor) omnia tunc cohærebunt: interrogante primùm choro, πόθεν ἐρημία: respondente Agaue, Κιθαρεῖν: quum dicendum esset ἐν Κιθαρεῖν (sed excusandum hoc in fœmina quæ mente mota esset) & choro has omnes interrogationes addente,

Τί Κιθαρεῖν;

Τίς κατεφόνευσέ νῦν;

Τίς αὖ βαλοῦσα παρὸ τὰ γέ;

Agaue autem ad has omnes hoc unum respondente,

Ἐμὸν ἐμὸν τὸ γέρας.

ἀναπηδήσας ὁ Μαξαρθῆς] Apud Plut. Πομαζάρθης: quum antea pro eodem Μαζάρθης apud eum scriptum sit Πομαζάρθης. Vide annot. in paginam 153.

Nóton

Εἰς ταῦτον φασὶν ἐξέρδιον τὴν
Κράσιος ερατηγμέν, ὡς περ τραγω-
δίαν, τελευτήσῃ. Δίκη μὲντοι καὶ
τῷ ἀμνηστῷ Ὁράδῳ ἐτ' ἐπιτο-
κίας Σερβίων ἀξίη μετέβη. Σε-
ρβίαν μὲν ἦν ἐτ' ἔτι πολὺν χρόνον
Ὁράδης φθόγῳ τῷ δόξας ἀπέκτανεν·
Ὁράδῃ δ' ἀποβαλόντι Παιχρον ἐπὶ
Γαλακίαν μάχῃ κατεθάρτυεν, καὶ νο-
σήσαντος εἰς ὑδρὸς τραπέεσσιν,
Φεράτης δ' ὅς ἐστι ἐπιδωλόντος, ἀκόν-
τιον ἔδωκεν. ἀναδεδεκρίνης δ' ἐτ' νό-
στου το Φάρμακον εἰς αὐτῶν, ὥς τε
συνεκεκλήνῃ, καὶ τῷ σπέρματι κε-
φιοθέντι, ἐπὶ τῷ περὶ τὸν τῷ ὁ-
δῶν ἐλθῶν ὁ Φεράτης ἀπέπνιξεν
αὐτόν.

Αἱ Ὀρυσμένης ἔ Παρδικῆς σραπῆς
περὶ τὴν Μεσοποταμίαν, Λαοῖν
οἱ βασιλέως σρατηγῶν, Παρδικὸν ἀ-
ναγερσῶσαντες αὐτοκράτορα, Συ-

In tale exodium expeditio
Crassi defuit, sicut quædam tra-
gœdia. Dedit tamen dignas pœ-
nas & crudelitatis Oroles, & Su-
rena perjurii: nam Surcnam non
multo post rex occidit, invidens
illi tantam gloriam: Orosi verò
post casum à Romanis in prælio
Pacorum filium laboranti mor-
bo aquæ intercutis Phraates filius
aconitum miscuit: quod quum
vis morbi per alvum deiecisset,
adeo ut rex inde haberet se me-
lius, Phraates missis veneficiis u-
sus compendio præfocavit homi-
nem.

Orodes
pœnas dat
crudelita-
tis, Sure-
na perju-

rii
Surenæ
interitus.
Phraates
Orodi pa-
triaconi-
tum mi-
scet.
Orodis in-
teritus.

156

PROFECTO deinde Parthorum exercitu in Mesopotamiam, regii duces Labienum appellarunt imperatorem Parthicum, inva-

Labiens.
imperator
Parthicus.

Νόσον εἰς ὕδρου τραπίσαν] Apud eundem ὕδρου invenies: quod idem valet.

Αἱ Ἀπευθύνει δὲ Παρθένος σπανίς] Non sequuntur hæc apud Plutarchum: sed ista, ἐν τῇ συνηθείᾳ, θεωροῦσι οὐ Νικίου πλούτου, καὶ Κλεόστρου παρὰβλήσεως, ἀμείνωντοθεν εἶδ' ἢ κτήσιν. ἄλλως μὲν γὰρ ἐν αὐτῆς δοκίμῃ. &c. Hæc autem quum ad institutum quidem Plutarchi pertinerent, & ita quidem ut illi instituto necessaria etiam essent, at verò nihil ad argumentum facerent quod Appianus tractandum fusceperat, his omittis ad alium Plutarchi locum vel potius librum transfuit, videlicet ad vitam Antonii. Locum autem illum paulo altius repetens, ad hæc ipsa verba, Αἱ Ἀπευθύνει δὲ Παρ. σπαν. &c. veniam. Legimus ergo in Antonio vita, jam longè in ea progressò Plutarcho, Οὐ τὰ δὲ οὖν τὸν Αὐγόνων ἡγεσσαν (Cleopatra vide licet) ὥστε πολέμοισις μὴ ἐν Ρώμῃ Κασσαίη Φουλίας τ' ὑμακας ὑπὸ τοῦ ἑαίνου πολεμήσαντος, ἀφ' ὧν Πάρθενος σπανίς περὶ τῷ Μελοποταμίῳ, ἤς Δελφῶν ἐν βασιλικῇ στρατηγῇ Παρθένον ἀναγορεύουσιν αὐτοκέτορος Σουλίας ὁπλοποιήσαντες ἕλκετον, οἵ γε λαοὶ φερέμενοι ὑπὸ αὐτῆς εἰς Ἀλέξανδρον, ἐκεῖ τ' ἠμερικὸν χολύδι ἀγοστήσῃ διατρέχεις καὶ παρὰ τῶν χειρῶν, ἀνάλασεν καὶ κρηπίδα πάλαι τὸν πολυτελέστατον (ἀς Αὐτόντι εἶπει) ἀνὰ λουτρον, τ' ἔχοντες ὑπὸ γὰρ τίς αὐτοῖς σωδοῦσθ' ἀμύνεσθ' ἰδίαν λαρόμεν, &c. at hæc verba, ἐπαύριον τ' Πάρθενος, & quæ sequuntur apud Appianum, contigua illis, οἵ γε λαοὶ φερέμενοι ὑπὸ αὐτῆς εἰς Ἀλέξανδρον, longiuiculo sequuntur apud Plutarchum intervallo, ut paulo pōst docebo. Etiam pro Δελφῶν ἐν βασιλ. σπαν. apud Plut. ἤς Δελφῶν ἐν βασιλ. σπ. fed supervacaneam hic esse dico illam vocalem ἤς.

invasuri Syriam, aut etiam usque
Alexandriam illum deducturi.
Eum subnixum Parthicis opibus

είας ἐπιτατεύειν ἑμῶν· οἱ οὐκ
φερόμενον ἴσ' αὐτῶν ἐς Ἀλεξαν-
δρείαν. ἐπὶ πάντας δὲ Πάρθους, καὶ
τῶν

Οἱ οὐκ εἰς φερόμενον ἴσ' αὐτῶν ἐς Ἀλεξανδρείαν.] Expungi debere particulam istam οἱ nemo (ut opinor) mihi negaverit. Præterea de his verbis quid dicemus? de his inquam omnibus οἱ ἔχοντες φερόμενον ἴσ' αὐτῶν ἐς Ἀλεξανδρείαν. Quid verò aliud dicendum de his est quàm à nobis, non minus quàm illam particulam οἱ quæ proximè præcedit, expungi debere? Gelenius quidem (fateor) ita locum istum interpretatur, ut bellè cohærere hæc cum præcedentibus videantur. Hæc enim ejus verba sunt, *Profecto deinde Parthorum exercitum in Mesopotamiam, regii duces Labienum appellarunt imperatorem Parthicum, invasuri Syriam, aut etiam usque Alexandriam illum deducturi.* Eodemque Candidus modo verba hæc οἱ ἔχοντες φερόμενον. &c. præcedentibus adnectit, totum hunc locum ita interpretans, *Tumultuante deinde Parthico exercitu circa Mesopotamiam, Labienum regii milites Parthorum principem sibi statuentes, Syriam ingressuri videbantur, vel ulterius prodeuntes in Alexandriam secum deducturi.* Ita quidem illi: sed tantum abest ut verba illa quibus profectio in Alexandriam sit mentio, cohærere cum præcedentibus possint, quæ de Labieno scribuntur, ut contrà non de Labieno sed de Antonio à Plutarcho dicantur: sicut ex eo quem paulo antè attuli ejus loco videre est. cuius initium est, *Οὗτος δ' οὖν Ἀντώνιον ἡρπασεν.* Atque ut ab iis etiam quibus interprete opus est, gratiam ineam, eundem illum locum, Latinum dabo, ex Cruferio: sic etiam ut siquid sit de quo mihi cum eo non conveniat, moneam. Sic igitur ille, *Ita ergo cepit Antonium, ut quum Roma uxor illius Fulvia pro rebus ejus digladiaretur cum Cesare, & Parthorum essent circa Mesopotamiam suspensæ copię, quarum Labieno auspiciis Parthici creatio imperatore, adortiuri regii duces erant Syriam, abduceretur ab ea Alexandriam.* In qua interpretatione primum quidem non probo quòd pro ἡρπασεν dixit, *cepit*, quum *rapuit* vel potius *corripuit*, non minus significanter quàm ipse Plutarchus, posset dicere: deinde verò quòd *αὐτοεργασίῳ* *σπᾶνται* *καὶ* *Μεσοποταμίαν* vertit, *copias* quæ circa Mesopotamiam suspensæ erant. Potius enim dicendum fuisse videretur, & Parthorum copia circa Mesopotamiam commorarentur animis suspensæ. vel incertæ quid agerent. Sed rectius tamen Cruferius quàm vel Gelenius vel Candidus. Nihil autem hic juvat Xylandri interpretatio, quum in ea vocabulum illud sit prætermisissum. Verùm, ut ad illa verba de quibus nunc agitur revertar, *οἱ ἔχοντες φερόμενον ἴσ' αὐτῶν ἐς Ἀλεξανδρείαν*, ea non de Labieno sed de Antonio dici, nunc iis etiam qui Græci hermonis ignari sunt, manifestum esse potest. Unde autem profectum hunc errorem suspicabimur? Ego certè ab eo ortum esse crediderim cui Appianus ista ex Plutarcho excerpenda dederat, paulo longius quàm jussisset Appianus progressio in his quæ ex eo excerpenda loco erant. Videndum insuper est ad quem locum transiens Appianus, hæc verba, *ἐπὶ πάντας δὲ Πάρθους*, &c. quibus suum de Labieno sermonem continuare vel potius absolvere posset, invenerit. Ea sunt apud eundem Plutarchum, sed tanto spatio, quantum esse potest trium paginarum quales hæc sunt, à præcedentibus remota. Ibi enim legimus, *πρώτα ληρόντα καὶ μετὰ τὴν λήρην ὁ Ἀντώνιος* (hic autem meminisse oportet loci unde digressi sumus, ubi inter cetera habemus, *ἐκεί δὲ μετὰ τὸν χρόνον ἀργύριον διατελεῖς καὶ πᾶσι τοῖς ἑσπέραις ἀργαλαί ὄνο καταλαμβάνουσιν*, &c. harum ἀργαλειῶν, id est horum nuntiorum, alterum est, Labienum ἐπὶ πάντας Πάρθους, τῶν δ' ἑσπερίων

τῶν δὲ Εὐφράτου καὶ Συρίας ἀ-
καταστάσεων καὶ Ἰωνίας Ἀσίαν κατα-
σφάλλουσαν, πυνδύμετον Ἀντώνιον,
ὡρμησε μὲρ Πάρθους ἐνίστασθαι, Φου-
λτίαν δὲ ῥαμμεσον αὐτὸν τῷ γυναι-
κὸς καὶ λήσας, καὶ μετὰ Ὀρόων με-
ταπεμπέσης, ἐπετρέψεν εἰς τὴν Ἰ-

postquam subigere totum Asiae
tractum qui est inter Euphratem
& Ioniam, Antonius audiit, ac-
cingebat se ad bellum Parthi-
cum: sed revocatus Fulviae suae li-
teris, cum lamentis eum accer-
sentis, reversus est in Italiam. Ubi
junctus

Antonius
ad bellum
Parthicum
se accingit.

φοῦτον καὶ Συρίας ἀκαταστάσεων καὶ Ἰωνίας Ἀσίαν κατασφάλλουσαν. His au-
tem proxime subiungitur, μόλις εὖν, ὡς ἐξυπνιδίως καὶ δεικνυμένῃ. Quasi
scilicet, ὡρμησε μὲρ Πάρθους ἐνίστασθαι, καὶ μετὰ Φουλτίαν πυνδύμετον. Φουλτίαν
δὲ ῥαμμεσον, &c. Animadvertite igitur hic, quomodo Appianus ex infiniti-
vi modi verbo κατασφάλλουσαν fecerit participium κατασφάλλουσαν, & quom,
Plutarchi verbis insistenti, dicendum esset, Ἀντώνιον ἀγχι καὶ κατασφάλλου-
σαν (ita separanda erat una ab altera: quum de duabus loquens dicat, Ἀντό-
νιον ἀγχι καὶ κατασφάλλουσαν) dixerit, πυνδύμετον Ἀντώνιον. Simule-
tiam observa ut ad sibi necessaria properans, & his esse contentus volens,
omiserit hæc, μόλις, ὡς ἐξυπνιδίως καὶ δεικνυμένῃ, quum alioqui
proxime sequatur verbum illud ὡρμησε. Verum ego (ut de hoc quoque
moneam obiter) silentio præterire non possum, magnam hic tam à Cruse-
rio quam à Xylandro, velut quodam consensu, fieri injuriam, (si igno-
miniam alicui iniungere, est injuriam illi facere, ut certè est.) Nam quum
Plutarchus scribat, μόλις εὖν, ὡς ἐξυπνιδίως καὶ δεικνυμένῃ, Cruse-
rius quidem vertit, Vix tandem ergo excitatus ex somno, exhalata crapula:
itidem Xylander, Vix tandem somno & crapula excussa: quum, sequen-
do Plutarchum, debuissent dicere, hic quidem, Vix tandem, quasi somno
& crapula excussa: ille autem, Vix tandem ergo, quasi excitatus è somno,
exhalata crapula. Particulam illam, quæ tanti hic est momenti, ab uno eo-
rum prætermisam parum mirarer, ab utroque omisam (tanquam uno, ut
dixi, consensu) valde miror. Quid? an, quoniam in crapulam aliquando
incidisse Antonium legimus, ideoque huic probro opportunum (ut ita lo-
quar) fuisse eum scimus, ideo & in hoc loco illa ignominia, contra Plu-
tarchi mentem, afficiendus erat? Hinc discant interpretes majore cautione
uti, qua de re & alia quedam mea hunc in librum annotationes (nominatim
que illa in qua de omisi interpretatione particulæ καὶ εὖν conqueror) com-
monefacere potuerunt.

ὡρμησε μὲρ Πάρθους ἐνίστασθαι] En tibi errorem superiori omnino con-
trarium: quum enim paulo antè, voces illæ, οἷον εὖν φερόμενον καὶ ἀ-
πὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, non supervacaneæ solum, sed à sermone Appiani om-
nino (ut ostendi) alienæ, hæc per incuriam irreperint: hic contra (sed
simili tamen incuria) quedam necessarie fuerunt prætermisæ. nam post
hæc, ὡρμησε μὲρ Πάρθους ἐνίστασθαι, sequitur apud Plutarchum, καὶ μετὰ
Φουλτίαν πυνδύμετον.

Φουλτίαν δὲ ῥαμμεσον αὐτὸν τῷ γυναικὸς καὶ λήσας] Cur ῥαμματα,
quod apud Plutarchum legitur, in ῥαμμεσον mutatum fuit? In mente
fortasse habuit Appianus dicere ἐπιστρέφειν. certè, si ἐπιστρέφει retinemus,
etiam illud ῥαμματα retinere necesse habemus. Nisi forte volumus ἐπί-
στρεφει hic neutrum esse verbum, pro ἐπιστρέφει, reversus est, ut apud Plu-
tarchum, qui, paucioribus utens verbis, scribit, Φουλτίαν ῥαμματα
ἐπιστρέφειν, ἐπιστρέφειν εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Ventidius
in Asiam
missus in
Parthos.

junctus amicitia Caesari & Pompejo tenenti Siciliam, praemissit
rursus in Asiam Ventidium, ut
Parthos non sineret ulterius pro-
cedere: ipse in amicorum gra-
tiam creatus est flamen divi Cae-
saris: alia quoque negotia publica
simul tractabant magno animo-
rum consensu. Erat tum in Anto-

ταλίαν. καὶ φίλῳ ῥηϊνῶν Καί-
σαρι ἐ Πομπηίῳ τῷ Σικελίας ἀρ-
χόντι, πρὸς πεμπεν αὐτῶς εἰς Ἀσίαν
Οὔρεντιον, Πάρθοις ἐμποδὼν ἐσ-
θῆναι τὴν πατρίδα. αὐτὸς δὲ καί-
σαρ, ἰσχυρῶς ἀπεδείχθη τῷ
πρὸς τὸν Καίσαρ, ἐπὶ τῇ καί-
σας καὶ φιλικῶς ἐν τοῖς πολιτικοῖς
ἐ μερίσιν ἐπεδείχθη. ὡς δὲ τις ἀ-
νὴρ

Καὶ φίλῳ ῥηϊνῶν Καίσαρι καὶ Πομπηίῳ τῷ Σικελίας ἀρχόντι, πρὸς
πεμπεν αὐτῶς εἰς Ἀσίαν] Hæ voces, καὶ φίλῳ ῥηϊνῶν Καίσαρι καὶ Πομ-
πηίῳ τῷ Σικελίας ἀρχόντι, Plutarchi non sunt, sed summa eorum quæ à
Plutarcho fusè narrantur. Nam post ista verba (de quibus modò dictum à
me fuit) ἐπερφεύει εἰς τὴν Ἱταλίαν, sequitur apud Plutarchum, ἀγὼν ναῦς
διακοσίας ἀναλαβὼν ἢ καὶ πλεον ἢ δὲ φίλων τοὺς περὶ τὸν ποταμὸν τῆς
πολιτικῆς τὴν δουλείαν αἰτίαν γενομένης. & parvo intervallo, διὸ καὶ μέλλοι ἀγ-
γεῖν Καίσαρι διαλλαγαὶ καὶ ἔργον. αἷς γὰρ προσέμιξε τῇ Ἱταλίᾳ, καὶ Καί-
σαρ ὡς φανερόν: ἐκείνῳ μὲν οὐδὲν ἐργαζομένων, & paucis interjectis, de commu-
nibus Caesaris & Antonii amicis dicitur, ἐν ἑκὼν ἐξελέγχθη τὴν πείρασιν,
ἀλλὰ δέλεον ἀμοιβεῖται. Aliquanto post autem dicitur, facta Sexti Pom-
peii mentione, qui Siciliam tenebat, & Italiam vastabat, ἐδείξε καὶ πρὸς
τὸν διαλυθῆναι. Multisq̃ue interjectis sequitur tandem apud Plutarchum
quod hic de Ventidio Appianus scribit: nam ita Plutarchus, Ἀντωνίου δὲ
μὲν τοῖς διαλύσεως (videlicet cum Caesare & cum Sexto Pompeio, ut modò
dictum fuit) Οὔρεντιον μὲν εἰς Ἀσίαν πρὸς πεμπεν, Πάρθοις ἐμπε-
δισσεν. Appianus illas διαλύσεως attigisse contentus hisce suis paucissimis ver-
bis, καὶ φίλῳ ῥηϊνῶν Καίσαρι καὶ Πομπηίῳ τῷ Σικελίας ἀρχόντι (di-
cendum tamen erat Σικελίας ἀρχόντι καὶ Ἱταλίας πορδούνη, utendo verbis
Plutarchi) subjungat, πρὸς πεμπεν αὐτῶς εἰς Ἀσίαν Οὔρεντιον, &c.

Οὔρεντιον] Adverbium αὐτῶς non agnoscit prior ille Appiani inter-
pres, Candidus: nec apud Plutarchum habetur. Videndum igitur an illic
missus jam fuerat Ventidius: sin minus, aut expungendum hoc adverbium,
aut in αὐτῶς mutandum fuerit.

Αὐτῶς δὲ χαρίζμενος, ἰσχυρῶς ἀπεδείχθη] Participio χαρίζμενος præ-
figendus datus Καίσαρι, ex Plutarcho: ita ut non in amicorum gratiam di-
cere Gelenius debuerit, sed in Caesaris gratiam. At prior interpres, Candi-
dus, quum nulli junctum dativo participium hoc videret, novam ei signifi-
cationem dedit, vertens, ipse ultro sibi indulgens.

Ἐν τοῖς πολιτικοῖς καὶ μερίσιν ἐπεδείχθη.] Sic & apud Plut. ἐν τοῖς πο-
λιτικοῖς καὶ μερίσιν: ac miror certè cur suspecta cuidam hæc lectio fuerit,
μέριστα scriptum ab Appiano fuisse arbitranti. Porro desunt quedam post
hoc verbum ἐπεδείχθη: quæ tamen consultò prætermisisse Appianum, ex
hoc posse conjici videtur, quòd particulam γὰρ, qua ratio eorum reddeba-
tur quæ omissa sunt, in voculam δὲ mutaverit. Apud Plutarchum enim post
illud ἐπεδείχθη legitur, ὡς δὲ αὐτῶς τοῖς πολιτικοῖς ἀμύλλαι ἂν Ἀντωνίου ἐλπίδων.
αὐτῶς δὲ Καίσαρι ἐλπίδων ἐπιδείκνυται. ὡς γὰρ τις ἀνὴρ σὺν αὐτοῖς μαντ. Ubi
αὐτῶς τοῖς πολιτικοῖς ἀμύλλαι à Cruserio redditur, concertationes ludicra, à
Xylandro, verum ludicrarum certamina. Ego malim concertationes circa lusus.

Ὁ γὰρ

νῆς σὺν αὐτοῖς κρηνηκὸς ἀπ' Αἰ-
γύπτου, ἧ τῶς χυσιῶς ἐπιποποῦ-
πων· ἐτ' οὖν, εἰτε Κλεοπάτρα χυ-
ριζομένη, εἰτε ἀληθεία χυσι-
οῦ, ὥς τ' Ἀντώνιον ἐπαρησια-
ζέτω, λέγων τῷ τυχῶν αὐτῆς, λαμ-
πρῶτά τε εἶναι καὶ μεγίστην, ὡς
τ' Καίσαρ αἰμυνοσφᾶς, καὶ συνε-
βούλου πύρρα πάτω· γενεὴν οὖν ποι-
εῖν αὐτόν. ὁ γὰρ σὺς (ἐφ' ἣν) δαί-
μων τ' τάτου φοβεῖται. Εἴ φ' οἷς ὁ

nii comitatu quidam genethlia-
cus Aegyptius : is, siue ut
Cleopatrae gratificaretur, siue
quod res ita se haberet, An-
tonio liberè dixit, fortunam
eius, alioquin splendidissimam
& maximam, obscurari à fortu-
na Caesaris : suasitque ut quam
longissime ab eo iuvene sece-
deret. Nam tuus genius, in-
quit, huius genium metuit.

Fortuna
Antonii &
Caesaris.

Genius
Antonii
Quod genium

Ο' γὰρ σὺς (ἐφ' ἣν) δαίμων τ' τάτου φοβεῖται.] In editione Parisina, ὁ γὰρ
σοφός pro ὁ γὰρ σὺς legitur : sed Candidus, prior interpres, etiam iis qui
nondum Plutarchum consuluerant, hoc mendum (quod aliqui multis mul-
tum negotii erat exhibiturum) patefecisse potuerat. Ejus enim haec est in-
terpretatio, *Tuus (inquit) demon huius reformidat genium.* Eum autem se-
quutus Gelenius & ipse non σοφός sed σὺς legendum censuit. Sed nequa-
quam eum in eo sequi voluit (ut etiam non debuit) quod idem vocabulum
eodem in loco, & quidem statim repetitum, duobus modis reddit. Ne-
que enim vertit, *Tuus demon huius reformidat genium* : sed ita, *Tuus genius
huius genium metuit.* Inter verbum φοβεῖται, autem quo sententia illa clau-
ditur, & ista, ἐφ' οἷς ὁ Ἀντώνιος αἰνέμας δῖλ' ὡς, nonnulla apud
Plutarchum interjecta sunt : quae aliqui Appianum praetermisisse non cred-
derat, aut cur praetermisisset, valde miretur : quum vniagni sint ponderis, at-
que omnino cum praecedentibus cohæreant, & sermonem, qui aliqui in-
choatus tantum videri possit, ad finem perducant : quum praeterea voces istae
quae & ab ipso Appiano subiunguntur, ἐφ' οἷς ὁ Ἀντώνιος αἰνέμας δῖλ' ὡς
δῖλ' ὡς, ad omnia simul, non tantum ad primam illam eorum partem
referantur. Sunt autem haec quae à Plut. inferi dico, καὶ γὰρ εὖς ὦν καὶ ὕ-
ψελος (intellige haec quoque de Antonii damone. i. genio.) ὅταν ἦ καὶ αὐ-
τόν, ὡς ἐκεῖνος γίνεται ταπεινότης ὑβρίσωντος, καὶ ἀγρύπνουτος. καὶ καθύ-
τοι τὰ γνώμῃ, πρὸς Αἰγύπτου μαρτυρεῖν ὅδεκεν· λέγεται γὰρ ὅτι κληρονομῶν
μὲν πατρίδος ἐφ' ὅτω τυχρίον ἐκείνοτε καὶ κυβέλον ἦν, ἔλαπτον ἔχον Ἀντι-
νός α' πῆκεν. πολλὰ κ' αὖτε συμβαλόντων (sed συμβαλλόντων malo) πολλὰ κ' αὖτε
μαρτύρους ὄντας, ἐνίκων οἱ Καίσαρ. Quibus tandem illa subiunguntur,
ἐφ' οἷς αἰνέμας δῖλ' ὡς. &c. Totius autem loci (quum ejus tantummodo ini-
tium apud Gelenium habeamus) interpretationem ex Cruserio afferam. Hu-
jus enim genium (inquit) formidat genius tuus : qui erectus & celsus, ubi solus est,
illo appropinquante demissior redditur & ignavior. Et sane suffragari rem ipsam
apparerebat Aegypto. namque ferunt, quum per lusu quacunque in re mitterent
quotidie sortem, vel alea luderent, victum discipisse Antonium. Crebro, com-
missis gallis gallinaceis, crebro bellatricibus coturnicibus, superaverunt emissi à
Caesare. Sed quomodo Plutarchus, quum dixerit, καὶ γὰρ εὖς ὦν καὶ ὕψελος,
ὅταν ἦ καὶ αὐτόν, illis ista, γίνεται ταπεινότης καὶ ἀγρύπνουτος,
subiungit? Neque enim intelligi potest, si demissior & ignavior quam antea,
si quidem antea erectus & celsus erat. Ideo non displicet Xylandri interpre-
tatio ad illud ταπεινότης, quod attinet. vertit enim, demittit sese : perinde
ac si diceretur, γίνεται ταπεινός. Sed idem interpres, tanquam sui oblitus,
subjun-

Cæsaris
metuit.

Victoria
de Parthis.
Labieni
interitus.
Phraatæ
interitus.

Antonius
præfectus
Athenien-
sis gymnasi-
i.
Clepsydra
fons.

Quod Antonius molestè ferens
Ægyptio paruit: & rebus suis
Cæsari commendatis trajecit in
Graciam. Quo tempore Athenis
hybernanti primi successus Ven-
tidii nuntiat sunt: victos esse Par-
thos prælio, cæsium Labienum,
& Phraatem, præstantissimum è
regis Orodis ducibus. quamob-
rem epulum Græcis præbuit, &
suscepit præfecturam Athenien-
sis gymnasii. Profecturus autem
ad bellum, è sacra oliua coronam
sibi sumpsit: &, ut oraculo cui-
dam satisfaceret, etiam è Clepsy-
dra fonte repletum secum aspor-

Ἀντώνιος ἀνίστασθαι δὴλ. ὡς. καὶ
μετὰ τὴν Αἰγύπτου ἀποστείαν,
ἀπὸ τῆς ἐν τῇ Γρακίᾳ (ἐν χειρὶ τοῦ
Καίσαρος τὰ οὐκεία) ἐς τὴν Ἑλλάδα.
χειμαζόντι ὃ αὐτῷ ὡς Α-
θηνῶν ἀρχιερεὺς τὴν ἀρχὴν τῶν
Οὐρανίου κατεργασμάτων, ὅτι κα-
τὰ τὰς Παρθίας κατεργάσας, Λα-
βινὸν ἀπεκτόνει καὶ Φαραάτην, ἡ-
γεμονικώτατον τῶν Οὐρανίου βασιλείας
ἐργατηγῶν. ἐπὶ τέτοις εἰσὶν τὰς Ἑλ-
λάδας, καὶ ἐν γυμνασιαρχίᾳ Αἰθη-
ναίων. ἐξέινει ὃ μέλλων ἐπὶ τὸ πό-
λεμον, ὅτι τὸ ἱερὸς ἐλαίος ἐσφου-
ρον ἐλαίον, καὶ κατὰ τὸ λόγιον, ὅτι
τὸ κλεψύδρας ὕδατος ἐμπλήσας
ἀρξέσθαι

subjungit, & sit quam ante deterior: ita reddens ἀρξέσθαι. quum de-
buisse, ut παρὶς τοῖς pro παρὶς in sua interpretatione acceperat, ita &
ἀρξέσθαι pro ἀρξέσθαι accipere. Sed possunt hi comparativi & perinde
accipi ac si diceretur, ἢ πῶν ὁ ἡμιος & ἢ πῶν ἡμιος. Talem autem compa-
ratorum abulum & alibi observavi.

Ἀντώνιος ἀνίστασθαι δὴλ. ὡς. Apud Plutarchum habes quod contra-
rium est. nam quum hic scriptum sit, ἐφ' οἷς ὁ Ἀντώνιος ἀνίστασθαι δὴλ. ὡς,
apud eum legitur, ἐφ' οἷς ἀνίστασθαι ἀδελφῶς ὁ Ἀντώνιος. Sed Plu-
tarchica scripturae libentius subscripserim: nisi forte quis putat Antonium
hoc dissimulare non potuisse.

Ἀπὸ τῆς ἐν τῇ Γρακίᾳ (ἐν χειρὶ τοῦ Καίσαρος τὰ οὐκεία) ἐς τὴν Ἑλλάδα.]
Desunt Plutarcho hæ voces, ἐς τὴν Ἑλλάδα. Sed vicissim Appiano desunt
istæ, ante χειμαζόντι (nisi eum consulto illas omisisse credimus) τὴν δὲ
Οὐρανίου ἀρχὴν τῶν Οὐρανίου ἐργατηγῶν, δουρατὶς γεγονότων αὐτοῖς. id est,
Oslavian autem in Graciam usque secum duxit, quum ipsi filiola nata esset. Cre-
dibile est autem, Appianum, hæc prætermittentem, ideo addidisse illa,
ἐς τὴν Ἑλλάδα, alioqui supervacanea videri possint, quum sequatur hæc,
ἀρχὴ τῆς Ἑλλάδος. Et mox pro χειμαζόντι, apud Plutarchum διαχειμαζόν-
τι, legitur.

Καὶ Φαραάτην, ἡγεμονικώτατον τῶν Οὐρανίου βασιλείας ἐργατηγῶν.] Non
Phraatem sed Pharnapatem vocat Plutarchus hunc præstantissimum è regis
Orodis ducibus. Nisi quis ἡγεμονικώτατον malit reddere, imperandi perit-
simum. Ceterum in sequentibus regem Parthorum, quem Appianus Phraa-
tem itidem vocat, à Plutarcho Phraortem appellari videmus.

Καὶ ἐν γυμνασιαρχίᾳ Αἰθηνῶν.] Sequuntur & hic nonnulla apud Plut. quæ
Appianum dedita opera omisisse credibile est.

Ὅτι τὸ ἱερὸς ἐλαίος ἐσφουρον ἐλαίον.] Non τὸ ἱερὸς ἐλαίος sed tantum τὸ
ἐλαίος habent Plut. editiones typographicæ: at in quodam veteri libro eam
quam & hic Appianus exhibet scripturam inveni. Constat tamen & κατ'
ἐξοχὴν dictam fuisse ἐλαίον, sine ulla adjectione.

Ὅτι τὸ κλεψύδρας ὕδατος ἐμπλήσας ἀρξέσθαι.] Xylander in Plutarchi An-
tonium

ἀγέον ἐκείνην. ἐν τούτῳ ὁ Πάχο-
 ρος, τὸ βασιλείᾳ περὶ, με-
 λω στρατῷ Παρθῶν αὐτοῦ ἐπὶ Συ-
 ρίαν ἐλάνοντα, συνεστάν ΟΥ-
 εντιδίου ἐν τῇ Κυρεστικῇ τρέπεται,
 καὶ ἀφ' ὧν περὶ πικροπλάγας, ἐν πε-
 ρὶ τοῦ Πακοῦ ποταμοῦ. τὸ τοῦ ἐρ-
 γου ἐν τοῖς αὐτοῖς ἡμέραις ἡνέμενον,
 Ρωμαίοις τὸ καὶ Κράσῳ αὐτο-
 χροῦντων ἐκπολεῖν πονεῖν παρέχε-
 τε, καὶ Παρθῶν αὐτοῦ ἦσαν Μηδείας ὁ
 Μεσσηνιαίᾳ σαρκεῖ, τολοῖ μὴ-
 χῶς ἐφείξῃ καὶ κρατῶν ἡττημένους.
 ΟΥεντιδίου μὲν οὐκ Πάρθους ἀπο-
 στήναι διώκειν ἀπέγνω, φθόρον Ἀν-
 τίωνος δέσποτος. τὰς δὲ ἀφ' ὧν ἐ-
 πὶ τὸν κατεστρέφετο, καὶ τὸν Κομμα-
 γην Ἀντοχὸν ἐν πόλει Σαμοσά-
 τοις ἐπολιόρκει. δεομένης δὲ χιλία
 τετρακτὰ δυνάμει, καὶ ποιεῖν Ἀντι-
 νίῳ τὸ ἀποστρέφειν, ἐκέλευσε
 πέμπειν πρὸς Ἀντίον. ἥδη γὰρ ἔ-
 σθῃς ὡς, καὶ τὸν ΟΥεντιδίον οὐκ εἶ-
 παρὲν πρὸς Ἀντοχόν, βεβλήμενος
 ἐν γὰρ τούτῳ τὸ ἔργον ἐπὶ τὸν αὐτόν
 ἡνέμεν, καὶ μὴ πάντως ἀφ' ΟΥεν-
 τιδίου κατεστρέφετο. τὸ δὲ πολιορκίας
 μετὰ λαμβάνουσης, ὁ τὸ ἐνδόν, ὡς
 ἀπέγνωσαν πρὸς ἀνελύσεως, πρὸς
 ἐκκλινῶν τετραποδίων, πρὸς τὴν ἑ-
 δν, ἐν αἰχμῇ δὲ καὶ μετὰ τὴν
 ἡνέμεν, ἀραπῆται ἐπὶ τριμυ-
 σίοις ἀπέναντι τετραποδίοις πρὸς Ἀν-
 τιοχόν. ὁ μικρὸν τὸ ἐν Συρίᾳ κα-
 τὰ τὴν ἀνελύσεως, ἐς Ἀδύνας ἐπεινήλας, καὶ τὸ ΟΥεντιδίον οὐκ ἐπέπε-
 πτος

tavit vasculum. Interea Pacorum
 regis filium, cum magnis Partho- Parthi de-
 rum copiis irruentem rursus in nuo fun-
 Syriam, Ventidius fudit in agro duntur.
 Cyrestico, ubi strages ingens est
 edita, & inter primos Pacorus
 cecidit. Hæc victoria una è clarif- Pacori in-
 simis cladis sub Crasso accepta teritus.
 fuit ultio, & Parthos rursus Ultio cla-
 repessit intra Mediam & Mesopo- dis sub
 tamiam, tribus deinceps victos Crasso ac-
 præliis: quos Ventidius amplius ceptæ.
 persequi noluit, invidiam Anto- 157
 nii veritus. Ceterum civitates Ventidius
 quæ desciverant recipiebat, invidiam
 Antiochum Commagenum op- Antonii
 pugnat, inclusum Samosatis metuit.
 quem pollicentem mille talenta, Antiochus
 & facturum se imperata Anto- Commag-
 nii, iussit ad ipsum legatos mitte- nus Sa-
 re (jam enim non longè aberat) molatis
 ut ab ipso pacem acciperet, oppugna-
 quandoquidem hanc saltem illi tus.
 deberi volebat, ne viderentur om-
 nia per unum Ventidium fieri. Obfessi ex
 Sed quum diu duraret oppugna- despera-
 tio, obfessis, ex desperatione pa- tionie pa-
 cis, versis ad fortitudinem, cis ad for-
 Antonius, trecentis talentis conten- titudinem
 tus, pacem dedit Antiocho, & versi.
 constitutus aliquantum rebus Sy-
 riæ, Athenas rediit: honorato-
 que ut merebatur Ventidio, ad
 triumphum eum remisit. Hic
 τὸ ΟΥεντιδίον οὐκ ἐπέπε-
 πτος

conium ex Aristophanis Scholiaste observavit, Clepsydram fontem fuisse in

arce Attica, sic dictum, quod clepsydra in morem modo amitteret aquas,

modo reciperet. Atque impletum dicit flantibus etefiis; iis vero cessanti-

bus vacuum fuisse

ἥδη γὰρ ἐλθὼς ὡς, καὶ] Plut. ἐλθὼς ὡς ἐπὶ τὸν καὶ τὸ ΟΥεντιδίον οὐκ ἐπέπε-

Μονασὴ δὲ ξιὰν καταπέμψαντο, ἀσμερὸν αὐτὸν ἐπέσπευον Ἀντώνιον, ἐξαπατῶν μὲν ἰσχυρῶς, τὸ Φαρατίου, ὡς ἐφύων ἰσχυρῶς, ἀξίων ἢ τὰς αἰλούτας ἐπὶ Κροσσῷ σημεῖας καὶ τὸ ἀνδρῶν δόλοισιν τὰς παλαιότητας, αὐτὸς δὲ Κλεοπάτρῃν εἰς Αἰγύπτου δόλοισιν, ἐχάρη δὲ Ἀρσάκης καὶ Ἀρμήνιος ὅπου συνελθόντες αὐτὰς τὸ διωκόμενος ἔτι συμμάχων βασιλῶν, (πέμπουσι δὲ ἦσαν οὗτοι· μέγιστος ὁ τὸ Ἀρμένιον, Ἀρταξέρξης, ἐξακισχιλίους ἰπποῖς καὶ πεζὺς ἑπτακισχιλίους πεζέων) ἐξέπεσε τὸ στρατόν. ἦσαν δὲ Ρωμαῖων μὲν αὐτῶν ἐξακισχιλίοι πεζοί, καὶ τὸ Ρωμαῖος συντεταγμένοι ἰππικὸν, Ἰσθίων καὶ Κελτῶν, μυριοί. τὸ ἄλλων ἐθνῶν ἐγένοντο πρὸς μυριάδας, συνῖππεύον δὲ μὲν καὶ φίλοις. τοσούτων μόντοι περὶ σκεδὸν καὶ διωκόμεν, ἦ καὶ τὰς περὶ Βακτρῶν Ἰνδῶν ἐφόβηται, καὶ πᾶσιν ἐπὶ ὁδοῖς τὴν Ἀσίαν, ἀνέστησαν αὐτὰς Ἀρσάκης Κλεοπάτρῃν χρίσαντα λείψον. ἀσπύοντα γὰρ ἐκείνη Ἀρταξέρξῃ, τὸ πολέμῳ ἐξενεγκέν ποδὲς καὶ ποδὲς, καὶ πᾶσι χρίσαντα τε-

de accepta revocato, libenter eum remisit Antonius, ut spe pacis Phraatem deciperet. Ipse vero cupiens capta de Crasso signa recipere, & captivos superstites, remissa in Aegyptum Cleopatra, per Arabiam profectus est in Armeniam, quod & suas copias & auxilia regum convenire iussit. erant autem multi amici & focii, sed precipuus Artabazes, rex Armeniae, equitum sex, peditum vero septem praebens millia. Ibi quum recenserent milites, comperta sunt peditum Romanorum & sociorum Latini nominis sexaginta millia, & ordinarius equitatus Hispanorum Galorumque, decem millia, ex aliis vero gentibus auxiliarium triginta millia, connumeratis equitibus & levis armaturae milite. Hunc tantum apparatus, virisque quibus Bactros etiam & his remotiores Indos terruit, unam Cleopatram ferunt reddidisse inutilem: ejus enim desiderio bellum aperuisse non expectato oppor-

Vires Antonii una Cleopatra reddidit inutiles.

scribendum est. Ita enim hanc Syriacam urbem & Strabo lib. xvi. & Plin. l. v. & xxxiii. nominant, quorum etiam ille eandem quoque Edessam vocatam, ibidemque Atargatin Syriam Deam, quae & Decreto dicitur, coli tradit.

τὸ ἂν Περσῶν βασιλεὺς τῷ Μονασῇ ξιὰν καταπέμψαντο. ξιὰν καταπέμψαν est missis nuntiis fidem amicitiae ac gratiae dare. Sic apud Plutarchum in vita Alexandri Darius moriens Polytrato: Ἀλέξανδρον ταῦτῳ τῷ ξιὰν δίδωμι διὰ σοῦ. & nos. lib. 2. ἐμὸν ξιὰν ἐφερὲ παρὰ τῷ βασιλεὺς τῷ Πομπηίῳ. Tale etiam est λαμβάνει ξιὰν, venia donari apud Plutarch. in Caesare de L. Domitio: ἀπὸ τῆς ποδὲς Καίσαρος, καὶ λαβὼν ξιὰν, αὐτὸς διεξέπεσε ποδὲς Πομπηίῳ.

Ἀσπύοντα γὰρ ἐκείνη διαχμάσαι. Vel ἐκείνη συνδιαχμάσαι, vel συν ἐκείνη διαχμάσαι, scribendum videtur. Paulo post autem, ubi habes hic διαχμάσαι, apud Plutarchum legitur περὶ διαχμάσαι.

τὸ πολέμῳ ἐξενεγκέν ποδὲς καὶ ποδὲς. Habet περὶ διαχμάσαι Plut. eodem sensu.

Α' κ' α'

Antonii
imprudencia.

Atropatena regio.

opportuno tempore, omniaque inconsultius egisse, mentis non satis compotem, & illecebris illius foeminae captum in tantum, ut non tam de victoria cogitaret, quam de reditu celeri. Primum enim quum debuisset in hybernis Armeniae quiete reficere suum exercitum, attritum octo millium stadiorem itinere, & priusquam Parthi è suis hybernis moverent, incunte vere Mediam invadere, moras non tulit, sed ita duxit exercitum ut à sinistra haberet Armeniam: moxque ut Atropatenam attigit, regionem eam populatus est. Deinde quum machinae uribus expugnandis paratae sequerentur exercitum, trecentis plaustris impositae, & in his aries octoginta pedum longitudine, quarum nulla semel corrupta reparari poterat, propter materiarum inopiam in eis regionibus, nullam arborem proceram aut duram ferentibus, properans reliquit impedimenta huiusmodi, adhibito ad custodiam plaustrorum praefecto quodam cum certa manu militum:

ipse

Ἀλλὰ ἐπὶ φαρμακίων πυνὴν ἢ ρητείας] Alicubi apud hunc ipsum scriptorem φάρμακι & ρητείαν, seu ρητείας, quaedam exempli. non disjungunt, interjecta hac particula ἢ, sed conjungunt per voculam καί.

Ὀκτακιχλίαν σταδίων, ὁποτετευμένον πορείαν] In typog. Plut. editio. nibus ὁποτετευμένον legi scio, sed in quibusdam vet. libris ὁποτετευμένον, ut hic. Estque hoc illo frequentius.

Περὶν ἦκεν ἐν τῇ χαμαδίαν] Non περὶν ἦκεν sed περὶν ἢ κινεῖν scriptum est apud eundem, minus usitato loquendi genere.

Καὶ σεραπὰν ἡγεμόνα τῶν ἀμαξίων] Non σεραπὰν sed Τατιανὸν habet idem: Xylander tamen non Tatianum, sed Statianum, in sua interpretatione appellat. quod nomen & apud Dionem existat. Non dubium est autem quin scriptum hic fuerit Στρατιανὸν, non σεραπὰν: (ut in loco qui est initio pag. seq. Parisina editio habet Στρατιανὸν: sed aliquis in σεραπὰν mutaverit.

αὐτὸς

Φραάτα, μεγάλην πόλιν, ἐν ᾗ ἔ-
τι καὶ νῦν γυναικες ὅσων τ' Ἐ-
δίας βασιλείας, ἐπολιορκεῖ. τὸ δὲ
χρεῖαι εὐθὺς ἐς αὐτὴν ἡμεῖς τὰς μη-
χανὰς ἀπολιπὼν, ἐξελανχούσης, ὁ-
μοῖοι χωρὶν, ἔχε τὸ πρὸς τὴν πόλιν
χῶμα, γρολὴ καὶ πολυπόως ἀνιστά-
μενον. ἐν τούτῳ ἡ κρατερὰν στρα-
τιὰ μέγαλιν Φραάτης, τὴν ἀπο-
ληψὴν αἰς ἡκούσε τ' μηχανηφόρων
ἀνιστῶν, ἐπέμψεν τ' ἰππέων πολ-
λὰς ἐπ' αὐτὰς ὑφ' ὧν ἀπεληφθῆς
ὁ Τατιανὸς, δόποθ' ἦκουσε μὲν αὐτὸς,
δόποθ' ἦκουσε ἡ μύρια τ' μετ' αὐ-
τῶ. τὰς δὲ μηχανὰς ἐλόντες οἱ βαρ-
βαροὶ, διέφθερον παμπόλους, ἐν
οἷς ἔ Πολέμων ἡνὸς βασιλεὺς. τῶ-
το πάντας, αἰς οἶκός, ἤγαγε τὸς
ἀδελφῶν, ἀνελπίστως ἐν δόλῳ
πολησάμενος. οἱ δὲ Ἀρμένιοι Ἀρτα-
βάζης, δαγίαντες τὰ Φραάτων, ὡ-
ρετο τὴν αὐτῶν στρατὸν ἀναλαβεῖν,
καί περ ἀπώλετον τ' πολέμου γε-
νόμενον. ἐπιφανέντων δὲ λαμπροῦς
τοῖς πολιορκούσι τ' Παρθῶν, καὶ
Parthi obsessis succurrissent egregiè, multaque contumeliose mi-
naren-

ipse verò Phraata, magnam ur-
bem, in qua uxor regis Medorum
erat cum liberis, obsedit: ubi sta-
tim animadverso errato quod in
relinquendis machinis admiscer-
at, aggeribus urbem oppugnare
est adortus, magno labore isque
tardè surgentibus. Interea Phraa-
tes cum numeroso exercitu pro-
fectus est obviam: qui ut audivit
relicta esse plaustra cum machi-
nis, magnum equitatum eò mi-
sit: à quo Tatianus praefectus op-
pressus est cum decem millibus
militum, quibus machinis in po-
testatem suam redactis, barbari
multos interfecerunt, & in his
Polemonem regem. Id non im-
meritò Antonianos omnes of-
fendit, in limine belli accepto
tanto incommodo: Artabazes
autem Armenius, desperans de
Romanis, cum exercitu suo dis-
cessit, quamvis ipse praecipua bel-
li causa fuisset. Ceterum, quum

Phraata
urbs, obsi-
detur.

159

Tatianus
praefectus.

Machinae
Antonii in
hostium po-
testatem ve-
niunt.

Polemonis
regis inter-
ritus.

Artabazes
Antonium
deserit.

αὐτὸς δὲ Φραάτα, μεγάλην πόλιν] Apud eundem legitur Φραάτου μεγ-
άλιν πόλιν: sed interpretes hic lectionem nostram huic praeulerunt.

Τὸ δὲ χρεῖαι εὐθὺς ἐς αὐτὴν ἡμεῖς τὰς μηχανὰς, ut
apud eundem scriptum est.

Τὴν ἀπολιπὼν αἰς ἡκούσε τ' μηχανηφόρων ἀνιστῶν.] Scribe ἀπολεσάν.
Est autem usitator verborum ordo qui apud Plut. habetur, Φραάτης, αἰς
ἡκούσε τὴν ἀπολεσάν τ' μηχαν.

Τ' οὖν ἀπεληφθῆς ὁ Τατιανός] Pro Στρατιανός reposuimus hoc Τατι-
ανός, ex Plut. quum tamen Stadianus ab aliis vera esse scriptura exillimitur:
ut dictum modo fuit.

Τὰς δὲ μηχανὰς ἐλόντες οἱ βαρβαροὶ, διέφθερον παμπόλους, ἐν οἷς καὶ
Πολέμων ἡνὸς βασιλεὺς] Apud Dionem lib. 49 videmus Polemonem hunc
non occisum, sed captum tantum fuisse. Quare legendum hoc loco, atque
ex Plutarcho supplendum est, τὰς δὲ μηχανὰς ἐλόντες οἱ βαρβαροὶ διέφθε-
ρον. εἰλον δὲ παμπόλους, ἐν οἷς καὶ Πολέμων ἡνὸς βασιλεὺς: adeo ut illud
διέφθερον de machinis, non de Polemone intelligendum sit.

narentur, nolens Antonius, quiescente, de animositate suorum quicquam deterere, assumptis decem legionibus, & tribus prætorii cohortibus, omnique equitatu, frumentatum profectus est, ratus fore ut hostis se invadat, atque ita detur confligendi occasio: progressusque iter diei, ut vidit Parthos sibi circumfundi, conantes reditum intercludere, iussit canere signa, dissolutis tentoriis, quasi non pugna se parans sed itineri. Atque ita ducebat præter barbarorum lunatam aciem, iussit equitibus, quamprimum eò perveniret agmen ut legiones possent hostem aggredi, in adversos procurrere: Parthi verò mirabantur optime instructam Romanorum aciem, spectando militem prætereuntem servatis ordinibus, & tacite pila quatientem. Postquam autem signo dato & clamore sublato irruerunt equites, restiterunt illi nonnihil, quamvis mox ita insinuarunt se Romani ut usum sa-

κρημνῶν ἀπὸ λαῶς πρὸς ὕβριν, οὐ βελομένο. Ἀντωνίου ἡ συγχρόνως τῶν στρατῶν τὸ δύσθυμον καὶ καταιπνημένον ἐμμένειν ἐς αὐτοῦ ἐλθόν, δεικνύμεναι λαῶν, καὶ πρὸς στρατηγίδος ἀσείρους ὁπλίταις, τὰς δὲ ἰππεὺς ἅπαντας, ἐξῆλθε πρὸς σιτολαγίαν ἡγεμόνους, ὅπως ἀν' ἐπιστάτων μέλιστα τῶν πολεμίων, ἐκ περὶ τούτων μέγιστον κέρδιον ἔμελλεν εἶναι. ὅταν οὖν ἡμέρας, ὡς εἶπεν τὰς Πάρθους κύκλῳ περιχευόμενος, καὶ πρὸς παύσας κρημνίζοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ζήτησιν, ἐξείδκε μὲν τὸ τῶν μέγιστον σάμβολον ἐν τῷ στρατοπέδῳ, κατέλειπεν δὲ τὰς σκηνάς ὡς ἐκ μεταστάσεων, ἀλλὰ ἀπέβη, παρεμβέβη δὲ βαρβαρῶν τῶν τῶν ἐπὶ μὲν ὁδῇ, κελύουσας, ὅταν οἱ ἀσπῆτοι τοῖς ὁπλίταις ἐν ἀφύκτῳ δυνάσῃ, τὰς ἰππεὺς ἐναντίους ἐσέλαινε. τοῖς δὲ Πάρθοις παρεκκεκρημνίσας ὁλοῦν κρείττων ἐφάνητο ἢ τῶν τῶν Πάρθων καὶ κατεδύντο παρεχόμενος ἐν ἀφύκτῳ ἰσοῖς ἀπορροῦσας, καὶ σιωπῇ τοὺς ὕβρις κρημνίζοντας. ὡς δὲ τὸ σημείον ἦεν, καὶ πρὸς φέρωντο καὶ κρημνίζας, ἐπιστρέφοντες οἱ ἰππεὺς,

Οὕτως ἀν' ἐπιστάτων μέλιστα τῶν πολεμίων] Magis placet ἐπισταδύντων, quod apud eundem legitur.

Περὶ οὖν δὲ μόνον ὁδὸν ἡμέρας] Malo μᾶλλον ὁδὸν ἡμέρας, ut apud eundem: manente alioqui eodem sensu

καὶ πρὸς παύσας κρημνίζοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ζήτησιν] Scribe καὶ πρὸς περὶ καὶ ὁδὸν αὐτοῦ ζήτησιν. Ita enim apud Plut. legitur: quum altera nullo ferri modo possit. In Cruserii interpretatione hæc verba ex via, quæ respondent illis καὶ ὁδὸν, malè juncta sunt sequentibus, quum præcedentibus jungi debeant: hoc modo, ut Parthos vidit undique circumfusus, & irrumpere in ipsum cupientes ex via. At Gelen. in sua interpretatione non aliquam aliis exemplaris lectionem sed quandam suam conjecturam sequutus, vertit, conantes adiutum intercludere.

ὅταν οἱ ἀσπῆτοι τοῖς ὁπλίταις ἐν ἀφύκτῳ δυνάσῃ] Hic quoque necesse est lectionem nostram ea quæ apud Plut. exstat commutare. habet enim, ἐν ἐφύκτῳ δυνάσῃ.

πῆς, τὰς μὲρ ἡμύνοντο δεξιόχρῳι,
καὶ περ ἐν τούτοις οὐκ ὄλεσε τοῦ
νομοῦ. ὅς τ' ὁπλιτῶν συναπτόντων
ἀμφοτέρωθεν ὁ βοῇ καὶ περὶ γὰρ ὅσων
εἰδ' ἵπποι τοῖς Πάρθοις ἐξίσταντο
παροικούντες, καὶ αὐτοὶ πρὸς ἐς χεί-
ρας ἐλθεῖν ἐφύλον. ὁ δ' Ἀντώνιος
ἐνέκειτο τῇ διαίτῃ, καὶ μεγάλως ἐ-
χεν ἐλπίδας ὡς ὅτι πολέμους τὸ συμ-
παν ἢ τὸ πλεῖστον ἐκείνῃ τῇ μάχῃ
ἀλεπεπεραγμένους. ἐπεὶ δ' ἐξ ὁρί-
στος ὁμοιομένης, τοῖς μὲν περὶ οἱ ἐπὶ
πεντήκοντα σταδίοις, τοῖς δ' ἵππευ-
σιν ἐπὶ τριῶν τεσσάρων, τὰς πεντα-
κτὰς τῆς πολέμου καὶ τὰς ἡλικό-
τας ἐποικοποιοῦντες, ὄλοντο ἀντι-
λήτους μὲν τελευτήσαντες, νεκρὸς δ' ἐ-
κινδύνισαντο μόνως, ληστέρι καὶ δυ-
θυμῖα πᾶσι παρέστη, δεινὸν λογι-
ζομένοις ἐκινῶντες μὲν, ἔτι δ' ὀλί-
γους κτείνουσιν, ἡττάμενοι δ' ἐ-
σπῶντο τισὶν τοσούτων ὅσους ἀπὸ τοῦ πε-
ρι τῶν ἀντιλήτων. τῆς δ' ὑπερβολῆς
ἐκδοκασμένοι τὴν ἐπὶ Φραγίας καὶ ἔ-
σχατο πέδον ἀπεβῆσαν. ἐντυχόντες δ' ἐ-
κτὴν τὴν ὁδὸν, ἀπεβῆσαν μὲν, ὀλίγοις
τῆς πολέμου, ἐπὶ τὰ πλείους, τέλος
δ' αὖτε, ὡς περ ἀπὸ τῆς τοῖς ἐ-
κείνοις, ἀπεβῆσαν μὲν καὶ ἀπὸ τοῦ πε-
ρι τῶν ἀντιλήτων, μετὰ τὴν καὶ πο-
λυπύκνους ἀπεβῆσαν ἐς τὸ ἐσχατό-
πεδον. τῶν δ' ἐκ τῆς Μήδων ἐκδοκασμένων πρὸς
ποιησάμενοι ἐπὶ τὸ χῶμα, καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ
ὁ Ἀντώνιος, ἐκρήσαντο τῇ λεγομένην δεξιότητι

gittarum eis ademerint: tum de-
mum succurrentibus etiam le-
gionariis cum clamore ac scuto-
rum strepitu, & equi Parthorum
sunt perterriti, & ipsi priusquam
ad manus venirent, terga verte-
runt. Antonius, debellaturum se
sperans, aut certe maximam bel-
li partem confecturum eo præ-
lio, vehementer imminere fugi-
entibus. ubi verò pedites per
stadia quinquaginta, equites per
triplum ejus spatii persecuti sunt,
consideratis caesis & captivis ho-
stibus, invenerunt captos trigin-
ta, caesos tantum octoginta: mox-
que conciderunt eis animi, repu-
tantibus tam paucos occisos à
victoribus, in clade autem tam
multum hominum perire, quan-
tum circa machinas amissum est.
Insequenti die instructi ad Phraa-
tis castra processerunt: quum-
que in via primum paucos, de-
inde plures, mox cunctos repe-
rissent, quasi essent invicti se la-
cessentes, & assultantes undique;
non sine labore ac molestia ca-
stra sua repetierunt. Et quum
Medi, vallum aggressi, terruissent
propugnatores, indignatus Anto-
nius decumavit eos qui locum

Parthi ter-
ga ver-
tunt.

160

Antonius
milites qui
locum de-
severant,
decumavit.

dece-

Τῶν δ' ὁπλιτῶν συναπτόντων] Scribe συναπτόντων, ex eodem.
Τῆς δ' ὑπερβολῆς ἐκδοκασμένοι] Apud Plut. legitur, τῆς δ' ὑπερβολῆς συ-
κεδνασμένοι. Est autem magis proprium συκεδνασμένοι pro eo quod à
Latinis dicitur vasis collectis: vel, convasatis rebus. Eandem vocem habe-
mus & pag. sequente.

Ὁρμηδὺς ὁ Ἀντώνιος, ἐκρήσαντο τῇ λεγομένην δεξιότητι] Apud Plut. legitur, ὁρμηδὺς ὁ
Ἀντώνιος. In eos qui locum ac stationem deseruerant, decimatione usus
est Antonius, veteri Romanorum instituto, quo decimus quisque si plures

deseruerant: divisos enim in decurias fortitus est, ita ut decimum quemque afficeret supplicio: reliquos pro frumento pavit hordeo.

Erátque bellum permolestum parti utrique, & graviora metuebantur: nam neque Antonius sine vulneribus & cadibus suorum frumentari jam poterat: & Phraates gnarus Parthos quidvis potius laturos quam in castris & in alieno solo hyemem, verebatur, ne, si Romani perdurarent in armis, destitueretur a suis, aëre mutato propter autumnale æquinoctium, itaque dolo tali usus est. Parthorum ut quisque notissimus erat, ita mitius occurrebat Romanis frumentantibus, permittendo illos nonnulla impune fumere, laudandoque virtutem ut fortissimorum bello hominum, & quos rex suus miraretur meritis. Inde adequitantes propius ac lentius, male loqueban-

Phraates
commentum.

σαντας. διελθὼν γὰρ εἰς δεκάδας τὸ πλῆθος, ἀφ' ἐκείτης ἑνὸς τ' λαχόντος κληρῷ διέφθερε, τοῖς δ' ἄλλοις ὄντι πύρων ἐκείλῳ τε κελῶς μετέσθην.

Χαλεπὸς δ' ἀρροτόριος ὡς ὁ πύλεμος, & τὸ μέλλον αὐτῇ φέρων, Ἀντωνίου μὲν πεσόντων λιμὸν (ἐκείνῳ γὰρ ὡς ἀνδρὶ τρυφυῶντων καὶ νεκρῶν πολλῶν ἐπισιτίζεσθαι) φρουρῆς δ', τὰς Πάρθους ἐπιστάμενον πάντῃ μύθῳ ἡ χημῶν. ἔξω περὶ ταχυπορεῖν καὶ θυροφυλῆν διὰ μέρους, ἐφοοῖτο μὴ, τῷ Ῥωμαίων ἐγκρατερωτάων & παρρηδρόντων, ἀπολίπῃσιν αὐτοὺς, καὶ τὰ ἀέρῳ συνιστάμενα, καὶ φθινοπωρινῶν ἰσημεριῶν. δῶλον οὐκ ἐπιτιθεσὶ τοῖσι· δὲ τῶν Πάρθων οἱ γνωστοτάτοις περὶ τὰς σιτολογίας καὶ τὰς ἄλλας ἀπαντήσας μελαγχότεσι τοῖς Ῥωμαίοις περὶ σφίγγου, λαμβάνειν τε παρῆντες αὐτοῖς ἐνικ, & τῶν δόρτων ἐπαγνοῦντες ὡς πολέμικα τῶν ἀνδρῶν, καὶ θυροφυλόμενα ὑπὸ τῷ σφίγγου βασιλείας διγίως. εἰς τὰς ἀπὸ αὐτῶν ἀπέρχου παρρηδρόντων,

τες,

peccassent, forte ad mortis supplicium legebatur. Vide pag. 164. εἴτε βούλοιστο δεκτικῆν, εἴτε ἄλλα τρόπον καλῶς. Interdum tamen etiam vicestimatio, imo & centesimatio adhibita. Porro quod statim sequitur reliquos pro frumento hordeo pastos, id ignominiae causa factum, qua boni honestique animi non minus coercentur, quam poenis. Ignominiae autem variae erant: prima haec, qua hordeum pro frumento miliciis dabatur: ut ita indigni viderentur communi militum cibo, sed rejicerentur potius, jungerenturque cum jumentis. Altera, cum aëre ac stipendio privabatur miles, unde & aëre divinus dicebatur, eamque poenam incurrebat, qui infrequens, id est abesse atque abfuisse à signis notabatur. Tertia ignominiae nota, cum extra vallum & castra tendere juberentur, quasi indigni, qui inter vere milites agerent, projecti & obiecti hosti. Quarto, disincti & turpi habitu, tanquam parum viri prostituebantur. Quinto, mutabant militiam, atque ab honestiore genere in humiliori transcribebantur, denique interdum stantes cibum potumque, etiam in cena, fumere jubebantur: Ceterum de ignominia κελῶσθαι optime consulendus Polybius lib. vi.

Καὶ θυροφυλόμενοι. Scribe θυροφυλόμενοι.

Τ

τες, ἰλοιδόρουν τὸν Ἀντώνιον, ὅπ
 βουλομένη τῷ Φραάτῃ Διχαζαγή
 ναι, καὶ φείσασθαι τῶν ἀνδρῶν ὅ
 τισίτων, ἀφορμὴν δὲ δίδωσιν, ἀλ
 λά τὲς χαλεπὺς καὶ μεγάλους κα
 θήται πολέμους ἀνδρῶν, λιμὸν
 καὶ χημῶνα· δι' ὧν ἔργον ἐστὶ καὶ αἰσ
 χροῦν. πολλοὶ δὲ ἔσονται αἰσχύνη
 καὶ ἀντιόχοιο ἀναφέροντων, μελαστόμῳ
 ὑπὸ τῷ ἰλπίδῳ, ὅμως δὲ αἰσχροῦ
 ἐπεκρηκνέσονται αἰσχύνη τῷ Παρθῶν,
 πρὶν πυθιδέσθαι τῷ φιλοφροσύνῳ
 ὁκνῶν βαρύνειν, εἰ δὲ βασιλῆως
 ἔσται φροσύνῳ Διχαζαγῆντο φαι
 σκοντῶν καὶ παραγελούτων μὴ
 δίδιναι, μηδὲ ἀπιστεῖν, ἐπιμύσει
 νὰ τῷ ἑταίρῳ πάλιν, τὰς σημείας
 ἀξίων ἀπολαθεῖν, καὶ τὲς ἀρχιμα
 λώτους, ὡς δὲ περὶ τῶν ἀρχαίων
 τὸ σωθῆναι καὶ Διχαζαγῆν νομοθετῇ.
 Ἐπὶ δὲ Παρθῶν πάντα μὲν εἶναι, ἀπὸ
 πρὸς εὐδὸς ἐρῶν καὶ ἀσφαλῆς ἐπὶ
 φήσαντο, ἀλίγας ἡμέρας συ
 σκευασάμενοι ἀνεξέρχονται. ὧν δὲ
 καὶ δὴμα πηλὸς ἐντυχῆν, καὶ στρα
 τὸν ἀρχὴν Διχαζαγῆν λόγον περὶ ὀντασύν
 τῶν τότε πεφυκῶς, ἐξέλιπον αὐτοὺς
 ἀρχῇ καὶ κατηφεία τὸ παραστῆ
 ναι τὸ πλῆθος, Δεμέτριον δὲ
 Ἀντιόχου ἐκίλευσε τῷ πρῶ
 τῳ. καὶ πρὸς μὲν ἀνακτεται, ὡς
 ὑποφροσύνῳ τὸ δὲ πλείους ἐπι
 κλάσθαι, καὶ συνεφρόνησε τῷ αὐ
 τῷ διὸ καὶ μετὰ αὐτοῖς δὴ καὶ τῶ
 νου δεῖσθαι καὶ πείθεσθαι τῷ στρατηγῷ.
 commodarunt se ad ejus sententiam.

tur de Antonio, qui recusaret pacem cum rege facere, & tot tam egregiis viris parcere, nullam prabens occasionem, sed cunctando, graves hostes opperiens, famem & hyemem: idque in locis per quæ difficile sit iter futurum etiam si à Parthis deducerentur. Quæ quum sæpenumero ad Antonium referrentur, jam flexibilior factus, non prius tamen caduceatorem misit ad Parthum, quàm percontatus illos blandiloquos barbaros, num ex sui regis sententia collocuti sint cum Romanis militibus: his verò id asseverantibus & hortantibus nequid timeat, nevé diffidat, misit quendam amicum, qui signa captivòsque reposceret, ne videretur contentus fuga & salute. Responsum est, faceret ista missa: pacem verò & securitatem habiturum si discedat continuò. Itaque intra paucos dies collectis vasis abiit: & quamvis esset in concionibus tum civilibus tum militaribus sacundissimus, tunc tamen præ pudore mœstusque in concionem non prodiit, submissò vice sua Domitio Ænobarbo, qui milites horreretur bono esse animo: quod quidam indignè tulerunt, contemni se putantes: ceterum major pars intellexerunt causam, & eo facilius accommodarunt se ad ejus sententiam. Quùmque redeundum esset

161

Amicus
 Antonii ad
 Phraatem
 legatus
 missus.

Pax Anto
 nio data.

Præ pудо
 re & mœ
 stitia non
 audeo in
 concio
 nem pro
 dire Anto
 nius.
 Domitius
 Ænobar
 bus.

Τὴ δὲ Παρθῶν πάντα μὲν εἶναι] Post εἶναι adde participium καλῶντο, καὶ στρατὸν ἀρχὴν δια λόγου] Apud Plat. in edit. Ald. λόγον, ambiguo ex ore an pro λόγων, an pro λόγου, ut hic legitur.

Διὸ καὶ μετὰ αὐτοῖς δὴ καὶ τούτου δεῖσθαι] Locus hic ex iis est qui ostendunt,

Mardi-
optimum
consilium
Antonio
datum.

162

set per eandem viam campe-
stem & nudam arboribus, Mar-
dus quidam assuetus Parthorum
moribus, cujus fidelis opera in
pugna circa machinas Romanis
probata fuerat, suasisit Antonio ut
secundum dextros montes duce-
ret, praeve gravem armis exerci-
tum in locis planis ac patentibus
objiceret tam multis equitibus
sagittariis; id enim captasse Phraa-
tem, quum eum comitate ver-
borum ab oppugnatione abdu-
ceret: se indicaturum viam bre-
viorem, & copiosiore ad ne-
cessitates militum. Hæc Anto-
nius ad consilium retulit, dissi-
mulans se paci à Parthis datæ pa-
rum fidere: sed, laudans viæ com-
pendium, & per vicis bene cul-
tos transitum, fidem à Mardo po-
stulabat: at ille vincendum se
præbebat, donec exercitum in
Armenia sisteret: atque ita vin-
ctus ducebat pacatæ per biduum.
Tertia verò die nihil minus
quàm de Parthis cogitante Anto-
nio, & securè incedente pacis fi-
ducia, conspicatus Mardus aggre-
rem fluvii nuper dirutum, &
multum aquæ diffusum per viam
qua transeundum erat, intellexit

μείλιον. ὃ τὸ αὐτῶν ὁδὸν ἀγ-
γίστω πεινῶν & ἀδυνάτων, αἰτῆς τῶν
ῥῶν Μάρδου, πολλὰ τοῖς Πάρ-
θων ἡδέσιν ἐνωμιλικῶς, ἥδη δὲ
Ρωμαίοις πιστὸς ἐν τῇ μάχῃ περὶ
ταῖς μηχαναῖς ῥησάμενος, Ἀντωνίῳ
παραγγέλλων, ἐκέλευσε φεῦγε, ἐν
δεξιᾷ τῶν ὄρων ἐπιλαβομένων, & μὴ
σευκτὸν ὀπλίτην καὶ βαρύν ἐν ὁρ-
μοῖς γυμνοῖς καὶ ἀναπεπαισθητοῖς ὑ-
ποβάλλειν ἵππῳ τοσούτῃ & τοῦ ἐν-
μοσιν. ὃ δὲ τεχνώμενος Φραάτην
ἐνιστήσας τῇ πολιορκίᾳ αὐτὸν, ὁ-
μολογίας φιλανδρώσας. ἐπαύειν ὃ
αὐτὸς ἡγεμὼν ὁδοῦ βαρυτέρως, &
μείλιον ἐν ποταμῷ τῇ ἐπιπλήθειν ἐχέ-
σης. ταῦτα ἀκούσας Ἀντώνιος ἰ-
σοῦλάσμετο καὶ Πάρθοις μὴ οὐκ ἐβό-
λετο δοκεῖν ἀπὸ τῶν ῥῶν ἀποσπᾶν τὴν
δὲ σπουδαίαν τὴν ὁδὸν, καὶ τὸ πᾶν
κώμης οἰκουμένης ἐπὶ τῇ τῶν πο-
ταμῶν, ἐπικινῶν, πιστῇ ἢ τῇ Μάρ-
δου. ὃ δὲ ἤσκησεν παρεῖχειν αὐτὸν ἀ-
χρῆς ὅτι κατὰ τὴν τῇ σπᾶν ἐς Ἀρ-
μενίαν. καὶ δεξιῇ ἡγετο δύο ἡμέρας
καὶ ἡσυχίαν τῇ τῇ πινυτά-
πυσι τοὺς Πάρθους ἀπερηναῖον
Ἀντωνίῳ, & βαδίζοντες ἐναιερώως
ἄλλο τὸ πᾶν, ἰδὼν ὁ Μάρδου ἀπὸ
χωσιν ἐμῶλης ποταμῷ νεωσὶ δι-
στασμένῳ, & τὸ πᾶν πολὺ πᾶν
τῶν ὁδῶν ἢ πορρωτέρων, καὶ ἐκκεχυ-
μένων

stendunt, mendum & ibi latere nonnunquam ubi nulla mendi suspicio pos-
se oriri videtur. Nam quum vix ullus sit qui suspectam habere auit hanc le-
ctionem, ὥντο δὲ καὶ τοῦτου δέδειται, videmus tamen non hanc, sed eam
quæ apud Plut. habetur, veram esse, ὥντο δὲ καὶ ἀνταγδέδειται. Ubi & no-
tandum hoc verbum est. tam pulchrum quàm tarum.

Ἀντὸς τῶν γένεσι Μάρδου. J Rectè Frinshemius ad Florum lib. iv. c. 10. re-
scribendum judicavit, ἀντὸς τῶν γένεσι Μαρσῶς, atque accipi debere de capti-
vo Crassiano, qui inter Parthos confederit, cujus opera, ut & aliorum ser-
vorum in bello usi fuerint Parthi.

Καὶ δεξιῇ ἡγετο δύο ἡμέρας J Non ἡγετο sed ἡγᾶτο scribendum ex eo-
dem, qui enim viæ dux esse debet, quomodo dici potest duci?

μένον, συνῆκεν ὅπ' ἃ Παρθῶν ἔργον εἴη τὸ το, δυσκολίας ἐνεκα καὶ Ἀχταλῆος ἐμποδὼν αὐτοῖς τ' ποταμῶν πηγεμένων καὶ τ' Ἀντιάνιον ὁρᾶν ἐκείλθεν καὶ ἀπεστέλλει, ὡς τῶν πολέμιων ἐχρὺς ὄντων. ἄρτι δ' αὐτὰς κηδεύοντο ἐς ταῖς πύσπλα, καὶ δι' αὐτῶν τοῖς ἀκοντισαῖς ἐσφενδονήταις ἐπὶ τὰς πολέμιους ἐκδρόμῳ κατεσκόδαζοντο, ἐπεφάνησαν οἱ Παρδοί, καὶ ἀεὶ ἡλαυνον ὡς κυκλωστέροι· οἱ σιωπῶντες πανταχοῦν τ' ἐρατόν. ἐκδρόμῳ μὲν τῶν δ' ἡ φίλων ἐπ' αὐτὰς, πολλὰς μὲν δόντες δὲ τὴν, ὅσα ἐλάττωσας δ' αὐτὰς μολυδοῖσι καὶ τοῖς ἀκοντισαῖς πολλὰς λαβόντες, ἀνεχώρου· εἰπαίτην αὐτῶν ἀχρὺς οὐ συρρέψαντες οἱ Κελτοὶ τὰς ἱππεὺς ἐνέβαλον, καὶ διεσκέδασαν αὐτούς, ὅσῃ τῇ ἡμέρᾳς ἐκείνης ἐπιδείγμα ἡρμομένους. ἐν τούτῳ Παρθῶν ὁ Ἀντιάνιος δ' ποιεῖν ἰδεῖ, πολλοὺς ἀκοντισαῖς καὶ ἐσφενδονήταις ἔμεινον τῶν ἐργαζίων ἀδικὰ ἔως πολλὰς ἐκπέρας συμώσας, οὐ πλησίον δ' ἐρατόν ἦεν καὶ τοῖς ἱπποτάταις εἰρητο ἀπεσβάλλοντας τρέπεσθαι, πρὸς φεμίνους δὲ, μὴ πόρρω διακεῖν. ὥστε τὰς Παρδοὺς πᾶς ἐφεξῆς πείσας ἡμέρας, ὅθεν πλέον δυνάμειος ἡ παθόντες, ἀμολυτέρας ἡρώδης, καὶ τ' ἡμῶνα ποιμένους ἀσφισιν, ἀπένειμ Ἀλκονίδης. τῇ δὲ πέμπτῃ Φλαβίῳ Γάλλῳ, ἀνὴρ πολέμιος καὶ δραστήριος, ἐφ' ἡγεμονίας πικρῶν, ἥτισεν Ἀντιάνιον ἀπεσβῆδων πλείονας φίλους ἐπ' ἐργῶν, καὶ

à Parthis id factum ad remorandum agmen hac difficultate obiecta: moxque rem commonstravit Antonio, & iussit intentum esse in adventum hostium. Ille aciem instruens inter ordines spatia disponebat, per quæ jaculatores funditoresque in hostem procurrerent, quum se Parthi aperuerunt, quasi circumdaturi & perturbaturi exercitum undique: sed ubi levis armatura in eos excurrit, acceptis illatisque multis vulneribus retrocesserunt: rursumque incubuerunt, donec Galli equites conglobati fecerunt in eos impetum, adeoque desjecerunt ut illo die nihil tentarint amplius. Inde Antonius doctus quid faciendum esset, quadrato agmine iter faciebat, non tergo tantum, sed & lateribus firmatis jaculatorum funditorumque præsidio, equitibus admonitis ut hostem assultantem repellerent, repulsum verò non persequerentur longius: atque ira Parthi per quadriduum non maiore illato quam accepto incommodo segniore facti sunt, causatisque hyemem, cogitarunt de abitu. Die quinto unus è ducibus, Flavius Gallus, vir fortis & industrius, ab Antonio petit plures velites ad extremi agminis præsidium, & partem alarum equitum, quasi egregium aliquod paraturus

Flavius Gallus.

Εἰν πλησίον τ' ἐρατόν ἦεν.] Apud eundem ἐν πλεονασμῷ.

ἥτισεν Ἀντιάνιον ἀπεσβῆδων πλείονας φίλους ἐπ' ἐργῶν.] Apud Plut. non ἐπ' ἐργῶν, sed ἀπ' οὐρας. Ac quod sequitur δὲ πρὸς σύματι, cum scriptura illa

traturus facinus: quæ postquam impetravit, hostes incutiantes retundebat, non ut antea subinde ad legiones se recipiens, sed urgens & confliens audacius. Id ubi videre præfæci extremo agmini, revocabant eum ne abrumperetur à cetero exercitu: ille verò non paruit. Ajunt Titium quæstorem signa retentasse, conatum retrovertere, & objurgasse Gallum qui tot sortes viros perderet: & illo contra jurgante, jubenteque ut res suas ageret, abcessisse Titium. Ibi Gallus in adversos ruens, à tergo circumventus est, quumque undique configeretur, accessit suppetias. Tum legionum tribuni, & in his Canidius, qui plurimum apud Antonium poterat, non leviter peccasse visi sunt: quum enim debuissent totam aciem obvertere, alios post alios submittendo, & his victis rursus alios, non animadvertentes se clade ac fuga paulatim totum replevisse exercitum, nisi celeriter ipse Antonius cum armatis succurrisset ex prima acie: moxque tertia legio per medios fugientes connixa, hostem cohibuit ne persequeretur ulterius. Ceciderunt in ea pugna non pauciores tribus milli-

163
Titius
quæstor.

Canidius.

Clæus
Antonia-
norum.

ως μέγα κηρόσκηρα ποιήσαν. δὲ τὸ δὲ, ἀποστρέφοντες ἀνέκρουτε τὰς πολέμους, ὥς, ὡς ἀπεργάζοντο, ὡς ἀνὰ τὰς ὁπλῆτας, ὡς ἀναχωρῶν, ἀλλὰ ὑφ' ἑαυτῶν καὶ συμπλεκόμενοι περὶ βόλῃσιν, ἰσχυρῶς δὲ αὐτοὶ οἱ τ' ἐργάζοντο ἡγεμονίᾳς διὰ τὴν γνῶσιν, ἐκάλουν πεμπόντες: ὁ δὲ αὐτὸς ἐπιβέτο. Τίτον δὲ φασὶ τὸ ταμίαν καὶ τὸ σημαίων ἐπιλαβόμενον, σφίξεν ὅπισθεν, καὶ λοιδορεῖν τὸν Γάλλον, ὡς δολοχῶν τὰς πολλὰς καὶ ἀεικλῆς ἀνδράσιν. ἀντιλοιδόρουσιν δὲ ἐκείνου, καὶ διὰ κηλοδοκίαν τοῖς περὶ αὐτοῦ μένειν, ὁ μὲν Τίτῳ ἀπέκρουσε. τὸ δὲ Γάλλον ὁρῶντα εἰς τὰς κρητὶς σὺν λαμβάνοντα πολλοὶ ἀεικλῶντες οὐκ ὅπως βαλόμενοι δὲ πανταχόθεν, ἐκάλει πεμπὸν δυνάμει. οἱ δὲ τὰς ὁπλῆτας ἀγρίως, (ὡς ἐκ Κανιδίου καὶ, ἀνὰ παρ' Ἀντωνίου δυνάμει) ἐμικρὰ διηρόντα διέμερτον. δεοὶ γὰρ ἀδρανῶς ἐπισφύζοντο τὸν Φάλαγγα, πεμπόντες καὶ διήρως ἐπιδιοφρονῶντες, καὶ πάλιν ἡττωμένων τῶν ἐτέρων διὰ σέβοντες, ἐλαβον διήρως δὲ ἡτῆς ἐφυγῆς ὅλον ἀνταλητάντες τὸ σπῆτόπεδον: εἰ μὴ ταχὺ μὲν αὐτοῖς Ἀντωνίου μὲν τὸ ὅπλον ἀπὸ τῆς σωματικῆς ἡλὲν ὑπερπλάζον, ταχὺ δὲ τὸ τρίτον πάγμα διὰ τὸν Φόβοντα ἐπὶ τὰς πολέμους: ὡς αὐτὸν ἔχει τὸ πᾶν διακεῖν. ἀπέθανον δὲ τετρακλίων

illa convenire videri possit. Ille certè prior interpretes, Candidus, apertè agnoscit hanc scripturam ἀπ' οὐδ' ἑ: è veteri (ut opinor) libro sumptam. verit enim, plures ex postremis velites, & equites quosdam è fronte petiit. At verò Gelenium quam habemus sequitur: ita reddens, petiit: plures velites ad extremi agminis præsidium.

Τὸ τρίτον πάγμα διὰ τὸν φόβοντα, ὅτι τὰς πολέμους ἀπέκρουσε. Apud Plut., ἀπέκρουσε, videlicet Antonius.

Τέταρ-

λίον ὅτε ἐλάτῃς, ἐκνομήθησαν ἃ
ἐπὶ σκηνῇ· τετρακιστίαι πεντακί-
χιλοι· ἡ Γαλλὸν ὡς ἐν τέτοις,
τίτατον διὰ πεντακιστίαι τοξόμα-
σιν. ἀλλὰ ἐπὶ μὲν ἐκ τῶν τετρακί-
στων ὅτε ἀνέγκει· τὴν δὲ ἀλλοὺς
παραίων ὁ Ἀντώνιος ἐπισκοπῇ, &
παρεγγέλλει, δεδαικισμένον ἡ πε-
ριπατῶν. οἱ ἃ, φασγόνες τὴν δεξιὰς
αὐτῶν λαμβανόμενοι, ἐδόντο ἡ πε-
ρεγκέλου, ἀπὸ τῶν παραπάλαι ἐν-
τὸν, ἡ μὴ κηρυτταίν, αὐτοκρά-
τορος κηρυτταίν, ἡ σὺν ἐκ τῶν λεγόν-
τες, ἀνὴρ ἐπὶ ὅλῃς, κηρυτταίν
μὲν οὐτὶ ἐν ἀλλοίς, ἐπὶ ὑπομο-
νῆς, ἐπὶ ἐν ἡλικίᾳ, λαμβανόμενοι
αὐτῶν αὐτοκράτορος στρατὸν κηρυτ-
ταίν συνιστάμενοι ἐν ταῖς τότε χρό-
νοις. ἡ ἃ παρὰ αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἡγε-
μονῶν, ἡ περὶ ἀρχῆς μετὰ ἐννοίας,
& το πᾶντες ὁμαλῶς, ἐνδεῶς, ἀ-
δύους, αἰχμονῶν, ἰδιώταις, τῶν
παρὰ Ἀντωνίου περὶ ἡ γὰρ ἐκ τῶν
λεον ἀπὸ τῶν ἐκ τῶν κηρυτταίν ἡ ἀ-
ντωνίου περὶ ἡ γὰρ ἐκ τῶν κηρυτταίν

bus: relata sunt in tentoria fau-
ciorum quinque millia, in his e-
rat & Gallus, quatuor sagittis Gallus
transfixus: sed hic mortuus est quatuor
ex vulneribus. Alios circumeun- sagittis
do invisebat Antonius, conso- trans-
labaturque ipse lacrymans ac fixus.
condolens: illi verò lati pren-
fabant ejus dexteram, roga-
bântque ut seipsum curaret, nec
affligeret amplius, imperato-
rem appellantes, & salvos se fore
dicentes si ille bene valeat.
Et profectò nec robustiorem,
nec tolerantiorē nec florenti-
orem ætate armisque exerci-
tum ullus alius imperator ha-
buisset videtur illo seculo. Quod
verò attinet ad reverentiam erga
ducem suum, & conjunctam
cum obedientia benevolentiam
pariter apud omnes, claros, ob-
scuros, præfectos, gregarios, ho-
norem gratiamque apud Anto-
nium præferentes incolumitati
securitatique propriæ, hac sanè
parte

Gallus
quatuor
sagittis
trans-
fixus.

Reveren-
tia & be-
nevolentia
exercitus
erga Anto-
nium.

Τέτατον διαπεπαισμένον τοξόμασιν.] Scribe τέτατον, ut apud eundem.
Εδόντο καὶ παρεγκέλου] Quum duo hic ponantur, quæ sunt synonyma,
aut à synonymiis non multum differentia, ἐδόντο & παρεγκέλου, apud
Plut. est tantum παρεγκέλου.

Λαμβανόμενοι ἀπὸ τῶν αὐτοκράτορος στρατὸν ἐκείνῃ συνιστάμενοι] Obser-
va hic, milites suum imperatorem αὐτοκράτορα vocare, magno vel potius
maximo eum officere honore, non autem, ut Parthus ille Surena Crassum,
irridere volentes. Loquor autem de loco illo quem habuisti antea, initio pa-
ginae 153 ubi ab eo dicitur, Τί πῶτο; περὶ οὗ τῶν Ῥωμαίων ἀνέκτωρ; ἡμῖς ἃ
οὐκ ὀφείλουμεν: Esse enim hic & aliam lectionem quàm ἀνέκτωρ, videlicet αὐτο-
κράτορας, & quidem quæ Plutarchi aut saltem ejus exemplarium autoritate
nitatur, ibi admonui. apud eum enim, οὗ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκράτορας, non οὗ
Ῥωμαίων ἀνέκτωρ, legitur. Verum ut Surenam non illi misero Crasso illudere,
sed loqui seriò, voluisse demus, verisimile fuerit, cum hac αὐτοκράτορος
appellatione aliter quàm illos milites Romanos (si quidem & ipsi αὐτοκρά-
τορας, ac non potius imperator dicebant) usos esse: & minime ignorantes quod
cum apud alios tum apud Dionem de ea legimus: dari solitum τοῖς στρατη-
γῶν, id est ducibus exercitus, quum victoriam aliquam reportassent. Vide
pag. 266. meæ editionis, nec non 581. & 781.

Virtutes
Antonii.

164

parte ne veterum quidem Romanorum ulli cessit. Et erant complures causæ cur sic afficerentur, ut diximus, nobilitas, eloquentia, simplicitas, crebra largaque munificentia, & in jocis ac colloquiis, comitas: quod verò compatiebatur condolebátque afflicto, & communicabat necessaria, id ægros ac saucios alacriores reddebatur valentibus.

At hostes jam lassos & desperabundos hac victoria in tantam crexit contra Romanos superbiam, ut iuxta castra pernoctarent, sperantes se mox direpturos pecunias publicas & desertentoria, mane verò multo plures congregati sunt, ita ut dicantur fuisse equites non pauciores XL millibus, rege ex suo comitatu subinde alios atque alios mittente ut ad manifestam certamque victoriam: nam ipse suis in neutra fortuna aderat. Ceterum Antonius, allocuturus pro concione milites, pullam vestem perniit, quo esset miserabilior: sed, amicis id non permittentibus, paulatusin concionem prodiit, ubi & victores laudavit, & in eos invecus est qui fugerunt, quorum alteri jubeant illum esse bono

σφαλείας, ὅτε τοῖς πάλαι Ρωμαίοις ἀπέλιπεν ὑπεροχὴν. τῆς δ' αἰτίας πλείονες ἦσαν, ὡς περὶ ῥητορικῶν εὐγένειαν, λόγον δυνάμει, ἀπλοῦτος, τὸ φιλοδοξεῖν & μεγαλοδοξεῖν, ἥτε καὶ τὰς παιδικὰς & τὰς ὁμιλικὰς εὐτροπίας. τότε δ' ὑμνοῦσαν & συναλγῶν τοῖς κακῶς παθούσιν, καὶ μετὰ δίδουσι καὶ τῇ δειδείᾳ, περὶ θυμωτέρους τῶν ἔρρωμένων τὰς νοσηνίας καὶ τετραμένους ἐποίησε.

Τὰς μάλιστα πολέμους, ἀπαρροῦντας ἢ καὶ καμνοῦντας, οὕτως ἐπῆγεν ἡ νίκη, καὶ τοσοῦτο τῶν Ρωμαίων κατεφρόνησαν, ὥστε καὶ νυκτὸς ἐκπαυλίσσασθαι τῇ στρατοπέδῳ, περὶ τοὺς αὐτοὺς μεγάλα σκευὰς ἐρήμων & χρῆματ' ἀφαιρῶσιν ἀποδιδόσκειν. ὅμως δ' ἡμέρᾳ πολλὴ πλείονες ἐπηδρόζοντο καὶ λέγονται τετρακισμυρία σκευὰ ἐλάττωσιν ὑπὸ τῇ γυναικί, βασιλῆως καὶ τῶν καὶ αὐτὸν αἰεὶ τεταγμένους, ὡς ἐπὶ σαρδείοις & βεδοῖαι κατεστράφησαν, πέμψαντο. αὐτὸς μὲν καὶ εὐδαιμονίᾳ τύχῃ παρέτυχεν. Ἀντωνίου δ' βαλόντων περὶ τὴν στρατὸν τὰς στρατιώτας, ἤγισσε φρονέειν ἑαυτοῦ, ὡς αἰσχροτέρῳ φανεῖν. τῷ δ' φίλων ἐναντιωμένων, ἐν τῇ στρατηγίδι φοιτικῇ περὶ τῶν, ἐδημηγόρησε, τὰς μὲν νικητικὰς ἐπαμνῶν, οὐκ ἐλπίδων δ' τὰς φυγόντας. τῷ δὲ οἱ μὲν παρεκελεύοντο

[Αὐτὸς μὲν καὶ εὐδαιμονίᾳ τύχῃ παρέτυχεν.] Magis placet μάχη (ex eodem) quam τύχη.

Εν τῇ στρατηγίδι φοιτικῇ περὶ τῶν. Hunc fuisse morem imperatoribus, discimus & ex pagina 142. ubi dicitur de Crasso, illum non purpuratum, ut imperatores solent, sed atratum processisse: sic tamen ut errore suo animadverso amictum mutaverit. Verum hic dicit tantum ἐν φοιτικῇ περὶ τῶν, quum illic dicat ἐν τῇ στρατηγίδι φοιτικῇ περὶ τῶν. Sed hoc στρατηγίδι mutandum censo in στρατηγικῇ: quod apud Plut. legitur. Et paulo antè non ἑαυτοῦ, sed ἑαυτοῦ habet idem: quod magis placet.

T

λόντο γάρρην, οἱ δ' ἀπολογύμε-
νοι σφῆς αὐτὸς παύσαν, εἴτε βή-
λοις δεκόμενοι, εἴτε ἄλλω τρόπῳ
ἠθάζον· μόνον παύσασθαι δυσφο-
ρῶντα & λυπούμενον ἵδοντο. ὥς
ἔσται τὰς χεῖρας ἀνατένας, ἐπηύ-
ξατο τοῖς θεοῖς, εἴπῃ ἄρα νέμεσις
πῆς ὥσθ' ἐν εὐτυχίας αὐτῆς μέτῃ-
σιν, ἐπ' αὐτὴν ἔλθῃν, τὰ δ' ἄλ-
λα στρατῷ σωτηρίαν καὶ νίκην. τῇ
δ' ὑστέρῃ φραζέμενοι, βέλτων
ὥσθ' ἐν τοῖς Πάρθοις ἐπιχρήσθαι
πολὺς ἀπὸ τῆς παρὰ τὸν ὅτι οἱ
ἀνδρῶν ἢ ἐφ' ἀρπυγῶν καὶ λεηλα-
σίαν, ἢ μάχην, ἐλαύνειν, εἴπε
πολλοὺς βίβλιν ἐν τῷ γένει, ἐρ-
ῶμεν τε & νεαλῆς τῆς ὥσθ' ἐν-
μίας ὄντες, αὐτὸς ἐξέκρινον. ἐ-
πεὶ δ' ἡ καὶ ἐκείνη αὐτοῖς δὴ λό-
φον πῶν ἐπικλινῶν ἐπέδεντο, καὶ
βραδείας ὑπεζέοντες ἑαλόν, ἐπι-
σπέναντες οἱ θυρεοφάροι συνελθόντες
εἰσὶν ὅτι τὸν τὸν φίλους· αὐτοὶ δ',
καθίσταντες εἰς γόνυ, ὥσθ' ἐκείνων
τὸν θυρεὺς· οἱ δ' ὅτι ὥσθ' ἐκείνων
αὐτῶν τὰ ὅπλα, καὶ κείνων
οὐκ ὥσθ' ἐκείνων. τὸ δ' ἡγεῖται, παρὰ
τὸν ὥσθ' ἐκείνων ἐπὶ τῇ γόνυ, ὅτι τῇ
καὶ τὸν πῶν πῶν, καὶ τὸ ὥσθ' ἐκείνων
μὴ τὸν σπέρματος ἐπὶ ὥσθ' τῆς ὥσθ' ἐκείνων
ὥσθ' ἐκείνων.

animo: alteri causa fugæ reddita
præbebant se vel decimandos vel
utrunque puniendos, modò tri-
stari & ægrè ferre desineret. Tum
ille sublati ad cælum manibus
vota fecit, ut si quod numen pa-
rum æquis oculis spectasset felici-
tatem ejus pristinam, in ipsius
caput averteret adversa omnia:
cetero exercitui victoria salûsque
contingeret. Insequenti die meli-
us communiti pergebant. Par-
thi eos invadentes, multum ex-
pectatione sua frustrati sunt, rati
se ad rapiendum prædandum-
que, non ad pugnandum venire:
sed multis telis excepti magna ala-
critate militum, rursùm defessi
sunt. Quàmque per clivum quen-
dam descendentibus incumben-
rent, & sagittis infestarent, scuta-
ti se obverterunt in eos: receptâ-
que levi armatura in medium,
ipsi subdiderunt in genu, objectis-
que scutis aliis super alia, fecerunt
testudinem, theatri ferè spec-
taculo. est autem id genus mu-
nimenti contra sagittas firmis-
simum, dilabentes per lubricum

Antonius
in suum
caput a-
verti petit
adversa o-
mnia: ex-
ercitui ce-
tero salu-
tem con-
tingere.

Testudo
Romani
exercitus.
Romano-
rum artifi-
cium.

Τὸ δ' ἄλλω στρατῷ σωτηρίαν καὶ νίκην.] Quamvis possit hic δὴ ποιοῦ
reperi ἔλθῃν, satius tamen est verbum διδόναι ex Plutarcho adiacere post
σωτηρίαν.

Καὶ βραδείας ὑπεζέοντες ἑαλόν.] Scribe ὑπεζέοντες, non omnino se-
quens lectionem quæ apud Plut. existat, verum ex parte tantum. apud eum
enim est ἐπεζέοντες.

Αὐτοὶ δ' ἐκείνων εἰς γόνυ.] Apud eundem est κατέντες. Quamvis
autem Bud. hoc genus loquendi asserat tanquam sibi non suspectum, & ex-
ponat succidentes in genua, mihi tamen suspectum est: & tutius crediderim
alteram lectionem sequi, nisi dicamus eum κατέντες subaudiri αὐτοὺς.

Καὶ τῷ ὥσθ' ἐκείνων σπέρματος ἐστὶ.] Malo στεφανώσαντες, quod legitur ap-
ud eundem, quàm σπέρματος. Nam τῷ ὥσθ' ἐκείνων est σπέρμα: & ἐρ-
ρεν (unde est illud ἐρρεν) idem valet quod σπέρμα.

Τὸ δ'

165

Fames in
castris An-
tonii.

Panes
hordeacci
pari argen-
ti pondere
repandun-
tur.

Herba ad
mortem
per infan-
tiam redi-
gens.

Antonii
castra ple-
na terram
effodienti-

testudinis. Parthi existimantes Romanos viribus defectos sub-
sedile, positis arcubus & sum-
ptis contis aggressi sunt eos comi-
nus: tum Romani sublato cla-
more profilierunt uno impetu,
& iodiendo pilis sternendoque
primos, universos in fugam ver-
terunt. Eadem certamina repe-
tebantur quotidie, & iter inter-
rumpebant. Jamque fame tenta-
batur exercitus, quod frumenta-
tio impediretur crebris praeliis, &
instrumentum pistorium defice-
ret, relictum ex parte maxima,
jumenta quoque partim perie-
rant, partim occupabantur ve-
hendiis agris & faucibus. Fertur
choenicem Atticam tritici L. dra-
chmis tum venisse, & hordeaceos
panes repensos pari argenti pon-
dere. Versi deinde ad radices &
olera, pauca inveniebant usitati
generis: & quum cogerebantur ex-
periri quæ nunquam gustave-
rant, primum inciderunt in her-
bam ducentem ad mortem per
infantiam. quisquis enim hanc
in cibo sumplerat, aliorum nego-
tiorum ignarus & immemor, u-
num agebat: movebat & verte-
bat omnem lapidem, putans se
rem valde seriam agere. ita totus
campus repletus est effodientibus
& transmoventibus lapides:
tandem evomendo bilem moriebantur,

hoi τῶν ἐς τὸ γόνυ κλίσαν τῶν Ρω-
μαίων, ἀπαυρόσαντι ἡρώδης καὶ
κρηματόν ἐναγ, πὲρ μὲρ τῆς α κατέ-
στη, τὰς κηρὰς ὁ ἀβλαστοντες,
ἐγγὺς ἀποπέμψαν. οἱ δὲ Ρωμαῖοι,
συναλαλαζάντες ἐξαιφνης ἀνέθορον,
καὶ τοῖς ὑποσὶς παύοντες ἐν χειρὸς
ἐκτὴν αὐτῶν τε τοὺς ἀσπαστοὺς, καὶ τοῦ
πῆν ἐδόντο ὅτι ἀλλὰ ἀπάντων. ἐρί-
νετο ὁ αὐτὸς καὶ τὰς ἀλλὰς ἡμέρας,
ἐπὶ μικρὸν ἀνέσταντο τὸ ὄδιον καὶ λι-
μὸς ἤπτετο ὁ στρατός, σίτοι τε βοα-
χὸν καὶ ἀλφῶ μολῶντες περὶ τοῦ
τὸ ἀσπὸς αἰετὸν σκόδων ἀπορῶντος.
τὰ ὅτι πολλὰ κατέλειπετο, καὶ ὅτι
ἀποδυσκόπουν ὑποβύχων, ὅτι δὲ
τὰς νοστωτὰς καὶ περὶ αὐτῶν φε-
ρενταν. λέγει δὲ καὶ ἡ Αττικὴ πε-
ρὶ πεινητῶν δραχμῶν ἑκατὸν γα-
νέας. τὰς δὲ κελίνους ἀρτους ἀσπὸς
ἀργύρου ἰσχυρῶς ἀπέδιδοντο. τοῦ
πολλοῦ δὲ ἀσπὸς λαχάνων καὶ ῥίζας,
ὀλέθρους μὲρ ἐντεταχταῖοι τὸ συνή-
θων. ἀναγκασθῶντες δὲ περὶ αὐτῶν καὶ
τὸ ἀγέρας ἀσπαστον, ἤσαντο πῶς
πῶς ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀλφῶ μακρὰς ἀγέ-
ρας. ὁ γὰρ φαγῶν, εὐδὲ ἐμμένοντο ὅτι
ἀλλὰ, εὐδὲ ἐγίνωσκεν. ἐν δὲ αὐτῶν
ἐρπον, κινεῖν καὶ σπρίφιν πῶντες λι-
θον, ὡς τι μεγάλην σπασθὴς ἀλφῶ
περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀξίον. ὡς δὲ μετὰ τὸ
περὶ τοῦ κεκυφῶντος χαμῶδε, καὶ τὰς
λιθῶν διουρῶντων καὶ μεδισάντων.
τέλῃ δὲ ὁ καλὸν ἐμμένοντες ἐδηνησθῶν
ἐπὶ καὶ ὁ μόνον ἀννοπατὴς ὡς, ὁ
οἶον,

Τοῦ δὲ κελίνους ἀρτου ἀσπὸς ἀργύρου ἰσχυρῶς ἀπέδιδοντο.] Non ἰσχυ-
τες, sed ἰσχυρῶς apud Plut. scriptum est, eodem omnino sensu. Nam ἀσπὸς
ἀργύρου ἰσχυρῶς, erit appendentes ad argentum: at verò ἀσπὸς ἀργύρου ἰ-
σχυρῶς, aequantes pondere argenti.

Καὶ πῶς λιθῶν διουρῶντων καὶ μεδισάντων.] Apud Plut. ἀεριορῶντων,
non διουρῶντων. Scimus alioqui pro effodere dici potius ἐξορύττειν.

Ἐξίστα-

οἱ, ἀπέλιπε. φθειρομένων δὲ πολλῶν, ἔτι Παρθοὺν σὺν ἀφισταμένοιαν, πολλὰκις ἀναφθιγγέσθαι τὸν Ἀντώνιον ἰσχυρόν, ὃ μύροισι γενομένοισι τὰς μετ' αὐτοφάντη, ὅπ' ἔπλετο καὶ κατασφαινοῦντες ὁδὸν ἐκ τῆς Βαβυλωνίας, καὶ πολλαπλασίοις μικροῖς πολεμίοις, ἀπεσώθησαν.

Οἱ δὲ Παρθεῖ, ἀφελόμενοι καὶ ἐκ δυνάμεως τὴν στρατὸν, ἐδὲ ἀφιστάσθαι τὴν ταξίν, ἣν δὲ πολλακίς ἡπτημένοι καὶ φεύγοντες, αὐτοῖς ἐφελικῶς ἀνέμειννωτο τοῖς ἐπὶ γὰρ ἡ σίτων ἀπορροχόμενοις· καὶ τὸν τόξων πῦρ καὶ ἐκτείνοντες ἀνεμείνας, ἐλεγον ὡς αὐτοὶ καὶ ἀπίασιν ἐπίστω, ἔτι τοῖς ποιοῦνται πύρρος ἀμύνει· ὁμοῦ δὲ Μήδων ἀνελκυσθῆσυσιν ἐπὶ μίας τῆς ὁδοῦ πύρρος ἡμῶν ὁδόν, ἐδὲν παρερχομένους, ἀλλὰ τὰς ἀπώτρην καὶ καὶ φυλάττοντες. τούτοις τοῖς λόγοις ἀπασμασθί τε καὶ φιλοφροσύνῃ ἀσπασθῶν. ὥστε πάλιν τοὺς Ῥωμαίους εὐχαρστῶς ἡγήσθαι, ἔτι τὸν Ἀντώνιον ἀνελκυσθῶν, ἔτι πιδίαν ἐφιστάθαι, μάλιστα ἀνδρῶν λεγομένης εἶναι τὴν ἀφ' ὅρων. ἔτι τὴν ποιεῖν μελλομένη, ἣν ἀνδρῶν ἐπὶ τὸ στρατοπέδον ἐκ τῶν πολεμίων, ὄνομα Μιθριδάτης, ἀνεψιὸς ἡγεμόνων Μονέσις δὲ παρ' Ἀντονίου ἡγομένης, καὶ τὰς αἰεὶ πόλεις διὰ τὴν λαβόντων. ἡγεῖται δὲ αὐτῶν ἀποσπασθῆναι πρὸς Παρθεῖς ἀφελόμενοι δυνάμεων, ἡ Συρία δὲ ἀποσπασθῶν τὸν Ἀλεξάνδρου δὲ Ἀντοχίας, ὅς ἐστιν Ἀντωνίου σωτηρίας. ὡς εἰπὼν ὅς ἐστιν, ἔτι Μονέσις τὴν γὰρ ἀνὰ πᾶσαν, ἡρώτησε τὸν Ἀλεξάνδρου εἰ λόφος ἐφ' ἡλίας ἔτι σκευαίς ὅρα ἀποσπασθῶν φησὶν τὸν

quod solum erat remedio, defecerat. Ita multis pereuntibus, nec Parthis abscedentibus, tradunt Antonium saepius exclamasse, ὃ μύροισι, mirantem illos decies mille viros, qui ductu Xenophontis multo longius iter à mediterraneis Babyloniae perfecerunt usque ad mare, incolumes, repulsis obiter multo pluribus hostibus.

Parthi autem, quum nec perturbare abeuntis possent, nec distrahere, saepe victi fugatique, rursum pacifice congregiebantur cum pabulatoribus aut frumentatoribus, ostendentisque laxatos nervos arcuum, aiebant se retro abire, & hunc finem instandi facere: pauci Medii sequebantur ulterius, per unum diem aut alterum, nemini molesti, tantum custodientes vicos remotiores à via publica. Post huiusmodi salutaciones & amicos sermones Romani receperunt fiduciam qui ubi ad Antonium delati sunt, cepit appetere campestria, quod ibi aquandi copia major quàm in montanis diceretur. Id facturum adiit in castris unus hostium, nomine Mithridates, patruelis Monesis illius qui profutis Mithridatis rectum consilium.

166

Mithridatis rectum consilium.

Quo respon-

spondente, videre, Sub illis, inquit, Parthi cum omnibus suis copiis sunt in insidiis (nam patientes hi campi usque illos colles pertinent) & expectant vos, fallaciis ipsorum credulos, deflexuros iter à montibus in campestria. Sed altera via laborem tantum habet & sitim, quibus jam assuevistis: qua relicta si Antonius ingressus fuerit alteram, sciat manere se qualem Crassus tulit exitum. Hæc locutus abiit, Antonius, auditis his territus, amicos in consilium, & ductorem Mardum adhibet, non alienum ab ea sententia: sciebat enim per campos vel absque hostibus vias difficiles tum inventu tum transitu: montanam autem viam nihil aliud molestum habere præter aquarum inopiam unius diei: quamobrem per hanc duxit noctu, iussos aquam secum deferre: & quia multi vasis carebant, portabant eam in galeis aut in coriis confutis. Jamque agmen promoverat, quum Parthi re per nuntios cognita, noctu præter mo-rem suum eos persecuti sunt: oriente verò sole agmen extremum carpebant, fessum labore ac vigiliis: nam ea nocte cccxli stadia perfece- rant, quamvis non expectarent hostem superventurum tam citò. quo magis eorum

ἢ ὁρῶν, ὡς ἐκέλευς, ἔφη, παν-
ταρχῆ Παρθοὶ λοχίῳσιν ὑμῶς. πᾶ-
ρδ μεγάλα πεδία τῷ λόφῳ τῶν
ἐξήρτηται, & ἀποδοκῶσιν ὑμῶς,
ἐξηπατημένους ὡς αὐτῶν, ἐνταῦθα
πρὶν ἂν ἴδῃ, τίς Διὶ τῷ ὁρῶν ἀπολι-
ποῦντας. σκεπὴ μὲν οὐκ ἔχῃ διήσῃ &
πάνον ὑμῖν συνήσῃ. πρῶτη δὲ χα-
ρὰν Ἀντωνίου, ἴσω τὰς Κρασοῦ
τύχας αὐτὸν ἀνδεχομένης. ὁ μὲν ὅ-
τω φράσας ἀπήλθε. Ἀντωνίου δὲ
ἀκούσας καὶ Διευταρχίδης συνεισέ-
λε τὰς φίλους, & τὴν ἡμέραν τῆς
ὁδοῦ Μάρδον, ἐδὲ αὐτὸν ἄλλως φρο-
νοῦναι. καὶ γὰρ καὶ ἀνδρὶ πολέμῳ
ἐγίνωσας τὰς Διὶ τῷ πεδίων ἀνοδίας
& πλάνης χαλεπῆς & δυστεκμηρί-
της ἄσας. τίς ὃ ταρχεῖον ἐπέβου-
λεν, ἐδὲν ἄλλο θυχεῖς ἢ μιστὸς ἡμέ-
ρας ἀνυδρίαν ἔχουσιν. ἔτω δὴ τρα-
πόδῃ, τῷ τῷ ἡμεῖς νυκτὸς, ὅ-
δωρ ἐπιφέρει χαλεπότες. ἀρξάντων ὃ
τῷ δὲ πρὸς τοῖς πολλοῖς. διὸ & τὰ
κορὴν πλεμπάντες ὕδατος ἐκίμυ-
ζον· οἱ δὲ, διφθέραις ὑπολαμβάνον-
τες. ἤδη ὃ ἀποχωρῶν ἀγέμεται
τοῖς Παρθοῖς, καὶ ὡς τὸ εἰωθὸς
ἐπὶ νυκτὸς ἐδιώκον· ἡλίου δὲ ἀνα-
χρόντων, ἤπιοντο τῷ ἐχθρῶν ἀγρυ-
πνίας καὶ πόνοι καὶ κῆδος ἀφικεῖσθαι.
ποσσορῶνται γὰρ & ἀφικεῖσθαι οὐ
τῇ νυκτὶ σπείδιος διλυῶσθαι, καὶ τοῖς
μὴ ἀποδοκῶντες ἔτω ταχέως ἐπελ-
θεῖν τὰς πολέμους. ὁ καὶ ἀνυδρίαν
παρεῖχε.

Aquæ ino-
pia in ca-
stris Anto-
nii.

Εξηπατημένους ὡς αὐτῶν, ἐνταῦθα πρὶν ἂν ἴδῃ. Idem error qui hic, est etiam apud Plutarchum. nam & apud eum πρὶν ἂν ἴδῃ legitur, (etiam in Aldina editione) quum tamen scribendum esse πρὶν ἂν ἴδῃ constet. Ceterum illud αὐτῶν non puto de Parthis sed de campis intelligi debere: licet interpretes de Parthis intellexerint. nam Gelen. vertit, fallacii ipsorum credulos. Xyl. ipsorum verbum deceptos. At Crusenius assentiri mihi videtur.

παρέχει. καὶ τὸ διψῶν ἢ ἐπείθων ὁ
 ἄγων ἀμυνόμενοι γὰρ ἄμφω ἀσθενή-
 γον. οἱ δὲ ἀσθενῶς βαδίζοντες ἐν-
 τυχόντες ποταμῷ ψυχρὸν ὕδωρ ἐ-
 χοντι & διακύνες, ἀλμυρὸν δὲ καὶ
 φαρμακώδες ὕδωρ. ὁ ποταμὸς ἐνδύς
 ὀδυώας, ἐλκυσμένης τὴν κοιλίας, καὶ τῆς
 διψῆς ἀναφλεγόμενης, παρέχει. καὶ
 ἱεῶνα τῆς Μάρδου ἀσθενέοντων, ὅ-
 δὲν ἦσαν ἐκείνων ἀπὸ τῶν ἀπύγων-
 τας ἔπινον. Ἀντωνίου δὲ παρὰν ἐ-
 δὴτο βραχὺν ἐγκαρτερήσαντες χρόνον
 ἔπειτα γὰρ ἐπὶ τῷ ποταμῷ ἐναῶν
 πόμπῃ ἐπὶ τῷ λοιπῇ ἀφίπτον
 καὶ τρεχέαν, ὥστε πάντες αὐτοὺς ἀ-
 ποστεινάζοντες τὰς πολεμίας. ἄμφω δὲ
 & τὰς μηχανὰς ἀνεκλείτο, καὶ
 κρατίζοντες ἐσημαίνον, ὥς οἱ αἰσ-
 γοῦ μεταβάλλοιεν οἱ στρατῶται.
 πηγνυμένων αὐτῶν σκηνῶν, & τῶν
 Πάρθων ἐνδύς, ὥστε ἐνέησαν
 ἀπὸ πλεονεξίας, ἤκεν αὐτῶς ὁ Μι-
 θριδάτης. & τῶν Ἀλεξάνδρου ἀσθεν-
 ελόντων, παρὴν μικρὸν ἡσυχά-
 σοντα τὸ στρατὸν ἀνίστανται, & ἀσθεν-
 εῖν ἐπὶ τῷ ποταμῷ, ὥς ἐξ ἀσθεν-
 σμένων Πάρθων, ἄλλοι δὲ ἐκείνου
 διώκονταν. πύματα ἀπαρχαίους αὐτῶν
 Ἀντωνίου Ἀλεξάνδρου, ἐκφέρει παρ'
 αὐτῶν χρόνῳ ποτήρια καὶ φιάλας
 ὡς ἐκείνου ὅσα τῇ ἐοικῆτι κρατερύ-
 ψαι λαῶν ἀπὸ πλεονεξίας. ἐπὶ δὲ ἡμέ-

animi dejecti sunt. Et sitis inten-
 debatur certamine: cogebantur
 enim pugnando iter facere. In-
 terim primum agmen incidit in
 fluvium, frigidum quidem &
 limpidum: sed aquis medicatis
 falsisque: hæ potæ mox ventrem
 exulcerabant cum dolore, & si-
 tim accendebant. quod quamvis
 Mardus præmonuerat, nihilo-
 minus repulsis obstantibus bibe-
 bant. Antonius autem instans,
 precabatur durarent paulisper,
 alium enim non longe abesse fluvium
 potabilem: deinceps super-
 esse viam asperam & inviam e-
 quitibus, à quo omnino necesse
 sit hostes recedere: simulque
 receptui cecinit, ut saltem in
 umbra milites se recollerent.
 Quum ergo figeretur tentoria,
 Parthis mox ex more disceden-
 tibus, Mithridates rediit: occur-
 renteque Alexandro monuit ut
 paulum quiete refecti universi
 confurgerent, & properè transi-
 rent fluvium, quod esset Par-
 this persequendi terminus. His
 renuntiatis Antonio, Alexander
 ab eo protulit aureos calices &
 phialas: ex his ille quotquot veste
 celare potuit, abstulit. Reliquum
 iter

167

Mithrida-
tis alte-
rum con-
silium.

Εὐχριστάδην τοὺς ἀπύγοντας ἔπινον.] Aliud particip. habes apud Plut.
 videlicet ἀνιπύγοντας: quod tamen alium sensum non efficit.

Αὐτῶν δὲ παρὸν ἐδίδωτο βραχὺν ἐγκαρτερήσαντες χρόνον.] Etiam si non
 haberemus περὶ αὐτῶν apud Plutarchum, esse tamen ita legendum conjicere
 possemus cū aliis ἐ locis, cum verò ex hoc paginæ 163. τοὺς δὲ ἀπύγοντας πε-
 ρὶ αὐτῶν ἀποστασίαν, καὶ περιδρόμους.

Εκφέρει παρ' αὐτῶν χρόνῳ ποτήρια καὶ φιάλας.] Addit Plutarchus vocem,
 quæ Antonii liberalitatem augeat. apud eum enim legitur χρόνῳ ποτήρια
 καὶ φιάλας, καὶ φιάλας. Confirmat autem hic locus quod in Antonio præ-
 dicavit in fine pag. 163. τὸ φιλόδοξον καὶ μεγαλόδοξον.

Τῇ ἐοικῆτι κρατερύψαι λαῶν ἀπὸ πλεονεξίας.] Vel ὅτι τὸ ἰδίον, vel ἰδίονατο,
 vel

iter ejus diei nemine infestante peractum est. Sed noctem sequentem ipsi sibi reddiderunt gravissimam periculossimamque: nam quibus erat aurum argentumve occidebanturque, & sarcinae jumentorum pecunias ferentium direptae sunt: postremo supellectilem Antonii, pocula mensasque pretiosas considerunt & inter se partiti sunt. Itaque exorto magno tumultu ac trepidatione (putabant enim hostes invasisse sarcinas & diripere) Antonius accito uno è satellitibus suo liberto, cui nomen Ramno coëgit eum jurare, confossum se illum quam primum jussit, & caput ablatum, ut nec vivus veniret in potestatem hostium, nec agnosceretur mortuus. Amicis autem collacrymantibus, Mardus jubebat Antonium bono esse animo, quod sentiret in propinquo fluvium: aspirabat enim aura quædam frigidior humidiorque, non ingrata attrahentibus faucibus: & adiciebat se idem conjicere ex mensura confecti itineris: nam non multum noctis supererat: simulq; alii nuntiarunt tumultum natum ex ipsorum avaritia mutisque injuriis. Quamobrem volens turbatam & dispersam multitudinem componere, castrametandi signum dedit. Et jam dilucescebat, & exercitus sedatior incipiebat redire in suos ordines,

Tumulus
& trepidatio in castris Antonii.

Ramno libertus Antonii.
Cum eo de se confodiendo quum jussit agit Antonius.

168

vel συναιτός ὡς (ut apud Plutarchum legitur) deesse hic fatendum est, post verbum κατακρύψει.

οὐδὲς οὐδὲς, ἀνὰ τὴν ἐξουσίαν τῶν πολεμίων ἢ παρενοχλοῦνται, αὐτοὶ δὲ ἐκαστοῖς νύκτι χαλεποτάτῃ αἰμασὶν σκένῃ & φοβερατάτῃ ἀπεργασάμενοι. τὰς δὲ ἐχούσας δρυερίων ἢ χερσίων κτείνοντες ἐρύων, & τὰ χρημύλα τῶν ὑποζυγίων ἀφῆρπάζον. τέλει δὲ τοῖς Ἀντωνίου σκευοφόροις ἐπιχρησάμενοι, ἐκπύματα καὶ περὶ πύλας πολυτελείας κατεργαστοὶ καὶ διανεμνόντο. θορύβος δὲ πολλοῦ & πλάνης τῆς στρατοῦ καὶ πάντων ἐπέχοντο (οἶοντο γὰρ ἐπιπεπλησμένων τῶν πολεμίων τρεπὴν γενέμεναι & ἀγασσασθῆναι) Ἀντωνίου, καλεστές ἐν αὐτῇ δρυφοροῦνται αὐτὸν ἀπὸ λαοῦ θέρων, ὅσοι μὲν ῥ' αἶμα, ὥρῳσιν, ὅταν κελευθῇ, τὸ ξίφος αὐτῷ δεινόναι, & τὴν κεφαλὴν δόποτέρῃν ὥς μήτε ἀλὴν ζῶν ὑπὸ τῶν πολεμίων, μήτε γνῶσθαι τιθνηκῶς. ἐκδιδυμνῶνται δὲ τῶν φίλων, ὁ Μαρδὸς ἐξ ἡρώων τῶν Ἀντωνίων, ὡς εἰ γὰρ ὄντο δὲ ποταμοῦ καὶ γὰρ αὐτῶς περὶ δὴρρέουσι νεότεροι, & ψυχρότεροι αὐτῶν ἀπατώ, ἥδιν τὴν ἀναπνοὴν ἐποίησεν καὶ τὸ χροὸν ἐφῆ τῶν πορείας ἔτοιμα συμπεριένειν τὰ μέγιστα σκέπη γὰρ ὡς πολλὰ τὸ λεπομενὸν τῆς νυκτός. αἱ δὲ ἡγεῖσθαι ἐτεροὶ, τῶν θορύβων οὐκ ἔχοντες αὐτὸς ἀδίκως & πλεονεξίᾳ τῇ. διὸ & κατενόησαν τὸ πλῆθος εἰς πάντας οὐκ ἔτι πλάνης καὶ ἀγασσασθῶν βελούμων, ἐκδύσαντες σημεῖναι κατὰ ζεύειν. ἥδη δὲ ὑπὸ λαμπρῇ ἡμέρᾳ, καὶ δὲ στρατῷ κοσμοῦν δρυοκόφας πνέοντες λαμβάνειν & ἡσυχίαν, ὥστε πικρὰ τοῖς πλεονεξίᾳ τῶν Παύλων τοῦ δρυμοῦ καὶ ἐμῆς

Morbi hydropici in caltris Antonii.

Plures Antonii milites morbo quam ferro absumpti.

Parthi decies & octies victi ab Antonio.

169

Antonius ad penas de Artabaze fumen- das solici- tatur.

Artabazes ab Antonio com- prehendi- ens, & vin-

piam explebant se affatim. unde hydropicis coeliacisque morbis laboratum est. Hic recensens suos Antonius, comperit desiderari viginti millia peditum, equitum quatuor millia, quorum plus quam dimidium non ferrum sed morbus absumperat. Continuatum est autem iter à Phraatis per dies xxvii. quo temporis spatio Parthi decies & octies pugnando victi sunt: sed inefficaces erant victoriæ, quia confirmari non poterant in tam parvis fusorum fugatorumque persecutionibus. Constabat autem ab Artabaze Armenio maximè Antonium frustratum perfecta victoria: si enim adfuissent illa equitum xvi. m. instructa more Parthorum & cum eis conflictari assue- ta, quæ rex adduxerat è Media non potuissent toties victi instaurare prælia, Romanis eos profligantibus, illisque profligatos persequentibus. Omnes igitur irrita- bantur Antonium ad pœnas fumen- das de Armenio: at ille multo consultius nec prodicionem exprobravit ei nec de honorificen- tia comitateque solita quicquam detraxit, propter debilitatem exercitus & inopiam: postea tamen rursus ingressus Arme- niam, multis pollicitationibus & invitationibus persuasum ut ad se veniret, comprehendit, & vinc- tum abduxit in triumphum A-

ὡς πολλὰς ἀπορίας, ὁδερμίδος καὶ κελιακῆς καὶ ἐντερίτιος ἀρρώστιας. ἐνθάδε ποιησάμενος ἐξέτασεν Ἀντώνῳ αὐτῶν, ὅριε διαμυρίας πεζοὺς & περὶ κελιακῆς ἰσχυροὺς ἀπολαλώτας, & πάντας ὥστε τὸ πολέμιον, ἀλλὰ ὑπὲρ ἡμῶν νοσήσαντας. ὡδὲ οὖν μὲν οὖν ἐπὶ Φραάτων ἡμέρας ἑπτὰ καὶ εἰκοσι, μόχθους δὲ ὀκτακαθάρσας Παρθοὺς ἐνέκησαν. αἱ δὲ νύκτες καὶ οὐκ ἐπὶ εἰ- χον, ἔτε βέλαιότητι, μικρὸς ποι- κρῶν καὶ ἀπλείς τας διαξέεις καὶ μέγιστα κατὰ δὴλῳ τῷ Ἀρταβάζῳ ὁ Ἀρβέρῳ Ἀντώνιον ἐκείνης τῆ πόλεως τοῦ τῶν ἀφελόμενος. εἰ καὶ ἔς ἀπήραρχον ὡς Μηδίας ἰσχυροὺς ἐξ ακιχίλιοι καὶ μέγιστοι παρῆσαν συν- ἡδεις ἐσθλασμένοι παραπολησίως Παρθοί, & συνῆδεις μέγιστοι αὐτὰς, Ῥωμαίων μὲν μαχημένους πτεπομένους, ἐκείνων δὲ φευγόντας αἰσχυρῶν, ὅσην αὖ ὑπὲρ ἔργον αὐτοῖς ἡττωμένοι ἀναφέρειν & ἀνατολμῶν ποταμῶν, ἀπαντες ἐν ὄργῃ παρ- αἰξῶν ἐπὶ τῷ πτωχῶν τῷ Ἀρ- βέρῳ τῷ Ἀντώνι. ὁ δὲ, λοχισμῷ χρησάμενος, ἔτε ἐμέμψατο τῷ αὐτοδυσίαν, ἔτε ἀφείλετο τὴν συνῆδεις φιλοφροσύνης καὶ τιμῆς αὐ- τῶν, ἀδελφῆς τῷ στρατῷ & ἀπορῳ, μαχονίας. ὑπερὸν μὲντοι πάλιν ἐμοα- λῶν ἐς Ἀρβέρῳ, & πολλὰς ὑπο- χέουσι καὶ ἀποκλήουσι πείσεις αὐτὸν ἐλθεῖν ἐς χεῖρας, συνῆδεις, καὶ δέουσι κατὰ τῶν ἐς Ἀλεξάνδρην, ἰδεῖν.

Καὶ μέγιστα κατὰ δὴλῳ τῷ Ante καὶ μέγιστα particula ἧ apud Plutarchum legitur, quæ huic loco est accommodatissima.

Ῥωμαίων μὲν μαχημένους πτεπομένους Rectius τοὺς μαχημένους & τοὺς φευγόντας legemus, ut apud Plutarchum scriptum est.

Ταύτα

ἰδραμβόσων. ὃ μάλιστα Γαργίας
ἐλοπήσεν, ὡς τὰ καλὰ καὶ σημαντὰ
πατέρειθ' Αἰγυπτίους Διὸς Κλεο-
πάτραν χαρίζομεθ'. ταῦτα μὲν ἐν
ὑστερον ἐπερχομένη.

Τῷ δὲ βασιλεῖ τῷ Μήδων γίνεται
Διὰφορὰ πρὸς Φαραίτῳ τῷ Παρδον,
δοξάμεθ' ἡ, ὡς φασιν, ὑπὲρ τῶν
Γαργίαν λαφύρων, ὑπὸ νομίαν δὲ
τῷ Μήδῳ & φησὶν ἀφαιρέσεως τῆς
δοχῆς περὶ ἑαυτοῦ διὰ τὸ πέμπων
ἐκάλει τὸν Ἀντώνιον, ἐπταχέλομεθ'
συμπελεμήσθην καὶ τὸ αὐτοῦ δυνά-
μειος. ἡσυχάζομεθ' ὡς ἐπ' ἐλπίδ' ὅτι
μεγάλῃς ὁ Ἀντώνιος (ὃ γὰρ ἰδο-
κεῖ μόνῳ τῷ κατεργαστοῦ Παρδον

alexandriam. Quod ægerimè Ro-
mani tulere, urbis suæ honores
communicari Egyptiis, in Cleo-
patra gratiam. Verum hæc inci-
derunt in posteriora tempora.

Ceterum inter Medorum re-
gem & Parthorum orta est dis-
cordia per occasionem spolio-
rum de Romanis quasitorum,
quæ Medo sollicitudinem inje-
cit ne regnum amitteret, quapro-
pter per nuntios vocabat Anto-
nium, omnes opes suas in ejus
belli societatem offerens. Ille,
magna spe concepta, quippe qui
putabat hoc solum sibi ad Parthos
debel-

ctus abdu-
citur in
trium-
phum A-
lexan-
driam.
Romani
ægre fe-
runt ho-
nores ur-
bis suæ
commu-
nicari E-
gyptiis.
Discordia
inter Me-
dorum &
Partho-
rum re-
gem.

Ταῦτα μὲν οὖν ὑστερον ἐπερχομένη.] Hæc verba, ταῦτα μὲν οὖν ὑστερον ἐ-
περχομένη, videri possunt (quemadmodum & illa de quibus antea monui)
fuisse à librario contra mentem Appiani excerpta è Plutarcho: præsertim
quum ea quæ illis velut opponit, prætermittantur. Nam hæc τότε δὲ
redduntur & velut opponuntur illis ταῦτα μὲν οὖν ὑστερον. Cur autem totum
hunc locum prætermisit? an quod brevitati studeret? Atqui pauca saltem
addenda erant, quæ omnino ad continuationem descriptionis belli Parthici
faciunt: hæc videlicet: τότε δὲ διὰ πολλὰς χιμαῖας ἦδ' ἡ καὶ νηφελὴ ἀπαύ-
σιον ἐπερχομένη, ὑπὸ καὶ γὰρ ἀπὸ καὶ καὶ οὐδὲν. Quid si verò dicat quis-
piam suspicari se, Appianum hæc quoque è Plutarcho excerptisse? Me certè
in suam sententiam, aut saltem suspicionem, facillè adducet: siquidquæ eam
suspicionem tollet quam mihi subesse dixi de illis verbis, ταῦτα μὲν οὖν ὑστε-
ρον ἐπερχομένη.

Τῷ δὲ βασιλεῖ τῷ Μήδων γίνεται δ.] Inter illa Plutarchi verba quæ in præce-
dente annotatione attuli, (post quæ Appianus ad alium sermonem transit)
nec non ea quæ apud Plutarchum illis proximè subjunguntur, & ejusmodi
sunt ut quis excerpti ea quoque ab Appiano debuisset non immeritò dicat, aut
etiam fuisse excerpta suspicetur: inter illa, inquam, verba, & ista, Τῷ δὲ βα-
σιλεῖ τῷ Μήδων γίνεται δ. &c. omituntur quædam (non plura quàm
quæ verbis sexdecim, quales sunt hujus paginæ, comprehendi possint)
sed ad mortuam Antonii potius quàm Parthicorum bellorum descriptionem
pertinentia.

Φαραίτῳ τῷ Παρδον] Haud sine evidenti mendo Μήδων hic non Παρδον,
nobis exhibet Aldina etiam editio Plutarchi: ad cujus marginem inveni ex
vetustis exempl. repositum Παρδον, simul autem ex uno eorum Φαραίτῳ,
pro Φαραίτῳ: quod eadem editio hic, sicut aliis in locis, habet. Ita ut
futuræ sint tres diversæ nominis regis hujus scripturæ, Φαραίτῳ (quod cum
apud alios scriptores, tum verò Horatium, inter Latinos, inveniri scimus)
& Φαραίτῳ, ac Φαραίτῳ.

debellandos defuisse, sagittarios & equites, tum ultrò se adjungentes, parabat novam expeditionem in Armeniam, ut conjunctis ad Araxem cum Medo copiis bellum inferret: sed distractus Octaviae Cleopatraeque negotiis, in aestatem sequentem totum distulit: quamvis Parthi dicerentur laborare seditionibus. Postea tamen rursum profectus in Mediam, regem assumpsit in societatem & amicitiam: & accepta una filiarum ejus, adhuc admodum puella, in conjugem uni ex Cleopatrae filiis, quos ex

Regis Mediarum societas & amicitia cum Antonio.

δ' ἀπαιτῶν, ἰππέων πολλῶν καὶ τοξοτῶν ἐνδεῆς ἂν, τὸτο ἔωρα παρὰ μὲν ἡμετέρας αὐτῆς καὶ ἐξ ἡμετέρας καὶ ἐξ ἡμετέρας αὐτῆς Ἀρμενίας ἐπιβάντων καὶ συνηνέκων τῶν Μήδων καὶ πόλεμον. τῶν δ' Ὀκταβίας & Κλεοπάτρας ἀντιστάμενοι χρεῖαι, τὴν Μήδον εἰς ἀρετὴν ἔτους ἀναβαλέμεν διέγνω, καὶ περὶ οὗ τοῦτο τὴν Παρθικὴν εἶναι λεγόμενον. ἐκ μὲν ἀλλὰ τῶν τῶν, ἀναβαλεῖς αὐτῆς, ἐς Φιλίαν παρσηνέμετο. & λαβὼν ἐν τῇ ἐν Κλεοπάτρῃς ἡν γυναικὴν μίαν αὐτῆς τὴν θυγατέρα, ἐπὶ μικρῇ ἔσαν, ἐπεινήληθεν,

[ἰππέων πολλῶν καὶ τοξοτῶν ἐνδεῆς ἂν] Apud Plat. ἐνδεῆς ἐλθόν, quod plus est quàm si scriptum esset ἐνδεῆς ἂν, sequendo nostram lectionem: nam posset hoc videri dici tantum propter magnum militum quos amiserat numerum.

[Παρσηνέμετο αὐτῆς Ἀρμενίας ἐπιβάντων.] Apud eundem, δι' Ἀρμενίας αὐτῆς ἀναβάντων. Cui lectioni assentiuntur ista, quae paulo post sequuntur, ἀναβαλεῖς αὐτῆς. Sic autem sequitur paulo post (inter illa quae Appianus omit- tit) καὶ τὰ καὶ τῶν ἀναβάντων δηλοῦντο.

Τῶν δ' Ὀκταβίας καὶ Κλεοπάτρας ἀντιστάμενοι χρεῖαι.] Verba haec non itidem sunt Plutarchi, sed Appiani, & complectuntur velut argumentum eorum quae ex eodem scriptore non excerpit, sed praetermittit, quod ad continuationem illius suae descriptionis belli Parthici non pertineant: donec ad illum hujus scriptoris locum venit, ὥστε δεῖναι μὴ Κλεοπάτρα προσήται τὴν βίον, εἰς Ἀλέξανδρον ἐπαυλῶν. τὴν δ' Μήδον εἰς ἔτος ἀναβαλέμεν, καὶ περὶ οὗ τοῦτο τὴν Παρθ. &c. hinc enim sunt illa τὴν Μήδον εἰς ἔτος ἀναβαλέμεν διέγνω: quae (sicut & sequentia) assuit illi sermonis sui principio, quo dixi argumentum eorum comprehendere quae à Plutarcho describuntur.

Καὶ λαβὼν ἐν τῇ ἐν Κλεοπάτρῃς ἡν γυναικὴν.] Illi participio λαβὼν aliud additur à Plutarcho, ἐγγυήσας videlicet. Legitur enim apud eum καὶ λαβὼν ἐν τῇ ἐν Κλ. ἡν γυναικὴν, μίαν αὐτῆς τὴν θυγ. ἐπὶ μικρῇ ἔσαν, ἐγγυήσας, ἐπαυλῶν. Sed non dubito quin καὶ ἐγγυήσας Plutarchus scripserit, aut hoc participium ex marg. irreperit, ubi aliquis illud alterum particip. λαβὼν hoc exposuisset. Ac videtur certè Crusenius mihi assentiri de hac vocabuli istius λαβὼν significatione: quippe qui, tanquam res eadem & voce λαβὼν & voce ἐγγυήσας significetur, contentus est dicere, desponsasse uni ex Cleopatrae filiis una illius filiarum, admodum parvula, reversus est. At Xylander contra λαβὼν pro ἀπαγαγὼν accipit: & quoniam prius est ἐγγυήν, posterius, ἐγγυήσας ἀπαγῆν, perinde locum vertit ac si ἐγγυήσας praecederet, λαβὼν sequeretur. Haec enim est ejus interpretatio, filio Cleopatrae filiam ejus parvam adhuc despondens, ac secum auferens.

ἤλθεν, ἣν αὐτὸς τὸ ἐμφύλιον πόλε-
μον περιέλαβεν.

ipso suscepit, instante jam bel-
lo civili reversus est.

ΑΠΠΙΑ-

Περὶ τὸ ἐμφύλιον πόλεμον περιέλαβεν.] Non hoc futuri temporis partici-
pio περιέλαβεν, sed praterito περιέλαβεν. Plutarchus utitur: sic tamen
ut lectio una alteri non repugnet. Nam si περιέλαβεν legatur, ad ipsam
cogitationem & deliberationem referetur: si verò περιέλαβεν, ad ea refer-
re oportebit, quæ sunt ab eo qui ad rem deliberatam se jam accingit, & eam
primo quoque tempore exequuturus est.

ΑΠΠΙΑ-

170 APPIANI ALEXAN-
DRINI ROMANARUM
HISTORIARUM DE
BELLIS MITHRIDA-
TICIS LIBER.

Α' Π Π Ι Α Ν Ο Υ
Α' ΑΛΕΞΑΝΔΡΕ' ΩΣ
Ρ' ΩΜΑΙΚΩΝ ΜΙ-
ΘΡΙΔΑ' ΤΕΙΟΣ.

Gentes à
Romanis
devictæ.

OC maximè modo
Romani Bithynos &
Cappadocas, aliàs-
que finitimas gentes
quæ Pontum Euxinum acco-
lunt, rege Mithridate post x l i i.
ejus belli annos sublato, adje-
cerunt suo imperio: quo bel-
lo etiam Ciliciæ reliquum, &
Syriæ provincias, Phœniciam,
Cœlesyriam, Palæstinam, Eu-
phratensemque mediterraneam,
nihil ad Mithridatem attinen-
tes, evecti hujus victoriæ im-
petu, subjugarunt, & tributa
aliis mox, aliis postea imposue-
runt. Paphlagoniam quoque,
Gallogracciam, Phrygiam, eique conterminam Mysiam, &
ἐπὶ

ΩΔΕ' ἢ Ρωμαῖσι Βιθυνοῖς καὶ
Καππαδοκῆς, ὅσα τε αὐτοῖς
ὄμωρα ἐδῆν ἐπὶ τῇ Πόντον κατοικεῖ
τῇ Εὐζείνῳ, βασιλεῖα Μιθριδάτῳ
πρὸς ἀρσένῳ δύο ἔτεσι μέγιστα κα-
τελόντες, ὑπεργάροντο σφίσι ὑπὲρ
καὶ ἑνῶν. τῶ δὲ αὐτῶν πολέμῳ καὶ
Κιλικίας τὰ μέγιστα σφίσι κατήκα, &
Συρίας τὴν τε Φοινίκην & Κι-
λίαν καὶ Παλαιστίνην, καὶ τὴν ἐς τὸ
μεσόγειον ἐπὶ ποταμὸν Εὐφράτην,
ἐδῆν ἐπὶ τῇ Μιθριδάτῃ πρὸς ὁρμον-
ται, ῥύμῃ τῆς δὲ τ' νίκης ἀποσπαι-
σον· καὶ φέροντες τοῖς μὲν αὐτοῖς,
τοῖς δ' ὕστερον ἐπαΐξαν. Παφλαγονίαν
τε & Γαλατίαν, καὶ Φρυγίαν, καὶ
τὴν ὄμωρον τῇ Φρυγίᾳ Μυσίαν, καὶ

Α' Π Π Ι Α Ν Ο Υ Ἀλεξανδρίῳ Ρωμαίων Μιθριδάτῃ. j Historiam
Mithridaticam, sive bellum hoc cum Mithridate à Romanis gestum
scribunt Plutarchus in vitis Syllæ, Luculli, Cn. Pompeii Livinus à
lib. 76. ad 102. quorum argumenta tantum extant. Valer. Max. l. iv. c. 6. l.
viii. c. 7. l. ix. c. 2. Frontinus, Augustin. de Civ. Dei l. iii. c. 27. Plin. Cice-
ro in Oratione pro lege Manilia, Eutropius, Orosius, Florus, & Dio. Memi-
nit & obiter Athenæus l. v. c. 13. In annis tamen variant auctores: nosster enim
Appianus durasse tradit annos xlii. Florus xl. Justinus xlii. Orosius xxx.
At recte Bongarsius ab ortu ipso belli Mithridatici ad Pompeii triumphum
annos enumeravit xxiix.

quicquid potuit: adeo ut maximus hic motus involverit prope modum omnes populos ab Oriente Occidentem usque, dum aut ipsi bellum gerunt aut mittunt aliis auxilia, &c, aut à piratis, aut à vicinis, vel propter vicinos vexantur. Tanta fuit in eo bello varietas, quod tandem maximam accessionem rebus Romanis attulit: hoc enim finito protulerunt ab occidente ad Euphratem imperii terminos. Nec potui provinciatis ista digerere, quandoquidem simul gesta sunt, & inter se perplexa: quæ verò separari potuerunt, seorsim per partes dicta sunt.

Rhesi
Thracum
ducis interitus.
Diomedes,
Homerus.

Græci, Thraces existimant qui cum Rheso militarunt ad Ilium, duce nocturnis insidiis per Diomedem sublati, quemadmodum canit Homerus, secessisse ad os Ponti quæ trajectus est in Thraciam brevissimus: & partim, quod carerent navibus, ibi mansisse, dixisseque regionem Bebryciam: partim trajecisse supra Byzantium, ubi Thraces Bithyni colebant juxta Bithyam fluvium: unde fame pulsos revertisse in Bebryciam & nomine mutato eam vocasse Bithyniam, à fluvio quem reliquerant: durassèque id nomen hac ratione in posterum, quum non multum Bithynia differat à Bebrycia, ut nonnulli putant. Alii ferunt Bithym primum hic regnasse Jovis & Thraces filium, & ab his regiones denominatas. Hæc præfari libuit de Bithynia: ceterum de regibus, qui XLIX, deinceps

Regio
Bebrycia.

Bithyas
fluvius.

Bithys Jo-
vis &
Thraces
filius.

172

λιπεν ἢ πρῶτον, ἢ ἀφρονόμῳ, ὡς μέγιστον δὴ τότε κίνημα ἐξ ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν Ἰουδαίον, ἐνοχλήσαι πάντων, ὡς ἐπὶ εἰπεῖν, ἢ πολεμουμένοις, ἢ συμμοχλοῦσιν, ἢ λεπτουμένοις, ἢ γενομένοις. τοσούτοις ὁ πόλεμος ἐπικαίῳ ἐγένετο. ἐς τὰ μέγιστα λήγων συνωλύθηκε Ρωμαίοις: ὤρσαντο γὰρ ἐπὶ ταῖς τῆς ἡμερησίας ἐν δύσεως ἐπὶ ποταμὸν Εὐφράτην. διελεῖν δὲ αὐτοὺς κτ' ἐδυνάμην, ὅμοιόν τε προαχθέντι καὶ ἀπλήδαις ἀναπεπλεγμέναις. ὃ δὲ ὡς ἐδυνάτω αὐτῶν κεχωρῆσθαι, κτ' μέρη τέτακται.

Θράκες Ἐλλήνας ἡρῶνται τοὺς ἐς Τίλιον κτ' Ρήσου στρατεύοντας. Ρήσου γὰρ νυκτὸς ὑπὸ Διομεδίδος ἀναιρεθέντι, ὃν ἀποπον Ομηρὸς ἐν τοῖς ἔπικοι φράζει, φεύγοντες ἐπὶ τῷ Πόντῳ τὸ εἶμα, ἢ σῆσις τὸ ἐστὶν ἐς Θράκην ὁ ἀφ' ὧν, οἱ μὲν, οὗτοι ἐπιτυχόντες πλοιαί, τῇδε κατεμάχησαν, καὶ τῇ γῆς κρατήσαντες Βεβρυκίας λεγομένης: οἱ δὲ, περιέσαντες ὑπὲρ τὸ Βυζάντιον, ἐς τὴν Θράκην τῇ Βιδυνίαν λεγομένην, παρὰ Βιδύναν ποταμὸν, οἰκίσαν, & λιμῶν πεποιθέντες ἐς Βεβρυκίαν αὐτῆς ἐπαυελθέν, & Βιδυνίαν ἀντὶ Βεβρυκίας, ἀπὸ τῆς ποταμοῦ περὶ ὃν ἠκούου, ὀνομάσαν. ἢ ἐπὶ τὸ ὄνομα αὐτοῖς ἀλόγως συνὸν χρόνον παρεστραπῆναι, οὗτοι ἐς πολὺ τῆς Βιδυνίας ἀπὸ τῆς Βεβρυκίας ἀφ' ἐξουσίας. ὥστε μὲν ἐνίοι νομίζουσιν: ἔπειτα δὲ, Βιδύναν ἀρῆσαν ἀπὸ αὐτῶν, πῶν δα Διὸς τε καὶ Θράκης, ἀς ἐπαυμένους ἐκείνους γῆν ἡμέτερον. ταῦτα μὲν οὐκ ἔστιν ἀσφαλές, ἀλλὰ τῇ Βιδυνίᾳ. ὃ δὲ ὡς Ρωμαίων αὐτῆς βασιλεὺς

λέων,

λίαν, ἐνία & τεσσαράκοντα ἐφεξῆς
 ἡρομένων, ἔτα μὲν μέγιστα μνη-
 μινδοῦσαι ἀποσπῆκε, τὰ Πρωμαίων
 συζητῶντα.

Πρωσίας ἡ δὲ Κυνήριος ἐπικλη-
 σιν, ὃ Περσεύς ὁ Μακεδόνων βασι-
 λεὺς τῶν ἀδελφῶν ἐνηγήνησε· καὶ ἔ-
 πολὺ ὕστερον Περσεὺς ὁ Πρωμαίων ἐς
 χεῖρας ἐπ' ἀλλήλους ἰόντων, ὁ Πρω-
 σίας ἐδεδερόμενος συνεμύχθη. Περσεὺς
 δὲ ἀλόντων, ἀπήνησε τοῖς Πρω-
 μαίων στρατηγῶν ἐμὸν τε Πρωμαίων ἀμπεχόμενον, ὃ καλοῦσι τῇ-
 βονιοι, καὶ ὑποδύναται ἔχων Ἰταλική, τῶν κεφαλῶν ἐξερρημένον, καὶ
 τε,

ante Romanos ibi rerum potiti
 sunt, hoc maxime modo scri-
 bendum est in Romana historia.

Prusia, cognomine Venator, Persei Macedonum regis so-
 rem duxerat, & paulo post exor-
 to inter hunc & Romanos bello
 neutras partes juvit: capto au-
 tem Perseo, ducibus Romanis to-
 gatus occurrit, & calceatus mo-
 re Italico, pileatusque, raso capi-
 te,

Romana
 historia.
 Prusia Ve-
 nator.

Perseus
 Macedo
 captus à
 Romanis.

Τῶν δὲ περὶ Πρωμαίων αὐτῆς βασιλείων, ἐνία καὶ τεσσαράκοντα ἐφεξῆς
 ἡρομένων.] Hic locus proculdubio corruptus est in verbis, & falsus in nu-
 mero. Primum enim legendum est περὶ Πρωμαίων, non περὶ, ut excusum
 est. Deinde quid est τὰ Πρωμαίων συζητῶντα? lego, τὰ Πρωμαίων συνδι-
 πτόντα, id est, quæ Romanos attingunt. scilicet quæ connexionem aliquam
 habent cum Romanorum negotiis. Numerus etiam insigniter corruptus est,
 & si quid video, παρέλην το καὶ τεσσαράκοντα. Abundat ea vox quadraginta.
 Nam si verus is numerus esset, jam multo ante Trojani belli tempora fuisse
 Bithyniæ reges dicendum esset, quod est absurdum. Nam Homerus nec
 Thynos nec Bithynos in toto opere nominavit, licet de aliis populis Troja-
 norum vicinis multa dixerit: quod autem tollendæ sint hæ voces καὶ τεσα-
 ράκοντα, suadet verus numerus Bithyniæ regum, qui novem fuerunt, se-
 cundum auctores qui de iis scripserunt. Undecim quidem forent, si Dædal-
 sum & filium ejus Botiram numeremus, sed ii duo nunquam dicti sunt reges,
 sed ἐπεσφῆκε, & ἀρχὴν ἔχοντες. Primus vero, de quo Memnon dixit, ἐκα-
 σίδων, est Βῆς, qui tempore Alexandri Macedonis vivebat, & Calantum
 ejus præfectum à Bithynia repulit. Hujus filius Zipætes 2. cui Nicomedes
 primus nomine successit 3. huic vero Prusias primus, qui & Claudus dictus
 est, 4. post eum Prusias Zela filius, 5. cujus filius Prusias Venator dictus,
 6. cujus filius & intersector Nicomedes Epiphanes dictus, 7. cujus Nicome-
 des alter Philopator, 8. post quem Nicomedes ultimus, qui hæredem sui re-
 gni populum Romanum instituit, 9. hi sunt novem Bithyniæ reges quos ad
 octo reducit Georgius Syncellus pag. 276. his verbis: Οἱ Βιθυνῶν βασιλεῖς
 ἃ καὶ Διονύσιος ἐν δυνάμει ἡξάντων διακρίσαντες ἐπὶ σ. ι. γ'. Reges Bithyniorum 8.
 secundum Dionysium, à qua cœperunt in annos 213 διυραίνεσθαι. Scilicet non nu-
 merabat Syncellus primum, qui Bas dicebatur, in regum serie, quoniam
 non à patre per successionem acceperat regis nomen, sed primo ἐπαρχὸς
 dictus, succedenti tempore regem ipse se nominavit. Sic firmat Syncellus
 nostram de tollendis vocibus καὶ τεσσαράκοντα conjecturam. Sed & aucto-
 rum silentium, ut Demosthenis, id firmare videtur, & alii Rhetores, qui
 cum de Thraciæ regibus plurimis locis meminerint, nunquam de Bithyniæ
 regibus verba fecerunt, licet sæpissime de Byzantio, de Cherronneſo, de
 Sacro, vel ἱερῶν in ore Ponti in Bithynia sito meminerint. Itaque non dubito
 audacter pronuntiare, τὸ καὶ τεσσαράκοντα debere deſeri, ut superfluum.

Prusias ut
à Rom. ve-
niam im-
petrauerit.

Attalus
rex Perga-
menæ A-
siae.

Legati Ro-
manorum
ad Prusiam
pro Atta-
lo,

Nicepho-
rium ca-
stellum.

te, (quo cultu utuntur qui ex te-
stamento libertatem accipiunt)
illiberali aliqui facie, & pusilla
statura, ad eos accedens, Latine
dixit, populi Romani libertus
sum. Riserunt illi, & Romanam
miserunt hominem: qui quum
ibi quoque visus esset ridiculus,
impetravit veniam. Aliquanto
post infensus Attalo regi Perga-
menæ Asiae, agros ejus vastavit.
quod postquam senatus Roma-
nus didicit, denuntiavit ei ne At-
talo amico socioque P. R. bel-
lum inferre pergeret. Quumque
ille parere gravaretur, legati ri-
gidè mandarunt ei, aut pareret
senatui, aut ad disceptandum ve-
niret cum mille equitibus ad
confinia: ubi & Attalum expe-
ctare ajebant cum totidem aliis.
Ille, contempta paucitate quæ
erat circa Attalum, sperans eum
posse à se opprimi, præmisit le-
gatos, quasi secuturus cum mil-
le suis: sed concitato universo
exercitu venit tanquam ad præ-
lium. Attalus & legati præmo-
niti diffugerunt qua quisque po-
terat: ille etiam jumenta Ro-
manorum relicta comprehendit,
& castellum Nicephorium expu-
gnatum diruit, templa quoque
incendit in eo. deinde Attalum
intra Pergamum compulsum op-
pugnavit. Ob hæc senatus misit
legatos alios, qui jubèrent Pru-
siam Attalo damna illata luere
pecunia. Tum demum Prusia
territus, paruit & recessit: mul-
ctam vero à legatis statutam ut
ἀνέχωρεαι ποταμῷ ᾧ τῷ πρὶς ὅθεν

πῶλον ἐπικείμεθα. (ὃ πρὸς τὴν πᾶσιν
ἀσπίσιν τῶν ἐν Διφθέραις ἐλθόν-
των) ἀφ' ὧν οἱ καὶ τὰς αὐτὰς ὀ-
φθίμους, καὶ βραχύν. ἐνταῦθα δὲ
αὐτοῖς ἐφ' ἧς Ῥωμαῖοι τῷ Ῥωμαῖν,
Ῥωμαῖοι ἐμὲ λίσσονται. ὅπερ ἐστὶν
ἀπελευθερῶν. γέλωτα δὲ παραχρῆν,
ἐς Ῥώμην ἐπέμψθη. Ἐφ' αὖτις καὶ
ἔσθ' ἡ γέλωτα, ἐνταῦθα συγγαμῆς.
χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἀττάλῳ τὴν χαλε-
πὴν τῷ βασιλεῖ τῆς Ἀσίας τῇ ἀπὸ
τοῦ Πέρσων, τὴν γὰρ ἰδέσθαι τὴν
Ἀσπίδα. μεθόδοι δὲ ἡ Ῥωμαίων
βουλὴ, ἀποπέμπε τῷ Περσῷ μὴ
πολεμεῖν Ἀττάλῳ, φίλῳ Ῥωμαίων
ὄντι καὶ συμμάχῳ. καὶ δυσπρόδοτος ἔπ-
εχοντο οἱ πρὶς ὅθεν μετ' ἀνατασῆς
ἀποπέμψοντες πᾶσι τοῖς ὑπὸ τῆς
συγκλήτου λεγομένοις, καὶ ἡκιστα μὲν
χαλὶν ἰππέων ἐς τὴν μεθόδοι ἐπὶ
συνθήκῃς. εἶθ' ἡ δὲ Ἀττάλῳ ἔ-
φατον ἀπὸ μὲν μὲν τῶν πᾶσιν ἐπὶ
Ῥωμ. ὁ δὲ ὡς ὀλίγων τῶν τῶν Ἀττά-
λῳ, καὶ ταφρονήτας, καὶ ἐλπίσας αὐ-
τὸν ἐνεδράσθαι, ἀποπέμπε τοὺς
πρὶς ὅθεν ὡς μὲν χαλὶν ἐπὶ Ῥωμ. ὁ
πάντα δὲ αἰσθησας τῶν φρατῶν, ἡ-
γῶ ὡς ἐς μέγιστον. Ἀττάλῳ δὲ ἔ-
π' πρὶς ὅθεν ἀποδράσθαι τε καὶ διφθ-
ρόντων ἡ δυνάμις αὐτῶν ἐγγίγνεται
ἐκτος, ὅθεν ἔ-
π' σφοδρόντων τῶν
Ῥωμαῖν ὑπολίσφονται ἡ πᾶσι,
καὶ χαλεπὸν τὴν Νικηφόρον ἐξελών
κατέσκαψε, ἔ-
π' τὸν ἐν αὐτῷ νῆας
ἐνέπλεψε. Ἀττάλῳ τε ἐς τὸ Πέρ-
σων συμφύγονται ἐπολιόρκει. καὶ
μέγιστα πάντες οἱ Ῥωμαῖοι πυδόμε-
νοι, πρὶς ὅθεν ἐπὶ Ῥωμ. ὁ
τῶν Περσῶν ἐλθόντων Ἀττάλῳ πᾶς
βλάβος ἀποτίσθαι. τότε οὐδὲ κατε-
παλαγῆς ὁ Περσῶν ὑπὸ ἡγευ-
σάντων αὐτὸν ἐπενέγκει Ἀττά-
λῳ,

λῆ, ναὺς κατεφράκτας ἐκαστὴν αὐ-
 τήν, καὶ ὀργυλίας συνὶ χρόνῳ πά-
 λαυται πεντηκόντα, τίς τε ναὺς ἔ-
 δακε, καὶ τὰ παλαιὰ ἐν τῷ χρόνῳ
 συνίφερον. ὅππῃ δ' αὐτὰς ἀλφει-
 σους τοῖς ὑπάρχουσιν ἐπὶ ὁμοίᾳ χα-
 λισπῇ, Νικομηδὴς ὡς ἡ πᾶν τοῖς
 Βιθυνίοις δόξικαν. ὅπερ ὁ Περσείας
 ὑποφάρμακον, ἐς Π' ὁμῶν αὐτὸν βίον
 μετέστησεν. Ἐμὲ δ' ἂν εὐδοκίμου
 κακεί, περὶ σέβει τ' βαλὴς δεη-
 θῶμαι, ἥ ἐπ' ἐφελόμενον Ἀττά-
 λῳ χρημίσταν αὐτὸν δαπνίσαι. Μη-
 ναι τε αὐτῷ συμπεσέσθουσιν ἐ-
 πιμπε, ἔπειτα τῷ Μηνῶ, εἰ μὴ
 ἐπιτυχὸι τ' ἀφίστασι τ' χρημίσταν,
 ἐπ' ἐφελόμενον Νικομηδὴς· εἰ δ' αὖ-
 τήν, κτείνῃ αὐτὸν ἐν Π' ὁμῶν. κερ-
 κήρους τε πινῶς ἐς τὸ σὺν ἐπιμ-
 ψεν αὐτῷ, ἔπειτα δὲ τραπώπης.
 ὁ δὲ, τ' ἰδὼν ζημίαν σὺν ἀφαιρε-
 τήσιν τῇ Περσείᾳ (Ἀνδρονικῷ ὅδ'
 ἐπιμψήεις ἐς ἀντιλογίαν ὑπὸ Ἀτ-
 τάλῳ, τῷ ζημίαν ἀπέφαιεν ἐλατ-
 τῶν τ' ἀετιγῶν) τ' ὅτι Νικομηδὴ
 λόγῳ καὶ σκεδῇς ἀξίαν ὁρῶν, ἠπόρη-
 το, καὶ ἔτι κτείνειν αὐτὸν ὑφίστατο,
 ἔπειτα αὐτὸς ἐς Βιθυνίαν ἐπανέειχε
 ἀλφει δ' ὅ. ὅμως δ' αὐτὰς βραδύ-
 νοπ σκεῖς ὁ νεανίσκος ἐς λόγους
 ἦλθεν ἐθέλοντι κακῶν. συνδιδῶν
 δ' ἐπὶ σκελεῦσιν τῷ Περσείᾳ, τὴν
 Ἀττάλῳ περὶ σκελεῦσιν Ἀνδρόνικον ἐς
 τὸ ἔργον περὶ σκελεῦσιν, ἵνα τ' Ἀτ-
 τάλῳ πείσῃ τ' Νικομηδὴ κατὰ γα-
 γῆν ἐς Βιθυνίαν. ἀναμείναντες δ'
 ἀπὸ τῆς ἐν τῇ Βερνίκῃ, πολισμο-
 τῇ πᾶσι τ' Ἡπείρῳ, νυκτὸς ἐπὶ δ' ἂν
 τὸς ἐς ναὺν, αὐτὸς τε δέοι ποιεῖν συν-
 ἔθεντο, καὶ διελεύσθων ἐπὶ νυκτὸς.
 ἄμει δ' ἡμεῖς, Νικομηδὴς μὲν ἐξ-
 ἔειπε τ' ἔως, πορφύρεον τε βασι-

Attalo viginti naves testas mox
 traderet, & intra certum tem-
 pus D. argenti talenta, ita ut ius-
 sus est persolverit. Quumque sub-
 ditis exosus esset ob nimiam fa-
 vitiam, Nicomedes filius valde
 ab eis amabatur: & ideo susce-
 ptum pater Romam misit, ut i-
 bi degeret. Quem postquam cog-
 novit ibi quoque gratiosum esse,
 mandavit ei ut à senatu pete-
 ret, remitti sibi quod supererat
 pecuniæ debitæ Attalo: & ad-
 didit ei Menam ut simul le-
 gatione fungeretur, cui clam
 mandatum dedit, si impetra-
 verit remissionem pecuniæ, ut
 amplius Nicomedi parceret. si
 minus, in urbe illum interfice-
 ret: & ad hoc cercuos alii-
 quot misit cum eo, & duo mil-
 lia militum. Is, quia nec mul-
 ta remittebatur Prusiæ, (nam
 Andronicus
 Andronicus ab Attalo ad con-
 tradicendum missus demonstra-
 vit multam minorem esse quam
 rapinam) & Nicomedem vi-
 debat esse in pretio, inops con-
 silii nec occidere eum ausus est,
 nec reverti in Bithyniam, Ita
 morantem convénit non invi-
 tum juvenis: conspiraruntque
 in Prusiam, ascito in societatem
 Andronico legato Attali, ut is
 regi suo persuaderet Nicome-
 dem in Bithyniam deducere.
 Congressi igitur in Bernice oppi-
 dulo Epiri, noctu conscensa na-
 ve quid agendum esset collocuti
 sunt, & diversi discesserunt e-
 cadem nocte. mane verò Nicome-
 des exscendit navem purpuratus
 & dia-

Prusiæ fa-
 vitia subdi-
 tis exosa.
 Nicome-
 des Prusiæ
 filius.

Menæ.

Prusia fi-
 lium interfi-
 cium man-
 dat.

Androni-
 cus.

Consilium
 de Prusia
 perimen-
 do.

Bernice
 oppidu-
 lum Epiri.

Mena si-
mulata o-
ratio con-
tra Nico-
medem
pro Prusia
patre.

174

Respon-
sum à Pru-
sia Attalo
datum.

& diadematus more regio : cui
mox Andronicus occurrit, & re-
gem appellatum deducebat cum
C. quos circa se habebat militi-
bus. Mena verò simulabat se tum
primum sensisse Nicomedis præ-
sentiam, & circumcursans illa
duo millia indignabatur: tandem
precedente fermone; E duobus,
inquit, regibus alter domi est,
alter in itinere: vos rebus vestris
prospicite in futurum, & rectè
consulite: quandoquidem vestra
salus nunc agitur: ut sagaciter ap-
plicemus nos ad eum qui futurus
est porior: ille senex est, hic ju-
venis: Bithyni illum averfantur,
hunc optant: Romanorum opti-
mates juvenem diligunt: Andro-
nicus jam ejus fatelles promittit
ab Attalo auxilium, rege vicino
Bithynis, & latè regnante, &
Prusia hoste vetere. Ad hæc me-
morabat crudelitatem Prusiæ,
detegens ejus in omnes patrata
facinora, & inde odium publi-
cum. Ut verò & hos milites anim-
advertit abhorrrere ab ejus sce-
leribus, statim ad Nicomedem
adduxit, & secundus regem eum
appellavit post Andronicum, sti-
pavitque duorum millium fatel-
litio. Attalus verò promptè ex-
cepto juvene, Prusiam jussit filio
civitates aliquot ad inhabitand-
um, & agros ad victum attri-
buere: respondit ille mox ei da-
Prusiæσαν ἐκέλευσε τὰς παρὰ πόλεις τε πᾶντας ἐς εὐαίκανον καὶ χυρῶν
ἐς ἐφόδον δυνάμει. ὁ δὲ αὐτίκα δάσῃ ἐφη τὴν Ἀττάλειαν βασιλείαν ἄ-
πτισται,

λικῶν ἡμφιεσμένων, καὶ Διφίλῃς
ἐπικείμην. Ἀνδρόνικος δὲ αὐτὸν
ὑπονοήσας τε καὶ βασιλέα ἀποσπ-
σῶν, παρέπεμπε μετὰ στρατοῦ
ὡν εἶχε πεντακισίων. Μένας δὲ
Νικομήδους παρὼντος, ἐς τῆς δι-
χιλίας Διεδραμὼν ἐδυσφόρη. ἀσπίων
ἢ τῆς λόγῳ, Δύο, ἔφη, βασι-
λεῖον, ἢ μὴ ὂντος ἐν τῇ χώρῃ,
ἢ δὲ ἐπιάντος, ἀναγκάσει ἡ-
μῖν τὸ σφίπεσθαι εὐ Διφίλῃδεσσι,
καὶ ἢ ἡγοσμένους καλῶς τεκμηρί-
οισθαι, ὡς ἐν τῷδε τῷ ἡμετέρῳ
σωτηρίας βεβαιωμένης, καὶ κα-
λῶς ἀσπίδωμεθα ποτέρῳ αὐτῶν
ἐπικρατήσῃ. ὁ μὲν δὲ γέροντος ἐστίν, ὁ
ἢ νέος. καὶ Βιθυνοὶ τῷ μὲν ἀπρε-
πονται, τῷ δὲ ἀρεστοῦνται. Ρωμαῖ-
οι καὶ οἱ δυνάτοί τῷ νεανίᾳ
ἀγαπῶσι, καὶ Ἀνδρόνικος αὐτοῦ
ἤδη δορυφόρον, ὑπαδικύνουσι τὴν
Ἀττάλειαν συμμοχλίαν, δέχοντες
μεγάλῳ ἔχοντος καὶ Βιθυνοῖς
γειτονεύοντος, & οὐ πολλοῦ τῷ
Περσὶσι πεπολεμαμένῳ. Λέγων
ἢ ταῦτα, ἄμφοι καὶ τὴν αἰσότητι
Περσὶσι παρεγγυῖναι, & ὅτι πενη-
κὼς πρῶξεν εἰς ἅπαντας, καὶ τὰ
κρονῶν ἐπὶ τοῖςδε Βιθυνῶν ἐς αὐτὸν
ἔχθρος. ὡς δὲ καὶ κενὸς εἶδε τὴν
Περσὶς μοχθηρίᾳ δόσσεφαιμένους,
ἤλθον αὐτὸς ἐς τὴν Νικομήδην αὐτί-
κα, καὶ ἀποσπῶν καὶ αὐτὸν βασιλέα
δεδότω ἐπὶ Ἀνδρόνικῳ, μετὰ δι-
χιλίῳν ἰδρυφόροι. Ἀττάλειος τε τῷ
νεανίᾳ ἀποσπῶν ὑποδεχάτο, & τῷ
πῦσται,

Καὶ Ἀνδρόνικος αὐτὸν ἦν δορυφόρον] Ex præcedentibus emendo & le-
go δορυφόρον, cum antea legeretur δυσφάρον.

Καππῶ.

παύσαι, ὡς δὲ καὶ πρὸς τὸν Νικομήδην ἐπείκειν, ἐς Ἀσίαν ἐσθλαίον. οὗτοι δ' εἰπὼν, ἔπειθεν ἐς Πάριον τὸς Νικομήδους καὶ Ἀττάλου κατηγγερόντας, καὶ ἀποκαταστήσαντας εἰς κρείσιν. οἱ δ' ἀμφὶ τὸ Ἀττάλου εὐδὺς ἐχάρασαν ἐς Βιθυνίαν, & πρὸς αὐτοῖς οἱ Βιθυνιοὶ καὶ ὀλίγους ἀποστεινόντες. Πρῶτος δ' ἄπασιν ἀπῆλθεν, καὶ Πάριον ἐλπίσαν αὐτὸν ἐξαγροῦν τὸ ἐπὶ οὐλῇ, Διόνυσον δ' Ὁράνῃ καὶ δὲ τὸν οἱ πεντακσίους Ὁράνῃς αὐτοῖς καὶ λαόν, τοῖς δὲ λόγοις τὸ σῶμα ἐπέτευσεν, ἐς τὴν ἀκροπολιν τὴν ἐν Νικίᾳ καταφυγόν. ὁ δὲ Πάριον στρατὸς ἐν αἰσῇ οὕτως αὐτοῖς ἐπῆλθεν ἐπὶ τὴν βαλὺν τὸς Ἑργασίους πρὸς αὐτοῖς, καὶ ἐλπίσαν τὸ Ἀττάλου, ἐπειμυγόν τε ποτὶ ψευδομαχίαν τὸ βαλὺν τὸ στρατὸν αὐτὸν ἐλπίσας τε καὶ πᾶσι πρὸς αὐτοῖς, οἱ δὲ ἀποστεινόντες τὸ πόλεμον, εἰλετο πρὸς ἀνδράς, ὃν ὁ μὲν τὴν κεφαλὴν ποτὶ λείῳ πᾶσι, ἀρχήμονας ἐπέκειτο ἀντιπᾶσι. ὁ δὲ τοὺς πόδας διέφραστο ὑπὸ ῥόδατος. ὁ δ' ἡλιθιότητος ἐρομίζετο εἶναι. ὥστε Κάπωνα τὴν πρὸς αὐτοῖς ἐπισκώπτοντα εἰπὼν, τὴν πρὸς αὐτοῖς ἐπὶ τὴν μὴτε νοῦν ἔχειν, μὴτε πόδας, μὴτε κεφαλὴν. οἱ μὲν δὲ πρὸς αὐτοῖς ἐς Βιθυνίαν ἀφίγοντο, καὶ πρὸς αὐτοῖς αὐτοῖς τὸ πόλεμον ἐκάλουν. Νικομήδης δ' ὁ Ἀττάλου συγκαταστήσαντας αὐτοῖς, οἱ Βιθυνιοὶ διδάξαντες ἔλεγον, ὅτι εἴνα δυνάτοί φέρει ἐπὶ τὴν ἀντιπᾶσι Ἑργασίους, φανερὸν μάλιστα αὐτοῖς ἡγεμόνων δυνάμενοι. οἱ μὲν δὲ πρὸς αὐτοῖς, ὡς ἐπὶ Πάριον τὴν πρὸς αὐτοῖς, ἐπὶ τὴν ἀντιπᾶσι. Πρῶτος δ'

turum se universum regnum Attali, in cuius gratiam & ante invasisset Asiam. Hæc locutus, misit Rômam qui accusarent Nicomedem & Attalum, citaréntque ambos in iudicium: sed Attalus cum suis mox in Bithyniam profectus est, ad quos Bithyni paulatim defecerunt. Prusia verò nemini se credens & sperans Romanos se erepturos ex insidiis, à Diégylle Thrace socero suo, D. Thracas impetravit: Diégylles Thracæ. quibus solis commisit corporis sui custodiam, & in arcem Arx Nicææ se inclusit. At Rômæ prætor urbanus non statim ad senatum adduxit legatos Prusiæ, Attalo gratificans: & postquam tandem introduxit, iussus à senatu legatos eligere qui bellum compescerent, elegit tres: quorum unus saxo quondam in caput percussus, fœdas cicatrices præferbat, unus laborabat pedibus, unus usque ad stulticiam simplex habebatur: ita ut Carô in legationem cavillaretur, eam, nec mentem habere, nec pedes nec caput. Legati profecti in Bithyniam, iusserunt partes ab armis discedere. Nicomede autem & Attalo simulantibus se auctoritati senatus cedere, Bithyni subornati negabant se posthac ferre posse immanitatem Prusiæ, maximè postquam deprehensi sint molestè ferre ejus imperium: sic legati, quia nondum hæ querelæ ad senatum pervenerant, abierunt infecto negotio. Prusia, desperata ope

Nicomedia.

Rex Prusia
ab oppidanis filio
proditus.
Ejus interitus.

Nicomedes Philopator.

Pop. Rom.
hæres à Nicomede
relictus.

Amisus civitas.

Ariarathes, præfectus
Cappadociæ, in crucem actus.
Eumenes Cardianus.

ta ope à Romanis, quibus fretus nulla paraverat auxilia, migravit Nicomediam, ut hac munita hostem inde arceret: sed oppidani rege prodito portas aperuerunt. Nicomedes cum exercitu ingressus est: Prusiam religione fami Jovis se tutantem confoderunt quidam immissi à filio.

Sic Nicomedes pro patre cepit regnare in Bithynia: cui deinde mortuo successit filius Nicomedes, cognomine Philopator, ex S. C. in regno paterno confirmatus. Ita se habent res Bithynia: & si cui libet plura, cognoscere, nepos hujus alius Nicomedes, populum Rom. testamento hæredem regni reliquit. Cappadociæ quis ante Macedonas præfuerit, non possum certo dicere, habuerintne regnum proprium, an inter provincias Darii fuerint. Alexander certe videtur has gentes tributarias reliquisse sub suis principibus, dum contra Darium properat: apparet enim hunc, &

Amisum, Athenis oriundam civitatem, ad popularem administrationem redeigisse juxta instituta majorum. Hieronymus prodit, ne attigisse quidem eum gentes has, sed dum peteret Darium, ingressum aliam viam maritimam per Pamphyliam & Ciliciam. Perdica, qui post Alexandrum Macedonibus præfuit; Ariarathem, præfectum Cappadociæ, sive propter defectionem, sive ut regionem hanc Macedonibus acquireret, captum, in crucem egit; Eumene Cardiano

ἐπεὶ ἔτι τὰ Πρωσιῶν ἀπέγνω, εἰς μέγιστον πίστεύων, ὡς ἔδειξεν ἐς ἡμῶν ἐπιφρονίαν, μετέλθεν ἐς Νικομήδειαν, ὡς κρατυνέμεν τὴν πόλιν, καὶ τοῖς ἐπὶ τοῖς πολέμοις. οἱ δὲ, παρορῶντες αὐτὸν, πύλους ἀνέβησαν. καὶ ὁ μὲν Νικομήδης ἐσθίει μετὰ τῷ στρατοῦ. τὸ δὲ Πρωσιῶν ἐς ἱερὸν Διὸς καταφυγόντι συνεκείνησαν πνὺς ἐπιπεμφθέντες οὐ τὴν Νικομήδους.

Οὕτω Νικομήδης ἀντὶ Πρωσιῶν Βιθυνῶν ἐπασίδου, καὶ αὐτὸν ἡρώων τελευτήσαντα Νικομήδης υἱός, ὁ Φιλοπάτωρ ἐπικλήσις αὐτῷ, διεδέξατο, Πρωσιῶν αὐτῷ τὴν δρχίαν ὡς πατὴρ ᾤκησεν. ταῦτα μὲν δὲ Βιθυνῶν ὡς εἶχε, ἔτι πατρὸς δὲ πάντων παρῆνεν, υἱὸς τῶνδε ἐπερὶ Νικομήδης Πρωσιῶν τὴν δρχίαν ἐν Ἀθήναις ἀπέλιπε. Καππαδοκίας δὲ παρὰ Μακεδόνα οἱ πνὺς ἤρχον, οὗτοι ἔχοντες εἶπεν, εἴτε ἰδίαν δρχίαν εἴτε Δαρείου κατήκον. Ἀλέξανδρος δὲ μὲν δοκεῖ τὰς ἡρχοντας τῶνδε ἔχειν ἐπὶ φόρῃ κατελεγεῖν, ἐπειγόμενος ἐπὶ Δαρείον. φαίνεται γὰρ καὶ Ἀμισὸν πόλιν Ἀττικῶν ἡρώων ἐπὶ δημοκρατίαν, ὡς αὐτὸν ἐφίσει πολιτείαν, ἀγαθόν. Ἰερώνυμος δὲ ἐστὶ ἐπιφρονίαν τῶν ἐθνῶν ἕλως, ἀλλὰ ἀνὰ τὴν παρὰ τὴν Παμφυλίαν καὶ Κιλικίας ἐτέραν ὁδὸν ἐπὶ τὴν Δαρείον τραπιάζει. Περιδικας δὲ, ὅς ἐστι Ἀλέξανδρος τὸν Μακεδόνα ἤρχον, Ἀριάρθη καππαδοκίας ἡρώων, εἴτε ἀφιστάμενον, εἴτε τὴν δρχίαν αὐτῷ ἀφαισίουμενον Μακεδόσιν, εἴτε καὶ ἐκρέμασε καὶ ἐπέστη τοῖς Ἰνδοῖν Εὐμμένην τὴν Καρδίου. Εὐμμένης δὲ ἀνέμαρ-

ἀναιρεθέντων, ὅτε αὐτοὶ οἱ Μακεδόνες εἴλοντο πολέμιον, Ἀντίπατρον ἐπὶ τῇ Περδικᾷ τῷ ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ἡγεμονίᾳ ἡς ἐπιτροπῶν, Νικάνορα ἔπεισεν Καππαδοκῶν σὺν ἑταίροις.

Μακεδῶν δὲ ἐκ πολλοῦ ὕστερον ἐς ἀλλήλους παρσυσσέντων, Ἀντίπατρον ἔρχετο Συρίᾳ, Λαομέδοντα ἐκβαλὼν Μιθριδάτης δὲ αὐτὸν συνῆν, ἀνὴρ γένους βασιλείου Περσικῆς. ὁ δὲ Ἀντίπατρον ἐνύπνιον ἔδωκε περὶ τῆς ἐπείρας χερσονήσου, ὅτι χρυσίον ἐκτελείωντο τὸ Μιθριδάτην, ἐς τὸ Πόντον ἐρχομαι. καὶ ὁ δὲ αὐτὸν ἐπὶ τῷδε συλλαβῶν, ἐπέλετο δόρυ καὶ ἵππον. ὁ δὲ ἐξέφυγε σὺν ἱππεύσιν ἐξ ἑφθαλμοῦ πρὸς τὸν καλὸν τὸν Καππαδοκίαν, πολλῶν οἱ παρσυσσέντων ἐν τῇδε τῇ Μακεδονίᾳ ἀρχόντων, Καππαδοκίας τε αὐτῆς καὶ τῶν ὁρίων περὶ τὸ Πόντον ἰθὺς ἡγήσασθαι. ἐπὶ τῇ μίᾳ τῶν δόρυ καὶ ἵππων ἀνὰ τὴν περὶ τὴν Πόντον, οἱ δὲ ἔρχοντο, ἐπερὶ μετὰ ἕτερον, ἕως ἐπὶ τὸ ἔκτον διὰ τὸ πρῶτον Μιθριδάτην, ὃς Πρωμαίους ἐπολέμησε. τότε δὲ ὁ γένους ὅστις οἱ Καππαδοκίας τε ὁ Πόντου βασιλεὺς, ὅς ἐστι μοῖ δὲ καὶ διελὼν τῶν δόρυ καὶ ἵππων, οἱ δὲ Πόντου ἡγήσασθαι, οἱ δὲ Καππαδοκίας ὁρμητοὶ Πρωμαίους πρῶτον ἐν φιλικῇ ἡγεμονίᾳ, καὶ καὶ πάλιν ἐπὶ Κερκυραίων καὶ συμμοχίων ἐλθόντων παρὰ τὸν βασιλεὺς Πόντου, Μιθριδάτης δὲ Ἐργετὴς ἐπέκλῃσεν, ὡς ἀποστρέφειν τῶν Καππαδοκίαν ἐπὶ τῷδε καὶ ἀφαιρῆσαι Μιθριδάτης ἡδὲ, ὃ Διόνυσος καὶ Εὐπατωρ ἐπὶ τῷδε καὶ.

provinciae praeposito. quo sublato quando a Macedonibus hostis judicatus est, Antipater, qui post Perdicam ditionis Alexandri curator fuit, Nicanorem misit satrapam in Cappadociam.

Ceterum non multo post seditione exorta inter ipsos Macedonas, Antigonus ejecto Laomedonte occupavit Syriam. Huic familiaris erat Mithridates, vir regii apud Persas generis. Antigonus in somnis visus est sibi aurum in arvo seminare, & id demissum Mithridatem in Pontum asportare: quamobrem comprehensum volebat occidere. Effugit tamen ille, comitatus sex equitibus: & communiter quodam vico in Cappadocia, multis ad eum, dum Macedones attendunt alia negotia, deficientibus, & Cappadociam ipsam, & finitimas gentes Ponticas obtinuit. Qui primus amicus P. R. appellatus, missis contra Pœnos auxiliariis aliquot navibus, vocabatur Mithridates Euergetes Ponti rex, Cappadocibus, ut alienis, etiam tum infestissimus. Cui successit ejusdem nominis filius, duo habens cognomina, Eupator & Eupator, Dionysus. Hunc Romani jussu Dionysus,

Laomedon ejectus ab Antigono ē Syria.

176 Somnium Antigoni.

Mithridates periculum mortis effugit.

Mithridates Euergetes Pontis rex.

Dionysus.

Καππαδοκίας τε αὐτῆς καὶ τῷδε ἡμέρᾳ περὶ τὸ Πόντον ἰθὺς ἡγήσασθαι.] De patte quadam Cappadociae concedi potest, quod dicit hoc loco Appianus: de tota vero nequaquam; fuerunt enim eodem tempore Cappadociae reges, sed jam id ad Diodorum Palmerius notavit.

Socrates,
Chrestus.

runt Ariobarzani Cappadocia cedere, qui in fidem populi confugerat, & videbatur plus juris habere in Cappadociam: aut fortasse suspectam habentes amplitudinem regni Mithridatici, maluerunt id dissimulanter in plures portiones dividere. Tulit tamen id rex: sed contra Nicomedem Nicomedis filium, Prusiae nepotem, qui avitum Bithyniae regnum ex senatusconsulto acceperat, fratrem ipsius cum exercitu misit Socratem Chrestum cognomine, qui regnum hoc sibi usurpavit.

Mithraas
& Bagoas.

Per idem tempus Mithraas & Bagoas, pulso Ariobarzane, quem Romani Cappadociae regem constituerant, Ariarathem in id regnum deduxerunt. Romani verò Nicomedem simul & Ariobarzancem in suum quenque regnum restituerunt, legatione ad hoc missa, cujus princeps erat Manius Aquilius: iussisque adjutare, Lucio Cassio, qui Asiam Pergamenam obtinebat cum exercitu exiguo, & hoc ipso Eupatore. verum is propter controversum jus Cappadociae, & ablatam sibi nuper ab ipsis Romanis Phrygiam (ut in rebus Graecorum diximus) nihil juvit. Cassius & Manius cum Cassiano milite, aliisque contractis à Gallograecia Phrygiaeque, reduxerunt Nicomedem in Bithyniam, Ariobarzancem in Cappadociam. moxque ambobus suadebant ut vicinam Mithridatis di-

177

Nicomedes in Bithyniam reductus, Ariobar-

τὸν ἐκείνην Καππαδοκίαν ἐκείδουσαν Ἀριόβαρζαν, καταφυγοῖν τε εἰς αὐτὰς, καὶ δεῦναι αὐτοῦ γνησιώτερῳ & Μιθριδάτῃ πατρὶ τῷ Καππαδοκίῳ δόχλῳ· ἢ καὶ τὸ μέγα & τὸ ἀρχαῖον & Μιθριδάτῃ πατρὶς ἐκείνης, ὁφθαλμοὶ τε καὶ ἐς πλείονα διαγρυπτεῖς ἀφανῆς. ὁ δὲ τὸτο μὴ ἠνεγκε, Νικομήδῃ δὲ τῷ Νικομήδῃ & Ποσειδῶνι, Βιδυνίῳ ὡς πατρῷας ὑπὸ Ρωμαίων διπλοειχθέντι βασιλεύειν, Σακερῶνι, τὸ ἀδελφὸν αὐτῶ Νικομήδους, ὅτῳ Χρησίδης ἐπωνυμίῃ ἦν, καὶ στρατῷ ἐπέμψεν· καὶ τῷ Βιδυνίῳ ἀρχὴν ὁ Σακερῶν εἰς αὐτὸν παρέλασσε.

Τούτῳ αὐτῶ χρόνῳ, Μιθριάδης & Βασιλῆς Ἀριόβαρζαν τὸνδε τὸ ὑπὸ Ρωμαίων καταγόμενον εἰς τῷ Καππαδοκίῳ ἐκκαλόντες, Ἀλεξανδρίῳ καταήραρον εἰς αὐτῶν. Ρωμαῖοι δὲ Νικομήδῃ ἡννοῦντο & Ἀριόβαρζαν ἐπυνήραρον εἰς τῷ οἰκίῳ ἐκότερον, πρὶς εἰς τε πρὸς αὐτοῖς εἰς τὸτο συνίπεμψαν, ὧν Μάνιος Ἀκύλιος ἡγήετο, καὶ συλλαβεῖν εἰς τῷ κράτοδον ἐπέστλαν Λουκίῳ τε Κασσίου τὸ παρὶ τὸ Πέργαμον Ἀσίας ἡγευμένῳ, στρατὸν ἔχοντι ὀλίγῳ, & τῷδε τῷ Εὐπάτορι Μιθριδάτῃ. ἀλλ' ὁ μὴ αὐτῶν τε Καππαδοκίας ἐνεκα Ρωμαίοις ἐπιμεμφομένη, καὶ Φρυγίαν ἐναγχεῖν ὑπὸ αὐτῶν ἀφηρημένῃ, (ὡς ἀλλὰ τὸ Ἑλληνικὴν γεωφῆς δεικνύει) & συνιπτεῖται· Κασσιὸς δὲ καὶ Μάνιος, τῷ τε Κασσίδῃ στρατῷ, καὶ πολλῷ ἄλλῳ ἀνείροντι Γαλατῶν καὶ Φρυγῶν, Νικομήδῃν τε καταήραρον εἰς Βιδυνίαν, καὶ Ἀριόβαρζαν εἰς Καππαδοκίαν. οὗτος τε ἀνιπτεῖται, ἀμφὶ γένετας ὄντας Μιθριδάτας, τῷ

καὶ

ἤν' ὁ Μιθριδάτης κρατῆσθαι, καὶ
 ἐς πολέμῳ ἐρεθίζεν, ὡς Ρωμαίων
 αὐτοῖς πολέμοισι συμμαχισσάντων.
 αἱ δ' ὠκνοῦν μὲν ὁμοίως ἐκείνῳ ζή-
 τοι· τοσοῦτε πολέμου κρατῆσαι,
 τὴν Μιθριδάτου δύναμιν δεδιότες·
 ἐγκειμένῳ δ' τῶν πρίσθεν, ὁ Νι-
 κομήδης πολλὰ μὲν ὑπὲρ τ' ἐπικυ-
 ρειῶς τοῖς στρατηγοῖς καὶ τοῖς πρίσθε-
 σιν ὁμολογηκώς χρήματα δίδωσιν, καὶ
 ἐπὶ ὄφλων, πολλὰ δ' ἄλλα ᾧ ὅσον
 ἔτι ἐπομύοντο Ρωμαῖον δεδανεισμέ-
 νῳ, καὶ ἐχλούμεν, ἄκων ἐσέβα-
 λεν ἐς τὸν Μιθριδάτου γένῃ, καὶ ἐλε-
 γάτησεν, ὥς μὲν ἐπὶ πόλιν Ἀμα-
 στρίν, εὐθεὶς ἔτε καλῶντο αὐτὸν,
 ἔτε ἀπαντῶντο· (ὁ γάρτοι Μιθρι-
 δάτης, ἐπιμύλον ἔχων δύναμιν, ὁ-
 μως ὑπελάμβανε, πολλὰ καὶ δεικνύ-
 οντας ἐγκλήματα τῶν πολέμων γυναικῶν)
 ἀναζεύξαντο δ' ὁ Νικομήδης μετὰ
 πολλῶν λαφύρων, Πελοπίδην ὁ Μι-
 θριδάτης ἐπέμπευ ἐς τὸν Ρωμαίων
 στρατηγὸς τε καὶ πρίσθεν, ὅτε αὐ-
 γνῶν μὲν αὐτὸς πολεμῶντος αὐ-
 τῶν, καὶ τῆς δὲ τ' ἐσθλῆς αἰτίας γε-
 γνητοῦς ὑποκορνιθίσας, ὅτι ἐπὶ καὶ
 παλαιῶν ὁμοῦ καὶ ὑπερεπεσεύας αἰ-
 τίας τὸν γυναικῶν πολέμου πορί-
 ζων, ἀμειψόμενος φίλιος καὶ συμ-
 μαχίας ἰδίας τε καὶ πατρίδος. αὐτὸν
 δ' αὐτὸν ὁ Πελοπίδης ἐφ' Ὀρυζίαν
 ἀφ' ἡρῶς καὶ Καππαδοκίαν, τὴν μὲν
 αἰετὶ ᾧ αὐτὸν αὐτὸς γυναικῶν, καὶ
 ὑπὸ τὸν πατὸς ἀναλίσκοντο· Ὀρυ-
 ζίαν δ' ἐπὶ ἡλικίᾳ ἐπὶ Ἀρριονίῳ πε-
 ρετὸν ὁ ὑπερτέρου στρατηγὸς διδασκί-
 τε, καὶ ἔχ' ἥσαν ᾧ ὅσον τὸν αὐτὸν
 στρατηγὸν πολλῶν χρημάτων ἐωρημέ-
 νῳ. Νῦν δ' ἐφ' ἡ, καὶ Νικομή-
 δην τὸν εἰς τὸν Πόντου ἀνακλινόμενον
 ἀποστέλλει, καὶ τὴν γὰρ μέγιστον ἀμφοτέρων ἐπιτρέχει, καὶ λείαν ἀ-
 σκίταις,

tionem incursionibus vexando zanes in
 materiam belli quærent, offen-
 tantes spem auxilii. Neuter ta-
 men vicinum tam potentem la-
 cessere armis ausus est: sed urgen-
 tibus legatis, Nicomedes, qui
 magnam pecuniam pro restitu-
 tione ducibus & ipsis legatis ex
 pacto debebat, magnam etiam
 aliâs à Romanis Asiaticis ad u-
 suram acceperat, quæ tum re-
 petebatur, invitum in ditionem
 Mithridatis irrupit, & usque A-
 mastrim urbem populatus est, Amastris
 nemine vetante occurrente, urbs.
 nam Mithridates, quamvis pæda-
 tas haberet copias, tamen cede-
 bat, ut multas justasque causas
 belli haberet. Ubi verò Nicome-
 des cum magna præda domum
 rediit, Pelopidam misit ad Ro-
 manos duces legatōsque, non
 ignarus ipsos bellum appetere, &
 incursionis ejus causam fuisse:
 dissimulabat tamen, captans plu-
 res honestioresque futuri belli
 causas, suam ac paternam socie-
 tatem amicitiamque commemo-
 rans. Pro hac (inquit Pelopida-
 s) præmii loco adimitur regi
 Phrygia & Cappadocia: quarum
 hæc semper majorum ipsius fue-
 rat possessio, ab hujus patre rece-
 pta: illam verò in victoriâ de A-
 ristonicō partæ mercedem ab
 imperatore vestro accepit, re-
 demptam nihilominus ab ipso
 auri magno pondere. Nunc verò
 etiam Nicomedem os Ponti fini-
 tis intercludere, & agros usque
 Amastrim populari, quum, ut
 askitis,

Pelopidas
 oratio.

178

scitis, rex satis validus & paratus ad resistendum sit, tantum expectans ut vos ipsi oculati testes fieretis horum quæ geruntur. Ea postquam vidistis, Mithridates amicus vester & socius vos amicos & socios (sic enim appellat fœdus) obsecrat, ut opem feratis injurias à Nicomede patientibus, aut saltem cohibeatis hominis violentiam. Ad hæc Nicomedis legati responderunt, Illum jamdudum à Mithridate appetitum insidiis, quum Socratem armis in regnum induceret, quieturum alioquin & cessurum ætati fratris majoris. Hunc, inquit legationis princeps, Mithridates concitavit adversus eum, quem senatus populûsque Romanus constituit regem Bithyniæ: unde satis apparet vobis magis quàm nobis eum intulisse injuriam. Pari ratione quum vestrum edictum jubeat Asianos reges abstinere ab Europa, multa in Chersoneso

Nicomedis
legati.

Forum o-
ratio.

ῥοιζῶ ὅσην ἴτε ἀκελεύως· ὅσην ἀστέ-
τως οὐδὲ ἀνέτοιμους ἔχοντες· ὡς
ἀμυνῶν τῷ ἐμῷ βασιλείῳ, ἀλλ' ἀ-
ναμένοντες· ὑμῶς δὲ ὅψι μὲν ἔσονται
τῷ γηγομένῳ χηρείᾳ. ἐπειδὴ δὲ ἐ-
γινεσθὲ τε καὶ εἴδετε, παρεκκλη-
σάμενος φίλος ὢν ὑμῖν & συμ-
μυχῶν φίλος ὄντας ὑμῶς & συμ-
μυχῶς. ὥδ' ἢ αἱ συνθήκαι λέγε-
σιν, ἐπικυρεῖν ὑμῖν ἀδικημένοις ὑ-
πὸ Νικομήδους, ἣ καλοῦνται αὐτὸν ἀ-
δικημάτων. ὁ μὲν τοιαῦτα ἐπέ· Νιγκ-
μῶδους δὲ πρὸς τοὺς ἐς ἀντιλογίαν
αὐτῷ παρόντες ἔφασκεν, Νιγκ-
μῶδ' ἢ ὡς πολλὰς Μιθριδάτης
ἐπιβουλὰς, Σακερῶτα μὲν ἔφα-
σεν, πᾶς ἐπὶ τῷ βασιλείᾳ ἐπὶ ἡμῶν
ἡσυχάζοντα καὶ δικαιοῦντα ἢ πρὸς
ὑπερὶν ἀρχῆς. & ὥδ' ἐκ Μιθριδά-
της ἐς Νικομήδην ἐξέπεσεν· ὅτι
ὑμεῖς, ὡς Ῥωμαῖοι, Βιθυνίων
ἐσηπάδε βασιλεύειν. ὁ καὶ δῆλον
ἐστὶν ὅτι ἐς ἡμῶς μᾶλλον ἢ ἐς ὑ-
μῶς μετρίον. τῷ δ' αὐτῷ λόγῳ
κικηλόκησεν ὑμῶν τοῖς δὲ Ἀ-
σίαι βασιλεῦσι τῷ Εὐρώπῃς μὴδ' ἔτι·

[Καὶ ὥδ' Μιθριδάτης ἐς Νικομήδην ἐξέπεσεν.] Verba hæc Latine reddens Gelenius, præfigit, inquit legationis princeps, acque hæc de suo addit. Neque fuit necesse hoc ab Appiano adjici, quum jam Nicomedis legatis totam hanc orationem tribuisset. Quo potius in loco pro legatis dicere legationis principem debuit: si quidem mutanda in interpretatione erant illa Appiani verba, ac non potius retinenda, relinquendo illud lectoris judicio. Qui enim judicio non caret lector, haud omnes simul legatos esse loquutos crediderit, sed eum cui à ceteris, tanquam aptiori, sive propter eloquentiam, sive aliam ob causam, delatum hoc munus fuerit. Neque enim semper has partes ei mandatas fuisse puto qui alioqui legationis esse princeps (maximè ob majorem auctoritatem) dici posset. Præcipue autem habita in ea re fuit ætatis ratio, interdum eloquentia, aut saltem sciendiæ: ut ex hoc apparet loco pag. 46. καὶ ὁ Κλεομένης (ὡς γὰρ εἶπεν Ἰσχυράτης τῷ συνάρχῳ) ἀν-
στῆς καὶ τότε, καὶ συνδοσιπείρας ὅτι πολὺ, ἐλέγξεν ὥδ'. Præterea ex Gelenii interpretatione suspicetur forsitan aliquis eum aliter legisse, vertit enim, Hunc Mithridates concitavit adversus eum quem sen. populûsque Rom. At P. Candidus non aliter vertit quàm si legisset ἐπεσθῆναι, aut hoc, ἐξέπεσεν non aliud quàm illud sonare existimasset.

Φρυγίαν

11 ἐπιβάνειν, τὰ πολλὰ Σαρρήνους
 12 ἀεισάποσε. καὶ ταῦτε μὲν ἔσαν τ' ἐς
 13 ὑμῶς ὑπεύχες τὴν δυσμερίαν αὐ-
 14 τῶν καὶ ἀπειθείας ἔργα. ἡ πικρὸς
 15 σκδὴν δ' ὅση, καὶ πᾶσι ἐπιμυθεύ-
 16 ῶς ἐπὶ μέγαν δὴ ἔγνωσμένον
 17 πόλεμον ἦδη, ὅτε ἰδίᾳ στρατοῦ
 18 καὶ συμμέχων Θρακῶν ἔστυ-
 19 θων, ὅτε τε ἄλλα πλεονέκτημα
 20 ἐς δ' ἂν Ἀργυρίου αὐτῶν ἔπιγυ-
 21 ραία γένηται, καὶ ἐς Ἀλγυπτον καὶ
 22 Συρίαν ἀεισπεπῆ, ἀποστα-
 23 λείνους τὰς βασιλείας. νῆες τε
 24 εἰσὶν αὐτῶν καὶ πλεονέκτοι τετρακ-
 25 σιαι, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀποσταλμένοις.
 26 ἐπὶ τε ἀποστρέφουσιν καὶ κυβερνήταις ἐς
 27 Φοινίκην ἔς Ἀλγυπτον ἀειεί-
 28 πειν. ἀπὸ οὗ ἐπὶ Νικομή-
 29 δει ποντοποιοῦντες, ἀλλ' ἐφ'
 30 ὑμῖν, ὧν ὡς οἱ, Μιθριδάτης
 31 ἐργάζεσθαι, δυσμερίαν μὲν ἐξ ἑ-
 32 στερνῶν αὐτῶν πανουργίας πελά-
 33 ροι, καὶ δεξιόταται τ' ὑμῶν
 34 πᾶσι στρατηγῶν διαδίδου ἀφ' ἑ-
 35 στέξετε, τ' ἐδιδόκει καὶ πᾶσι
 36 κατανόησιν. καὶ περὶ αὐτῶν
 37 Καππαδοκίᾳ δεδιδμένῃ καὶ τῇδε
 38 ὡς ὑμῶν Ἀρμένια, δε-
 39 διῶς δ' αὐτοῖς ὑμῶν, ἔπει-
 40 ρατοῦ καὶ αὐτῶν ἐν τῇ κατὰ ἡ-
 41 μῶν ἀποφασί καὶ ὑμῖν, εἰ δὴ αὐ-
 42 τοῖς ἐπιδόξαι. παρὸν δ' ἐπὶ
 43 μὴ ἀειμένειν ὅτε πολεμῶν ὑμῖν
 44 ὁμολογῶν, ἀλλ' ἐς τὰ ἔργα αὐ-
 45 τῶν καὶ τοῖς λόγους ἀφ' ἑ-
 46 ρῶν. μηδὲ φιλίας ὄνομα ἐπὶ τοῖς
 47 σὺν ἰσχυρομένοις τοῖς ἀλλοδα-
 48 ροῖς καὶ βόρῃς ἐνδοῦναι φίλους. μη-
 49 δὲ τὴν σφετέραν ἀπὸ τ' ἡμετέ-
 50 ρας βασιλείας περὶ ἰσχυρομένη
 51 ἀκυρομένην ἰσχυροῦς ὁμοίως
 52 αὐτῶν Νικομήδους ἐλθεῖν. ἐπὶ τῶν δ'

usurpavit sibi. Verum hac ad
 violentiam hostilemque erga vos
 & contumacem animum perti-
 neant: quid apparatus tantis sibi
 vult, quasi ad decretum jam bel-
 lum maximum? quid Thracum
 Scytharumque, & aliarum pro-
 pinquarum gentium auxilia?
 cum Armenio verò etiam affini-
 tas intercedit, & in Ægyptum Sy-
 riamque mittit qui societates re-
 gum ei comparent: naves stras
 has habet trecentas, & alias insu-
 per ædificat, accitis è Phœnicia &
 Ægypto prorexis ac gubernatori-
 bus: Quæ tam multa profectò
 non contra Nicomedem, sed
 contra vos, Romani, parat, in-
 dignans ex quo Phrygiam à quo-
 dam vestro imperatore, fraude
 circumvento, mercatus, iustus
 est eam relinquere tanquam pos-
 sessionem non jure quasitam.
 Ægrè fert etiam Cappadociam
 vos dedisse Ariobarzani, timens
 simul crescentem vestram po-
 tentiam, & ex nobis adversus vos
 occasionem captans, ut tandem
 vos si possit aggrediatur. Decet
 autem sapientes non expectare
 dum ille se hostem profiteatur:
 sed pluris facta ejus quàm verba
 facere, nec propter pratextum
 fictæ amicitie veros formosque
 amicos prodere, & sinere impu-
 nè contemni & irritum fieri ve-
 strum de regno iudicium, ab eo
 qui nobis vobisque pariter inimi-
 cus est. Post hanc Nicomedis le-
 gatorum orationem, Pelopidas
 καὶ ὑμῖν ἐχθρῶν. Ὡς δὲ καὶ
 αὐτῶν ὁ Πελοπίδης ἐς τὸ πᾶν

„ μᾶλλον, βασιλεὺς Μιθριδάτης ἐ-
 „ φερε, Φρυγίαν τε & Καππαδο-
 „ κίαν ἀφηρεῖσθαι ἑναρχῶ, ἢ
 „ κἄντα τε ἂν ἢ Νικομήδης αὐτὸν
 „ ἐβλάπτειν ὁρῶντες ὑπερεῖδετε. Φι-
 „ λίων τε & συμμάχων ἡμῶν παρ-
 „ φέρονσιν, ὥσπερ σὺ ἐγκάλυ-
 „ σιν, ἀλλ' ἐγκυλιεμένοις, ἀπεκρί-
 „ νασθε, μὴ νομίζεν συμφέρον τοῖς
 „ Ρωμαίων πρῶτον βλάβειν
 „ Νικομήδην· οἳ περ αὐτὸν ἀδική-
 „ ρον. ὑμεῖς οὐκ αἴποι τῷ κρινῶ
 „ Ρωμαίων τῶδε ἔσθ' ὅτι Καππι-
 „ δοκίαν γερνοῦσιν. Ἄρα, ἦ ὑμεῖς,
 „ ὧδε μὴ ἡμῶς ὑπερορῶντες, ὧδε
 „ ἢ σφίζοντες ἐν ταῖς δόρυκρίσε-
 „ σιν, ὥτως ἔπραξεν ὁ Μιθριδά-
 „ τής. καὶ περὶ σέθενται καὶ ὑμῶν
 „ ἐς τὴν ὑμετέρων βουλῶν, ἐφ' ἣν
 „ ὑμῖν δόρυκρίσεσιν ἐπιδείξω
 „ παρῖνον. φθάνειν ἢ μηδὲν, μηδ'
 „ ἐξάρχει, αὐτοῦ ἔστιν ὅτι Ρω-
 „ μαίων, ποσὺν πολέμου. ἐν-
 „ θυμωμένοις ὅτι Μιθριδάτης μὴ

creto, cogitantes huius belli magnitudinem : quod Mithridates pater-

Φρυγίαν τε καὶ Καππαδοκίαν ἀφηρεῖσθαι ἑναρχῶ. Hæc verba, Φρυγίαν
 τε καὶ Καππαδοκίαν ἀφηρεῖσθαι, (sicut & pag 208. legimus, Α' εὐδαίμων
 τὴν τε κατέγοντες ἐς Καππαδοκίαν καὶ Φρυγίαν αὐτὸν ἀφαιρεῖσθαι) uterque
 interpretes putat esse expositionem illius ἡδονῆς. nam P. Candidus ita,
 Quia Mithridates a vobis injuria affectus patienter tulit, quum Phrygiam ac
 Cappadociam illi abstulissetis, audivissetis. Necnon Gelenius sic, Quam pa-
 tienter tulit Mithridates rex ademptam sibi contra jus Phrygiam & Cappa-
 dociam, audistis nuper Romani principes. At ego sic etiam intelligi posse hunc
 locum existimo, ut prius quidem illud membrum, genus, ac posterius spe-
 ciem contineat : præsertim quum in hoc posteriore mentio fiat rei quam nup-
 per contigisse dicit. De hoc etiam dubito an recte ἐφερε reddatur hoc loco,
 patienter tulit : (etiamsi uterque ita reddiderit) Neque enim (ut opinor) quis-
 quis aliquid φέρει dicitur, id est ferre, is patienter id ferre intelligendus est.
 Ne hoc quidem tacebo, non placere ὅτι Ρωμαῖοι reddi Romani principes :
 quum modò dictum fuerit illos fuisse Romanorum στρατῶν. An enim hos
 omnes pro principibus habendos dicemus? Gelenius adverb. ἑναρχῶ jun-
 git cum ἡκούσατε : quod non probo. Alter autem interpret utrobique huius
 interpretationem omittit.

Καὶ περὶ σέθενται καὶ ὑμῶν ἐς τὴν ὑμετέρων βουλῶν. Gelen. legit περ-
 σέθενται, nec non P. Candidus : & ita legendum censeo.

paternum regnum habeat viginti millia stadium patens in longitudinem, multâque circumvicinas gentes acquisiverit, & inter eas, Colchos, gentem bellicosam: Græcos quoque qui Pontum accolunt, & his contiguos barbaros. Amicos etiam paratos habet ad exequenda iussa omnia, Scythas, Tauros, Baſternas, Thracas, Sarmatas: denique omnes qui Tanaim & Istrum paludémque Mæotidem accolunt.

Tigranes Armenius.
Mithridatis gener.

Præterea Tigranes Armenius gener ejus est, Arsaces Parthus, amicus. Navium quoque multitudinem habet vel paratarum, vel semiperfectarum, & apparatus idoneum ad omnia. Nec mentiti sunt nuper Bithyni de Ægypti & Syriæ regibus: quos verisimile est non solos nostras, si bellum exoriat, partes secuturos, sed cum his & novas provincias vestras, Asiam, Græciam, Africam, ipsosque magna ex parte Italos: qui non ferentes vestras impotentes cupiditates, nunc rebellant. Quod bellum quum nondum sedare potueritis, impugnat Mithridatem, committentes cum nunc cum Nicomede, nunc cum Ariobarzane: & amicos quidem ac socios vos profitemini simulatîsque, sed revera habetis nos pro hostibus. Agite igitur, vel nunc si præterita displicent, cohibete Ni-

„ βασιλεὺς τῶν περὶ τὴν ἑσθίαν, ἢ
„ δις μυριάσι ἐπὶ ταδίων το μήκῳ·
„ ὡς σκεπτικῆται ἢ πολλὰ ἀνέχου-
„ ρα, ἔς Κόλχας, ἔδνθ' ἀρεμ-
„ νες, Ἐλλάνων τε τὰς ἐπὶ τῷ Πον-
„ τῷ κατακισμένους, καὶ βαρβάρων
„ τὰς ὄντας ὑπὲρ αὐτὰς. φίλοις
„ εἰς ἑσὶ πᾶν τὸ κελεύειν ἐπι-
„ μὲν ἔσται Σκυθίας τε καὶ Ταυ-
„ ροῖς, καὶ Βαστρωνας, καὶ Θραξί, καὶ
„ Σαρμάτας, καὶ πᾶσι τοῖς ἀμφὶ
„ Ταναιν τε καὶ Ἰστρου, καὶ τῶν λι-
„ μένων ἐπὶ τῶν Μαυρίων. Τυχρό-
„ νος εἰς ὁ Ἀρμενίου αὐτῷ κηδε-
„ σῆς ἐστὶ, καὶ Ἀρσάκης ὁ Παρθύων,
„ φίλοι. νεῶν τε πολλὰ καὶ ἔσται, τὰ
„ μὲν, ἐπιμύων, τὰ δὲ, κηρύττων
„ ἐπὶ, καὶ παρασκευασμένων ἐς πάντα
„ ἀξιόλογον. σὺν ἐφ' ὧν πᾶσι εἰς ὅ-
„ μιν ἐναρχοῦν οἱ Βιθυνιοὶ καὶ Ἀλ-
„ λῆς ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Συρίᾳ βασι-
„ λῶν, ἔς τὸ μέγιστον εἰσὶν ἡμῖν,
„ εἰ πολέμῳ ῥησὶν, ὡς ἐπὶ ἡμῶν
„ ὄντων, ἀλλὰ τῶν νεοκρητῶν ἡμῖν
„ Ἀσίαν, καὶ Ἐλλάδα, καὶ Λιβύην,
„ καὶ πολλὰ καὶ αὐτῆς Ἰταλίας, ὅσα
„ τῶν ὑμετέρων πλεονεξίαν καὶ φέ-
„ ρονται, πολέμῳ νῦν πολέμῳ αὐ-
„ πσι. οἱ ἔτι Δαδία δὲ δυνάμει
„ πρὸς ἐπιχρηστεύειν Μιθριδάτη, Νι-
„ κομήδῃ αὐτῷ καὶ Ἀριόβαρζαντι
„ ὡς μὲν ἐπὶ ἐπιτιμῶντες καὶ
„ φάτε μὲν εἶναι φίλοι καὶ σύμμαχοι,
„ ὅς τ' ὡς πολέμῳ. φέρετε ἔτι, καὶ
„ νῦν, εἰ πᾶσι τῶν γενομένων εἰς
„ μετέωρον ἡρεσθητε, ἢ Νικομήδῃ
„ καὶ

Εἰ πὲρ ἡδὲ γενομένων εἰς μετέωρον ἡρεσθητε. Scriptum puto fuisse ἡρεσθητε; quo verbo sæpe utitur. Ex Gelenii interpretatione conjici non potest quam lectionem sequutus sit. vertit enim, si præterita displicent. At P. Cand. legit ἡρεσθητε; ab αἰετούμεν; quippe qui ita reddiderit, si quid ob com-

καλύψατε τὰς ὑμετέρους ἀδελ-
φούς (καὶ τὰς προέχουσιν)
ὡς ἂν ὑμῶν ὑπάρχουσι συμμάχους ἐ-
πὶ τῷ βασιλεὺς βασιλῆα Μιθρι-
δάτῃ ἢ τῷ δοκῶντι ἐς ἡμᾶς
φιλιαν λύσατε ἢ ἐς Ρώμην ἐπὶ
καί σιν ἰσχυρῶς. Ὁ μὲν δὲ Πελοπί-
δας ὡς ἐλάθεν. οἱ δὲ, φαρπικώτερον
αὐτὸν εἰπὺν ἡγήσασθαι, Μιθριδάτην
μὲν ἐκέλευον ἀπεχέσθαι Νικομηδέας καὶ
Καππαδοκίας (αὐτοὶ γὰρ αὐτῷ Ἀ-
εροβαρζάνῳ ἐς αὐτὸν κητεύειν) Πε-
λοπίδαν δὲ εὐθύς ἐξέναι & στρατο-
πέδῳ, καὶ μετὰ πρὸς ἑαυτὸν ἐς αὐ-
τοῦς, καὶ τοῖς κελδομένοις ὁ βασι-
λεὺς ἐμμένει. ἔπειτα μὲν ἀπεκρίναντο
& ἀποῖναι φυλακῇ συνειπεμέναν,
ἵνα μὴ πῶς ἐπιτρέψει παρὰ δύναν.

Ταῦτα δὲ εἰπόντες, οὐκ ἀναμεί-
ναντες πρὸς τοσούτῳ πολέμῳ τὴν βα-
σιλῆα ἢ τὸ δῆμον ἐπιγινώσκοντες ἡρώδης,
στρατὴν ἡγήσας ἐκ τῆς Βιθυνίας καὶ
Καππαδοκίας καὶ Παφλαγονίας, &
Γαλατῶν τὴν Ἀσίαν. ὡς δὲ αὐτοῖς
ὁ, τε ἰδὼν στρατὸς, ὃν εἶχε Λούκιος
Κάσιος ὁ τῆς Ἀσίας ἡγεμὼν,
ἔπειτα μὲν ἡδὴ καὶ τὰ συμμάχων
καὶ πάντων συνελλύνθη, διελόμενοι
τὸ πλῆθος ἐς στρατοπέδον, Κάσι-
ος μὲν, ἐν μέσῳ Βιθυνίας καὶ Γα-
λατίας, Μάνιος δὲ, καὶ Ἀρριανὸς μὲν
ἐς Βιθυνίαν τῷ Μιθριδάτῃ. Ἀρ-
ριανὸς δὲ, ἔπειτα στρατὸς, ἐπὶ τῷ
ὄρει καὶ Καππαδοκίας ἰππείας ἐ-
χὼν ἐκαστὸς αὐτῶν & πεζῶν, ἀμ-
φὶ τὰς τετρακισμυρίας. μὲν δὲ καὶ

comedem ne amicos vestros in-
juris afficiat: (quod si feceritis,
polliceor regis Mithridatis nomi-
ne auxilia contra rebelles socios
Italos) aurabrum pite istam spe-
ciosam sed inanem amicitiam:
aut eamus Romam in iudicium.
Hæc fuit Pelopidæ oratio. Quæ
quoniam visa est insolentior, ius-
serunt Mithridatem abstinere à
Nicomede & Cappadocia: sibi
enim curæ fore ut mox in eam
restituatur Ariobarzanes: Pelo-
pidam autem statim castris ex-
cedere, &, nisi rex iussu faciat,
non redire amplius. Cum hoc
responsò dimissus est, non sine
custodia, ne quem obiter cor-
rumpere.

Moxque non expectata de
tanto bello senatus aut populi
sententia, colligebatur exercitus
ἐ Bithynia, Cappadocia, Paphla-
gonia, Gallogræcia. Ut verò &
propius L. Cassii exercitus cum
quo Asiam obtinebat, satis in-
structus est, & auxilia conveni-
ere omnia, divisissimis copiis, Cassius ca-
strametatus est in confinio Bithy-
niæ Gallogræciæque: Manius,
qua transitus patebat Mithridati
in Bithyniam; tertius dux, Q. Op-
pius, in finibus Cappadociæ, cum
quadragenis peditum equitum-
que millibus: habebant & clas-
sem,

181

Duces &
copiæ Ro-
mani exer-
citus.

L. Cassius.

Manius.

Q. Oppius.

missorum (nisi forte commissi scripsit) penitentiam eligiis. Verum hæc passivè potius ponitur, & tollenda esset præpos. eis ante μετανοῶν.

Καὶ τὰς προέχουσιν ὑμῶν ὑπάρχουσιν συμμάχους ὑπὸ τοῦ βασι-
λέα Μιθριδάτῃ. Scribo ὑπάρχουσιν: pro quo tamen multo usitatus est
ὑπάρχουσιν.

Minucius
Rufus &
C. Popi-
lius.

Copiae Mi-
thridatis.

Neoptole-
mus & Ar-
chelaus
duces.

Arcathias,
Mithrida-
tis filius.
Dorylaus.
Craterus.

Amnius
fluvius.

182

sem, cui Minucius Rufus & C. Popilius praeerant, ad oris Ponti custodiam: juvabat eos & Nicomedes cum peditum quinquaginta, equitum sex millibus. Haec fuit summa copiarum, Mithridates in exercitu proprio habebat ccl. m. peditum, xl. m. equitum, trecentas naves testas, centum dicrota, & alium apparatus pro ratione tam numerosae militiae. Praeerant autem his copiis Neoptolemus & Archelaus, duo fratres, & ipse rex per se administrabat plurima. Inter auxilia verò Arcathias ipsius filius adduxerat ex Armenia minore decem milia equitum: Dorylaus phalangitis praeerat, Craterus centum triginta falcatis curribus. Tantus fuit utrinque apparatus, quum primum moverent contra se invicem Romani & Mithridates, circa septuagesimam supra centesimam olympiadem.

Ut verò ad Amnium fluvium in latissimis campis confpexerunt se Nicomedes & duces Mithridatis, instruxerunt acies: Nicomedes omnes suos, Neoptolemus & Archelaus expeditos tantum, & equites Arcathias, & currus aliquot: nam phalanx adhuc erat in itinere. Eminebat campis saxosus tumulus, quem paucis eò missis occupant, ne circumvenirentur à Bithynis numero longè superantibus: ex quo suos depulsos videns Neoptolemus, tantò magis circumventionem metuens, festinus succurrit, accito

πον Μινυκίος τε Ρ'ούφου & Γαίου Ποπίλιου ἡγουμένους, τὸ εὐμενὲς τῶ Πόντου φυλάσσοντες. περὶ δὲ αὐτοῖς καὶ Νικομήδης, ἄρχων τε ἐτέρων πεντακισμύχιων πεζῶν, & ἱππέων ἑξακισχίλιον. τοσούτοις μὲν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν στρατῶν ἀνήγαρτο. Μιθριδάτης δὲ τὸ μὲν οἰκείον ἑὸν, μυριάδας πεζῶν πάντεσσι & εἰρησὶ, & ἱππέας τε τριακισμύχιους, & ἦες κρηταφρακτοὶ τετακτισμέναι, διερρετο δὲ ἑκατόν, καὶ ἡ ἀλλήλων παρεσπασμένη τάτων καὶ λόγων· στρατηγὸς δὲ, Νεοπτόλεμος τε καὶ Ἀρχέλαος, ἀλλήλων ἀδελφοί. & τοῖς πλείεσσι αὐτὸς παρεγγίνετο. συμμοχλικοὶ δὲ ἦγον αὐτῶν, Ἀρχαθίας μὲν, αὐτὸς Μιθριδάτης παῖς, οὗ τ' ὀρεγκυντέρας Ἀρδαρίας, μυριάδας ἱππέας, & Δορυλαῶν οὗ φάλαγγι τακτισμένους· Κρατερὸς δὲ ἡγετὸν καὶ τετακτισμένους ἀρρεματα. τοσούτη μὲν ἑκάτερος ἡ παρεσπασμένη, ὅτε θεωρῶν ἥσων ἐς ἀλλήλους Ρωμαῖοὶ τε καὶ Μιθριδάτης, ἀμφὶ τοῖς ἐκκετὸν καὶ ἐσθρομῆκοντα τοῖς ὀχυρωμαῖς.

Εἰ δὲ πεδίῳ πλάτει ὡρῶν τὸν Ἀμνίδην ποταμὸν κρηπδόντες ἀλλήλους, ὅτε Νικομήδης καὶ οἱ δὲ Μιθριδάτης στρατηγὸι, παρέτατον ἐς μάχην· Νικομήδης μὲν, ἅπαντας τὰς ἰαυτῶν, Νεοπτόλεμος δὲ καὶ Ἀρχέλαος, τὰς ἐυζώνους μίχας, καὶ οὓς Ἀρχαθίας ἦρξεν ἱππέας, καὶ πνὰ τ' ἀρμύγων· ἡ δὲ φάλαγγς ἐπὶ στρατῶν. ἐς δὲ πνὰ γήλοφον δὲ πεδὶν περὶ αὐτὸν θεωροῦντες ἀνέπεμψαν ὀλίγους, ἵνα μὴ κυκλωθῇεν ὑπὸ τῶν Βιθυνῶν πολὺ πλείονων ὄντων. ὥς δὲ ἐξασθενέας ἴδον αὐτοὺς οὗτος γηλόφος, δέιστος ὁ Νεοπτόλεμος, ὅτι τῇ κυκλώσει, θεωροῦσά τ' ἔτι περὶ αὐτῶν.

183

Scorobamons, Bithynorum & Ponticorum confinium.

Neoptolemus.

Nemanes Armenius. Pachius vicus.

Mithridates ut hostium favorem capiat. Sangarius fluvius.

Leontocephale, ca-

difficent: pauci enim plures supe-
raverant, non adjuvi opportuni-
tate locorum, aut aliquo errato
hostium, sed virtute ducum &
fortitudine militum. Tunc Ni-
comedes prope Manium castra
admovit: Mithridates Scorobam
montem ascendit, qui est Bithy-
norum & Ponticorum confini-
um. Hujus antecursores C. e-
quites Sarmatae, quum forte of-
fendissent DCCC Nicomedis e-
quites, ceperunt ex eis aliquot:
hos Mithridates remisit in pa-
triam cum viatico. Manium re-
trocedentem Neoptolemus &
Nemanes Armenius circa pri-
mum Pachium vicum assecuti
hora septima, quum abiisset Ni-
comedes ad Cassium, coegerunt
pugnare, ducentem equitum
quatuor millia, peditum verò
decuplum: casisque decem mil-
libus, trecentos vivos ceperunt,
quos similiter Mithridates ad se
adductos dimisit, captans favo-
rem hostium. Manius castra quo-
que amisit: ipse fugiens ad San-
garium fluvium, noctu eum tra-
jecit, & evasit in Pergamum. Cas-
sius Nicomedesque, & ceteri
quotquot legati Romani ade-
rant, moverunt castra in Leon-
tocephalen, quod est Phrygiae

τοσούτῳ πόλεμον ἄφιντες. ὀλίγοι τὰ
γὰρ πλείονα ἐπεκράτησαν, καὶ ἐ-
δεμῖα σωτηρία χωρίων, ἢ πολε-
μικῇ σφάλματι, ἀλλ' ὄρεται στρα-
τηγῶν καὶ ἀνδρείᾳ στρατοῦ. Νικομή-
δης μὲν ἐν Μανίῳ παρεστῶτο πύδου·
Μιθριδάτης δ' ἐπὶ τῷ Σκορόβαν ὄ-
ρει ἀνέει, ὃ τὸ ἐπὶ Βιθυνῶν
καὶ τῇ Ποντικῇ χώρᾳ. ἀνδρομαχὶ τε
αὐτῷ Σαυροματῶν ἐκείνῳ ἱππεῖς,
ἐκβαλομένοις ἱππύσιν ἔ Νικομήδης
ἐντυχόντες, ἄρρηστον ἔ τέτταν πύδου.
ἐς πύδου ὁ Μιθριδάτης σὺν ἐφο-
δίοις μεθέλκεν ἐς τὰς πατρίδας
ἀπέναντι. Μάνιος δ' ὑποφύζοντες
Νεοπτόλεμος τε καὶ Νεμάνης ὁ Ἀρ-
μενίου, ἀμφὶ τὸ πρῶτον Πάχιον
χωρίον, ἐσθλῆς ὥρας κεραιλασόν-
τες, οὐκ ὀκνέοντες ὡς Κασσιὸν Νικο-
μήδης, ἐκινῶντες ἐς μάχην,
ἱππεῖς ἔχοντες τετρακισχίλιους, καὶ
πέζες ἐπὶ τούτῳ δεικνύσασιν.
κτείναντες δ' αὐτῷ ἀπὸ μυχῆς,
ἐξώρηντες ἐς τελευτησίαν ἐς ὁμίαν
ὁ Μιθριδάτης ἐς αὐτὸν ἀναχθῆναι
ἀπέλυσε, καταδημοκράτην τὴν πο-
λεμικῇ. Μάνιος δ' ἐλθὼν καὶ τὸ στρα-
τοπέδον καὶ φεύγων αὐτὸς ἐπὶ τὸν
Σανγάριον ποταμὸν, νυκτὸς ἄρρηστον
ἐκέρχεται τε καὶ ἐς Πέργαμον ἐ-
σπῆν. Κασσιὸς τε καὶ Νικομήδης, καὶ
ὅσοι ἄλλοι Ρωμαίων πρεσβυτέρους περ-
ῆσαν, ἐς Λεοντῶν κεφαλῶν (ὃ τῆς
Φρυγίας ἐστὶν ἐκχωρητικὸν χωρίον)
μεταστρά-

Ἀμφὶ τὸ πρῶτον Πάχιον χωρίον.] Ortelius sic legit, & Pachium habet,
& putat idem esse cum Sangia Strabonis; quam bene, videant ejus fauto-
res. Ptolemaeus vero habet Περπτομαχίον, unde quis non inepte colligit
verum nomen fuisse Περπτομαχίον, nomine scilicet loco indito à primo pra-
lio, quod ibi factum est, ut dixit paulo supra, Ὅτι πρῶτον ἦσαν ἐς ἀλλή-
λους Ρωμαῖοι τε καὶ Μιθριδάτης. Quando primum pugnantur Romani & Mi-
thridates. Sed hæc est mera conjectura, quam probare per me unicuique
licebit.

Tegla-

μετ' αὐτοὺς πύλοισι, & τὸ πλῆθος
 ὅσον εἶχεν ἡ πύλας σωεὶς ἐκ τῶν
 χειρῶν, ἡ γυναικῶν, ἡ ἰδιωτῶν,
 ἡ γυναικῶν. & τοὺς Φρύγας αὐτοῖς
 ὡς σπαστέλεγον. ὁκνεῖν δὲ ἐκα-
 τέραν, ἀπένειπον ὀρχαλῆν ἀνδράσιν
 ἐν πολέμοις. & ἀλυσάντες αὐτὴς
 ἀνέχοντο, Κάσιον δὲ ἐς Ἀ-
 παμειαν, σὺν τῇ αὐτῇ στρατῷ,
 Νικομήδης δὲ ἐς Πέργαμον, Μαγχι-
 νος δὲ ἐπὶ Ρόδου. ὡς οὖτοι τὸ σῶμα
 & Πόντου κρατεῖον, πυρὶ δὲ δι-
 λυθῆσαν, καὶ Νικομήδους τὰς τε-
 κλὰς & Πόντου καὶ ναὺς ὅσας εἶχεν
 τῷ Μιθριδάτῃ παρέδωκεν. ὁ δὲ ὅρ-
 μη τῇδε μετὰ τῷ δρχῶν ὅλῳ τοῦ
 Νικομήδους καταλαβὼν, ἔπειτα, καὶ
 κατέβητο τὰς πόλεις, ἐμβάλλων δὲ
 ἐς Φρυγίαν, ἐς τὸ Ἀλέξανδρος πιν-
 δοκίον κρατεῖον, ἀσπίδα δὲ ἄ-
 ρου, ἔφη Ἀλέξανδρος ἀνέπνυτο,
 & Μιθριδάτῃ συνεμύσθη. ὁ
 δὲ ἐπὶ Φρυγίας τὰ λοιπὰ, καὶ
 Μυσίαν καὶ Ἀσίαν, ἃ Πρωμαίους
 νεοκτήτην ἦν, ἐπέτελλε. καὶ ἐς τὰ πε-
 ρεῖοντα ὡς πέμπων, ὑπερῆρατο Λυ-
 κίαν τε καὶ Παμφυλίαν, καὶ τὰ μέ-
 χρις Ἰωνίας. Λαοδικεῖσι δὲ ἐπ' ἀν-
 τεχρῶσι, τοῖς δὲ Λυκίοις ποτα-
 μον (Πρωμαίον γὰρ πρὸς στρατηγὸς,
 Κάσιον Ὀππίον, ἰππικὰς ἔχων &
 μιθοφόρους πηλὰς, ἐς τὴν πόλιν
 ἐδραμὼν, ἐφυλάττειν αὐτῷ) κήρυ-
 κη ἐπιπέμψας ἐπὶ τὰ τεῖχη, λέγειν
 ἐκέλευεν ὅτι βασιλεὺς Μιθριδάτης
 ὑπαίχεται Λαοδικεῖσιν ἀδεῖαν, εἰ δὲ
 Ὀππίον αὐτῷ παρὶς ἀγαθόν. οἱ
 δὲ ἐπὶ τῷ ποταμῷ, τὰς μὲν μι-
 θοφόρους Ὀππίου μετῴκειν ἀπει-
 ρεῖς ἀπένειπον, αὐτὸν δὲ ἤραγον τῷ
 Μιθριδάτῃ τὸ Ὀππίον, ἡγεμῖνον
 αὐτῷ τῶν μεθοφῶρων ἐπὶ γέλωτι. καὶ

castellum munitissimum, ubi no-
 vitiam tironum multitudinem
 Phrygiae.
 collectam ex opificibus, aut agri-
 colis aut plebe infima, in armis
 exercebant, & novos ex Phrygi-
 bus delectus faciebant: sed quum
 utrique pigri essent ad officium,
 noluerunt amplius facere nego-
 tium viris imbellibus: dimissis-
 que omnibus recesserunt, Cas-
 sius Apameam cum suis copiis,
 Nicomedes Pergamum, Manius
 versus Rhodum. Quae ubi audie-
 runt oris Ponti custodes, dispersi
 sunt, claustris Ponti & Nicome-
 dis navibus Mithridati traditis. Il-
 le uno impetu potitus tota Nico-
 medis ditione, obibat eam, civi-
 tates constituens & ordinans: in-
 gressus deinde Phrygiam, usus est
 Alexandri diversorio, faustum o-
 men putans si ubi Alexander in-
 terquievit, pernoctaret Mithrida-
 tes. Atque ita & Phrygiae reliqua,
 & Mysiam Asiâque, Romano-
 rum provincias recentes, percur-
 rebat: missis etiam circumqua-
 que suis ducibus, subegit Lyciam
 & Pamphyliam aliâque usque
 Ioniam. Laodicensēs autem, Ly-
 ci accolae, adhuc resistentes, ad
 quos Q. Oppius cum equitibus &
 mercenario milite se receperat,
 per praeconem ad mœnia mis-
 sum invitavit his verbis, Mithri-
 datem regem promittere Laodi-
 censibus securitatem, si Oppium
 ei dederint: qui, audito praecone,
 mercenarios dimiserunt in-
 columēs: ipsum Oppium addu-
 xerunt ad Mithridatem, praece-
 dentibus lictoribus in ludibrium.

Mithrida-
 tes potitur
 Nicomedis
 ditione.
 Alexandri
 diversorio
 Omen.

184

Q. Oppius
 Mithridati
 traditur
 Laodicen-
 sum

sibus, per
proditio-
nem.

M. Aquil-
lius capti-
vus ut tra-
ctatus à
Mithrida-
te.

Ephesi
Romano-
rum effi-
gies tol-
lunt.

Monima,
Philopœ-
menis filia.

Eum Mithridates illasum & so-
lutum secum circumducebat, o-
stentans captivum ducem Ro-
manum, nec multo post Manium
Aquilium, legationis hujus &
belli autorem præcipuum, cap-
tum vincitumque in asino cir-
cumvehebat, coactum suapte vo-
ce apud spectatores proclamare
se esse Manium, donec Pergami
aurum liquatum in os ejus infu-
dit, corruptelas largitionum ex-
probrans Romano nomini. Or-
dinatis deinde satrapis adivit
Magnesium, Ephefum, & Mity-
lenem, hilariter exceptus ab o-
mnibus: Ephesius etiam Roma-
norum effigies apud se positas
tollentibus: quam ob rem non
multo post penas dederunt. Ex
Ionia revertens, cepit Stratonice-
am, multavitque pecunia, &
imposuit ei præsidium: ubi con-
spicatus formosam virginem, re-
cepit in suum gynæceum, Moni-
mam, Philopœmenis filiam, si
quem juvat & nomen ejus cog-
noscere: cum Magnetibus au-
tem & Paphlagonibus Lyciisque
propter præsidia resistentibus,
bellum continuabat.

Dum hæc Mithridates gerit,
Romani audita prima ejus irru-
ptione in Asiam, expeditionem
contra eum decreverunt, quam-
vis occupati domesticis seditioni-
bus, & bello sociali perdifficili,
Italiam ferè omnibus aliis post al-
ios deficientibus. Quumque
provincias sortirentur consules,
Asia Cornelio Syllæ obvenit, si-
mulque bellum Mithridaticum.

αὐτὸν ὁ Μιθριδάτης οὐδὲν Ἀσι-
αῖς, ἐπὶ τῷ πένταρχῳ λελευρί-
νον, ἐπιδεικνύμενος ἄρμα Ῥωμαίων
αἰχμηγῶτων στρατιῶν. μετ' ἑ-
πο-
λὺ καὶ Μάνιον Ἀκίλιον, τὸ πρὸς τὸ
πρὸς αὐτοῦ ἐκ τῆς πολέμου μά-
χης αἰχμὴν, ἐλὼν, δεδεμένοι ἐπὶ
ἵππου ἀνελθόντες, κηρύσσοντες τοῖς ὀ-
ρώσιν ὅτι Μάνιος εἶναι μέγας τὸν Περ-
γάμου τὸν ἐκ τῆς αὐτῆς κληρονομίας
Ῥωμαίοις ἀντιπαραστήσειν. οὐκ ἔτι
ἔτι ἐπὶ τῆς Μαγνησίας ἐ-
βύβισαν καὶ Μιτυληνίων περιελθόντων,
ἀσμένως αὐτὸν ἀπάντων δεχομένων,
Ἐφεσίων δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων
εἰκόνας τὰς ἐν τῇ πόλει κεκαταρ-
τησάντων, ἐφ' ᾧ δικίῳ ἔδωκεν ἑ-
πο-
λὺ ὑπερβῆναι. ἐπαυρὸν δὲ ἐκ τῆς Ἰωνίας,
Στρατονικεῖαν ἔλθων, καὶ ἐξή-
μίωσε χερμάσι, ἐκ Φορυγῶν ἐς τὴν
πόλιν ἐστρατήρην. περιθρόνον τε ὑ-
περβῆναι ἰδὼν, ἐς τὰς γυναῖκας ἀ-
νελθόντων, καὶ εἰπὼν σπουδὴ καὶ τὸ
ὄνομα πυθίθεον, Μομήην καὶ Φιλο-
ποίρην καὶ Μάνιον δὲ καὶ Πά-
φλαγονοὺς καὶ Λυκίους ἐπὶ ἀντέχουσιν,
Ἀφ' ἧς στρατιῶν ἐπολέμεται καὶ τὰ
δε μὲν καὶ ἀμφὶ τὸν Μιθριδάτην
τῶν.

Ῥωμαῖοι δὲ, ἐξ ἑκ τῆς πρώτης
αὐτῆς ὁρμῆς τε καὶ ἐς τὴν Ἀσίαν
ἐμβολῆς ἐπύθοντο, στρατοῦν ἐπὶ
αὐτὸν ἐψηφίσαντες, καὶ περ ἀρχαί-
μοι τῶν αὐτῶν ἐν τῇ πό-
λει, καὶ οἱ κληρονομίας καὶ τῆς
Ἰωνίας ἀφισταμένους ἔχοντες ἀπὸ
αὐτοῦ ἀνὰ μέγαν. κληρονομήσαντες δὲ
ὑπὸ τῶν, ἔλαχε μὲν Κορήλιος
Σύλλας ἀρχὴν τῆς Ἀσίας, καὶ πο-
λεμεῖν τὸν Μιθριδάτην χερμάσι
αἰχμῶν

αὐτῶν ἔχοντες αὐτῶν ἐσσευκέν, ἐψηφίσαντο περὶ δυνάμει Νου-
 μῶς Πομπιλίου βασιλέως ἐς θυ-
 σίας θεῶν διετάκτο. ποιεῖν μὲν ὡς
 τότε πάντων δόξα, καὶ ἐς πάντα
 φιλοφρονέειν. καὶ πάλιν αὐτῶν ἔφθεσε
 περὶ δυνάμει, καὶ συνευκέν χρυσίου
 λίτρας οὐκισμῶν. καὶ μὲν ἐς
 πληροῦτον πόλεμον ἔδωκεν. Σύλλαν
 μὲν οὖν ἐς πολὺν αἰὶν εὖ εὖ κατέχον,
 ὡς ἐν τοῖς ἐμφυλίοις γέγραπται.
 ἐν τῷ αὐτῷ δὲ Μιθριδάτης ἐπὶ τῇ
 Ροδίων καὶ πλείονας συνεπήγχετο,
 καὶ σατραπείας ἄπεισι καὶ πόλεων ἀρ-
 χῶσι διὰ δαπάνης ἐγχετο, τετα-
 κτὴν ἡμέραν φυλάξαντας, ὅμοι
 πάντας ἐπιδοῦν αὐτοῖς ἀδελφῶν σφί-
 σι Ρωμαίοις καὶ Ἰταλίοις, αὐτοῖς
 τε καὶ γυναιξὶν αὐτῶν, καὶ πατρὶ, καὶ
 ἐλπίσιν, ὅσοι ἦσαν Ἰταλικῶν.
 κτείναντες τε, ἀπαιτοῦσι δαπάνης,
 καὶ τὰ ὅντα αὐτοῖς μερίσσειν αὐτοῖς
 βασιλείᾳ Μιθριδάτῳ. ἐπεκλήρουσε δὲ
 καὶ Ἰνδοὺς πῶς κραταίειν αὐ-
 τῶν, καὶ ἐπικρύπτουσι, καὶ μὲν οὖν
 τοῖς ἐλέγχουσι, καὶ τοὺς κρυπτο-
 μένους ἀναγνῶσι. θεράπονται μὲν ἐπὶ
 δεσπόται, ἐλπίσιν καὶ κτήσιν αὐ-
 τοῖς ἐπὶ δαπάνῃς, ἡμῶν δὲ χρέους. τα-
 ῖα μὲν δὲ δαπάνης ὁ Μιθριδά-
 τῆς ἐπέτελλεν ἅπασιν ὁμοῦ. καὶ
 τὴν ἡμέραν ἐπιδοῦν, συμφορῶν
 ἰδέαν ποικίλῃ καὶ τῶν Ἀσίων ἡ-
 σουν. ὅν ἐνταῦθα ὡς. Εὐφροσύ-
 νης ἐς τὸ Ἀρτεμῖδιον καὶ Φρυγόν-
 τας, συμπλεκόμενους τοῖς ἀνάλ-
 μασι, ἐξελθόντες ἔκτεινον Περγα-
 μένους καὶ ἐς τὸ Ἀσκληπιεῖον συμ-
 φυόντας, ὅσοι ἀφισταμένους, ἐπὶ
 ξύλων τοῖς ξυνοῖς συμπλεκόμενους.

quum nollet abscedere, statim harentes sagittis conficebant. A-
 dramyt-

Et quum deesset pecunia, S. C. 185
 factum est, ut venderetur quic-
 quid Numa Pompilius solenni-
 bus deorum sacris dicaverat: tan-
 ta fuit in summa egestate hono-
 ris publici ratio: & erant jam
 quædam hujus generis divendita,
 unde novem millia librarum au-
 ri confecerant, nec plus in tan-
 tum bellum insumpserunt. Civi-
 litem Sylla diu seditionibus re-
 tentus est, ut in civilibus bellis
 diximus. Quo tempore Mithri-
 dates & contra Rhodios plures

naves fabricavit, & satrapis om-
 nibus civitatibusque magistrati-
 bus scripsit secretas literas, ut
 universi ad eandem diem tri-
 gesimam invaderent armis Ro-
 manos Italosque hospites cum
 uxoribus, liberis, ceterisque in-
 genuis domesticis, Italici gene-
 ris: & occisos infelices abji-
 cerent: & bona eorum partim
 regi, partim percussoribus cede-
 rent. per præconem etiam in-
 terminatus est multam cæcos
 sepelientibus, aut vivos celanti-
 bus, præmio proposito iis qui la-
 titantes tollerent, pollicitus servo
 libertatem si herum occideret,

debitori vero, creditorem necan-
 ti, didimud debita pecunia. His
 clam ab omnibus simul scriptis, ubi
 statuta dies venit, variae calamita-
 tum species erant per Asiam, qua-
 rum aliquot indicabo. Ephesii ἐν
 Dianæ templo ab ipsarum sta-
 tuarum complexu distractos in-
 terficiebant. Pergamēni eos qui
 in ædem Æsculapii confugerant,

Calamita-
 tum variae
 species.
 Ephesio-
 rum &
 Pergame-
 norum fa-
 cinora.

λὺν, καὶ τέχνην, καὶ λίθους, καὶ κό-
σμευς γυναικείους, καὶ ῥεχόμενα
πολλὰ ἐς τὸ Πόντον ἐπέμψεν.

Εἰ δὲ τούτῳ Ῥόδιοι τὰ τε τέχνη
σφῶν καὶ τὰς λιμνὰς ἐκροτούναντο,
καὶ μηχαναῖς ἀπασιν ἐφίστανον καὶ πι-
νὲς αὐτοῖς Τελμισσίων τε καὶ Λυ-
κίων συνεμύχουν. ὅσοι τε Ἰπυλοὶ ἐξ
Ἀσίας ἀπεφύρασαν, ἐς Ῥόδον ἀ-
παντες ἐλάσαν. Ἐσὺ αὐτοῖς Ἀκ-
κιῶ Κασσιῶ, ὁ δὲ Ἀσίας ἀνθύ-
πατος. ἐπιπλέοντος δὲ τοῦ Μιθρι-
δάτη, πῶς παύσει καὶ ἡδύνασεν, ἡμε-
μεν ἐν χερσὶν τοῖς πολε-
μίοις καὶ ἐπὶ ναυμάρταν ἀνέστηντο,
ταῖς ῥῥῃ, ὅκ μετιποῦ, ταῖς δὲ
πλαγίαις. ὁ δὲ βασιλεὺς, ἐπὶ πεν-
τήκοντα ὀκτώκοντα, ἐκάλυψε τοὺς ἰ-
δίους ἐς τὸ πλάγῳ ἀνάγειν ἐπὶ
κέρως, καὶ τὴν ἐξουσίαν ἐπιπαρ-
χύναντας, ὀλιγωτέρους ὄντας, μὲν δὲ
συνεπύκνωσαν οἱ Ῥόδιοι καὶ τὴν κυκλάδα,
ἐπαχέσαντες κατ' ὀλίγον, αὐτὸ ἐπι-
σπέναντες, ἐς τὴν λιμνὴν κατέφυγον,
καὶ κλειδύοντες αὐτοὺς ἀφαιλάσαντες,
ἀπὸ τῆς τευχῆς τῆς Μιθριδάτης ἀπε-
μύχοντο. ὁ δὲ τῇ πόλει στρατοπε-
δεῖν, καὶ συνεχρῆς τῆς λιμνῆς πε-
ρὶ ὧν, καὶ ἀποτυγχάναν, ἀνέμε-
νε τὸ πρῶτον ἐν τῇ Ἀσίας οἱ περὶ
ἡμεῶν, καὶ τὴν τετὸν βασιλείαν ἐν συ-
χεῖς ἐνένοστο ἀντιμύχοντες τῶν ἐφε-
δρῶν τοῖς τεύχεσιν. ἐν αὐτῇ οἱ
Ῥόδιοι πλεονεκτούμενοι, ἀνέτασαν
κατ' ὀλίγον, καὶ πᾶς καὶς ἀφ' ἡ-
ρῶς ἔχον, οἷς, εἴη καὶ ἐν ἐνδο-
κίᾳ, ἐπιπορεύοντες τοῖς πολεμίοις. ὀλίγῳ
δὲ τῇ βασιλικῇ ἰσχυρῶς περὶ πλε-
σης, Ῥόδια διέκριντο ἐπ' αὐ-
τῶν ἀντιπρῶτον καὶ ταῖς καὶ ἀσυνδύῳ

Cleopatras magnas divitias, arti-
ficum opera egregia, gemmas,
mundum muliebrem, magnam-
que vim pecunie misit in Pon-
tum.

Interea Rhodii mœnia portus-
que munierunt, & instruxerunt
machinis, adjuvantibus nonnul-
lis Telmissensibus & Lyciis. Et
quotquot Itali evaserant ex Asia,
Rhodi habebant receptaculum:
in hisque L. Cassius proconsul
Asia. Adventante autem cum
classē Mithridate, suburbia di-
ruerunt, ne hostibus essent usui:
naves quoque ad pugnam instru-
xerunt, alias à fronte, alias à late-
ribus, Mithridates quinquaginta
circum suos volitans, iussit naves
ordine longo extendi in cornua,
ut remigio concitate hosticas
circumvenirent, pauciores num-
mero. Id veriti Rhodii paulatim
cedebant: deinde versis proris in
portum confugerunt, quo fir-
mato repagulis, à mœnibus pro-
pugnando regem arcebant. ille
castrametatus in proximo, & sie-
pe portum expugnare frustra ag-
gressus, expectabat terrestres co-
pias ex Asia. Interim continuè
fiebant velitatiunculae, in qui-
bus superiores Rhodii paulatim
resumebant animos, naves in
promptu habentes, & invasuri
hostem, si se daret occasio. &
quum praeiret veretur velis o-
neraria regia, profecta est con-
tra eam Rhodia dicrotos: dein-
de pluribus utrinque succurrenti-
bus, properè ortum est acie
ἐκείνων ἐπιστησάντων, ναυμα-
prelium,

Mithridatis
& Rhodio-
rum præ-
lium na-
vale.

prælium, Mithridate prægravante propter iram & multitudinem navium, Rhodiis verò arte naves ejus circumvenientibus & subvertentibus: ita ut triremem cum focis navalibus à puppi revinctam, multaque armamenta & spolia in portum reportaverint. Quumque desiderarent quinque-

Damagoras classis Rhodiorum præfectus.

Eventus prælii navalis Rhodiorum.

Navis gubernator Chius supplicio à Mithridate affectus, & cur.

Rhodium cladem inferunt Mithridati.

Damagora. Contra quas quum Mithridates xxv misisset, Damagoras cedebat usque ad solis obitum: deinde tenebrescente jam caelo regias retrò se vertentes ad ortus, duas ex eis demersit, duas item alias in Lyciam compulsi, & nocte in alto exacta reverfus est. Hic eventus fuit navalis prælii, tam insperatus Rhodiis propter paucitatem navium, quam Mithridati propter multitudinem. In certamine autem navem regis suos hortantis Chia focia per tumultum impacta concussit, quod ille non dissimulans postea, gubernatorem & proretam affecit supplicio, Chius iratus omnibus.

Per eosdem dies terrestres copias ad Mithridatem navigantes in onerariis ad triremibus turbo repentinus ad Rhodum transversus appulsi, contra quas educta classe Rhodii, turbatas adhuc tempestate dispersasque aggressi, partim ceperunt, partim perforarunt incenderuntque, & cæcæ viros captivos abduxerunt.

χία γινέ) καρτερῶ, Μιθριδάτῃ τῇ ἐπιβαρυνόντι ὀργὴν καὶ πλῆθος νεῶν, Ῥοδίων δ' αὐτὴ τὰ σκάφη συν' ἐμπειρίᾳ περιπλέοντων τε καὶ ἀναπτερόντων ὥστε καὶ τελευτῇ αὐτοῖς ἀνδροσύνῃ ἀναδυσσάμενοι, & ἀκροβόλια πολλὰ & σκῦλα ἐς τὴν λιμένα φέροντες ἐπανελάθον. παντὴς δὲ σφῶν εἰλημμένης ὑπὸ τῷ πολέμῳ, ἀγροικῶντες οἱ Ῥόδιοι ἐπὶ ζήτησιν αὐτῆς ἐξ ταῦς μέγιστα ταχυτέσσης ἀνέπλεον, καὶ Δαμειγόρας ἐς αὐτοῖς ὁ νεωάρχῳ ἐπέπλε. πύτε δ' αὐτῷ ἐῖκοσιν ἐπιπέμψαντο & Μιθριδάτου, μέγιστον μὲν ἐς δύσιν ὁ Δαμειγόρας ὑπερχορεύει συσκοπεύοντο δ' ἡδὴ, τῆς βασιλικῆς ἐς ἀπώλου ἐπιστεφομένης ἐμβολῶν, δύο κατεπόντασε· δύο δ' ἄλλας ἐς Λυκίαν σπινδιόαζε, καὶ τῶν νυκτῶν πλεονίστας ἐπαυήλα. τῷτο Ῥοδίοις καὶ Μιθριδάτῃ τῇ καὶ τῷ νεωάρχῳ, ὡς δὲ δέξαν Ῥοδίοις τε, διὰ τῶν δολιότητων, καὶ Μιθριδάτῃ, διὰ τὸ πλῆθος, ἡρώδῃ. ἐν τῷ τῷ ἐργῷ περιπλέοντι πρὸ βασιλείας, & τῆς οἰκείας ἐπισπέρχοντι, χίαν συμμοχλὴν ἐμβολίσαντα, ἐκ θυροῦ κατέσπασε. καὶ ὁ βασιλεὺς, εἶδὼν ὑποκρινόμενον, τῷ καυερνήτῃ ὕστερον ἐκάλασε, & τῷ ἀσπαστῇ, καὶ χίαν ἐμμένοντα πᾶσι.

Τῶν δ' αὐτῶν ἡμερῶν, & περὶ τῶν Μιθριδάτῃ περιπλέοντων ἐπὶ ὀληκίδων & τριήρων, πνεύματι κωνικὸν ἐμπεσὼν ἐς αὐτοῖς, ἐς Ῥόδον περὶ βλῆντος καὶ οἱ Ῥόδιοι πύργους ἐπανάχθιντες, ἐνοχλοῦντας ὑπὸ & κλύδων ἔπ' ἐκ διασπαρῆς ἐμβολόντες, ἀνέδυσαν πύργους, καὶ διέσπασαν ἐπύργους, καὶ ἐνέσπασαν ἄλλας· καὶ ἀνδρας ἀρχιμαλῶντας εἶλον ἐς τῶν

ἐς τετρακοσίους. ἐφ' οἷς ὁ Μιθριδά-
της ἐς ἑτέρων ναυμηχανίαν ὁμοῦ καὶ
πολιορκίαν ἐτοιμάζετο. σαρμούνκῳ
δὲ πινῶ, μηχανήμας μέγιστον, ἐπὶ
δύο ἑῶν φερόμενον, ἐποίησε. αὐτομη-
χάν ὃν αὐτὰ λάφον ὑποδείξαντων
ἐπιστάτων, ἣ Ταυρύς Διδὸς ἱερὸν ἔω,
καὶ ἡρόδοτον τειχίον ἐπ' αὐτῶ, τὴν
ἐραπίαν ἐς τὰς ναῦς νυκτὸς ἐπέσκησε,
ἔς ἑτέρας ἀναδύς κλίμακας, ἐκέ-
λευσε χαρβαίνων ἐκείτους μὲν σιωπῆς,
μέχρι πνὺς αὐτοῖς πυρσόσθαι ἐν
τῇ Ταυρίᾳ καὶ τότε αἰθρώας μὲν
βοῆς ὅτι μέγιστος μεγάλῃς, τὰς μὲν
τοῖς λιμέσιν ἐμύπτειν, τὰς δὲ πρὸς
τείχῃ βιάζεσθαι. οἱ μὲν δὲ καὶ σιγῆς
βαθείας ἀπεσπελάζον, Ρόδιον δ'
οἱ σαρφύλακες ἐμφοδίοις τῇ μηχανῇ
ἐπύρσοσαν καὶ ἡ ἐραπία τῇ
Μιθριδάτου, νομίσασι τὸτο εἶναι
τὸ ἐν Ταυρίᾳ πύρρον, ἐν βα-
θείας σιωπῆς ἡλάλαξαν ὁμοῦ πιν-
της οἱ, τε κλίμακας φορῶν, καὶ ὁ σό-
λῳ ὁ νήπιος. Ρόδιον δ' αὐτοῖς ἀ-
νηπαλῶντικὸς ἀντανακαρζεντων, καὶ
αἰθρώας ἀναιδραμεντων ἐς τὴν τει-
χῆν, οἱ βασιλικὴν νυκτὸς μὲν ἔδδεν ἐπεχει-
ρῶν, ἡμέρας δ' ἀπεκρούοντων.
ἡ σαρμούνκη δ' ἐπαρξάμενη πρὸς τεί-
χος, ἣ τὸ τ' ἰσθμῷ ἱερὸν ἐστίν, ἐ-
φόβη μέγιστον, βέλη τε πολλὰ ὁμοῦ
καὶ κελους καὶ ἀκόντια ἀφίευσσε. σαρ-
μούνκῳ τε σαρφύλας πολλοῖς μὲν κλι-
μακῶν παρέδωκε, ὡς ἀνασφουδύροι
δὲ αὐτῆς ἐπὶ τὴν τειχῆν. οἱ δὲ Ρόδιοι
ἔς τὰς ἐνσπιδίους ὑπερῆγον, ἕως τε,
τε μηχανήμας ὑπὸ βάρους ἐνεδίδου,
ἔς φάσμα τ' ἰσθμῷ ἔδδξε πῦρ ἀ-
φίεναι πολὺ κατ' αὐτῆς καὶ ὁ Μι-
θριδάτης δὲ πρῶτος καὶ τῆςδε τ' πρὶ-

in eam jaculari, & Mithridates post hunc ultimum conatum ex-
pugna-

Quamobrem Mithridates rursus Mithrida-
& ad navalem pugnam, & ad ur- tes rursus
bis oppugnationem sese parabat: ad nava-
sambucam etiam, machinam lem pu-
quandam maximam, duabus na- gniam se
vibus impositam, fabricabat. E- parat.
doctus autem à transfugis, cli-
vum esse ascensu facilem, qua
Jovis Tabyrii sanum muro cin- Jovis Ta-
gebatur humili, partem mili- byrii fa-
tum in naves noctu imposuit, num.
reliquis scalas distribuit, iussit-
que utrosque silentes ire, do-
nec aliquis igne signum daret è
Tabyrio: tum verò conclamare
quammximè, & alteros por-
tum, alteros murum invadere.
Et illi quidem propinquabant
cum maximo silentio: custodes
autem Rhodii re cognita ignem
extulerunt, tum milites Mithri-
datis rati hunc esse illum ignem è
Tabyrio, repente è profundo si-
lentio ediderunt ingentem jubi-
lum, simul & scaligeri & navales
socii: quibus quum parem cla-
morem urbani reddidissent in-
trepidè, & concurrissent in mœ-
nia, regii nocte hac nil tentave-
runt, interdiu verò à mœnibus
rejeçti sunt. Sed maximè sam-
bucæ terruit, admoda mœnibus,
ad sanum Ifidis, quæ tela multa
simul, & arietes, & jacula immi-
tebat. milites quoque multi è na-
vibus huc accurrebant cum sca-
lis, quasi ascensuri mœnia: Rho-
dii tamen hæc etiam constanter
pertulerunt, donec machina sub-
sedit præ pondere, & spectrum I-
fidis visum est magnam vim ignis

188

Sambuca,
machina
quædam
maxima.
Fanium Ifi-
dis.

Ifidis spe-
ctrum.
Mithrida-
tes castra

mover à
Rhodò.

Latonæ
lucus.
Somnia
Mithrida-
tis.

Mithrida-
tis oblecta-
mentum
Stratoni-
censi mu-
liere.

Delus ex-
pugnata.

189

Athenien-
ses Mithri-
datis ami-
ci.

Aristion
Athenien-
sis, quo-
modo ty-
rannus fa-
ctus.

Aristion

pugnationem desperans movit à Rhodò. Obsessis deinde Pataris, cædebat Latonæ lucum ad machinas, donec minaci somnio iustus est abstinere à sacris arboribus: relictoque ad bellum in Lycia continuandum Pelopida, Archelaum misit in Graciam, ut suadendo cogendoque quotquot posset civitates ad partes suas adduceret. ipse posthac plerasque curas committens suis ducibus, delectus habebat militum & arma fabricabat, & oblectabat se cum Stratonicensi muliere, & pro tribunali cognoscebat causas eorum qui dicerentur insidiati ejus salutis, aut res novas moliti, aut quomodocunque in Romanos proclives.

Quibus negotiis dum occupatur, in Gracia hæc gesta sunt: Archelaus profectus cum classe & cibariis, Delum, quæ ab Atheniensibus defecerat, & alia castella, expugnavit: caesisque in eis viginti millibus hominum, quorum plerique fuerant Itali, ea castella Atheniensibus attribuit: atque his aliisque modis jactans & extollens res Mithridatis, eum populum amicum sociumque regi reddidit: pecuniam quoque sacram è Delo eis misit per Aristionem Atheniensem; missis simul ad custodiam pecuniæ duobus millibus militum: quorum opera usus Aristion, tyrannum egit in patria, civibus aliis occisis propter factionem Romanam, aliis Mithridati traditis, quamvis profiteretur se Epicureum philosophum. Sed non hic solus Athe-

ρος ἀνέξοχονεν ἐν τῷ Ρόδῳ. Πα-
τισ· δὲ τῷ στρατῷ ὡς ἡ-
σας, ἐκστειλὲν Λατοῦς ἀλσὸς ἐν
μηχαναῖς· μέγας φοβήσονται αὐ-
τὸν οὐκ ὄντως, ὅτι τε ὕλης ἐφείσταιτο,
& Πελοπίδαν Λυκίοις πολέμειν ἐπι-
στέλλας, Ἀρχέλαον ἐς τὴν Εὐκράτεια
ἐπέμπε πρὸς στρατοῦ ὁμήρου, ἢ βια-
σάμενον αὐτῆς ὅσοι δύνανται. αὐτὸς
δὲ δὴ τὰς τοῖς στρατηγῶσι τὰ πολ-
λὰ μέγας, ἐστρωτολόγῃ καὶ ὡπλο-
ποιῇ, καὶ τῇ Στρατονικίδι γυναῖκα
διετίρπετο, & δίκας ἐδίκαζε τοῖς
ἐπιβουλεύουσιν ἐς τὸ σῶμα αὐτοῦ λε-
γόμενοις, ἢ νωπεύουσιν, ἢ ὅπως
Ρωμαῖοις. καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τοῖς
δεῦρο.

Κατὰ δὲ τὴν Εὐκράτειαν ταῦτα ἐ-
γίνοντο. Ἀρχέλαος, ἐπιπλεύσας
καὶ σίτη καὶ σόλα πολλὰ, Δήλον τε
ἀφιστρατήσας δὴν Ἀθηναίων, & ἄλ-
λα χωρία, ἐχειρώσας βία & κατὰ
τε. κτενὲς δὲ ἐν αὐτοῖς διαμυ-
χέους ἀνδρας, ὧν οἱ παλιότεροι ἦσαν
Ἰταλοί, τὰ χωρία πρὸς ποταμὸν τοῖς
Ἀθηναίοις· καὶ δὴ τὸν αὐτὸν αὐτοῖς,
& τὰ ἄλλα, κομπίζων πρὸς τὸν Μι-
θριδάτην, καὶ ἐς μέγα ἐπαύσαν, ἐς
φιλίαν ὑπαγαγόντες· τὰ τε χεῖμα-
τα αὐτοῖς τὰ ἱερὰ ἐπέμπε ἐν Δή-
λῳ, δι' Ἀρτίωνα, ἀνδρὸς Ἀ-
θηναίου, συμπέμψας φυλακὴν τῶν
χρημάτων ἐς διαχίλους ἀνδρας· οἷς
Ἀρτίων συνχρημάδων, ἐντρονίη-
σε τὸν ποταμὸν, & τὸν Ἀθηναίων
τὸν μὲν ἐκτενέων, οἷς ῥωμαί-
ων, τὸν δὲ ἀνέπεμψεν ἐς Μι-
θριδάτην· καὶ ταῦτα μέντοι σοφίαν
τὴν Ἐπικουρεῖον ἡσυχίαν. ἀλλὰ ὅτι
οὐκ ὁδε μόνον Ἀθηναίων, ἀλλὰ

Κριτίας

Κριτίας ἐπ' αὐτὸν τέντυ, καὶ ὅσοι τὰ
Κριτίας συμφίλοισφουῶντες ἐτυραν-
νησαν, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ πυ-
θαγορείων, καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλ-
λαδί, καὶ ἐπὶ τοῖς σοφῶν λεγόμενοι, ὅ-
σοι προεγχεύοντο ἐλαύνοντο, ἐδυά-
σαντες τε καὶ ἐτυραννήσαντες ὁμότερον
καὶ ἰδιωτῶν τυραννῶν ὥστε καὶ αὐτοὶ
καὶ ἄλλων φιλοσόφων ἀπορρῶν ποιήσας
καὶ ὑποπλῆν, εἴτε δι' ἀρετῆς εἴτε πε-
νίας καὶ ἀπεργασίας τῶν σφίαν ἐνεν-
το παρὰ μύθον. ὧν καὶ νῦν πολλοὶ
ἰδιωτεύοντες καὶ πενόμενοι, καὶ τῶν
ἀναγκάσιον ἐν τῶνδε σφίαν ἀρε-
καίμενοι, τοῖς πλουτοῦσιν ἢ ἀρχαι-
σι λοιδορουμέναι περὶ αὐτῶν, ἔχοντες ὑπερο-
ψίαν πλάνην καὶ ὀχρῶν δέξαντες σφι-
σιν μύθον ἢ ζηλοτυπίας ἐς αὐτοὺς
ἀποφύγοντες. ὑπερρῶσι δ' αὐτῶν
οἱ βασιλεῖς καὶ πολλοὶ σοφώτε-
ρον. Ἰωταί μ' οὐκ ἠγνοῦντο ἀνὰ πᾶς ἐς
Ἀριστωνα τὸν φιλόσοφον εἰρημνέαν,
αὐτὸν αἰῶνα τὴν ἐβόλῃ καὶ λόγον γε-
νόμενον. Ἀρχέλαος δ' Ἀχαιοὶ καὶ
Λακωνες ἀποσετίθεντο, καὶ Βοιωτὶα
πάντα, χωρὶς καὶ Θεσπείων, ἐς ἀρε-
την καὶ ἐπολιόρμη.

Τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου Μετροφά-
νης ὑπερμεφθῆς ὑπὸ Μιθριδάτου
μετὰ ἑτέροις στρατῶν, Εὐβοίαν καὶ
Δημητριάδα καὶ Μαγνησίαν, ὅτε
ἐνδεχομένης καὶ Μιθριδάτου, ἐλε-
λάτῃ καὶ Βρύτιον ἐν Μακεδονίᾳ
ἐπελθὼν οὐκ ὀλίγα στρατῶν, διενευ-
μάχησε τε αὐτοῖς, καὶ κατεποντίσας
πᾶσι πλοῖον καὶ ἡμιολίαν, ἐκτείνε πάν-
τας τὰς ἐν αὐτοῖς, ἐφορῶντο τε
Μετροφάνης. ὁ δὲ, κρατερὰ πλεονέ-
κων, ἐκείνῃ ἀνέμῳ χρω-
όμενος ὁ Βρύτιον οὐ κατελαβὼν,
Ille territus fugit, & quia secundo

nis, nec ante hunc Critias, cum
suae philosophiae sociis exercue-
runt tyrannidem: verum etiam

in Italia Pythagorae sectatores, &
in reliqua Graecia qui septem sa-
pientes dicuntur, quotquot tra-
ctarunt rempubl. saevius quam i-
diotae abusi sunt tyrannidis po-
tentia. Unde & de ceteris philo-
sophis merito suspectis dubita-
tum est, virtutisne studio, an in
paupertatis otisque solatium, se-
ctarentur sapientiam: quando
hodieque multi privatam ac ino-
pem vitam degentes, & huic ne-
cessitati praeextentes sapientiam,
in divites ac magistratus amaru-
lenti convitiis debacchantur,
non tam contemptu divitiarum
honorumque, ut videtur, quam
quod haec aliis invidcant. Sed
multo sapientiores sunt, qui con-
temnunt ipsorum convitia. Haec
in Aristionem dicta sint, qui nos
in hanc digressiunculam induxit
Ceterum Archelaus etiam A-
chaeos, Lacedaemonios Beotot-
que omnes sibi adjunxit, exceptis
Thespiensibus, quos obsidione
cinctos oppugnabat.

Eodem tempore Metrophanes
submissus à Mithridate cum alia
manu militum, Euboeam & a-
gros Demetriadis Magnesiaequae,
quae civitates à factione regia ab-
horrebant, populabatur: quem
Bryttius aggressus è Macedonia,
cum exiguis copiis navali pugna
certavit, demersaque una nave
magna & una hemiola, omnes
socios navales qui in eis fuerant, occidit, inspectante Metrophane.
Bryttius.

Epicureus
philoso-
phus.

Critias,
Pythago-
rae sectato-
res, & se-
ptem sa-
pientes,
abusi ty-
rannidis
potentia.

Thespien-
sum op-
pugnatio.
Metropha-
nes.

190

De prædo-
nibus sup-
plicium.

sequi non poterat, Sciathum expugnavit, quæ prædonum barbarorum erat receptaculum: quos in crucem egit, liberos multavit abscessis manibus. Inde Boeotiam petiit, auctusque aliis mille partim equitibus partim peditibus, è Macedonia profectis, circa Charoneam cum Aristione & Archelao per continuum triduum dubio Marte conflictatus est: sed postquam ad hostes supervenerunt Lacedæmoniorum & Achæorum auxilia, ratus se jam imparem, castra movit ad Piræum: quem & ipsum post Archelau classem occupavit.

Sylla ad
Mithrida-
ticum bel-
lum profi-
ciscitur.

At Sylla, cui Mithridaticum bellum fenatus demandaverat, tunc primum ex Italia cum quinque legionibus & cohortibus aliisque aliquot transvectus in Græciam, mox pecunias & auxilia commeatusque accersivit ex Ætolia & Thessalia: ubi verò satis paratus visus est, contra Archelaum transiit in Atticam. In quo itinere defecit ad eum pene tota Boeotia, & magnæ illæ Thebæ, quæ prius magna levitate animi Romanis Mithridatem prætulerant: tunc verò antequam virium periculum facerent, rursus ad Syllam descisciebant ab Archelao. Dux Romanus postquam attigit Atticam, missâ parte copiarum ad oppugnandum in urbe Aristionem, ipse recta Piræum petit, ubi Archelaus intra muros se receperat: quorum alitudo erat ferme quadraginta

Thebano-
rum levi-
tas.

Σκιάθον ἐξέειλεν, ἣ τῆς λείας τοῦ βαρβάρου παρμειὼν ὤν· καὶ δόλους πῦρας αὐτῶν ἐκέρμευσεν, καὶ ἐλδοῖ-
ρων ἀπέτεμε τις χεῖρας. ἐπὶ τε Βοιωτῶν τροπαίς, ἑτέρων οἱ ῥηλίων ἰσχυρίων ἐπεὶ ὡς Μακεδονίας ἐ-
πελάσαντων, ἀμφὶ Χαρόνησιν Ἀ-
ριστίωνι καὶ Ἀρχελαῷ πρὸς τὴν ἡμέραν συνεπλέκετο, ἵσως ἐν ἀνταρξίᾳ παρ' ὅλον τὸ ἀγῶνα τὸ ἔργον γιγνο-
μένης. Λακωνῶν δὲ καὶ Ἀχαιῶν ἐς συμμαχίαν Ἀρχελαῷ καὶ Ἀριστί-
ωνι προσεσύνταν, ὁ Βρύτιος ἀπασι
ὁμῶς ὑπομένους ἐχ' ἡνέμθη ἀξί-
μαχοι ἐπὶ ἑσθλῇ, ἀνιερύοντες ἐς
τὴν Πειραιᾶ. μίχρη καὶ τῷδε Ἀρχε-
λαῷ ἐπιπλευσας κατέχευε.

Σύλλας δ' ὁ τῷ Μιθριδατικῇ πο-
λέμῳ στρατηγὸς ὑπὸ Ῥωμαίων αἰ-
ρεθείς ἐνίκα, τότε πρῶτον ἐξ Ἰτα-
λίας αὐτὸν τέλεισι πέντε καὶ πεντήκον-
ται καὶ ἑλίας ἐς τὴν Ἑλλάδα πε-
ραγομένης, χρημάτων μὲν αὐτοῦ καὶ
συμμαχίας καὶ ἀνδρῶν ἐκ τῆς Αἰτω-
λίας καὶ Θεσσαλίας συνέλεγε, ὡς
δ' ὁδοχρόνῳ ἔχεν ἐδοκεῖ, διέ-
βαινον ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐπὶ τῷ Ἀρ-
χελᾷ. παραδόντι δ' αὐτῷ Βοιω-
τία τε ἀδρόως μετεχώρει, χωρὶς
ὁλόν, καὶ τὸ μέγα αὐτῷ αἰὲν ὀφεί-
μα κρυφόνος ἀπὸ Ῥωμαίων ἐ-
λάρμοι τὰ Μιθριδατικῇ, δευτέρῳ
ἐπὶ, πρὶν ἐς πύργον ἐλθεῖν, δὴ
Ἀρχελαῷ πρὸς Σύλλαν μετετίθετο.
ὁ δ' ἐπὶ τῷ Ἀττικῷ ἔχαιρε, καὶ
μὲν τὸ πρῶτον ἐς τὸ αὐτὸν ἀν-
τίκτωσιν Ἀριστίωνα πολιορκεῖν, αὐ-
τὸς, ἐνθαπερ ὡς Ἀρχελαῷ, ἐπὶ
τῷ Πειραιᾷ κατέστη, κατεκλει-
σμένον ἐς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως. ὁ
ψὲ δ' ὡς τὰ τεῖχη πᾶσαν το-
σοῦτον μάλιστα, καὶ ἔργατο ὡς
λίθος

1198 μέγαλον τε & τετραγώνου.
 Περίκλειον ἔργον, ὅτε τοῖς Ἀθη-
 ναίοις ἐπὶ Πελοποννησίου στρατη-
 γῶν, καὶ τῶν ἐλπίδων τῆς νίκης τῆς
 Πειραιεῖς πύλων, μάλλον αὐτοῖς
 ἐκροτύνειτο. Σύλλας ὃ & τοιοῖςδε
 ἔσσι τοῖς τέχναις ἐνδύς ἐπὶ τὰς
 κλίμακας. & πολλὰ μὲν ἔδρα, πολ-
 λὰ δὲ ἀντίπαλαι, ἰχυρώς τῇ Καπ-
 ταδικῶν αὐτοῖς ἀμυνόμενων, ἔς τε
 ἡμεραν ἐς Ἐλυσίαια & Μέγαρα ἀ-
 νεικέρη. καὶ μηχαναὶ ἐπὶ τῇ Πειραιεῖ
 σκωπετήνῃ, & χῶμα αὐτῇ παρ-
 οχού ἐπιείρη. τεχνάων δὲ & πα-
 ροικῶν ἡ πάντα αὐτῇ. & σιδήρῃ,
 & κατεπέλται, & εἰς πλοισιότα-
 ποι ἄλλο, ἐν Θεσάλῳ ἐκκοιζέτο. ὅ-
 λων ὃ τῇ Ἀκαδημίας ἐκστῆτε, καὶ
 μηχαναὶ ἐργάζετο μεγίσταις. τὰ τε
 μηχανὰ σκίλη κατήρει, λίθους καὶ
 ξύλα & γλῶσσαις τοῖς χῶμα μετὰ δαλ-
 λων. δύο δὲ ἐν τῇ Πειραιεῖ Ἀθη-
 ναῖοι θεοῖσι, ἀφ' ὧν τὰς Πρω-
 μείων, ἡ σφίσις αὐτοῖς κατεφυ-
 γῶν, εἰς πλῆθος, παρὰ τὸν ἄλ-
 σος ἐν ὁρίῳ πεποιημένοις
 ἐκροτύνοντες αἰεὶ τὴν γυνόμενον, ἐς
 τοὺς Πρωμείους ἠφίσταντο διὰ σφεν-
 δονος. καὶ τὰς γυνόμενας τε συνε-
 χως, & ἐς γῶσιν ἐλθόντων, Σύλ-
 λας τοῖς ἐσφενδονημένοις παρὰ τὸν
 εὖρος μαρμαρυγῶν ὅπ' ἐπὶ τῆς ἐν
 μετώπῳ πεζοῖ καὶ τῆς ἡραξαρῆος
 ἐκροτύνεται, & ἰπποὶς ἐκπρω-
 γον ἐς τὴν πλάγια Πρωμείων ἐμπα-
 λῶσι. κρύβας οὖν πρὸς στρατὸν ἀ-
 ποκρύπτει, ὡς ἐνέβη τῇ πολέμῳ
 ἡ ἐκδομή, διότι δὲ καὶ μάστιγι αἰ-
 φυδίῃ ἐναι, ὅδε αἰφιδιώτερον
 αὐτοῖς τὰς κεκρυμμένους ἐπιφύει,
 ἔκτεινε πολλὰς, καὶ ἐς τὴν γῆλιν
 σταν ἐτέρους παρὰ τὸν. καὶ τὰτο μὲν τῇ πέλοισι ἐκείνης τέλῃ. ἀφ' ὧν τῇ

cubitorum: opus Periclis, saxo Periclis o-
 quadrato extructum, bello Pelo- pus.
 ponnesiaco, quando tota spe vi-
 ctoriae in hoc portu collocata,
 munitissimum eum reddidit. Syl-
 la nihil deterritus altitudine, sta-
 tim scalas adhibuit: & illatis ac-
 ceptisque multis vulneribus, re-
 giis fortiter propugnantibus,
 tandem fessus, retrocessit ad E-
 leusinem & Megara: ubi machi-
 nas compingebat ut Piraeum Piraei op-
 oppugnaret aggeribus. Ad hoc Pugnatio.
 opus artifices & omnis appa-
 ratus, ferrum, catapultae, cetera-
 que huiusmodi, Thebis peteban-
 tur: materia caedebatur in Acade-
 mia ad ingentes machinas: & illi Academia.

191
 longi muri quibus hic portus urbi
 jungebatur, exemptis trabibus &
 lapidibus vertebantur in aggeres.
 Erant duo servi Athenienses in Duo servi
 Piraeo, qui, sive factioni Roma-
 nae dediti, sive suae salutis, siquid
 secus accideret, prospicientes
 glandibus plumbeis inscribebant
 quae intus fierent, quas fundis ad
 Romanos emittebant. id quum
 continuè facerent, Sylla rem co-
 gnitam diligentius observans, in-
 venit scriptum, crastina die pedi-
 tes erupturos à fronte in opera-
 rios, equites per latera invasuros
 Romanum exercitum: itaque
 abdita idonea manu militum,
 procurrentes è portis improvisos
 ut putabant, ipse magis improvi-
 sus adortus multos occidit, reli-
 quos in mare compulit. Et hic
 quidem conatus talem exitum
 habuit. Ceterum, quum aggeres

in altum surgerent, Archelaus turres ex adverso excitabat, instructas missilibus: accitisque copiis è Chalcide & aliis insulis, etiam remiges armabat, quasi de summa rerum periclitans: atque ita jam antè numero superans, etiam accessione hac auctus est. Insequenti nocte post secundam vigiliam cum facibus erumpens, incendit alteram testudinem unà cum suis machinis: Sylla verò intra decimum diem paravit alias, & in priorum locum substituit: quibus Archelaus turrin in ea muri parte opposuit. Quumque appulisset eò Dromichetes à Mithridate missus cum novis supplementis, universas copias produxit in aciem: quibus funditores intermiscuit & sagittarios, atque ita proximè muros confluit ut etiam mœniorum custodes hostem possent telis eminus attingere: circa portas alii cum facibus signum erumpendi expectabant. ibi diu Marte dubio certatum est, nunc his nunc illis cedentibus. Primum barbari fugerunt, sed mox ab Archelao coacti sunt sistere gradum, & reverti in prælium: quod maximè Romanos terruit, ut & ipsi fugerent, donec Murena occurrens vertit eos in hostem denuo. Alia quoque manus à lignatione reverrens, & cum his notati ignominia, quum viderent fervere certamen, magno impetu invaserunt Mithridatis aciem, donec caesis fermè duobus millibus, reliqui compulsi sunt intra mœnia,

Dromichetes.

192

Murena.

ἐπὶ μίαν ἀνω τοῖς χώμασι πύργος ὁ Ἀρχέλαος ἀντιμεθεντο, καὶ πλεῖστα ἐπ' αὐτοῖς ὄργανα ἐπέθηκεν πρὸς τὴν δύναμιν ἐν Χαλκιδίῳ, καὶ τὰ ἄλλων νήσων μετεπέμπετο, καὶ τὰς ἐρέτας κατὰ πλῆθος, ὥς ὅτε οἱ ἐκ κινδύνου παρὶ τὸ ὅλον. ἐγένετο μὲν δὴ, πλείων οὖσα τὴν Σύλλα στρατὸς ἡ Ἀρχέλαου, καὶ ἐκ τῶνδε πολλὰ πλείων. νυκτὸς δὲ μέσης ὁ μὲν Ἀρχέλαος, ἐκδορὰν μὲν λαμπτήρων, συνέπεσσε τῶν ἐτίσαν τὰ χελαινῶν, καὶ τὰ ἐπ' αὐτῇ μηχανήματα ἡμέρας δὲ δέκα μέλειται ἄλλας ἐργασάμενος, ἐπέστηεν αὐτὸς ἐνδεὲς καὶ τὰ ἀσπαραγμῶν. καὶ ταῦτος ὁ Ἀρχέλαος πύργον ἀνίστηεν ἐπὶ τῷ τείχεσσι. κατὰ πλοῦσας δὲ αὐτὸς παρὲς Μιθριδάτην στρατὸς ἐπέσσε, ὥς ἵκετο Δρομικήτης, ἐξήλθον ἅπαντες ἐς μέγαν. ἀναιμίζας δὲ αὐτοῖς σφενδαίνοντας καὶ τῶνδε, ὑπὸ τὸ τείχος αὐτὸς παρεπέτην, ἵνα καὶ οἱ τετραφύλακες ἐφικνοῖντο τὰ πολέμων ἐπερὶ δὲ ὑπὸ τῆς πύλας αὐτὸς πυρφόροι καὶ ἄλλοι ἐκδορμῆς ἐπέστησαν. ἀρχαμάλου δὲ ἐς πολλὸν τὸ μάχησθαι οὐσης, συνέκλινον ἐκαστέρω παρὰ μέρει. παρὲν μὲν οἱ βάρβαροι, μέγας Ἀρχέλαος αὐτὸς ἐπὶ χῶν, ἐπατήσαντο ἐς τὴν μάχην. ὃ δὲ καὶ μέλειται κατὰ πλοῦσας οἱ Ῥωμαῖοι, μετ' αὐτοὺς ἐφάσαν, ἔστε καὶ τῶνδε Μερλίας ὑπερπύλας ἐπέσθεν. ἄλλο δὲ ἀπὸ ξυλίας τέλει ἐπὶ πύλιν, καὶ σὺν αὐτοῖς οἱ ἄλλοι ἀποδὴ τὰ ἀγῶνα δρόμους, ἐπέπληθον τοῖς Μιθριδάτεσις μέγα καρτερῶς: μέγας κτίνων μὲν αὐτῶν ἐς διαλείας, τὰς δὲ λοιπὰς ἐς τὰ τείχη συναλῶσαν. Ἀρχέλαος δὲ quos dum Archelaus conatur si-

αὐτὰς

αὐτὲς ἐπιτρέφων αὐτῆς, & τὰ ἄ-
γωνι Δία τὴν ἀσπληνίαν ἐς πολὺ
παραμένον, & ἀποκλειθεὶς, ἀνι-
μῶντι Δίῳ κηλοῶντι.

Ὁ δὲ Σύλλας τὰς μὲν αἰτίμους,
ἀφειφανῶς ἀγανιστὰς, ἐξέλυσε
τὴν ἀπείριαν, τὰς δὲ ἄλλας ἐδωρήσα-
το ποσίοις. καὶ χειμῶντι ἐπιόντι
ἤδη, στρατοπέδον ἐν Ἐλευσίνῃ δι-
μήρη, παράγει ἀνάγει ἐπὶ θαλάτ-
ταν ἐπὶ μὲν βαθείαν, ὅτι μὴ τὰς πο-
λεμικὰς ἰσχυρὰς ἐμφορὰς ἐπιτρέχον
οἱ. καὶ τοῦδε αὐτὰ ποταμῶν καὶ ἐ-
κείων ἡμέραν ἐγίνοντο πρὸς ἀγῶ-
νες, οἱ μὲν, ἀμφὶ τὴν τάφρον, οἱ
δὲ, παρὰ τοὺς τεύχεσι, ἐπιζώντων
θυμῶν τὴν πολεμίαν, & λίθοις καὶ
βέλεσι & μεγάλαις φάλαγγας χρωμένον.
ὁ δὲ Σύλλας νεῶν δέομεν, μετε-
πεμψάμενος μὲν ἐκ Ρόδου καὶ Ροδίων
ἐδυνήθεντιαν Δραπλευσιν, θαλάσ-
σοκρατοῦσι δὲ Μιθριδάτῃ, Λυ-
κούλῳ, ἀνδρῶν Ρωμαίων, ἀφειφα-
νῇ, & τοῦδε δὲ πολέμου ἐρωτησὶν
ἐπὶ Σύλλᾳ γήνομενον, ἐκείλυσεν ἐς
Ἀλεξάνδρειαν & Συρίαν λαθόντι
Δραπλευσιν, παραίτησε δὲ βασιλέων
καὶ πόλεων ὅσα ναυτικῇ, εὐλοῖν πι-
ναι ἀγείρονται, τὸ Ροδίαν ναυτικὴν
παρὰ πέμψεν. ὁ μὲν δὲ, πολεμίας
ἔσσης τὴν θαλάσσης, εὐδὲν συνδιάσας
ἐς κελήποι ἀνέστη, & ναὺς ἐκ νεῶν,
ἵνα λάθοι, ἀφειμείων, ἐπὶ Ἀλε-
ξάνδρειαν ἐφέρετο. οἱ δὲ ἀσπιδόαντες,
ἀπὸ τὴν τευχῶν περὶ τοὺς πάλιν ἐγ-
χεύσαντες ὅτι, πέμψεν τῆς δὲ τὴν
κτὸς Ἀρχέλαον ἐς τὸ Ἰ. Ἀθηναίων
ἄστυ λιμὴν περὶ ὁδὸν πρυμνὴς ὑπὸ
ἐρωπῶντων φερόμενος, ἐσφενδαίν-
ουν καὶ ὁ Σύλλας ἐνεδράσας, ἐκρη-
γισσε δὲ τε σὺν καὶ τὴν φερόντων. τὴν δὲ
αὐτῆς ἡμέρας αὐτὴ καὶ Μανιάντι

stere, præ contentione moratus Archelaus
diutius, ita ut excluderetur, tunc
subductus est.

Sylla ignominiosos ob ope-
ram tunc egregie navaram ab-
solvit, ceteros ornavit donis mi-
litaribus. Et jam hyems appete-
bat quum ad Eleusinem castra
metatus, fossam à montibus ad
mare profundam deduxit, ne fa-
cile incurfaretur ab equitatu ho-
stium: huic operi quotidianæ ve-
litationes interveniebant, nunc à
fossa nunc à muro, his vel illis
procurrentibus, & saxis, telis,
glandibusque se invicem inceff-
sentibus. Sylla navibus indigens,
Rhodum misit qui eas accerse-
rent. Rhodii, quum non possent
mare trajicere, impeditum va-
gantibus Mithridatis classibus,
Lucullum, virum inter Roma-
nos illustrem, unum ex legatis
Syllæ, jussurunt clam navigare in
Syriam & Alexandriam, colle-
ctisque navibus à regibus, & ci-
vitatibus quæ exercerent rem
naviticam, classem aliquam ad
Rhodiam adungere: is nihil in-
festum mare veritus ascendit na-
viculam actuariam, mutatisque
subinde navigiis, quo magis fal-
leret, petebat Alexandriam. Prodi-
tores autem rursus è moeni-
bus jaculabantur glandes inscri-
ptas, Archelaum proxima nocte
missurum Athenas, fame labo-
rantes, frumentum impositum
humeris militum: quos Sylla ex-
ceptos insidiis unâ cum frumen-
to in suam potestatem redegit.
Eadem die Munatius etiam, circa
Athenas
mittitur.

Ignomi-
niosi poena
absoluti à
Sylla.

Lucullus,
vir inter
Romanos
illustis,
Syllæ le-
gatus.

Frumen-
tum, hu-
meris mi-
litum im-
positum,
Athenas
mittitur.

DE BELLIS MITHRID. LIB. 329

ρος ἐς τὰς Ρωμαίους ἐνδραμευ-
 ρους, εἰ Σύλλας γίγαιτο πρὶ τῷ
 σίτων. καὶ συνεπειν ἀμφω, Σύλ-
 λα μὲν, ἔλεν τὰς σιταγωγούπας,
 Ἀρχελαὸν δ' ἐμπέστηεν τινὰ τῶν μη-
 χανημάτων. τοῦ δ' αὐτὲς χρόνου
 καὶ Ἀρχελαῖος ὁ Μιθριδατὶς υἱὸς
 μετ' ἐτέρους στρατῶν ἐς Μακεδο-
 νίαν ἐμεισάλεν, καὶ δυσχερῶς ὀλίγων
 τῶν ὄντων ἐνὶ Ρωμαίων ἐνστάτη-
 σε, καὶ Μακεδονίαν πῦσαν ἐστηρά-
 γματο. καὶ συνεστράτευσε ἐπιτείνων,
 αὐτὸς ἐπὶ τῇ Σύλλαν ἐχάσσει, μέ-
 χειρ νοσήσας πρὶ τῷ Τιδαιῳ ἐτε-
 λούσῃσιν, ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ, τῷ
 μὲν ἄσπ, ποικιλείαν σφοδρὰ ὑπὸ λι-
 μῶ, πολλὰ δ' οὐ Σύλλας ἐπετέριζε
 φρενεία, τοῦ μὴ διαδιδόσκειν,
 ἀλλ' ἐμμένοντας, ὑπὸ τῷ πλῆθους
 μείλλον ἐνοχλείσθαι. τῷ δ' Πειραιεὶ
 τοῦ χώρου εἰς ὑψὺ ἐρείσας, πρὶ
 μηχανήματα ἐπήβη. Ἀρχελαῖος δ'
 τὸ χώμα ὑπορύπτοντο, καὶ τῷ
 γλῶ ὑποφύοντος τε καὶ ἐς πολὺ
 διαλατάνοντο, τὸ χώμα ὑψί-
 ζωνει ἀμφω. καὶ ταχέως ἀφ' ὁδοῦ
 γυνομένης, οἱ Ρωμαῖοι πρὶ μηχαν-
 ήματα ὑφείλην, καὶ τὸ χώμα ἀν-
 ἐπλήρου. τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ καὶ
 αὐτοὶ τῷ γλῶ ἐς τὰ τεῖχη τεκμαι-
 ρόμενοι διώρυγον, ἀλλήλοισ τε συμ-
 πίπτοντες καὶ τῷ ξίφεσιν καὶ δόρασιν
 ἐν χειρὶ, ὡς δυνάμεν ἑν ἐν σφί-
 τῳ, διεμάχοντο.

Οἱ μὲν δ' οὕτως ἐγίνετο, καὶ ὁ Σύλ-
 λα δὲ πρὶ καυμάτων μηχανήμασι
 ποικίλως τοῦ ἐχθροῦ ἐν ὁδοῖς μέγας
 κίετο αὐτῷ κατεμεινάν. καὶ τῷ πάλιν
 σταλόντι πύργον ἐπήγχετο, ἐν
 πύργῳ, πολλὰ μὲν ἡφί πυφύον
 τοξόμοις ἐς αὐτὸν, τοὺς δ' ἐν τῷ
 πύργῳ ἐκπύοντες ἐν κλιμακῶν.
 ἐπείδεν, ὅτε πύργον ἐπιμαρτύρο

excursuros in Romanos quam-
 primum Sylla frumentatores in-
 vaderet: & accidit ut & Sylla frum-
 entatores caperet, & Arche-
 laus incenderet aliquot machi-
 nas. Eodem tempore Archathias,
 Mithridatis filius, cum exercitu
 alio Macedoniam ingressus, pau-
 cos Romanos praesidio provin-
 ciae relictos profligavit, subacta-
 que tota Macedonia & in sarrap-
 ias divisa, ipse contra Syllam
 profectus in itinere circa Tidaum
 morbo praegravante obiit. Ro-
 manus imperator Athenas vehem-
 enter fame pressas multis cas-
 tellis circumdedit, nequis ex ur-
 be aufugeret, utque in tanta tur-
 ba fames fieret gravior. Piraeum
 deinde ex altis aggeribus oppu-
 gnabat machinis, hi ab Archelao
 diu cuniculis clam suffossi, tan-
 dem subsidentes prodiderunt
 rem: Romani vero mature sub-
 ductis machinis eos repleverunt,
 moxque ipsi eodem modo cun-
 iculos egerunt sub moenia:
 coeuntibusque foveis, subterra-
 nea pugna inter fossiores coin-
 missa est, quantum fieri potuit in
 tenebris.

Interea multo magis ex ag-
 geribus arietes tundeabant moe-
 nia, donec diruta muri parte
 Sylla in proximam turrin ignes
 jaculatus est ut eam incenderet:
 simulque audacissimum quen-
 tunc iussit per scalas ascendere:
 utrique autem egregie functis
 officio turris incensa est, & muri
 expugnata munitaque pra-
 aponδης δὲ πολλὰς ἡρομένης ἐκα-
 καὶ κίετο πρὶ τοῦ ταχέως ὀλίγον ὁ
 X 5 sidio:

Tidarum.
 Archathiae
 interitus.

194

Subterra-
 nea pugna
 inter fossio-
 res.

sidio: simulque muri pars suffofa & suffulta subter fundamenta trabibus, mox pice, stipula fulfurēque subditi, & incensis, nunchic, nunc illic ruebat una cum propugnatoribus. Quae tanta tamque improvisa clades maximè custodes murorum terruit, dum pro se quisque trepidat, quasi jam jam obtendus ruina simili: quapropter in tam suspectis locis pendentes glomerabantur praeter timore, de salute sua magis solliciti, quam intenti arcendis hostibus. Nec Sylla urgere destitit,

Piræci affellis oppugnatoribus recentis semper sufficiens, hortator continuus, minas miscens precibus, clamitans in hoc brevi certamine sitam omnem victoriam.

Ducis ab utraque parte virtus & fortitudo.

Nec segnius Archelaus ei se opposebat cum recentibus, amotis quos timor parum utiles reddiderat: & ipse pariter contentionem redintegrans, urgens adhortansque universos, durarent paulisper, mox in tuto salutem habituri. Ita magna utrinque alacritate in certamen reditum est, ruentibus in ferrum pariter & cadentibus: donec Sylla suis jam fessis receptui cecinit, miratus eorum fortitudinem. Archelaus in ruinis noctu sinuosas munitiones reparavit: quas mox Sylla tentavit omnibus copiis, ratus humiditas adhuc & infirmas ruituras facile: sed tum quoque frustra fatigatus in locorum angustiis, & à fronte pariter

Σύλλας κατὰ τὰ λὼν, ἐὼς δὲ ἐπέστησε φυλακίαν· τὰ τε ὑπορυγνύμενα ἔτι πύχης θημίλιον, ἐξολοίς ἀνητηρέϊνα, καὶ θύραι καὶ εὐρυπύλαι καὶ πύργους γέμοντα, αὐτίκα πάντα ἐπεπύμασεν· τῶν δ' ἄλλοι περὶ ἄλλοι κατέπιπτε, καὶ τὰς ὑψηλοτάτας αὐτοῖς συγκρατέμεν. ὁ, τε δ' αὖτε ἔτι δὴ μέλειται, ἀφ' ἰδίου ἔτι πολὺς ὢν, πάντη τὸν τετραφύλακας ἐτάραττον, ὡς καὶ τὸ ὑπὸ σφίσιν αὐτίκα πεσόντων. ὅθεν εἰς πάντα συνεχὲς ἐπιτρέφοντο, τῶν τε γινώσκοντων ὑποπτεῖν ἔρχοντο ἔτι δ' αὖτε, καὶ ἀόθεν τοὺς πολεμικοὺς ἀπεμάχοντο. καὶ ὁ Σύλλας αὐτοῖς ἀδὲ ἔχουσιν ἐπικείμενον ἀπαύτως, καὶ ἔτι ἰδίῳ τὸ αἰὲ παλαιὸν ἐνυκλάσαν, ἐτέρους ἐφ' ἐτέροις ἀκμήτας ἐπήγαγε συνὶ κλίμαξιν, καὶ βῶν καὶ πυροκαλάσας σφαιροπέπων αἶμα, ἔτι ἀπείλων ἔτι πυροκαλάων, ὡς ἐν τῷδε τῷ βραχέει τοῦ παντός αὐτοῖς κελητομένους. ἀντεπήγαγε καὶ ὁ Ἀρχέλαος ἐτέρους ἀπὸ τῆς περὶ ἑαυτοῦ ἀνακαμνίζαν ἔτι δὲ τὸ ἐργάζον αἰεὶ, ἔτι πυροκαλάων αἶμα καὶ ἐποτρύνων ἀπαντας, ὡς ἐν ἀλίγῳ σφίσιν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ ἔσσης. πολλὰς δ' αὖτε σφαιροπέπων ἐκαστέρως ἐκαστέρως αὐτοῖς ἀπὸ τῆς ἐξ ἑαυτοῦ, φερεπονοῦνται ἑαυτοῖς. καὶ ὁ φωνὴ ἰσχυρὰ καὶ ὁμοῦ ἐξ ἐκαστέρων· ὡς ὁ Σύλλας ἐξώθεν ἐπὶ τῶν καὶ μέλλων πηκνύνων, ἀνεκάλει τῇ σάλπιγγι τὸν στρατὸν, καὶ θάμβοντας πολλὰς ἐπήγαγε. ὁ δ' Ἀρχέλαος αὐτίκα νυκτὸς τὰ πεπύμασεν ἔτι πύχους ἡμετέρας, μετὰ τὴν αὐτοῖς πολλὰς περὶ αὐτοῦ ἐνδοξίας. οἷς ἡμετέρας αὐτοῖς ὁ Σύλλας αὐτοῖς ἐπεχρεῖται πάντι τῷ στρατῷ, νομίμως ἀόθεν καὶ ὑβρὰ ἐπὶ ὅντα ῥαδίως καὶ βαλόντων αἰσθάνει ἐκ τε μετὰ καὶ

καὶ τὸ κεραυνῶν, ὡς ἐν μέντοι δὲ καὶ
 τοῖς, τὰ μὲν ἐπιχειρεῖν ἐπὶ τῷ Πει-
 ραεῖ, πᾶσι παν ἀπὸ τῆς γνῶμης,
 καὶ ἐς πολιορκίαν, ὡς καὶ πύργου
 ἐκείνου αὐτοῦ, καὶ τῶν αὐτῶν. κα-
 θάρσιν ὅτι τὰς ἐν ἀσφ' μὲν πᾶσι
 πεπαισμένους, καὶ κτῶν πάντα κα-
 ταδυσσυνταῖς, δερματὶ τε καὶ βύρ-
 ροις ἔχοντας, ὁ λικμωδὺς τὸ γι-
 γνῶσκον ἐξ αὐτῶν, πᾶσι ὅτι καὶ τῶν
 ἀποδυσσυνταῖς ἀποδύσιν. καὶ
 λαοὶ τῶν στρατῶν τῶν πολλῶν ἀνι-
 σθῆναι, ἵνα μὴ δὲ καὶ ἵνα πᾶσι ἐν-
 φρεῖται λατάνων. ὡς δὲ καὶ τὸ
 ἐξέρχεται αὐτῶν, κλίμακα ἐπὶ τῶν
 ἐμῶν, καὶ τὸ τεῖχος διώρυγας. τῶν
 πᾶσι δὲ ὡς ἐν ἀδυνάτῃ ἀνδρῶν
 αὐτοῦ γιγνῶσκον, ἐπέπαιον ἐς τῶν
 πόλιν. ὁ εὐδὺς ἐν Αἰθελῶν σφα-
 γῇ πολλὰ καὶ ἐν ἀνελῆς. ἔπειτα ὅτι
 πορεύσιν ἰδυνάντο, διὰ ἀποφύγῃν
 ἔπειτα πυλῶν, ἡ γυναικῶν ἐλεῶ-
 ν, ὁ Σύντας τὸ ἐν ποτὶ ἀνελῶν
 κελαινόν, ὡς ἀπὸ ὀργῆς, ὡς ἐπὶ
 ταχέως δὲ καὶ ἐς βαρύνοντος ἀλόγῳ
 μεταβολῇ, καὶ πᾶσι αὐτὸν ἀνελῶν
 φιλονεικία. ὅθεν οἱ πολλοὶ, ἐμῶν
 γιγνῶσκον τὸν κερύοντα, ἑαυτοὺς
 τοῖς σφαγῶν ἐπὶ ἀνελῶν ἐς τὸ
 ἔργον. ὀλίγον δὲ καὶ ἀδυνάτῃ ἐς τὴν
 ἀνελῶν πόλιν δρῶν. καὶ Αἰθελῶν αὐ-
 τοῖς συνελθόν, ἐμῶν πᾶσι τὸ
 δύναν, ἵνα μὴ ἐπὶ τῶν ἐμῶν αὐ-
 τῶν, ὁ Σύντας ἔχει τῶν ἀνελῶν
 ἐν ἀνελῶν. ὁ δὲ ἐμῶν πᾶσι καὶ
 τῶν πόλιν ἀπείπει, Αἰθελῶν δὲ
 ἔδωκε τῶν στρατῶν. ὁ ἐπὶ τῶν
 ἀνελῶν ἐς τῶν πόλιν ἐν πολλοῖς ἐ-
 κηρῶν ἐν ἐμῶν. τῇ δὲ ἐξ ὅτι
 Σύντας τὰς μὲν δύναν ἀπὸ τοῦ, τοῖς
 δὲ ἐλθόν, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν
 ἐμῶν ἐν ἐμῶν ἀνελῶν,

ac lateribus telis impetitus, ut in-
 ter flexuosos sinus, ab oppugna-
 tione Piraei omnino destitit, Sylla defi-
 quasi fame obsessos expugnatus. Quumque cognovisset, in ur-
 be ipsa laborari gravius, absum-
 ptisque jumentis omnibus, eli-
 xari coria, & discosta in alimen-
 tum verti, nec deesse qui non ab-
 stineant à cadaveribus, iussit mi-
 lites fossa urbem circundare, ne
 vel unus posset clam effugere.
 Quo opere absoluto, scalis simul
 & arietibus oppugnationem ur-
 bis aggressus est: versisque statim
 in fugam hominibus imbelli-
 bus, irrupit intra moenia, reple-
 vitque urbem cadibus: nam ne
 ad fugiendum quidem vires su-
 pererant, & tanta erat inclemen-
 tia ut nec aetati parceretur nec
 sexui, Sylla obvium quemque
 sterni iubente, irato quoddam
 citò sine ulla causa defecissent ad
 barbaros, sibi verò restitissent
 tam pertinaciter: ideòque multi
 audita praconis voce, objicie-
 bant se ultro percussoribus: pauci
 cursu infirmo in arcem fereban-
 tur, & in his Aristion, incenso
 prius Odeo, ne ex ejus trabibus
 Sylla materiam ad oppugna-
 tionem arcis pararet. At ille urbem
 incendi non passus, in praedam
 concessit militi: qui dum scruta-
 tur aedes civium, in non unis in-
 ventae sunt carnes humanae ad ci-
 bi usum conditae. Postera die Syl-
 la servos sub hasta vendidit: inge-
 nuus, qui, admodum pauci, no-
 cturnam eadem evaserant, libera-
 tatem se pronuntiavit concedere:
 diti.

Sylla defi-
 stit ab op-
 pugnatione
 Piraei.

Fames in-
 tum verti,
 nec deesse
 qui non ab-
 gens Athe-
 nis.

Sylla nec
 aetati nec
 sexui par-
 cit apud
 Athenien-
 ses.

Aristion
 fugit in ar-
 cem.
 Odeum.
 Athenae in
 praedam
 militi con-
 cessae.

Carnes hu-
 manae ad
 cibi usum
 conditae,
 repertae
 Athenis.

Servi sub
 hasta ven-
 diti.

re: jus autem suffragiorum & plebiscitorum abrogare ut hostibus: posteris tamen ipsorum hoc quoque reddere. Atque ita civitas Atheniensis cumulatè calamitatibus oppleta est. Arcem verò Sylla obsedit: in qua Aristion & ceteri qui eodem confugerant, fame ac siti expugnati sunt non multo post. ex his Aristionem cum suo satellitio, quive magistratum aliquem gesserant, aut quomodocunque à constitutionibus Romanorum post captam Graciam ordinatis discesserant, affecit supplicio: ceteris dedit veniam, legesque omnibus reddidit easdem fermè quas prius à Romanis acceperant: ex arce ablata sunt auri pondo x. l. argenti pondo sexcenta. Verùm hæc aliquanto post in arce acciderunt.

Ceterùm Sylla urbe capta longum putavit obsidione Piræeum premere, sed arietes admovit & missilia, magnamque vim eorum qui vineis testudinibusque protecti muros suffoderent: depulsisque multitudine telorum propugnatoribus, diruit partem recentis illius muri, & ob humiditatem infirmi, cujus sinuosum tractum diximus. Quod quia prædivinarat Archelaus, interiorius fecit aliquot similes, ut Sylla nullum finem laboris inveniret, ex alio in alium similem incidens. Nihilominus indefinenter oppugnabat, divisus per crebras vices militum operis, circumcursans & adhortans ad rem gerendam strenuè, & amplissi-

Aristion
supplicio
afflictus.

196

πύρριπιν δλίγους ἔστι, τῶν ἐλδοῦν
ἐλάν ἐφ' ἰδδῶν, ψῆφον δ' ἐ
ορτοῖαν τῶνδε μ', ὡς οἱ πεπολεμη-
κῶταν, ἀφαιρεῖται, τοῖς δ' ἐκγό-
νοις καὶ ἱσῶται δίδδῶν. ὡδὲ μὲν ἀδλῶ
ἐρχον Ἀδλῶν κακῶν. ὁ δὲ Σύλλας
τῇ μὲν ἀκροπόλει φρουρὰν ἐπέστηεν, ἣ
τ' Ἀρσίωνα ἐ τες συμπεφούγῳ-
τας, λιμῶν δ' ἐδίφει πιεθόντας, ἐξεί-
λεν δ' μὲν πολὺ. καὶ αὐτῶν ὁ Σύλλας
Ἀρσίωνα μὲν καὶ τες ἐκένῳ δορυφο-
ρήσας, ἣ δ' ἐρχῶν πινὰ ἀρξάντας,
ἣ ὅτιον ἄλλο προξάντας, πινὰ δ'
σῶτερον ἀλάσης τ' Εὐκλῶν ὑπὸ
Ρωμῶν αὐτοῖς διέτεται, ἐκί-
λασε θανάτῳ. τοῖς δ' ἄλλοις σωεί-
νων, ἐ κίρως ἐδῆκεν ἀπυσιν ἀγ-
χῶ τ' σῶσθαι αὐτοῖς ὑπὸ Ρῶ-
μαῖον ὁρμῶντων. σωλήχῃ δ'
ἐκ τ' ἀκροπόλεως χροῖς μὲν ἐς
τεσσαράκοντα λίτρας μάλας, δρ-
γύς δ' ἐς ἑκατοσίας. ἐ τῶνδε μὲν
ἀμφὶ τῇ ἀκροπόλει ἐλῆγον ὕπερον
ἐλῆστο.

Ο' δὲ Σύλλας αὐτίκα τ' ἀστῶ
ληφθέντ', ἐ σῶν μὲν ἐπ' τ' Πει-
ραῖᾳ ἀφ' ὁπορεύσεως ἐξελθὼν, κελὺς
αὐτοῦ καὶ βίβη ἐ ἀκοντία ἐπὶ ἔργῳ,
ἀνδρας τε πολλὰς, οἱ δὲ ὡς οὖρον
ὑπὸ χλωῆς πᾶ τῇ, καὶ σῶν
αὐτῶν, αὐτῶν ἐπ' τ' τειχῶν ἀκοντί-
ζουσαι τε καὶ τοξόουσαι θαιμινὰς,
ἀνέκοντ' καὶ κατήρεψέ τι τ' μὴ
νοεῖν, ὡς οὖρον καὶ ἀσθενέστερον ἐτι
ὄντ', αὐτῶν νεοδμητοῦ. ὑπὸ μὲν
δὲ σῶτερον τῶν Ἀρχελάου, καὶ
σῶν οὐδὲ μὲν τ' ἐνδοθεν ὁρμῶν
πολλὰ, τὸ μὲν ἔργον ὑπὸ τῷ Σύλλᾳ
διδυκεῖς, ἐμπίπτῃσι εἰς ἑτέρον ὁ-
μοῖον ἐξ ἐτέρας ὁρμῆς δ' ἀπαύσῃ
σῶν μὲν πινὰ πικρὴ χροῖς μὲν
καὶ σῶν αὐτῶν, καὶ σῶν αὐτῶν
λῶν

λῶν ἐπὶ τὸ ἔργον, ὡς οὐ τῷδ' ἔτι
λοιπὴ τ' ὅλης ἐλπίδ' ἔκ κέρους ἔ
αἰσπεποιήμενον ὄντ'. οἱ δὲ καὶ
αὐτοὶ τῷ ὄντι σφίσιν ἡγάροισι τέ
λ' ἔνευ πόνων, καὶ ἐς τὸ ἔργον
αὐτὸ, ὡς μέγα δὴ καὶ λαμπρὸν,
τοιῶνδε τεχνῶν κρητίστην φιλοτι-
μεύμενοι, αἰστέκεντο βιαιώς· μέ-
χει κατεπλάγεις αὐτῶν τῶν ὀρ-
μῶν ὁ Ἀρχέλαος ὡς μανιώδῃ καὶ
ἀλογον, ἐξέλιπεν αὐτοῖς τὰ τεύχη·
ἐς ἃ πὶ τῆς Περσείως ἀνιδρυμὸν ὁ-
χυρώτατον τῆ καὶ θαλάσῃ ἀσφάλυ-
τον ὡς ναὺς ὅση ἔχων ὁ Σύλλας ἐστὶ
ἐπιχρεῖν ἐνυκτω.

Ἐντεῦθεν ὁ μὲν Ἀρχέλαος ἐπὶ
Θεσσαλίᾳ Διὶ Βοιωτῶν ἀνέζω-
γνε, ἔκ σωνήρου ἐς Θερμοπύλας
τὰ λοιπὰ τέτε ἰδίᾳ στρατῷ παν-
τός, ὃν ἔχων ἦλθε, ἔκ τῆς σὺν Δρο-
μικῆτι παραμαχονότ'. σωνηρε
ἢ καὶ τὸ σὺν Ἀρχέλαῳ τῷ πατρὶ ὁ
βασιλεύς, ἐς Μακεδονίαν ἐλθόν,
ἀκραιφνέστατον δὴ καὶ πλήρες ὄν, τὸ
ἢ μέγιστον, ἔκ ἐς ἀνίκητους ὁ
Μιθριδάτης ἀπέστειλεν. καὶ ὁ δὲ διέ-
λιπεν ἐπιτιμῶν. ὁ μὲν δὲ ζῶντι
σὺν ἐπέξει σωνήρου. ὁ δὲ Σύλλας
τὴν Περσείαν, ὁ ἄτε μάλιστα ἐνο-
χλήσωντά οἱ, κατετίμπερσεν, φειδόμε-
νος ἔτε τ' ὀπλοθήκης, ἔτε τῶν
νεοστικῶν, ἔτε τινὸς ἄλλου τ' ἀει-
δίμων. ἔκ μετὰ τούτ' ἐπὶ τὴν Ἀρχέ-
λαον καὶ Διὶ Βοιωτίας ἔδδεν. ὡς
ἐπὶ ἐπλησίον αὐτοῖς, οἱ μὲν ἐκ
Θερμοπυλῶν ἄρτι μετεχώρου ἐς
τὴν Φωκίδα, Θερμῆς τε ὄντες, ἔκ
Διὸς ὁ Πόντου Σκυθῶν καὶ Καππα-
δοκῶν, Βιθυνῶν τε καὶ Γαλάται καὶ
Φρυγῶν, καὶ ὅσα ἄλλα τῷ Μιθρι-
δάτῃ νεκρῶν γίνοντο· πάντες ἐς

mam spem pramiorum exha-
usto hoc uno labore ostentans: i-
psi quoque milites finem labo-
rum sibi pollicebantur postea, &
difficultate operis excitabantur
ad laudis cupidinem, instantes
totis viribus ut superarent talia
moenia: donec territus Archelaus
illorum infana pervicacia, muros
deseruit, & occupavit partem Pi-
raei munitissimam, undique cin-
ctam marinis fluctibus: quam
Romanus, navibus carens, ne at-
tentare quidem poterat.

Inde Thessaliam per Bœotos
petiit: & circa Thermopylas re-
colligebat reliquias tum eorum
quos ipse in Græciam adduxerat,
tum eorum qui Dromichetæ du-
ctu eodem venerant: accessit &
eos qui Arcathiam regis filium in
Macedoniam secuti fuerant, ma-
num recentissimam nullisque
supplementis egentem, & recen-
tiorum etiam aliam, quam tum
primum Mithridates submisera-
t: nunquam enim cessabat mitte-
re. Interea Sylla Piræum incen-
dit, ubi plus quàm apud urbem
laborum exhauserat, nec arma-
mentario parens nec navalibus,
aut si quod aliud opus ibi cele-
brabatur, deinde contra Arche-
laum profectus est & ipse per
Bœotiam. Jamque propinquan-
ti hostes nuper collecti obviam
movebant in Phocidem, videlicet
Thracæ Ponticæque, Scythæ
ac Cappadoces, tum Bithyni, Gal-
logræci Phrygæque, & alii pro-
fecti ἐκ novis Mithridatis pro-
vinciis, numero in universum

Archelaus
in Thessa-
liam egre-
ditur ut
auxilia.

197

Piræus
incenditur,
& nulli
præclaro
operi par-
citur.
Sylla con-
tra Arche-
laum pro-
ficiscitur.

των, ἐξήκοντα αὐτὸς ἔπεμψεν ἄρ-
μαθ', εἰ δυνάτο μὴ τ' ῥύμης κέλευ
ἔλθῃν τὴν φάλαγγα τ' πολέ-
μιον. Διὰ τούτων ὁ Π' ὤρμησεν, τὰ
μὲν ἄρματα ὑπὸ τῷ φορῶν ἐς τὰς ὀ-
πίστω παρεκχέοντα τε ἔδυσσε πρὸς-
φαίνοντα, ὥστε τ' ὑστέρων ἀπεισώ-
ντων αὐτοὺς καὶ ἐσκαρπίζοντων διεφθί-
ρετο. ὁ δ' Ἀρχέλαος, δυνήθειος ἀν-
τὶ τοῦ δότο ἔχοντος ἐν ταῖς δότοις
μὲν ἄρματα, τὰ μὲν οἱ ἔτι κρημνῶν ἐς
τὸ σὺλκα μὲν ὄντων, ἐξῆλθε σὺν ἐ-
πίξει, ἔδυσσε μὲν σπῆδον πο-
σὶν πλὴν τῶν ὁ ἀπεργασάμενος ἀν-
δρῶν, ἐν τούτοις μὲν ἔχοντος γερῶν,
Διὰ τ' ὅτι τὸν ἡδὴ πλῆθος ἔχοντα.
τὸς δ' ἰππέας ὡς πρὸς ἐπαρκαλῶν
μὲν ὁρῶν πολλὰ, διέτεμε τὴν φά-
λαγγα Π' ὤρμησεν ἐς δύο καὶ ἐμκα-
ρῶς ἐκστέρους ἐκκλῆστο, Διὰ τὴν
ἐκκλῆστον. οἱ δ' ἀπεμάχοντο μὲν
ἐκκλῆστον, ἐς πύκνους ἐπὶ πρὸς φορῶν
μὲν οἱ ἐπὶ πύκνους οἱ πρὸς Γαλβῶν
τε καὶ Ὀρτήσιον, καὶ ὡς αὐτὸς ὁ
Ἀρχέλαος ἐπέτεκετο, τ' βαρύνει-
ραν, ὡς ἐν ὅψει ἐρετίζον, σὺν
ἀπορροια σφοδρῇ ἐπὶ κειρῶν. μέ-
χρη, ὅτι Σὺλκα μετακλινόμενος ἐς
αὐτὸς σὺν ἰππέας πολλοῖς, ὁ Ἀρ-
χέλαος δότο τ' σημείων ἐρετίζον
ὄντων, καὶ ὅτι κρημνῶν πλείονος ἀν-
δρῶν, περὶ μαρμαρυγῶν ἐν τῇ Σὺλ-
κῃ τ' ἐπὶ πύκνους, λύσεις τὴν κύκλω-
σιν ἐς τῇ ἐκκλῆστον. ὁ δ' ὅτι τ' ἐπὶ
πύκνους τὸ ἀεὶ ἄγων, ἔδυσσε νεα-
λῆς ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ παρῶν ὥστε
λαοῖς, ὡς ἐπέτεκετο ἐφ' ἐκκλῆστον, ἔ-
παυσε τὴν κύκλωσιν τοῖς πολεμίοις ἐξελί-
ξασιν, ὅτι ἐς μέγα πον ἐσταδῶς
Διὰ τεταρταμένους, ἐνέβαλε, καὶ ὁ
ρῶντος ἐκκλῆστον, ἔδυσσε σὺν
ταῖς τ' κρημνῶν, ἐδὲ Μουρμύρας ἡλίνεν, ἐπὶ τῇ λαῶν τεταρταμένους,
cornu

sum sexaginta currus immisit, si
forte posset scindere ac inter-
rumpere legionum ordines :
quos Romani discessione facta
usque ultimam aciem siverunt
prætervchi : ubi priusquam re-
tro verterentur, à triariis con-
jectis undique telis oppressi sunt.
Archelaus, quum sic quoque ca-
stra tueri posset, protegentibus
etiam rupibus, maluit ex impro-
viso tantam suorum multitudi-
nem in aciem propeè ducere, in
locorum angustis, quòd Sylla
jam esset in proximo : immisit-
que primis equitibus perrupit
mediam Romanam aciem, at-
que ita utrumque dimidium pro-
pter paucitatem faciliè circumve-
nit : repugnatum est tamen utro-
bique in orbem magnis viribus.
Sed maximè laboravere qui sub
Galba Hortensioque pugnabant : Galba,
quos ipse Archelaus urgebat op-
positus : in cuius conspectu vir-
tutem suam approbare conaban-
tur barbari : donec Sylla cò con-
verso cum multis equitibus, ille
conjiciens è signis imperatoris
& majore pulvere, ipsum adven-
tare, omisâ circumventione in
aciem redivit. At Romanus, a-
gens robur equitum, assumptis
etiam duabus cohortibus quas
collocarat in infidiis, hostes per-
plexos, necdum in frontem di-
gestos, invasit, turbatosque per-
rupit, & in fugam verfos per-
fectus est. mox cœptam hac par-
te victoriam Murena in laqueo Murena.

ἀλλήλους, ὁρῶμαί τῃς φάρεσσι συ-
 ἄπιπτον ἐς τὸ σφατόπεδον, & πῶ
 νικῶν ἐς πέλας ἐξερχάμεντο. Ἀρ-
 χέλας δ' ἐ, ὅσοι ἄλλοι κ' μέ-
 ρου ἐξίφουζον, ἐς Χαλκίδα συνελέ-
 γοντο, & πολὺ πλείους μυρίων, οἱ
 δυόδεκ' μυριάδων, ἡνίοχοι. Ρω-
 μαίων δ' ἐδίδξαν μὲν διπλοῦν πεν-
 τεκαίδεκα ἄνδρες, δύο δ' αὐτῶν
 ἐπανήλθον. τῷτο μὲν δὴ Σύλλα καὶ
 Ἀρχέλαος τῷ Μιθριδάτῃ στρατη-
 γῷ τὸ πρῶτον Χαγρηνεὶν μάχῃς τέ-
 λου, δ' ἐν Σελείᾳ μάχῃς Σύλ-
 λα, καὶ δ' ἐν Φρουσίῳ Αρχελαίου,
 τοιοῦδε ἐννοεῖται ἡνίοχος.

Σύλλας δ', πολλῶν μὲν ἀρχιμουσουλ-
 τῶν, πολλῶν δ' ὅσων & λείων κα-
 τῶν, πῶ μὲν ἀρχαία σωρόδεντα ἀλ-
 ζώσαντο, ὡς ἐδ' ἐστὶ Ρω-
 μαίοις, αὐτὸς ἐπέστησε τοῖς οὐνα-
 λίοις θεοῖς ἀναπειρούς δ' ἐπὶ τῷ στρα-
 τῶν ἐπ' ὀλίγον, ἐς τὸ Εὐερεῖον συ-
 νελθόντες ἐπὶ τῷ Ἀρχέλαον ἡγήσαντο.
 Ρωμαίων δ' ἵππους ὅσοι ἐχόντων, ἀ-
 δῶς τῶν ἡστών ἀνέστη, πῶ πε-
 ραλῆα πορτῶν. Ζακύνθου δ' ἐκείνης
 περὶ στρατοῦ πύδουσε. καὶ πῶν Ρω-
 μαίων οἱ ἐπιδήμιον, νυκτὸς ἐπιτε-
 ρῶν αὐτοῖς, καὶ πῶ τῶν οὐκ ἐκεί-
 νων ἀνῆλθον ἐς Χαλκίδα, λησέ-
 οντι μὲν οὖν ἡ πολέμου πῶ ἰοικώς.
 Μιθριδάτης δ' ἐπεὶ τοσούτῃ ἡττῆς
 ἐπύδουσε, καὶ περὶ τῶν μὲν αὐτῶν,
 καὶ ἔδουσε, ὡς ἐπὶ ἔργῳ ποσούτῃ
 στρατῶν δ' ὅμοις ἄλλων δὲ τῶν ὑφ'
 αὐτῶν ἐδῶν ἀπείντων κ' περὶ τῶν
 συνελθόντων νομίσις δ' ἐν πῶν αὐ-
 τῶν, ἀπὸ τῶν ἡττῶν, ἡ νῦν, ἡ ἐπ'
 πῶν κατὰ ἄλλων ἔννοιαν, ἐπὶ τῶν
 ἐδῶν, τῶν ὑποπτόντων οἱ πῶντες,
 περὶ τῶν ὅσων ἡνίοχος τῶν πολέμων,
 dias, omnes suspectos colligebat

in castra irruperunt, & imposue-
 runt supremam manum victo- Romano-
 ria. Archelaus, & quotquot alij rum victo-
 catervatim diffugerant, apud ria ad
 Chalcidem congregabantur, & Charo-
 centum viginti millibus non neam.
 multo plus quam decies mille su- C. X. mil-
 perstitis: & Romanis primum lia homi-
 quindecim viri desiderati sunt, num amit-
 postea tamen ex his duo reverfi tit Arche-
 sunt, falso perisse crediti. Hoc e- laus in
 ventu Sylla cum Archelao Mi- pralio.
 thridatis duce pugnavit ad Chæ- Romani
 roneam, non alieno vel à Syllæ quindecim
 prudentia, vel ab Archelai teme- viros.
 ritate fatua.

Imperator magno numero ca-
 pтивorum, magna præda cetera, Romano
 multisque spoliis potitus, inutilia more accinctus, cremavit, diis Præda cre-
 quæque coacervata, Romano sacrata belli præsidibus: refe-
 ctisque modica quiete militibus, mata.
 ad Euripum cum expeditis pro- Euripus,
 peravit adversus Archelaum. Qui, quoniam Romani classe care-
 bant, securè per insulas vagaba-
 tur, maritima populans, Cerin- Cerin-
 thum etiam obsidere ausus, facta thus.
 ibi exsensione: sed à Romanis
 quibusdam peregrinis noctu ap-
 petitus per insidias, celeriter con-
 scensis navibus solvit inde, & re-
 diit Chalcidem, archipirata quam
 bellatori similior. Mithridates au-
 dita tanta clade territus, ut par-
 erat, nihilominus novos delectus
 habuit ex omnibus sibi subjectis
 gentibus: ratisque non defore
 qui sibi victo, vel nunc, vel per
 aliam occasionem, fruunt insi-
 dias, priusquam bellum denuo crude-

Mithridates Gallogræcorum tetrarchas, amicos, suspectos habet & trucidat.

Eumachus satrapa Gallogræciae.

Mithridates Chiis iratus, ut eos tractaret.

Zenobius.

Chii arma tradunt.

fecer. Ac primum Gallogræcorum tetrarchas, & quos circa se habebat in amicorum cohorte, & qui nondum erant subditi, omnes necavit cum liberis & uxoribus, exceptis tribus fuga servatis. Horum alios insidiis oppressit, alios una nocte peremit in convivio, putans neminem eorum in fide constantem si Sylla veniat: confiscatisque bonis eorum, in civitates induxit praesidia, & genti satrapam Eumachum imposuit. Eum mox tetrarchae qui evaserant, collecta ex agris manu clientum, eiecerunt cum suis praesidiis è Gallograecia, ut Mithridates nihil ex ea gente reliquum haberet praeter pecuniam. Chiis quoque iratus jam inde ex quo navis eorum imprudens in regiam impegerat in navali contra Rhodios praelio, primum publicavit bona civium qui ad Syllam profugerant: deinde misit qui apud Chios in factionem Romanam inquirerent. Postremo Zenobius cum exercitu eò appellus, quasi trajecturus in Graeciam, muros Chiorum & munitiora loca noctu occupavit: additisque ad portas custodiis per praeconeum edixit, ut hospites quieti manerent, Chii verò convenirent in concionem, audituri mandata regia. Quod ubi factum est, dixit suspectam esse civitatem regi propter Romanae factionis homines: ei suspicioni remedium fore si arma tradiderint, & obides selectos optimatum liberos. Illi occupatam urbem suam cernentes, utrumque dederunt: Ze-

ἀνελίξατο· καὶ πρῶτον μὲν τὰς Γαλατῶν τετραρχίας, ὅσται τε αὐτῷ συνῆσαν ὡς φίλοι, καὶ ὅσοι μὴ κατήκουον αὐτῷ, πάντας ἐκτίθη, καὶ πύδων καὶ γυναικῶν, καὶ τῶν τῶν Δαφρυγόντων· τοῖς μὲν, οὐδὲν ἐπιπέμψας, τοὺς δὲ ἐπὶ δαίτη μίας νυκτὸς, οὐκ ἠγούμενοι αὐτῶν εἶδεν οἱ βέβαιον, ἐς πλησίον Σύλλας, ἐπέσθ. σφραγιστάμην δὲ αὐτῶν τὰς ἀφαιρούσας, φερούσας ἐσθῆν ἐς τὰς πόλεις, καὶ σπειράν ἐς τὸ ἴδναι· Ἐὐμαχὸν ἐπέμψεν, ὃν αὐτίκα τὸ τετραρχῶν οἱ Δαφρυγόντες, στρατὸν ἀγείροντες, διὸ τὸ ἀρῶν ἐξέβαλον αὐτῶν φερούσας, δάκνοντες ἐν Γαλατίαις. καὶ Μιθριδάτης ἀφελὼν, Γαλατῶν ἔχειν τὰ κρημέατα μὲν. Χίους δὲ μιλίαν, ἐξ ἧς αὐτῶν ναὺς ἐστὶ βασιλικὴ ἐν τῇ πόλει· Ῥόδον ναυμαχία λαβούσα ἐνέβαλε, πρῶτον μὲν ἐδήμιον τὰ ὄντα Χίους τοῖς ἐς Σύλλαν φερέσιν· ἐξ ἧς δὲ ἐπεμπε τὰς τὰ Ῥωμαίαν ἐραυήσαντο· Ῥώμης ἐν Χίῳ. καὶ τερπὸν, Ζηνοβίου στρατὸν ἄγων, ὡς ἐς τὴν Ἐλλάδα Δαφρυγόντων, τὰ τεῖχη τῆς Χίαν, καὶ ὅσα ἄλλα ἐρυμὰ χωρία, τὴν νυκτὸς κατέλαβε, καὶ τὰς πόλεις φερούσας ἐπισήσεις ἐκήρυξε, τοὺς μὲν ξένους ἀτρέμεν, Χίους ἦ ἐς ἀνακλῆσιν συνελθεῖν, ὡς Δαφρυγόντων αὐτοῖς τὴν πόλιν βασιλείας, ἐπεὶ ἡ συνήλθον, ἐλέγεν ὅτι βασιλεὺς ὑποπτον ἐν τῷ πόλιν, Δαφρυγόντων ῥωμαιοῖς· πάντες δὲ, καὶ τὰ ὅπλα παραδόντες, καὶ ὁμολογῶντες πύδων τὰς αἰτίας. οἱ μὲν δὲ, κατελειμμένους σφῶν τῷ πόλιν ὀρώντες, εἶδον ἀμφὶ, καὶ Ζηνοβίου.

ἔτι αὐτὰ ἐς Ἐρυθρὰς ἐξέπε-
 ρεν, ὡς αὐτὴν τοῖς Χίοις γρά-
 ψοντο· ὁ βασιλεὺς ἐπιστολὴν δὲ
 Μιθριδάτῳ ἔπεμψε λέγουσαν, Εἴνοι
 καὶ νῦν ἐπὶ Ῥωμαίοις, ὡς ἐπὶ
 πολλοὶ παρ' ὁμοίων εἰσὶ· ἔτι
 αὐτῇ μὲν Ῥωμαίων καρπύουδες,
 ἡμῖν δὲ ἀναφέροντες· ἐς τε τὴν
 ἐμὴν ναὺν ἐν τῇ περὶ Ῥόδου
 ναυμαχίᾳ τελευτῆς ὑμῶν ἐνέ-
 βητε· ἐπεὶ τε καὶ ἡμετέραν· ὁ ἐγὼ πε-
 ρίφεσθαι ἐκὼν ἐς μόνους τὰς κυ-
 βερνήτας, εἰ δυνατὸν σάκεσθαι
 ἀγῶν. λαυθέντες δὲ ἐν νῦν
 τοὺς αἰετοὺς ἡμῶν ἐς Συλλαν
 διεπέμψατε, καὶ εἰδὼν αὐτὸν ὡς
 οὐκ ἔστι Ῥωμαίων ἑταῖρος πρῶ-
 ταιτοὺς οὐδ' εἴχετε, ἐπὶ ἐμὴν
 σάτε· ὁ τῶν ἐσσυμένων
 ἔργων ἑγὼ τὰς αὖν ἐπιουλοῦ-
 ναι μὲν τῇ ἐμῇ δόξῃ, ἐπιβου-
 λούμεναι δὲ ἐπὶ τῷ σῶματι, οἱ
 μὲν ἐμοὶ φίλοι ἰδικαίῳ δόγματι
 τοῖν, ἐγὼ δὲ ὑμῖν περὶ μὲν δι-
 χιλίων ταλάντων. Ἰσοῦντα μὲν
 ἢ ἐπιστολὴν ἀπελίσχον· οἱ δὲ ἐβόλον-
 το μὲν ἐς αὐτὸν πρὸς Θεῶν, Ζηνο-
 βίου δὲ καὶ καλοῦντο, ὅπλων τε
 ἀφηρεμένοι, καὶ πᾶσιν σφίσι τῶν
 δεινῶν ἐχομένων, στρατῶς τε βαρ-
 βαρῆς ποταμῆς ὁφεισῆς, οἰκώ-
 ζοντες, ἐκ τε ἱερῶν ἡρώων, καὶ
 τὰ τῶν γυναικῶν πάντα, ἐς τὸ πλῆ-
 ρωμα τῶν διχιλίων ταλάντων, συνέ-
 φερον· ὡς δὲ καὶ τῶν ἐπιπλήρω-
 ῶν, ἀπασάντων τὸν σπέρματι οὐδὲν ὁ
 Ζηνοβίος, ἐς τὸ θεῶν αὐτοὺς
 συνελάττει· καὶ τῶν στρατῶν ἀφεί-
 στας μὲν γυναικῶν ἑσφῶν, ἀμφὶ τε
 τὸ θεῶν αὐτὸ, ἔτι αὖτ' αὐ-
 τῶν μίχεται τῶν θαλάσσης ὁδοῦς, ἥ γε
 τὰς Χίους, ἀνιστὸς ἔχουσιν ἐν τῇ

nobis omnia misit Erythras,
 Chiis regias literas expectare ius-
 sis. Venerunt autem scripta in
 hanc sententiam, Favetis nunc
 quoque Romanis, apud quos ad-
 huc multi sunt ex vestris civibus:
 & prædiis quæ vobis locarunt
 frui mini, quorum nomine ni-
 hil nobis penditis. Navem etiam
 meam Rhodienſi prælio triremis
 vestra impacta concussit. quam
 culpam ego libenter in solos gu-
 bernatores rejicerem, si mea cle-
 mentia sanari possitis: at vos
 clam optimates vestros ad Syl-
 lam misistis: quorum neminem
 unquam detulistis, quod absque
 consensu publico moliretur talia,
 sicut decuisset voluntatis eorum
 non conscios. Quamvis igitur in
 adversarios regni viraque capi-
 taliter animadvertere de amico-
 rum consilio poteram, malo ta-
 men vos multare duobus talen-
 torum millibus. Hoc erat argu-
 mentum epistolæ. Quo audito
 petebant ut sibi liceret legatos ad
 regem mittere: sed Zenobio ne
 id quidem permittente, exarma-
 ti, & datis obsidibus obstricti, im-
 minente tanto exercitu barbari-
 co, gementes, ornamenta tem-
 plorum & mundum muliebrem
 conferebant, ut duo millia talen-
 torum conficerent. Quibus con-
 fectis, Zenobius, causatus deesse
 aliquid iusto ponderi, convoca-
 vit eos in theatrum: deinde dis-
 positus tum circa ipsum thea-
 trum, tum circa vias quæ inde ad
 mare ferebant, militibus, cum
 strictis gladiis, alium post alium

Literæ Mi-
 thridatis
 adversus
 Chios.

201

Chii duo-
 bus talen-
 torum
 millibus
 multati.

Chii orna-
 menta
 templo-
 rum & or-
 natum mu-
 liebres
 conferunt
 ut mul-
 tam sol-
 vant.
 Zenobii
 perfidia.

Chii in
Pontum
Euxinum
transporta-
ti.

Philopoe-
men.
Monima.

Zenobius
in carce-
rem trusus
ab Ephe-
siis & tru-
cidatus.

Tralliani,
Hypapeni
& alii,
Chiorum
calamitate
territi, ut
segerunt.

202

citatum è theatro in naves impo-
nebat, seorsum viros, seorsum
mulieres ac pucros, illudentibus
obiter barbaris: atque ita divulsi
à patria, missi sunt in Pontum
Euxinum ad Mithridatem. Chii
hoc modo mulctati.

At Ephesii Zenobium cum mil-
litibus accedentem iusserunt ad
portam arma deponere, & cum
paucis in urbem ingredi. Tulit
hoc ille, & divertens ad Philopoe-
menem, patrem Monimæ, ada-
mata à Mithridate, quem rex
præfidem ac custodem ei civitati
reliquerat, per præconem ad
concionem evocavit Ephesios:
qui nihil suave ab eo expectantes,
rem distulerunt in sequentem
diem, & noctu congregati cohori-

tatique se mutuo, Zenobium in
carcerem trusum necarunt: si-
mulque mutris apposito præsidio,
multitudinem armatam centu-
riabant, fruges ex agris compor-
tabant, & juventutem in sua po-
testate retinebant. Quibus audi-
tis Tralliani, Hypapeni, Meso-
politæ, & quidam alii Chiorum
calamitate perterriti, Ephesio-
rum exemplum imitabantur. Mith-
ridates autem misso contra de-
fiscientes exercitu, in vi receptos
sæviebat graviter: & timens ce-
terorum defectionem, civitates
Græcas libertate donabat, debi-
toribus remissionem per præco-
nem pollicens, inquilinis verò jus
civitatis in suo cuique oppido, &
servis libertatem: sperans fore,
quod & accidit, ut obærat in-
quilini servique hoc beneficio

ἡρώδου· ἢ ἐνέπετο ἐς τὰς ναῦς,
ἐπὶ ναυὶ μὲν τὸν ἀνδρα, ἐπὶ ναυὶ δὲ
αὐτῶν τὴν γυναῖκα ἢ τὴν παῖδα,
βαρβαρικῶς ὑπὸ τῷ ἀγόντων ὕδα-
ζοντα. ἀνάστατοι δὲ ἐνέπιδεν ἐς
Μιθριδάτην ἡρώδης, διεπύ-
φθησαν ἐς τὸ Πόντον τὸ Εὐξείνιον. ἢ
Χίοι μὲν ὡς ἐπεπύχεσαν. Ζηνοβίον
ἢ Εὐφείσιοι μὲν στρατιωτῶν ἀποστολὴν
τὴν ἐκείνου ἐξοπλισομένου τε τῶν
τῆς πόλεως, ἢ τῶν ὀλίγων ἐστὶ-
θεῖν· ὁ δὲ ὑπέστη μὲν πάντας, καὶ
ἐσθλῆς ἀπὸς Φιλοποίνου τὸ πατέρα
Μονίμης, τὸν ἐραμένους Μιθριδάτην,
ἐπίσκοπον Εὐφείσιον ἐκ Μιθριδάτης
κατασκευάσει· ἐσωλεθῆν οἱ τὸν Εὐ-
φείσιον ἐς ἐκκλησίαν ἐκέρυτταν. οἱ
δὲ, ὅθεν χρηστὸν ἔσχετο παρ' αὐτοῦ
ἀποδοκῶντες, ἐς τὴν ἐπιστολὴν ἀ-
νέειπον, & νεκρὸς ἀλλήλους ἀνεί-
κοντες τὴν καὶ πατρὸς κατέναντες, Ζη-
νοβίον μὲν ἐς τὸ δεσποτικὸν ἐμ-
βαλόντες ἐκτίψαν, ἢ τὴν τεύχη κατέ-
ειχον, ἢ τὸ πλῆθος σωλεόχου-
ζον, ἢ τὴν ἐν τῷ ἀγῶνι σωλεό-
χον, ἢ τὴν πόλιν ὅλως ἀφ' ἑα-
ρὸς εἶχον. ὡν πυνθανόμενοι Τεγεά-
λιανοὶ καὶ Ὑπαπηνεῖς καὶ Μεσοπολί-
ται, & πρὸς ἄλλοι, τὴν Χίον πύ-
θη δειδότες, ὅμοια τοῖς Εὐφείσις
ἔδραν. Μιθριδάτης δὲ ἐπὶ μὲν τὴν
ἀφεικτικὴν στρατὸν ἐξέπεμπε, ἢ
πολλὰ δεινὰ τὸν λαμψανόμενος ἐ-
δρα. δέους δὲ πρὸς τοῖς λοιποῖς,
τοῖς πόλεως τοῖς Ἑλληνίδας ἡλωθῆ-
σαν, καὶ χρεῶν ἀποκρίσεις αὐτοῖς
ἐκέρυσσε, & τὸν ἐν ἐκείνῃ μετοι-
κῆς πολίτας αὐτῶν ἐπέδωκε, ἢ τὸν
ἡρωδῆα, ἢ ἡλωθῆσαν· ἐλπίσας
(ὅπερ δὴ & σωλεόχῃ) τὸν κατὰ
χρεῶς καὶ μετοίκους & ἡρωδῆα,
ἡγούμενος ἐν τῇ Μιθριδάτου δεχῆ-
σθαι.

βροχίας τὰ δοθέντα αὐτοῖς ἔχον,
 ἐνους αὐτῷ ἡγήσαντο. Μυσιῶν δὲ
 καὶ Φιλοπύμοιοι, οἱ Σμυρναῖοι, καὶ
 Κλειοδότης καὶ Ἀσκληπιοδότης, οἱ
 Δίοιοι, βασιλεῖς γινώσκοντες πάντες
 (ὁ δὲ Ἀσκληπιοδότης αὐτῷ καὶ ἐξ-
 ναγῆσαι ποτὲ) ἐπιβουλὴν ἐπὶ τῇ Μι-
 θριδατικῇ συνειδέσθων ἥς αὐτὸς
 ὁ Ἀσκληπιοδότης μελυντὴς ἐγένετο,
 καὶ ἐς πᾶσιν ὑπὸ κλίνῃ πᾶσι παρε-
 σκίασεν ἀγνοῶν τῇ Μυσιῶν. ἀ-
 λόσης δὲ τῇ ἐπιβουλῇ, οἱ μὲν ἀκί-
 θητες ἐκγόλασθον. ὑποψία δὲ
 ἐς τὰ ὄρτια πολλὰς ἔχον. ὡς δὲ καὶ
 Περραμυλῶν τὰ αὐτὰ βελόνητες
 ἀγρόκηγναι ἀνδρὲς ἐλάσσαν, καὶ οὐ
 ἀλλὰ πόλεον ἔπειρε. ζητήτας δὲ
 Μιθριδατῆς πανταχόθεν ἀειέπεμ-
 πον, οἱ τὰς ἐχθρὰς οὐδὲ κινῶντων ἐ-
 κείνων, ἐκτίσαν ἀμφὶ τὰς χεῖρας
 ὁ ἔξακροῖς αὐτοῦ. ὧν οἱ κατηρη-
 ρήσαντες, ὁ πολὺ ὕστερον, οἱ μὲν
 ὑπὸ Σύλλα διεφθάρσαν, οἱ δὲ ἀνα-
 νείλον αὐτοὺς, οἱ δὲ εἰς τὴν Πόντον
 αὐτῷ Μιθριδατῇ συνειφύλαγον. Γι-
 γνησάντων δὲ τῶνδε ἀπὸ τῶν Ἀσίων,
 οὐκ οὐ μνησθῆναι πρῶτος ἡδύρετο τῷ
 Μιθριδατῇ. ὁ αὐτὸν Δορύλαον ἐς
 τὴν Ἐκλάδα πρὸς Ἀρχέλαον ἦλθον,
 ἔχοντα τὴν ἀσπίδα ἐπὶ μυρίας. ὁ
 δὲ Σύλλας ἀντιπροσέειπε μὲν Ἀρ-
 χελάῳ ἀπὸ Ὀρχομενῶν ὡς δὲ εἶδε τὸ
 ἐπὶ τῇ πόλει ἔπαιε τὸ πλῆθος, ὁ
 ἑρως τῶνδε πολλὰς ἀνὰ τὸ πε-
 δῖον, οὐδὲ δὲ πῶς πόδας. ὁ ἐπὶ τὸν
 αὐτὸν ὁ Ἀρχελάος ἀντιπύρε-
 τεν. ἀποθνήσκον δὲ τῷ Περραμυλῶν
 τὸ πλῆθος τῇ πύρρι μὲν χεῖρ, ἐς
 πολὺ μὲν αὐτὸς περὶ πύρρι παρε-
 χόλῃ, καὶ ἐπὶ πύρρι αὐτὸν ἀπὸ τῆς
 οὐκ ἐπιτρέφον δὲ αὐτὸς ἐς τὸ ἐρ-
 obequitans diu hortatus est eos

devincti potentiam suam propu-
 gnarent acriter. Interea Mynio
 & Philotimus Smyrnaei, Clithe-
 nes & Asclepiodotus Lesbii, om-
 nes familiares regis: Asclepio-
 dotus verò etiam dux aliquando
 mercenariorum ejus militum,
 conspirarunt in Mithridatem: cu-
 jus conjurationis ipse Asclepio-
 dotus fuit index, & ut verbis suis
 fidem pararet, effecit ut rex le-
 cto quodam tectus Mynionem
 audiret. Ita proditis insidiis, so-
 cii conspiracy ex cruciati pe-
 ricunt. sed eadem de multis su-
 spicio suborta est. Ut verò etiam
 Pergamēni lxxx. ob similia con-
 filia capti sunt, & in aliis civitati-
 bus alii, scrutatores misit rex cir-
 ca omnes populos, qui inimicos
 suum quilibet indicando, sustule-
 runt circiter m d c. homines: ac-
 cusatores verò ipsi non multo
 post aut à Sylla sunt affecti sup-
 plicio, aut seipsos interemerunt,
 aut fugienti in Pontum Mithri-
 dati se adjunxerunt còmites. Qua-
 dum in Asia geruntur, lxxx. mil-
 lium exercitus à rege collectus
 est, quem Dorylaus duxit in Græ-
 ciam ad Archelaum, habentem
 adhuc ex prioribus copiis reliqua
 decem millia. Sylla verò cum eo
 ad Orchomenum castra contu-
 lit: ut verò vidit adventantis e-
 quitatus multitudinem, multas
 fossas per campum fodit, latas
 decem pedes: venientēque Ar-
 chelaum excepit instructa acie.
 Romanis autem contra tantum
 equitatum segniter pugnantibus,
 non sine minis: & quum ne sic

Mynio.

Philoti-

mus.

Clithe-

nes.

Asclepio-

dorus.

Conspira-

tio in Mi-

thridatem

facta.

De conspi-

ratoribus

suppli-

cium.

Dorylaus.

Sylla &

Archelai

castra ad

Orchome-

num con-

currunt.

Sylla ut
suos ad
pugnam
hortatur.

203

Diogenis,
Archelai
filii, interi-
tus cum
XV. M.

quidem proficeret, defiliit ab equo, & correpto signo procurrit inter duas acies cum satellitibus, clamans, Siquis vos milites roga- verit, ubinam Syllam imperato- rem vestrum prodideritis, re- spondete, Pugnantiem ad Orchomenum. Tum praefecti ejus pe- riculo moti, succurrerunt è suis ordinibus: quos praë pudore se- cuta cetera multitudo, cedere coëgit hostem qui modò urgebat ferociter. Atque ita factò initio victoriæ, Sylla rursus ascenso e- quo laudabat milites ubique præ- sens hortator: donec vicit egre- giè, caesis circiter xv. m. hostium: quorum major pars fuerant e- quites, & inter hos filius Archelai Diogenes cecidit: pedites intra castra compulsi sunt. Tum Sylla veritus ne Archelaus se navibus carentem rursus effugeret in Chalcidem, toto campo noctur- nas stationes disposuit: & infe- quenti die ne integro quidem sta- dio procul ab ejus castris fossam duxit, illo intra vallum sese con- tinente: quo maximè tempore hortatus est exercitum ut reli- quias belli conficeret, hostibus in conspectum prodire non susti- nentibus: simulque ad oppugna- tionem duxit. Apud hostes quo- que in tanta mutatione & præ- senti necessitate adhortationibus fervebant omnia, ducibus peri- culum ostendentibus, & igna- viam exprobrantibus, si ne à mu- nitionibus quidem hostem arce- eant, inferiorem numero: ita utrinque clamore ac impetu co-

γον, ἐσθ' ὡς ἐξήλατο τ' ἴππῳ καὶ
σημαῖον ἀρπάζσας, ἀνὰ τὸ μεταρχ-
μιν ἔδειξεν καὶ τὸ ὑποσάπτειν, κα-
,, κρηγὰς, εἰπὶς ὑμῶν ὁ Ῥωμαῖοις
,, πύθοιτο πρὸς Σύλλαν τὸ στρατη-
,, γὸν ὑμῶν αὐτῶν παρὸν δάκρυτε,
,, λίγειν, ἐν Ὁρχομηνῷ μάχο-
,, μένοι. Οἱ δ' ἡγεμῶνες αὐτῶν κιν-
δυνεύοντι συνεξέειπεν ἐν τῶν ἰδίων
παύσων, συνεξέειπεν δὲ καὶ ἡ ἀλ-
λη πλητὺς ἀνδραγαθία. παλίστην
τε ἐργάσαντο, καὶ τὴν νίκης δεχομέ-
νης, ἀναστρών αὐτοὺς ἐπὶ τῷ ἵπ-
πων, ἐπ' ἡνίκα τὸ στρατὸν ἀελίων, καὶ
ἐπίσπερχεν, ὥς τελεον αὐτοὺς τὸ ἔρ-
γον ἐξετελείωθη. καὶ τὸ πολέμιον ἀπά-
λυντο μὲν ἀμφὶ τοὺς μυριάς καὶ
πεντακισχίλις (καὶ τέττατοι οἱ μὲν ἦ-
σαν ἱπποεῖς μυριάς, καὶ σὺν αὐ-
τοῖς ὁ πῦς Ἀρχελαῖος Διογένης) οἱ
πεῖσοι δ' ἐς τὸ σρωτῆπεδον συνεφυ-
γον. καὶ δαίσεως ὁ Σύλλας μὴ πάλιν
αὐτοὺς ὁ Ἀρχελαῖος σὺν ἔχοντα ναῦς
ἐς Χαλκίδα, ὡς ἀπέπλεον, ἀναφύ-
γοι, τὸ πεδὸν ὅλον ἐκ ἀφιστημέ-
των ἀνυκτοφυλάκει· καὶ μετ' ἡμέ-
ραν τῶνδ' ὅταν ὅλον δότοχον τὸ Ἀρ-
χελαιῶν, τάφρον αὐτῶν ἀελαῖρους ἐν
σὺν ἐπεζῶντι, καὶ παρειαίελοι τότε
μάλιστα τῶν ἐαυτῶν στρατῶν ἐκπο-
νήσας τὸ πᾶν τοῦ πολέμου τὸ ἐπὶ λεί-
ψανον, ὡς τὸ πολέμιον αὐτὸν ἐσθ'
ὑφισταμένον· καὶ ἐπ' ἡνίκα αὐτῶν ἐπὶ
τὸ χειρῶν καὶ τὸ Ἀρχελαῖος. ὁμοῦ
δ' ἐκ μετασάλως ἐγίνετο τὸ ἀπὸ
τοῖς πολέμοις, ὑπὸ ἀνάγκης τῶν
ἡγεμονῶν αὐτοὺς ἀελαῖσαντων, ἐτ'
παρόντες κινδύνον ἀφαιρούσαντες τε
ὀνειδίζοντων, εἰ μὴ δὲ χάριτος
ἀπομαχίσσονται τὰς ἐχθρὰς ἀνισα-
τέρας ὄντας. ὁμοῦς ὃ καὶ βοῆς ἐκα-
τέρωθεν γένηται, πολλὰ μὲν ἐγί-
νηται.

γινετ' ἀμφὶν ἔργα πολέμου· γωνίαν δὲ πνὰ τοῦ χειρωνακτοῦ οἱ Ρωμαῖοι, τὰς ἀσπίδας σφῶν ὑπερχύντες, ᾗ δὴ διέσωσαν. καὶ οἱ βαρβαροὶ κατεφρόντες διὰ τὸ χειρωνακτοῦ εἶσι τὸ γυνάσιον, ἀπέστησαν αὐτῶν, ὡς πῶς ἔλθουσιν ἀμυνέμενοι τὸς ἐστέχοντας. ἐδὲ πρὸς ἐτόλμα, μέγας Βάσιλας ὁ τῆλες ταξίαρχος ἐσέλασε πρὸς αὐτοῦ, καὶ τὸ ὑπανηύσαντα ἐκτίθη. τότε δὲ αὐτὸν σφαιροῦσιν ὁ στρατὸς ἔκτανε· ὁ φονὴν τὸ βαρβαρὸν ἐγίνετο καὶ φονὴν, τὸ δὲ κατελαμβανόμενον, τὸ δὲ αἰς τὴν ἐγγυὸς λίμνην ἀφέναντες, ὁ νῦν οὖν ἐπιταμένον, ἀξυνέως βαρβαρὸς τὸς κτείνοντες παρακαλέσθαι. Ἀρχέλαος δ' ἐν ἐλθὼν πνὶ οὐκ ἐφύθη καὶ σκάφους ἐπιπλῶν ἐς Χαλκίδα διέπλυνε καὶ ἐπὶ τῇ ἄλλῃ Μιθριδάτου στρατῷ καὶ μέρει πρὸς Διότατα γινόμενῃ, πάντας αὐτοὺς ἐκτίλει καὶ ἀνέλω.

Οἱ δὲ Σύλλας τὸ ἐπίσης τὸν ταξίαρχον ἐσφάανε, καὶ τοῖς ἄλλοις δεῖξαι εἰδίδου, καὶ τῶν Βοιωτῶν, σφαιροῦσιν μετὰ πηδάλου, διήρπαιζε καὶ ἐς Θεσσαλίαν ἐλθὼν ἐκτίλει, τὰς ναῦς τὰς καὶ Λακωνίας ἀφέναν. ἀγνοῶν δὲ ὅτι ὁ Λακωνικὸς εἴη, ἐναυπηγεῖτο ἐτέρως καὶ ὥστε μὲν τοὶ Κορινθίαι περὶ Κίνα καὶ Γαῖος Μαρίον, τὸ ἐκθρῶν αὐτῶν, ἐν Ρώμῃ ἐψηφισμένων ἐπὶ Ρωμαίων πολέμιον, καὶ τῶν οἰκίων αὐτῶν καὶ τὸς ἐπαύλους καὶ ἀνελόντων, καὶ τὸς φίλους ἀνελόντων. οἱ δὲ ἐδὲν ἐστὶν ὡς κατὰ τὸν τὸ ἐξουσίας, τὸ στρατὸν ἔχον ὑπερβῆναι τὸν Κίνα καὶ Γαῖον Μαρίον ἐλόμενος οἱ σφαιροῦσιν τῶν ὑπαυτοῦ δαχρύων, ἐπὶ πρὸς τὴν Ἀσίαν καὶ

orto multa cedebantur militaria facinora. Jamque angulum quendam valli convellebant Romani, scutis protecti, quum barbari id animadvertentes circumsteterunt angulum strictis gladiis propugnaturi cominus: nec ausus est quisquam irruere, donec Basilus tribunus legionis, primus insiliit, & stravit obvium: tum verò univ ersus exercitus consecutus est, cum magna fuga stragēque barbarorum: dum alii caduntur incurfu, alii compelluntur in lacum proximum, & imperiti natandi preces frustra effundunt, non intellectas suis percussoribus. Archelaus in paludem quandam se abdidit, nactusque naviculam, trajecit Chalcidem: & quicquid usquam erat copiarum Mithridatis, convocavit properē.

Sylla postero die tribunum corona donavit, & aliis alia dedit dona militaria, deinde Boeotiam continuis defectionibus nutantem diripuit, transgressusque in Thessaliam, hyemavit, Luculum expectans cum navibus. & quia nihil comperti habebat de eo, fabricavit naves alias. Hac gerentem Cornelius Cinna & C. Marius inimici ejus in urbe, hostem judicarunt, ædesque ac villas ejus diruerunt, & amicos interfecerunt: ille tamen nihilominus omnia pro potestate faciebat, quod exercitum haberet obsequentem & alacrem. Cinna verò alleceto sibi collega Flacco, misit eum in Asiam cum dua-

Basilus tribunus legionis, primus egresium facinus.

Archelaus in paludem se abdidit.

204. Chalcidem trajecit. Tribunus corona donatur.

Corn. Cinna & C. Marius, Syllae inimici, eum hostem declarant.

Flaccus in Asiam misit à Cinna.

bus legionibus, ut pro Sylla jam hoste declarato, provinciae praesseret, ac bellum contra Mithridatem gereret. Eum rei militaris imperitum comitatus est unus ex

Fimbria, senator.

senatoribus Fimbria, vir non contemnenda autoritatis apud milites. His è Brundisio transmare navigantibus multae naves tempestate confraetae sunt, & praecursorias earum incendit novus exercitus submissus à Mithridate. Ceterum Flaccus, vir malus, avarus, & in puniendo crudelis, exosus erat omnibus militibus: quorum pars praemissa in Thessaliam, in castra Syllae transiit: reliquos Fimbria, melior

Fimbria, melior Flacco dux.

Flacco dux visus & clementior, continuavit ne deficerent. Forte fortuna inter hunc & quaestorem lis exorta est de hospitio, cuius arbiter Flaccus quum nullam rationem habuisset honoris Fimbriae, ille minatus est se in urbem reversurum: quumque successorem dignitatis à Flacco accepisset, per absentiam ejus Chalcedonem classe petentis factus

Thermus, melior propraetor.

audacior, primum Thermo propraetori ab eo relicto fasces abstulit, quasi hunc magistratum ipse accepisset ab exercitu: deinde Flaccum indignabundum & ideo revertentem, coegit fugere, donec ille in aedes quasdam privati hominis refugus, noctu mœnibus transiens, primum Chal-

δύο πλῶν, ἀντὶ τῆς Σύλλας, ὡς ἦν πολέμειο μηχανοτῶ, τῆς τε Ἀσίας ἄρχειν καὶ πολεμῆν τῷ Μιθριδάτῃ. ἀπειροπαλέμῳ δὲ ὄντι τῷ Φλάκκῳ συνεξήλθεν ἐκὼν δὲ τὸ βελῆς αὐτῷ πικρὰν ἐς στρατηγίαν, ὄνομα Φιμβρίας. τῷ τοῖς ἐν Βρεννησίῳ Διχαλῆσιν αἱ πολλαὶ τῶν δὲ πλεονῶν διελοδησάν· καὶ τοῖς ὁπλῶν αὐτῶν ἐνέπεσσε στρατὸς ἄλλος ἐπιπεμφθεὶς ἐν Μιθριδάτῃ. μηχανὴν δὲ ὄντα τὸ Φλάκκον, καὶ σκαρὴν ἐν ταῖς κηλάσεσι, καὶ φιλοκέρδῃ, ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἀπεσφύετο· καὶ μερὸς αὐτῶν τὸ ἀποπεμφθὲν ἐς Θεσσαλίαν, ἐς τὸν Σύνδαν μετεστρατεύσιντο, τὰς δὲ ὑπολοίπους ὁ Φιμβρίας, στρατηγικώτερος τοῦ Φλάκκου φανόρῳ αὐτοῖς ἐφίλατο· ἰσχυρότερος, κατεῖχε μὴ μετῆλθε. ὡς δὲ ἐν τῇ καταγωγῇ περὶ ξενίας ἐλθὼν αὐτῷ ἐπὶ ταμίᾳ γυροδρόῳ, ὁ Φλάκκος διαγῶν ἔδεν, ἐς πηλὴν ὑπεσήμενε τὸ Φιμβρίας, χαλεπήνας ὁ Φιμβρίας, ἡπίλησεν ἐς Πάριον ἐπανελεύσεσθαι, καὶ τὸ Φλάκκον δόντῳ αὐτῷ Διχαλῶν ἐς αὐτὸ τότε διακῆ, φυλάξας αὐτὸν ὁ Φιμβρίας ἐς Χαλκηδόνα Διχαλῶντα, πῶσπερ μὲν Θέρμῳ τοῖς ῥαῖοδους ἀφείλετο, τὸ ἀντιστρατηγὸν ὑπὸ τῷ Φλάκκῳ κατελειμμένον, ὡς οἱ τὸ στρατοῦ πλὴν στρατηγίαν ἀφείλονται· εἴτα Φλάκκον αὐτὸν συνὶ ὀργῇ μετ' ὀλίγον ἐπιτινόντα ἐδίωκεν· ἕως ὃ μὲν Φλάκκος, εἰς πηλὴν εἰκίαν κατεφυγὼν, καὶ νυκτὸς τὸ τελεῖν ὑπερῆλθον, ἐς Χαλκηδόνα

Ο Φλάκκος διαγῶν ἔδεν, ἐς πηλὴν ὑπεσήμενε τὸ Φιμβρίας.] Aliter dittingue. Ο Φλάκκος διαγῶν, ἔδεν ἐς πηλὴν. &c. Id est, Flaccus contrarius compertens nihil umquam in honorem Fimbriae, ne signo quidem fecit.

Tādā

κηδύνει παρ' αὐτὸν, καὶ ἀπ' αὐτῆς ἐς
 Νικομήδειαν ἀνέφυγε, καὶ τὰς πύ-
 λας ἀπέκλεισεν. ὁ δὲ Φιμέριος αὐ-
 τὸν ἐπελθὼν ἐκτρεῖν, εὐφρατείᾳ κρυ-
 πτόμενον, ὑπᾶντιν τε ὄντι Ρω-
 μαιοῖν, ἔσφατρεν τὰς δὲ τὸ πολέ-
 μον, ἰδιώτης αὐτὸς ὢν, ἔως φί-
 λω κελεύοντι σωεληλυθώς. ἐντεταμέν-
 ον τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, μεθῆκεν ἐς
 δαίλασσαν, καὶ τὸ λοιπὸν αὐτοφον-
 ἐκέρχας, αὐτὸν αὐτοκράτορα ἀπ-
 ἐφηνε τὸ σφαττόν. καὶ μόχθας πᾶσι
 ἐκ ἀβύσσου ἡγωνίσαστο τὸ παρὰ τὸ
 Μιθριδάτη· αὐτὸν τε βασιλεῖα σωσι-
 διώξεν ἐς τὸ Πέργαμον. ἔς ἐς Πιπύ-
 νην οὐδ' ἐπὶ Πέργαμον ἀφ' οὗ καὶ
 ἐπελθὼν ἀπέταφρδεν· ἕως ὃ μὲν βα-
 σιλεὺς ἐπὶ νεῶν ἐφυγὼν ἐς Μιτυλή-
 νην, ὁ δὲ Φιμέριος ἐπὶ τὴν Ἀ-
 σίαν, ἐκόλαζε τῆς κρηπιδόκιστον-
 τας, ἔτι δὲ δειχόμενον αὐτὸν τὴν
 χεῖρα ἐλεηλάττει. ἱλίσκει δὲ πολιορ-
 κέμενοι σὺν αὐτῷ, κατέφευγον μὲν
 ἐπὶ Σύλλαν· Σύλλα δὲ φησὶν αὐ-
 τοῖς ἔξεν, καὶ κελεύσαντες αὐ-
 τοὺς Φιμέριος φράζειν ὅτι σφῶς
 ἐπιτετρεφασὶ τὸ Σύλλα, πυδομέ-
 νος ὁ Φιμέριος, ἐπήνεσε μὲν ὡς
 ἦδη Ρωμαίων φίλος, ἐκέλευσε δὲ
 ἔσφαττον, ὅστις Ρωμαίοις, εἴσω δε-
 χόσθ'· κατερανδυσάμενός τε καὶ τῆς
 συγχροίας τ' ἔσθης ἐς Ρωμαίους ἱ-
 λίσσιν. ἐσελθὼν δὲ τῆς ἐν ποσὶ πᾶν-
 τος ἔκτεινε, ἔς πάντα ἐνέπιμπρη·
 καὶ τὰς πρεσβυτέρους ἐς τὸ Σύλλα
 ἐλυμαίνετο πικρῶς· ἔτι δὲ ἱερῶν
 φειδόμενος, ἔτι τῶν ἐς τὸ νεῶν τῆς
 Ἀθηνῶν κατέφυγον, ἔς αὐτὸν
 νεῶν κατέπερθε. κατέσκαπτε δὲ καὶ
 τὰ τεῖχη, καὶ τὸ ἐπὶ τῆς ἡρέναι πε-
 ρεῖαν μὴ πὶ σωῆσθαι τὸ πᾶσι ἐ-
 διρruit· ἀποστρίψας ὀβιὲν urbem,

cedonem, inde Nicomediam se
 proripuit, & portas clausit ejus
 civitatis: sed Fimbria superve-
 niens, occidit protractum è pu-
 teo consulem Romanum, & hu-
 jus belli ducem, privatus ipse a-
 micum majorem secutus in provin-
 ciam. Caput ejus abscissum
 projecit in mare, truncum reli-
 quum insepultum reliquit: fa-
 ctusque à seipso imperator, ali-
 quot praeliis non improperè pu-
 gnavit cum Mithridatis filio: i-
 psum denique regem compulsit
 intra Pergamum, & inde profu-
 gum in Pitaneam conatus est fossâ
 circumdare, donec ille conscen-
 sis navibus porro Mitylenen fugit.
 Tum Fimbria provinciam
 obeundo, multabat factionem
 Cappadocum, & agros popula-
 batur excludentium se mœni-
 bus. Ilienſes autem oppugnati ab
 eo confugerunt ad Syllam: qui
 quom̃ se venturum promississet,
 denuntiaſſetque Fimbriæ abſti-
 neret à suis dedititiis, laudavit il-
 le jam reſerſos in populi Roma-
 ni amicitiam, nihilominus pete-
 bat ut ſe quoque hominem Ro-
 manum reciperent: cavillatus
 neſcio quid in cognationem ja-
 ctatam ab Ilienſibus: tandem ir-
 rumpens, interfecit omnes ob-
 vios, & concremavit omnia: tum
 eos qui legatione ad Syllam fun-
 cti fuerant, necavit variis crucia-
 tibus: ac ne à ſacris quidem abſti-
 nuit: imò nec ab iis qui in Miner-
 vâ confugerant, quos cum ipſo
 fano combuſſit: quin & mœnia
 circumſpiciens nunquid ſupereſ-
 cit.

Consul
 Romanus
 è puteo
 protra-
 ctus, neca-
 tur à Fim-
 bria.

Ilienſes
 quàm cru-
 deliter tra-
 ctati à Fim-
 bria.

Fimbria
 templis
 non par-
 cit.

Illi pejor
conditio
sub Fim-
bria quàm
sub Aga-
memnone.
Palladium
integrum
inventum.

A Diome-
de & Uly-
xe subla-
tum.

206

Inter hanc
& priscam
Illi expu-
gnationem
temporis
intersti-
tium.

Archelaus
de pace a-
git cum
Sylla.

set reliquum. Ita tum pejor quàm
olim ab Agamemnone tractata
est à viro cognato, ut nec area
ulla relinqueretur, nec adicula,
nec statua. Ceterum delubrum
ipsius deæ, quod vocant Palla-
dium, putant tunc integrum in-
ventum, amotis quibus tegeba-
tur ruderibus: nisi malumus cre-
dere id à Diomede Ulyxéque
sublatum Trojani belli tempore.
Hæc IlIensium clades incidit in
finem CLXXIII. Olympiadis:
& sunt qui putant inter hanc &
illam priscam expugnationem
M. L. annos intercedere.

At Mithridates postquam e-
tiam ad Orchomenum cladem
acceptam audiuit, reputans ex
quo exercitum in Græciam mi-
sit, tam multos tam citò deside-
ratos, scripsit Archelao ut faceret
pacem quàm honestissimis posset
conditionibus, qui cum Sylla
congressus ad colloquium, Pater-
nus, inquit, vester, ò Sylla, ami-
cus, Mithridates rex, ad bellum
compulsus est per aliorum du-
cum avaritiam: pacem verò pe-
tit, expertus tuam virtutem, mo-
dò imperes quæ iusta sunt. Tum
Sylla, qui nec classem habebat,
nec pecunias, aut aliud quicquam
ex urbe accipiebat, hostis ab ini-
micis iudicatus, & jam absum-
pserat Pythiam, Olympiam, Epi-

τι. ἡ μὲν δὲ, χεῖρα τὴν ἐπὶ Ἀγα-
μέμνονι πεδύσσει ὑπὸ συγγενέας,
διωλάλει· καὶ οἰκοπέδον ἔδδεν αὐτῆς,
ἐστὶ ἱερὸν, ἐστὶ ἀγαλμα· ἐστὶ μὲν τὸ
ἢ τὴν Ἀθηνᾶς ἐστὶ, ὁ Παλλάδιον
καλεῖται, καὶ διοπετὲς ἡρώωνται, νο-
μίζουσι πνὺς ὀρεδύμην τότε ἀδερυν-
σαν, τῶν ἐπιπτόντων τειχέων αὐτὸ
ἀπὸ καλῶν πάντων, εἰ μὴ Διομένης
αὐτὸ καὶ Ὀδυσσεύς ἐν τῇ Τροίᾳ
ἐργῶ μετ' ὧν ἐκινῆεν ἱλίου. τὸ δὲ μὲν
δὴ Φιμέριος ἐς ἱλίου ἐργάζετο,
ληρῶσης ἀρτί τ' τρίτης καὶ ἑκατο-
στῆς Ὀλυμπιάδος. καὶ πνὺς ἡρώων-
ται τὸ πᾶν αὐτῇ τὸ δὲ καὶ Ἀ-
γαμέμνονι χαλκίους ἐπενήκοντα ἑ-
πτα ἡμέρας μελίσσει.

Ὁ δὲ Μιθριδάτης, ἐπὶ καὶ τῆς
ἀπὸ Ὀρχομενῶν ἡττῆς ἐπύθετο, ἀγα-
λορίζομεν τὸ πᾶν ὅσον ἐξ ὀ-
ρχῆς ἐς τὴν Ἐλλάδα πετόμεν, καὶ
τὴν σωεῖν καὶ παρῆεν αὐτῷ φθο-
ραν, ἐπέστειλεν Ἀρχελάω, ἀγαλ-
μας ὡς δυνάτο ἐνσπετίει ἐργασ-
ομαι. ὁ δὲ Σύλλα συνελθὼν ἐς λό-
γους, εἶπε, Φίλε, ἂν ὑμῖν πε-
νία, ὁ Σύλλας, ἐπὶ πόλεμον μὲν ἀφ' ὧν
ἐρωτησῶν ἐτέρων πολέοντες ἄν ἀγα-
λῶσται ἢ ἀφ' ὧν τὴν σὺν δρετῶν,
μὲν τὰ δίκαια σωστέος. Καὶ
ὁ Σύλλας, δόξα μὲν τε νεῶν, ἐκ χρη-
μάτων ὅτι ἐπιπεμπόντων ἐστὶ ἄλλο
ἔδδεν εἰσθῆν αὐτῷ τῶν ἐχθρῶν, ὡς
πολεμῶν, ἀφ' αὐτῶν ἥδη τὸ ἐν Πυ-
θείῃ ἐκ Ὀλυμπίας ἐκ Πιδεύων ἡρη-
μῶν,

[Τὰ δὲ καὶ δὴ Φιμέριος ἐς ἱλίου ἐργάζετο, ληρῶσης ἀρτί τ' τρίτης καὶ ἑκατοστῆς Ὀλυμπιάδος.] Hoc monstrum Chronologicum non est ex Appia-
no, sed à mala manu, & à codice mutilo. Legendum est, τρίτης καὶ ἑ-
κατοστῆς καὶ ἑκατοστῆς. Tertia septuagesima & centesima, similitudo termi-
nationis fraudem fecit scribæ, vel evanuit o inter β' & γ'.

Ka)

μύπων, & ἀντιδὸς αὐτὸς λόγον τοῖς
 ἰερείῃς τὸ ἥμισυ τ' ὀφειλόμενον γῆς πολ-
 λαῖς δόσεων τῶν ἐς τε τὴν γῆν αὐτῶν
 αὐτῶν τῶν ἰχθυῶν ἐπιγορῶν αὐ-
 τραφῆν & ἀπατῆν τ' ἐρατὸν μετ-
 ραγεῖν, ἐνεδίδου αὐτὸς τὰς ἀγαλ-
 σάς & εἶπεν, Ἀδικουρῶν μὲν ἡδύ,
 ὦ Ἀρχέλαε, Μιθριδάτα, αὐτὸς
 ὃν ἡδίκητο πρὸς ἐβένον ἀδικου-
 ρῶν ἦ, γῆν τοσσηδὲ ἀλλοτριαν
 ἐπιδόξαμεν, καὶ κτενὲν πολὺ
 πλῆθος ἀνδρῶν, τὰ τε κρινά
 καὶ ἰερά τ' ὀφείλω, καὶ τὰ ἱερὰ
 τ' ἀνηρηρῶν σφετερισκοῦ. τὸ
 εἰ αὐτῷ λόγῳ καὶ ἐς τὰς ἰδίους
 φίλους, ὥς περ ἐς ἡμᾶς, ἀπίστος
 ἤνυμῶν, ἔκτεινε & τῶνδ' ἐ πολ-
 λὰς, καὶ τῶν τετραρχῶν ἕς ὅμο-
 ρον, διὰ τοὺς εἶχε, νεκρὸς μίαν, καὶ
 γυναικῶν & παίδων τ' & πεπολε-
 μένων. ἐπεὶ ἦ ἡμῖν & φύσας
 ἀπὸ θανάτου μύλον ἢ πολέμου χρεῖαν
 ἀπεδείξατο, πενταίσι; ἰδὲ καὶ κα-
 κῶν τὰς αὐτὴν τὴν Ἀσίαν Ἰτα-
 λιώταις, σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶ
 καὶ τρεῖς καὶ τὴν ἑξῆς ἡμῶν Ἰτα-
 λικῶν, λυμηνόμῳς τε & κτε-
 νας, τεσσάρων ἐξ ἑλνέου ἐς τὴν
 Ἰταλίαν μισθὸν ὁ νῦν ἡμῖν ὑπο-
 κρινόμενος φίλιαν πατρῴαν, ἥς
 ἐπεὶ ἐκκαίνετο μετὰ τὰς ὑ-
 μῶν ὑπομνήσας συγκοπήσας ἐμνη-
 μόνεστε. αὐτὸς δὲ δικαίον μὲν ἡμῶν
 ἀπίστα αὐτῷ τὸ παρ' ἡμῶν γε-
 νοῦσθαι, σὸς δὲ χάριν ὑποδέχομαι
 συγγνώμης αὐτῶν πύξας αὐτῶν
 Ρωμαίων, ἡ δὲ τὰ ὅτι μετὰ
 ναυπη. εἰ ἦ ὑποκρινόμενος καὶ νῦν,
 ὡς σὺ ποιεῖς σκοπεῖν, ὦ Ἀρ-
 χέλαε, ἐνδυμνῶν μὲν ὅπως ἐ-
 χει τὰ περὶ τοὺς σὺν τε καὶ κτενὲν
 ut praesentem statum confideres rerum tam illius quàm tuarum,

dauriámque pecuniam, pro qua
 his fanis addixerat dimidium a-
 gri quo Thebanos toties rebelles
 multaverat: præterea transpor-
 tare contra inimicos properans
 exercitum recentem & inte-
 grum, consensit in pacem, di-
 cens, Debuerat, Archelae, Mi-
 thridates de injuriis questum le-
 gatus mittere: at ille ultro inju-
 riam inferens, terras alienas in-
 vasit, occidit magnam virorum
 multitudinem, publicas sacrá-
 que pecunias diripuit, privatas
 possessiones interfectorum usur-
 pavit: nec erga suos amicos
 quàm erga nos mitior aut fide-
 lior, ex his quoque multos inter-
 fecit: & tetrarchas suos sodales
 una nocte sustulit cum uxori-
 bus & liberis, nihil hostile aus-
 fos. In nos verò magis inna-
 tum odium quàm belli neces-
 sitatem declaravit, dum omni-
 genis calamitatum formis per
 Asiam sævit in homines Italici
 generis, à nullo sexu, ætate,
 conditione abstinens: tantum
 præ se tulit Latini nominis o-
 dium iste qui nunc paternum
 se amicum simulat, cujus ami-
 citiæ non prius ei succurrit
 memoria, quàm cæsis per me
 ex vestris copiis c. l. x. millibus
 Quapropter æquum erat vos à
 nobis in fidem posthac non reci-
 pi: tamen in tuam gratiam polli-
 ceor, impetraturum eum à S. P.
 Q. R. veniam, si ex animo resi-
 puerit. Quod si nunc quoque si-
 mulat, moneo te, Archelae,
 tum

Syllæ re-
sponsum.

Crudelia
Mithrida-
tis facino-
ra.

Eumenes
& Masanif-
fa amici
pop. Rom.

Conditio-
nes pacis à
Sylla da-
ta.

tum quomodo ille amicis aliis uti soleat, & quomodo nos usi simus Eumene ac Masaniffa. Abripuit ille verba tentatoris indignabundus, negans se unquam proditurum commissas sibi copias: de pace autem bene sperare se aiebat, si æquum Sylla postularet. Tum ille modico interposito silentio, Si classem, inquit, quam habes, Archelae, nobis omnem Mithridates tradiderit, tum duces, legatos, captivos, transfugas, fugitivos, & Chios, ceteroque in civitatibus suis in Pontum abstractos, dimiserit: praesidia locis omnibus deduxerit, nisi in quibus ante violatam pacem ea habuit: impensam quoque in hoc bellum cuius ipse causa fuit reddiderit, & paterno regno contentus sit, spero me effecturum ut praeitarum injuriarum pop. R. obliviscatur. His auditis Archelaus continuò deducebat omnia praesidia: de ceteris conditionibus scripsit regi suo. Sylla, ut interim bene uteretur otio, Henetos, Dardanos, aliasque finitimas gentes quae continuò Macedoniam incurfabant, populatus est, exercens si-

„ σκοποῦντι δ' ὅτινα τρόπον ἔσται
„ νὸς τε ἐτέρας κίχρηται φίλοις
„ ἔ κείνους Ἐυμένης & Μασσανίσης.
„ Ὡς δὲ τι λήγοντι αὐτὴ τὴν πει-
„ ραν ἐπιστείτω, καὶ διαχεύσας ἐφη, τὴν
„ ἐγκλίσειν πᾶσι οἱ τὴν στρατηγίαν ἔ-
„ ποτε παρῶν. ἐλπίσω ὅτι ἀρχε-
„ λαέων, ὡς μέγιστος πρὸς τοὺς. Ἀρ-
„ χιππὸν οὖν ὁ Σύλλας ὀλίγον, ἔειπεν,
„ Ἐάν τ' ἐόλον ἡμῖν ὃν ἔχῃς, ὦ
„ Ἀρχέλαε, παραδιδῶν πᾶσι Μι-
„ θριδάτης· ἀποδοῖ καὶ στρατη-
„ γὸς ἡμῖν, ἢ πρὸς τοὺς, ἢ ἀρχ-
„ μελάτους, ἢ ἀνδροποδοῖ δα-
„ δρόνται, ἔ Χίους ἐπὶ τοῖςδε, ἔ
„ ὅσους ἄλλους ἀνασώσους ἐς τὸ Πόν-
„ τον ἐποιήσεται, μετὰ ἑξουσίᾳ
„ καὶ πᾶς φρουρὰς ἐν πάντων
„ φρουρίων, χωρὶς ὧν ἐκαστὴ πρὸς
„ τοῖςδε τὴν πύρρον πονήσας· ἐστ-
„ νεγκη δὲ καὶ τὴν διαπύλιν τῶδε
„ ἔ πολέμου τὴν δὲ αὐτὸν ἡρο-
„ μένην· ἔ στρατὸς μὲν ἀρχὸν τὴν
„ πύρρον δυνάστας· ἐλπίσω πεί-
„ σεν Ἐωμύρας αὐτῶν μὲν ἐπι-
„ μνήσας τὴν γερνόντων. Ὁ μὲν δὲ
„ τοσαύτα εἶπεν. ὁ δὲ Ἀρχέλαος πᾶς
„ μὲν φρουρὰς αὐτῶν πανταχόθεν ἐξ-
„ ἤλυθον, περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἐπέσειλε
„ τὴν βασιλείᾳ. ἔ Σύλλας τὴν ἐν τοῖς-
„ δε δρόνται ἀγατιδέμεν, Ἐνετοῖς,
„ καὶ Δαρδανίους, καὶ Εἰντοῖς, περὶ τοῖς
„ καὶ τὴν

Καὶ Σύλλας τὴν ἐν τοῖςδε ἀρχὴν διατιδέμεν, Ἐνετοῖς, καὶ Δαρδανίους, καὶ Εἰντοῖς, ἀφαικνύει Μακεδονίαν ἐν τῇ, συνεχὴς ἐς Μακεδονίαν ἐμπαλόντα, ὅπως ἐπὶ τῇ. Quinam fuerint illi Heneti, Macedonum contermini, quorum regionem Sulla vastavit, dicat alius: fateor enim me prorsus illos ignorare. Homerii Ἐνετοὶ fuerunt in Paphlagonia, alii ad maris Adriatici intimum recessum, ubi & hodie incolunt Veneti, ambo longe à Macedonia, ad quos Sulla non pervenit. Plutarchus de sola Medica à Sulla vastata meminit, idque in transgressu, dum Macedonia Hellepontum vadit. Itaque legendum puto, Μήδους καὶ Δαρδανίους καὶ Σιντές. Hæ tres gentes Macedo-

nia

ἢ τ' ἐρωτῶν ἐγύμναζε, καὶ ἐχρημα-
πίστο ἰμερ. ἐλθόντων δ' αὖ Μιθρι-
δάτου πρέσβων, οἱ τοῖς μὲν ἄλλοις
συνεπείνεντο, μόνῃ δ' ἐξαρχοῦ μνημο
Παφλαγονίαν, ἐπέπιν ὅτι πλεονῶν
αὖν ἐτοῦ Μιθριδάτης, εἰ αὖτος τ' ἔ-
περσ' ἡμῶν ἐρωτησὶν διελευστο Φιμ-
βριαν, δυσχερῆς δ' οὖν Σύνταξι τῇ πα-
ραβολῇ, καὶ Φιμορίαν ἔφη δώσειν
δικήν. Ἐ αὐτὸς δ' Ἀσία ἡρώδης
αἰσθισθεὶς πότρου συνηκόντ' ἢ πολέ-
μου δέσται Μιθριδάτης. αὐδ' ὅτ' εἰ-
πὼν, ἔλαυνεν ἐπὶ Κύνελα Διὶ
Θράκης, Λακκαδον ἐς Ἀλόνδον παρ-
πέμψας. ἥδη δ' αὖτα ἢ ὅδε ἀ-
φίκετο, κινδυνεύσας μὲν ὑπὸ ληστῶν
αἰώνια ποταμίας, ὅσον δὲ τινα
νεῶν ἀγέρας δῶτε τε Κύνερον ἔ Φοι-
νίκης ἔ Ρόδου ἔ Παμφυλίας, ἔ
πάλαι θηώσας τ' πολέμους, ἔ τῶν
ἔ Μιθριδάτου νεῶν δαπανεύσας ἐν
πυρσπλῶ.

Σύνταξι μὲν οὖν δῶδ' Κύνελων, ἔ
Μιθριδάτης ἐν Περγᾶμου, συνε-
σαν αὖτος ἐς λόγους, καὶ κατέστανον
ἐς πτόν ἀμφω συν ὀλίγοις, ἐφο-
ρῶντων δ' ἐρωτῶν ἐκπύρῳθεν. ἦσαν
ὅτ' οἱ λόγοι, Μιθριδάτου μὲν, ὑπὸ
μνησιν Φιλίας ἔ συμμοχλίας ἰδίας
ἔ πύργους, ἔ ἐπὶ τοῖς Ρωμαίων
πρέσβους ἔ παρθεύοις ἔ ἐρωτηγῶς
κατηγορία αὖν ἐς αὐτὸν ἐπεπράσαν
ἀδικίας, Ἀριεβαρζάνην τε κατέγον-
τες ἐς Καππαδοκίαν, καὶ Φρυγίας
αὐτὸν ἀφαινεύοντο, ἔ Νικομήδην πε-
ρὶ ρορῶντες ἀδικουῦντι. καὶ ταῦτα, ἔ-

mul & ditans militem. Quumque
legati à Mithridate reversi, cete-
ra probarent, solam excipientes
Paphlagoniam, addiderunt, æ-
quiores condiciones se impetra-
turos fuisse ab altero imperatore
Fimbria: tum Sylla molestè fe-
rens hanc collationem, respon-
dit, & Fimbriam poenas datu-
rum, & se, quamprimum attige-
rit Asiam, visurum num pace an
bello Mithridates opus habeat.
Hæc locutus per Thraciam duxit
ad Cypsela, Lucullo Abydum Cypsela.
præmissis: jam enim & hic ad
cum venerat, ægrè aliquoties e-
lapsedus è piratarum insidiis, colle-
cta tamen quadam classe è Cy-
pro, Phœnicia, Rhodo, Pam-
phylia, vastatisque oris hostilibus,
& cum Mithridatis classe velita-
tus obiter. Itaque Sylla movit à
Cypselis, Mithridates à Perga-
mo: rursumque colloquium est
habitum, ambobus cum exiguo
comitatu in campum progressis,
inspectante utrinque exercitu. I-
bi Mithridates, orsus à commemo-
ratione societatis amicitia-
que tam suæ quàm paternæ, ac-
cusabat Romanorum legatos du-
cesque, quod se multis affecissent
injuriiis, Ariobarzane reducto in
Cappadociam, ipsi adempta Phry-
gia, dissimulata Nicomedis vio-
lencia. Atque hæc, inquit, omnia
fecce-

208

Mithrida-
tis & Syl-
læ collo-
quium.

nia conterminæ erant, & Medi quidem & Sinti in ipso itinere: ad Darda-
nos vero deflexit dum vacabat scilicet, & ut loquitur Appianus, ἀρρίαν δια-
τιθέμενον.

Καὶ κατέστανον ἐς πτόν ἀμφω συν ὀλίγοις.] Circa Dardanum fuit ille
campus, ut docet Plutarchus in Sulla,

Καὶ

Lucri cupiditas Romano-
rum.

Respon-
sum à Syl-
la datum
ad expo-
stulatione-
nes Mi-
thridatis.

Manius
largitioni-
bus corru-
ptus.

fecerunt illi propter pecunias, quas nunc à me nunc ab adversariis accipiebant. nihil est enim, principes Romani, quod in vobis magis accusari possit quam lucri cupiditas. Deinde vestris ducibus bellum inferentibus, quaecunque in defensionem mei feci, necessitatis magis quam voluntatis fuerunt. In hæc verba desit Mitridates: ad quæ Sylla, Quamvis non in hoc convenimus, sed ut conditiones accipias, non gravabor tamen & ad hæc paucis respondere. In Cappadociam ego reduxi Ariobarzanem ex S. C. quum prælessen Ciliciæ. idque feci te cedente auctoritati populi: qui aut tunc contradicere debueras, & causam tuam melius proponere, aut postea senatus decretis acquiescere. Phrygiam autem tibi Manius dedit, corruptus largitionibus, quod commune amborum crimen est: hoc enim ipso fateris injustam ejus terræ possessionem, quod eam à muneribus corrupto consecutus es: & Manius coargutus est apud nos alia quoque egisse pretio: quæ omnia senatus irrita habuit. Qua-

„ Φη, πάντα ἑπείχεσθαι ἐπὶ χρήμασι
„ περὶ καὶ παρ' ἐμοῦ τε καὶ παρ'
„ ἐμῶν λαμπρόνοους, ὃ ἥδ' ἐν μέ-
„ λισι τίς ἑμῶν, ὡς Π' αὐτοῖσι, τοῖς
„ πλείουσιν ἐπιμαρτυρεῖται, ἐπὶ τῇ φιλο-
„ κερδῆϊ. ἀναρρήχοντες ὃ ὑπὸ τῷ
„ ὑμετέρῳ στρατηγῶν τὸ πολέμου,
„ πάντα ὅσα ἀμυνόμενοι ἔπει-
„ τον, ἀνέγκη μέλλον τῷ γνώμῃ
„ γίνετο. Οἱ μὲν δὲ Μιθριδάτης,
„ ὡς ἐπὶ, ἐπειύουτο· ὃ δὲ Σύλ-
„ λας, ὑπολαβὼν ἀπεκράντο· ἔφ'
„ ἔτεροι μὲν ἡμῶς ἐκάλει, αἱς τὰ
„ ποστέροις ἀγαπήσαν· ἐ μὲν
„ ὄντως καὶ ποτε τινὲς βραχείως
„ εἶπεν. ἐς μὲν Καππαδοκίαν ἐγὼ
„ κατήγαγον Ἀρδιοκζάνην, Κι-
„ λικίαν ἄρξων, ὃ δὲ Ρωμαίων
„ ὑψηλοτέρων· ἐ σὺ κατήγεες ἡ-
„ μῶν, δὲν ἀντιέστην, καὶ μὴ με-
„ πεδίωσεν, ἡ μάλιστα τοῖς ἐ-
„ γνωστομένοις ἀντιτίθενται. Φρυγίαν
„ ὃ σοὶ Μάνιος ἔδωκεν ἐπὶ δωροδο-
„ κίαν· ὃ κρινόν ἐστι ἀμεφοῖν ἀδι-
„ κημι. καὶ τῷδε μέλιστα αὐτῷ ὁ-
„ μολογῆς ἐ δικαίως λαβεῖν ἐν
„ δωροδοκίᾳ, ὃ, τε Μάνιος· ἐ πάλιν
„ ἄλλα ἡλέγχθη παρ' ἡμῶν ἐπὶ χρή-
„ μασι περὶ καὶ, καὶ πάντα ἀνέλυ-

„ σεν

Καὶ σὺ κατήγεες ἡμῶν, δὲν ἀντιέστην, καὶ μὴ μεταδίδωσκον] Locum habere hic non potest particula negans: ideoque libenter eam vel omnino expunxerim, vel in με mutaverim: etiamsi plurale pronomen ἡμῶν præcesserit. Constat enim ita sæpe à plurali ad singulare transiri, interdum & vicissim. Gelenius negantem particulam, & ipse non agnoscit, sed μεταδιδόσκον nove reddit, causam tuam melius proponere: (quum μεταδιδόσκον & μεταπέδον idem fere apud Appianum valeant) at P. Candidus particulam illam agnoscit, male totum hunc locum (ut alios infinitos) vertens. Ita enim ille, Necessè igitur fuit responsum nobis reddere, non autem admonere nos, neque jam pridem cognitu contraria imponere.

Φρυγίαν δὲ σοὶ Μάνιος ἔδωκεν ἐπὶ δωροδοκίας.] Scribo ἐπὶ δωροδοκίας. Καὶ τῷδε μέλιστα αὐτῷ ὁμολογῆς ἐ δικαίως λαβεῖν ἐν δωροδοκίᾳ] Fortasse scribendum, εἰ ἐν δωροδοκίᾳ.

Καὶ

209 σεν ἢ βουλῇ. ᾧ λόγῳ καὶ Φρυγίαν,
 210 ἀδικῶς σοὶ δοθέντων; ἐχ' αὐτῇ
 211 συντελέειν ἐπιτάξιν ἐς τὰς πόλεις,
 212 ἀλλ' αὐτόνομον μετῆκεν. ὦν δ' ἡ-
 213 μεις οἱ πολέμῳ λαδόντες ὅσην ἀ-
 214 ξίμετον ἀρχὴν, τινὶ λόγῳ σὺ κατ-
 215 ἔξεις; Νικομήδης δ' ἀντιτάττει
 216 μὴ σέ, καὶ Ἀλέξανδρον αὐτῷ τὸ
 217 σῶμα τρώσονται ἐπιτίμηναι, καὶ
 218 Σακερσίην τὴν χρηστὴν ἐπὶ τῷ δό-
 219 κλῷ καὶ τὰς αὐτὸς ἀμυνόμενος,
 220 ἐς τὴν σὴν ἐμβάλλειν· εἰ δ' ἐπὶ ὁ-
 221 μως ἡδίκησθαι, ἐς Ῥώμην σπεύσειν.
 222 ἔδει, καὶ τὰς ἀποκρίσεις ἀναμέ-
 223 νειν. εἰ δ' καὶ τῶντιον ἡμῶν Νι-
 224 κομήδης, πῶς καὶ Ἀριοβαρζάνην
 225 ἀπὸ πηλῶντες ἐδὲν ἀδικουῦντας; ἐν-
 226 ὅλῳ δ' ἀναγκῶν ἐπιδήκεις
 227 τοῖς παύσειν Ῥωμαίων κατὰ τὴν
 228 αὐτὴν, καὶ κατὰ τὴν καλῶν.
 229 σὺ δ' ἐπὶ πολέμῳ ἐξήκεις, ἐννοῶν
 230 μὴ ἔτι πάλιν, καὶ οὐ ἐλπίδι
 231 ἔχων γῆς ἀρχὴν ἀπάσης, εἰ Ῥω-
 232 μῶν κατὰ τὴν σὴν, καὶ σὺ δ' ἐπὶ
 233 ἐπὶ τῇ γνώμῃ τὰς δὲ ποιεῖς.
 234 καὶ τὸ τεκμήριον, ὅτι ἐν ὅρῳ
 235 καὶ ἐν Σκιδάας ἐν Σακερσίῳ,
 236 ἄνω τινὶ πολέμῳ, ἐς συμμε-
 237 χίαν ἐπὶ γὰρ, καὶ ἐς τὰς ἀρχὰς
 238 βασιλέως ἀπὸ πηλῶν· ναὺς τε
 239 ἐπὶ τῷ, καὶ σὺ δ' ἐπὶ τῷ
 240 συνεικλῆς, μέγιστε δ' ὁ καιρὸς
 241 ἐλέγχῃ σὲ τὸ ἐπὶ τῷ· ὅτε ἡδ' ἔ-
 242 τινὶ ἰταλίαν ἀφιστεῖν ἡμῶν
 243 ἡδ' ἔτι, τινὶ ἀρχὴν πῆδε ἡ-
 244 μῶν φυλάξας, ἐπὶ τῷ μὴ Ἀρι-
 245 βαρζάνην καὶ Νικομήδην, ἐν Γαλά-
 246 τας καὶ Παφλαγονίαν, ἐπὶ τῷ δ' ἔ-
 247 Ἀσία, τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ. καὶ
 248 λαβὼν, οἷα δὲ δόξαίης, καὶ τὰς
 249 πόλεις, αἷς τοῖς στρατοῦν καὶ
 250 non perpetrasti, vel in civitates

propter & Phrygiam injuste tibi
 attributam, non sibi fecit tributa-
 riam, sed iussit esse liberam. Quae
 igitur nos belli jure quaesita a do-
 minatu nostro eximimus, tu qua
 ratione occupas? Nicomedes ve-
 rò queritur, te autore & corpus
 suum ferro sauciaturum ab Alexan-
 dro, & regnum à Socrate Chre-
 sto invasum: seque laceratum his
 injuriis fines tuos ingressum cum
 exercitu. attamen si te laesum pu-
 tabas immeritò, debueras lega-
 tos Romam mittere, & respon-
 sum expectare: Esto, Nicome-
 dem vim inferentem vi repulisti,
 quid Ariobarzanes commeruit,
 quo ejecto necessitatem impo-
 sicasti proximis Rom. ducibus ut
 eum reducerent? quibus obsi-
 stendo tu bellum accendisti, me-
 ditatum jam antea, quippe qui
 sperares orbis dominium, si Ro-
 manos vinceret, & huic propo-
 sito occasiones quaereret: id quod
 certo argumento colligitur, quòd
 Thracas, Scythas, Sarmatas,
 priusquam ullum bellum gere-
 res in societatem adduxisti, pro-
 pinquos reges sollicitasti legatio-
 nibus, naves fabricasti, proretas
 gubernatoresque convocasti. Sed
 maximè tempus insidias tuas ar-
 guit: postquam enim sensisti de-
 fecisse à nobis socios in Italia, ar-
 cepta occasione à nostris occu-
 pationibus, aggressus es Ario-
 barzanem & Nicomedem, tum
 Gallogracos & Paphlagoniam,
 atque adeo ipsam Asiam, no-
 stram provinciam. In qua quid
 quas servis & obaratis subiecisti?
 quorum

quorum alteros servitute, alteros are alieno liberaveras. vel in Græcos, quorum M. DC. uno crimine sustulisti? vel in Gallogræcorum tetrarchas, quos interfecisti mensæ socios? vel in homines Italici nominis, quos universos una die cum infantibus & matribus interemisti miserisque? ne religione quidem fanorum defensos ad quæ confugerant. Quantam ibi crudelitatem tuam, quantam impietatem, quàm immane in nos odium declarasti? Occupatis deinde omnibus omnium pecuniis in Europam trajecisti, magnos exercitus, contra nostrum editum, quod omnes Asiæ reges abstinere jubet ab ea. Quo facto Macedoniam incurfasti nostram provinciam, & Græcis libertatem ademisti: nec prius te pœnituit, neq; deprecatore Archelao prius usus es, quam ego recepi Macedoniam, & Græciam è tua violentia eripui, cæsis CLX. M. è tuis copiis, & binis castris captis cum omni apparatu. Miror certè excusare te nunc ea quorum per Archelaum petiisti veniam: nisi

210

„ ἐφ' οἷς δὲ Ἀρχελαὸς παρεγκλίεις. ἢ πῶρ' αὖ μὴ ὄντα μὲ ἐδοδίκεις, ἀγγχῷ

Καὶ λαλῶν, οἷα δέδρακας, ἢ τὰς πόλεις, ὥς τοὺς θεράποντας καὶ χρήτας ἐπέστησας, ἐλευθερίας καὶ χρεῶν ἀποκοπῆς.] Non videtur posse ferri hæc lectio, ἐλευθερίας καὶ χρεῶν ἀποκοπῆς. neque enim prior genitivus cum dativo ἀποκοπῆς, sicut posterior, jungi potest. Credibile est igitur dativum alium deesse qui illi genitivo ἐλευθερίας jungebatur. Alibi certè, pag. videlicet 212. χρεῶν ἀποκοπῆς & δοῦλον ἐλευθερώσης dicit. In hoc autem de quo nunc agitur loco. Gelenius ut has duas res quæ proponuntur, ad unum idemque verbum accommodare posset, usus est loquendi genere quod ἰσοδυναμῇ. dixit enim, quorum alteros servitute, alteros are alieno liberaveras. Sunt enim ἰσοδύναμα, servitute liberare, & libertate donare. At P. Candidus, quibus servos liberos esse voluisti, vel obnoxios are alieno liberaſti.

Καὶ

ἢ ἀρχῇ ᾗ ἡγεμόνον ἐπὶ δίκῃ ἐ-
 λυθῆναι νομίζεις; ἢ ὁ κενός
 ἀνάλωται, σὸς τε πολέμην ἄντος
 ἡμῖν, καὶ ἡμῶν ἀμυνανδρῶν ἡδὴ
 καρτερῶς, καὶ ἀμυνόμενον ἐς τέ-
 λος. Τούτῳ τε Σύλλα μετ' ὀρ-
 γῆς ἐπὶ λέρωντο, μετέπιπτεν ὁ βα-
 σίλευς καὶ ἐδεδόκη, καὶ ἐς τὰς δι'
 Ἀρχελαῶς ἡγεμόνας συνδήκας ἐνε-
 δδα. τὰς τε ναῦς καὶ τὰ ἀλλα πύ-
 ντα παροδῶς, ἐς τὸ Πόντον ἐπὶ πα-
 τέρων δὲ γῆν ἐπέστη μόνῳ. ὧς ᾤ
 ὁ παῖς τοῦ Μιθριδάτου τε ἔρω-
 μαίων πολέμῳ κρατεπαύετο. Σύλ-
 λας ᾗ, Φιμβρίας δύο σιδηρὰς λα-
 βῶν, ἐκείλους παροδῶναι οἱ τ' ἐρε-
 τὸν ὁ παρονομῶς ἀρχῇ. ὁ δ' ἐ-
 τεπέσκαπτε μὲν, ὡς ἐστὶ κέντρον
 ἐπὶ ἐνόμῳς ἀρχῇ. παρὰ τοῦτον
 ἐλ' αὐτὸν Σύλλα, καὶ πολλὰν ἐκ
 αἰφάνῳς λαβὴν ὁμοεικότων, ἐς ἐκ-
 κλησίαν τοῦς λοιποὺς ὁ Φιμβρίας
 συναγαγὼν, παρεκάλει παρομένειν.
 ἢ φαμέναι ᾗ πολέμῳ πολίταις,
 κατεργάζας τὸν ἡγεμόνα, ἐκείτοις
 παροπτεται. ὡς δὲ καὶ τῶν ἀπὸ
 ἐρέοντο, καὶ πολλοὺς ἐγγιγνοντο αὐ-
 τομολίᾳ, τὸς σκηνὰς τῶν ἡγε-
 μόνων παρῆναι καὶ πῶς αὐτῶν ἡγε-
 μοσι διαφύεως, ἐς ἐκκλησίαν
 αὐτοῖς συνεκάλει, καὶ συνόμοντο αὐ-
 οἱ παροπτεται. ἐκδοσόντων ᾗ
 ἔπειτα ὁ π' αὐτοῖς καλεῖν ἐπὶ τὸ ὄρ-
 σον ἐξ ἐνόμου, ὁ μὲν δὲ ἐνήρυ-
 τε τὸς εὐ τὸ πύδοντες ἐφ' εὐνοῖ-
 καὶ Νόνιον παρὸν ἐκάλει, κρινά-
 τον οἱ πάντων ἡγεμόνα. σὸς δὲ μὲν
 τὸ ἐλ' ἐστὶ κέντρον, τὸ ἐξ ὅτου ἐ-
 πιστάτας, ἐπηπείλει κτερεῖν αὐ-
 τον. μέγας, βοῆς ἐκ πάντων ἡγε-
 μόνης, κρατεπαύεως, καὶ τῶν ἐ-
 cem intentavit ei, donec coorto

forte longè remotum me time-
 bas, nunc propinquum putas ve-
 nisse ad iudicium: cuius tempus
 jam prateriit, postquam res ad
 arma devenit, te inferente bel-
 lum, nobis resistentibus strenuè,
 quod usque finem facere est ani-
 mus. Hac iracunda Sylla oratio-
 ne territus rex, consensit in leges
 pacis datas Archelao: traditisque
 navibus & ceteris quæ debeban-
 tur ex societate, in Pontum ad so-
 lum paternum regnum reversus
 est. Atque ita primum bellum
 Mithridaticum sedatum est. Syl-
 la promotis castris ad secundum
 à Fimbria stadium, postulavit
 tradi sibi exercitum, cui ille con-
 tra leges præflet: qui ludens re-
 spondit, ne ipsum quidem jam
 imperare legitimè. Quumque
 circumvallaretur, & à multis de-
 feretur propalam, convocatis in
 concionem reliquis, rogabat ut
 permanerent: qui quum nega-
 rent se bellaturos contra cives,
 discissa tunica suppliciter prehen-
 sabat singulos: & quum id quo-
 que averfarentur, pluræque trans-
 fugia fierent, circumibat tribu-
 norum tentoria, corruptisque
 largitione ex eis aliquot, rursum
 advocata concione iusjurandum
 exegit: quumque conclamassent
 Veneti, oportere nominatim ad
 sacramentum citari militem, ille
 præconem iussit nominare suos
 beneficiarios, & Nonium ante
 omnes, quorumcunque facino-
 rum socium: & quum ne hic qui-
 dem juraret, stricto gladio ne-
 cem intentavit ei, donec coorto

Mithrida-
 tes oratio-
 ne Syllæ
 territus
 pacis leges
 accipit.

Sylla con-
 tra Fim-
 bria pro-
 ficitur.

Milites
 Fimbriae
 ab ipso de-
 ficiunt ad
 Syllam.

Nonius
 tr. pl.

Servus in-
ductus à
Fimbria ut
Syllam in-
terficiat.

Servum deinde pecuniis & spe
libertatis induxit, ut pro trans-
fuga receptus in castra Syllæ i-
psum interficeret: qui parum
constanter rem aggressus, &
ex ipsa trepidatione suspectus,
comprehensus, omnia falsus
est. Tum Syllanus exercitus

Fimbria,
per contum-
eliam
Athenio
vocatus.

211

Fimbria
petit cum
Sylla col-
loquium.

sistens vallum Fimbriæ, con-
tumeliosè vocabat eum Athe-
nionem: quo nomine aliquan-
do fugitivorum in Sicilia qui-
dam paucorum dierum rex fue-
rat. Quapropter Fimbria spe om-
ni abjecta, in munitiones pro-
gressus, Syllam invitavit ad col-
loquium, is pro se misit Ruti-
lium: quod maximè contristavit
Fimbriam, ne colloquium qui-
dem sibi concedi, quod non so-
leat negari vel hostibus. Quim-
que rogaret veniam, si quid pec-
casset per ætatis imprudentiam,
Rutilius respondit, Syllam per-
missurum ut incolumis ad mare
transeat, si velit ei Asia cujus i-
pse proconsul sit, decedere, &
abnavigare: ille habere se dixit

πάντα. ἡγερόντα δὲ κρήνησι
ἐλπίσιν ἐλευθερίας ἀναπέστας, ἔ-
πειψεν αἰς αὐτομέλον ἐπιχρῆν πρὸ
Σύλλα σάμα. ὁ δὲ, πρὸ ἔργου
πλησιάζων καὶ παρασσίμω, εἰς
τὸδε ὑποπτόμενος ἤνυσεν, συνει-
λήφθη τε καὶ ἀμολόγησε. καὶ ἐπει-
τὸς ὁ Σύννα σὺν ἔργῳ καὶ κα-
τασκευῇ, ἀεικνύωντες τὸ τοῦ Φιμ-
βρίου πρὸς αὐτὸν, κατελαϊδύοντο
αὐτὸν, καὶ Ἀθηνίωνα ἐκάλουν ὡς
δραπέτῶν ὅτι ἐν Σικελίᾳ ποτὲ δόπο-
στῶνται ἐλιγήμενοι γενέηντο βασι-
λεῖς. ἐφ' οἷς ὁ Φιμβρίας, πάντα
δογμάς, ἐπὶ τῷ τάφῳ παρῆλ-
θε, καὶ Σύνναν αὐτῷ παρεκάλει
συνελθεῖν εἰς λόγους. ὁ δ' αὖτ'
αὐτὸν ῥούπιλον ἔπειπε. καὶ τὸδε
παρῆν ἐλὼπῃ τὸν Φιμβρίαν, ἃδὲ
συνίδε, διδομένης καὶ τοῖς πολε-
μίοις, ἀξιοδένει. δεόμενος δ' αὐ-
τῷ συγγράμης τυχέειν, εἰ τι καὶ
ὦν ἐξήμαρτεν, ὁ Ρούτιλος ὑπέ-
σκη, Σύνναν ἀφῆσθαι ἐπὶ Ἰαλισσῶν
ἀπαρῇ διαλθεῖν, εἰ μέλλοι τῆς Ἀ-
σίας ἢ εἰς ὁ Σύννας αἰνυμέναιος,
δοποπλοῦσθαι. ὁ δ' εἰπὼν ἐπέ-
σεν ὁδὸν ἔχον κρείττονα, ἐπεινήλθεν
ἐς

Καὶ Ἀθηνίωνα ἐκάλουν, ὡς δραπέτῶν ὅτι ἐν Σικελίᾳ π. α. ἐλιγήμενοι γ.
βασιλεῖς.] Meminit hujus Athenionis Dio in excerpt. Pirensianis: Mamertini
opes suas ac pretiosissima quæque in urbem Mesaniam contulere, rati se a fugi-
tivorum incurfionibus tutissimos fore. Quod postquam Athenioni compertum est
(hic Cilicia ortus, maximam auctoritatem inter latrones obtinebat) observato die,
quo solenne sacrum publice in suburbii agebant, in eos irruit, plurimoque eorum
hac illac dispersos interfecit, minimumque absuit, quin urbem ipsam impetu ca-
peret. Ceterum occupato quodam loco, qui Macella dicitur, eoque munito a-
grum Mamertinum late vastabat. Hunc deinde M. Aquilius anno V. C. DCCLIII.
in acie interfecit. Florus autem inter rixantium manus, dum circa ad de-
prehendendum eum multitudo contendit, laceratum fuisse scribit. Eidem
porro Athenioni Maximinum comparavit Capitolinus in Maximin. Nobilem
circa se nomen passus est; prorsus aut Spartaci, aut Athenionis exemplo impe-
rabat. Quemadmodum optimè illum locum legendum esse Incomparabilis
Salmastius censuit.

ἐς Πέργαμον, & ἐς τὸ Ἑ Ἀσπληνίῳ
ἱερὸν περελθὼν, ἐχρήσατο τῷ ξί-
φει. & καμείβῃ αὐτῷ τὴν πληγὴν
ἄσπετον, ἐκέλευσε τὴν παιδὴν ἐπε-
ρεῖσαι. ὃ ᾧ τὴν δασυτέην ἐκτίθη,
καὶ αὐτὸν ἐπὶ τῷ διασπῇ.

Οὕτω μὲν καὶ Φιμβρίας ἀπέθανε,
πολλὰ τὴν Ἀσίαν ἐπὶ Μιθρι-
δάτῃ λελομεσμένῃ. καὶ αὐτὸν ὁ
Σύλλας ἐφίκε τοῖς ἀπελευθερω-
σάμεσι καὶ ἐπέειπεν ὁ μισθὸς Κιν-
νὰν & Μαρσόν, οὗ Ῥώμῃ θανάτων
τε πολλῶν καὶ ἀταφίαν ἐπὶ τῷ θά-
νατῷ κητεργονέταις. τὸ δὲ στρατὸν ἔ-
Φιμβρίου ἀσπασάντων οἱ δεξιωσάμε-
νός τε καὶ τῷ σφετέρῳ συμμαχοῶν,
Κερσίαν ἀσπασάμενος Νικομήδην καὶ
Ἀρριόβαρζάνην ἐς Καππαδοκίαν
κητεργάζειν. τῇ τε βαλὴν ἀπὸ πύ-
λων ἐπέειπεν, ἐκ τῶν περὶ τὸν
ἐνφύδιον πόλεμον. αὐτὴν δὲ τὴν
Ἀσίαν κητεργάζοντες, Ἰλίου μὲν καὶ
Χίου, & Λυκίου, & Ῥοδίου, καὶ
Μαγνησίου, καὶ πῶς ἄλλους, ἢ συμ-
μαχίας ἀμειβομένων, ἢ ὅν τινα
ἀσπασίαν ἐπεπύθεισαν. & ἐνεκα ἐ-
λευθερωσῶν ἡφει, καὶ Ῥωμαίων ἀνέ-
χευε φίλους, ἐς τε τοὺς λοιποὺς
πάντας στρατῶν ἀσπασίαν, & τὰς
περὶ τὸν πόλεμον, οἷς ἐλευθερίαν ἐδεδώ-
κει Μιθριδάτης, ἐκπύρην αὐτῶν
καὶ ἐς τὰς διασπῶν ἐπαινήσας. πολ-
λῶν δὲ ἀπειθῶντων, καὶ πόλεον πύ-
λων ἀφιστερέων, ἐγίνοντο σφα-
γῇ καὶ πύλῃ. ἐλευθερίαν τε καὶ
περὶ τὸν πόλεμον, ἐπὶ ποικίλῃς ἀσ-
πασίαι. τῇ τε πολλῶν κητεργά-
ται, καὶ συχνὰ τὴν Ἀσίαν ὑποκατα-
δύσαντες οἱ ἐς Καππαδοκίαν ἄν-
δρες καὶ πόλεις ἐκκαλεῖσθαι πικρῶς,
διρμυαὶ τὰ μνησθῆναι, quorundam
qui factionis regiae fuerant, vel

Pergamum rediit, & ingressus
templum Aesculapii, trajecit se
gladio: & quia vulnus letale non
erat, à servo impetravit operam,
qui primò dominum, mox sci-
psum interfecit.

Hunc exitum habuit Fimbria,
pestis altera post Mithridatem A-
siae. Corpus Sylla ejus liberis ad
sepulturam concessit, praefatus
nolle se imitari Cinnam & Ma-
rium, qui multos in urbe sepul-
tura simul cum vita privaverant.
Exercitum ejus accedentem ac-
cepit & conjunxit cum suo: mox-
que Curionem jussit ut Nicome-
dem & Ariobarzanem in propria
regna reduceret, ad senatum
quoque perpersit omnia, hos-
tem se judicatum dissimulans.
Provinciam deinde constituens,
Ilienses, Chios, Rhodios, Lycios,
Magneios, aliosque quosdam
populos, vel in auxiliorum prae-
mium, vel in solatium malorum
quae propter studium erga popu-
lum Romanum pertulerant, li-
bertate donatos, adscripsit inter
Romani populi socios: dimissis-
que circa reliqua omnia oppida
militibus, per praekonem edixit,
ut quotquot mancipia libertatem
à Mithridate acceperant, confe-
ctum in herilem potestatem redi-
rent. Quod edictum quum multi
contemnerent, & aliquot civita-
tes deficerent, secutae sunt caedes
promiscuae, tam servorum quam
ingenuorum ex variis occasione-
bus, & multorum oppidorum
populis sub hasta venditis: tum

Fimbria
gladio se
trajecit.

Curio.

Urbes li-
bertate
donatae.

Syllae edi-
ctum.

Caedes &
mala Syllae
edictum
secuta.

212

Sylla oratio ad civitatum optimates.

Halys. Taurus.

bantur, praesertim Ephesii, qui per turpem adulationem donaria Romanorum cum ludibrio detraxerant. Post haec praecones per provinciam dimissi sunt, qui optimates civitatum juberent ad certam diem coram Sylla comparere Ephesi, qui postquam convenere, sic eos pro tribunali allocutus est. Nos tum primum exercitum in Asiam adduximus quum Antiochus Syriae rex vos populabatur: quo ultra Halym Taurumque pulso, vos in potestate nostra non retinimus, sed permisimus esse liberos, exceptis aliquot populis quos Eumeni Rhodisque sociis attribuimus, clientes magis quam tributarios. Id ita se habere argumentum est, quod Lycios de Rhodiis questos, exemimus eorum imperio. Hac quidem sunt nostra merita: vos vero postquam Attalus Philometor regnum suum testamento nobis reliquit, Aristonico contra nos opem tulistis per quadriennium, donec illo capto, vestrum plerique metu compulsi redie-

καὶ μέλιστα αὐτῶν Ἐφέσιοι, οὗ
αἰχρῶν κολακεία, ἐς τὰ Ῥωμαίων
ἀναθήματα ἐνδεδόσαντες. ἐπὶ δὲ
τοῖς δὲ καὶ κήρυγμα παρὲν, τὰς δὲ
ἀξιώσας καὶ πόλιν ἐς ἡμέραν ἡμεῶν
αὐτῶν τὸ Σύλλα ἀπαντᾶν ἐς Ἐφε-
σον καὶ συναλεῖσθαι αὐτοῖς ἐπὶ βή-
ματι· ἐδημηγόρησεν ἕκως, Ἡμεῖς
ἐρωτῶντες ἐς Ἀσίαν παρήλ-
θοντες, Ἀντιόχου τὸ Σύρον βα-
σιλέως περδωόντες ὑμῶς ἐξ-
λάσαντες δὲ αὐτὸν, καὶ τὸ Ἀ-
λυν καὶ Ταύρον αὐτὰ πείκουμεν
καὶ δόξαν ὅσον, καὶ ἀντεχόμεν ὑ-
μῶν ἡμετέρων ἐξ ἐκείνης φρονί-
μων, ἀλλὰ μετῴκισαν αὐτονομίαν,
πολλὴν ἐπὶ νῆας Ἐφέσιον καὶ Ῥοδίων
συμμάχουσι καὶ ἡμῖν ἑδομένον, ἐκ
ὑποτέλεις, ἀλλ' ἐπὶ αὐτονομίαις
εἶναι. τεκμήριον δὲ, ὅτι Λυκίαν
ἐπαρμένους τὸ Ῥοδίον ἀπεσῆσαν
μεν, ἡμεῖς μὲν δὲ τοιοῦτα παρὲν
ὑμῶς γαρόμεν ὑμῶς, Ἄτ-
ταλὸς τοῦ Φιλομήτορος πλὴν δό-
ξαν ἡμῖν ἐν Ἀναθήκαις κατε-
λιπόντες, Ἀρσινόην καὶ ἡ-
μῶν τέτταρον ἐπὶ σωμαρχίαν
καὶ, μέγας καὶ Ἀρσινόην ἐκ-
λα, καὶ ὑμῶν οἱ πολέμους ἐς ἀναγ-
καίαν

Ἀπ' αὐτοῦ τὸ φιλομήτορος τὴν δόξαν ἡμῖν ἐν ἀναθήκαις κατελιπόντες.] De eo vide Livii Epitomen §8. Velleium l. 2. c. 4. Florum l. 2. c. 20. Orofium l. 5. c. 8. & alios. Idem factum à Nicomede Bithyniae rege, itemque ab Archelao Cappadociae, & Pilamene Paphlagoniae regibus. In adeunda autem hac Attali hereditate Romanos doli mali accusat Michridates apud Salustium historiarum lib. 4. Et Horatius l. 2. Od. 18.

Neque Attali

Ignotus haeres regiam occupavi.

Quamvis tamen in eo Horatii loco cum Torrentio sentiam non populum Romanum notari (non enim ignotus haeres recte vocabitur, quem graves ob causas testator instituit) sed Aristonicum potius, ex Eumene non iusto patrimonio, sed ex pellice Ephesia citharistae cuiusdam filia genitum, qui post mortem Attali stirpis regiae originem mentitus, ignotus atque obscurus antea regnum illud occupavit: quem victum postea à M. Perperna M. Aquilium in triumphum duxit, regno in provinciae formam redacto.

καὶ τὴν φάσιν ἀφελήσετε. καὶ
 ὡς περὶ ὅσους, ὅπως ἔστιν ἐν
 ἡρώδῃ & τίς αὐτὸν ἐς μέγα ἀφελ-
 ούσιος καὶ κήλας κατεσθλῆς ἰ-
 διακῆς τε καὶ δημοσίας ἀφελ-
 ὄντες, ὑπὸ ἐνέως καὶ περὶ
 ἐξουσίᾳ αὐτῶν. & τὴν ἀρχο-
 λῖαν ἡμῶν τὴν ἀμφὶ τὴν Ἰτα-
 λῖαν φυλάξαντες, οἱ μὲν ἐπὶ ἡ-
 γροῦσι Μιθριδάτην, οἱ δὲ ἐλ-
 ὄντι συνειδέει. ὁ δὲ ἐπὶ πάν-
 των μισθώσαντων, ὑπὸ ἐνέως αὐτῶν
 μίας ἡμέρας τὰς Ἰταλίας αὐ-
 τῶν παύσας αὐτοῖς παύσας & μητρο-
 σιν ἀναμνήσας. & ἐδὲ ὅς ἐστι τὴν
 ἐκτὸς συμφυγόντων ἀφελῆς τὰς ὑ-
 μετέρας θεῖας ἐφείσας. ἐφ' οἷς
 ἐδοῦντο πᾶς & αὐτῶν Μιθριδάτη
 δίκην, ἀπὸ τῶν τε ἐς ὑμῶν ἡρώ-

runt ad officium. Attamen sic
 quoque per vigintiquatuor an-
 nos publicè privatimque opi-
 bus & ornamentis aucti, ex o-
 tio delicisq; resumpsistis con-
 tra nos petulantiam: & arre-
 pta occasione è bello nostro so-
 ciali, partim adduxistis adver-
 sus nos Mithridatem, partim
 venienti vos adjunxistis: &
 quod est longè scelestissimum,
 sustinuvistis jussu ejus una die
 omnes Italos interficere cum li-
 beris & matribus: ac ne illis qui-
 dem pepercistis qui ad ædes diis
 vestris sacras confugerant. Quo-
 rum scelerum pœnam aliquam
 dedistis ipsi Mithridati erga vos
 perfido, qui vos exhausti rapinis
 & ca-

Καὶ τὴν ἀρχὴν ἡμῶν τὴν ἀμφὶ τὴν Ἰταλίαν φυλάξαντες.] Hæc verba
 melius redduntur hoc modo, & arrepta occasione ex eo quod bello sociali occu-
 pati eramus. vel, implicati eramus. Sic autem & aliquot aliis loquitur locis:
 quorum unus est pag. 109. & quidem de hac ipsa Romanorum occupatione
 loquens, ὅτε γὰρ τὴν Ἰταλίαν ἀριστοῦ ἡμῶν ἡρώδων, τὴν ἀρχὴν
 τῶνδε ἡμῶν φυλάξας. (adversus autem hos Italos promittitur Romanis à Pe-
 lopida Mithridatis auxilium, si facere velint quæ petit) Atque his locis ad-
 jungi potest iste pag. 276. ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἐς τὴν ἀρχὴν αὐτῶν οἱ Ἰ-
 τῶνες.

Ἐπείσθη αὐτῶν μίας ἡμέρας τοὺς Ἰταλίους ἀπαντας αὐτοῖς παύσας καὶ μη-
 τροσὶν ἀναμνήσας.] Quod hic dicit illos Mithridati se facturos recepisse, pag.
 109. à Mithridate factum fuisse narratur: his verbis, ἡ τὸ Ἰταλιῶν
 ἡρώδων, οὗς μίας ἡμέρας οὐκ ἐφείσας καὶ μητροσὶν ἑταίρας τε καὶ κατε-
 πόντας. In hoc autem pag. 212. loco, de quo agitur, Gelen. ὑπὸ ἐνέως
 vertit sustinuvistis, tanquam legens ἀναμνήσας, non ἀναμνήσας. Alioqui acci-
 piendo ὑπὸ ἐνέως pro recepistis, seu promissistis, rectè sequitur futurum mo-
 di infinitivi (etiam si & præsens tum quoque aliquem habere locum possit.)
 Quoniam tamen hæc de crudelitate statim loquitur tanquam de ea non quæ
 se perpetratos promiserint, sed quam perpetraverint, ratione non care-
 re suam interpretationem dixerit Gelenius: in qua videndum est etiam an
 dativus vertendus fuerit, jussu ejus: an potius verti debuerit, in ejus gra-
 tiam. Et ne illis quidem qui ad templa confugerant, Mithridatem pepercis-
 se, dicitur eodem modo, eodem illo in loco.

Εἰς οἷς ἐδοῦντο πᾶς καὶ αὐτῶν Μιθριδάτη δίκην.] Muto ἐδοῦντο in ἐδο-
 ῦντο. Sequitur enim particula ἡ huic ἀφελῆς respondens, sed satis longo inter-
 vallo, & ita ut minus animadvertatur propter quadam per parenthesis po-
 sita verba. At P. Candidus legit quidem ἐδοῦντο, sed novam huic loquendi

& cædibus, multatos insuper agris & pecunis creditis, servis in libertatem vindicatis, non nullam & tyrannis impositis, constitutisque terra ac mari tot prædonum piratarumque receptaculis, ut statim experimento conferre possitis, qualibus relictis quales vobis patronos optaveritis: nobis quoque aliquam pecuniam luerint autores horum maiorum. Oportet tamen esse multam etiam publicam, quam debetis dignam meritis solvere. sed absint à Romana mansuetudine cædes impiæ, confiscationesque bonorum temerariæ, vel concitationes servitorum, & id genus exempla barbarica, à quorum etiam cogitatione abhorret animus. Dabitur aliquid Græco nomini & celebritati Asia, amicitiaque pristina: & (quod faustum felixque sit) multo vos tantum quinquennali tributo, quod jam nunc mihi representari jubeo: & insuper pecuniam insumptam in hoc bellum, & si quam præterea constitutio provinciae postulat. Eam collationem ego in singulas civitates dividam, & tempus conferendi præsterniam: & quos secus facere deprehendero, habebō pro hostibus. Hæc locutus multam in legatos distribuit, simulque misit qui eam exigerent. at civitates

Tributum
quinquen-
nale Asia-
ticis impe-
ratum à
Sylla.

generi interpretationem dedit. ita enim hæc vertit, *quorum causa Mithridatem nonnulla ræna affectimus. Vide annot. quæ proximè sequitur.*

E'δωκεν δὲ τινὰ καὶ ἡμῖν δῶκεν ὡς πάντες ἀρξάντες. J. Habes hic eam particulam δὲ quam illi ῥῶδ respondere dixi quæ est post ἔδωκε. Facilius autem animadverteretur si parenthesi includerentur quæ interjecta sunt inter vocem δολαασαν & hoc verbum ἔδωκεν. Nec dubito quin mox scribendum sit, οἱ τούτων ἀρξάντες.

ῥῶδ, καὶ φόνος & δήμεύσεων ἔργα,
πληθύνει ὕμνος, & ἡς ἀναδεδ-
σμεν ἐργασασθῆμεν, & χρεῶν ἀ-
ποκρίσεις, & ὁ δόλον ἐλάττωσιν
στῆς, καὶ τυραννίδας ἐπ' οἰκίαις, &
ληστῆρια ποταμὰ ἀνά τε γῆν καὶ
θάλασσαν ὡς εὐδυν ὕμνος ἔχειν
ὅν πέρας & παραβολὴ οἷος αἰδ'·
οἷον παρθένους ἐπελέρσας. ἔδο-
σαν ὅτι πνὴ καὶ ἡμῖν δίκην ὡς τῶν
δε ἀρξάντες· αἰδὰ δὲ καὶ ἡγι-
νὼ ὕμνος ἐπιπρόσθετον τοιαύτην ἐρ-
γασασθῆναι, ἡ δὲ ἡγὼς ῥῶδ οἷος
ἐδρῶνται γένεσθαι. μήποτε ὅτι P'ω-
μῶν σφαγῶς ἀσπίδες ἡ δήμεύ-
σεις ἀσπίδων, ἡ δὲ δόλον ἐπιπρό-
σθετον, ἡ ὅσα αἰδὰ βαρβαρι-
κῶς, μὴδ' ἐπὶ τοῦ λαοῦ φει-
δῶν δὲ ἡγὼς ἐπὶ καὶ δόλον ἐπιπρό-
σθετον, καὶ δὲ δὲ ἐπὶ τῇ
A'σῆς καὶ τοῖς φιλιππίοις P'ω-
μῶν, εὐφροσύνης ἐνέκρυσεν
ἡμῖν ἐπιπρόσθετον πέντε τῶν φόν-
ων ἐστὶν ἐν αὐτοῖς, καὶ τῶν
ἡ πολέμου διαπύλιν, ὅση τε γέ-
νη μὲν, καὶ ἔργα καὶ δόλον ἐπιπρό-
σθετον. διαγρησθῆναι τῶν δὲ ἐ-
κρίσεως ἐν ἡ πόλεις, & τῶν
παρθένους τῶν ἐσφορῶν. καὶ
τοῖς ἐφ' αὐτῶν ἐπιπρόσθετον δίκην
ὡς πολέμοις. Ἰσοδὲ αἰπῶν, ἐπι-
πρόσθετον τοῖς παρθένους τῶν δόλων, καὶ
ἐπὶ τῶν χρεῶν ἐπιπρόσθετον. αἱ δὲ
πόλεις,

πόλεις, ἀπορροσά τε & δανειζόμε-
ναι μεγάλων ποταμῶν, αἱ μὲν τὰ χει-
μα τῶς δανειζουσιν, αἱ δὲ τὰ γυ-
μνάσια, ἢ τέχνη, ἢ λιμνῆς, ἢ π
δημοσίου ἀλλο, συν ὕβρει στρατιω-
τῶν ἐπειγόντων, ὑπεπίνετο. τὰ μὲν
δὲ χρημάτων ὡς τὰ Σύλλα συνε-
νομίζετο· καὶ καὶ ἄνδρ' ἔχον ἢ Ἀ-
σίαν. ἐπὶ πλεῖσ' αὐτῶν καὶ ληστῆρα
πολύανδροι φανερώς, φόβοις ἐοικ-
ται μάχῃς ἢ ληστῆς, Μιθριδάτης
μὲν αὐτοῖς πρῶτον κηδεύει· ἐς τὴν
Βάλακον, ὅτε πάντ' ὡς οὐκ ἐς
πολύ κηδεύει ἐλυμνέετο· πλεονά-
τουνται δ' ἐς τότε μάχῃς. καὶ ἐ
τοῖς πλεονεῖς μένοις, ἀλλὰ καὶ λι-
μῆσι, καὶ χειμαῖς, καὶ πόλεσιν ἐπι-
χρῶνται φανερώς. Γασσὸς δὲ τοῖς
& Σάμῳ, καὶ Κλαζορρίῳ, καὶ Σα-
μοθράκῃ, Σύλλα παροῖς, ἐλ-
φθῆσαν· καὶ τὸ ἱερὸν ἐσουλῆθη τὸ Σα-
μοθράκιον, καὶ ἡλιὸν παλάνταν κό-
σμον, ὡς νομίζετο· ὁ δὲ, εἴτε ἐ-
κὼν, ὡς ἀμετροντίας οὐνοῦ ἐξέσται
καταλιπὼν, εἴτ' ἐπὶ τῶν ἐς Π' ὠ-
κεῖον ζεῖσιν ἐπειγόμενος, ἐς τὴν
Ἑλλάδα, καὶ ἀπ' αὐτῆς ἐς τὴν Γ'-
τευλίαν καὶ Ἐπείρου στρατὸς διέ-
πλεε. καὶ τὰ μὲν ἀμφὶ Σύλλαν ἐν
τοῖς ἐμφυλίοις ἀναγέγραπται.

ἈΡΧΕΤΑΙ δ' ὁ δ' ἄτερος Π' ὠ-
κεῖον τε καὶ Μιθριδάτου πόλεμον
οὐκ ἔχον. Μερῶς μὲν πρῶτον ὑπὸ Σύλλαν
συν δύο τέλει τοῖς Φιμβρίου κα-
θίσταται τὰ λοιπὰ τ' Ἀσίαν ὑπε-
λείπειτο, & πολέμων ἀφορμὴς ἐ-
ρεχέσθαι, δ' ἐπιθύμιον στρατεύου.
Μιθριδάτης δ' ἐς τὸν Πόντον ἐς-
πλάσσει, Κίλικος & Βιθυνίαν
ἐφ' ἑταίμενοις ἐπολέμε· ὡν Κολχὶ τ'
ἐὼν παρ' αὐτῷ Μιθριδάτην, βα-
σιλεία ἐφίστην ἡγεῖται διδόναι &

inopia pressæ, magnoque sceno-
re, aliæ theatra foeneratoribus, a-
liæ gymnasia, aut munitiones, aut
portus, aut aliquid publicum op-
pignerabant, impudenter urgen-
tibus militibus. Atque ita pecuniæ
comportabantur ad Syllam, ge-
mente præ calamitatibus Asia.
nam & piratæ propalam vaga-
bantur per eam penè iustis classi-
bus: quos primum Mithridates
mari immiserat, quum omnia
quasi brevi amissurus vastaret: sed
tum maximè creverant, non tan-
tum navigantibus infesti, verum
& portubus, castellis, oppidisque
timendi. Certè Iassus, Samus,
Clazomenæ, Samothrace, præ-
sente Sylla captæ sunt: & è sano
Samothracio mille talentorum
ornamenta ablata feruntur. At il-
le, five quòd propter peccata in-
dignos existimaret quos tuere-
tur, five quòd in urbem propter
seditiones properaret, in Gra-
ciam trajecit, & inde porro in Ita-
liam cum maiore parte exercitus.
quæ verò ibi geflit, memorantur
in bellis civilibus.

SECUNDUM autem Mithri-
daticum bellum hinc cepit ini-
tium. Murena relictus à Sylla
cum duabus Fimbrianis legioni-
bus ad ordinanda cetera in A-
sia, bellorum occasiones capta-
bat, triumphi cupidine: Mi-
thridates in Pontum reversus,
cum Colchis & Bosporanis bel-
lum gerebat, qui ab ejus im-
perio defecerant. Ex his Colchi
filium ejus Mithridatem sibi re-
gem postularunt: quo impetra-

Secundi
belli Mi-
thridatici
initium.

στρατηγίας ἔ Μιθριδάτης κόμης
ἐπέστρεχεν, ὥς ἀπυντώντο· ἐς ἃ-
δὲν αὐτῷ ἔ βασιλεὺς, ἀλλὰ τῷ
σπεύσαν ἀναμνηρόντο. λείας δὲ
πολλῆς κραταύμων, ἐς Φρυγίαν
καὶ Γαλατίαν ἐπύκη. ἔθα αὐτῷ Κα-
λίου ἐπὶ τῆς Μιθριδάτου μίμ-
νησι πεμφθεὶς διὰ Ρώμης, ψή-
φισμα ἔδεν ἐπιδάκεν· ἔφη δὲ
ἐς ἐπικρον ἐν μέσσι, τὴν βαλὺν αὐ-
τὸν κελεύειν φέειντα· ἔ βασιλεὺς
ὄντο· ἐναγόνον. ταῦτα δὲ εἰπόν,
ἄφην Ἀλκιγόρου· αὐτῷ μνη·
ὁ Μουρμύας ἐδὲν αἰετὶ τῶ ῥομῆς,
κὴ τότε τῷ γῶ ἐπῆκε ἔ Μιθρι-
δάτου. ὁ δὲ, σαφῶς ὑπὸ Ρώ-
μαίαν ἡρῶντο· πολέμειο, Γορ-
δίου ἐς τὰς κόμης, ἐρῶσαι ἐνέ-
λοστο. ἔ αὐτίκα ὁ Γόρδιος ὑπε-
ζῆντα τε πολλὰ ἔ σπουδαίον· κη-
λιδρώπου ἐλάτας τε κη στρα-
τίας συνήρπισε, ἔ αὐτῷ Μουρμύ-
ας μίσση λαῶν ποταμὸν ἀνταγείζε-
το. μάχης δὲ ἐδῆετο· ἡρῶν, ἔως
ἀφικετο Μιθριδάτης ἐν τῷ πλεί-
ον στρατῷ· κὴ ἐνθὺς ἀμφὶ τῷ πο-
ταμῷ μάχη γίνεται κρατερῇ καὶ
βιασάμετο· ὁ Μιθριδάτης ἐπέρο·
το ποταμὸν, ἔ πάλαι πολὺ κρείττων
ἔ Μουρμύας γῶντο. ὁ δὲ ἐς λό-
φον κρείτερον ἀναμνηρόν, ἐπιχε-
ρῶντο· αὐτὸν ἔ βασιλεὺς, πολ-
λὰς δῆπον, ἐφῆκε· Ἀλκί· τῶ ὁ-
ρεῖται ἐπὶ Φρυγίας ὁδὸν ἀστεινῶ,
βασιλιδρός τε ἔ χελεπῶς, ἣ τε νί-
κη, λαμπρὰ κὴ ἐξῆκε ἐξ ἐφῶδ· γε-
νομένη, ταχὺ διπτή, ἔ πολλούς
ἐς τὸ Μιθριδάτην μετῶσαν. ὁ δὲ
ἔ πρὸς τὸν Καπυδοκίαν φερόντα·
Μεθρῶν κατὰ ἐπιδόκω· τε καὶ
ἐξελάσας, ἔως τῷ στρατῷ διὰ πύ-
ραξιδίου, sacrificavit belli pote-

tumido, cccc. Mithridatis vi-
cos incurſavit, nuſquam occur-
rente rege, & expectante lega-
torum reditum. Atque ita re-
fertur præda in Phrygiam Ga-
logræciæque reverſus eſt: ubi
Callidius propter querelas
Mithridatis ab urbe miſſus nul-
lum quidem S. C. ei obtulit:
denuntiavit tamen omnibus
audientibus, jubere ſenatum
ut à foderato rege abſtineat.
His dictis mox in conſpectu a-
liorum, ſeorſum cum eo col-
loquutus eſt: nec Murena quic-
quam remiſit de priſtina vehem-
entia. tunc quoque incurſans
fines Mithridatis: qui aperto jam
bello ſe peti exiſtimans, Gor-
dium juſſit invadere vicos finiti-
mos. Ille mox jumenta multa
impedimentâque & tam paga-
nos quàm milites comprehen-
dit, & caſtra ſua Murenæ caſtris
in adverſa ripa oppoſuit: pug-
næ verò neuter fecit initium, donec
Mithridates venit cum majore
exercitu, mórque circa fluvium
commiſſum eſt magnum præ-
lium. Ibi rex vi tranſiit flumen,
aliàs quoque Murenâ longè ſu-
perans, qui in tumulum natura
munitum reſugit regis impetum,
& inde per montanos calles pro-
peravit in Phrygiâ, multis a-
miſſis vel in fuga vel in prælio.
Hæc tam præclara acceleratâque
& obiter parta victoria præpeti
fama vulgata, multos tranſtulit
ad Mithridatem: qui & ex Cap-
padocia pulſis omnibus Murenâ
ti Jovi more patrio, in excelſo

Parfargada.

monte, addito ei cacumine ex lignorum congerie quæ sustineret victimas. In eam primi reges ligna comportant, & imposita in fummo alia breviori ambitu, in superiorem mel, lac, vinum oleum, aromatum omne genus ingerunt: in inferiore epulum præbetur præsentibus, quale Persarum reges solent in Parfargadis: deinde materia succenditur, quæ propter incendi magnitudinem ad mille stadia plerumque conspicitur: ad quam negant propter aeris fervorem propinquare posse quenquam per aliquot dies. Ille igitur sacrificabat more patrio. Ceterum Sylla indignum censente Mithridatem fœderatum bello infestari, missus est A. Gabinius, qui serio Murenæ denuntiaret, abstineret arma à rege: & Mithridatem cum Ariobarzane reduceret in mutuam gratiam. In eo conventu Mithridates obside tradito Ariobarzani filio quadrimulo, acceptæque parte Cappadociæ quatenus eam occuparat φράσας λαὸν ἔχει Κασσιανῆς οὐκ ἔχει, ἢ ἐπεὶ ἐπ' ἐκείνους, εἰς αὐτὸν

[Εἴθις τῆς στρατίας διὰ πέντε ἡμέρας ἐπὶ ὄρεος ὤφλητος.] Ex persico more, quorum institutis plerisque usi sunt Cappadoces & Ponti accolæ. Persæ autem cum templorum parietibus Deos suos non includerent, quod his omnia deberent esse patentia ac libera, eorumque hic mundus omnis Templum esset & domus, sacra illis sub dio in editissimis ac celsissimis locis, arcibus ac collibus faciebant. Herodorus lib. 1. οἱ δὲ νομίζουσι διὰ τῶν, ἐπὶ τῇ ὑψηλότητι τῶν ὄρεων ἀναβαρυντὶς, θυσίας ἔρδειν, ἢ κώλον πάντα τῷ ἔργον διὰ καλέοντες. Xenophon. 1. 8. πειρ. de Cyro, εἴθις, inquit, διὰ τὴν περὶ καὶ ἡλίου καὶ τοῖς ἀλλοῖς θεοῖς, ἐπὶ τῶν ὄρεων, ὡς Πέρσαι θύουσιν. Et Strabo xv. lib. de Persis: θύουσι δὲ ἐν ὑψηλοῖς τόποις, ἢ ὄρεων ἢ γυμνασίων διὰ. Et quidem ἐν καθεαυτῶν τόποις sacrificasse eos, ibidem Strabo post Herodotum lib. 1. scribit. Non est autem dubium à Persis hunc ritum hausisse Hebræos, quos toties Deus per prophetarum os objurgat, quod in excelsis sacrificent.

Ka

εἰς πᾶντας, καὶ χερσὶν ἐπὶ τῇ
κύλινκ' ἐπὶ τῷ φῶγι, καὶ ἐπὶ πᾶσι
μοῖσι, καὶ ἐπὶ ὅδῃ, καὶ πᾶσι, ὡς
περ εἰώθει, παρῆνται· ἔμῳ
Γαβινίῳ ἐκ ἡψατο. ὁ δὲ δού-
τερῳ Μιθριδάτῃ ἐρωμαῖς πό-
λεμῳ τρίτῳ μέλειται ἐς τὸ δι-
λυτο· καὶ πολλῶν ἀγῶν ὁ Μιθριδά-
της, Βόσπορον ἐχειροῦντο, ἐ βασι-
λίας αὐτοῖς τῷ ἡνῶν ἐνα ὁπιδέμενε
Μαχάρῳ. ἐς δὲ Ἀχαιοὺς τὸς ὑπὲρ
Κόλχους ἐστράταν, (οἱ δοκῶσιν ἐν-
γαυ τῷ ἐν Τροίᾳ καὶ τῶν ἐπὶ νόδον
παραῆνται) δύο μέρη τῷ στρατοῦ
πολέμῳ τε καὶ κρυπτοῦ καὶ ἐνδραῖς ἀ-
ποσταλῶν, ἐπὶ νῆλθε, καὶ ἐς Ρόμῳ
τὸς συγγραφομένους τὸς συγκέμενα.
ἐπεμπε ἵ ἐν Ἀριόβαρζης, εἰδὲ ἐ-
κὼν, εἴτε πᾶσι πῶν συγχλούμεν, ὡς
ἐκ ἀπολαμβάνειν Καππαδοκίαν,
ἀλλὰ τὸ πλεον αὐτῆς ἐπὶ Μιθριδά-
τῳ ἀφαιρέσει. Μιθριδάτης μὲν ἐν,
Σύλλῃ, καλόνοντο αὐτοῖς μετῆνα
Καππαδοκίαν, μετῆκει, καὶ ἐπὶ τῶν
στρατιῶν ἐπεμπε ἐπὶ τῶν τῷ συ-
νηκῶν συσχεφῆς. ἤδη ἵ Σύλλα τε-
θνεώτο, οὐκ ἐπὶ γόντων αὐτῶν,
ὡς ἐν ἀρχολίᾳ, τῶν παρῶν ἐπὶ
τὸ κρινόν, Τίγρῳ τῷ χαμῶν Μι-
θριδάτης ἐπεμπε ἐς Καππαδοκίαν
ἐμβαλεῖν, ὡς περ ἀφ' ἐαυτοῦ. καὶ τὸ
μὲν σφίσι οὐκ ἐλάττει Ρωμῆας.
ὁ δὲ Ἀρριανῶν, Καππαδοκίαν πα-
ρῶν, ἐς τὸ ἐκείνῳ μετῆκει
δὲς ἀνδράπων ἀνασπαστοῦ ἐς Ἀρ-
ριανῶν ἐποίησε, καὶ συγχέει αὐ-
τὸς μετ' ἐπὶ τῶν ἐς τὴν χερσὶν ἐντα
παρῶν Ἀρριανῶν τὸ ἀφαιρέσει αὐ-
τὸς παρῶν Ἀρριανῶν, ἐν Τίγρῳ περταῖν
ad trecenta millia hominum abstraxit in Armeniam, & agros eis
ad incolendum cum aliis attribuit: ubi primum Armeniae regni
diadema sibi imposuit, & oppidum Tigranocertam a se deno-
minavit,

præditiis, non sine auxilio, con-
vivium praebeat omnibus: pro-
posuitque certum auri pondus
his qui bibacitate vel edacitate di-
steris, cantu, ceterisque solem-
nibus ludicris vincerent, cuius so-
lus expers fuit Gabinius. Atque ita
secundum Mithridaticum bel-
lum anno tertio finitum est,
quum Mithridates otium nactus,
subegit Bosphorum, & genti u-
num ex filiis Macharem regem
dedit: inde Achæos aggressus,
Colchis finitimos, eorum (ut
quidam putant) qui à Troia re-
vertentes huc errore delati sunt,
reliquias, duabus partibus exer-
citus partim insidiatorum dolo,
partim aperto Marte, atque et-
iam inclementia frigoris amis-
sis, domum reversus, in urbem
misit qui leges foederis conscri-
berent. Ariobarzanes quoque
misit, sive sponte, sive incitatus
ab aliis qui patres docerent, se
non recepisse Cappadociam, &
majorem ejus partem retinere
Mithridatem: qui jussus à Sylla
cedere Cappadocia, cessit. Rur-
susque aliam legationem misit
ad scribendas leges foederis. &
quia defuncto jam Sylla magi-
stratus ea de re ad senatum non
retulerunt, rex Tigranem gene-
rum subornavit ut Cappadociam
invaderet: nec tamen id com-
mentum Romanos latuit. Tigra-
nes Cappadocia velut indagine
cincta ut nemo posset evadere,
ad trecenta millia hominum abstraxit in Armeniam, & agros eis
ad incolendum cum aliis attribuit: ubi primum Armeniae regni
diadema sibi imposuit, & oppidum Tigranocertam a se deno-
minavit,

Premia
proposita
iis qui bi-
bacitate &
edacitate
vincerent.
Finis se-
cundi belli
Mithrida-
tici.

minavit, quasi Græcè dicas Tigranopolim. Hæc in Asia gerebantur.

Sertorii
motus in
Hispania.

Senatus à
Sertorio
institutus
in Hispania.

217

M. Varius.
Manius.
Fanius.

SERTORIUS autem Hispaniam provinciam obtinens, & ipsam & accolas omnes in Romanos concitavit: & ex his quos circa se habebat, speciem quandam senatus instituit. Ex ea factione duo Lucii, Manius & Fanius, Mithridati suadebant societatem Sertorii: quando magna pars Asiae propin quarumque gentium spem successus faceret. Ille persuasus legatos misit ad Sertorium: qui postquam eos in suum senatum introduxit, multa locutus de sua gloria quæ in Pontum usque penetrarit, ut jam possit Romanos ab occidente ac oriente oppugnare pariter, foedus cum Mithridate percussit, in quo ei concessit Asiam, Bithyniam, Paphlagoniam, Cappadociam, Gallograciam. Duce[m] quoque ad eum misit M. Varium, cui duos L. addidit consiliarios, Manium & Fanium: quibus autoribus Mithridates tertium & ultimum bellum Romanis intulit: in quo totum amisit imperium, Sertorio mortuo in Hispania, contra ipsum verò missis ab urbe ducibus, primùm Lucullo qui sub Sylla classi præfuerat, deinde Pompeio, cuius auspiciis universa Mithridatis ditio, & vicinæ huic regiones usque flumen Euphratem, uno impetu per occasionem huius belli sub imperium P. R. redactæ sunt.

Mithridates igitur jam antè vi-

αὐτὸν ἐθεοῖπεν· δυνάμει δ' εἶναι Τίγρανopolις. καὶ πᾶσι μὲν αὖτὸν Ἀσία.

ΣΕΡΤΩΡΙΟΣ δ' Ἰστανίαν ἡγεμόνη, αὐτῷ τε Ἰστανίαν καὶ τὰ περὶ αὐτὴν πάντα ἐπὶ Περσίου ἀνίστη, καὶ βαλὼν ἐν τῷ οἰκιστῶν, ἐς μέγα καὶ συγκλήτου, κατέλαβεν. δύο δ' αὐτῷ τῶν βασιλέων, Λακίαι Μάνιος τε καὶ Φάνιος, Μιθριδάτην ἐπειθον συμμαχεῖσθαι τῷ Σερτωρίῳ, πολλὰ δὲ Ἀσίαν αὐτῷ ἐγγυς ἐδιδῶν ἐπὶ ἐλπίδωντες· ὁ μὲν δὲ, πεπεισθεὶς, ἐς τὸ Σερτωρίον ἐπεμψεν· ὃ τὸν πρῶτον ἐς τὸν συγκλήτου παρὰ Σερτωρίου, καὶ μεγαλοφρονήσαντα· ὅτι τὸ κλέειν αὐτὸν καὶ ἐς τὸ Πόντον διέκρινεν, καὶ Περσίου ἐξοικιστῶν δότι τε δύσως καὶ ἐξ ἀνατολῆς, συνετίθετο τῷ Μιθριδάτῃ δύσιν Ἀσίαν τε ἐ Βιθυνίαν, καὶ Παφλαγονίαν, καὶ Καππαδοκίαν, καὶ Γαλατίαν· στρατηγὸν δὲ αὐτῷ Μάνιον Οὐάριον, καὶ συμβούλους τὸν Λουκίον, Μάνιον τε καὶ Φάνιον, ἐπεμψεν· μετ' αὖτὸν δὲ Μιθριδάτης ἐξέβηκεν τὸ τρίτον καὶ τελευτῶν οἱ ἄνθρωποι ἐς Περσίου πόλεμον, ἐν ᾧ πᾶσαν ἀπώλετο τὴν δόξαν. Σερτωρίῳ μὲν δὲ περὶ αὐτὸν ἐν Ἰστανίᾳ, ἐπὶ περὶ αὐτὸν δὲ οἱ στρατῶν δότι Περσίου, ἀπεπείθειν αὐτὸν δὲ τὸν ναυαρχὸν Σύλλα, ὑστέρῳ δὲ Πομπηίου· ἐφ' ὅτῳ πάντα ὅσα αὐτῷ Μιθριδάτῃ, καὶ ὅσα αὐτοῖς γεγονότα, μέχρις ἐπὶ ποταμὸν Εὐφράτην, ἀπεφάσκει καὶ ὁρμῇ δὲ Μιθριδάτῃ πόλεμον ἐς Περσίαν ἀπαντῶν ἀνελίχθη.

Μιθριδάτης δ' αὖτὸν, οἷα Περσίου πολλὰ

πολλοὶς ἐς πύργον ἔλθων, & τὸνδε
 μέλιστα τὸ πόλεμον ἡγήσασθαι. ἀ-
 σπασίσεις δὲ & ὄξεις γήνορμον,
 ἀπειροὶ ἔχον, πύσων ἐπὶ πύ-
 ρου δόλῳ, ὡς ἄρτι δὲ κελησμέν-
 οῦ. οὗτοι αἰπάντων. & τὸ λοιπὸν τῷ
 θέρῳ, καὶ τὸν χειμῶνα ὅλον ὕλοτο-
 μῶν, ἐπὶ γυτο τοῦ & ὅσῳ, καὶ
 εἰτου Διαισσίας μεδίμων μυριά-
 δας ἐπὶ θαλάσῃ διεπύδ. συμμε-
 χοί τε αὐτὸν ἀσπασίαν, καὶ λυ-
 ροί, δυνάμεις, Καλῶδες, Αρ-
 ροί, Σκυθῶν, Ταύροι, Ἀχαιοί,
 Ηνίοχοι, Λοκίονες, & ὅσοι πε-
 ρὶ Θερμόδοοντος ποταμὸν γλῶ ἔχουσι
 τὸν Αἰζυρὸν λαοφρόν. ποταῦ-
 να μὲν ἐπὶ τοῖς ἀσπασίαις αὐτῶν οὗτοι
 τὸν Αἰσῶν ἀσπασίαν. ποταῦ-
 να δὲ ἐς τὸν Εὐρώπῳ, Σαυρο-
 γῶν οἱ τε Βασίλειοι, καὶ Ἰάζυ-
 γες, καὶ Κόρυνοι, καὶ Θρακῶν ὅσοι
 γένῃ, ὡς τὸν Ἰσθμὸν, ἢ Ρόδου-
 πῳ, ἢ τὸν Αἴγρον, αἰσῶν, καὶ ἐ-
 πὶ τοῖςδε Βασίλειαι, τὸ ἀλκίμωντα-
 τον αὐτῶν γένῃ. ποταῦν δὲ καὶ
 τὸν Εὐρώπῳ τότε ἀσπασίαν οὗτον ὁ
 Μιθριδάτης. & μυριάδες αἰ πάν-
 των ἐς τὸ μέγιστον αὐτῶν συνελ-
 λοντο ποτασσευόμενοι μέλιστα πύ-
 ρων, καὶ ἰπποῖς ἐπὶ μυρίαῖς ἔξου-
 munic-

res Romanas expertus, & belli
 sine causa repente mori nullam
 sperans veniam, totus erat in ap-
 paratu, de summa rerum jactu-
 rus aleam, astatim reliquum & in-
 tegram hyemem consumpsit ma-
 terie caedenda, fabricandisque na-
 vibus & armis: frumenti c. c. me-
 dimnū myriadas ad mare de-
 tulit. Auxilia praestō ei fuere prae-
 ter veteres copias, Chalybes, Ar-
 menii, Scythae, Tauri, Achaei,
 Heniochi, Leucosyri, & qui circa
 Thermodoontem fluvium ter-
 ram colunt quam vocant Ama-
 zonum: haec accesserunt in As-
 sia pristinae potentiae. Trans ma-
 re verò in Europa Sarmatarum
 gentes, Basilii, Jazyges, Coralli,
 Thracum item quaecunque I-
 strum flumen, & Rhodopen A-
 mūmque montes accolunt, &
 insuper Basternae omnium ho-
 rum fortissimi. Ita connumeratis
 etiam Europeis, censebantur bel-
 latorum c. x. m. peditum, equi-
 tum xvi. m. Sequebatur castra &
 alia turba magna eorum qui vias

Thermo-
 doon flu-
 vius.
 Terra A-
 mazo-
 num.

Καὶ Ἰάζυγες καὶ Κόρυνοι] Apud Plinium lib. iv. c. 12. *Iazyges* hi po-
 puli vocantur. Sed legendum ibi *Iazyges*. & quos statim noster *Basternas*
 appellat, Plinio quoque male *Absterna* dicuntur: suntque iidem quos Poe-
 ta Baternas nominant. Valer. Flaccus: *Illic juratos secum trahit Aea Ba-
 ternas*. De Iazygibus porro tradit idem Poeta, quod non canescant, hoc est,
 ad maturationem perveniant, sed simulac vires deficiunt, statim à natis
 interficiantur. Ita lib. vi. Argonaut.

& expertes canentis Iazyges avi:

Namque ubi jam viresque aliae, notosque refutas
 Arcus, & inceptus jam lancea tenem heriles;
 Magnanimus mos ductus avi, haud segnia mortis
 Jura pati; dextra sed carae occumbere proli
 Ense dato: rumpuntque moras, natusque parensque,
 Ambo animis, ambo miseri tam fortibus actis.

muniebant aut deferebant sarcinas, atque etiam negotiatorum.

Sacra Jovi
& Neptuno facta.

218

Taxiles &
Hermocrates bel-
li duces.

facta classium, sacrificavit belli potenti Jovi, more consueto, & Neptuno quadrigas alborum e quorum in altum demersit, atque ita properavit in Paphlagoniam, ducibus exercitus Taxile & Hermocrate. Quò postquam ventum est, concionem ad milites habuit magniloquam, tum de suis majoribus, tum de seipso, quòd exigua regni pomœria in immensum auxisset, nec unquam præfens victus esset à Romanis: quorum mox accusavit immanem avaritiam & intemperantiam, adeo ut & Italiam ipsam & patriam in servitutem redegerint: postremum quoque sedus objiciebat, quòd ideo differrent scribere, ut renovare bellum per occasionem integrum sibi relinquerent. His belli causis memoratis transiit ad extollendas suas copias apparatusque ceterum, & extenuandas res Romanorum, à Sertorio tunc vehementer oppugnationum in Hispania, & in Italia seditionibus domesticis laborantium. Ideo, in-

χίλιοι. πολλὰς δὲ καὶ ἄλλας ὁμιλίας ὁδοποιῶν καὶ σκευοφόρων εἵματα καὶ ἐμπόρων. δόξα μιν οὐκ ἦρκεν δῆμιον πείθεσθαι, ἀλλὰ ναυπηγὸς ποιησάμενος, ἔθηκε τὰς στρατῶν διὰ τὴν συνήθη θυσίαν καὶ Ποσειδῶνι λευκῶν ἵππων ἄρματα καθεῖς ἐς τὸ πέλαγος, ἐπὶ Παφλαγονίας ὑπέειπε, στρατηγῶν αὐτῶν Ταξιλου τε καὶ Εὐμωκράτους. ὡς δὲ ἀφικέτο, ἐδημυγόρησε τὰς στρατῶν πρὸς τὸ ἑαυτοῦ γένει μάλιστα σεμνολόγως, ὅτι τὴν δόξαν ἐκ βραχέως ἐπὶ πολλῇσι πελοποννησίων, ἔποτε Ῥωμαίων ὑπὲρ τῆς πείρας. οἷα κατηγοροῦσιν αὐτῶν ἐς πολωνεσίαν & αἰμετρίαν, ὅφ' ἦς, ἔφη, καὶ τὴν Ἰταλίαν & τὴν πελοποννησίαν αὐτῶν δεδοῦλάνται. & πῶς ἡμιόλους οἱ τελευταῖος συνθήκας ἐπέφερον, ὡς ἐκ ἐθέλουσιν ἀναγκασμένοι, κακοφυλακιστὴς αὐτῶν ἐπιήϊστον. καὶ τὸτο ἔμποιον ἔχοντες πολέμου πειρώμενοι, ἔπηγε τὴν ἑαυτοῦ στρατῶν ὅλῃ & περὶ σκευῶν, & Ῥωμαίων ἀρχαίων, πολέμουμένων ὑπὸ Σερτίοριον καὶ κράτος ἐν Ἰσθμῷ, & κατακλιόμενοι ἐς ἀκλήτους ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν. διὸ καὶ τὴν γλώσσης, ἔφη, κατεφρονέσει ληγεμένης

Καὶ Ποσειδῶνι λευκῶν ἵππων ἄρματα καθεῖς ἐς τὸ πέλαγος. Hujus moris non infrequens apud veteres mentio, quòd aquis sacrificaverint: & ferè ea in re equo usi sunt, eoque albo. Herodotus de Xerxis itinere per Thraciam, τὰ δὲ πρὸς μεσσημβρίαν τέγουσα ἐς αὐτὸν τὸν Στρυμόνα, ἐς τὸ οἱ μῆζοι ἐκκλιμενόντο σφάζοντες ἵππους λευκοὺς. Tacitus Annalium lib. 6. de Vitellio & Tiberio, qui copias ad ripam Euphratis habebant; Sacrificantibus, cum hic more Romano Sinuetaurilia daret, ille equum placando ammi adornasset. quem locum mirifice adducta Herodoti verba illustrent, ut & illa quæ habet Strabo lib. xv. Διαφερόντως δὲ τὰς πύρας καὶ τὰς ὁδοὺς διένοον. Τὰ δὲ ὁδοὺς ὅππῃ λίμνην ἢ ποταμὸν ἢ κρήνην ἐλθόντες, βότρεσιν ὀρέζοντες ἐς αὐτοὺς σφάζοντες φυλάττονται μὴ τι τῶν πλησίων ὑδατῶν κατὰ τοὺς ἀμαχθεῖν. Meminit quoque ejus moris Plutarchus in Lucullo.

σευμένους πολὺν ἤδη χρόνον, καὶ
 συμμοχ^Θ αὐτοῖς ἐδύς ἐστιν, ἐστὶ
 ὑπὸ τοῦ ἐκείνου^Θ ἔπ. Οὐχ ὅσον
 τε δὲ αὐτῶν. ἔφη, καὶ τὰς δρε-
 σάς (ἐπιδεικνύς οὐδένα^Θ τε καὶ
 τὰς Λαυκίας) πολεμίας μὲν ὄντας
 τῇ πατρίδι, συμμέχους δὲ ἡμῖν·
 ταῦτ' εἰπὼν, ἔτ' ἐρεδίων ἐρεδι-
 στας, ἐνέβαλεν ἐς Βιθυνίαν, Νι-
 κομήδους ἀρπ πινῶν^Θ ἀπαγ^Θ,
 καὶ τὴν δρεχλὺν Ρ'ωμαιοὺς δολι-
 πόν^Θ. Κοτίως δὲ ἡρώμε^Θ αὐ-
 τῶς, ἀφ' οὗ τὸ πολέμια πύμ-
 παν, ἐφυγεν ἐς Χαλκηδὸν μεθ' ἧς
 εἶχε δυναμείας. καὶ Βιθυνία μὲν ἦν
 αὐτῆς ὑπὸ τῷ Μιθριδάτῃ, τῇ πεν-
 ταχ^Θ Ρ'ωμαιοὺς ἐς Χαλκηδὸν παρὰ
 Κοτίαν συνθέντων. ἐπὶνόν^Θ δὲ ἔ-
 τῃ Χαλκηδὸν τῷ Μιθριδάτῃ, Κοί-
 τας μὲν ὑπὸ ἀπεργείας ἐσχεύει·
 Νύδ^Θ δὲ ὁ ναυαρχ^Θ αὐτῆς συν-
 μίρει πρὸς στρατὸς τὴν ὀχυρώτατον τῇ
 πεδίον ἡγεταλαῶν, καὶ ἐξελαθεὶς
 ἐφυγὼν ἐπὶ τὰς πύλας τῆς Χαλκη-
 δόν^Θ διέξῃς τριγυρίαν ποταμῶν, πύ-
 λου δυσχερῶς. ἀμφὶ τε τὰς πύλας
 ἀδισμύς μὲν ἐσπηδόντων ὁμοῦ. ἔθεν
 ἐστὶ ἐν τῇς δόρυς αὐτοῖς βέ-
 λ^Θ ἡτύχ. ὡς δὲ καὶ πᾶσι τῇ πυ-
 λῶν δεισόντες αἱ φύλακες τὴν κλει-
 θρὰ κλεινὴν ἐς αὐτοὺς δόρυς μηχανῶς,
 Νύδ^Θ μὲν καὶ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων
 πινύς ὑπὸ κηλοδοῖς ἀνιμῶνται· οἱ
 δὲ λοιποὶ μεταξὺ τῶν τε φίλων καὶ
 τῇ πολεμίων ἀπώλῃ, τὰς χεῖρας
 ἐς ἐστέρας ὀρέγοντες, ὅ, τῇ Μιθριδά-
 τῃ τῇ φαρὰ τῇ εὐτυχίας χρώμε^Θ,
 ἐπὶ αὐτῆς ἡμέρας ἐπὶ τῇ λιμένα
 τῶς ναῶς· καὶ τὸ κλειθρὸν αἰλου^Θ
 ῥακὴν δειδόμενον δαπνίζοντας, πείσας-
 ρας μὲν ἐνέσκηψε τῇ πολεμίων, τὰς
 quatuor hostiles naves incendit,

quit, mare jam dudum à piratis
 infestari negligunt, nullis fulti so-
 ciorum auxiliis, nullos habentes
 subditos nisi quos armis sub im-
 perio continent. Annon videris
 corum optimates, inquit, osten-
 dens Varium & Lucius, hostes
 quidem patriæ, nostros verò so-
 cios? His dictis irritato exercitu,
 invasit Bithyniam, Nicomede
 nuper sine liberis defuncto, tes-
 tamento relictam Romano popu-
 lo. Cujus præfex Cotta, vir im-
 bellis admodum, fugit Chalce-
 donem cum suis copiis: atque ira
 Bithynia rursus sub Mithridatis
 imperio rediit, Romanis undi-
 que Chalcedonem ad Cottam
 confluentibus. Quam urbem
 quum rex peteret, Cotta nego-
 tiis bellicis minimè assuetus non
 prodiit, sed classis ejus præfectus,
 nomine Nudus, cum exercitus
 parte campum occupavit, quia e-
 rat munitissimus, pulsusque inde
 refugit ad portam Chalcedonis,
 laboriosè multa septa superans:
 & in ipsa porta compressio fuit
 simul irruentium: quo factum est
 ut persecutores nullum telum in
 eos frustra mitterent. Ut verò
 portæ custodes demiserunt cla-
 thros præ metu, Nudum, & ali-
 quot alios præfectos, subduxe-
 runt funibus, reliqui amicos in-
 ter & hostes contrucidati sunt, seclis.
 incassum manus tendentes ad u-
 trosque. Mithridates utendum
 fortuna ratus, eadem die classẽ
 ad portum admovit: perrupta-
 que in ore portus cathena ferrea,
 reliquas sexaginta ligatas ad pup-
 pes

Varius &
 Lucius, hostes pa-
 triæ.
 Pop. Rom.
 Nicomedis
 testamenti
 hæres
 relictus.
 Cotta Bi-
 thyniæ
 præfectus.
 Bithynia
 sub Mithri-
 datis im-
 perium redi-
 dit.

219

Nudus,
 classis præ-
 fectus.

L. Manlii
senatoris
obitus.

Lucullus
ad bellum
contra Mi-
thridatem
missus.

Lucius
Manius Mi-
thridatem
prodit.

pes suarum abstraxit, nec Nudo prohibente nec Cotta, qui se continebant intra moenia. Desiderata sunt Romanorum MMM. & in his L. Manlius senator: Mithridates è Basternis qui primum portum invaserant, amisit xx. Deinde L. Lucullus consul ad hoc bellum missus legionem secum ex urbe adduxit: ad quam duabus Fimbrianis & aliis duabus adjunctis, quum in universum haberet xxx. m. peditum, m. dc. equites, circa Cyzicum castra cum Mithridate contulit. Ubi quum ex transfugis cognovisset regem habere circiter trecenta virorum millia, commeatus his partim à frumentatoribus, partim mari subvectari, versus ad suos, aut se statim hostes in potestatem redacturum absque certamine, iussitque eos promissi huius meminisse. Conspicatus autem montem castris opportunum, quo occupato ipse copiam habiturus erat commeatum, hostes verò inopiam, rem aggressus est ut maximi momenti ad victoriam parandam sine periculo: quumque unicus angustus esset in eum aditus, Mithridates hunc tenebat valido praesidio, à Taxile ducibusque aliis admonitus. At L. Manius, arbiter foederis isti cum Sertorio, post illius mortem clam ad Lucillum miserat nuntium, à quo accepta fide, persuasit regi sineret Romanos transire & castrametari pro libito: Fimbrianas enim legiones, quæ aliquando militassent

ἢ λοιπὰς ἐξήκοντα ἀνεδήσαντο, ὅδ' ἔπε Νούδου καλύοντο· ἔτι, ἔπε Κόττα, ἀλλ' ἐς τὰ πύργα συγκεκλήρωται. ἀπέβηκον δὲ Ῥωμαίων μὲν ἐς τριγλῆς, & Λούκιος Μάκιος, ἀνὴρ δ' αὖτ' βουλῆς· Μιθριδάτου δὲ, Βασερῶν τ' ἀσπῶν ἐπισπῶν ἐς τὴν λιμένα, εἰκοσι. Λούκιος ὁ Λούκουλος ὑπερδύεν & στρατηγὸν αἰρεῖται τῷδε τῷ πολέμῳ, τέλος μὲν τὴν στρατιάν ἡγεῖν ἐν Ῥώμῃ, δὸς δ' αἰὶα τὰ Φιμβρίου καὶ ἐπ' αὐτοῖς ἔπερ' δύο ἀσπασάσθαι, σύμπαντας ἔχων πεζοὺς τρισμυριάς, & ἰππείας ἐς χιλίους ἐπὶ ἑξακοσίοις, παρεστρατοπέδους τῷ Μιθριδάτῃ περὶ Κιζίκου. καὶ δὲ αὐτοῦ μὲν ἱππῶν ἐπὶ τῷ βασιλεῖ στρατιάν μὲν ἀνδρῶν ἀμφὶ μυριάδας τριάκοντα, ἀρῶν δ' ἑπὶ σιτολογοῦντες ἡ ἐκ θαλάσσης λαβόντες, ἔφη πρὸς τοὺς ἀμφοῖν αὐτῶν, Ἀμφὶ ληξέσθαι τὴν πολέμους αὐτῶν. Καὶ τῷ ἐπαγγέλουστος αὐτοῖς ἐνεκελεύετο μηχανεύσθαι, ὅπως ἢ ἰδὼν ὑποκαρῶν ἐς στρατοπέδειαν, ὅθεν αὐτοῖς μὲν ἐμελλεν εὐπορήσιν ἀρῶν, τοὺς δὲ πολέμους ἀποκλείσειν, ἐπιχειρεῖν κατελθεῖν, οἷς ἐν τῷδε τῷ νικῶν ἀκινδυνον ἔξεν. μάλιστα δ' ἔσθαι ἐς αὐτὸ διόδου σπῆς, ὁ Μιθριδάτης αὐτὴν ἐφυλάττειν ἐγκρατῶς, ὡς καὶ Ταξιλου καὶ τῷ αἰδῶν ἡγεμόνων αὐτῷ παρανοουμένων. Λούκιος ὁ Μάνιος, ὁ Σερταχί καὶ Μιθριδάτῃ τὰ ἐς ἀπὸνους διατισσας, ἀνὴρ μὲν τῷ Σερταχί, πρὸς Λούκουλον ἐπὶ τῷ κρύφῳ καὶ πῖν λαβὼν, μετ' ἐπερ' τῷ Μιθριδάτῃ ὑπερδύεν Ῥωμαίων παρεδύονταν τε καὶ στρατοπέδονταν ὅπῃ θέλῃσιν. τὰ γὰρ Σερταρίου ὑπὸ Φιμβρίου ἡγεμόνων

διὸ τέλη, βουλομένη αὐτομολῆσαι,
 καὶ ἀνέπεσεν τῷ βασιλεῖ ἀπορροιστεύου-
 πῃ οὕτως ῥηξίξεν αὐτὸν ἀγῶν^{ου} καὶ
 φόου, διωκόμενον ἀμχαχὶ κροτήσας
 πύλαις περὶ μιν· οἷς ὁ Μιδεδάδης
 σπυδαίβησεν, ἀνότηας μέλαι καὶ
 ἀνυπόστατας ὡσεὶ εἶδε Π' ὠμῆϊκές· ἀλ-
 γιστοὶ παρθευόντας ἀδελφάς, καὶ ἐπι-
 τερχίζοντας αὐτὰ μέλα ὄρον^{ου} ἐν
 κροταιώταις, αὐτοὶ ἐνδ' ὅπουδ' ἐ-
 μελλοὶ ἀγῶνος ἀδελφὰς ἐπαΐεσθαι.
 Μιδεδάδην δ' ἡ λίμνη καὶ ὅρεσι καὶ
 ποταμοῖς ἀπικλυέοντ' ἔτι καὶ γῶν ἀ-
 πύντων, ὅπ' μὴ γλίσχρας ποτὶ λά-
 βοι, ἔτε ἔξωδους εὐρείας ἐπ' ἔχοντα.
 ἔτε βιάζεσθαι διωκόμενον ἐπ' Ἀν-
 θυμολοῖον ἰσθμὸν τ' ἀνερχόμενον· ἥς κρο-
 ταὶ κατεφρόνησεν. ὁ, τε χειμῶνος ἥδη
 πωλησιάζων ἔμελλε καὶ τ' ἀπὸ τ' ἱε-
 λώσας αὐτὸν ἐν λαοφάτῃ κατετή-
 σθαι. ἃ ἱερῶν ὁ Ἀγκυρῶν^{ου} τὰς οἰ-
 λους ἀνεμεμνησθεὶς τ' ὑπερχύσας, καὶ
 τὸ ἐπιπυγχαλῶν, ὥς περὶον, εἶδεν
 πνυεν.

Ο ἰ Μιδεράτης, δυνάστης ἀν-
 ἴστως καὶ τότε τὸ πλῆθος διέ-
 σαι ὅσας τὴν πολέμειαν, τῶν
 ὑπερβείδων, Κυζικῶν δὲ οἷς πε-
 σκεύασε αὐτὸς πολιορκίαν ἐπέτιθε-
 το νομίσας ἐν τῇδε διορθώσει τὴν
 δυσχερέως ἡμερᾶ καὶ τῶν ἀπορ-
 ον δὲ καὶ εὐπορῶν στρατὸν πολλὸν,
 πᾶσι τῶν ἔργων ἐπιβλέπων, τὸν τε συ-
 νδρὸν ἀποτειρίζων τεύχεα διωλῶν, καὶ
 πᾶσι λοιπὰ τῆς πόλεως ἀποσπένδων.
 χαίμεν τε πολλὰ ἡμέρας, ὁ μνησ-
 τὰς ἐπὶ τῶν πύργων, καὶ χαλ-
 κῶν κεκοσμημένων ἐκπολιέμετον πᾶ-
 ρων, ἐξ ἧς ἑτέρῳ πυρρῶ ἐπὶ ἡ-
 ρῶν, κραταίπετας καὶ λίθους καὶ βέλ-
 οντες inter ceteras turres machinas
 pra quam alia turris assurgebat

sub Sertorio, velle transfugere, & facturas id propediem. Quid igitur opus esse sudore & sanguine, quando sine certamine vincere liceat. Huic consilio Mithridates imprudenter assensus, ut nil suspicans, passus est Romanos securè superatis faucibus contra se magnum montem munire: quo in potestatem redactò ipsis à tergo subvehendi erant comæteus liberè: Mithridati contrà lacu, montibus & fluviis excluso ab importationibus terrestribus, tenuiter subministrabantur, quum neque pateret exitus, neque vi repellere posset Lucullum, ob neglectam locorum opportunitatem, & imminens hyems etiam maritimas importationes esset impeditura. Quæ videns Lucullus, amicis suum promissum revocabat in memoriam, & rem quasi jam confectam eis ostendebat.

Mithridates quamvis fortasse
potuisset tunc quoque cum tanta
multitudine per medios hostes e-
rumpere, hoc tamen neglexit,
malens ad oppugnationem Cy-
zici uni his quæ parauerat, ratus
hoc remedium fore simul diffi-
cultati locorum & egestati: &
quia milite abundabat, omnibus
operibus rem aggressus est, & na-
uale circumdans muro duplici, &
reliqua urbis circumvallans, ag-
geres quoque multos excitando,
turræque ligneas fabricando &
arietes testos testudinibus, emi-
lenoli centum cubitorum, su-

220

Cyzici op-
pugnatio.

Catapultæ.

Mithrida-
tis com-
mentum.

221

bus saxa telâque varia: ad portum autem duæ quinqueremes conjunctæ aliam turrin inferebant, unde pons in murum injiceretur. Omnibus verò paratis primum tria millia Cyzicenorū captivorum in navibus ad urbem admovit, qui manus tendentes ad moenia, orabant ut sibi periclitantibus cives parcerent. donec Lyſistratus, Cyzicenorū dux, è muro per præconem eos monuit, ut semel in alienam potestatem redacti, fortunam ferrent fortiter. Mithridates hoc conatu frustratus, imposuit navibus machinam admovit ad murum: móxque demisso ponte procurrerunt quatuor milites. Ibi rei novitate percussī Cyziceni cesserunt nonnihil: verum ceteris subsequi cunctantibus, receperunt animos, & quatuor illos ejecerunt: perfussisque pice navibus & immisso igne, coegerunt eas retro se recipere unâ cum machina, atque ita repulsa est oppugnatio maritima. Eadem die tertio simul omnes à terra sunt admotæ machinæ, oppidanis ultro citroque transcurstantibus quacunque laboraretur maximè, qui arietes aut saxis immisſis præfringebant, aut injectis laqueis deflectabant, aut ictus eorum moliebant, objectis lana refertis peronibus: tela verò ignita excipiebant centonibus aceto & aqua madidis, ceterorum vestibus aut pannis operantibus infringeabant impetum. In summa, nihil in expertum relinquebant, quod humana potest

ποικίλῃ ἀφίει. καὶ ὅτε τὰς λιμένας δύο πεντήρεις ἐξολογμένας πύργον ἐπερὶ ἔφερον, ἐξ ἧς γέφυρα, ὅποτε κατασπασαίην ἐς τὸ τεῖχος, ὑπὸ μηχανῆς ἐξήλατο. ὡς δὲ ἔτοιμας αὐτῶν πάντες γένητο, ἀσπασαί μὲν τετραλίου ἀρχιμελώτους Κυζικηνῶν ἐπὶ νεῶν τῇ πόλει κατασπῆσαν· οἱ χεῖρας ἐς τὸ τεῖχος ὀρέξαντες, ἐδίοντο σφῶν κινδυνουδόντων φεσάσθαι τὰς πολῖτας· μέγχε Πεισίστρατος αὐτοῖς ὁ στρατηγός, ὃς Κυζικηνῶν δὲ τὸ τεῖχος ἐκνήρυξε· φέρεν τὸ συμφέρον ἐνχερστὸς ἀρχιμελώτους γέγοντας. ὃ δὲ Μιθριδάτης, ὡς ἀπὸ γὰρ τῆς νεῶν μηχανῶν ἢ ἢτε γέφυρα ἐς τὸ τεῖχος ἐξήλατο ἀφῶν, ἢ τέσσαρες ἀπ' αὐτῆς ἄνδρες ἐξέδωκεν. αἳ δὲ ἢ μέγιστα καυροσπῶπα φανέντα κραυγαῶντες οἱ Κυζικηνῶν ἐπὶ ῥῆν πᾶσι χερσίν, ἕκαστος δὲ ἑτέρων ἐπιδραμόντων, ἀντιδρόμοι τε, ἢ τοὺς τέσσαρας ἐξέωσαν ἐς τὸ ἕλω. τοῖς τε ναυσὶ πῦρ καὶ πῖσαν ἐπιχείαντες, λυάγχεσαν σπύμενα τε κρέσσονα, & ἀποχωρεῖν ὀπίσσω καὶ τὴν μηχανήματα. ὡς δὲ μὴ δὴ καὶ τὴν θαλάσσαν ἐπεκράδοντων ἐκείνου οἱ Κυζικηνῶν. τέλος δὲ αὐτοῖς ἐπήγατο τὸ αὐτῆς ἡμέρας πᾶσι τῇ γῇ μηχανήματα ὅμοιόντα πάντα, ποικίλοις ἢ μεταδίδουσι ἐς τὸ αἰεὶ βιαζόμενον. τὸς μὲν οὖν κελύς λιδοῖς ἀπεκαύλιζεν, ἢ βροχοῖς ἀνέκλων, ἢ φορμῶς ἐλάν τ' βίας ἐξέλυον. καὶ βελῶν τοῖς μὲν πυρφόροις ὑπὸ τῶν ὅχει ἢ ὑδατι, τὰ δὲ ἄλλα κατασπῶντες ἢ ὀδονας κατασπῶντες τ' φορμῶς ἀνέκλων ὅλως τε καὶ κατασπῶντες ἀνδρῶν δυνάμεις ἐξείλεπον.

ἐξέλειπον. καὶ τὰς αὐτοῖς φερεπο-
νώταται δὴ χρηστέοντες, ὅπως γὰρ
ἔτιχες ἐκπαύθη καὶ συνέπεισαν ἐς
ἐσπέρην. καὶ μὲν ἔφθασε πρὸς ἐσπέρην
καὶ ἐπὶ φερῶν, ἀλλ' αὐτοὶ νυ-
κτός αὐτοῖς ἀεικαυόμενοι οἱ Κυ-
ζικηνοί. καὶ ἡ αὐτῶν ἡμερῶν πνεύ-
μας σφοδρὸν ἐπιπρόδρομον ἀεικέλα-
σε τοὺς λοιποὺς καὶ μηχανημάτων τοῦ
βασιλείως. λέγεται δὲ ἡ πόλις ἐμ-
πορικὸν ὑπὲρ Διὸς τῇ Κόρῃ δεδω-
κεν καὶ σέβουσιν αὐτῇ οἱ Κυζικη-
νοὶ μέγιστα θεῶν. ἐπελθούσης ἡ τῆς
ἐσπέρης ὅτι ἡ θύουσι βοῶν μέλαναν,
οἱ γὰρ οὐκ ἔχοντες, ἐπλάττειν δὲ το-
σίτου. μέλανα δὲ βεῦς ὅτι πελά-
γος καθὼς αὐτὸς διήνετο, καὶ τὸ
ἐλεύθερον καὶ σάματον ἐπιδύσει τε,
καὶ ἐς τὴν πόλιν ἐσθραμβόσει, ὡ-
ς δόσαν ἀφ' ἐαυτῆς ἐς τὸ ἱερὸν, καὶ
τοῖς βοῦσι παρέσθ. ἑαυτῇ γὰρ ἐν
οἱ Κυζικηνοὶ καὶ χρεῖνης ἐλπίδων
ἔχοντες οἱ ἡ φίλοι τῷ Μιθριδάτῃ
συνεβόλουν, ὡς ἱερὸς καὶ πόλεως
δοτὸς πλεῖστον. ὁ δὲ καὶ πεισθεὶς, ἐπὶ
τὸ Δινδύμον ὅπου ὑπερεκείμενον ἀν-
ήκει, καὶ χαίρει ἀπ' αὐτῆς ἐς τὴν
πόλιν ἔχον, πύργους τε ἐφίστη, καὶ
ὑποπόρους τὸ τεῖχος ἀνεκρήνει
τοὺς δὲ ἵππους ἀχρεῖς οἱ τότε ὄν-
τες, καὶ ἀδυνάεις δι' ἀπερφύων, καὶ
χαλδόντας ἐξ ὑποστρώτης, ἐς Βι-
θυνίαν ἀειπέμπειν. εἰς δὲ Λαγκουλ-
λον ὡς ποτὶ τὴν Ρυῖνδακην ἐπιπε-
σάν, ἐκτίει πολλὰς, καὶ ἀχρημά-
τους ἔλαβεν, ἀνδρας γὰρ, ἐς μυ-
ρίου καὶ πεντακισχίλους, ἵππους δὲ
ἐς ἑξακισχίλους, καὶ σκύλας πολλὰς.
καὶ τὰς αὐτὰς ἀει Κυζικηνοί.

conferre alacritas. Attamen om-
nem laborem patientissimè fe-
rentes, efficere non potuerunt
quin pars mœnium exusta cor-
rueret sub vesperam: sed propter
calorem incendii nemo sustinuit
irrumperè: verùm ipsi Cyzice-
ni noctu substruxerunt munitio-
nem aliam. Per eosdem dies pro-
cella vehemens coorta, reliquas
regis machinas si laceravit ut in-
utiles redderet. Fertur hanc ur-
bem in dotem à Jove datam Pro-
serpinæ, quam Cyziceni vene-
rantur præ omnibus numinibus:
cujus solenni redeunte in quo a-
tram bovem immolant, illi nul-
lam talem habentes è pila fixe-
runt hostiam: interim atra bos ex
alto ad eos pernatavit, & in ore
portus claustra sub aquis evasit,
atque ita per mediam urbem cur-
su ad deæ templum delata ante-
aram constitit: hanc Cyziceni e-
gregia spe concepta immola-
runt: Amici autem Mithridati
consulebant ut ab urbe sacrata
classẽ solveret: qui nihil motus,
ascendit imminentem montem
Dindymum, & ab eo duxit con-
tinentem ad muros urbis agge-
rem, in quem impositis turribus,
cuniculis quoque suffodiebat &
suspendebat mœnia: equos verò
tunc inutiles & infirmos ob ine-
diam, claudicantesque solearum
inopia detritis ungulis, averfis ab
hoste itineribus misit in Bithy-
niam. Hos Lucullus affecutus in
trajectu Rhyndaci, magna edi-
ta strage, cepit virorum ferme quindecim millia, equorum verò sex
millia, & magnum jumentorum numerum.

Cyzicum
urbs in do-
tem à Jove
Proserpi-
næ data.

De bove
prodigium
apud Cy-
zicenos.

Dindymus
mons.

Rhynda-
cum.

millia, & magnum jumentorum numerum.

Eumachus
Mithrida-
tis dux.

A Deiotar-
o repres-
sus.

Fames in
castris Mi-
thridatis.

Mithrida-
tis fuga.

Æsepus
fluvius.

Dum hæc ad Cyzicum gerun-
tur, Eumachus, Mithridatis dux,
incursionibus infestans Phry-
giam, multos Romanos interfe-
cit cum liberis & conjugibus, Pi-
sidas ac Isauros subigens & Cili-
ciam, donec Deiotarus unus è
tetrarchis Gallogreciae, vagan-
tem affecutus, repressit cum ma-
gna clade hostium.

Interim Mithridates hyeme
superveniente privatus est & ma-
ritimis commeatibus si quos ha-
buerat: itaque omnino fame pre-
mebatur exercitus, quidam et-
iam emoriebantur: alii cadave-
ribus vesciebantur, more barba-
rico, alii herbas in cibum verten-
do morbos sibi contrahebant,
quorum inssepulta corpora pes-
stem invexerunt insuper. Dura-
bat tamen Mithridates, sperans
expugnari posse Cyzicum, aggre-
ribus quos ducebat à Dindymo:
ut verò & hos suffoderunt Cyzi-
ceni, incenderuntque machinas,
& non ignari hostem fame debi-
litatum, vexabant eum crebris e-
ruptionibus, Mithridates decre-
vit fugere, idque noctu fecit ipse,
classe provectus Parium: exerci-
tus itinere terrestri petiit Lam-
psacum. In eo fluvius Æsepus
tunc solito tumidior, & Lucullus
trajicientes affecutus, multos ab-
sumpsit. Ita Cyziceni tantos co-
natus regis evaserunt, tum suapte
virtute, tum beneficio Lucul-
li qui eum fame premebat. qua
de causa hodièque ludos in ho-

Τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ Φρυγίαν Εὐ-
μαχὸς Μιθριδάτου στρατηγὸς ἐπι-
τέχων, ἔκτεινε Ρωμαίων πολλὰς
καὶ πῆδων καὶ γυναικῶν. Πισιδᾶς
τε καὶ Ἰσαύρους ὑπέηγετο, & Κιλι-
κίαν μέχρι τοῦ ποταμοῦ Γαλατικῶν τε-
τραρχῶν Δηϊοτάρου ἐπιπολεύοντα
αὐτὸν συνειδίκαζε, καὶ πολλὰς δι-
φθεῖρε. καὶ ὡς Φρυγίαν τοιαύτῃ ἐ-
γίγνετο.

Μιθριδάτου δὲ χειμῶν ἐπιχρῶ-
μενος ἀφ' ὧν & τῶν ἐν θαλάτ-
της ἀρῶν, εἰς τὴν ὥσπερ πικ-
ταιν ὁ στρατὸς ἐλιμώθη. καὶ πολλὰς
μὲν ἀπὸ πείνης, εἰς δ' οἱ ἐκ σαρ-
κῶν ἐγόνοντο βαρβαρικῶς. οἱ δ'
ἄλλοι, πομφαρωπτεὶς ἐνόστει, &
τὰ νεκρὰ σφῶν ἀγὰρ ἀτάφα μι-
πλυνόμενοι ἐπὶ τῷ λι-
μὲν, διεκάρτεροι δ' ἑαυτοῖς Μιθρι-
δάτης, ἐλπίζον ἐπὶ τῷ Κυζικῶν
ἀρήσειν τοῖς χρόμασι τοῖς δὲ τῷ
Δινδύμῳ. ὡς δὲ καὶ τῷ ἑσπέρῳ
οἱ Κυζικηνοὶ, καὶ τοῖς ἐν αὐ-
τῶν μηχαναῖς ἐπιμετανοῦν, & ἀ-
φ' ὧν & λιμὸς πολλὰς ἐκείρεν.
τοῖς πολεμικοῖς ἀφ' ἐνεργείας γε-
γνόνειν ἐπετίθεντο, ὁρῶσιν δὲ Μι-
θριδάτης ἐοβόλετο. καὶ ἐφάργετο
νυκτός, αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῷ νηαὶ ἐς Πα-
ρίον. ὁ δὲ στρατὸς αὐτοῦ, καὶ γὰρ
ἐς Λάμψακον, περὶ πάντας δ' αὐτὰς
τὸν Αἰῶσπον, ὅ, τε ποταμὸς τότε
μάλιστα δέδοται μέγας, & ἐπὶ τῷ
ποταμῷ Λαγκυλλῶν ἐπιδραμὼν ἔ-
φθειρε. ὡς μὲν οἱ Κυζικηνοὶ πολ-
λὰ βασιλείας παρασκευάσαντες διέφω-
ρον, αὐτοὶ τε γυνήσας ἀγωνιστάμε-
νοι, καὶ λιμῶν πεσόντες ὑπὸ Λευ-
κυλλῶν. ἀγῶνι τε αὐτῶν θύμῳι,

Καὶ λιμὸς πεσόντες ὑπὸ Λευκυλλῶν, ἀγῶνι τε αὐτῶν θύμῳι.] Mutilis
est hic locus; non enim à Lucullo fame pressi sunt Cyziceni, sed à Mithri-
date:

μήρη νῶν τεύχεσι, τὰ Λευκὸνδεῖα
καλεῖσθαι. Μιθριδάτης ὃ τὸς ῥῆ-
ς Λαμψακὸν ἐσφυγόντας, ἐπὶ τῇ
Λευκὸνδεῖα πύργῳ κρημένους, νῆας ἐ-
πιπύμπας ἐξέκομισε σὺν αὐτοῖς
Λαμψακείοις. μυρίους δ' ἐπιλέ-
κτους ἐπὶ νῶν πινύκονται, Οὐαρῶν
πεμφθέντι, αἱ στρατηγεῖς ὑπὸ Σερ-
τωρίῳ & Ἀλέξανδρῳ τῷ Παφλα-
γόνῃ, καὶ Διονυσίῳ τῷ ἐυνύχῳ κα-
ταλιπόν, ταῖς πλείουσιν αὐτῶν ἐς
Νικομήδειαν ἐπλεῖ. καὶ χεῖμας ἐ-
πιπύμπας ποταμὸς ἐνδοτέρῳ διέ-
φθειρε.

Λευκὸνδεῖα δ' ἐπεὶ τὸ κατὰ γλῶ-
ττον ἄρ' ἔτι λιμὸν, νῆας ἐν τῇ
Ἀσίᾳ ἀνέχεσθαι, διδόνκε τοῖς ἀμφ'
αὐτὸν στρατηγεῖσι. καὶ Τελαρίῳ μὲν
Ἀπαμεινῶν εἰλεν ἐπιπλεύσας, καὶ
πολλὰ τῶν Ἀπαμεινῶν συμφυγόντων
ἐς τὰ ἱερὰ ἐγγίγνετο σφαγή. Βάρβας
ἢ Πρωσιὰς εἰλε τὴν πρὸς τῷ ὄ-
ρει, καὶ Νικαίαν ἔλαβε, τῇ Μιθρι-
δάτῃ φρουρὰν ἐκφυγόντων. Λευκὸν-
δεῖα δ' ὡς τῇ Ἀχαιῶν λιμένας περὶ-
καύδοντα νῆας εἰλε τῶν πολεμίων.
Οὐαρῶν ὃ & Ἀλέξανδρον καὶ Διο-
νυσίον ὡς Λήμνον ἐν ἐρήμῳ νήσῳ
καταλαβόν, (ἐνθα δεικνύται βω-
μὸς Φιλοκτήτης, & χάλας οὖφης,
& τύξμα, & ἡρώς ταμίας περὶδε-
τῶν, μινύμῃ τῇ ἐκείνῃ πύθης)
ἐπέπλεε μὲν αὐτοῖς ῥοδίῳ τε ποταμῷ,
καὶ μὲν κατὰ φρονήσεως ἐνστατὺς δ'

norem ejus celebrant, quos vo- Lucullea
cant Lucullea. Mithridates suos in hono-
Lampfacum compulsos & ob- rem Lu-
fessos à Lucullo, classe illuc missa culli quo-
exportavit unā cum Lampface- tannis ce-
nis: reliquisque decem millibus lebrata.
selektorum in navibus L. sub Va-
rio, duce Sertoriano, & Alexan-
dro Paphlagone, & Dionysio
eunucho, cum majore parte ea-
rum petiit Nicomediam: verum
& harum & illarum multae tem-
pestate perierunt.

Lucullus postquam terra gef-
sit rem prosperè, fame adjutus,
naves ex Asia contractas suis leg- 223
gatis distribuit. Ex his Triarius Triarius
Apameam appulsus urbem vi ce- Apameam
pit, & Apamenorum, in fanis ad vi capit.
quæ confugerant, magnam cæ-
dem edidit: Barba verò Prusia-
dem sub monte sitam & Nicæam Barba.
occupavit, desertas à Mithridatis
præsidii. Lucullus apud Achæo-
rum portum cepit tredecim na-
ves hostium, Varium autem &
Alexandrum & Dionysium circa
Lemnum adeptus in desertâ in-
sula, (ubi monstratur ara Philo-
ctetæ cum areo serpente, arcus; Aræ Phi-
& thorace revincto fasciis, mo- loctetæ lo-
cus.
numenta calamitatis illius he-
rois) concitatis navibus con-
tempnim in eos injectus est: quibus
constan-

date: excidit igitur pars quædam hujus sententiæ. Scripserat proculdubio
λεμῷ πεισθέντες, καὶ σωθέντες ὑπὸ Λευκόνδεῃ, Fame pressi & à Lucullo ser-
vantii, vel ἐνστάσει, vel tale quid.

Βάρβας ὃ Πρωσιὰς εἰλε τὴν πρὸς τῷ ὄρει.] Intelligit Prusiam ad O-
lympum sitam. Nam licet alia Prusias fuerit ad Arganthonium montem sita,
& item alia ad Hippium montem & fluvium: tamen quando montis nomen
non addidit, de Olympo intelligendum est, qui in ea regione ob amplitudi-
nem & excelsum montem καὶ ἐξοχλῶ dicebatur.

constanter manentibus, cohibuit remigium, & binas naves emit- tendo ex agmine, volebat eos prolificare: quumque illi non pro- veherentur contra, sed à terra se defenderent, circummisit alias naves quæ diversa parte pedites in insulam exponerent. Atque ita hostes in naves compulsi: qui me- tu Luculli non ausi altum pete- re, oram legebant, & terra ma- riq̃ue impugnati vulnerabantur, cum magna cæde ac consterna- tione fugientium. Tres illi duces in speluncæ latebris capti sunt, è quibus Dionysius, epoto quod secum habebat veneno, mox ex- spiravit: Varius Luculli iussu occisus est: non placebat enim Rom. senatorem in triumpho duci. Ceterum Alexander ad eam pompam servatus est. & Lucul- lus de suis rebus gestis ad sena- tum misit laureatas literas, ut mos est victoribus: ipse prope- ravit in Bithyniam.

Dionysii &
Varii inte-
ritus.

Laureata
literæ à
Lucullo
missæ.

Mithridates Pontum petens, bis tempestatem passus est, ami- sitque hoc infortunio virorum circiter decem millia, & naves circiter sexaginta: reliquæ disje- ctæ sunt, ut quamque ventus abs- tulit. Ipse, prætoriam rimis fati- scente, in piraticum navigium, a- micis vetantibus, tamen incen- dit: atque ita Sinopem à prædo- nibus pervectus est incolumis. In- de Amisum subvectus, & ad ge- nerum Tigranem Armenium, & ad Macharem filium regnantem in Bosporo, misit qui prope- re contraherent auxilia. Ad Scy-

Tigranes
Mithrida-
tis gener.

224

ἐκείνων ὑπομένοντων, ἔθηκε τὴν εἰ-
ρεσίαν, καὶ καὶ δύο ναὺς ἐπιπέμπων,
ἡρώδης ἐς ἑκπλοῦν. καὶ σαλδοῦντων
δὲ ἐκείνων, ἀλλ' ἀπὸ γῆς ἀμυνο-
μένων, ἀπεπέλουσιν τὴν νῆσον ἐπι-
ραγὸς ναυσί, & περὶ τὴν αὐτὴν ἐκ-
δοάσας, συνήλασε τὰς ἐκδογὰς ἐ-
πὶ ταῖς ναῦς. οἱ δὲ ἐς τὸ πλεονέ-
στην ἠφίσταντο, τὸ Λουκίλλου στρα-
τηγὸς δὲ τὴν γῆν πλεονέ-
τες, ἐκ τῆς γῆς & τῆς θαλάσσης
ἀμφιβαλοὶς γιγνώσκειν κατεπεσέοντο.
καὶ φοβούμενος πολλὸν τὸν αὐτὸν καὶ
φυγὴν, ἐλθόντων δὲ ἐν σπηλαίῳ
κρυπτόμενοι Οὐάριος τε καὶ Ἀλέ-
ξανδρος, καὶ Διονύσιος ὁ ἐνὶ ἑλ-
κῷ αὐτῶν ὁ μὲν Διονύσιος, πῶς
ὅπως ἔγχετο φάρμακον, αὐτοὺς ἀπ-
έτατον. Οὐάριος δὲ ἀναμειβόμενος
ἀποστείλας Λέοντα (ὃς γὰρ ἐδύ-
κει Γ' ὠκεῖον ἄνδρα βουλδοτῶν ἡρι-
αμώδων) Ἀλέξανδρος δὲ ἐς τὴν
πομπὴν ἐφυλάσσετο. καὶ Λουκίλλου
καὶ περὶ τῶνδε Γ' ὠκεῖοις ἐπέτε-
λόν, τὴν γὰρ ἡμεῖς διὰ τὴν ἀπελ-
λόν, ὡς ἐστὶν ἐπὶ πικρίας. αὐτὸς
ἢ ἠπίετο ἐς Βιθυνίαν.

Μιθριδάτης δὲ ἐς Πόντον ἐσπλέον-
τι χειμῶν ἐς δις ἐπὶ γίγνεται καὶ τὸ
ἀνδρῶν ἀμφὶ τὰς μυριάδας, & νῆες
ἀμφὶ τὰς ἑξήκοντα διεφθάρησαν. αἱ
ἢ λοιπαὶ διεσπάρησαν, ὡς ἐνός τινος
καὶ ἐλπίσεν. αὐτὸς δὲ, ἔργον
μὲν τὸ στρατηγίδος, ἐς λησίων σκά-
φος, ἀπὸ γοργόωντων τῶν φιλῶν,
ὅπως ἐνέσθῃ καὶ ἐς Σινώπην αὐτὸν
οἱ λησῆες διέσωσαν. ὅθεν ὁ μὲν Ἀ-
μισὸν δάπε καὶ τὸν Ἀρμέν-
ιον, καὶ ἐς Μαχάρεον τὸν υἱὸν, ἀρ-
χόντι Βοσπόρου, ἀπέπεμπεν, ἐπι-
κερῶν ἐπὶ γαίῳ ἐκτατοῦ. εἰς τὴν Σκυ-

306.

θας τοὺς ὁμήρους χρυσὸν καὶ δώ-
 ρα πολλὰ Διοκλέα φέρειν ἐκέλευεν.
 αἰὶν ὁ μὲν αὐτοῖς τε δωρεῖς καὶ αὐτὰ
 χρυσῷ ὡς Λεύκωλον ἤντο μὲλ-
 σεν. Λεύκωλον δ' ἐπὶ τῇ νικῇ
 θροῶνις αὐτοῖν ἐς τὸ αὐτῶν, &
 τὰ εἰ ποῖν ἅπαντι χειρὸν μὲν
 αὐτοῖν ὁρμεύειν. οἷα δ' ἐνδομῶν
 χῶρος καὶ πολλὴν χρόνον δόπολεμή-
 τευ, το μὲν ἀνδράποδον, πεπείραν
 δραχμῶν αὐτοῖς ἐγγίγνετο ὃ ἵ βῆς,
 μίαν· αἷμα δ' καὶ αὐτοῖς, καὶ ἐ-
 οῦς, & τὰ λοιπὰ, τέτων καὶ λό-
 γων. Λεύκωλον δ' Ἀμισῶν τε καὶ
 Εὐπατωρίαν, ὡς πᾶσι τῇ Ἀμισῶ
 πυρροδομήσειν ὁ Μιθριδάτης, Εὐ-
 πατωρίαν τε ἀναμύζειν ἀφ' ἐαυτῶ,
 καὶ βασιλείαν ἡγεῖτο, πυρροδομή-
 σεν· ἐπολιόρει, καὶ ἐτέρω στρατῷ
 Θεμισκυραν, ἣ τῶν Ἀμισῶν π-
 νος ἐπάνω μὲν οὐστὶ αὐτῶν τῇ
 μεσότητι ποταμῶν ἐπὶ. τέτων δ' οἱ
 μὲν τοῖς Θεμισκυρεῦσιν ἐπιπολεῖν
 πύργους ἐπὶ τῶν αὐτοῖς, & χαλμα-
 ῖς ἔχοντες, & ὑποσώμους ὠρυτῶν, ἔ-
 τω δὴ τοῖς μεγάλους, ὡς εἰ αὐ-
 τοῖς ὑπὸ τῶν γλῶσσοις καὶ τὸ
 πλῆθος ἐπιχειρεῖν. & οἱ Θεμισκυ-
 ροὶ ὅπως ἀνῶν ἐς ἐαυτοὺς ὀρύττον-
 τες, ἀρκτους τε & θηρία ἔτερον &
 σμῆνη μελισσῶν ἐς τὰς ἐργασίαις
 ἐνέβαλλον. οἱ δ' ἀμφὶ τῶν Ἀμι-
 σῶν ἔτερον πτόπον ἐμύχθον, δόπο-
 λευχομένων αὐτοὺς τῇ Ἀμισῶν, &
 ποταμῶν ἐκείνων, & ἐς μενομα-
 χίας ἐπὶ αὐτοῖς μύρων. Μιθρι-
 δάτης δ' αὐτοῖς ποταμῶν ἀγορῶν καὶ
 ὅπλα καὶ στρατῶν ἐπεμπεύειν οὐκ ἔ-
 βησαν, ἔνθα χειμῶν στρατὸν ἄλ-
 λον συνέλεγε. & συνέλεγε αὐτὸν πε-
 ζοὶ μὲν ἐς πετοκισμύρας, ἱππεῖς
 δὲ ἐς πετοκισμύρας, ἱππεῖς δ'

thas quoque finitimos cum mul-
 tis donis & magno auri pondere
 Dioclem ire iussit: sed ille & cum
 donis & cum auro ad Lucullum
 transfugit. Qui usus victoria pro-
 movebat exercitum, & obiter
 omnia subigens depradabatur:
 mōxque ut in regione fortunata
 & diu bello intacta, mancipium
 vendebatur drachmis quatuor,
 bos drachma, capra, oves, vestes,
 & reliqua, pari vilitate pretii.
 Deinde Lucullus oppugnavit A-
 misum & Eupatoriam, quam
 juxta Amisum Mithridates con-
 didit & appellavit de suo cogno-
 mine, fecitque regiam: pars verò
 exercitus ad Themiscyram oppu-
 gnandam missa est, dictam ab A-
 mazone quadam, sitam ad Ther-
 modoontem fluvium. Hi contra
 Themiscyrenses turribus ureban-
 tur & aggeribus, & cuniculos
 tam amplos fodiebant, ut in eis
 pugna committerentur subter-
 raneæ. Hos oppidani supernè a-
 periebant, & per foramina de-
 mittebant in operarios urfas a-
 liāsque bestias & apum examina:
 at apud Amisum laborabatur a-
 liis difficultatibus, dum Amisen-
 ses repugnant strenuè, nonnun-
 quam erumpendo, atque etiam
 provocando ad singularia certa-
 mina. Eò Mithridates largè com-
 meatus, arma, milites, submittē-
 bat è Cabiris ubi hybernans col-
 ligebat alium exercitum. & con-
 venerunt peditum x l. equitum
 quatuor m. instante autem vère
 Lucullus per montana contra
 ἄρτον, ὁ μὲν Λεύκωλον ἀφ' ἑ-
 ρεμ

Diocles
 cum donis
 & auro Mi-
 thridatis
 ad Lucul-
 lum trans-
 fugit.

Mancipia
 quatuor
 drachmis
 vendita.

Amisus &
 Eupatoria
 oppugna-
 ta.

Themiscy-
 ra urbs.

Phoenix ad
Lucullum
transit.

Pompeius
equitum
praefectus,
saucius, ad
Mithrida-
tem addu-
ctus.

225

Mithrida-
tis in eum
saevisse no-
lentis di-
ctum.

Olcaba, vir
Scytha.

regem profectus est, qui statio-
nes disposuerat cum prohibitu-
ras, & ignibus significaturas,
si quid accideret. His praerat
Phoenix, vir regii generis, qui
dedit quidem ex pacto signum
adventus Luculli, verum ipse
ad eum transfugit cum suis co-
piis: & ille superatis jam secu-
re montibus descendit ad Cabi-
ra: ibi equestri praelio victus à
regiis, retro ad montes se recepit.
Ejus equitum praefectus Pom-
pejus, ad Mithridatem addu-
ctus saucius, rogatusque quam
gratiam pro salute posset redde-
re, Magnam, inquit, si Luculli a-
micus fueris: sin minus, ne de-
liberatione quidem opus habeo.
Post hoc responsum volentibus
eum occidere barbaris, non per-
miserit rex, negans se sciviturum in
virtutem desitutum à fortuna.
Deinde per continuos aliquot
dies productis in aciem copiis,
quum Lucullus in aequum locum
non descenderet, ipse quàm mon-
tem ascenderet circumspiciebat.
Interim Olcaba, homo Scytha,
qui dudum ad Lucullum trans-
fugerat, & in proximo equestri
praelio multos servaverat, ideo ad
mensam consiliorumque ac secre-
torum societatem admissus, ve-
nit ad eum, meridianam in ten-
torio, volebátque irrumpere,
brevi tantum pugione accinctus,
ex more: quumque prohibere-
tur, indignabatur, dicens neces-
sitate quandam postulare ut ex-
citaretur imperator: famulis au-
tem negantibus quicquam magis

ὁρῶν ἐπὶ τὸν Μιθριδάτην ἐχέου-
σαν Φυλακὴν δὲ ἵππων σκείων, κα-
λύειν τε Λούκουλον, καὶ Διευρυ-
στειν ὁ σιωπῆτος, ἐπὶ γίγνεται. Ἐ-
νῆρα τῆς δὲ τῆ φυλακῆς ἐν Μιθρι-
δάτῃ τῆς ἀνὴρ ὁ βασιλείου γένους,
ὄνομα Φοῖνιξ, ὅς, ἐπὶ Λούκουλον
ἐπέλαζε, Μιθριδάτῃ μὲν διεπύρ-
σεν, ἐς δὲ Λούκουλον ἠντομῆλῃ
καὶ τῇ δουλείᾳ. καὶ ὁ Λούκουλον
ἀδελφὸς ἦδη τὰ ὅρη διεβλήθην, ἐς Κα-
βίρα κατέβη. Ἡνιοκῆς δὲ αὐτῷ
Μιθριδάτῃ πρὸς ἱππομαχίαν, ἡ-
τῶμεν αὐτῷ ἐς τὸ ὅρῳ ἀντιδύ-
ρεν. ὁ δὲ ἱππομαχῶν αὐτῷ Πο-
μπῆϊ ἐς Μιθριδάτην τετραμῆ-
νῳ ἀνέστη, καὶ πυρσομῶν βασιλεί-
α τινὰ λαόν ἐκ παλαιῶν δυνάμε-
τον δόδουσαν, Εἰ μὲν, ἔφη, σὺ φίλος
Ἡνιοκῆς Λούκουλος, πᾶσι πολλοὶ ἀ-
ξίαν. εἰ δὲ ἐχθρὸς εἶναι, εἰς βου-
λόσσομαι. Ὡς δὲ μὲν ὁ Πομπῆϊς
ἀπεκρίνατο, καὶ αὐτὸν τῷ βασιλεὺς
κτείναν ἀξιοῦσαν, ὁ βασιλεὺς εἶ-
πεν ἐκ ἐξουρίσθην ἐς ἀτυχῆσαν ὁρε-
τιν. ἐκτίσσαν δὲ σιωπῆτος, ἐκ κα-
πόντῳ ἐς μέγαν δὲ Λεκάδην, πε-
ρὶ τὸν ἀνέκοσιν ἐπὶ αὐτὸν ἐβήτῃ. καὶ
τῆς ἀνὴρ ἐν τῇ Σκύθῃ, ὄνομα
Ὀλκάβας, αὐτόμολος ὢν ἐς Λε-
κάδην ἐκ πολλῶν, καὶ ὡρῶν τινῶν
τῶν ἱππομαχῶν πολλὰς παλαιότητας,
καὶ δὲ αὐτὸ ὡρῶν δὲ Λεκάδης τρα-
πέζης τε καὶ γνώμης καὶ διορίτων
ἀξιοῦμεν, ἦεν ἐπὶ τῶν σκηνῶν
αὐτῷ παλαιῶν ἀναπαυόμε-
νος, ἔσπελθεν ἐβιάζετο, βραχὺ δὲ
σωήτης ἐπὶ τῷ Λούκουλον ἐγχειρίδιον
παλαιῶν καλὸν μὲν δὲ ἡρα-
νέκτῃ, ἔχρειαν πᾶσι ἐπὶ τῶν ἐ-
ξαναεσθῆναι τῷ στρατηγῶν. τῷ δὲ
στρατηγῶν οὐδὲν εἰπὸνται ἐναι
χρῆσι-

χρήσιμώτερον Λουκίλλῳ τ' σωτηρίας,
 ἡπεὶ τ' ἵππον αὐτῇ, & ἐς τ' Μι-
 θριδάτιν ἐξήλασεν, εἴ τι ἐπιβου-
 λεύων ἢ δόξας ὑποπτεύει, εἴτε
 σὺν ὁρῇ παρ' ἐλπίδας νομίζων ἐ-
 τερον τε σκυδύνῃ, ὅνομ' Σοβάδα-
 κον, ἐνεφνε τῷ Μιθριδάτῃ βου-
 λεύειν αὐτομολίαν ἐς Λακωνίαν. Σο-
 βάδακ' ἦν δὲ συνηλαμμένον.
 Λούκου' ἦ τιν' κἀποδὸν τιν' ἐς
 τὸ πῆδιον, ἰκπορευομένων τ' πο-
 λεμίων, ἐκτεπερίμυθ', ἢ πύρ-
 ρον ἐτέρῳ οὐχ ὅραν, εὖρεν ἐν
 σπηλαίῳ κυνηγὸν θηρίον, ἀτρε-
 πῶν ἐπιστήμων' ὃ χροῖμυθ' ἤγε-
 μνοι, κατὰ ὁδοῦ ἀτρεπὲς πα-
 ῖλθεν ὑπὲρ κεφαλῆς τ' Μιθριδά-
 του. καὶ κατὰ μὲν, ἐκκλίνας καὶ
 τότε τὸ πῆδιον διὰ τῆς ἵππου, χα-
 ραδρῶν ἢ ὑδατ' ἐν παρ' ὁλῇ γέ-
 μυθ' ἐρατοπέδυσεν. δόρω' ἢ
 ἀγορῆς, ἐς Καππαδοκίαν ἐπε-
 πεν ἐπὶ σίτον, & ἐς τὰς πολέμιους
 ἡκροβόλιζον, μέλει, φευγόντων
 ποτὲ τ' βασιλικῶν, ὁ Μιθριδά-
 τας ἀπὸ τ' χάρακ' ἐνδραμὼν ἢ
 ἐπιπληθεύς, ἐπέσρεφεν αὐτούς· ἢ
 Ρωμαίους οὕτω κητεφόησεν, ὥς
 αἶνα διὰ τῶν ὁρῶν φεύγοντας ἐλ-
 λ' ἀποσώτων αἰσθῆς τῶν πολέμιων
 ἐς πολὺ, ἀλλ' ἔκαστον ἡμίαι' τῶν
 συμφευγόντων οἱ καὶ ἐπιόντα ἐναι
 πολέμιον· οὕτω πάνυ κητεπεπλή-
 γατον. ἢ ὁ Μιθριδάτης παρ' ἡσ-
 δὲ τ' νίκης πανταχοῦ γράφων πε-
 εἰπευπε. τ' ἢ ἵππων πολὺ μέ-
 ρος, & μέγιστα δὲ τὸ μηχανώμα-
 τιν, ἐφάρδυνεν ἵππῳ τοῖς ἐν Καπ-
 παδοκίᾳ τιν' ἀγορῇ τῷ Λακωνίῳ
 φέροντι· ἐπύζων ἐν δόρωι τῷ

Cappadocia Lucullo commeatus afferentibus, sperans se redactu-

necessearium Lucullo quam salu-
 tem, mox ascenso equo ad Mi-
 thridatem transcurrit, sive suspec-
 tum se credens, sive iratus ob ac-
 ceptam ut existimabat injuriam :
 ad regem autem detulit alium
 Scytham, nomine Sobadacum, Sobada-
cus Sey-
tha.
 quod de transfugiendo ad Lucul-
 lum cogitaret : qui statim com-
 prehensus est. Lucullus descen-
 sum in campos cavens, praepol-
 lentibus equitatu hostibus, nec
 videns transitum alium, reperit
 in spelunca venatorem, peritum
 montanorum callium : quo du-
 ctore usus, per vias nulli tritas
 pervenit supra caput Mithri-
 datis, descenditque tunc quo-
 que : campis vitatis propter e-
 quites, & post eluviam quan-
 dam aqua plenam castra posuit.
 Ibi deficiente commeatu, fru-
 mentatum mittebat in Cappado-
 ciam, & crebro velitabatur cum
 hostibus, donec, fugientibus
 aliquando regis, Mithridates ē
 castris procurrens suos objurga-
 tos ē fuga revertere coegit : tan-
 tumque pavorem incussit Ro-
 manis, ut perpetuo cursu in
 montana refugerent, etiam post-
 quam à persequendo destitissent
 regis, & quisque proximum à ter-
 go fugae socium tanquam per-
 secutorem fugerit : tantus pavor
 omnes occupaverat. Ejus victo-
 riae nuntios Mithridates circa o-
 mnes terras dimisit : equitatus
 autem magnam partem, & eam
 quidem pugnae cupidissimam,
 iussit insidiari frumentatoribus ē

rum cum ad talem inopiam qualem ipse ad Cyzicum passus fuerat. Et erat id egregium commentum, Lucullum commeatibus quos sola Cappadocia suppeditabat, excludere: verum equites regii quum in primum agmen frumentatorum incidissent, in quibusdam faucibus, non expectato dum in patentiora loca procederet, non potuerunt equis uti in angustiis. Romani interim celeriter ex agmine structis ordinibus: alios ex regis occiderunt, adjuti locorum asperitate, alios per rupes impulerunt præcipites, alios tummatim dispersos coegerunt fugere: pauci noctu in castra evaserunt, qui soli crediti superesse incolumes, cladis per se magnæ famam majorem fecerunt. Ea non tam citò ad Lucullum quàm ad Mithridatem pervenit: qui ratus Lucullum in se destitutum equitatu quam primum facturum impetum, de fuga cogitavit præ metu, & id consilium amicis statim aperuit in suo tentorio: at illi non expectato signo vasa colligendi, pro se quisque ante lucem è castris emittebant sarcinas, adeo ut in portis jumenta præ multitudine se invicem comprimerent. Exercitus verò id videns, & agasones agnoscens, pavore suspicionem augente, indignè ferens non datum signum etiam sibi, vallum cum ira uno impetu proruit: passimque totis campis diffugiebant, nullo ordine, quà quisque poterat, non expectatis ducum

Mithridatis clades.

Mithridatis fuga.

Confusio Mithridatici exercitus in fuga.

φῶν αὐτὸν ἡρώδην, πείσας οἷον αὐτὸς ἐπαγε ὡς Κυζικόν. καὶ τὸ μὲν ἐνδύμηνον μέγα ὡς, δύσκολον τὰς φῶν Λουκυλλόν, ἐν μόνῃς ἐχόντι Κεάπιδειας· οἱ δὲ ἰπποεῖς δὲ βασιλείῃς τοῖς ἀσπασμοῖς τὸ σιτοφόρων ἐν τῷ αἰσχυρόντες, καὶ ἐκ ἀναμεινῶντες ἐς εὐρυχωρίαν ἀπελθεῖν, ἀρῶν, ὡς ἐν τῷ σφίσι τῶν ἰππων ἐποίησαν. ἐν ᾧ δὲ Ῥωμαῖοι φθάσαντες ἐξ ὁδοῦ ποταμοῦ ἐς μισθὸν παρεσκευάσας, τὰς μὲν ἔκτειναν τὴν βασιλικὴν, βοηθούσας, οἷα περὶ οἷς, τὴν δὲ συζυγίαν, τὰς δὲ ἐς τὰς ἀσπασμοῖς κρηττοῦσαν, τὰς δὲ διέβριψαν ὑποφύγοντας. ὁλοῦσι δὲ νυκτὸς ἐς τὸ σπασίον δὲ ἀποδράσαντες τε, καὶ μὲν παρεχόμενοι λείποντες, μέγα δὲ φασὶ τὸ συμβῆναι, μειζύως διεπρήσαν. Μιθριδάτης δὲ αὐτὸς ὡς δὲ Λουκυλλόν πυθόμενος τε, ὁ Λουκυλλόν ἐλπίσας ἐπὶ τῷ δὲ ἰπποεῖ δύσκολον αὐτῷ οἱ ἀσπασμοῖς, φυγὴν ὑπὸ ἀναμεινῶν ἐπεὶ, καὶ τὸς φίλοις ἐνδύς ἐξέφερον ἐν τῇ σκηνῇ. οἱ δὲ, πρὶν τε γνέσθαι παρεχόμενοι, νυκτὸς ἐπὶ αὐτοῦ τὰ ἴδια ἔκαστος ἐξέπεμπεν ἐν δὲ σπασίον καὶ ἀποδράσαντων ὡς τὰς πύλας σκαιοφύρων πολὺ τὸ πλῆθος ὡς. ὅπερ ἡ στρατὸς ἡγεμένη, καὶ τὰς φέροντας ἐπιγινώσκουσα, ἐκ τῶν πύλων πολλὰ αὐτοῦ ποταμοῦ, συνδίδει, καὶ ἀνανακτῆς δὲ μὴδὲν αὐτοῖς ἐπηγγέλλεται, τὴν γὰρ αὐτῶν ἐπὶ τῷ ποταμῷ ἐλθόντες ἔλθον, καὶ διέφθορον ὡς ἐν πεδίῳ πέντην ἀσέσωτος, ὅτι διωκτοῦ ἔκαστος αὐτῶν, αὐτὸς στρατηγὸς ἐκ τῶν πύλων παρεγγέλλεται. ὡς ὁ Μιθριδάτης ὁξύτερον καὶ συνδίδει, ὡς

ξίας μηχανῶν ἀποτόμῳ, ἐξέδο-
 μῳ ἐκ τῆς σκληρῆς ἐς αὐτὰς, καὶ
 λέγειν τι ἐπεχειρῶ. ἐδένος δὲ ἑτα-
 κχόντῳ ἔπι, συνδολοῖς, ὡς ἐν
 τῇδε, κατέπεσε· καὶ ἐς τὸ ἵππον
 ἀναδολοῖς, ἐς τὴν ὅρην συνὸν ὀλίγαις
 ἐφίετο. Λούκαλλον δὲ, τὸ πᾶν
 ἀγροῦν ἐν περὶ τῆς πεντάμυρου, καὶ
 τῶν φυλῶν πολέμων ἰδὼν, ἐπι-
 μὲν τὰς ἐκφυγόντας ἐπεμπε διώκειν
 ἱππείας πολλὰς· τοὺς δὲ συσκαλο-
 μένοις ἐπὶ καὶ τὸ στρατοπέδον τὰς πε-
 ζῶν ἀεὶ σῆστας, ἐκέλευε μὴ δια-
 παύειν ἐν τῷ τότε μηδὲν, ἀλλὰ
 κτείνειν ἀφειδῶς. οἱ δὲ, σιδή τε
 χεῦστα καὶ δρυῖν πολλὰ καὶ ἐοχ-
 τας πολυτέλεις θωάμενοι, ἐξέησαν
 τὴν περὶ γῆν. αὐτὸν τε Μι-
 θριδάτην οἱ κατωμαδωνοῖτες, ἡ-
 μίονον πᾶσι τὴν χεῖρσφον ἐς τὸ σά-
 γμα πατάξαντες, ἀπεπεσόντῳ τὴν
 χεῖρσφον, πᾶσι τὸν θρόνον, δια-
 φυγῶν ἐς Κομάναν ἀφειδῶν· ὅθεν
 ἐς Τυργάνην ἐφυγαδύοντο ἱππεὺς δις-
 χιλίοις. ὁ δὲ αὐτὸν ἐς ὅσον ἐπε-
 ἔμεν, ἐν χωρῶν ἐκέλευσε δι-
 ατῆς βασιλικῆς ἀξιοῦν. ὁ δὲ καὶ
 μέγιστος τὸν δόρυς ὁ Μιθριδά-
 τος, Βάκχον εὐνέχον ἐπεμπε ἐς
 τὴν βασιλείαν, τὴν ἀδελφῆς αὐτοῦ
 καὶ τὴν γυναικὸς ἐπεμπε δὴ δι-
 δύναιτο ἀνελούτω. αἱ μὲν δὲ δι-
 σφάριζοντο ἐξίψαι, ἐφάρμακοις, ἐ-
 βράχοις, δεινὰ ποιοῦσι. πάντες δὲ
 ὄντως οἱ φερόμενοι τὴν Μιθριδά-
 του, ἀδρόως ἐς τὸ Λούκαλλον μετε-
 τιθετο, χωρὶς ὀλίγων. καὶ ὁ Λού-
 καλλον αὐτὸν ἐπὶ τὴν κατὰ τὸν πο-
 τῆς ἐπὶ τὸν Πόντον πόλιν ἀφει-
 πλεῖν, ἥρ' Ἀρμενίαν τε καὶ Ἡε-

ubi rex sensit tumultuariè præ-
 properèque fieri, procurrit è suo
 tentorio dicturus aliquid : sed
 quum à nemine audiretur, com-
 pressus in turba concidit, mox-
 que in equum sublatus cum pau-
 cis ad montem properabat. Lu-
 cullus certior factus de frumen-
 tatorum victoria, vidensque fu-
 gam hostium, misit magnam
 manum equitum quæ fugientes
 persequeretur : eos verò qui in
 castris adhuc reliqui ad resisten-
 dum se parabant, circumdedit le-
 gionibus : edixitque ut tantisper
 à rapinis abstinere, dum satis-
 fieret cædibus. At miles, conspe-
 ctis multis vasis aurcis & argen-
 teis, pretiosisque vestibus, edicti
 oblitus est ipsum quoque Mithri-
 datem, qui jam habebatur in ma-
 nibus, concisa muli aurum feren-
 tis sarcina, dum illud prolapsum
 certatim colligunt, passi sunt in
 Comana evadere : unde ad Ti-
 granem profugit cum M. M. e-
 quitum, qui in conspectum suum
 non admissum iussit in castellis a-
 li more regio. Ea maximè de cau-
 sa Mithridates de regno despe-
 rans, Bacchum eunuchum misit
 ad suam regiam, ut sorores, u-
 xores, concubinas, quomodo-
 cunque posset interimeret : quæ
 gladiis, venenis, laqueis, in sei-
 plas sævierunt. Hæc animadver-
 tentes præfecti præsidiorum Mi-
 thridatis, unanimiter ad Lucul-
 lum transibant, paucis exceptis :
 qui postquam obeundo, provin-
 ciam constituit, ad maritimas

227

Mithrida-
 tem & al-
 lios Roma-
 ni siunt
 elabi, dum
 intenti
 sunt vasis
 aureis col-
 ligendis.

Mithrida-
 tes ad Ti-
 granem
 profugus
 quomodo
 tractatus.
 Mandata
 Baccho eu-
 nucho da-
 ta.
 Sororum,
 uxorum &
 concubi-
 narum Mi-
 thridatis
 miserabilis
 interitus.

quoque Ponti urbes classẽ appellens, cepit Amastrim & Hera-
 cleam

cleam & ceteras, Sinope verò adhuc resistebat constanter, & satis prosperè depugnavit navali praelio: ceterum postquam oppugnari cœperunt, incensis navibus gravioribus, levioribus verò conscensis, aufugerunt.

Sinope libera facta. Luculli somnium. Autolycus, Herculis socius.

Lucullus eam civitatem mox fecit liberam, somnio tali monitus: Autolycum ferunt expeditionis ab Hercule in Amazonas susceptæ socium, tempestate appulsum Sinopem, ibi regnasse, & post mortem quoque religiosum ibi habuisse oraculum: hunc Sinopenfes asecuri fugæ comitem, pannis obvolutum constrinxerunt funiculis: Lucullus ignarus rei, nec à quoquam monitus, visus est sibi videre illum vocantem. & infrequenti die quum quidam statuum obvolutam ferrent præter eum, solutis ipsis iussu involucris, talem vidit qualis species ei noctu obversata fuerat. Et his quidem somnium profuit. Ceterum Lucullus post Sinopem, Amisum etiam restituit suis civibus, qui pariter per mare profugerant: quumque audisset deductam eò ab Atheniensibus dum maris imperium tenebant, coloniam, & reip. administrationem ibi fuisset penes populum, etiam quum civitas pareret Persarum regibus, & rursus mandato Alexandri restitutos libertati pristinae, servire post coactos regibus Ponticis: miseratus eos & Alexandri erga Atticos favorem amulans, iussit esse liberos: Sinopenfes quoque in suam civitatem

228

Amiseni
libertate
donati.

κλειαν, ἢ ἑτέρας. Σινώπη δ' ἀν-
τείχεν ἐπὶ καρτερῶς, ἢ διενευμά-
χησεν ἑκαυτῶς. πολιορκημένοι δέ,
ταὶ ναῦς τὰς βαρυτέρως σφῶν διέ-
σπυσαν, ἔς τὰς κρυφτέρους ἐμ-
βάντες ἀπέδρασαν. Λουκιλλῷ δὲ
τὴν πόλιν εὐδύς ἐλευθέρου ἦφει,
δὲ ἐνύπνιον, ὁ τοιοῦδε λόγος ἦν.
Λουκοὶ φασίν, ἐπὶ ταῖς Ἀμυζίας
Ἡρακλεῖ συσσεύοντα, ὥστε χει-
μῶν ἐς Σινώπην καταχθῆναι,
ἢ τὴν πόλιν καταστῆναι, ἀνδράς τε
σεβασμῷ τοῖς Σινωπεύσιν ἔχον.
ὃν οἱ μὲν Σινωπεῖς ὡς φθάνοντες ἐς
φυγὴν ἐπαγαγέοντο, ὁ δὲ φωνῶν καὶ
κλαυθῶν ἀπέειπεν. ἔθεν δ' ὁ
Λουκιλλῷ εἰδὼς, ἔδωκε παρρησίαν,
ἔδωκεν ὥστε αὐτὸς κληθεὶς ὄρεν αὐ-
τόν, ἢ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἀνδραγα-
θῆος ἀπεβόλησεν πύργου φέρον-
των, ἐλευσὶν κελύστας, ἔδωκεν οἷ-
ον ἔδωκε νυκτὸς ἐρεκεῖναι. τὸ μὲν
δὲ ἐνύπνιον τοιοῦδε λόγος. Λουκιλλῷ
δὲ ἔς Ἀμισόν ἐπὶ τῇ Σινώ-
πῃ συνακίβηεν, ἐκφυγόντων μὲν ὁ-
μοίως τῇ Ἀμισίων Ἀφροδιασῶν.
πυλῶναιός τε δ' ὡς Ἀθηναίων
αὐτὰς διαδοσσομένων τῶν σω-
κιστῶν, ἔς δημοκρατίαν μεταμέ-
νους, ἐπὶ πολὺ τοῖς Περσικοῖς
βασιλεῦσιν ὑπακούοντες συνακίβη-
τος δ' αὐτὰς ἐς τὴν δημοκρατίαν
ἐν παρρησίᾳ ἄλγεα κινῶν,
πάλιν δουλεύοντες τοῖς Περσικοῖς.
ἐφ' οἷς ἄρτι συμπληρῶν ὁ Λουκιλλῷ
ἠρώμενος τε, ἢ φιλοπονήμε-
νός γε ἔσθ' ἐπὶ Ἀλεξανδρῶν πε-
ρὶ γένος Ἀπικῶν, ἀντιπολεῖν ἡ-
φείετο τὴν πόλιν. Καὶ τοὺς Σινω-
πεῖς κατὰ πόλιν συνεκάλει. ὥστε
μὲν δὲ

ἢ δὲ Σινώπην καὶ Ἀρμενίαν Λου-
 κυλλῷ ἐπὶ τοῖς τε καὶ συνώκει·
 καὶ Μαχάρε τῷ πατρὶ τοῦ Μιθρι-
 δάτου, Βοσπόρου τε βασιλεύοντι,
 καὶ ἑσφάνον οἱ πέμψαντι δῶν χρυ-
 σῶν, φίλιον συνειτίθετο. Μιθρι-
 δάτῃ δ' ἐξήντη τῶν Τιβερῶν,
 καὶ ἐς τὴν Ἀσίαν αὐτὸς ἐπαυελ-
 θὼν ὄφλουσαν ἐπὶ τῶν Συλλείων ἐ-
 πιβολὴν τέτταρα ἢ ἐπὶ τοῖς καρ-
 ποῖς, τέλη δ' ἐπὶ ταῖς οἰκίαις
 καὶ τοῖς ἱερήουσιν ὤκει· καὶ ἐπι-
 νίκην ἔδωκεν, ὡς δὴ τὸν πολέμου
 κερταγμένον· ἐπὶ δὲ ταῖς θυσίαις,
 ἐπὶ τὴν Τιβερῶν, οὐκ ἐκδιδόν-
 τα οἱ Μιθριδάτῃ, ἐξήντη στυ-
 γῶν τέλει ἐπιτίκτοις, καὶ ἑπτα-
 σὶ πεντακοσίοις· καὶ τὸν Εὐφρα-
 τὴν πρὸς τὴν ἑξῆς, μὴν τὴν χρυ-
 σῶν τοὺς βαρβαροὺς αὐτῶν διώδ-
 ον· οἱ δ' ἄνδρες οὐκ ἐπαλόμενοι,
 οὐδ' ἄξιον τι πάχυν' ἐς τὴν Λου-
 κυλλῶν καὶ Τιβερῶν ἐπὶ ἀλλήλοις
 ἀνταρταζόμενοι· Τιβερῶν δ' ἑδῆς
 ἐμύνην ἐπὶ τῇ Λουκυλλῶν· ὁ γὰρ
 τοῖς ἀπὸ τοῦ ἑσφάνου κερταγμένον
 αὐτοῦ, συνταρταζομένην αὐτὸν τὴν
 πόλιν κατέστη· ὡς δὲ πρὶν
 ἔδοξεν, Μιθριδοβουζῶν ἀντιπρὶν
 περὶ τὴν διόχλειαν ἰστέον, Λου-
 κυλλῶν ἐπαρξεν ὁ δρόμον· Μαχ-
 κῶν δὲ Τιβερῶν κερταγμένον φυλά-
 τειν ἐπέταξεν· ὡς πρὶν πόλιν (ὡς
 μὲν ἐσέστηται) ἐπὶ τῇ περὶ τῇ
 ἐκτῇ βασιλείᾳ, ἐν ἐκείνῃ ἡμέρᾳ
 τῷ χρυσῷ συνώκει, καὶ τοὺς ὤ-
 κους ἐς αὐτὴν συνεκάλεσε, ζήλειαν ἐ-
 πιπείκει, ὅτε μὴ μεταφύγειν, δεδι-
 μένῳ, τείχεα τε αὐτῇ ἀντιπρὶν πε-
 τήκοιτα πρὶν τὸ ὑφ' αὐτῶν ἐπὶ ποταμῶν

nibus quinquaginta cubitorum

revocavit celeriter. Ita Sinope
 Amisioque desolatis, Lucullus
 habitatores restituit: accepta-
 que à Machare, Mithridatis fi-
 lio, rege Bospori, corona au-
 rea, amicum eum appellavit,
 Mithridatem verò quasiivit a-
 pud Tigranem, reversusque o-
 biter in Asiam, adhuc multatæ
 à Sylla impositæ nomine debentem
 quartam partem fructuum,
 tributa pro adium modo &
 fervorum numero statuit, &
 votiva sacra pro victoria diis per-
 solvit, acsi jam debellatum esset.
 Peractis sacris, contra Tigranem,
 non dudentem exposcenti Mi-
 thridatem, movit cum duabus
 lectis legionibus & d. equitibus:
 transducisq; trans Euphratem
 copiis iter faciebat, solas pecu-
 nias exigens à barbaris: nam re-
 gionum earum incolæ abhorre-
 bant ab armis: nec dignabantur
 se medios ingerere Tigrani, &
 Lucullo dimicantibus. Nec quisi-
 quam Luculli adventum indica-
 vit Tigrani: nam primus qui nunti-
 arat, suspensus est, tanquam
 turbator populi: ut verò tandem
 sensit, Mithrobarzancem premi-
 sit cum duobus millibus equi-
 tum, qui Luculli cursum impedi-
 ret: Manceus verò Tigranocer-
 ta jussit esse presidio. Quam ur-
 bem, ut supra dixi, rex in hono-
 rem suum ibi condidit, & opti-
 matibus eò convocatis multam
 imposuit, ut bona quæcunque il-
 luc non transferrentur, fierent
 publica: urbem circumdedit mor-
 altitudine, quæ in imo referta e-
 rant

id est
 Nuntius
 Tigrani de
 adventu
 Luculli,
 suspensus.

Manceus.
 Tigrano-
 certa à Ti-
 grane con-
 dita.

229 rant equorum stabulis : regiâmq;
ibi fecit & hortos amplios in sub-
urbis, additis piscinis & ferarum
vivariis, arcem quoq; in proximo
extruxit validam. Quibus omni-
bus tunc Mancæi commissis fidei
obibat regionem, colligens
exercitum. Ceterùm Mithrobar-
zanem Lucullus primo congres-
su superatum persequabatur :
Mancæo verò Sextilius intra Ti-
granocertam compulso, regiâ
mox extra mœnia sitam diripuit,
urbem atq;que circumvallavit
admotisque machinis, cuniculis
etiam suffodit mœnia.

His negotiis occupato Sextilio, Tigranes coactis ferme c c l. m. peditum, equitum l. m. partem eorum præmisit Tigranocertam, circiter sex millia, qui per medium Romanorum agmen facto impetu, ereptas reducerunt concubinas regias; cum reliquo exercitu Tigranes ipse contra Lucillum profectus est. Quem Mithridates tum primum conveniens, suadebat ne signa cum Romanis conferret, sed cum equitatu tantum circumcursando, agrósque vastando, ad famem eos, si posset, redigeret: quemadmodum ipse è Lucullo pressus ad Cyzicum, sine certamine amiserat exercitum. Id consilium irridens barbarus, procedebat instructa acie: conspicatúsque Romanorum paucitatem, dictorio petit, Si legati sunt hi, multi sunt: quod si hostes, perpauci. Lucullus postquam animadvertit à tergo Tigranis opportunum tumultum

οὐ τὰ βαδίζα γέγονεν· ἡ βασιλεία
 ἔ παροδοίους ἦν· τὸ παρ᾽ ἡμῶν ἐ-
 ποίετο μετὰ τοῦ, ἔ κωνηγίαια ποί-
 ῳ ἡμῶν· ἀρχὴ δὲ ἔ φερούμεν
 ἀνέστη κρηττόν. ἔ πάντα τότε Μα-
 γαίᾳ ταύτ᾽ ἐπιτέψας, παρὲν φρα-
 σὶν ἀγέρον. Μιθροσπύτου μὲν
 οὐ Λουκροῦ· ἐνδὺς οὐ τὸ παρ᾽
 ἡμῶν παροδοίους ἐπὶ φάσμα· ἐλάν-
 Μαχάων δὲ Σεξτίλῳ ἐς Τυρραν-
 κερταίαν καὶ ἀκλειούς, τὰ μὲν βασι-
 λείᾳ αὐτῆς ἀπὶ χεῖρας ὄντα διήρπα-
 σεν· τὸ δὲ πάλιν ἔ τὸ φερούμεν ἀπ-
 ἐπαφύσει, ἡ μηχανὰς ἐφίση, καὶ
 ὑπονόμους ἀνεκρήμνισεν τὸ τῆς·
 ἡ Σεξτίλῳ μὲν ἀμφὶ ταῦτα ἐ-
 γίνετο.

Τιζρανὸς δὲ, πῶς ἐς πάντε καὶ
ἄνθρωποι μελεάδας ἀγέρας, καὶ ἰπ-
πίδας ἐς πεντακισμυρέμους, καθύ-
περθεν αὐτῶν ἐς Τιζρανὸς πετρὰν
καὶ ἑξακισμύλιους· οἱ δ' αὖ μέγαν
Ρ'ωμαιοὺν ὠσάμενοι τε, καὶ τὰς πελ-
λαχὰς τοῦ βασιλέως ἐξαρπάξαι τῆς
ἐπιτήλῃ. τὰ δ' ἵ λοιπὰ στρατὰ Τι-
ζρανὸς αὐτὸς ἤγαγεν ἐπὶ Δουκουλ-
λόν· ὃ αὐτὰ τότε καθύπερθεν Μιτρά-
δάτης ἐς ὕψιν ἔλθον, σιωπῶντες
μή συμπελίσκωσι Ρ'ωμαιοὺς, ἀλλὰ
τὰ ἱππικὰ μόνον καθ' ἑαυτοὺς, ὃ
τὸ γὰρ λυμαγὸν ἄνθρωποι, ἐς λιμένα αὐ-
τῶν εἰς δυνάμει, καθ' ἑκαστὴν ᾧ πτό-
πον καὶ αὐτοὶ ὑπὸ Δουκουλλὸν περὶ
Κύζικον ἀμφοτέρωθεν ἤσαν τὸν
ἀπὸ τοῦ στρατοῦ, ὃ δ' ἡ μάχης αὐτὰ τὴν
στρατηγίαν, καθ' ἣν συνεκοιμήμενοι
ἐς μάχην, καὶ τὴν Ρ'ωμαιοὺν ἐλπίσ-
τηται ἰδὼν, ἐπιστάμενοι ὅτις, Εἰ μὴ
πρὸς τοὺς ἐστὶν οἶδε, πολλοὶ εἰ δὲ
πρόκειται, πᾶν πᾶν ὁρίσθαι. Δέκα κ-
αὶ τὸ δ' ἵ λαφύρα ἐκαταρῶν ἰδὼν ὅπως
τὸν Τιζρανὸν, τὸς μὲν ἰππίδας καὶ

μετὰ

μετώπου προσέτασεν ἐπιχλεῖν αὐ-
 τῷ, καὶ ἀπαστῶν ἐφ' αὐτούς, καὶ
 ὑποχρεῖν ἐχόντας· ἵνα τῷ βαρβα-
 ρῶν διωκόντων, ἢ πῆξις περιελθῇ.
 τοῖς δὲ πεζοῖς αὐτοῖς ἐς τὸν λόφον
 ἀπεσπάρσας, ἀνήλθον. καὶ ὡς
 εἶδε τὴν πολέμιους ὑπὸ τῇ διώξει,
 οἷα νικῶντας, ἐς πολλὰ διεσπάρ-
 σμένους, τὸ δὲ σκευφορέα αὐτῶν
 πῦνται ὑποκείμενα, ἀνέδρασε, Νι-
 κῶντα, ὃ ἀνδρες. καὶ ἐπὶ τὰ σκευ-
 φορέα πρὸς τὸν ἴστον δρομή. τὸ δὲ
 εὐπύκα συνὶ θορυβῶ φευγόντα τοῖς
 πεζοῖς ἐνεπίπτε, καὶ τοῖς ἰππεύσιν
 οἱ πεζοὶ τρηπῇ τε καὶ εὐθύς ὀλο-
 χρής. οἱ τε γὰρ ἐν τῇ διώξει με-
 κράν ἀπεσπάρσιντο, τῷ Ῥωμαϊκῶν
 ἰππέων ἐπιστρέψαντων ἐς αὐτούς
 ἀπώλυντο, καὶ τὰ σκευφορέα τοῖς
 ἄλλοις ἐνεπίπτεν, ὡς ἐνὶ ὄχλῳ.
 πάντων τε ὡς ἐν τούτῳ πληθεῖ
 θλιβομένων, ἐπὶ ἀκρεῖς οὐκ εἶ-
 δοντων ὁπότεν ἢ ἦσαν αὐτοῖς ἀρχοί-
 το, παλὺς καὶ φόνος, ἐδνός σκυ-
 λεύοντο· ἐδὲν ἀπηγόρευτο γὰρ ἐν
 Λουκίλλῳ μὲν ἀπειλῆς ὥστε καὶ ψέ-
 λλαι ἐπὶ αὐτοῖς ἐπιδέοντες ἐ-
 κτενον ἐπὶ ταδίς ἐκτόν· ἐκκοσιν
 ἔς τε νύξ ἐπελάθετο. τότε δ' ἀνα-
 στρέφοντες ἐσκέλευον· ἐδίδου γὰρ ἁλ-
 κῶν· ἥδη. γιγνομένῳ δὲ τὴν ἡπ-
 ταν ὁ Μαγκάος ἐφώραν ἀπὸ Τι-
 γρανοκέρων, τὸς ἑλκύντας οἱ ἐμι-
 δοφόρου αὐτῷ, πίντας ἐξώπι-
 σεν, ὑποσπέναν· οἱ σὺν ἡψιν δε-
 διότες, ἀδρόοι σκευτάς ἔχοντες ἐ-
 βελίζον τε καὶ πυλίζοντο. Μαγκάος
 δὲ τοῖς βαρβαροῖς ἐπύρηντο· αὐ-
 τοῖς ὀπλισμένους, ἀλδυσσάμενοι καὶ
 ἰμῖται τῆς λαγῆς ἀντὶ ἀσπίδων,
 & quiescebant. Manceo verò

edente, obvolutis veste brachiis vice clypei, audenter in eos fece-

equites in frontem immisit qui
 proutarent hostem & in se ver-
 terent, atque etiam ultro cede-
 rent, ut barbari persequendo tur-
 barent suos ordines: ipse pediti-
 bus ad tumultum circumductis a-
 scendit non sentientibus hosti-
 bus. Ut verò vidit eos quasi jam
 victores dispersos in persequen-
 do, & impedimenta eorum om-
 nia sub tumultu, exclamavit,
 Vicinus milites: primusque cur-
 su invasit jumenta cum falcinis,
 quæ magno impetu fugientia in-
 currerunt in pedites, & hi rur-
 sum in equites, moxque effusa
 fuga facta est. Nam & illi qui per-
 sequendo longè à suis procurre-
 rant, Romano equitatu in eos
 converso cædebantur, & jumen-
 ta in alios incurrebant ut exagi-
 tata: comprimentibusque se om-
 nibus præ multitudine, nequi-
 planè scientibus unde esset cladis
 initium, ingens cædes patrabat-
 ur, nemine quenquam spolian-
 te. Id enim Lucullus edicto ve-
 tuerat, gravem pœnam intermi-
 natus secus facientibus: itaque &
 armillas & torques calcando con-
 tinuarunt eadem per cxx. sta-
 dia, donec nox supervenit: tum
 Romanidemum reversi spoliabant cada-
 vera. Lucullo jam permittente.
 Post eam cladem Manceus, Ti-
 granocerta præfectus, universos
 Græcos milites mercenarios ex-
 armavit, ut suspectos: qui veriti
 ne comprehenderentur, arreptis
 fustibus congregati & incedebant
 cum armatis barbaris eos inva-
 dente, obvolutis veste brachiis vice clypei, audenter in eos fece-
 runt

230

Armillas
 & torques
 calcando
 Romanidemum
 eadem
 continuant
 per cxx
 stadia.

runt impetum : & quotquot occidissent, eorum arma statim inter se partiebantur. Quumque satis armorum viderentur nacti pro tempore, occupatis aliquot turribus quibus destinguebantur moenia, vocabant ad se Romanos obsessores, & ascendentes recipiebant intra moenia. ita Tigranocerta capta ingenti præda ditavit exercitum, utpote urbs recens condita, ambitiosè contractis undique incolis.

Tigranocerta quomodo à Romanis capta.

Tigranes & Mithridates, obeundo regiones, colligebant alium exercitum, cujus præfectura Mithridati est credita, quem alter putabat jam satis doctum suis calamitatibus: ad Parthos quoque miserunt qui auxilia peterent. Sed quum Lucullus quoque per legatos regem eorum sollicitasset, ut aut sibi potius auxilium, aut spectator esset certaminis, ille, utrique clam pollicitus, misit neutri. At Mithridates oppidatum instruxerat armorum fabricas, & delectus habens, conscripsit fermè omnes Armenios: ex quibus selectis fortissimorum LXX. M. peditum, & dimidio equitum, reliquos dimisit: hos vero in turmas & cohortes digestos proxime disciplinamitalicam dedit exercendos viris Ponticis. Ad quos adventante Lucullo Mithridates peditatum omnem & partem equitatus in colle continuit: cum reliquo Tigranes Romanos frumentatores adortus, victus est. unde postea securius frumentabantur etiam ex propinquis locis Mithridati, & castra

231

μὴ πύλης ἐσθραμεν ἐς αὐτοῦς· καὶ ὅσους ἀνέλοιαν, εὐθύς ἐμέλειον περὶ ὅσα. ὡς δὲ τὸν τῶν δυνατῶν ἔργον αὐτοῦ, μεσοπορῖα πᾶσι κατέλαβον, καὶ Ρωμαίους ἐξ ἐκείνων τε, & ἀναβαίνοντες ἐσθραμεν. ἔπειτα μὲν ἑλθὼν Τίγρις ἐκέρχεται, & πάλιν διηρπάζετο πολλὸς, οἷα πόλεως νεοκτισμένης, φιλοτιμίας συνακισμένης.

Τίγρις δὲ Μιθριδάτης στρατὸν ἄλλον ἡθροῦς ἐκείνους, & τὴν στρατηγίαν ἐπετίθετο Μιθριδάτης· ἡγευμένη Τίγρις αὐτῇ γεγενημένη τῇ πατήρῃ διδασκαλίᾳ ἐπιπορῶν δὲ καὶ ἐπὶ Περσῶν, ἐπικυρεῖν σφίσι περὶ ἀνελύοντες. ἀντιπρὸς ἐβούλοντο δὲ Λουκίλλου, καὶ ἀξιούτων, καὶ οἱ συμμάχων, καὶ ἀμφοτέρους ἐκείνους δὲ ἀντὶ τοῦ, ὁ μὲν, κρυφῶς συνήλθοντο ἐκείνους, ὅπως ἐφάρκον ἐδότερος ἀμύνει. ὁ δὲ Μιθριδάτης ὅπλα τε ἐργάζετο καὶ πόλιν ἐκείνην, καὶ ἐστρατολογεῖ χροῖον ἀπέναντος Ἀρμενίου. ἐπιλεξάμενος δὲ αὐτῶν τὸν ἀρίστους, ἐπικυρεῖν πᾶσι τοῦ καὶ ἐκείνους ἡμίσεως, τὰς μὲν ἄλλους ἀπέναντος τὸν ἐπὶ ἱλίας τε καὶ ἀσπίδος ἀνελύοντος τῆς Ἰταλικῆς συντάξεως κατελέγων, Ποντικῆς ἀνδρῶν γεγενημένων περὶ τοῦ. ἀφίσταντο δὲ αὐτοῖς δὲ Λουκίλλου, ὁ μὲν Μιθριδάτης τὸ πᾶν ἀπὸν, καὶ μὲν τοῦ ἐκείνους ἐπὶ τοῦ συνήλθον· τῇ λοιπῇ δὲ ἰσχυρῶς Τίγρις τοῖς σιτολογεῖν Ρωμαίοις ἀφίσταντο, ἡσπέρου καὶ μὲν ἀδελφῶν δὲ τὰς τοῦ οἱ Ρωμαῖοι πλησίον αὐτῶν Μιθριδάτου ἐσιτολογεῖν τε καὶ ἐστρατοποιοῦν.

Bb

pro-

Mithrida-
tes vulne-
ratur.

Agari, Scy-
thica gens.

Procella
qualis ante
nulla.

232

Romanus
centurio
Mithrida-
tem dolo
vulnerat.

Timo-
theus me-
dicus.

progressus esset in aciem contra Mithridatem, procella, qualis nulla ante in omni hominum memoria, exorta est, quae in utrisque castris disjecit tentoria, iumenta transversum egit per devia, praecipitavit etiam nonnullos milites. Et tunc quidem urrique retrocesserunt: quum autem nuntiaretur adventus Luculli, Triarius absente illo depugnare cupiens, ante lucem invasit stationes Mithridatis: quumque diu pari virtute certassent, tandem rex in suo cornu connixus incepit victoriam, & distractis hostibus peditatum eorum in fossam quandam cenosam compulit, ubi caedebantur impune sidente vestigio. Usus deinde victoria, persequabatur animose per campos equites, donec quidam Rom. centurio, qui specie famuli equitantem cursu aequabat, in femur eum percussit graviter, quod tergum ejus non speraret se posse per thoracem perfodere. Et hunc quidem statim in frustra conciderunt proximi: Mithridates vero in extremam aciem relatus est. Amici regii suis egregie vincentibus signum propere dederunt receptui: id, ut inopinatum, trepidationem iniecit pugnantis, veritis ne forte aliunde aliquid mali acciderit: donec re cognita statim ibi in campo tumultuariè circumsteterunt corpus regium. Tandem Timotheus medicus, cohibito sanguine, sublimem eis ostendit: sicut olim in India Macedonibus de

αρχὴν τοῦδε τοῦ Φαβίου ἐπὶ τὸ ἀγίαν-
μο πυρελάμηναν· καὶ μετ' αὐτὸν πολὺ
χωροῦντων ἐς μέγαν αὐτῶν τε καὶ
Μιθριδάτου, πνεύμα οἷον οὐκ ἐ-
μνημονεύτο ἤνέσθη, τὰς τε σκηνὰς
ἀμφοτέρων διέρρηξε, καὶ τὰ ὑποζύ-
για παρέσυρε, καὶ τὸ ἀνδρῶν ἔστιν ὅς
κατακρημνίσθη. καὶ τότε μὲν ἀνεχώρουν
ἐκαστέρω· ἀπυρξέμενοι δὲ Λευκὸν
λοῦ πρὸς ἐνέαν, πρὸς λαοὺς τὸ ἔργον
ὁ Τριάρης ἐπεγόνοντο, ἐπὶ τυ-
κτὸς ἐπὶ κέρει τῆς Μιθριδάτης πρὸς
φυλακῆς. ἰσχυρῶς δὲ ἐς πολὺν
ἀγῶν· ὄντο, ὁ βασιλεὺς ἐς τὸ
κρηδ' αὐτὸν μίρον· ἐπισβάρσας, ἐ-
κρινε τὸν μέγαν, καὶ ἀλαπάρας
τὰς πολεμίους, τὸ πρὶν αὐτὸν
κατέλειπεν ἐς διώρυγαν πηλοῦ, ἔνθα
διεφείρετο, εὐλαγὴ μὴ δυνάμει.
τὰς δ' ἰσπείας ἀνὰ τὸ πεδὸν ἐδίω-
κεν, ἐκδιώκων τῇ φορᾷ τὴν εὐτυχίαν
κράννοντο. ἔστι τις αὐτὸν Γ' αὐχὸς
λοχαγὸς, οἷα ἑσπῶν αὐτῷ συ-
τρεχάων, ἐς τὸ μὲν ἐπ' αὐτῷ ἐξί-
φει πλὴν βάρειαν, οὐκ ἐλπίσας
ἐς τὰ νῦν ἀλλὰ τὴν θάλασσαν ἐφι-
ξέσθαι. καὶ τοιούτῳ μὲν εὐδυνεῖ οἱ πλὴν-
σίον συνέκρηπον· ὁ δὲ Μιθριδάτης
ἀπεφίετο ὀπίσω· καὶ οἱ φίλοι τὸν
σπῶν ἀπὸ κινῆς λαμπρῶς ἀνεχέ-
λουσι συν' ἐπ' αὐτῷ βαθείαν. ἐνέπιπτε
δὲ τοῖς μεχρμένοις ἐπὶ τῷ περὶ τοῦ
γῆς ἀνακλήσεως θόρυβος τε, καὶ
ἀπὸ τῆς μὴ τὴν θῆν ἐτέρωθεν εἶναι μί-
χρῳ μεθόντες, εὐδυνεῖ δὲ τῷ πρὸς
τὸ σάμα πρὸς αὐτὸν καὶ ἐθροῦσιν
ἔως Τιμόθεον αὐτοῖς ὁ ἰατρός ἐπι-
χρῶν τὸν αἷμα, ἐπεδείκνυεν αὐτοῖς οἷον
μετεώρον· οἷον τι καὶ Μακεδόντι ἐν
Γ' ἡδὺς ὑπὲρ Ἀλέξανδρον δειδοῖσι ὁ
Ἀλέξανδρος αὐτοῖς ἐπὶ νῦν ἑσπῶν
πρόομι-

multam non timentes, maluerunt apud Lucullum permanere.

Atque ita nec Luculli ductu bellum Mithridaticum ullum certum aut firmum finem habuit: deficientibus enim sociis in Italia, & urgente fame propter occupata à piratis maria, interpestivum visum est tanto bello involvi, priusquam amoverentur praesentes molestiae. Quod etiam Mithridates intelligens, invasit Cappadociam, & proprium regnum munivit, dissimulantes Romanis, donec repurgarentur maria: quod postquam successit, & piratarum profligator Pompeius Asiam attingit, mox resumptum est bellum Mithridaticum, & commissum Pompeio imperatori.

Bellum
Mithrida-
ticum re-
sumptum,
& Pom-
peio com-
missum.

Initium
belli pira-
rici.

Quapropter quum pars sint Pompeianae expeditionis quae ille in mari gessit ante bellum Mithridaticum, nec ad ullam aliam historiam proprie pertineant, libet mihi in hoc loco ea percurrere. Mithridates dum primum bellum adversus Romanos gesseret, Asiam tum obtinens, Sylla gravibus negotiis occupato in Graecia, ratus non diuturnum fore in Asia suum imperium,

πένητες ὄντες, & τὴν ζημίαν ἐδε-
διότες, πρὸ Λουκελλοῦ παρέμεινον.

Σὺ δὲ μὲν δὴ καὶ ὁ Λουκελλοῦ σὺν
Μιθριδάτῃ πύλεται· ἐς ἐδὲν βί-
βαιον ἐδὲ κεκριμένον τέλος ἔληξεν.
ἀφισταμένης γὰρ τῆς Ἰταλίας, ἐνο-
χλοῦντο, καὶ ληστειομένης τῆς θα-
λάσσης, λιμὴν πεινέοντο, ὅτε ἐν
καρπῷ σφίσιν ἦσαν πολέμῳ ἄλ-
λον ποσὸνδε πόλεμον, σφὲν τὰ ἐν-
οχλοῦντα ἀφαιέσθαι. ὡν καὶ ὁ Μι-
θριδάτης ἀφαιετόν ποτε, ἐς Καππα-
δοκίαν ἐπέβαλε, & τὴν ἰδίαν δρχίαν
ἔχουσαν. καὶ τότε αὐτὸν προέσποντο
οἱ Ῥωμαῖοι σπειράν, ἐφ' ὅσον αὐ-
τοῖς ἡ θάλασσα ἐκασταίμετο· ὡς δὲ
ἐμεινέοντο, καὶ ὁ κατ' ἡγεῖας Πομ-
πίος ἐν Ἀσίᾳ, τῇ Μιθριδάτῃ
πόλεμον ἀνελάμβανον αὐτίκα, καὶ
ἐπέσχεον ἐπὶ τῇ Πομπηίᾳ στρα-
τηγίᾳ.

ΔΙΟ μοι δοκεῖ, μέγας ὄντα τῇ
Πομπηίου στρατείας τὰ περὶ τῇ θά-
λασσᾳ αὐτῇ πρὸς Μιθριδάτῃ κατ-
ειρησμένα, καὶ ἐς ἐδεμίαν συγ-
χεφθῆναι οἰκίαν ἀπὸ πάντων, ἐς
τοῦ μέγας συναργύνειν τε, & ἐ-
πιδραμεῖν ὡς ἐλθέτο. Μιθριδάτης,
ὅτε πρῶτον Ῥωμαῖοις ἐπελόμεν, &
τῇ Ἀσίᾳ ἐκροῖτο, Σύλλα πρὸς τῇ
Εὐκράτῃ ποιοῦντος, ἡγεμόνος ὅτε
ἐς πολὺν κατέβηεν τῇ Ἀσίᾳ, πρὸς
ἀλλὰ (ὡς μοι ᾤσατο) ἐλυμῆ-
& aliis jam dictis modis vastavit

1370

Διό μοι δοκεῖ, μέγας ὄντα τῇ Πομπηίου στρατείας τὰ περὶ τῇ θάλασσᾳ
αὐτῇ πρὸς Μιθριδάτῃ κατ' εἰρησμένα, καὶ ἐς ἐδεμίαν συγχεφθῆναι
οἰκίαν ἀπὸ πάντων, ἐς τοῦ μέγας συναργύνειν τε, & ἐπιδραμεῖν ὡς
ἐλθέτο. Μιθριδάτης, ὅτε πρῶτον Ῥωμαῖοις ἐπελόμεν, & τῇ Ἀσίᾳ
ἐκροῖτο, Σύλλα πρὸς τῇ Εὐκράτῃ ποιοῦντος, ἡγεμόνος ὅτε ἐς πολὺν
κατέβηεν τῇ Ἀσίᾳ, πρὸς ἀλλὰ (ὡς μοι ᾤσατο) ἐλυμῆ-
Præter nostrum de Piratico hoc bello, quod initium habuit anno V. C.
DCLXXIV. & anno DCLXXXVI. à Pompeio, postquam id lege Gabi-
nia ei permissum esset, consummatum est, legi possunt Cicero in Orat. pro
Lege Manilia. Plutarchus in vita Pompeii. Auctor de Viris Illustribus cap.
ult. Valer. Maximus lib. 8. c. 15. Dio lib. 36. Florus lib. 3. c. 6. Velleius Pa-
terculus lib. 2. c. 31.

Ka

Pirate Ci-
lices ap-
pellati.

235

nēſque occultas navium, ſed po-
tiſſimum excurrerant ex hac
parte Ciliciæ aſpera importuoſa-
que, & altiffimis aſſurgente cacu-
minibus: unde ab omnibus com-
muni nomine appellabantur Ci-
lices, quod malum id ortum in
Cilicia, in ſocietatem Syros, Cy-
prios, Pamphylios, Ponticos &
ſermē omnes Orientales gentes
pertraxit: qui propter diuturni-
tatem belli Mithridatīci, malen-
tes inferre damna quā perſe-
mari terram mutarunt, ut brevif-
ſimo tempore exorta ſint eorum
multa millia. Nec ſolū mare
quod Orientis oras alluit habue-
runt in poteſtate, ſed quā latē
patet uſque columnas Herculis,
nam & prætores Rom. aliquot
vicerunt navalibus præliis, & in
his prætorem Sicilia: circa quam
inſulam nemo navigare audebat,
agris quoque à cultoribus deſer-
tis propter incurſiones conti-
nuas, cum non levi urbis Roma-
næ incommodo, vel quod vexa-
rentur ejus provinciæ, vel quod
urbanam multitudinem inde ſa-
mes premeret. Et erat difficile
delere tantas navales copias, ter-
ra & mari diſperſitas circumqua-
que, expeditas ad fugiendum,
non è ſuis patriis, non ex apertis
locis excurrentes, nec lares ullos
aut quicquam proprium habentes,
ſed quicquid in manus inci-
deret. Quapropter tam inſolita
belli omnibus legibus ſoluti ra-
tio, in qua nil certum eſſet, nil
conſpicuum, cunctis ob perplexi-
tatem erat formidabilis: nam nec Murena hos prædones aggreſſus

πάτας ἢ ἀφ' ὧν ἡρώδης πᾶς πε-
ρὶ τῆς αὐτῆς Κιλικίας, τερχιαν-
τε καὶ ἀλμυρῶν εὐστα, καὶ κυρφοῦς
μεγάλως ἐξέχουσιν. ὅθεν δὲ & παν-
τες οὐνόματι κρητὸν Ἰστικὸς ἐκαλεῖ-
το, δρεκαμῶν μὲν ἰστικὸς & κρητὸν πα-
ρὰ τῷ Τερχινίαν Κιλικίαν συνειπι-
λαβόντες, Συροιὶν τε καὶ Κυπρίων &
Παμφύλων & τῷ Ποντικῶν, καὶ ῥε-
δδὸν ἀπαντῶν τῶν ἐσίων ἐθνῶν, οἱ,
πολλοὺς & χρόνιου σφίσις ὄντων τῷ
Μιθριδάτει πολέμῳ, ὅρασι τὴν μέλ-
λον ἢ πάρειν αἰσχυρῶν, τῶν ἰα-
λασαν ἀπὸ τῶν ἡσ ἐπιλέγοντο. ὥς-
τε πολλὰν τῶν αὐτῶν μυριάδων
ἦσαν· καὶ ἡ μὲν ἐπὶ τῷ ἐσῶς ἰα-
λασῶς ἐμῶν, ἀλλὰ τῷ ἐν τῷ
Ηερκλείῳ ἐθλῶν ἀπείκων. καὶ γὰρ
πρὸς ἡδὴ Γαλατίας ἐρατηρῶν ναυ-
μαχίᾳ νενικησαν, ἀλλὰς τε & τῷ
τῆς Σικελίας. ὅθεν αὐτῇ Σικελίᾳ
ἀπλωτὰ τε ἡδὴ πάντα ἔσθ, καὶ ἡ
γῆ τῷ ἔργῳ ἐνδὲς, ἀλλὰ τῶν ἐπι-
μεινῶν. ἡ τε πόλις ἡ Γαλατίας ἡ-
δετο μέγιστος & κρητὸν, τῷ τε ἐπὶ
κῶν σφίσις κρητῶν, καὶ αὐτοὶ
ἀλλὰ πολλοὶ ἰδὸν ἐπιπόνως λιμῶν-
τοντες. τὸ δὲ ἔργον αὐτοῖς ἐφάνετο
μέγα καὶ δυσχερές, ἐξελθὲν τοσού-
τε σφοδρότερον ἀνδρῶν & ναυτικῶν, με-
μερισμένα μὲν ἐς πᾶσαν ἐν κύκλῳ
γῆν & θάλασσαν, καὶ ὅτι τῶν
κρητῶν αἰς, ἐς τὸ ἀποφύγε-
ν & ἐκ ἐν πετρῶν ἢ φανερός χῆ-
ρος ὁρμώμεν, καὶ οἰκίσαν ἐν ἡ-
ίδον, ἀλλὰ αἰς τὸ σφοδρῶς ἐχόν-
τα. ὥστε πολλοὶ ὡς ὁ τῷ & πολέ-
μου παρὰ τὸν, ἔνομον ἐδὲν ἔ-
χοντες, ἐδὲ βεβαίον, ἐδὲ φανερὸν
ἀμυχανίαν ὁρμῶν & φόνον ἐργάζετο.
Μουρῶνας τε, ἐν γὰρ αὐτοῖς
ἐδὲν

ἔδιν ἐξέρχου μέγαν· ἀλλ' ἔδδ' Σερ-
 ξίλι· ὁ Γ' σαυρικὸς, ἐπὶ τοῦ Μου-
 ρίου· ἀλλ' ἔδδ' ἡ δὲ καὶ τῆς τ' ἰπε-
 λικῆς τ' παραλίης ἀμφὶ τε τὸ Βρεν-
 τίσιον ἔ τὴν Τυρρηνίαν ἀνέπεσαν·
 νοὶ οἱ λησιῶν οὐκ ἔχοντες φρονήσ'· καὶ
 γυναικαὶ περὶ δούλους τῶν ἐν πατρὶ-
 δῶν, καὶ δύο στρατὸς αὐτοῖς σημείοις
 συνηρπάκεσαν. ὡς ἔτε τὴν βλάβην
 οὐτὲ τὴν αἰχμὴν ἐπ' φέροντες εἰ
 Ρωμαῖοι, τ' τότε σφῶν ἐπὶ διζης
 ὄντα μεγίστης Πομπηίου αἰσχυρῆς
 νόμος στρατηγὸν ἐπὶ τρεῖς αὐτοκρά-
 τορας εἶνα, θαλάσσης τε ἀπείσης,
 ἡ σελῶν Ἡρακλείων οὗτος ἐστὶ, καὶ
 γῆς δὲ θαλάσσης σταδίου τετρακο-
 σίους αἰω. βασιλευσὶ τε καὶ δυνά-
 σεως ἔ ἔθνεσι καὶ πόλεσι πάσης ἐπ-
 ἔσχεον ἐς πάντα συλλαμβάνειν τὴν
 Πομπήϊον, ἔ αὐτὴν στρατὸν ἡσπα-
 λίσαν ἔδοσαν, ἔ χρημύεται ἀγέρην.
 συνέπεψαν ἔ ἔσχε σφῶν στρα-
 τὸν πολλὸν ἐκ ἡσπαλίσαν, καὶ καὶ
 ὅσας εἶχον, ἔ χρημύεται ἐς ἔκακι-
 αλίαν πάλαντα Ἀπικῆ. ἔ τω μέγαν
 καὶ δυσεργὲς ἡρώωντο εἶνα πρὸς δὲ
 κρατήσιν στρατηγῶν, ἐν τοσούτῳ
 θαλάσσης καὶ μυχοῖς τοσούτῳ Δα-
 λανθάνοντων τε ἐν μυχοῖς ἔ ὑποχω-
 ρούντων ραδίως, καὶ ἐμπιπτόντων
 αὐτῶν ἀφανῶς. ἀνὴρ τε εὐδαῖς πω

quicquam effecit memorabile,
 nec post eum Servilius Isauricus;
 sed jam exscendebant contem-
 ptim etiam in Italiae maritima
 circa Brundisium ac Etruriam,
 abriperuntque exspatiantes ali-
 quot nobiles sœminas, & duos
 exercitus unâ cum ipsis aquilis.
 Quas clades ignominiâsq; Ro-
 mani non ferentes amplius, eum,
 cujus tum inclita fama erat,
 Pompejum lege lata imperato-
 rem creaverunt in triennium:
 qui toto mari quod est intra co-
 lumnas Herculis, & in maritimis
 provinciis usque ad quadringen-
 tesimum à mari stadium, por-
 tatem haberet imperandi regi-
 bus, præsidibus, civitatibus, ut
 juvarent se rebus omnibus; dele-
 ctus quoque habere illi permise-
 runt, & pecunias colligere: ex
 ordinariis etiam legionibus tra-
 diderunt ei exercitum, & naves
 quotquot habebant, tum in nu-
 merato vi. m. talentorum Atti-
 corum: adeo laboriosa res visa
 est tot navales exercitus in tanto
 mari & tot latebris persequi, re-
 fugientes facili, rursûmque in-
 festantes ex improviso. Nec ullus
 unquam

Potestas
 Pompeio
 data: & e-
 jus exerci-
 tus qualis.

Καὶ δύο στρατοὶ αὐτοῖς σημείοις συνηρπάκεσαν.] Ex corrupta lectione in
 errorem prolapsus interpretes hunc locum vertit: Duos exercitus cum ipsis a-
 quilis abriperunt. pessime & contra historię fidem. Eleganter ad Tertulliani
 Apologeticum emendavit Heraldus. δύο στρατηγούς. emendationemque Plu-
 tarchi verbis in Pompeio confirmavit: ἡσπαται δὲ ποτε καὶ στρατηγούς δύο
 ἐν ταῖς περὶ τρυφύρεσι, καὶ τοὺς ὑποκρίτας αἶμα καὶ ἐκδιδόχους ὄντο
 σὺν αὐτοῖς ἱκενοῖς ἔχοντες. Præterea per αὐτὰ σημεῖα non aquilas, sed du-
 cum insignia, prætextam scilicet ac fasces similiaque intelligi debere docet
 cum ex adducto Plutarchi loco, tum ex his Appiani lib. 1. ἐμφυλ. καὶ ἡ βα-
 λὴ πάτω, καὶ αἱ ἀρχαὶ τὰ σφέτερον σημεῖα ὑπεκρίματα. Et lib. 2. τὰς ἐκδίδους
 καὶ τὰ σημεῖα τὴν βίβλην ἀπέεικλιν. Ubi τὰ σημεῖα similiter accipiuntur.

236

unquam Rom. imperator ante Pompeium cum tanta potestate profectus est. Cui mox representatae sunt copiae cxx. m. peditum, equitum iiii. m. naves, annumeratis hemidiis, cclxx. legati senatores xxv : quibus Pompejus mare distribuit, datis cuique navibus, equitibus, peditibus & pratorii insigniis, ita ut quisque merum imperium haberet in parte fidei suae credita: ipse, quasi rex regum, circumcursaret & viseret manentem quemque in statione sua, ne persequendo piratas priusquam uno loco abfolveret victoriam, distraheretur in alia, sed essent ubique qui succurrentes sibi mutuo, piratas vagando elabi non sinerent.

Pompeius
duces suos
contra pi-
ratas quo-
modo con-
stituit.

Ita constitutis rebus omnibus, & ordinatis potestatibus, Hispaniam & columnas Herculis Tib. Neronem una cum Manlio Torquato iussit curare : Gallicum Ligusticumque mare attribuit
τῷ Λιγυστικῷ τε καὶ Κελτικῷ θαλάσῳ Μάρκον Πομπηϊόν· Διόνη

αὐτὸ τῷ Πομπηϊῷ ἐπὶ τοσύνδῃ δόχλῳ αἰρεθεὶς ὑπὸ Ρ' αὐμορίων ἐξέπλευσεν· ὃν στρατὸν ῥῶν αὐτῶν καὶ ὡς δύοδεκα μυριάσι πεζῶν, & ἰππέως τετρακχιλίοι· νηὲς δὲ σὺν ἡμιολίοις, ἐξορμήκοντι & Διοκρίστῳ. ἱππάρχει δ' ὅτι τ' βουλῆς, οὗς καλεῖται πρεσβυτάς, πέντε & ἑκοσιν· εἰς ὃ Πομπηϊὸν ἐπιδηρεῖ τὴν θαλάσσαν, & ναὺς εἰδὼς, & ἰππείας ἐκείτω, καὶ στρατὸν πεζόν, καὶ στρατηγίας σημεῖα ἀπεκείαζ'· ἵνα αὐτοκράτωρ οὐτελὴς ἢ πισυνοῖς μέρους ἐκείτω ὑπάρχῃ· αὐτὸς δ' οἷα δὴ βασιλεὺς βασιλείαν αὐτὰς ἀφείδεις & ἐφορῇ μένοντες ἐφ' ὧν ἐπαχρησυν, μήτε μετὰδιόκων τὴς λησῆας ἀφείδεις ἐξ ἔργων αἰτελῶν ἐπ' ὧν τῶν εἰς ἑτέρω, ἀλλ' εἴεν οἱ πυντιχίδει αὐτοῖς ἀπαιτῶντες τε, καὶ τὰς ἐς ἀλλήλους ἀφ' ὁρμῆς ἀποκλείοντες.

Οἱ τὴν ἀφείδεις ὃ Πομπηϊὸν ἀπαιτῶν, ἐπέστησεν Ἰβηρῶν μὲν & τῶν Ἡρεκλείων σήλων Τιόριον Νέρον· & Μάκκιον Τορκάτον ἀμφὶ τῇ

Αὐτὸ τε δοθεὶς πῶς αὐτὸν τῷ Πομπηϊῷ ὅτι τοσύνδῃ ἀρχὴν αἰρεθεὶς ὑπὸ Ρ' αὐμορίων ἐξέπλευσεν.] Velleius lib. 2. A. Gabinus legem tulit, ut cum belli more, non latrociniorum, orbem clasibus jam, non fortivis expeditionibus pirata terrent, quasdam etiam Italiae urbes diripissent, Cn. Pompeius ad eos opprimendos mitteretur; essetque ei imperium aequum in omnibus provinciis cum proconsulibus, usque ad quinquagesimum miliarium a mari. quo S. C. praetorius terrarum orbis imperium uni viro deferebatur. Plutarchus Pompeio ἔγραψε δὲ Γαβίνῳ εἰς τὸ Πομπηϊῷ συνῆδον νόμον, οὗ ναυαρχίαν, ἀπαρκερὲς δὲ μοναρχίαν αὐτῷ δίδοντα, καὶ δυνάμιν ὅτι πάντας ἀνδροπαυς ἀνυπαδύνων.

Ἱππάρχει δ' ὅτι τ' βουλῆς, οὗς καλοῦσι πρεσβυτάς, πέντε καὶ εἰκοσιν.] Plutarchus simpliciter πρεσβυτάς nominat; Dio πολλοὺς ὑποστρατήγους. Florus plures legatos ac praefectos habet. Velleius Paternulus dicit Cn. Pompeium multos & praefectos viros in id bellum assumpsisse. non expresso etiam legatorum numero cum Dione & Floro, quos Plutarchus tradit XVI. fuisse. Appianus autem habet στρατηγὸς πέντε καὶ εἰκοσιν. mox tamen, ubi singulorum nomina recenset, tantum XIII. inveniuntur.

δὲ καὶ Σαρδόνι καὶ Κόρυν, ἔ' ὅσην
 πλησίον νῆσαι, Λέντυλον τε Μαρ-
 κελλίον, ἔ' Πάπλιον Ἀτίλιον πε-
 ρὶ ἧ αὐτὴν Ἰταλίαν, Λέκιον Γέλ-
 λιον, καὶ Γναῖον Λέντυλον. Σικελίαν
 ἧ ἔ' Ἰόνιον ἐφύλασσον αὐτὰ Πλω-
 πῖος τε Οὔρραν καὶ Τερέντη Οὔ-
 ρραν, μέγας Ἀφρικανίας. Πε-
 λοπόννησον ἧ καὶ τὴν Ἀττικὴν, ἐπὶ
 ἧ Εὔβοιαν καὶ Θεσσαλίαν καὶ Μα-
 κεδονίαν καὶ Βωτιαν, Λέκιον Σιν-
 νάς· τὰς δὲ νήσους καὶ τὸ Αἰγαῖον
 ἄπαν καὶ τὸν Ἑλλάσποντον ἐκείνη,
 Λέκιον Καλλιόν· Βιθυνίαν ἧ καὶ
 Θράκην καὶ Προποντίδα καὶ τὸ Ἰ-
 ονίον τέρμα, Πάπλιον Περίον·
 Λυκίαν τε καὶ Παμφυλίαν καὶ Κύ-
 προν καὶ Φοινίκην, Μέτελλον Νε-
 πτιν. αὐτοὶ μὲν αὐτὰ διετεταγμένοι οἱ
 στρατηγοὶ ἐπιχειρεῖν τε καὶ ἀμυνεσθαι
 καὶ φυλάσσειν τὰ πεπραγμένα, καὶ τὰς
 παρ' αὐτῶν ἐμφύλιοντας ὑπο-
 λαμβάνειν· ἵνα μὴ διώκοντες ἀφί-
 σωντο μικροῖς, μηδὲ ὡς ἐν δρόμῳ
 ἀπὸ φέρουσιν, καὶ χρόνιοι εἴη ἔργον.
 αὐτὸς δ' ἅπαντας ἐπέπλει καὶ τὰ
 ἐς δύσιν πάντα ἡμέρας τεσσαρτά-
 κιστον ἐπιδὼν, ἐς Ρώμην περὶ ἤλθεν.
 ὅθεν ἐς Βρεντεσίον καὶ ἐν Βρεντεσίῳ
 τοσούτῃ Διόσκειον τὴν ἐν αὐτῇ
 πλευσταί, ἔξ ἐπληξεν ἅπαντας τὰ-
 ρχει τε ἐπίπλον, καὶ μεγάροις πυρρῶ-
 σκεδῆς, καὶ φῶς διέξῃ· ὥστε τοὺς
 ληστὰς, ἐλπίστας αὐτῷ ἀσπερι-
 χειρήσθην, ἢ ἐκ ἐμπαρές γε τὸ καὶ
 σφῶν ἔργον ἀποδείξεν, δειπνῶντας,
 εὐθύς ἑπὶ πόλει ὡς ἐπὶ λόφου ἐξ-
 αναχθέντας, καὶ ἐς τὰς συνήδεις
 ἄκρας καὶ ναυλοχίας ὑποφύλκον· καὶ
 Πομπηίῳ τὴν μὲν ἀλάσσαν αὐτῇ
 ἀμειψαί κεκατάραται, τὰς δὲ λη-
 στὰς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν αἰσινεσθαι

M. Pomponio: Africam cum Sar-
 dinia Corsicâque & propinquis
 insulis Lentulo Marcellino & P.
 Attilio: oram Italiae L. Gellio &
 Cn. Lentulo, à Sicilia littoribus
 ad Acarnaniam: Ionium mare
 Plorio Varo Terentioque Var-
 roni servandum ex eadem ordi-
 natione obtigit: L. Cinnæ Pelo-
 ponneseus Attica, Eubœa, Thes-
 salia, Macedonia, Bœotia: Æ-
 gæum verò universum & Hellef-
 pontus L. Cullio: Bithynia, Thra-
 cia, Propontis, os Ponti, P. Pifo-
 ni: Lycia verò & Pamphylia, Cy-
 prus & Phœnicia Metello Nepo-
 ti. Ad hunc modum ab eo dispo-
 siti sunt duces qui juxta constitu-
 tam rationem vel impugnant
 prædones, vel arcerent, ut ab al-
 iis exagitatos exciperent alii, ne
 quis persequendo proverheretur
 longius, néve longinquis naviga-
 tionibus res diu protraheretur. Ip-
 se verò volitans omnes invise-
 bat, & perlustrato intra dies qua-
 draginta tractu Occidentali, Ro-
 mam venit, atque inde Brundi-
 sium: à Brundisio verò vectus
 per tot ac tanta Orientis spatia,
 perterrituit omnes celeritate ad-
 ventus & apparatus magnitudi-
 ne, expectationeque ducis tam
 inclyti, adeo ut piratæ qui vide-
 bantur ultro laceffuturi, aut certe
 difficilem ei reddituri victoriam,
 præ metu mox oppugnationes
 urbium reliquerint, & in suas ar-
 ces ac stationes se receperint: at-
 que ita Pompeius sine certamine
 maria perpurgaverit: piratæ verò
 à prætoribus in sua cujusque pro-
 vincia

Cragum &
Anticragum
ca-
stella.

Mallum,
Adana, E-
piphaniam,

vincia in potestatem redacti sint. Ipse Ciliciam petiit cum variis militum copiis & machinarum magno numero, existimans eorum arces in rupibus sitas oppugnandas modis omnibus. Sed nihil his opus habuit, sola enim celebritas nominis & amplitudo apparatus ita prædones perterruerat, ut sperantes clementiorem victorem, si abstinerent à certamine, primum hi qui Cragum & Anticragum tenebant, castella maxima, deinde montani Cilices alii post alios se ejus fidei permiserint: simulque multum armorum vel jam perfectorum, vel in fabricis inchoatorum tradiderint: præterea naves alias semiperfectas in navalibus, alias jam navigantes, æs ferrumque in tales usus comportatum, lintea, funes, variamque materiam, captivorum multitudinem, victorum ut vel se redimerent, vel operarentur in ergastulis. Pompeius & materiam incendit, & naves abduxit, captivos domum dimisit: quorum multi invenerunt sua cenotaphia, quippe desiderati jam pridem. Eos verò qui videbantur non suapte malitia, sed amissis bello facultatibus ad hoc vitæ genus devenisse, Mallum, Adana, Epiphaniam, & si quod aliud erat infrequens oppidum in aspera Cilicia, habi-

πανταχῇ καὶ μέρη. αὐτὸς ὃς Κιλικίαν ἠπέλασε καὶ ποικίλα στρατὰ καὶ μηχανημάτων πολεμῶν, ἐλπίσας πανθίας μάχης & πολιορκίας αὐτὰ δεήσει ἐπὶ ἀκρῶς δοπορημένους ἑσθὲν ὃ ἐδέησε. τὸ ὅδ' κλέειν αὐτὸ καὶ τὴν πυροσκαλίαν οἱ λησῶν καὶ τυπλάγροντες, καὶ ἐλπίσαντες, εἰ μὴ Διὸς μάχης ἔλθοιεν, τεύχεσθαι φιλικανθρώπου, ἀσπῶτον μὲν οἱ Κεραρῶν καὶ Ἀντίκερον εἶχον, φρουρίαν μέγιστην, καὶ οἱ ὁρεινοὺς, οἱ ὅριοι Κίλικας, καὶ ἐφεξῆς ἅπαντες αὐτοὺς ἐνχειρίσαν· ὅπλα τε ὄμοδ' πολεμῶν, τὰ μὲν ἐπιμας, τὰ δὲ χαλκιδόμην, παρέδωκαν· καὶ ναὺς, τὰς μὲν ἐπὶ πηγνυμένας, τὰς δὲ ἤδη πλεῖστας· χαλκῶν τε καὶ σιδήρεων ἐς ταῦτα συνλωλεγμένον, καὶ ὀδόντας, καὶ κήλας, καὶ ἄλλων ποικίλων· ἀρχυμολῶτων τε πλεονῶν, καὶ μὲν ἐπὶ λυτρεῖς, τῶν δὲ ἐπὶ ἔργους δεδεωμένων. ὧν ὁ Πομπηίου τὴν πρὶν ἄλλων ἐνέπρησε, τὰς δὲ ναὺς ἀπῆγαγε. τὰς δὲ ἀρχυμολῶτους ἐς πατρίδος ἀφῆκε· & πολλοὶ κροτοῦσθαι σφῶν κατέλασσαν ὡς ἐπὶ νεκρῶς ἡρώδην. τὰς δὲ περὶ ταῦς, οἱ μέγιστοι ἐδόχοντο ἔσθαι ἀπὸ μοχθηρίας ἀπὸ ἀπορίας βίης Διὸς τὸ πολεμῶν ἐπὶ ῥωπῇ ἔλθειν, ἐς Μάλλον καὶ Ἀδανὰ καὶ Ἐπιφάνειαν, ἢ ἐπὶ ἄλλο πόλισμα ἕτερον ἔρημον ἢ ὀλιγανθρώπων ὡς τῆςδε τὴν στραχίας

Τοὺς δὲ περὶ ταῦς, οἱ μ. ἑ. δ. ὅ. μ. α. δ. β. δ. τ. π. ἑ. τ. ἑ. ἐς Μάλλον καὶ Ἀδανὰ καὶ Ἐπιφάνειαν, ἢ ἑ. δ. π. ἑ. ἢ δ. ὅ. ὅ. τ. τ. τ. Κ. συνωμῶντε, &c.] Florus: Non alia tam incruenta victoria usinquam sumus, sed nec fidelior imperium reperit gens ulla est. Idque prospectum singulari consilio duci, qui maritimum genus à conspectu longe removit maris, & mediterraneis agris quasi obligavit. Similis prudentiæ exempla supra de bellis Carthaginienfibus p. 46. adducta.

τραχείας Κιλικίας, συνήκισεν τὸς
ἵππους αὐτῶν καὶ ἐς Δόμωλιν τ' Α'-
χαιίας ἐξεπέμπευ. ὁδὲ μὲν ὁ ληστει-
κὸς πόλεμος, χαλεπώτατος ἔσε-
σθαι νομινοίς, ὀλίγημεν ἐγγί-
ντο τῇ Πομπήϊῳ· καὶ ναὺς ἔλαβε πᾶς
μὲν ἀλούτας, δύο καὶ ἑξοδωμήκοντα,
πᾶς δ' ἰσὺ αὐτῶν περὶ ὁδοδείκτας,
ἐξ καὶ τριμυκσίας. πόλεις δ' καὶ φρου-
ρας, καὶ ὁρμητῆρας ἄλλα αὐτῶν, ἐς
εἰκοσι καὶ ἑκατὼν. ληστὰς δ' ἀνηρεθί-
σαν οὐ ταῖς μετὰ τὴν ἀμφὶ τὴν με-
ρίους.

ἘΠΙ ΔΕ τούτοις, ὅθεν τε ἔ-
τα καὶ παραδόξως γήνομενοι, οἱ
Ρωμαῖοι, τὴν Πομπήϊον μέγα ἐπη-
ρυντες, ἐπὶ ὄντα πᾶσι Κιλικίαν, εἰ-
λοῖτο ἔσθως Μιθριδάτην πολέ-
μου στρατηγὸν, ἐπὶ τ' ὁμοίως ἐξου-
σίας ἀντικροῦσθαι ὅντα, ὅπῃ θέλοι
συνπείθεσθαι τε ἐπὶ πολέμῳ, καὶ φι-
λους ἢ πολέμιους Ρωμαίους ἐς δι-
καιοσύνην ποιεῖσθαι. στρατὸς τε πύ-
σσης, ὅση πέρων ἐστὶ τ' ἰταλίας, δό-
χῳ ἔδωκεν· ἅπαντες ὅτενι πᾶν πει-
νυμένοι σὺν τῷδε ὁμοῦ πάντα ἔδο-
θη· καὶ ἴσως αὐτοὶ καὶ ἀφ' αὐτῶν Μέ-
γαν στρατηγὸν ὀνομάζουσιν. ὁ γὰρ
τοῖς πόλεμῳ ὁ δ' Μιθριδάτου καὶ
ἰσὺ δ' ὁ σφαιρῶν στρατηγῶν ἐξελύσθαι
ἦδεν. Πομπήϊος μὲν οὖν, εὐθύς ἐν
τῇ Α'σίᾳ στρατὸν ἀγείρας, μετε-
στρατοπέδων ἐπὶ τὰς ὁδοὺς τῇ Μι-
θριδάτου. Μιθριδάτῃ δ' ἡ ἐπι-
λεκτὸν οἰκέων στρατός, τελομή-
χοι περὶοὶ, καὶ ἰππεῖς τεταγμένοι
ἐς σφουδαῖον τῆς χώρας. ἀρπὶ δ'
αὐτῶν Λουκίου διεφθαρκότος,
δύπλους εἶχεν ἀγροῦς· ὅθεν αὐτομο-
λίως ἐπεπείντο πολλοὶ καὶ τὰς δὲ
μὲν ὁ Μιθριδάτης ἐρδυνώμενος ἐ-
μμεναι, multa fiebant transfugia, quamvis rex in deprehen-

tare jussit: nonnullos etiam ex his oppida Ci-
mifit Dymen in Achaia. Atque licia.
ita piraticum bellum quod diu- Dyme.
turnum fore putabatur, intra
paucos dies per Pompeium con- Piraticum
fectum est, in quo naves expu- bellum
gnatae sunt LXXII. deditur cccv i. confectum.
oppida, castella ceteraque ho-
rum receptacula cxx. prae-
donum, qui repugnare conaban-
tur, caesa sunt circiter decem
millia.

Post hanc tam celerem, &
opinione feliciorē victoriam, 238
senatus populufque Romanus
Pompeium in navatae operae praemium magnifice honoratum,
imperatorem designavit ad bel-
lum Mithridaticum, prorogata
illi eadem potestate belli pacif-
que, & arbitratu proprio vel hos-
tes judicandi, vel asciscendi so-
cios, ut quēque dignum existi-
maverit: eidem datum & impe-
rium in omnes exercitus quot-
quot essent extra Italiam. Quae
omnia simul nunquam cuiquam
ante hunc P. R. contulit: & for-
tassis hanc ob causam Magnum
nominant: nam bellum Mithri-
daticum jam antea & ab aliis im-
peratoribus confectum fuerat.
Pompeius igitur statim ex Asia
contractis copiis castrametatus
est in Mithridatis finibus: qui tum
e propria ditione habebat lectis-
simum exercitum, xxx. m. pedi-
tum, & III. m. equitum, ad re-
gni sui praesidium. Et quia Lucu-
lus eam regionem nuper vastave-
rat, propter inopiam com-
fos

oppida Ci-
licia.
Dyme.

Piraticum
bellum
confectum.

Honores
à senatu
Pompeio
decreti.

Cuius Ma-
gnus cog-
nomina-
tus.

Suppli-
cium de
transfugis
deprehen-
sis.

fos saeviebat atrocibus suppliciis, quos aut de rupe dabat precipites, aut mulstabat oculis, aut vivos comburebat: quo metu absterrebat quidem multos ne transfugerent, sed nihilominus atterebatur inopia. Missis igitur ad Pompeium legatis, rogabat quibus posset pacem impetrare conditionibus. Respondit ille, Si transfugas tradideris, & te ipsum fidei nostrae commiseris. Rex id ad transfugas retulit: quos quum videret territos, juravit se nunquam cum Romanis pacem habiturum, propter ipsorumavaritiam, nec traditurum eis quenquam, nec facturum quicquam nisi in communem utilitatem omnium. At Pompeius equitibus collocatis in insidiis, alios misit qui propalam stationem regis laecflerent: quos iussit post provocationem cedere, quasi territos, donec hostes in insidias provecti terga verterent: & fortasse victores irrupissent in castra cum fugientibus, ni rex hoc ipsum metuens, produxisset pedites: illi verò retrocesserunt. Haec fuit prima inter partes equestris velitatio.

239

Rex deinde pressus inopia, invitus ad interiora sui regni se recepit, sperans hostem in regione vastata morantem sensurum multa incommoda. Pompeius verò post se comneatus deferri iusserat: progressus deinde ad orientalem regni tractum, vallum cl. stadiorum crebris castellis distinctum regi circumdedit, ut

κρήνην, & ὀφθαλμοὺς ἀνίσταται, καὶ ἑκάς. & τὰ μὲν αὐτομολῶν ἥσαν ἠνάχλει, ἀλλ' οὐδὲν τ' ἡγάσσαν· ἐπετρέψατο δὲ ἀπορῆ. πρὸς τοὺς ἐν ἐς Πομπήϊον πέμψας, ἡγεῖον μολθεῖν πρὸς αὐτὸν εἴη τ' πολέμου ἀνάλυσας· ὁ δὲ, ἔαν τις αὐτομολῆς ἡμῖν παρῶν, ἔφη, & σπαστὸν ἡμῖν ἐπιτρέψης. ἂν ὁ Μιθριδάτης πυθῶμεν, πῶς αὐτομολοῖς τὸ παρ' αὐτῷ ἔφρασε· καὶ διδόντας ὁρῶν, ἠμύσεν ὅτι οἱ τὰ πρὸς Πωμπείου ἐστὶν ἀπονδῶν ἀλλ' ἡν πλεονεξίαν αὐτῶν, & οὐκ ἐνδύσθαι πρὸς, εἰδὲ πρῶτον ποτὲ ὁ μὴ κρινῇ πῶς σωσίσθ. ὁ μὲν δὲ ἂν εἶπεν· ὁ δὲ Πομπήϊον, ἐνέδρας ποιησάμενος ἰππέων, ἐτέρους ἐπεμπεύει ἐν φανερῇ πῶς ἀσφαλεῖ τῇ βασιλείᾳ ἀνάχλει· καὶ ἐρητο αὐτοῖς ἐρεθίζεν καὶ ὑποφύγειν, ὥς περ ἡττωμένους, ἐς τε περ οἱ τῆς ἐνέδρας ἀπαλαύσαντες αὐτοὺς ἐπέψαλτο. καὶ φευγόντων αὐτῶν καὶ ἐς τὸ σφροτόπεδον σωμεισπῆσθαι, εἰ μὴ δέιστας ὁ βασιλεὺς ἀσπάζετο τὸ πρὸν. οἱ δὲ ἀπεχώρουν. καὶ τέλος ὡς τὸ τῇ ἀσπῇ Πομπήϊον καὶ Μιθριδάτη πείρα ἐς ἀλλήλους καὶ ἰππομάχους.

Ἐνοχλοῦμεν δὲ ὑπὸ τῇ ἀπορίας ὁ βασιλεὺς, ἀκὼν ὑποχωρεῖ, καὶ ἐσθλὸς Πομπήϊον ἐς τὴν ἐκὸν, ἐλπίσαν κατὰ ἡμῶν ἐν τῇ δὲ διεφθαρμένη καὶ καταστῆναι. ὁ δὲ ἀγορῇ μὲν ἐπακτῶν ἐν τῇ ὀπισθεν εἶχε· ἀπὸ ἐλπίαν δὲ τὰ πρὸς ἐν τῇ Μιθριδάτου, καὶ φρονέον αὐτὸν καὶ σφροτόπεδον πολλὰ, & ἐκαστὸν πενήκοντα σταδίων ἀπὸ τοῦ ἀπὸ τοῦ πρὸς, τὸ μὴ σιτολογεῖν αὐτὸν ἐπὶ ἐν μέρει.

ρῶς· ἢ ὁ βασιλεὺς δόπου φρενοῦντι μὲν
 ἐκ ἐπιπύδου, εἰδ' ὑπὸ δένου, εἰδ'
 ὑπὸ αἰνίας (ἢ πάνιν ἐγγίνα) πλη-
 σιαζόντων ἑκακῶν) κῆρυον δ' αὐ-
 τὸς ἐξ ἀπορίας, τὰ ὑποζύγια ὅσα
 εἶχε κατέκοπτε, τὰς ἵππους μέγας
 ἀσπείρους μὲν· ἔστε μέγας ἐς πεν-
 τηκοντα Διφρικέας ἡμέρας, νυκτὸς
 ἀπὸ ἰδρασεὶ συν σιωπῇ βαρεῖα Διφ-
 ὀδῶν δυσχερῶν· ὡς δὲ αὐτὸν μέγας
 ἡμέρας ὁ Πομπηῖος κατελάδων,
 εἰσελθ' ὑπ' αὐτῶν, ὁ μὲν, ὅτε τῶν
 φιλον ἐκτάξῃ κελούοντων, ὅτε ἐ-
 μύχετο, ἀλλὰ τοῖς ἵπποις μέγας
 τὰς πῶσις αἰσίου ἀνακίπτων, ἐ-
 σπέραις ἐν ὕλαις κυλίσσαςτο πυκνῶν·
 τῇ δ' ἐπιπύδῃ χειρὶν κατέλαβε πε-
 ρακρημον, ἔμια ἐς αὐτὸ ἀνδρῶν
 μὲν, καὶ τέσσαρες αὐτῶν σπέραις
 ἀσπυφύλασσι· ἀντιφύλασσι δ' ἐ-
 Ρωμαῖοι, μὴ Διφρυγῶν Μιδει-
 δάτων. αἱ μὲν δ' ἡμέρας, τὴν μὲν
 στρατὸν αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἐκείνου
 οἱ ἀσπυφύλακες δ' ἀλλήλων κτ' τὸ
 πρῶτον ἀπεπύδοντο· ἐπὶ τῶν ἵππων
 δ' Μιδειδῶν χειρὶς τε ἑπὶ πῶν
 καὶ χειρὶς ἐπὶ γέφυρα· ἐοικὸς δὲ
 τοῖς σφαιροῖς ἀσπυφύλαξι, πλειόνων
 δὲ σφίσι Ρωμαίων ἵππων ἐπύδον-
 ταν, οἱ ἀντιπῶν Μιδειδῶν
 αἰδὲ ἀδράως ἐς τὸ στρατοπέδον ἀνε-
 πύδον, ἀναδυσσάμενοι τε τὰς ἵππους,
 καὶ ἐξ ἴσου τοῖς ἐπύσι Ρωμαῖοις
 σμεισάμενοι. κατὰ δὲ τῶν αὐτῶν
 οἱ αὖτε ἐπὶ ὀπλιζόμενοι συν δρόμῳ
 καὶ βοῇ ἀσπυφύλας, ἐπὶ τὸ γινώμε-
 νον ἐκ εἰδότες, ἀλλὰ φεύγον αὐ-
 τῶν ὑπολαβόντες, ὡς εἰλημμένου
 σφῶν πῶν καὶ ἐκείνου δ' ἐστὶν ἐπύ-
 δον, πρὸς ὅσα μεδόντες ἐφύλα-
 σσιν· οἱ δ' ἐπὶ τῶν καὶ ἀσπυ-
 ψι projectis armis fugiebant: &

deret. Id opus rex non impe-
 diit, sive metu, sive impru-
 dentia, quæ plerunque solet ca-
 lamitatem antecedere: quum-
 que rursus laboraret inopia,
 quicquid jumentorum habebat,
 mactavit, equis tantum serya-
 tis. Ad hunc modum subleva-
 tus vix per integros L. dies,
 noctu aufugit cum magno silen-
 tio per vias difficiles. Postridie
 Pompeius vix cum assecutus,
 extremum agmen invasit. Rex
 ne tum quidem, quamvis ami-
 cis suadentibus, descendit in
 prælium, contentus hostem sub-
 movere per equites, & vespere
 in densissimas sylvas se abdi-
 dit. Sequenti die vicum occupa-
 vit circumquaque munitum rupi-
 bus: ad quem unicus ascen-
 sus patebat, & seryabatur à qua-
 tuor cohortibus. Romani quo-
 que ex adverso stationem oppo-
 fuerunt, ne rex effugeret. Postri-
 die uterque exercitus primo ma-
 ne armatus est: & progressi utrin-
 que stationarii velitabantur per
 declivia: nonnulli etiam equites
 regii sine equis injussi opem fe-
 rebant suis militibus: in quos
 quum complures Romanorum
 equites irruerent, regii uno ag-
 mine castra cursu petebant, ut
 conscens equis cum Romanis
 æquo Marte configerent. Eos ita
 cum clamore cursuque ruentes
 conspicati è superiore loco qui
 adhuc armabantur, rem non
 intelligentes, ratique hos captis
 diversa parte castris fugere, &
 quum non pateret exitus, impin-
 gebant

Mithrida-
tis fuga.

Clades
Mithridatis.

240

Chotene.

Abfarus
fluvius.
Hiberi Asiatici.

Diofcurias.

gebant in se invicem,glomera-
banturque donec per rupes de-
siliarent. Atque ita Mithridatis
exercitus perit propter temerita-
tem eorum qui dum immissi
volunt suis stationariis succurre-
re, tumultum excitaverunt. re-
liquum facile fuit Pompeio con-
ficere, cadenti prehendentisque
inermes & impeditos rupibus:
caesa sunt ferme decem millia, &
castra capta cum omni apparatu.
Mithridates cum solis satellitibus
per rupes elapsus, incidit in quos-
dam equites mercenarios, & pe-
ditum circiter tria millia, à qui-
bus statim deductus est in castel-
lum Sinoregem, ubi multum pec-
cuniae coacervaverat: moxque
dati muneribus, & annuo sti-
pendio numerato fugae comiti-
bus, ablatisque inde ferme sex
millibus talentorum, ad fontes
Euphratis properavit, Colchos
porro petiturus: & quum nus-
quam cursum intermitteret, die
quarta Euphratem transiit. Per
triduum deinde dispositis & ar-
matis vel praesentibus vel acce-
dentibus copiis, invasit Chote-
nen, praefecturam Armeniae, ubi
Chotenos Hiberosque missilibus
ac glandibus iter impedire cona-
tos propulit, & pervenit ad Abfa-
rum fluvium. Hiberos Asiaticos
quidam putant colonos Euro-
paeorum, hoc est Hispanorum,
quidam contra hos illorum: alii
nomen tantum utrisque com-
mune, quum nec in lingua sit
quicquam simile nec in moribus.
Mithridates vero hybernans in
Diofcuriade, quam civitatem ajunt vestigium peregrinationis

ἔπταμον ἀλλήλοις ἀναστρέφοντο,
μέχρι καὶ θήλων καὶ ἱερῶν κρημνῶν. ἔ-
ται μὲν ἡ στρατιὰ τοῦ Μιθριδάτη,
ἀλλὰ ἀπερίτταν ἔτι ἀνδρῶν ἀποστεινύ-
ματι τοῖς ἀποχόροις ἐπικραρεῖν
ἐλομένων θορυβηθεῖσσι, διεφθαρτο.
καὶ τὸ λοιπὸν ἔρξαν ἔνκλον ἐν τοῖς
Πομπήαις, κτενοντι καὶ συλλαμ-
βάνοντι ἀνόπλους ἐπὶ, καὶ ἐν πε-
ρακρήμῳ συσκευασμένους. καὶ ἀνη-
ρέθησαν ἐς μυριάδας, καὶ τὸ στρατόπε-
δον ὅλην τῇ περσικῇ καὶ κατελήφθη.
Μιθριδάτης δὲ, καὶ ἔτι ἑταροσσιτῶν
μόνων ἀσπίδων ἐς τὰ κατέκρη-
μα, καὶ ἀφύγων, συνέτυχε πι-
σιν ἱππεῦσι μιθοφοροῖς, καὶ περὶ οὓς
ὡς τετραχίλοις, οἱ αὐτὰ εὐθὺς σω-
είποντο ἐς Σινωρηγὰ φερούμεν, ἐνταῦθα
αὐτὰ χρηματὰ πολλὰ σπένδοντο
καὶ δύναντο ἑμιδοὺν ἐνιανύς τοῖς
συμφυγόσι διέδωκε. φέρονται δὲ ἐς
ἐξακισχίλια τάλαντα, ἐπὶ τοῖς τοῦ
Εὐφράτου πηγῶς ἡπειροτο, ὡς
ἐκείθεν ἐς Καρχησὶ περὶ πῶν ὁρμα
δὲ ἀπὸ τούτων χρωμένων, ἔτι μὲν Εὐφ-
ράτην ὑπερέβηεν ἡμεῖς μάλιστα
πεπύρτη· τελευτῇ δὲ ἄλλαις κατεδίω-
κόμενοι, καὶ ὀπίσσω τὰς συνώνους
ἢ ἀποστεινύσας, ἐς τὴν Χατηνίαν Ἀρ-
μενίαν ἐνέειλεν· ἐνταῦθα Χατινίους μὲν
καὶ Ἰβήρους, καλοῦντας αὐτὸν βέ-
λεισι καὶ σφενδόνας, ἐλαύνων, δι-
ήλθεν ἐπὶ τῇ Ἀσφαρῶν ποταμῷ. Ἰβ-
ήρους δὲ τὰς ἐν Ἀσίᾳ οἱ μὲν ἀπο-
γόνους, οἱ δὲ ἀποπίκτους ἡγεῖσθαι τῇ
Εὐρωπαῶν Ἰβήρων, οἱ δὲ, μόνον
ὁμανήμους· ἐξ οὗ καὶ ἐδὲν ἐν ὁ-
μίον, ἢ γλώσσαι. Μιθριδάτης δὲ
ἐν Διοσκυρίῳ χημίζων, (ὡς πᾶσι
πῶλον οἱ Καρχησὶ συμβόλον ἡγεῖσθαι)
Mithridates vero hybernans in
Diofcuriade, quam civitatem ajunt vestigium peregrinationis

τὸ Διο-

τῶ Διοσκύρῳ συν Ἀργοναύταις) ὁ δὲν σμικρὸν ἐστὶν οἶον ἐν φυγῇ δινοεῖτο· ἀλλὰ τὴν Πόντον ὅλον ἐν κυκλῷ, καὶ Σκυθίας ἐπὶ τῇ Πόντῳ, καὶ τὴν Μαιώτιδα λίμνην ὑπερβάντων, ἐς Βόσπορον ἐμβαλεῖν· τὴν τε Μαχάρεα καὶ παῖδες δόχην, ἀχαιῶν τε παῖς αὐτὸν Ἰφροδμήν παρὰ λαβὼν, αὐτὸς ἐν μετώπῳ Ρωμαίοις ἠρώδαν· ἔπελεμῖν ἐκ τῆς Εὐρώπης ἔστιν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, τῇ Πόντῳ ἐν μέσῳ Ἰεμβροῦ· ὃν κληθῆναι πῆες νομίζουσιν Βοσπορον, Ἰῆς Διγενεῖς, ὅτε βῆς Ἰφροδμήν κατὰ ζήλουτιαν Ἡρώς ἐφύγη. ἐς τοσούτον παρὰ δολορίας ἐπὶ γόμφῳ ὁ Μιθριδάτης, ἐφικέσθ' ὁμοῦς ἐπὶ νόει· καὶ διὰ δυνεὺς ἔδην Σκυθίας καὶ πολεμικῆς καὶ ἀλλότρου, παῖδων, καὶ βιαζομένων. ἔτι, καὶ φεύγων καὶ ἀτυχῶν, ἀνέσιμῳ ἐπὶ καὶ φοβερὸς ἦν. Ἡνίοχος μὲν ἐν δεσμένους αὐτὸν παρὰ δυνεὺς, Ἀχαιῶς δ' ἐτρέφετο διὰ καὶ, ἐς δὲ Τροίας ἐπανιόντας φασι ἐν τῇ Πόντῳ ὑπὸ χερσὶν αὐτῶν ἐκπεσεῖν, καὶ πολλὰ παθεῖν, ὡς Ἐκλῶας, ὑπὸ βαρβαρῶν· πῆμψαντας δ' ἐπὶ ναῦς ἐς τὰς πειτελείας καὶ ὑπερβόρηντας, μὴνισιν τῶ Ἐκλῶν καὶ Ἰφροί, καὶ Σκυθικῶς ὅσους ἔλασεν Ἐκλῶν κατὰ δύναι, παρῶν μὲν ἀπαντας ὑπὸ ὀργῆς· συν ἡρώδῃ δὲ, τὸς καλίστους αὐτῶν κρεῖσας· καὶ τὸς κληρονομήσας, καὶ τὰς μὲν παρὰ Ἀχαιῶν τῶ Σκυθικῶν. ὁ δὲ Μιθριδάτης, ἐς τὴν Μαιώτιν ἐμβαλὼν, ἥς εἰσὶ πολλοὶ δυνάσται, πάντων αὐτὸν καὶ κληῖν ἔργων τε καὶ δόχης καὶ δυνάμειος ἐπὶ οἱ παρὰ ἑσθῶς ἀξιολόγους regions Mæoticas, multis rerum gestarum regnique ab omnibus hospitaliter exceptus, deductusque,

Argonautarum & Castorum, nihil mediocre vel quod profugum deceret, cogitabat: sed perlustrata in circuitu ora Pontica, Scythisque maris ejus accolis & paludis Mæotidis, pervadere in Bosporum: pulsusque Machare ingrato filio, rursus apertum cum Romanis bellum gerere, & ex Europa impugnare Asiam, diremptam freto medio, quod quidam nominatum putant à bove, in quam Io mutata, illâc tranaverat, Junonis zelotypiam fugiens. Has novas & parum credibiles cogitationes Mithridates tamen ausus exsequi, fecit iter per gentes Schythicas, vel infensas vel alienas, partim vi, partim gratia: adeo, fugiens etiam calamitosusque, & reverendus erat & terribilis. Et Heniochos quidem, libenter exceptus, transivit: Achæos verò obsistere ausos fugavit: quos ajunt à Troja redeuntes in Pontum actos tempestatibus, & ibi, ut Græcos, multa perpeffos à barbaris: quumque naves petissent à patriis civitatibus, repulsam passos, præ indignatione in tantam devenisse rabiem, ut Scythico more quotquot Græcos in potestatem redegerint, mactarent pro victimis: primum nullo discrimine, procedente verò tempore pulcherrimum quenque, postremo forte ductos. Hæc de Achæis Scythicis dixisse suffecerit. Ceterum Mithridates ingressus subditas regulis, ob samam rerum gestarum regnique ab omnibus hospitaliter exceptus, deductusque,

Fabula
lus.

241

Achæi
Scythici
Græcos,
qui in po-
testatem
veniunt,
cur ma-
ctent.

ductusque, multa dona dedit recepitque: atque etiam in societatem eos pertraxit, miram expeditionem cogitans, per Thraciam, & inde per Macedoniam, postremoque per Pannoniam superatis Alpibus Italiam petere, elocatis filiabus potentissimum quenque illorum sibi coniungens. Tum Machares filius postquam audivit eum tam brevi tempore tot feras gentes, & quæ

Claustra
Scythiæ.

Mithridates implacabilis erga Macharem filium.

Macharis interitus.

ante permeata, transisse, legatos ad eum misit, qui excusarent, quod necessitate coactus Romanos coluerit: sed ubi cognovit eum implacabilem, fugit in Cherfonefum Ponticam, incensis navibus quod patri persequendi facultatem adimeret: sed quum ille immisisset in eum classem aliam, manus sibimet intrulit. Mithridates amicos, quos ipse in regnum abeunti comites addiderat, omnes interemit: filii verò familiares, obstrictos ei privatim amicitia, dimisit incolumes.

In hoc casu Pompeius fugientem Colchos usque persequutus est: de ulteriore fuga per Ponticas Maoticasque gentes nihil suspiciens, ratusque profugum nihil magnum ausurum postea, Colchos obibat, ut Argonautarum & Castoris Pollucisque peregrinationes, præcipue locum videre cupiens in quo Prometheus fertur affixus fuisse Caucaſo. In quo monte multi

Argonautarum, Castoris & Pollucis peregrinationes.

Prometheus Caucaſo affixus.

242

δεχόμενον τε καὶ παραπεμπόταν, καὶ δῶρα πολλά φερόντων ἐκμεζόμενον ἕτερον· ὁ δὲ καὶ συμμαχίαν αὐτοῖς ἐπέτετο, ἐπινοῶν ἕτερον καὶ νότον, ἃς ὁ ὅρατος ἐς Μακεδονίαν, καὶ ἃς Μακεδονίαν ἐς Παίονας ἐμβαλὼν ὑπερελθεῖν εἰς τὴν Ἰπυλλίαν τὴν Ἀλπειὰ ὄρη. γάρους τε θυγατέρων ἐπὶ τῇδε τῇ συμμαχίᾳ τοῖς δυνατωτέροις αὐτῶν ἐνηύνα. Μαχάρης δ' αὐτὸν ὁ παῖς παῖδάς μιν· ὁ δὲ τὸ ποταμὸν ὀλίγον χρόνον καὶ ἀγέλα ἔειν, ἐτὰ καλῶς κλειῖσθαι Σκυθῶν, ἐδεῖ πω γρηγόρᾳ περὶ τοῦ, διὸ δ' αὖτε, πρὶς οὖν μὴ πρὶς ἐς αὐτὸν ἐπιμπεύει ἀπολογισμὸς ὡς ἀνάγκη γενομένης τῆς Ῥωμαίων. ὁ γὰρ καὶ ἄλλος εἰδὼς, ἐφύσθη ἐς τὴν αὐτῶν Πόντον Χερρόνησον, τὰς ναὺς ἃς πενήνην, ἵνα μὴ διαίξεν αὐτὸς ὁ πατήρ. ἕτερος δ' ἐπιπέμψαντος ὁκνεῖν, ἀπελάσας, αὐτὸν ἐκτάνει. ὁ δὲ Μιθριδάτης αὐτὸν τὸ φίλον, ἐς μὴ αὐτὸς ἐς τὴν δόχον ἀπὸ πόντου ἐδεδάκει, πάντας ἐκτάνει· τὰς δὲ ἑκατὸν, ἀπαγεῖς, ὡς ὑπερέτας ἰδίως φίλας ἡθοῦς, ἀφῆκε. ἐτὰ δὲ μὴ ἂν ἀμφὶ τὴν Μιθριδάτην.

Ὁ δὲ Πομπηῖος αὐτὸν ἐπὶ τῇ φυγῇ μέχρι Κολχῶν ἐδίωξε· καὶ τὰς Κολχῶν, ἐδάμνη δόξας αὐτὸν εἶτε τὸ Πόντον, εἶτε τὴν Μαιώτιδα λίμνην περιελαυνούσας, ἐδὲ μεγάλους ἐπὶ προέγχεσιν ἐνέχρυσεν, ἀπαπύοντες, τοὺς Κολχῶν ἐπῆναι, καὶ ἱστορεῖν τὰ ἑρποντικὰ καὶ Διοσκουρίαν καὶ Ἡρακλέους ἐπιδημίας· τὸ πᾶσι δὲ μέγιστον ἰδεῖν ἐπὶ τὸν ὄρεα μηδὲ φασὶν ἡρώδης πρὸς τὴν Κανθαρίαν ὄρεα, χρυσόφορον δὲ ἐν τῇ Κανθαρίᾳ πολλὰ πηγάδια χρυσίου αἰφνίδες.

ἀφανίς. καὶ οἱ ἀπείκοις καὶ ἄλλα γεν-
τες ἐς τὸ ῥέμα βαδὺ μέγα, τὸ
ψῆγμα εὐαγρόδρον αὐτοῖς ἐκλήγα-
σι. καὶ τοιοῦτον ἡ ἴσως τὸ χερσὶ-
μαλλον Αἰήτης δέει. ἥ οὖν Πορ-
μήιον ἐπὶ τῇ ἰσορίᾳ ἀνιόντες οἱ ῥο-
δοὶ παρὲς πεμπον, ὅσοι ἔδην γαι-
τοναι, Οὐρίξος δ' ὁ τῶν Α'λκωνων
βασιλεὺς, καὶ Ο'τανος, ὁ Ἰ'εή-
ρων, ἐπὶ τῇ μυριάδι ἐλόντων ἀμφὶ
τὴν Κύρτον ποταμὸν ὃς δὲ δέκα εὐ-
μοισι πλωτοῖς ἐς τὴν Κασιάνην ἡ-
λασαν ἰσχυροῦς, πολλῶν ἐς αὐτὸν
ἐμφοδιόντων ποταμῶν, ἔμεγιστε
πάντων Ἀρξίξος. αὐτοῖς δὲ τῆς
ἐνδρας ὁ Πορμήιος, ἥ ποταμὸν
ἐξέδην, ἔταξεν βαρδόρους συν-
λάσας ἐς λόχμην βαλεῖν (ὅλομο-
χισμα ἦ εἰσι δεινοί, κρυπτοὶ τε
ἔμπροσθεν ἀφανῶς) αὐτῇ λόχμῃ
τὴν ἐρατὴν ἀεικλήσαν ἐπέστησε, καὶ
τοὺς ἐκφύγοντας ἰδίᾳ κείνῃ ἕως ἂν
πάντες ὁμοῦ τε καὶ ὁμοῦ ὡς γινῇ.
καὶ ἐδραμῶσεν ἐς Ἰ'ώμην ἔδρη
τῶνδε. πολλὰ δ' ἔν τε τοῖς ὁμοῖς
καὶ τοῖς ἀρχιμελώτοις ἐνέδρασαν γυ-
νῆκες ἔμελλον τῇ ἀνδρῶν τελευτῇ.
καὶ ἔχουσι καὶ ἰδόντων Ἀρχιζόντες
εἶναι. εἴτε τὴν ἔδρη ἐπὶ αὐτοῖς γε-
τοῦσι καὶ Ἀρχιζόντες, ἐπικλητοὶ τῶ-
νδε συμμοχλίου ἡρώδου, εἴτε
πινὰς πολεμικῆς ὅλης γυναικῆς οἱ
τῆδε βάρδοροι καλῶσι Ἀρχιζό-
νας. ἐπεισαν δ' ἐν τῇδε ὁ Πορ-
μήιος ἐπράττει ἐς Ἀρρηνίαν, ἔγ-
κλημα ἐς Τίγραν πτέρου, ὅπ-
σι μὲν ἄρ' Μιθριδάτη καὶ ἡ ἡδὴ
ἀπὸ Ἀρτάξου τὴν βασιλείαν. Τι-
γρανὴν δ' ὅσοι ἐγνωστοὶ πόλεμῳ ἔ-
π' ἡμῶν δ' ἐκ τῆς Μιθριδάτου
ἡρώδους αὐτῶν γενέμετο, ἂν δύο

ri minutissima, & ob id parum
conspicua: accolæ verò vellera
villoſa in rivos demergunt, atque
ita aureas harenulas his inhaeren-
tes colligunt. & fortasse tale fuit
illud inclytum Ætææ tergus au-

Pompeius deducebatur à ceteris
omnibus vicinis gentibus: soli
Oræzes Albanorum, & Artocus
Hiberorum, reges, cum septua-
ginta millibus infidiis ei struxe-
runt circa Cyrtum fluvium, qui
duodecim ostiis navigabilibus in
mare Caspium illabitur, multos
amnes involvens, & in his Ara-
xem omnium maximum. At ille
comperitis infidiis ponte junxit
fluvium, & barbaros in saltus
compulſit, peritissimos pugnandi
locis talibus, clam subducentes
se, invadentisque hostem denuo:
sed ille saltum circumdatum in-
cendit, & extra fugientes perse-
cutus est, donec datis donis &
obsidibus, ipsi quoque fuerunt
triumpho materia. Multæ au-
tem & inter obsides & inter ca-
ptivos inventæ sunt mulieres,

non minora passæ quàm viri vul-
nera: pro Amazonibus habitæ,
sive fuerunt profecta à vicina
gente Amazonum auxilia, sive
communinomine bellicosas mu-
lieres barbari vocant Amazonas.
Ab hac victoria revertens Pom-
peius exercitum duxit in Arme-
niam contra Tigranem, tan-
quam Mithridatis socium, Arta-
xata petens ejus regiam. Tigra-
nes autem noluit bellum gerere,
jam liberorum trium pater è Mithridatis filia: ex quibus duos i-

Tigranes
duos è fi-
liis cur in-
terfecerit.

Tigranes
filius à pa-
tre deficit.
Sinticus
Parthorum
rex.

243

Fama ju-
stitiæ ac fi-
dei Pom-
peii.

Tigranes
Pompeio
se dedit.

Dona
Pompeio
& ejus mi-
litibus à
Tigrane
data.

pse interfecerat, alterum rebel-
lantem in pralio, alterum in ve-
natione, quod se prolapsum neg-
lexisset atrollere, & jacenti ad-
emprium diadema imposuisset
suo capiti. Tercius verò Tigranes,
in venatione quidem, quia
patri condoluit, corona ab eo
donatus est, paulo tamen post
hic quoque deficit: victusque
bello fugit ad Phraatem, Partho-
rum regem, qui tum recens Sin-
trico patri in regnum successerat.
Hic propinquant Pompeio, ex
hospitis consilio, qui sibi priva-
tim querebat imperatoris ami-
citiā, supplex ad Romanos con-
fugit, quamvis nepos Mithridatis
ex filia. Sed magna fama erat apud
barbaros justitiæ Pompeii ac
fidei: cui credulus etiam pater
Tigranes, ne caduceatore quidem
premissis, ad eum profectus est,
permisurus ejus arbitrio omne
suum jus, & accusaturus filium
apud ipsum judicem. Cui
quum Pompeius tribunos & præ-
fectos equitum obviam misisset
honoris gratia, regis comites pa-
rum securos se rati, quia caducea-
torem non præmiserat, retro fu-
gerunt. Tigranes verò accessit ad
illum, & tanquam potiorē, ad-
oravit more barbarico: licet sint
qui prodant eum Pompeii jussu
adductum à lictoribus. Ut cum-
que tamen venit, rationem à se
gestorum reddidit: donavitque
imperatorem ipsum talentorum
sex millibus, milites verò quin-
quaginta drachmis singulos, mil-
lenis centuriones, decies millenis

αὐτὸς ὁ Τιγράνης ἀνηρήκει τὸ
μῆρ, ἐν μάχῃ, πολεμούντων οἱ τὸ
εἶναι κυνηγετοῖς, αὐτὸς περὶ αὐ-
τῶν ἀμελήσαντα, & τὸ ἀβδύμεν ἀε-
γερῶν ἢ κερῶν. ὁ δὲ τῶν Τιγρά-
νης, ἐν μὲρ τοῖς κυνηγετοῖς ὑπερβολήσας ὁ πατήρ, ἐσφά-
νωτο ὑπ' αὐτῶν. μικρὸν δὲ ἀφελί-
πων, ἀπέστη καὶ ὁδὸς. & πολὺν πρὸς
πατρί, καὶ ἡγῶν, ἐς Φρα-
τῶν ἐπιφύγῃ τὸν Παρθύων βασι-
λέα, αἶψα τὴν Σιντρικὴν πα-
τρίαν ἀφ' ἧς ἀβδύμενοι. πλε-
σιάζοντο ὃς ὁ Πομπηίου, καὶ
σάμῳ Φρατῇ, συγχωροῦντες
πὸ κακίῳ, καὶ ἰδίῳ φίλῳ ἐς τὸ
Πομπηίου μισθῶν, κατέφυγον, καὶ
ζῶντι, ὃν Μιθριδάτην θυγατρί-
δος. ἀλλὰ μέγα δικαιοσύνης καὶ
πίστεως κλέος. ὃς ὁ Πομπηίῳ πα-
τρί τοῖς βαρβάρῳ. ὃ δὲ πείσθη
& ὁ πατήρ Τιγράνης, ἐπὶ ἐπι-
κυβερνήσει τὸν Πομπηίον, καὶ
αὐτὸς ἐπὶ τῇ πᾶσι τοῖς ἄλλοις πᾶσι
& αὐτὸν ἐπιστρέψας ἐς τὰ δι-
κὰ Πομπηίου, καὶ κατηγόρησεν ὃς
πατὴρ ἐπὶ Πομπηίῳ. ἡλιαρχὸς ὃς
αὐτῷ ἐπὶ τῇ πᾶσι τοῖς ἄλλοις πᾶσι
συνεστῶν τῷ Πομπηίῳ, οἱ
μὲν ὅντες ἀμφὶ τὸν Τιγράνην, τὸ ἀ-
κέρυκτον τῆς ὁδοῦ δεδιότες, ἐφώ-
ρον ὁπίσω. ὃς ὁ Τιγράνης ἦλθε, καὶ
τὸν Πομπηίον, ὡς κρείττονα, βαρβα-
ρικῶς ἀπεσπένοντο. εἰς εἶς οἱ λί-
γιστοι ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀρχθῆ-
ναι, μετὰ περὶ τὸν αὐτοῦ τῷ Πομ-
πηίῳ ἡγῶν. ὅσοι περὶ εἶς ἦλθεν,
ἐξελογεῖτο περὶ τῶν μεγάλων καὶ
ἰσχυρῶν Πομπηίου μὲν αὐτῷ τάλαντα
ἐξακισχίλια, τὴν στρατὸν ὃς, ἀρ-
χὸς πινθήοντα ἐκῶν, καὶ λοχα-
γῶν ἡλίας, καὶ ἡλιαρχῶν μυριάς. καὶ
ὁ Πομ-

ὁ Πομπήϊος αὐτῷ συνενόησε ἵνα
 γινοίται, καὶ συνήλασε τὸ παι-
 δι· καὶ δῆρσι, τὸ μὲν ἔργον τὸ
 Σοφλῶντος ἐ Γορδῶντος· (αὐτὸν καὶ ἐ-
 σὶν Ἀρμενία βραχυτέρως) τὸ δὲ πα-
 τέρα, τὸ ἄλλως Ἀρμενίας, ἐπὶ τῷ
 δὲ τῷ πατρὶ κληρονομῶ. τὸν δὲ ἐπι-
 κτήσας αὐτὸν δεχόμενος ἐκείθεν ἤδη
 μετέβαινεν· ἐ μὲντοι Συρίαν τὴν ἀπὸ
 Εὐφράτου μέχρι τῆς Ἰταλίας. ἔ-
 λεγε δὲ καὶ τὴν τινδὲ καὶ Κιλικίας πε-
 καὶ ὁ Τίγρης, Ἀντίοχος ἐνδεαλὸν
 τὸν Εὐφράτην ἀποσπασσάμενος. Ἀρ-
 μενίαν δὲ ὅσους τὸν Τίγρην ἀπὸ
 Πομπήϊου ὁδοῦντα ἐγκυκλοποιεῖν,
 ἐν ὑποψίᾳ τῶν ἔχοντες, τὸ πᾶν
 αὐτὸν ἀπὸ τῶν Πομπήϊου ἐπὶ ὄντι
 πᾶν ἐπὶ ἐπὶ τῶν πατρὶ. καὶ ὁ
 μὲν ἐλήθη καὶ ἐδῆ· καὶ μεταξὺ Παρ-
 θουαίων ἐρεθίζον ἐπὶ τὸν Πομπήϊον, ἐ-
 δεκαμύνη καὶ ἀνέστη. ὁ δὲ Πομ-
 πήϊος, ἐκτεπείθετο οἱ τὸν πό-
 λεμον ἡγεμὸν, ἥκει πόλιν ἐν-
 τα τὸν μὲν ἐν τῇ Μιθριδάτῃ
 ἢ ἀπὸ τῆς ἑρῶς Νικέπολις κηρύτ-
 ται, καὶ ἐν Ἀρμενίᾳ τὸ βραχυτέ-
 ρως λεγόμενον. Ἀριόβαρζανη δὲ
 ἀπὸ τοῦ βασιλεὺς Καππαδοκίας.
 καὶ ἀπὸ τοῦ Σοφλῶντος καὶ Γορ-
 δῶντος, ὁ τῷ πατρὶ μέμειρε τὸν
 Τίγρην, καὶ στρατηγέται καὶ ἄλ-
 λος τῇ Καππαδοκίᾳ ἐ τῷ. ἔδω-
 κε δὲ καὶ τὴν Κιλικίαν πόλιν Κάβα-
 λα, καὶ ἄλλας. Ἀριόβαρζανης μὲν
 ἐν τῷ βασιλείᾳ ὅλῳ τῷ πατρὶ
 ἀπὸ τοῦ ἐνέχειρε. ἐ πολλὰ μὲν
 ἐλατὺν μέχρι Καίσαρος ἐβλήντο τῷ
 Σεβαστῷ. ἐφ' οὗ, καὶ αὐτὸς τὸν λοι-

tribunos. Pompeius praterito-
 rum ei dedit veniam, & patri
 conciliavit filium: quem pro ar-
 bitrio iussit regnare in Sophena
 Gordenaque (hæc nunc censentur
 minoris Armeniæ nomine) cete-
 ram Armeniam patri addixit, ea
 lege ut hunc filium heredem re-
 linqueret: provinciis verò quasi-
 tis bello jam nunc eum iussit de-
 cedere. Et decessit tota Syria ab
 Euphrate usque ad mare: nam &
 hanc Tigranes occuparat & par-
 tem Ciliciæ, ejecto Antiocho
 Pio. Tum Armenii qui regem ad
 Romana castra iter facientem
 metu deseruerant, filio adhuc a-
 pud Pompeium hærenti suas-
 erunt ut patrem ex insidiis inva-
 deret: sed ille captus est, & quum
 victus etiam Parthos contra
 Romanos sollicitaret per nun-
 tios, in triumpho traductus, ne-
 catus est in carcere. Pompeius
 jam debellatum existimans, civi-
 tatem condidit ubi Mithridatem
 pralio vicerat, quæ ex re nomen
 habet Nicopolis, sita in minore
 Armenia. Ariobarzani regnum
 Cappadociæ reddidit, attributa
 & Sophena Gordenaque, quas
 Tigrani minori dederat: & nunc
 censentur hæc quoque in provin-
 cia Cappadociæ. Eidem dedit et-
 iam Ciliciæ civitatem Cabala,
 & quasdam alias: quod regnum
 Ariobarzanes integrum reliquit
 filio superstiti, multis mutationi-
 bus obnoxium usque Augustum

Tigranis
 filii interi-
 tus.

Nicopolis
 à Pompeo
 condita.

244
 Ariobar-
 zani pro-
 vincie à
 Pompeo
 data.

Cæsarem, quo imperante quemadmodum alia quædam, ita hoc
 regnum

Καὶ πολλὰ μεταβολὰ μέχρι Καίσαρος ἐβλήντο τῷ Σεβαστῷ. ἐφ' οὗ, καθά-
 πει τὰ λοιπὰ, καὶ ἡδὲ ἡ βασιλεία ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ Συρίᾳ.] Peccat hoc lo-
 co,

Reges à
Pompeio
profligati
& bello
petiti.

Hierosoly-
ma urbs
sanctissi-
ma.

regnum in provinciæ formam
reductum est.

Pompeius deinde superato
Tauro, bellum Antiocho Com-
mageno intulit, donec & ille in
amicitiam receptus est. Darium
quoque Medum profligavit, vel
quia juverat Antiochum, vel quia
Tigranem antea. Aretam etiam
Arabum Nabatarum regem
bello petiit, & Judæos qui ab A-
ristobulo suo rege defecerant,
donec expugnavit Hierosolyma,
urbem eis sanctissimam. Præter-
ea Ciliciæ reliqua quæ nondum
agnoscebant Romanum impe-
rium, & quicquid Syriæ cir-
ca Euphratem colitur, Cœlen,
Phœniciam, Palæstinam, Idu-
mæam, Ituræam, aliâque Syriæ
partes obeundo, Romanis subju-
gabat sine certamine: nulla culpa
Antiochi Pii, qui tum præfens
paternum regnum conabatur
impetrare precibus: sed quia Ti-
grane qui Antiochum vicerat ex-
pulsio, populo Romano eas re-
giones jure belli acquisitas cen-
sebat. Hæc constituenti legati
supervenerunt à Phraate & Ti-
grane, inter quos bellum exor-
tum erat: Armenii tanquam ab
amico petebant auxilia, Parthi
in amicitiam populi Romani cu-

πα, & ἡδὲ ἡ βασιλεία ἀπελήλυθε
ἐς στρατηγίαν.

Ὁ δὲ Πομπηΐος καὶ τὸν Ταύρον
ὑπερελθὼν, ἐπολέμησεν Ἀντίοχον τοῦ
Κομμαγενῆ, ὥς ἐς Φιλίαν ὁ Ἀντι-
οχὸς αὐτῷ συνήλθεν. ἐπολέμησε δὲ
καὶ Δαρείω τοῦ Μηδά. μέγας ἐφου-
ρῶ, εἴτε Ἀντίοχον συμμοχλῶν, εἴ-
τε Τιγράνῃ ἀσπέρῃ. ἐπολέμησε δὲ
καὶ Ἀρετῇ τοῖς Ναβαταίοις, Ἀ-
ρίστει βασιλευμένῳ αὐτῶν καὶ Γε-
δάοις, Ἀρσασόλης τοῦ βασιλέως
ἀποστάτης. ὥς κατέειλεν Γερσόλου-
μος, πλὴν ἀγριωπῶν αὐτοῖς πλῆν.
καὶ Κιλικίας δὲ ὅσας ἔπαιρ' Ὀμυρίοις
ὑπέκρινε, καὶ πλὴν ἄλλων Συρίαν,
ὅσα τε ἀπὸ Εὐφράτιδος ἐστὶ, & Κοί-
λη & Φοινίκη καὶ Παλαστίνη λέγεται.
καὶ πλὴν Ἰδουμαίων καὶ Ἰτουραίων, &
ὅσας ἄλλαι ὀνομασταὶ Συρίας ἐπὶ αὐτῶν,
ἀμειχρὲς Ὀμυρίοις κατέστατο. ἐγ-
κλημαρξὶν ἔδ' ἐν ἔχρῳ ἐς Ἀντίοχον τὸν
Εὐσταθίαν, περὶντα & δευτέρῳ ὑπὲρ
δὲχρῆς πατρίδας. ἡγεμένῳ δὲ, τὸ
κρητήσαντα τοῦ Ἀντίοχου τῆς γῆς
ἀπλάσας, Ὀμυρίοις αὐτῶν κρητὰ
τόδε ἀποσενκτῆσθαι. ταῦτα δ' αὐτῷ
δοικεμῶν περὶ σφίσι ἀφίχοντο Φορ-
αίου καὶ Τιγράνου ἐς πόλεμον ἀλλή-
λοις συμπεσόντων. οἱ μὲν Τιγράνους,
ὡς φίλον συμμοχλῶν τὸν Πομπηΐον
ἀξιοῦντας. οἱ δὲ Παρθύας, Φι-
λιαν αὐτῷ ἀπὸς Ὀμυρίους πείθει-
νοι. καὶ ὁ Πομπηΐος, ἀξίων Παρ-
θύας

co, ut videtur, Appianus in historiam. Nam Tiberio demum imperante
reducta est Cappadocia in provinciam: testis idoneus Cornelius Tacitus,
cujus fidem non dubito præferre Appiano, qui lib. Annalium 2. Consule Ti-
berio tertium & Germanico iterum hæc ait: *At Cappadoces in formam provin-*
ciae redacti, 2. Veranum legatum accipere, & quadam ex regis tributis dimi-
nuta, quo mitius Romanum imperium speraretur. Constantinus equidem in
Themate Armeniaco de Cappadocia ait: *ἑσασθῆναι δὲ μέγας Ἀνδρόστου*
Καίσαρος. Sed illud *μέγας* ex Tacito debet intelligi inclusive.

Εἰρημ.

ἡμεῖς πολεμεῖν αὐτοῦ Ρωμαίων ψήφισμα τῷ, ἐπεμψεν ἀμφοτέρους Διόδοτου. καὶ ὁ μὲν ἀμφὶ ἑω-
την λῆ.

Μιθριδάτης ὃ ἡ περίοδος ἡν-
το ὁ Πόντου καὶ Πανθηκίων, ἐμ-
πορειν Εὐρωπαϊὸν ἐπὶ τῇ ἐκβολῇ
τοῦ Πόντου, καππαδοκίαν, κτείνει τῇ
ἡμεῖς Ζιφάρην ἐπὶ τῇ Περσῇ, Διόδο-
τος αὐτοῦ τὴν τοιοῦτον. φρονεῖν ἡ
πὶ Μιθριδάτη, ἔχον λατρευόντες ὑ-
πόμαχοι ἡγεμενὶ πολλῶν σιδηροδρό-
μων καλῶν, πολλὰ χρημάτων ἐκρυ-
πτον. Στρατονίκη δὲ, μία τῇ Μιθρι-
δάτου παλλακῶν, ἡ γυνὴ, ἡ τῇ
ὃ φρονεῖν τὴν ἐπιστήμην ἐ φη-
λακὴν ἐπέτερετο, ἀδελφεῖν τῇ
πὶ τὸν Πόντον τῇ Μιθριδάτῃ, τὸ φρέ-
νον ἐνέχειν τὰ Πομπηίου καὶ
τὴν ἡγεμενὶ ἀννομεῖν ἐμνήσθη,
ἐπὶ συνήκῃ μὲν τῇδε, ὅτι οἱ τὸν
ἡμεῖς Ζιφάρην ὁ Πομπηίου ἐλάσει
ἀδελφεῖν. ὁ δὲ μὲν, τοῖς χρημασί-
οις ἐπιτυχῶν, ὑποτάσσῃ αὐτῇ τῇ Ζιφάρ-
ῃ καὶ ἐδεδόκει φέρεσθαι καὶ ταῖς
Διόδοτου. ἐπὶ τῇ γενομένην ὁ
Μιθριδάτης, κτείνει τὸν Ζιφάρην
ἐπὶ τῇ Περσῇ, ἐφάρσας τὸ μητρο-
πρεσβῆ. καὶ ἐξέρχεται ἀπ' αὐτῶν καὶ ὁ
μὲν ἐκ καταφρονῇ, ἐς ἀνίαν τῇ
ἀμετρίῃ καὶ πρὸς αὐτὸς ἐς τὸ Πομ-
πήιον ἐπὶ ἀδελφῇ Σουλῇ ὄντι, καὶ οὐκ
ἐξοτανόμενοι αὐτὰ παρόντων, ἐ-
πιμνῇ, ὅτι τῇ πατρὸς δόξης αὐ-
τὸν Ρωμαίοις τελέσειν φόρον ὑπο-
χρεώτο. Πομπηίῳ δὲ αὐτὸν ἐλθόν-
τι δειῶς τῇ Μιθριδάτῃ κτείνον-
τος, κατὰ καὶ Τυγρῆν ἀφίκετο,
τὸτο μὲν οὐκ ἔφη ποτὲ ὑποτάσσασθαι,
Μιθριδάτῃ γε αὖ, πεμψέν τῇ

piebant recipi: ille nolens Par-
this arma inferre absque S. C.
misit qui pacem inter partes fa-
cerent.

Qui dum his negotiis distine-
tur, Mithridates jam Pontum
circumfulstraverat: occupatōque
Panticapææ, quod est in Europa
ad ostium Ponti emporium, jux-
ta fretum interfecit Xipharem
filium, propter maternam cul-
pam hanc. Habebat Mithridates
castellum, ubi in subterraneis
thesauris multa aerea vasa ferreis
circulis vincta pecunias celabant:
huic castello præfesta Stratonice,
Stratonice una è regis sive concubinis, sive
uxoribus, thesaurorum conscia,
dum adhuc Pontum circummiret
Mithridates, castellum Pompeio
unā cum thesauris tradidit, hoc
unum pacta, ut si forte Pompeius
Xipharem filium in potestatem
redigeret, matri cum servaret in-
columem: ille potius pecuniis,
filii salutē ei est pollicitus, simul-
que permisit res suas habere mul-
lierem. His cognitis rex interfecit
Xipharem ad fretum, inspectante
matre ex adverso littore, & cada-
ver insepultum projecit: ita pie-
tatem neglexit, modò matri do-
leret quæ peccaverat. Legatos e-
tiam ad Pompeium adhuc in Sy-
ria morantem, & nescientem
eum esse superstitem, misit, qui
tributa populo Romano pollice-
bantur, si concederetur ei re-
gnum paternum. Quūquē ille
postularet, ut ipse rex veniret,
sicut Tigranes venerat, id se factu-
rum negavit, ut parum decorum personæ Mithridatis, missurum ta-

Xipharis,
Mithrida-
tis filii,
interitus.

Stratonice
regia con-
cubina.

245
Castellum
Mithrida-
tis unā
cum the-
sauris
Pompeio
traditum.

men filios & amicos aliquot. His
dedit delectus maximos habuit
promiscuè, tam è servis quàm ex
ingeniis: arma quoque multa &
tela fabricabat & machinas, nulli
parcens materiæ, ne bobus qui-
dem aratoribus in usum nerve-
rum: tributa omnibus etiam te-
nuibus præscripsit. Hæc à mini-
stris exigebantur cum multorum
injuriis, non sentiente Mithrida-
te: morbus enim quidam ulcero-
sus faciem ejus invaserat, ut à so-
lis tribus eunuchis aspicì patere-
tur qui eum curabant. Quo per-
curato jam etiam copiæ parata
aderant, sexaginta cohortes sex-
centariæ, & alia multitudo nu-
merosa, navésque & loca oppor-
tuna, quæ duces illo ægrotante
occupaverant: trajecitque par-
tem exercitus Phanagoriam, al-
terum emporium situm in os-
sio, ut aditum utrinque teneret
Pompeio etiam tum hærente in
Syria. Castor autem Phanago-
rensis, tortus aliquando à Thy-
phone eunucho regio, ipsius
eunuchum intrantem adortus
confecit, & plebem vocabat a
libertatem: quæ quamvis jam
arx teneretur ab Artaphern
ceterisque Mithridatis filiis, ag-
gestis circumquaque lignis ar-
dens incendi: quo metu Artapher-
nes, Darius, Xerxes, Ox-

Morbus
ulcerofus
Mithrida-
tem affli-
git.

Phanago-
ria.

Castor
Phanago
rensis.

246

Artapher-
nes.
Cleopatraz
generosi-
tas.

παῖδας πινὸς καὶ φίλους. ἄρτι δὲ
 ταῦτ' ἔλεγε, ὁ στρατὸν ἀνδρῶν κα-
 ἔλεβη ἐλδοτέρων τε ὁ δούλων ὁ-
 πλῆς τε πολλὰ καὶ βέλῃ καὶ μηχανὰς
 ἐπ' αὐτῷ, φειδωλὸν ἔτε πινὸς ὕλης
 ἔτε βοῶν δροσίστρων ἐπὶ νεύου. εἰς-
 φορὰς τε πᾶσιν, ἐς τὰ βραχυτάτη
 τ' ἀσπικισίαι, ἐπετραφέν. οἱ ἵπταρ
 τῆς πολλοὺς συνέρχοντο, σπῆμα δα-
 κρυῖας ὅ Μιθελδαῖται νοστοὶ ἢ π-
 να ἐλακώδῃ ὅ παύσασθαι νοσάν, ὑπὸ
 τῶν ἐννεκῶν ἐπετραφέντο ὁ ἐννεκ-
 το. ὡς δ' ἔλεγε τὸ πᾶν, ὁ ὁ
 στρατὸς αὐτῷ ἀνιχέτο ἥδη, ἐπιτε-
 κτοί μ' ἔξῃ καὶ ἀσπικισίαι, ἀνὰ ἐξ-
 αγκιστῶν ἀνδρῶν. πολλὸς ὅ ὁ ἄλ-
 λου ὁμιλοῦ, καὶ νῆες, καὶ χωρεῖ
 ὅσοι οἱ στρατῶν ὁ δ' αὖ τῶν νοσάν ἡ-
 ρῆκισαν. καὶ ἐπείγετο ὁ στρατὸς μίρ-
 ἐς Φαναγορείου, ἑτέρου ἐμπόρου ἐ-
 πί ὅ σόασι. ὡς ἐντετραφέν ἐξῶν
 τῶν ἐννεκῶν, ἐπὶ Πορμυθίου ἀπὸ
 Συρῶν ὄντο. Κάστωρ δὲ Φαναγο-
 ρεύς, ἡκισμῶν ποτὲ ὑπὸ Τρύφω-
 νος, ἐνέχευ βασιλικὸν, τὸ Τρύ-
 φωνας εἰσίνετα πτείνει ὡς πεπνυγ-
 καὶ τὸ πᾶν, ἐς ἐλδοτέρων συνενε-
 κτοί, οἱ ὅ, κάμπερ ἥδη τ' ἀκροπό-
 λειας ἐροδότης ὑπὸ Ἀρταφέρνης τε
 ὁ ἐτέρων ἡῶν ὅ Μιθελδαῖται, ξυ-
 λα ἀελδίντες, τῶν ἀκρῶν ἐντεπι-
 προκταν. ὡς ὁ μὲ Ἀρταφέρνης καὶ
 Δαρσῶν, καὶ ἀεζῆς, ὁ ὅ ἑαδης,
 ὁ Εὐπάτωρ, πᾶδες ὅ Μιθελδαῖ-
 του, δισσάντες ἐπὶ τῷ πυρὶ, πα-
 ρέδοσαν ἐκωτῶν ἀεζῆς, οἱ ἡν ἀν-
 τῶν Ἀρταφέρνης ἀμφὶ πτεσασθῶν-
 τα ἐπὶ μὲν, οἱ ὅ λοιποὶ, πει-
 δες ὑμωμοφοί. Κλεοπάτωρ ὅ ἀν-
 τῶν, ἐπείγετο πᾶς ὅ Μιθελδαῖται
 καὶ αὐτῷ ὁ πατὴρ ἀνέλατο τὸ ἐν-
 pater delectatus, submissis multis
 θυγατρὶ

ψυχίας, δίκασται πολλά ἐπιπύμψας
ἐξήρπασεν. οὐαὶ ὃ ἰγγυς λῶ φρε-
σια, ὀρπάλλεται τῷ Μιθριδάτῃ γε-
νόσθαι, πῶς τὴν θερμυριάν τ'
Φαναγορέων ἀφίστατο ὁ Μιθριδά-
του, Χερσονήσος τε καὶ Θευδοσία καὶ
Νυμφαῖον, καὶ οὕτως ἄλλα πλεῖν τ'
Πόντον ἐσιν ἔνκαμα ἐς πόλεμον. ὁ
ἦ, τὰς ἀπειρίας ὁρᾷ πυκνὰς, καὶ
τ' στρατὸν ἐν ὑποψίᾳ ἔχων, μὴ ἐ-
βίσσῃ ἢ ἀλλ' τὴν ἀναγκὴν τῆς
στρατίας, ὁ δ' αὖ εἰσφορὰν βαρύνει-
ται, καὶ τὴν αἰετὶς στρατὸς ἐς ἡ-
γεμίας ἀντιρροῦται ἀπίστην, ἐ-
πεμπεῖ ἐς τὰς Σινδύας δι' ἐνέχων
ταῖς διωκταῖς ταῖς θυγατέρας ἐς γα-
μούς· αὐτῶν στρατὸν καὶ τὰς ἡδὴ
οἱ παρεῖναι. πεντακῆσιοι δ' αὐτὰς
δὸς τ' εὐρατοῦ παρέπεμπον ἄνδρες·
οἱ Μιθριδάτου βραχὺ ἀσχετοὶ,
ἐκπύειν τε τὰς ἀγανταῖς ἐνέχους (αἱ
πῶς ἐνέχους κακοτυχεῖς τ'
Μιθριδάτου πεπολεμημένοι) ὁ πῶς κα-
ρας ἐς τὴν Πομπήϊον ἀπῆλθον.

Ὁ ἦ καὶ τέκνον τοσούτῃ, ὁ φρε-
σίαν, καὶ τ' δέχῃς ὅλης ἀφῆρημέ-
νῃ, καὶ ἐς ὅδον ἀξιομαχῶν ἐπὶ ὧν,
ἐδὲ τ' Σινδύων συμμεχρίας ἡγούμε-
νῃ ὧν τυχῶν, ὁμοῦ ὅδον ἐδὲ τότε
ἢ τυπνὸν ἢ συμφορὰν ἄξιον ἐνέ-
μειτο, ἀλλ' ἐς Κελτύς, ἐν πολ-
λοῦ φίλους ἐπὶ τῶν οἱ νεογόνους,
ἐπικνεῖ διελθὼν ἐς τὴν Ἰταλίαν οὐκ
ἐκεί οἱ ἐμβολαῖν ἐπιζῶν οἱ πολλὰ
καὶ τῆς Ἰταλίας αὐτῆς ἔχδει Ρω-
μαίων ἀποστάσιον. πωτάνοι μὲν
ὧν δὲ Ἀντιόαν προέξαι, πολέμου
ἄλλοι ἐν Ἰσθμῷ, ὁ ἐπιφωδύεται
ἐν τῇ Ρωμαίῳ ἡρώδῃ. ἦ δὲ ἦ
ὁ ἐνέχῃ τὴν Ἰταλίαν ἡρόδῳ αὐ-

dicrotis eam eripuit. Quotquot
autem erant in propinquo ca-
stellum nuper occupata à Mithri-
date, audaci exemplo Phanago-
rensiū permota defecerunt,
Chersonesus, Theudusia, Nym-
phaeum, aliæque circa Pontum
opportuna bello gerendo. Ille vi-
dens crebras defectiones & suspe-
ctum habens exercitum, ne pa-
rum constantis esset fidei, quippe
coactus ad militiam, praesentim
accedentibus gravibus exactioni-
bus, & aduersitate fortunæ sem-
per intuta apud mutabiles subdi-
torum militum animos, misit ad
Scythiam per cunuchos ad re-
gulos nuptum filias: petens ut
quamprimum cum copiis veni-
rent auxilio. Hæ deducebantur à
d. militibus: qui parum à Mithri-
date digressi, cunuchos interfe-
cerunt, quod ab his apud regem
præpotentibus semper molestati
fuerant, & puellas ad Pom-
peium adduxerunt.

Rex tot liberis & castellis to-
tòque regno spoliatus, dignitate
quoque amissa & spe auxiliorum
ἐ Scythia, tamen ne tum quidem
quicquam humile aut praesente
calamitate dignum cogitabat: sed
ad Gallos quorum jam antè hac
de causa paraverat amicitias, iter
destinabat, ut cum eis per Alpes
Italiam invaderet, sperans mul-
tos Italiae populos odio Roma-
norum sibi adjungendos. Audi-
verat enim & Annibali hoc suc-
cessisse, bellum gerenti in Hispa-
nia, & maximo terrori fuisse Ro-

Eunuchi
interfecti.

Mithri-
datis filia
ad Pom-
peium ad-
ducta.

manis post tale facinus, quin & nuper ferè omnes Italici nomi-

Spartacus
gladiator.

247

nis socios ab eis defecisse odio publico, gessisseque cum eis bellum diuturnum: atque etiam Spartaco gladiatori, contra eos favisse, homini dignitatis nullius, Hac animo volutans, properabat in Galliam. Eos magnificos conatus destituit exercitus, deterritus ipsa immani audacia, & expeditionis longitudine: tum quod ducerentur contra viros quos ne domi quidem sustinere potuerant: & existimabant Mithridatem rebus suis desperatis velle fortiter potius ac regie vitam finire quam in otio: attamen durabant aliquantisper, & quieti cum patiebantur: erat enim non mediocris, & haudquaquam contemnendus rex vel in calamitatibus,

Pharnaces
Mithridati
parri struit
insidias.

Menophanes.

Mithridates filio
veniam
dat.

In hoc rerum statu Pharnaces, filiorum charissimus, & saepe regni hæres designatus ab eo, sive quod periculosa sibi videretur talis expeditio, speranti etiam tum à Romanis veniam, quæ omnino nulla contingere poterat, si pater vexaret Italiam, sive ob alias causas cupiditatēve, patri struxit insidias. Captis autem consensu, & ad torturam admotis, Menophanes persuasit Mithridati, non oportere in discessu necari filium ad eam diem charissimum: solere enim has mutationes existerē belli tempore: quo finito & illas conquiscescere: sic ille persuasus, filio veniam obtulit. Atille indicio quodam territus, & sciens exercitum alieno esse ab

παισαν δὲ τὸν Π' ὠμυρίαν δόποισιν ὑποῖον ἔχοντες, καὶ ἐπὶ πλεῖστον αὐτοῖς πεπολεμηκῶν, Σπαρτιάκῳ τε μοιμαχῶν συστάσει ἐπ' αὐτοῦς, ἀνδρὶ ἐπ' ἐδμήϊας ἀξιώσεως ὄντι. ταῦτα ἐνθυμούμενοι, ἐς Κελτοὺς ἤπειρετο. πρὸ δὲ πολέμου αὐτὸν λαμβανόμενον ἡγοούμενος, ὁ στρατός ὤκει, δι' αὐτὸ μάλιστα τῆς τόλμης τὸ μέγα ἐπ' ἐπὶ τε χρόνιον στρατείας καὶ ἐς ἀλλοτρίαν γλῶσσαν ἀγόμενοι, & ἐπὶ ἀνδρας ὧν οὐδ' ἐν τῇ σφαιτέρᾳ κρατεῦσιν. αὐτὸν τε τὸν Μιθριδάτην ἡγεμόνοι, πάντων δόπονισκοῖσι, βούλοισι, πὶ δρῶνται, καὶ βασιλίσκοι μάλιστα καὶ δὲ δόγματος δόπονιστον, ὅμοιος ἐνεκρητέροις καὶ ἡσύχαζον. & γάρτοι σμικρὸς ἐστὶν ἐκαστὸν φρόνητος καὶ βασιλεὺς οὐδ' ἐν ταῖς συμφοραῖς.

Ὡς δὲ ἔχοντων ἀπάντων, Φαρνακῆς ὁ τὸν πατέρα αὐτοῦ πραιποσίτος τε, & πομπάκις αὐτῷ τὸν δόχον δόπονιστον ἐστὸς ἀφ' ὧν, εἴτε δέσποτες περὶ τὰς ἐσθλὰς & τὰς δόχους, ὡς νῦν μὲν, ἐπὶ συστρωμάτων τὸν Π' ὠμυρίαν, δόπονισκῶν δὲ πεμπῶν ὁλοκληρῶς, εἰ ἐπὶ τῶν Π' ταλίων ὁ πεμπὴ στρατεύσειεν. εἰδ' ἐτέρους ἀφ' αὐτοῦ & λογιμῶν ἐπιθυμίας, ἐπισβούλους περὶ πεμπῶν ληφθέντων δὲ τὸν συστρωμάτων αὐτῶν, & ἐς βασίλους ἀγόμενοι, Μινοφάνης μετέπεισε τὸν Μιθριδάτην, ὡς & δέον, δόπονισκῶν ἡδὲ, τὸν ἔτι οἱ πραιποσίτον ἡδὲ ἀνέλεον. εἰναὶ δ' ἐφ' αὐτοῖς τοιαύτας τρεῖς ἐργα παλίων ὧν πεμπῶν καὶ πρὸς ἡδὲ δόπονισκῶν. ὁ μὲν δὲ πεμπῶν ἀποστρεφόμενος τὸν πεμπὴ συστρωμάτων. ὁ δὲ, δέσποτες πρὸς μάλιστα, & τὸν στρατὸν ἐκδὸς κατὰ ἐκαστὸν

ἐκινούτω τὴν στρατείαν, νυκτὸς ἐς
 ὥρας τὰς ὥρας αὐτομέλους
 ἀγχοπέτω ὁ Μιθριδάτης στρατοπέ-
 δεύοντας ἐσθλῆ, καὶ τὴν κίνδυνον αὐ-
 τοῖς ἰοῦσιν ἐπὶ τῇ Ἰταλίαν, ὅ-
 σον εἴη σφαλῶς εἰδῶσιν, ὑποφύων,
 πολλὰ δὲ μέρουσιν ἐπελπίουσι ἑσθλῶς
 περὶ αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς αὐτοῦ ἐλπίδος
 σιν δὲ τὸν πατέρα, ὡς δὲ ἐπεὶ οὐκ ἔ-
 σταν ἤδη, τὴν αὐτῆς νυκτὸς ἐς τὴν ἑ-
 νὸς ἄλλα στρατιὰ περὶ ἐπέμπευ ὁ
 Φαρνάκης. σωτηριεὺς δὲ κἀκείναι,
 ἀπὸ τοῦ μὲν αὐτῶν ἐπὶ ἡμέρας οἱ
 αὐτομέλους, ἐπὶ δὲ ἐκείνοις οἱ αἰ-
 τήσαντες τὴν βολὴν μετελάμβανον.
 καὶ τὸ ναυπηγὸν αὐτοῖς ἐπήρχειν οὐ
 ἀποειδότες μὲν ἀπαινεῖς ἰσως, ὅτι
 ῥοποι δὲ ὄντες ἐς μεταβολὰς, ὅτι
 δυστυχῶς ὑποφύωντες, ἐν δὲ τῇ
 κἀνὰ τὸ ἐνελπί αἰετὶ πιδέμεται. οἱ δὲ
 ἀγνοῖα τὴν σωτηριεὺς, ἡγεμόνοι
 πάντως διεφθάρη, καὶ μὲν ἐπὶ
 ὄντες, ἑσθλῶς τοῖς πλεονεξίαις ἐν-
 φρονήτοι, φόβος καὶ ἀνάγκη μὲν
 ἄλλων ἢ ἐκρυψίαν γνώμη συνεπήχυν.
 Μιθριδάτης δὲ ἐγγεράμενος ὑπὸ
 τῆς βουλῆς, ἐπέμπευ πινυς ἐρησσομένης
 ὅτι, πλεονεξίαι οἱ βούλονται, οἱ δὲ οὐκ
 ἐγκαλυμμένοι, τὴν ἰδίαν φασαν βα-
 σιλεύειν νῦν ἀντὶ τῆς γένου, ἐν-
 χυς τε ἐκδιδόμενοι, καὶ κτείναντες
 ἤδη πολλὰς ἡμέρας τε ἐν ἡμέραις
 φιλους. ἀντὶ δὲ Μιθριδάτης πυδόμε-
 νος, ἐξήλθε ἀπὸ τῆς αὐτοῦ αὐτοῖς
 ἐπὶ πολλῶν ἐμφανέμενοι τοῖς αὐτο-
 μέλοις συνέτρεχεν. οἱ δὲ οὐκ ἐφα-
 σαν αὐτοὺς ἀποσείειν, πρὶν τὴν
 ἀντικεῖν ἐς πᾶσι ἐργασίαις δέχωνται
 τὸν μὲν δὲ Μιθριδάτην. οἱ μὲν δὲ
 τὴν ἰδίαν ἐφύμασαν αὐτῶν κτείναντες
 γένου, ὅτι Φαρνάκην, ὡς ἤδη
 κρυπτομένης, ἀνέπει βασιλείαν καὶ

expeditione animo, noctu pri-
 marios Romanorum transfugas
 proximè Mithridatem tendentes
 accessit: & periculum si in Italiam
 irent ipsis non ignotum exagge-
 rans, multaque, si manerent, eis
 pollicens, induxit eos ut à parte
 deficerent. Moxque nocte eadem
 ad alia propinqua castra dimisit
 nuntios: & illis quoque pertra-
 ctis in suam sententiam, mane
 primi transfugæ conclamave-
 runt, quibus proximi quique, &
 mox alii, post clamorem reddi-
 derunt, atque etiam navalis ex-
 ercitus: fortasse non omnes præ-
 moniti, sed suapte facilitate pro-
 ni ad contemnendum miserum,
 & novarum rerum semper cupi-
 di, alii consciorum ignari, puta-
 bant omnes corruptos, ratique
 se solos non posse resistere pluri-
 bus, necessitate magis quàm vo-
 luntate acclamabant cum ceteris.
 Mithridates excitatus clamo-
 re, misit quosdam rogatum quid
 sibi poscerent: illi non dissimu-
 lanter ajebant se filium regem
 petere, juvenem pro sene eunu-
 chis dedito, interfectore multo-
 rum filiorum, ducum ac amico-
 rum. His auditis Mithridates eos
 allocuturus prodiit: & interim
 manus quædam præsidiorum
 conferebat se ad transfugas: qui
 negabant se eos admittere, nisi
 ad fidem impetrandam ederent
 aliquod facinus, simulque regem
 ostendebant: at illi equum fu-
 gientis interfecerunt, & Pharna-
 cem quasi jam voti compotes
 regem appellaverunt: quorum
 quidam

Pharnaces
 ad defe-
 ctionem
 exercitus
 Mithrida-
 tis sollici-
 tat.

248

Mithrida-
 tes multo-
 rum filio-
 rum inter-
 fector.

Pharnaces
 rex appel-
 latus.

Membrana chartacea vice diadematis Pharnacis caput circumdatur.

quidam membranam chartaceam longam latamque è templo depromptam vice diadematis circumdedit ejus capiti. Id confpicatus senex è superiore porticu, alios post alios mittebat ad Pharnacem, qui tutum abitum peterent: sed quum nemo rediret, veritus ne Romanis dedere- ret, satellites & amicos qui adhuc apud eum permangebant, laudatos misit ad novum regem, quorum aliquot in via præter opinionem occidit exercitus. Ipse exempto ex involucrio veneno quo semper accingebatur, unà cum gladio, id miscebat: duæ verò filiae virgines quæ apud eum, educabantur, Mithridatis & Nyf-
 249

Mithridatis filiarum virginum interitus.

Mithridates veneno hausto mori nequit.

Venena Mithridatica. Bituitus Gallorum dux ad necem Mithridatis ab ipso sollicitatus.

sa Egypti Cyprique desponsæ regibus, enixè rogabant ut ante illum potionem venenatam sumerent, verabantur bibere donec ipsæ hauserunt. Et has quidem veneni vis penetravit continuò: in Mithridatem, quamvis data opera ambulantiem concitatus nihil agebat, propter quotidianam pharmacorum consuetudinem quibus se contra veneficos præmunire solebat, quæ nunc quoque vocantur Mithridatica: quum conspicatus ducem quendam Gallorum Bituitum, Multum, inquit, tua dextera mihi profuit in præliis, sed hoc erit meritum maximum, si nunc me interemeris periclitantem, ne in triumphum abstrahar, qui tanto tempore tam amplo regno præfui, & nunc veneno necari nequeo, contra quod stultus me præmunivi remediis. nec enim

βύβλον τῆς πωλατικῆς φέρον ἐξ ἱερῶ, ἐσεφάνισεν αὐτὸν ἀντὶ διὰ δόλημα-
 τος. ἄλλος ἄνθρωπος ἐν αὐτοῦ πύλῳ
 χραδμῶ, ἐπεμψεν ἐς τὸν Φαρνακίῳ
 ἄλλοι ἐπ' ἄλλω, φύγῳ αὐτῶν ἐ-
 σφαλῆ. ἐδένος δὲ τῶν πεμπομένων
 ἐπανόητος, δέσους μὲν Ῥωμαίοις
 ἐκδοθεῖς, τὰς δὲ σταμνίδας Φυλακῆς
 αὐτῷ καὶ φίλους, ἐπὶ οἱ παρεμύ-
 νους ἐπανίστας, ἐπεμψεν ἐς τὸν
 νέον βασιλείαν, ὃ αὐτῶν πινὰς ποσο-
 ιότητας ἔκτεινεν ἢ τραυματίας παρὰ
 λόγους: αὐτὸς δὲ παρὰ λυτὰς δὲ πᾶσι
 τῶν ξίφει φαρμάκων αἰεὶ σκεκτικτο,
 εἰρη. δύο δ' αὐτῷ θυγατέρες ἐπὶ
 κῆρας, σωτρεφόμεναι, Μιθριδα-
 τὸς τε καὶ Νυσσα, ταῖς Αἰγύπτῳ
 ὃ Κύπρῳ βασιλεύουσιν ἐξέστην δόμῳ,
 σωτρεφῶν τὸν φαρμάκων παρεκ-
 λωσιν, καὶ σφόδρα ἔχοντο: καὶ πι-
 νοντα κατεκαύον: ὥς ἐπὶ τὸν λαὸν
 σκη. ὃ δὲ μὲν αὐτῶν τὸ φάρμα-
 κὸν ἤπτετο: τοῦ δὲ Μιθριδατοῦ
 καὶ τοῦ σωτήριος ἐξελθὼν δὲ βασι-
 λῆοντος, ἐκ ἐφικνετο, ἀφ' ἑαυτοῦ
 ὃ συνταξίαν ἐτέρων φαρμάκων, οἷς
 ἐς αἰμῶνα δηλητηρίων ἐχράτο συν-
 εχρῶς: καὶ νῦν ἐπὶ φαρμάκῳ Μιθρι-
 δατῆος λέγεται. Βιταῖον οὖν τινα
 ,, ἰδὼν, ἡγεμόνα Κελπῶν, Παλλὰς
 ,, μὲν ἐν τῇ οἷς (ἔφη) δεξιᾷ ἐς
 ,, πολέμους ἀνάμειν ἀνίσταμαι δὲ
 ,, μίχιστον, εἰ νῦν μὲν κητεργάζομαι,
 ,, ἐς πομπῶν ἀπαχθῆναι κινδύ-
 ,, νόσονται θράμβος, τὸ μίχιστον πολ-
 ,, λὰ τοσούτῳ δόξῃς αὐτοῦ φαρμάκῳ
 ,, καὶ βασιλείαν ἀδυνατωμένην ἐν
 ,, φαρμάκῳ ἀποθανεῖν, δὲ ἐν ἡμῶν
 ,, ποσὶ Φυλακῆς ἐτέρων φαρμάκων.
 ,, τὸ δὲ δὴ χαλεπώτατον καὶ σιωπήσας
 ,, αἰεὶ

αὐτὸ βασιλεύει φάρμακον, ὅτι
 ἴσται φρενὲς ἐκ παλῶν καὶ φίλων
 ἐκ παλαιῶν, ὅτι ἐπὶ τῇ δια-
 τῇ πῶς περὶ δὴν ἐκ φυλακῶν
 ῥύσεται. Οὐ μὲν δὲ Βίταις, ἐ-
 πιπλασθεὶς, ἐπεκύρησε ῥοῆς
 βασιλεῖ.

Καὶ ὁ Μιθριδάτης ἀπέδινον
 ἐκκαλέσθαι ἂν ἐν Δαρείου ὁ ὕ-
 σάτης Περσῶν βασιλεὺς, ὅγδοον
 εἰ δὲ Μιθριδάτης, ὁ Μακεδόνων
 δόξαντες τε, ἐκτισμένον
 τῷ Ποντικῷ δόξαν.

meticum regibus omnibus phar-
 macum, liberorum, amicorum,
 & exercitus perfidiam, quom o-
 mnia quæ ad victum pertinent
 præcaverim. His permotus Bi-
 tuitus, regi officium præstitit ne-
 cessarium.

Qui obiit sextus decimus ejus
 stirpis à Dario Persarum rege ul-
 timo, octavus à Mithridate illo,
 qui primus desertis Macedonibus
 Pontici regni fuit conditor. Vi-
 xit octo aut novem annos supra
 Pontici
 sexa-

Mithrida-
 tis inter-
 tus, atas,
 genus.
 Mithrida-
 tes regni
 Pontici
 conditor.

Εἰς ἐκκαλέσθαι ἂν ἐν Δαρείου τῷ ὕσάτι Περσῶν βασιλεὺς, ὅδεον εἰ δὲ δὲ
 Μιθριδάτου, τῷ Μακεδόνων δόξαντες τε, καὶ κτισμένον τῷ Ποντικῷ
 δόξαν.] Locus hic foedissimè corruptus, nisi corrigeretur, posset omnibus
 Chronologis crucem figere. Nam si Mithridates Eupator decimus sextus à
 Dario Codomano ultimo Persarum rege fuit, quem vicit Alexander, quo-
 modo fuit octavus à Mithridate fundatore seu Cistte, qui Alexandro & An-
 tigono Alexandri duci fuit contemporaneus, & sic contemporaneus etiam
 ipsi, cujus octavus nepos Eupator dicitur: certè hæc sunt ἀσύστατα. Rur-
 sus cum malè octavum facit à Mithridate Cistte, quem supra hujus libri ini-
 tium sextum tantum facit. Sic enim supra pag. 116. de illo Cistte: ὅτι τὸ μέγα
 τῷ ἀρχιδ. ποροσθαγαν πασι παρέδωκεν, οἱ δὲ ἔργον ἔπειτα μετ' ἔπειρον,
 ἕως ὅτε τὸν ἐκταν, δὲ τὸ πρῶτον Μιθριδάτης ὁ Ρωμαίοις ἐπολέμασε. Et in
 majus suum extendens imperium, liberis suis tradidit: illi autem regnarent alius
 post alium usque ad sextum à primo Mithridate, qui cum Romanis bellum gessit.
 Quod verum est: sic enim procedit eorum stemma.

Mithridates, κτιστής seu fundator.

I

Ariobarzanes.

I

Mithridates

I

Pharnaces

I

Mithridates Euergetes

I

Mithridates Eupator.

Hoc stemma ex Polybio, Memnone, Diodoro, Strabone, & ipso Appiano
 probatur. Itaque totum hunc locum ita restituo: ἐκκαλέσθαι ἂν δὲ τῷ
 Δαρείου τῷ Ὑστάτῳ Περσῶν βασιλεὺς, ἕκτος ὁ δὲ Μιθριδάτης τῷ Μακεδόνων
 δόξαντες τε καὶ κτιστής, (sic lego, non κτισμένος) τῷ Ποντικῷ
 ἀρχιδ. Sextus decimus à Dario Hystaspis Persarum rege. Sextus vero à Mi-
 thridate, qui à Macedonibus defecit, & qui fundavit regnum Ponticum. Scio τὸ
 κτιστής retineri posse. Sed multum præfero κτιστής: nam fuit ejus
 principis gloria, & inde nomen habuit κτιστής, διὰ τὸ κτισθῆναι τῷ Πον-
 τικῷ ἀρχιδ. Quod fundaverit Ponticum imperium.

Mithrida-
tis acta,
clades &
victoriae.

sexaginta: regnavit LVII. pu-
pillus enim regnum adeptus est.
Subegit finitimos barbaros, bo-
námque partem Scythiæ: cum
Romanis per quadraginta annos
bellum gessit fortiter: in quo ali-
quoties Bithyniam possedit &
Cappadociam, incurfavit etiam
Asiam, Phrygiam, Paphlago-
niam, Gallogræciam, Macedo-
niam, & in Græcia memorabilia
facinora edidit. Maris quoque
imperium à Cilicia usque Io-
nium pelagus, tenuit, donec à
Sylla intra paterni regni termi-
nos conclusus est, amissis CLX
millibus militum. Tanta clade af-
fectus, tamen bellum redintegra-
vit facile, confistatus cum impe-
ratoribus optimis: à Sylla quidem
victus & Lucullo, & Pompeio,
quamvis his quoque aliquoties
superior: ceterum L. Cassium,
Q. Oppium, Manium Aquilium
in potestatem redactos secum cir-
cumducebat, donec hunc inter-
fecit belli autorem præcipuum,
illos Syllæ reddidit. Vicit etiam
Fimbriam, Murenam, Cottam
proconsulem, Fabium, Triari-
um: magnanimus semper &
tolerans vel in calamitatibus, &
nil intentatum contra Romanos,
ne victus quidem, relinquens,
inito etiam cum Mæoticis Galli-
cisque gentibus fœdere, & ad
Sertorium legatis missis in His-
paniam. Vulneratus etiam ali-
quoties tum ab hostibus, tum ab
insidiatoribus, ne sic quidem ces-
savit, quamvis ætate jam gravis.
Ac ne insidiæ quidem eum fefel-

ἡ σύνεα ἐπὶ τοῖς ἐξήκοντα ἔτεσι. καὶ
τέττων ἑπτακαιπεντήκοντα ἔτησαν ἐ-
ξασίλουσεν ἐς τὸ ὄφρα τὸν οὐρανὸν πε-
ριελθὼν ἡ δὲ γῆ. ἐχειρώσατο δὲ πᾶ-
σι τοῖς οἰκίσταις τὰ βαρβάρων, & Σκυθῶν
ὑπαγᾶγετο πολλὰς. καὶ Ῥωμαῖοις
ποσάρακοντὴν πόλιν ἐν καὶ τῶν
ἐπολέμουν ἐν ᾧ Βιθυνίας ἐκράτη-
σε πολλὰς καὶ Καππαδοκίας Ἀ-
σίαν τε ἐπέδραμε, καὶ Φρυγίαν &
Παφλαγονίαν καὶ Γαλατίαν καὶ Μα-
κεδονίαν. ἐς τὰ τὴν Ἑλλάδα ἐμβα-
λὼν, πολλὰ καὶ μεγάλα ἔδρασε. &
τὸν ἡγεμόνα διὰ Κιλικίας ἐπὶ τὸν
Ῥόνιον ἤρξε, μέχρι Σύλλας αὐτὸν
αὐτὸς ἐς τὴν πατρῴαν δόξαν συν-
ελευθερῆσαι, ἐκκαθάρσει στρατοῦ μυριά-
δας ἀποβαλόντα. καὶ τοσούτῃ πταί-
σματι συμπεσὼν, ὁμοῦς ἀνεκίνησε
τὴν πόλιν ἐν καὶ τῶν ἐκράτησε
συνελευθερῆσαι ἐς μέγας τοὺς δόξαις,
Σύλλα μὲν ἡγήτο καὶ Λουκυλλοῦ καὶ
Πομπηίου, πολλὰ & τῶνδ' ἀπονε-
κῆσαι πολλὰς Λούκιον δὲ Κάσ-
σιον, & Ὀπίον Κύντον, & Μά-
ριον Ἀκύλιον, ἀντιμαχόμενος ἐλὼν,
ἀνέκατο μέχρι τὸν ἡμέραν ἔκτεινε,
αὐτὸν δὲ πόλεμον ἡλώσας, τὸν δὲ
ἀπὸ τῆς τῆς Σύλλας. συνέκατο καὶ
Φιμβρίαν, & Μουρέαν, καὶ Κότ-
ταν ὑπάτον, καὶ Φάσιον, καὶ Τρι-
άριον. τὸ φρόνημα δὲ ἡμεῖς αὐτοὺς
ταῖς συμφοραῖς μέγας & φερέπα-
νον. ἐς ὁδὲ μὲν γὰρ τοὺς καὶ Ῥω-
μαίων ὁδὸν εἰς ἐπιχειρήσαντες ὅτι ἡ-
τῶν καὶ παρέλεπε, ὅς καὶ Ἑλόν-
τας & Κελτοὺς συνεπείθετο, καὶ ἐς
Σερτώριον ἐπέμπετο ἐς Ἑσπερίαν. τῶν
δὲ τὸ σῶμα πολλὰς καὶ τὰ πα-
λαιῶν, καὶ ἑτέρων καὶ ἐπιβουλὰς,
ὅτι αὐτὸς πρὸς ὅς αὐτὸς, καὶ περ
ὅτι περὶ τῆς & μὲν ὅτι ἐπὶ
βουλῶν

βουλὰς τις αὐτὸν ἔλαβεν, ἢ ὅς ἡ τε-
 λούται· ἀλλ' ἐκὼν ταύτης ὑπερ-
 δὼν, ἀπάλετο δι' αὐτοῦ. ὕψος
 ἀχάρεσιν ἡ πονηρία, συρρώμης
 τυγχάνουσα. Φονικὸς ᾗ ὥμῳ ἐς
 πάντα λῦ, καὶ τῶν μητέρων ἔκτεινε,
 ἔτ' ἀδελφόν, ἔτ' παῖδων τρεῖς
 ἡοῦς ἔτρεψεν θυγατέρας. τὸ σῶμα
 δ' ἔλ' ἰὺ μέγας μὲν, ὡς ὑποδείκνυσ-
 σιν ὅσα ὅπλα αὐτὸς ἔπειμυεν ἐς
 Νεμέαν τε καὶ Δελφούς· ἔνθα
 ᾗ, ὡς μίχελ' ἴπλους ἰσχυρόταται τε
 καὶ ἀνοήτοι, καὶ χίλιαι στάδια τῆς
 ἡμέρας, διεμελίζοντο αὐτὸν ἐν Δελ-
 φῶν ἱερῶν ἵππων, δευμέν· ἔα-
 ρμοι ἤλαυνεν ἐκκαίδεκα ἵππων ὄμοι.
 Ἐπαθείας ἐπέμειλετο Ἐκλωνίης,
 διό ἔτ' ἱερῶν ἦθετο τῶν Ἐκλωνί-
 κων, καὶ μευστικὴν ἡγάπη, ἔσ-
 φραν ἐς ποταμὸν καὶ φερέποντα ὦν,
 ποταμὸν ἰόντα ἡπείρου πᾶς τῆς γυναικῶν
 ἡδοναῖς. ὁ μὲν δὲ Εὐπάτωρ ἔτι Διό-
 νυσον ἐπικληθεὶς Μιθριδάτης ὤ-
 δε ἐπέδραται· Ἐρμῶν μὲν ἰσχυρό-
 τες ἐώρταζον, ὡς ἐχθρὸς δυσχερὸς
 ἀπὸ πηλαγῶν. Φαρνάκης δὲ Πομ-
 πηίου τὸν νεκρὸν πατέρος ἐς Σινώπην
 ἐπὶ τελευτῆς ἐπέμπε, ἔτι δὲ Μά-
 νιον ἐλόντας· ὁμοῦ τε ποταμὸν ὅσα
 λῶ Ἐκλωνίῃ τε καὶ βαρβαρικῇ, διό-
 μω· ἡ δὲ πατέρως ἀρχὴς ἡ Βοσ-
 πόρου γε βασιλεύον μόνου ὤπνη
 καὶ Μαχάρης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ βα-
 σιλεῖαν ὡς Μιθριδάτη παρελλή-
 φει. Παμπηίου δὲ ἡ μὲν τὸ σῶμα
 τῆς Μιθριδάτης χρηργίαν ἔδωκε, καὶ
 ταύτην βασιλεῖα παρ' αὐτὴν ἵε-
 ποδότησιν αὐτῇ προσέταξε, καὶ ἐν
 Σινώπῃ τοῖς βασιλεῦσι ἐκείνῃ παρ' αὐτοῖς· ἀγαρῶν αὐτὸν τὸ μέγα-
 cellen-

lerunt, nisi novissimæ: tum quo-
 que ultro circumventus perit. a-
 deo ingrata res est malitia naſta
 veniam. Erat autem crudelis &
 sanguinarius, matris fratrisque
 interfectoꝝ, & trium filiorum ac
 filiarum totidem: corpore vasto
 quidem, ut arma ab ipſo Delphos
 Nemeamque miſſa indicant: sed
 robusto in tantum ut ad extre-
 mum equitationibus jaculationi-
 busque valuerit, & mille ſtadia
 una die mutatis equis confecerit.
 currum quoque regebat octiju-
 gem. Eruditus Græcis literis, &
 ideo peritus ſacrorum Græciæ:
 delectabatur etiam muſica, ſo-
 brius plerūque ac laborum pa-
 tiens, circa muliebres tantum vo-
 luptates intemperantior. Hic fuit
 exitus Mithridatis, qui cognomi-
 nabatur Eupator & Dionyſus. cu-
 jus morte cognita Romani feſtos
 dies egerunt, liberati hoſte gra-
 viſſimo. Pharnaces Pompeio ca-
 daver patris Sinopen in trireme
 tranſmiſit, ſimulque eos qui Ma-
 nium ceperant, & obſides mul-
 tos Græci barbarique generis, ro-
 gans ut aut paternum regnum,
 aut Boſporanum tantum quod
 Machares frater à Mithridate ac-
 ceperat, tenere ſibi liceat. Pom-
 peius regis corpus regiæ ſepelien-
 dum curatoribus ejus, addito
 ſumptu, tradidit, & inferri juſſit
 apud Sinopen monumentis re-
 giis, laudatum ob geſtorum ex-

250

Ingrata
 res eſt ma-
 litia naſta
 veniam.

Mithrida-
 tes matris,
 fratris
 trium fi-
 liorum &
 totidem fi-
 liarum in-
 terfectoꝝ.
 Arma Mi-
 thridatis
 Delphos &
 Nemeam
 miſſa.

Mithrida-
 tis ſtatura,
 robur, &
 diſciplina.

Mithrida-
 tes, Eupa-
 tor Diony-
 ſus.

Sepultura
 Mithridati
 à Pompeio
 data.

Εἰς Νεμέαν τε καὶ Δελφούς.] Nemo ambiget, quin reponendum ſit Ne-
 μέαν.

Α' πύργου

Mithrida-
tes regum
ætatis suæ
præstantis-
simus.

Gentes
pop. Rom.
additæ.

251

Appiani
historia Æ-
gyptiaca.

Constitu-
tiones re-
gnorum &
provincia-
rum à
Pompeio
factæ.

cellentiam, ut regum ætatis suæ
præstantissimum: Pharnaci verò
qui Italiam exemit è multis diffi-
cultatibus, Bosporanum regnum
concessit: exceptis Phana-goren-
sibus, quos liberos suo jure per-
misit vivere: quoniam primi re-
colligenti vires Mithridati, jam-
que classem, exercitum recepta-
culaque habenti, deficientes ex-
hibuerunt negotium, exemplo-
que dato aliis, causa fuerunt ejus
interitus. Ipse uno hoc bello sub-
latis toto mari piratis, & rege om-
nium maximo, collatisque sig-
nis, præter Ponticas gentes. cum
Colchis, Albanis, Hiberis, Arme-
niis, Medis, Arabibus, Judæis, ce-
terisque Orientis gentibus, im-
perium Romanum Ægyptum uf-
que promovit. Ægyptum tamen
non adiit, quamvis vocatus à re-
ge contra seditiosos, & donatus
muneribus ac pecuniis, & vesti-
mentis in usum totius exercitus:
sive timens regni etiam tum for-
tunati amplitudinem: sive ca-
vens inimicorum invidiam, re-
ligionemque oraculi: sive ob a-
lias rationes referendas in rebus
Ægyptiis.

E subiectis autem gentibus a-
lias libertate donavit, propter
missa auxilia, alias in provincia-
rum formam redegit: alias attri-
buit regibus, Tigrani Armeniam,
Pharnaci Bosporum, Ariobar-
zani Cappadociam cum eis quas
dixi appendicibus. Antiocho
Commageno commisit Seleu-
ciam, & quicquid ex incurfu in
Mesopotamia ceperat. Gallogre-

λαργίας, ὡς τῷ καὶ αὐτὸν βασι-
λεῖον ἀείρουσι. Φαρνακίῳ δ', ἀπαλ-
λάξαντι πόνον πομποῦ τῷ Ἰππικῷ,
φίλον καὶ σύμμαχον Ῥωμαίοις ἐ-
ποίησάν. καὶ βασιλεύειν ἐδωκεν αὐ-
τῷ Βοσπόρου, χωρὶς Φαναγορείων·
ὅς ἐλευθέρους καὶ αὐτονόμους ἀφῆ-
κεν, ὅτι παλαιὸν μέγιστοι οἶδε αὐ-
τῶν ἀρρινωμένοι τῷ Μιθριδάτῃ. καὶ ταῦς
καὶ στρατὸν ἄλλον ἐὼρμητῆρια ἔχοντι
ἐπιχειρήσαν· ἡγεμόνες τε τοῖς ἄλ-
λοις ἀποστάσεως ἐγένοντο, καὶ Μιθρι-
δάτῃ καθυπύσσας αἰποὶ. αὐτὸς δὲ
ἐνὶ ταῖς πόλεσιν πάντα τὰ ληστῆρια κα-
τήχετο, καὶ βασιλείαν κατέλαβεν μέγ-
ιστον, καὶ συνεχέεις ἐς μέγας ἀνδρῶν
καὶ Ποντικῶν πόλεμον Κόλχοις τε καὶ
Ἀλβανῶς ἐὼ Ἰέρροις καὶ Ἀρμενίοις καὶ
Μήδοις καὶ Ἀραβί, καὶ Ἰουδαίοις, καὶ
ἐτέροις ἔδωκεν ἐνοίς, τὴν ἀρχὴν
ἀρίστατο Ῥωμαίοις μέγιστος Ἀλγυ-
πτιᾶ. ἐς δ' Ἀλγυπτίῳ αὐτῷ ἐπὶ πυρ-
ρῇ καὶ τοῖς σπασίλζουσιν ἐς τὴν βα-
σιλείαν, καὶ καλοῦντο αὐτὸν αὐτῷ
βασιλέως, καὶ πέμψαντο αὐτῷ
δῶρον. καὶ χρηματὰ καὶ ἐδότητας ἐς τὸ
στρατὸν ἀπέμεινεν· εἴτε δέοις μέγ-
ιστον ἀρχὴς ἐπὶ εὐτυχίᾳ, εἴτε φυ-
λαξάμενος ἐχθρῶν φθόνου, ἢ χρη-
σμῶν ἀπαγορεύουσιν, εἴτε ἐτέροις λο-
γισμοῖς, οἷς ἐξείστω καὶ τὰ Ἀλ-
γυπτία.

Τῶν δὲ εἰλημμένων ἐθῶν τὰ μὲν
αὐτόνομα ἦσαν, συμμάχους αὐτῶν
καὶ τὰ ἄλλα Ῥωμαίοις εὐθὺς ἐ-
γένετο· τὰ δ' εἰς βασιλείαν διεβόη,
Τιγρηνὴ μὲν Ἀρμενίαν, καὶ Φαρνα-
κὴν Βοσπόρον, καὶ Ἀριοβαρζανὴν Καπ-
παδοκίαν, καὶ ὅσα παρῆεν ἐπέ-
ρο. Ἀντιόχῳ δὲ τὰ Κομμαγενῶν
Σελεύκειαν ἐπέτερεψε, καὶ ὅσα τῇ Με-
σοποταμίᾳ ἄλλα κατέδραμον· ἐπὶ δ'
καὶ

ἢ καὶ περὶ ἑκαστοῦ, Γαλλογραικῶν
 μὲν, οἱ γὰρ εἰσὶ Γαλατῶν Καπ-
 παδοῦναι ὅμοιοι, Διόταρον, καὶ
 ἑτέροισι Παφλαγονίας δὲ, Ἀττα-
 λων, καὶ Κόλχων Αἰγυπτίων δυνά-
 σην. ἀπέφηνε ἢ καὶ τὸ ἐν Κομμα-
 γηνόις θεῶς Ἀρχέλαον ἱερεῖα ὅπερ
 ἐστὶ δυναστεία βασιλική· καὶ τὸ Φα-
 ναγορεῖα Μάτορα, Ῥωμαίων φίλον.
 πολλὴν δὲ καὶ ἑτέροις χώραις τε καὶ
 κρημαται ἔδωκε· καὶ πόλεις ὥκισεν,
 ἐν μὲν τῇ βρεχυτέρῃ Αἰγυπτίᾳ Νι-
 κόπλιν ἐπὶ νίκῃ, ἐν δὲ Ποντῷ Εὐ-
 πατορίαν, ἣν αὐτὸς μὲν ὁ Εὐπα-
 τωρ Μιθριδάτης ἔκτισε, καὶ Εὐ-
 πατορίαν ὠνόμασεν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὁ
 ποδὲξάμενός τινι Ῥωμαίους κατέχευ-
 κει. καὶ ὁ Πομπήϊος ἑταίρος, Μα-
 γνησίαν ἐκάλεσε. ἐν δὲ Καππαδο-
 κίᾳ Μάζακα, ὑπὸ τῷ πολέμῳ λε-
 λυμμένην ἐς τέλος, ἠγάγει αὐ-
 τὸς. καὶ ἑτέρας πολλὰς κατενεχθεί-
 σαι ἢ βεβλαμμένας διαρθεῖτο, πε-
 ρὶ τε τὴν Ποντον καὶ Παλαιστίνην καὶ
 κοίλῃν Συρίαν, καὶ Κιλικίαν, ἐν
 ἣ δὴ μέγιστα τὰς ληστείας συνώκιζε·
 καὶ ἡ πόλις ἡ πάλαι Σόλοι, νῦν
 Πομπηϊοπολις ἐστίν. ἐν δὲ Ταυαν-
 τοῖς, ὡντινα πόλιν ὁ Μιθριδάτης

ciam quoque divisit tetrarchis
 quatuor, Deiotaro & aliis, ubi
 nunc sunt Galatæ finitimi Cap-
 padocibus. Paphlagonum Atta-
 lum, Colchorum Aristarchum,
 fecit regulos. Ejus etiam deæ,
 quæ à Comanis colitur, Arche-
 laum fecit flaminem cuius dy-
 nastæ parem opibus: & Casto-
 rem Phanagorensē appellavit
 amicū pop. Rom. alios item
 multos auxit vel ditionibus vel
 pecuniis. Urbes condidit: in mi-
 nore Armenia Nicopolim, ob vi-
 ctoriam: in Ponto Eupatoriam,
 quam Mithridates Eupator con-
 ditam à se denominaverat & ob
 receptos Romanos diruerat: i-
 pse verò instauratam vocavit Ma-
 gnopolim. In Cappadocia Ma-
 zacam bello vastatam reparavit
 denuo, & alias multis locis collap-
 sas aut graviter affectas resti-
 tuit: in Ponto, Palæstina, Cœ-
 lesyria, Cilicia, in qua maximè
 piratas collocavit: ubi civitas
 quæ olim Soli dicebatur, nunc
 Pompeiopolis. Præterea in Ta-
 lauris, quam urbem Mithridates
 habue-

Eupatoria
 diruta &
 instaurata.

Urbes à
 Pompeio
 restaura-
 tæ.

Pompeio-
 polis.

Ἀπέφηνε δὲ καὶ τῆς ἐν Κομμαγηνόις θεῶς Ἀρχέλαον ἱερεῖα.] De hac Co-
 magenorum Dea omnes auctores siluerunt, nec dubito legendum esse ἐν Κο-
 μαγίοις. Nam & sacerdotium illud Deæ Comanum vel Comanorum fuit qua-
 si regalis dignitas, sive de Comanis Cappadociæ, sive de Ponticis velis in-
 telligatur, nam in utraque urbe fuit tale sacerdotium sublime & maximæ di-
 gnitatis, quæ vel regii sanguinis viris, vel quibusdam bene meritis fidelita-
 tis & officiorum præmium dabatur: vide Strabonem lib. 12. Legendum au-
 tem esse Κομανοῖς evincit etiam casus ille dativus pluralis numeri. Nam di-
 cuntur τὰ Κομανά, unde dativus Κομανοῖς. At Comagene provincia semper
 Κομαγηνή dicitur singulariter. Tum urbem Comagenes nominavisset,
 ubi templum illius Deæ: nam Comagene nomen est provincię, non urbis,
 & de Ephesia Diana non dicitur ἢ ἐν Ἰωνίᾳ Ἀρτίμις, sed ἢ ἐν Εὐφράτῃ. Nec
 Apollo Clarius dicitur ὁ ἐν Αἰολίδι, sed ὁ ἐν Κλάρῳ. Nec Pythius Apollo
 dicitur ὁ ἐν Φωκίδι, sed ὁ ἐν Δελφοῖς vel Πυθῷ.

Mithridatis pretiosa suppellex in Talauris reperia,

252

Præmia militi distribuit Pompeius XVI. M. talento- rum.

habuerat apparatus promptuarii, MM. poculorum ex Onyche gemma factorum, compactorumque auro, inventa sunt, multæ phialæ pŷcterésque, calices, lecti, sellæ, ornatissima omnia: item frena equorum, pectorales humeralésque phaleræ, gemmata auratæque: quibus recipiendis percensendisque xxx dies quaestor insumpsit. Eorum pars à Dario Hyllaspis filio, successoribus per manus tradita fuerat: partem ex Ptolemæorum regum gaza Cleopatra pecnes Coos deposuerat, unde Mithridates à civibus tradita deportaverat: partem ipse rex paraverat ac collegerat, elegantioris suppellectilis percupidus.

Sub finem hyemis Pompeius exercitui victori præmia distribuit viritim M. D. drachmas Atticas, & pro rata tribunis ac centurionibus: ejus pecuniæ summam produnt talentorum XVI. M. Ipse ab Epheso Italiam classe petiit, dimissisque Brundisii militibus, Romam properavit. quod factum ut popolare magno Romanis fuit miraculo. Venienti obviam frequenter itum est, longissimè à juvenibus, deinceps ut quorumcunque ætas ferebat, postremò à senatu, demirante gestorum magnificentiam: nemo enim ad eam diem tanto hoste sublato tantum provinciarum imperio adjunxerat, & Romana pomœria usque Euphratem promoverat. Ipse longe splendidissimo triumpho urbem inivit, exacto anno ætatis quinto supra trigessimum, duravítque pompa

εἶχε τιμίαιον τὸ κατωκοῦν, διαρή-
λια μὲν ἐκπομπῆς λίθου τὸ οὐκ ἐπι-
δῶ ληρωμένους ἐνέειθε χρυσοκολλη-
ται, καὶ φιλάλαι καὶ ψυκτῆρες πολ-
λοὶ, & ῥυτί, καὶ κλίμα, & ὁδο-
νοὶ κατωκοῦμοι, & ἵππων χαλινοὶ
καὶ σαρκερνοὶ, καὶ ἐπιμοὶ, παι-
ται ὁμοίως ἀγέλιται & κατωχυρῶται
ὡς ἡ παρὰ τοῖς ἀφ' οὗ τοῦ πολέμου εἰς
τελευτῆς ἡμέρας παρετέθη. καὶ ὡς
τὸ μὲν ἐν Δαρείῳ Ἰ γέρας, τὸ δὲ
ἐν τῇ Πτολεμαίων δόξῃ, ὅσα
Κλεοπάτρα Κόωι παρεδότη, καὶ
Κόωι Μιθριδάτῃ παρεδότην. τὸ δὲ
καὶ ὡς αὐτῇ Μιθριδάτου κατω-
κοῦμοι & συνείλετο, φιλοκλήου
καὶ περὶ κατωκοῦμων ἡγορέον.

Λήγοντι δὲ τῇ χειμῶνι, διέ-
δωκεν ὁ Πομπηΐου δόξῃ τὰ στρα-
τῆς, καὶ ἐκείνοι αὐτοὶ χιλίας πεν-
τακισίας Ἀττικῆς, καὶ τοῖς ἡγεμό-
νοις αὐτῶν, ἀνάλογον καὶ φασι γέ-
νεται πάλαντα μύρια ἑξακισχίλια.
αὐτοὶ δ' ἐς Εὐφράτην κατωκοῦσας, διέ-
πλυνον ἐς τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἐς Ρώ-
μην ἡκείνην, ἀφ' οὗ ἐν Βρεν-
τισίᾳ τὸ στρατὸν καὶ τὰ οἰκία. ἐφ' ὅτῃ
μέλειται, ὡς δημοτικῶς, τὰς Ρώ-
μαίους ἐξέπληξε. καὶ αὐτὰς σαρκερ-
νὰς ἀπὸ τῶν μέρων, πορρωτάτω
μὲν οἱ νέοι, ἐξ ἧς δὲ ὡς ἡδυνάκτο
καὶ ἡλικίαν ἐκείνοι καὶ ἐπὶ πᾶσι
ἡ βελή, γυναικῶν δὲ γένονται.
καὶ γὰρ πᾶσι ἐκ τῶν τηλικούτων ἐ-
λθόν, τοσούτοι οὐκ ἐμείζοντες ἐπὶ
σαρκερνοῖς, καὶ τὴν Ρωμαίων δό-
ξην ἐπὶ τῇ Εὐφράτιδι ἀέκλ. ὁ δὲ
ἐδραμόδισεν ἐπὶ λαμπερότητι &
ἧς ἐπὶ σαρκερνοῖς, ἐπὶ ἔχον πύ-
ριν & τελευτῆς, δύο ἐφένης ἡμέ-
ρας,

ρας, ἐπὶ ποταῖς ἔδυσεν, ὅπῃ τε
 ἔ' Πόντου καὶ Ἀρμενίας καὶ Καππα-
 δοκίας καὶ Κιλικίας, καὶ Συρίας ὀ-
 λης, καὶ Ἀλβανῶν καὶ Ἡνιοχῶν, καὶ
 Ἀχαϊῶν ἔ' ἐν Σκυθίας, καὶ Ἰση-
 ρίας τ' εἰώας. καὶ περιήλθον ἐς τὰς
 λιμένας ἐπ' αὐτοῖς ναὺς σκευαίς,
 ἐς ἃ τὴν πομπὴν πρὸ θελόμενοι,
 ζεῖγῃ καὶ φορέα χρυσόφορος καὶ ἑπε-
 ρα κόσμος ποικίλος. καὶ τὴν Δαρεί-
 ῳ Ἰστακὴν κλίνην, καὶ τὸν ἔ' Εὐ-
 πάτορον αὐτὸν θρόνον, καὶ σκήπτρον
 αὐτοῦ. καὶ εἰκὼν ὀκταπύχην ὅπῃ σερ-
 νη χρυσίῳ περιήλθον, καὶ ἐπιστήμῃ αργ-
 γυρίῳ μυριάδας ἐπ' αὐτοῖς, καὶ
 πεντακισχίλιον ἑξήκοντα ἀμύξας ἃ ὕ-
 πλων ἀπέχεσθαι τὸ πλῆθος, καὶ νεῶν
 ἑκατόν, καὶ πλῆθος ἀρχιμελῶν
 τε καὶ λιγυρῶν ἑξήκοντα δέδωκεν, ἀλλ'
 ἐς τὰ πλείονα ἑταλμένοι. αὐτοὶ δ'
 ἔ' Πομπήνιον αὐτοῖς ὅσοι ἔ' τε πε-
 πολεμημένοι βασιλεῖαν ἡγεμόνες ἢ
 παῖδες ἢ στρατηγὴν ἦσαν, οἱ μὲν
 ἀρχιμελῶν ὄντες, οἱ δὲ, ἐς ὁμη-
 ρεῖαν δέδωκεν, τετρακόσιοι μέλι-
 σσι καὶ εἰκοσι καὶ πέντε. ἔνθα δὴ
 καὶ ὁ Τιγράνης πᾶσι καὶ Τιγράνης,
 καὶ πέντε Μιθριδάτου, Ἀρταφέρνης
 καὶ ὁ Κύρος, καὶ ὁ Ξέρξης, καὶ
 Δαρεῖος, καὶ Ξέρξης, καὶ Ἰουδαίος,
 Ὁρσίδασις τε καὶ Εὐπάτορος, περ-
 ἤλατο ἃ καὶ ὁ Κολχῶν σκεπτόμενος
 Ὀλθακῆς, καὶ Γουδαῖον βασιλεὺς
 Ἀριστοβούλος, καὶ οἱ Κιλικῶν τυ-
 ραννοὶ, καὶ Σκυθῶν βασιλεῖς γενο-
 μένοι, καὶ ἡγεμόνες τῶν Ἰσηρίων, καὶ
 Ἀλβανῶν δύο, καὶ Μενάνδρος ὁ Λαο-
 δικεὺς, ἱππαρχὸς ἔ' Μιθριδάτου
 ἡγεμόν. ἔ' δὲ οὐκ αἰφνοδωρῶν
 εἰκόνες παρεφίερον, Τιγράνης καὶ
 Μιθριδάτου, μετὰ τοῖς τε καὶ νι-
 καμένων καὶ φερόντων, Μιθριδά-

per biduum, traductis tam mul-
 tis gentibus Ponticis, Armeniis, Trium-
 phus Pom-
 peii glo-
 riosus.
 Cappadocibus, Cilicibus, totius
 Syriae nationibus, Albanis, He-
 niochis, Achais, Scythis, Hibe-
 ris. In portus quoque adduxit
 naves dccc. integras: in pompa
 verò traduxit carpenta & fercula
 onusta auro & ornamentis aliis
 variis, in quibus lectum Darii,
 Hytaspis filii, & sellam ac sceper-
 trum Eupatoris, aureamque ip-
 sius effigiem octo cubitorum
 pectore tenus, argentique signa-
 ti v. i. m. myriadam, & d. x.
 drachmas insuper. Plaustrorum
 verò quibus arma transvecta
 sunt, ingens fuit numerus, & in
 his rostra navium: posthac mul-
 tudo captivorum ac piratarum,
 non vinctorum, sed cultorum
 habitu patrio. Ipsum sublimem
 præcedebant regum satrappæ vel
 duces vel filii, partim captivi,
 partim obsides, in summa
 cccxxiii. Inter hos Tigranes,
 filius Tigranis: & quinque Mithri-
 datis, Artaphernes, Cyrus, Oxa-
 thres, Darius, Xerxes: filia, Or-
 sabaris & Eupatra. Traductus est
 & Colchorum rex Olthaces, &
 Judæorum Aristobulus, tyran-
 nique Cilicum, Scytharum item
 regiae scæminæ, duces tres Hibe-
 rorum, Albanorum duo, cum
 Menandro Laodicensi, qui equi-
 tum Mithridatis præfectus fue-
 rat. Absentium autem effigies
 transvehébantur, Tigranis & Mi-
 thridatis pugnantium & ceden-
 tium ac fugientium. Mithridatis
 verò etiam oppugnatio & noctu
 Dd taci-

tacita fuga expressa fuit ac repræsentata: ac postremo etiam mors ejus subiecta fuit spectatorum oculis, appictæ erant & virgines mortis ejus sociæ. Præferebantur tabulæ cum utriusque sexus liberorum ante illum defunctorum imaginibus, & deorum barbaricorum figuræ cum ornatu patrio. Translata est & una inscripta hoc titulo, Naves rostratæ de cæ-

Rerum à
Pompeio
gestarum
recensio.

Pompeius
amictus
chlamyde
Alexandri
Magni.

Captivi
quàm hu-
maniter
tractati à
Pompeio.

captæ sunt, urbes conditæ VII in Cappadocia: in Cilicia Cœlesyriæque XX: in Palæstina, Seleucis. Reges victi, Tigranes Armenius, Artoces Hiberus, Orezes Albanus, Darius Medus, Artabatax, Antiochus Commagenus. Hæc titulus. Ipse Pompeius gemmato curru vehabatur, amictus, ut fertur, Alexandri Macedonis chlamyde, si fas est credere: hanc videtur invenisse in Mithridatis supellectile, quam ille in bonis Cleopatrarum à Cois acceperat. Currum sequebantur focii hujus expeditionis præfecti militum, partim equites, partim pedites. Ubi verò pervenit in Capitolium, neminem captivum necavit ut triumphatores alii, sed publicis impensis remisit quemque in suam patriam, exceptis

την ἢ ἐν ἡ πολιορκίᾳ, ἐν ἡ νῆς ὅτε ἐφύθη, εἰρησὶ, ἢ ἡ σιοπὴ ἐπὶ πλεῖ ἢ εἰδείχθη καὶ ὡς ἀπέθανεν. αἱ τε παρθένοι αἱ συνωπονησάντων αὐτῷ ἐλδορμῶν παρεξαρραφύθη, καὶ τῶν συνωπονησάντων ἡνῶν καὶ θυρεῶν ἡνῶν ἡνῶν ἡνῶν. ἡνῶν τε βαρβαρικῶν εἰκόνες, καὶ κοσμοὶ πατρίοι, παρεφέρθη ἢ καὶ πῖναξ ἐξ ἐξεραιμένων τῶνδε.

Νῆες ἐάλωσαν χαλκέρμοσολοι ὀκτακόσια, πόλεις ἐκτίσθησαν Καππαδοκίαν ἑκτά, Κιλικίαν ἢ ἐκτοῖς Σελείας ἑκοσὶ Παλαιστίνης ἢ, ἡ νῦν Σελούκας. βασιλεῖς ἐνικήθησαν, Τίγρης, ὁ Ἀρμένιος Ἀρταξέρξης, ὁ Ἑβραῖος Ὀρίζης, Ἀλβανὸς Δαρείος, Μήδων Ἀρίτας, Ναυαταγῶν Ἀντίοχος, Κομμαγενεὺς τοσαῦτα ἢ ἐδήλου τὸ ἀξέρεμα. αὐτοὶ ἢ ὁ Πομπηῖος ἐπὶ ἄρματι ὡν, καὶ τῶνδε ληλεκώντες, χαλκὸν ἔχον, ὡς φασὶν, Ἀλεξάνδρου ὁ Μακεδὼν, εἶτα πτόν ἐσιν. εἰκε ὁ αὐτῶν εὐρεῖν ἐν Μιθριδάτῃ, Κῶν ὁ Κλεοπάτρας λαδόντων. εἵποτο ἢ αὐτῶν ἢ τὸ ἄρμα οἱ συστράτοις αὐτοῦ ἢ ἡμερών, οἱ ἢ, ἐπὶ ἵππων, οἱ ἢ, πεζοί. παρελθὼν ὁ ἐς τὸ Καπιτώλιον, ἐδύνα τῶν ἀρχμαλῶν, ὡς ἔπερ: τῶν δριμύτοις παραρραγόντων, αὐτῶν ἐς τὰς πατρίδας ἐπέμψε δημοσίαις

Παρελθὼν ὁ ἐς τὸ Καπιτώλιον, ἐδύνα τῶν ἀρχμαλῶν, ὡς ἔπερ: τῶν δριμύτοις παραρραγόντων, αὐτῶν ἐς τὰς πατρίδας, &c.] Imperfecta est oratio, & pendet sententia: deest verbum ἀνέλετο vel πέπερα, vel tale quid. Sic enim erat in usu. Sic Livius lib. 6. de Camillo: Longe plurimos captivos ex Hetruscis ante curram duxit, quibus sub hasta venundavit. tantum aris redactum est, &c. Idem etiam mos apud Græcos obtinebat. Plutarchus in apophthegmatis de Philippo Macedone. ληλεκώτων δὲ πολλῶν ἀρχμαλῶν ἐπὶ περὶ αὐτῶν. Cum autem plures cepisset captivos, eos vendidit. & ibidem de Agathocle, λαβὼν ἢ κατὰ κράτος ὅσους ἀρχμαλῶν. Cumque cepisset captivos, eos vendidit.

μιστοῖς διαπανήμοσι, χροὺς τ' βασιλικῶν. καὶ τῶν μου Αἰσούλου εὐδὺς ἀνέρεθη, καὶ Τιγράνης ὕστερον. ὁ μὲν δὲ θρίαμβος ἐν τοιοῦτο.

Φαρνάκης δ' ἐπολιόμην Φαναγορέας, καὶ τὰς πόλεις τῆς Βοσπόρου, μίχεται, καὶ Φαναγορίαν ἀφ' ἑλμὸν ἐς μέγαν ἀπελθόντων, ἐκστρέφει τῇ μίχῃ καὶ βλάβας ἐδὲν ἀλλὰ φίλους πεινησμένων, καὶ λαβὼν ὅμμερον, ἀνέχεται. μετ' ἔπειτα καὶ Σινώπην εἰλε, καὶ Ἀμισὸν ἐν θυμίζοντο, καὶ Καλουσίαν στρατηγῶν ἐπολιόμην. ὃν χρόνον Πομπήϊον καὶ Καῖσαρ ἐς ἀλλήλους ἦσαν, ὥς αὐτὸν Ἀσανδρὸς ἐχθρὸς ἴδεν, Ῥωμαῖον ἐξολοζόντων, ἐξήλασε τ' Ἀσίαν. ἐπολιόμην δὲ αὐτὸς Καῖσαρ, καὶ θέλοντι Πομπήϊον, ἐπιπλέον αὐτ' Αἰγύπτου, καὶ τὸ Σκόπον ἔρκε, ἔφη οὐ πατήρ αὐτῶν Ῥωμαῖον ἔαμι Τελέρχον ἐνεκροτήκει. καὶ ἡγήσας ἐφόδον πρὸς χιλοῖς ἰππεῦσιν ἐς Σινώπην. Καῖσαρ δ' αὐτὸν ἰσχυροῦς ἐς ἀνέχοντο, ἀλλ' ἐπιπύοντο αὐτὸν Δομίτιον, παρεδύς τινι Σινώπην Δομίτιον, ὑποπαύοντο ἀφ' ἑδῇ μὲν τ' ἰππῶν καὶ τὰς ἰπποὺς ἔκτεινε, πολλὰ δὲ συχραίνοντων τ' ἰππῶν. καὶ δὲ ἐπιπύοντο ἐς τὸν Πόντον ἐφόδον, καὶ Σκυθῶν πᾶς ἐς Σαυροματῶν συναγωγῶν, Ὀδύσσιαν καὶ Πανταπέουον κατέλαβον. ἐπιπύοντο δ' αὐτὸς αὐτὸν καὶ τὸν Ἀσανδρὸν, οἱ μὲν ἰππῶν, ὁ δὲ περὶ ἰππων, καὶ ἀμαθῶς περὶ ἰππῶν, ἐπικῶντο, αὐτὸς δ' ὁ Φαρνάκης μὲν ἡγήσας ἐπὶ καλῶς μίχεται κατὰ πρῶτον αὐτῶν, πεντηκοντῆς ὥν, καὶ βα-

regis, è quibus solus Aristobulus Aristobuli mox interemptus est, & post eum Tigranes. Et triumphus quidem in hunc maximè modum se habuit.

Ceterum Pharnaces oppugnabat Phanagorenses, eorumque vicinos, donec prae fame ad pugnam progressi oppidani victi sunt: quos illatos recepit in amicitiam, acceptis tantum obsidibus. Nec multo post Sinopen cepit: Amisum quoque appetens, bellum gessit cum Rom.

duce Calvisio, quo tempore Pompeius & Caesar inter se conflictabantur. Tandem ab Asandro, privatim inimico, Romanis alibi occupatis, pulsus est ex Asia. Gessit bellum & cum Caesare, post devictum Pompeium ex Aegypto redeunte. Idque circa montem Scotium, ubi pater ejus Triarium vicerat: victusque refugit Sinopen cum m. equitibus. quumque Caesari non vacaret eum persequi, misso contra se Domitio, urbem tradidit, & pace accepta dimissus cum equitibus, equos interfecit, iniquissimè id ferentibus eorum dominis. Inde consensis navibus in Pontum fugit, collectaque Scytharum ac Sarmatarum manu, Theodosiam Panticapæumque occupavit: & quum rursus ab Asandro bello peteretur, equites ejus, equis destituti, nec assueti pedestri praelio, vincebantur, solus Pharnaces egregie pugnans, tandem in pugna caesus.

Scotius mons. 254

Bosporo annis xv. Atque ita etiam Pharnaces regnare desit, cuius regnum C. Cæsar dedit Mithridati Pergameno, in Ægypto usus ejus opera egregia: nunc autem sunt liberi: ceterum in Pontum ac Bithyniam prator quotannis mittitur. Ceteros qui à Pompeio ditiones acceperant, Cæsar quamvis questus eos contra se fecit pro illo, tamen in possessione confirmavit, excepto in Comanis flamine. quod sacerdotium in Nicomedem ab Archelao transtulit. Sed non multo post & hæc omnia, & quicquid C. Cæsar aut M. Antonius aliis dederant, adjuncta sunt Rom. provinciis, post subjugatam Ægyptum ab Aug. Cæsare, Romanis quasvis occasiones augendi imperii cupidè arripientibus. Quapropter prolato eo per hoc bellum Mithridaticum usque in Pontum Euxinum, & usque harenosas Ægypti solitudines, atque à columnis Herculis, quæ sunt in Hispania, Euphratem usque fluvium, meritò magna hæc victoria, & imperator ipse Pompeius Magnus vocatus est. Quumque haberent etiam Africam Cyrenen usque, cuius regnum Ap-pion rex è Lagidarum gente notus, testamento reliquit Rom. populo, sola Ægyptus ad plenarium mediterranei maris ambitum eis deerat.

255

Appion
rex è La-
gidarum
gente.

σιλδὺς Βοσπόρου πεντεκαίδεκα ἔτη
σιν. ὁδὲ μὲν δὴ καὶ Φαρνάκης ἐξέ-
πεσε τῷ δευτέρῳ· καὶ αὐτὸς τῷ βασι-
λεῖν Γαίῳ καὶ Καῖσари ἔδωκε Μι-
θριδάτη τῷ Περραμηνίῳ, συμ-
μαχῶσιν αὐτῷ οἱ παροῦντες ἐν Αἰγύ-
πτῳ· καὶ οἱ εἰς αὐτοὺς οἰκίσαι. Πάντων δὲ
καὶ Βιθυνίας πέμπεται πρὸς στρατη-
γὸς ἐπὶ τοῖς. καὶ οἱ ἐπὶ τοῖς ἐπὶ τῷ
Πομπηίου δεδομένα οἱ καὶ Γαίῳ ἐ-
πιμεμφάμενοι τοῖς ἔχουσιν, ὅτι
Πομπηίῳ κατ' αὐτοὺς συνεμάχων,
ὅμως ἐφύλαξε, τῷ τῷ τῷ Κο-
μηνίῳ ἱεροσύνης, καὶ ἐς Νικομήδην
μετέβηκεν διὰ Ἀρχελαῦ. πάντες
δὲ ἐπὶ πολὺ ὕστερον, καὶ ταῦτα καὶ ὅ-
σα Γαίῳ Καῖσари καὶ Μάρκῳ Αν-
τωνίῳ ἔχον ἐτέροις ἐδιδώκεσαν,
ἐς στρατηγίας Ρωμαίων ἀπελήθεν,
διὰ Σεβαστοῦ Καίσαρος ἐλόντος Αἰ-
γυπτῶν, ὀλίγης ἐπὶ Ρωμαίων πα-
φάσεως ἐς ἐκείτους δεσφῶν. ὅθεν
αὐτοῖς τῷ ἡγεμονίας ἐπὶ ταῦτα τῷ
Μιθριδάτει πολέμῳ παροχέου
ἐς τε τὸ Πόντον καὶ Εὐξείνου, καὶ ἐ-
πὶ ψάμμου τῷ παρ' Αἰγυπτῶν,
καὶ ἐς ποταμὸν Εὐφράτην διὰ Ἰ-
σθμῶν τῷ παρ' ἑσπέρης Ἡρακλείους,
εἰσέτας ἥτε νίκη μεγάλη, καὶ ὁ
στρατηγὴς Πομπηίῳ, Μέγας ἐ-
κλήθη. ἔχον οἱ αὐτοῖς καὶ Λι-
βύου, ὅση μίχεται Κυρήνης. Κυρή-
νῳ καὶ αὐτῷ Ἀπῖον βασιλὸς τῷ
Λαγυνῶν γένους νοτῶν ἐν Αἰγύ-
πτῳ ἀπέλιπον. Αἰγυπτῶν δὲ ἐς
περίοδον τῇ ἐντὸς ἡμετέρας ἐπὶ ἐ-
λείπει.

Α Π Π Ι Α Ν Ο Υ

Α Λ Ε Ξ Α Ν Δ Ρ Ε Ω Σ

Ρ Ω Μ Α Ι Κ Ω Ν

Γ Ε Η Ρ Ι Κ Η.

APPIANI ALEXAN-

DRINI ROMANARUM

HISTORIARUM IBE-

RICA SIVE HI-

SPANICA.

Ο ΡΟΣ ἐστὶ Πυρρῶν δι-
κον ἀπὸ τῶ Τυρρῶικης
Ἰαλίας ἐπὶ τῷ Βόρειον
Ὠκεανόν· οἰκοῦσι δὲ
αὐτῷ πρὸς ῥῆν ἐν Κελτοὶ ὅσοι Γα-
λάται τε καὶ Γάλλοι νῦν πρὸς αὐτῶν.

PYRENÆUS mons à
mari Tyrrheno ad Se-
ptentrionalem Occa-
num extenditur. Ejus
partem quæ ad auroram est, in-
colunt Celtae, qui Galatæ & Galli
cogno-

Ο ΡΟΣ ἐστὶ Πυρρῶν δικον] Mirari hoc lector non debet quod quum
unus interpres, Franciscus Beraldus, Pyrenæus mons dixerit, ab alte-
ro, Cælio Secundo, Pyrenæi montes dictum sit: nec existimare aliam
hunc quàm illum scripturam sequutum esse, sed Latinis usitata & trita etiam
appellatione uti voluisse. Ac pro hoc interprete & istud facere dici potest
quod illud quoque plurale nomen Πυρρῶν ὄρη ipsemet Appianus agnoscit,
pag. 263. & 315. Atque adeo alter quoque interpres pag. 270. ubi Πυρρῶν
legimus, Pyrenæos montes dicit. Vocavit autem Pyrenem cum Græcis &
Silius, & alibi montem Pyrenæum. Etiam si verbo πύρρειν eum det usum
alibi (sicut & in præfatione videre est) quem hic verbum δικον habet, mi-
nimè tamen de hac scriptura dubitandum est. Nec verò malè illa Appiani
verba à Secundo redduntur, Pyrenæi montes à mari Tyrrheno ad borealem O-
ceanum procurruunt: etiam si alter extendi dicere maluerit: qui & protendi &
pertinere, vel porrigi dicere poterat.

Κελτοὶ ὅσοι Γαλάται τε καὶ Γάλλοι νῦν πρὸς αὐτῶν.] Cælius Secun-
dus, Celtae qui nunc Galli appellantur, omittens Γαλάται, quod Beraldus
non omisit quippe qui vertit, qui Galatæ & Galli cognominantur. prætermi-
tens tantum interpretationem adverbii νῦν, quæ addi debet: quum ab Ap-
piano frustra non adjiciatur: sicut nec in aliis plurimis hujusmodi locis. quo-
rum unus est in fine hujus paginæ, τῆς Γαλατίας νῦν ἀπὸ τῆς Ἰβηρίας ὑπὸ π-
νὸς λεγόμενης. Estque observandum, Appianum, præ quovis alio historico
diligenter de aliqua regionis, aut urbis, aut alius loci appellatione, quæ
suo tempore introducta fuerit, aut alioquin nova sit, admonere: ut videre
est pag. etiam sequente, de Carpesio. quæ antea Tartessus dicta fuit. Ve-
rum quadam de re lectorem commonefaciam, de qua ab utroque interprete
dissentio.

cognominantur: quæ occasum spectat, Celtiberi: quantum spatii est à Tyrrheno mari, ducto per Herculeas columnas in orbem ad septentrionalem Oceanum ambitu. Hinc fit ut tota Hispania, nisi qua parte Pyrenæo propè montium Europæ maximo & reclusi-

ρεύοντες. πρὸς τὸ δύστυον, ἡ ἑρπὲς τοῦ καὶ Κελτίβηρες, ἀρχομένοι μὲν ἀπὸ τῆς Τυρρηνικῆς πελάγους, περὶ ἵοντες δὲ ἐν κύκλῳ διὰ τῆς Ἡρακλείων στήλων ἐπὶ τῷ Βορείῳ Ὠκεανῷ. οὕτως εἰς ἡ ἰσχυρὰ περιέχεται, ὅτι μὴ τῇ Πυρρηνῇ μόνῃ, μέγιστον δὲ Ἑρπιδίων ὄρων, & ἰδυτάτω γε-
δου

disfentio. Quod enim ab Appiano scribitur, Κελτοὶ οὗτοι Γαλάται τε καὶ Γάλλοι τῶν περὶ τὸν Ὠκεανόν τε καὶ τὸν Πόντον, ambo non aliter accipiunt quàm si Appianus quosvis Celtas aliis nominibus & Galatas & Gallos dici intelligeret: at ego eum, si hæc mens ejus fuisset, dicturum fuisse ei, non ὅσοι, arbitror. Ideo autem voce οὗτοι usum esse quod perinde sit ac si dixisset, Κελτῶν οὗτοι Γαλάται τε καὶ Γάλλοι τῶν περὶ τὸν Ὠκεανόν. Sic autem in ea quam præfixit toti suo operi præfatione, dicit, καὶ ἀπὸ τῆς ἰσχυρᾶς (ita enim scribendum hoc nomen litera e, non a, quàmvis hæc non illa scripturâ, & in aliis sit hujus præfationis locis) περιέχεται ὅτι πλείονος τῆς Τυρρηνικῆς πελάγους, μέγιστον δὲ Κελτῶν οὗτοι Γαλάτας περὶ τὸν Ὠκεανόν. (quum alioqui Γαλατῶν, sed aliorum, paulo ante meminisset, scribens, Γαλάται τε καὶ Βιδυνοί, καὶ Μυτιλῆς, καὶ Φρύγες) at Gel. illud Γαλάτας in sua interpretatione prætermisit, & pro illis omnibus, μέγιστον δὲ Κελτῶν οὗτοι Γαλάτας περὶ τὸν Ὠκεανόν, tantum dicit usque Galliam. Atque ita contrarium ab eo fieri videmus ei quod sit à Calio Secundo in illo historię Hispaniæ loco: nam hic ex duobus nominibus Galata & Gallos posterius hoc Gallos omittit: at ille Galliam dicit, quum Galatarum appellationem habeat Græcum exemplar. Alioqui certè & quidam in nomine Appianus dicentem audimus Galatas esse Gallos: sicut & Celtos, esse Germanos: sed Germanos qui Rhenum accolunt. Denique Appianum (ut ad illum Hispaniæ historię locum revertar) de universis Celtis illa non dicere, ostendunt apertè quæ proximè sequuntur. Vide & annotationem quandam in locum historię Annibalicæ qui legitur pag. 315. nec non in locum hujus historię qui exstat pag. 279. de Celtiberis qui Belli cognominantur. Sunt alioqui & Galatæ idem qui & Gallogræci, teste Appiano, scribente, Γαλατογραφῶν μὲν, οἱ τῶν εἰς τὴν Γαλατὶν Καππαδοκίαν ὄντων. Atque ut hic dicit Galatas Cappadocius esse conterminos, sic in alio ejus loco Galatas & Cappadocas copulari videmus.

Ἡ ἑρπὲς τοῦ καὶ Κελτίβηρες, ἀρχομένοι μὲν ἀπὸ τῆς Τυρρηνικῆς πελάγους, περὶ ἵοντες δὲ ἐν κύκλῳ διὰ τῆς Ἡρακλείων στήλων ἐπὶ τῷ Βορείῳ Ὠκεανῷ.] Cæl. Secundus, à Tyrrheno similiter mari per Herculeas columnas circumducti, ad usque septentrionalem Oceanum. Durum hoc circumducti, nec fortasse satis Latinum in hoc aliòve hujusmodi loco: ideòque magis placet Beraldica interpretatio.

Ὅτι μὴ τῇ Πυρρηνῇ μόνῃ, μέγιστον δὲ Ἑρπιδίων ὄρων] Non debuit à Secundo prætermitti particula γεδου, id est propè, sive propemodum: sicut à Beraldo prætermissa non est. Dicimus autem proverbio Gallico, adjectionem hujus aut similis particula sæpe obfarcire quominus quis mentiat. Ceterum ἰδυτάτω non minus libenter verissem maxime arduo. At verò altissimum cum Secundo male quis reddiderit (qui tamen non singulari sed plurali utitur, montes hic quoque pro monte dicens) quum possit altissimus esse

δὴν ἀπάντων. ὃ δὲ περὶ τοῦ τῶδε
τὸ μὲν Τυρρηνικὸν πέλαγος Δι-
πλοῦνται ἐπὶ τῆς σήλας τῆς Ἡε-
κλείους, ἢ δὲ ἐπὶ τοῖς Βά-
ρειον Ὠκεανὸν οὐ περῶσιν, ὅτι μὴ
πορρωμένους μόνον ἐπὶ Βρεττανίους,
καὶ τῆτο, τὰς ἀμπώτεσι δὲ πε-
λάγους συμπεριέχουσι. ἐπὶ δὲ αὐτοῖς
ὁ Διπλοῦς ἡμῶν ἡμέρας. καὶ τὰ
λοιπὰ ἔτε Ρωμαῖοι ἔτε τὰ ἐδὴ
τὰ τὸ Ρωμαῖοι περῶνται τῶδε
δὲ Ὠκεανὸν. μέγας δὲ τὸ Ἰβηρίας
(τὸ Ἰσπανίας νῦν ὑπὸ πνῶν ἀντὶ
Ἰβηρίας λεγόμενης) ἐπὶ πολὺ καὶ
ἀπτερον, ὡς ἐν χάρα μὲν, ὅπως τὸ
πλάτος μυρίου σταδίων ἀρχαῖον
καὶ ἐπὶ αὐτῇ τὸ πλάτος ἀντὶ
μύρου. ἐδὴ τε πολλὰ καὶ πολὺ
νῦν αὐτῇ οἰκεῖ, καὶ ποταμοὶ

fimo clauditur, undique mari al-
luatur. Sed quum navibus cir-
cumiri possit, solum tamen Tyr-
rhenum pelagus incolæ navigant
ad columnas Herculis, ab occi-
dentali & septentrionali absti-
nentes, nisi quando in Britan-
niam unâ cum aestu maris trans-
vehuntur: quæ quidem trajectio
dimidiati dici est. Ultra autem
nec Romani, nec subditæ Roma-
nis gentes ullæ penetrant. Iberiæ
verò, sive (ut nunc à nonnullis
nominatur) Hispaniæ magnitu-
do vastior est quam ut unius so-
lùm regionis esse credi possit. Si-
quidem latitudo ejus (quæ pro
longitudine est) ad decies mille
stadia protenditur: ac gentibus
multis

Hispaniæ
latitudo.

esse mons aliquis, id est Ὑψιλότατος, non tamen maxime arduus: id est
ἱσθίονατος, sive ὁριώτατος, aut μέγιστος ὁριός: & talis planè qualis est
petra quam Homerus ἀρήληπα vocare solet.

Τὸ δὲ περὶ τοῦ τῶδε τὸ μὲν Τυρρηνικὸν πέλαγος διαπλέουσιν ἐπὶ τῆς
σήλας τῆς Ἡεκλείους, &c.] Cælius Secundus ita vertit, Hac igitur in or-
bem facta navigatione, usque ad Herculis columnas perveniunt gentes. Longè
aliter Beraldus, Sed quum navibus circumiri possit, solum tamen Tyrrhenum pe-
lagus incolæ navigant, ad col. Herculis. Cui interpretationi potius subscribo:
suspèctum interim locum illum habens & suspicans ita scriptum ab Appiano
fuisse, τὸ δὲ περὶ τοῦ τῶδε ὄντος. Quam scripturam sequendo, ita verte-
retur, Sed quum navibus ita circumiri possit, vel, brevis, Sed quum ita
circumnavigari possit. At verò illa Cæliana interpretatio neutri lectioni re-
spondet.

Καὶ τῶτο, τὰς ἀμπώτεσι τὸ πέλαγος συμπεριέχουσι.] Pro his, τὰς ἀμ-
πώτεσι τὸ πέλαγος συμπεριέχουσι, habes apud Cælium, quod quidem (vide-
licet in Britanniam trajicere) accessus & recessus mari commoditate nisi factura
re solent.

Μέγας δὲ τῆς Ἰβηρίας (τῆς Ἰσπανίας νῦν ὑπὸ πνῶν ἀντὶ Ἰβηρίας λεγ-
ομένης) ἐπὶ πολὺ καὶ ἀπτερον.] Hæc verba, ὡς ἐν χάρα μὲν, Beraldus videtur
malè interpretatus esse, quum totum hunc locum, μέγας δὲ τῆς Ἰβηρίας
ἐπὶ πολὺ καὶ ἀπτερον, ὡς ἐν χάρα μὲν, ita reddat, Iberia vero magnitudo va-
stior est quam ut unius solum regionis esse credi possit. Sed ita vertit, non distin-
guens (ut nec puto distinguendum) post ἀπτερον, & fortasse scribendum cen-
sens, ὡς ἐν χάρα μὲν. Cælius vertit, Iberia igitur magnitudo, quod ad u-
nam provinciam attinet incredibilis propemodum est. Mirum est autem eum hic
de suo addere propemodum, quod respondet Græco ἡ δὲ: at paulo antè ubi
ab Appiano adjicitur, ejus interpretationem neglexisse.

256

Celtiberorum
nomen unde
manarit.

Argantho-
nii rex.

multis & diversis, tum fluviis navigabilibus abundat. Porro qui primum Hispaniam incoluerint, quive posteris temporibus teneant, mihi Romanam historiam scribere ingresso non est consilium curiosius scrutari, quam existimo, Celtas aliquando, superato Pyrenæo, Iberis permixtos unâ habitasse, unde Celtiberorum nomen manarit. Eodem modo & Phœnices arbitror, jam inde à primis temporibus, commerciorum gratia ultro citroque commeantes, Hispaniæ loca quædam occupasse. Quin etiam Græcorum nonnullos, Tartessum ad Arganthonium regem navibus advectos, verisimile est in illis locis consedisse (imper-

πολλοὶ ἔβουον ναυσίπορον. εἰπὺς δὲ αὐτοῦ αἰκῆται καθέποντο ναυίζοντες, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κατέγονον, & πάντῃ μοι ταῦτα φροντίζον δεξιῶς, μὴνὰ τὰ Ρωμαίων συγγράφοντι. πλὴν ὅτι Κελταὶ μοι δοκῶσι ποτὲ τὴν Πυρηνίαν ὑπερβαίνοντες, αὐτοῖς συναικῆσαι. ὅθεν ἀρχὴ καὶ τὸ Κελτῶν ὄνομα ἐβλήθη. δοκῶσι δὲ μοι καὶ Φοίνικες, ἐς Ἰβηρίαν ἐκ πολέου ταμίαι ἐπ' ἐμπορίᾳ διαπλύνοντες, οἰκίσαντες πάλαι τὴν Ἰβηρίαν. Ἐλλήνως τε ὁρῶντες ἐς Ταρτησσὸν καὶ Ἀργανθωνίων Ταρτησσὸν βασιλείαν πλεοντες, ἐμμένοντες καὶ ταῦτα πρὸς αὐτὴν Ἰβηρίαν. ἡ γὰρ Ἀργανθωνίου βα-

σιλεία

Οὗ πάντῃ μοι ταῦτα φροντίζον ἀρέσκει.] Cælius, pro ταῦτα quod ad illa duo præcedentia refertur, dicit, atque id genus alia. Idem malè hæc reddit, μὴνὰ τὰ Ρωμαίων συγγράφοντι, perinde videlicet acsi scriptum esset. ἀλλὰ μὴνὰ τὰ Ρωμαίων συγγράφω. vertit enim, Sed ea tantum quæ ad Romanos pertinent, commemorabo.

Ἐλλήνως τε ὁρῶντες καὶ Ἀργανθωνίων Ταρτησσὸν βασιλείαν πλεοντες.] Fœdissime in hujus loci interpretatione impiegit Cælius Secundus, è nomine urbis faciens nomen regis (quum aliqui ambo hæc nomina ex aliis etiam scriptoribus esse nota possint) hæc enim sunt ejus verba, Nam in Iberia tum, ut ego existimo, Arganthonium ac Tartessus regnabant. Ea tempestate urbs erat maritima, quæ nunc Carpeffus appellatur. Atqui, quum ita scriptum sit, ἡ γὰρ Ἀργανθωνίου βασιλεία ἐν Ἰβηρίᾳ ἴσθ' καὶ Ταρτησσὸς μοι δοκεῖ τότε τὴν πόλιν ὅτι διαλάσσης, ἡ γὰρ Ταρτησσὸς ὀνομάζεται: quum inquam ita scriptum sit, oportuisset ita scriptum esse, (ut scripturæ interpretatio illa responderet) ἡ γὰρ Ἀργανθωνίου βασιλεία ἐν Ἰβηρίᾳ ἴσθ' καὶ Ταρτησσὸς, ὡς γὰρ μοι δοκεῖ τότε ἴσθ' πόλιν ὅτι διαλάσσης, &c. Sed potius ὅτι διαλάσσης scribendum est. dici enim solet πόλις ὅτι διαλάσσης quæ & compositè ὅτι διαλάσσεισθ'. Mirum est autem ita lapsum esse Cælium, quum & aliunde didicisse potuerit urbis nomen esse Tartessum, & ex iis etiam quæ proximè præcedunt verbis, ἐς Ταρτησσὸν καὶ Ἀργανθωνίων Ταρτησσὸν βασιλείαν πλεοντες. ubi vertit, Tartessum ad Arganthonium Tartessiorum regem adnavigabant. quum Beraldus omiserit illud Ταρτησσὸν, regem tantum dicens, non Ταρτησὶν regem: quoniam (ut opinor) posse ex præcedentibus intelligi existimabat. Ceterum & alius est apud hunc ipsum scriptorem, & quidem in hoc ipso opusculo, locus, qui, siquid superesset de eo quod dixi dubitationis, id omnino tollet. Eum leges pag. 290. & ex eo quoque discis, Appianum existimare, Carpeffum fuisse dictam suo tempore quæ à Græcis Tartessus antea vocaretur, & Arganthonium in ea regnasse. Simul autem, illam meam emendationem, quæ ὅτι διαλάσσης repono, veram esse, inde cognosces.

Ti.

εἰλέει ἐν Ἰφρησίῳ ἢ Ταρτησ-
σός μιν δοκεῖ τότε ἢ πόλις ἐπὶ θα-
λάσσης, ἢ νῦν Καρπησὸς ὀνομα-
ζεται. τὸ, τε τοῦ Ἡρακλέους ἱερὸν
τὸ ἐν σήλαις Φοινίκης μὲν δοκεῖ
ἰδρύσασθαι, ἢ φησὶν εἶναι νῦν ἐπὶ
φοινικῶς, ὅ, τε τοῦ ἀντιῶν ἐξ ὁ
Θηβαῖός ἐστιν, ἀλλ' ὁ Τυρίων. ἑω-
τε μὲν οὐκ εἴς παλαιολογοῦσι με-
τεῖδω τῶν ἢ γὰρ τῶνδε, εὐδαί-
μονα εἶναι καὶ μεγάλαν ἀγαθὴν γέ-
μυσαν. Καρχηδονίους αὖτε Γ' αἰμαῖαν
ἤρξαντο πολυπραγμονεῖν καὶ μέγας
αὐτοῖς τὸ μὲν εἶχον ἦδη, τὸ δ' ἐπορ-
θῶν μὲντοι Γ' αἰμαῖοι σφας ἐν-
βαλόντες, ἀ μὲν εἶχον οἱ Καρχηδο-
νιοὶ τὸ Ἰφρησίον, εἶχον ἀντικα, ταῖς
ἢ λοιπὰς αὐτῶν χρόνῳ πολλὰ καὶ πό-
νη λαμβανόμενα τε ὑπὸ σφῶν καὶ
πολλὰς ἀφιστρεφόμενοι, χειρωσάμε-
νοι, διεῖλον ἐς τέσσαρες ἐρατηγούς
ἐς αὐτὰ πέμπουσιν ἑσέως.

Ὅπως δ' αἶνον ἐλάττω, καὶ ὅπως
Καρχηδονίους τε αὖτε αὐτῶν καὶ μετ'
Καρχηδονίους Ἰφρησίον καὶ Κελτίβερ-
σίαν ἐπέλεμψαν, δηλώσας τοῦδε τὸ βί-
βλιον, μετ' ἑξ ἑκατὼν Καρχηδονίους

ginienfibus primò, deinde cum Iberis ac Celiberis armis contenderint, declarabit hic liber, cujus pars prior res Carthaginensium conti-

tabat enim Hispanis Arganthonius) & Tartessus maritimum Tartessus oppidum.

oppidum tum fuisse: quod nunc Carpesus appellatur. Jam verò & Herculis fanum, quod apud

columnas est, à Phœnicibus con-

ditum videtur, vel hoc solo argu-

mento, quòd ad nostram usque

memoriam Phœnicio ritu Deus

colatur, & Tyrius Hercules, non

Thebanus habeatur. Verùm hæc

antiquas res perscribere volentibus

relinquamus. Hanc terram

fertilem & omnibus bonis abund-

antem Carthaginenses ante

Romanos tentarunt & sollicita-

runt. & jam ejus partem tene-

bant, alteram diripiebant, quoad

Romani eiecit illis, etiam quæ

possederant, confestim ademe-

runt. Reliquam verò partem ma-

gno labore ac tempore occupa-

tam, & post frequentes defectio-

nes tandem domitam, in tres

partes dividerunt: in quarum sin-

gulas prætores mittunt.

Ceterùm quomodo eas sube-

gerint, & quomodo cum Cartha-

ginienfibus primò, deinde cum

Iberis ac Celiberis armis conten-

derint, declarabit hic liber, cujus

pars prior res Carthaginensium

conti-

tabat enim Hispanis Arganthonius)

& Tartessus maritimum Tartessus

oppidum tum fuisse: quod nunc

Carpesus appellatur. Jam verò

& Herculis fanum, quod apud

columnas est, à Phœnicibus con-

ditum videtur, vel hoc solo argu-

mento, quòd ad nostram usque

memoriam Phœnicio ritu Deus

colatur, & Tyrius Hercules, non

Thebanus habeatur. Verùm hæc

antiquas res perscribere volentibus

relinquamus. Hanc terram

fertilem & omnibus bonis abund-

antem Carthaginenses ante

Romanos tentarunt & sollicita-

runt. & jam ejus partem tene-

bant, alteram diripiebant, quoad

Romani eiecit illis, etiam quæ

possederant, confestim ademe-

runt. Reliquam verò partem ma-

gno labore ac tempore occupa-

tam, & post frequentes defectio-

nes tandem domitam, in tres

partes dividerunt: in quarum sin-

gulas prætores mittunt.

Ceterùm quomodo eas sube-

gerint, & quomodo cum Cartha-

ginienfibus primò, deinde cum

Iberis ac Celiberis armis conten-

derint, declarabit hic liber, cujus

pars prior res Carthaginensium

conti-

tabat enim Hispanis Arganthonius)

& Tartessus maritimum Tartessus

oppidum tum fuisse: quod nunc

Carpesus appellatur. Jam verò

& Herculis fanum, quod apud

columnas est, à Phœnicibus con-

ditum videtur, vel hoc solo argu-

mento, quòd ad nostram usque

memoriam Phœnicio ritu Deus

colatur, & Tyrius Hercules, non

Thebanus habeatur. Verùm hæc

antiquas res perscribere volentibus

relinquamus. Hanc terram

fertilem & omnibus bonis abund-

antem Carthaginenses ante

Romanos tentarunt & sollicita-

runt. & jam ejus partem tene-

bant, alteram diripiebant, quoad

Romani eiecit illis, etiam quæ

possederant, confestim ademe-

runt. Reliquam verò partem ma-

gno labore ac tempore occupa-

tam, & post frequentes defectio-

nes tandem domitam, in tres

partes dividerunt: in quarum sin-

gulas prætores mittunt.

Ceterùm quomodo eas sube-

gerint, & quomodo cum Cartha-

ginienfibus primò, deinde cum

Iberis ac Celiberis armis conten-

derint, declarabit hic liber, cujus

pars prior res Carthaginensium

conti-

tabat enim Hispanis Arganthonius)

& Tartessus maritimum Tartessus

oppidum tum fuisse: quod nunc

Carpesus appellatur. Jam verò

& Herculis fanum, quod apud

columnas est, à Phœnicibus con-

ditum videtur, vel hoc solo argu-

mento, quòd ad nostram usque

memoriam Phœnicio ritu Deus

colatur, & Tyrius Hercules, non

Thebanus habeatur. Verùm hæc

antiquas res perscribere volentibus

relinquamus. Hanc terram

fertilem & omnibus bonis abund-

antem Carthaginenses ante

Romanos tentarunt & sollicita-

runt. & jam ejus partem tene-

bant, alteram diripiebant, quoad

Romani eiecit illis, etiam quæ

possederant, confestim ademe-

runt. Reliquam verò partem ma-

gno labore ac tempore occupa-

tam, & post frequentes defectio-

nes tandem domitam, in tres

partes dividerunt: in quarum sin-

gulas prætores mittunt.

Ceterùm quomodo eas sube-

gerint, & quomodo cum Cartha-

ginienfibus primò, deinde cum

Iberis ac Celiberis armis conten-

derint, declarabit hic liber, cujus

pars prior res Carthaginensium

conti-

tabat enim Hispanis Arganthonius)

& Tartessus maritimum Tartessus

oppidum tum fuisse: quod nunc

Carpesus appellatur. Jam verò

& Herculis fanum, quod apud

columnas est, à Phœnicibus con-

ditum videtur, vel hoc solo argu-

mento, quòd ad nostram usque

memoriam Phœnicio ritu Deus

colatur, & Tyrius Hercules, non

Thebanus habeatur. Verùm hæc

antiquas res perscribere volentibus

relinquamus. Hanc terram

fertilem & omnibus bonis abund-

antem Carthaginenses ante

Romanos tentarunt & sollicita-

runt. & jam ejus partem tene-

bant, alteram diripiebant, quoad

Romani eiecit illis, etiam quæ

possederant, confestim ademe-

runt. Reliquam verò partem ma-

gno labore ac tempore occupa-

tam, & post frequentes defectio-

nes tandem domitam, in tres

partes dividerunt: in quarum sin-

gulas prætores mittunt.

Ceterùm quomodo eas sube-

gerint, & quomodo cum Cartha-

ginienfibus primò, deinde cum

Iberis ac Celiberis armis conten-

derint, declarabit hic liber, cujus

pars prior res Carthaginensium

conti-

tabat enim Hispanis Arganthonius)

& Tartessus maritimum Tartessus

oppidum tum fuisse: quod nunc

Carpesus appellatur. Jam verò

& Herculis fanum, quod apud

columnas est, à Phœnicibus con-

ditum videtur, vel hoc solo argu-

mento, quòd ad nostram usque

memoriam Phœnicio ritu Deus

colatur, & Tyrius Hercules, non

Thebanus habeatur. Verùm hæc

antiquas res perscribere volentibus

relinquamus. Hanc terram

fertilem & omnibus bonis abund-

antem Carthaginenses ante

Romanos tentarunt & sollicita-

runt. & jam ejus partem tene-

bant, alteram diripiebant, quoad

Romani eiecit illis, etiam quæ

possederant, confestim ademe-

runt. Reliquam verò partem ma-

gno labore ac tempore occupa-

tam, & post frequentes defectio-

nes tandem domitam, in tres

partes dividerunt: in quarum sin-

gulas prætores mittunt.

Ceterùm quomodo eas sube-

gerint, & quomodo cum Cartha-

ginienfibus primò, deinde cum

Iberis ac Celiberis armis conten-

derint, declarabit hic liber, cujus

pars prior res Carthaginensium

conti-

tabat enim Hispanis Arganthonius)

& Tartessus maritimum Tartessus

oppidum tum fuisse: quod nunc

Carpesus appellatur. Jam verò

& Herculis fanum, quod apud

columnas est, à Phœnicibus con-

ditum videtur, vel hoc solo argu-

mento, quòd ad nostram usque

memoriam Phœnicio ritu Deus

colatur, & Tyrius Hercules, non

Thebanus habeatur. Verùm hæc

antiquas res perscribere volentibus

relinquamus. Hanc terram

fertilem & omnibus bonis abund-

antem Carthaginenses ante

Romanos tentarunt & sollicita-

runt. & jam ejus partem tene-

bant, alteram diripiebant, quoad

Romani eiecit illis, etiam quæ

possederant, confestim ademe-

runt. Reliquam verò partem ma-

gno labore ac tempore occupa-

tam, & post frequentes defectio-

nes tandem domitam, in tres

partes dividerunt: in quarum sin-

gulas prætores mittunt.

Ceterùm quomodo eas sube-

gerint, & quomodo cum Cartha-

ginienfibus primò, deinde cum

Iberis ac Celiberis armis conten-

derint, declarabit hic liber, cujus

pars prior res Carthaginensium

conti-

tabat enim Hispanis Arganthonius)

& Tartessus maritimum Tartessus

oppidum tum fuisse: quod nunc

Carpesus appellatur. Jam verò

& Herculis fanum, quod apud

columnas est, à Phœnicibus con-

ditum videtur, vel hoc solo argu-

mento, quòd ad nostram usque

memoriam Phœnicio ritu Deus

Siciliensis
historia
Appiani.

257

Hispani-
cum bel-
lum quan-
do & cur
ortum sit.
Amilchar
Barchas.

continet. Sed hæc de Hispania mihi necesse fuit in Hispanicam historiam conferre, ea ratione qua quæ pro Sicilia inter Romanos & Carthaginienses gesta sunt, postquam Romani in Siciliam trajicere, & in ea insula imperium usurpare cœperunt, in Siciliensi historia sumus persecuti. Primum enim bellum longinquum pro Sicilia Romanis adversus Carthaginienses gestum est in ipsa Sicilia: alterum hoc pro Hispania, in ipsa Hispania: quo tempore alteri in alterorum fines maximis copiis traductis, hi Italiani, illi Libyam pervasurunt. Ortum est autem hoc bellum centesima & quadragesima Olympiade, maximè post rupta quæ bello Siculo pepigerant fœdera: hæc de causa, Amilchar, cognomento Barcas, quo tempore imperator Carthaginiensium ducebat exercitum, Gallis mercenariis & Aphrorum auxiliariis multa dona pollicitus erat: quæ quum ab eo in Libyam regresso reposerent, Aphricum exarsit

τὴν ἀσφαλίην ἔχον· ὅπ' ᾧ καὶ τῶτο
 αὖτις Ἰσθμίας ἦν, ἀνάγκη μοι
 συνειπεῖν ἐς τὴν Ἰσθμικὴν συγ-
 γραφὴν ἐλθεῖν. ὃ λόγος ἔτι πε-
 ρὶ Σικελίαν Ῥωμαίοις Ἐκαρχηδ-
 ονίοις ἐς ἀλλήλους γυνώσκω, ἀρεῶ-
 ρα Ῥωμαίοις τ' ἐς Σικελίαν παρό-
 δον τε ἔδραχ'· ἐς τὴν Σικελικὴν
 συνεινύσκειται γραφὴν. αὖτις γὰρ δὴ
 Καρχηδονίους Ῥωμαίοις αὖρεσι
 ἐγένετο πόλεμος ἐκδήμιος αὖτις Σι-
 κελίας ἐκ αὐτῆς Σικελίας, ἥ δευτε-
 ροῦ ὅδε αὖτις Ἰσθμίας, ἐς Ἰσθμί-
 ας ὃ ὅς ἐστι τὴν ἀπὸ ἀλλήλων μεθ' ἑαυ-
 τοῖς Διωπονεύοντες, οἱ μὲν τὴν
 Ἰταλίαν, οἱ δ' τὴν Λιβύην ἐπο-
 ροῦν. ἤρξατο δ' αὐτὴ μετ' ἑκατόν
 ἔτος παλαιότερον ὀλεσθῆναι καὶ
 ἔτι περὶ τὴν Σικελικὴν πόλιν σφίσι
 ἦσαν γυνώσκω. ἔλυσαν δ' αὖτις
 δευτέρως αὖτις. Ἀμείλιχον ὁ Βέρ-
 κης ἐπέλασεν, ὅτε περὶ τὴν Σικελίαν
 Καρχηδονίαν ἐστράτην, Κελτοὺς τὸ
 τε μετὰ φοροῦσιν οἱ καὶ Λιβύαν τοῖς
 συμμαχοῦσιν πολλὰς ἀρεὰς ὑπέ-
 ρειξε δαῖτον· αὖτις, ἐπειδὴ ἐπειρήθη
 ἐς Λιβύην, ἀπαγορεύων ἐκείνην,
 ὁ Λιβυκὸς Καρχηδονίους ἐξήγαγε
 πάλιν.

primam partem ad Carthaginienses pertinentem, Secundus ita est interpretatus, *Primum igitur cum populo Carthaginiensi Romanum bellum gesserunt*. Hac autem proxime sequentia verba, ὅτι τὰ κατὰ τὸ αὐτὸ ἐκείνης εἰς, ita vertit ut praecedentibus respondeant: hoc videlicet modo, *Sed quoniam illud propter Iberiam susceptum est, ac fateor τὸτο hic ad ἑξήκον referri non videri, sed intelligendum esse, τὸτο τὸ πολεμὲν Καρχηδονίον.*

Κελτίαι τότε μισθοφοροῦσιν οἱ καὶ Λιβύων τοῖς συμμαχοῦσιν ποταῖς θωπείας
 ὑπέχοντο δάσιν.] In Punica hiistoria horum datorum seu premiorum qui
 Aphris & Celtis militibus promissa fuerant fit mentio: sed ita ut illa non pri-
 vatim ab Amilchare sed à Carthaginiensibus repocfi dicantur. Vide pag. 3.
 Αἱ οὖν δ' ὅτι Καρχηδονίαν ὅτι ἐπὶ τοῖς συμμαχοῦσιν αὐτοῖς πρὸς Σιβα-
 λίαν, καὶ Κελτῶν ὅτι μεμισθοφοροῦσιν, ἐγκλίματα τὰ μισθῶν καὶ ἑσποχ.
 &c. Dicitur autem de hoc ipso Amilchare, initio hist. Annibalicæ, eum rap-
 pinis ac donis fuisse excoitum delinisse.

Σειο Νύκτα

λεμθ'. ἐν ᾧ πολλὰ μὲν αὐτῶν
 Λιβύων ἔπαυον οἱ Καρχηδόνιοι Σαρ-
 δόνα ἢ Ῥωμαίοις ἔδοσαν, πονίῳ
 ὧν ἐς τὸ ἐμπορεύσασθαι αὐτῶν ἡμερτή-
 κισαν ἐν τῷδε τῷ Λιβύῳ πολέμῳ.
 ἰσχυρόντων οὐδ' ἐπὶ τοῖςδε τ' Βάρ-
 κην ἢ ἐχθρῶν ἐς κερσιν, ὡς αἶπρον
 τῇ πεντακτῷ τοσούτῃ συμφορῶν γε-
 γνησιν, ἰσχυροὺς ὁ Βάρκας τὸς
 πολιτεύμενους (ὧν μὲν δημοκρα-
 τικῶν Ἀσθρόνας, ὁ πῦν αὖτ' ὁ
 Βάρκας θυγατέρα ἔχων) τοῖς τε δι-
 κας διακρίνεται, καὶ Νομίδων πρὸς
 κινήματα ὀφειλόμεν, φραγτὴς ἔ-
 παύειν ἐπ' αὐτὰς αἰρεθῆναι μετὰ
 Ἀννων. ὁ Μεγάλου λεγόμενος,
 ἐπὶ τοῖς ἐνταῦθα τ' αὐτῶν ἐπὶ ἐπὶ
 πηγῆς ἀφείλκον. πινυμένοις ἢ ὁ πολ-
 λεμῶν, καὶ Ἀννων ἐπὶ Ἀφροδίτης
 ἐς Καρχηδόνα μεταπέμψας ὀφειλόμε-
 νον, μὲν αὖτ' ἐπὶ τῷ στρατῷ καὶ τῷ
 κηδεσθῆναι Ἀσθρόνας ἔχον οἱ συνόν-
 ται, διηλθεν ἐπὶ Γαδύρας καὶ τῷ
 παρδύμῳ, ἐς Ἰσηρίαν περὶ τὸν, ἐ-
 λεηλατῇ τῷ Ἰσηρίαν, ἐδὲν ἀδική-
 των ἀφορμῇ αὐτῷ πινυμένοις
 διπλοῦνται τε καὶ ἔργων καὶ δημο-
 populares largitiones exercere posset. Itaque quicquid bello ca-
 piebat,

bellum. In quo cum multa da-
 mna acceperunt Carthaginienfes
 ab Aphrisipfis, tum Sardinia Ro-
 manis cesserunt, in multam eo-
 rum quæ in Romanos mercato-
 res hoc Aphrico bello admisc-
 rant. Barcas ergo ab adversariis
 in iudicium vocatus, seu qui tot
 calamitates patriæ inflixisset,
 conciliatis reip. moderatoribus
 (quorum maxime popularis er-
 rat Asdrubal Barca ipsius gener)
 non solum iudicium evasit, sed
 orto etiam à Numidis belli tu-
 multu, perfecit ut dux cum An-
 none, cognomento Magno, le-
 geretur, nondum redditis supe-
 rioris præfecturæ rationibus. Bel-
 lo confecto, ob crimina quædam
 revocato Annone, solus apud
 exercitum cum Asdrubale gene-
 ro suo remanens, Gades perva-
 nit; traiecitque freto Hispano-
 rum, à quibus nulla erat ei orta
 injuria, fines depopulabatur: oc-
 casione quaesita qua & domo ab-
 esse, & res præclaras gerere, &
 populares largitiones exercere posset. Itaque quicquid bello ca-
 piebat,

Σαρδόνια δὲ Ῥωμαίοις ἔδοσαν, πονίῳ ὧν ἐς τοὺς ἐμπορεύσασθαι αὐτῶν ἡμερτή-
 κισαν. Sic pag. quarta historice Punicæ, in principio, Σαρδὼ πονίῳ ἔδοσαν.
 Sic verò & in Censorini oratione, quam habet eadem historia, ἔως ἀλοντες
 πονίῳ ἡμῶν ἔδοσαν Σαρδὼν.

Οἱ πῦν αὖτ' ὁ Βάρκας θυγατέρα ἔχων. Scribendum putῶ ὁ πῦν αὐτῷ ὡς
 Βάρκας θυγ.

Τὸ δίκας διακρίνεται. Melius Beraldus, τοῖς τε δίκας διακρίνεται verit,
 iudicium evasit: quam Secundus pænam evasit. tantum enim erat ὑπαρξείας
 ἐς κερσιν, nondum κατὰ κερσίν.

Καὶ Ἀννων ἐπὶ διαβολῆς ἐς Καρχηδόνα μεταπέμψας ὀφειλόμεν. Harum
 duarum vocum ἐς Καρχηδόνα interpretationem omisit Beraldus: quam ad-
 de, scribens, revocato Carthaginem Annone.

Ἀφορμῇ αὐτῷ πινυμένοις διπλοῦνται τε καὶ ἔργων καὶ δημοκρατίας. Beraldus
 (ut vides) pro his, καὶ δημοκρατίας, dicit, & populares largitiones ex-
 exercere posset: at Secundus, ac sic populi favorem sibi conciliaret. Sed tamen
 in inter-

piebat, ita dividebat ut in exercitum partem infunderet, quo ad injuriam faciendam promptiorem socium haberet: partem Carthaginem mitteret: quod restabat, iis qui in administranda rep. sibi favebant, largiretur, donec Hispanorum tum reguli, tum alii potentes eum facta conspiratione, hoc pacto obtruncarunt: Junctis ad plaustra, lignis onusta, bobus, armati ipsi ponē sequebantur. Quod intuitu Aphri, statim, ceu quod vasum & audax consilium non caperent, in risum proruperunt: sed ubi ad manus ventum est, Hispani succensis carris boves in hostes impulerunt: ac longē latēque sparsio incendio, quum boves huc illuc ferrentur, perturbatis Aphris, eorumque acie disiecta, irruentes Hispani & ipsum Barcam & plurimos alios auxilio venientes ceciderunt. Carthaginienses, jam Hispaniensi praeda allekti, novas

Hispanorum dolus & commentum.

258

Barcae incertus.

πίτας. ὅσαι γὰρ λάβοι, διήρψ' κ' τὰ μὲν ἐς τὴν στρατὸν ἀνέλασεν, ἵνα αὐτοῖς θυμώτερον αὐτὰς σωμαδικῇ τὰ δ' ἐς αὐτὴν ἐπέμπε Καρχηδόνα, τὰ δὲ τοῖς ὑπὲρ αὐτῆς πολιτευομένοις διεδίδω. μέγροι Γ' ἔχοντες αὐτὰν εἴτε βασιλεῖς συστάντες εἰ κ' μέρῳ, κ' ὅσοι ἄλλοι δυνατοὶ, κτείνουσιν αὐτῶν ἐξ ὧν ἀμύξας ἀγόντες ἐς βοῦς ὑπέδωξαν· εἰπόντο τῆς ἀμύξας ἀπολισμένοι. τοῖς δ' Λίβυσιν ἰδοῖν ἑὺδὺς μὲν ἐνέπιπτε γέλως· εἰ σιωπῇσι γὰρ δ' ἐσσηγήματα. ὡς δ' ἐν χερσὶν ἐγένοντο, οἱ μὲν Γ' ἔχοντες αὐτῆς βεσιν ἐξήσαν τὰς ἀμύξας, κ' ἐξωτρωσαν ἐς τὰς πολέμους. τὸ δ' πῦρ, σκιδναμένων τ' βοῶν πάντη φερομένοι, ἐπάρσας τοὺς Λίβυας. κ' τῆς πάρεως Δι' αὐτοῦ εἰσῆς, οἱ μὲν Γ' ἔχοντες αὐτοῖς ἐπιδραμόντες, αὐτὸν τε τ' Βάρεαν ἐ πολὺ πλῆθος ἀμυμορῶν ἐπ' αὐτὰ διεφθόρεον· οἱ δὲ Καρχηδόνοι, τοῖς κίεθρον ἡδὴ τοῖς ἐξ Γ' ἔχοντες δρεσκέδοντες, jam Hispaniensi praeda allekti, novas

in interpretatione loci qui non longo intervallo praecedit, ubi scriptum est. ὡν μὲν δημοκοπικώτεροι, satis inter eos convenit: quum Beraldis quidem vertat, maximē popularis: at Secundus maximē plebi acceptus. Malim tamen interpretari, ad populi favorem emerendum aptissimus. aut etiam, ad populum in partes suas pertrahendum maximē idoneus.

Ἐδὼν ἀμύξας ἀγόντες ἐς βοῦς ὑπέδωξαν.] Videtur praepositio ἐς redundare ante nomen βοῦς: ac fortasse est ultimae syllabae participii ἀγόντες repetitio, cujusmodi error frequenter occurrit. Mirum est autem, nullam à Caesio Secundo mentionem illorum boum fieri in hujus loci interpretatione. Ita enim ille, Currus aliquos lignis onustos pramiserunt, quos ipsi deinde instructa acie sequebantur.

Εἰπόντο τ' ἀμύξας ἀπολισμένοι.] Scribendum videtur, εἰπόντο δ' ταῖς ἀμύξαις.

Οὐ σιωπῇσι γὰρ δ' ἐσσηγήματα.] Scribo, οὐ σιωπῇσιν γὰρ δ' τῶ σρ.

Οἱ μὲν Γ' ἔχοντες αὐτῆς βεσιν ἐξήσαν τὰς ἀμύξας.] Videtur ἑνταῖς βεσὶν accipiendum esse pro σὺν αὐταῖς βουσιν: ut hanc particulam saepe subaudiendam relinqui scimus. Quod tamen neutri interpreti venisse in mentem videtur: quum & Secundus ita locum hunc verterit, Iberi currus accenderunt: quo incendio boves in Numidas incitabantur.

Néon

ῥοι, στρατιὴν ἄλλην ἐπέμπον ἐς
 Ἰβηρίαν. Ἐστρατηγὸν αὐπύτων ἀπ-
 ἐφηναν Ἀσδρουβῶνα τὸν Βάρκα κη-
 δούτῳ, ὄντα ἐν Ἰβηρίᾳ. ὃς ἂν
 νισαν, τὴν δὲ πολὺ ὑστερὸν αἰοιδίμῳ
 ἐπὶ στρατηγίᾳ, πῶδά τε ὄντα τὸν
 Βάρκα, ἔτι γυναικὸς οἱ γιγνώμε-
 νον ἀδελφόν, ἔχον ἐν Ἰβηρίᾳ, νέον
 τε καὶ φιλοπόλεμον ἔδρεσκοντα τῷ
 στρατῷ, ὑποστράτηγον ἀπέφηνε. καὶ
 τὸν Ἰβηρίαν τῷ πολλῷ περὶ τοῦ
 ἡγετο, πῶτος δὲ ὁμιλῶσα, ἔς τε
 τὰ βίαια δεινὰ, τὰ μετὰ τὴν ἡρώ-
 δον, ἀπελάθην ἀπὸ τῆς ἐστέρου
 θυλάκων ἐς τὸ μεσόν, ἐπὶ Ἰβη-
 ρα ποταμῷ. ὃς μέσῳ που μόλι-
 στα τέμναν τὴν Ἰβηρίαν, καὶ τὸν Πυρή-
 νης ἀφ' ὧν οὐδὲν ἡμερῶν πέντε, ἐξή-
 σεν ἐς τὸ Βόρειον Ωκεανόν. Ζακυν-
 θίοι δὲ, ἀπὸ τῆς Ζακυνθίων, ἐν
 μέσῳ τὸν Πυρήνης καὶ τὸν ποταμῷ
 τὸν Ἰβηρος ὄντες, ἔοσι ἄλλαι Ἑλ-
 λῶνες ἀπὸ τὸν καλὸν Εὐμπί-
 ρον, καὶ ἐπὶ τῆς Ἰβηρίας ἡκου-
 ἀδαχον, δεύσαντες ὑπὲρ σφῶν,
 ἐπεσσοδὸν ἐς Ρώμην καὶ ἡ σύμψη-
 τῶ, ὅτι ἐδίδοσαν τὰ Καρχηδο-
 νίαν ἐπαγροῦς, πρὸς τοὺς ἐς Καρχη-
 δονά ἐπεμπε. Ἐσυνέβησαν ἀμφό-
 τεροι, ὅσον εἶνε Καρχηδονίοις τῆς
 ἀρχῆς τὸν ἐν Ἰβηρίᾳ τὸν Ἰβηρος πο-
 ταμῷ, καὶ μὴτε Ρωμαῖς τοῖς πύ-
 ρων τῶν τῶν ποταμῶν πόλεμον ἐν-
 φέρειν, Καρχηδονίαν ὑποκείσας ἐστὶ
 μόντε Καρχηδονίους ἐπὶ πόλεμον τὸν
 Ἰβηρος ἀφ' ὧν. Ζακυνθίους δὲ

de integro copias in Hispaniam
 transmiserunt: quibus Afruba-
 lem, Annibalis generum, qui
 tunc temporis in Hispania erat,
 praesse voluerunt. Hic Anniba-
 lem (cujus paulo post in re mili-
 tati virtus enituit) admodum ju-
 venem & bellicosum & militibus
 gratum, legatum suum creavit.
 Cujus opera in iis usus quae vi ac
 bello agenda erant (nam ple-
 ramque Hispaniae partem bene-
 volentia facundiaque, qua pluri-
 mum pollebat, sibi adjunxerat)
 ab occidentali Oceano continen-
 tem versus ad Iberum usque pe-
 netravit: qui fluvius mediam His-
 paniam dividens, & dierum
 quinque itinere distans à Pyre-
 naeis montibus, in mare Septen-
 trionale decurrit. Sed Saguntini
 legatos (ea fuit Zacynthiorum colonia)
 aliique Graeci, qui juxta Empo-
 rias aliaque Hispaniae loca habi-
 tabant, sibi metuentes, legatos
 Romam misere. Senatus, qui
 nollet rem Carthaginensem au-
 geri aut efferri, legationem Car-
 thaginem decernit: convenitque
 inter utrosque ut Hispani Cartha-
 ginensium imperii finis esset I-
 berus amnis, ultra quem nec
 Romanis Carthaginensium so-
 cios armis laceffere nec Cartha-
 ginensibus bellum traducere li-
 ceret: Saguntinis autem aliisque
 Gracis

Annibal
 quibus ini-
 tiis pro-
 motus.

Iberus flu-
 vius,

Saguntini
 legatos
 Romam
 mittunt.

Iberus
 amnis
 terminus
 imperii
 Carthagi-
 nensium.

Νέον τε καὶ φιλοπόλεμον καὶ ἀρεσκοντα τῷ στρατῷ] Hic φιλοπόλεμον tan-
 tum dicit, at vero in Annibal hist. pag. prima, ubi cum ab exercitu ele-
 ctum imperatorem scribit, addit etiam συνετόν. Ac quod hic legimus de
 eodem, καὶ ἀρεσκοντα τῷ στρατῷ, convenit cum eo quod ibi ab eo electus
 traditur.

Græcis libertas atque immunitas
servaretur. Hæc amborum fœ-
deribus adscripta sunt. Interea
Asdrubalem, dum Carthaginien-
sibus subditam Hispaniam mo-
deratur, servus (ut hero mortuo
parentaret, quem Asdrubal cru-
deliter occidendum mandarat) in
venatione incautum clam ad-
ortus trucidat. Atque hunc haud
multo post Annibal facinoris
convictum, atrociter exercucia-
tum necat. Extemplo, tamen si
admodum juvenis, tamen quia
militibus vehementer charus e-
rat, ab exercitu imperator Anni-
bal salutarur, accedente ad mi-
litarem prærogativam senatus
consensu. Audita Amilcharis &
Asdrubalis morte, qui diversas in
rep. partes secuti potentiam eo-
rum extimuerant, Annibalis ju-
ventutem despiciere, mortuorum
flagitia in amicos clientisque derivare : populus accusatoribus as-

Servus
Barcæ he-
ro mortuo
ut paren-
tat.
Asdrubalis
interitus.

259

Annibal
imperator
salutarur.

Ἐ τοὺς ἄλλους ἐν Ἰσθμῷ Εὐκλείας,
αὐτομόρους καὶ ἐλευθέρους εἶναι. καὶ
παρὰ ταῖς συνθήκαις ταῖς Ρωμαίων
καὶ Καρχηδονίων ἀποσχερᾶν. Α-
σδρουβάν ᾧ ἐπὶ ταῖςδε Ἰσθμῶν τῷ
ἑαυτοῦ Καρχηδονίοις κατιστάμενον ἀ-
νὴρ δὲ ἐλθὼν, ἔτι δὲ παρὸν αὐτῷ
διεφθάρκει, λαθὼν ἐν κυνηγεσίαις
ἀναγρεῖ. καὶ τὸνδε μὲν Ἀννίβας ἐ-
λεγχθέντα, δεινῶς ἀνίσταμενος
διεφθέρει· ἡ στρατιὰ δὲ τὸν Ἀννίβαν,
καὶ πρὶν ὅντα κομισθῆναι νεοί, δέξασθαι
ἡ χυρῶς, σφαγὴν ἀπιδείξαν ἀν-
τόν· καὶ ἡ Καρχηδονίων βελὴ συνί-
ητο. ὅσοι δὲ τοῦ Βάρκα Διὰ πολί-
ταις τῷ Βάρκα τε καὶ Ἀσδρουβᾷ
διώμενοι ἐδεδόκεισαν, ὡς ἔμελλον
αὐτοὺς τεθνήσκειν, Ἀννίβας κατε-
φρόνουν, ὡς νέου καὶ τῶν ἐκείνων
φίλους τε ἔσειώτας ἐδίωκον ἐπὶ
τοῖς ἐκείνων ἐγκλήμασιν. ὁ, τε δὴ-
μῶς ἄρως τοῖς κατηγερούσιν ἐγί-
νητο, μνησικακῶν τοῖς διασημέ-
νοισι

Ὅσοι δὲ τῷ Βάρκα διαπολίταις τῷ Βάρκα τε καὶ Ἀσδρουβᾷ διώμενοι ἐδεδόκεισαν.] Quamvis verbi διαπολιτεύμεν & nominis ex eo facti διαπολιτεία exempla inveniantur, nihilominus hoc quoque διαπολίταις haud facile alio posse exemplo confirmari existimo. Posset autem eodem dici modo eadēque significatione & ἀνπολιτῶν, sicut & verbum ἀνπολιτεύμεν & verbale nomen ἀνπολιτεία dicta fuisse scimus eodem significatu quo διαπολιτεύμεν & διαπολιτεία: (sic tamen ut illa magis usitata fuerint.) Hoc autem quamvis dicam, non ignoro aliquid discriminis à nonnullis inter hæc & illa constitutum fuisse: sed hoc quoque novi, illud non servari. Verum ad illud διαπολίταις quod attinet, quid si ejus loco διαπολιτευτῶν scriberetur? hoc certe à verbo διαπολιτεύμεν esse posset, quum contrā διαπολίταις prius esse quàm διαπολιτεύμεν necesse sit.

Καὶ τοὺς ἐκείνων φίλους τε καὶ σεσιώτας ἐδίωκον.] Quum hic duo vocabula habeamus, φίλους & σεσιώτας, quæ satis trita (præsertim quo ad prius attinet) dici possunt, tamen eorum unum non satis fideliter interpretes unus, alter alterum satis bona fide non est interpretatus. Nam Beraldus rectè quidem φίλους, amicos, sed malè σεσιώτας clientes vertit: at Secundus rectè quidem σεσιώτας reddidit, ejusdem factionis homines: sed malè φίλους, propinquos. Non solum autem hæc duo alio quodam in loco conjungit Appianus, sed tertium etiam addit: ubi scribit, Σύλλα φίλος τε καὶ σεσιώτης καὶ ζήλοτις μέγιστα γαργάνος.

Ὅσοι

νοίς τ' βαρύτητι ἐπὶ Βάρκα τε καὶ
 Ἀσδρὺνδᾶ καὶ τὰς ὁδοὺς ἐκείδον
 αὐτοὺς ὅσας μεγάλας Ἀσδρὺνδᾶς
 τε & Βάρκας αὐτοῖς ἐπιπόρφησαν,
 ἐς τὸ κτηνὸν ἐστεργεῖν, ὥς ἐν τῇ
 πολέμῳ πεπολεμένοι. οἱ δ' ἐπέ-
 σελον τῷ Ἀντίῳ, σφίσιν τε ἐπι-
 κურῆν θεομυροί, καὶ διδάσκοντες ὅ-
 τι καὶ αὐτοὺς ἔστι τοῖς πατράσι
 ἐχθροῖς εὐκαταφρόνητοι, εἰ τὴν ἐν
 τῇ πατρίδι σωσθῆναι αὐτῶν δυνα-
 μίους ὑπερβόου. ὃ δ' ἐλατὺς ἀν-
 εἶρε, καὶ τὰς ἐκείνων δίκας, δι-
 κῶν ἐφ' αὐτὸν εὖσαν ἐπιβουλῆς
 ἐστὶν ἡδὲ τῶν ἐχθρῶν, ὥστε πα-
 τὴρ & οὐκ ἐστὶς, ἔσται & μη-
 του ἀναφέρειν. ἐστὶν ἐπὶ τῷ Καρ-
 ρηδοῖαν κοφόνῳ μέλει παντὸς
 ἔργου, ῥαδίως ἐς ἐνεργέτας αὐτοῖς ἁ-
 γαλασίαν τετραπύκνυν. ἐλέγχο δ' ἐ-
 πὶ τῶν ἐν τῇ πατρίδι ὅρκων
 ὁμοῦ ἐπὶ ἐμπύκνυν, ἀπαιεῖται ἡ
 χηρὸς ἑστὸς Πρωκίους, ὅτε ἐς πο-

sentiens, ac memor injuriarum,
 reis ipsis objicere quas sub Amil-
 chare & Asdrubale acerbitates
 pertulerant: denique cogere ut
 quæ ab illis missa ingentia munera
 acceperant, in publicum, tan-
 quam ex hostibus comparata, re-
 ferrent. Missis itaque ad Anniba-
 lem literis, oratum sibi ut subven-
 niret, etiam accuratè commo-
 nuerunt, si à quibus domi juvari
 posset, ita contemneret, pater-
 nis eum fore inimicis despiciatissi-
 mum. Verùm ea omnia sua
 sponte satis prævidens, & amico-
 rum periculis non inficiis sibi in-
 sidias parari, quod olim patri
 patrisque genero contigisset, sibi
 sedulo cavendum ducebat, ne o-
 dia semper & cum metu diffusi-
 tendo ac dissimulando, perpetuis
 exagigaretur dissidiis, & Cartha-
 ginienfis populi tam flexibilis
 tamque in bene de se meritis in-

Populi
 Carthagi-
 nienfis in-
 genium.

Annibal
 jurejuran-
 do obstri-
 ctus patri

grati, libidini perpetuo foret obnoxius. Quin etiam fama erat,
 cum puerum à patre jurejurando adactum incensis aris, se, quum
 primum ad remp. accessisset, Romanorum hostem fore sempiter-
 num.

Οὐδ' ὅτι τῷ Καρρηνδοῖαν κοφόνῳ μέλει παντὸς ἔργου. Pro libidini putet
 quis substituendum levitati, vel, inconstantia: sed vox flexibilis, parvo in-
 tervallo præcedens, ad levitatem refertur.

Ελέγχο δ' ἐπὶ τῶν ἐν τῇ πατρίδι ὅρκων. Hujus jurisjurandi, quod aram tene-
 tes, tactisque ipsis adeo sacris concipiebant, frequens mentio apud scrip-
 tores. Tit. Livius lib. xxi. Alaribus adnotum, tactis sacris jurejurando
 adactum, se, quum primum posset, hostem fore populo Romano. Polybius lib. iii.
 Quod autem Appianus ὅρκων ἑστὸς ἐπὶ ἐμπύκνυν, hoc etiam dicebant ὁμόθυμῳ καὶ ἐπὶ τῶν σφαγίων. Dionys. Halicarnass.
 lib. iv. Antiquit. Roman. καὶ διαμύσσειτο καὶ τῶν σφαγίων. Plut in Poplico-
 la: ἐλέγχο ἐπὶ σφαγίων ὁμοθυμῶν τῶν βουλομένων. Item ἐπὶ τῶν τομῶν. Unde
 ὅρκια τέμνειν, & ὁκοπομεῖν. Homer. Iliad. γ.

Οἱ δ' αἰδοῦντο ἐλεῖν, καὶ ὅρκια τῶν τομῶν.

Ubi Eustath. τὸ δ' αἰδοῦντο καὶ ὅρκια τέμνειν, ἀντὶ τῶν φιλῶν καὶ ὅρκων ποι-
 οῦν διὰ τῶν τομῶν, ἢ τοῦ τομῶν. Dionys. Halic. lib. v. καὶ ὅρκια τέμνειν,
 αὐτοὶ τε ἀπὸ τῶν τῶν ἐπὶ τῶν τομῶν, αἰσούσιν. Demosthenes contra Eu-
 bulidem

contra
Romanos.

num. His de causis existimabat, si arduis patriam diuturnisque distractam negotiis, in gravissimas occupationes metusque conjecisset, tum suas tum amicorum res in tuto fore. Sed Aphricam * videbat, & quæ in Hispania Carthaginienſis erant ditionis: quod si bellum contra Romanos denuo exuscitasset (quod vehementer cupiebat) cives suos ar-

λιτείαν περιέλθοι. Ἀλλ' δὲ τούτων ἐπιπρό, μεγάλοις & ἔξοις πρῶτοι καὶ τῶν πατρῶν ἀποκρίνων, & κατὰ τὴν ἐς ἀρχαίας & φροῦς, τὸ αὐτὸ καὶ τὸ φιλαν ἐν ἀδελφῇ. Διούλη μὲν οὖν * ἐδοῦσαν ἐν ἑα καὶ ἱερῶν ὅσα ἱερῶν ἐν αὐτῇ ἀπὸς Γαμβρίου πόλεως ἀδελφῆς ἀναρρίπτειν, & μάστιγι ἐπεθύμει, ἰδοὺ

bulidem ὁμοῦ καὶ ἱερῶν simpliciter dicit, & καὶ ἱερῶν τελείων contra Nearam. Unde & πρὶν καὶ ἱερῶν λαμβάνειν dicit Plutarchus in Bruto. Philostratus libro vi. de vita Apollonii, cap. xi. διαφέρει μάλιστα οἱ τοιοῦτοι, καὶ πολλὰ διαφέρουν ἢ εἰ καὶ τῷ τομίαν ὁμῶντες. Stulte interpres, qui super scētis carniū frustis iuramenta concipiunt. Jurisjurandi istius imaginem expressam habes apud Ælchylum in Thebaide.

Ἀνδρὲς γὰρ ἐπὶ δούροις λοχαγεῖν,
Ταυροσφαγῶντες ἐς μελάνθετον σέλα,
Καὶ διηράντες χερσὶ ταυρεῖς φόνε,
Ἀρεῖ, Ἐνυώ, καὶ φεικόμετον φόβον
Οἰκωμόντησαν ἢ πόλει κατὰ παρὰ
Θύγες, λαπάξεν ἄξυ Καδμείων βίβη. &c.

Sed quid est ὁμοῦ καὶ ἱερῶν τελείων apud Demosthenem, & quid appellat ἱερῶν τελείων? Id vero notum existimabamus omnibus quum Laurentius Valla cōegit nos docere sententiam. Vide enim, quæso, quomodo interpretetur ista Thucydidis ex Argivorum & Atheniensium fœdere. ὁμῶντων δὲ τὸ ὁπλοῦν ὅρκον ἕκαστοι τὸ μέγιστον καὶ τῷ ἱερῶν τελείων. Quæ ita interpretatur vir eruditissimus, furent autem proprium quique iusjurandum; quod maximum est, apud templā augusta. Sed quæ sint, ἱερῶν τελείων, & quid ὁρκαὶ καὶ ἱερῶν τελείων docere eum debuerat Demosthenes in ea contra Aristocratem, ubi agit de iurejurando, quo se obstringebat is qui apud Ateopagitas cædis aliquem accusabat. ἔτ' ἐδὲ τὸ τυχόντα πν' ὅρκον πῶτο ποιήσας, αὐτὸν ὃν ἐδὲς ὁμοῦσαν ὑπὸ ἐδελός ἀλλοι, σὰς ἐπὶ τῷ τομίαν καί ποιοι, καὶ καὶ ταύρα, καὶ πέτων ἐσφαγεύσαν. Callimachus Grammaticus περὶ τὸν δύσαν esse ait, ac constare ἐν βοῶν, ἀγῶν, ὑδῶν ἀρτέϊαν, πέντων περὶ τῷ. Quandoque & quarta victima addita, si vera Scholiastæ Aristophanis observatio: ἐπὶ τῷ δὲ δύσαν, inquit, ἢ ἐξ ὑός, ταύρα, περὶ καὶ καὶ καὶ: quæ ille observabat ad hunc locum Pluti:

Καὶ τὸν δὲ δέπτης καὶ ἐνδον βαρύτερ
Τὸ καὶ περὶ τὸν, καὶ καὶ ἐπερὶ τὸν.

De Snovetaurilibus Romanorum res pueris nota est.

Ἀλλ' οὐκ οὐκ ἐδοῦσαν ἐώρα] Nihil propius ad vocem ἐδοῦσαν manifeste mendolam videtur posse accedere, quàm ἀνδοῦσαν. Beraldus lacunam reliquit: Secundus autem vertit, Itaque quum Africa satis composita videretur, atque in fide mansura. Sed quamvis illud participium ἀνδοῦσαν valde prope ad illam mendosam scripturam accedat, aptius tamen esset εἰρηνοῦσαν, aut si quod propius scripturæ illius vestigiis inſisteret. Alioqui & ἡ καὶ ἡ καὶ proponi posset.

ἐδοκεῖ Καρχηδονίους μὲν ἐν φρεσὶσι
καὶ φόβοις ἔσσεσθαι μακροῖς, αὐτοὺς
δὲ, ὅτε κρατερῶσιν, ἐπὶ κλίους
ἀθανάτου γηροῦ, τῷ περὶ
οὗ τὸ οὐκ ἐκείνης γῆς ἄρχουσιν δα-
φνίας (ὃ γὰρ ἔστι πῶς ἀντιμέχους
αὐτοῖς ἐπὶ ἐπὶ Ρωμαίοις) εἶτε
ἐπιτύχουσιν, μεγαλύτεν τε αὖς τὸ ἐγγεί-
νημα αὐτῶν δοῦναι οἴσθιν.

Ἀρχὴν δὲ ὑπελαβόντων ἔσονται
λαμπρὰν εἰς τὴν ἑξῆς ἀγέλην,
Τορολήτας, οἱ γένετοντες εἰς Ζα-
κηνδαίων, παρὰ οἱ κρατεροὶν αὖς
τῶν τε χροῶν αὐτῶν ἐπιτερόν-
των, ἐποικίᾳ σφῶς ἀλλὰ ἀδινῶν-
των. οἱ δὲ ἐπιδοιοι, καὶ πρὸς
αὐτῶν ὁ Ἀνίβας ἐς Καρχηδονίαν ἔ-
πιμπερ' αὐτοὺς τε ἐν ἀπορήτοις ἔ-
γραφε, Ρωμαίους τῶν ὑπὸ Καρ-
χηδονίους ἑξῆς ἀναπεύδων ἀπὸ
Καρχηδονίαν ἀφίστασθαι, ἐ Ζακην-
δαίους Ρωμαίοις ἑωπτα συμπερίσ-
σθαι, ὅπως τε τὸ ἀπώτης ἐμεδίει,

bitrabatur in magnis curis ac ti-
more versaturos: se verò, si ve
hoc bellum feliciter cederet,
gloriam immortalem consecuturum,
patriæ totius orbis impe-
rio tradito & parto: (sublati e-
nim Romanis, nullos deinceps
æmulos fore:) si ve spe frustraretur,
conatum tamen laudi futu-
rum.

Itaque rerum agendarum præ-
clarum initium ratus, Iberum
trajicere, Torboletas, Sagunti-
norum vicinos, quorum ager Sa-
guntinorum incursionibus vasta-
batur, ad se venire iussos, Cartha-
ginem mittit: & inter alia arcana
scribit à Romanis Hispanos Car-
thaginensium socios ad defe-
ctionem sollicitari, Saguntinis ad
id operam suam locantibus. De-
nique nihil non admiscuit doli,
fapius

Torbole-
ta.

260

Occasio-
nem belli
contra Ro-
manos
quærit
Annibal.

Οὐ γὰρ ἔστι πῶς ἀντιμέχους αὐτοῖς ἐπὶ ἐπὶ Ρωμαίοις.] Pro his, ὅτι Ρω-
μαίους, Secundus habet, Sub jugum missis Romanis, quum tamen hæc non a-
liud sonent quàm, post Romanos. Verùm & particulam iterum his verbis
præfigit, scribens, iterum sub jugum missis Romanis, malè voculam ἐπὶ ita
interpretans: præterquam quòd non sequentibus sed præcedentibus jun-
gitur.

Παρὰ οἱ κρατεροὶν αὖς τῶν τε χροῶν αὐτῶν ἐπιτερόντων.] Haud vereor
ne mihi soli suspectus esse locus hic dicatur: sed nescio an quibus eodem su-
spectus modo erit, eadem emendatio aut saltem conjectura in mentem ven-
tura sit. Eam certè sequendo ex παρὰ οἱ faciendum fuerit παρὰ γὰρ. Sed
præterea addendum αὐτῶν credo, & ponendum vel ante vel post κρατεροῖν.
Fuisse autem subornatos quosdam παρὰ οἱ κρατεροῖν αὐτῶν, ostendunt aper-
τῇ illa verba quæ in Annibalica historia leguntur, de re eadem, pag. 315.
παρεσβύσας πῶς ἐς περὶ φασιν κρατεροῖν Ζακηνδαίων, &c. Malè igitur hic
interpretes locum istum ita reddidit, ac si Saguntini de his incursionibus non ac-
cusarentur falsò, & ad quærendum prætextum, sed revera illis uterentur,
& quidem talibus ut iis regio suorum vicinorum vastaretur.

Αὐτοὺς τε ἐν ἀπορήτοις ἔγραφε.] Hæc ἐν ἀπορήτοις ἔγραφε, Beraldis ver-
tit, inter alia arcana scribit, quum tamen ἐν ἀπορήτοις pro ἀπορήτοις (i. se-
cretò, seu clam, κρύφα) accipi videatur, ut sæpe Græci verbis illis utuntur:
qui & ἐν ἀπορήτοις dicunt: ut hic ipse scriptor, in historia Punica, pag. 31
ἐν ἀπορήτοις τῆς τέλει Ρωμαίων ἐπισκῆψας.

E e

Ko)

πειτῶν. οἱ δ' ὅτι ἐφύσαν χρεῖαν
δικης, ἀμύνεσθαι δυνάμενοι. ὡς ἐς
Ρώμην ἀπαρξέμενται, οἱ μὲν ἐ-
κείδον ἢ διὰ συμμάχων τοὺς Ζακα-
θαίους· οἱ δ' ἐπείχον ἔτι, λέγον-
τες ὅτι συμμάχους αὐτοὺς ἐν ταῖς συν-
θήκαις σφῶν, ἀλλ' αὐτομάτους καὶ
ἐλευθέρους ἀναμάρτυρας ἐλευθε-
ρους δ' ἔτι καὶ τὸς πολιορκουμένους
ἔπει. καὶ ἐκράτησεν ἡ γράμη. Ζα-
καθαίους δὲ, ἐπειδὴ τὰ Ρωμαίων
ἀπέγραψαν, καὶ ὁ λιμὸς σφῶς ἐπέ-
ξε, καὶ Ἀνίβας ἀπελευκώθητο συνε-
χῶς (ἐνδομύονα δὲ καὶ πολύχρυσον
ἀκῶαν ἔνευ τῶν πάλιν, ὅσα ἀνέ-
τε πολιορκίας) τὸ δὲ χρυσὸν καὶ ἄρ-
γυρον, ὅσῳ καὶ δημοσίως τε καὶ ἰ-
διωτικῶς, δότ' κερύματ' ἐς τὴν
ἀρχὴν σιωπώμεναν, ἔμολύνετο
καὶ χαλκῷ συνεχρυσώσαν, ὡς ἀ-
χρεῖον Ἀνίβας ἡρώδα· αὐτοὶ δ' ἐν
χερεσὶν ἐλόμενοι πῖ παύειν μύθηον ἢ
ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, ἐξέειπον ἔτι νυ-
κτὸς ἐπὶ τὰ φρούρια τὰ τ' Αἰθῶν,
ἀναπνευσμένῳ ἔτι, ἔδδεν τοῖς τὸν
ἔσθ' ὑπνοοῦντων. ὅθεν αὐτοὺς ἀνι-
στειμένους τε ἐξ ἐννῶς καὶ σὺν ἱερύ-
βω μάλις ὀπαλιζομένους, ἔσθ' ἔς
ἤδη καὶ μαχημένους, διέφθειρον.
μακρὸν δ' ὅτ' ἀγῶν ἡχομένης, δι-
ε καὶ μετὰ τὴν ἀρμάνην, ex Aphris
multi,

Οἱ δ' ἐπείχον ἔτι, λέγοντες] Male Secundus ἐπείχον, vertit *repugnabant*,
quasi ἐπείχον idem valeret quod ἀντέχον. quamquam ne hoc quidem fortal-
se, sed alio potius ad id significandum uteretur. At Beraldus non male ἐπεί-
χον accepisse videtur pro Disferre: quum tamen possit etiam accipi pro Sus-
pendere assensum, sive sententiam. Quam significationem sequitur nomen
ἰφειπνός. unde philosophi ἰφειπνῶς.

Ἀλλ' αὐτομάτους καὶ ἐλευθέρους ἀναμάρτυρας] Longè aliena est Secun-
di interpretatio ab his Appiani verbis, ἐλευθέρους δ' ἔτι καὶ τοὺς πολιορκου-
μένους ἔτι. Verbit enim, Ita quæ propriis legibus tam obsidentes quam obsessos uti
debere. Nulla certè apud Appianum mentio τ' ἐλευθερίας eorum qui obside-
rent, sed tantum eorum qui obsiderentur.

261

Sagunti-
norum in
rebus de-
speratis
consilium.

Sagunti-
norum
fraus circa
aurum ad-
missa.

Sagunti-
norum no-
cturna e-
ruptio &
interitus.

Mulierum
Sagunti-
narum mi-
ferabilis
interitus.

Saguntus
instaurata.

Legati Ro-
manorum
ad Cartha-
ginienſes.

Bellum
proferunt
Romano-
rum lega-
ti.

multi, Saguntini omnes deſide-
rati ſunt. Mulieres è muro viro-
rum mortes conſpicatæ, pars è
teſtis ſeſe deturbare, pars ſuſpen-
dere, aliaſe liberos jugulare. Tri-
ſtis hic fuit exitus opulenti quon-
dam & potentis oppidi, Annibal,
poſtquam de fraude circa aurum
admiſſa comperit, captivos o-
mnes & puberes ira percitus cru-
deliter maſtari jubet. Urbem,
quia mari propinqua, non procul
Carthagine, loco fertili ſita erat,
inſtauratam & novis repletam
incolis, Carthaginienſium colo-
niam eſſe voluit: quam nunc ar-
bitror Carthaginem vocari Spar-
tagenam.

Romani legatos Carthaginem
mittunt, quibus mandant ut tan-
quam rupti foederis auctorem,
niſi quicquid ab eo factum fuerit
conſilio publico factum agnoſ-
cant, Annibalem depoſcant, &
niſi dedant, properè bellum in-
dicant. Quo facto, quia Annibal
non dedebatur, hoc modo bel-
lum denuntiaverunt: Legatus ri-
dens, monſtrato ſinu, Hic, in-
quit, ò Carthaginienſes, vobis &
pacem & bellum porto: utrum
placet ſumite. At illi, Imò tu, ex-
clamant, utrum voles dato. Tum
illo bellum proferente, accipere
ſe omnes dixerunt, ac mox An-
nibali juſſerunt ut jam liberè,

ἐὼν μὲν ἀπόλοιτο πολλοί, Ζακύν-
θαιοι δὲ, πάντες, αἱ δὲ γυναῖκες
ἀπὸ τοῦ τείχεος ὁρῶσαι τὸ τέθνη-
κότων, αἱ μὲν ἐβρίπτουν ἐαυτὰς καὶ
τὸ πένθος, αἱ δὲ ἀνῆρταν, αἱ δὲ καὶ
τὰ τέκνα ἀποκτείνουσαι. καὶ τότε
τέλει μὲν Ζακύνθαιοις, πόλει τε
μεγάλῃ & δυνατῇ ἡγορούμην. Ἀνι-
βας δὲ ὡς ἔμαθε περὶ τοῦ χρεστού,
τοὺς μὲν ὑπολοίπους καὶ ἐπὶ ἡρώτων
αὐτῶν αἰκισμῶν διέφθειρεν, ὑπὸ
ὀργῆς τὴν δὲ πόλιν ὁρῶν ἐπιτάλασ-
σόν τε & Καρχηδόνι & μεγάλῃ, &
χόρῳ ἀρχουσῶν ἀγαθῆς, ἠκίβη-
σεν αὐτῆς, & Καρχηδονίαν ἀποικίαν ἀ-
πέμφανεν· ὡς ἡνὶ οἶμα Καρχηδονία
κλιθεῖσα τὴν Σπυρταγλίαν.

Ρωμαῖοι δὲ πρέσβεις εἰς Καρχη-
δονίαν ἐπέμπον, οἷς εἶρητο ἐξαγεῖν
ἀπὸ Καρχηδονίαν Ἀνίβαν, ὡς εἰς
τὴν συνθήκην ἀμεινόντων, εἰ μὴ
ἡσυχίαν ἤρξωται τὸ ἔργον· ὡς δὲ μὴ
διδῶσαν, ἐνδίας αὐτοῖς πόλεμον
παράσχευεν. καὶ οἱ μὲν ἔπαυον ὀ-
δε, καὶ τὸν πόλεμον αὐτοῖς, ὅτι
ἐκδοῦσαι τὴν Ἀνίβαν, ἐπὶ ἡγεῖλαι,
λίγῃ δὲ ἔτι ἔτι ἡνὶ οἶμα· ὁ μὲν πρε-
σβότης αὐτοῖς μεγάλῳ ἐφθ, τὸ
,, κέλευον ἐπιδεικνύς, Ἐν τούτῳ ἔ-
,, μιν ὁ Καρχηδόνιοι, & τὴν εἶρη-
,, ἡν καὶ τὸν πόλεμον φέρω· ὑμεῖς
,, δὲ ὅποτερον ἀρεῖσθε, λάθετε. Οἱ
,, δὲ ἔφασαν, σὺ μὲν οὖν ὁ βέλ-
,, δις. Παρεστάντων δὲ τὸν πόλε-
,, μόν, ἐξέβησαν ὁμοῦ πάντες, δε-
,, χόμενοι.

Αἱ δὲ καὶ τὰ τέκνα ἀποκτείνουσαι.] Malim ὀφθαλμοφανέως.
Ὁ μὲν πορρωθεντὴς αὐτοῖς μεγάλῳ ἔσθ, τὸν κέλευον ἐπιδεικνύς.] Secun-
dus τὸν κέλευον nescio cur non verterit simpliciter *sinum*, cum Beraldo: sed
gremium vestri in sinum collectum, quum tamen statim post pro *ἐνταῦθα* dicat,
Hoc in sinu.

χόμεθα. καὶ εὐθὺς ἐπέσπελλον τῶν Ἀν-
νίκων πύσσιν ἥδη τῶν Ἰσθηλίων ἀδελφῶν
ἐπιτερχόμενοι, ὡς τὸ ἀσπιδῶν λευκόμε-
νον. ὁ μὲν δὲ τὰ ἔθνη τὰ ἀρχαῖα
πάντα ἐπὶ τὴν ὥσκητο, ἢ περὶ αὐτῶν,
ἢ δεδιότατον, ἢ κατὰ σφοδρόμε-
νον. καὶ στρατῶν πολλῶν συνέλεξεν,
τῶν μὲν χρεῖαν ἔχοντων δεικνύς, ἐς ἃ
τῶν Ἰταλιῶν ἐπιποῶν ἐμβάλεν. Γα-
λάταις δὲ διαπερσεύετο, καὶ τὰς
διοδῆς τὴν Ἀλπίαν ἔρῶν κατεπεπύε-
το. καὶ διήλθον Ἀσδρὺβαν τὸν ἀ-
δελφόν * οὗ Ἰσθηλίου σφίσι καὶ Λι-
βύῃ τὴν πόλεμον ἔσχετο. ἡ δὲ μὴ
Λίβυς ποτὲ ἐς τῶν Ἰταλιῶν ἐσβα-
λυσιν, ἐδὲ ὑπερίκον. * Τίσιον μὲν
Σεμπεργίνιον Λόχον ἐπὶ νεῶν ἔκαστον
ἐξήκοντα σὺν δύο στρατῶν τέλει ἐς
Λιβύην ἐξέπεμποι. καὶ ὅσα Λόχοι
τε καὶ οἱ λοιποὶ Ῥωμαίων στρατηγῶν
ἐπὶ Λιβύην ἐπερθεῖαν, ἐν τῇ Καρ-
θηδονικῇ βίβλῃ συγγράπτει.
Πούπλιον δὲ Κορήλιον Σκιπίωνα ἔ-
σπελον ἐπὶ Ἰσθηλίαν, ἐπὶ νεῶν ἐξή-
κοντα, μὲν πρῶτον μυρίων ἑκατῶν
ἐκτακτοῖς καὶ περὶ σβαλῶν αὐτῶν
συνέπεμπον Γαίον Κορήλιον Σκι-
πίωνα, τὸν ἀδελφόν τέτοιον. ὁ μὲν

quippe ruptis foederibus, cun-
ctam Hispaniam percurreret. Il-
le vicinas gentes adeundo, eas-
que sibi vel verbis, vel vi, vel
metu adjungendo, copias in-
gentes comparabat, consilium
suum de bello Italiae inferen-
do nemini prodens. Et jam mis-
sis in Galliam legatis, Alpium
transitus explorabat * Et per-
vasit * Asdrubalem fratrem * in
Hispania sibi & Libya bellum
fore. Neque enim vel suspica-
ri poterant Aphros unquam in
Italiam irrupturos: * Tiberium
quidem Sempronium Longum
cum centum & sexaginta na-
vibus & duabus legionibus in
Aphricam miserunt. Quae ve-
rò Longus alique Romano-
rum duces in Aphrica gesserint,
in historia Carthaginensi per-
scripta sunt. Porro in Hispaniam
missus est P. Cornelius Scipio
cum sexaginta navibus, peditem
millibus decem, & septingentis
equitibus. Legatus ei additus. Cn.
Cornelius Scipio. Horum Pu-
blius

Tiberius
Sempro-
nius Lon-
gus.

Historia
Carthagi-
nensis.
P. Corne-
lius Scipio
in Hispa-
niam mis-
sus.
C. Corne-
lius Sci-
pio lega-
tus.

Τὴν μὲν χρεῖαν ἔχοντων δεικνύς] Appiani verba propius hic sequitur haec
interpretatio Secundi, magnam vim militum colligebat, nulli in quem usum id
faceret significans. Erat vero ei animus in Italiam proficisci. Malim tamen haec
verba, τὴν μὲν χρεῖαν ἔχοντων δεικνύς, ita reddere, in quem usum id faceret,
prae se non ferens, aut simplicius, non ostendens. Sive, cui usui futura esset.
Aut, in quem usum illam colligeret.

Καὶ διήλθον Ἀσδρὺβαν τὸν ἀδελφόν] Secundus, tanquam lacunas huius
loci explens, vel potius tanquam exemplar in quo nullae hic lacunae erant,
sequens, ita eum vertit, Alpium itinera explorare, & copias in Italiam tra-
ducere, Asdrubalem in Iberia relicto. Romani sibi cum Carthaginensibus in Iberia
& in Africa bellum gerendum rati, nec ulla vel levi suspitione, Pænos in Italiam
venturos, Sempr. &c. Verum illa, διαπερσεύετο & κατεπεπύετο hic ita red-
dit acsi in διαπερσεύετο & κατεπεπύετο mutanda essent, ut cohaere-
rent cum his, ἐς ἃ τῶν Ἰταλιῶν ἐπιποῶν ἐμβάλεν. Eodemque modo ex
διήλθον facit διήλθεν.

blius à Massiliensium mercatoribus certior factus, Annibalem jam per Alpes in Italiam transfusse, veritus ne imparatos Italos de improvisò opprimeret, tradito Cneo fratri quem in Hispania habuerat exercitu, ipse quinqueremi vectus in Hetruriam venit. Sed quæ tum hic tum alii imperatores huic bello præfæcti in Italia gesserint, ad id usque temporis quo exactis sexdecim annis vix tandem Annibalem Italia expulerunt, declarat proximus liber: quo etiam ipsius Annibalis gesta omnia in Italia continentur: unde De rebus Annibalis inscribitur.

De rebus
Annibalis
liber.

Cneus in Hispania ante fratris adventum memorabile nihil gessit. Verùm finito magistratu Romani novos consules in Publici locum adversus Annibalem & ad bellum Italicum surrogarant: ipsum Publicum procos. in Hispaniam proficisci iusserant. Inde ambo fratres communibus auspiciis contra Asdrubalem, Aphrorum ducem, bellum tandiu sustinuerunt, quoad eum Carthaginenses, à Syphace Numidarum rege bello petiti, cum majori parte copiarum accersiverunt. Eo absente reliquos facile superabant: & quia ut eximii imperatores, ita in conciliandis hominum animis miræ artis erant, non paucas ad se urbes allicie-

Syphax
Numida-
rum rex
Carthagi-
nenses
bello
petit.

263

Πέπλις. Μακροβίωντων ἰμ-
πύρων πυτόρμω. Ἀνίβαν Διὰ τῆ
Ἀλπίων ὄρεων ἐς τὴν Ἰταλίαν ὑπερ-
βαίνων, δίδους μὴ ἀδοκίμους τοὺς
Ἰταλίους ἐπιπέσει, περὶ τοὺς
Γναίω τῶ ἀδελφῷ τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ
ἐργασίαν, διὰ πλοῦτον ἐπὶ πειρητοῦς
ἐς Τυρρηνίαν. καὶ ὅσοι ἐπὶ τῇ
Ἰταλίᾳ οὗτος τε καὶ ὅσοι μετ' αὐ-
τὸν αἰλοὶ στρατηγὸι τὰδε ἔργα πολέ-
μου ἐγένοντο, ἕως Ἀννίβαν ἐκκα-
θεσθῆναι μέλει τῇ τῇ Ἰταλίᾳ ἐξή-
λασαν, ἣ ἐξ ἑὸς βίβλῳ ὑποδείκνυ-
σιν, ἥ τὰ ἔργα Ἀννίβαν τὰ ἐν Ἰτα-
λίᾳ πάντα ἀειλαμνομένη, καὶ παρ'
αὐτοῦ λίγα) Ρωμαίων Ἀντιόχῳ.

Γναίῳ. ἢ ἔδδεν ὁ, π. ε. εἰπὲν ἰ-
περὶ τὸν ἐν τοῖς Ἰβηρί, περὶ αὐ-
τῶ Πούπλιον τὸ ἀδελφὸν ἐπαινε-
θεῖν. Ρωμαῖοι δὲ, ληρυσίης τῆς
δὲ τῆς τῶ Πέπλι, ὡς μὲν Ἀνί-
βαν ἐς τὴν Ἰταλίαν τὴν μετ' αὐ-
τὸν ἰσχυροῦς ἐξέπεμψαν. αὐτὸν
ἢ, ἀνδύπαθον ἀποφρίκναι, ἐς Ἰ-
βηρίαν αὐτὸς ἐστῆλκεν. καὶ ἀπὸ τῆδε
οἱ δύο Σικιτιῶνες τὸ ἐν Ἰβηρίᾳ πό-
λεμον διεφερον, Ἀσδρούβαν σφίσιν
ἀντιστρατηγῶν. μέγας Κωρχη-
δονοὶ μὲν, ὑπὸ Σύφῳ. ἢ τῇ Νο-
μόδαν δυνάστην πολεμῶντο, τὸ
Ἀσδρούβαν ἐ μέρῳ τῇ αὐτῇ
ἐργασίᾳ μετεπέμψαντο, ἢ ἢ ὑπο-
λοιπῶν οἱ Σικιτιῶνες ἐκμερῶς ἐκέρ-
του. καὶ πολλὰ τὸ πλεον ἐς αὐ-
τὸς ἐκόνται μετέτιθεντο. Ἐγὰρ ἡ-
δὴ πᾶσαν αὐτῶν στρατηγίαν τε
καὶ ἀποσκευασίαν. ἡμέροι δὲ οἱ
Καρχη-

Οἱ μὲν Πούπλιῳ παρὰ Μακροβίωντων] Scribendum puto, καὶ ὁ μὲν
Πούπλ. vel, ἀλλ' ὁ μὲν Πούπλ. Et quidem hanc lectionem illi prætulit.
Nisi forte particulam μὲν abesse sit satius, quum nusquam sit & ἢ, quæ illi re-
spondeat.

Οὐδὲν

Καρχηδόνιοι πρὸς Σίφωνα εἰρήνην,
αὐτὸς ἐξεπέμπον εἰς Ἰβηρίαν Ἀσ-
δρούβαν μὲν πλέοντα στρατὸν ἔλε-
φάντων τετρακονταί, ἔσυν' αὐτῷ
ἄλλους δύο στρατηγούς, Μάγωνά
τε ἔσδρούβαν ἑτέρον, ὃς Γισκω-
νθὴν ἦν υἱός. ἔχραλεπωτρὸν ἦν τοῖς
Σκιπίωνσιν ὁ πόλεμος διὰ τῶδε.
ἐκράτουν ὃ ἔσ' ἢ πολλοὶ μὲν
Λιβύων, πολλοὶ ὃ ἔλεφάντων ἐ-
φθάρησαν· μέγιστον, χεῖμῶνος ἐπι-
λατόντος, οἱ μὲν Λίβυες ἐχέμελλον
ἐν Τυρδετανίᾳ· τῷ δὲ Σκιπίωνσιν ὁ
μὲν Γινίος ἐν Ὀρωσί, ὁ δὲ Πάπλιος
ἐν Καρταγίνῃ· ἔνθα αὐτῷ παρσιῶν
Ἀσδρούβος ἐπηγγέλθη. καὶ παρσελ-
θὼν τῆς πόλεως μετ' ἑλθὼν ἐς κα-
τασκοπίην στρατοπέδου, ἔλαθε πη-
σάσας τῷ Ἀσδρούβῳ. καὶ αὐτὸν
ἐκένθον καὶ τὴν συν' αὐτῷ πάντας
ἱπποῦσι παλαιοτάτους ἀνέκτανεν. ὁ
δὲ Γινίος, ἔδεν π' ἀπομαθὼν, ἐς
τὸ ἀδελφὸν ἐπὶ σίτον ἔπειπε στρα-
τώτας· οἳ ἑτέρω Λιβύων συνυγόν-
τες ἐμύχοντο. καὶ πυθόμενος ὁ
Γινίος ἐξέδραμεν ὡς εἶχεν μὲν τῶν
εὐζώνων ἐπ' αὐτούς. οἱ δὲ τὰς τε
παρσεύους ἀννήκεσαν ἤδη, καὶ τὸν
Γινίον ἐδίωκον· ἔως ἐπιδραμὼν ἐς π-
νὰ πύργον· καὶ τὸν πύργον ἐνέπρησαν
οἱ Λίβυες, ἔσ' ὁ Σκιπίων κρατερύ-
η μετὰ τῷ συνόντων. ἄτω μὲν οἱ
Σκιπίωνες ἀπέθανον ἅμφοι, ἀν-
δρες, ἐς πάντα ἀγαθοὶ ἥρωες.
Verum Poeni, prioribus e medio
sublati in ipsum Cneum impe-
tum faciunt ac fugientem in tur-
rim

bant. Post factam cum Numida-
rum rege pacem, Carthaginien-
ses Asdrubalem cum majori exer-
citu & elephantis triginta remi-
ferunt, duobus additis collegis,
Magone & altero Asdrubale, Gi-
sconis filio. Bellum inde gravius
Scipionibus incubuit, qui tamen
sapius victores redibant, multis
caelis tum Aphris tum elephan-
tis: donec adventante hyeme A-
phri in Turdetanos, Scipionum
Cneus, Orsonem, Publius, Ca-
stulonem, in hyberna se contule-
runt. Quò quum adventare A-
sdrubalem nuntiatum esset, egres-
sus urbe P. Scipio cum paucis,
P. Scipio-
nis inter-
tus.
tquam hostium castra explo-
raturus, imprudens in Asdruba-
lem ejusque equitatum delabi-
tur: à quo & ipse & qui cum eo
erant omnes oppressi occisique
sunt. Interea Cneus, hujus cala-
mitatis infcius, ad fratrem mili-
tes quosdam pro accipiendo fru-
mento dimiserat, qui cum aliis
Aphris quibus in via ex insperato
occurrerant, pugnam confere-
bant. Hoc ubi rescivit Cn. Scipio,
cum expeditis quos secum habe-
bat militibus, properè accurrit.
Verum Poeni, prioribus e medio
sublati in ipsum Cneum impe-
tum faciunt ac fugientem in tur-
rim
Cn. Sci-
pio in turri
concrema-
tus.

Οὐδὲν π' παρσεύων, ἐς τὸ ἀδελφὸν ἐπὶ σίτον ἔπειπε στρατώτας.] Secun-
dus hæc verba ἐς τὸ ἀδελφὸν jungit cum participio παρσεύων. vertit enim,
fratris casu nondum cognito. Sed potius dixisset Appianus, οὐδὲν π' παρσεύ-
ων μετὰ τῷ ἀδελφῷ.

Marcellus
& Clau-
dius in Hi-
spaniam
missi.

264

rum societatem venerant, reli-
ctum non levi sui desiderio.

Romæ Patres hac clade nuntiata graviter commoti, Marcellum (is è Sicilia nuper venerat) & una Claudium in Hispaniam cum equitibus mille, peditum decem millibus, comœatuique non parvo, mittunt. Qui dum ignaviter rem gerunt, mirum in modum auctæ sunt Poenorum opes, ac fere tota Hispania ab iis occupata, Romanis intra Pyrenæos montes inclusis. Qua re Romam perlata, multo vehementius Patres angi, vererique ne, dum Annibal anteriorem Italiam depopulatur, altera ex parte Aphri in eam irruerent. Quapropter tametsi hoc Hispanico bello lubentissimè defungi cupiissent, tamen non erat illis integrum: metuentibus ne hoc quoque bellum in Italiam transferretur. Itaque

ἢ αὐτὰς ἐπιπόδησον Ἰβήρας ὅσα
δι' αὐτὰς ἐς Ῥωμαίους μεταστάντο.

Πυθαγόρῃσι δ' οἱ ἐν ἀσπί, βαρύνοντες
τε ὤνυχον, & Μάρκελλον ἐν Σικελίας ἀρπὶ ἀφ' ἡγρόν, ἢ σὺν αὐ-
τῷ Κλαύδιον ἐπὶ νεῶν ἐξέπεμπον ἐς
Ἰβηρίαν, μὲν γὰρ χιλιῶν ἰππέων ἡ πε-
ζῶν μυρίων, καὶ ἡρηγίας ἡκνήτος.
ἐδέντος ἃ λαμπαδοφόροι τῶνδε γι-
γνομένων, τὰ Λιβύων ὑπερῆνξαντο,
καὶ πῦσιν σχεδὸν Ἰβηρίαν ἔχον ἐς
Βερχυῶν, Ῥωμαίων ἐν τοῖς ὅρεσι τοῖς
Πυρηναίοις ἡσυχασμένοιαν. πάλιν
οὐκ οἱ ἐν ἀσπί πωληγεῖσθαι, μὲν
πολλοὺς ἐπιποδοῦντο, ἢ φοβούμενοι
μὴ Ἀντίβου παραδοῦντο τὰ πρὸς
τὴν Ἰταλίαν, ἢ οἱ δ' οἱ Λιβύες ἐς
τὰ ἔσχατα αὐτῆς ἐσβαλοῖεν. ὅθεν ἔ-
δε δάπεχ' ὅσα τὴν Ἰβηρίαν βυλαί-
νοις αὐτοῖς δυνάτον ὤν, δέει τὸ
μὴ ἢ τὸνδε τὴν πόλεμον ἐς πῶν Ἰ-
ταλίαν ἐπιταχέσθαι. πρὸς γὰρ
οὐκ

Καὶ αὐτοὺς ἐπιπόδησον Ἰβήρας.] Scribendum ἐπιπόδησον aliquis fortasse pu-
tet: sed composito ἐπιποδεῖν sic uti videmus & principio paginæ 265.

Καὶ σὺν αὐτῷ Κλαύδιον ἐπὶ νεῶν ἐξέπεμπον ἐς Ἰβηρίαν.] Post ὅτι νεῶν
numerus navium deesse videtur. eum enim alibi solet adicere. ut videre est
cum alibi, tum initio paginæ 262. duobus locis, ὅτι νεῶν ἑκατὸν ἐξήκοντα.
& paulo post, ὅτι νεῶν ἐξήκοντα. Atque hunc ipsum numerum hic deesse
verisimile est, & vocem hanc ἐξήκοντα intercidisse propter sequens proximè
vocabulum, quod ab eadem syllaba incipit. est enim ἐξέπεμψαν. Ceterum
quum ommissa sit interpretatio harum vocum ὅτι νεῶν, addenda est, hoc mo-
do, cum navibus: ut sequatur, & equitibus mille. Nisi quis malit, cum classe.
Et mox Secundus, cum duobus millibus equitum, perinde acsi legisset, μὲν
χιλιῶν ἰππέων.

Καὶ πῶσιν σχεδὸν Ἰβηρίαν ἔχον ἐς Βερχυῶν.] Hæ voces ἐς Βερχυῶν sequen-
tibus sunt jungendæ: quarum interpretatio à Beraldo est prætermissa: Se-
cundus autem, tanquam à sequentibus eas separans, ita vertit, Romanis in
angustum redactis, adeo ut ad Pyrenæos usque montes contracti essent.

Παραδοῦντο τὰ πρὸς τὴν Ἰταλίαν.] Quum Beraldis τὰ πρὸς τὴν Ἰτα-
λίαν verterit anteriorem Italiam: Cælius secundum videmus veritissè, eas
regiones quæ in ipsis visceribus hærebant Italia. Ego malim simplicius non qui-
dem anteriorem Italiam, cum Beraldo, sed interiorem interpretari. Utitur
hoc adverbio & in fine pag. sequentis, scribens, τοῖς μνηστράσι αὐτῶν ἐς τὸ
πρὸς τὸν ὕδρι ulterius sonare videtur.

Ky

οὐδ' ἡμέραν ἐν ἣ Ἀφρικανὸς σὺν στρα-
τηγὸν εἰς Ἰσθμὸν καὶ ἔδενος παρ-
αβέλλοντο, ἐπὶ πλείων ἐρίγνετο
φοβό. & σιωπῇ συνδραπέως ἐπέ-
χε τὴν ἐκκλησίαν ἐς δ' Κορνέλιον
Σκιπίων, ὁ Πουπλίου Κορηλίου
ἀνακατέθεντο ἐν Ἰσθμῷ, (νέ-
με ὡς ἡμεῖς) πεσάραν γὰρ & εἰς
ἐπὶ τῶν λυγρῶν σφύρων καὶ ἡλικίας
ἐνταυτοῖς νομίζοντο) ἐς τὸ μέσον ἐλ-
θὼν, ἐπεμολογήσας ἀμφὶ τε τῷ πα-
τρὶ καὶ ἀμφὶ τῷ υἱῷ καὶ τὸ πεί-
θον αὐτῶν ὁδωρῶν, ἐπέειπεν
οἰκέ. εἶναι πτωχὸς ἐν πάντων
πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ πατρὶ. ἀλλὰ
τε πολλὰ ἀθρόως καὶ λαμπρῶς,
ὡς περ' ἐνθους, ἐπαρξάμενος, ὅτι
Ἰσθμὸν ἀφ' ἑσθ' ἐκ μόνου εἰς ἐπ'
αὐτῇ καὶ Λιβύην & Καρχηδόνα, τοῖς
μὲν ἑδῶκε κυβερνοῦν καὶ ναυτικῶς, τῷ
δὲ δῆμον ἀνέλαβε καὶ ἀστυνέμεναι (καί-

& Aphricam & Carthaginem ipsam, fuere quibus juvenili qua-
dam levitate impulsus loqui videretur. Verum quia aegram ani-
mis plebem spe repleverat (nam qui in aliquo metu sunt, promissis

diem edixerunt quo proconsuli
creando in Hispaniam comitia
haberentur. Sed ubi nemo no-
men professus est, tum verò re-
integratus metus tristisque si-
lentium concionem tenuit: do-
nec Cornelius Scipio P. Corne-
lii, qui in Hispania ceciderat, fi-
lius admodum juvenis, (annos
enim quatuor & viginti natus e-
rat) sed prudens & strenuus ha-
bitus in medium prodiiit, ac ma-
gno elatóque animo tum de pa-
tre, tum de patruo disseruit, at-
que utriusque casu deplorato
subdidit, ex omnibus restare se
unum domesticum ultorem &
parenti & patruo & patriæ. Ad
hæc quum multa alia copiose ac
magnificè ceu divino afflatus
numine promitteret, non Hispa-
niam modò se recepturum, sed

Cornelius
Scipio P.
C. filius &
parentis &
patruī &
patriæ ul-
tor in Hi-
spaniam
imperator
delectus.

καὶ οὐδένος παραβέλλοντο.] Cælius ita vertit, *Ad quam quidem pro-
vinciam quum nullus se offerret, sed aptior & hic videtur esse Beraldi inter-
pretatio.*

Εἰπέων οἰκέ. εἶναι πτωχὸς ἐν πάντων πατρὶ. Vocem οἰκέ., quam
Cælius omisit, Beraldu vertit *domesticus*. Sed quid si potius pro *idoneo* ac-
cipiamus, præsertim quum ἐν πάντων addatur?

Τοῖς ἀφ' ἑσθ' κυβερνοῦν καὶ ναυτικῶς.] Ad hunc locum respicitur in iis
quæ legimus pag. 276. οἷτε φθονοῦντες αὐτῷ καὶ πάλαι κυβερνοῦντες ἀμαλόβοτον
ἐς ἔργον ἀποβύοντες. Ubi observa nomen κυβερνοῦντες, sicut hic verbum κου-
βολοῦντες.

Τὸν δὲ δῆμον ἀνέλαβε καὶ ἀστυνέμεναι.] Quid sibi velle hic vocem καὶ ἀστυ-
νέμεναι dicemus? vel quem habere locum hic potest? Aut valde fallor, aut
nullus ei locus est: idcirco in καὶ ἀστυνέμεναι mutare non dubito. Tantum
abest certè ut particip. καὶ ἀστυνέμεναι huic quadrare loco dici possit, ut con-
trariam habere aliquando significationem ei quam sententia postulat, meritò
quis dicturus sit. Ita enim à Plut. in Camillo οὗτοι καὶ ἀστυνέμεναι & ἐν ἀστυ-
νέμεναι αὐτῶν ad unam eandemque rem significandam ponuntur. Sed malè
Secundus ἀνέλαβε καὶ δῆμον vertit, *favorem populi sibi conciliavit: quum ver-
tere debuerit, populi animos refecit & recreavit. vel, ex illa timore recreavit.*

sis demulcentur) tanquam his animis digna gesturus, imperator in Hispaniam deligitur. Seniores tamen non fiduciam animi, sed confidentiam interpretabantur. Quod ubi Scipio comperit, revocato ad concionem populo, eadem qua prius gravitate de sua ætate locutus est, eam suis coeptis non obfuturam: si quis tamen seniorum imperium vellet accipere, paratum se ultro ei cedere. Quam conditionem admittente nemine, majori cum laude & admiratione ad bellum proficiscitur cum decem peditum milibus, equitibus quingentis, (neque enim ampliores copias educere licebat, Annibale vastante Italiam) pecuniâque atque reliquo apparatu, & navibus octo & viginti, quibus in Hispaniam vectus est. Additis igitur ad veteris Hispaniensis exercitus reliquias, quas secum adduxerat, copiis, concilioque habito, militum animos magnifica & splendida oratione confirmavit. Et jam per universam Hispaniam, Punici pertasam imperii, & Sci-

ρυστι γὰρ ἐπαγγελίας οἱ δεδότες) & ἡρίδη στρατηγὸς ἐς Ἰβηρίαν, ὡς προΐων τι τῷ εὐτολμίας ἀξίον. οἱ πρεσβύτεροι δὲ αὐτῷ σὺν εὐτολμίαν ἀλλὰ περὶ τῆς ἐκείνου. & ὁ Σκιπίων ἀφορμῶν, ἐς ἐκκλησίαν αὐτῶν αὐτὸς συναγαγεῖ τε καὶ ἐπεμνύετο ὅρμισ' καὶ τῷ ἡλικίαν εἰπὼν ὅδιν ἐμποδὼν οἱ ῥηήσεσθαι, περὶ κλειέτω ὁμῶς ἐπὶς ἐθέλοι τῶν πρεσβυτέρων τῷ δόχῳ παραλαβεῖν, ἐκόντων αὐτῷ παραδίδοντας, ὅθεν δὲ ἐλόμενον, μάλιστα ἐπαγέμενός τε & θανόμενον, ἐξήει μὲν μυρίων πεζῶν καὶ ἰππέων πέντακισιαν. & ἡδ' ἀνεγέρθη πλείονα στρατὸν ἐξάγειν, Ἀντίου δ' ἡγουμένου τὴν Ἰταλίαν. ἔλασεν δὲ καὶ κατέστησε καὶ παρεσκευάσεν ἄλλῃ, καὶ ναυς μετακρῖς ὅκτω καὶ ἑκατοῖ, μετ' ὧν ἐς Ἰσπερίαν διέπλευσε. παραλαβὼν δὲ τῷ ἐκείνῳ στρατῶν, & οὗς ἦρξεν, ἐς ἐν συναγαγὼν, ἐκείθι καὶ διελέχθη καὶ τοῖςδε μεγαληγόροις. δόξα τε διέδοκμον ἐς ὅλην αὐτήν καὶ τῷ Ἰσπερίαν, βεβαιωμένῳ τε τῶν Διέων,

Copiar
Scipioni
data.

Oἱ πρεσβύτεροι δὲ αὐτῷ σὺν εὐτολμίας ἀλλὰ περὶ τῆς ἐκείνου.] Beraldus εὐτολμίας quidem, fiduciam animi at περὶ τῆς ἐκείνου, confidentiam vertit: Cælius, illud, animi magnitudinem, hoc, temeritatem reddidit. Cælio hic potius quàm illic assentior. nam animi magnitudinem quum significare volunt, dicunt potius μεγαλοφροσύνην.

Καὶ τῷ ἡλικίαν εἰπὼν ὅδιν ἐμποδὼν οἱ ῥηήσεσθαι.] Poterat τῷ ἡλικίαν vertere juventutem, ut Cælius vertit.

Καὶ οὗς ἦρξεν, ἐς ἐν συναγαγὼν, ἐκείθι καὶ διελέχθη καὶ τοῖςδε μεγαληγόροις.] Locum hunc ita reddit Cælius Secundus, omnibûsque copiis simul conjunctis, totum recensuit exercitum, ac lustravit. Ubi verbum ἐκείθι, quod Beraldus prætermisit (nimirum ut suspectum) vertit lustravit: at recensuit de suo addidisse videri possit. Neque enim id sumpsisse dici queat ex his quæ proximè præcedunt verbis, ἐς ἐν συναγαγὼν. nam hæc illis verbis redduntur, omnibûsque copiis simul conjunctis. quæ interpretatio (ut ingenue fatear) magis mihi placet quàm Beraldica.

Ευας, καὶ Σκιπίων τὴν δόξαν
ἐπιποθέου, ὅτι στρατηγὸς αὐτοῖς
ἦγε ὁ Σκιπίων ὁ Σκιπίων, καὶ
θεόν. ἡ δὲ καὶ αὐτὸς ἀποδομῶν,
ὑπερκενέτο πᾶντα ποιεῖν πειθαμέ-
νῳ θεῷ. πτωχὸν μὲν δὲ ὅτι οἱ
ἐχθροὶ σταθμῶσι μὲν ἐν τίσσας-
σι στρατοπέδῳ, μετὰ δὲ διεσπάρ-
τες ἀπ' ἀλλήλων, ἀναδυσμύχους
καὶ πεντακισχίλις πεζῶς, καὶ ἰπ-
πείας πεντηκιστίους ἐπὶ διαχίλις,
τὴν δὲ περὶ σπύλον τῶν τε χερ-
σίων καὶ σίτου καὶ ὅπλων καὶ βε-
λῶν καὶ νεῶν καὶ ἀρχιμελῶν ἐομή-
ραν ἢ ἐξ ὅλης Ἰσπανίας ἔχουσιν, ἐν
τῇ αὐτῇ μὲν Ζακύνθῳ, τότε δὲ
ἤδη Καρχηδόνι, καὶ φερὲς αὐτῶν
ἐστὶ Μάγων μετὰ μυσίων Καρχηδο-
νίων. ἔκρινε αὐτοὶ ἐς τέρας ἐπι-
δραμεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ ὀλιγότῳ
στρατὶ μετὰ Μάγων, καὶ τὸ
μέγεθος τῆς περὶ σπύλου. ὥς ὁρ-
μητήριον ἀσφαλὲς ἐκ τῆς καὶ θα-
λάσσης ἔξω ἐπὶ ὅλῳ τῇ Ἰσ-
πανίᾳ, πόλιν ἀργύρεα καὶ χρυσῶν καὶ
πλῆτον ἐνδαίμονα καὶ πολλὴν ἔχου-
σαν, καὶ τὴν ἀφ' ἑαυτῶν ἐς Αἰουλίῳ
βραχυτάτην. ὁ μὲν δὲ, τοσοῦτος δὲ λο-

Atum in Aphricam brevissimum
habentem, expugnaret, sibi tu-
tum

Οὔτε στρατηγὸς αὐτοῖς ἦγε ὁ Σκιπίων ὁ Σκιπίων, καὶ θεόν.] Malim ἡ-
κοι Σκιπίων, absque articulo, in priorē loco. vide porro annotationes in pa-
ginam 267.

Μακρὴν διεσπάρτες ἀπ' ἀλλήλων, ἀναδυσμύχους καὶ πεντακισχίλις πεζῶς]
Caelius vertit, singulisque in castris, peditum vigintiquinque millia, volens vim
prepositionis ἀνα exprimere.

Πόλιν ἀργύρεα καὶ χρυσῶν καὶ πλῆτον ἐνδαίμονα καὶ πολλὴν ἔχουσαν] Non
dubito quin ἀργυρεῖα scribere oporteat, id est argentifodinas. Alioquin enim
cur ἀργύρεα, non ἀργύρεον dixisset? Illud mendum tamen nec Beraldus nec
Secundus animadverterunt. nam hic ita, urbem pecunia omni que genere opum
abundantem. Illius autem interpretationem ante oculos habes. Sic autem
τὴν χρυσῶν pag. 650. ubi scribendum est χρυσῆα, quum aurifodinas signi-
ficet.

Scipio
Carthagi-
nem ado-
ratur.

tum terra marique receptaculum fore: unde facile in totam Hispaniam incurrere posset. His causis in spem erectus, nemine quod iretur conscio, circiter occasum solis motis castris, tota nocte Carthaginem versus contendit, & primam sub lucem improviso adventu territis hostibus, quum vallum duxisset, in diem proximum oppugnationem preparabat, & scalas machinasque ex omni parte oppidi disponebat, praterquam qua depressus murus stagno marique alluebatur, & ea de causa negligentius custodiebatur. Noctu deinde ubi omnia telis lapidibusque munisset, immissa etiam in portum classe, ne elabi naves hostiles possent (ingentis spiritus vir de expugnanda urbe certam spem conceperat) ante lucem copias suas machinis admoveret, iussis iis qui machinis impositi erant, hostes aggredi, qui verò deorsum erant, machinas promovere. Mago sua decem millia ad portas instruit, ut, quum videretur commodum, cum solis ensibus erumperent: quoddam locis angustis hastarum usus nullus foret. reliquis militibus arces inducit. Ipse multis machinis, lapidibus, telis & catapultis per moenia disponendis, impigre rem gerebat. Sublato tandem clamore, incredibili alacritate atque impetu utrinque concurritur.

266

Jam magna vis lapidum, telorum, missilium volabat: quum alii manibus, pars machinis, nonnulli fundis, &, si quis alius erat apparatus, uterentur. At Scipionis acies premebatur, illique de-

ρισμοῖς ἐπαρόμηνον, ἐδὲν ὡς αἰ-
πῶν ὅπῃ χειρὸς ἐμελλεν, ἡλὶς δὲ
ναυὸς ἦγε τῶν στρατῶν δι' ὅλης τ'
νυκτὸς ἐπὶ τῶν Καρχηδονίων. Ἐν-
τὴν αἰσὶν ἐπὶ τῶν Λίσιων κατεπλά-
χθησαν ὡς τε φρούρας, ἐς τὴν ἐπ-
ιούσαν ἡμέραν ἡτοιμάζετο, κλι-
μακίης τε καὶ μηχανὰς πάντα ὥστε
πείθε' ἡρώς ἐνὸς μέρους, ἡ τὸ μ'
ταχέον ἢ βραχυτέον, ἐλὸς δ'
αὐτὸ ἔ' ἡλιασας ὡς τεκλυζέ' ἔ'
δὲ αὐτὸ ἔ' οἱ φύλακες ἀμειλὼς ἔ-
χον. νυκτὸς δὲ πάντα πληρώσας
βελῶν ἔ' λίσων, καὶ τοῖς λιμέσι τ'
πόλεως ναυὸς ἐπισήσας, ἵνα μὴ αἱ
νῆες αὐτὸν αἱ τ' πολεμίαν ἀσφύ-
ρῃεν (ὡς γὰρ δὴ μεγαλοφυχίας
ἡλπιζε πάντως αἰρησὴν τὴν πόλιν)
ὡς ἐν τὴν στρατῶν ἀνέβη δαζεν ἐπὶ
τὰς μηχανὰς, τὰς μὲν ἀναδεν, ἐ-
χειρὲν κελεύων τοῖς πολέμοις: τὰς
ἡρώς, τὰς μηχανὰς ὡς ἐν ἐς τὸ
ὡς τε. Μάγων ἡ τὰς μὲν μερῶν
ἐπισήσας τὰς πύλεις, ὡς αἰπη-
δύσας, ὅτε καιρὸς εἴη, μετ' ἡ-
νὸν εἰσὼν (ἡ γὰρ εἶναι δόρσων ἐν
σενῶν χειρὸς) τὰς ἡ ἀλλοὺς ἐς τὰς
ἐπὶ τὰς ἀνῆγε. καὶ πολλὰ καὶ ὅδε
μηχανήματα ἔ' λίσους ἔ' βελῶν καὶ
κατεπλάτεις ἐπισήσας, ἔχοντο τὰ
ἐργα ὡς τεκλῶν. ἡτοιμάσας ἡ βοῆς
ἔ' πυρκαϊκῆς ἐκτελέσας, ἐ-
δέτερον μὲν ὁρμῆς ἔ' ὡς τεκλῶν ἐν-
ελεῖπον, ἔ' λίσους τε ἔ' βελῶν ἔ' ἀ-
κόντια ἀφέντες, οἱ μὲν δὲ τὰς χειρῶν,
οἱ ἡ δὲ τὰς μηχανῶν, οἱ ἡ δὲ τὰς σφει-
δόνος: εἴτε τις ἢ ἄλλη παρασκευὴ
ἔ' διώκει, ἐχρῶντο ὡς τεκλῶν ἀ-
πῶν. σκαποπύλιν ἡ τὰς Σκι-
πίωνος

πίανος· & οἱ μύελοι Καρχηδονίαν,
οἱ δὲ πύλας ἦσαν, ἐκδρα-
μόντες, ξυ τοῖς ξίφεσι γυμνοῖς
ἐπέπιπτον ἐς τὰς μηχανήματα
ὠδοῦντας. καὶ πολλὰ μὲν ἔδραν, ἔχ-
ῆσαν δ' ἀντέπαχον· μίχρη τὰ φι-
λοπόνοιο & ταλαιπώρου τὴν Πρωμαίαν
ὑπανίστατο. & μετὰ ὅλης γυμνασίας,
οἱ τε ἐπὶ τῷ τεχνῶν ἐκμονον ἦδη, καὶ
καὶ κλίμακες αὐτοῖς παρὰ στέλας ζον.
οἱ δὲ ξιφῆρες τῷ Καρχηδονίαν ἐς τὰς
πύλας ἐπέσχεον, καὶ ἀποκλείσαντες
αὐτοὺς, ἀνεπείσαν ἐπὶ τὰ τεύχη. καὶ
τοῖς Πρωμαίοις αὖτις ἦν ὁ πόντος
πολύς τε & χαλεπός· ἐς δὲ Σικελίαν
ὁ στρατηγὸς πάντη ἀπειθίαν τε καὶ
βοῶν καὶ παρακλήων, εἶδε δὲ
μεσημέριον, ἢ τὸ βραχὺ τεύχεον
ἦν, & τὸ ἔλθον παρὰ στέλας, πλὴν
δαίλασαν ὑποκαρδύσαν· ἀμπω-
πὴ δ' ἐφήμερος ἐστὶ καὶ ὁ κλύδων ἐπὶ
μὲν ἐς μεσῆς, ὑπερχορῶν δὲ ἐς μέσας

animadvertit, ipsaque vada adeo

cies mille Carthaginenses qui ad
portas erant, eruptione facta
nudis ensibus in eos irruunt qui
machinas admovébant. Et ac-
ceptis illatisque vulneribus tam-
diu haud impari steteret acie, quo-
ad Romanus pertinaci labore in-
victoque animo tandem supe-
rior evasit. Tum mutata fortu-
na, qui muris superstabant &
ipsi affligi cœpere. Quumque
jam applicarentur scalæ, Pœni
qui solis sicis eruperant, pro-
perè in urbem regressi, clausis
portis in muros infiliunt. Sic no-
vus durusque labor Romanis ac-
cidit. Dum hæc fiunt, Scipio
imperator, qui nusquam non ad-
erat, clamando hortandoque,
circa meridiem, qua parte hu-
milis murus erat, & stagno allue-
batur, mare recessisse (statis au-
tem vicibus quotidie recurrebat)
nudata, ut aqua alibi pectore ten-
nus

Ξὺν τοῖς ξίφεσι γυμνοῖς ἐπέπιπτον ἐς τοὺς τὰ μηχανήματα ὠδοῦντας.] Ma-
lim hæc verba, ξὺν τοῖς ξίφεσι γυμνοῖς, cum participio ἐκδραμόντες iunge-
re: ut paulo post de iisdem dicitur, οἱ δὲ ξιφῆρες ἐς τὰς πύλας ἐπέσχεον.

Μέχρη τὰ φιλοπόνοιο καὶ ταλαιπώρου τὴν Πρωμαίαν ὑπανίστατο.] Aliquis for-
tasse malit ἐπανίστατο: sed posse ferri illud crediderim: ut intelligamus, res
Romanas velut resurgere paulatim cœpisse. At Secundus locum hunc ita
vertit, donec Romani, qui in laboribus & periculis animus augetur, animos
resumpserunt. Sed Appianus hanc Romanorum naturam volens describere,
aliquid adiecit.

Οἱ δὲ ξιφῆρες τῷ Καρχηδονίαν ἐς τὰς πύλας ἐπέσχεον.] Dicens ξιφῆρες,
loquitur de iis quos dixit erupisse ξὺν τοῖς ξίφεσι γυμνοῖς: (quum aliqui
ξιφῆρες reddatur etiam simplicius accensu gladii, ut pag. 274. ξιφῆρες ἔχον)
at Secundus vertit, qui gladii depugnant.

Καὶ τοῖς Πρωμαίοις αὖτις ἦν ὁ πόντος πολὺς.] Pro his, καὶ τοῖς Πρωμαίοις
αὖτις ἦν ὁ πόντος πολὺς τε καὶ χαλεπός, habet Secundi interpretatio, et
quo Romanis denno redintegrata pugna fuit: quum aliud Græca hæc verba
sonent.

ἢ τὸ βραχὺ τεύχος ἦν.] Scripsisse Appianum puto, ἢ τὸ βραχὺ τεύχος.
Καὶ ὁ κλύδων ἐπὶ μεσῆς καὶ ἐς μεσῆς καὶ κλίμας.] Hæc
καὶ τὸ κλύδων αἷον aliter Cælius vertit quàm Beraldis: hoc videlicet modo,
(paulo

Scipionis
suos hor-
tantis ver-
ba, & vir-
tus.

267
Scipio ur-
be potitur.

nus esset, alibi vix medias tibus superaret. Quapropter cognita stagni natura, compertum habens in eo statu totum diem fore, antequam mare æstum (ut moris est) referret, magna voce clamans, Nunc nunc o viri tempus est: nunc adiutor nobis deus advenit, oppugnate murum, qua parte æstus sua sponte in mare cedens, secumque aquam trahens, vobis viam aperit. Jam scalas expedite: ipse ego iter monstrabo. His dictis arreptam scalam muro applicat, conscensurus primus omnium, nisi armigeri alique milites prohibuissent. At ipsi multis simul scalis admotis in murum evadunt, atque utrinque clamore & impetu facto, magnæque edita & accepta strage, Romani tamen superiores arces aliquot occupant, quibus Scipio tubicines ac buccinatores imposuit, iussitque ut, tanquam urbe capta, quam maximum strepitum possent, e-derent. Alii interea circumcurrentes tumultu omnia replebant, dum nonnulli in urbem insilientes, porta refracta Scipionem cum omnibus copiis intramittunt. Oppidani intra tecta refugiant. Mago sua decem millia in forum convocat: quibus primo impetu caesis, cum paucis in arcem se recipit. Quò quum Sci-

νήκετος. ὁπερ ὁ Σκιπίων τότε ἰδὼν, & αὐτὸ τὸ φύσει αὐτῷ πυδόμενος, ὡς ἔχοι τὸ λοιπὸν τὴν ἡμέραν, πρὶν ἐπιπλεῖν ἐν τῷ πέλαγῳ, ἔειπε πάντων, βούλῃ, Νῦν ὁ καὶ ῥος, ὃ ἄνδρες, νῦν ὁ σῶμα. ῥος μοι θεὸς ἀφικταί· αὐτοσπετὴ τῷ μέρῳ τῷδε ἔσται τέρως, ἢ θάλασσα ἡμῖν ὑποκαχώρηκε. φέρετε τὰς κλίμακας, ἐγὼ δὲ ἡγήσομαι. Καὶ αὐτοὶ τὰς ἀρπύνας πρὸς τὴν κλίμακάν μετέφερον τε καὶ ἀνέβαιναν, ἔπειτα πρὸς ἀναβάντος ἀλλοῦ· μέγας δὲ λαὸς αὐτὸν οἶπε ὑποκαίοντες· ἡ δὲ ἄλλη στρατιά, τότε μὲν ἐπερχομένη, αὐτοὶ δὲ πολλὰς ὁμοῦ κλίμακας αὐτοσπετῶσάν τε καὶ ἀνεπηδῶν. βοῆς δὲ ὁ ὄρεῖς ἐκτεταρθεὶς ἡχομένης, & ποικίλων ἔργων & πατρῶν, ἐκρηγνύοντο ὅμοις οἱ Ρωμαῖοι, καὶ πύργων πρὸς ἐπέβησαν ὀλίγων· οἷς ὁ Σκιπίων σιλαμπητὴς & βυκωνιστὴς ἐπιστάτας, ἐξῆρτύνειν ἐκέλευσε & Ἰουρβεῖν, ὡς τὸ πόλεως εἰλημμένης ἦδη. ἔπειτα τὸν πεδῆδόν τε ὁμοῖος διατάσσον. καὶ κατὰ λόμφοι τινὲς ἀνέστησαν τῷ Σκιπίωνι τὰς πύλας, ὁ δὲ εἰσέπηδησε μετὰ τῶν στρατῶν ὁρμητῶν. καὶ τὸν ἰδὼν οἱ μὲν ἐς τὰς οἰκίας ἀπεδιδρασκόν· ὁ δὲ Μαγνὸν τὰς μυριάδας ἐς τὴν ἀγορὰν συνειλεγεί. ταχὺ δὲ καὶ τῶν κατὰ τὴν πύλιν, ἐς τὴν ἀγορὰν συνῶ ὀλίγων.

2915

(paulo autem altius repetam) Ac circa eum aquam (mari singulis diebus reciprocante,) paulatim decrefcere: ita ut quæ prius pectore tenuis esset, tum vix medium crus superaret. Utriusque interpretatio poscit ut Græca aliter scribantur.

[Πρὶν ἐπιπλεῖν ἐν τῷ πέλαγῳ, ἔειπε διὰ πάντων, βούλῃ.] Omitit Beraldi interpretatio hæc verba, ἔειπε διὰ πάντων: Cælius unica voce circumcircumfundo pro his usus est.

Ka)

τοῖς ἀνέχοιτο. ὃ δὲ Σκιπίωνος καὶ
ἐπὶ τῷ ἀκούον ἐνδοξοῦ ἐπιτόντο, ἔ-
δεν ἐπὶ δρᾶν αὐτῷ ἡγήτορι τοῖς τε καὶ
κατεπληροῦν ἔχον, ἐνδείκνυντο ἐν-
τόν τῷ Σκιπίωνι ὃ δὲ τολμῇ καὶ τό-
λῃ πολὺν ἐνδοξοῦ καὶ διωκτῶν ἐ-
λὼν ἡρώερα μίαν, τετάρτη τῆς ἐπὶ
αὐτῷ ἀφίξεως ἐπὶ ἡρώ μετὰ τῶν, καὶ
μετὰ τὸν ἐδοκεῖ καὶ θεὸν ἐκείνῳ δρᾶν.
αὐτὸς τε οὕτως ἐφρόνει καὶ ἔτιως ἐ-
λαττοῦ καὶ τότε καὶ ἐπὶ ἔπειτα
βιον, δρᾶν καὶ ἐξ ἐκείνῳ πολ-
λάκις πρὸς ἐπὶ τὸ Καπιτώλιον ἐσθῆς
μῆκος, ὃ καὶ τῶν ἡρώ ἐπέκλειεν,
ὥσπερ τὶ ὡς καὶ ὃ θεὸς μετὰ τῶν.
καὶ νῦν ἐπὶ τῷ εἰκόνα τῷ Σκιπίωνι
ὃν τῶν πομπῶν μόνος ἀπεφεί-
ρουν ἐκ τῷ Καπιτωλίου, τῶν δὲ
αἰώνων ἐξ ἀρχῆς φέρονται. τότε δὲ
ἐπὶ τῶν ὁμοῦ καὶ πολεμικῶν τα-
μείων παρελάσαν, ὅπως τε πολ-
λὰ ἐν αὐτῷ καὶ βέλῃ καὶ μετὰ τῶν
καὶ νεωσσῶν καὶ καὶ μακροῦς
τῶν καὶ τελευτήσαν, καὶ οἷον καὶ α-

multa, tela, machinas, navalia,

pio advolasset, videns Mago vi-
ctis in militibus metuque con-
sternatis nihil spei aut salutis re-
liquum, Scipioni se dedit.
Hoc pacto opulenti potentisque
oppidi & audacia & fortuna, uno
die (qui ab ejus adventu quartus
erat) capti compos factus Scipio,
ingentes animos concepit: jam-
que vulgata de eo opinio multo
magis confirmabatur, nihil non
cum agere divino consilio. Et ipse
quoque ita de se sentiebat, &
inde orsus tum & per omnem
vitam assimilabat: quippe qui in
Capitolium ventitaret, foribus-
que oclusis, quasi cum deo ser-
mones conferens, diutius ibi
consideret. Unde nunc quoque
in pompis, unus Scipionis sta-
tua è Capitolio effertur, aliorum
è foro. Capta urbe omnibus tum
pacis tum bellicis rebus instru-
tissima, Scipio ingentem omnis
generis prædam invenit, arma
mentum,

Mago Sci-
pioni se
dedit.

Unius Sci-
pionis sta-
tua è Cap-
itolio in
pompis
efferrī so-
lita.

Καὶ μάλλον ἐδόκει καὶ θεὸν ἐκείνῳ δρᾶν.] Non dubium est quin μάλλον
hic sit, *magis etiam quam antea*. Quod Cælius non intelligens, ita hunc lo-
cum reddidit, quibus persuasum erat cum omnia instinctu divino potius quam hu-
mano consilio gerere. perinde quasi aliquot verba deessent, aut certe relicta es-
sent subaudienda. Ceterum idem Cælius, 27^a θεὸν, principio pag. 265 (ubi
eadem eidem laus tribuitur) vertit, *non sine deorum providentia*. Sed magis
placet altera illa interpretatio: quum etiam magis respondeat his illius pagi-
næ 265, verbis, πάντα ποιεῖν περὶ τοῦ θεοῦ.

Τότε δὲ ἐπὶ τῶν ὁμοῦ καὶ πολεμικῶν ταμείων παρελάσαν.] Non minus
placet Cæliana interpretatio verborum sequentium: quæ est hujusmodi, Sci-
pio igitur, hac urbe capta, quæ tanquam receptaculum atque armamentarium
omnium rerum quæ ad pacem bellumque conducunt. Non minus pla-
cet (inquam) hoc solo excepto quod pro ταμείων maluissem *promptuariarum*
aut *penus* dicere. Rationi enim consentaneum non videtur ut armamentarium
non minus ἐπὶ τῶν quam πολεμικῶν esse velimus, quum pax armis non in-
digeat: & illud tamen ab illis dictum esse constet. Ceterum idem paulo post
νεωσσῶν non simpliciter navalia, sed *armamenta navalia* reddidit.

mentum, & comneatum varium, eboris, auri, argenti, tum in pateras conflati, tum signati & non signati, copiam. ad hæc Hispanorum obsides & captivos, & qui ex Romanis antè capti fuerant. Postero die sacris peractis, victoriâque celebrata, quum militum virtutem collaudasset, ad oppidanos etiam orationem habuit, qua eos admonuit ut Scipionum nominis memores essent. Deinde captivos in suam quemque domum dimisit, si forte hoc beneficio civitates eorum sibi adjungere posset. Militibus etiam præmia distribuit: qui primus murum ascenderat, amplissimum; secundo ab hoc, dimidio minus; tertio, tertia parte: & sic reliquis, prout cujusque meritum ac virtus erat. Quicquid auri argenteive aut eboris fuit, navibus ex hoste captis misit. Supplicatio tridui indicta, quod ex tam diuturnis malis publica felicitas respirare videretur. Atque hujus tam audacis incepti tum magnitudo tum celeritas Hispanos Pœnósque qui in Hispania erant, valde terruit. Scipio, relicto Carthagine præsidio, muroque quem æstus alluebat, attolli jussit, reliquam Hispaniam ipse adiit, dimissisque in singulas partes amicis, sibi conciliabat: qui parere nollent, vi belloque subactis.

Scipionis
in captivos
humanitas.

Præmia
militibus
pro cuiusque
merito data.

Supplicatio
tridui
Romæ
indicta.

268

προὶν ποικίλῳ, καὶ ἐλέφαντι, & χρυσῷ καὶ ἀργυρῷ, τὸν μὲν, ἐν σκεύεσι πεποιημένον, τὸ δὲ, ἐπίσημον, τὸ δὲ, ἀσημένιον. ὁμοῦ τε Ἰβήρων, καὶ ἀρχιμέλειται, καὶ ὅσα Ῥωμαίων αὐτῶν περικύβητον ἔδουτο ἐπιστολῇ, καὶ ἐθελαιμόδοιο: καὶ τῷ στρατῷ ἐπῆναι, καὶ τῇ πόλει καὶ τῷ στρατῷ ἐδημηγόρει τῶν τε Σικελιῶν αὐτὸς ἀναμνησθεὶς, ἀπέλυε τὰς ἀρχιμελῶντας εἰς τὰ Ἰβήρων, ἱεροποδῶν τὰς πόλεις. ἀείσει δ' ἐὶ δόδον, τὰ μὲν ἐς τὸ τέρας ἀναδραμὴν πρὸς τὴν μέγιστον, τὰ δ' ἐξ ἡμῶν τούτων, τὰ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ, τῇ τε τοῖς ἀλλοῖς καὶ λόγῳ. τὰ δὲ λοιπὰ εἰς Ῥώμην ἐπεμψεν ἐπὶ τῶν ἐλθόντων νεῶν, ὅσα χρυσὸς ἢ ἀργυρῷ, ἢ ἐλέφαντι, ἢ μὲν δὴ πόλεις ἔδουεν ἐπὶ τῇσι ἡμέραις, ὡς τὸ πατρὸς εὐπροχίας ἐν πόλει πολλῶν αὐτῆς ἀνακυπτόσης, ἢ τὴν Ἰβήρων καὶ οἱ ἐν αὐτῇ Φοίνικες κατεπεπλήσαντο τῷ μεγάλῳ καὶ τῇ πόλει ὅσον τὸν μέγιστον. ὁ δ' ἐπὶ φρουρῇ μὲν Καρχηδονί ἐπέστη, & τὸ τεῖχος ἐκείνου τὸ πρὸς τῷ ἄμπετον ἐς ὑψὺ ἐγείρει. τῷ δ' ἄλλῳ Ἰβήρων, αὐτὸς τε ἐπὶ τῶν καὶ τὰς φίλους ἐς ἑκάστην ἐδραπέπων, ἰσχυρέτω, & τὰ ἄλλα τὰ ἀνέχοντα ἐδιδάσκειτο.

Καὶ ἀροῖν ποικίλῳ] Pro his, καὶ ἀροῖν ποικίλῳ, habet Cælii interpretatio, aliâque multa velut in publico mercatu inventa. Quæ nova est interpretandi forma: at Beraldi interpretatio, & comneatum varium, nihil novitatis habet. Sed voluissim inferi vocem alium: hoc modo, & alium comneatum varium. Alioqui frumentum in numero eorum quæ comneatus nomine intelliguntur, esse negabimus.

Καρχη

Καρχη

Κερκυδορίαν δι' οἱ στρατηγὸς δι' ὅν τε λιπὼν καὶ δι' Α' σ' δ' ἐξέτα.] Fortasse
scripsit καὶ οὐτοι δι' ο, Α' σ' δ' ἐξέτα.

ὁ δὲ πρῶτος τῶν Καρβώνων τῶν ἐν οὐρανῷ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συνέλεγχεν
 ἐν Καρβόνι πᾶσι.] Quamvis hic Καρβώνι habeamus, tamen pag. 270.
 Καρβώνι eandem appellari videmus: Secundus autem Cerbonam utroque
 loco habet

Ὁ ἄλλ' Ἀσδρὀβελος μὲν τοῦ περὶ τὸν χρόνον ἐστὶν ἰσχυροῦς. Secundus
fese castris continebat: deinde pro his, ἀποβουλίζοντο τῷ στρατοῦ ἰδοῦ, castra an-
te exercitum habebant.

Lerså.

Bætyca
urbs.

Quo in loco postero die à Scipione victus est, quum vallo & urbe potitus esset. Quapropter Carthaginienſium copiis, quæ quidem in Hispania essent, Careonem urbem venire iussis, omnibus viribus Scipionem statuit aggredi. Et jam ad eum conveniant Hispani non pauci, Magonis ductu, necnon & Numidæ quibus imperabat Masinissa. Asdrubal

Cateo
urbs.

Mañinifā,

35

2014年10月

suum ita paritum est, ut partem cum Laelio adversus Magonem emitteret, ipse cum altera in Massiniam rueret. Aliquantulum anceps ea pugna & gravis Romanis fuit, quod Numidae tela eminus mitterent, deinde fugerent, mox conversis equis in Romanos ferrentur. At ubi iussit Scipio ut coniectis in hostem pilis quammaximo impetu urgerent ac persequerentur, tum Numidae, quia reflectere non dabatur, in castra compulsi fugere. Scipio decem stadia ab hoste, loco firmo tutoque, ut optabat, castra locat. In Punicis castris peditum LXX. M. M. equites mille & quingenti fuere: elephantum xxxv. Scipioni ne tertia quidem pars aderat. Quare aliquandiu bello abstinuit, levibus tantum praeliis commissis. Sed postquam commeatu inopia famelisque castra afficere coepit, pedem referre turpe ratus, peractis sacris, repente & vultu & habitu, velut divino numine afflatus, quum alioqui facile assentiretur exercitus, sibi deum more suo apparuisse affirmavit, atque in hostem hortatum esse ut iret: divino ductu

269

Scipio
quanto
hostibus
impar.

πίδας ἐπιδύρει, καὶ Λαίλιον ἔτι ἐπὶ Μάγωνα ἔπεμπε, αὐτὸς δὲ ἐπὶ Μασσινίᾳ σὺν ἑταίροις ἐπύκνυτο. μέγας γὰρ οὖν πρὸς τὴν οὐρανὴν ἔειπε δύσχερς, τῶν Νομίδων αὐτὸν ἀνιχνύοντων τε καὶ ὑποχωρούντων, εἰς αὐτὸς ἐπελαυνόντων. ὡς δὲ παρήσειεν ὁ Σκιπίων ἀμετασφραγίαι διώκειν αὐτούς, τότε δόρυ τε σφραγισθέν, ὅτε ἔχοντες ἀναστρέφει οἱ Νομίδες, κατέφυγον ἐς τὸ στρατόπεδον. καὶ ὁ Σκιπίων ἐπὶ τῶν δεινῶν ταδίων, ἐσχετο πρὸς τοὺς ἐνταδῶς ἡπὶ τοῦ ἐσχετο. τὸ δὲ ἡ δὴ ἔχοντες σύμπασα δυνάμεις, ἐπὶ τακτικῶν πεζοῖς, καὶ ἰππέσις πεντακίχλιοι, καὶ ἐλέφαντες ἑξ καὶ τετρακίχλιοι Σκιπίωνι δὲ τούτων ἐδὲ τετρακίχλιοι τὸν δὲ καὶ μέγας πρὸς οὐρανὸν εὐχόμενος, καὶ κατέχευε, ἀλλὰ ἀπορροισμοῖς ἐχρησάτο τοῖς ἐπὶ αὐτὸν ἡ ἀρσενία, καὶ λίμνη δὲ ἡπὶ τῶν ἐσχετο, ἀναστρέφει τὸν δὲ ἐνταδῶς ἡγείτο ἐνταδῶν Σκιπίωνι θυσιῶν δὲ, καὶ ἐνταδῶς ἐπὶ ταῖς θυσιῶν τῶν ἐσχετο ἐς ἐπὶ τῶν ἐλαύσε, καὶ τὸ βλέμμα καὶ τὸ χῆμα διαθείς πάλιν ὡς περ ἐνταδῶς, εἶπε τὸ δαίμονιον ἡκεν τὸ συνήθες αὐτῶν καὶ καλεῖν ἐπὶ τὰς πολεμίας, καὶ ἡγεῖται

Σκιπίωνι δὲ τούτων ἐδὲ τετρακίχλιοι τὸν δὲ καὶ μέγας πρὸς οὐρανὸν εὐχόμενος, καὶ κατέχευε, ἀλλὰ ἀπορροισμοῖς ἐχρησάτο τοῖς ἐπὶ αὐτὸν ἡ ἀρσενία, καὶ λίμνη δὲ ἡπὶ τῶν ἐσχετο, ἀναστρέφει τὸν δὲ ἐνταδῶς ἡγείτο ἐνταδῶν Σκιπίωνι θυσιῶν δὲ, καὶ ἐνταδῶς ἐπὶ ταῖς θυσιῶν τῶν ἐσχετο ἐς ἐπὶ τῶν ἐλαύσε, καὶ τὸ βλέμμα καὶ τὸ χῆμα διαθείς πάλιν ὡς περ ἐνταδῶς, εἶπε τὸ δαίμονιον ἡκεν τὸ συνήθες αὐτῶν καὶ καλεῖν ἐπὶ τὰς πολεμίας, καὶ ἡγεῖται

Scribendum τετρακίχλιον.
Καὶ τὸ βλέμμα καὶ τὸ χῆμα διαθείς πάλιν ὡς περ ἐνταδῶς, εἶπε τὸ δαίμονιον ἡκεν τὸ συνήθες αὐτῶν καὶ καλεῖν ἐπὶ τὰς πολεμίας. Malim ita interpretari, & ita certe interpretandum fuit, quum vultum & habitum perinde composuisset ac si a deo afflatus foret. Secundus, aspectusque & vultus in speciem hominis a deo afflatus commutatus, quasi verò inter aspectum & vultum id esset discrimen quod inter βλέμμα & χῆμα. Porro τὸ δαίμονιον Secundus genium vertit: quum tamen τὸν δαίμονα vocare potius Graeci consueverint quem Latini genium appellant: veluti quum unicuique suum δαίμονα dicunt θεοεικέλους δαίμονας: aut unumquemque certo cuidam δαίμονι θεοεικέλους δαίμονα. Atqui videmus & statim post dici θεός, non δαίμων: & καὶ θεόν, non καὶ δαίμονα. Itidemque in principio paginae 265, καὶ θεόν: item καὶ θεόν. Sic &

ἀλλ' αὖτε δὲ ἡμεῖς ἰσχυροὶ καὶ πολλοὶ ἐσμεν. ὁ δὲ πρῶτος ἔργων καὶ θεὸν εἰ καὶ πολλοὶ καὶ κρατύνου. ἐς τε πῶς τὸ λεγόμενον τοῖς ἱεροῖς περὶ φέρειν ἐς τὸ μέσον ἐκείλους τὰς μύσας. ὁ δὲ λέγων ὅτι τινὰς οἰανούς πετομένους οὐς καὶ ὁρμῆς καὶ βοῆς αὐτοῦ ἐπιτεροφείσιν, ἐδεικνύει τε ὁ δὲ λέγων ὅτι οἱ σύμβολα νίκης οἱ θεοὶ ὁ δὲ τὰς ἐπιμελῶν. συνεκινεῖτο ὁ δὲ αὐτὸς ἐνδεῶς ὁρῶν καὶ βοῶν, καὶ ἡ εὐρυτιὰ παύσαι ἐς τὰς ἐκείνων φαντασίας, αὐτὸς φερόμενος δὲ οὐκ ἐκείσιν, συνεπετρέφετο, ὁ δὲ πῶς ὡς ἐπὶ νίκῃ ἐτοίμων ἡρεθίζοντο. ὁ δὲ ἐπεὶ πᾶν εἶχεν ὅσον τι καὶ ἐβόλευτο, οὐκ ἀνέθετο, καὶ εἰς τὴν ὁρμὴν ἐκλυθῶν, ὡς ὡς ἐπὶ ὧν ἰσχυροὶ, ἐφ' ὧν ἐπὶ τοῖς δὲ τοῖς σημείοις ἐκείνων ἀγωνισαμένων. καὶ φανερὸν ἐκείθεν ὁ πᾶσι καὶ, ὁ δὲ ἐπὶ τῇ αὐ-

potius quam multitudine fretos esse oportere: superiores victorias non numero hominum, sed divino beneficio concessas. Utque fidem orationi suae astrueret, jubet ab haruspibus exta in medium afferri, atque inter loquendum aves pratervolantes videt, quas quum magno ardore clamoréque ostentaret, tanquam certa victoriae signa sibi divinitus data, quemadmodum ipse ad eorum aspectum ceu numine correptus, nunc suspiciendū, nunc vociferando circumagebatur, sic cunctus exercitus secundum varios sui imperatoris ad varia visa motus: & ipse huc illuc se convertebat, & tanquam ad paratam victoriam incendebatur. Scipio voti sui compos, ne militum ardor mora collaberetur, nihil cessandum existimavit, sed tan-

quam adhuc divino instinctu impulsus loqueretur, propter cum hoste post tam fausta signa configendum censuit. Quare, cibo sumpto,

pag. 267. καὶ θεὸν ἐκείνους ὁρᾶν. Quinetiam hoc illi Secundi interpretationi potest opponi, quod in hac ipsa pag. sequitur, ὅτι οἱ σύμβολα νίκης οἱ θεοὶ καὶ τὰς ἐπιμελῶν. Atque idem Secundus, sibi non constans, in pag. illa 265. ubi dicitur καὶ θεὸν, numerum singularem in pluralem mutans, dicit, non sine deorum providentia. Scio alioqui & Socratem dictum fuisse habere suum δαιμόνιον: sed nec ibi genium interpretari nos debere puto. Nec verò Egeria dici potest (ut opinor) fuisse genius Numae: qui primus tali simulatione ad comparandam sibi auctoritatem usus est.

Καὶ ὁ δὲ πρῶτος ἔργων καὶ θεὸν οὐ καὶ πολλοὶ καὶ κρατύνου.] Scribendum puto ὅτι καὶ πρῶτος ἔργων. Quale enim hoc esset, aliquem καὶ κρατύνου καὶ ἔργων dici: quum ἔργα vocentur res in bello fortiter gestae, aut etiam simpliciter, facta bellica.

Συνεκινεῖτο δὲ αὐτὸς ἐνδεῶς ὁρῶν καὶ βοῶν.] Vides ut Beraldis locum hunc reddiderit: at Secundus ita, Et quā volatu tendebant alites, sese, furore quodam divino percitus, vertebat. Quam interpretationem non improbo, & post αὐτὰ hypostigme opus esse dico. αὐτὰ autem intelligo τὰ σύμβολα τῆς νίκης: quae nihil aliud sunt quam illi οἰανὸς πετομένοι. Hoc autem ἐνδεῶς ὁρῶν convenit cum eo quod supra dictum fuit, τὸ βλέμμα (omitto καὶ τὸ χέμεν) διαδεῖς πάλιν ὥσπερ ἐνδεῶς. Paulo post autem pro hoc ἐνδεῶς (a quo est illud ἐνδεῶς) dicit θεοῖς καὶ.

Scipio
cum hoste
confligit.

270

sumpto, milites arma capere iussit, traditōque equitatu Syllano, peditatu Lælio & Martio, exinsperato in hostem deducit. Irruente Scipione & jamjam instante (decem enim tantum modo stadia erant inter utraque castra) Asdrubal & Mago & Masinissa milites, priusquam cibo corpora firmassent, raptim non sine trepidatione ac tumultu instruunt. Conserto tum pedestri tum equestri prælio, Romanus eques superior erat. Nam (qua arte priore prælio usi fuerant) quum valida acricque impressione in Numidas invherentur, nec ipsi propter propinquitatem more suo cedere ac mox in hostem reflecti possent, eis prorsus inutilia tela effecerant. At pedes multitudine inferior ab Aphris premebatur, totūque diem victus cedebat, nec subinde accurrentis atque hortantis Scipionis verbis movebatur: donec ipse imperator, equum puero tradidit, arreptoque scuto solus inter utramque aciem procurrat,

δοκίμως τοῖς πολεμίοις, τὰς μὲν ἰππείας Σιλανῶ, τὰς δὲ πεζὰς Λαίλιον καὶ Μαρτίον παρεδόν. Ἀσδρουβᾶς ἦ καὶ Μάγον καὶ Μασινισσᾶς, ἐπιόντι αὐτοῖς τοῦ Σκιπίωνος ἄφνω, ταχύνοντάς τοις μεσση δέκα μύρια, ἄσθιν οὖσαν ἔτι πλὴν στρατὸν ἀπολίσσον μετὰ ποσειδῶνος καὶ θορυβίου καὶ βοῆς. ἡθορμῆς δὲ ὁμοῦ πεζομαχίας τε καὶ ἰππομαχίας, οἱ μὲν ἰππείας οἱ δὲ Πωμαίων ἐκροχόμενοι, ὑπὸ τῇ αὐτῇ μηχανῇ ἀμεταστρεπτεῖ τὰς Νομίδων διακοντες, ὑποχωρεῖν εἰς τὸν ὄχλον ἐπελάυνον· οἷς πᾶσι ἀκόντια, διὰ πλὴν ἐγγύτητι, ἐδὲν ὡς ἐτι χροῖσται· οἱ πεζοὶ δὲ ἰπποκώποιο ὑπὸ τῷ πλείονος τῷ Λιβύων, ἐκ τῶντο δι' ὅλης ἡμέρας. ἐδὲ, δὲ Σκιπίωνος αὐτὸς ἐπιδόντος τε καὶ πυροβολούμενος, μετεπίθεντο· μέγας τὸν ἵππον Σκιπίων τῷ πατρὶ παρεδόν, καὶ πατρὶ τινος ἀσπίδα λαβὼν, ἐξέδραμεν ὡς εἶχε μόνος ἐς τὸ μεταρχμειον, κερκεῖας, Ἐπιπλεῖς imperator, equum puero tradidit, arreptoque scuto solus inter utramque aciem procurrat,

,, κυρεῖται

Οἱ μὲν ἰππείας οἱ δὲ Πωμαίων ἐκροχόμενοι, ὑπὸ τῇ αὐτῇ μηχανῇ ἀμεταστρεπτεῖ τοὺς Νομίδων διακοντες, ὑποχωρεῖν εἰς τὸν ὄχλον ἐπελάυνον.] Si sequamur quæ de iisdem Numidis scripta sunt in fine paginae proximè præcedentis, scribendum hic erit, ὑποχωρεῖν εἰς τὸν ὄχλον καὶ αὐτὸς ἐπελάυνει. Ita enim ibi, ἡ δὲ Νομίδων αὐτὸν ἀκοντιζόντων τε καὶ ὑποχωρούντων, εἰς αὐτὸς ἐπελάυνοντων. Secundus ὑποχωρεῖν εἰς τὸν ὄχλον vertit fugam simillare assueti: quum in illo altero loco ὑποχωρούντων vertisset retrocedentibus. quam interpretationem alteri præfero. Describitur autem ille mos eorum & in Punicæ historia, οἷς ἡμέρας καὶ νυκτὸς ὡς ἔργον, ἀκοντίας ποικίλεις χειρῶν, ἐπελάυνει αἰεὶ καὶ ἀναρχεῖν, καὶ αὐτὸς ἐπελάυνει.

Τὸ Σκιπίωνος αὐτὸς ἐπιδόντος.] Aliquis fortasse malit ἀπειθόντος: sed ne illud quidem suspectum esse debet. Fateor tamen ἀπειθόντος scriptum esse pag. 206. πάντων ἀπειθόντων τε καὶ βοῶν. At paulo post, ἐξ ἧς δι' πάντων.

Εἰς ἐδραμὸν ὡς εἶχε μόνος ἐς τὸ μεταρχμειον.] Hæc verba, ὡς εἶχε, Secundus vertit, ut erat: at Beraldus omisit. Tu ex meo Thesauro Græcæ linguæ usum hujus generis loquendi discēs.

ἡ κρηρεῖτε ὦ Ρωμαῖοι κινδυνώον-
τι ὑμῶν τῷ Σκιπίωνι. Τότε γὰρ,
οἱ μὲν ἔγχευς, ὁρῶντες οἱ κινδυνου-
φέρεται, οἱ δὲ πόρῳ, πυνθηόμε-
νοι, ἔ πάντες ὁμοίως ἀνδύμενοι τε
ἔ καὶ τῷ στρατηγῷ δεδιότες, ἐσέ-
δραμον ἐς τὰς πολέμιους μετ' ἀλα-
λαγμῶν ἔ βίαις. ὡς οὖν ἐνεγκόν-
τες οἱ Λίβυες, ὁρῶντες, ἐπιλει-
πομένης αὐτῆς ἔμεα τῆς δυνάμεως
ὑπὸ τῆς ἀσπίδος καὶ ἐπὶ ἑστέρας ἢ
πολὺς αὐτῶν δι' ὀλίγου τότε φόν-
τι γίγνεται. τὸτο μὲν δὲ τὸν ὡς
Σκιπίωνι τ' καὶ Καρθῶνι μύχης,
ἐποφθαλμῶς ἐς πολὺ θρησμένης. ἀπ-
έθωνον δ' ἐν αὐτῇ, Ρωμαῖον μὲν
ὁκτακῆσοι, τ' δὲ πολέμιον μύριοι
ἢ πεντακῆλιοι.

Μετὰ δὲ τῷ οἱ μὲν Λίβυες ὑπε-
χάρουν καὶ μὲν σπασθῆς, ὁ δὲ Σκι-
πίων αὐτοῖς εἶπετο, βλαπτῶν τι
ἢ λυτῶν ὁσάκις κητελεύσοι. ὡς
δ' οἱ μὲν ἰχυρὸν πὶ χρεῖαν ἀστυλα-
σον, ἔνθα ἢ ὕδαρ ὡς ἀφθονοῖ ἢ
ἀγροῦ, ἢ ἐδὲν ἄλλο ἢ πολιορκεῖν
αὐτοὺς ἐδὲ, Σκιπίωνα δ' ἠπειραν
ἑτέρω χρεῖαν. Σιλλανὸν μὲν ἀπέλιπε
τῆςδε πολιορκεῖν, αὐτοὺς δ' ἐπὶ
τῷ ἄλλῳ Ἰσθμῷ, ἔ ὑπὸ γάτο.
Λίβυν δὲ τ' ὑπὸ Σιλλανοῦ πολιορ-
κνυμένων, αὐτοὺς ὑποχρεώωντων,
ἔως ἐπὶ τ' περὶ μὲν ἀφικνέμενοι, ἐς
Γάδες ἐπὶ ἔμεαν. ὁ Σιλλανὸς ὅσα
δυνατὴν ὡς βλάψας, ἀνέδωκεν

quibus Syllanus pro viribus incommodavit. Deinde Carthagi-
nem

Ἐπικρηρεῖτε ὦ Ρωμαῖοι κινδυνώοντι ὑμῶν τῷ Σκιπίωνι.] Vel periculum
vobis propter, vel κινδυνώοντι ὑμῶν ὑμῶν, scriptisse Appianum contendit. Nam
ὑμῶν τῷ Σκιπίωνι pro τῷ ὑμετέρῳ Σκιπίωνι nimis durè, immo ne Græcè qui-
dem (ut opinor) dictum esset.

Τὸτο μὲν δὲ τὸν ὡς Σκιπίωνι τῆς καὶ Καρθῶνι μύχης.] Habes pag.
268. Vide annotata in eum locum.

ac voce sublata, Vestro, ô Ro- Scipionis
mani, exclamat, pericilitanti Sci- virtus &
pioni succurrite. Ad eam enim fortitudo,
vocem & qui prope adstant,
intuentes, & qui procul dista-
bant, audientes in quanto peri-
culo esset, omnes simul tum re-
verentia tum metu ducis in ho-
stem magna vi atque ululatu
contendunt. Quorum impetum
Aphri non ferentes (nam pro-
pter inedia viribus circa vesp-
eram deficiebantur) pedem refer-
re coeperunt. Tum ingens exigu-
o spatio edita strages. Hunc exitum
habuit Scipio pugnae ad Careo-
nem, ancipitis diu & periculosa:
Carconem
victor.
qua Romanorum octingenti de-
siderati sunt, hostium quindecim
millia.

Inde Aphros jam cum festina-
tione se recipientes insequutus
est, carpendo incurfandoque
ubicunque assequi poterat. Sed
quum locum quandam natura
munitum, & aqua commeatu-
que abundantem occupassent,
nec nisi longa obsidione expu-
gnabilem, quia aliò negotia vo-
cabant, relicto ad eos obsiden-
dos Syllano, reliquam ipse Hispa-
niam peragravit, sibi que conci-
liavit. Aphri à Syllano obsessi,
fretum versus, ut Gades trajice-
rent, cedendo paulatim ibant

nem ad Scipionem rediit. Porro Asdrubal, Amilcharis filius, dum circa septentrionalem Oceanum novos delectus habet, à fratre Annibale in Italiam accersitus, per septentrionalis litoris oram, ut Scipionem lateret, iter faciens, superatis Pyrenæis montibus in Galliam trajecit, cum magna Celtiberorum mercenariorum manu. Atque hoc modo Italici inscientibus in Italiam festinabat. Interea Lucius Roma re-
 271
 Lælius ad Syphacem à Scipione cum donis missus.

versus Scipioni nuntiavit cogitare Romanos de eo cum imperio in Africam mittendo. Quod quoniam jam pridem ipse & votis & spe præceperat, Lælium quinque navibus in Africam ad Syphacem regem cum donis dimisit, tum ut eum admoneret Scipionum amicitiae, tum ut oraret, si in Africam Romani trajicerent, focius illis adiutorque ut foret. Syphax donis acceptis, aliisque remissis, in se facturum annuit. Id sensere Carthaginenses, & ipsi legatos de societate ad Syphacem miserunt. Qua de re Scipio certior factus, si præceptum Carthaginienfibus Sypha-

ἐς Καρχηδονία πρὸς Σκιπίωνα. Ἀσ-
 δρούβαν ὃ τὸ Ἀμιλχαροῦ παῖς τὸν
 Βόρειον Ὠκεανὸν περιεγύμνῃ ἐπὶ συλ-
 λήγοντι ὁ ἀδελφεὸς Ἀννίβας ἐκέλευε
 καὶ αὐτοῦ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐμβα-
 λειν. ὃ δὲ, ἵνα λαβοῖται τὸ Σκιπίων-
 να, ὡς δὲ τὸ Βόρειον Ὠκεανὸν τὴν
 Πυρραίων ἐς Γαλάτας ὑπερβαίνειν,
 μετ' αὐτὸν ἐξορροῖ καὶ Κελτίβηρον. Ἐ-
 ὁ μὲν Ἀσδρούβας ὁδὸς ἐς τὴν Ἰτα-
 λίαν, τὴν Ἰταλίων ἀγροῦνται, ἡ-
 πείχετο. Λαοικὸς δὲ διὰ τὴν Ῥώμης
 ἐπιτιμὴν ἐφορῶν τὸν Σκιπίωνι ὅτι αὐ-
 τὸν οἱ ἐν αὐτῇ Ῥωμαίων ἀγροῦνται
 στρατηγὸν ἐς Λιβύην ἀποστέλλειν.
 ὃ δὲ, τὰς αὐτῶν μάχαις ἐπιθυ-
 μῶν ἐν πολλοῖς, καὶ ἐλπίδων ὁδὸς ἐ-
 σταῖς, Λαίλιον ἐπὶ νεῶν πέντε σφύ-
 πεμπεν ἐς Λιβύην, ὡς τὸ δυνά-
 στω Σύφρακι, δυνάεις τε φέρονται,
 καὶ τὸν Σκιπίωνι ὑπομνησὶν τῆς ἐς
 αὐτὸν Σύφρακα φιλίας, καὶ δέησιν,
 Ῥωμαίων, αὐτὸν ἐπίσσι, συλλαμβά-
 νειν. ὃ δὲ ὑπαίχετο τε ποιήσθαι, καὶ
 τὰ δῶρα ἐλάσεν. Ἐντέπεμψεν ἑτε-
 ρα ἀφ' Ἀννιβίου ὃ τῶν οἱ Καρχη-
 δονιοί, καὶ αὐτοὶ παρὲς συμμαχίας
 ἐπεστέλλοντο ὡς δὲ τὸ Σύφρακι. Ἐ-
 ὁ Σκιπίων, Πωγωνόδρος τε καὶ
 μεταποιοῦντο ἐπὶ Καρχηδονίᾳ
 ὡς

Οἱ δὲ, τὰς αὐτῶν μάχαις ἐπιθυμῶν ἐν πολλοῖς.] Quum hic dicit tantum, καὶ αὐτὸν μάχαις ἐπιθυμῶν ἐν πολλοῖς, multo plus est quod eodem dicit, idem deferribus, in Punica historia, pag. 5. ὃ δὲ Σκιπίων, ἐνδους αὐτῷ ἐπὶ Καρχηδονίᾳ ἐν πολλοῖς.

Ῥωμαίων, αὐτὸν ἐπίσσι, συλλαμβάνειν.] Ferri non potest hæc lectio, sed Ῥωμαίων in Ῥωμαίων mutandum videtur. At Secundus perinde vertit ac si scriptum foret ἐπὶ τῇ, hæc enim sunt ejus verba, εὐμνησεν ὡς ἂν, ut si ipse in Africam transmitteret, sese pro Romano declararet. Ubi notandum genus loquendi Gallicum & Italicum potius quam Latinum, sese pro Romano declararet.

Πωγωνόδρος τε καὶ μεταποιοῦντο ἐπὶ Καρχηδονίᾳ ὡς ἂν.] Ex μεταποιοῦντο faciendum puto μέγα ποιούμεντο (quo genere loquendi uti-

περὶ λαβεῖν καὶ βεβαιώσασθαι Σύφα-
κα, ἥ καὶ αὐτὸν ἐπὶ νεῶν δύο
συνὴ τῷ Λαγλίῳ. καὶ αὐτὸς κρατερ-
μένῳ οἱ πρόσθεν τῷ Καρχηδονίῳ ἐπι-
όντες παρὰ τῷ Σύφακι, ταύσιν αἷς
εἶχον μακρὰς ἐπανήγοντο, λαθόν-
τες τὸ Σύφακα. ἀπὸ δὲ ῥῃ, ἰσὶν
χεῖρ ὠρῶν, παρέταλόντες αὐτοὺς
αἰδέως, καὶ κρατῆρτι· ὃ δὲ Σύφαξ
ἐξέτιζεν ἀμφοτέρους, καὶ τῷ Σκι-
πιωνί συνιδέμεν ἰδίᾳ καὶ πῶς
παροχρῶν ἀπέπειπε. Ἐπὶ τῷ Καρ-
χηδονίῳ ἐφειδρόντας αὐτοὺς αὐτὸς
κρατῆρτι, ἕως οὗ βεβήκω τὸ θαλάσ-
σης γένετο ὁ Σκιπιων. παρὰ μὲν δὴ
τοσούτων ἦλθε κινδύνου Σκιπιων,
κραταγρόντος τε καὶ πλείων. λέγεται
δὲ οὗ Σύφακα ἐσιώμεν συνκρη-
τακτικῶν τῷ Ἀσδρουβᾷ. Ἐν αὐ-
τῷ δὲ Ἀσδρουβᾷ πάλιν πολλῶν ἐρ-
μῶν, κραταγρόντος τὸ σερμῶν-
τος, καὶ παρὰ τοὺς φίλους ἐπέει-
πε μὴ μόνον πολεμῶν εἶναι, ἀλλὰ
καὶ ἐσιώμεν, φοβέ-
ρος εἶναι.

Τῷ δὲ αὐτῷ χρόνῳ Μάγανι πε-
ρὶς Κελποήρων καὶ Ἰβήρων ἐπὶ ἐμι-

cum sibi adjungeret, non parum
momenti eam rem habituram
ratus, duabus quinquereimibus
cum C. Laelio ad eum conten-
dit. Appropinquanti terræ, ad
littusque tendenti Carthaginien-
sium legati, qui apud Syphacem
erant, imprudente rege, navi-
bus quas habebant longis, hos-
tiliter occurrunt: sed Scipio,
quod velo uteretur, celeriter eos
pratervectus, turō in portum
appulit. Utrosque Syphax ad hos-
pitiū invitavit, sed clam cum
Scipione foedus junxit, fidēque
data abs se dimisit: & struentes
illi insidias tantisper Carthagi-
nienfes apud se retinuit, dum
tantum maris navigasset ut ex-
tra periculum esset. Hoc discrimen
adiit Scipio & in itinere &
in portu. Fama est, Scipionem in
regio epulo eodem lecto quo
Asdrubal accubuisse, Asdruba-
lemque multis de rebus percon-
tantem, ejus gravitatem admi-
ratum, ac inter amicos dixisse,
hujusmodi virum non tantum in

Syphax
foedus jun-
git cum
Scipione.

Asdrubalis
de Scipio-
ne dictum.

bello, sed etiam convivio esse formidabilem.

Eo ipso tempore accidit ut Celtiberi Hispanique non pauci,
quorum
tur cum alibi tum pag. 275. ferri certe illud μεταποιεῖν non potest. Ve-
rūm & ὅτι Καρχηδονίους scribendum puto: id est, adversus Carthaginenses.
Secundus vertit, Carthaginenses antevertere, tanquam scribens, Καρχη-
δονίους περὶ λαβεῖν, expuncta præpositione ὅτι. Sed legendo ὅτι Καρχηδονίους
& exponendo ut dixi, nec περὶ λαβεῖν in περὶ λαβεῖν mutare, nec præposi-
tionem illam mutare necesse fuerit.

Ναυτὴν αἷς εἶχον μακρὰς ἐπανήγοντο, λαθόντες τὸ Σύφακα.] Secundus
trivemes quas ipsi habebant, contra eum eduxerunt. quasi τὴν μακρὰν non aliud
essent quam trivemes. Verbum autem ἐπανήγοντες sunt qui & ita reddant.

Παρεῖ μὲν δὴ τοσούτων ἦλθε κινδύνου Σκιπιων.] Hæc verba, (quæ apud
historicos frequenter occurrunt) nescio an intellexerit Secundus: male esse
interpretatum scio, Hujusmodi pericula evasit. Sed & Beraldus non simplici-
ter, Hoc discrimen adiit, dicere debuit, verūm Tantum discrimen vel Adeo
magnum discrimen adiit.

Mago Pœ-
nus.
Martius.

272

Hanno
cum trans-
fugis Sci-
pioni tra-
ditus.

quorum civitates ad Romanos
defecerant, sub Magone Pœno
mererent: quos Martius adortus,
circiter mille quingentos cecidi-
dit, reliquis per oppida fuga dis-
persis. Ceterum septingentos e-
quites, pedites sexies mille (alte-
rum agmen Hannonis ducis) in
tumulum quendam compulso, eo
inopix adegit ut legatos de
pace mitterent. Ipse Hannonem
ac transfugas sibi tradi jussit, ac-
tum secum de pace agi. Extem-
plo illi comprehensum Hanno-
nem, hæc ipsa audientem, &
transfugas omnes dederunt. Mar-
tius captivos itidem poscit: qui-
bus acceptis, edicit ut pactam &
constitutam pecuniam in locum
planum ac campestre defe-
rant: non enim supplicibus con-
venire loca edita. ubi in cam-
pum descendissent, Vos capitales
(inquit) estis, qui, quum patriæ
vestræ nobis parcant, hostibus
juncti contra eas arma ferre suf-

δεφάρμα, ὡς αἱ πόλεις ἐς Ρω-
μαίους μετατίθεντο· καὶ ὁ Μάρ-
κιος αὐτοῖς ἐπιτέρβη, χιλίους
μὲν ἐ πενταχίους διεφθέρει· οἱ
ἄλλοι διεφθον αὐτῶν ἐς τὰς πό-
λεις, ἑτέρους δὲ ἐπταχίους ἱππέας
καὶ πίζους ἑξακχιλίους, Ἀννων
αὐτῶν ἡγουμένους, συνήλασεν ἐς λό-
φον· ὅθεν, δόπουσιτες ἀπάντων,
ἐπεσσομένοι περὶ τὸ Μάρκιον φέ-
ροντο. ὁ δὲ ἐκέλευεν αὐτοὺς,
Ἀνωνα καὶ τὰς αὐτομάτους ἐκδο-
ντας αὐτῶν, τότε πεσσομένους· οἱ μὲν
δὲ ἐ τὸ Ἀνωνα φραττήρην ὄντι σφάν
σωκράτισταί τε, ἐπὶ τῷ λεγόμενῳ
ἀπρωμένῳ, ἐ τὰς αὐτομάτους,
παρίδοσαν. ὁ δὲ Μάρκιος ἦτο καὶ
τὰ ἀρχιμέλῳ. λαβὼν δὲ ἐ ζωτῶν,
ἐκέλευεν αὐτοὺς τακτῶν δόρυλλον
κατατεγκεῖν ἀπάντας ἐς τὴν ἐπὶ
χαλκίον. ἐ καὶ ἀρμυζεν τὴν ἐν ἡλά-
τεσσιν τοῖς περὶ αὐτοὺς· κατεβάν-
των δὲ ἐς τὸ ποδίον, φησὶ, Ἀχαιοὶ μὲν
,, θανάτου δόρυλλον, οἱ τοῖς πε-
,, τέρους ἔχοντες ὅφ' ὑμῖν, εἰλεῖδε
,, καὶ τὸ ἐχθρῶν ἐπ' αὐτοὺς ἐρε-
,, ττείν.

Ὡς αἱ πόλεις ἐς Ρωμαίους μετατίθεντο.] Ut hic ἐς Ρωμαίους μετατίθεντο
dicie, ita pag. 263. ἐς Ρωμαίους μετατίθεντο. Vertit autem uterque interpres
μετατίθεντο, defecerant: sed Beraldus, ad Romanos defecerant: Cælius, à Car-
thaginensibus defecerant, quum hoc deficere sit ἀφίστασθαι, & oporteat ab a-
liquo prius ἀφίστασθαι, deinde ad alium μετατίθεσθαι. At in illo paginae 263.
loco, μετατίθεντο vertit Cælius, fidei Romanorum se commiserant: Beraldus,
quod Romanorum societatem venerant. Ex quibus interpretationibus aliquis mi-
nime conjectura possit assequi Græcum scriptorem tali verbo esse usum. Ha-
bes autem eundem hujus verbi μετατίθεσθαι usum & pag. proximè sequente:
at initio pag. 270. paulo alium.

Ὁ δὲ ἐκέλευεν αὐτοὺς, Ἀνωνα καὶ τοὺς αὐτομάτους ἐκδοντας αὐτοὺς, τῶν
περὶ αὐτοὺς.] Verbum περὶ αὐτοὺς, quod Berald. vertit, de pace agere: Secun-
dus reddit, legationem suam explicarent. Ac illa certè Beraldii interpretatio
nimis restringere verbi Græci significationem videtur.

Ὁ δὲ τὰς πατρίδας ἔχοντες ὅφ' ὑμῖν.] Non ὑμῖν, sed ἡμῖν, uterque etiam
interpres legendum censuit. Nam & Secundus ita, quod quum singuli vestram
patriam sub nostro imperio habeant.

Μίχελ

τεύειν. δίδουμι δ' ὅμιν, τὰ ὅ-
 πλια κητεθέσιν, ἀπιδέσιν ἀπ-
 ἰέναι. Ἀγωνιστήσαντων δ' ἐν-
 θυ ὁμοῦ πύτων, καὶ ἀνακαχόν-
 τω σὺν ἀποθήκῃ τὰ ὅπλα, με-
 χη γίγνεται κητερέα. Ἐτὸ μὲρ ἡ-
 μις τῶν Κελπιδόρων, πολλὰ θρο-
 σώντων, κητεροῖσι τὸ δ' ἡμῶν
 πρὸς Μάγων διασώζει. ὁ δ' ἄρπ-
 μῦ ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ Ἀνων
 κητεροπλευρῇ, ναυσὶν ἐξήκοντι με-
 κηρέα· μεθ' ὧν ἵ τῶν Ἀνων συμ-
 φορῶν, ἐς Γάδεας διέπλει, καὶ λι-
 μέν κηροπυλῶν, περὶ σὺν τὸ
 μέλαν, καὶ Μάγων μὲρ ἐπὶ δόγμιας
 ἡ· Σιλανὸς δ' ἀπέσταλτο ῥ' ὑπὸ
 τοῦ Σικιπίου, Καστακὸν πόλιν
 περὶ ἀναγιάδ· πολεμικῶς δ' αὐ-
 τῷ ἔ· Καστακίαν ἔχοντων, παρε-
 στρατοπέδω, καὶ τὸ ἐμμένον τῷ
 Σικιπίῳ. ὁ δ' ἀπεπέμφας πῶς
 παρουσὶ πόλιν πολυρκίας, εἶπετο,
 Ἐπερὶ δὲ ναὺς εὐθάρκην ἐς Ἰλγυρίαν
 πόλιν, ἢ Ῥωμαίων μὲρ ἡ φίλη καὶ
 ἔ· περὶ Σικιπία, ἀνιερθεῖν-
 τῶ δ' ἐκείνου, κρυφα μετέ-
 δειτο, Ἐστραπὴν ὑποδείξαμεν Ῥω-
 μαίων, ὡς ἐπὶ φίλη, Καρχηδονίαις
 ἐκείδεται. ὃν χρόνον ὁ Σικιπίας,
 σὺν ὁρῇ τεσσάρων ἄρας ἐξείλει
 αὐτῶν πρὸς τὴν εὐχίαν, τὸ
 δ' ἡμῶν σὺν ἀναγνάν, ὡς ἐκεί-
 νησιν. Ἐν σφατῇ δ' αὐτῶν, ἐδ-
 ῶς ἐπικελύουσιν, ὑπερδύστα
 ἔ· ἀρπυγῆς, ἐκτείνον ὁμαλῶς
 παρὰ τὴν ἐνναῖαν, μέγχε ἔ· τῶν
 πόλιν αὐτοῖς ἐπικητεροῦσαν. ἀ-
 prius defecit ira quam urbs solo est aequata. Ventum inde ad Ca-

tinuistis. Sed nihilominus vobis
 permitto depositis armis impu-
 ne abire. Celtiberi graviter com-
 moti, omnes una voce concla-
 mant, arma se non deposituros.
 Hinc atrox praelium confertur:
 quo pars non inulta caesa est, pars
 incolumis ad Magonem evasit,
 qui paulo antè in castra Hanno-
 nis venerat, sed audita ejus clade
 Gades traiecerat, ubi otiosus in
 magna inopia exitum rerum ex-
 pectabat. Sed missus à Scipione
 antea Syllanus ad Castacem ur-
 bem, ut eam sibi conciliaret, ubi
 nihil pacati respondebatur, para-
 bat obsidere, suumque consilium
 Scipioni significavit. Scipio præ-
 missis ad obsidionem aliquot ma-
 chinis, subsequēbatur: sed in iti-
 nere Ilyrgim oppugnare statuit.
 Fuerat hæc urbs Romanorum
 focia dum superior Scipio vive-
 ret. Quo perempto, perfugien-
 tes ad se ex ea clade Romanos,
 quum (ceu tum quoque amica) Ilyrgis
 excepisset, eosdem Carthaginien-
 sibus prodidit. Hac perfidia irri-
 tatus Scipio, quatuor horis eam
 subvertit. Et quamvis in cervice
 vulnus accepisset, non tamen
 praelium remisit, quoad certa
 victoria apparuit. Milites, nemi-
 ne hortante, prædæ direptionisq;
 immemores (adeo vulnerat an-
 imos vulnus imperatoris) nec
 sexui nec ætati pepercerunt: nec
 castacem,

Celtiberi
 arma de-
 ponere
 nolunt.

Castace
 urbs.

Ilyrgis
 urbs. Ro-
 manis per-
 fida, ut
 tractata.
 Scipio
 vulnera-
 tus.

Μέγχε καὶ ἔ· πόλιν αὐτοῖς ἐπικητεροῦσαν. Neuter interpres animadver-
 tit usum hujus compositi ἐπικητεροῦσαν cum pronomine αὐτοῖς: sed perin-
 de vertit ac si simpliciter κητεροῦσαν absque illo dativo usus Appianus esset:
 quum significare velit urbem super occisorum cadaveribus fuisse dirutam.

γεν αὐτῶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἰπ-
πείας ἐπέψαντο. ὁπλισαμένοι δὲ τὴν
φάλαγγα, τὴν μὲν Ἰ Αἰταπείων
ἐν ἄρματι, ἐξ ἀπορηγνύσας μηχαν-
ήρων. Ρωμαῖοι δὲ ὁμοῦς ἐκρη-
γνύον αὐτῶν, ἀλλὰ τὸ πλεονέκτημα.
ἢ δὲ τῇ γὰρ ὁρμητικῇ κρείσσους ἦσαν οἱ
Αἰταπείοι. περὶ τῶν δὲ ἀπεναντίας,
οἱ πενηντα πέντε γυναικὶς καὶ τὴν
παῖδια κρησφάξαν, ἔτι τὸ πῦρ ἐ-
γείροντες, ἑαυτοὺς ἐπὶ ὀρμητικῇ
ἐκέρδη. τοῖς πολέμοις τῶν νικητῶν ἐρ-
χαστάμενοι. ὁ δὲ Μαρκίος, τῶν ἀ-
ρετῶν τῶν Αἰταπείων κρησφάλα-
γνύς, ἐκ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν οἰκονομίαν
αὐτῶν.

Μετὰ δὲ τῶν ὁ μὲν Σκιπίων ἐς
ἀρρίστιαν ἐνέπεσεν, ἔτι ὁ Μαρκίος
αὐτῶν διώκει τὸ στρατόπεδον. ὅσοι δὲ
τῶν στρατιωτῶν ἔτι αὐτοῖς ἀναλα-
βάντων τὰ πεπολεσμένα, ἡγνύμενοι
τῶν μὲν ποταμῶν ἔδην ἄξιον ἐννοῶνται,
ὡς δὲ τὸ μὲν ἐλθόν, σφετερίζε-
σθαι αὐτῶν τὰ ἔργα καὶ τὴν δό-
ξαν Σκιπιάνα, ἀφίσταντο δὲ τοῦ
Μαρκίου, καὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἐστρατοπέ-
δουσαν, ἐκ τε τῶν φρουρῶν αὐτοῖς
πολλοὶ συνιέμενοι, καὶ ὡς δὲ Μα-
γώνος πρὸς δρογύριον φέροντες, ἐ-
πειθον αὐτοὺς ἐς τὸ Μαγώνος μετα-
στέλλειν. οἱ δὲ τὸ μὲν δρογύριον ἐλα-
βον, στρατηγὸς δὲ δὲ σφῶν ἐλό-
μενοι καὶ ταξίαρχους, καὶ πολλὰ
ἀλυσσόμενοι, ἐφ' ἑαυτῶν ἐπαι-
σύνοντο, καὶ συνώμιον ἀλλήλους.
περὶ μὲν δὲ ὁ Σκιπίων ἐπέσπευσε
ἐν μέρει μὲν τοῖς ἀφεικνέσι, ὅπ
ἀλλὰ τῶν νοσούντων ἐκ ἀμείψα-
το πῶς ἐν μέρει δὲ τοῖς ἀλλοῖς, ἵ-

tit, se morbo praeputum nondum eos potuisse remunerari: al-
teras aliis ad quos mali contagio non pervenerat, ut insipientes
comuni-

tium, ingenti cum tumultu e-
rumpunt: qui certe nihil minus
tum ab hostibus timebat quam ut
egredi moenibus auderent. Qua-
re levis armatura equitèsque fa-
cile pulsi: sed ubi armata legio
advenit, fortissimè quidem Asta-
penfes in rerum omnium despe-
ratione dimicabant: sed qui-
bus virtute non erant inferiores,
multitudine ab iis vincebantur.

Omnibus pugnando caesis, quin-
quaginta illi in urbe foeminas &
pueros trucidabant: demum suc-
censo rogo, sese eodem injece-
runt, nullo victoriae fructu victo-
ribus relicto. Martius Astapen-
sium virtutem admiratus, in te-
cta non saviit.

Post hæc Scipio in morbum
incidit: castris præerat Martius
tum milites nonnulli, qui luxu
peculium profuderant, rati, quia
nihil habebant, nullam sibi la-
borum mercedem reddi, sed &
fructum & laudem rerum gesta-
rum à Scipione interceptam ef-
se: à Martio propalam descen-
tes, seorsim castra habebant: &
jam ad eos ex præsidii multi
confluebant. Tum à Magone ve-
nere cum pecuniis qui ad defe-
ctionem hortarentur. Itaque pe-
cuniis acceptis, novos ex sese du-
ces centurionesque creant, ac
ceteris rebus pro libidine consti-
tutis, ipsimet se instruebant, in-
ter seque conjurabant. Hoc ubi
rescivit Scipio, literas unas sepa-
ratim ad eos qui defeccerant mit-
tit, se morbo praeputum nondum eos potuisse remunerari: al-
teras aliis ad quos mali contagio non pervenerat, ut insipientes
comuni-

Fœminæ
Astapen-
sium &
pueri tru-
cidari.

Scipionis
morbus.

Milites à
Martio de-
ficiunt.

committiones in viam revocarent. Tandem ad omnes simul, tanquam reconciliatos, scribit, se propediem gratiam exoluturum: edicítque ut ad stipendium accipendum Carthaginem convenirent. Dum autem recitabantur literæ, fuère qui eas suspectas haberent, alii qui fidem habendam censerent. Demum inter se pacti sunt ut universi simul Carthaginem irent. Interea Scipio is quos secum habuit senatoribus mandat ut advenientem unumquemque ex seditionis auctoribus ad se adjungerent, & ut amicorum moris est, placide admonitos & in hospitium invitatos clam vincerent. Edicít etiam tribunis ut fidissimos quosque suorum militum sub lucem gladiis accinctos haberent, locisque commodioribus in concione per intervalla occupatis, si quis tumultum excitasset, subito irruerent, & trucidarent, haud expectato signo. Non multo post lucis exortum imperator ad tribunal deservit, præconesque jussi milites ad concionem vocare. Illi i decorum fore existimantes si i

τὰ μεταπειθίσαντι αὐτοὺς πλυν-
 ῥοὺς· καὶ ἡ δ' ἄπεισι ἐπιστολῇ
 ἀλλῇ, ὡς ἦδη συνηλλαγμένοις, ὅτι
 αὐτὲς αὐτίκῃ ἀμείνεται. καὶ ἐπέ-
 λθεν ἐν τῷ ἡνὶ ἐπὶ στίλῃ ἐς Καρ-
 χηδόνα. ἀναγκασκομένην ὅτι τῶταν,
 αἰ μὲν ὑπαπίδου, οἱ δ' ἐπιστολῇ
 ἔξωσαν, καὶ συνετίθεντο· καὶ πάντες
 ᾤδοντες ἐς τὴν Καρχηδόνα ὁμοῦ.
 παρῆσαντες δ' αὐτῶν, ὁ Σκιπίων
 παρῆκε· τοῖς συνοῦσιν αἰ βου-
 λούταις ἔρχοντο· ὅτι ἐξάρχοντι πᾶσι
 ταῖς παρῆσαντες ἐπὶ Καρχηδόνα παρῆ-
 ναι, &, ὡς ἀπ' ἐνοίας διορδοῦν-
 ται, ὑποδέξαντο· καὶ καὶ δόσαν λα-
 οὐχοί. παρῆσαντες δ' καὶ τοῖς χιλιάρ-
 χοις, πύσι ποσάτων ἔχοντες ἀφα-
 ρὴν ὡς ἡνὶ ἐξίφρεις· ἄλλοι, καὶ πᾶ-
 ῖς ἑκατοστῇ τῆς σικλητίας ὡς δις ἑκα-
 τῶν καὶ τετρακισχίλους, ἡνὶ πῖς ἐπα-
 νιστῇ, κατακέντην καὶ κατακεί-
 νειν ἀντίκα, ἄνευ παρομήλου-
 το· αὐτὸς δ' ἄρτι φανερὸς ἦ-
 μέρας ἐπὶ τὸ βήμα ἐκομίζετο, καὶ
 τὰς κήρυκας ἐσκλητίας ἐποτρύν-
 νειν ἀεικέπεμπεν. οἱ δ' ἀφ' ἡμετέρου
 μὲν αὐτοῖς ἔκ κηρύματος ἡγομέ-
 νου, αἰδουμένοι δ' ἐπὶ νοσῶντι τῷ
 εὐεργητῇ σφῶν παροτρυνόντων, καὶ
 imperatore nondum plane con-

Ἰνα μετακείδωσιν αὐτοὺς πλανητάριους.] Alibi dicit μεταδιδάσκειν τοὺς πλανητάριους.

Καὶ καταθέτει αὐτῇ, ἄνευ παραγγέλματος.] Non placet, ἄνευ παραγγέλματος ita exponi. Sed quomodo ἀνευ παραγγέλματος dicit, quum jam παραγγέλιμα daret? Perinde est acsi diceret, Absque alio mandato. sive, Non expectato alio mandato.

Αἰδοῦμαι ἢ ἐπὶ νοσήτων τὸ σεαυτὸν σφάν παρακεῖν.] Longè aliter locum hunc intellexit Secundus quàm Beraldis. Vertit enim, *Tanquam pueret, imperatoris aegrotum, ipsi vigilantem & sollicitum magis esse.* Sed dubium non est quin Beraldi potius interpretationem sequi oporteat. Est enim παρακεῖν interdum *Retinere quempiam abire volentem.* Sed recentiorum potius scriptorum est hoc vocabulum. Dixit tamen Dioscorides, *τεῖχος νοσήτας παρακεῖν.*

τοίχοις ἐπὶ τὰς ἀμφοτέρους καλῶ-
 δα, συνέδραον ὁμοῦ πυνθῆναι, οἱ
 μὲν δ' ἄρ' αὖτε τὰ ἔξω, οἱ δ' ἐν, καὶ
 ἐν χητῶσι μέθοις, & φθίσαντες ἐ-
 δὲ τὴν ἐδῆται πᾶσαν ἐπιτίθειν.
 Σκιπίων δ' ἐπεὶ φεγγαῖον ἔχων ἀμφ'
 αὐτὸν ἀφῆκε. & ὡς οὗτοι μὲν αὖ-
 τοῖς ἐπεμείβετο, ὅτι γεραιότερον, εἶπε
 ἔφη τὴν αὖτις ἀπαθῆσθαι μέθοις
 τοῖς ἄρ' αὖτε, οὗς ἐγὼ καλῶς δι-
 ἔμαιν. & λέγων ὅτι αὐτοῖς ταῖς
 ὑπερήτοις αὐτοῖς τὸ πλῆθος, οἱ
 μὲν δ' ἄρ' αὖτε, οἱ δ' ἐν βουλευταίᾳ
 τὰς αἰτίους παρήγγειλον ἐς τὸ μέσον.
 ἀπαθῆσθαι δὲ αὐτῶν, καὶ τοὺς
 συσχετῶντας βοηθῆσαι σφίσι πα-
 ρακαλοῦνται, τὰς ἐπιφθέρου-
 νους ἐνδὺς ἔκτεινον οἱ χηλῆρες. καὶ
 τὸ μὲν πλῆθος, ἐπὶ δὲ τὴν ἐκκλη-
 σίαν φεγγαῖον ἐδίδον, ἐφ' ἧσυχί-
 ας τὴν συνδραμῆν. ὁ δ' Σκιπίων
 τὰς εἰς τὸ μέσον παραχθέντας αἰ-
 κισαμένους, & μέλλον αὐτῶν τὰς
 ἐκδοήσας, ἐκέλευσε τὰς ἀνχί-
 νους ἀπύκναι ἐς τὴν ἀφ' ἧς πα-
 λαιοῖς αὐτοῖς ἀπύκναις ἀπὸ τῆς ἡμέ-
 ρης, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀμνηστῶν ἐκνήρυξεν
 διδοῦναι. ὅθεν μὲν τὸ εὐχαριστεῖν κα-
 θίστατο τῇ Σκιπίωνι.

firmatis viribus diutius remora-
 rentur (adde quod ad accipien-
 da præmia citari se credebant)
 omnes undique concurrere, pars
 sine gladiis, alii solis amici tuni-
 cis, præ nimia festinatione vesti-
 bus omiſſis. Scipio, latenti stipa-
 tus præsidio, inprimis eorum fac-
 cinus graviter accusavit. Sed ta-
 men (inquit) penes solos aucto-
 res culpa consistat: in quibus puni-
 endis vestra utar opera. Hæc
 vix dixerat quum dirempta,
 quemadmodum innuerat, turba,
 seditionis principes à senatoribus
 in medium protrahuntur, exclamantes
 illi quidem protinus: ac
 commilitonum opem imploran-
 tes. Ad quorum vocem qui ad-
 murmurassent, extemplo à tri-
 bunis necabantur. Reliqua tur-
 ba, ut armis obseptam undique
 concionem vidit, tristi silentio
 torpuit. Productos in medium
 Scipio virgis cædi, (sævius eos
 qui exclamarant) deinde ad pa-
 lum deligatos omnes securi per-
 cuncti jubet: reliquis veniam quam bar-
 bar per præconem denuntiat. Hoc
 in statu erat Scipionis exercitus.

Indibilis

Οὐ φθάσαντες οὐδὲ τὴν ἐδῆται πᾶσαν ἐπιτίθειν. Non dicit, οὐ φθά-
 σαντες οὐδὲ τὴν ἐδῆται πᾶσαν ἐπιτίθειν, sed οὐδὲ τὴν ἐδῆται πᾶσαν. Nec certè
 poterat ita loqui, nisi τοὺς χητῶνας inter ἐδῆταις numerare noller. Non igitur
 dicendum fuit vestibus omiſſis, sed reliquis vestibus omiſſis. vel, reliquis ve-
 stibus omiſſo, quem videlicet τοῖς χητῶσι superponebant. Ideoque dicit ἐν-
 δῆται.

Ὁ δ' Σκιπίων τοὺς εἰς τὸ μέσον παραχθέντας αἰκισαμένους. Vix queo pro-
 bare hanc interpretationem, virgis cædi: etiamsi ei Secundus assentiatur. Nec certè
 scimus enim, apud hunc quoque ἀμνηστῶν de illis dici qui cruciatus & tormenta
 adhibent: ut videre est cum alibi, tum pag. 258 & 261. Sed illo non hoc
 interpretati esse modo videntur, ut Scipio more Romano potius quam bar-
 baro usus dici posset. Non ignoro alioqui ἀμνηστῶν exponi μαστίγειν in hoc
 Sophoclis versu.

Καὶ γὰρ κατ' οἴκους συνδραμῶν ἀμνηστῶν.

Sed

275
Defectio-
nis auto-
res suppli-
cio afficit
Scipio.

λόφῃ. καὶ ὁ μὲν οὖν ταῦτα λέει, καὶ
 τὰ Γαδειτῶν ἐκλειφθέντα ὑπὸ τοῦ
 Μάγων. οἱ Ρωμαῖοι παρέλαβον.
 στρατιῶν δὲ ἢ ἑξακισίων ἐπισίους ἐς
 τὰ ἔδνη τὰ εἰλημμένα ἔπεισον,
 ἀπὲρ τῶν δεξιάδων, μικρὰ πρὸς
 τὴν τελευτὴν καὶ πρὸς αὐτὴν καὶ ἐ-
 κπεσὺς ὀλυμπιάδων, ἀρμύρας ἢ
 ἐπιστάτας αὐτοῖς τῆς εἰρήνης ἐσομέ-
 νους. καὶ αὐτοῖς ὁ Σκιπίων ἐλίχλυ
 στρατὸν, ὡς ἐπὶ εἰρήνῃ, κατελι-
 πὼν, συνώκισεν τὰς τεταραμμένας
 ἐς πόλιν, καὶ ἀπὸ τῆς Πυλίας ἰτα-
 λικὴν ἐκάλεσε· καὶ πύργους ἐστὶ
 Τεργιανῶν τε καὶ Ἀδριανῶν, τῶν ὕπε-
 ρον Ρωμαίων δεξαμένων τὴν αὐτο-
 κράτειον δεξιῶν. αὐτοῖς δὲ ἐς Ρώ-
 μῳ ἐπὶ πόλιν ποιεῖν διέπληξεν, λαμ-
 βάντας τε κεραιαμένους, καὶ κατεγέ-
 μοντες ἀγκυραλωτῶν ὁμοῦ καὶ χρε-
 μάτων καὶ ὅπλων ἐλαφύρων ποι-
 κιλῶν. καὶ ἡ πόλις αὐτὸν ἐπιφανεῶς
 ἐξεδέχετο, καὶ διέτης αἰοῦμενος τε
 ἐπὶ πύργου, καὶ τῶν τε πόλεων ἐ-
 περυγίαν ἐμείλει· ἐν περυγίᾳ.
 οἷτε φρονιῶντες αὐτῷ τὴν πύργον
 καυφοροσίαν ὁμολόγησαν ἐς ἔργον ἀ-
 ποσῆναι. ὁ Σκιπίων δὲ, ταυρο-
 ζώοντα ἐδεράμβλεν.

Ἀρμύρας ἢ ἐπιστάτας αὐτοῖς τῆς εἰρήνης ἐσομένους.] Cael. Secundus ἀρ-
 μύρας vertit imperatores, sicut ἐπιστάτας, praetores. ita enim ille, qui in pace
 imperatorum & pratorum officio fungebantur. Quae interpretationes non satis
 aptae videntur: praesertimque ἀρμύρας interpretari imperatores, non placet.
 Estque & hoc observandum, cum vertere in pace, perinde acsi ἐπὶ τῆς εἰ-
 ρηνῆς scriptum esset. At ego non dubito quin genitivus τῆς εἰρήνης cum no-
 mine ἐπιστάτας jungere oporteat, perinde acsi diceretur, pacis praesides, vel
 qui p. ei praesent: vel, qui ad pacem pertinentia moderarentur. At verò ἀρ-
 μύρας ab illo genitivo separati puto: quod vocabulum ē republ. Lacedaemonio-
 rum petitiū esse constat.

Οἷτε φρονιῶντες αὐτῷ τὴν πύργον καυφοροσίαν ὁμολόγησαν ἐς ἔργον ἀπο-
 σῆναι.] Vocat τὴν πύργον καυφοροσίαν ea quae Scipionem esse pollicitum nar-
 ravit

xilia mercede contraheret. Post
 ejus discessum Gaditani, à Mago-
 ne prodiit, in Romanorum ven-
 nēre ditionem. Inde primum a-
 pud Romanos ortus mos, in His-
 paniam, gentibus devictis, ma-
 gistratus annuos mittendi, pau-
 lo ante centesimam quadrage-
 simam quartam Olympiadem: qui,
 etiam pace provincia praesent, si
 eamque constituerent. Relicto
 utpote pacata regione, haud va-
 lido praesidio, Scipio milites o-
 mnes vulneribus debiles in unam
 urbem compulit, quam ab Italia
 Italiam nominavit, claram na-
 talibus Trajani & Hadriani: qui
 posteris temporibus Romanum
 imperium tenere. Ipse multa
 classe magnifice instructa, ma-
 gno captivorum numero, pecu-
 niis, armis, spoliisque onusta, Ro-
 mam rediit, splendideque excep-
 tus est, ingenti incredibilique
 gloria, tum ob juventutem, tum
 in tantis rebus tam feliciter ge-
 stis celeritatem: usque adeo ut
 qui ejus laudi inviderent, eum
 faterentur quae temere promissif-

Magistra-
 tus annui
 in Hispan-
 iam primi-
 mif-
 si.
 Scipio mi-
 lites o-
 mnes vul-
 neribus
 debiles in
 unam ur-
 bem cogit.
 Patria Tra-
 jani & Ha-
 driani
 impp.

Indibilis
rebellio &
interitus.

Indibilem, qui digressio Scipione statim rebellarat, Romani duces Hispaniae praepositi, collecto tum ex praesidiis tum sociorum auxiliis exercitu adorti occidunt: belli concitatores in iudicium vocatos, bonis publicatis, supplicio afficiunt. Gentibus quae arma confociarant, multa irrogata, armisque ademptis, obfides dare coactis, praesidia validiora imposita. Hunc exitum habuit primus Romanorum in Hispania conatus.

Posterioribus temporibus Romanis bello adversus Gallos, Padi accolae, & Philippum Macedonem, occupatis, Hispani captata occasione, res novas moliri. Ad eos reprimendos Romamissi sunt imperatores Sempromius Tudertinus & M. Helvidius, deinde Minucius. Cui, quia maior erat motus, maioribus copiis successor missus Cato: juvenis quidem, at laboris patrum, meizon, ep. tñs kinētōis ynyonēs, μετὰ πολέοντο διωόμεως επέρμψη Κάτων, νίτο μρ αν επ παμπαν, αυσηρος δε καφ φιλόπο-

Sempro-
nius Tu-
dertinus,
M. Helvi-
dus, Mi-
nutius, Ca-
to, in Hi-
spaniam
missi.

Catonis
laus.

Γιδόλιος δὲ, αἰχομένου τ' Σκι-
πίων, αὐτὸς ἀφίστετο καὶ αὐτὸν
οἱ στρατηγοὶ τ' Ἰβηρίαι, τ' εὐρω-
τὸν ἀγείροντες ὅσοι αὐτοῖς ἦν πε-
ρὶ τὰ Φρέσια, καὶ δυνάμειν ἀλ-
λῶ δατο τ' ἐπὶ τῇ σωμαρχονό-
τες, ἔκτειναν τὰς δ' αὐτίους τῆς
ἀπαστάσεως ἐς κελὶν παραχαλόντες,
θανάτῳ μετήλθον, καὶ τὰ ὄντα αὐ-
τοῖς ἐδημόσαν· τὰ τε ἔδνη τὰ σωμα-
ρχήματα αὐτῶν χρημασίην ἐξηκίω-
σαν, & τὰ ὅπλα αὐτῶν περὶ λει-
πο, καὶ ὅμοιαι ἤθησαν, καὶ φερούσας
δυνατῆτας αὐτοῖς ἐπέστησαν, καὶ
παῖδε μρ ἡ εὐδὺς καὶ Σκιπίωνα
καὶ ἡ παρὰ Ρωμαίων ἐς Ἰβηρίαν
πείσας ἐς τὸτο ἔλκη.

Χρόνῳ δ' ὕστερον, ὅτε Ρωμαῖοι
Κελτοῖς τοῖς παρὰ Πάδιν ἐπολέμουν
& Φιλίππῳ τῷ Μακεδόνι, ἐρωτε-
ροισιν αὐτοῖς ἐς τὴν ἀρχολίαν αὐ-
τῶν οἱ Ἰβηρες καὶ αὐτοῖς ἐπέρμψη-
σαν ὅτι Ρώμης στρατηγὸς τὸδε τῷ
πολέμῳ, Σεμπερτίου τε Τευδε-
ρίου καὶ Μάρκου Ἐλπίδου καὶ
δ' ὀκείρους, Μινίκου. & ἐπὶ τα-
ντο.

ravit Appianus pag. 254. nam & κουφολογῶν ibi dixit, quemadmodum hic κουφολογίαν dicit. Secundus haec ita vertit, Illi etiam ipsi qui prius ei invadebant, cumque levitatis ac iactantiae insimulabant, rem ad gloriosum finem adductum ferebantur. Sed dicendum potius erat, eam ad glor. finem add. ferebantur, ut Latina Graecis omnino responderent. Intelligere autem oportet eam levitatem & iactantiam de ejus pomissis, quae levitatem & iactantiam esse interpretabantur.

Εἰπωτέρων αὐτοῖς ἐς τὴν ἀρχολίαν αὐτῶν οἱ Ἰβηρες] Ut hic dicitur, ἐρω-
τέρων αὐτοῖς ἐς τὴν ἀρχολίαν αὐτῶν οἱ Ἰβηρες, ita legitimus pag. 209. τὴν ἀ-
ρχολίαν τῆδε ἡμῶν φυλάσσας: & pag. 212. καὶ τὴν ἀρχολίαν ἡμῶν φυλάττετε.
Sed ad illum hujus pag. 276. locum quod attinet, Secundus eum ita vertit,
iterum res Hispania laborare ceperunt: perperam. At recte Beraldis, Roma-
nis bello occupatis, Hispani hac captata occasione moliri. pro, moliri ceperunt.
Recte inquam, nisi quod omisit interpretationem adverbii αὐτοῖς. quum di-
cendum esset, iterum moliri. Possit aliqui magis ad verbum ita reddi hic lo-
cus, Adversus eorum occupationes res novas iterum moliri.

ἵσθαι. σωφροσύνην τε γνώμης & δεινότητι
λογίων ὀριπέτης· ὥστε αὐτὸν ἐπι-
τοῖς λόγῳ ἐκάλουν οἱ Ρωμαῖοι
Δημοδένην, πτωχὸν ὁμοῖον δ' ἀρι-
στον ἐν τοῖς Ἑλλησι ῥήτορα γαλανότατον
Δημοδένην. ὡς ἥ κατέπαλσε τῆς
Ἰσθμίας ἐς τὸ κυλούμενον Ἐμπο-
ριον ὁ Κάτων, οἱ μὲν πολέμιοι πάν-
την ἐπ' αὐτὸν ἐς περὶ κλισμῶν
ἀγχιγέροντο· ὁ δ' ἐπὶ μὲν τί τῶν
πραγμάτων ἐγνώμαζεν. ὡς δ' ἔμελλε
συνεχῆς ἵσθαι μὴ ῥῆμα, τοὺς ναῦς
ὡς εἶχεν, ἐς Μασσαλιανὴν περὶ πύ-
ψεν· καὶ τὸ στρατὸν ἐδίδασκεν, ἐπὶ
τοῖς ἐν αὐτῇ φοβερόν ὅτι πλῆθος περὶ
χρυσίου οἱ πολέμιοι, (τῶν γὰρ ἐν-
φυζίαν αἰεὶ τῷ πλείοντι ἐπικρα-
τεῖν) ἀλλ' ὅτι νεῶν δὲ πλοῦτον ὡς
οὐκ ἔχον, εἰ μὴ κρατερὴν, ἐδὲ
σπασίαν. ἵσθαι δ' εἰπὼν, αὐτὴν
συνέβαλλεν, οὐκ ἐλπίσας, ὥστε
ἵσθαι, τὸ στρατὸν, ἀλλὰ φοβήσας.
aliorum more ducum, sed terrore repletum militem ad pugnam
educit.

Τὴν γὰρ ἐνφυζίαν αἰεὶ τῷ πλείοντι ἐπικρατεῖν.] Non ausim hic dissimulare
Beraldi insigniter in sententia insignis interpretatione lapsum esse, quum
hæc, τὴν γὰρ ἐνφυζίαν αἰεὶ τῷ πλείοντι ἐπικρατεῖν, ita reddidit, nihil enim
tam arduum quod animi fortitudine superari non possit. Nam videmus his verbis
rationem reddi illius quod dictum est, οὐ τῷτο ἔστι φοβερόν ὅτι πλῆθος περὶ
χρυσίου οἱ πολέμιοι. & his duobus verbis, πλῆθος περὶ χρυσίου, respondere ad
illa, τῷ πλείοντι ἐπικρατεῖν. Alioqui certe Appianus, id dicere volens quod
Beraldi verba sonant, (nam & illud esse verum nemo negaverit) dicere de-
buisset, non τῷ πλείοντι, sed καὶ τῷ συχνοτέρῳ, aut certe aliquo synonymo
superlativo uti. Fuit itaque locus hic ita reddendus, Et summi exercitum
docebat, non debere hoc metum asserre, quod multitudo superiores essent hostes
(semper enim a fortitudine maiorem numerum superari) sed quod navibus caremus.
De hoc autem & alios quosdam imperatores audimus monentes furos mili-
tes: & convenit cum eo quod de Lacedæmonis dixit quidam, eos non in-
terrogare de hostibus, πόσους εἰσὶ, sed πόσους εἰσι. Ceterum ad locum de quo
agitur ut revertar, ideo totum libuit interpretari ut consideraret lector, ne
hoc quidem satis ex mente scriptoris dici, non tantum imminere periculi ab
hostibus numero superioribus, quantum ex penuria navium. Aliud enim est,
dicere, non tantum imminere periculi: aliud, nihil periculi imminere. At-
que hinc discat lector quàm periculosum sit interpreti à verbis sui scriptoris
discedere, etiam ubi nihil esse periculi videtur.

Οὐκ ἐλπίσας, ὥστε περὶ στρατὸν, ἀλλὰ φοβήσας.] Scribendum esse

educit. Conserto praelio, ad omnia currere, orare, hortari. Et postquam ancipiti Marte ad vesperam usque bellatum erat, cadentibus utrinque non paucis, ipse cum tribus cohortibus subsidiariis excelsum quendam tumulum infedit, unde totum certamen oculis perlustrare posset. Inde medium suorum aciem premi conspicatus, inter primos periculo sese obiciens accurrit: atque impetu & clamore turbatis hostibus, victoriae principium dedit. Totam noctem hostes insequutus, multis interfectis, castris etiam expugnatis, quum rediret, milites ut victoria auctorem gratulabundi complectebantur. Reficiendis corporibus nonnihil quietis datum: tum praeda vendita. Quumque ex omnibus partibus legationes ad eum venirent, primum obsides petiit: deinde literas obsignatas ad singulos populos mittit, ac tabellariis edicit (praescripserat autem diem, & quanto temporis spatio in remotissimam urbem

Catonis
virtus ac
fortitudo.

Catonis
literae &
mandata.

ἐπιπείσεις persuasum habeo. Alioqui ἐλπίσους pro ἐπιπείσους, novè (nisi valde fallor) dictum esse oporteret.

Γενόμενος δ' ἐν χειρὶ τ' μάχης, ἐς πάντα μετεπήδη.] Suspicetur fortasse mecum quispiam ἐς πάντα scripsisse Appianum: aliter tamen & Caelius: qui vertit, *omnibus jam praelio ipse in omnem partem hortans sedulo pugnant es, discurrerebat.*

Καὶ μὲν τὸ αὐτὸ ἀνέπαυε πλὴν στρατῶν.] Beraldus nimium hanc ἀνάπαυσιν sive ἀνάπαυλιν restringere videtur, quum ἀνέπαυε πλὴν στρατῶν vertit. Reficiendis corporibus nonnihil quietis datum. Malim igitur, cum Caelio, *Exercitui quietem concessit.*

Ὁ μὲν γὰρ τε ἦπσεν ἄλλα.] Cur ἄλλα οὐμνε, quum nullorum facta mentio fuerit? Merito certè ab interpretibus illud ἄλλα praetermissum fuit. Posset autem fortasse, expuncta vocula τε, ita scribi hic locus, *οὐμνε γὰρ ἦπσεν ἄλλα καὶ βιβλία ἐστὶν* &c. Alioqui, servando illam particulam, videri posset substituendum πάλιν in locum illius ἄλλα. Ceterum vocem βιβλία rectè ab utroque interprete reddi *litteras*, ostendit vox *γραφίσματα*, quae postea bis eadem de re dicta fuit, quum jam & *γραφίῳ* dixisset. Sic autem & Dionem illo uti vocabulo memini.

ῥηγομένης δ' ἐν χειρὶ τ' μάχης, ἐς πάντα μετεπήδη, παρακαλῶν καὶ παραρτῶν. ἀκρότης δ' αὐτῆς ἐς δαίμονα ὑπερέβαινε ἐπὶ οὐτοῖς, καὶ πολλῶν πιπτόντων ἐκστέρησεν, ἐς πύλας τοῦ ὑψηλοῦ καὶ τειροῦ παύσαντες ἐφείδων ἀνέδραμον, τὸ ἔργον οὐκ ἔτι ἐπὶ ὑψηλοῦ. ὡς δ' εἶδεν τὰς μέσους τ' ἰδίαν μάλιστα ἀνοχλοῦμένους, ὤρμησεν ἐς αὐτὰς περικλυδυνώων' ἔργω τε καὶ βοῇ συνωπύσας τὰς ἐχθράς. καὶ παρὰ τὴν ἡρῆν τ' νίκης διώξας τε νυκτὸς ὅλης, ἐκστέρησεν αὐτῶν τ' στρατοπέδου, & πολλὰς ἀπέκτελλεν. ἐπιπύοντι δ', ὡς ἡγεμόνι τ' νίκης συνήδοντο συμπλεκομένοι. & καὶ τὰ αὐτῶν ἀνέπαυε πλὴν στρατῶν, καὶ τὰ λαοφύλακα ἐπίσχεσεν. πρὸς βολόντων δ' ἐς αὐτὸν ἀπάντων, ὁ μὲν γὰρ τε ἦπσεν ἄλλα, καὶ βιβλία ἐσφραγίσματα ἐς ἐκείνους ἀπέπεμψε, & τὰς φέροντας ἐκέλευεν ἡμέρα μὲν πάντα δόπουσιν, & ὡς ἐπὶ πλὴν ἡμέραν, περικλυδυνώων' ὅτε μάλιστα ἐπὶ τὴν

ἐς τὴν πόρρωτάτην πόλιν ἀφίξει·
 οὐκ ἔστι δὲ ἡ γραφή ταύτης ἀρχαίας
 τῆ πόλεως ἀπίστευτος, καὶ διαφέρει τὰ
 τεύχη σφῶν, αὐτῆς ἡμέρας ἢ τὰ
 γεγραμμένα λάβοιεν. εἰ δὲ ἀνάθεον
 ἔτι τῶν ἡμερῶν, ἀνδραποδισμὸν ἡ-
 πείλει. οἱ δὲ, ἄρτι μὲν ἡττημένοι με-
 γάλῃ μάχῃ, τὰ δὲ ἄγνοιας εἴτε
 μνησιν εἰς ἀπίστι ἑωῶτα παρσε-
 ῖσθην, φοβέσθαι, μνησιν μὲν, ὡς
 εὐκτα φησὶν κτλ. ἢ ἄλλων, μὴ
 μένοι βορδύωσι· καὶ τὸν τε ἐκ ἑ-
 ζοντες παρτίμην παρσε ἀλλήλους,
 ἔτι τὸν φρατρίων τὸν ἐληλυθότων
 μετὰ τῆ γεγραμμένη ἐπιστάντας σφι-
 σιν ἐλασθῆναι, τὸ σφίτερον ἀ-
 σφαλές ἔκαστοι παρσεύοντες πειρῆται,
 τὰ τεύχη καὶ ἄλλων κτλ. παρσε. ἐν
 ᾧ τῷ ἀπὸ τῶν παρσεῖν ἔδοκει, ἔτι
 ταύτης εἰρήνης παρσεύοντες, ἐπι-
 λοτιμῶν. ἔτι μὲν αἱ πόλεις αἱ
 παρσε ἵσθον ποταμῶν, μίας ἡμέ-
 ρας ὅφ' ἐνός στρατηγήματος αὐταὶ
 τὰ τεύχη τὰ ἐκ τῶν καὶ ἄλλων ἢ
 Ρωμαίοις ἐς τὸ μέλλον ἐνέφουδι γε-
 νομένη, διεμέναν ἐς πλείον ἐπὶ
 εἰρήνης.

Ὀλυμπίοις δὲ ὕστερον τίς παρ-
 σιν ἀμφὶ τὰ πεντήκοντα ἢ ἑκατὸν
 ἱψαμετ μίους subruerunt. Inde factum ut propter infirmitatem
 diutius in pace se continuerint.

Annis aliquot post, circa centesimam & quinquagesimam O-
 lympia-

Εν ᾧ τῷ ἀπὸ τῶν παρσεῖν ἔδοκει.] Novus videri possit usus harum vo-
 cum, ἐν ᾧ τῷ παρσεῖν: sed ita intelligenda hæc sunt, ut si dictum esset, ἐπι-
 λοτιμῶν, καὶ τὸ ταύτης εἰρημίας ἐκείνο ἐν ᾧ ἀπὸ τῶν παρσεῖν ἔδοκει.
 id est, illud in quofaciendo semel parere decreverant.

Μίας ἡμέρας ὅφ' ἐνός στρατηγήματος αὐταὶ τὰ τεύχη τὰ ἐκ τῶν καὶ ἄλλων ἢ
 Cælius male hæc verba ὅφ' ἐνός στρατηγήματος, vertit, sola ducis callidita-
 te: quasi ὅπως sit à nominativo εἰς. quum dicat Appianus non per plura στρα-
 τηγήματα, sed per unum hoc effectum esse. Recte igitur Beraldus, uno im-
 peratoris astuto consilio. Magis autem ἀπ' ἐνός quàm ὅφ' ἐνός mihi placeret.

Ὀλυμπίασι δὲ ὕστερον τίς παρσε ἑκατὸν ἀμφὶ τὰ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν] Hæc
 G g 2 verba

perveniri posset, subduxerat) ut
 omnes uno eodemque die literas
 redderent. Iis autem literis jube-
 bantur singularum urbium ma-
 gistratus eo ipso quo receperant
 die muros suos demoliri: procras-
 tinantibus captivitas denuntia-
 batur. Illi recens ingenti pralio
 victi, & sibi solis an omnibus i-
 dem imperaretur ignari, in sum-
 mo metu versabantur, quippe
 qui, si soli edictum hoc contem-
 plissent, satis norant se non esse
 ejusmodi ut Romanos terrere
 possent: sin alii omnes parui-
 sent, ne soli in mora essent me-
 tuebant. Itaque & quia spatium
 non erat nuntios ad sese mutuo
 mittendi, & eorum qui literas
 attulerant presentia urgebat,
 dum singuli privatæ utilitatibus con-
 sulunt, omnes impigre sua me-
 moria dejiciunt. Nam quandoqui-
 dem semel parere decreverant,
 ex celeritate obsequii, si aliis an-
 teverissent, gloriam captabant.

Hoc pacto omnia circa Iberum
 amnem oppida uno die, uno
 imperatoris astuto consilio, suos
 oppida u-
 no die mu-
 ros sub-
 ruunt.

Lufones à
Romanis
deficiunt.

A Fulvio
Flacco
consule
victi.
Complega
urbis.

lympiadem, cum alii multi Hispani extorres, tum Iberi fluminis accolæ, Lufones, à Romanis defecere. Hi à Fulvio Flacco consule victi acie per urbes diffugerè: sed qui omni penitus solo carentis, incertis sedibus degabant, Complegam confugerunt,

πολλοὶ τῶν Ἰβήρων γῆς ἀπορροῦντες, ἀπέστησαν δὲ τῶν Ῥωμαίων, ἄλλοι τε ἔλθουσιν οἱ δὲ τῶν Ἰβήρων ἡμετέρων. φρατρίδας ἐν ἐπ' αὐτοὺς ὑπάρχει. Φάλαξι Φάλαξι δὲ καὶ μάχη καὶ πολλοὶ μὲν αὐτῶν κατὰ πόλεις διελύθησαν, οἳ δὲ μέλειται γῆς ὑπὸ ἑσθίων, καὶ ἐξ ἄλλης ἐβόησαν, ἐς Κομπλήγαν πόλιν συνέ-

φυγον,

verba proximè præcedentibus adnectuntur à Secundo, in sua interpretatione. Ita enim ille. Sicque sub Romanis pacata per quatuor olympiades fuerunt, Sequuntur autem ista, Post circa centesimam quinquagesimam olympiadem bona Hispania populorum pars à Rom. defecerunt. perinde videlicet ac si Appianus ita scripsisset, διέμεναν ἐς πλείων ἢ πέντε, ὀλυμπιάδων ὑστέρων πένταρον. Ἀμφὶ ἣ τὰς πέντε, &c. Muto autem τὰ in τὰς, ut vox ὀλυμπιάδας subaudiatur, quamvis fatear dicendum potius fuisse, ἀμφὶ τῶν πέντε καὶ ἑκατοστήν, ad significandum, Circa centesimam & quinquagesimam olympiadem. adeo ut fieri non possit quin locus hic mihi sit suspectus: præsertim quum aliquis fortasse defendens quam habemus lectionem, dicturus sit subaudiri ἐπὶ cum illis verbis, ἀμφὶ τὰς πέντε καὶ ἑκατόν. Sed quomodo illis quatuor olympiadibus cum his centum quinquaginta annis conveniet? Cogor itaque ἐπὶ τὴν, nisi prior illa emendatio mea, qua muto τὰ in τὰς, recipiatur, & chronologiæ consentanea comperiat. Beralus (ut vides) pro ὀλυμπιάδων ὑστέρων πένταρον maluit dicere, Annis aliquot post. De hoc etiam moneo obiter, Secundum, his verbis, sub Romanis pacata fuerunt, omnia quæ ab Appiano dicuntur, non comprehendere. Hoc enim verba huius sonant, Ac quum Romanis in posterum reddita essent aggressi faciles, longissimo tempore in pace permanserunt. Beralus autem in his duabus vocibus, propter infirmitatem, respexit quidem ad illud διέποδοι, sed ejus significationem non expressit: quum multa & varia sint propter quæ urbes aliquæ dici infirmæ possint: etiam si non reddantur διέποδοι, ob muros ditutos. id est, aggressu faciles, ut dixi: sive, tales ut facile invadi queant.

Τῶν Ἰβήρων γῆς ἀπορροῦντες, ἀπέστησαν] Omisit Ber. harum vocum interpretationem: at Secundus ex duabus Græcis tot Latinas fecit, quod penuria, propter angustias soli, earum rerum quæ ad victum necessaria sunt, laborarent. Poterat tamen brevius interpretari hoc modo (vel alio huiusmodi) quod penuria soli victum suppeditantis laborarent.

Ἀλλὰ τὰ καὶ ὀλοῦσεν] Hæc omittit idem Secundus: & quum ἐπ' αὐτοὺς ad hos Lufones peculiariter referatur, quod apud eum legitur, eos debellavit, ad omnes simul refertur. Nam post illa quæ attuli verba, de penuria victus laborantibus, sequitur apud eum; Quamobrem, quum in certamen ventum esset, Fulvius Flaccus consul eos debellavit: ac plerique ipsorum in possessiones suas confugerunt. Ubi quæri etiam potest cur πόλεις vertere possesiones quàm civitates, aut urbes, maluerit.

Καὶ ἐξ ἄλλης ἐβόησαν.] Verba hæc, ἐξ ἄλλης ἐβόησαν, non sonant tantum, incertis sedibus degabant, sed incertis sedibus degentes victum sibi comparabant, aut, magis vocem Græcam exprimendo, vagando victum sibi comparabant. Nisi quis, verbum verbo reddens, ex vagatione dicere malit. Secundus ita, atque rapinis vitam traducebant, quasi verò rapinæ & vagatio idem valeant,

φυραν, ἢ νεοκτιστός τε λῦ καὶ ὀχυ-
ρῶ, καὶ ἡνέκτο παχέως. ὁθεν ὁρμώ-
μυροι τὴν Φλάκκον ἐκέλευον, κητε-
θέντω σφίσιν ὑπὲρ τῆς ἀνηρημένων
ἐκείνου. σάρον τε καὶ ἵππων καὶ ξί-
φους, δόποτι ἐχθρὸν ἐξ Ἰσπανίας, πρὶν
τὴν κηρὸν παθεῖν. ὁ δὲ πολλὰς αὐ-
τοῖς ἐφη σάρον οἶσιν· καὶ τοῖς
σπείσθουσι αὐτῶν ἐπορεύθη, τῇ πό-
λει περὶ σπυρτοπέδου. οἱ δὲ ἀνα-
μυρίαι τῶν ἀπὸ λαῶν σφῶν, αὐτί-
κα ἀπεδίδρασκον, καὶ πρὸς τὴν ἐγγὺς
βαρβαράν ἐνήλθοντο. ἡρῶνται δὲ δι-
πλοῖς ἰμυρίαι παχέων, ἀντὶ χλα-
μύδων αὐτῶν περὶ ποταμῶν, καὶ
τὴν σάρον ἡρῶνται.

Φλάκκον μὲν ἐν Δελφείοις ἡλ-
θεν ἐπὶ τῷ στρατηγίᾳ Τιβερίῳ
Σεμpronίῳ Γράκκῳ. Καρῶν
δὲ πόλιν, ἢ Ρωμαίων λῦ φίλη, δι-
μύριοι Κελπιδίων ἐπολιόρουν· καὶ
ἐπιδιέχοντο λῦ ἀλώμενοι, Γράκκον
σφοδρὰ μὲν ἐπὶ τῶν ἐκείνου βουλήν τῇ
πόλει, περὶ οὗτος δὲ ἐν κύκλῳ
τοὺς πολέμους, ἔσθον ἔχοντες· ὁ
δὲ μὲν οὖν τῇ πόλει περὶ αὐτοῦ.
τῷ δὲ ἐν πρὸς ἱλαρχὸν Κομίνῳ ἐνδυ-
μηθεὶς περὶ αὐτὸν, ἔτι Γράκκον
τὸ τόλμημα ἀνεγκάων, ἐνεπα-
ρήσατο σάρον Ἰσπανίᾳ, καὶ λα-
δὼν ἀνέμειχθη τοῖς χρητολεγοῦσι τῷ
πολεμίων· συνεσθλῶν τε αὐτοῖς,
ὡς ἱσθρὸς, ἐς τὸ στρατοπέδον, καὶ ἐς
τὴν Καρῶν Δελφειῶν, ἐμύλυν-

urbem nuper conditam, vali-
dāque & celeri incremento au-
ctam. Inde profecti Flacco im-
perant ut singulorum virorum
nomine qui superiore bello ceci-
derant, sagum, equum & ensē
denderet: mōxque, priusquam
gravius quicquam obveniret,
Hispania excederet. Dato respon-
so plurima se illis saga allaturum,
Flaccus legatos subsequutus ur-
bem castris positis circumfedit.
Illi animis quā pro tam im-
minaci imperio longē demissiori-
bus, fugā sese mandarunt, ac vi-
cinorum barbarorum agros per-
populati sunt. Utuntur autem
duplicibus vestimentis, crassis,
chlamydem vice, & fibulis con-
nectunt, eaque saga appellant.

Flacco in imperio successit Ti-
berius Sempronius Gracchus, eo
ipso tempore quo Celtiberorum
viginti millia Carabim urbem
Romanorum sociam obside-
bant. Quam quia fama percre-
buerat captum iri, eo maiore
Gracchus studio opem ferre pro-
perabat. Quum autem circumfu-
sus undique urbi hostibus, adven-
tum suum obsessis significare
non posset, Cominius quidam,
turmae equitum praefectus, re-
prius perpensa, & Graccho quid
pararet admonito, sagum Hispa-
nico ritu induit: & hostium pabulatoribus clam sese admiscens:
ut Hispanus castra eorum subiit: inde ad urbem cursu delatus, op-
pidanis

Flacco Ti-
ber. Sem-
pronius
Gracchus
successor
missus.

Carabis
urbs, ob-
sessā.

Cominū
commen-
tum.

valeant, ac non possit aliquis rapto vivere, etiamsi non vagetur atque
erret.

Περὶ οὗτος δὲ ἐν κύκλῳ τοὺς πολέμους.] Pro περὶ οὗτος, quod tolerari non
potest, videndum annon ferri possit περὶ οὗτος.

279

Supplices
cum ramis
acceden-
tes.

Gracchi a-
stutia.

Complega
capta.

pidanis nuntiat Gracchum ad-
ventare. Ita illi fortiter omnia
perpeffi, die tertio adventu Grac-
chi hostibus digressis, obsidione
exempti sunt. Eodem tempore
ex Complega urbe egressa homi-
num viginti millia, cum ramis
supplicantium more in castra
Gracchi venientia, ubi appro-
pinquassent, ex improvise muta-
tis animis impetum fecerunt,
& tumultu pavoréque omnia re-
pleverunt. Singulari astutia Grac-
chus simulata fuga, castra defe-
ruit: mox conversus, & direptioni
intentos adortus, plurimos ce-
cidit: urbéque potitus, finitimos
etiam perdomuit. Post hæc divi-
si in opibus agro, datisque ad ha-
bitandum sedibus, cum omnibus
ea loca incolentibus populis fœ-
dus junxit, diserte hac conditio-
ne ut populi Romani amici es-
sent. Datum acceptumque jusu-
randum, sequentibus bellis Ro-
manis ipsis gratissimum. Ob eas
res clarum jam tum in Hispania,
tum Romæ, Gracchi nomen erat, magnificèque triumphavit.

σεν ὅτι Γράχῳ ἐπιοι. οἱ μὲρ δὲ
διεσώθησαν, ἐγκρατερήσαντες τῇ πο-
λιορκίᾳ· μέγας Γράχῳ αὐτοῖς
ἐπῆλθε μὲν τελὴν ἡρέσαν, καὶ οἱ
πολιορκούντες ἀπάνισσαν. διεμύ-
ελοι δὲ ὅτι τὸ Κομπλήγας διετρε-
χον ἐς τὸ Γράχῳ στρατοπέδῳ συν-
ικετῆρμυς· καὶ πλησιάζοντες, ἀδ-
κήτας ἐπέθεντο αὐτῷ, καὶ σω-
ταίρεσσαν. ὁ δὲ ἐμνηστῆρας ἐξέλιπον
αὐτοῖς τὸ στρατοπέδον, ὥστε ἐλ-
νατο φεύγειν. ἔπειτα Διορπιζουσι
ἐπιστραφεῖς, ἐπέπεσαν τε ὁ πλεί-
στους ἐκτείναν, καὶ τὸ Κομπλήγας
κατέχευε ὁ δὲ πλείων. τὸς δὲ ἀ-
πορροῦς σωμάτις, ὁ δὲ αὐτοῖς
διεμέτρε· καὶ πᾶσιν ἐδνεσιν ἐδνετο
τοῖς τῇδε συνθήκας ἀκρίβεις, καὶ
ἀς ῥωμαίων ἔσσονται φίλοι· ὅρκους
τὸ ἄριστον αὐτοῖς καὶ ἐλάειν, ἐπι-
ποθήτους ἐν τοῖς ὑστερῶν πόλεμους
πολλὰς γῆρας· δι' αὐτὴν καὶ ἐν
Γόηρμ καὶ ἐν ῥώμῃ διανυμῶν ἐ-
χρηστο ὁ Γράχῳ, καὶ ἐδελά-
μυσε λαμπρῶς.

Εἴπει

Διέτρεχον ἐς τὸ Γράχῳ στρατοπέδῳ συν-
ικετῆρμυς. tot Latinas habet Secundi interpretatio, Ra-
mos olive manibus ferentes, supplicantium ritu, veniamque petentium.

Πολιστάσαντες, ἀδκήτας ἐπέθεντο αὐτῷ, καὶ σωταίρεσσαν. Idem dicit,
Quum ad imperatores propius accessissent: quum unius tantum fieri mentio-
nem ab Appiano videamus. Sed & καὶ σωταίρεσσαν, non bene vertit, Eo-
que in magnum discrimen adduxerunt.

Καὶ τὸς Κομπλήγας κατέχευε καὶ ὁ δὲ πλείων. Hanc genitivum sequen-
tibus jungit Secundus in hac sua interpretatione, Causæque eorum plurimæ.
Complega potius est. Horum vero agrum & vicinorum iis assignavit qui egere vi-
derentur. Videmus tamen jungi sequentibus non posse, nisi ordine verbo-
rum mutato, & quibuldam additis, ita legatur, καὶ τὸς Κομπλήγας κατέ-
χευε. τοὺς δὲ ἀπορροῦς σωμάτις, καὶ γῆν ἐνεῖων καὶ ὁ δὲ πλείων αὐτοῖς δι-
μέτρε.

Δι' αὐτὴν καὶ ἐν Γόηρμ καὶ ἐν ῥώμῃ διανυμῶν ἐχρηστο ὁ Γράχῳ. Vix
perfuaserint sibi multi διανυμῶν ab Appiano dictum de eo cujus clarum seu
magnum sit nomen (tanquam διανυμῶν sonet tantum eum qui duplex no-
men

Εἴτετιν δὲ ἐ πολλοῖς ὕστερον πό-
 λεῖσιν ἀλλ' ἡγήρηται Ἰβηρίαν
 χαλκίους, ἐν ταῖς δὲ ἀποφάσεως
 Σεγήνη πόλις ἐστὶ Κελτiberῶν τῶν
 Βελών λεγομένων μεγάλη τε καὶ
 δυνατή, καὶ ἐς τοὺς Σεμπρόνιον
 Γρακχου συνήκεις ἐνέγενετο.
 αὐτὴ τὰς βραχυτέρας πόλεις ἀν-
 κίζειν ἐς αὐτὴν, ὅτι τείχεσσι ἐς πε-
 σιράκων τεταγμέναις κινῶν ἀπεβίβα-
 λιστοῖσι Τιτθους τὸ ὄνομα ἤθησεν ἄλ-
 λο συνωλένησεν ἐς ταῦτα. ἡ δὲ
 σύγκλητος πύρρον, τὸ, τε τεί-
 χους ἀπηγόρευε τειχιζέειν, καὶ φό-
 ρους ἢ τὰς ἐλαττωτέρας ἐπὶ Γρακ-
 χου· σφαγέειν τε ῥωμαίοις
 ἀποφάσεως. καὶ ἡ δὲ τῶν αὐτῶν
 χυ συνωλένησεν ἐκείνου. οἱ δὲ ἀπὸ
 τῶν τείχεσσι ἔλαγον, ἀπηγόρευ-
 σαι Κελτiberῶν ὑπὸ Γρακχου μὴ
 κτίζειν πόλεις, ἐς τειχιζέειν τὰς ὑ-
 αρξάσας· ὅτι ἢ φόρων καὶ τὴν ξενι-
 τῆν, nullum verbum esse factum: tributa autem & militiam

Annis non multis post, no-
 vum de integro bellum in Hispa-
 nia exarsit hac occasione, Se-
 geda, Celtiberorum qui Belli co-
 gnominantur, urbs ampla & po-
 tens, foederique Sempronii Gra-
 chi adscripta, minoribus oppidis
 excitos cives ad se traducebat,
 murumque in ambitum quadra-
 ginta stadiorum ducebat, Titthius
 (ea gens vicina fuit) idem facere
 compulsus. Senatus certior fa-
 ctus, primum vetare murum ex-
 trui, deinde tributa à Graccho
 imposita postulare: postremo ut
 cum Romanis militarent (nam
 & hoc in Gracchi pactione iube-
 batur) imperare. Quod ad mu-
 rum attinet, responderunt Celti-
 beris quidem interdictum à Gra-
 cho ne novas urbes conderent: at
 ne veteres instaurarent aut mu-
 nirent, nullum verbum esse factum: tributa autem & militiam

Novum
 bellum in
 Hispania.
 Segeda
 urbs.

Celtiberi
 Belli.

men seu duo nomina habeat) at si ἀεινύμεν eum scripsisse dicant, id signi-
 ficare volentem, cum alios aliorum scriptorum locos tum verò quosdam e-
 jus sibi assentientes habebunt. Quibus addi poterit hic pag. 657. καὶ τὸ πέ-
 τερον τῶν, ὁ ἀεινύμενος αὐτοῖς ὄν. Sed quid asserri contra adversus hanc
 eorum dubitationem possit, dicam annotatione quadam in paginam 311.

Σεγήνη πόλις ἐστὶ Κελτiberῶν ἢ Βελών λεγομένων.] Ita Secundus, Urbis
 fuit in Celtiberorum finibus, qui Belli appellantur. Beraldis autem (ut vides)
 Celtiberorum, qui Belli cognominantur, urbs. Atqui ab utroque dicendum
 fuit eorum Celtiberorum, nequis falleretur, existimans omnes Celtiberos ita
 cognominari. Talem autem in errore incidere qui ex huius ipsius scri-
 ptoris verbis non intellectis, id cognomen esse omnium Celtarum credide-
 runt: quod ille certæ cuidam illorum parti tantummodo tribuit. Ad Secun-
 dum quidem certè quod attinet, eum de omnibus Celtiberis illud non intel-
 lexisse offendit quod paulo post apud eum sequitur, Huius exemplum Ti-
 thios, Celtiberorum nationem alteram ad idem faciendum induxit. Ceterum
 hanc gentem Titthios non hic solum sed aliis omnibus in locis idem Secun-
 dus appellat, suum (ut credibile est) exemplar sequens, quod à nostro dif-
 ferentiat.

Καὶ φόρους ἔπει τοὺς ἐλαττωτέρας ὅτι Γρακχου.] Ita vertit Beraldis ut si
 legeretur ὑπὸ Γρακχου: at Secundus ὅτι retinet, sic reddidit, tributo-
 rumque solutionem, qua Gracchi tempore imposita fuerat. Sed Beraldo potius
 assentior.

ab ipsis Romanis post Gracchum remissam. Et ita se res habebat. sed quum senatus ejusmodi privilegia alicui indulget, semper hanc addit exceptionem, quandiu sibi populoque Romano libuerit. Itaque adversus eos missus est Nobilior cum exercitu fere triginta millium. Cujus adventum ut praefensere Segedenfes, quia murus nondum perfectus erat, cum uxoribus ac liberis ad Arvaccos fugere, precatique ut exciperentur, non modo excepti sunt, verum etiam Carus quidam Segedenfis, vir bello strenuus habitus, dux est electus: ac tertio post delatam imperii summam die, viginti millibus peditura, equitum quinque, locum quendam insidiis peropportunum & arboribus vestitum infedit. Inde praetereuntes aggressus Romanos, diu aequo Marte depugnavit. Tandem civium Romanorum sex millibus occisis (non parva clades hac urbi fuit) fortiter vicit: sed dum post victoriam effuso inordinatoque agmine persequitur fugientes, Romani equites, qui impedimenta servabant, facto impetu tum Carum ipsum graviter dimicantem, tum alios non pauciores sex millibus cadunt. Prælium nox diremit. Accidit autem hæc clades eo die quem Romani Vulcano sacrum

Nobilior
Roma missus
contra
Segeden-
fes.

Arvacci.

280

Carus,
dux.

Clades
Romano-
rum.

Cari inte-
ritus.

Die Vul-
cano sacra
Romani

γίας ἵπ' αὐτῶν ἔφασαν Ῥωμαίων
ἀφείδῃ μὴ Γρακχῶν. Ἐπὶ οὐκ ἦ-
σαν ἀφειμένοι. δίδωσι δ' ἡ βουλὴ
ταῖς τοιαύταις δωρεαῖς, αἷι ἀποπ-
θείσῃ, κυρίας ἴσοσθαι μίχραι αὐ-
τῇ καὶ τῇ δῆμῳ δοκῇ. ἐρωτη-
γὸς οὖν ἐπ' αὐτὰς Νωτελίων ἐπέμ-
πειτο μὲν στρατιᾶς ἃ πολὺ τεταμυ-
εῖαν ἀνδρῶν ἀποδέουσαι. ὃν ἐπεὶ δὴ
σφίσιν οἱ Σεγηδάων ἀποσπίοντι ἔ-
γνωσαν, ἔπω τὸ τεῖχος ἐπτελί-
σαντες, ἔφθον ἐς Ἀρυνάκκους μὲν
παῖδων ἑ γυναικῶν, ἑ σφῆς ὑπο-
δραχῇ τὰς Ἀρυνάκκους παρεκάλου-
ναι. οἱ δ' ὑποδέχονταί τε, καὶ
Κάρων αὐτῶν Σεγηδάων, πολέμι-
κὸν εἶνα νομιζόμενον, ἀρρωστη-
ερωτηγὸν. ὁ δὲ τρίτῃ μετὰ τὴν
χειρτερίαν ἡμέραν δις μυρίου πε-
ζους καὶ ἰπώεας πεντακισχιλίας ἐς
πρὸς λόχημι ἐνεδρεύσας, παρεδύ-
ουσι τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιδετο καὶ
μάχης ἐπὶ πολὺ ἀνχημέλου γηνο-
μένης, ἐκράτει τε λαμπρῶς, καὶ
Ῥωμαίων τ' ἐξ ἄσπερ ἐκτῆεν ἐς
ἐξακισχιλίας ὡς μέγα τῇ πόλει
γνώσθαι τὸ ἀτύχημα. αὐτίκτου δὲ
αὐτὰ τ' διώξεως ἐπὶ τῇ νίκῃ γηνο-
μένης, οἱ τὰ πρὸς ὁρῶντες Ῥωμαίων
φυλάσσοντες ἰπώεας ἐπιδραμον, ἑ
Κάρων τε αὐτοὶ ἀριστοῦνται ἔκτει-
ναν, ἑ ἰτέρους ἀμφ' αὐτὸν (σὸν
ἐλάσσους καὶ οἶδε τῶν ἐξακισχιλίων)
μέχραι νῦν ἐπιδραῶσαι διέλυσεν. ἐ-
γίνετο δ' ταῦτα ὅτε Ῥωμαῖοι τῷ
Ἡφαιστῷ τὴν ἱερτὴν ἄρυσαν. ὅθεν
ἔδειξεν αὐτὸν ἀρξέναι ἐξ ἐκείνου
μύχην

Καὶ σφῆς ὑποδραχῇ τὰς Ἀρυνάκκους παρεκάλου.] Araschos & hic &
aliquanto post Secundus vocat: sed in sequentibus Arvaccos etiam, nec-
non Arbacos: si quidem hæc omnia sic ab eo scripta sunt.

Καὶ Κάρων αὐτῶν Σεγηδάων.] Malim ἐκ τῆς Σεγηδάων.

Ὅθεν οὐδὲν αὐτὸν ἀρξέναι ἐξ ἐκείνου μύχην.] Secundi interpretatio quas-
dam

μάχης ὡς τὴν τὴν ἡμέραν. Ἀρρύακας μὲν οὐκ εὐδὺς αὐτῆς νοκτος ἐς Νομαντίαν, ἢ δυνάτωσιν πόλιν λῶν, συνελθόντες, καὶ στρατηγῶν, Ἀμωνα & Λεύκωνα ἤρουντο. Νωξέλιον δ' αὐτοῖς τριῶν ἡμερῶν ὕστερον ἐπελθὼν παρεστῶτον ἐδίδουσαν δόξιν περὶ τῶν ποταμῶν καὶ ἐκίστην. παρελθόντων δ' οἱ Νομαντῶν ἰππῶν τετρακισίων, οἷς Μασινίσας ἐπιπομφὴ, & ἐλεφάντων δέκα, τὴν στρατὸν ἐπὶ τῶν ποταμῶν, ἄλῳν ὁπίσσω τῶν θηρίων λαμβάνοντες. καὶ θηροφῶντες οὐ χερσὶ μόνον, οἱ μὲν ἄνδρες διέσπον, τὰ δ' ἡμέρα ἐξέφαινετο. & οἱ Κελπίθες, αὐτοὶ τε καὶ οἱ ἰπποὶ σφῶν ἐπὶ τὴν ἰσχυρότητα ἐλεφάντων οὐ πολέμους, ἐδορυδοῦντο καὶ κρατερόντες ἐς τὴν πόλιν. ὃ δ' καὶ τοῖς τείχεσιν αὐτοῖς ἐπὶ τῶν, καὶ ἐμάχοντο θηροφῶντες. μετὰ δ' ἐλεφάντων πρὸς τὴν κεφαλὴν λιθῶν μεγάλων καταπίπτοντων πάλιν, ἡγελασθέντες καὶ ἐκδοκῶντες μετῴν, ἐς τὰς φίλους ἐπεσφίεθον καὶ ἀνέρι τὸν οὐρανόν, & ἀφ' ἑαυτῶν ἐπὶ φίλον ἢ πολέμιον. οἱ τε ἄλλοι ἐλεφάντες ὡς τὴν μένουσαν βολὴν ἀπαρῶν χθόντες, ὅμοια πάντες ἔδραν, καὶ τοὺς Ρωμαίους συνεπύπτεον τε καὶ eadem & ipsi facere, passimque

celebrant. Inde nonnisi coacti eo die in hostem dimicarunt. Ea ipsa nocte Arvacci Numantiam, validissimam urbem, conveniunt, novisque duces creant, Ambonem & Leuconem. Triduo post Nobilior subsequutus, ad viginti quatuor stadia castra munit. Tum ad eum trecenti equites a Masinissa missi cum decem elephantis accedunt. Quibus assumptis in hostem aciem promover, belluasque post principia, ne conspici ab hostibus possent, locat. Commisso praelio, quum se acies diduxisset, belluæ ex improvise conspectæ tantum terroris iniecerunt tum Celiberis tum eorum equis, qui antea nunquam elephantos viderant, ut terga vertentes in oppidum fugerent. Fugientibus instant Romanus imperator, mœnibus elephantos admover. Ibi acriter pugnatum, quoad elephas ingenti saxo in caput adacto sauciatus iras concepit, & immani clamore edito in suos conversus, sine discrimine amicus an hostis esset, in obvium quemcumque sævire cepit. Ceteri ad ejus vocem turbati Romanos proterere, disjicere & ruer. Elephas vulneratus tam in suos quam

dam voces necessarias omittit. hæc enim sunt ejus verba, *Ex eo tempore nonno ipso nisi coacti, iniri pugnam.* Neque enim Appianus initam ab eo tempore fuisse pugnam negat, præterquam ab iis qui coacti fuissent: sed initam eo die: Vulcanalium inquam die. Præterea dicendum potius fuit, *inierit*: ac fortasse ita Secundus ipse scriptum reliquit. Verum ne illud quidem prætereundum est, non dici *μάχην συμβῆναι*, aut *μάχην συνάπτεσθαι*, sed *μάχην ἔχειν*.

Οἱ δὲ ἄνδρες διέσπον, τὰ δ' ἡμέρα ἐξέφαινετο.] Secundus paulo obsecutus. *Pugna incepta ex templo viam aperuit elephantis.* Ut autem hic *διέσπον* sonat *διῆλθον*, ita in fine pag. 274. *διασπῶν*, diducere: à *διέσπον*.

in hostes
sævit.

281

Romano-
rum fuga.

Biasius.

Ejus inte-
ritus.

Oculis urbs
ad Celti-
beros
transit.

Frigoris
vis.

ruere. Ceterum solent elephan-
tes, quum turbati sunt, omnes
pro hostibus habere, ac propter
hanc perfidiam à nonnullis com-
munes hostes vocantur. Fuga in-
de Romanorum effusa fieri cœ-
pta est: quam intuiti è mœnibus
Numantini, eruptione facta in
palatos illati ac insecuti quatuor
millia trucidant, elephantis tribus
multis armis signisque captis.
Celtiberorum circiter duo millia
desiderata. Nobilior, quum se ex
hac clade tantulum collegisset,
commeatum, quem hostes ad A-
xenium urbem congefserant, fru-
stra oppugnare conatus, amissis è
suis non paucis, noctu in castra
rediit. Inde Biasium (præerat is
equitibus) ad vicinam quandam
gentem misit, ut juncta amicitia
equestria auxilia posceret. Red-
eunti, & aliquot equites secum
adducendi, Celtiberi insidias te-
tenderunt: quibus detectis, socii
quidem fugere: sed Biasius & qui
cum eo erant Romani multi in-
terfecti sunt. Tam crebræ offen-
siones & clades etiam sociorum
animos avertère. Oculis urbs, in
qua Romanorum commeatus &
pecunie asservabantur, ad Celti-
beros transit. Rebus omnibus
diffidens Nobilior, in castris pro
præsenti facultate tectis & obstru-
ctis hybernavit. Sed inopia fru-
menti (habuit autem secum quic-
quid habuit) magna fuit. Adhæc
crebræ grandines & frigoris vis
non parum milites afflixit: usque
adeo ut multi inter lignandum,
alii in hybernaculis ob angustias
frigûsque morerentur.

ἀνέτενον & ἀνέριπτον. ὅπρ' αὖ
θορυβήδεντες οἱ ἐλεφαντες αὐτάσιν
πύχην, καὶ πάντας ἡγενομένην πο-
λεμικούς· καὶ πνέες ἀπὸ τῶν
ἀπίστων αὐτοῦς κηλεύοντες κινεῖν πο-
λεμικούς. Φυγὴ οὖν τῇ Γ' ῥωμαιοῖν ἐ-
γίγνετο ἀτακτοῦ. ὡς οἱ Νομάντι-
νοι κατέδοντες διπλὴν τῶν τειχῶν, ἐξί-
θορον, καὶ διακόντες ἔκτειναν αὐ-
θρας μὲν ἐς πεντακισχίλιους, ἐλέ-
φαντας δὲ τέρας· ὅσους τε πολλὰ
καὶ σημεῖα ἔλαβον. Κελτίβηρον δὲ
ἀπίστανον ἐς διαχίλιους· καὶ οὐ Νομάντι-
νοι μικρὸν ἐκ τῶν πεντακισχίλιων
ἀναισθητῶν, ἀρξάμενοι πνί τῇ πολε-
μικῇ ἐπεκρίρει ὥστε Ἀξένιον πόλιν
συναρπάξαι· οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς, ἀλλὰ
καὶ τῶν πολλοῦ ἀποβάλλον, ἐπα-
νύλλαν ὑποκὸς ἐς τὸ στρατοπέ-
δον. ὅθεν Βιήσιον ἰππεύον ἐπὶ συμ-
μαχίαν ἐς τὴν γειτονίαν ἔειπεν ἑ-
πιμύην, ἰππῶν διαμύχων. οἱ δὲ
συνεπιμύχων αὐτῷ πνέες ἰππῶν,
αὐτὸς ἐρχομένους ἔλαβον οἱ Κελτίβη-
ρες. καὶ τῇ συνέδρας ἐμφανείσης, οἱ
μὲν συμμάχοι διεδιδρασκον· ὁ δὲ
Βιήσιον, μαχόμενον, αὐτοῖς τε
καὶ σὺν αὐτῷ πολλοὶ ῥωμαιοῖν ἀπέ-
θανον. συνεχῶν δὲ τοιούτων πε-
σφάτων αὐτοῖς ἐπιχειρομένων, πό-
λις Οὐκίλις, ἔνθα ἡ ἀρξὴ καὶ τὰ
πρῶτα μὲν τῇ Γ' ῥωμαιοῖν, μετὰ
δὲ τοῖς Κελτίβηρος. ἐὼς Νομάντι-
νοι ἀπίστων ἀπασιν, ἐν τῷ στρα-
τοπέδῳ διεκίχοντο, συνεχῶς ὡς
ἐδωκεν, καὶ τῶν ἀρξῶν ἔχον ἔν-
δον, καὶ κηρυττάων αὐτοῖς τε τῇ
ἀρξῇ τῇ ὀλιγοτήτι, καὶ κρῖνος
πολιότητι, καὶ κρῖνος κηλεποτήτι,
ὥστε πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν, οἱ μὲν
ἐν τοῖς φρυγανισμοῖς, οἱ δὲ, ἐν-
δον, ὑπὸ στενωπῶν καὶ κρῖνος
ἐπὶ πύλων.

Τὸ δ' ἐπ' ἰόντων ἔτους Νάβη-
 λίων μὲν ἐπὶ τῶν στρατηγῶν ἀφι-
 κνύται Διάδοχος Κλαυδίου Μάρ-
 κελου, ἄγων πεζοῦς ὀκτακισχίλις
 καὶ ἰππέως πεντακισχίλις. λοχόντων
 δὲ καὶ τινδὲ τῶν πολεμίων, δηλῆ-
 πεφυλαγμένων, καὶ οὖν πυντὶ τῶ
 στρατῷ ὡς τῶν Ὀκίλιν ἐστρατο-
 πέδον. ἐπιτυχὴς ὅ τὰ πολεμικὰ
 αὖν, τῶν πόλιν αὐτίκα παρεστή-
 το, καὶ συγγνωμὴν ἔδωκεν, ὁμηρε-
 πνὰ δὲ δόρυ μὲν ταύλαι τελευτή-
 ζα λαβόν. Νεργούριος δὲ αὐτῷ
 ἀπὸ τῆς δὲ τ' μετεμπαθείας πυ-
 δόμοι, πέμψαντες, ἡρώτων τί
 αὖν προέβαινεν, εἰρήνης ἐπιτύχειν.
 ὡς δὲ αὐτῶς ἐκείλιν ἐκείτων ἰπ-
 πέως δύνῃ συστρατεύονται, οἱ μὲν
 ἰσχυροῦνται δάσιν, καὶ τῶ δ' ἄλλο
 μετ' τοῖς ἐστρατοῖσιν ἐπετίθεντο,
 καὶ τ' σκιδόφορον π' ἀνέσταν' εἴ-
 πα ἀφίκοιτο τὰς ἐκείτων ἰππέας ἄ-
 γοντες, ὡς δὴ καὶ τὸ συγγνωμὴν.
 ἀπὸ τ' ἐπὶ τ' ἐστρατίας ἡγεμεί-
 νων ἐλεγον, πινὰς ἀγνοοῦντας τὰ ὁ-
 μολογημένα, ἀμειβεῖν. ὁ δὲ τοῦς
 μὲν ἐκείτων ἰππέας ἔδωκε, τὰς δὲ
 ἰππέας αὐτῶν δόδοιμεν, καὶ τὸ
 πεδίον κατεδραμῶν, τῶν λείων δι-
 εἶλεν τῶν στρατῶν, ἐκ τῆ πόλιν παρε-
 στρατοπέδουσε. Νεργούριος δὲ,
 ὡς συγγνωμὴν αὐτοῖς μηχανημέ-
 των ἄμει καὶ χαμῶνται, κήρυκε
 μῆνια quati conspexerunt, pracone missō, qui pro caduceo lupi

Proximo anno successit Nobili-
 ori in imperio Claudius Marcel-
 lus: secumque adduxit peditum
 octo millia, equites quingentos.
 Huic quoque venienti ab hosti-
 bus insidiae frustra parantur. Nam
 cautē & circumspēctē inceden-
 do, exercitu incolumi traducto,
 ad Ocilim castra ponit. Quam ur-
 bem (ut erat bello foelix impera-
 tor) statim subegit: acceptisque
 obsidibus & argenti talentis tri-
 ginta veniam dedit. Audita hac
 clementia Nergobriges, missis le-
 gatis quaesivere ecquid sibi quo-
 que ad pacem obtinendam agen-
 dum foret. Ille centum equites
 secum militaturos petiit. Hos se
 daturos promiserunt. interea alia
 ex parte extremum agmen Ro-
 manorum aggressi, nonnihil ex
 sarcinis diriperunt. Mox adve-
 nire qui centum illos equites ex
 pacto debitos adducerent: qui in-
 terrogati de sarcinis direptis, re-
 sponderunt nonnullos ignora-
 tione pactorum id admisisse. At
 Marcellus eos vinciri iussit, e-
 quosque vendi. Deinde praeda
 quam ex pervastatis eorum agris
 contraxerat, inter milites divisa,
 urbem obsedit. Nergobriges ubi
 vallo machinisque admotis lupo
 pelle

Claudius
 Marcellus
 Nobiliori
 successor
 missus.

Ocilis Ro-
 manis red-
 dita.

Nergobri-
 ges.

282

Præco,
 pro cadu-
 ceo lupi

Νεργούριος δὲ αὐτῷ ἀπὸ τῆς δὲ τῆς μετεμπαθείας πυδόμενοι] Melius
 μετεμπαθείαν Ber. vertit clementiam quam Sec. continentiam Immo ne fer-
 ri quidem posse hanc interpretationem existimo. Sed Ber. non minus rectē
 moderationem animi dixisset.

Εἴτα ἀρίκοντο τοὺς ἐκείτων ἰππέας ἄγοντες, ὡς δὴ καὶ τὸ συγγνωμὴν.] Hæc
 verba, ὡς δὴ καὶ τὸ συγγνωμὴν, Sec. omnino prætermisit. Ber. autem
 eorum vim non satis expressit. Perinde est autem acsi diceretur, ὡς δὴ καὶ
 τὸ συγγνωμὴν τῶν ποινῶν, quasi veros illos adducendo, pacto flarent.

P'αμάλ

pelle ami-
ctus.

Legati Ro-
mam mis-
si.

Milites
sorte de-
lecti ad
bellum.

pelle esset amictus, veniam erroris petierunt. Daturum se abnuvit imperator, nisi simul omnes Arvacci, Belli, Titthi peterent. Quod ubi gentibus illis innotuit, extemplo omnes legationibus missis Marcellum orare ut mediocri poena contentus singulas ad foedus Gracchi remitteret. Huic petitioni populi aliquot paulo antè ab illis bello laceffiti contradixere. Quapropter Marcellus utrinque legatos Romam proficisci jubet, coram senatu inter se disceptaturos. Privatim etiam per literas senatum hortatus est ut controversias omnes decideret. Enimvero summè cupiebat imperii sui tempore bello huic finem imponi, ratus ex ea re magnam se laudem splendoremque consecuturum. Foederatarum sociarumque urbium legati in urbem admissi, hospitioque suscepti: at qui ab hostibus venerant, extra urbem, ut moris est, diversari iussi sunt, Senatus indignè ferens quòd se, quem admodum Nobilior, qui ante Marcellum in Hispania fuerat, censuisset, Romanis non permitteret, pacem improbavit, nec aliud legatis responsum dedit, quàm Marcellum illis declaraturum senatus voluntatem. Tum primum decreto in Hispaniam exercitu, sorte milites sunt delecti, quum prius conscribi centuriarique solerent. Sed quia multi querebantur à coss. duras conquisitiones haberi, & cer-

πέρψαντες λυκίῳ ἀντὶ κυρκείῳ
ἀσπερῶν, ἵππων συνηνέκω. ὁ
δὲ σὺν ἡφῇ δώσῃ, εἰ μὴ πῦντι
Ἀσυνάκῃ καὶ Βελλοῖ καὶ Τίτθοι δε-
ητήεν ἡμῶν. ὡν τὰ πρῶτα πυθό-
μεθα, ὡς θυμῶς ἐπείσεσθετο, καὶ
τὸ Μάρκελλον ἤκουσεν, ποικίλῃ
αὐτοῖς ἐπιδόντα μετρίαν, ἐς τὰς
Γεράκας συνθήκας ἀναγὰν. ἀν-
έλεγον δ' αὐτοῖς ἐπιχώριοι πῆς
ὑπὸ ἐκείνων πιπτομενέοι. καὶ ὁ
Μάρκελλος ἐξ ἐκτερέων πείσεσθαι
Ρώμῃν ἐπεμπεῖν ἀντιθέοντας ἀλ-
λήλοισι ἰδίᾳ ἃ ἐπίστελλον τῇ βουλῇ,
ὡς πείσαν ἐς τὰς ἀγαυότητας. ἐού-
λετο γὰρ ἐφ' ἑαυτοῦ τὸ πόλεμον ἐν-
λυθίσαι, δοῦναι οἱ χρηστὴν καὶ δῆ-
ταδὲ νομίζων ἵστασθαι. καὶ ἃ πείσεσθαι
οἱ μὲν ἐκ τῆς φιλίας, ἐς τὴν πόλιν
ἐσπλῶντες, ἐξείζοντο· οἱ δὲ ἐκ τῶν
πολεμίων, ὡς ἐθῶς ἔστιν, ἔξω τει-
χῶν ἐπέδμευον. ἀπαδικήσαντες
δ' ἡ βουλὴ τὴν ἐρήνῃν, καὶ χαλε-
πῶς φέροντα ὅτι μὴ, καθάπερ αὐ-
τοῦς ἤξει Νωβελίαν ὁ πῶς Μαρκελ-
λου Ρωμαίοις αὐτοῦς ἐπετεπεφί-
σεν, καὶ Μάρκελλον αὐτοῖς ἐξοίσῃ
ἔφη τὰ δοῦναι. ἐς τὸ πᾶν εὐθὺς
ἐκλήρωσεν ἐς Ἰβηρίαν τότε πᾶσιν,
ἀντὶ κατελίξεως. πολλῶν γὰρ ἀπὸ
μύθων τὰς ὑπᾶντων, ἀδίκους ποί-
εσθαι τὰς καταρχαίας, καὶ πῆς ἐς
τὰς κυφοτέρους στρατίας καταλίσαν.

[Ρωμαίοις αὐτοῖς ἐπετεπεφίσεν.] Secundus, agere ferent eos non redigi in potestatem Romanorum. At Ber. Græcis verbis inficit. Sic autem pag. proxime seq dicitur αὐτοῦς ἐπὶ τῇ πύλῃ Μαρκελλῶ.

[Καὶ πῆς ἐς τὰς κυφοτέρους στρατίας καταλίσαν.] Fortasse vox πῆς ali-
quam

γεν, ἔδοξεν δὲ κλήρου τότε συν-
μαγαλῆν. ὧν ἐστρατήγῃ Λικίνιῳ Λυ-
κουλῳ, ὑπαιτῳ, περσεύῳ τῇ γῆ-
ρῳ Κορινθίῳ Σικιτιῳ, τῷ Καρ-
χιδόνῳ μετ' ἑ πολὺ ἑλόντι, καὶ Νο-
μαντιῳ ὕστερον. ὁ μὲν δὲ Λουκυλῳ
ᾤδεν· ὁ δὲ Μάρκελλῳ τὸν τε πό-
λεμον ᾤχετο· τίς Κελτίβηρος, ὃς
τὰ ὅμνησιν ἀπὸ τοῦ ἀπέδωκε. ἢ ὅτι
ἐν Ρώμῃ τὰς λόγους Διόφειδρον
ἰσχυρῶς Κελτίβηρος, ἰδὼς ὡς
αὐτὸν ἀναγκάσειεν ἐπὶ πολὺ διέτρι-
βεν. ἰσχυρῶς δὲ καὶ ἰσχυρῶς
ἔπειτα τοῖς, μάλιστα δὲ ἐπὶ τῇ
τοῖς ὕστερον γῆραις, ὅτι αὐτὸς
ἀπέπειθεν ἐαυτὸν τῷ Κελτίβῳ ἰπ-
πείῃ· ἐπὶ τῇ Κελτίβῳ ἄρα ὡς ὁ
Λουκυλῳ τὸν πόλεμον κατελυ-
θῆναι. μετὰ δὲ τῷ συνουσίῳ,
Νεργούργου μὲν Ἀργυρέου πεντα-
κισχίλιαι κατέλαβον Μάρκελλῳ δὲ
ἐπὶ Νομαντιῳ ἰχθῶναι καὶ πέντε
σταδίων ὁδοῦ, παρεστῶσιν ἐπὶ
αὐτοῖς, καὶ συνιδίωκεν ἐς τὴν πό-
λιν. ἕως ὃς Νομαντιῳ στρα-
τὴς Λιτένῳ ἰσχυρῶς, ἔδωκε βέλ-
εσθαι Μάρκελλῳ συνελθῆναι ἐς λό-
γους. καὶ συνελθὼν, ἔφη Βελλῆς καὶ
Τιτῶς καὶ Ἀργυρέου ἐαυτὸς ἐ-
πιτρέπειν Μάρκελλῳ. ὁ δὲ, ἄσμε-
νῳ ἀκούσας, ὅμνησεν τε καὶ ἡρώ-
τις id auribus audiit Marcellus,

tos quosdam ad leviores militias
assumi, placuit exercitum forti-
tò deligi. Huic praefectus est Li-
cinius Lucullus cos. qui legatum
habuit Cornelium Scipionem,
non multo post everfa Carthagi-
ne Numantiâque clarum. Dum
hic ad bellum proficiscitur, inter-
ea Marcellus impendentis belli
Celtiberos admonuit, obsidés que
repetentibus reddidit. Deinde
principe legationis, Romam,
nomine Celtiberorum, missò,
clam ad se accersito, diuque re-
tento, jam tum in suspicionem
venit (quam postea multo ma-
gis confirmavit) tentasse Celti-
beris persuadere ut se suâque om-
nia arbitrio suo permetterent:
quippe qui omni studio conaba-
tur ante adventum Luculli bel-
li finem imponere. Nam statim
ab hoc colloquio, Arvaccorum
quinque millia Nertobrigam ur-
bem occuparunt. Marcellus, du-
cto adversus Numantiam exer-
citu, & castris ad quinque stadia
ab urbe communitis, quum Nu-
mantinos in urbem compulisset,
eorum princeps Litenno inhibi-
to cursu exclamans, se cum Mar-
cello pervelle colloqui dixit. La-
tebris id auribus audiit Marcellus,
acceptisque quos imperarat obsi-
dibus

Licinius
Lucullus
praefectus
in Hispa-
niam mis-
sus.

283
Corn. Sci-
pio lega-
tus.

Litenno
Numanti-
norum
princeps.

quam conjunctam secum habuit. Secundus in hujus loci interpretatione
multis verbis utitur, non sine aliqua obscuritate tamen. Hæc enim sunt ejus
verba, Plerique enim consules reprehendebant qui minus integrè castèque in mi-
litaribus delectibus habendis versarentur: quod opus videretur, ad faciliores ex-
peditiones mitterent. Nisi fortè his verbis, quod opus videretur, mendum
subest.

Metè γδ τῷ συνουσίῳ.] Malè pro his, dat nobis Secundi interpreta-
tio, ista Latina verba, Post enim eas controversias, quum debuisset interpre-
tari, Post enim hunc congressum. vel, hoc colloquium.

Ita

Bellorum,
Titho-
rum &
Arvacco-
rum bel-
lum ex-
tinctum.
Vaccæi à
Lucullo
infectati.

Tagus a-
mnis.
Cauca
urbs ob-
fessa.
Carpitani.

dibus & pecuniis, cunctos liberos dimisit. Hoc pacto, priusquam Lucullus accessisset, Bellorum, Titthorum & Arvaccorum bellum extinctum est.

At Lucullus tum gloriæ tum rei familiaris augendæ, quam angustam habebat, avidus, Vaccæorum fines (gens ea Celtiberorum, vicina Arvaccis) infesto exercitu ingressus est: quum neque mandatum ullum haberet a senatu, nec Vaccæi bellum Romanis intulissent, nec ulla in re eum offendissent, trajectoque amni quem Tagum appellant, ad Caucam urbem pervenit, & eam circumsegit. Quærentibus oppidanis ecurrerent, equidve bello esset opus, respondit se Capitaneis, quos ipsi violassent, auxilio venire. Illi tum intra urbem se recepere: unde non multo post in Lucullianos milites, lignatum frumentatumque egressos, impetu facto, multos cædunt, reliquis in castra compulsis. Atque ubi ad manus ventum est, Caucae, qui fere velites omnes essent, aliquantisper superiores erant, at ubi tela defecere, tum terga venterunt, statariæ pugnæ rudes & infuerti. Fuga ad urbem facta, quum in portis colliderentur, circiter tria millia perire. Postero die seniores cum coronis ac ramis oleæ ad Lucullum acce-

ματι πάντως ἤτισε· καὶ λατῶν,
ἀφῆκεν ἐλευθέρους. ὁ μὲν δὲ πολε-
μοῦ ὁ Βελλῶν τε ὁ Τίτῶν καὶ Ἀ-
ρριάνκων ἔληξεν ἔτι, ὡς Λου-
κίου.

Ο ἰ Λαύκαλλοι, δόξης τε ἐπι-
 θυμῶν, ἔκ ἐκ πενίας ῥηίζον ῥηη-
 ματισμοῦ, ἐς Οὐρακκαίους, ἐπι-
 ρρῶ γενέσθαι Κελτίβοιων, ἐνέβαλεν,
 αἱ γειτονίαι τῶ Ἀρσνακκων εἰσιν, ἅτε
 τίνος αὐτὰρ ψήφισματ' ἔμενοι
 τῶ, ἅτε Οὐρακκαων Ῥωμυαίους
 πεπολεμηκέντων, ἐδὲ ἐς αὐτὸν τὸ
 Λαύκαλλον ἀμειντόντων. περὶ αὖτε
 τῶ ποταμῶν τῶ καλούμενον Ταγοί,
 αἰφικέως ὡς Κεῖκων πόλιν, καὶ
 περὶ ῥητορὶ πεδεύσεν. οἱ δ' ἐπύθοντο
 τὸ μὲ αὐτοὶ τίνος ἤκηι δεινῶν,
 ἢ τί πόλεμῳ ῥηίζον. φήσαντο δ' ὅτι
 Καρπηναῖοι ὡς Οὐρακκαων
 ἀδικημένοι βοήθειαν, τότε μὲν ἀπε-
 χροῶν ἐς τὴν πόλιν. ἐξυλομενῶν δ'
 αὐτὰρ καὶ ῥητορὶ ῥητορῶν ἐπεκέντω
 καὶ κενόσσι πολλούς, καὶ τὰς λοιπὸν
 διώκουσιν ἐς τὸ στρατοπέδον. ἡμιμέ-
 νης δ' καὶ περὶ αὐτῶν, οἱ Καν-
 κῆμοι, φίλοις εἰσέχτες, ἐκέρχοντο
 ἐπὶ πολὺ τοῦ Λαύκαλλον, μετὰ
 σφῶν καὶ ἀκόνα πυντα ἐξαναλώ-
 νη. καὶ τότε ἐφόρῳ, ὅς ὃντες
 μνηστέον. ὡς τε τὰς πόλιν αὐ-
 τῶν ὡς κένων, ἀνηρεθίσαν ἀμφι-
 τὰς τετραγίλιους. τὸ δ' ἐπὶ ἐσχέας
 ἀπέρχονται, σεφαιναστέμνοι τε ἔ-
 φέροντες ἱεστηράς, τῶ Λαύκαλλον
 αὐτῶν ἡρώτων τί ποιοῦντες ἀν' ἐν-
 τες, quærebant quibus con-
 φιλαι.

Πίρι τε τὰς πόλεις αὐτῶν ἀπομαρῶν, ἀνέχουσιν] Secundus, Verum in fuga altero alterum in angustiis portarum impediēte, quom potius dicere debuisset, collidente, aut comprimente. aut etiam, magis ad verbum, protrudente. Sic etiam saepe legitur apud historicos, ἀπὸ τοῦ ὧς περὶ τὰς πόλεις.

convenerant. Quos quum Lucullus satis imprudenter ad sociandum hortaretur, illi Caucaëorum cladem per probrum objicere, quærereque annon ad eandem dextram fidemque vocaret quam Caucais dedisset. Quibus convitiis (ut mos est omnium sibi malè consciorum) graviter irritatus, agrum eorum pervasavit. Deinde obfessa urbe, vallòque circumjecto, milites instructos in aciem subinde educebat, siqua ratione hostes ad pugnam elicerè posset. At illi ut justo prælio abstinebant, sic levibus ac velitaribus certaminibus contendeant. Porro inter barbaros vir quidam splendidibus armis insignis, crebrò inter utramque aciem equo vectus procedebat, è Romanis unum qui secum ferro decerneret, provocans. Sed nemine sese offerente, Romanos irridendo, ac per ludibrium saltando, ad suos redibat. Id quia sapius fiebat, Scipio, tum adhuc juvenis, graviter indoluit, profiliensque, singulare certamen subiit, ac vasto corpore virum modica ipse statura feliciter devicit. Hac victoria multum Romanorum animos extulit: sed eosdem proximæ noctis varius terror turbavit: hac causâ ortus. Barbarorum equites ante Luculli adventum

ἦ διαγίλοι. καὶ αὐτοὺς ὁ Λαύκιλλος
ἐς συνθήκας ὑπὸ ἀνοιῖαις παρυσυ-
λентο· οἱ δ' ἐπ' ὀνειδῶ τὰ Καυ-
καίων αὐτὰ παρυσύφερον, καὶ ἰππο-
δρόμοις ἐπὶ τῆς ἐκείνων πίστεως
αὐτοὺς καλοῖη· ὁ δ' (ὅσον ἄπαντες
οἱ ἀμαρτόντες) αὐτῶν τοῖς
ὀνειδίζουσιν χαλεπαίνων, ἐκαίει αὐ-
τῶν τὰ πεδία. καὶ παρυσύφηναις κύ-
κλοις τὴν πόλιν, χαίματι γῆρας
πολλὰ, καὶ συνήκας ἐξέτασε, παρ-
συλόντων ἐς μέγαν. οἱ δ' ἵπποι
μὲν ἀντιπαρυσύσαντο, ἀλλ' ἦσαν μικρο-
τόλισμοι μόνοι. θεμινὰ δ' τις τῶν
βαρβάρων ἐξίππιδεν ἐς τὸ μεταχ-
μεῖον, κεκοσμημένον ὁπλοῖς πε-
ρσικαῖς, καὶ παρυσύφηναιτο Περ-
σικῶν ἐς μαρμαίαν τ' ἐθέλοντα,
ἐξένος δ' ὑποακόντων, ἐπιπαύ-
σας, καὶ τὸν χόλον πρὸς τὸν χαλκί-
νον, ἀπὸ τοῦ γιγνόμενου δ' ἐ-
κείνου πολλὰς, ὁ Σικιανὸς, ἐπὶ νῆος
αὐτῶν, ὑπερήγαγεν τε καὶ παρυσύφηναις
ὑπὸ τῆς μαρμαίαν. εὐτυχὴς δ'
ἐκράτησεν ἄνδρος μεγάλου, μικροῦ
αὐτῶν. καὶ τοῦδε μὲν ἐπὶ τῇ Περσικῇ νυ-
κτὶς δ' φόβοι πολλοὶ κατεῖχον. οἱ
γὰρ ἵπποι οὗτοι ἦν βαρβάρων, περὶ
ἀφικέσθαι Λαύκιλλον, ἐπὶ χερσὶν ὀ-
κνησάντων.

285

Scipionis
monoma-
chia.

Αὐτῶν αὐτῶν τοῖς ὀνειδίζουσιν χαλεπαίνων.] Omitit Beraldus interpreta-
tionem harum vocum αὐτῶν αὐτῶν, quas idem valere existimo quod istas,
αὐτὸν τὸν αὐτὸν χαλεπαίνων. ut ita reddatur hic locus, At is (ut mos est om-
nium qui peccarunt) illud exprobrantibus succensens, quum potius sibi
ipsi succensere deberet. Comperi autem postea Secundum videri assentiri
mihī: sed tamen ita ut, quod de Lucullo dicitur, cum iis jungat quae di-
cuntur de omnibus qui peccarunt. Ita enim ille, Lucullus propter ea quae
objiciebantur, iratus (ut peccantium mos est, quum eos potius sibi ipsis irasci de-
beat) eorum fines vastavit, urbemque obsidione cinxit.

Κατὶ·

γίαν ἀποβλήδυσαν, ὅτε ἔχοντες
ἐπιδέειν ἐς τὴν πόλιν, Λακέρων
ἀελοφθήμεν, ἀελοφθήμεντες εἶδον
καὶ συνεπύρρουν· ἔ συνεπύρρουν οἱ
ἐνδὸν αὐτοῖς· ὅθεν ὁ φέει· ὡς τοῖς
Ρωμαίοις πικίλ·. ἔκκετον ἢ καὶ
τῇ φυλακῇ δι' ἀρτυρίαν· ἔ ἀνέστησαν
πυρρὸν ἐπιπύρρουν. οἶνον γὰρ ὅσον
ὄν·, ὅλ' ἀλάν, ὅλ' ὄξος, ὅλ'
ἐλαίου, πυρρὸν καὶ κερίαν καὶ ἐλα-
φον κρέα παλά· ἔ λαγῶν χωρὶς
αἰλῶν ἐφόρμα στυμῆροι, καὶ πύρρ-
γυνο τὰς γαστέρας, καὶ πολλοὶ καὶ
ἀπαλλυντο. μέχει ποτὶ τὸ χαμῶ
ἡγέρη, καὶ τὰ τεῖχη τῇ πολέμειαν
τυπυντες μηχανῆς, μέρ· μὲν π
κατέβαλον, καὶ ἐσθῆσαν ἐς τὴν
πόλιν· μὲν δ' ἐ πολὺ βιασθέντες
τε ἔ ἀναχωροῦντες, ἐσπίπτουσιν
ἐς τινὰ δεξαμενὴν ὕδατος, ὑπὸ
ἀγνοσίαν· ἔνθα οἱ πολλοὶ ἀπώ-
λοντο. ἔνυκτες οἱ βάρβαροι τὰ πε-
σόντες ἀνακοδόμενοι. πᾶν δ' ἐκα-
τέρων κακοπεποιθότων (ὁ γὰρ λι-
μὸς ἀμφοῖν ἦν) Σκιπίων ἀνε-
δέχετο τοῖς βαρβάροις ἐδὲν ἔσθῃ
πυρρῶνδιν. καὶ πιστευθεῖς, καὶ
κλί· ὁρῆς, διέλυσε τὸ πόλεμον
ἐπὶ τοῖσδε, Λακέρων διδόνει πύ-
ρρ· τῇ Ἰντερκατίων σίγης μυρίας,
ἔ θρεμμεῖται τὴν πόλιν· ὡς σμι-

tionibus diremptum, Intercatii Lucullo darent sex millia sago-
rum, fidei Sci-
pionis se

Κατ' ἡγήνουν τὰς γαστέρας.] Hæc verba, Sec. vertit, ventris profluvio la-
borabant. Sed quis unquam illis Græcis verbis (de quibus alias) usus est,
hoc tantum significare volens?

Μέχει ποτὶ τὸ χαμῶ ἡγέρη.] Pro μέχει ποτὶ dicit Tandem: at Sec.
tanquam de suo addens quod subaudiendum videtur ante μέχει ποτὶ, vertit.
Atque hinc in modum affecti perdurabant quoad agg. &c. Ac quod sequitur,
τὸ χαμῶ ἡγέρη, reddit, Aggeres in justam altitudinem educerentur.

Ἐσπίπτουσιν ἐς τινὰ δεξαμενὴν ὕδατος.] Malè idem Secundus δεξαμε-
νῶν vertit paludum.

commit-
tunt.

rum, pecudum certum quendam numerum, obsides quinquaginta. Auri arque argenti (cujus sit, quod Hispaniam iis abundare credidisset, bellum intulerat) & ob inopiam, & quod in pretio apud gentem illam non essent, nihil est datum.

Palantia
urbs.

Inde Palantiam itum est, urbem virtutis fama clariorem, in quam etiam plurimi confugerant. Qua de causa fuere qui Lucullum admonerent ut intentato oppido abscederet: sed homo avarus ab urbe quam locupletem esse inaudiverat, non antè abstrahi potuit quàm crebris Palantinorum equitum incursum frumentari prohibitus, commeatus inopia coactus est quadrato agmine exercitum reducere, urgentibus à tergo & infrequentibus Palantinis, donec ad Dorium flumen perventum est. Hinc enim Palantinis in sua regressis, insequendi finis fuit. Lucullus in Turdetania hybernavit. Hoc modo confectum est Vaccaorum bellum: quod quamvis Lucullus injussu populi Romani suscepisset gessissetque, nunquam tamen ob id ne in iudicium quidem vocatus est.

286

Dorium
flumen.

νον, καὶ πενήκοντα αἰῶνες ἐς ὅμηρον. χρυσὸν δὲ καὶ ἀργυρὸν Λακεδαιμονίων, (ὅ δὲ ἄλλοι, ἢ ἄλλοι) ὅλως ἱεραῖον πολυχρυσὸν εἶναι καὶ πολυἀργυρον, ἐπολέμει ἐκ ἑλασέν. ἔ γὰρ εἴρη· ἐπὶ τῷ δόξῃ τῷτ' ἐκείνοι Κελτιβήρων τίθενται.

Ἐπὶ δὲ Παλαντιάν ἦει πόλιν, ἣ δόξαν τε δρετῆς εἶχε μείζω, καὶ πολλοὶ συνεπεφύλασσον ἐς αὐτὴν· ὅθεν αὐτὰ συνεβόλευον τινὲς διαχωρεῖν πρὸς πείρους. ὁ δὲ, πολυχρήματον ἐπὶ πωλητῶν ἰδόντα, ἐκ αἰσχυρῶν, μέγχερ σέβλογ' ἐνταυτοῖσι οἱ Παλάντιοι συνεσχῶς ἰππεῦσιν ὑπὸ χλαῖν τε καὶ σιτολογεῖν ἐκάλουν. διαπορῶν δὲ τρωφῶν ὁ Λακεδαιμόνιος, ἀνεζεύγνυ, τετραγώνιον ἐν πλινθίῳ τ' ἐρετὸν ἀγών, ἐπομένον αὐτῷ· ἔ τότε τῶν Παλαντιῶν μέγχερ Δορεῖς πταίμενοι. ὅθεν οἱ ἰδὼν Παλάντιοι νυκτὸς ἀνεχώρουν· ὁ δὲ ἐς τὴν Τυρδίτανων χώραν διαλθὼν ἐχέμεναι. ἔ τῷτο τέλ' ὡς τὸ ΟΥ· ἀκκαίων πόλεμον, πρὸς ψήφισμα Ρωμαίων πρὸς Λακεδαιμονίων καὶ ὁ Λακεδαιμόνιος ἐπὶ τῷδε ἐδὲ ἐκέρχθη.

H^o δόξαν τε ἀρετῆς εἶχε μείζω.] Non debuit Secundus pro his, dicere, Quia urbs majoris nominis ac potentia erat. Nam & ἀρετῆς appellatione oportet non virtutem, (id est fortitudinem) sed potentiam intelligi: & scriptum esse, ἢ δόξαν τε καὶ ἀρετὴν εἶχε μείζω, non δόξαν ἀρετῆς.

Παρεχ' ὑπόμνημα Ρωμαίων πρὸς Λακεδαιμονίους.] Observatione dignum est, παρεχ' ὑπόμνημα, quod Contra decreitum vel Contra mandatum, sonat, pro ἀντὶ ὑπομνήματος, id est, Absque decreto, sive mandato. Hoc autem & pag. 283. dixit, οὔτε πρὸς αὐτῶν ὑπομνήματος γενομένου. Porro ut mirum mihi videtur, ita & aliis visum iri scio, Secundum pro his, καὶ ὁ Λακεδαιμόνιος ἐπὶ τῷδε οὐδὲ ἐκέρχθη, (id est, Ac Lucullus propter hoc ne in iudicium quidem vocatus est) hæc nobis in sua interpretatione dedisse, Idcirco, ne se iudicio, quia de re accusatus erat, subiceret, posita tantum hypostigme post subiceret: utpote

T8

Τὸ δ' αὐτὸ χρόνος μέροσ' ἄλλο
 Ἰβήρων αὐτονόμων, οἱ Λυσιτανοὶ κα-
 λῶνται, Πενίκα σφῶν ἡγούμενος πρὸς
 Ῥωμαίων ὡσηκεα ἐλήζοντο, καὶ
 τὴν στρατηγούντας αὐτῶν Μανί-
 λίων τε & Καλπούρνιον Πείσωνα τε-
 ψάμενοι, κτένευσιν ἐξακισχίλις,
 καὶ ἐπ' αὐτοῖς Τερέντιον Οὐκέρωνα
 περὶαν. οἷς ἐπαρθεὶς ὁ Πενικῶς
 πρὸς μέγιστον Ωκεανὸν κατέδραμεν καὶ
 Οὐκέρωνα ἐς τὴν στρατὸν περ-
 λαβὼν, ἐπολιόρκει Ῥωμαίων ὡση-
 κεας τὴν λαομαχίαν Βλαστοφαινίκας.
 οἷς φασὶν Ἀντίαν τὸν Καρχηδόνιον
 ἐποικίσαι πρὸς ἐν Λιβύῃ, καὶ ὡς δὲ
 τὸτο κληθῆναι Βλαστοφαινίκας. Πέ-
 νικῶς μὲ οὖν λιθὸν πωληγὴν ἐς τὴν
 κεφαλὴν, ἀπέθανεν. Ἀφ' οὗ καὶ
 οἱ αὐτοὶ ἀνὴρ αὐτομαχίᾳ Κεμμίω
 καὶ στρατῶς ἄλλης ἐπελδοὶ πρὸς
 Ῥωμαίων ἐς μέγιστον συνωλέχθη καὶ

Sub idem tempus Lusitani Lusitani
 (pars alia Hispanorum suis legi- bellum
 bus viventium) ducē Punico, lo- movent
 ciorum populi Romani agros de Romanis.
 populati sunt, fugatīque Roma- Punicus
 nis imperatoribus, Manlio & dux.
 Calpurnio, sex millia interfecer- Manlius &
 unt, inter quos Terentium Var- Calpur-
 ronem quaestorem. Qua victoria nius imp.
 elatus Punicus ad Oceanum uf- fugati
 que pervagatus est, & Vetonibus Terentii
 secum assumptis, Romanorum Varronis
 subditos Blastophoenicas appella- quaestoris
 tos obsedit. Hos ex Libya ferunt interitus.
 ab Annibale Carthaginienſi eò Vetones.
 traductos inde nomen traxisse. Blastophoenica.
 Punicus saxo in caput vulnera-
 tus, moritur. In ejus locum suf-
 fectus vir cognomento Caſaras. Punicus in-
 hic cum Mummio (qui cum teritus.
 exercitu Roma nuper venerat) Caſaras.
 commiſſo praelio victus, fugit: Romano-
 rum cla-
 des sub
 Mummio.

utpote pendente & imperfecta manente Tententia: deinde lacunula relicta.
 Totus enim hic locus in ejus interpretatione ita se habet, Hunc igitur finem
 habuit bellum quod Lucullus cum Vaccæis sine Romanorum mandato gessit. Idcirco
 ne se iudicio, qua de re accusatus erat, subiceret,

Nihilominus alia Hispanorum pars, suis legibus viventium, qui Lusitani appel-
 lantur, quodam Afro duce, regiones Romanis parentes pradabantur. &c. Vi-
 demus tamen sequi apud Appianum, sine ulla suspitione ullius omissionis
 verborum. Τὸ δ' αὐτὸ χρόνος μέροσ' ἄλλο Ἰβήρων αὐτονόμων &c. Si enim
 eodem hæc gesta sunt tempore, cur aliquid inter hæc & illa deesse quis suspi-
 cetur? Maluit tamen Ber. Sub idem tempus, quàm Eodem tempore vertere.

Πενίκα πρὸς ἡγουμένον Πενίκα pro nomine proprio non habuit Se-
 cundus, ut ostendunt ea quæ modò ex ejus interpretatione attuli: (quum
 ibi dicat, quodam Afro duce) sed Beraldo assentior hanc ipsam vocem reti-
 nenti.

Οἷς φασὶν Ἀντίαν & Καρχηδόνιον ἐποικίσαι πρὸς ἐν Λιβύῃ,] Secundus
 ita, Cum quibus Annibalem Carthaginienſem ajunt quosdam Punicæ gentis mi-
 senisse: idcirco Blastophoenices appellatos. Beraldi autem versio tibi in prom-
 ptu est. Ego, ad exprimendam verbi ἐποικίσαι significationem, ita ver-
 tendum hunc locum censerem, Quibus ajunt Annibalem Carthaginienſem
 quosdam à Libya, tanquam ductam ab eo coloniam immisuisse. Vel, tanquam
 ducentem coloniam aut, ducere volentem.

Ἀνὴρ δὲ ἑτοίμος καὶ Κεμμίω] Scribo Κεμμίω.

fed quum effuso incompósito-
que agmine Mummius insequeretur, conversus novem millia cecidit, & præda omni castrisque suis receptis, Romanorum castris est potitus, & signa multa armæque diripuit, quæ barbari tota Celtiberia per ludibrium circumferebant. Mummius quinque millia quæ superfuerant, intra vallum exercebat, non prius sibi in campum descendendum statuens quàm militum animos recenti clade territos confirmasset. Quumque barbaros observasset prædæ partem aliquam transferentes, ex improvviso adortu, multis interfectis & prædam & vexilla recuperavit.

Lusitani.

287

Caucæus
dux.
Cunei Romanorum
subditi.
Coniistor-
gis expu-
gnata.

Lusitani, qui alteram Tagi ripam incolunt, & ipsi Rom. indicto bello, Caucæno ductore Cuneos, Romanorum subditos, invasere, eorumque urbem amplam Coniistorgim expugnâverunt. Deinde trajecto ad columnas Herculis Oceano, pars Aphricam populari, alii Ocilam urbem ob-

ἡπλώμενοι, ἐφυζα. Μουμμίον δὲ αὐτὸν αὐτάντως διακόντην, ἐπιστραφεὶς, ἔκτεπεν ἐς συναικιλίους, καὶ τότε λείαν τὴν ὀρπισμένην καὶ τὸ οἰκεῖον στρατόπεδον ἀνέσσωσεν, & τὸ Ρωμαίων στρατόπεδόν τε, & διήρπυσεν ὅπλα καὶ σημεῖα πολλά· ἅπαντες οἱ βάρβαροι καὶ τὴν Κελτιβερίαν ὅλῳ ἀεὶ φέροντες, ἐπιπάδον. Μουμμίον δὲ ὑπολοίπους ἔχον πεντακισλίους, ἐγυμναζεν ἔνθεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, δειλὸς ἄρα στρατεύειν ἐς τὸ πῆδον, πρὶν τὰς ἀνδρας ἀναπαύσασθαι. φυλάξας ὅτι μέρους οἱ βάρβαροι τῆς ἀφρηκίδος λείας περιέφερον, ἀδοκίμως αὐτοῖς ἐπέδρατο· & πολλοὺς ἀφάφθεις, ἔλαβε τὴν λείαν, καὶ τὰ σημεῖα.

Λυσιτανὸν δὲ ἐπὶ ταῦτα τοῦ Τάγρου ποταμοῦ, καὶ κείνοι Ρωμαίοις πεπολεμημένοι, Καυκάνον σφὺν ἡγήμενος, Κουνέας ἐπὶ ὄρεσιν, οἱ Ρωμαίοις ἦσαν ἱσπανοὶ, καὶ πολλὴν αὐτῶν μεγάλῃ εἰλον Κονιστοργίην. περὶ τὴν τῆς σήλας τῆς Ἡρακλείους τὴν Ὄκεανὸν ἐπέραν· & οἱ μὲν τὴν ἀπὸ τοῦ Διούλου κατέσχεον, οἱ δὲ Ὀκίλῳ πόλιν ἐπολιόρκεον. Μέρ-
μιον

Καὶ κείνοι Ρωμαίοις πεπολεμημένοι.] Quum hic legamus καὶ κείνοι Ρωμαίοις πεπολεμημένοι (id est, & ipsi in Romanos hostili odio concitati, aut ita, & ipsi ad bellum Romanis inferendum accensi) Ber. tamen vertit, & ipsi Romanis indicto bello. quæ interpretatio non video quomodo defendi possit. at Sec. reddit, sumpti contra Romanos armis. sed cur Appianus ad hoc significandum non potius πολέμῳ, vel ὅπλα ἐπὶ φέροντες, sive ὅπλα ἀνταίχοντες, aut tale quid dixisset? Vel potius, cur non quiddam tale est, tanquam supervacaneum, omisisset? Est autem & hoc observandum, Secundum voces quamvis & tamen huic loco adhibuisse: quum nihil huiusmodi apud Appianum legamus. Ita enim ille totum hunc locum vertit, Lusitani, quamvis alteram Tagi amnis accolant ripam, sumptis tamen contra Romanos armis, &c. Idem hac particula tamen usus est, ubi nullum habere locum videtur: quum Appianus particula δὲ usus esset: in vertendo quodam loco qui paginam 290. claudit, ἐπὶ τὸ πῆδον ἐν ὅρῳ στρατεύοντες ἐλάσαν, Ἀφρικήν δὲ ἐπολιόρκεον. Ita enim hunc locum reddit, In monte oleis consilio, Veneris tamen nomine appellata, castra posuit.

μι^ο δ' ἐπόρου^ο ἀνακιστρίοις
πίζοις καὶ ἰππεύσι πεντακισίοις,
ἔκτεινε τ' ἄλλο δ' ἠρωμάτων ἐς μυριάδας
ἐπεντακιστίους, τ' δ' ἑτέρων π-
νός· καὶ τὴν πολιορκίαν διέλυσε τ'
Οὐκίλῃς. ἐντυχὼν δ' ἐπὶ τοῖς φέρον-
σιν αὐτὸν ἐσπύληκεν, ἔκτεινε δ' αὖτε
δὲ πύλῃς, ὡς μὲν δ' ἀρξέλοι δότ'
δ' ἡγεῖτο ἀφ' ὧν. τὴν δ' ἑλπίαν
ἀφ' ὧν τὸ φράτ', τὴν δ' ὀνομα-
στέον, καὶ λοιπὰ τοῖς τοῖς τοῖς
ἐνταλτοῖς ἔκαστε.

Καὶ Μάρμυ^ο δ', ἡ δὲ παρ' αὐ-
τῶν, ἐπενήλθεν ἐς Ρώμην, καὶ ἐ-
δελαιώσατο. ἔκδοται δ' αὐτὸν
Μάρμυ^ο Ἀτίλῳ· ὃς Λυσιστρά-
τον ἐς ἐπ' αὐτοῖς ἐπιδραμὼν ἀπί-
κτεινε, καὶ τὴν μέγιστον πόλιν ἐξέ-
λει, ἥ οὐνομα Οὐθράκων· τὰ δ'
ἑγγύς καὶ παλαιὰ καὶ ἄλλοι ὅτι
ἐπὶ συνθήκῃς παρελάθε. καὶ τοῦ-
των ὡς ἔτι Οὐθράκων ἐδόντος,
ἐμῶν τοῖς Λυσιστράτον. ὡς δ' ἀν-
ελάττω χημύσων ὁ Ἀτίλῳ, αὐ-
τῶν πᾶντες μετετίθεντο. καὶ πᾶς
Ρώμῃ τοῖς ὑποκόμους ἐπολιόρχων· ἐ-
πὶ τοῖς ἐπὶ τὴν πολιορκίαν
Σερβίλῳ Γάλβῳ, ὁ Ἀπίλῳ
Διδόχῳ, ἡμέραι μὲν καὶ νυκτὶ
πεντακιστίους τοῖς διελθόν, ἐπὶ
φάσκει τοῖς Λυσιστράτον· καὶ ἐνθὺς
ἐς μάχην ἐξέτασε, καὶ κατὰ πόν-
τον ἐστὼν ἔχων. ἀφ' ὧν δ' ἐν-
τυχὼς τὰς πολέμιους, ἐπέκειτο φά-
ρμασιν ἀπειροπολέμους. ὅθεν ἀφ' ὧν
ἐστὼν αὐτῶν καὶ ἀσυντάκτων τ' ἀνέ-
στη, ἀφ' ὧν οἱ βαρβαροὶ κα-
τέστησαν αὐτοῖς διασποράς, καὶ
μέρη συνελθόντες ἐπέθεντο, καὶ
αἰτίουσαν ἐς ἐπ' αὐτοῖς.

antes, irrucunt, & septem millia peremerunt.

H h 3

fidere. Mummii subsecutus no-
vem millibus peditum, equitum
quingentis, quindecim millia eo-
rum qui agros vastabant occidit:
ex aliis tam multos ut Ocila ur-
bis obsidio solveretur. Occurrens
etiam iis qui prædam avertebant,
omnes ita delevit ut ne nuntius
quidem cladis superfuerit. Cete-
rum prædam omnem quæ ferri
posset, militibus divisit, reliquam
diis belli præsidibus consecratam
incendit.

Lusitano-
rum cla-
des.

His rebus gestis Romam re-
versus triumphavit. Successor
Mummii, M. Attilius, incursione
facta septingentis Lusitanos in-
terfecit, excisæque eorum maxi-
ma urbe (Oxthracas vocitabant)
sic vicina loca terruit ut omnia
deditione acciperet: inter quæ
nonnulla erant Vetonum, gen-
tis finitimæ Lusitanis. Sed Attilio
in hyberna profecto omnes illi-
co defecerunt, & Romanorum
quosdam subditos obsederunt,
quos dum obsidione eximere
properat Servilius Galba (Attilio
successor venerat) uno die ac
nocte quingenta stadia emensus,
in conspectum hostium venit, &
nulla interposita mora militem
labore viæ confectum in aciem
eduxit, atque hostes sceleriter
quidem fufos fugatosque impru-
denter admodum est infecutus.

M. Atti-
lius Mumi-
i succes-
sor.
Oxthracæ.

Lusitano-
rum defe-
ctio.

Servilius
Galba.

Ejus im-
prudencia.

Galba cum equi-
tibus

Carmelis tibus quos circa se habuit, Carmel
urbs. im urbem fuga pervenit, quod
& multi alii confugerant: quibus
assumptis, collectisque sociorum
viginti milibus, in Cuneos trans-
iit. & ibidem hyemavit.

Vaccæis
Lucullus
arma intul-
lit nullo
pop. Rom.
edicto.

288

Legati Lu
fitanorum
ad Galbam
missi.

Lucullus, qui nullo populi Romani edicto Vaccaei arma intulerat, in Turdetania hyemans, postquam Lusitanos in proxima invasisse intellexit, dimissis fortissimis quibusque ducibus, circiter quatuor millia occidit. Eisdem novis copiis irruentes, circa Gades ad mille quingentos fudit: reliquos qui tumulum quandam infederant, obedit, & infinitam hominum multitudinem cepit. Denique Lusitaniam ingressus, carptim depopulatus est. Idem altera ex parte faciebat Galba, ad quem quum legati venissent, sèquæ dicere velle ea fœdera firmare quæ cum Attilio, qui paulo antè dux belli fuerat, pacti, violarent, placide quidem illos excepit, fidemque dedit, simulans se eorum vicem dolere quòd ob inopiam & latrocinia exercere & bella gerere & fœdera transgredi coacti essent. Nec enim (ajebat) apud me dubium quin agri vestri infœcunditas & paupertas esse voegerit. Proinde si amici effe volueritis, inopibus dabo terram locis uberrimis statuam. His p

Γάλλους καὶ τὸ ἀμφ' αὐτὸν ἰππῶν
κατέφυγον ἐς Καρμελίαν πόλιν· ἔν-
θα τὸς Δαφνυνοῦτας ἀνελήμβανε,
ἢ συμμαχῆς ἀθροίσας ἐς δισμου-
ρίους, διήλθεν ἐς Κενέας· ὃ παρε-
χρίσεν αὐτῷ Κούρι.

Δουκῶν· οὐδ' ὁ τοῖς Οὐκα-
 καῖς ἀνὰ ψηφισμῶν πολέμη-
 σαι, ἐν Τυρριτανίᾳ τότε χερμάζον,
 ἠδ' ὅτε Δυσίταιν' ἐς τὰ πλεῖστον
 ἐμοσολογῶν καὶ ἀετῆρ' ἑλθὼν
 εἰρύσειν τ' ἡμάραν, ἔκτεινε τῶν
 Δυσίταιν' ἐς τετρακισχίλις, ὥς
 τε Γαδίεσσιν τὸν πορθμὸν, ἑτέραν
 παρόντων, ἔκτεινε ἐς χίλιους καὶ
 πεντακισθίς, καὶ τὰς λοιπὰς συμ-
 φυγόντας εἰς πᾶσι λόφον, ἀπέτα-
 φράσεν· καὶ τὸν ἑλθεῖν ἀνόρῳ
 ἄπειρον· καὶ τῷ Δωσιταίνῳ ἐπιπῶν
 καὶ μέρ' ἐπόρθη· ἐπόρθη δὲ καὶ
 Γαίλαος ἐπὶ ῥήπεσσι καὶ πῶσι πρὶ-
 σσοσόμενον ἐς αὐτὸν, καὶ θρόνον
 βδομαῖν καὶ ὅσα Ἀπὺλῃ τῇ παρ'
 αὐτῆς ἐσσηγηγὼν σπυδιέρμοι περι-
 ἔθηκεσαν, ἔδωκετο, καὶ ἐσπένδ'·
 ἔπειτα κέλευσε αὐτοὺς ἑσπάρη-
 σθαι ὡς δ' ἄπειραν ληστῆσσι τε
 καὶ πολεμῶσι καὶ περιπατοῦσιν·
 τὸ δ' ἡγεσθῆσαν, ἔφη, καὶ πει-
 λῶν ὑμῶς ἐς ταῦτα ἀναγκάζει,
 δῶσθαι δ' ἐγὼ πᾶσι φίλους γὰρ
 ἀγάρην, ἔειπεν· ἐν ἀφῆροις σπαικίαι,
 δισχλιν' ἐς τεύχεα· οἱ μὲν δὲ, τιθεῖ-
 σθεσδωκῶντες, δῶπ' τῶν ἰδίων ἀνι-

bonam, & tres in partes divilos
omissis pellekti, relictis suis sedi-

SOLV TO,

Kaj παρρημαζεν ἐν Κορίν.] Initio hujus paginae non Κορίν, sed Κορινθίων, vocavit hanc Cuneorum urbem: & hanc, non illam appellationem habet hic quoque Secundus. Ita enim ille, *In fines Cuneorum transivit, ubi Cunisforge hybernavit.* Sed initio hujus prg. Conistorgin, non Cunistorgin, apud eum legimus. Quam tamen scripturam minus probo.

289

Galba divi-
tiarum
praesidio
judicium
evasit.
Luculli &
Galbae per-
fidia.

C. Vetilius
in Hispan-
iam mis-
sus.

Viriatus.

quidem ajunt aut mendacio aut
perjurio abstinuisse, dum rem
laceret. Invidus igitur omnibus,
& ad judicium tractus, divitia-
rum praesidio evasit. Haud multo
post quos Luculli & Galbae perfid-
dia reliquos fecerat, ad decem
millia congregati, Turdetaniam
incurSIONibus vastarunt. Adver-
sus quos Roma veniens C. Vetil-
ius, adductus novis copiis, & quae
in Hispania erant assumptis ad
decem millia, quum in primos
pabulatores delapsus multos ne-
casset, reliquos in locum quen-
dam compulit: in quo manentibus,
famis, abeuntibus, à Ro-
manis grave periculum immine-
bat: tantum difficultatis inerat.
Quapropter legatis ad Vetilium
cum ramis oleae missis, locum ad
habitandum petebant, seque de-
inceps in populi Romani potestate
fore promittebant. Vetilius,
& se daturum pollicebatur, &
jam foedus paciscebatur, quum
Viriatus (qui ex iniqua illa Gal-
bae crudelitate evaserat, & forte
fortuna tunc temporis inter eos
verfabatur) singulos Romano-
rum perfidia admonere coepit,
qui data toties fide in eos impe-
tum fecissent: atque eum ipsum
exercitum docuit nihil aliud esse
quam reliquias perjurii Luculli &
Galbae. Ad extremum addidit, si
pareant, tutum esse ex eo loco receptum.
Quibus verbis permo-
tis & in spem erectis omnium animis,
dux eligitur ac primum

ἐν αὐτὸν ἀγαπήσει ψοφῶντῶν τε
καὶ ἐπιπορευομένων ἀφ' αἰσῶν. μισου-
μένη δὲ καὶ κατηρεσμένη, δι-
φύζει ἀπὸ τῶν πλεόντων. ἐπὶ πολὺ ᾗ
ὑστερῇ, ὅστις διέφυγεν ἐκ τῆς Λου-
κουλίου καὶ Γαλβᾶ περιουσιότητος,
ἀλιωθέντες ἐς μυριάδας, τὴν Τυρ-
δετανίαν κατέστρεψαν. ὁ αὐτοῖς ἀπὸ
Ρώμης ἐπέλθων Γαῖος Οὐτίλιος,
ἀγωνίᾳ τε πινυμένην αἰσῶν, ὅτις
ἐκ τῆς ὁδοῦ ἀποβλέπων, ἀπὸ πύργου
ἐκκλινὼν ἐς μυριάδας, ἐπέπεσε σφρο-
δύουσι καὶ πολλοῖς ἀνέλκων, συμ-
έως τε καὶ λοιπὸν ἐς τὴν χειρὸν, οἱ
κινδυνεύοντες τὴν μὲν πύργον ὑπο-
ληγόντες, καὶ ἀπὸ πύργου, ὑπὸ Ρω-
μαίων. ὡς δὲ ἤδη δυσχερέας καὶ
ἀπὸ τῆς τοῦ περιουσιότητος ἐκ τῆς
ἐπιπορευομένης σὺν ἰσχυρίαις, γὰρ ἐς
συμμερισμὸν ἡμετέρων, ὡς ἀπὸ τῆς
δὲ ἐστὶν αὐτοῖς Ρωμαίων ἐς πάντα κα-
τήκοι. ὁ δὲ ὑποβλέπων δὴ αὐτοῖς, καὶ
συνετίθετο ἡδὲ. Οὐτίλιος ᾗ ἐκ
τῆς Γαλβᾶ περιουσιότητος ἐκφυγόντων,
τότε σὺν αὐτοῖς, ὑπομνησθεὶς
τῆς Ρωμαίων ἀπιστίας, ὅστις τε
αὐτοῖς οὐδὲν ἐπιδοῦντο καὶ ὡς
ὅδε πᾶς ὁ στρατός ἐκ τοιούτων ἐπι-
πορευομένων Γαλβᾶ καὶ Λουκουλίου ἀφ-
φύγειν. καὶ διὰ τὸν ἐκ τῆς σωτηρίας
ἀπὸ τῆς ἐκ τῆς χειρὸς, ἂν ἐδέεσθαι
πειθεσθαι, ἐρεθίζοντων ἐκ αὐτῶν,
καὶ ἐν ἐλπίσι χυομένων, ἤρεται τὰ
εἰρηγενός, ὅτι πᾶντας ἐνταύθας ἐς
quibus verbis permo-
tis & in spem erectis omnium animis,
dux eligitur ac primum

Μισοῦνται δὲ καὶ κατηρεσμένοι, διφύζει ἀπὸ τῶν πλεόντων.] Malim
διφύζει reddere evadere. id est, evadere solebat: ut intelligamus illum se-
pe in judicium vocari solitum. Atque hoc erit illi quae proxime praecedunt
consentaneum.

μέτωπον ὡς ἐπὶ μάχῃ, πρὸς μὲν ἄλλης ἐκείδουσαν, ὅταν αὐτὸς ἐπιβῇ τοῦ ἵππου, διαφρεθέντος ἐς μερὴ πολλὰ, φάγνεν ὡς δυνάμει κατ' ἄλλας & ἄλλας ὁδοὺς, ἐς Τριβόλαν πόλιν· ἔτα αὐτὸν ἀειμένειν χιλίους δὲ μίνας ἐπιλεξάμενος, ἐκείδουσαν αὐτῷ συνίστατο, καὶ γιγνομένων τέτων, οἱ μὲν, εὐθύς ἐφυγον, ἐπειδὴ ὁ ΟΥΡΙΑΔΩΝ τὸν ἵππον ἐνεῖη· ὁ δὲ ΟΥΡΙΤΙΛΩΝ αὐτὸς δέσπας διακινεῖ, ἐς πολλὰ δηρμήδους, ἐπὶ τῷ ΟΥΡΙΑΔΩΝ ἐσώται καὶ ἐφεδρεύοντα τῷ γηθησκέμενῳ τροπῆς, ἐμύχετο. ὁ δὲ ἀκνύτοις ἵπποις αὐτὸν ἐκώχλων, καὶ κωφεύγων, & πάλιν ἱσάνδρω, καὶ ἐπὶ αὐτῷ πεδίῳ & τῷ ἐπιστάτῳ ὅλῳ διτελεψέει ἀειδίαν. ὡς δὲ εἰρησέν ἀσφαλῶς ἔχεν τ' φυγῆς τὰς ἐτέρους, τότε νυκτὸς ὁρμήσας δι' ὁδὸν ἀτελεῖαν, κρυφώτατοις ἵπποις ἀπὸ Τριβόλου, Πρωμαίων αὐτὸν διώκει ὁρμῆς & δυνάμεως, ὧς τε βάρῃ ὅπλων καὶ ἐπερίαν ὁδῶν, καὶ ἵππων ἀιομοιότητι. ὧς μὲν ἐξ ἀέλπτου σπῆκτον ἀπογινώσκοντα αὐτὸς ἀειίσωσε καὶ τὸ σκεπτήμενος τοδὲ ἀειφερόμενος ἐς τὰς τῆς βαρὸς ἐξήρην αὐτὸν καὶ πολλοὶ πυνταχόθεν αὐτῷ ἀσπασχάρου. ὁ δὲ ἐς τὴν Πρωμαίῳς ἐπολέμει καὶ μὴ δοκῆς τὸν ΟΥΡΙΑΔΩΝ πολέμου σφόδρατε ἐνεχ-
Romanos bellum sustinuit. Sed mihi est in animo Viriaticum

omnes tanquam ad pugnam instructos in fronte collocat: deinde jubet ut, quum ipse in equum conscenderit, in varias partes dispersi, diversis itineribus in Tribolam urbem quam celerime fugiant, ibique se operiantur. Interea mille selestos, qui secum in acie starent, retinet. His peractis rebus, simulatque Viriatus equum inscendit, omnes fugam arripere. Vetilius ita dissipatos persequi veritus, in Viriatum stantem, & occasione, siqua se daret, imminensem, conversus pugnam ciebat. Sed Viriatus velocissimis equis ejus conatus eludens, nunc sese subducendo, nunc iterum objicendo occurrandoque, totum illum diem & posterum in eo ipso campo consumpsit. Ut autem conjectura collegit socios ex fuga in tuto esse posse, noctu profectus devius itineribus equisque perniciosissimis Tribolam pervenit, Romanis & propter gravem armaturam, & locorum ignorationem (adde quod dissimilibus equis vehebantur) subsequi non valentibus. Hoc pacto Viriatus exercitum suis rebus diffidentem ex insperato conservavit. Cujus facinoris fama ad barbaros perlata plurimum illi & decoris & virium adjunxit: quarum praesidium triennium totum adversus

290

Viriatus
exercitum
servat.Viriaticum
bellum.
hoc

ὡς δὲ εἰκασεν ἀσφαλῶς ἔχον τὴν εὐχὴν τοῦ ἐτέρου.] Sic pag. 182. ὡς δὲ εἰκασεν αὐτάρκως ἔχον, &c.

Καὶ μὴ δοκῆς τῷ ΟΥΡΙΑΔΩΝ πόλεμον σφόδρατε ἐνεχέσθαι Πρωμαίῳς.] ΟΥΡΙΑΔΩΝ vel in ΟΥΡΙΑΔΩΝ vel in ΟΥΡΙΑΔΩΝ mutare, necesse est. Cere-

υφελία

H h 5

rum

hoc bellum, quod Romanos non parum exercuit, seorsim congerere, & siquid eodem tempore in Hispania gestum est, in alium locum rejicere. Vetilius ergo Viriatum persequens, Tribolam ibat: verum inter eundum dum sylvam quandam superat, & Viriatus reflexo equo à fronte & qui in insidiis erant exilientes, à tergo Romanos invadunt. Tum occisi multi, multi in valles præcipitati, vivi etiam non pauci in manus hostium venere: inter alios Vetilius: quem (quia senex erat & obeso corpore) qui ceperat, tanquam hominem nihili interfecit. Ex decem millibus Romanorum vix sex millia Carpesum profugerunt, urbem ad mare sitam, quam ego arbitror quondam à Græcis Tartessum nominatam, regemque Arganthonium (qui centum & quinquaginta annos complevisse fertur) in ea regnasse. Receptos ex fuga milites quæstor Vetilii per moenia disponit adhuc trepidantes: ac quinque millia sociorum quos à Bellis Titthifque impetraverat,

Romano-
rum cla-
des.

Vetilii in-
teritus.
Carpesus.

Arganthon-
ius rex.

rùm valde in totius loci hujus interpretatione lapsus est Secundus: non animadvertens Appianum illud participium ἀγαθέμενον de seipso dicere, non de Viriato. Ita enim ille totum hunc locum interpretatur, vim verbis afferens (quod sæpe coguntur facere qui alicujus scriptoris verba in sensum valde diversum detorquent) Hic tres continuos annos cum Rom. bellum gessit, atque (ut constat) hoc bellum multum Romanos afflixit: sustinuitque ad extremum usque, perquam difficile & periculosum. Quinetiam si quis alius armorum novus motus in Hispania extitit, illud ut diuturnius esset effecit. Ceterum ut hic dicit Appianus, πόλεμον συναγαγεῖν, de sua hujus belli historica descriptione loquens, sic pag. 292. καὶ συνάξω καὶ τὸν δὲ [τὸν πόλεμον] εἰς ἕν.

H'ν ἐγὼ νομίζω πρὸς Ἑλλήνων πύλας Ταρτησὸν ὀνομαζεσθαι.] Cur id hoc loco velut ex sua tantum opinione in medium affert, quod antea, tanquam ab omnibus receptum, minimèque controversum, tradidit? Vide annotationem in paginam 256.

Διέφυγον

λήπειντα Ρωμαίοις, & δυσεργάτοι-
τον αὐτοῖς ἡρώδην συναγαγεῖν,
ἀναδείκνυν ἐπὶ αὐτῇ χρεὼς πάλ-
λῃ δὲ αὐτὸν διακονῶν, ἤλθεν ἐπὶ τῇ
Τελβολῇ. ὁ δὲ ΟΥΡΙΑΔΟΥ ἐν
λόχμας ὑπερελθόντος. ΟΥΡΙΑ-
ΔΟΥ, αὐτὸς τε ἐπεσφύετο, & οἱ ἐν
τῇ συνέδρῳ ἀνεπήδων. καὶ Ρωμαῖοις
ἐκτετέρωθεν ἑκτενόν τε καὶ ἐξώρου,
& ἐς τὰς φάλαγγας ἐλάθην. ἐξώρου-
θη δὲ & ὁ ΟΥΡΙΑΔΟΥ. & αὐτοὶ ὁ
λαῶν ἀγνοῶν, γίγνεται ὑπερπυ-
χου ὄρων, ἔκτανεν, ὡς ἐδεδὸς ἄξιον.
Ρωμαίων δὲ πολλοὶ ἐν μύριαν ἐξα-
κισίλοις διέδρασαν ἐς Καρπησὸν,
ἐπὶ θαλάσῃ πύλιν, ὡς ἐγὼ νομίζω
πρὸς Ἑλλήνων πύλας Ταρτησὸν ὀνομαζεσθαι,
& Ἀργανθωνίου αὐ-
τῆς βασιλεύοντος. ὃν ἐς πεντηκοντα καὶ
ἐκιντὸν ἐπὶ ἀφικέσθαι φασί. τὰς μύ-
ριας ἐς πέντε Καρπησὸν διέφυγον-
τες ὁ ταμίης δὲ ἀπέτε τοῦ ΟΥΡΙΑ-
ΔΟΥ, συνώπλισεν ἐπὶ τετραὶν δέδω-
κας. πρὸς δὲ Βελλῶν καὶ Τίτθων
ἀγῆτας πεντακισίλους συμμάχους,
καὶ λαῶν,

ἢ λαβὼν, ἀποπύμψεν ἐπὶ τῷ Οὐ-
ριαθῶν. ὁ δὲ πάντως ἔκτεινεν, ὡς
μηδ' ἀφ' ἑλὸν ἀφ' οὐραίν. ἢ ὁ πα-
μίας ἡσυχάζει ἐν τῇ πόλει, ἀπο-
μείνων τινὰ βοήθειαν ἀπὸ Ρ' ὀμης.

Οὐρίανθ' ὅτι πλὴν Καρπητανίαν,
ἐνδομηνίαν χερσὶν, ἐπὶ αὐτῶν,
ἐλεηλάτῃ· ἑως ἥκει ἐν Ρ' ὀμης Γαίῳ
Πλαυτίῳ, ἀγρὸν περὶ τοὺς μυριάδας καὶ
ἑκατὸν χιλίους ἐπὶ τετρακισίοις. τό-
τε δ' αὐτῆς ὑπεκρίνατο φάγειν ὁ
Οὐρίανθ' καὶ ὁ Πλαυτίῳ αὐ-
τὸν ἐπεμψε διώκειν ἐς τετρακισχι-
λίους· ὅς ἐπετραφείας ὁ Οὐρίανθ' ἔ-
κτεινε, χωρὶς ὀλίγων, καὶ τὴν Τά-
ραν ποταμὸν ἀφ' οὗ, ἐς ἑκατομπε-
δάς ἐν ὅρῳ ἀφ' οὗ μὴ ἐλάσας,
ἀφ' οὗ τῆς δ' ἐπαυμένη. ἔνθα ὁ
Πλαυτίῳ κραταλαβὼν, καὶ τὸ πτα-
σμος ἀναλαβὼν ἐπεγόνει, συν-
εἴκαλεν. ἡγήθη δὲ ὅτι, φοιτῶν πολλὰ
ἄγροισι, διέφυγον ἀνίσταται ἐς τὰς
πόλεις. Ἐν μίᾳ τῇ θέρῃ ἐχέμα-
ζεν, ἐν ἑκτῇ δὲ ἐδαμῶς ἀποστεινύει. ὁ
δ' Οὐρίανθ' πλὴν χερσὶν αὐτῶν
ἀφ' οὗ, ἥτοι τὰς κερταμῶν π-
μύλῃ τῇ ἐπικέρμῳ κερταμῶν καὶ παρ'
ὧν μὴ λαβοί, διεφθέρει.

pretium exigebat, & si qui non persolvebant, vastabat ac perdebant.

Quibus

obviam Viriato misit, quos ita
cecidit ut ne nuntius quidem su-
perfuisset. Exinde quæstor intra
urbem quietus auxilium Roma
expectabat.

Interea Viriatus Carpetanum
agrum fertilem admodum, li-
berè depopulatus est: quoad C.
Plautius Roma cum peditum de-
cem millibus, equitibus mille
trecentis venit. Tunc enim simu-
lata fuga, missa ad se insequen-
dum à Plautio quatuor millia,
conversus, paucis exceptis dele-
vit. Deinde trajecto flumine Ta-
go, castra in monte oleis confito,
qui Veneris nominatur, posuit.
Ubi cum affectus Plautius, dum
farcendi damni accepti cupidita-
te collatis signis dimicat, victus
ingenti clade sine ullo ordine in-
tra oppida refugit, & circiter me-
diam æstatem ad hyberna se re-
cepit, nusquam ausus prodire.
Quapropter Viriatus totam re-
gionem liberè pervagatus, ab a-
grorum dominis maturescen-
tium atque instantium frugum

C. Plautius
in Hispaniam mis-
sus.

Mons Ve-
neris.

291
Clades
Plautii.

Διέφυγον ἀνίσταται ἐς τὰς πόλεις, καὶ ἐν μίᾳ τῇ θέρῃ ἐχέμαζεν] Hæc
verba, καὶ ἐν μίᾳ τῇ θέρῃ ἐχέμαζεν, Secundus (quod naturæ esse re-
pugnans videatur, aliquem χεῖμαζεν dici jam ἐν μίᾳ τῇ θέρῃ) ita vertit,
ac media æstate, ut hyeme solet, (nisi potius scribendum, fieri solet) domi-
nis nusquam prodire ausus, se continebat. Ut autem hæc χεῖμαζεν ἐν μίᾳ τῇ θέρῃ
εἴη, sic χεῖμαζοντ' ἐν μίᾳ τῇ χειρὶ legitur pag. 292. ubi idem Se-
cundus dicit, sub tellis Cordubæ, medio autumno, quiescebat.

Ἡ γὰρ τῶν κερταμῶν πμύλῃ τῇ ἐπικέρμῳ κερταμῶν καὶ παρ' ὧν μὴ λαβοί, διεφθέρει.] Idem Sec. τῇ ἐπικέρ-
μῳ καὶ παρ' ὧν μὴ λαβοί, vertit, messis jam maturæ. Viriatus (inquit) diligenter ac sine
ullo metu lustrabat regionem, à possessoribus fructum & messis jam maturæ pre-
tium exigens. At Beraldus, Ab agrorum (inquit) dominis maturescentium
atque instantium frugum pretium exigebat. Huic certè, non illi, assentior: &
videndum annon ἐπικέρμῳ καὶ παρ' ὧν μὴ λαβοί, magis etiam propriè reddi possit, pen-
dentes fructus, utendo jurisconsultorum vocabulo.

Φειδῶ

FabiusMa-
ximus Æ-
milianus
in Hispa-
niam mis-
sus, con-
tra Viria-
tum.

Quibus Romæ intellectis, Pa-
tres Fabium Maximum Æmilia-
num, Æmilii Pauli (qui Perseum
Macedonum regem sustulit) fi-
lium in Hispaniam miserunt, de-
lectus habendi facta potestate. Il-
le, quia Carthagine prius, deinde
Græcia subactis, postremo bello
Macedonico prosperè confecto,
viris urbs exhausta erat, ut iis par-
ceret qui tot bellis superessent,
puerum tyronum duas legiones
conscriptis: atque impetratis à
fociis aliis copiis, exercitum ha-
bens peditum quindecim, equi-
tum circiter duorum millium,
Orsonem, Hispaniæ urbem, ve-
nit. Inde quod militem inexer-
citatum & rudem nollet hosti
objicere, nullo tentato præ-
lio, Gades, Herculi sacrifica-
turus, freto trajecto petiit. Vi-
riatus ex ejus militibus ligna-
tum egressis aliquot interfecit,
reliquos fugavit. Eosdem à le-
gato rursus ad pugnam instru-
ctos devicit, ingenti præda de-
tracta. Advenientem autem
Maximum, si fortè ad pugnam
elicere posset, armatos educens
milites, assidue provocabat. At
ille, ut totis viribus decerne-
re recubabat, sic parte copia-
rum emissa, levibus committendis præliis & hostium vires ten-
tabat, & suis robur fiduciâque augebat. Quoties autem frumen-

τῶν οἱ ἐν Ἀφρ' Ρωμαῖοι πωλεῖ-
νόμηναι, Φαβίον Μαξιμὸν Αἰμι-
λιανὸν, Αἰμυλίου Παύλου τ' Περ-
σεῖ τ' Μακεδόνων βασιλεῖα ἀνελόν-
τῳ υἱῷ, ἐπέμπεον ἐς Ἰσπανίαν καὶ
στρατὶν ἑαυτῶν καὶ ἀναγχεύειν ἐπὶ τῇ-
πον. ὁ δ' ὅ, Ρωμαῖων ἀρπὶ Καρχη-
δόνα καὶ τὴν Εὐρώπην ἐλάττων, & τ'
τρίτον οὗ Μακεδονία πόλεμον κα-
ταρτηκότων, φειδοῖ τ' ἀνδρῶν, τ'
ἐκείθεν ἐληλυθότων κατέπερα παρρη-
σίῃς, & πρὶν πολέμου πεπειρω-
μένους, ἐς δύο τέλη. & ὡς δὲ τ'
συμμάχων στρατὸν ἀπὸν αἰτήσας,
ἦκεν ἐς Ορσωνα τ' Ἰσηρίαν, σύμ-
παντας ἔχων πηζοῦς μυρίους καὶ
πεντακισχιλίους, καὶ ἰππίας ἐς δις-
χιλίους. ὁ δὲν ἔπει μόνους ἀρχῶν,
μέγιστα τὴν στρατὸν γυμνάσας, ἐς
Γαδερούς διέπλευσε τ' πορθέμεν, Η-
ερκλεῖ δύσαν. ὁ δὲ Οὐρίαδῳ,
αὐτῷ τῶν ἐνδοξομένων ποιῶν ἐπιτι-
σάν, ἔκτιψε πολλούς, καὶ ἐφοβήσα-
τες λοιπούς. τὸν δ' ὑποστρατήρου
συντάξαντ' αὐτούς, ὁ Οὐρία-
δῳ ἐκράντο, καὶ πολλὰν λίαν πε-
ρισσύνετο· ἀφικηρόμεν τε ἔμα-
ξιμον, σιωπῆς ἐξέπεσε παρρη-
σιότητος. ὁ δ' ὅλα μὲν & σιωπῆ-
στο τῶν στρατῶν, γυμνάζων αὐτὸν
ἔτι, καὶ ὅ μὲν πολλὰς ἡγερό-
λιζετο, πείθειν τε ποιοῦμεν τῶν
πολεμίων καὶ τοῖς ἰδίοις ἀντιθεῖς
δάρσῳ.

Φειδοῖ τῶν ἀνδρῶν, τῶν ἐκείθεν ἐληλυθότων κατέπερα παρρησίῃς.] Pro his,
habet Secundi interpretatio, *Ut veterani qui inde redierant, vacationem da-*
ret. Verum cui credibile sit, omnes qui inde redierant, fuisse veteranos.
Deinde potest aliquis ad tempus aliquod militibus parere, id est, militibus
laborem illis remittere, qui tamen vacationem minimè det eam quæ vetera-
nis dari solet.

ἄριστον. χορολογῶν τε, ἐνόπλους αἰ τοῖς γυμνοῖς περιέστη, καὶ ἀπὸ ἐπὶ τοῖς μετ' ἰπποῶν αὐτοῦ οἷα, Παύλῳ τῷ πατρὶ συστρατεύοντι ἐν Μακεδονίᾳ, ἔωρα. καὶ δὲ χειμῶνα γενομένου τῷ στρατῷ τρεῖς πεταὶ δέυτερον ὅδε τ' ΟΥ' εἶαθον, καλῶς ἀγωνισάμενον. καὶ πόλεις αὐτῶν δύο, τὴν μὲν διήρπυσεν, τὴν δὲ ἐπέπευσεν· αὐτὸν τε φεύγοντα ἐς χωρίον ὃ ὀνομαζέται Βακὸρ, διώκων, ἔκτεινε πολλούς· καὶ ἐχέμενον ἐν Κορδύβῃ. ἐφ' οἷς ὁ ΟΥ' εἶαθον ἐχέμενος ἐπὶ Κερδύβῃ, Ἀρρυάκην καὶ Τίτην καὶ Βελλόν, ἐπὶ μαχησάμενον, ἀπέπευσεν ὁ Πρωμάκων. καὶ πόλεμον ἄλλον οἶδε ἐφ' ἑαυτῶν ἐπολέμουν, ὃν ἐν πόλει αὐτῶν μὲν Νομαντῖνοι ἡγεύοντο, μακρὸν τε καὶ ἐπίπουν Πρωμάκων ἡγεμόνων. ἐς συνάξιν ἐπὶ τοῖς ἐν, καὶ ΟΥ' εἶαθον. ΟΥ' εἶαθον ἄρ' ἐπὶ ἡμετέροις Ἰνδίοις ἐπὶ τῷ στρατῷ Πρωμάκων Κείντιον συνεπέλεκετο· καὶ ἡσώμενον, ἐς τὸ

tercio Romano imperatore Quintio collatis signis dimicavit, & victus,

tatum ibatur, armatos milites velitum subsidio expeditorumque equitum muniebat. Hoc cum paterna disciplina docuerat, bello Macedonico militantem. Exacta hyeme, exercitatus jam & confirmato exercitu Viriatum, fortiter præliantem, secundus ipse in fugam vertit, duarumque ejus urbium alteram diripuit, alteram incendit: Viriatum ipsum fugientem ad locum usque cui Bacor nomen erat, infecutus, multos peremit. deinde Cordubæ hyemavit. Viriatus non jam, ut antè, securus, Arvaccos, Titios & Bellos, bellicosissimos populos, à Romanorum societate abduxit. qui per se aliud bellum gesserunt diuturnum & laboriosum, à Numantia una eorum urbe Numantinum appellatum: quod & nos post Viriatum statim complectemur. Viriatus igitur in parte alia Hispaniæ cum altero Romano imperatore Quintio collatis signis dimicavit, & victus,

292

Bellum Numantinum.

Χορολογῶν τε, ἐνόπλους αἰ τοῖς γυμνοῖς περιέστη] Ex Beraldi interpretatione colligi non potest, ipsumque Viriatum ex illis subsidiariis militibus fuisse. vertit enim, *Armatos milites velitum subsidio expeditorumque equitum muniebat.* At illud tamen ab Appiano dicitur: ideoque non pigebit & hanc Secundi interpretationem asserre, *Quum vero ad comitatum exeuendum erat, eos semper multis levis armaturæ militibus equitatique, ipse obequitans sequebatur.* Sed ante hoc verbum *sequebatur* ponit per parenthesis *ut patrem Paulum in Macedonia viderat.* Nisi potius scribendum, *facientem viderat.* Sed cur interpretationem dativi τοῖς γυμνοῖς, cui τοὺς ἐνόπλους opponit, uterque prætermisit?

Ὅν ἐν πόλει αὐτῶν μὲν Νομαντῖνον ἡγεύοντο,] Ante vel post ἡγεύοντο de iudicari puto *εἰρησύναι*, aut ὁ μακρὸν, vel potius *παρονομασύναι*. Nisi quis mavult *ὀπκλῆσθαι*: ut sepe *ὀπκλῆσθαι* de cognomine dicit.

Καὶ συνάξιν καὶ πόλιν ἐς ἐν, καὶ ΟΥ' εἶαθον] Hic quoque ΟΥ' εἶαθον mutare possemus in ΟΥ' εἶαθον, vel potius τὸν ΟΥ' εἶαθον: aut certe in τὸν ΟΥ' εἶαθον. Neque tamen negaverim, ferre posse hanc scripturam, ΟΥ' εἶαθον exponendo τὸν ἀπὸ ΟΥ' εἶαθον λόγον.

ctus, montem Veneris repetiit. Unde iterum in hostes conversus, ex Quintianis militibus mille necavit, signis aliquot captis, atque hostibus in castra compulsis. Quin etiam praesidium quod

Basitani.

Ituca erat, vi dejecit, & Basitanorum regionem depopulatus est: quum interea Quintius ob imbelliam & imperitiam non subveniret, sed Cordubæ inclusis (quò se medio autumnò ad hyberna contulerat) C. Martium quendam Hispanum ex Italica urbe identidem in hostes emitteret.

Micipsa
Numida-
rum rex.

Anno exacto successit Quintio Æmiliani frater Fabius Max.

Æmilianus, adduxitque secum duas legiones Romanorum, & socios nonnullos, ita ut ejus copiae omnes essent circiter sexdecim millium peditum, equitum mille & sexcentorum. Scripsit etiam ad Micipsam, Numidarum regem, ut ad se elephantos quam celerrimè mitteret. Properanti autem Itucam, & partem exercitus ducenti, occurrit Viriatus

sex millibus militum, magno strepitu ac clamore, longaque caesarie, quam in praeliis ad terrendos hostes barbari gestare & quaterere consueverunt. Cujus impetum tantis animis sustinuit ut ho-

Αφροδίσιον ὄρεσ' ἀνέσπεφεν· ὅθεν ἐπιπράφεις ἔκτεινε τὰς Κοϊντίου χιλίους, καὶ σημεία πινά ἤρπασε· τὰς δὲ λοιπὰς εἰς τὸ πρῶτόπεδον αὐτῶν συνεδιώκεν, & τὴν ἐν Γούκῃ φραγὸν ἐξέβαλε, καὶ τὴν Βασιτανῶν χώραν ἐληίζετο, Κοϊντίου δ' αἰλιαν καὶ ἀπειρίαν οὐκ ἐπιδοητοῦντο, ἀλλ' ἐν Κορδύβῃ χειμαζόντο, ἐν μέσῳ μετοπαροῦ, καὶ Γάϊον Μάρκιον ἡμινὰ ἐπιπέμποντο· αὐτὰρ, ἀνδρά Γ' ἔθηκε, ἐν πόλει Γ' τελευτῆς.

Τοῦ δ' ἐπὶ οὐτόν· ἔπος, Κοϊντίῳ μὲν ὁ ἀδελφὸς Αἰμιλιανὸς Θάβι· Μάξιμῳ Αἰμιλιανὸς ἡλθεν ἐπὶ τῷ στρατηγίᾳ Διόδοχῳ, δύο αἰκὰ τέλη Παμφίαν ἄγαν, & συμμάχους πινὰς, ἀπάντας, ἐς μυρίους καὶ ὀκτακισχίλους πεζοὺς, & ἰππείας ἑξακισχίλους ἐπὶ χιλοῖς. Ἐπιστάτας δὲ & Μικίψῃ τῷ Νομάδῳ βασιλεῖ πέμψαι οἱ τάχιστα ἐλέφαντας, ἐς Γούκην ἡπάγετο, τὴν στρατίαν ἄγαν καὶ μέγαν, καὶ τὸν Οὐγρίαθον ἑξακισχιλίους ἀνδράσιν ἐπὶ οὐτά οἱ μετὰ τε κορυφῇ καὶ δουρὶ βαρβαρικῷ & κόμῃς μακροῖς· ὡς ἐν τοῖς πολέμοις ἐπιποιοῦσε τοῖς ἐχθροῖς· οὐδὲν ὑποπλήξας ὅπως τε θηνάσας,

A' ἰδέσθαι Γ' ἔθηκε, ἐν πόλει Γ' τελευτῆς. Ne fallatur hic lectorum quispiam in nomine urbis Italicae, tanquam multis Italiae urbibus inter se communi, recedatur loci qui legitur in calce paginae 275. de Italica, urbe Hispaniae, Trajani & Adriani patria.

H'ν ἐν τοῖς πολέμοις ἐπιποιοῦσι τοῖς ἐχθροῖς. Verbi hujus interpretationem à Secundo praetermissam haud miror (quum pro his omnibus verbis, ὡς ἐν τοῖς πολέμοις ἐπιποιοῦσι τοῖς ἐχθροῖς, sit contentus uno, horrendus: ita locum hunc vertens, Quem quum mitnere adortus esset Viriatus cum sex millibus militum, clamore & strepitu ingenti, barbarorum more, caesarieque ac promisso capillo horrendus) haud miror, inquam: quoniam vix ullus interpres esse potest cui negotium non facessat: atque adeo an Beraldicae inter-

ἡνυμῶς, & ἀπώσεται ἄφρονες.
 ὡς δὲ οἱ γὰρ τὸ αἶλο πᾶσι τοῖς ἀφί-
 κτω, & οἱ Λιβυνοὶ ἐλέφαντες δευ-
 ταῖον ἵππευσι τελαγκοῖσι, φράτο-
 πιδν ὀχύρου μίαν, & ὥστε χειρί-
 ρη τοῖς ΟΥΓιάδοις, καὶ περὶ ἀμφο-
 τὸν ἰδὼκεν. ἀπᾶντων δὲ τὸ διώ-
 ξας ἡνυμῶς, ἰδὼν οἱ τῇ φυγῇ
 τῆτο ὁ ΟΥΓιάδοις, ἐπαύλητ καὶ
 κτενάς ἐς τελαγκίους, τὰς λοιπὰς
 συνήλασεν ἐπὶ τὸ φερόμενον καὶ
 ὥστε οὐκ ἔστι καὶ ὀλίγω, μέλιν
 αὐτὰν ὀφθαλμοῖν ὥστε τὰς πύλας
 τῆς πόλεως, ἐς τὰς σκηνὰς κα-
 τοικούντων ἰσθό τῶν καὶ μέλιν ἰσθό
 τῶν φερόμενον, & τῶν χιλιάρχων ἐξαγ-
 μένων. τότε μὲν οὖν Φαίνιος τὸ Δαυ-
 λίου κηδάλτης, λαμπερὰς ἤλκελε,
 καὶ νύξ ἐπειλόντα Ρωμαιοὺς ὥστε ἰ-
 σασεν. ὁ δὲ ΟΥΓιάδοις ἡ νύκτας ἡ
 ἡνυμῶς, ὥρα τε μιν ἐπῶν, καὶ
 ὅτι καὶ καμρόν ἀδοκῆτον ἐκλείπων,
 nulla occasione pratermissa

stem re infecta repulerit. Sed ubi
altera pars exercitus, atque ex
Libya decem elephantes cum tre-
centis equitibus advenērunt, au-
ctis castris prior in Viriatum a-
ciem deduxit, & superaturo fu-
dit fugavitque. Sed dum turbatis
ordinibus fugientem insequitur,
Viriatuſ ea confuſione animad-
verſa, reverſuſ circiter tria millia
interfecit, reliquos in castra egit.
Castra quoque ipsa adortus est,
quum vix ulli irruenti hosti ad
portas se objicerent, sed plures
metu perculsi tabernaculis se ab-
derent, nec ab ipſo imperatore
& tribb. militum ad pugnam e-
duci poſſent. Inter ceteros tamen
Fannii virtus (Laelii ſocer erat) eo
prelio eluxit. Noctis ſuperve-
nientis beneficio Romani ſerva-
ti. Viriatuſ & noctu & interdium
nunc velutibus, nunc equis ve-
lociſſimis

interpretationi ejus acquiescendum sit, non immeritò quaeretur. Quid si verò *ἐπιστολὴ* in locum illius *ἐπιστολῆς* quis substituat? Erit certè (meo quidem judicio) aptum huic loco verbum, exponi enim poterit, *quatinus ad terrendos hostes. Ite, in terrorem hostium*. Ac fateor quidem, novum multis possè videri hunc verbi istius usum: sed in meo Thefauro Plutarchi locum assero, cujus expositio, de quo aliquotum dubitabam, omnem de hoc dubitationem tollere videtur: sicut vicissim hic ad fidem expositioni illius faciendam multum valet. Illum si libeat ibi videre, mihi, nisi valde fallor, assentientis. Ceterum talis comæ, id est, quæ talem terrorem & horrorem asserre (primo saltem aspectu) poterat, mentionem facit cum alibi, tum hic, *παρασκευὰς ὃ τὰ σφάλματα ὑπὸ λαοῦ καὶ λαοῦ καὶ πόλεως καὶ πόλεως*.

Kαὶ ἀπέσπυτο ἀσχεκτον.] Malè Cælius Secundus hæc verba, ἀπέσπυτο ἀσχεκτον, vertit, ac sine suo detrimento repulit, At Beraldus rectè.

Kai ^{ἐπεὶ} προσέειπε καὶ τῷδε ὁλίγω.] Hoc ὁλίγω omisit Beraldus: at Secundus, tanquam non ὁλίγω sed ὁλίγων legens, junxit sequentibus. ita enim locum hunc reddidit, Ceteros intra castrorum cœgit septia: quæ aggressus, vix paucos ad portas castrorum, qui illi resisterent, reperit.

Καὶ οὕτως κειμένην ἀδοκνεντο ἐκλείποντι.] Neuter interpres vocem ἀδοκνεντο expressit: quæ magnitamen est momenti. Hæc enim ostendit, Viriatum omnes superveniendi hostibus ex inopinato occasiones quæsisse, sive, nulum tempus quo hostibus supervenire nec opinantibus posset, prætermisisse.

Neque

Servilia-
nus. Ituca.

locissimis Romanos fatigando, tandem Servilianum Itucam motis castris coëgit migrare. Deinde quia jam fames sentiebatur, & copias exiguas habebat, noctu castris incensis in Lusitaniam concessit. Servilianus abeuntem non assecutus, in Baturiam translato bello quinque oppida quæ Viriati rebus studuerant, diripuit. Inde in Cuneos copias traduxit. Unde rursus in Lusitaniam contrarium Viriatum contendit.

Latronum
Principes
Curius &
Apuleius.

In itinere duo latronum principes obvii facti, Curius & Apuleius, cum decem millibus hominum Romanos turbavere, confertoque prælio, quo Curius cecidit, prædam eripuerunt: quam non multo post omnem Servilianus recepit: & alias item

Escadia,
Gemella &
Obolcola
urbes.

urbes vi cepit, Escadium, Gemellam & Obolcolam, omnes Viriati præsidii firmatas: quarum nonnullas diripuit, aliis veniam dedit. Ex decem millibus captivorum quos habuit, quingentos securi percuti iussit, reliquos vendidit. Post hæc hybernaadiit, altero huius belli, cui præfuerat, anno.

Q Pompeius
Aulus Roma

Atque his rebus gestis, Romam rediit, succedente illi in imperio Q. Pompeio Aulo. Ceterum frater ejus Maximus Æmilianus

φιλοῖς ἀνδράσι & ἵπποις ταχυπό-
τοις ὑπάρχῃ τοῖς πολέμοις, μετὰ
τὸν Σεργιλιανὸν ἐς τὸν κλυ αὐτοῦ
σημ. τότε ὃ ἦν τερφῶν τε δόρων
ὁ ΟΥ' εἰμῶ, καὶ τὸν εὐρατὸν ἔχον
ἐλάττω, νυκτὸς ἐμπρηστὸς τὸ στρα-
τόπεδον, ἐς Λυστανίαν ἀνεχώρησεν &
αὐτὸν ὁ Σεργιλιανὸς ἐκ ταυταδία,
ἐς Βαυτουρίαν ἐνέβαλεν, καὶ πέντε
πόλεις διήρπυσεν ἀπὸ τῶ ΟΥ' εἰμῶ
συνεπεπράχτην. καὶ ὃ τὸ εὐρα-
τόδον ἐς Κομίουσιν ὅθεν ἐς Λυσ-
τανίαν ἐπὶ τὸ ΟΥ' εἰμῶν αὐτοῖς ἡ-
πειρήτετο. καὶ αὐτῶν περὶ δόρων δι-
λήταρχοι καὶ μετὰ ἀνδρῶν ἐπι-
τήμοροι Κούριος τε καὶ Ἀπουλῆος
ἐδορύεσθαι, καὶ τὴν λείαν ἀφείλον-
το. καὶ Κέρειος μὲρ οὐ τῶ ἀγῶνι ἔ-
πεσεν ὁ δὲ Σεργιλιανὸς τῷ τε
λείαν μετ' ἐπὶ πολὺ ἀνέλασε, & πό-
λεις εἰλεν Εἰσκαδίαν τε καὶ Γεμελ-
λιαν καὶ Ο'βολκολαν, φερούμενους
ὑπὸ τὸ ΟΥ' εἰμῶν καὶ διήρπυσεν
ἐπὶ τέρως καὶ συνεγίνωσκον ἀδελφάς.
ἀρχαῖα δὲ ἔχον ἀμφὶ τὰ μέ-
γιστα, πεντακιστὶν μὲν ἀπέτελλον πᾶς
κεφαλῆς, τὸς ὃ λοιποὺς ἀπέδοντο.
καὶ ἐχέμεναι, δούπερον ἔτ' ἦν
στρατηγῶν τῷδε τὸν πόλεμον.

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Σεργιλιανὸς ἐργα-
σάμενος, ἐς Ρώμην ἀπήγε, ἀδελ-
φὸν δὲ τὸν δρχὸν Κοῖντον Πομπηίου
Αὔλου. ὃς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μαξιμῶς

Αἰμιλιανὸς

Neque enim dubito quin perinde sit acsi dictum foret, οὐτῶνα καὶ μετὰ τῶν ἀ-
δελφῶν ἐπὶ τοῖς πολέμοις ἐκλείπων. ideoque & illa duo valde diversa
tempora, vel noctem, vel καὶ νύκτα ὥραν, ad irruendum in hostes nec
opinantes fuisse illi frequentia. (καὶ νύκτα ὥραν non simpliciter interdiu,
cum Beraldo, verum in ipso diei astu sonare fateor) Non ignoro interim,
illa verba, οὐτῶνα καὶ μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἐκλείπων, posse & hoc modo reddi,
nullam occasionem inexploratam relinquens.

ἀδελφῶν δὲ τὸν ἀρχὸν Κοῖντον Πομπηίου Αὔλου. ὃ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μα-
ξιμῶς

Αἰμιλιανὸς Κοινόθεν μὲρ πᾶσι λή-
 παρχον ἑαυτὸν ἐγχειρίσας λαβὼν,
 & φεισάμενος αὐτὸς μὲν, τὰς συν-
 αὐτῷ πῦντας ἐξήρακλῃσεν. ΟΥ-
 ριάδην δὲ διόκων, Ἐρισάνην αὐτὸς
 πόλιν ἀπετάφρυσεν ἐς τὴν ὃ ΟΥ-
 ριάδης ἐσθρομὴν νυκτός, ἅμω ἐφ'
 τοῖς ἐργαζομένοις ἐπέκειτο· μίχρη
 τὰ σκαφία ῥίψαντες ἐφύγαν. τῷ
 τε ἄλλῳ στρατῷ ἐκταχθεῖσιν ὑ-
 πὸ τοῦ Αἰμιλιανὸς πεφάμενος ὁ-
 μείας ΟΥ' ριάδος, ἐδίωκε, & συνή-
 λασεν ἐς κρημεύς, ὅθεν ὅσην τὴν
 τοῖς Ρ' αὐμοίς ἀφύγαν. ΟΥ'-
 ριάδος δὲ τῷ εὐτυχίῳ ἐχ' ὕψιστον,
 ἀλλὰ νομίσας ἐν κελῷ ἡγεσθαι τὴν
 πόλιν μὲν ἐπὶ χεῖρσι λαμπρῶ, συνε-
 τίθετο Ρ' αὐμοίς ἐν (τὴν συνή-
 magnam à Romanis gratiam iniri posse ratus, foedus pepigit quod

Connobam quendam latronum missis in
 ducem quum deditione cepisset, Hispa-
 niā. ei quidem ignovit, sed omnium Connoba
 ejus militum manus amputavit. latro.
 Dum verò Viriatum persequens, Militum
 Erisānem ejus urbem vallo fossā- manusam-
 que circumdat, Viriatum urbem putatæ.
 noctu ingressus, facta sub lucem Erisāne.
 eruptione, non solūm eos qui
 vallum ducebant in fugam ligo-
 nibus abjectis conjicit, verum etiam
 reliquas copias ab Æmilia-
 no instructas urgendo instandō-
 que, in loca prarupta atque ini-
 qua, unde evadere non erat, de-
 turbat. Ibi Viriatum non insolent-
 er sua fortuna usus, sed honestis
 conditionibus bellum deponi, &
 magnam à Romanis gratiam iniri posse ratus, foedus pepigit quod
 populus

294

ΞΙΜΟ·] Si fidem Cælio Secundo habere volumus, idem de hoc loco dice-
 mus quod de quodam precedente, pag. 286. ei aliqua deesse: quum nihil
 tale nec de hoc nec de illo alii suspicari esse, ac ne occasionem quidem suspi-
 candi habuisse videantur. Ut autem aperte videas, ubi lacunam (ut vulgò
 loquimur) esse putaverit; hunc quoque interpretationis ejus locum tibi cum
 spatio vacuo & asteriscis representabo. Ita igitur ille, Mox se in hyberna
 recepit, secundo suæ provinciae ejusque belli anno. His rebus gestis Romam,
 in Hispania Q Pompeio successore suo relicto, navigavit.

Ejus frater Maximus Æmilianus, quum quendam, nomine Conobam, la-
 tronum ducem, cepisset, qui sese ei dederat, ei soli pepercit, reliquis om-
 nibus manus abscidit. Post, quum Viriatum persequeretur, Erisā. &c.
 Non multo post apud eum malè scriptum est legionibus pro legionibus.

ΟΥ' ριάδης δὲ τῷ εὐτυχίῳ οὐχ ὕψιστον,] Pulchrum hoc loquendi genus,
 & quo utilis admonitio ducibus belli sub Viriati exemplo proponitur, ita red-
 ditur à Secundo, fortuna felicitate nunquam elatus. Sed magis mihi placet
 Beraldis interpretatio: ac etiam si darem, τῷ εὐτυχίῳ οὐχ ὕψιστον, al-
 liud nihil esse quàm fortuna felicitate non efferrī (quum tamen manifestum sit,
 addendam fuisse saltem voculam nimis ante verbum efferrī) probare non pos-
 sem illud adverbium nunquam: quum longè aliud sit, dicere οὐχ ὕψιστον,
 quàm οὐδέποτε ὕψιστον. Sed liber & eorum quæ proximè sequuntur inter-
 pretationem ejusdem adjicere. Hæc igitur sunt ejus verba, Cogitans se be-
 neficis magnitudine praeclaram terminandi belli occasionem natum, pacem & fæ-
 dus icit cum Romanis, quod à populo fuit comprobatum: nimirum ut Viriatus
 amicus esset Romanorum: utque omnes qui ei suberant, domini essent regionum
 quas possidebant. In cujus loci fine ne hoc quidem placet, γὰρ ἄντι regiones,
 & malum cum Beraldo agros interpretari.

Pax cum
Viriato in-
ita.

Cepio.

Pax cum
Viriato in-
ita solvi-
tur.
Arta urbs.

populus Romanus postea ratum esse voluit: ipsumque Viriatum amicum nominavit, & ejus socios quos agros possederant habere iussit. Sic bellum Romanis gravissimum cum bona gratia extinctum videbatur: sed pax haud diuturna mansit. Cepio enim Æmiliani, fœderis hujus auctoris, frater, & ejusdem in imperio successor, criminando pacta, tanquam indigna pop. Rom. primum à senatu impetrarat sibi ut liceret clam pro arbitrio Viriato incommodare: dende assidue obtundendo literasquemissitando, effecerat ut idem senatus ruptis fœderibus palam bellum Viriato inferendum decerneret. Quo Scto Viriato in fretum, Arsam urbem, deferente Viriato, deditioe accepit, & ipsum Viriatum fugientem & obvia quæque vastantem circa Carpetaniam asscucus est, majores secum copias trahens quam Viriatus: qui ob paucitatem suorum praelio abstinere satius esse existimans, majori parte copiarum per vallem quandam obscuram dimissa, reliquas in tumulto quodam instruxit, ut speciem dimicare volentis hosti præberet. Sed ubi quos præmiserat jam extra periculum esse sensit, ad eos advolavit, tanto contemptu hostis tantæque celeritate, ut qui in se-

καὶ ὁ δῆμος ἐπικυρώσει) ΟΥ' ρία-
ζον εἶται Ρωμαίων φίλον, καὶ τοὺς
ἐκ' αὐτοῦ πάντας ἡς ἔχουσιν γῆς ἀρ-
χεῖν. ὡς γὰρ ὁ ΟΥ' ρίαζος πολέμους
ἐδοκεῖ πεινωθῆναι, χαλεπωτάτους τε
Ρωμαίοις ἡνωμένους καὶ ἐπὶ ἐνερ-
γείᾳ καταλυθεῖς. ἐκ μὲν ἐπόμενον
ἐστὶ ἐς βραχὺ τὰ συγκείμενα. ὁ
γὰρ ἀδελφὸς Αἰμίλιανος τῷ ζωπύ-
σωθερῶς, Κεπίων, Διφροδοχὸς αὐ-
τοῦ τῆς στρατηγίας ἡνωμένους, δι-
έταξε τὰς συνθήκας, καὶ ἐπέσειλε
Ρωμαίοις ἀπερσιζέσθαι εἰναι. καὶ
ἡ βουλὴ τὸ γὰρ παρῶν αὐτοῦ σω-
χάρη κρίφα λυπεῖν τῷ ΟΥ' ρίαζον
ὅ, π δοκιμάσει· ὡς δὲ αὐτοῖς λυώ-
χλη, & συνεχρῶς ἐπέσειλεν, ἔκρα-
νε λυσιπύ τε τὰς συνθήκας & φανε-
ρῶς πολεμεῖν αὐτοῖς ΟΥ' ρίαζον. ἐ-
ψηφισμένον δὲ παρῶς, ὁ Κεπίων
ἄρσεν τε πόλιν ἐκλείποντι ΟΥ'-
ρίαζον παρέλαος, καὶ αὐτὸν ΟΥ'-
ρίαζον φερόμεναι τε καὶ τὰ ἐν πε-
ρὶ φθιγόντων αὐτοῦ Κερπητῶν
κατέλαβε, πολλοὺς πολέμους ἔχων. ὁ
γὰρ ΟΥ' ρίαζος ἐδοκιμάζειν αὐτοῦ
συμπλέκεσθαι, Διφρὸν τὴν ὀλιγοτητα,
καὶ μὲν πᾶσι φασγάνοις ἀφανῆ τὸ
πλεον τῷ στρατῷ ἀνέπεμψεν ἀπεί-
ναι, τὸ δὲ λοιπὸν αὐτοῦς ἐνταῦθα
ἐπὶ λόφον, δοξάν περὶ τοῦ πολεμή-
σονται. ὡς δὲ ἤσθητο τῷ στρατι-
σευόμενον ἐν ἀσφαλείᾳ γερνόντων,
ἐξίππεδον ἐς αὐτοὺς καὶ κατα-
φρονήσας,

ὡς δὲ ἤσθητο τῷ στρατισευόμενον ἐν ἀσφαλείᾳ γερνόντων.] Tale Viriati strategema describens antea, pag. videlicet 289. dicit itidem, ὡς δὲ ἐκρῶν ἀσφαλῶς ἔχον τῆς φρονίης τοῦ ἐπείρου.

Ἐξίππεδον ἐς αὐτοὺς καὶ καταφρονήσας] Ista καταφρονήσας (de qua quod dicit Thucydides, in mentem nobis venire debet) est ejus qui ab hoste sibi non timer. sed ejus vires contemnit: passimque apud historicos cum irrisione & ignominia minimè conjuncta est. Ac certè ne hic quidem ita de-

buisse

φογήσεως, ὁξέως ἕως ὡς μολί
μοστέα τὰς διακρούς ὅποι διεδρα-
μῳ. ὁ δὲ Κερίων ἐς ΟΥ'έτνας κῆ
Καλαίους τραπέας, τὰ κένων
ἐδίου. Ἐξήλθον τ' ἔργον ΟΥ'ελέ-
θου, τὴν Λυσιτανίαν λησέμεν πολ-
λά ἄλλα ἐπιτρέπονται ἐπὶ ἔργου.

Σέξτος ὁ Ἰούλιος Βεγῦτος, ἐπὶ
ἐνὶ πεμφθίς, ἀπὸ γὰρ αὐτὰ
διώκειν Ἀλφ' ἡρώς μεκρός, ὅσιν
ὁ Τάρος τε Ἐλῆς Ἐδούριος κῆ
Βαίτης ποταμοὶ νασιπόροι ἀπὸ ἑ-
ρεουσιν (ὁξέως, οἷα δὲ λησέμεν,
μεδιπτεμένους, δυσσεγῆς ἡρώμενος
εἶναι καὶ ἀλαστον, Ἐλῆρον, ἔκ-
ταλαβόντι κῆ νικήσαντι, τὸ ἔργον
ἔκ λαιμωθῆν) ἐς ὃ τὰς πόλεις αὐ-
τῶν ἐτραπέτω, διὰ τὴν λησέμεν
ἀπὸ ἀδικῶν, καὶ τῇ τραπέᾳ πολὺ
κέρδος ἀπὸ ἑσέως, Ἐ τὴν λησέμεν
ἐκείνῳ, ὡς πατρίδα κινδυνεύου-
σαν, Ἀλφ' ἡρώς. ὁ μὲν δὲ ταῦτ'
ἐνθυμούμενος, ἔδωκε τὰ ἐν ποσὶν ἁ-
πλῆς, συμμοχρῶν τοῖς ἀνδρά-
σι τ' ἡνωμένων, Ἐ συναισθημέ-
νων καὶ ἕτινα φανῶν ἐδὲ ἐν ταῖς
σφαγαῖς ἀφίσταν. εἰς ἃ ὅδε Ἐ
εἰς τὰ ὅξη μὲν ὦν ἐδιδύναντο ἀν-

quebantur quónam se proripuis-
set non sentirent. Cepio in Ve-
tonas & Callaicos directa acie, il-
lorum agros depopulabatur. Jam
verò Viriati exemplo Lusita-
niam multæ aliæ latronum man-
nus, incursionibus vastabant.

Adversus quos missus Sex. Ju-
nius Brutus, propter locorum in-
tervalla (quantum scilicet Tagus,
Oblivio : Dorius & Bætis amnes
navigabiles complectuntur). ce-
leritèr huc illuc latronum more
curfiantes, primò assequi, dein-
de, ut assequeretur, posse compre-
hendere desperans, non compre-
hendere autem sibi turpe, at ex
victis non admodum insignem
fore triumphum ratus, in latio-
num patrias exercitum duxit, ut
eadem pera & de illis pœnas su-
meret (ut quos confidebat ad sua
quemque defendenda dilapsu-
ros) & militem suum præda lo-
cupletaret. Hanc spem cogita-
tionemque secum portans, ob-
via quæque diripiebat. Ad vim
arcendam egressi barbari, adju-
vantibus mulieribus & tantis ani-

Vetones.
Callaici.

Sext. Ju-
nius Bru-
tus.

295

Mulierum
animi in
bello.

mis arma capeffentibus ut ne media quidem eadē vocem ede-
rent. Fuere tamen qui raptis quæ poterant, in montes confugie-
bant,

huisse interpretari ἡ καταφρονήσεως Secundus videtur, cum irrisione atque
ignominia hostium. Verum & ista interpretatio verbi ἐξέπιδρασαν, calcaribus
equo stimulato contendit, parum placet, ac potius poetica quedam descri-
ptio est: ut omittam, eam cujus postea mentionem facit, ὁξέμεν in aliis
rebus magis quàm in stimulando calcaribus equo fuisse postam: præsertim
que in ipsorum equorum velocitate. Fuisse autem studiosè conquisitos à
Viriato tales equos, apparet ex pag. proxime præcedente, necnon ex 289.

Λυσιτανίαν λησέμεν πολλὰ ἄλλα ἐπιτρέπονται ἐπὶ ἔργου. Rectè Beraldus.
Viriati exemplo Lusitaniam multæ aliæ latronum manus incursionibus vastabant.
At Secundus malè illud λησέμεν prætermittit: dicens tantum, Multique
Viriatum imitati Lusitaniam infestabant.

Ὁξέως, οἷα δὲ λησέμεν, μεδιπτεμένους. Non dubito quin scribendum sit
μεδιπτεμένους.

bant, quibus quia petierant veniam, Brutus dedit, quæ illis restabant partitus. Deinde trajecto Dorio flumine, multa loca bello longè latèque pervagatus, acceptis ab omnibus qui in deditio- nem veniebant, obsidibus, ad

Oblivio a-
mnis.

Nimis flu-
men.
Bracari.

Mulierum
virtus in
bello.

Oblivionem amnem progressus est, eumque Romanorum pri- mus transiit. Inde ad Nimim, al- terum flumen perventum, ut Bracarum, quod annonam quæ in Romana castra importabatur, averterant ac diripuerant, bel- lum inferret. Ei quoque genti in aciem armatas uxores educere mos erat, tantæque pertinacia tum viri tum mulieres dimica- bant, ut potius mortem occum- berent quàm aut terga verterent, aut vocem ullam indignam e- mitterent. Quin etiam foeminae dum captivæ abducerentur, aliæ sibi manus afferre, aliæ suos nec ipsæ liberos jugulare, mortem- que servitio potiore censere. potestatem deditioe venerunt,

πῆδων. καὶ αὐτοῖς δεομένοις συνεζή-
γησεν ὁ Βερότης, ἔπειτα ὅντι ἐ-
μείλειτο καὶ τὸ Δόριον περὶ τοῦ
ποταμοῦ καὶ πολεμῶν κατεδραμεν, πολ-
λὰ δὲ τῶν αὐτῶν ἐκδιδόντων
ὁμηρα αἰτήσας, ἐπὶ Λήδω μετῆς,
αὐτῶν οὐδὲ Ρωμαίων ἐπινοῶν τὸν
ποταμὸν τὸνδε Διόλυνον. περὶ τοῦ
δὲ τοῦδε, ἔπειτα Νίμιος ἑτέρου
ποταμοῦ ἀφελθὼν, Βερεθρῶν αὐ-
τῶν φερεδμεν ἀρῶν ἀρῶν τῶν
ἐσθλῶν ἐπὶ τῶν Βερεθρῶν, οἱ
εἰσὶν ἔθνος καὶ ἀμφοτέρω γυναι-
κῶν ἀπλοισμέναι καὶ οὐδὲ ἐμεί-
λοντο, καὶ ἀμφοτέρω ἐθνησκον ὅτε
ἐπιστρεφόμενοι αὐτῶν εἰδὲς, ἔ-
πειτα ταῦτα δεικνύς, εἰδὲ φωνῶν
ἀφίεντες. ὅσαι δὲ κατήγοντο τῶν
γυναικῶν, αἱ μὲν αὐτὰς διεζῶντο, αἱ
δὲ καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν ἐνέγοντο.
καί ποτε τῶν γυναικῶν μὲν
τῶν ἀχρηστών. εἰσι δὲ πνιες τῶν
πόλεων αἱ τότε μὲν τῶν Βερεθρῶν
ἐτίθεντο, ἔπειτα πολὺ δὲ ὑστερὸν ἀφί-
σαντο. καὶ αὐτῶν ὁ Βερότης κατε-
σχευάζετο. Oppida tamen aliquot in Bruti
quæ non multo post deficiencia,

εἰρενέ

Καὶ τὸν Δόριον περὶ τοῦ ποταμοῦ. Ptolemæus hunc fluvium Δόριον, Strabo Δόριον appellat. Appiano semper Δόριον dicitur. Plinius etiam cum Strabone *Durium* nominat, eodemque fere modo quo Strabo descri- bit.

Εἰ τὴν Λήδω μετῆς. Fallitur Appianus, qui cum reperisset hunc fluvium Λήδης appellari secundo casu, rectum inde finxit, ὁ Λήδης, quod non de- buit. Quare legendum hoc loco, ὅτι Λήδης μετῆς. Non enim ἡ Λήδης, sed ὁ τῆς Λήδης dicitur: quemadmodum etiam idem fluvius Latinis scripto- ribus non *Oblivio*, sed *Oblivionis* fluvius appellabatur. Pomponius Mela: Et cui Oblivionis cognomen est *Limia*. Plinius: *Ammius* quem alibi quidam intelligunt, & *Limeam* vocant, Oblivionis antiquitus dictus. Hinc recte Vir Magnus ad Strabonem in Epitome Livii lv. ubi vulgo fluvium Oblivionem edunt, fluvium Oblivionis legendum observavit.

Ὅσαι δὲ κατήγοντο τῶν γυναικῶν. Scribo, ὅσαι δὲ ἀπῆγοντο. vel ὅσαι δὲ καὶ ἀπῆγοντο. Participium autem ἀφίεντες quamvis ferri possit, structura tamen ἀκολουθία magis polcebat ἀφίεις.

E' m

πρίστω αὐτοῖς. ἐπὶ δὲ Ταλαβρίγα
 πόλιν ἐλθὼν, ἣ πολλαὶς μὲν αὐτῷ
 σιωπῇ δέχεται, πολλὰς δὲ δαπάναις,
 λυγρὰ, παρεσκευαστῶν αὐτὴν καὶ
 τότε τῷ Ταλαβρίγαν, καὶ διδόντων
 αὐτοῖς ἐς ὃ, πρὸς τῷ πρῶτῳ μὲν
 τὰς αὐτομέλους Ρωμαίων ἡττὰ καὶ
 τὰ ἀρχαῖα καὶ ὅσα ὅσα εἶ-
 χον, καὶ ὅσα ἐπὶ τῷ αὐτῷ
 αὐτοῖς ἐκείλδοιτο σὺν πασὶν καὶ γυ-
 ναξὶν ἐκλείπειν τὴν πόλιν. ὡς δὲ
 καὶ τὸ ἐπὶ τῷ αὐτῷ, τὴν στρατὸν
 αὐτοῖς ἀπὸ τῆς ἐδημηγόρει, κα-
 τὰ τῶν ὁσίων δαπάναις, ὅσους
 πολέμους πολέμησεν αὐτῷ. φασὶν
 δὲ ὅτι ἐν ἐμφάνει ἐρασσομένην τὴν
 δεινὴν, ἐπὶ τῷ οὐρανῷ ἐληξέη καὶ
 τὰς μὲν ἱπποὺς αὐτῶν ὅτι οἶτον
 καὶ χρῆματι ὅσα καὶ λῶ, ἣ εἰ-
 πὶς ἀλλὰ δημοσίᾳ παρεσκευασμένη, πᾶν-
 τε ἀπὸ τῆς πόλεως αὐτοῖς οἰ-
 κῆν ἐδύκεν ἐξ ἀέλιου. τοιαύτῃ μὲν
 δὲ Βροῦτῳ ἐρασσομένην, ἐς Ρω-
 μῶν ἀπὸ τῆς πόλεως αὐτῶν ἐς τὴν ΟΥ-
 ραλίαν στρατὸν συνήγαγον, ἐν τῷ
 αὐτῷ χρόνῳ δὲ τῷ ἐκείνου ζήλον
 ὑπὸ ληστρίων ἀλλαντῶν ἀπὸ τῆς
 γινόμεναι.

latronum turmae gerere cœperunt.

ab eodem de integro sunt perdo-
 mita. Inter alia Talabriga, sæ- Talabriga.
 pius juncto fœdere, sæpius re-
 bellarat. Eò veniens Brutus,
 supplicatibus oppidanis, & sese
 ejus arbitrio permittentibus, pri-
 mum ut transfugas Romanorum
 & captivos armæque omnia, ad-
 hæc obsides traderent, deinde ut
 cum uxoribus ac liberis urbe mi-
 grarent, imperavit. Quod ubi
 facere sustinuerunt, circumfusi
 copiis eos includens, orationem
 habuit, qua quoties defecissent,
 quoties bellum renovassent, edif-
 feruit. Ad extremum metu injec-
 to atque opinione, quasi gravi-
 ter in eos animadversurus esset,
 in convitia orationem termina-
 vit. Sed equis & commeatu &
 pecuniis communibus ademptis,
 atque omni apparatu publico,
 præter spem, oppidum illis ha-
 bitandum reddidit. Post tot res
 gestas Brutus Romam rediit. Ce-
 terum mihi in Viriaticam histo-
 riam congerere placuit quæ eo
 ipso tempore illius exemplo alia

Porro

Επὶ δὲ Ταλαβρίγα πόλιν ἐλθὼν.] Secundus habet Labricam urbem: sed
 hanc appellationem ex mendo ortam esse existimo. At paullo post pro Ta-
 λαβρίγαν dicit oppidanos.

Καὶ αὐτὸς ἐς τὴν ΟΥΡΑΛΙΑΝ στρατὸν συνήγαγον, ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ δὲ
 τῷ ἐκείνου ζήλον ὑπὸ ληστρίων ἀλλαντῶν ἀπὸ τῆς γινόμεναι.] Malè Cælius Se-
 cundus separat à præcedentibus ista, ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ δὲ τῷ ἐκείνου ζήλον
 ὑπὸ ληστ. &c. Ita enim ille, Hæc ego omnia in Viriaticæ historia explicavi. Iste
 dem temporibus ejus exemplum alii quoque secuti, ejusmodi latrocinia exercere
 cœperant. Atqui Appianus latrocinia illa jam descripsit, non autem descri-
 bere nunc incipit. Descripsit (inquam) ab illo paginæ 294. loco, circa fi-
 nem, καὶ ζήλον τῷ ἔργῳ ΟΥΡΑΛΙΑΝ, &c. Sed nec stare potest illa oratio-
 nis structura, ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ δὲ τῷ ἐκείνου ζήλον ὑπὸ ληστρίων ἀλλαντῶν
 ἀπὸ τῆς γινόμεναι, si hæc à præcedentibus separentur: sed dicendum fue-
 rit, ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ δὲ τῷ ἐκείνου ζήλον ὑπὸ ληστρίων ἀλλαντῶν ἀπὸ τῆς
 γινόμεναι.

πολλῆς ἐνκαμειν, διέδρασαν ἐς Κε-
πίωνα, & τοῖς δουραῖς ἤταν. ὁ δὲ
αὐτίκα μὲν αὐτοῖς ἔδωκεν ἀδελῶς ἔ-
χειν ὅσα ἔχουσι, καὶ ἃ ὧν ἦσαν,
ἐς Ράμλου αὐτοὺς ἐπέμπευ. οἱ ὅ
ἑταροῦται ΟΥράδου, καὶ ἡ ἄλ-
λη στρατῶν, ἡσυχίᾳ ἡμέρας, ἀνα-
παύεσθαι νομίζοντες αὐτὸν, ἐθαυ-
μιῶντο. ἀλλ' αὐτίκα μέρει πνὲς
ἐμῶν ὅτι νεκρὸς κείνῳ ἐνοπλῶ.
καὶ εὐθὺς ὡς οἰμαγὴ τε & πένθος
αὐτὰ τὸ στρατόπεδον, ἀλγυνώτων τε
ἐπ' ἐκείνῳ, καὶ καὶ σφῶν διδόν-
των, καὶ ἐνθυμωμένων ἐν αἰαῖς ἐν-
θὺν κινδυνῶν, καὶ οἷον στρατηγὸς
σεσθῆναι. μάλιστα δὲ αὐτοὺς, ὅτι
τοῖς δουραῖς ἐν ἑνερσὶν, ὑπερ-
ήλυνον. ΟΥράδου μὲν δὲ λαμ-
πρόταται ἡσυχίᾳ, ἐπὶ ὕψι-
στοῦ πύργου ἐκείνῳ ἱερῶν τε
πολλὰ ἐπέσφατον αὐτῶν καὶ ἡ
λας οἷοι περὶ καὶ οἱ ἰπποῖς ἐν κύ-
κλῳ περιέδοντες, αὐτὸν ἐνοπλῶν,
βαρβαρικῶς ἐπὶ ἡνὸν μέρει τε
σεσθῆναι τὸ πῦρ, περιέχοντο
πάντες ἀμφ' αὐτὸν. καὶ τῆς ταφῆς
ἐπιτελεσθῆναι, ἀρῶνα μνησθῆναι
ἀνδρῶν ἡγάρ ἐπὶ τοῦ τάφου. το-
πρὸς extinctus est. Peracto funere gladiatorum munus editum.

opportuno loco inflictum esset,
ad Cepionem transfugiunt, præ-
miūque petunt. Concessum il-
lis ut quæ ad eum diem possede-
rant, tutò haberent. De præmiis
ad senatum remissi sunt. Orto
die clientes Viriati atque omnis
exercitus, rati cum quiescere,
mirabantur cur plus solito som-
num produceret: donec nonnul-
li mortuum in armis jacere intel-
lexerunt. Tum extemplo totis
castris planctus ac comploratio
audita est, afflictantibus sese cun-
ctis ob ejus mortem & jam de
sua salute anxiis, ut qui secum re-
putarent tanto duce orbatum quan-
tis in periculis versarentur. Ma-
ximè autem eos angebat quòd
feeleris auctores non reperiebant-
ur. Itaque cadaver magnificen-
tissimis instratum vestibus, in alti-
ssima pyra cremarunt, cæsisque
multis hostiis, tum equites tum
pedites per turmas in orbem de-
currentes cum armis, barbarico
more Viriatum celebrabant: nec
inde prius abcessum quam ignis
Hoc

Viriati su-
nus.

297

Οἱ ὅ ἑταροῦται ΟΥράδου,] Assentior Beraldo, vertenti ἑταροῦ-
ται, clientes: potius quàm Cælio, qui reddit amici. Neque enim temere
illius est voce ἑταροῦται, non autem voce φίλοι. Sed quid si ne clientes
quidem, verum famulos aut ministros interpretemur? Videmus certè, quos
Romani clientibus vocabant, dictos πελάτας, pag. 301. ubi illis adjunguntur
φίλοι.

Κύκλῳ περιέδοντες αὐτὸν ἐνοπλῶν, βαρβαρικῶς ἐπὶ ἡνὸν] Cum βαρβαρικῶς
ἐπὶ ἡνὸν intelligimus, potius quàm hoc adverbium præcedentibus jungem-
us? Comperi certè mihi assentiri. Secundum: quippe qui ita locum hunc
vertit, Ac tam peditem quàm equitem turma barbarorum more circumcursan-
tes, eum laudibus in cælum interea tollebant.

Καὶ τῆς ταφῆς ἐπιτελεσθῆναι, ἀρῶνα μνησθῆναι ἀνδρῶν ἡγάρ ἐπὶ τοῦ τά-
φου.] Non solum rectè, sed eleganter etiam & breviter Beraldo, Peracto
funere gladiatorum munus editum. Nisi quòd omittit ἐπὶ τοῦ τάφου. Ad

Secun-

Viriati laudatus.

Hoc sui desiderium reliquit Viriatus, vir (ut inter barbaros) imperio dignissimus, in adeundis periculis nulli posterior, in præda dividenda aequalitatis studiosissimus. Nam ampliorem partem vel offerentibus amicis nunquam abstulit, & eam ipsam fortibus viris distribuebat. Quod id assecutus est (quod difficillimum factum est, ac nescio an alii duci contingeret) ut, quum exercitum haberet ex diversis gentibus conflatum, tamen annis octo, quibus bellum gessit, nulla seditio in ejus castris orta sit, sed militem semper habuerit ad omnia obsequentem & subeunda pericula impigrum.

Tantalus Viriato succedit.

In locum Viriati novo imperatore creato Tantalus, adversus Saguntum expeditio suscepta est. Hanc urbem Annibal everfam

σύντοι αὐτῷ πῶτος κατέλιπον ΟΥ-
χάρθον, ἀρχικώτατον μὲν, ὡς
ἐν βαρβάρῳ, ἡνίκῃ, φιλό-
κυνδυνάτατον δὲ ἐς ἀπαντα πρὸς
ἀπάντων, καὶ ἰσχυρότατον ἐν
τοῖς κίρδεσιν. ἐν ποτε πλέον ἡμέ-
ρη λαβὼν, αἰεὶ παρὰ πολέων.
ὁ δὲ ἐλθεὶς, τοῖς ἀρετέσσιν ἐ-
δίδου. ὅθεν αὐτῷ δυσχέρειατο ἐρ-
γον ἐκείνῃ πρὸς στρατηγῶν ἐν μέρει
ἐχθροῦ μόνον, ἔτισιν ὁκτὶ τέσσεσι τοῦ
πολέμου, παρὰ μὲν στρατὸς ἀσφα-
λείας δὲ, καὶ χρηστῶν αἰεὶ, καὶ
ἐς τὰς κινδύνους ἐξήντατον.

Τότε δὲ σφῶν Τανταλον ἐλόμενος
στρατηγεῖν, ἐπὶ Σαγουντῶν ἐφίεσθαι.
ὡς Ἀννίβας κατέλιν, ἔκπεν, καὶ
δὲ

Secundus hæc quidem verba non omittit, verum, tanquam suam interpretationem ad augendum Viriati honorem accommodans, non aliquot paria gladiatorum, sed multa dicit. Ita enim totum hunc locum interpretatur, Postremo igni extructo, exquisitæque omnibus finitis, in ejus honorem decreverunt ut supra ejus sepulcrum multa gladiatorum paria dimicarent. Aquis hæc multitudo quomodo ex illis verbis, ἀγῶνα μονομάχων ἀνδρῶν ἡγῶνα, colligi potest? Sic certe in fine pag. proxime præcedentis, ἐπὶ πρῶτον non simpliciter vertit, Laudabant: sed Laudibus in cælum tollebant.

Αρχικώτατον μὲν, ὡς ἐν βαρβάρῳ, ἡνίκῃ.] Malè Cælius hæc verba, ὡς ἐν βαρβάρῳ, vertit, quamvis barbarus fuit, at Ber. rectè, ut inter barbaros. Ad vocem autem ἀρχικώτατον quod attinet, miror cur idem Cælius pro ea dixerit potius, in gubernando peritissimus, quàm gubernandi peritissimus, aut imperandi. Alioqui magis placet hæc interpretatio, quàm illa Beraldi, imperio dignissimus. Non minus tamen quàm Cæliana placeret hæc. Natura ad imperandum aptissimus. Vel, Cui natura erat ad imper. aptissima. etiam quomodo Cælius hæc sequentia Appiani de Viriato verba, φιλοκινδυνότατον δὲ ἐς ἀπαντα πρὸς ἀπάντων putaverit posse hanc suam interpretationem admittre, In periculo canitissimus, & præter ceteros in contemnendis confidens. Appianum certe longè aliis ad hæc significanda uti verbis oportuisset. At Beraldis rectè quidem vertit, In adeundis periculis nulli posterior (id enim sonant istæ voces Græcæ. φιλοκινδυνότατον πρὸς ἀπάντων) sed non simpliciter periculum dicendum fuit, verum, quibuslibet periculis: vel periculum omne genus, quum scriptum sit non solum φιλοκινδυνότατον πρὸς ἀπάντων, verum etiam ἐς ἅπαντα. Sic autem de ejus exercitu dicitur paulo post, ἐς τὰς κινδύνους ἐξήντατον.

Ἡν Ἀννίβας κατέλιν, ἔκπεν.] Malim ἀνέκπεν.

Τετραμν.

διὰ τ' αὐτὸ πατέρῳ Θεῷ Καρχηδὼ-
 να πρῶσσιπει. ἀπεκευθῆσι δὲ αὐ-
 τῷς ἐκείθεν, ἔ τ' Βαπην ποταμὸν
 πρῶτον ὁ Κεπίων ἐπικειτο· μετὰ
 χαίμων ὁ Τανταῖ Θεῷ, αὐτὸν τε κ' ἑ-
 τὴν στρατὸν τῷ Κεπίῳ παρέδω-
 κεν, ὡς ὑπεκρίσιν ἔχοντα. ὁ δὲ
 ὅπλα τε αὐτοὺς ἀφέλκε ἀπαντα,
 ἔ γιν' ἑκάστη ἰκανὴ, ἵνα μετὰ λη-
 σεύουσιν ἐξ ἀπορίας. ὁ μὲν δὲ Οἴ-
 ριστάς πολεμῶν ἐς τὸ ἐτελεύτα.

Ε' πωείσι δ' ἐς τ' ΟΥ' ακαύων
 καὶ Νοματιῶν πόλεμον ἡ γραφή,
 ἔς ΟΥ' εἰαυτῷ μ' πρὸς αὐτοὺς ἐς ἀπ-
 πασιον, Κεκλιῶ δ' αὐτοῖς Μετα-
 λῶν· δὴτ' Ὁρμης ἐπιπαμφθίς μ'
 πλείον· σπῶν, ΟΥ' ακαύων μ'
 ἐχειρώσατο πρὸς ἀπλήρητ' ἐ πῶν,
 θελῶσιν ἐμπάτων· Τερμῶν
 δ' αὐτῶ καὶ Νοματία ἐπ' εἰλεπον.
 ὡς δ' ἡ Νοματία ποταμοῖς δύο
 ἐ φάρεθ' ἐν ἀπτηρῶν, ὅλετ' ἐ
 αὐτῇ πῶν καὶ ἀεὶ κείνῳ· καὶ μία
 καὶ τοῦτο ὡς ἐς τὸ πῶν, ἡ τῶ-
 φρον ἐπ' ἀπλήρητ' καὶ πῶν. αὐτοῖ
 δ' ἦσαν ἄετοι μ' ἰπῶν τε ἐ πῶ-
 ζῶν, πάντες δ' ἄμφι τὰς ὀκτακι-
 rebat, equat fossis ac repagulis
 gii quidem & pedites & equite

Τερματία δὲ αὐτῶν καὶ Νοματία
ba, & illa quæ proximè præcedunt,
afterifici posita est nota à Secundo. L
tellus Roma cum majoribus copiis missi
cetorum confuati fuerant. * No
rē in loco præcepto & duobus fluminibus sc
hunc locum, quàm ut hic legitur, sc
quum præcedere videamus αὐτῶν, post
ματία. Sed hæc θεοῦ ἐξουσίαν ἐμπίπτει
quos metentes ex improvise adortus erat)
videamus.

H' πάρερον ἐπεπύκνιστο καὶ σιλήων.] Quum Ber. σήλας exponat repagula, Sec. columnas transversas dixit: ac paulo post, signa & columnas transversas.

inflauraverat, & patriæ nomine
 Carthaginem appellarat. Repul-
 sos inde Hispanos quum Bætim-
 amnem transfirent, subsecutus
 Cepio, ita pressit urisque ut Tan-
 talus suis rebus diffidens & se &
 exercitum traderet, ea conditio-
 ne ut non iniquius quàm subdi-
 tos tractaret. Omnibus armis
 spoliati, & ne deinceps latroci-
 niis viverent, terra satis ampla
 donati sunt. Hic fuit Viriatici
 belli exitus.

Nunc ad Vaccæorum Numantinarumque bellum, quos ad defectionem Viriatus impulerat nostra redit historia. Hos Romanus Cæcilius Metellus auctoribus copiis territos & celeiitate oppressos (quippe quos metentes ex improviso adortus erat) domuit. Restabant oppida duo, Termantia & Numantia, quorum ultimum propter duo flumina & valles sylvasque densissimas circumjectas, aditu difficile erat: una tantum via in planities faterelusa. Numantini ipsi, egre, sed non plures octo millibus.

quo
 27. *ἑλευρον*.] Etiam hic inter hæc ver-
 id est, Latina quæ illis respondent)
 igitur enim apud eum, *Cæsius Me-*
Vaccas celeriter vicit, qua de re *animi*
Tabant adhuc *Termantia* & *Numantia*,
 sita. &c. Appianum tamen non aliter
 prout reliquissæ existimo: præsertim
ΟΥκ αὐτὰς, at illi reddi ὃ ποτὶ *Τίπ-*
 (pro quibus habet *Beraldis*, quippe
 in Secundi interpretatione desiderari
 Quum *Ber. s'las* exponat *repagula*,
 nullo post, *signa* & *columnas* transver-

Q. Pom-
peius Au-
lus.

298

Terman-
tini.

quo numero, tametsi exiguo, ob singularem virtutem Romanos diu multumque fatigarunt. Sed Metellus exacta hyeme, successori Q. Pompeio Aulo exercitum tradidit optimè exercitatum, peditum triginta millia, equitum duo. Castris Numantiae admotis nescio quod Pompeius abierat, quum Numantini egressi aliquot ejus equites discurrentes oppresserunt. Ipse reversus aciem instruxit in planitie: Numantini sensim, ceu fugientes, se recepere. tandem tor difficultatibus tum repagulorum, tum fossarum, adhuc quotidianis velitationibus cernens Pompeius copias suas carpi minuique à paucioribus. Termantiam, tanquam ibi minus negotii habiturus, castra promover. Hic quoque conferto praelio septingentos milites amisit, & tribunum militum in castra commeatum advehentem Termantini in fugam egerunt. Eo ipso die, tertio conflictu mul-

χιλίου. καὶ τοσούτοις, ὅμως ὡς ὅτε τις ἐς μέγα λυαχλίσαν τὰ Γ' αὐγίαν. Μετὰ δὲ τὴν δὲ καὶ χιλίων τὴν στρατὸν Κεῖντα Πομπήϊον Αὐλὸν ἀφ' ὧν τῆς στρατηγίας οἱ ἡγεμόνες παρέδωκεν, τοῖς μυστοῖς πεζοῖς καὶ δολιχοῖς ἰππεύας ἀείρειτο μηχανισμοῦ. ὁ δὲ Πομπήϊος τῇ Νομαντίᾳ περὶ στρατοῦ πεδῶν ὡς τὸ ποιεῖ. Ἐπειὶ αὐτὸς μεταδιδόντας αὐτὸν οἱ Νομαντινοὶ κατεβάντες ἔκτειναν ἑπτακιστὸν οὖν παρὰ τοῦτον ἐς πεδῶν, καὶ οἱ Νομαντινοὶ κατεβάντες ὡς χαλκὸν κατ' ὀλίγον, οἷα φεύγοντες, μέγας τῆς στήλης καὶ φάραγγος ὁ Πομπήϊος καὶ κατ' ἡμέραν ἐν ταῖς ἀκροβολέαις ἐλασσόμενος ὡς ἀνδρῶν πολὺ ἐλασσόνων, μετέβαινεν ἐπὶ Τερμαντίαν, ὡς ευχεσέσθαι ἔργον. ὡς δὲ καὶ τῆδε συμβαλὼν, ἐπ' αὐτοῖς τε ἀπώλει, καὶ τὸν τὴν ἀναρχὴν αὐτὸς φερόντα χιλιάρχον οἱ Τερμαντίαις ἐπέβλεπον, καὶ τρίτῃ περὶ καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν

Τερμαντίαις πεζοῖς καὶ δολιχοῖς ἰππεύας ἀείρειτο μηχανισμοῦ. ὁ δὲ Πομπήϊος. Inter μηχανισμοῦ & ὁ δὲ Πομπήϊος, (id est, verba Latina quae his Graecis respondent) eandem illam asterisci notam apud Secundum habemus. Haec enim ejus interpretatio hujus loci, Metellus ad hyemis finem. Q. Pompeio Aulo successori suo exercitum tradidit, in quo peditum xxx. M. equitum II. M. bene exercitatorum & peritorum militum fuere. Quum autem Pompeius castra ad Numantiam haberet, indeque in quandam locum ruisset, Numant. &c. Non minus autem de hoc loco quam de praecedentibus ἀπέχον, cur Secundus lacunam in eo esse suspicatus sit.

Μέγας τῆς στήλης καὶ φάραγγος ὁ Πομπήϊος καὶ κατ' ἡμέραν ἐν ταῖς ἀκροβολέαις ἐλασσόμενος. Tanquam longe aliam lectionem sequens Secundus, & inter φάραγγος & ὁ Πομπήϊος aliquot verba interjiciens, ita totam hunc locum vertit, Hostes in campum descendentes, eum adoriebantur: mox, tanquam motuentes, rursus sese in collem retrahabant: quoad eos in ea loca ubi ductae fuisse erant, & ligna & columna transversa disposita, petraherent. Ita Pompeius in his excursionibus & velitationibus, quum se ab iis qui numero inferiores erant, superari cerneret, copias Termantiam versus, (ibi fore remissiliorum ratus) convertit.

Τοσούτοις

ἐπὶ ἐς ἀπόκρημα τὰς Π' ὀμβρίους
 συνιλάσαντες, πολλοὺς αὐτῶν πε-
 ζοὺς τε καὶ ἵππους αὐτοῖς ἵπποις
 κατῴσαν ἐς τὰ ἀπόκρημα. ὁ δὲ
 φάος ἔχοντες οἱ λοιποὶ διενεκτέ-
 ρον ἐνοπλοὶ. Ἐνθα ἔφ' ὡς ἐσιόν-
 ται τῶν πολεμίων, καταξάμναι,
 πᾶν ἡμέραν ἄλνυ ἡγνίζοντο ἀγχε-
 μάλως, καὶ διακρίθησαν ὑπὸ νυ-
 κτός. ὅθεν ὁ Πομπήϊος ἐπὶ πολί-
 χνης Μαλίας ἤλασεν, ἣν ἐφύρουσαν
 οἱ Νορκεντίαι. Ἐοὶ Μαλίας τοὺς
 φρουρὰς ἀνελόντες ἐξ ἐνέδρας, περ-
 εῖδον τὸ πολίχνην τῷ Πομπήϊῳ.
 ὁ δὲ τα τε ὅπλα αὐτὸς ἔομεν
 κινήσας, μετέλθεν ἐπὶ Σηδιτυνίαν,
 ἣν ἰδίου λεγούμεν ὅνομαι Ταγγί-
 ος. καὶ αὐτὸν ὁ Πομπήϊος ἐνίκησεν,
 ἔκ πολλοὺς ἐλαῶν ἀρχηγάτους. Ἰ-
 σούτων δ' ἦν φρονήματα ἐν τοῖς
 ληστῇς, ὥστε τῷ ἀρχηγάτῳ ἔ-
 δδης ἐπόμεν δουλεύειν. ἀλλ' οἱ ἄλλοι
 αὐτὸς, οἱ δὲ τῆς περιμένους ἀνέ-
 ρον, οἱ δὲ τῆς νύκτος ἐν τῷ ἀφ' ἑλπί-
 διετίτταν. ὁ δὲ Πομπήϊος αὐτὸς ἐ-
 λαῖσας ἐπὶ Νορκεντίαν, ποταμὸν
 πρὸς μεταχέροντες ἐς τὸ πεδίον, ὡς
 λιμῷ πείσων τῷ πόλιν. οἱ δὲ ἐρ-
 γασθῶντες τε ἐπέκειντο, καὶ σελ-
 πικτῶν χωρὶς ἐκτρέχοντες ἀ-
 δρόοι, τὰς ὀρεῖς ὑπὸ ἡνέχλου.
 ἔλαβον δὲ καὶ τὰς ἀπὸ τῆς χωρὸς
 βάν, repulsis si qui e vallo subveniebant, & tandem intra castra

ti Romani pedites & equites cum
 equis in loca abrupta & invia
 protrusi, reliqui trepidi in armis
 noctem insomnem traduxere:
 deinde lucescente aurora irruen-
 tibus hostibus totum diem aequo
 Marte dimicant, donec nox
 superveniens praelium diremit.
 Inde Pompeius versus oppidu-
 lum quoddam nomine Maliam
 quod Numantinorum praesidio
 tenebatur, contendit. Malienfes
 per dolum caeso praesidio, urbem
 Pompeio tradidere. Armis ademp-
 tis acceptisque obsidibus, in Se-
 detaniam transiit, ut eam a va-
 statione Tangini, latronum prin-
 cipis, vindicaret. Atque cum qui-
 dem vicit, multosque cepit: sed
 tanti spiritus in latronibus fuisse,
 ut ex captivis nemo servire vo-
 luerit, sed alii seipsos, alii em-
 ptos suos interficerent, non-
 nulli in trajiciendo naves perfo-
 rarent. Pompeius ad obsidendam
 Numantiam reversus, fluvium
 quendam derivare conabatur,
 tanquam fame urbem expugna-
 turus. Oppidani sine tubis con-
 ferti excurrentes opus impedia-
 bant, & flumen avertentibus
 inflabant, & negotium facesse-
 bant, repulsis si qui e vallo subveniebant, & tandem intra castra
 Roma-

Malia op-
 pidum.

Tanginus
 latronum
 princeps.

Captivo-
 rum latro-
 num ma-
 gni spiri-
 tus.

Numantia
 obsessa.

Τοσούτων δ' ἦν φρονήματα ἐν τοῖς ληστῇς. Pro his, Ber. rectè, tantū
 spiritus in latronibus fuisse. (ac potuisset etiam dicere, tam magnificè de se sen-
 tiebant) at Sec. minus proprie, tanta erat in latronibus virtus. Neque tamen
 negaverim, tam elatos spiritus ex virtute, id est, e fortitudine, ortum
 habere. Est autem valde memorabile quod de his latronibus seu praedonibus
 ab Appiano hic scribitur.

Τὸς ὀρεῖς ὑπὸ ἡνέχλου. Secundus, libertate utens, dicit, jacula spiculaque intorquentes, eos ne flumen avertirent
 impediabant.

Oppii trib.
mil. interi-
eius.

299

Romanis conclusis. Rursus in quosdam frumentatum egressos impetu facto plurimos occiderunt: inter alios Oppium tribunum militum. Alia etiam ex parte Romanos aliquot fossam ducentes adorti, quadringentos eorum praefecto oppresserunt. Sub idem tempus Romae consilarii aliquot venerunt, & novus tyronum exercitus, qui dimissis veteranis (sex enim annos in eo bello consumpserant) in eorum locum succederent. Pompeius, quem tot cladum pudebat, cupiens maculam eluere, totam hyemem in castris egit. Milites sub dio saeviente frigore stativa habentes, & tum primum regionis aquas & caelum experti, alvi doloribus differebantur, usque adeo ut nonnulli expirarent. Ceterum parte exercitus frumentatum emissâ, Numantini positâ clam juxta Romanorum castra insidiis, Romanos levibus

ἐπιδοξοῦντας, ἕως κατέκλυνεν ἐς τὸ στρατόπεδον. καὶ σὺβλογῶσιν ἐτέρους ἐπιδόξαζοντες, καὶ τῶνδε πολλοὺς διέφθειραν. Ὁ ππὶόν τε χαλίσκρον ἐπ' αὐτοῖς ἀνέειλον. καὶ κατ' ἄλλο μέρῃ παύσαν ἱεροσσοσι Ρ' ὠμοῖς ἐπιδόξαζοντες, ἐκτειναν ἐς πετραγχοῖους, καὶ τ' ἡγούμνην αὐτῶν. ἐφ' οἷς τότε Πομπηίῳ σύμβουλοι παρήσαν ἐν Ρ' ὠμῶν, καὶ τοῖς στραπῶταις (ἐξ ᾗ ἔτη διελήλυθ' στρατοῦσιν) ἀξίδοξοι νεοκταίρεοι τε & ἐπ' ἀγόμενοι & ἀπειροπόλεμοι. μετ' οὗτο Πομπηίῳ ἡγούμνην τε καὶ ἐπταμομένην, καὶ ἐπειγομένην τῷ ἀρχύνῳ ἀναλαβεῖν, ἐπίμμε χειμῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ οἱ στραπῶται, κρύους τε ὄντες, ἐν ἀσπερ σαρκοφάγοντες, καὶ πρῶτον ἀρπὶ πειρώμενοι τῷ πρὶν χρόνῳ ὄντας τε καὶ αἰρῶν, καὶ κατὰ ἔκτατον, & διεφθέρωντο ἔνιοι. μετὸς δ' ἐπὶ σῆτον οἰχόμενοι, κρύψαντες οὐδὲν οἱ Νομαντίνῳ παρ' αὐτὸ τὸ Ρ' ὠμοῖν στρατόπεδον, ἡκροβόλίζοντο ἐρεδίζοντες.

E'φ' οἷς τότε Πομπηίῳ σύμβουλοι παρήσαν ἐν Ρ' ὠμῶν.] Pro his, Πομπηίῳ σύμβουλοι παρήσαν, habet interpretatio Secundi, Pompeium viri senatorii aliquot, ut eum consilio juvarent, convenerunt. An autem in alio exemplari vocem etiam quæ viros senatorios significaret, invenerit, an eam de suo (quod facilius credo) addiderit, an vocabuli σύμβουλοι significationem tam latè patere existimaverit, aliis coniciendum relinquo. Vide autem & inter eas quæ sequuntur hanc in paginam annotationes, eam quæ ab hac est quarta.

Καὶ ἐπὶ ἀρχύνῳ τῷ ἀρχύνῳ ἀναλαβεῖν.] Si Appianus hoc loquendi generis usus est, illi exidisse est verisimile. Non enim aliquis vult recuperare τῷ ἀρχύνῳ, sed contrā τῷ δόξαν, sive τῷ δικαίῳ, aut quocunque quis synonymo accusativo uti velit. An potius dicemus ἀναλαβεῖν novum quendam usum habere? Non immerito igitur suspecta cuiuspiam fuerit vox ista ἀναλαβεῖν. Si enim ἀναλαβεῖν est Recipere (ut certè passim id sonare videmus) quale hoc erit. Pompeium dici voluisse recuperare ignominiam? sive recuperare dedecus? Videndum igitur an mutari possit in ἀναλῶν: etiam si ἀρχύνῳ διαλῶν existimarim magis posse dici. Rex. Maculam eluere: at Sec. ἀρχύνῳ vertens in vocem contrariæ significationis, videlicet δόξαν, aut aliam huiusmodi, reddit, Existimationis recuperanda gratia.

E'

ἐπεδιδόντες· ἔως οἱ μὲν, ὃ φέροντες, ἐπέβησαν, οἱ δ' ἐκ τῆς ἐνέδρας ἀνίσταντο· καὶ Ῥωμαῖοι πολλοὶ μὲν ἐκ τῆς πόλεως, πολλοὶ δ' ἐκ ἐπιφανῶν ἀπέβαινον. οἱ δ' Νομαντῖνοι ἔτις τὸν ὅτιον φέρονσιν ἀπαντήσαντες, ἐκτείναν καὶ τινδὲ πολλούς. καὶ ὁ Πομπήϊος τοσοῖςδε στανεχθεῖς, ἐς τὰς πόλεις μὲν τῶν συμβούλων ἀνελθόντων, χειμάσαν τὸ ἐπίλοιπον, ὃ ἔσθ' ὡς περὶ δυνάμειν ἔχον οἱ ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ διδῶνς κτηνηρίαν, ἐπερκοῦν ἐς τὰς Νομαντῖνας κρούφα ὃ πολέμου ἀλάστορ. οἱ δ' καὶ αὐτοὶ κἀμύοντες ἤδη φόβῳ τε πολλῷ ἀέριον, καὶ γὰρ δυνάμει, καὶ τορφῶν δυνάμει, καὶ μήκει τῶν πολέμων, μακροῦν περὶ περὶ δυνάμειν γαγοντῶν, ἐπερκοῦν ἐς Πομπήϊον. ὁ δ' ἐς μὲν τὸ φανερόν ἐκέλευεν αὐτοὺς Ῥωμαῖοις ἐπιτρέψαν, (ὃ γὰρ εἰδέναι συνθήκας ἑτέρας Ῥωμαῖοις ἀξίαι) λάτρεα δ' ὑπερβαῖν αὐτὸν ἐμὲν ποιήσαν. καὶ συνεβήσαν ἐκείνων, ὃ ἐπιτρέψαντων ἑαυτοὺς, ὁμορροῦν τε καὶ ἀρχιμύλωνται ἤγησε, καὶ τὰς αὐτομύλους ἔπεισαν ἔλαβεν. ἤγησε δ' ἐκ δυνάμειν τῶν λαντα τελέωνται· ὃν μὲν αὐτῶν καὶ ἔδδαν οἱ Νομαντῖνοι, καὶ τὰ λοιπὰ ὁ Πομπήϊος ἀνέβησαν.

Triginta argenti, quæ petierat, talentorum partem in præsentia Numantini numerarunt : partem Pompeius expectabat.

Accidit

Εἰς τὰς πόλεις μὲν τῶν συμβούλων ἀνελθόντων] De Cæliana vocabuli σύμ-
βουλος interpretatione dictum à me paulo antè fuit : sed ne hic quidem istud
de eo tacendum est, quum μὲν τῶν συμβούλων vertendum simpliciter fuerit
Unà cum suis consiliariis, eum, non minus novam quàm audacem interpre-
tationem nobis afferentem, reddere, Senatorum consilio. Id est, De consilio
senatorum, Quod senatores hoc illi consilium darent. Ceterum ad quæstio-
nem quod attinet paulo antè propositam de ejus interpretatione, qua hos
συμβούλους facit senatores, seu viros senatorios, ego eum hoc de suo adicien-
di occasionem cepisse arbitror ex principio paginæ quæ proximè sequitur ubi
inter testes nominantur etiam quidam senatores.

Φεύγει

Numanti-
ni de pace
agunt cum
Pompeio.

M. Popilius Lanas
successor
Pompeio
misus.

300

Pompeii
& Numan-
tinorum
contentio.
Lufones.

Attilius
Mancinus
Popilii suc-
cessor.

Accidit autem, quum id quod restabat pecuniarum consecissent, attulissentque ad Pompeium, ut ei successor veniret M. Popilius Lanas. Quapropter deposito belli metu, quia sibi successum erat, sciens se ignominiosam pacem populique iniustum fecisse, cum Numantinis à se quicquam transactum inficiari. At illum multis testibus, & senatoribus, & equitum magistris, & militum tribunis, qui interfuerant, facile revincebant. Popilius eos Romam remisit, ut cum Pompeio iudicio experirentur. Re ad senatum relata, inter se contenderunt Pompeius & Numantini. Ceterum senatui placuit bellum cum Numantinis geri. Popilius nulla alia re gesta (quod successor venisset Attilius Mancinus) nisi quod in Numantinorum vicinos Lufonas exercitum duxit, Romam rediit.

Mancinus cum Numantinis saepius congressus, semper victus est: tandem multis amissis in castra fugit. Et falso rumore iactato Cantabros & Vaccæos auxilio Numantinis adventare, trepidus, noctis silentio (quam totam extinctis ignibus traduxit) in desertum locum fugit, ubi quondam Nobilioris vallum fuerat. Quo in loco neque præparato neque munito sub lucem inclusus, cir-

Παρελθόντων ὁ αὐτοῦ Διφδοχῶς Μάρκου Ποπίλιου Λάνα, οἱ μὲν ἔφερον τὰ λοιπὰ τῶν χρημάτων ὃ εἰ ἀπὸ πωλῶν μὲν μὲν ἔδει τὸν πόλεμον δεῖν, τῶν περὶ αὐτὸν τὸν Διφδοχῶν, τοῖς δὲ συνθηκῶν εἰδὼς ἐχθρὸς τε ἔδει αὐτὸν Π' αὐτοῖς Νομαντίνοις. καὶ οἱ μὲν αὐτὸν ἤλεγχον ἐπὶ μέρτεσι τοῖς τότε παρεστῶσιν ὁποῦ τε βελῆς καὶ ἰσχυρῶν καὶ χηλάρων αὐτῶς Πομπηίῳ· ὁ δὲ Ποπίλιος αὐτῶς ἐς Π' ὁμῶς ἐπεμπε διχοσπιδῶν τῶν Πομπηίῳ. κρίσεις δὲ ἐν τῇ βελῇ ἡρωδῶν, Νομαντίνοι μὲν καὶ Πομπηίῳ ἐς ἀνυπολόγιον ἦλθον, τῇ βελῇ δὲ ἔδοξε πολέμῳ Νομαντίνοις· καὶ Ποπίλιος ἐνέσταν ἐς τὰς γενέτας αὐτῶν Λέσσονας. ἔδδεν δὲ ἐργασίαν, (ἦκε γὰρ αὐτὸν Διφδοχῶς ἐπὶ τῇ τῶν στρατηγῶν Ἀττίλῳ Μαγκνῶν) ἀνέξεδεξεν ἐς Π' ὁμῶς.

Ὁ δὲ Μαγκνῶν, τοῖς Νομαντίνοις συμβαλὼν, ἡπιάτω τε πολλὰς, καὶ τέλει, ἀναρρομῶν πολλὰν, ἐς τὸ στρατόπεδον ἐφυγῆναι λόγῳ δὲ ψεύδους ἐμπιστάντων ὅτι Νομαντίνοις ἐρχομένη βοηδοῦντες Κάντιοροι τε καὶ Οὐρανκῆοι, δέσπας, ἀπὸ τῶν νύκτα διηγεῖσθαι ὅλῳ ἐν σπῶτα, φάσκον ἐς ἐρημὸν τὸ Νοσελίαν ποτὶ χειρῶν μα. καὶ μετ' ἡμέραν ἐς αὐτὸν συγκλεισθεῖς, ἔτε κατεπεδίωσμένοι, ἔτε ἀχυραμένον, ἀειχλόντων αὐτὸν Νομαν-

Φάσκον ἐς ἐρημὸν τὸ Νοσελίαν ποτὶ χειρῶν μα.] Distinguendum post ἔρημον, quum sequentia per appositionem dicantur. At Secundi parum circumspicte & hic est interpretatio, Fugiens in castra deserti quondam Fulvii Nobilioris pervenit.

Νομαντινῶν, & πάντας ἀποκτείνων ἀπειλούντων, εἰ μὴ συνθῇτο εἰρήνη, συνθῇτο ἐπὶ ἰσῇ καὶ ὁμοίᾳ Ρωμαίοις & Νομαντινῶσι. καὶ ὁ μὲν ἐπὶ ταῦτοις ὤμεινε τοῖς Νομαντινῶσι· εἰ δὲ οὐ ᾄσῃ, ποτόδρομοι, χαλεπῶς ἔφερον, ὡς ἐπὶ αἰχμασίαις πάντων ἀπονδύει. & ἔπειτα ἔπειτα ἔπειτα Αἰμίλιον Λέπιδον ἐς Ἰβηρίαν ἐξέπεμπον, Μαρκίον δὲ ἀνεκάλου ἐς κέρσην. καὶ τότε μὲν ἔσπονδο σπείσκει Νομαντινῶν. Οἱ δὲ Αἰμίλιος, ἀναρῶν & ὅδε τοῖς ἐκ Ρώμης ἀποκρίσας, καὶ τὴν δόξαν ἐφ' ἑρῶν, (ὡς γὰρ ἐπὶ δόξαν ἡ κέρση δὲ θρασύτης φιλοπρίαν ἐξήσαν πῖνες ἐς τὰς στρατηγίας, ὅτε ἐπὶ τὸ τῇ πόλει συμφέρει,) οὐκ ἀκμάων κατεψύδατο, ὡς ἄλλοι ἐν τότε τῷ πολέμῳ Νομαντινῶσι παρεχόντων, καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν κατέσχεον· καὶ Παλάντιαν πόλιν, ἡ μάλιστα Οὐακκίων ἐστίν, ἔθεν ἐξομαρτύνει ἐς τὰ συγκείμενα, ἐπολιόρει· καὶ Βορτόν, ἐφ' ἑτέρῳ τῷ Ἰβηρίᾳ ἀπετελεσμένον (ὡς μοι ἄρα εἰρήται) κηδεσὺ ὄντα οἱ, τότε δὲ ἔργου μετὰρχειν ἔπεισε.

Secundo suus, qui, ut commemoravimus, in alteram Hispaniam partem missus fuerat.

cumstantibus Numantinis, & omnibus necem minantibus nisi pax fieret, æquas pacis conditiones & Romanis & Numantinis pepigit, seque sponsione obstrinxit. Quod ubi Romæ acceptum est, omnes tam fœdo atque ignominioso fœdere vehementer indoluere: atque alterum consulem Æmiliū Lepidum in Hispaniam transmisit, Mancino (quem & Numantinorum legati sequebantur) ad causam dicendam revocato. Æmilius, dum ab urbe responsa expectat, impatientis otii, (nam ea tempestate homines non publici commodi causâ, sed aut gloriæ aut lucri privati aut triumphis spe ambitiosa, ad imperia contendeant) Vaccæos falso criminabatur, tanquam bello hoc Numantinos compectu jussissent. Proinde vastatis eorum agris, Palantiam, oppidum maximum Vaccæorum, quod nulla in re pacta violarat, obsedit: accito inductoque in hujus operis societatem Bruto

Æmilius Lepidus in Hispaniam transmissus.

Mancinus ad causam dicendam revocatus.

Palantia oppidum obsessum.

Ad

Καὶ πάντας ἀποκτείνων ἀπειλούντων] Aptius futuro ἀποκτείνων jungetur participium ἀπειλούντων. Et statim ista συνθῇτο ἐπὶ ἰσῇ καὶ ὁμοίᾳ Ρωμαίοις καὶ Νομαντινῶσι, Beraldus quidem vertit, *Æquas pacis conditiones & Romanis & Numantinis pepigit* (quas sermone vernaculo dicimus *conditions reciproques*) seque sponsione obstrinxit. at Secundus ita, *Amicitiam & fœdus cum Numantinis æquo fœdere & jure inter Romanos atque ipsos iurejurando, hisque conditionibus se Numantini obstrinxit*. Quanto autem ut brevior, ita etiam aptior sit Beraldi interpretatio, lectori considerandum relinquo. Inclusit autem significationem verbi ὤμεινε illis verbis, *seque sponsione obstrinxit*: quod sponsioni iusjurandum interveniret. Videri autem queat deesse verbum post nomen *iurejurando*, apud Secundum.

Κατέ.

301
Legati Ro-
ma missi.

Ad hos legati Roma venien-
tes, Cinna & Cæcilius, renuntia-
runt dubitare senatum, tot cla-
dibus in Hispania acceptis, an al-
liud de integro bellum Æmilio
fufcipiendum fit: ac super ea re
senatusconsultum protulerunt,
quo cavebatur ne Æmilius Vac-
caos bello peteret. Verum ille
bello jam incepto, ratus multa
senatui incognita esse, vel illud
primum, Brutum secum copias
confociaffe: deinde frumento,
pecuniis, militibus à Vaccæis
Numantinos adjuvos: præterea
in suo receptu maxima rerum
momenta verti, periculumque
esse ne, si Romani, ceu timentes,
ab hostibus spernerentur, cuncta Hispania rebellaret: Cinnam re-

Κατέλαβον δὲ αὐτοὺς δὴ Π' ὅμι-
κτος πρὸς τὴν Κιννα τε καὶ Κεκί-
λιου· οἱ τὴν βαλὼν ἔφασαν δὴ πο-
ρεῖν εἰ τοσούτῃ πτωχότατον σφίσιν
ὧν Ἰσπανία γινώσκων, ὁ Αἰμίλιος
πολέμῳ ἑτέρῳ ἀφρίεται· ἐψήφι-
σμεν ἐπὶ δόξαν αὐτῶν, παρὰ τὸν
Αἰμίλιον Οὐρανίου τοῦ ἀπὸ Κιννα
ὁ δὲ, ὁ δὲ αὐτὸς τε ἡδὴ ὁ πόλεμος
καὶ τὴν βαλὼν τὸ τοιοῦτον ἡγε-
νός, ἀγνοεῖν δὲ ὅτι καὶ Βεργί-
τιος αὐτῶν συνεπιλαμβάνει, ἐστίτοι καὶ
καὶ ἡμεῖς καὶ στρατὸν Οὐρανίου
τοῖς Νομαντινοῖς παρέχον, ἑσπε-
ρὸν δὲ τὴν ἀντιθέσιν ὁ πόλεμος φο-
βερὸν ὑπολαβόν, ἐξεδὸν Ἰσπανί-
ας ἀλλύουσιν, εἰ καὶ τὸν πολεμὸν
οἷς δέδοται, τὸν μὲν ἀμφὶ τὴν Κιννα
ἀποράντες

Κατέλαβον δὲ αὐτοὺς δὴ Π' ὅμι-
κτος πρὸς τὴν Κιννα τε καὶ Κεκί-
λιου.] Ista &
reliquum hujus periodi. apud Secundum, ita cum proximè præcedentibus
junguntur, ut unum idémque membrum utraque simul efficiant. Sic enim
ille, *Quum autem Brutum generum suum in alias Hispania oras misisset, quo &*
ipse ejus belli particeps fieret, duo legati Cinna & Cæcilius Roma ad eos venerunt.
Parvi tamen refert, orationis formam sic ab eo mutari: hoc non parvi for-
tasse, quum dicat Appianus, *ἀπεσελεύθη, non ἔσπευσε* αὐτὸν ἀπεσελεύθη, non
an licuerit illi sic interpretari, *Quum autem Br. gen in al. Hisp. oras misisset.*
Sed quid hoc sibi vult? (nam hoc scire magni refert) quòd Appianus se an-
tea dixisse scribat, Brutum in alteram Hispaniæ oram (scilicet partem) missum
fuisse, & tamen is locus in quo istud ob eo dicitur, non compareat? Legi-
mus enim in principio pag. 296. *τοσούτῃ μὲν δὴ Βεργίτιος ἐργασάμενος* ἐς
Π' ὅμιλιν ἀπέρχεται, & nulla, illo à loco ad hunc ulque, Bruti sit mentio. Verum
illa Appiani verba quibus id se jam dixisse scribit, à Secundo prætermis-
sa sunt: haud scio an consultò. Quòd autem pro Κιννα habet Cinus, ex erro-
re ortum videri potest.

Εἰσεδὼν καὶ ἡ ἀντιθέσιν τὸν πόλεμον φοβερὸν ὑπολαβόν.] Fortasse scri-
psit Appianus ἐν τῷ πόλεμῳ. Et mox non debuit omitti à nostro interprete
particula ἐξεδόν: itaque apud eum scribe, *Cuncta propemodum Hispania rebel-*
laret.

Καὶ ἐξεδόν Ἰσπανίαν ὅλην ἀλλύουσιν.] Valde fallitur hic Secundus, qui dicit
Æmilium Romanos contempsisse tanquam metu id bellum relinquerent (hæc
enim sunt ejus verba, Romanis, quasi metu id bellum relinquerent, con-
temptis, legatos re infecta dimisit) quum satis apertè dicat Appianus, Æ-
milium cogitasse, periculum esse ne tota ferme Hispania deficeret, si isti
Romanos, tanquam sibi timentes, contemptui haberent. Vide autem de
hac interpretatione & annot. quæ proximè sequitur. Ad vocem autem ἀλλύ-
ουσιν

ἡπείκτους ἀπέλυσε, & ταῖς αὐτῇ
ἐπέστειλε τῇ Βουλῇ, αὐτοὺς δ' ὅχυρω-
σαι αὐτῷ Φρεσίων, μηχανὰς ἐν αὐ-
τῷ συνεπηγνῆτο, καὶ εἶπεν σιωπῆ-
μι. Φλάκκιος δ' αὐτῷ σιτολογῶν,
ἐνδράς ἐμφανείσεις, ἐνιμνησθεὶς διέ-
δωκεν ὅτι Παλλαντίαν ἐξείλεν Αἰμί-
λιος. & τὸ πρῶτον συναλαλαζαν-
τος, ὡς ἐπὶ νικῇ, περὶ τοῖς τῶ-
παν οἱ βάρβαροι, καὶ ἀληθῆ νομί-
σαντες, ἀπέκρουον. Φλάκκιος μὲν
ὅτι τὴν ἀρχὴν κινδυνώδεις ὦδεν
ἀνέστησε: μετὰ τοῦ δ' ἐπὶ τῇ
Παλλαντίᾳ πολιορκίας ἔσσης, αἱ τρεῖς
Ρωμαῖοι ἐπέλιπον, & λιμὸς
ἐπίπτε αὐτοῖς, καὶ τὰ ὑποζύγια
πῖνται ἐφάρτο καὶ πολλοὶ τῶν
ῥωμαίων ἐξ ἀπερίας ἀπιδιησκειν. οἱ
ἐγκατηγόρι δ', Αἰμίλιος τε καὶ Βρού-
τος, ἐς μὲν πολὺ διεκράτεον,
ἵστούντες δ' ὑπὸ τῷ κηρῷ, νυ-
κτὸς ἄφωι ἀπὸ ἐχθρῶν φυλακῶν
ἐκείθεν ἀναδύοντες, χυλίσαντες
τε καὶ λοχιστῶν ἀπέρχοντες ἐπιπαύ-
δον ἀπαιτίας ἐς τὸ πρῶτον ὥς οἱ δ'
συνὸν ἰορῶν τῷτε ἄλλα πῖνται καὶ

cessum denuntiant: tribuniq; militum ac principi discurrentes
singulos ad discedendum priusquam lux orta opprimeret, urge-
bant.

quod attinet, in ea interpretanda Secundum potius quam Beraldum
sequor, nam hic dicit, ne tota Hispania rebellaret: at ille, ne tota ferme Hi-
spania deficeret. Est autem in defectione quædam διάλυσις: fœderum. Alio-
qui rebellare eos qui defecerunt, non ignoro. Etiam vel ex his quæ mox
sequuntur καὶ ταῖς αὐτῇ ἐπέστειλε τῇ βουλῇ, apparet quàm inepta sit illa in-
terpretatio cuius in proxime præcedente annotatione mentionem feci. Ad
senatum enim scilicet hoc quoque scribebat Æmilius, se Romanos, tan-
quam sibi timentes, contemptui habere.

Εὐμνησθεὶς διέδωκεν ὅτι Παλλαντίαν ἐξείλεν Αἰμίλιος. Aut novè aut
mendose, διέδωκεν, pro λόγον διέδωκεν, habemus hic: id est, *rumorem*
sparsi. seu *disseminavit*. At Sec. male, *vocem emisit*. Quamvis autem novum
dicam esse hunc verbi istius usum absque accusativi adjectione, aliqua tamen
ejus exempla inveniri posse haud negaverim: sed ea & pauca esse & suspicio-
ne ipsa quoque haud carere contenderim.

Flacci stra-
tagema,

οὐκ ἔστι
στρατηγία
οὐδὲν ἔστι
στρατηγία

bant. Cum igitur omnia turbulenter gerebant, tum verò faucios & agrotos deferebant, amplectentes & ne se proderent orantes. Eos ita confusis ordinibus abeuntēs ac tantum non fugientes adorti Palantini, ad vesperam usque, quum mane coepissent, multis detrimentis affecerunt. donec intendentibus se primis tenebris, Romani fame laborēque confecti, se turmatim per agros effuderunt, & Palantini, numine aliquo avertente, ad sua regressi sunt.

302

Æmilio,
abrogato
imperio,
multa im-
posita.

Romani ob res malè gestas Æmilium, abrogato imperio & consulatu privatum in urbem reversum, pecunia insuper multarunt. Actum quoque in senatu de Mancino & Numantino legatis: quorum hi fœdera cum Mancino allegabant, ille in Pompeium, superiorem ducem, culpam transferebat, qui ignavum sibi imbellēque exercitum tradidisset, ob eamque causam sæpius victus, eadem & ipse fœdera cum Numantinis pepigisset. Addebatur etiam, haud mirum esse si hoc bellum infelicitate cessisset, quod præter omnem æquitatem decrevisset. Sed quamvis Patres pariter utrique

τὰς τραυματίας ἐ τοὺς ποδῶντας ἀπέλειπον, συμπληκόμενους τε σφίσι ἐ δειομένους. καὶ αὐτοῖς ἀτακτοῦ καὶ θορυβώδους καὶ ἀναρχοῦς χάριν ὁρμήας, καὶ φυγῇ μάλιστα ὁμοίας, οἱ Παλάντιοι πανταχοῦθεν ἐπικείμενοι, πολλὰ ἐβλάπτον ἐξ ἡδὲ ἐπὶ ἑσπέρας· νυκτὸς δὲ ἐπιλαβόμενοι, Ῥωμαῖοι μὲν ἐς τὰ πύδια ἑαυτοὺς ἐρίπτουσι ἀνὰ μέγαν, ὡς τυχεῖον, ἅσπερ τε καὶ κατὰ τὴν πόλιν· οἱ δὲ Παλάντιοι, ἥς σφῶς ἀπὸ τῆς πόλεως ἀνέχοντο, καὶ τὰς μὲν ὡς πρὸς τὸ Ἀλμειλίον.

Ῥωμαῖοι δὲ αὐτὰ ποδῶνται, καὶ μὲν Ἀλμειλίον περιέλυσαν καὶ στρατηγίας τε καὶ ὑπαυτίας καὶ ἰδιώτης ἐς Ῥώμην ὑπέστρεψαν, καὶ λημέσιν ἐπιζημιώσαντο· Μαρκίον δὲ ἰδίως καὶ τοῖς πείσσει τοῖς Νομμαντιῶν· οἱ μὲν δὲ τὰς συνθήκας ὡς ἐπιποιήσαντο πρὸς Μαρκίον, ἐπιδείκνυντο· ὁ δὲ τῶν αἰτίων αὐτῶν ἐς Πομπηίον ἀνέφερεν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἡγομένην στρατὸν, ὡς δογὰς ἐ ἀπορῶν τὴν στρατὸν ἐγχειροῦσαν τοῖς αἰ, καὶ δὲ αὐτὸ κλέπειν ὡς ἡμέραν τι πολλὰ καὶ, καὶ συνθήκας ὁμοίας αὐτῶν ἡμέραν πρὸς τὰς Νομμαντινὰς. ὅθεν ἔφη ἐ τὴν πόλιν τοῖς πρὸς τὰς συνθήκας ἐμείνας ὑπὸ Ῥωμαίων ἐλθόντων, ἀπαίστιον αὐτοῖς γινώσκον· οἱ δὲ ἐξελόμενοι μὲν ἀμφοτέρους ὁμοίας, ἀπέφυγε ὁ ὁμοίας.

Θυδὸ σφῶς ὑποτέπειντο. Sec. hoc perinde ac si scriptum esset, ὡς δὲ σφῶς ὑποτέπειντο, vertit, Palantini ab eis persequendis, quasi potestatem deorum ab incepto revocarentur, distiterunt.

Μαρκίον δὲ ἰδίως καὶ τοῖς πείσσει. Miror cur Ber. hæc quidem verterit, actum quoque in senatu de Manc. &c. Secundus autem, Mancinus & Numant. erat in senatu auditi: ac non potius ita, Mancino autem jus dicebant, &c. leg.

Οἱ δὲ ἐξελόμενοι μὲν ἀμφοτέρους ὁμοίας. Non dubium est quin ὁμοίως pro ὁμοίως reponi debeat.

Εν δ

ἡ ὁμοίως Πομπηίου, ὡς ἄλλοι
οἱ κριθεὶς καὶ πύλας. Μαρκίον
οἱ ἔγνωσαν ἐκδιδόναι τοῖς Νομαν-
τινοῖς, ἀνδρὶ σφῶν αἰσχυρὸς σωτή-
ρας πεποιημένοι. ὃ λόγος καὶ Σαν-
νήτης οἱ πατέρες, ὁμοίως χωρὶς
αὐτῶν σωτηρίας ἡγεμονίας ἐκείνων
ἐξεδιδάσκοντο. Μαρκίον μὲν δὴ Φέ-
ριον ἀρχαίων εἰς Ἰβηρίαν, γυνὸν
παρεδίδου τοῖς Νομαντινοῖς, οἱ δὲ
οὐκ ἐδέξαντο.

Στρατηγὸς δὲ ἐπ' αὐτῶν αἰρε-
θεὶς Καλπύρνιος Πείσαν εἰς ἡ-
λασεν ἐπὶ Νομαντίαν, ἀλλ' ἐς τὴν
Παλαντίαν γλῶττον ἰσχυρόν, καὶ με-
τὰ δὴ τότε, ἐκείνην ἐν Καρ-
πητανίᾳ τὸ ἐπίλοιπον τὸ δόχον.

Ἐν δὲ Ρώμῃ κείμενος ὁ δῆμος
ἐπὶ τοῖς Νομαντινοῖς, μικρὰ καὶ
δυσεχερὲς τὸ πολέμου σφοδρὰ
ἀποδοκίαν γέγοντο, ἡγεῖτο Κορ-
νήλιον Σκιπίωνα τὸν Καρχηδόνα ἰ-
λόντα, αὐτὸς ὑπατάειν, ὡς μέ-
νοι ἐπικρατήσαντο τῶν Νομαντινῶν δυ-
νάμει. ὁ δὲ, ὅτε τότε ἔπ' ἐν νεότη-
τι τῆς νεομορφῆς τοῖς ὑπα-
τάειν ἡλικίας, ἢ ἐν βολῇ πα-
λιν, ὡς περ ἐπὶ Καρχηδονίοις αὐτῷ
χειρὸς ἐκείνης Σκιπιάδου, ἐψηφι-
σάς τας δημόχους λύσαντο τὸν
τῆς ἡλικίας νόμον, καὶ τὸ ἐπὶ τῷ
ἔτιος δέδοται. ὅταν μὲν ὁ Σκιπίων
αὐτὸς ὑπατάειν ἐς Νομαντίαν ἡ-
κόντε iterum sancirent. Scipio

succenserent, Pompeius tamen,
ut de quo pridem lata erat sen-
tentia, evasit. Mancinum au-
tem tam scædæ pacis injustiquæ
suo auctorem Numantinis de-
dendum censuere, Patrum ex-
emplo, qui quondam Samniti-
bus viginti imperatores, qui in-
jussu suo iidem fœdus percuf-
serant, nudos dediderant. Ad-
ductum in Hispaniam Mancinum
Furius Numantinis nudum de-
didit: à quibus minimè receptus
est.

Viginti im-
peratores
Samniti-
bus nudi
traditi à
Rom.

Mancinus
Numanti-
nis nudus
traditus à
senatu.

Adversus eisdem lectus im-
perator Calpurnius Piso, versus
Numantiam exercitum non du-
xit, sed Palantinorum fines in-
gressus, præda exigua inde aba-
cta, quod supererat temporis im-
perii sui, in Carpetania hyber-
nando consumpsit.

Romæ populus hoc bello Nu-
mantino, quod opinione & lon-
gius & difficilius acciderat, offen-
sus, alterum consularum Corne-
lio Scipioni, qui Carthaginem
exciderat, mandavit, quòd u-
num esse crederet à quo debella-
ri Numantini possent. Sed quum
infra ætatem consulem esset,
censuere Patres ut, quemadmo-
dum bello Carthaginensi factum
erat tribb. pleb. legem illam de
ætate abrogarent, & anno se-
hoc pacto iterum consul declara-

Scipia
tus, consul.

Ἐν δὲ Ρώμῃ κείμενος ὁ δῆμος
ἐπὶ τοῖς Νομαντινοῖς. Possint hæc verba
ἐπὶ τοῖς Νομαντινοῖς jungi etiam cum proximè sequentibus, (expuncta quæ
est post illum dativum hypostigme) fateor tamen, καὶ συγχεῖν πολέμου
abique articulo, magis usitate dicturum fuisse.

303

Φίλων ἱλν.

Buteo Scipionis nepos.

tus, Numantiam properabat, nullo habito delectu, quod urbs variis bellis distrahebatur, & satis copiarum in Hispania erat. Permittente tamen senatu nonnullos voluntarios ab aliis urbibus & regibus ob privatam amicitiam missos eduxit. Quibus addidit ex urbe clientes & amicos, ad quingentos. quos in turmam unam redactos vocitabat φίλων ἱλν, id est, amicorum turmam. Hos omnes, circiter quatuor milia, deducens Buteoni nepoti tradidit. Ipse cum paucis in Hispaniam ad exercitum prægreditur. Audierat enim ibi omnia ingruvia, discordia ac luxu corrupta esse. Quapropter satis sciens à se hostes vinci non posse, nisi prius suorum militum vitia com-

πείρασθ' ερευνᾶν δὲ κατὰ λόγον μὲν σὺν ἑλάσεν, πολλῶν τε πολέμων ὄντων ἔ πολλῶν ἀνδρῶν οὐ Ἰβηρίᾳ ἐδελονταὶ ὅτι πινὰς ἐκ τε πόλεων καὶ βασιλείων ἐς χεῖρας ἰδίαν πεμφθέντας αὐτῷ, συγκαίρεισιν τ' βουλῆς, ἐπηγάγετο, ἔ παλάτας οὐκ ὀλίγας, καὶ φίλους πεντακοσίους· ἐς ἐς ἱλν κατελέξας, ἐκείλοι φιλονίλν. πάντας δ' ἐς τετρακισχίλους θρομβήρας παρεσθὲς ἀγειν ἀδελφιδῶν Βατίαν, σὺν ὀλίγοις αὐτὸς ἀποστέρησεν ἐς Ἰσθμὸν ἐπὶ τὸ ερευνᾶν, πωλυτακόμῳ αὐτὸ γέμεν δυνάμεις καὶ εἰσέναι καὶ πευφῆς· εὐ εἰδὼς ὅτι μὴ κρατήσῃ πολέμιον, πρὶν καταχεῖν τὴν ἰδίαν ἐγκρατείαν. ἐλθὼν δ' ἔμπαρος

Στρατιὰν δὲ κατὰ λόγον μὲν οὐ ἔλασεν.] Locum habere hic non possunt istæ voces, κατὰ λόγον: quid si gignit ἐκ καταλόγου pro his scribatur? Vide annot. quæ proximè sequitur.

Εδελονταὶ δ' ὅτι πινὰς ἐκ τε πόλεων καὶ βασιλείων ἐς χεῖρας ἰδίαν πεμφθέντας αὐτῷ.] Sic in historia De bellis Punicis, οὐ μὴν συνεχώρησαν αὐτῷ καταχεῖν στρατιὰν ἐξ Ἰταλίας, πονδερῶς ἐπὶ τοῖς Ἀντίοχο· ἐδελονταὶ δ' εἴπιντες εἶναι, ἐπέτρελλαν ἐπαγγέλλαι. Ubi animadvertite eam ipsam vocem ἐδελονταὶ, quam habes & hic. Sed quum illic dicat si qui essent, hic unde nam essent ostendit. Simul autem observa, illic dici καταχεῖν, quod facit pro emendatione quam habet annotatio proximè præcedens.

Οὐς ἐς ἱλν κατελέξας, ἐκείλοι φιλονίλν.] Veram scripturam esse puto φίλων ἱλν, non φιλονίλν. Apud Secundum autem neutram scripturam habemus, sed aliam quandam, miram, vel potius apertè mendosam. Cohortemque unam (inquit) ex quingentis amicis & sodalibus conflagavit: quam Philonida, hoc est, amicorum contubernium, sive sodalitiū, appellavit. Esse autem ἱλν equitum, apparet cum ex aliis huius ipsius scriptoris locis, tum verò è duobus, pag. 304. & 305.

Εὐ εἰδὼς ὅτι μὴ κρατήσῃ πολέμιον, πρὶν καταχεῖν τὴν ἰδίαν ἐγκρατείαν.] Hæc pauca verba, πρὶν καταχεῖν τὴν ἰδίαν ἐγκρατείαν, Sec. hæc multis reddidit. Nisi administrationis suæ integritate ac temperantia suos milites edomaret & refrenaret. Quæ interpretatio ut habere locum posset, Appianum ita scripsisse oporteret, πρὶν καταχεῖν τὴν ἰδίαν, τῇ ἐκ τῆς ἐγκρατείας. Beraldum autem vides vertisse, Nisi prius suorum militum vitia compressisset ac perdomuisset. Ego magis me adstringere ipsius Appiani verbis, simulque illud Græcum adverb. ἐγκρατείαν: Latino volens reddere, sic verterim. Priusquam suos validè refrenaret. Vel ita, Priusquam vi adhibita suos in officio contineret. Non minus autem pulchra quàm vera est hæc laus disciplinæ militaris.

Χωρὶς

ἐμπόρας τε πάντας ἐξήλαυσε, καὶ
ἐπὶ τοὺς ἐκ μόντης καὶ θυίας, οἷς
ἀφ' αὐτῶν δυσπραγίας οἱ στρατῶται
ἀπειλόμενοι γενομένους ἐχρῶντο σω-
τῆρας· ἔς τε τι μέλλον ἀπέειπε μη-
δὲν ἐσφένδαται τῷ ἀσπίδι, μηδὲ
ἱερεὶν ἐς μόνταιαν ποιημένον.
ἐκέλευσε δὲ ἐς τὰς ἀμύξας καὶ τὰ
ἀσπίδας τῷ ἐς αὐτὰς τημένον, καὶ
τὰ ὑποζυγία, χαλκὸς ὃν αὐτοὺς ὑ-
πέλειπετο, παραδίδειν. καὶ οὐκ ὀ-
κνῶν ἐξελθεῖν ἐς διαίταν ἔχειν ἐδὲν
πάλιν οὐδὲν καὶ χίτρος χαλκῆς καὶ
ἐκπύματος οἷος. τότε σιτία αὐ-
τοῖς ὤριστο κρέα ζεῖα καὶ ὀπτά τῶν
κύνων τε ἀπέειπεν ἔχειν, καὶ πρῶ-
τον ἐπὶ πρῶτον ἀνεπαύετο. ἀπεί-

pressisset ac perdomuisset, simul
atque in castra pervenit, nihil
antiquius habuit quam ut mer-
catores omnes, scorta, ariolos
sacrificos (quibus tot adversis pu-
gnis consternati milites plus ni-
mio additi erant) expelleret:
atque etiam in posterum vetaret
quicquam, minimè necessarium,
importari, ne victimam quidem
divinationis gratia: plaustra cum
sarcinis inutilibus, & jumentis
(præter quibus prorsus carere
non poterat) distrahi juberet.
Nec verò cuiquam licebat ad vi-
ctum vas ullum habere, præter
veru & ollam æneam & poculum
unum. Cibi quoque præscripti

Scipio ex-
ercitum
purgat. lu-
xum mili-
tum com-
primit.

erant, carnes elixæ & assæ. Lecti interdicti: primus ipse in toris
reque-

Χαλκὸς ὃν αὐτοῖς ὑπέλειπετο, παραδίδειν.] Hoc παραδίδειν, quod hanc
ipsam pericundo claudit, quid sibi vult? Pericundo est vendere, Beraldo esse
distrahere: quod idem valet. At quis hunc verbi istius usum (qui verbo δια-
πιδέσθαι convenit) alibi invenit? Vereor certè ne duæ voces in unam coa-
luerint, quum non παραδίδειν sed παραχρῆμα μεδίδειν Appianus scripsit-
set. Ecce autem, post illud παραδίδειν, & alia quædam apud Secundum,
quæ nusquam in nostro antigrapho comparebant. His enim Sacrificiis quo-
que, quibus per exta futura inquiruntur, interdixit, proximè subiungit ista,
& lixas calonesque paucos esse voluit: quibus respondentia Appiani verba ulla
non habemus. Apud eundem interpretem, istis, jumenta omnia clitelaria,
exceptis paucis necessariis, venderent imperavit, contigua sunt hæc, Milites
coquos habere noluit. Quas voces excipiunt istæ, quæ sunt ex iis quibus re-
spondentes Græcæ haud desiderantur, Alia vasa aliave instrumenta culinaria
ferre veluit, præter veru & abenum, & vas potorium. Sed quid de his ver-
bis, & lixas calonesque paucos esse voluit: necnon de istis, milites coquos ha-
bere noluit (tutius autem post milites qui coqui essent) de hisce duobus in-
quam locis quid dicemus? Nullam enim harum rerum mentionem nostrum
Appiani exemplar habebat: quum alioqui ceteris legibus Scipionis militari-
bus hæc sint consentaneæ. Lectori igitur in medio relinquo, an & ista in suo
Appiani exemplari invenerit Secundus, an apud alium scriptorem inventa
verbis hujus infercire non dubitaverit: nam hoc sibi & alios interpretes per-
misisse observavi. Ceterum neuter interpretes fideliter vertit hæc verba, χα-
λκὸς ὃν αὐτοῖς ὑπέλειπετο. nam Beraldo quidem vertit, præter quibus carere
non poterant: ita enim scribendum, non poterat) at Secundus, exceptis paucis
necessariis: atqui Scipio, quum in dubium vocari posset, quenam vocanda
essent necessaria, aut quamnam forent ea quibus carere non poterant, majores

requiescebat. Mulis insidere inter eundem prohibuit. quid boni enim in bello sperandum ab eo qui ambulare non possit? Et si unguentis & balneis utebatur * * quum ipse per jocum diceret, mulis, quod manibus carerent, opus esse aliis qui fricent: hac via simul omnes ad temperantiam revocavit. Ad sui etiam reverentiam & metum assuefecit, aditu se & in admittendis beneficiis, præsertim iniustis, difficilem exhibendo. Atque illud semper in ore habebat, severos & legum jurisque servantissimos imperatores, amicis: faciles autem & muneribus inhiantes, hostibus esse peritiles. Horum castra lata quidem, sed parere nefcia: illorum ut tristitia, sic morigera & ad omnia parata. Verumenimvero cum ho-

πεν ὃ & ὀδύνας ἡμίνοις ἐπιχα-
ρίεσθαι. τί γὰρ ἐν πολέμῳ παρὰ
καὶν, ἔφη, παρ' ἀνδρὸς ἐδὲ βαδίζ-
ειν δυνάμενος; καὶ τοῖς ἀλείμμα-
σι καὶ λαστέοις ἤλειπον. ἐπισκώ-
πτουσι ὃ ὁ Σκιπίων ὡς ἡμί-
νοι χεῖρας οὐκ ἔχουσι χεῖρ' ἔξοσι τε-
λόντων, ὅταν μὲν αὐτὰς ἐς σφοδ-
ρωτέρῳ μετέβαλλεν ἀδρόως· ἐνδίζεν
ὃ καὶ ἐς ὠδῶν καὶ φροσῶν, δυσπα-
σιτο δὲ, καὶ δυσχερὲς ἐς τὰς
χεῖρας, καὶ μέγιστα τὰς παρ-
εργίας. ἔλεγον τε πολλοὶ, τὸς μὲν
αὐτοὺς καὶ ἐνόμους τ' εὐραχτῶν,
τοῖς οἰκείοις· τὸς δὲ εὐχεῖς & φι-
λοδόκους, τοῖς πολέμοις δὲ χεῖρας
μὲν. τὰ γὰρ εὐραχτῶν τοῖς μὲν
ἐν χειρὶ σμῖνα τε & καὶ σφοδρῶν
καὶ τοῖς ὃ, σκυθρωπῶν μὲν, εὐπαθῶν

rem cautionem adhibuit, illis nominatim præscribens quæ in hoc numero haberi vellet, & ea sola illis relinquens.

Τί γὰρ ἐν πολέμῳ παρὰ καὶν, ἔφη. Post πολέμῳ deesse δεῖ, aut χεῖρ', affirmare posse mihi videor.

Καὶ τοῖς ἀλείμμασι καὶ λαστέοις ἤλειπον.] In Beraldi interpretatione asteriscis duobus notatus est hic locus, quibus aliqua deesse indicatur. Ita enim ibi, *Esi unguentis & balneis utebantur * * quum ipse per jocum diceret, mulis, quod manibus carerent, opus esse aliis qui fricent.* Ita inquam Beraldis: at Secundi interpretatio illa nota non indiget, quum sententiam imperfectam nobis non relinquat. Hæc enim sunt ejus ipsissima verba, *Eodem pacto eos qui in balneis ministris utebantur reprehendebat. Mulos dicebat, quod manibus careant, qui eos scabat, opus habere.* Nisi ante voculam qui deesset quopiam, vel aliquo.

Καὶ δυσχερὲς ἐς τὰς χεῖρας.] Verba hæc, Sec. vertit, *Se se difficiliorem exhibens postulatibus eorum faciendis* hæc, illis audiendis, ad illa *δυσπασιτοὶ δὲ* referuntur Berald. ita, *Se in admittendis beneficiis difficilem exhibendo.* At ego (ut de illa Secundi interpretatione taceam) in hac Beraldi, libenter admittendis mutaverim in concedendis. Fortasse tamen melius ista, *δυσχερὲς ἐς τὰς χεῖρας, καὶ μέγιστα τὰς παρεργίας*, ita reddentur, *Et se difficilem ad gratificandum, præsertim aliquid injustum, præbens.*

Τὰ γὰρ σπατόπαιδα τοῖς μὲν ἐν χειρὶ σμῖνα τε καὶ κατὰ σφοδρῶν.] Vocem *χεῖρας* in proximè præcedente annotatione habuimus aliquid dubitationis nobis asserentem, ad ejus interpretationem quod attinet: at hic partici-

cipium

ἦ ἔπεισιν ἵπποις. ἡ μὲν δὲ ὡς
ἐπὶ πόλιν πολέμῳ, περὶ αὐτὸς γυ-
μνάσει νότοις πολλοῖς. τὰ ἔν' ἀγ-
γελία περὶ πάντων περὶ πόλιν ἐκ-
στὴς ἡμέρας, ἀλλὰ μετ' ἄλλο στρα-
τόπεδον ἤγειρε τε ἔκαστος, καὶ
ταύρας ὀρυσσε βαρυτάτης καὶ ἐν-
πιμπλην τείχεα τε μεγάλα ἀνδρό-
μεν καὶ κατέφευγεν, αὐτὸς ἐξ ἡδὲ ἐς
ἐσπέρην ἀπάντα ἐφόρων. τὰς δ' ὁ-
δοποιούς, ἵνα μη τις (ὡς πάλαι)
Διοσκιδεύῳ, ἤνθ' οὐ πλινθίοις ἀεί,
καὶ τὴν δὲ δὲ δὲ δὲ δὲ δὲ δὲ δὲ δὲ
ὡς ἀνακλῆται. περὶ πόλιν τε τὴν ὁ-
δοποιόν, ἔκαστος πολλὰ ἔργων,
τὰς μὲν ἀρρυσσώμεντες ἐπὶ τὰς ἵππους

ste prius configere noluit quam
suos mil. variis laboribus exer-
cuisset. Itaque proximos agros
circumiens singulis diebus, nova
subinde castra muniebat, ac mox
demoliebatur: fossas altissimas
ducebat, & easdem replebat:
muros extruebat, mox diruen-
dos. Ipse à prima luce ad vespere-
ram usque omnibus quæ gere-
bantur, intentus erat. Ac nequis,
ut antea, in itinere à reliquis sese
disjungeret, quadrato semper
agmine incedebat: nec locum ul-
licebat ab imperatore datum
mutare. Procedente agmine, à
primis ad postremos cursitans, à
atque inter eos ut plurimum consistens, infirmos, iussis de-
scendere

Scipio mi-
lites exer-
cet.

304

icipium *κατασκευάζειν* habemus factum è verbo quod ex illo nomine ortum
est, quod multo plus dubitationis affert. Merito enim quis dubitet an illo
Appianus usus sit. Ad me quidem certe quod attinet, non dixerim dubita-
re me an illo usus sit, sed minime dubium mihi esse quin aliud huic loco adhi-
buerit. Secundus tamen lectionem illam aperte retinuit: quippe qui verte-
rit, *quitate* (loquitur autem de facilibus & indulgentibus & esilibus du-
cibus, ita reddens, τοὺς εὐχερῆς καὶ φιλοδόξους ἄνδρας στρατάρχων, quamvis nul-
lum illorum trium istud φιλοδόξους exprimat) *grati sint militibus*, ab iisdem
tamen post eos parvi fieri. Sed in eo fallitur, quod putat *κατασκευάζειν* jungi
cum τῶν, eo modo quo dicitur (potius tamen in carmine quam in soluta ora-
tione) τὸ τοῦ κατασκευάζειν ἐμοὶ ὅτι: quum illud participium nullum dativum
habeat cui jungatur, sed hæc, τὰ γὰρ στρατάρχων τοῖς ἀνδρῶν ἐπὶ κατασκευάζειν
τε καὶ κατεργασμένη, idem valeant quod ista, τὰ γὰρ στρατάρχων ἐπὶ ἀνδρῶν
κατασκευάζειν τε καὶ κατεργασμένη, resolvendo itidem quæ his sunt contigua,
τοῖς δ', οὐκ ἀνδρῶν, &c. Quum igitur sic accipi non possit hoc partici-
pium, querendam esse aliam scripturam dico. Eam autem huic loco satis
(meo quidem iudicio) accommodam habebimus, si, parva cum mutatione,
ex *κατασκευάζειν* faciamus *κατασκευάζειν*. Quamvis enim poeticum istud sit,
tamen *οὐκ ἀνδρῶν*, quod in antithesi ponitur, omnem de eo tollere dubita-
tionem videtur: ut omittam, Beraldum vix aliam posse dici lectionem esse
hic sequutum.

Αὐτὸς δὲ ἡδὲ ἐς ἐσπέρην ἀπάντα ἐφόρων.] Quum hoc tantum dicatur ab
Appiano, ἀπάντα ἐφόρων, nulla fabrorum facta mentione, Secundus ita
reddit, fabri urgentis præsens astabat.

ἵνα μὴ τις (ὡς πάλαι) διασκιδεύῳ.] Hic quoque, quum simplicem Be-
raldi interpretationem habeamus, & illo sensu quem Appiani verba præ se
ferunt contentam, contra Secundus locum hunc ita reddit, Neque repenti-
no incursum (ut alius prius acciderat) dissipatus funderetur fugareturque.

scendere equitibus, in equos imponebat; quæ jumenta nimium gravabant, inter pedites dividebat; scubi stativa habebat, eodem interdiu, qui in itinere, pro vallo excubias agere oportebat, equitum verò turmam unam hac illuc discurrere. Reliquis militibus sua quoque officia descripta erant; his vallum ducere, illis murum, aliis tentoria figere. Quin & temporis, intra quod omnia confecta esse oportebat, spatium definitum ac dimensum. Sed postquam satis moriger & laboris patiens (suis ei miles visus est, tum verò propius Numantinos castra promovit. Ibi non quorundam more per castella stationes disposuit, quod copias suas prorsus nollet dividere, ne, si cladem aliquam à principio acciperet, contemptiorem se hostibus redderet, à quibus jam satis contemnebatur. Nec verò

Ei δὲ ταθμβίαι.] Scripserim potius ταθμβία. Ceterum Sec. vertit, Quum verò aestate tellis se continebat: perinde ac si vocem θέρος illi verbo prefixam in suo exemplari invenisset.

Καὶ ἰππίων ἐπέραν ἰλλω περὶ τέρχον.] Ne hunc quidem locum ita reddidit ut iis quæ habemus Appiani verbis insilire dici possit. Ita enim eum vertit, foris ad septia expectare jubebat, donec alia equitum turma circum omnia perlustrasset.

Ὅτι δ' εἰκασεν ὅδ' καὶ εὐπειθὲς αὐτῷ καὶ περὶ πονον γενηνὴν τὸ στρατόμαχον.] Vocem ὅδ' Beraldus quidem pratermisit, Sec. autem ferocem vertit. Sed quænam est laus ista exercitus, ferocem esse, deinde quomodo eidem exercitui hæc duo tribui posse dicemus, ferocem esse & obsequentem, sive morigerum? Propterea suspicabar initio, debere ferocem intelligi, qui antea ferox fuisset: sed praterquam quod ὅδ' nullo id significare modo potest, ne structura quidem orationis illum sensum admittit. Dico igitur ὅδ' aliter vertendum fuisse. Et mox quoque Secundus vocem illam aestate nobis aliunde affert: quum verba ista, μετέβαρην ἀρχῇ τῆς Νομαρτίαν, ita reddidit, Aestate castra propius Numantiam transtulit.

Προφύλαγος δ' ἀσπρὸν πνέας, ὅτι φρουρὴν ἐν ἐπορεύτῳ.] Scribe προφύλαγος. Sic autem saepe horum duorum accusativorum φύλαγος & φυλαγος alterum poni pro altero videmus. Miraberis autem & hic interpretationem Secundi; Nec tamen loca admodum munita castris, ut quidam solent, eligebat.

δὲ ἐπιχειρήσας τοῖς ἐχθροῖς, ἐπὶ πε-
ρισκοπῶν αὐτῶν τε τὴν πόλεμον &
τὴν καὶ αὐτῶν, & τὴν τὴν Νομαν-
τινῶν ὁρμῶν, ἐς ὅ, π. τρέφονται. τὰ
ἃ ὁπίσω ἔσχετο πύδου πάντα ἐχθρο-
τολόγῃ. & τὸ σίτον ἐκείρην ἐπὶ χλω-
ρῶν. ὡς δ' αὐτὰ ζωτὰ ἐξεπύρε-
το, & ἐς τὸ αὐθιγὸν ἔδει βαδίζειν,
ἐδὲς μὲν ἡ τὴν τὴν Νομαντίαν
ἐπὶ τὰ πεδία συντομῶς, & πολλοὶ
συνεβόλδον ἐς αὐτὴν τεταπείσθαι.
ὁ δ' ἔφη τὴν ἐπαύροτον δέδιναι,
κρύφῃ μὲν τότε τὴν πόλεμον ὄντων,
καὶ ἐν πύλεσσι ὁρμώμενον καὶ ἐς πό-
λιν ἀφορμώμενον. οἱ δ' ἡμέτεροι
βαρεῖς ἐπινάσαν, ὡς δὲ σιτο-
ρίας, & κητύκῃ ποι, καὶ κτήνῃ καὶ
ἀμφοῖς & φορτίᾳ ἀγροῦσι. δυσχε-
ρὴς τε ὅλας καὶ ἀνέμοις. ὁ δ' αὖτε
ἡσσημένους μὲν ἢ πολλὸς ὁ κίνδυ-
νος, νικῶσι δ' ἐμὲν τὸ ἔργον,
ἐπὶ ἐπικερδὲς εἶναι δ' ἄλλοτε,
κινδυνεύειν ἐπὶ ὀλίγοις. καὶ σφρα-
γῆν ἀμείλῃ, τὴν ἀγροῦσι μὲν πρὸς
χρεῖας ἀγροῦσι δ' ἐν μέναις
πυρκακινδυνεύονται τὰς ἀνάγκας.
συγκρίνων δ' ἔφη & τὰς ἰατρὰς
μὴ κελύειν τομῆς μηδὲ κηρύσσει
πρὸς φαρμάκων. ταῦτα εἰπὼν, ἐκέ-
λευν ἡ αὐτὸν ὡς & occasio postulat.

Addidit etiam hanc similitudinem, non solere medicos prius

sectionibus aut utionibus quàm medicamentis uti. Hæc loquu-
tus,

Εἰς περὶ σκοπῶν αὐτῶν τε τὴν πόλεμον καὶ τὴν καὶ αὐτῶν. Verba hæc, αὐ-
τῶν τε τὴν πόλεμον, mihi sunt suspecta: quæ liberius vertens, vel potius à
quibus discedens Secundus, dixit, belli naturam & eventum expendens. Pro
his autem quæ proximè sequuntur, καὶ τὴν καὶ αὐτῶν, apud eum legimus,
viresque Numantinorum. (nisi fortè & ὁρμῶν sub his comprehendere verbis
voluit.) Quæ quid commune cum Appiani verbis habent? Idemque & de
hac proximè sequente interpretatione meritò quis quæreret, ne fortè tota vi-
rium suarum mole in se incumbere.

Ὅδ' οὖν μὲν ἡ τὴν τὴν Νομαντίαν ἐπὶ τὰ πεδία συντομῶς. Scribo συν-
τομῶς.

prius cum iis bellandum judica-
vit quàm & belli gerendi ratio-
nem & opportunitatem, & Nu-
mantinorum consilia quò verte-
rent, penitus explorasset. Inter-
ea omnes pone castra agros per-
vagabatur, indéque pabula col-
ligebat, & virens frumentum de-
metebat. Quibus peractis, quum
jam ulterius ptocedendum esset,
hortantibus amicis ut brevior
per campos via Numantium per-
geret, At ego, inquit, reditum
metuo. hostes enim nudi expe-
ditique ex urbe erumpentes, in
urbem receptum habent; at no-
stri à frumentatione redeuntes,
onuisti prada sunt & defessi: ad-
hæc vehicula jumentaque & far-
cinas portant. Quare gravis esset
atque iniqua dimicatio, quæ vi-
ctis multum periculi, victoribus
parum decoris aut commodi al-
latura esset: summæ verò amen-
tiæ est ob res leves discrimen ad-
ire. Atque ille iners habendus im-
perator qui nulla necessitate co-
actus pugnae aleam subit: ut con-
trà strenuus, qui tum demum

305

Summæ a-
mentia est
ob res le-
ves discrimen
adire.

Similitu-
do.

Copl-
anum.Rutilius
Rufus hi-
storiæ Hi-
spanicæ
scriptor.

tus, præfectis mandat ut longiore
via exercitum circumducerent.
Tunc ultra castra aliquot excu-
sionibus factis, post in Vaccæos
ventum, unde Numantini com-
meatus emebant. Ibi omnia va-
stata: quicquid ad castrorum ali-
moniam profuit, collectum &
adfectum: reliqua congesta, in-
cendio consumpta. Palantini agri
locus fuit Coplanium nomine:
in eo Palantii sub tumulo quo-
dam insidias collocarant, deinde
alia manu palam Scipionis fru-
mentatores laceſcebant. Scipio
Rutilio Rufo, tum tribuno mili-
tium, (qui etiam harum rerum hi-
storiā edidit) imperat ut assum-
ptis quatuor equitum turmis ho-
stium impetum propulset. Rufus
cedentes eos immoderatus urge-
bat, adeo ut fugientibus permix-
tus unā in tumultum evaderet, ubi
quum insidias detexisset, equi-
tes monuit ut de insequendo vel
aggrediendo hoste jam nihil co-
gitarent, sed in procinctu atque
vestigio stantes infestis hastis ir-
ruentem cōhiberent. Sed Scipio,
jam ex quo Rufus longius quam
iussus erat excurrerat, de eventu
solicitus, confestim subsequutus,
ubi & ipse insidias deprehendit,
equites bipartitis emittit, jubet-
que ut alternis hostes adoriantur,
tragulisque injectis extemplo se-
recipiant: non ut uno loco coirent,
sed sensim nec dissociati re-
trocederent. Hoc modo incolumen
equitatum in planitiem re-

έλθον τοῖς ἡγεμόσιν τῶν μακροτέρων πεδίων. καὶ συνεβήκει τότε μὲν ἐς τὸ πέραν ὅτι στρατοπέδον, ὑπερὸν ὃ ἐς τὰ ΟΥΑΚΚΑΙΩΝ, ὅθεν οἱ Νομαντῖνοι πρὸς τρυφᾶς ἐκόντο κείρων ἅπαντα, καὶ τοὶ χρησιμὸν ἐς τοὺς αὐτοὺς τρυφᾶς συλλέγων, τὰ δὲ πεδία παρεῖναι τε καὶ κατακτείνειν. ὃν δὲ πρὶν πεδίων τὸ Παλαντίως ὀνομαζομένην πολλὰς ἐπὶ τῷ ὄρει ὑπὸ λόφοις ἔκρυψαν οἱ Παλάντιοι, καὶ ἐτίθον ἐς τὸ φανερόν τας σιτολογουμένας λιώχλους. ὁ δὲ Π' Ἰτίλιον Π' Ἔφρον, συλλεγόμενους τῶν ἔργων, τότε χιλιερχόντων, ἐκείλδουσε τριακᾶς ἰππέων ἵλας λαδόντα, ἀναστειλάς τας εὐχολομένας. Ρ' οὐφθ' ἔρρ' οὖν ὑποχρεῶσιν αὐτοῖς ἀμέτρως εἶπετο, καὶ φάρευσιν ἐς τὸν λόφον συναντιπρόδον. ἔβη δ' ἐνέδρας ἐμφανείσης, ἐκείλδουσε τας ἰππείας μὴτε διώκειν, μὴτε ἐπιχειρεῖν ἐπ' αὐτὰ ἐν πεδίοις τὰ δορυτοὶ θημένους ἐτόναι, ἔπειντας ἀμυνεῖσθαι μόνον. ὁ δὲ Σκιπίων ἐνδὺν ἀνατρέχοντα αὐτοὺς ἐπὶ τὸν πεδίων ταχυμῶν, δεισας εἶπετο καὶ παρὰ δὲ καὶ ὡς εὖρε τὴν ἐνέδραν, ἐς δὴν διέειλε τας ἰππείας, καὶ περὶ ταῖς αὐτῶν ἐκτετακτοῖς, ὡς δὲ μὲν ἐμπεδῶν τοῖς πολεμίοις, ἔπειντας αὐτοὺς ὁμοῦ πένοντας, ἐνδὺς ἀναχεῖν, ἔκ ἐς τὸ αὐτὸν τόπον, ἀλλ' αἰεὶ κατ' ὀλίγον περὶ τῶν ὀπίσθων καὶ ὑποχρεῶντας. ἔπειν δὲ τας ἰππείας ἐς τὸ πεδίων ἀνέκλινον. ἀναζού-

Aλλ' αἰεὶ κατ' ὀλίγον περὶ τῶν ὀπίσθων καὶ ὑποχρεῶντας.] Merito cui-
piam (mea quidem sententia) suspectum alicui fuerit participium περὶ τῶν
δίντας. Sec. certè locum hunc perinde vertit acsi non plura hic Appiani
verba haberemus quam ista, ἀλλ' αἰεὶ κατ' ὀλίγον ὑποχρεῶντας.

Φοβούρα

ναζαγνόντι δ' αὐτὰ καὶ ἀναχω-
ρῶντι ποταμὸς ὡς ἐν μέσῳ δ' ἀπο-
ρος τε ἔστιν ἰλυώδης· καὶ παρ' αὐτὸν
ἐνὶ ὁδοῦ οἱ πόλεμοι. ὁ δ' ἐξ, με-
γαν, ἐξέκλιπε τ' ὁδὸν, ἔκ μὲν ὁδοῦ
ἦσαν καὶ δυοῖν τε, νυκτὸς τε
ὁδὸν, ἀφ' ἧς τὸ διήλθον, ἔκ φρέα-
τα ὁρῶσαν, ὧν τὰ πλείονα πικρὰ
εὐρίσκει. τὸς μὲν ἐν ἄνδρας ἐπι-
μελῶς ἀδείσαντες· ἵπποι δ' οἱ τινὲς
αὐτὰ καὶ ὑποζύγια ὑπὸ τῆς διψῆς
ἀπέπλοιο. Ἐκκαίριος περὶ ὁδὸν,
ἐς ἧς περὶ ὁδοῦ Λούκουλον,
ἐκέρυξε, Καυκαίος ἐπὶ τὰ ἱαντῶν
ἀκινδυνὸς κητέρχεσθαι. καὶ περὶ
ἦσαν αὐτὰ ἔκ τ' ἐγγόρας ἐκ Λιεύης
ἀφίκετο, ὁ Μασσινίος υἱὸς, ἄ-
γων ἐκείνου δ' ἐκείνου, ἔκ τὸς
συνταγομαχίας αὐτοῖς τοξότας τε
ἔκ σφενδονίτας. αἱ δ' ἐπὶ τῇ δ' ἡν καὶ
τὰ ἀεικέλιον πορῶν, ἔλθον ἀφ' ἡ
κώμην ἐνδρευθείς, ὡς ἐκ τ' ὁδοῦ
τὸς τέλμας πλεῖς ἀδείχαν, ἐπὶ δ'
ἡν τὸς φάραγγος ἔκ, καὶ ἀφανὲς
ἐν ἐκείνῃ λοχῶν ὑπεκρίπτετο. τ'
οὖν στρατίας τῇ Σικιτιῶνι διηρη-
μένης, οἱ μὲν τῶν κώμην ἐπὶ ὁδὸν,
ἐκελδόντες, τὰ σημεῖα ἔκ κη-
λιπόντες, οἱ δ' ἀδείπαντες ἐ πολ-
λοῖ· τ' αὐτοῖς συνεικρίπτεσαν οἱ λο-
χάντες. καὶ οἱ μὲν αὐτὰς ἀπεμύ-
χοντο· ὁ δ' Σικιτιῶν (ἐπὶ ἡν τ' ὁδοῦ
τ' κώμης ἀφ' ἧς τὰ σημεῖα ἔκ)
ἀνεκράτῃ τῇ σάλπιγγι τὸς ἔκδοι,
καὶ πῶν αὐτὰ ἡν τὸς ἡν τὸς
τοῖς ἵπποισιν ἐκκαλμένοις ἐπὶ ὁδοῦ
ἔκ. τὸς δ' ἔκ τ' ὁδοῦ ἔκ τ' ὁδοῦ
ἐκ τ' κώμης ἐκκαλμένοις, ἐκ τ'
ψατο μὲν ἐκ φυγῆς τὸς πολεμίας,

ἐ pago accurrentibus, hostes terga vertere coegit. Non tamen fugien-

duxit. Porro certior factus, juxta
fluvium quendam transitu diffi-
cilem ac limosum redeunti sibi
insidias parari, alia via deflexit,
longiore quidem, sed minus do-
lis opportuna: noctu propter æ-
stum iter faciens, puteosque fo-
diens, quorum plures amaras
aquas habebant. Illinc, licet æ-
gre, viri incolumes evasere, sed
equi aliquot ac jumenta siti ex-
tincta. Quum per Caucaorum
agros, quos Lucullus olim tanta
perfidia violarat, transiret, pro-
clamari iussit, Caucaeis ad sua
colenda reverti tutò licere. Inde
hybernatum in fines Numan-
tinorum transit: quò Jugurtha
Masinix filius nepos ex Aphrica ad
eum venit cum duodecim ele-
phantis, & qui unà in aciem pro-
dirent sagittariis & funditoribus.
His in locis crebris incurfibus
circumjectos agros vastanti &
carpent insidias clam ab hos-
tibus tenduntur. Loci opportuni-
tas eos ad id consilii moverat.
Vicus erat fere undique limosa
palude cinctus: sed una parte
vallis erat, in ea latebant insidiae.
Scipionis milites ita divisi erant
ut pars vicum ingressi diriperent,
alii non multi adequirent.
Quos qui in insidiis erant adorti,
facile fundunt. Scipio, qui
fortefortuna extra pagum circa
signa constiterat, tuba revocari
iussit eos qui domos subierant.
Ac priusquam mille numero fu-
issent, equitibus laborantibus
opem tulit, & pluribus subinde
fugien-

Castra Sci-
pionis ad
Numan-
tiam.

fugientibus institit, sed intra val-
lum se recepit, paucis utrinque
desideratis. Haud multo post ge-
minis castris proxime Numan-
tiam positis (quorum alteris fra-
trem Maximum praefecerat, alteris
ipse praerat) quum Numantini
acie instructa Romanos ad dimica-
tionem crebro provocarent, spre-
vit ac risit, quod diceret sibi vitio
datum iri si cum hominibus omnium
rerum desperatione efferatis mallet
confligere quam inclusos fame expug-
nare. * * quum ad singulos scripsisset
quos mittere deberet. Qui postquam
venere, in multas partes eos divi-
sit: mox & suas copias partitus est,
deinde singulis partibus praefectos
imposuit, iussitque ut fossam
vallumque urbi circumdicerent.
Erat autem Numantiae ambitus
vigintiquatuor stadiorum, valli
autem duplo major. Ceterum
distincta erant singularum partium
opera, mandatumque erat, siquid
tumultus ab hostibus oriretur, signum ex-

ἔ μὴ ἐδίωκε φεύοντες, ἀλλ' ἐς
τὸ χάρακον ἀνεχέσθαι, περὶ οὗτοι ἑ-
καστὸν ὀλίγον. μετ' ἔ ποτὶ δὲ
ἀρχαῖα τὰ Νομαντίαν δύο στρα-
τόπεδα διέμεν, τὸ μὲν ἐπέστησε
τὸ ἀδελφὸν Μάξιμον, τὸ δὲ αὐτὸς
ἡγήτο. Νομαντίνων δὲ πικρὰ ἐν-
τασόντων, καὶ ἀπεκλιμμένων αὐ-
τῶν ἐς μέγαν ὑπερσῶρα· ἔ δὲ οὐ
κινεῖσαν ἀνδορσίαν ἐξ ἀπογνώσεως
μυχορροῖας συμπλέκουσιν μέλλων,
ἢ συγκλείστας αὐτοὺς ἔλιν λιμῶ.
φύρα δ' ἔ * ἐς τὰ περὶ τοὺς πο-
λιορκίαν, ἐπιτορῶντας ἐκείνους, ἔς
ἐπὶ πικρῶν. ὡς δὲ ἦλθον, ἐς μέρη
πολλὰ διέδωκε αὐτοὺς, καὶ τὴν ἑ-
αυτῆς στρατὸν ἐπιδιέδωκε. αἰδ' ἡγα-
μένους ἐπέστησε ἐκείνους μέρη, πρὸς
ἐπὶ τῶν περὶ τοὺς πολιορκίαν, καὶ περὶ τοὺς
πολιορκίαν τὴν πόλιν. καὶ ἡ περὶ τοὺς
πολιορκίαν, ἡ δὲ αὐτῆς Νομαντίας, τίσσας
καὶ ἐκείνους τείνει· ἡ δὲ ἔς τὴν
μυχορροῖαν, ὑπερὶ τὸ διπλάσιον. καὶ
τὸ τοιοῦτον πᾶν * οἷον καὶ μέ-
ρος ἔκαστον. καὶ ἀπεκρίντο, εἴ τι ἐνό-
μιον ἔσται.

Φύρα δ' ἔ * ἐς τὰ περὶ τοὺς πολιορκίαν.] Quum locus hic asterisco hac in
editione notatus sit, itidemque in Beraldi interpretatione, Secundus in sua
nihil tale habet: sed eum perinde vertit ac si integrum invenit. Ita enim ille,
Quum igitur, ut gravius obsiderentur, circa urbem septem valla fecisset, liti-
ras ad socios misit, in quibus qui & quomodo milites ab eis mittendi essent, continen-
tur. Ex qua interpretatione manifestum quidem est, eum non ἐς τὰ sed
ἐπὶ τὰ legisse: sed assequi conjectura reliquam scripturam quam sequutus est,
hoc opus, hic labor est. Ad periodi quidem certè principium quod attinet,
videri potest legisse, ἐς φύρα δ' ἐπὶ τὰ περὶ τοὺς πολιορκίαν (vel potius διὰ τοὺς) πο-
λιορκίαν: sed de iis quæ proximè sequi debent dubitatio relinquatur: sicut &
mihi initio suspicari scribendum esse, φύρα δ' ἔσα, relinquebatur.

H' ἢ ἡ περὶ τοὺς πολιορκίαν, ἡ δὲ αὐτῆς Νομαντίας, τίσσας καὶ ἐκείνους τείνει.] Scri-
bo, καὶ τὸ τοιοῦτον πᾶν * οἷον καὶ μέρος ἔκαστον.]

Καὶ τὸ τοιοῦτον πᾶν * οἷον καὶ μέρος ἔκαστον.] Ne hoc quidem loco ul-
lum defectum præ se fert Secundi interpretatio, sed habet, hoc autem totum
(septem videlicet) in tribus distributum erat.

χλοῖεν οἱ πολέμιοι, σημεῖον ἐξέ-
ρειν, ἡμέρας μὲν, φονικίδα ἐπὶ δὲ
ρατὸν ὕλην, τυκτος δὲ, πῦρ
ἵνα πῖς διορθοῖς ἐπιθέοντες ἀν-
τίς τε καὶ Μαξιμου ἀμύνουσιν. ὡς
δ' ἐξείργαστο πάντα ἀντὶς, καὶ τὰς
καλυόντες εἶχεν ἡκανόως διαμύχε-
σθαι, ἐτέραν τάφρον ὤρυσεν ἑκα-
κράν ὑπὲρ ἐκείνην, καὶ στερεῖς
αὐτῇ περιέπλην, ἑτέρῃ δὲ ἀνο-
δομένη. ἔτι δὲ πρὸ πύργου καὶ ποδὶς
ἀκτῶν, τὸ καὶ ὑψος, δέκα, χωρὶς
τῶν ἐπιλέξαντων πύργοι τε πανταχό-
θεν αὐτῶν ἀπὸ πάλαιον περιέκειντο.
καὶ λίμνην συνάπτουσιν ἐκ αὐτῶν πε-
ριτρίχισται, χάσμα αὐτῇ περιέθη-
κεν, ἵσταν τὰ τέσσαρ' καὶ τὸ βάθος
καὶ τὸ ὑψος, ὡς ἀν' εἴη καὶ τόδε
ἀπὸ πύργου. ἔτι δὲ ὁ Σκιπίων. ὁ
δὲ πρὸς τὸν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, πε-
ριτρίχιστε πόλιν, ἑ φυρομαχοῦ-
σαν τὸν τε Δόριον ποταμὸν συμ-
φερόμενον τῷ περιτρίχισματι, καὶ
πολλὰ πῖς Νομβητινοῖς χρήσιμα
ἔς τε ἀγροῦς κομιδὴν καὶ ἀξιοπο-
τήν ἀνδρῶν, ὅσοι κατ' αὐτὸν κα-
λυμθεῖται τε καὶ σκαφθεὶς μικροῖς
ἐλαύουσιν, ἢ ἰσίοις, ὅτε λαόφρον
εἴη τὸ πνεῦμα, ἐβιάζοντο, ἢ κώ-
πης καὶ τὸ ρεῦμα. ἐξέταξεν ἑαυτὸν
ἐκ ἐδωλάς, πλατυὸν ὄντα καὶ πλά-
νυ ἰσάδην. φρέσιν δὲ ἀντὶ γαφύρας
αὐτῶν δύο πελάγεις, ἀπέρτισσε κα-
λυδοῖς διηγὺς μικροῖς ἐξ ἐκατέρου
πonte jungendi quum nulla esset facultas, bina castella vice

tollerent, interdiu pannum ru-
brum ex longa hasta pendentem,
noctu ignem: ut celeriter ipse
cum Maximo fratre, auxilio ac-
curreret. Opere ad eam firmitu-
dinem perducto ut hostem, si-
quid conaretur, propulsare pos-
set, alteram fossam non longam
super illam, impactisque in eam
palis, murum extruxit latitudine
pedum octo, altitudine decem,
infra pinnas. Cui turres ex omni
parte centum & viginti pedum
intervallo superstructæ erant. Et
quia paludem continentem mu-
ro cingere non poterat, ag-
gerem ei superinduxit & lati-
tudine & altitudine muro pa-
rem, qui vice muri esset. Qua
ratione mihi videtur Scipio hic
primus omnium imperatorum
urbem certamen non detrectan-
tem circumvallasse. Ceterum
Durius amnis præter ipsa muni-
menta fluens, oppidanis admo-
dum opportunus erat, tum ad ea
comportanda quæ usui essent,
tum ad viros transvehendos: si-
ve urinando aut naviculis clam Ro-
manis in urbem trajicerent, si-
velis, vehemente spirante vento,
aut remis secundo flumine per-
rumperent. Hujus, propter va-
sitatem & impetum aquarum,
pontis

Ο' δὲ πρὸς τὸν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, περιτρίχιστε πόλιν, ἐν φυρομαχοῦσαν. Sec. dicit, Itaque hic Scipio, primus mea opinione, fuit, qui urbem obsessam mino præcingeret, quæ quidem pugnam non detrectaret. In Appiani tamen verbis nihil habemus quod illi participio obsessam respondeat: sed hic interpres (ut credibile est) de suo adjecit, tanquam quod Appianus subaudiendum reliquisset.

τοῖς ἐπιχωρίοις ἐς ἑκακισμυρίους, τὸ μὲν ἡμῶν διατέτακτο αὐτῷ τετραφυλακῶν, καὶ ἐς τὰ ἀναγκασία, ἀπὸ δὲ τῆς μεταχειρῆς δισμυριοὶ ἢ τετρακισχίονες ἐμελλον, ὅτε ῥῆμα ἤρουντο. καὶ τοῖς ἐφεδρῶν ἐπερὶ μυρίοι χωρίον ἢ καὶ τῶν ἐκείνους διατέτακτο καὶ μεταπεδῶν, εἰ μὴ κελεύσεν, ἐκ ἐξω. ἐς δὲ τὸ τεταγμένον εὐθὺς ἀνέπεδον, ὅτε πὶ σημεῖον ἐπιχειρήσεως ἐπαρθεῖν. ἔπειτα μὲν τῷ Σκιπίωνι πάντα ἀκροῶς διατέτακτο· οἱ δὲ Νομαντῖνοι πολυλακίς μὲν τοῖς φυλάσσουσιν ἐπεχείρουν, ἀλλοτε ἀλλῇ καὶ μέρῃ ταχία δὲ αὐτοῖς ἐκπαινεύοντο καὶ ἀμυνόμενοι ἢ οὐκ ἐν σημείοις τε ὑψηλῶν παντοχόθεν ἀεζυμένων, καὶ ἀγέλων ἀεζυμένων, καὶ τῶν τε χειρῶν ἀδρόως ἀνιπιδνῶνται ἐς τὰ τεῖχη, σελπιτικῶν τε καὶ πάντα πυρρῶν ἐξοστεινόμενοι ὥστε τὸ κύκλον ὅλον εὐθὺς ἀπὸ τῶν ἐνὶ φερόμενων, ἐς παντὶ ὅπου διεδίου ἀπὸ τῶν ἐν ἀεζυμένων ἐν ἀεζυμένῳ καὶ τῶν δὲ κύκλον ὁ Σκιπίων ἐκείνης ἡμέρας πρὶν ἐκ νυκτὸς ἐπισκοπῶν ᾤδεναι. ὁ μὲν δὲ τὰς πολέμιους ὥδε συγκλείσας, ἐκ ἐς πολὺ δυνάσιν ἐνομίζεν, ἔπειτα προσφῆς ἐπὶ ἀποστάσεως σφίσιν, ὥστε ὄφλων, ἔγ' ἐπιχωρίους.

Ρήτορδης δὲ, ἀνὴρ Νομαντῖνος, ὃς Καρθagini ἐπικλησὶς ἦν, ἀεζυμένων ἐς δεξιὰν Νομαντῖνων, πρὸς

beret, sic eos partitus erat ut dimidia pars murum custodiret, & si opus esset, ad alia munia praesto esset: viginti millia promuro, quum necesse esset, pugnarent. His succenturiati erant decies mille, quibus & suus locus constitutus erat. Sed quemadmodum injussu imperatoris alteri in alterius locum transilire non licebat, sic signo aliquo tumultus dato singuli suis locis aderant. Hac diligentia Scipio cuncta administrabat. Interca Numantini saepius diversis partibus muri custodes adorti sunt. Sed tum celeriter nec sine horrore vidisses undique opem ferri, signa extolli, nuntios discurrere, qui defendendis muris praepositi erant, in murum insilire: tubicines ex singulis turribus classicum canere. adeo ut totus ille ambitus stadiorum quinquaginta in orbem cunctis extemplo formidabilis existeret. Quem quidem ambitum singulis diebus ac noctibus Scipio perlustrabat, hostesque sic inclusos, compectu, armis, auxilio carentes, diutius posse resistere non existimabat.

Interea Retogenes, Numantinorum fortissimus, cui Caracnio cognomen erat, assumptis secum

Σημεῖον τι ὑψηλῶν παντοχόθεν ἀεζυμένων.] Ex iis quae ab Appiano dicta sunt, sumpsisse videtur Secundus quae de his signis seu vexillis addit. Nam pro his, σημεῖον τι ὑψηλῶν παντοχόθεν ἀεζυμένων, ejus interpretatio habet, Tum vexillorum [aspectu] quae ad significationem dandam, ab iis qui in turribus erant erigerentur.

Εἰς παντὶ ὅπου διεδίου ἀπὸ τῶν ἐν ἀεζυμένῳ.] Muta ἀπὸ τῶν ἐν ἀεζυμένῳ in ἐπὶ χεῖρας.

Πῶς

secum quos in suam sententiam pertraxerat, amicis quinque, totidem filiis, pari equorum numero, nocte quadam nebulosa & admodum obscura, quod inter utraque castra spatii erat clamenſus, ponte ſcanſorio & compactili, quem ſecum attulerat, in hoſtium munimenta cum amicis conſcendit. Atque oppreſſis utrinque vigilibus, famuliſque domum remiſſis, e quos per pontem ſurſum traxerunt. Mox per Arvaccorum oppida diſperſi, ſupplicum more cum ramis oleæ orabant ut Numantinis conſanguineis auxilium ferrent. Sed multi, Romanorum metu, ne auditos quidem finibus excedere juſſerunt. At juventus Lutiæ (oppidum fuit opulentum, trecentis ſtadiis Numantia diſtans) Numantino- rum rebus favens, civitatem ad ſuppetias mittendas impellebat. Qua de re clam certior Scipio à ſenioribus urbis factus, aſſumptis ſecum quamplurimis expeditis, octo horis Lutiam advolat, ac ſub lucis ortum, præſidio cincta urbe, juventutis duces ac principes ſibi dedi jubet. Quos quum erupſiſſe abiſſſéque dicerent, Scipio per præconem minatus eſt,

ni tra-

Πάντε πείσας φίλους σὺν πατρὶν ἄλλοις τοποῖσδε.] Hic παῖδες accipi potius pro famulis quàm filiis, apparet ex his quæ parvo intervallo ſequentur verbis, τὸς μὲν περὶ τρεῖς ἡμέρας ἀπέπεμψαν ὅπισθ' ἢ οἱ μὲν νέοι πρὸς τοὺς Νομαντίνους ἀποστέλλεσαν.] Scribe, ἐν ᾧ οἱ μὲν

πρὸς. ἢτοι τοὺς ἐξάρχους τῶν νέων.] Cum nomine ἐξάρχης alium genitivum. videlicet τῆς στάσεως, exiſtimo ὑπακούεσθαι: non ſecus quàm ſi dictum eſſet, ἢτοι ἐν τῷ νέῳ τοὺς ἐξάρχους τῆς στάσεως. Vel, ἢτοι τῶν νέων ὅσοι ἐξάρχαι ἐπαρμόνευσαν τῆς στάσεως. Utitur autem hoc nomine cum hoc genitivo pag. 274. Videmus tamen à Beraldo dici juventutis duces ac principes, à Secundo, capita juvenum. quo loquendi genere non libens uteretur: præſertim quum nec ambiguitate careat.

Δαρπίον τὴν πόλιν εἰ μὴ τὰς ἀνδρῶν παραλόους. οἱ δὲ διδόντες, ὡς ἤγον αὐτοὺς, ἐς τετρακοσίους λοιομένους. ὃ δὲ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐκτεμῶν, ἀνέστησε τὴν φρουρὰν. καὶ Δαρδαριῶν αὐτοὺς ἀφ' ἑαυτοῦ, τ' ἐπιστάτης παρὼς ἐς τὸ στρατόπεδον.

Νομαντῖνοι δὲ, κημιοντες ὑπὸ λιμοῦ, πέντε ἀνδρῶς ἐπεμπεον ἐς τὴν Σκιπίωνα, οἷς εἶρητο μὴθεῖν εἰ μετελοπαδῶς σφίσι λήσεται, παρεδούσι αὐτοὺς. Αἰετοῦ δὲ αὐτῶν ἡγήμενον, πολλὰ μὲν αὐτοῖς ὡς ἀποκαρτέως ἐκ ἀνδρείας τῶν Νομαντῖνων ἐπεμολόγησε, καὶ ἐπείπεν ὡς ἔδὲ νῦν ἀμείβεσθαι, ὑπὲρ πατρῶν ἐκ γυναικῶν καὶ ἐκλυτρίας πατρὸς κηκοπαθῶντες, ἐς τοσούτῳ κηκοῦ.

Διὸ ἐμύλιζε, εἶπεν, ὦ Σκιπίων, ἄξιόν ἐστι σέ, τοσούτῳ ἀρετῆς γέμεντα, φέρεσθαι ἄνδρας ἐν ψυχῇ τε ἐκ ἀνδρείας, ἐκ ἀρετῆς τῶν φιλανδρῶν τῶν κηκῶν ἡμῶν, ὅς ἐκ δυνάστεως ἐκ ἐκτεμῶν, ὅς περὶ πατρῶν μετὰ

ni traderentur, urbem se direpturum. Territi illi circiter quadringentos adduxerunt. Quorum amputatis manibus, abducoque inde praesidio, postero die sub auroram in castra revertit.

Numantini, fame vexati, quinque viros ad Scipionem mittunt sciscitatum an elementer & benignè, si sese dederent, esset accepturus. Ibi, legationis princeps, Avarus, de institutis ac virtute Numantinorum magnificè ac superbè deservit, addiditque nihil delinquere Numantinos si pro liberis & uxoribus & patriæ libertate in tantas arumnas incidissent. Quare par est (inquit) ὁ Scipio, singulari te virtute hominem parcere nostro generi strenuo ac generoso, & minus iniquas condiciones nobis proponere, quas modò fortunæ vires experti ferre valeamus. Etenim

Manus quadringentis militibus amputata.

Avarus Numantinorum legatus ad Scipionem missus.

Αἰετοῦ δὲ δυνάστης ἐνέκλειν, ἀρετῇ περὶ μὲν μεταβολῆς. Infidelis est Cælii Secundi interpretatio in hac præsertim huius oratiunculæ parte. quod ut cognosci queat, ipse primùm hanc partem Latine reddam, verbis Appiani insistent: deinde & ipsius Secundi interpretationem proferam. Ita igitur Appianus (si quidem non fallor) ordiatur ab initio, Quamobrem res est maximè digna te, qui tanta virtute es repletus, generi magnanimo strenuoque parcere, nobisque ea mala quamvis ab humanitate abhorreant proponere: quas & tolerare possumus, nos qui nunc demum fortuna mutationem experimur. Neque enim jam in nostra sed in tua potestate est, urbem hanc vel accipere, si moderatione in iis qua imperaturus nobis es variis, aut sinere eam pugnando perire. Hæc mea est interpretatio, (in qua minimè videri novum debet, ἀρετῇ redi nunc, quum iungatur cum præsentī περὶ μὲν, & alibi quoque usum istum habeat) at Cæliana est hæc, Quamobrem (inquit ille) ὁ Scipio, res erit æquissima, si tu generosus vir tantæque virtute, populo tam generoso pepercueris: easque nobis proposueris pœnas quas ferre possumus. Nos paulo antefortuna mutationem senseramus: patriæque salutem non jam in nostra potestate sed in tua manu esse cognoveramus. Accipe igitur civitatem nostram, moderatis suppliciis contentus: aut, si nos contemnis, eam perire ac dirui propugnando, te speres esse visurum.

nim non jam arbitrii nostri est, sed tui, urbem nostram, si aqua imperes, deditione accipere, aut pugnando sinere totam perire. Sic loquuto Avaro Scipio (jam antè de statu urbis à captivis certior factus) nihil aliud respondit quàm oportere ut se urbemque cum armis traderent. Quibus Numantiam perlatis, oppidani, satis jam sua sponte ira accensi (ut qui mera libertate frui, nulliusque imperio parere didicissent) tum malis urgentibus multo magis exulcerati atque effera-

Avari in-
teritus.

ti, Avarum & legationis socios, ceu malorum nuntios, & cum Scipione fortasse de privata salute pactos interfecerunt. Non multo pòst cibus omnibus deficientibus, quum jam non fructum, non pecudem, non herbam haberent, primùm (ut in bellicis incommodis uluvenire solet) pelles coctas mandebant: quibus itidem deficientibus, carnibus morientium hominum minutatim concisis vescabantur. Ægrotantium autem carnes illis degustatis fastidire coeperunt, & robustiores debilioribus vim afferre. Denique nullo non maligne premebantur, animis eo victu efferatis, corporibus fame, peste, pilis & tempore hispidis &

„βολῆς. ὡς εἰς ἐφ' ἡμῖν ἐπ' ἐστίν,
„ἀλλ' ἐπὶ σοὶ, τὴν πόλιν ἡ πε-
„ρὶ λαβὴν, εἰ μὴ μετὰ κελύκοις,
„ἢ μαχόμενοι ὑπερβαίνειν δύσκολον
„ἔσται· ὁ μὲν Ἀΐαρος ὡς εἶπεν
„ὁ δὲ Σκιπίων (ἠόρῃτο δὲ ὡς ἔργον τῶν
„αἰχμησάντων τὰ ἔνδον) ἔφη δεῖν
„αὐτοὺς ἐγκλείσαι τὰς κτ' σφᾶς καὶ
„συνὸν ὅσπολις παραδουῖναι τὴν πό-
„λιν. ὃν ἀπαρξάμενοι, οἱ Νομάον-
„τινοι, χαλεποὶ ἔτι τῶς ὄντες ὀργῇ,
„ὑπὸ ἐλευθερίας ἀνέστησαν καὶ ἀντιπᾶς
„ἐπιταγμάτων, τότε καὶ μέλλον ὑ-
„πὸ τῶ συμφορῶν ἡγεμῶν τε καὶ
„ἀλλοτρίων χειρότεροι, τὸ Ἀΐαρον καὶ
„τὰς συνὸν αὐτῶ πάντες πρὸς ὅσας ἀπ-
„έκτειναν, ὡς καὶ κῶν ἀγγέλει, καὶ
„τὸ σφίπερον ἀσφαλὲς ἴσως διακη-
„ρύξας ὡς ἔργον τῶ Σκιπίωνι. καὶ οἱ
„ἐκ πολλὴν πάντων αὐτοὺς τῶν ἐδεσῶν
„ἐπιλιπόντων, ἐκ κερπῶν ἔχοντες, ἐκ
„ἀσπιδίων, ἐκ ποσῶν, ἀσπιδῶν μὲν,
„ὡς περ πῆδες ἐν πολέμῳ ἀνάγκης,
„δέρματα ἔχοντες ἐλκυσμῶν. ἐπι-
„λειπόντων οἱ αὐτοὺς καὶ τὰ δερμά-
„των, ἐσκαρφέζοντο, ἔχοντες τὰ
„ἀνδρώπεα· ἀσπιδῶν μὲν τὰς δὲ πο-
„θησκόντων, κρητόδωρα ἐν μάχῃ-
„ρείοις· ἐπὶ οἱ ἐκείνοις, τὸ νοση-
„των κακουργοῦν, καὶ τὰς ἀσθενε-
„στες ἐβιάζοντο οἱ δυνατώτεροι. κα-
„κῶν οἱ ἔδδον αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ἡγε-
„μῶν μὲν πᾶς ψυχὰς ὑπὸ τῶν το-
„φῶν, τετηλεωμένοις δὲ τὰ σώματα
„ὑπὸ λιμοῦ καὶ λοιμοῦ, ἔκ κρυμ-
„καὶ κρύ-

310
Fames
Numanti-
orum.

Επιλειπόντων οἱ αὐτοὺς καὶ τὰ δερμάτων, ἐσκαρφέζοντο.] Sic Dio apud Xiphilinum, in Severo, pag. 317. pelles maceratas, in cibum verfas scribit, ἡ δὲ καὶ ἡ τροφὴ σφᾶς ἐπέλειπεν ἡ νομισμένη, καὶ δέρματα διατρίχοντες ἡδον. Magis autem & hic placet ἐπιλειπόντων, quàm ἐπιλειπόντων: quod alioqui ferri potest. Ceterum non satis proprie, ἐλκυσμῶν vertitur mandebant, at rectè initio pag. 657. κρημῶν τῶν πέναν redditur, picem lingentes.

Τὴν

ἐν τῷ χρόνῳ. ἔτω δ' ἔχοντες αὐτοὺς
ἐπέτρεπον τῷ Σκιπίωνι. ὁ δ' ἐκέ-
λευεν αὐτοὺς τὴν ἡμέραν ἐκείνης
συνενεγκέναι τὰ ὄπλα ἐν τῷ σιμῶ-
νι τῆς δ' ἐπιτοχῆς ἀποσπλάττειν ἐς
ἐτέρον χωρίον. οἱ δ' ὑπερέβησαν τὴν
ἡμέραν, ἐμολογούντες ὅτι πολλοὶ
τῆς ἐλαδιείας ἐπ' ἔχοντες, & ἐβί-
λασιν αὐτοὺς ἐξαγαγεῖν τὸ βίον.
τὴν οὖν ἡμέραν ἠέβω * ἐς τὴν
νάυα τὴν ἀλάττειν τοσούτοις ἔρως
ἐλαδιείας & ἀνδραγαθίας ὡς ἐν
πόλει βαρβαρῶν τε καὶ μικρῶν. ἐς
τὴν ὀκτωκαιετίας ἐπ' εἰρήνης ἡρώ-
δοι, οἷα μὲν καὶ ὅσα Πρωμαίους ἐ-
δεξασιν, οἷας δὲ σιμῶνας αὐτοῖς
ἐδεντο ἐπὶ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ, ἐπὶ ἑ-
καστῷ ἑωῦτα σωθῆναι Πρωμαίων ὑ-
φίστανται; οἷον δὲ ὄντα τὴν τελευ-
τῶν στρατηγὸν ἐξ μυριάσι αὐτοῖς
περὶ ἡνέμερον ἀνδραγαθίαν πολ-
λάκις ἐς μάχην; ὁ δὲ ὡς ἄρα τὴν
στρατηγικώτερον αὐτῶν, ἐς χεῖρας
οὗτοι ἰὼν ἡγετοίς, ἀλλὰ τὴν λιμῶ-
σφας κατέρωθεν ὁρῶν, ἀμύχῳ κα-
κῶι ὃ δὲ ἐ μόνῳ λεφθῶν τε
δυνατὸν ὡς ἄρα Νομαντίνος. καὶ
ἐλαφθῆσαν μόνῳ. ἐμοὶ μὲν δὲ ἑωῦτα
ὡς Νομαντίνων εἰπεῖν ἐπὶ ἡλθεν,
ἐς τὴν ὀλιγότην αὐτῶν & φερεπο-
νίαν ἀφορῶντι, καὶ ἔργα πολλὰ καὶ
χρόνον ὅσον διεκπερέστησαν. οἱ δὲ

terperessi, praelara facinora edidēre, nefas esse visum est ea si-
lento

belluarum speciem referentibus.

Hunc in statum redacti sese Sci-
pioni permiserunt: à quo iussi eo
ipso die arma omnia in certum
quendam locum conferre, po-
stero autem in alium locum con-
venire; sed illum diem distulere,
profecti multos adhuc libertatis
desiderio velle sibi mortem con-
sciscere. Quapropter diem illum
petebant ad genus mortis con-
sistendum. tantus amor libertatis
ac virtutis fuit in urbe barbara &
exigua. Nam quum ante belli ini-
tium non plures essent octo mil-
libus, quantis saepe cladibus Ro-
manos affecerunt? Quoties æ-
quis conditionibus foedera pepi-
gerunt, quibus Romani postea
stare non sustinuerunt? Qualem
extremum imperatorem Roma-
num sexaginta hominum milli-
bus sese obsidentem saepius ad
certamen provocarunt? Sed ille
se rei militaris peritorem osten-
dit, qui cum bellis manus con-
ferere noluerit, sed inexpugna-
bili malo, fame, confecerit: quo
solo ut vinci poterant, sic victi
tandem fractique sunt. Ceterum
mihī cogitanti quæ in tanta mili-
tū paucitate Numantini tam
diuturnam obsidionem constan-

Numantini
sefe Sci-
pioni de-
dunt.

Amor li-
bertatis.

Τὴν οὖν ἡμέραν ἠέβω * ἐς τὴν ναύα τὴν ἀλάττειν.] Locum hunc, fa-
cilem fanatu existimo, reponendo ἦταιν pro ἠέβω, qua voce nihil signifi-
cari potest.

Οἱ δὲ ὡς ἄρα τὴν στρατηγικώτερον αὐτῶν.] Dicens στρατηγικώτερος αὐτῶν,
intelligit quāvis ipsi Numantini, non autem quāvis ceteri imperatores, ut ver-
tit Secundus. Debit autem Beraldus non dicere simpliciter, rei militaris
peritorem sed imperatorem rei militaris peritorem.

lento praeire. Facta igitur de-
ditione, diverso mortis genere,
prout cuique libitum est, mul-
ti sese peremere: reliqui tertio
die in campum quò jubebantur,
convenerunt, foedo corporis ha-
bitu, oris specie efferata, corpo-
ribus illuvie squalorèque obstitis,
pilo immisso, unguibus sordidis,
ipsi olidi veste immunda & lace-
ra, nec minus graviter olente.
Quo in statu vel hostibus ipsis
miserabiles videbantur, tamen
eorum aspectus horrorem in-
tuentibus incuriebat. Nam ira,
dolore, labore, conscientia mu-
tui carniū humanarum efus,
truces erant illis & ardentes ocu-
li. Quinquaginta tantum trium-
pho reservatis, reliquos Scipio
solo corona vendidit: oppidum
solo aequavit. Romanus hic im-
perator duas potentissimas urbes
evertit, Carthaginem ex senatus-
consulto (ne urbis imperiūque
magnitudo ac loci opportunitas
ad bellum adhortaretur) & Nu-
mantiam, exiguum nec admodum
populus scivisset: sive ipse id
crediderit de rep. esse, sive ira &

Numantia
solo aqua-
ta.

αἰσῶντι μὲν αὐτοὺς οἱ βυλόμυροι διε-
χρῶντο, ἕτεροι ἑτέρας· οἱ λοιποὶ
δ' ἐξήσαν τριτῆς ἡμέρας ἐς τὸ δε-
δομένον χωρίον, δυστάτοι τε καὶ
ἀδόκητοι πύμπαν ἐφθλύμῃ. οἷς
τὰ μὲν σώματα ὡς ἀκράτιστα καὶ
τρύχων καὶ ὀνύχων καὶ ὀρύπων & ῥυ-
που μετὰ, δόδωσαν ἡ χαλεπώτα-
τον. καὶ ἐοδὴς αὐτοῖς ἐπέκειτο ἀτε-
λης, πινυρὰ, καὶ ἡδὲ & ἐχ' ἥσον
δυσωδῆς. ἐφάνοντο ἡ τοῖς πολέμοις,
ἐλεῖνοι μὲν δὲ τῶνδε, φοβεροὶ δὲ
ἀπὸ τῶν βλεμμάτων. ἢ γὰρ αὐτοὺς
ἐνέωρον ἕκ τε ὀργῆς καὶ λύπης καὶ
πόνος καὶ σωεῶντο ἀκράτιστα.
ἐπιλεξάμενοι δ' αὐτῶν πενήκοντα
ὁ Σκιπίων ἐς Θέρμους, τὰς λοι-
ποὺς ἀπέδοτο, καὶ τῶν πόλιν κρατέ-
σασκεν. εἰς μὲν πῶς δὲ πόλεις
δυσμεγέθυταις ἐλὼν ἐρατηγὸς ὁδε
Ρωμαίων, Καρχηδόνα μὲν, αὐτῶν
Ρωμαίων ψηφισαμένων, Ἀλφειοῦ
καὶ πόλεως τε καὶ ὀργῆς, & ἐν-
καίρου γῆς καὶ θαλάσσης. Νομιν-
τίαν δ', συμπερὶντε & ὀλιγάνδρω-
πον, ἔπειτα τὴν Ρωμαίων περὶ αὐτῆς
ἐγνωστῶν, αὐτὸς, εἴτε συμφέ-
ρον

γεν

Σύμφωνα ὡς ἀκράτιστα καὶ τρυχῶν καὶ ὀνύχων καὶ ὀρύπων καὶ ῥύπης μετὰ.]
Non dubium est quin mendosum sit vocabulum istud ὀρύπων.

Ἐπὶ γὰρ αὐτοὺς ἐνέωρον ἕκ τε ὀργῆς.] Videtur deesse aliquid quod jungatur cum ἐνέωρον, & quandam aspectus truculentiam significet. Caelius Sec. more suo, è paucis faciens in sua interpretatione, ita totum hunc locum reddit, (incipiam autem à fine paginae proximè præcedentis) Quibus rebus hostibus miserabiles quidem, nihilominus tamen aspectu horribiles videbantur, Idcirco à Romanis cum admiratione aspiciebantur, inestitatum in illis animorum & corporum affectionem, ex aere qui etiam tum perstabat, ex dolore ac labore quem pertulerant, ac denique ex conscientia quod alii aliorum carnibus pasti essent, contemplantibus. Ita ille: ego verò suspicor hanc (aut talem) hujus loci scripturam fuisse, ἢ γὰρ Θέρμους ἐς αὐτοὺς ἐνέωρον, ἕκ τε ὀργῆς. dicendo tamen ἐς αὐτοὺς minus proprie pro ἐς ἀλλήλους.

Ὅτι πῶς Ρωμαίων περὶ αὐτῆς ἐγνωκότων.] Pro his, rectè Beraldus, quum nihil

βεν Ρ' αμείους ἡρώδης, εἴτε ἀ-
περὸν ὧν ὀργάνω καὶ φιλονεικῶ ἐς
τὴν λαμβανόμενα, εἰδ' ὡς ἐναι νο-
μίζουσι, τὴν δεξὴν ἡρώδης διώ-
νυμν ἐπὶ τοῖς μεγάλοις γίνεσθαι
κακίαις. καὶ ἄλλοι γὰρ οὐκ οἱ Ρ' α-

contentione præceps in captos
saxierit, sive potius (ut multi ar-
bitrantur) illustria duo cognomi-
na ex clarissimarum urbium
excidiis quæfiverit. Siquidem il-
lum ad hunc usque diem Roma-
ni Aphri-

Scipionis
cognomi-
na.

nihil dum populus scivisset: verum ita ut scivisset sit à scisco. Eodem Cælius
sensu, quum de ea nihil dum constituisset Romani.

Τὼ δὲ ξυν ἡρώδης διόνυμον ἐπὶ τοῖς μεγάλοις γίνεσθαι κακίαις.] Hic
quoque vides διόνυμον (licet dissentiente Beraldi interpretatione ut paulo
post ostendam) pro ἀειδόμενον dici. hic quoque inquam, quum & pag. 279.
hunc vocis istius usum habueris. Ac facit certè alterum istud exemplum ut
minus de hac scriptura dubitare oporteat: præsertim quum & in altero illo
huius scriptoris loco existare istum vocis huius usum constet: ac fortasse
existet etiam in aliis, non tantum in illo: atque adeo hanc & apud Plur. signi-
ficationem habeat. Mirabuntur multi, fat scio, quomodo hi voce illa διό-
νυμν ita usi sint: sed minus mirabuntur ubi consideraverint quod dixi in
meo Thesauro Græcæ linguæ, διόνυμον, quum significat ἀειδόμενον, cele-
brem, sive clarum, non debere accipi tanquam ex adverbio δις sed tan-
quam ex præpositione δια factum, eandem vim habente quam in διαδύλῳ,
in διαλύῳ, & quibusdam aliis: inter quæ ideo non pono διαβούρῳ
(etiā si & in eo præpositio usum eundem habeat) quòd sit nomen aliud, ut
ita dicam, naturæ, utpote ex verbo factum. Legimus apud hunc ipsum
aliud quod ab eadem origine est nomen, in prima huius opusculi pagina, vi-
delicet πολυνύμμη. Quamvis autem πολυνύμμη idem sonet interdum,
præsertim apud poetas, quod ἀειδόμενον, & διόνυμν (ut quidem sumi-
tur in eo qui præ manibus est loco) ibi tamen πολυνύμμη ἐστὶν non signifi-
cat celebres gentes, seu clara, sed quæ multa nomina habent. Berald. vertit
diversa. Secundus rectius, nominibus diversa qui & nominibus varia, dice-
re poterat. Ceterum uterque interpret perinde vertit ac si scriptum esset,
non γίνεσθαι, sed γήνησθαι. Neque tamen mutandam scripturam nostram
censeo: quum intelligi possit, Scipioni in mentem venisse, id quod aliis
evenire solet, sibi quoque eventurum, quod attinet ad comparandam no-
minis celebritatem. De illius autem vocabuli διόνυμον hoc in loco signifi-
catione assebitur mihi Secundus: ita locum illum reddens, sive quòd (ut qui-
dam existimant) ex maximis aliorum malis suam gloriam majorem fore existima-
ret. (quum tamen potius magnam dicendum esset, quoniam gradus com-
parativi vox Græca non est) at dissentit (uti dixi) Beraldus: quippe qui
ita vertit, sive potius (ut multi arbitrantur) illustria duo cognomina ex clarissi-
marum urbium excidiis quæfuerit. Sed cur hoc dictum ad eos qui duo possunt
illustria cognomina adipisci restringemus, potius quàm latè ad omnes qui
magnam nominis celebritatem ex unius tantum urbis expugnatione possunt
assequi, extendemus? Tunc autem nomini διόνυμον alteram dare significatio-
nem oportebit. De his porro duobus cognominibus, quæ Appianus eum ex
duarum urbium calamitatibus accepisse, & quidem accipere voluisse, scribit,
in quodam Schediasmate dissero, etiam Nasonis autoritatem interponens.
Sed interim tamen miror cur Beraldus noster illum locum paginæ 302. Κορυ-
θαίου Σκιστίωνα, & Καρχηδονία ἐλόντα, verterit, Cornelio Scipioni, qui Cartha-
ginem exciderat: ac non potius contentus fuerit dicere ceperat.

ni Africarium & Numantinum ex illarum urbium cladibus excidiſque appellant. Numantino agro inter vicinos diviſo, quum reliquas civitates juſ dicendo perluſtraſſet, & nutantes ſocios aut increpiſſet aut pecunia mul- taſſet, domum rediit.

Decem ſe-
natores
Roma miſ-
ſi in Hiſpa-
niam ad
res conſti-
tuendas.

Calpur-
nius Piſo.
Servilius
Galba.

Romani de more ad eos Hi- ſpaniæ populos quos recens Sci- pio, & antea Brutus, vel volentes vel vi ſubegerat, decem ſenato- res, qui rebus conſtituendis & pacificandis vacarent, miſit. Poſteris temporibus, exortis aliis bellorum motibus, Calpurnius Piſo cum imperio miſſus eſt: cui ſucceſſit Servilius Galba. Sed quum Italia Cimbrico, Sicilia ſervili bello iterum premeretur, Romani tot bellis diſtracti, nul- las in Hiſpaniam copias miſcere, ſed tantum legatos, qui bella,

μαῖοι μίχελ νῦν, διό τ' συμφο-
ρῶν ὥς ἐπέθηκεν ταῖς πόλεσιν, Α-
φρικανόν τε καὶ Νομαντίνον. τότε
ἢ τῷ γλῶ τῷ Νομαντίνῳ τοῖς
ἐκτὸς οἰκῶσι διελόν, ἢ ταῖς ἀλ-
λοις πόλεσι χρεματίσας, καὶ εἴ-
πῃ ἢν ὑποπτον, ἐπιπληξάς τε καὶ
ζημιώσας χρημασιν, ἀπέπολυσεν
ἐπ' οἴκῳ.

Ρωμαῖοι δὲ, ὡς ἔειπεν, ἐς τὰ
ἑκατὸν μύρια τὰ Ἰβηρίας ἐπέμψαν
διό τ' βουλῆς ἀνδρας Πίſον, τοὺς
κατατηροῦντες αὐτὰ εἰς εἰρήνην ὅ-
τι Σικπιόν τε ἔλαβε, & Βερρίον
αὐτὸν Σικπιόν. ὑποτάχεται, ἢ
ἐκχεῖται. χρεῖα δ' ὑστερον διπο-
ρεῖται ἄλλων ἐν Ἰβηρίας ὑπομέναν,
Καλπούριον Πείſον στρατηγὸς ἡ-
ρεῖται. & αὐτὸν διεδέξατο μὲν Σερ-
βί-
λιον Γαλβαν. Κίβερων δ' ἐπι-
στράτορῶν τῇ Ἰταλίᾳ, ἢ Σικ-
λίᾳ πολεμολόγους τὸ δόρυ δα-
λκὸν πολεμῶν, στρατὸν μὲν ἐπὶ Ἰ-
βηρίᾳ ὅτι ἐπέμπον, τὰ ἀρχαῖα πρὸς τοὺς ἢ ἀπέπελόν, οἱ τὸ
πολεμῶν

Καὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσι χρεματίσας.] Vocem χρεματίσας, (cujus signi-
ficationem assequi haud cujusvis est) pratermisit Secundus. Ita enim totum
hunc locum vertit, igitur Numantinorum finibus vicinis assignatis, & pacatis
si qua loca suspecta viderentur: & metu pecuniarum summa extorta, domum re-
navigavit. At Ber. illam vocem haud prateriit, hunc quoque totum locum
fideliter reddens, hoc modo, Numantino agro inter vicinos diviso, quum reli-
quas civitates juſ dicendo perluſtraſſet, & nutantes ſocios aut increpiſſet, aut
pecunia multaſſet, domum rediit. Fateor tamen χρεματίσας, potuisse & ali-
ter verti, nulla juris facta mentione.

Tode κατατηροῦντες αὐτὰ εἰς εἰρήνην ὅτι Σικπιόν τε ἔλαβε.] Assentior
Beraldo, verba ista vertenti potius, qui rebus conſtituendis & pacificandis
vacarent: quum Calio Secundo, cujus interpretatio habet quod multo ma-
jus est, ut in provincia formam redigerentur. Sed totum ex eadem interpr. lo-
cum afferam, praesertim quum in eo habeat aliud quiddam quod (ut alia
multa) ex Beralda esse emendandum videtur. Ita igitur ille, Romani (ut
moris erat) decem senatorii ordinis viros in Hiſpania loca suo imperio adjuncta le-
garunt, ut in provincia formam quae a Scipione capta aut prius a Bruto viſ ſub-
acta fuerant, redigerentur. Quod ex Ber. interpretatione emendandum vi-
deri dixi, illud est, quod quum Appianus dicat de Bruto, ὑποτάχεται ἢ
ἐκχεῖται? Secundus ex his duobus unum fecerit, dicens, a Bruto viſ
ſubacta. At Beralda, & antea Brutus vel volentes vel vi ſubegerat.

Πόλις

πόλεμον ἔμελλον ὅπῃ δύναντο, κα-
ταστρεφῶν. Κίμβρων δ' ἐξελαθέντων,
Τίτῳ Δείδιῳ ἐπέδωκεν, ΟΥΑΚ-
αίαν δ' ἐκτῆκεν ἐς διομυλίας, Τερ-
μισίον δ' ἐς μέγαλιν πόλιν, αὐτὴν
δυσπατὴν Ρωμαίοις ἡγουμένην, ἐξ
ἐρυμνοῦ κατήγαγον ἐς τὸ πεδίον, καὶ
ἐκείθεν οὐκ οὐκ ἀτεχνήτως. Κολέν-
δον δ' ἐπεσπασίαν ἐν ἑνὶ μὲν
παρέλαβεν, ἐν χειροσπασίᾳ ἐνὸς
καὶ τὸς Κολενδίας ἀπάντας μετ'
παίδων καὶ γυναικῶν ἀπέδοτο. πό-
λιν δ' ἐτέραν τ' Κολενδίας πλησίον
ἀγρου μεγάλης Κελπιδίων, οὗς
Μάριος συμμάχους αὐτῶν καὶ
Λυσιταίνων, τῆς βουλῆς ἐπιτετα-
σθῆς, ἀκίχῃ αὐτῶν πύτε σκίασεν. ἐ-
λθόντων δ' ἐξ ἀπορίας εἴποι καὶ
κρίνας αὐτὰς ὁ Δείδιος ἀνελεῖν,
συνεβηδὸν αὐτῶν δ' ἐκείθεν πύτε
ἐπὶ παρόντων, ἐφ' οὗς ἐπιφανέ-
σιν αὐτῶν ἐδέλεον τὴν Κολενδίαν
χωρὸν αὐτοῖς ἀποσπασίᾳ προμή-
νους, ἀποσπασίᾳ δ' ὄντων, ἐκεί-
θεν τὰ δῆμα, ταῦτα δ' ἐπὶ * ἐγ-
χοῦς ἤκειν μετ' γυναικῶν καὶ πα-
ίδων τὴν χωρὸν μελεονόμους ἐπὶ
liberis ac uxoribus ad agrum dividendum adesse jubet, ubi ve-

quoad ejus fieri poterat, ubique
sedarent, Cimbris ab Italia reje-
ctis T. Didius eo veniens, Vac-
caorum viginti millia delevit, Vac-
caei.
Termisumque oppidum am-
plum, Romanis semper infidum,
ex loco tuto in planitiem trans-
tulit, jussis oppidanis sine muni-
mentis habitare. Deinde Colen-
dam urbem post septimestrem
obsidionem deditione accepit:
cives omnes cum liberis & uxo-
ribus vendidit. Porro non procul
Colenda convena Celiberorum
habitabant, quos Marius quin-
que ante annis, quod eorum o-
pera contra Lusitanos usus erat,
approbante senatu, datis illic se-
dibus constituerat. Hos ob ino-
piam latrocinii viventes Didius,
assentientibus decem legatis, qui
nondum abierant, quum sta-
tuisset tollere, nobilibus eorum
denuntiat velle se inopibus Co-
lendenfium agrum assignare.
Quam conditionem cupide ad-
mittentes * * protinus cum
liberis ac uxoribus ad agrum dividendum adesse jubet, ubi ve-

T. Didius.

Termisum
oppidum.Colenda,
urbs.

312

Πόλιν δ' ἐτέραν τ' Κολενδίας πλησίον ἀγρου μεγάλης Κελπιδίων. Ita ver-
git hunc locum Carl. Secundus, ut quis suspicari possit eum legisse, μεγα-
λίαν δ' Κελπιδίαν. Hæc enim sunt ejus verba, Aliam urbem Colenda finiti-
mam Celiberi cum aliis permixtè incolebant. Ita inquam Sec. verum & aliis
plerique in locis sic à sensu Appiani aberrat ut aliam sequutus lectionem vi-
deri queat, quum tamen eandem ante oculos haberit.

Εφ' οὗς ἐπιφανέσιν αὐτῶν ἐδέλεον τὴν Κολενδίαν χωρὸν αὐτοῖς ἀποσπασίᾳ
προμήνους. Cur pro his, τὴν Κολενδίαν χωρὸν, Secundum vultuorum
fines dixille putabimus?

Ταῦτα μὲν τε * ἐρχόμενος ἡδὲν μετὰ γυναικῶν καὶ παίδων τὴν χωρὸν με-
λεονόμους. Aliud nihil deesse huic loco arbitror, quàm quod apud Secun-
dum legitur. Ita enim hic, Quum autem eos conditionem accipere videret, jus-
sit ad populum referrent, ut cum conjugibus & liberis ad fines dividendos veni-
rent. Videndum igitur annon verisimile sit hæc ab Appiano scripta fuisse,
ἐκείθεν τὰ δῆμα ταῦτα ἐρχόμενος καὶ ἐπὶ γυναικῶν καὶ παίδων, &c. hæc, in-
quam, aut his similia, nam fateor me ex istis voculis μὲν τε, conjicere, ali-

nissent, præcepit militibus ut extra vallum egredierentur: ipsi verò, ut intra progredierentur, viri separatim à fœminis & pueris: velle enim singulorum nomina conscribere, ut intelligeret quantum agri foret dividendum. Omnes vallum fossamque transgressos, circumfuso milite, truncavit, ob quas res etiam triumphavit. Iterum rebellantes Celtiberos Flaccus eò dimissus, cæsis viginti millibus, repressit. Apud urbem populus ad defectionem spectans, senatum tardantem & recusantem in ipsis subfellis cremavit. Cujus facinoris auctores adveniens Flaccus puniit.

Celtiberi.
Flaccus.

Senatus
à populo
suo crema-
tus in cu-
ria.

ὁ δ' ἀφ' ἑνὸς, ἀποτίθετο τὰς πρῶ-
της ἐκ τῆς χάριτος ἐξελθὼν, &
τὰς ἐνδοξοτάτας εἰς τὴν παρελθόν,
ὡς ἀποκαταστήσει αὐτῶν ἐν τῷ
πολεμῷ. ἐν μέρει μὲν ἀνδρῶν, ἐν
μέρει δὲ, παίδων & γυναῖκων ἵνα
ἐπιγνοῖ πόσω χάριν αὐτοῖς δίδει
διελθὼν. ὡς δὲ παρὰ τὸν εἰς τὴν
τάφρον καὶ τὸ χαράκιμα, περὶ τῆς
αὐτοῖς τῆς στρατῶν ὁ Δεῖδιος,
ἐκτενε πάντας. & ἐπὶ τοῖςδε Δει-
δίου μὲν καὶ ἱερὰ ἐκδοῖσιν· πάλιν δὲ
τῷ Κελπήρῳ δόσαντες, Φλάκ-
κῳ ἐπιπεμφθεὶς ἐκτενε διεμ-
εῖς. Ἐν δὲ Βελγίδῃ πόλει ὁ δῆ-
μος ἐς ἀπιστίαν ὁρμῶν, τὴν βου-
λήν ὀκνῶσαν ἐνέπεμψεν αὐτῷ βου-
λαπλοῦν ὁ δὲ Φλάκκῳ ἐπελθὼν
ἐκτενε τὰς αἰτίας. τοσούτῳ μὲν εὖ-
ρον ἀξία λόγῳ Ρωμαίοις ἐς τότε
πρὸς ἱερεῖς αὐτοῦς γυμνασίου.

Χρόνῳ

quid aliqd, quod tamen talem sensum efficeret, scriptum fuisse. Verbum tamen φέρειν, à quo esset illud ἐνεργόντας, hunc aliquando habere usum (apud hoc præsertim genus historiarum) constat.

Ἐν δὲ Βελγίδῃ πόλει ὁ δῆμος ἐς ἀπίστην ὁρμῶν.] Hic etiam locus ex iis est unus cui alterisci notam, ut imperfecto, apponit Secundus: (sicut vicissim quibusdam appositam hac in editione habemus, quum ejus interpretatio eam non habeat, & sit ejusmodi ut minime apponi debuisset videatur) ita enim ille, In urbe Belgeda quum ad defectionem plebs conversus esset * penes quem cogendi senatus auctoritas, totum senatum, quod ad discernendum dubius esset, cremavit. At enim Appianus hic nihil habet quod illis verbis respondeat, penes quem cogendi senatus auctoritas: quæ si tollas, minime imperfectus locus erit, ideoque nec illa nota opus habebit. Est obiter & hoc observandum, dici à Secundo totum senatum, quum τὴν βουλὴν tantum apud Appianum, non ὅλον τὴν βουλὴν, legamus.

Τοσούτῳ μὲν εὖρον ἀξία λόγῳ Ρωμαίοις ἐς τότε πρὸς ἱερεῖς αὐτοῦς γυμνασίου.] Berald. omisit interpretationem horum verborum. Quæ Sec. ita vertit, Hæc ego à Romanis contra Hispanos gesta digna memoratu comperi. Sed cur Appianus non simpliciter πρὸς ἱερεῖς, verum πρὸς ἱερεῖς αὐτοῦς, (quod à Secundo expressum non est) dicit; An ad differentiam eorum quæ adversus Celtiberos gesta sunt? Atqui eorum mentionem plerisque locis, & quidem in uno etiam qui parvo intervallo præcedit, fieri videmus. Fortasse igitur non abs re quis suspicetur, scriptum ab eo fuisse πρὸς Κατὰ ἱερεῖς καὶ πρὸς ἱερεῖς αὐτοῦς γυμνασίου. Nam pag. 256. proponit se dicturum quomodo Romani ἱερεῖς καὶ Κατὰ ἱερεῖς ἐπολέμουν.

Ka

Χρόνῳ δ' ὕστερον γασαζάντων ἐν
Ρ' ὡμῶν Σύλλα τε & Κίττω, καὶ ἐς ἐμ-
φυλίας πολέμους & στρατοπέδα καὶ
τὸ πατρὶδ' ἀδικοῦμεν, Κίττωτος
Σερτωρίου δ' ἐκ τῆς Κίττω γασσεως
ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ Ἰβηρίας ἀρχεῖν, Ἰβη-
ρίαν τε αὐτὴν ἐπαγέσης Ρ' ὡμαίους,
καὶ πολλῶν στρατὸν ἐγείρας, καὶ βου-
λῶν τ' ἰδίων φίλων ἐς μίμησιν τῆς
συγκλήτου καταλίζας, ἡλαυνεῖν ἐς
Ρ' ὡμῶν ἐπὶ τὸ λυμὸν καὶ φρονιμῶ-
ν λαμπρόν, καὶ πᾶσι ἀν' ἐς στρα-
τοσύνην ἀεικλῶνται, ὥστε τῶν βα-
λῶν δέισαι, ἐλπίσιν τὸν πόλε-
μόν ἐπὶ μετέπειτα τοῦ δόξης στρα-
τηγῶν, Κεκίλιον τε Μετelliον μετ'
πολλῶν, & Γάιον Πομπηίου ἐπ' ἐκεί-
νῳ μετ' ἑτέρων στρατῶν ἵνα τὸ πόλε-
μον ὅπως διώκοντο, ἐξωθῶνται ἐκ τῆς
Ἰβηρίας ἐν διχασίᾳ τότε μάχισται
ἔσσης. ἀλλὰ Σερτωρίον μετ' ἑτα-
σιωτῶν πρὸς αὐτὸν Περπέννην ἀνελών,
ἐαυτὸν ἐπὶ Σερτωρίῳ στρατηγὸν τὸ
ἀποστρέψας ἀπέφηνεν Περπέννην δ'
ἔκτεινε μάχῃ Πομπηίου. & ὁ πό-
λεμος ὅδε θυροδύσας δὴ τῶν φόνων
μάχισται Ρ' ὡμαίους, διελύθη. τὸ δ'
ἀκριβεῖς αὐτοῦ δηλώσει τὰ παλαιὰ
Σύλλαν ἐμφυλίαν.

Μετὰ δ' ἡ Σύλλα θνήσκοντος Γαίου
Καίσαρος αἰρεθείς Ἰβηρίας στρατη-
γὸν, ὥστε καὶ πολεμῶν οἷς δεησέναι,
ὅταν τὸ Ἰβηρίαν ἐπελάβετο, ἡ Ρ' ὡ-
μαίους ἐπ' ἔλκεν, πολέμῳ συνελών-
ται πᾶσι ὡς ἀποκτείναν καὶ πᾶσι
αὐτοῖς ἀφ' ἑαυτοῦ Οὐκτινίου Καί-
σαρος, ὁ τοῦ Γαίου παῖς, ὁ Σερτω-
ρίου

Posteris temporibus, quum Sylla.
Sylla & Cinna dissidentes civi-

libus bellis & castris contra pa-
triam conspirassent, Q. Serto-
rius Cinnae partium, imperator
in Hispaniam electus, provin-
ciam ipsam adversus Romanos
concitavit, conflatoque ingenti
exercitu, & amicorum consensu
ad exemplum senatus descripto,
magna fiducia & animis, ipse
alioqui audacia insignis, adver-
sus urbem contendeat. Qua re
territi Patres: praestantissimos ex
suo ordine & clarissimos duces,
Cecilium Metellum cum valido
exercitu, & Cn. Pompeium
cum altero, emiserunt, ut ex Ita-
lia bellis intestinis laborante pro-
viribus depellerent. Sed Serto-
rium Perpenna earundem parti-
um interfecit, seque factionis
ducem praebuit. Quo à Pompeio
acie victo & sublato, bellum
quod Romanos maximo terrore
perculerat, restitutum est. Sed
de hoc accuratius in historia belli
civilis Syllani.

Q. Serto-
rius cum
exercitu
Roman
contendit.

Cecilius
Metellus.
Cn. Pom-
peius.

Sertorii
interitus.
Perpenna.

313

Historia
belli civi-
lis Sylla-
ni.

Post obitum Syllae, C. Caesar
imperator in Hispaniam creatus
ut arma inferret quibus utile esse
censeret, quicquid in Hispania
nutabat, aut nondum Romanis
parebat, subegit. Deinde Octa-
vius Caesar, Caii filius, cognom-
ento Augustus, populos quof-
dam

Καὶ ὁ πόλεμος ὅδε θυροδύσας δὴ τῶν φόνων μάχισται Ρ' ὡμαίους.] Mallem ἂν
εἶναι, quàm ὅδε, quum etiam quonam modo finitum fuerit hoc bellum, nar-
raverit. Fuerit autem ponenda hypostigme post ὅδε, quae ostendat iungen-
dum cum ἀνελύθη, non cum θυροδύσας.

Iberia in
tres partes
divisa.

dam deintegro rebellantes do-
muit. Ex eo tempore mihi vi-
dentur Romani Iberiam, quam
nunc Hispaniam vocant, in tres
partes dividere, & praetores an-
nuos in singulas mittere: quo-
rum duos senatus, tertium im-
perator arbitratu suo decernit.

τὸς ἐπικλῶ, ἐχειρώσατο καὶ ἐξ
ἐκείνου μὲν δώδεκα Ῥωμαῖοι τὴν
Ἰβηρίαν (ὡς δὴ νῦν Ἰσπανίαν κα-
λεῖσιν) ἐς τρεῖς ἀναίρειν· ἢ τριπο-
ρευθῆναι ἐπιτέμπεται ἐτησίαις μὲν ἐς τὰ
δύο ἢ βυλῇ, τῇ δὲ τρίτῃ βασιλεὺς
ἐφ' ὅσον δυνάμεισιν.

ΑΠΠΙΑ-

Καὶ ἐξ ἐκείνου μὲν δώδεκα Ῥωμαῖοι τὴν Ἰβηρίαν ἐς τρεῖς ἀναίρειν. &c.]
Fallitur hoc loco Appianus, cum dicit Iberiam sive Hispaniam in tres partes
divisam fuisse, in quarum duas annuos magistratus Senatus mitteret, in ter-
tiam vero praesidem Imperator. Divisa autem ab Augusto fuit Hispania in
duas provincias, *Citeriorem* & *Uteriorem*. *Citerior* etiam *Terra conensis* dicta.
Uterior divisa in duas provincias, *Beticam* & *Lusitaniam*. *Betica* populi fuit
& in eam missus Proconsul. Atque de ea capiendus Tacitus H. l. 4. *Utriusque*
Severus *ulterioris* *Hispaniae* Proconsul. non quia tota Hispania *ulterior* Procon-
sulem habuerit, sed melior ejus pars *Betica*; quae sola populi fuit. *Citerior*
autem Hispania sive *Terra conensis*, & *Lusitania* Caesaris fuerunt, in quas ab
eo duo legati mittebantur Praetorius & Consularis. Et quidem Praetorius Lu-
sitaniae praeerat cum unico legato; Consularis *Terra conensi* cum tribus legatis,
tribusque legionibus. Vide Strabonem lib. III. & Dionem l. XIII. Adeo
ut excusari ab errore noster non possit, nisi quod ejus aëro mutasse di-
camus.

Εκείνη

Α Π Π Ι Α Ν Ο Υ APPIANI ALEXAN-
 ΔΕΞΑΝΔΡΕΩΣ DRINI ROMANARUM
 ΡΩΜΑΙΚΩΝ ΑΝ- HISTORIARUM
 ΝΙΒΑΙΚΗ. ANNIBALICA.

Ο Σ Α ὅτι Ἀννίβας ὁ Καρ-
 χιδόνιος ἐξ Ἰβηρίας ἐς
 Ἰταλίαν ἐσβαλὼν, ἐκ-
 καίδεκα ἔτεσιν οἷς ἐ-
 πέμεινε πολέμων, ἔδρασε τε καὶ
 ἔπαθεν ὑπὸ Ρωμαίων, ἕως αὐτὸν
 Καρχιδόνιοι τε κινδυνεύοντες πᾶσι
 τῇ πόλει, ἐπὶ τῇ σφίτεροι μετε-
 πέμψαντο, καὶ Ρωμαῖοι τῆς Ἰτα-
 λίας ἐξήλασαν, ἥδε ἡ γενομένη
 δολοῖ ἥ τις εἴη τῷ Ἀννίβᾳ γέγονε τῇ
 ἐσβολῇς αἴτια τε ἀληθὴς καὶ πα-
 ράσις ἐς τὸ φανερόν, ἀνεκτίεταται
 μὲν οὖν τῇ Ἰβηρικῇ συγγραφεῇ δε-
 δλωται, συγγραψὼ δὲ καὶ νῦν, ὅ-
 σον εἰς ἀνάμνησιν.

QU E verò Annibal
 Carthaginienſis, tra-
 ductus ex Hispania in
 Italiam copiis, totos
 ſexdecim annos, quibus in bello
 permanſit, & intulerit damna
 & viciffim à Romanis acceperit
 (donec à civibus, ut periclitanti
 patriæ opem ferret, revocatus,
 & à Romanis Italia expulſus eſt)
 declarat hic liber. Ceterum quam
 irrumpendi bellique in Italiam
 transferendi veram cauſam occa-
 ſionemque propalam prætexue-
 rit, etſi in Hispanica hiſtoria ac-
 curatiſſimè declaratum eſt, non
 tamen alienum fuerit, refricandæ memoriæ gratia, paucis re-
 petere.

Amit-

E Καὶ δεκά ἔτησιν οἷς ἐπέμεινε πολέμων.] Eundem annorum numerum
 tribuit huic bello in Hispanica hiſtoria, pag. 262. quum dicit, ὅας Ἀν-
 νίβας ἐκκαίδεκα μὲν ἐπὶ τῇ Ἰταλίᾳ ἐξήλασαν. Vide & pag. 348.

Ἦ τις δὲ τῷ Ἀννίβᾳ γέγονε τῇ ἐσβολῇς αἴτια τε ἀληθὴς καὶ παράσις ἐς
 τὸ φανερόν.] Intellige ἐσβολῇς ex Hispania in Italiam: ut hæc participio
 ἐσβαλὼν paulo antè adiecit. Sic autem in Libyca hiſtoria eo ipſo participio,
 ſed abſque illa adiectione, utitur, καὶ ὅτι Ἀννίβας ἐς Ἰταλίαν ἐσβαλὼν ἐ-
 πεσεν. Ad verba autem proximè ſequentia quod attinet, illa eorum inter-
 pretatio conjungit quæ (niſi valde fallor) ab Appiano diſjunguntur: ut certè
 diſjungi ſeparatimque debent. Ac ille quidem ita vexit, Ceterum quam irrum-
 pendi

Amilchar,
Annibalis
pater.

Amilchar, cognomento Bar-
ca, Annibalis huius pater, eo bel-

Ἀμίλχαρ, ὃ Βάρκατος ἐπικλήσις
ἦν, Ἀννίβας τοῦ πατρὸς, ἐς ἡμετέ-
ρας

pendi bellique in Italiam transferendi veram causam occasionemque propalam prae-
texuerit, &c. at ego ita vertendum esse dico, Ceterum quam irrump. bellique
in It. transferendi veram causam habuerit, Et quam occasionem propalam prae-
texuerit, &c. Vel hoc certe verbum prae texuerit cum illis accusativis veram cau-
sam haud convenire videmus. Quis enim eam causam quae vera est prae texe-
re dicitur? Sed videamus an Appianum in sua narratione haec duo aperte di-
stinguere simus comperturi. Comperient certe quicumque attentas praebe-
re illi aures non recusabunt. Nam quae narratur in hac historia, in fine paginae
quae hic est 314. quid aliud quam illam veram causam continet? Quam au-
tem (inquit) Barca & Asdrubalis inimici amicis illorum negotium facesserent, Et
hunc Annibalem, quod adhuc juvenis esset, contemptui haberent, ipse hac esse
initium creandi sibi periculum existimans, Et se ex patria metu securitatem com-
paraturum, de ipsis gravi bello implicandis cogitabat. Haec inquam (quae con-
ferenda relinquo cum iis quae latius commemorantur in Hispanica historia,
pag. 259) nemo, ut opinor, negaverit esse illam πῶν ἀλλοτρίῃ αἰτίᾳ: at qua-
nam dicere possumus esse quae πείρασιν appellat? Nimirum haec, ἐπὶ τῷ
πατρὶ τὰς ἀποδείξεις ἢ ἑνεχὲς διακρίσεως. nam hoc ipsum, ἐς πείρασιν, statim
ab eo dici videmus de facto Annibalis. Sequitur enim, καὶ παρεπιπύλας τι-
νός ἐς πείρασιν κατηγόρειν Ζακύνθον, &c. Videri autem possit Appianus
Thucydidem imitari hic voluisse: qui tamen πείρασιν dicit πρὸς τὴν εἰρήνην
ἐπὶ τῷ ἐς τὸ φανερόν λαζαρίῳ εἰρήνης: in fine suae praefationis.

Ἀμίλχαρ, ὃ Βάρκατος ἐπικλήσις ἦν. Ut hic, ita etiam in Hispanica histo-
ria, pag. 257. Ἀμίλχαρ, ὃ Βάρκατος ἐπικλήσις. Sive autem quod alius fuit
Amilchar, à quo ut distingueretur hic, cognomine isto donatus fuit, sive
alia ei hoc cognomen imponendi causa fuit, saepe non Amilcharem sed Bar-
cam dici videmus: & quidem in illa etiam ipsa pag. 257. Fuisse porro huius
Amilcharis filium non Annibalem tantum, sed etiam Asdrubalem constar.
Asdrubalem inquam, id est unum è duobus Asdrubalibus. Fuit enim Asdru-
bal, Amilcharis huius, fuit & Asdrubal, Gisconis filius: ut testatur ipse-
met Appianus in Hispanica historia, pag. 268. Quem locum à quibusdam
non fuisse intellectum scio, quum enim ibi scribatur, Καρχηδονίῳ δὲ, οἱ ἐπα-
τηροὶ δύο ὄντε λατὰ, καὶ δύο Ἀσδρούβα, non de duobus tantum ducibus
sed de quatuor loqui hunc scriptorem putaverunt: non assequentes hanc ser-
monis formam, ut ibi ostendo. Ceterum Asdrubalis, Amilcharis filii, i-
deoque fratris Annibalis, mentio fit in illa etiam ipsa historia Hispanica, in
fine pag. 270. Ἀσδρούβαν δὲ ἢ Ἀμίλχ. καὶ τὸν Βάρκατον Ὀκτανδὸν ἔσχε. ἐπὶ
συν. ὁ ἀδελφός Ἀννίβας ἐγένετο. Quinetiam in hac, videlicet pagina tertia
à principio, καὶ τὰ ἐν ἑνεχὲα παρεπιπύλας Ἀσδρούβα τοῦ ἀδελφοῦ. At verò al-
terius Asdrubalis, qui Gisconis filius fuit, mentionem habemus eadem illa
pag. 257. duobus in locis ubi Barcae gener fuisse dicitur. Idemque & in ista
Annibalis historia legimus, in hac ipsa pag. simulque, Annibalem uxoris
ejus fratrem fuisse: quinetiam, Barcae successorem (eo mortuo) à Cartha-
giniensibus electum fuisse. Hanc homonymiam, à quibusdam ignoratam,
eos in errorem impulsisse scio, ideoque silentio praetereunda non existimavi.
Ad scripturam autem quod attinet nominis illius quo vocabatur pater Anni-
balis, quum Amilchar scribo, sequor quam habemus hic scripturam Ἀ-
μίλχαρ, alioqui in medio relinquens, an Amilchar, an potius Amilcar
(videm.

γαι Καρχηδονίαν ἐν Σικελίᾳ, ὅτε
 Ρωμαῖοι καὶ Καρχηδόνιοι ἐπολέμουν
 διέξας ὃ προῆλθε κακῶς, ὑπὸ τῶν
 ἑλλήνων ἐδίωκετο. & διελθὼς, ἔπρα-
 ξεν ἐς τὰς Νομίδας ἀφελθῆναι στρα-
 τῆς, πρὸς τὸ εὐδυνῶν. ἤμορθε
 ὃ χερσὶν ἐν τοῖς, καὶ τὴν στρα-
 τὴν ἱεροπύσας ἀρπαγὰς καὶ δι-
 ρεαῖς, ἤγαγεν αὐτοῦ ἔκ τῆς Κερ-
 χηδονίαν, ἐπὶ Γαδέιρον, & ἐπὶ τὴν
 πορδῶν ἐς τὴν ἑλάν. ὅθεν λαφύ-
 ρα πολλὰ διέπεμπε ἐς Καρχηδόναν,
 ἱεροπύσας τὸ πλῆθος εἰ διώγων
 καὶ χαλεπώμεν αὐτῷ τὸ στρατηγίας

lo quod inter se Romani & Car-
 thaginienfes gesserunt, Cartha-
 ginienfium copiis præerat: &
 quum ob rem malè gestam ab
 inimicis accusaretur, veritus ille
 perfecit ut adversus Numidas,
 priusquam superioris imperii ra-
 tiones redderet, imperator crea-
 retur. Quo bello quia multum
 profuerat reipub. ac donis ra-
 pinisq; exercitum delinierat,
 eundem, dimisso populo Car-
 thaginienfi Gades primò, inde
 ttajecto freto in Hispaniam tra-
 duxit, unde missitandis plurimis
 Carthaginem è præda muneribus, populum sibi conciliabat,
 siqua

(itidémque Bomilchar an Bomilcar scribendum sit: ut apud Latinos passim
 scribi videmus. Cælius Secundus, qui historiam illam & ipse interpretatus
 est, non tantum Amilcar, sed etiam Hamilcar, & quidem plurimis in lo-
 cis, scribit: ut videre est cum alibi, tum in pagina 257. interpretatione: ubi
 & Barcham cum aspiratione, sicut alibi habes. Ut autem Hamilcar præ-
 fixa aspiratione, sic & Hasdrubal quidam necnon Hannibal scripserunt. Sed
 mirum (nam & hoc obiter addam) videri possit, Græcos Ἀνίβας quidem
 (unde & Ἀνικαικός) & Ἀσδρούβας, non Ἀνίβαλ & Ἀνικαλός dixisse,
 ut à Latinis Annibal (unde Annibalicus) & Asdrubal dictum fuit: sed
 Μαάρβαλ tamen illis placuisse: ut videre est pag. 319.

Δόξας δὲ πρὸς ἑαυ κακῶς.] Hæc, satis fuscè, sicut & cetera, exponuntur,
 pag. 257. & 258. Utitur autem his verbis in illa pag. 257. ὑπαγόντων οὐδὲν ὅπ-
 πωδὲ τὸ Βάρταν ἐς κελσιν, ὡς ἀπὸν τῇ πατρειδὶ ποσὶνδε συμφορῶν ἡρώμε-
 νον, &c. Dicit autem, non πρὸς ἑαυ κακῶς, sed δόξας ὃ πρὸς ἑαυ κακῶς,
 id est, Quum autem visus esset rem malè gessisse. Interpretis tamen verba non
 his Græcis, sed illis respondent.

Καὶ διελθὼς, ἔπραξεν ἐς τὰς Νομίδας ἀφελθῆναι στρατῶς.] Pag. 257. col-
 legam ei dat Magonem, cognomento Magnum. Utitur alioqui verbis iidem,
 στρατῶς ἔπραξεν ἀφελθῆναι: sed his præfixis, Νομίδαν πρὸς κινήσειν ἡρώ-
 μεν. quæ certè & hic oportet ὑπακούειν. At loco horum, πρὸς τὸ εὐδυνῶν,
 dicit, ἐπὶ τὰς διδύνας τὸ πρὸς ἑαυ στρατῶς οφείλων. Atque huc videtur
 Berald. respexisse, quum ita locum hunc vertit, priusquam superioris imperii
 rationes redderet.

Οἱεροπύσας τὸ πλῆθος εἰ διώγων καὶ χαλεπώμεν αὐτῷ τὸ στρατηγίας τὸ ἐν
 Σικελίᾳ.] Primo aspectu videtur debere Amilchar esse nominativus verbī
 διώγων. quod fieri tamen nequeat, nisi insertis quibusdam vocibus inter
 διώγων & καὶ χαλεπώμεν. ut si (exempli gratia) scriberetur, εἰ διώγων
 διαπρὸς ἑαυ ὥστε καὶ χαλεπώμεν. Sed Appianum non dubitasse, & altera illa
 sermonis forma uti arbitror. De hac autem re moneo quod aliqui interpretes
 aliam sequutus lectionem existimari posset.

si qua via Siciliensis ignominiae memoria sibi infensum placare posset. Tandem subactis aliquot regionibus, & ingenti gloria parata, Carthaginienfes etiam in spem cupiditatēque totius Hispaniae potiundae (tanquam id facile foret) adduxit. Itaque Saguntini alique Graeci qui in Hispania habitabant, ad Romanos confugiunt. Convenerat autem inter Romanos & Carthaginienfes, atque foederibus adscriptum erat, ut Carthaginienfis imperii finis esset Iberus amnis. Posthac Barca, constitutis in Carthaginienfibus subdita Hispania rebus, praelio quodam interfectus, moritur, suffecto in ejus locum Asdrubale, Barcae genero: qui & ipse à fervo, cujus herum occiderat, in venatione obtruncatur. Tertius ab iis, quod rei militaris & peritus & avidus haberetur,

Carthaginienfis imperii terminus.

Amilcharis interitus.
Asdrubal. Ejus interitus.

τὸ ἐν Σικελίᾳ. χάρις δ' αὐτῷ καὶ τακτικῆς πολλῇ, καὶ τῇ μέλει τῇ, καὶ Καρχηδονίῳ ἐπιθυμία πείσῃς Ἰβηρίας, ὡς ἐμμερῶς ἔργον. Ζακυνθῖοι δ', καὶ ὅσοι ἄλλοι Ἑλλήνες ἐν Ἰβηρίᾳ, καταφύγουσιν ἐπὶ Ρωμαίοις· καὶ γίνεται Καρχηδονίῳ ὅρασις Ἰβηρίας, μὴ ἀγνοῦναι τὴν Ἰβηρίαν ποταμὸν· καὶ τότε ταῖς Ρωμαίων καὶ Καρχηδονίων ἀπονομαῖς ἐνεγράφη. ἐπὶ δὲ τῷ, Βάρκατος μὲν τὸ ἐπὶ Καρχηδονίῳ Ἰβηρίαν καταστρέφοντος, ἐν πνὶ μείζονι πᾶσι δαπάνησιν, καὶ στρατηγὸς Ἀσδρούβας ἐπ' αὐτῷ γίνεται, ὃς ἐκινδύνει τῷ Βάρκα. καὶ τὸν δὲ μὲν κτείνει στρατῶν ἐν κυνηγεσίᾳ, καὶ τὸ δευτέρῳ ἀνθρώκῳ. τελευτῶν δὲ ἐπὶ τοῖς δὲ στρατηγὸς Ἰβηρίαν ἐπὶ τῷ στρατῷ δαπάνησιν, φιλοπόνημα.

Καὶ τότε ταῖς Ρωμαίων καὶ Καρχηδονίων ἀπονομαῖς ἐνεγράφη.] Observa quod hic scribit, καὶ τότε ταῖς Ρωμαίων καὶ Καρχηδ. ἀπονομαῖς ἐνεγράφη. ideo enim dicit pag. sequente, ἐπὶ τοῖς δὲ ταῖς ἀπονομαῖς τῇ Ἰβηρίᾳ διακίνηται. Ac quod habemus hic, Carthaginienfibus fuisse terminum Iberiae (id est Hispaniae) non transire Iberum fluvium, idem & in Hispanica historia legimus, pag. 258. ὅθεν καὶ Καρχηδ. &c. Idem habes & in Libya historia, pag. quarta.

Βάρκας μὲν τὸ ἐπὶ Καρχηδονίῳ Ἰβηρίαν καταστρέφοντος, ἐν πνὶ μείζονι πᾶσι δαπάνησιν.] Quae fuerit haec pugna in qua Barcas occubuit, discis ex principio paginae 258. Ea autem ipsa verba, quae hic de Barca dicuntur, de Asdrubale dicta fuerunt in fine ejusdem paginae, Ἰβηρίαν τὸ ἐπὶ Καρχηδονίῳ καταστρέφοντος.

Ὅς ἐκινδύνει τῷ Βάρκα.] Ut hic ἐκινδύνει τῷ Βάρκα, ita aliquanto post, καὶ τῷ κινδυνεύει συνόν. Sed & pag. 257. de ipso Barca dicitur, καὶ τὸ κινδυνεύει (ita enim ibi legimus, non itidem κινδυνεύειν Ἀσδρούβας ἔχον οἱ συνόντα, quum paulo ante dictum de ipso Asdrubale fuisset, ὁ τὴν αὐτὴν Βάρκα θυματοῦσιν ἔχων.

Τελευτῶν δὲ ἐπὶ τοῖς δὲ στρατηγὸς Ἰβηρίαν ἐπὶ τῷ στρατῷ δαπάνησιν.] Quomodo verum comperietur quod hic dicit? στρατηγὸς Ἰβηρίαν ἐπὶ τῷ στρατῷ δαπάνησιν. Ut omitam certē quae hoc refutant plurima, repugnant ea quae parvo intervallo subjunguntur, de eodem Annibale, γίνεται στρατηγὸν Καρχηδονίῳ ἐπὶ Ἰβηρίᾳ. Quo magis miror interpretem lectionem illam, στρατηγὸς Ἰβηρίαν, sequutum esse. vertit enim, Hispanorum imperator ab exer-

λεμὸν καὶ σωτὴς εἶναι δοκῶν,
 Ἀνίβας. ὁ δὲ, Βάρκα μὲν υἱὸς ὦν,
 Ἀσδρῆου δὲ τῆς γυναικὸς ἀδελ-
 φὸς, νέῃ δὲ καμνῇ, καὶ, ὡς με-
 ρακίον ἐπὶ τῷ πατρὶ καὶ τῷ κη-
 δαυτῇ σκωῶν, καὶ ὁ δὲ καὶ Καρ-
 χηδόνων αὐτῷ τῷ στρατηγῷ ἐπι-
 ψήφισεν. ἔτα μὲν Ἀνίβας, πρὶν
 εἰπεῖν, συνεβόησαν, γίνεσθαι στρα-
 τηγὸς Καρχηδονίων ἐπὶ Ἱέρῳσι. τῶν
 δὲ ἐχθρῶν τῶν Βάρκα τε καὶ Ἀσδρῆ-
 ου τὸς φίλους τὰς ἐκείνων διω-
 κόντων, ἔκ Ἀνίβου τὰς καταφρο-
 νουμένων ὡς ἐπὶ νέου, δόχῳ εἶναι
 τῷ δὲ Ἀνίβας ἐφ' αὐτὸν ἡγούμε-
 νον exhiberi videret, non ignarus eorum pericula in suum aliquan-

Hispanorum imperator ab exer-
 citu appellatus est Annibal hic,
 Barca filius, & uxoris Asdruba-
 lis frater, juvenis admodum, ut
 qui propter aetatem cum patre
 aut affine semper vixerat. Dela-
 tum à militibus imperium Car-
 thaginiensis populus comproba-
 vit. Hoc pacto Annibal hic, de
 quo sum scripturus, Carthagi-
 niensium imperator adversus His-
 panos significatur. Qui ubi pa-
 ternis & Asdrubalis amicis ab eo-
 rundem inimicis, juventutem
 suam despicientibus, negotium

Annibal
 imperator
 Hispano-
 rum crea-
 tus.

do
 citu appellatus est. Sed quomodo emendanda illa fuerit? particula καὶ (ut
 opinor) interjecta: hoc modo, στρατηγὸς καὶ Ἱέρῳσι. Et mox Annibali
 hac laus, fuisse illum φιλοπόλεμον, tribuitur itidem in Hisp. historia, sic &
 in alio hujus historia loco, videlicet pag. 323. ubi postquam dictus est natu-
 ra φιλοπόλεμος, additur, ideoque otii impatiens. Sed in hoc de quo agitur
 loco, additur & σωτὴς: quod videndum est an ad σωτὴσιν bellicam cum
 interprete restringere debeamus.

Οὐ δὲ, Βάρκα μὲν υἱὸς ὦν.] Si hanc retineas lectionem, ὁ δὲ, Βάρκα μὲν
 υἱὸς ὦν, fateri cogeris, pendere sententiam: at si scribas υἱὸς ἦν id incom-
 modum vitaveris. Sed fortasse δοκῶν fecit ut ἦν mutaretur in ὦν. Ad illud
 autem σκωῶν quod attinet, minime in σκωῶν id mutare itidem necesse est.

Τῶν δὲ ἐχθρῶν τῶν Βάρκα τε καὶ Ἀσδρῆου τοὺς φίλους τοὺς ἐκείνων διω-
 κόντων.] Eodem verbo διώκειν utitur ibi quoque, tanquam nullum magis
 proprium habens, sed addit, ἐπὶ τοῖς ἐκείνων ἐγκλήμασι. Intellige autem
 ἐκείνων de Barca & Asdrubale. Et non tantum φίλους dicit in altero loco, sed
 addit etiam σεσιώτας. Ac possunt certe nonnulli esse φίλοι, qui alioqui non sint
 σεσιώται: vix autem σεσιώται, nisi & φίλοι.

Ἀρχὸν δὲ τῷ δὲ Ἀνίβας ἐφ' αὐτὸν ἡγούμενον.] Quamvis altero in lo-
 co cum hoc accusativo habeamus genitivum ἀσδρουβελίς, (nam ibi legimus,
 eum καὶ τοὺς ἐκείνων διώκει, ἀσδρῶν ἐφ' αὐτὸν ὅσον ἀσδρουβελίς) eum tamen
 hic desiderari non puto, sed aliquid aliud subaudiendum relinqui quod huic
 loco non minus conveniat: ac posse ita reddi, hac esse mali adversum se ini-
 tium existimans: vel, hac esse initium creandi sibi periculum. Interpres magis
 liberè, sed magis etiam eleganter, non ignarus eorum pericula in suum ali-
 quando caput redundatura. Ad illa autem verba quod attinet, καὶ Ἀνίβου
 πρὶν καταφρονοῦντων ὡς ἐπὶ νέου, eodem dictum modo fuit initio paginæ
 259. Ἀνίβας καταφροῖνον ὡς νέου. Sed his addenda est quæ parvo intervallo
 sequitur amicorum admonitio, ne se reddat inimicis ἀκαταφροῖνον. Potest
 autem aliquis ab inimicis καταφροῖνον, qui tamen haud se reddit illis ἀκα-
 ταφροῖνον. Ac quum dicit divus Apostolus Timotheo, Μὴ εἰς σοὺ τὸ νείκη-
 τος καταφροῖνται, perinde est ac si moneat ne suam juventutem reddat ἀ-
 καταφροῖνον.

Ka

315

Annibal
jurejuran-
do adactus
à patre,
contra Ro-
manos.

do caput redundatura, ut ex publico metu libertatem securitatemque compararet ac stabiliret, gravi aliquo bello patriam implicare cogitabat. Quam ad rem quum nullum iudicaret accommodatius quàm Romanum, nec diuturnius, nec sibi gloriosius: utpote quod vel tentasse, etiam si infœliciter cederet, haud parvam laudem mereretur: (ut omittam quod fama percrebuit, puerum cum aris admotum jurejurando Romanis incommodatuum) statuit omnino præter fœdera I-

νῦν, καὶ νομίζω οἱ τὸ ἀσφαλὲς ἐν τῇ πατρὶδι φέρον ἀπεισέσθαι, ἐς πόλεμον αὐτοὺς μάχην ἐμβαλεῖν ἐπεισοί. ὑπολαβὼν δὲ, ὥσπερ ἡ, τὸ Ρωμαίοις ἐπιχειρήσει, χροῖόν τε Καρχηδονίοις ἐστὶν αὐτῶν, καὶ μεγάλῳ αὐτῷ δόξαν, εἰ καὶ τύχοι πταίσεις, τὸ γὰρ ἐγχειρήσει οἷσιν λεγόμενον εἴς τὸ ὑπὸ τῆς πατρὸς ἐπὶ βασιλῶν ἐπὶ πάς ὁρκωδύναι, Ρωμαίοις ἐπιβουλεύειν ἢ ποτὶ ἐκλεῖψιν· ἐπεισοί τῶν πάς ἀποδίδας à patre adactum nunquam non

Καὶ νομίζω οἱ τὸ ἀσφαλὲς ἐν τῇ τῇ πατρὶδος φέρον ἀπεισέσθαι.] Non tantum φόβου dicit altero in loco, sed ἀρχολίας & φόβου. Est autem operæpretium considerare ut hæc omnia, ἐπεισοί, μεγάλοις καὶ χροῖόν τε Ρωμαίοις ἐπιβουλεύειν, καὶ καταστῆσαι ἐς ἀρχολίας καὶ φόβου, τὸ αὐτῷ καὶ τὸ τῷ φίλῳ ἐν ἀδελφείῃ δίδω: ut inquam, hæc omnia in pauciora contrahens, dixerit, νομίζω οἱ τὸ ἀσφαλὲς ἐν τῇ τῇ πατρὶδος φέρον ἀπεισέσθαι, ἐς πόλεμον αὐτοὺς μάχην ἐμβαλεῖν ἐπεισοί: servata interim pari utrobique elegantia.

Ἰππολαβὼν δὲ, ὥσπερ ἡ, τὸ Ρωμαίοις ἐπιχειρήσει.] Magis placeret ὅσῳ ἡ. Atque hæc pauca respondent hisce multis, quæ habes circa finem paginæ 259. εἰ δὲ ὅσῳ Ρωμαίοις πόλεμον αὐτοὺς ἀναρπύσσειν, οὐ μένισται ἐπεισοί, εἰδὼς Καρχηδονίοις μὲν ἐν φροντίδι καὶ φόβου ἐστὶν αὐτοῦ μακροῖς. Sed interpres in vertendis iis quæ his respondent, aliqua libertate usus est, quum alioqui possint ita reddi, ipsis verbis insitendo, Quum autem secum reputasset, Romanos aggredi, rem fore Carthaginiensibus diuturnam. Hæc autem verba, quæ sequuntur καὶ μετὰ αὐτῶν δόξαν, εἰ καὶ τύχοι πταίσεις, τὸ γὰρ ἐγχειρήσει οἷσιν, posteriori tantum membro respondent. Duo enim in illo altero proponuntur loco: quorum prius est, αὐτοὺς δὲ, εἴτε κατὰ δόξαν, ὅτι κλέους ἀδανάται γρήσσειν, τῷ πατρὶδι τὸ οὐκ ἐκείνους γῆς ἀρχοῦσαν δοφίνας: posterius autem (omitto enim quæ per parenthesis interjiciuntur) εἴτε καὶ πῶσπερ, μεγάλῳ καὶ ὡς τὸ ἐγχειρήσει αὐτῷ δόξαν οἷσιν. Ubi animadvertendum est obiter, utroque in loco dici ἐγχειρήσει, non ὅτι καὶ ἡ, etiam si in eorum altero præcedat ὅτι καὶ ἡ. Ad eum autem quod attinet de quo ista dicuntur, observandum est, generosum illi pectus, etiam juveni, fuisse, utpote illud cogitanti, in magnis ὅτι voluisse sat est. Ceterum ut hic dicitur Annibal de suo incepto cogitasse, εἴτε καὶ πῶσπερ, μεγάλῳ καὶ ὡς τὸ ἐγχειρήσει αὐτῷ δόξαν οἷσιν: ita etiam de Julio Cæsare, ἔργον δὲ καὶ παρὰ λόγον aggressiente dicitur, lib. De bellis civil. 2. ὡς μεγάλῳ, εἰ καὶ διαμφορτοί, δόξαν οἷσιν αὐτῷ τῷ πολέμῳ.

Λεγόμενον δὲ καὶ ὑπὸ τῷ πατρὶς ἐπὶ βασιλῶν ἐπὶ πάς ὁρκωδύναι.] Pro his, ἐπὶ βασιλῶν, altera in historia dicitur ἐπὶ ἐμπύρην: quod noster quidem & nostras interpretes Beraldus, vertit, incensis aris: at verò alter, Cælius Secundus, tactus hostia ardente aris. Majus quoque esse videtur, aut saltem significantiùs quod altero in loco dicitur, ἀσφαλείας ἐστὶν αὐτοῦ Ρωμαίοις.

Επεισοί

τὸν Ἰβηρὸν Διέβληται. καὶ παρε-
σκεύαζε πῆλιν ἐς πρὸς φασιν κατηγε-
ρεῖν Ζακυνθίων· γράφων τε ταύ-
τῃ συνεκῆς ἐς Καρχηδόνα, ἢ πρὸς
πρὸς οἱ Ρωμαῖοι κριθεὶς τὴν Ἰ-
βηρίαν αὐτῶν ἀφίστασιν, ἔτυχεν πα-
ρὰ Καρχηδόνα προέσθεν ὁ, π δο-
μιμάσθην. ὁ μὲν δὲ τὸν Ἰβηρὸν Διέ-
βλας, τὴν Ζακυνθίων πόλιν ἡδον-
δὸν διέφθερε. Ρωμαῖοις δὲ Καρ-
χηδόνοις ἐπὶ τῇδε ἐλέλυντο αἱ σπον-
δαί, αἱ ἡρώδης αὐτοῖς μετὰ τὸν
πολεμὸν τὸν ἐν Σικελίᾳ.

Αἰνέας δὲ ὅτι μὲν αὐτὸς καὶ οἱ
μετ' αὐτὸν ἄλλοι Καρχηδόναί τε
καὶ Ρωμαῖοι ἐρωτητοὶ περὶ Ἰβη-
ρίαν ἐπράξαν, ἡ Ἰβηρικὴ γραφὴ
ἄλλοι. ἐπιλεξάμεθα δὲ Κελτίβηρον
τε καὶ Διόβου καὶ ἑτέρων ἐθνῶν ὅτι
πολεμοῦσιν, καὶ τὰ ἐν Ἰβηρίᾳ παρὰ
δὲ Ἀσδρουβᾶ τῷ ἀδελφῷ, τὰ
Πυρρῶν ὅτι διέβανεν ἐς τὴν Κελ-

berum trajicere. Occasionem
hoc pacto reperit. Allegatis in
Saguntinos accusatoribus, cre-
berrimis literis senatum obtun-
dendo, dicendoque cunctam His-
paniam à Romanis ad defectio-
nem sollicitari, tandem impetra-
vit ut arbitratu suo de Saguntinis
statueret. Transmisso igitur Ibe-
ro, Saguntinorum urbem fundi-
tus delevit. Sic rupta sunt foedera
quae inter Romanos & Cartha-
ginienfes post bellum Siculum
icta fuerant.

Verum quae Annibal ceteris-
que tum Romani tum Cartha-
ginienfes duces in Hispania gesse-
runt, explicat Hispanica historia.
Ille ergo assumptis Celtibero-
rum, Aphrorum diversarum-
que gentium quamplurimis, tradi-
ta fratri Asdrubali Hispania, in
Celti-

Occasio-
nes belli
cum Ro-
manis
quasque
ab Anni-
bale.

Εἰπὺν παρὰ τὰς σπονδὰς τὸν Ἰβηρὸν Διέβληται.] Quomodo hoc fieret
παρὰ τὰς σπονδὰς, docui in una ex annotationibus in paginam 314. Ceterum,
quum hic dicat simpliciter, ἐπὺν παρὰ τὰς σπονδὰς τὸν Ἰβηρὸν Διέβληται,
illic dicentem audimus tanquam de re magna, ἀρχὴν δὲ καταλαμβάνων ἐσ-
ταῖα λαμβάνει ἐν τὸν Ἰβηρὸν Διέβληται. Et locus hic, in quo dicitur, παρ-
σκεύαζε πῆλιν ἐς πρὸς φασιν κατηγερεῖν Ζακυνθίων, confirmat & meam de
emendatione alterius loci conjecturam, & meam ejus interpretationem: de
quibus lege annotationem primam in paginam 260.

Γράφων τε ταύτῃ συνεκῆς ἐς Καρχηδόνα.] In altero loco non tantum
scripsisse illum dicit, sed addit, ἐν ἀσπράτοις: quae verba non videri mihi in-
terpretem recte vertisse, ibi moneo.

Ὅτι Ρωμαῖοι κριθεὶς τὴν Ἰβηρίαν αὐτῶν ἀφίστασιν.] Quod hic dicitur ἀ-
φίστασιν, exponendum esset ἀναπέδουσιν ἀφίστασθαι, alterum illum sequen-
do locum.

Ἐτυχεν παρὰ Καρχηδόνα προέσθεν ὁ, π δομιμάσθην.] Sic in illo altero
loco, ἔως ἢ βουλή πρὸς ἐστάξιν αὐτῷ προέσθεν ἐς Ζακυνθίους ὁ, π δομιμά-
σθην.

Τὴν Ζακυνθίων πόλιν ἡδονδὸν διέφθερε.] Hae verba, ἡδονδὸν διέφθερε,
videmus nostrum interpretem vertisse, funditus delevit: sed in Hispanica
historia legitimus, πὺς μὲν καταπίπτεται καὶ ἐπὶ ἡρώδης αὐτῷ ἀναζώμεθα διέ-
φθερε.

Τὰ Πυρρῶν ὅτι διέβανεν ἐς τὴν Κελτικήν.] Observandum est hoc loquen-
di genus. Cui simile est quod habemus in principio pag. quae hanc praecedit,

Copia Annibalis.

Celticam, quæ nunc Gallia nominatur, superato Pyrenæo transiit, secum ducens peditum nonaginta, equitum duodecim milia, cum elephantis triginta septem. Gallorum quoque aliquot, partim auro conciliatos, partim verbis, alios vi secum abduxit. Inde iter ingressus, ubi ad Alpes pervenit, quanquam nec transitum nec ascensum ullum videbat, (omnia enim prærupta atque inaccessa erant) fiducia tamen animi nullis laboribus cedentis progredi constituit. Quumque alta nive glaciæque concreta forent omnia, ingenti casâ materia & succensâ, cineribus aqua acetoque extinctis, torridam & putrem incendio rupem tudibus ferreis perfringendo comminuendoque, viam sibi aperuit, quæ nunc quoque teritur, & transitus Annibalis nominatur. Sed ubi fames exercitum afficere cœpit, tum festinantius agmen deducere, quum nemo adhuc præscisceret eum in Italiam advenisse. Sexto mense postquam ex Hispania movisset, vix tandem multis amissis à montibus in plana descendit. ibi aliquantum quietis militi concessum. Inde Taurasia, Gallicum oppidum, bello petitum. Quo vi

Annibalis transitus.

316

Taurasia oppidum.

πικρὴν, τὴν νῦν λεγομένην Γαλατίαν, ἄγων πεζοὺς συνεκκισμενίσας & ἰππώεις ἐς διαχάλιους ἐπὶ μυριάσις, καὶ ἐλέφαντας ἐπὶ τὰς & πεντήκοντα. Γαλατῶν δὲ τὰς μὲν ἀνέμενον, τὰς δὲ πείσαν, τὰς δὲ καὶ βιαζόμενον, διὰ δόσε τὴν χάριν. ἐλθὼν δὲ ἐπὶ τὰς Ἀλπίας ὄρη, καὶ μηδεμίαν μὴτε δίοδον μὴτε ἀνοδὸν εὐρῶν (δοτικῆς γὰρ ἐστὶν ἰσχυρῆς) ἐπέβαινε κρῖνοις, ὑπο τὸ λῆθος καὶ περὶ τὴν χάριν τε πολλῆς ἔσης καὶ κρύους, τὴν μὲν ἄλλαν τέμνων τε καὶ κατακλάων, τὴν δὲ πέφρασαν σενονὺς ὕδατι & ὄξει, καὶ τὴν πίπτων ἐν τῷδε ψαφάσῃ λεγομένην, σφύραις σιδηραῖς θραύων καὶ ὀδοποιῶν. ἢ & νῦν ἐστὶν ἐπὶ τῷ ὄρει ἐν τῷ ὄρει, & καλεῖται διόδος Ἀννίβανος. ἢ δὲ τρεῖς αὐτὸν ἐπιλιποῦσάν, ἡ πείρατο μὲν, ἐπὶ λαογόνῳ ὄντι & περὶ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἔκταν δὲ μόλις ἀπὸ τῆς ἐξ Ἰσπανίας ἀναστρέψεως μὲν τολίσεως ἀπέβαλιν, ἐς τὸ πεδῖον ἐκ τῶν ὄρων κατέβαιναν. καὶ μικρὸν ἀναπαύσαντες, περὶ τὴν Ταυρασίαν, πόλιν Κελτικῆς καλεῖται, καὶ αὐτὴν ἐξελὼν, τὰς μὲν

αἰχμησ-

καὶ ἐπὶ τοῖς τῷ ποταμῷ ἐς Ἰβηρίαν. Tale est etiam illud pag. 291. & Γαλῶν διέπλευσε τὸν ποταμὸν. Ceterum meminisse hic velim lectorem, eorum quæ annotavi in illa verba, Κελτοὶ ὅσοι Γαλάται τε καὶ Γάλλοι νῦν κατοικοῦντες, quæ leguntur in principio historiarum hispanicarum. Neque enim dubium est quin eodem hic restringere modo oporteat significationem τῶν Κελτικῶν, quo illie τῶν Κελτῶν. Dicit autem paulo post Γαλατῶν de Celtis, illis videlicet qui illam τῶν Κελτικῶν partem incolunt. Ceterum legitimus etiam Ἰταλίαν Γαλατικὴν, pag. 318. de Celtis (id est posteris Celstarum) qui primi Romanam bello adorti incenderunt. sed & τοὺς ἐπὶ Κελτοὺς dicit pag. 316. Μὴτε δίοδον μὴτε ἀνοδὸν ὁρῶν ἐπέβαινε κρῖνοις,] Male interpres ὀδοποιῶν cum σφύραις confundit.

Hi καὶ νῦν ὄντι ἐπὶ τῷ ὄρει ἐν τῷ ὄρει. Aut ἐν τῷ ὄρει mutato tantum accentu, aut ἐν τῷ ὄρει, scribendum suspicor.

Κελτικῶν

ἀρχιμελόπους ἔσφαζεν, ἐς κατὰ-
 πλιν ἐπὶ ἄλλης Κελτικῆς ἐπὶ δὲ
 ποταμὸν Ἡριδανὸν, τὸν νῦν Πάδον
 λεγόμενον, ἔλθων, ἔστη Ῥωμαῖοι
 Κελτοῖς τοῖς καλουμένοις Βοιοῖς ἐ-
 πολέμῳ, ἐς τὸν πεδῶσεν. ὁ δὲ
 ὕπαιϑρος Ῥωμαίων Πάππος Κορ-
 νήλιος Σκιπίων Καρχηδονίαις ἐν ἱ-
 βηρία πολέμων, ἐπὶ τῆς ἐξουσίας
 Ἀννιβίου τῆς ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐπύθε-
 το, τὸν ἀδελφὸν καὶ ὁδὲ Γνάον Κορ-
 νήλιον Σκιπίωνα ἐπὶ τοῖς ἐν ἱβη-
 ρία περὶ γαλατίας κατελιπὼν, δι-
 ατάσσεν ἐς Τυρρήνιαν. ὅταν ἰδόντων
 τε καὶ συμμέτρους ὅσους διώκοντο ἀ-
 γείρων, ἔφθασεν ἐπὶ τὸν Πάδον Ἀν-
 νιβίου καὶ Μακκιὸν καὶ Ἀτίλιον,
 οἱ τοῖς Βοιοῖς ἐπολέμῳ, ἐς Ῥώ-
 μῳ ἐπένειεν, ὡς ἐδείκνυντο ἐπὶ
 στρατιῇ, ὡς αὐτὸν παύσειν
 αὐτὸν δὲ τὸν πρώτον περὶ γαλατίας, ἐς
 μέγαν ἐξέτασεν πρὸς Ἀννιβίαν. καὶ
 γνομένης ἀπερβολῆς τε καὶ ἱππο-
 κρισίας, οἱ Ῥωμαῖοι κυκλωθέντες
 ὡς τὸν Διδύων, ἐφύρην ἐς τὸ στρα-
 τώπεδον. καὶ νυκτὸς ἐπιγνομένης,
 ἐς Πλακεντίαν ἀνεχώρησαν, ὡς φα-
 λῶς τετραχόμενον, τὸν Πάδον ἐπὶ
 γαφύρων περὶ σταντες τε καὶ λύσαντες
 τὰς γαφύρας. τὸν δὲ ποταμὸν
 ὁ Ἀννιβίας ἐκείνης ἐπέερε, τὸ δὲ
 ἔργον ἐν δὲ τὸν περὶ γαλατίας ἡ δὲ πε-
 ρὴ ἐπὶ τῇ τῶν Ἀλπίων ὁρῇ ἀλ-
 βῶς τῶν τοῖς ἐπικείμεναι Κελτῶν
 ἐξῆρε τὸν Ἀννιβίαν, ὡς ἀμείνων στρα-
 τηγὸν καὶ τὴν λαμπρὰν ἡρώδη.
 ὁ δὲ, ὡς ἐν βαρβαρίᾳ τε καὶ πη-
 πόσιν αὐτὸν, καὶ διὰ ἀμφω δυνά-
 μεσιν ἀπαπώσας, τὸν ἐδῆται ἐ-
 προπὲ attonitos, & proinde deceptu faciles, vestem subinde &

expugnato, & captivis ad terren-
 dos reliquos Gallos interfecit, ad
 Eridanum fluvium (nunc Padus
 est) quibus in locis Romani cum
 Gallis Boiis armis contendebant,
 mota sunt castra. Consul Roma-
 nus P. Cornelius Scipio in Hispa-
 nia cum Carthaginienfibus bel-
 lum gerens, ut Annibalem in Ita-
 liam transgressum intellexit, re-
 licto in Hispania praepositoque
 exercitui fratre Cn. Scipione, in
 Hetruriam navigavit. Unde di-
 gressus, conflata quam maxima
 manu occupavit ante Annibalem
 Padum trajicere remissisque Ro-
 mam Manlio & Attilio, qui bello
 contra Boios praefuerant (praesen-
 te enim consule nullū imperium
 habebant) & acceptis eorum co-
 piis, ad confligendum cum Anni-
 bali aciem instruebat. Commisso
 inter jaculatores expeditos equi-
 tesque praelio, Romani ab Aphris
 circumventi in castra fugere. No-
 cte proxima Placentiam sese re-
 ceperunt, locum bene munitum,
 rescisso quo Padum trajecerant
 ponte. Verum Annibal novo fa-
 cto & ipse copias suas traduxit.
 Hoc unum atque alterum praer-
 clarum facinus, ex quo ex Alpi-
 bus in campos patentes descen-
 derat, apud Gallos transalpinos
 eum non parum extulit, ceu qui
 invictus dux foret, omnibusque
 in rebus propitia uteretur fortu-
 na. Quam famam ut augeret in-
 ter barbaros, & admiratione sui
 comam

Eridanus
 fluvius.
 Galli Boii.

P. Corne-
 lius Sci-
 pio.

Κελτοῖς τοῖς καλεμένοις Βοιοῖς.] Ita dictum, ut Κελτικὴ ἢ λεγομένη Γα-
 λκία, cum alibi, tum pag. quae proximè praecedit.

Sempro-
nius con-
sul.

317

Trebia flu-
men.

comam mutabat, novo quotidie
artificio praparatam & tinctam.
Quapropter quum eum regiones
peragrantem, nunc senem, nunc
juvenem, nunc mediae cujusdam
ætatis, denique alium ex alio fie-
ri cernerent: mirabundi divinam
quandam in eo naturam esse ju-
dicabant. Sempronius, alter con-
sul, qui in Sicilia tum erat, certior
factus, ad Scipionem navibus ve-
nit, & quadraginta stadiis à colle-
ga disjunctus, confedit. Et jam
omnes ad insequentis diei præ-
lium accingebantur. Sed Trebia,
flumen interpositum obstabat,
quod Romani ante lucem, bru-
mæ die pragelido & pluvioso,
pectore tenus aquam ingressi tra-
jecerunt, dum Annibal ad horam
secundam milites in castris refe-
ctos educeret. Ambo cosl. sic ac-
ciem instruxerunt ut ipsi in corni-
bus essent, recepto in medium ro-
bustiore peditatu. Annibal equiti-
bus elephantos opposuit, phalan-
gi pedites, equites post elephan-
tos stare quietos jubet, donec eis
signum daret. Commissio prælio,
Romanorum equi elephanto-
rum tum visu tum odore insoli-
to territi, fugam latè fecerunt.
At pedites, tametsi gelu rigerent
& aqua perfusi, vigiliisque con-
fecti ac debilitati essent, animis

τὴν κόμην ἐνέλασσε, συνεχῶς ἐ-
σκευασμένοις ἐπινείας. Ἐ αὐτὸν οἱ
Κέλται ἀδείοντες τὰ ἔθνη, περ-
σοῦτλιν ὄραντες, εἶπα νέον, εἶπα
μεσηπάλιον, καὶ συνεχῶς ἑτέρῳ ἐξ
ἐτέρου, θαυμάζοντες, ἐδοκίμου θειο-
τέρας φύσεως λαχεῖν. Σειμπρώνιος
δὲ ὁ ἑπὶ ὑπατοῦ, ἐν Σικελίᾳ
τότε ὢν, ἔπεισεν αὐτὸν, διέπει-
σε αὐτὸς τὴν Σικελίαν, καὶ πειραζέ-
σθαι σαθίους αὐτῷ Διόχων, ἐ-
σχετοπέδευσε. καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἔμει-
λον ἅπαντες εἰς μάχην ἤχουν. πο-
ταμοὺς δ' ὡς ἐν μέσῳ Τελείας, ἐν
Ρωμαίωνι περὶ ἑω, χειμερίου τε τὴν
τροπῆς ἕως καὶ ὑποὶ καὶ κρύους,
ἐπύραν, βρεχόμενοι μέγιστα τὴν
συν. Ἀννίβας δὲ ἔς ἐς δευτέραν ὥ-
ραν ἀνέπαυσε τὴν στρατίαν, ἔ-
τε ἐξῆγε. περὶ ταῖς δὲ ὡς ἐκεί-
ρων, τὰ κίερα κατέχον, ἀμφὶ
τὴν φάλαγγιν τὴν περὶ. Ἀννίβας
ἦ τοῖς μὲν ἵπποισιν ἀνέταξε τοὺς
ἐλέφαντας, τῇ δὲ φάλαγγι τὰς πε-
ζοὺς, τὰς δὲ ἱππείας ἐκέλευσεν ὀπί-
σσω τὴν ἐλεφάντων ἀπὸ μέν, ἕως αὐ-
τὸς πὶ σιμῆν. θηροδρόμον δὲ ἐν χειρὶ
πάντων, οἱ μὲν Ρωμαίωνι ἵπποι
τὰς ἐλέφαντας, ἐφύροντες αὐτῶν
ἔτε τὴν ὄψιν, ἔτε τὴν ὀδὸν, ἐ-
φύρον· οἱ δὲ πεζοὶ, καμπὸν ὑπὸ
τῶν κρύους καὶ τῶν ποταμῶν ἔ-
τ' ἀ-
ρυστίας περὶ μέν, καὶ μάχῃ
ὄντες, ὅμως ὑπὸ τῶν τοῖς θη-
τάμεν resistentes, in belluas fe-
ciatis

[Περὶ ταῖς δὲ ὡς ἐκείρων] Videri possunt deesse hic quædam, atque id
ipse quoque interpres suspicatus consules saltem de suo addidit: perinde ac si
scriptum esset ὑπατοῦ ἐκείρων, aut ἐκείρων ὑπατοῦ. Sed cur non ἀμφὶ
potius dixisset? Quod si ἐκείρων retinentes, jungamus cum περὶ ταῖς,
deinde scribamus, οἱ ὑπατοῦ τὰ κίερα κατέχον, &c. mirum erit lequi tam
parvo intervallo, quænam Annibalis quoque esset περὶ ταῖς.

Σικελίαν

είοις ἐπιπύδων, & ἐτίτρωσκον αὐ-
τά. καὶ πῦρ ἔχον τὰ νεύρεα ὑπέκ-
πτον, & τὸς πεζεὺς συνέκλινον ἥδη.
Ἰεσσαμίδου δ' ὁ Ἀννίβας, ἐσημῆνε
τὴν ἵππον κυκλαῖα τοὺς πολέμους.
ἐσιέειδας μὲν ὅτι ἄρτι τῷ Ρωμαίων
ἰππῶν Διὸς τὰ ἡνέμα, & τῷ πε-
ζῶν μόνων τε ὄντων καὶ κρησπε-
τουμένων & δεδιότων τὴν ἀσκήκλω-
σιν, φύγεν πανταχόθεν ἢ ἐς τὰ
εργατοπύδα. καὶ ἀπώδιωτο οἱ μὲν
ὑπὸ τῷ ἰππῶν κρησπετουμένων,
ὥτε πεζοὺς, οἱ δὲ ὑπὸ τῷ ποτα-
μοῦ περὶφέροντι (τῷ γὰρ ἡλίου
πύλιν χόοια πῆξαντο, ὁ ποταμὸς
ἔρρυ μείρας) ὅτε εἴναυ Διὸς τὸ
βάδιον, ὅτε νῦν Διὸς τὰ ὄπλα ἐ-
δύναντο. Σκιπίων δ', αὐτοῖς ἐπό-
ρῳ & περὶκαλῶν, δλίγῳ μὲν
ἐδέησε τρωθεὶς Διὸς φέρηναι, μέ-
λις δ' ἐς Κρεμόνα διεσπῶν φε-
ρῳ. ἐπείκειν δὲ ἦν τι βροχὴν
Πλακεντίας. ὃ ἀποσπῶν ὁ Ἀν-
νίβας ἀπάλεσε τετρακοσίους, καὶ
αὐτὸς ἐτρώθη. & τότε τῷδε πῦρ
ἐχέμενον. Σκιπίων μὲν ἐν Κρε-
μόνῃ καὶ Πλακεντίας, Ἀννίβας δὲ
ἐπὶ Πάδον. οἱ δ' ἐν ἄσπ' Ρωμαῖοι,
παθίονοι, & τείτοι ἥδη πταίον-
τες ἐπὶ Πάδον (ἡπίλυτο γὰρ δὲ
ὑπὸ Βοίων ἐπὶ Ἀννίβας) εργατοπύ-
δα παρ' αὐτῶν ἄλλῳ κρησπετου-
σιν τοῖς ἐπὶ ἐπὶ Πάδον, ὡς εἶ-
ναι τελευτῶν τέλη. & τοῖς συμ-

connumeratis iis qui ad Padum erant, tresdecim legiones essent :
duplo

rebantur, easque concisis nervis
vulnerabant. Nec dubium quin
pedites in fugam compulsiſſent,
nisi Annibal dato signo equita-
tum suum ad hostem circumve-
niendum immisississet. Tunc enim
Romanorum peditatus, equiti-
bus, quos terror belluarum disje-
cerat, nudatus, & multitudine
oppressus, metuens ne ab hosti-
bus circumcluderetur, haud dubia
fuga castra petiit. Ibi multi
pedites ab equitibus intercepti
sunt : alii qui flumen petiere,
gurgitibus absumpti (orti enim
solis calore liqueſcente nive haud
parum auctum erat) quum nec
Clades Ro-
manorum.
Scipio vul-
neratur.
Annibal
vulnera-
tus.
Scipio Cremonam & Placentiam,
Annibal juxta Padum. Ro-
mani audita hac tertia clade, ad
Padum accepta (nam ante An-
nibalis adventum à Boiis superati
fuerant) novum ex seipsis exer-
cicum conscripserunt, adeo ut

Σκιπίων μὲν ἐν Κρεμόνῃ καὶ Πλακεντίας.] Scio & alibi dativum hunc re-
periri (fortasse autem & accusativum Κρεμόνα alibi quis inveniat) sed viden-
dum ne ex errore sint hæ scripturæ, & Κρεμόνη, non Κρεμόνη, scribere
oporteat. Fateor tamen me ἐπέχην, præsertim quum sciam Græcos quæ-
dam urbium Italiæ nomina declinatione alia quàm Latinos efferre.

318

Cn. Servilius & C. Flaminius Scipioni & Sempronio successores mil-
fi.

Italia.

Roma à
Gallis in-
genfa.

duplo majorem sociis imperarunt. Et jam tum legio quinque peditum millia & trecentos continuit equites. Harum aliquot in Hispaniam, nonnullas in Sardiniam (nam & ibi bellum erat) quasdam in Siciliam mitti placuit. Quæ restabant majore numero adversus Annibalem deduxere coss. Cn. Servilius & C. Flaminius, qui Scipioni & Sempronio successerant. Servilius properè ad exercitum profectus, à Scipione traditum imperium accepit. Scipio in Hispaniam procol. navigavit. Flaminius triginta peditum millibus, equitum tribus, Italiam quæ intra Appenninum est, tuebatur, quam solam propriè Italiam dixeris. Appenninus enim ex mediis Alpibus in mare procurrit, ad cujus dextrum latus ea est quæ verè Italia dicitur: à sinistro ad Ionium mare nunc quidem Italia est (nam & Hetruria Italia est) sed tamen partem ejus circa littus Ionium incolunt Græci, partem Galli, qui quondam Romam bello adorti incenderunt. Quos quum Camillus fugientes ad Appenninum usque persequutus fuisset, arbitror superato monte pro sedibus patriis juxta Ionium confedisse. Unde nunc quoque partem ejus regionis Italiam Gallicam nominant. Hoc pacto Romani diversis in locis ingentes exercitus eodem tempore habebant. Annibal ubi rescivit hæc, clam omnibus ad prima signa veris in Hetruriam venit, eamque latè perpopulatus

μύχοις ἰτίσαν διπλασίονα τούτης ἐπὶ ἡμέλων. ἥδη δὲ αὐτοῖς τὸ τέλ-
εῖν περὶ πένταρχίους καὶ ἰσ-
πείας τετρακοσίας· καὶ τέτταρες τὰς μὲν
ἐς Ἰβηρίαν ἐπέμψαι, τὰς δὲ ἐς
Σαρδόνια, καὶ κείνῳ πολέμου ἔργον
τοὺς δὲ ἐς Σικελίαν. τὰ πλεονα
δὲ ἦγον ἐπὶ τῇ Ἀντιόχῳ οἱ μὲν Σκι-
πίωνα δὲ Σεμπρόνιον αἰρέσαντες ὅ-
πως τοὺς Σερυλίου τε Γναίου καὶ Γάϊου
Φλαμίνιου ὅτι οἱ μὲν Σεργίλιον ἐ-
πὶ τῇ Παδῶν ἐπεχόρται, τὴν εὐχα-
στηρίαν ἐκδέχεται· ὡς δὲ Σκιπίων
οὐδὲ Σκιπίων, ἀνδρῶν πατρῶν
αἰρέσεις, ἐς Ἰβηρίαν διώκοντες
Φλαμίνιον δὲ τετρακοσίους τε πε-
ζοῖς καὶ τετρακοσίους ἵπποις τὴν ἐν-
τὸς Ἀππεννίνου ὁρῶν Ἰταλίαν ἐφύ-
λασσαν· ἢ καὶ μόνον αὐτὸς πρὸς
κυρίως Ἰταλίαν· τὴν δὲ Ἀππεννίνου
κατέρχεται μὴ ἐν μέσσοις τῶν Ἀλ-
πίων ἐπὶ Ἰταλίαν· ἔτι δὲ αὐτῶν
τὰ μὲν ἐπὶ δεξιᾷ πύκται, καὶ πε-
ρὶ Ἰταλίας, τὰ δὲ ἐπὶ ἀντιόχῳ ἐς
τὸ Ἰόνιον φέρονται, νῦν μὲν ἐστὶ δὲ
Ἰταλία (ὅτι ἐν Τυρρηνίᾳ νῦν
Ἰταλία) οἰκῶντες δὲ αὐτῶν τὰ μὲν
Εὐκλείδης ἀμφὶ τὴν Ἰόνιον ἀκτὴν,
τὰ δὲ λοιπὰ Κελτοὶ, ὅσοι τῇ Ρώ-
μῃ τὸ πρῶτον ἐπιβόηροι, τὴν πό-
λιν ἐνέπλησαν. ὅτε δὲ αὐτοὺς ἐξε-
λαύναν Καρχηδόν· ἐδίωκε μίχρη δὲ
Ἀππεννίνου ὁρῶν, ἐμὲν δὲ δουλοῦσι,
ὑπερβαίνοντες αὐτὰ, ἀντὶ ἡδὼν τῶν
ἰδίων, ὡς δὲ τὸ Ἰόνιον οἰκῶντες, καὶ
τὸ μέρους τὸ χερσὶς ἐπὶ νῦν ἔστι
καλούσιν, Ἰταλίαν Γαλατικὴν.
Ρωμαῖοι μὲν δὴ μεγάλους στρατοὺς
ἐς πολλὰ ὅμοι διήλυτον. Ἀντιόχῳ
δὲ τέτταρες ἐπέμψαι, ἀμὰ τὴν ἡ-
μερὰς τοὺς ἀλλοὺς λατῶν, ἐν δὲ τὴν
Τυρρηνίαν

Ka Xor-
tis, pri-
Id i t
quad cam he
tem quater
E quidem ip
paret: u
quon tam
dixi, sequi
vult tui d
tutus esse d
labet dare
littet exco
aliquo loco
tas diffusi

Τυρηνίαν, καὶ αὐθόρμητον ἐς τὸ
μέγῃ τὸ ἐπὶ Ρώμης. οἱ δὲ, πῶς
συνέχοντο αὐτῶν, πάντῃ ἐδείκνυν,
ἐπὶ παρούσης σφίσι ἀξιωμαχῶς δυ-
νάμει. ἐσπέρησαν δὲ ὅμως ἐν τῶν
κατολοίπων ἐς ὀκτακισχίλιους· καὶ
Κεντῶνιον αὐτοῖς πῶς τὴν ἐπιφανῶν
ιδιωτῶν, ἐδραμῶς δόχως παρούσης,
ἐπέστησαν τε ἔξ ἐπιμύον ἐς Ὀ-
βελκῶς ἐς τὴν Πλεισίνην λίμνην,
τὰς τῶν ἀσπληγῶν, ἢ σιωτο-
μαίται ἐπὶ τῇ Ρώμῃ. ἐν
τῇ τῶν καὶ Φλαμίνιου οἱ τοῖς τελο-
μυχοῖς τῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ φυ-
λάσων, ἀφ' ὧν τῆς πεδῆς
Ἀννίβου, μετὰ βαίνειν ὁξέως, ἐξ Ἀλ-
ναπύων τῶν στρατιῶν, δεικνύει τε πε-
ρὶ τὴν πόλεως, ἔξ αὐτῶν δὲ ἀπει-
ροπόλεμος τε, καὶ ἐς τὴν δὲ δό-
ξοκρητίας ἡγεμῶν, ἡγεμῶν Ἀν-
νίβου συμπλακνύει. ὁ δὲ, ἀφ' ὧν
μὲν αὐτῶν τῆς τε ὁρμῆς καὶ ἀπει-
ρίας, ὅθεν μὲν πρὸς καὶ λίμνην
συνεβαλλέτο πρὸς αὐτῶν, ψιλῶς
τα hominis ferocia & imperitia, Annibal castra post montem
quendam paludēque locat, levem armaturam equitatumque

Cente-
narius.Plestina
palus.

319

Καὶ Κεντῶνιον αὐτοῖς τῶν ἐπιφανῶν ιδιωτῶν.] Fortasse scripsit Appia-
nus τῶν ἐπιφανῶν, ιδιωτῶν. Vel, ἀλλ' ιδιωτῶν. Sed debuit interpres,
meo quidem iudicio, dicere, quia deerat magistratus, non interiecta voce
alius. Ceterum ut hic τοὺς ἐπιφανεῖς opponit τοῖς ιδιωταῖς, ita in Hisp. hi-
storia, pag. 299. τοὺς ἐπιφανεῖς & τοὺς ἐν τῇ πόλιδος.

Καὶ ἐς τὴν δὲ δόξοκρητίας ἡγεμῶν.] Ubi habes, non sequente nomine
quod cum hoc articulo jungatur, scribo, καὶ ἐς τὴν στρατιάν. Nam deesse ta-
lem quampiam vocem manifestum est: vix autem aptior reperiri ulla potest,
& quidem ipsi etiam Appiano usitatio, ea utenti & pag. quae hanc proximē
praecedit: ubi scribit, τὴν στρατιάν ἐκείνην παρὰ τῷ Σικανῶν. Sed
quum tamen apud Suidam in vocabulo δόξοκρητία, postquam exposuit κρο-
δόξην, sequatur Appiani nomen, & huic verba ista subiungantur, ὁ δὲ Φλα-
μίνιος τὴν ἀρχὴν δὲ δόξοκρητίας ἡγεμῶν ἡγεμῶν Ἀννίβου συμπλακνύει:
tutius esse dico, accusativum hunc illi articulo τὴν (qui alioqui hic nullum
habet) dare: praefixa tamen praepositione ἐς. neque enim dubium est quin
librarii errore apud Suidam praetermissa sit. Atque etiam apud Suidam, in
allegato loco scriptum esse vides δόξοκρητίας: sed nec ista scriptura δόξοκρη-
τίας displicere debet, ut ostendam in paginam 323.

Rom. cla-
des maxi-
ma sub
Flaminio.
Maharbal
dux.

in valle abscondit. Mane sub lucis ortum confpicatus hostium castra Flaminius, paululum ibi, dum reficeret exercitum, moratus, vallum insuper jecit. quo facto, mox in aciem copias educit, nondum à vigiliis ac laboribus recreatas. Sed postquam undique insidiæ eruperunt, tum monte & lacu clausus, & hostibus circumfusus, occiditur, & cum eo viginti hominum millia. Reliquos decies mille, qui in pagum quandam natura munitum confugerant, Maharbal, inter Annibalis duces, magnam & ipse ex re militari laudem consequutus, quia vi expugnare facile non poterat, cum desperatis autem dimicandum non ducebat, persuasit ut arma traderent, fidemque dedit se quod vellent abire permittiturum. Armis depositis, nudos ad Annibalem deduxit: qui negans injussu suo potuisse Maharbalem quicquam pacisci, quos ex focis captivos reperit, humaniter tractatos, sine pretio dimisit, hac clementia civitates ad se alliciens & venans: Romanos omnes in vinculis habuit. Gallorum quoque auxilios, ut eos questu deliniret, prædam distribuit. Post hæc ulterius progredi cœpit. Harum rerum fama ad Servilium cos. juxta Padum stativa habentem pervenerat: isque

ὅτε ἐ ἰππίας ἐς φάραγγα δῶκεν ὤψας, ἑσπεροπιδόει. καὶ αὐτὸν ὁ Φλαμίνιος καὶ ποδὶν ἄμφω ἐν, συμ-
κρὸν μὲρ πὶ διέτριψε, καὶ στρατὸν ἀναπαύων ἐξ ὁδοπορίας, καὶ χαλε-
κτοποιουμένων. καὶ ὅτε τὰτο ἐξήλθον διδύς ἐπὶ τῷ μύλῳ αὐτὰς ὄν-
τας ἀπ' ἀρχυπτίας καὶ κέπου. τῆς δὲ ἐνὸς ἐξ ἐμφανείας, ἐν μέσῳ ληφθεὶς δ' τε ὅρους ἐ τ' λίμνης καὶ τ' ἄλλων, αὐτὸς τε ἀνέστη ἐ σὺν αὐτῷ διακρίσει. τὰς δ' λοιπὰς ἐ-
πὶ μυρίους ἐς πνὰ κώμῳ ὀχυρὸν συμφυρόντας Μακάρβαλ ὁ ἑσπερο-
πότηρ. Ἀντίου, μεγίστῳ καὶ ὁδῷ ἐπὶ στρατηγία δόξαν ἔχων, ἡ δυνά-
μει ἐλεῖν ὀχρῶς, ἐδὲ ἀξίων ἀπειργασίαι μύχεσθαι, ἔπειτα τὸ ὅπλον λαοδείξ, συνιδέμεν δὲ π-
λυσθὲν ὅπῃ θέλοιν. ὡς δ' ἀπέειπεν, λαβὼν ἤλθον αὐτὰς αὐτὸς τὸν Αννί-
βαν γυμνούς. ὁ δὲ ἐ φάμεν. ὅτι κύριοι χαλεπὸς αὐτῷ συνιδέσθαι τ' Μακάρβαλ, τὰς μὲρ ἐν τ' συμ-
μύχῳ φιλαθηρῶσι δούμεν. ἀπέ-
λυσεν ἐς τὰ ἑαυτῶν, θηρόων τῇ φιλαθηρῶσι τὰς πόλεις. ὅσοι δὲ Ρωμαίων ἦσαν, εἶχε δέστας. τῷ δ' ἑλεῖν τοὺς συστρατεύουσι Κελτοὺς λαοδείμεν, ἵνα ἐ τὰς θεσπεσί-
οις τὰ κέρδει, αὐτοῦ αἶψαν ἐς τὸ παθεῖν. ἀποδομῶν μὲρ ἥδη τ' γ-
νημέων τὸ αὐτῷ Παδὸν στρατηγῶν

Σεργι-
ου

Μετὰ δὲ τῷτο ἐξήλθον διδύς ὅπῃ τὴν μύλῳ αὐτὰς ὄντας ἀπ' ἀρχυπτίας καὶ κέπου] Inter αὐτοὺς & ὄντας δεesse fulpicor μαλακούς. ut pag. 317. καὶ τὸ ἑαυτῶν τὸ κέρδος καὶ τὸ πῶτα μὲν καὶ τῆς ἀρχυπτίας τετραμυρίοι καὶ μαλακοὶ ὄντες. Ac vel ex hoc loco suspicari etiam possit quispiam, desiderari hic participium τετραμυρίους: & alius fortasse, deesse καμυκίας, qui legerit, pag. 343. καμυκίας ἑαυτῶν ἀρχυπτίας καὶ κέπου. Sed quoniam habemus hic ὄντας, potius mihi persuaserim scriptum & hic fuisse μαλακούς ὄντας.

Καὶ

Σαργυρίῳ, καὶ τετρακισμυρίοις ἐπὶ
 Τυρρηνίας πεπεραθμένου, Κεντύνιου
 οἷ ἤδη τοῖς ὀκτακισχίλιοις τοῖς σενά
 πεσεληφότε. Ἀννίβας δὲ, ἐπει-
 δὴ τὴν τε λιμνὴν εἶδε τὴν Πλει-
 στίνην, καὶ τὸ ὄρεον τὸ ὑπὲρ αὐτὴν,
 καὶ τὴν Κεντύνιον ἐν μίῳ κρητοῦ-
 να ἴ διόδου, τοὺς ἡγεμόνας τῶ ὀ-
 δῶν ἐξήταξεν εἰς τὴν περὶ αὐτοῦ. ἔ-
 δεμίαν οἷ φακιδίων ἐνίκα τελίον,
 ἀλλὰ ἀποκρημένα πάντα καὶ φα-
 ραγρῶδη, δι' αὐτῶν ὅμως ἐπεμπε
 τὰς ψιλούς νύκτωρ τὸ ὄρεον ἀερί-
 να, καὶ Μαάρεαλ μὲν τῶ. τεκμη-
 ραμῶν οἷ ὅτι δύναμτο ἀπειλε-
 δύν, ἀπεσέαλε τῶ Κεντύνιῳ καὶ
 μέτασπον καὶ συνεστώτων ἐκτερον,
 πάντων ἀπεσυνεως ὁ Μαάρεαλ ἐν
 κρητοφῆς ἀνῶθεν ὤφθη τε ὁ ἡλάλα-
 ξεν. Ρωμαίων οἷ εὐθὺς ἡ φυγὴ,
 καὶ φοίτε κεκυκλωμέναν καὶ τρι-
 χίλιοι μὲν ἔπεσον, ὀκτακισχοῖς οἷ ἔ-
 λήφθησαν οἷ ἵ λοιποὶ μόλις διέ-
 φυγον. περὶ αὐτοῖς οἷ οἷ ὁ ὅς, καὶ
 δεισυντες μὴ εὐθὺς ἐπὶ τὴν πόλιν ὁ
 Ἀννίβας ἔλθοι, τὸ, τε τῶν ἐ-
 πληροῦν λήθων, καὶ τοὺς γέροντας
 ὠπλιζόν, ὅπλων μὲν ἀπορροῦντες,
 τὰ οἷ λαφύρα ἐν τῶ ἱερῶν κρη-
 τῶν, ὅς ἐλενας ἀρμαρυν, ὅς, quia

jam cum quadraginta millibus in
 Hetruriam properabat. Adhæc
 Centenius octo millibus angus-
 tias obsederat. Annibal Plesti-
 nam paludem montemque su-
 perjectum conspiciatus, & Cen-
 tenium transitum tenentem, di-
 ligenter itinerum duces est per-
 contatus, num qua parte mons
 circumiri posset. Quum nullos
 ad transitum calles esse, sed cun-
 cta derupta atque confragosa di-
 cerent, nihilominus Maharba-
 lem cum levi armatura noctu
 montem circumire jubet, & sub
 id tempus quo conjectabat eum
 in montem evasisse, Cente-
 nium à fronte adoriur. Dum
 prælium confertur, Maharbal
 strenuè certè in montis vertice
 sublato clamore sese ostendit.
 Tum Romanorum fuga stragès-
 que fuit magna: tria millia occi-
 sa, capti octingenti: reliqui vix
 evaserunt. Hac clade audita, qui
 in urbe erant Romani, graviter
 timuerunt ne confestim Annibal
 exercitum ad urbem admoveret.
 Quapropter muros telis munie-
 ris, quæ sita aliis bellis
 & ad

320

Romano-
 rum clades
 sub Cen-
 tenio.

Καὶ Μαάρεαλ μὲν τῶ. τεκμη-
 ραμῶν οἷ ὅτι δύναμτο ἀπειλεδύν.] Si quis
 interpretationem hanc sequi velit, leget, μὲν τῶ ψιλῶν: in ea enim legitur,
 cum levi armatura. Sed quomodo legi potest μὲν τῶ ψιλῶν, quum τοὺς
 ψιλούς præcedere videamus? Verum interpres ille totum hunc locum perin-
 de vertit ac si scriptum esset, δι' αὐτῶν ὅμως ἐπεμπε νύκτωρ Μαάρεαλ (nisi
 potius scribendum τὴν Μαάρεαλ) τὸ ὄρεον ἀερίνα μὲν τῶ ψιλῶν. Sed potius
 crediderim post μὲν τῶ deesse alium quemquam genitivum: & multos mihi
 assensus si dixerim eum esse τὸ ὀπλιτῶν. nam ψιλῶν & ὀπλιτῶν mentionem sæ-
 pe simul fieri, satis notum est: quamvis habita significationis ratione unum
 alteri opponatur. Verum apud hunc scriptorem videmus etiam ψιλούς & ὀ-
 πλῆς conjungi, cum alibi, tum pagina 326. ea autem quæ hanc sequitur,
 ἰπώε: & πρῶτος. Ceterum pro particula ὅτι, quæ est ante δύναμτο, mini-
 mè dubium esse potest quin scribendum sit ὅτι.

M m 5

Καὶ

Fabius
Maximus
dictator
creatus.

& ad decus affixa templis spolia detraxerunt: quodque etiam in maximo metu fieri solet, Fabium Maximum dictatorem creaverunt. Sed Annibal, Deo avertente, ad Ionium iter flexit: vastataque maritima regione ingentem praedam egit. Servilius cos. Annibali sese opponens, Ariminum devenit, atque, ut Gallos nondum alienatos in fide contineret, itinere unius diei ab eo exercitum continuit, donec veniens Fabius Maximus dictator, Servilium, ut qui nec consulatum ullum, creato dictatore, nec imperium gereret, Romam remisit. Ipse Annibalem per vestigia subsequens, praelio omni abstinere, quamvis identidem provocaretur: satisque ducebat si observando instans, ne quod oppidum obsideret, impediret. Annibal vastata regione famem sentire coeperat, quare eandem iterum obeundo, singulis diebuseductis in aciem copiis, ad pugnam Fabium elicere conabatur. Verum nullam pugnandi copiam faciebat dictator, improbane quidem ejus factum magistro equitum Minutius Rufus, qui Romam ad amicos scriptitabat, Fabium ignavia & timiditate praelium horrere. Accidit autem ut sacrificiorum causa Romam profecto Fabio, Minucius cum Annibale collatis signis dimicaret. Quo praelio quia superior fuisse videbatur, tum ferocius mittendis ad Senatum literis, Fabium criminari, tanquam vincere nolentem. Senatus reverso

Minutius
Rufus ma-
gister e-
quitum.

Fabium
crimina-
tur.

φίροντες, ὃ ἐν πολέμῳ ἄλλων κόσμῳ αὐτοῖς ἀεικέλει· δικτάτωρ δὲ τε, ὡς ἐν κινδύνῳ, Φάσιον εἶλοντο Μαξιμου. Ἀντίῳ δὲ, ἡγεῖται παραγγέλλοντ' αὐτὸν, ἐπὶ τ' Ἰόνιον αὖτις ἐτρέπη, & τὸ παρὸν ὁδὸν ἐπὶ τῇ λείαν τε περὶ ἡλίου πολλῶν. Σεργίλιος δὲ ὑπαὶ ἀντιπαραστήσας αὐτῷ, κατήρην εἰς Ἀρμινίον, ἀπὸ ἡνίου μίαν ἡμέραν, ἔνθα τῷ στρατῷ σιτοῦν, καὶ τὰς ἐπὶ φίλους Κελτῶν ἀπεστέλλων. ὡς ἀφικόμενος Φάσιος Μαξιμου, ὃ δικτάτωρ Σεργίλιον μὲν ἐς Ρώμην ἐπέμπευ, ὡς ἔτε ὑπατον, ἔτε στρατὸν ἐπ' ὄντα, δικτάτωρ ἤρκειν· αὐτὸς δὲ τῷ Ἀντίῳ παρακλουδῶν, ἐς μὲν χεῖρας ὅσα ἦεν, πολλὰ καὶ ἐκείνῳ παρακλουδῶν· πολιορκεῖν δὲ ἔδνα ἐκ, παραφυλάσας καὶ ἐπικείμενος. ὃ δὲ, τὸ χρόνος ἐξαηλωμένης, τρεφὼν ἡπότε καὶ αὐτῷ αὖτις σιτοῦν, ἐκείνης ἡμέρας ἐξήτασε, παρακλουδῶν ἐς μάχην. Φάσιος δὲ ἐσσιτοπλέκει, κατὰ γνώσκοντος αὐτοῦ Μινουκίου Ρέφου, ὃς ἵππαρχος μὲν ἦν αὐτῷ, ἔγραφε δὲ ἐς Ρώμην τοῖς φίλοις ὡς ὀνοίη Φάσιος ὑπὸ δειλίας. Αἰσθραμέντος δὲ ἐς Ρώμην ἐπὶ θυσίας τινὰς τοῦ Φασίου, ὁ Μινύκιος ἡγέμενος τοῦ στρατοῦ, σιωπῶν τινὰ μαχίαν τῷ Ἀντίῳ· καὶ δοῦς πλέον ἔχον, ἡραυτέρῳ ἐς Ρώμην ἐπέστειλε τῇ βουλῇ, τὸ Φάσιον ἀτιμώμενος, ὅσα ἐθελόντα νικῶντα· καὶ ἡ βουλὴ, ἐπαλελυθότος ἐς τὸ στρατοπέδον ἡδη δὲ

[καὶ τοὺς ἔτι φίλους Κελτῶν ἀπεστέλλων.] Μαλὶν ἀπεστέλλων.

καὶ

ἤ τ' Φάβιου, ἴσον ἰχύν' αὐτῷ τ' ἰππιουργοῖ ἀπφηνεν. αἱ μὲν δὲ, με-
 ριστάριμοι τῶν στρατιῶν, πλεῖστον
 ἀπὸ κλῆρον ἑστρατοπεδεῖσαν. καὶ τ' γνώ-
 μης ἐκπαιτρεῖς ἔχοντο τ' αὐτῷ, Φά-
 βιος μὲν, ἐκτρέφοντι Ἀννίβαν τῷ χρο-
 νῷ, καὶ περὶ αὐτὸν μὴδὲν ἔω' αὐτοῦ
 πιστεῖν. ὁ δὲ Μινυκίῳ, μὴ καὶ
 ἀλκιδεύοντι. σιωπῶντος δ' ἐς μέ-
 λων τ' Μινυκίῳ, Φάβιῳ τὸ μέλ-
 λον ἑστῶτα παρορῶν, ἐν μίσθῳ τὴν
 στρατὸν ἀπεργάζοντο ἑστῶτα τὴν ἑαυ-
 τῶν, καὶ τὰς τ' Μινυκίου παρπίν-
 τας ἀνελκύοντες, τὰς δ' Ἀννίβαν
 διώκοντες ἀπεκρούετο. καὶ Φάβιῳ
 μὲν ὁδὸν τῶν συμφορῶν ἐπικρύψει
 τῷ Μινυκίῳ, ὅθεν ἐπιμύνηται τ'
 ἀλκιδεύοντι. ὁ δ' Ἀννίβαν, αὐτὸν
 κωταγνοῦς ἀπειρίαν, ἀπείδετο τὴν
 δεξιάν, ὅ τὸ μέγας τ' στρατὸς παρ-
 ὄντων τῷ Φάβιῳ ἡγευμένων αὐτῶν ἀν-
 δρα τεχνίτων. καὶ δὲ καὶ ὁ Σέξας
 ὑπερὸν πελάγους ἐμμένοντο, ὅσῃ ὅν
 ἐνχερὲς ὅδ' ἔτος ἐς μέγας μάχων
 τόλμῃ καὶ τέχνῃ χρῆσθαι. Φάβιῳ
 μὲν οὖν αὐτῶν οὐκ ἐφύλασσε τὸν
 Ἀννίβαν, καὶ τῶν χρόνων πορθεῖν
 ἐκώλυεν, καὶ συμπολεῖν αὐτῶν
 τῷ στρατῷ παντὶ, τοῖς δ' ἀποσκιδ-
 ναμύροις μέγας ἐπιπείδοντο. καὶ
 σιφῶς εἰδὼς ἀπορήσονται τῶν
 ἰτα τamen ut in universæ dimicationis casum non veniret, sed si-
 quos palantes offenderet, aggrederetur, haud dubiè sciens An-
 nibalem brevi omni commeatu defectum iri. Appropinquan-

in castra Fabio, dictatoris ac ma-
 gistri equitum jus æquari voluit.
 Quamobrem copias inter se par-
 titi, prope se invicem castra me-
 tati sunt, ambo in sua opinione
 hærentes; Fabius, ut Annibalem
 mora conficiendum ac vexan-
 dum duceret, dandamque ope-
 ram ne quid detrimenti ab eo ca-
 peret: Minucius, Marte quam-
 primum decernendum. Qui pau-
 lo post, quum manus cum An-
 nibale confereret, interea copias
 suas Fabius quietas continuit, fa-
 tis prævidens casum futurum, &
 Minucii militem in fugam ver-
 sum recepit: Annibalem autem
 insequentem repressit: atque hoc
 modo ab ingenti clade Minu-
 cium vindicavit, nihilo illi infen-
 sior ob falsò sibi imposta crimi-
 na. Tum Minucius ultro seipsam
 damnans incitavit, depositò im-
 perio, partem exercitus Fabio
 tradidit. Cujus rei posteris tem-
 poribus sæpius meminit Augus-
 tus, qui & ipse tardus in prælia e-
 rat, & arte uti quàm audacia ma-
 lebat. Fabius, non segnius quàm
 antea Annibalem explorabat, at-
 que à populatione prohibebat,

Dictatoris
& magistri
equitum
jus æqua-
tum.

321

Augustus
in prælio
arte uti
quàm au-
dacia ma-
lebat.

Καὶ τ' γνώμης ἐκπαιτρεῖς ἔχοντο τ' αὐτῷ. Primo quidem aspectu videri
 possit εἶχοντο mutandum in εἶχοντο: nihil tamen necesse est, sed intelligen-
 dum, τ' γνώμης ἔχοντο, ἐκπαιτρεῖς τῆς αὐτῷ. sub εἶχοντο. Rectè autem ver-
 titur interpres, in sua opinione hærentes, quum alioqui posset sic etiam reddere,
 suam opinionem retinentes. Sic autem & pag. 322. τῆς αὐτῶν γνώμης ἐχό-
 μῳ.

Φάβιῳ μὲν, ἐκτρέφοντι Ἀννίβαν τῷ χρόνῳ. Sic in fine pagina 323. ὑπο-
 μέτρων ἐκτρέφοντος Ἀννίβαν.

Εἶτα

te autem ad angustias quasdam utroque exercitu, Annibal quidem eas non prævidit: at Fabius præmissis quatuor millibus hominum, eas statim occupavit, ac cum reliquis ex altera parte in tumulto quodam firmo castra posuit. Annibal, ut se inter Fabium & fauces à Fabianis obsessas inclusum sensit, vehementi metu, ut nunquam antea, perculsus est: nec enim ullum transitum videbat, sed omnia prærupta & inaccessibleia. Adhæc desperabat Fabium tam firmo loco posse deici. In hoc æstu atque difficultate

Quinque millia captivorum ab Annibale jugulata.

Annibalis commentum.

322

quinque millia captivorum, nequid novi tumultus ab iis impendente periculo excitaretur, jugulavit. Deinde boum cornibus quotquot in castris erant, (magna copia fuit) faces alligari iussit, & proxima nocte accensis facibus, extinctoque omni per castra igne, ac indistincto alto silentio, audacissimis juvenibus negotium dat ut boves in devia illa loca quæ inter Fabii castra & fauces erant, magna festinatione agant. Tum boves à ducibus extimulati, & ardentis ignis calore exusti, per rupes saxaque magno impetu discurrere, & quum deorum devolverentur, rursus majore vi summa repetentes ferebantur. Romani qui utrinque erant, in castris Annibalis cum tenebris silentium conspicati, ceterum per montes diversis in locis varios ignes elucere, planè quid istud es-

αὐτῶν τῶν Ἀννιβαν. συνῆς δὲ διόδου πλησιάζουσιν, ὁ μὲν Ἀννίβας αὐτῶν ἐπεσίδετο, Φαίσιος δὲ αὐτοῖς τετρακιχλίους, κατέλαβε, καὶ τοῖς λοιποῖς αὐτοῖς ἐπὶ θαλάσσῃ ἐσκατοπέδῳ ἐπὶ λόφου κειτέρου. Ὁ δὲ Ἀννίβας, ὡς ᾗδετο ληφθεὶς ἐν μέσῳ Φαίσιος τε καὶ τῶν φυλακιστῶν, ἔειπε μὲν ὡς ἔ ποτε αὐτοῖς (καὶ γὰρ εἶχε διέξοδον, ἀλλὰ πάντα τὰ δεικνύμενα καὶ δόξαστα, ἐστὶ ἡλπίζε Φαίσιον ἢ τὰς ἐπὶ τῶν βιαιωτάτων ἀλλὰ τῶν τῶν χαλεπῶν ὀχυρότητα) αὐτὸν δὲ ἔχον δόξαται, τὰς μὲν αἰχμημάτων ἐς πεντακιχλίους ὄντας κατέσφαξε, ἵνα μὴ ἐν τῷ κινδύνῳ κωπαρασθῇ, βούς δὲ ὅσους εἶχεν ἐν τῷ σκατοπέδῳ (πολὺν δὲ πληθὺς τῶν) τοῖς κέρουσι αὐτῶν δάδας ἀπέθηκε, καὶ νυκτὸς ἐπὶ ἡγουμένης τῆς δάδας ἐξάψας, τὸ λοιπὸν ἐν τῷ σκατοπέδῳ πῦρ ἐσβέσεν, καὶ σιγῇ βαλεῖν ἔχον παρεῖλε. τοῖς δὲ ἐντολματοῖς τῶν νέων ἐκέλευσε τὰς βούς ἐλαύνειν καὶ σπούδῃς αἶψα αὐτὰς τὰ δεικνύμενα, ἀλλὰ ἐν μέσῳ τῶν τε Φαβίου, καὶ τῶν αὐτῶν καὶ τῶν πρὸς ἐκκείμενους αὐτοῖς ἀνεπιδῶν ἐπὶ τὰς κρημνοὺς ἀφειδῶς καὶ βιαιῶς· εἴτα κατέπιπτον αὐτὰς ἀνεπιδῶν. Ρωμαῖοι δὲ οἱ ἐκτετραχλῆ ὄραντες, ἐν μὲν τῷ Ἀννιβῶν σκατοπέδῳ σιγῇ καὶ σκότειν, ἐν δὲ τοῖς ὄρεσι πῦρ πολὺν καὶ ποικίλον, σκοτεινόν, ὡς ἐν νυκτὶ, τὰ γινώσκον ἀκρίβως

Εἶτα κατέπιπτον αὐτὰς ἀνεπιδῶν.]

Scribendum puto καὶ αὐτὸς ἀνεπιδῶν.

Διέξοδος

ἀκροβῶς ἐπινοήσας· ὁ μὲν Φάσις
ἐνέειπεν ἵνα τι στρατήγημα τοῦτο
Ἀννίβου· καὶ συνέβαινεν μὴ δυναμί-
ναι, ἀπέμεινε συνέχευε πλὴν στρα-
τὴν, πλὴν νύκτε ὑφ' ὀφθαλμοῦ· οἱ
δὲ ἐν τοῖς στενοῖς, ὑπὸ λαβὸν ἀπὲρ
ἤβηεν ὁ Ἀννίβας, φάσγαν αὐτὸν,
ὡς ἐν δάκρυσι, αἶμα δ' αὖ τῶν κρη-
μῶν βιαζομένων· καὶ μετεπῆδον, ἐ-
πὶ πλὴν φαντασίαν τοῦ πυρὸς κα-
ταδύνοντες, ὡς οὐκ ἔλθον ληψόμενοι τὸν
Ἀννίβαν κακοπαθοῦντα. Οἱ δὲ, ὡς
εἶδε καταδύναντες αὐτὸς ἐν τῶν στε-
νῶν, διέδραμον ἐς αὐτὰ τοῖς ταχυ-
τατοῖς αἰὲα φωτὸς μετὰ σιωπῆς, ἵνα
ἀμελῶς. καταλαβὼν δὲ αὐτὰ καὶ
κροταυράδην, ἐσήμηνε τῇ σέλι-
πιγγι, καὶ τὸ στρατοπέδον ἀντέστη-
σεν αὐτῇ, καὶ πῦρ ἀφ' ἰσθμοῦ ἐξέ-
φηνεν. Ῥωμαῖοι μὲν δὴ τότε ἤσαν-
το τῆς ἀπίτης· ὁ δὲ στρατὸς ὁ αὐ-
τῷ Ἀννίβου, καὶ οἱ παῖς βῶς ἐ-
λαύνοντες, ἐπὶ τὰ στενά ἀδελῶς διέ-
δραμον· καὶ αὐτοὺς συναρᾶν ἀπ-
ήρην ἐς τὸ πᾶν. ἔπειτα μὲν ἐξ ἁ-
έλπτου τότε ὁ Ἀννίβας, αὐτὸς τε
πᾶσι καὶ τῷ στρατῷ ἀνέστη· καὶ
ἐς Γερωνίαν τῆς Γαπυρίας ἐπεμ-
θεῖς, ἢ σίτου πολλῆς καὶ, ἐξέ-
λεν αὐτῶν· ἐν αὐτῇ δὲ αὐτὸς ἀδελῶς
ἐχέμενος.

Οἱ δὲ Φάσις, καὶ τότε τὴν αὐ-
τῆς γνώμης ἐχόμενοι, εἶπε, καὶ
τὴν Γερωνίαν ἀποχρῶν δέκα σταδίων
ἐσφατοπέδον, λαὸν ἐν μέσῳ πο-
ταμῶν Ὀφιδῶν. λεγόντων δὲ αὐτῶν

stra locat, interposito inter utriusque castra Aufido amne. Ex-

actis

Διέδραμον ἐς αὐτὰ τοῖς ταχυτάτοις αἰὲα φωτὸς μετὰ σιωπῆς.] Appianum
scripsisse crediderim, ἀμα τοῖς ταχυτάτοις idemque & interpres videtur cre-
didisse. Facile autem post αὐτὰ potuit omitti ἀμα.

E'x

set, noctu praesertim, intelligere
non poterant. Fabius quidem
dolum aliquem Annibalis esse su-
spicabatur: sed quia certi nihil ha-
bebat, suos munimentis tenuit:
satis credens nihil esse noctu tu-
tum. At qui ad insidendas fauces
locati erant, Annibalem rati
(quod etiam ipse peroptabat)
per superiores montium rupes
crumpentem fugere, loco excelsi-
tere, & quod micans flamma du-
cebat, tanquam ibi Annibalem
laborantem oppressuri, decurre-
re. Vix inde pedem moverant
quum Annibal magno silentio,
sine lumine, ut facilius lateret,
cum expeditissimis occurrit, oc-
cupatisque ac praesidio firmatis
faucibus tuba reliquo exercitui
significavit: ad cuius sonitum vi-
cissim totis castris est acclama-
tum, ignisque sublati. Tum Ro-
manis fraus innotuit. Reliquum
Annibalis agmen, & qui boves
egerant, jam tuto ad fauces de-
venere. Sic collectis copiis omni-
bus Annibal, atque praeter spem
& victoria & exercitu incolumi
recepto, ulterius progressus, Ge-
rionem, Apuliae urbem, frumen-
ta plenam, pervenit. qua expu-
gnata in maxima rerum copia
tuto hybernabat.

Fabius eodem semper animo
ac voluntate è vestigio subsequu-
tus, decem stadia à Gerione ca-

Gerione
expugna-
ta.

Aufidus
amnis.

Annibal
rebus suis
incipit dif-
fidere.

323

actis verò sex mensibus (quod spatium est dictaturæ apud Romanos) cōssī, Servilius & Attilius magistratum denuo ingressi, ad exercitum venēre, regresso Romam Fabio. Atque hac hyeme levia quædam inter utroque certamina crebrò conferebantur: quibus semper & superior & gloriosior Romanus erat. Quapropter Annibal ad eum usque diem, quoties ad suos scriberet, maximis laudibus sua facta solitus ornare, tum rebus cœpit diffidere, ac supplementum pecuniæque petere. Sed inimici, qui semper ejus cœpta reprehendebant, tum maxime se non intelligere fingebant, quum victores non petere, sed ultro pecunias patriæ mittere consuevissent, ecquid Annibal tot victoriis superbus postulare. Quorum verbis conimoti Carthaginenses nec milites, nec pecunias misere. Quod deplorans Annibal, missis ad Asdrubalem fratrem in Hispaniam literis, mandat ut ineunte æstate cum quam maxima posset militum & auri copia in Italiam irrumperet, ejusque partem ulteriorem depopularetur: ut dum tota ureretur, Romani ancipiti bello opprimerentur. Atque hoc in flatu erant res Annibalis.

Flaminii & Centenii clade Patres graviter offensi, & tot simul ac insperatis malis exerceri contra dignitatem suam esse rati, denique in solo ac sedibus suis bellum ferre non valentes: novo deductu habito, cum quatuor legiones ex urbe, non sine stomacho,

τῶν ἐξ μὲν ἂν, ἐφ' ὧς ἀρροῦνται
Ρωμαῖοι τὴν διπύπυρον, οἱ μὲν
ὑπὸ τοῦ Σεργιλίου τε & Ἀτίλῳ
ἐπὶ τὰς αὐτῶν δόχους ἐπανήκοντι,
& ἤλθον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, & ὁ
Φάβιος ἐς Ρώμην ἀπήει· γίνον-
ται δὲ πνὺς ἐν ταῖς τοῦ χειμῶνος
Ἀννίβου & Ρωμαίοις ἀκρόπολιν καὶ
συνεχῆς ἐς ἀκρόπολιν· καὶ τὰ Ρω-
μαίων ἐπικυδίστερον καὶ ἐνδοξότερον
ἔσται. Οἱ δὲ Ἀννίβου ἐπέσεικε μὲν
ἀεὶ, τὰ γνηθῆμα Καρχηδονίοις ὑ-
περεπαύων· τότε δὲ διαπλωλότερον
αὐτῷ πολλῶν, ἡ πόρῃ, καὶ στρατὸν
ἤτι καὶ χεῖρματι. οἱ δὲ ἐχθροὶ,
πάντα ἐπισκώπτοντες τὰ Ἀννίβου,
& τότε ὑπεκρίνοντο δόρπον, ὅτι
νικῶντων σὺν αἰτοῦντων χεῖρματι,
ἀλλὰ πεμπόντων ἐς τὰς πατρί-
δας, ὁ Ἀννίβους αὐτοῖς, λέγων νί-
κων. οἷς οἱ Καρχηδόνιοι περὶόντες,
εἰτα στρατὸν ἐπεμποι, ὅτι χεῖρμα-
τι. καὶ ὁ Ἀννίβους τοῦτο ὁδύρμα-
τι, ἐρεαφέν ἐς Ἰβηρίαν Ἀσδρά-
βα τῷ ἀδελφῷ, περὶ ἑκατὸν ἄν-
των, δόχμενον δόχους μεθ' ὧν
δυνάμει στρατὸς καὶ χεῖρματι ἐς-
βαλεῖν ἐς τὴν Ἰταλίαν, & πορτεῖν
αὐτοῖς τὰ ἐπένεκα, ἵνα δηῶτο πύ-
σαι, & Ρωμαῖοι κήμνοις ὑπὸ αὐ-
τῶν ἐκατέρωθεν. καὶ ταῦτα ἔκ τῳ πε-
ρὶ Ἀννίβου.

Ρωμαῖοι δὲ τὰ τε μέγιστα τῆς
ἡτῆς Φλαμινίου & Κεντινίου ἀει-
αλῶντες, ὡς ἀνάγκη σφῶν καὶ
παράλογα καὶ ἀήθρα παθόντες, &
τὸ πόλεμον ὅλως ἐφύργιστες ἐνδὺν
ὄντες παρ' αὐτοῖς, ἀλλὰ τε κατέ-
λεγον ἐν Ρώμῃς τέλη στρατιωτῶν
τέσσαρας μετ' ὅρων ἐπὶ τὸν Ἀννί-
βου.

βαν,

ραν, ἢ τὰς συμμάχους πανταχό-
θεν ἡγεῖσθαι ἐς Ἰταλίαν· ὑπὸ αὐτῶν
τε ἀφροῦνται, ἐκ τῆς δόξης πολέμι-
κῆς, Λεύκιον Αἰμίλιον, τὸν Ἰλλυ-
ρικοῖς πολέμησαντα, ἐκ δὲ δημοκρο-
τίας, Τερέντιον Οὔρβανον, πολ-
λὰ αὐτοῖς ἐκ τῆς συνήθους δεξιοκρο-
τίας ὑποχρυσόμενον· ἢ αὐτοὺς πα-
ραπέμποντες ἐξιόντας, ἰδόντες κελ-
ναι τὸν πόλεμον μάχη, ἢ μὴ τὸν
πᾶν ἐκτελεῖν χρεὼν τε ὁ στρα-
τείας συνήχιστο, ἢ εἰς φορτῆς ἢ
λιμῶ, ἢ δόξιας τῆς δυνάμεως.

tum sociorum undique magnam
vim in Apuliam coëgerunt. Ad-
hæc consules duos creaverunt, al-
terum bellicis laudibus, splen-
dentem, L. Æmiliū, qui cum
Illyricis bellarat: alterum ex po-
pulari factione, Terentium Var-
ronem, ingentibus promissis de
more plebis animos demulcen-
tem. Quos quum paludatos ad
bellum emitteret, orarunt ut
quam primum Marte conflige-
rent, nec diutius trahendo bel-
lum,

L. Æmi-
lius & Te-
rentius
Varro
coll.

Εἰς αὐτὴν δόξιν πολέμικῃ, Λεύκιον Αἰμίλιον.] Μῖρον videri cuiquam pos-
sit, laudari hic istam electionem quæ fiat ἐκ δόξης πολέμικῆς, quum in Hi-
spanica historia, pag. 300. reprehendat quòd ὡς ἐπὶ δόξαν ἐξήσταν τινὲς ἐς
ταῖς στρατηγίας; verum hic non (ut illic) de gloria quam sibi bello pepererant,
sed de ambitiosa gloriæ cupiditate loquitur.

Εἰς δὲ δημοκροτίας, Τερέντιον Οὔρβανον.] Hic quidem habemus ἀφροῦν
ἐκ δημοκροτίας, sed pag. 319. in principio, ἀπὸ δεξιοκροτίας ἡμεῖς. Ac
pro ea quidem lectione quæ se hic nostris oculis offert, facit quod legitur in
ultimâ paginæ sequentis, Τερέντιος δὲ οἷα δημοκροτία. Vicissim verò pro altera
facere videri potest hoc quod occurrit in eo de quo agitur loco, πᾶσι αὐτοῖς
ἐκ τῆς συνήθους δεξιοκροτίας (nam ita ibi scriptum est, non δεξιοκροτίας) ὑ-
ποχρυσόμενον: paulo post illa verba, ἐκ δὲ δημοκροτίας. Ego & loco illi pagi-
næ 319. scripturam suam & huic quoque suam servandam esse existimo:
quum possit idem & δημοκροτία esse & δεξιοκροτία, sive δεξιοκροτία: de
quibus vocabulis vide annotationem quæ huic proximè subijuncta est.

Πᾶσι αὐτοῖς ἐκ τῆς συνήθους δεξιοκροτίας ὑποχρυσόμενον.] Non dubito quin
& δεξιοκροτίας hic legi possit, quod exstat in principio illius paginæ 319. ac
fateor certè non apud hunc tantum scriptorem, sed apud alios etiam utrunque
legi, & interdum in uno eodémque loco, dissentientibus exemplaribus.
Quamvis autem nomen δεξιοκροτία sæpius occurrat, magis tamen quàm al-
terum mihi suspectum est. Alioqui certè δεξιοκροτία factum dicitur ad exem-
plum τῆς δημοκροτίας (nam hoc prius esse illo vel hinc verisimile est, quòd tam
sit frequens quàm illud rarum) sicut δεξιοκροτία factum esse apparet ad exem-
plum quorundam aliorum compositorum quæ partim ex alio nomine, par-
tium ex νέμπος, orta sunt. Ceterum Suidas locum hunc subijungit ei qui ex-
stat initio pag. 319. utrobique δεξιοκροτίας legens: & ibi quidem autoris no-
men præfigens: at hic nequaquam.

Καὶ ἀργία τῆς γῆς δημοκροτία.] Malè interpretès ἀργία, quod de terra dicitur,
genitivo τῆς γῆς cum dativo illo coherente (sicut pag. 299. legimus, καὶ τῆς
ἀργίας καὶ τρεσφάνων ἀργίας) de ipsis dici hominibus putavit. (ut certè paulo
post ἀργίαν ferre non posse dicitur.) Accipio autem δημοκροτία ita ut si dictum
esset, ἀπὸς δημοκροτίας. Ac ne hoc quidem mihi placet, quòd interpretès istud
participium de regione quæ ureretur potius quàm simpliciter de ea quæ va-
llaretur, accipit: præsertim quum potius dativum πρὸς ἑνὸς ἀδ-
divi-

lum, civitatem tot militiis, tributis, fame exhaustiri, néve regionem per ignaviam uri paterentur. Consules, accepto qui in Apulia erat exercitu (erat is in universum peditum lxx. m. equitum vi. m.) in Cannis, Apuliæ vico, Punicis castris castra opposuerunt, Annibal, cum semper pugnae avidus otiique impatiens, tum eo tempore maxime certamen non detrectabat, urgente inopia, metuque ne mercede conductus miles, quia stipendia non persolvebantur, aut transfugeret, aut frumentandi gratia per agros dissiparetur. Itaque hostes assidue lacessebat. Consululum erant diversæ discordesque sententiæ: Æmilii, mora & patientia conficiendum Annibalem, quem raptis in diem commentibus viventem, non posse diu resistere constabat: cum tot victoriis, tot præliis exercitato duce atque exercitu non dimicandum: Terentii, (qui popularis erat, & populi mandata subinde commemorabat) quamprimum Marte decernendum. Atque illi, præter unum Servilium superioris anni consulem, assentiebatur nemo: huic omnes & senatores, & qui ex equestri ordi-

οἱ δ', τὴν στρατὸν τὴν ἐν Γαπυγίᾳ πεσούσας, & τὸ σύνταγμα, ἔχοντες περὶ τοὺς μὲν ἐπακισμυρίους, ἰππῶν δὲ ἑξακισχιλίων, ἐς τὸ τοπιδάσαν ἀμφὶ καμὴ πνὶ καλουμένην Κάννις· καὶ ὁ Ἀνίβας αὐτοῖς ἀντιπαρατίθεσθαι. Φυσὶ δ' αὖ φιλοπόλεμος ὁ Ἀνίβας, & ἔποτε φέρων δόξαν, τότε μάλιστα τὴν ἀπορίας αὐτὸν ἐκλογισθῆς, ἐξέπεισε συνειχῶς ἐς μάχην, διδῶν μὴ οἱ μισθοφόροι μεταδύνοντο ἀλλ' αὖ τὴν ἀμφοτέρω, ἢ σκεδασθῆναι ἐπὶ συλλογῇ ἀνδρῶν. καὶ ὁ μὲν ἔτι περὶ καλεῖτο τὴν πολεμίου· γνώμη δὲ τῶν ὑπάρχοντων, Αἰμιλίου μὲν, ὑπομῆσαι ἐκτείναντος Ἀνίβαν, & διωρησάμενος ἀντίχειν ἐπὶ πολὺ ἀλλ' αὖ τὴν ἀπορίαν, μηδὲ ἀλλ' χειρὸς ἐρρεῖα γενομένης πολέμου καὶ ἐντυχίας ἀνδρῶν καὶ στρατῶν. Τερентίῳ δ' οἷα δημοκόπου, μνηστῆρυν αὖν ὁ δῆμος ἐξέσταν σκεπτικῶς, καὶ κέρηναι τὴν μάχην ὀξείως. τούτοις, Αἰμιλίῳ μὲν περὶ τοῦτο Σερουίλιος ὁ πύρρονος υἱὸς, ἐπὶ πατρῶν Τερεντίῳ δ' ὅσοι τε δὲ βουλήν καὶ τὴν καλουμένην ἰππῶν ἡ-

324

di videamus quum de ea quæ uritur intelligendum est. Itidem tamen paulo antè dicto redditur.

Τερεντίῳ δ' οἷα δημοκόπου.] Quod hic dicit οἷα δημοκόπου, convenit cum eo quod pag. præcedente dictum fuit, hunc Terentium Varronem fuisse electum imperatorem ἐκ δημοκρατίας: & populum, quum abeuntem illum deduceret, ad hoc eum hortatum esse.

Καὶ κέρηναι τὴν μάχην ὀξείως.] Pag. præcedente κέρηναι τὴν μάχην dixit, quod hic brevius sed minus proprie, κέρηναι τὴν μάχην dicit. quomodo enim quis dicatur κέρηναι τὴν μάχην quæ nondum incepta est? at τὸν πόλεμον κέρηναι διὰ τῆς ἀπὸ Διοδώρου dicitur sicut hic antea dixit τὸν πόλεμον κέρηναι μάχην. Polyb. dixit etiam κέρηναι τὰ ὅλα, necnon κέρηναι αὐτὴν τὴν μάχην.

Ο' δ'

ρωῶτο τῆς στρατῆς. ἀντιχρότων δ' ἐπ' ἑτέραν, ὁ Ἀνίβας τοῖς χοροπολοῦσιν αὐτῶν ἢ ἐξυλοκρίνοισι ἐπιτιθεμένων, ὑπεκρίνετο ἡ Πάσις· καὶ αὖτε ἐκχέτω ποτὲ φυλακῇ ἐκίνη τὸ πλῆθος, ὡς ἀναζωγράφος ὁ Ἰ Τερέντιος ἰδὼν, ἐξήγε τὴν στρατιὰν ὡς ἐπὶ φεύγοντα ἢ Ἀνίβαν, ἀπιγερδόντων αὐτῷ καὶ τότε τῶ Ἀλμυλίου, ὡς ἢ σὺν ἔπειθεν, οἰωνίζετο ὁ Ἀλμυλίου ἐφ' αὐτῷ, καὶ παρ' εἰώθιστον· ἔπεισας ὁδόνοντι ἡδὴ τῷ Τερέντιω, τὴν ἡμέραν ἀπαύσιον ἐλεγεῖν εἶναι. ὁ δὲ ἐπανήλκε, ἀγδύμενος οἰωνοῖς ἀπειρήτοις· τὴν δὲ κόρυς ἐν ὧν τ' ἐστρατίας ἐπιδέσθαι, καὶ χαλεπῶς ἔφερον, ὡς τὴν νικη ἀφηρεῖται ὑπὸ ζηλοτυπίας· σὺν ἀρχῇ καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν σπουδάζοντα.

Ἀνίβου δ', ἐπεὶ τ' πέρας ἐξέπιπτεν, αὐτίκα εἰς τὸ στρατοπέδον ἐπανελθόντων, καὶ τὴν ὑπεκρίσιν ἐκφώνησαν, ἐδὲ τῶν ἐδιδάσκοντι τὸν Τερέντιον πένθ' ὑπονοεῖν τὸ Ἀνίβου, ἀλλ' ὡς εἶχεν ἐν τοῖς ὁπλοῖς, εἰς τὸ στρατήριον ἐδραμῶν, παρόντων ἐπὶ τῶν τε δαπνέων βελῆς, ἔταξιάρχων, καὶ χαλκάρχων, ἡπῶτο αὖτε τῶν οἰωνῶν τὸ Ἀλμυλίου φασίστας, ἔνικεν φανερόν ἀφ' ἐλέσθαι τὴν πόλιν, ὁνομαζομένη ὑπὸ δειλίας, ἢ οἱ φθονοῦνται διὰ ζηλοτυπίας. ἔτι δὲ αὐτῶν βίοντι ὑπὸ ὀργῆς, ἢ στρατῶν ἀεικλιῶσαι τὴν οὐκὴν, ἐπὶ κρυπτοῦ, καὶ τὸ Ἀλμυλίου ἐλασφηνισθῇ. ὁ δὲ πολλὰ

ne munere aliquo in castrisangebantur. Dum Romani sic perdurant, Annibal frumentandi aut lignandi gratia nonnullos ex iis egressos adortus, primò se victum esse, deinde circa extremam noctis vigiliam motis castris, veluti patriam repeteret, fugere simulavit. Quod intuitus Varro, tanquam fugientem insecuturus, aciem eduxit, verante ac reclamante maximè Emilio. Qui ubi se sensit nihil proficere, solus, ut Romanis mos est, ad captanda auspicia se contulit: & quia pulli non addixerant, obnuntiari Varroni jam signa efferenti iussit. Cessit ille quidem religioni, sed in castra reversus, coram cuncto exercitu capillos vellebat, & invidentia collegæ extortam sibi è manibus victoriam clamitabat, assentiente conquerentéque reliqua turba.

Annibal, ubi fraudem suam videt parum processisse, protinus in castra rediit, & simulatam fugam detexit. Nec tamen ista omnia Varronem movere potuerunt ut deinceps Annibalem suspectum haberet: quin potius in armis prætorium ingressus, ante ora senatorum & centurionum & tribunorum militum graviter est in Emiliū invecsus qui prætentata auspicioꝝ religionisque calumnia certissima victoria urbem orbasset: sive ignavia & molitie pugnam extimesceret, sive suæ gloriæ propter æmulationem invideret. Hæc irato animo vociferantem milites, tabernaculum circumstantes, æquis auribus audiebant, & probꝛis Emiliū lacerabant: qui nihilominus non destitit (etsi frustra) inter suos

multa utilia præcipere. Quum
verò omnes (uno Servilio excep-
pto) in Varronis sententiam pe-
dibus ivissent, & ipse assentiri
coactus, postero die, quo penes
eum summa erat imperii (cesse-
rat enim Varro) ad pugnam co-
pias instruebat. Annibal id sensit:
sed eo die, quia nondum satis in-
structus erat, in aciem non ven-
nit. Postridie duces utrinque in
campum descenderunt: Romani
triplici acie, quarum unaquæque
sic instructa erat ut pedites me-
dium, latera levis armatura equi-
tatisque cingeret: duces ipsi,
mediam pugnam Æmilius, cor-
nu sinistrum Servilius, Varro
dextrum tenebat: habebantque
singuli circum se mille delectos
equites, qui laborantibus, ubi o-
pus esset, subsidio venirent. Sic
instructi erant Romani. Annibal
non nescius ventum quandam
procellosum (Vulturum vo-
cant) circa meridiem surgentem,
regionem illam perflare, ante o-
mnia, loca occupavit in quibus à
tergo ventum esset habiturus.
Deinde in monte quodam arbo-
ribus vestito, & crebris convalli-
bus disrumpo equites aliquot cum
expeditis militibus in insidiis lo-
cat: quibus edixerat ut conferto
prælio ventoque exorto hostes à
tergo adorirentur. Adhæc quin-
gentis Celtiberis præter longos gladios, quibus accincti erant, etiam
ficas sub loriceis occultas ferre, ac, donec dato signo eorum opera

ἢ εἰπεν τοῖς ἔνδον συμφέρονται, μοί-
τῳ· Τερέντιον δὲ, πῶλον Σεργί-
λιου, τῶν ἀλλῶν συνηγεμένων ἐ-
ξῶν, καὶ τῇ ἐπιούσῃ ἐξέτασεν, αὐ-
τὸς ἡγεύμενος. παρεχάρετο δὲ ὁ
Τερέντιος Ἀννίβαν, ὃν ἤθετο, καὶ
τότε μὲν σὺν ἐπεξήλθεν (ὃ γὰρ πῶ-
ς αὖτε μάχην διατετακτο) τῇ δὲ ἐ-
πίσῃ κατέστανον ἐς τὸ πεδίον ἐκώ-
τεροι, Ῥωμαῖοι μὲν ἐς τετὰν τε-
ταγμένοι, μικρὰν ἀπ' ἀλλήλων διε-
στώτες, καὶ μέγας ἔκαστον αὐτῶν ἐί-
χε τὰς πύλους ἐν μέσῳ, τὰς δὲ
ψιλούς, & ἰσχυρὰς ἐκτετραθεν· στρα-
τηγὸν δ' ἐφεισέχεσαν, τὸν μίσην μὲν
Ἀννίβαν, τὸν δὲ λαὸν Σεργί-
λιον, Τερέντιον δὲ τοῖς ἐπὶ δε-
ξιᾷ, χιλιούς ἀμφοτέρων ἔκαστος
ἔχον ἰσχυρὰς ἐπειλεγμένους, ἐπι-
κρυφαίνοι ὅπῃ τὴν ποιοῖν· ἔτα μὲν ἐτά-
ξαντο Ῥωμαῖοι. ὁ δ' Ἀννίβας πρῶ-
τον μὲν εἰδὼς πρὸς μεσημβρίαν εὐ-
ρον ζοφώδη, τὸ χεῖρον ἐξ ἑαυτοῦ ἐ-
πιπνέοντα, πρὸς αὐτὸν ὅπῃ καὶ ὡ-
ς τοῦ πνεύματος ἐμελλεν εἶναι ἐπύ-
παι ἐς τὸ ὄρεος περιφύτον καὶ φα-
ραγμῶδες ἰσχυρὰς πρὸς ἀνέμους, καὶ
ψιλούς, οἷς ἐρήτο, ὅταν αἱ φά-
λαγγες ἔργον ἔχονται, & τὸ πνεύ-
μα ἐπὶ, κατόπιν γίνεσθαι τῶν
πολεμίων ἀνδράς τε πεντακιστίους
Κελτίωνας ἐπὶ τοῖς μακροῖς ἐί-
φειν ὑπὸ τοῖς χιτῶσιν ἄλλα ξίφη
βορρῦντες πρὸς αὐτοῖς, οἷς ἐμελ-
λεν αὐτὸς, ὅτε δεῖοι γρη῏σθαι, ση-
μαίνειν. συμπύπαι δὲ τῷ στρατῶν
καὶ καὶ

Οἱ δὲ Ἀννίβας πρῶτον μὲν εἰδὼς πρὸς μεσημβρίαν εὐρον ζοφώδη,] Ut hic
εὐρον ζοφώδη, sic in fine pag. sequentis, καὶ τὸ πνεῦμα κατέστανον πολὺ καὶ
ζοφώδες.

καὶ οὗτοι ἐς τὰς διὰ τῆς καὶ τὸς
 ἰππῶν τῶν κίονων ἐπίπικτον ἐκ
 μεγάλης ἀσπληνίας, εἰ δὲ οὐκ
 το κυκλώσαντες τοὺς πολέμιους.
 ἐπίπικτον δὲ τῶν μὲν δὲξιν Μακρόν
 ἢ ἀδελφόν, τῶν δὲ ἑτέρων ἢ ἀδελ-
 φιδίου Ἀννίαν, τὸ δὲ μίσην αὐ-
 τὸς ἔχον κτ' ἔδειξαν Ἀμιλίου τῆς
 ἐμπειρίας διὰ τὴν τε ἰππῶν ἐπι-
 λικτοὺς παρὶθεν αὐτῶν, καὶ Μακρό-
 να ἑτέρους ἔχον χελίους, ἐφε-
 ροῦντες ὅτι πῶς ποιοῦμεν ἴδιοι. καὶ
 πάλιν προέσαν, ἐς δ' αὖτε πάλιν παρ-
 ἔτεινεν ὄρεον, ἵνα τὸ πνεῦμα ἴα-
 σον ἐπὶ τῶν. Ἰσοκράτης δὲ πάντων
 εὐπερὶ πάντων ἐκπύοντες, οἱ στρατηγὸι
 διέδεον παρὰ τοὺς αὐτοὺς, καὶ
 ὑπερμενέοντες, οἱ μὲν γὰρ τὸν τε καὶ
 πάλιν ἐκ γυναικῶν καὶ τῶν περὶ
 γυναικῶν ἡγίας, ὡς ἐν τῇδε τῇ
 μέλει περὶ σωτηρίας καὶ ἡγεμονί-
 ας οὐδὲν ἔχοντες, οἱ δὲ Ἀννίαν, ὅτι
 τε περὶ γυναικῶν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἀνδράσι κα-
 τὰ τὴν φύσιν, καὶ ὡς αὐτοὶ ἡγί-
 ας τῶν ἡγεμονίων. ἐπεὶ δ' αὖτε
 σὺν ἡγεμονίᾳ ἤρσαν καὶ αὐτοὶ φάλαγ-
 γας ἐδοῦσαν, περὶ τὸν αὐτῶν οἱ
 τοξόται καὶ σφενδαμῆται καὶ λιθοβο-
 λοι, περὶ τὸν μίσην, ἀλλήλων κατὰ τὴν
 μέλει καὶ ἡγεμονίᾳ ἐπὶ τὸν ἑρῶν
 φόνον πῶς ἐκ τῶν πολλῶν, ἐκ-
 δόμους ἀντιπαραστήσαντες ἐκπύοντες. ἐν
 αὐτῇ σιμῇ μὲν ὁ Ἀννίαν τοῖς ἰπ-
 πῶσι κυκλώσαντες τὸν κίονα τῶν
 ἐκπύοντων οἱ δὲ τῶν Ἀμυλίων ἰππῶν,

circumdarent : quibus Romani

uti vellet, quietos expectare ius-
 sit. Jam verò copiis trifariam di-
 visis, & equitatu quàm extensif-
 simè in cornibus locato, ad hos-
 tem circumveniendum, quum
 dextro cornu Magonem fratrem,
 sinistro Annonem, ex fratre ne-
 potem, præfecisset, mediam a-
 ciem ipse tenuit, ut Æmilio se
 opponeret: cujus in re militari
 virtus summa habebatur. Bis mil-
 le selectos equites, præter alios
 mille, quibus præerat Maharbal,
 discurrere, & ad omnem casum
 intentos laborantibus subveniri
 iussit. Atque hæc agendo, quo
 maturius ventus oriretur, ad ho-
 ram secundam prælium distulit.
 Postquam satis instructa sunt om-
 nia, duces utrinque ad cohör-
 tandos milites progressi: Roma-
 ni suos, ut parentum, liberorum,
 uxorum & cladis acceptæ memo-
 res, scirent se hoc prælio pro salu-
 te dimicatuross: Annibal contrà,
 tot egregia facinora, tot victorias
 de his hostibus relatas comme-
 morando, turpissimum esse dice-
 bat à toties victis superari. Signo
 tuba dato, & clamore à peditibus
 sublato, levibus primùm armis
 pugna commissa est, inde legio-
 nes prælium incunt. Tum magna
 strages erat, labôrque ingens,
 quum utrinque animosè dimica-
 retur. Interea Annibal equitibus
 dat signum ut hostium cornua

micro,

Ε'πέστη δὲ τῶν μὲν δὲξιν Μακρόν ἢ ἀδελφόν.] Fortasse Μακρόνα potius
 scribendum est: nisi vera scriptura est Μακρόνα, quam interpres sequu-
 tus est.

mero, tamen promotis ordinibus & quam longifsimè exporrectis, ingentibus animis pugnando se obijciunt: præsertim ii qui in sinistro cornu ad mare erant. Quapropter Annibal & Maharbal, assumptis quos circa se habebant equitibus, magno impetu immanique ac barbarico ululatu in Romanos invecti sunt, tanquam eos percussuri ac impressione violenta everfuri. Sed Romani hunc impetum fortiter sustinentes, nec territi, nec vestigio moti sunt. Annibal, ubi videt hunc suum conatum frustra cecidisse, quingentis illis Celtiberis signum sustulit: qui mox extra aciem egressi, ad Romanos transibant, parmæque, ceu transfugæ, & jacula & gladios manifestos tradebant. Collaudatos Servilius, armis properè ademptis, in solis loriceis (ut credebatur) a tergo confidere iussit, ut qui in conspectu hostium transfugas in vin-

δοκίμῳ

A πλὴν καὶ βαρβαρικῇ νομισάντι ἐκπλήξεν τοὺς ἐναντίους.] Post barbaricæ deesse κεκρυμένη, aut βοή, venire & aliis in mentem potest. At interpres, barbarico ululatu dicens, videtur βαρβαρικῇ ὁλοφυῇ legisse. Vireor tamen ne ululatus huic loco magis quàm ὁλοφυῇ convenire dici possit, quoniam ὁλοφυῇ de alto quidem clamore usurpari constat, sed tali potius qualis esse solet ejulantium; at voci ululatus nequaquam hoc peculiare est. Unde legimus apud Livium, Mox ululatus cantusque dissonos, vagantibus circa mœnia turmatim barbaris, audiebant. Ubi observa barbarorum esse ululatum, sicut βαρβαρικῇ ὁλοφυῇ Beraldus scriptum esse creditur. Apud Cæsarem verò legitur, clamore & ululatu suorum animos confirmabant. Quinti etiam victorum est ululatus apud eum, Tum verò suo more victoriam conclamant, atque ululatum tollunt. Hoc autem magis ἀλαλαγμῷ convenit: ut & in fine hujus pag. habemus ἀλαλαγμοῦ.

Καὶ τοὺς ἀπαιδὺς αὐτοῖς καὶ τὰ δόρατα καὶ τὰ ξίφη τὰ φανερά ὄντων.] Non abs re hic scriptum est, τὰ ξίφη τὰ φανερά ὄντων, non τὰ ἐξῆρ φανερά ὄντων, ac debuit interpres, ut vim articuli exprimeret, dicere, & manifestos illos gladios tradebant. sive porrigebant. illos, inquam, manifestos gladios: ut distinguantur ab iis quos pag. præcedente dixit ab illis occultos gestari.

Εἰ δὲ μόνους, ὡς ᾔετο, τοῖς χιτῶσιν ἐξησεν ὀπίσω.] Non abimile vero est, scriptum fuisse, ὡς ᾔετο, τοῖς χιτῶσιν ὄντας ἐξησεν ὀπίσω.

T

δοκίμαζε καταδύν αυτομόλους ἐν
 ὕψι πολέμιον· ἐδὲ ὑπὸ πλῆθει, ἐν
 χιτῶσι μύοις ὄρων· ἐδὲ καὶ ῥῶς ἑτα-
 ρα τοσούτῃ πόρῳ. ὡς ἔραγ δ' ἔτε-
 ρα λίσσων ὡς ποιεῖσθαι φεύγει
 ἄλλοι τ' ὄρων, αἱ ἀλαλαῖσαι μέ-
 γα. σύμβολον δ' ἑὶ ἢ βοή τοῖς
 ἐν ταῖς φάραγγι κεκρυμμένοις, ἀ-
 ναστρέφειν ἐς τὰς διακοντίας. Ἐδὲ
 οὔτε φίλοι καὶ ἰππῶες ἐκ τ'
 ἐνέδρας ἐξέφανοντο, καὶ τὸ πνεῦμα
 κατέβαινε πολὺ καὶ ζωφῶδες ἐς τὰς
 Ρωμαίων ὕψους μετ' ἡνιορτῆ φε-
 ρόμενον· ὃ δὲ μέγιστον αὐτῶς ἐκώ-
 λυε ὡς ῥῶς τὰς πολέμιους. καὶ τε
 βέλη Ρωμαίοις μὲν πάντα ἀμ-
 βλυπερ, ἀλλὰ τὴν ἀντίπνοιαν,
 ἑὶ τοῖς δὲ ἐχθροῖς ἐπιτυχῇ, τὸ
 πνεῦμα τὴν βολὴν συναθύν-
 τῃ. οἱ δὲ, ὅτε ἐκκλίνεν αὐτὰ
 διωάμενοι, σφίσι τε αὐτοῖς ὡς
 πτείνοντες, ἤδη ποικίλως ἰδορυ-
 βουτο. τότε δὲ τ' ῥῶς ὄραντες
 τ' ἐπηγελημένοι σφίσι οἱ πενθε-
 σιοι, καὶ ξίφη καὶ βραχύτερα ἐκ
 τῶν κόλπων ἐπαπέσσαντες, ὡς ῥῶς
 ἀνέστην ὅν ἦσαν ὀπίσω. μετ'
 δ' ἐκείνους, ἀρπάζοντες αὐτῶν καὶ
 ξίφη καὶ μέγιστα, καὶ τὰς ἀσπίδας
 καὶ τὰ δοράτια, πῦσιν ἐνέπιπτον ἔ-
 μετεπιδόν ἀφειδῶς· καὶ φόνον ἐρ-
 γάζοντο πλείστον οὗτοι μέγιστα, ὡς
 τε πάντων ὄντες ὀπίσω. τότε, τε κα-
 κὸν ἤδη πολὺ τοῖς Ρωμαίοις καὶ
 que ingentem, ut qui ponē omnes essent, ediderunt, Roma-
 ni

cula conjici non esse honestum
 arbitraretur: deinde quos folis lo-
 ricis accinctos videbat, nihil sibi
 ab iis metuebat, denique tum
 temporis conferto ex omnibus
 partibus praelio parum tempesti-
 vum id videbatur. Jam aliquot e-
 tiam Aphrorum cohortes simu-
 lata fuga magno clamore versus
 montes discurrere, ut hoc signo
 moniti (nam ita convenerat)
 qui in anfractibus vallium lare-
 bant, in insequentes converte-
 rentur. Igitur undique & levis
 armatura & equitatus ex insidiis
 confurgunt, & eodem tempore
 vehemens & obscurus ventus
 coortus, multo pulvere in ora
 Romanorum volvendo prospe-
 ctum adimebat. Cujus adverso
 flatu quemadmodum Romano-
 rum tela percussa hebescebant,
 sic hostium adjuncta & certius &
 validius impellebantur. Ea quum
 Romani declinare non possent,
 inter seque colliderentur, tum
 acies perturbari coepit, ac Celti-
 beri illi quingenti, rei agendae
 occasionem tenentes, eductis ē
 sinibus fisis, primos illos quo-
 rum à tergo erant, cædunt: de-
 inde arreptis eorum gladiis, scu-
 tis & pilis, liberius in totam a-
 ciem impetum faciunt, stragém-

Annibalis
 stratego-
 ma.

327

Τὰ ξίφη καὶ βραχύτερα ἐκ τῶν κόλπων ἐπαπέσσαντες.] Paulo pōst dicit, πάν-
 των ὄντες ὀπίσω, (ac dictum jam fuerat pag. 326. ἐστησαν ὀπίσω) ac hic, ὡς ῥῶς
 ἀνέστην ὅν ἦσαν ὀπίσω. Quid igitur? an omnes occidebant? Immo
 intelligendum puto, ex illis quorum à tergo erant, primos fuisse occisos
 eos qui proximi, aut saltem aliis multo propinquiore erant. Neque tamen
 suspicari quis possit aliqua huic loco verba deesse.

ni instantibus hostibus, insidiisque circumiti, quum passim à Numidis secum permixtis trucidarentur, nec converti in eos urgens à fronte Pœnus permittebat, similitudo etiam armorum (nam Romana scuta habentes vix à suis poterant dignoscere) falleret: multiplici ancipitique periculo distrahebantur. Sed in tantis malis pulvis vento excitatus maximè Romanos ladebat. Nam ne intelligere quidem suas clades poterant, sed (ut in pavo-
re ac tumultu usuvenerit solet) omnia multo graviora, insidias majores, quingentos illos longe plures esse animis concipiebant: donec tandem, quia castra jam undique & equitibus & transfugis circumdata credebant, effusè fuga fieri cœpta est, primum à dextro cornu, autore fugæ Varrone cos. deinde à sinistro: cujus dux Servilius quum ad Æmilium accurisset, & circum utrumque fortissimi quique equites & pedites ad decem milia convenissent, imperatores mōxque ceteri equites ad pedes descendentes, quanvis undique hostibus circumfusi essent, tamen contra equitatum Annibalis pedestre pralium restituerunt. Ibi à viris bellandi peritis, faciente animos rerum desperatione, ubi se in hostes magno impetu atque ira intulissent, egregia facinora edidissēs. Verum ex omnibus partibus cædebantur, & jam Annibal eos incluserat, ac

Varronis
fuga.

ποικίλον *λω*, πανομήροις μὲν ὑπὸ τῶν ἀνάντων, κεκυκλωμένοις δὲ ὑπὸ τῶν ἐνέδρας, ἀναμεμιγμένοις δὲ ὑπὸ τῶν ἀναμειγμένων. εἰ δὲ ἐπιπύλασθε αὐτὸς ἰδύοντο, ἀλλὰ τοὺς ἐπικειμένους σφίσι *ἐν* μετὰ πονῶν ἐστὶ ἐπεγνώσκον ἐπὶ αὐτῶν ἐνμερῶς, Ῥωμαῖκὸς ἀπαίδως ἔχοντες. ὑπὲρ ὅπαντα δὲ αὐτὸς ὁ κριορτὸς ὠρχαλει, & ὅσα εἶχον ἐστὶ ἐκρήσθη τὸ συμφέρον· ἀλλὰ, οἷον ἐν θορυβῷ καὶ φόβῳ, πάντα παλῶν νομιζόντες εἶναι, καὶ τοὺς ἐνέδρας ἐπισκυντῶν, εἰ δὲ τὰς πεντακρετίους εἰδότες ὅτι ἦσαν πεντακρεταί, ἀλλὰ ὅλον σφῶν τὸ στρατόπεδον ὑπὸ ἵππων & αὐτομέλῃν ἡρῶν μιν κεκυκλωσθαι· τῶν ἀπέντες ἐφύλαγον ἀκόσμως, πᾶσι τοῖς ἵπποις ἐπὶ τῷ ἐξοδῷ (καὶ ὁ Τερέντιος αὐτοῖς ἐξήρχετο τῇ φυγῇ) μετὰ δὲ ἐκείνους οἱ τὸ λαὸν ἔχοντες· ἂν ὁ Σεργίλιος ἡγέμενος πᾶσιν τοῖς Ἀμίλιον διέδραμον, καὶ πᾶσι αὐτῶν *λω* ὅσον ἄριστον ἵππων τε καὶ πεζῶν ἀμφὶ τὰς μυριάδας. κρηταζορόντες δὲ ἀπὸ τῶν ἵππων οἱ στρατηγοί, καὶ μετὰ αὐτοὺς ὅσοι ἄλλοι ἦσαν ἐπὶ ἵππων, ἐπεζομέχον τοῖς ἵππευσιν τοῖς Ἀννίου, κεκυκλωμένοι· καὶ πολλὰ μὲν ἐξ ἐμπειρίας συνῆν ἑνφυχίᾳ καὶ ἀπονοίᾳ λαμπρῶς ἐδρασαν, ἐμπίπτοντες συνὸν ὁρῶν τοῖς πολέμοις· πανταχόθεν δὲ ἀνηρῶντο, πᾶσι ἀπὸ αὐτῶν τῶν Ἀννίου, καὶ τῶν

Καὶ ὁ Τερέντιος αὐτοῖς ἐξήρχετο τῆς φυγῆς.] Hic quidem nihil aliud de Terentio ignominiosum dicit, nisi quod autor fugæ fuit: at pag. sequente vocat τὸ φαυλότατον, nec non τὸ συμφερόν ἀπὸν.

Οἱ δὲ

τὰς ἰδίους ὅτι μὲν ἔξαπυρόντων, καὶ
πυροσκαλοῦντων τὸ λείψανον τῆς
νικῆς ἐκπονήσαντες, ὅτι δὲ ἐπιπλήσο-
ντός τε καὶ διειδίζοντο, εἰ τὸ
πληθὺς νεκρῶν ὀλίγον ἐπε-
ρίσσανται.

Ρωμαῖοι δὲ, ὡς μὲν αὐτοῖς ὁ
Αἰμίλιος καὶ ὁ Σεργίλιος ἀει-
σων, πολλὰ ὄροντες τε καὶ πύχου-
τες, ὁμοῖα ὑπὸ μὲρον ἐν πύχει ἐπὶ
δὲ ἔπαιον αὐτῶν οἱ στρατηγοί, ἀφ' ὧν
ρίσαν βιαζόμενοι τὴν ἡγῶν, μέ-
λα κερτερώς καὶ μέρη διφάδον·
οἱ μὲν, ἔνθα περ οἱ πρὸ αὐτῶν ἐπε-
φάσαντο, ἐς τὴν στρατοπέδῳ δύο
ὄντα καὶ σύμπαντα οἱ δὲ ἐλθόντο
ἀμφὶ τὰς μυριάδας ἑκατακισχι-
λίους, οἷς ὁ Ἀννίβας φυλακὴν ἐπ-
έθηκεν· οἱ δὲ ἐς Κάννας, πρὸς δις-
χιλίους καὶ περὶ δώδεκα ἑκατάς οἷδε
οἱ διαχίλιοι τῶν Ἀννιβᾶν ὀλίγοι δὲ ἐς
Κανουσίον διεδρασαν· ἔτι οἱ λοιποὶ
καὶ μέρη ἐπεδιείδοντο ἀνὰ πᾶς
ἑλκας. τότε τέλος ὡς ἐπὶ Κάν-
νας Ἀννίου τε καὶ Ρωμαίων μέ-
γλης δεξαμένης μὲν ὑπὲρ ὥραν δώ-
τέραν, λεχθείσης δὲ πρὸς δύο τὴν
κτὸς ὥραν ἔσσης δὲ ἐπὶ νύκτι ἀνιδί-
μου Ρωμαίων ἐπὶ συμφορᾷ ἀπέ-
θανον ὅτι αὐτῶν ἐν ταῖς δὲ ταῖς ὥ-
ραις πεντακισμύριοι· ἔτι ζώντων ἐ-
λήθη πολλὰ πληθύνοντες ὅτι τὴν

suos animabat, nunc hortando,
ut victoria reliquias perseque-
rentur, nunc gravioribus probis
increpando, quod fuso & pro-
fligato exercitu paucos debellare
non possent.

Romani, quandiu Æmilii
Serviliusque steterunt, tandiu,
multis illatis acceptisque vulne-
ribus, in acie permanserunt: sed
postquam duces ceciderunt, tum
per medios hostes via vi facta,
strenuè admodum diversi in di-
versa loca evaserunt, circiter
quindecim millia, in bina castra,
quod jam priores aufugerant: at-
que hos Annibal confestim præ-
sidio intercludit. Duo millia, quæ
in vicum ipsum Cannas perfuge-
rant, Annibali se tradiderunt:
pauci Canusum incolumes per-
venerunt: reliqui per sylvas dissi-
pati. Hæc finis fuit pugne Can-
nensis, cœptæ quidem illius ante
horam secundam, & ad duas no-
ctis horas protractæ: nunc quo-
que sua clade percelebris, ut qua
paucis horis caesa hominum fu-
ere quinquaginta millia: capti vivi
quamplurimi: senatorii ordinis
multi interfecti: cum iis centu-

βουλῆς πολλοὶ παρόντες ἐτελότη-
riones

328
Æmilii &
Servilii in-
teritus.

Clades
Romano-
rum ad
Cannas.

Οἱ δὲ ἐλθόντο ἀμφὶ τοὺς μυρίους καὶ πεντακισχιλίους.] Videat lector ne
hic fallatur, existimans has voculas οἱ δὲ, quæ sunt ante ἐλθόντο, reddi
illis, οἱ μὲν, quæ sunt ante ἐνθα περ. non enim hæc οἱ δὲ ἐλθόντο (Ecce.) red-
duntur illis, sed ista, οἱ δὲ ἐς Κάννας, πρὸς δις χιλίους. Ne autem falleretur
lector, parenthesis includenda notis erant illa quæ sunt inter σύμπαντα, &
οἱ δὲ ἐς Κάννας.

Καὶ ζώντων ἐλήθη πολλὰ πληθύνοντες.] Vereor ne Sigismundi interpretatio
injuriam his imperatoribus faciat, dum eos non vocat fortissimos, & à Te-
rentio Varrone non seponit (ut ita loquar) sed tantum fortiores hoc appellat.
Sed major etiam videri possit illis fieri injuria statim post, ubi dicitur, Si-

Romani
biennio
ducenta
hominum
millia sub
Annibale
amiserunt.

riones omnes ac primipili, trium
imperatorum duo fortiores. Si-
quidem tertius ignavior, & cala-
mitatis huius auctor, sub initium
fugæ prælio excelsit. Romani
ergo jam biennium cum Anni-
bale bellantes, tum suorum tum
sociorum ducenta millia amise-
rant.

Hac præclara & singulari victo-
ria potitus Annibal, uno die qua-
tuor rebus egregie & prudenter
peractis: vento hostibus objecto,
transfugarum ficta defectione,
fugæ simulatione, insidiarum
per valles collocazione, extem-
plo ad spectandam mortuorum
in acie stragem accessit. inter
quos quum fortissimum quem-
que ex amicis casum videret, in-
gemuisse, dixisseque fertur, altera
pari victoria haud sibi esse opus.

Annibalis
dictum.

Pyrrhi, E-
piri regis,
dictum.

Quod idem superiore seculo fa-
ma est dixisse Pyrrhum, regem
Epiri, qui haud dissimili clade
Romanos vicerat. Sed qui in ma-
jora castra confugerant, duce
Publio Sempronio, per Anniba-
lis vigiles, somno & prælio fati-
gatos, eruptione facta, Canu-
sium circiter hominum decem
millia cyaferunt. At quinque mil-
lia, quæ in minoribus castris re-
sistenter, postero die ab Anniba-
le capta sunt. Terentius cos. exer-
citus reliquis collectis, quum

329

σαν, καὶ ἐπ' αὐτοῖς ταχίσταί τε
πάντες καὶ λοχαγοί, καὶ τῶ στρατη-
γῶν αὐτῶν οἱ ἀεσται δύο. ὃ ἵ φανυ-
λοτατος τε ἔτ' συμφεραὶν αἰπῶ,
ἔχρημένους τ' ἑσπερας ἐπεφύκη. καὶ
Ρωμαῖοι δύο ἔτερον ἤδη ὡδε πάλιν
Ἰταλίαν Ἀνίβαν πολέμουτες, ἀ-
πολωλέκισαν ἀνδρῶν ἰδιόντες ἔ συμ-
μάχων ἐς δέκα μυριάδας.

Ἀνίβας δὲ, πάλιν ἀρίστῳ τε
καὶ σπῆνιον ἐξεστραμμένῳ, ἡμέρας
μῖστος στρατηγίῃσι πένταροι, ἔ
τε πνεύματι τῇ φορᾷ, καὶ τοῖς
ὑποκρινόμενοι αὐτομυθεῖν, ἔ τοῖς
ἀπεσπῶνται φεύγοντες, καὶ τοῖς ἐν
μίστῃ τῆς φάραγγος κεκρυμμένοις,
εὐδύς ἀπὸ τῆ ἐργῶν τοὺς πεσόντας
ἐπ' αὐτοῖς. Ἰωάννης δὲ τῶ φίλων τοὺς
ἀεστας ἀνηνδρῶντες, ὡμῶς, καὶ
δακρύσας εἶπεν, ἔ χρῆσθαι ἐτιώσας
τοιαύτῃ νίκῃ. ὃ ἔ Πύρριον φασὶν εἰ-
πεῖν ὡς αὐτὸς τῇ Ἡπείρῃ βασι-
λέα, Ρωμαίων κατέκτανεν ἐν Ἰταλίᾳ
κρητοῦντα συνὸ ὄμοια ζημία. πάν
ἵ φυγόντων ἐν τῇ μάχῃ, οἱ μὲν ἐν
τῷ μέιστον στρατοπέδῳ, στρατηγὸν
αὐτῶν ἀπώρεας ἐλόμβροι Πούπλιον
Σεμπρόνιον, ἐδιδάσκοντες τὰς Ἀνί-
βανος φύλακας, ὑπνοῦ ἔ κήπου πάλιν
ρεῖς ὄντας καὶ διέδραμον ἐς Κανού-
σιον ὡδε μίστος νύκτας ἀμφὶ τὰς
μυριάδας. οἱ δ' ἐν τῷ βραχυτέρῳ
πεντακισχίλιοι τ' ἐπίσης ἡμέρας ἐ-
ληφθησαν ὑπὸ τῷ Ἀνίβαν. Τερέν-
τιον δὲ στρατὸν ἀνέρεας, τὰς διὰ
ρίμμένους ἐπεσπῶτο πυρρῶν ἰσχυρίων,
καὶ στρα-

quidem tertius ignavior. Quum enim quis alius ignavior dicitur, illos alios
fateri ignavos necesse est. Ad hoc autem periculum vitandum, vel potius
malum, dicere (meo quidem iudicio) debuerat, illorum trium imperatorum
in duo qui erant fortissimi vel strenuissimi & pro his, tertius ignavior, dic-
te, tertius qui erat ignavissimus.

Καραδίου

κὴ στρατηγὸν αὐτοῖς ἐπισήτους ἦν χα-
 λιαρχὸν Πάα Σκιπίωνα, ἐς Ρ' α-
 μίλιν διεδέξατο. ἡ δὲ πόλις, ἀπ-
 αγγελθείσης τὴ συμφορᾷ, οἱ μὲν ἐν
 ταῖς οὐδαῖς ἐβρίβουν τε, τοὺς οἰ-
 κειοὺς ἀναγκολοῦντες, κὴ σφᾶς ὡς
 αὐτῆς αἰλωστομῆρας ὠλοφύροντο αἰ-
 ῖν γυναικες ἐκείνου ἐν ταῖς ἱερῇς
 μὲν τεκνῶν, λήξαν ποτὲ ταῖς συμ-
 φορᾷς τῇ πόλει· οἱ ἄρχοντες θυσίας
 τε κὴ εὐχὰς ἱλάσκοντο τῷ θεῷ,
 εἰ τι μὴν ἐκὼν ἐνέχλει, κορεδῶναι
 τοῖς γεγονόσιν.

Ἡ δὲ βουλὴ Κόιντων β' Φάσιον,
 τὸν συστραφεία τῶνδε τῶν ἔργων, ἐς
 Δελφῶς ἔπεμπε, χρηστέοντων αὐτῷ
 τῷ περὶ τῶν δούλων ἢ ἐς οὐκ ἐκισ-
 χιλείους, τῷ δεασομένῳ ἐπιδιδόντων,
 ἡλκιδέων, ὅπλα τε κὴ τοῖα τὰς
 ἐν αὐτῇ πόλει ἐργάζεσθαι πυρ-
 σκεύη, & συμμάχους, κὴ ὅς, π-
 νὰς στείλειν. Κλαυδιόν τε Μάρ-
 κελον, μέλλοντα πλεῖν ἐς Σικελίαν,
 ἐς τὸ Ἀννίβου πόλεμον μετέφερον.
 ὁ δὲ πόντος πόλιν ἐμελίσσεται τῷ
 συναρχῷ Φερίῳ, κὴ τὸ μέρθ' ἐ-
 πεμψεν ἐς τὴν Σικελίαν· αὐτὸς δὲ
 τὰς δούλους ἄγων, & ὅσους ἄλλους
 ἐδωκετο τῷ πολιτῶν ἢ συμμάχων,
 ἡγομένους ἅπαντας ἐς νυκτὶς πε-
 ζοὺς κὴ θαλάμους ἱππέας, ἐς τὸ
 Τεάνον παρῆλθε, & ὁ, π' ἐπὶ τῷ
 Ἀννίβου μίχῳ, παρεφύλασεν.
 Ἀννίβου δὲ δόντ' τοῖς ἀρχμοῖς
 τοῖς ἐς Ρ' αμίλιν ἀπεστέλλεσθαι αὐτῷ

traduxit, ut quid moliretur Annibal, exploraret. Ceterum An-
 nibal captivis Romam legatos mittendi, (si fortè essent ex ci-
 vibus

Κορεδῶναι τοῖς γεγονόσιν.] Quale hoc, κορεδῶναι τοῖς γεγονόσιν, tale ap-
 pud quandam poetam Latinum, (Nafonem, si bene memini) sitia una pe-
 flora panis.

mestos dejectosque animos pro
 viribus confirmasset, præfecto
 castris Scipione, trib. militum,
 Romam contendit. Hujus cladis
 nuntio in urbem allato, ingens
 multitudo promiscuè portis ef-
 fusa est, suos lamentantium, ac
 nominatim compellantium, se-
 que tanquam è vestigio ab hoste
 capiendos deplorantium. Matres
 cum liberis per templa discur-
 rentes deos orare ut tandem ali-
 quando tot malis modum ali-
 quem statuerent. Magistratus et-
 tiam, si qua divina ira civitatem
 premeret, superioribus cladibus
 satiatam, sacrificiis supplicatio-
 nibusque conari placare.

Senatus Q. Fabium (qui & ipse Q. Fabii
 harum rerum historiam conscrip-
 sit) Delphos ad oraculum misit
 sciscitaturum de præsentī rerum
 statu. Octo millia juvenum ex
 servitiis, dominis ultro donanti-
 bus, manumisit; scuta arcusque
 passim in urbe parari iussit: ex so-
 ciis aliquem numerum conflavit.

Claudium Marcellum, qui in Si-
 ciliam erat navigaturus, ad bel-
 lum contra Annibalem mutata
 sententia mittendum censuit. Is
 classē cum Furio collega parti-
 tus, & parte in Siciliam missa, re-
 liquas copias fervorum, civium
 & sociorum, ad decem peditum,
 equitum duo millia, Theanum
 Theanum.

Q. Fabii
 historia
 Anniba-
 lica.

Claudius
 Marcellus.

Furius.

Cn. Sem-
pronius.

Romano-
rum de ca-
ptivis non
redimen-
dis confi-
lium.

330

vibus qui suo pretio vellent redimere) copiam fecerat: & tres omnium suffragio delectos legatos, quorum princeps Cneus Sempronius erat, nullo alio accepto fidei pignore quàm quòd jurarent se redituros, dimiserat. Captivorum itaque propinqui forum circumstantes, suum quisque necessarium privata pecunia se redempturos pollicebantur, sibi que id à senatu perimitti orabant, collacrymante & comprobante plebe. Senatorum alii post tot clades non esse temp. tot virorum jactura affligendam censebant, nec ingenuis servos præferendos. alii, hac indulgentia non affluendi ad fugam, sed potius docendos in prælio aut vincere aut mori: nec verò fas esse, eum qui fugerit, ullam suorum humanitatem aut misericordiam experiri. Multis exemplis ultro citroque productis, senatus demum vetuit à propinquis captivos redimi: quòd existimaret, tot restantibus periculis, præsentem clementiam in posterum damno futuram: inhumanitatem autem & severitatem, quamvis tristem, cum deinceps fructuosam, tum eo ipso tempore Annibali, tam audaci consilio, formidabilem. Quapropter Sempronius aliique captivi duo ad hostem redire. Iratus Annibal,

ἐπειγέ-

Τῶν δὲ βουλευτῶν οἱ μὲν οὐκ ἤξιον ὅτι τοιαῦτά συμφορὰς αἰεὶ τοιοῦτῳ βλαβῆναι τῷ πόλει] Significantius est quod hic dicitur, οὐδὲ δούλους μὲν ἔλευθεροῦν, τοὺς δὲ ἐλευθέρους ὑπορροῦν, quàm quod apud interpretem habemus: præsertim quum subaudire oporteat δουλοῦντας cum hoc ὑπορροῦν. Quid si verò adjectum ab ipso scriptore fuisse, suspicari se aliquis dicat? Non erit certè à ratione aliena suspicio.

Ο'σε

σφῶν, εἰ θέλοιεν αὐτὰς οἱ ἐν αἰσὶ λύσασθαι χρηματῶν καὶ τὰς ἀντιθέτους ὑπὸ αὐτῶν τρεῖς, ὧν ἡγεῖτο Γναῖος Σεμπρώνιος, ὁρῶσιν τὸ ἐς αὐτὸν ἐπαγγέλλεσθαι οἱ μὲν οὐκ οἶοι τῶν ἀλόντων, ἀλλὰ τρεῖς τὸ βουλευτήριον, ἐπαγγέλλοντο λύσασθαι τὰς οἰκείας ἐκαστὸν ἰδίῳις χρημασίῃ, καὶ παρεγκάλουν τὸν βουλευτὴν τῷ σφίσιν ἐπιτρέψαι, καὶ ὁ δὲ μὲν αὐτοῖς συνεδάκετο ἐς σωμαδεῖν τὸ εἰς ἐλευθερίαν οἱ μὲν σὺν ἡξίῳι ἐπὶ τοιαύτῃ συμφορᾷ ἀλλοῦς ποσὺς δὲ βλαβῆναι τῷ πόλει, ἀλλὰ δούλους μὲν ἐλευθεροῦν, τὰς δὲ ἐλευθέρους ὑπορροῦν. οἱ δὲ σὺν ὄντο δὲ αὐτοὺς ἐδίξεν ταῦτα πρὸς ἐλπίσιν αὐτῶν, ἀλλὰ ἡ καὶ μὲν χρηματῶν ἢ καὶ δόξα καὶ κτλ., ὡς σὺν ὧν οὐδὲ ὑπὸ τῷ οἰκείῳ ἐλεῖσθαι τὸ φυγόντα. πολλῶν δὲ παρεκδεδυγμένων ἐς ἐκείνους λεχθέντων, ὥστε ἐπείτρεψεν ἡ βουλὴ τοῖς συγγενεῖσι λύσασθαι τὰς ἀντιθέτους, ἡγεμῶν, πολλῶν σφίσιν ἐπὶ κινδύνῳ ἐπόντων, ἐς σωμαδεῖν ἐς τὸ μέλλον τῷ ἐν τῷ παρόντι φιλανθρωπίαν. τὸ δὲ ἀπὸ τῶν περὶ, εἰ ἐς σωμαδεῖν ἦν, ὥστε τε τὰ μέλλοντα χρηματῶν ἐλεῖσθαι, ἐς τὸν παρόντα χρηματῶν ἐλεῖσθαι. Αὐτοῖς τὸν τομῆμα. Σεμπρώνιος οὐκ ἔτι οἱ σὺν αὐτῷ δυοῖν τὸν ἀντιθέτων ὥστε Αὐτοῖς ἐπειγέ-

ἔπεινυσαν· ὁ δ' ἔτι μὲν οὐδ' ἀπέδω-
το τῷ ἀρχιμολῶντων, ἔτι δ' ἔς ἔω
ὀργῆς ἀνῆλθ', καὶ τοῖς στρατοῖσι τὸν
ποταμὸν ἐκφύρουσιν καὶ ἐπέρουσιν. ὅσοι
δ' ἦσαν δὴ τῆς βελῆς, ἢ ἄλλως
ἐπιφανεῖς, μονομαχεῖν αὐτοὺς ὑπὸ
στρατῶν τοῖς Λίβυσιν ἐκώλυον· ὡς
πατέρους τε υἱοῖς & ἀδελφὰς ἀδελ-
φοῖς· ἐδὲν ἐκλεπτῶν ὑπερβουλίας
αἰμῆς.

Μετὰ δὲ τούτῳ ἐπ' ὄντα ὑπὸ Ρώ-
μαίοις ἐλυμφίστο, καὶ Πελοπόννησος
μηχανήματα περὶ ἧλθον. οἱ δ' ὁ-
λίγοι μὲν ἦσαν, ὑπὸ δὲ τόλμης,
καὶ τῷ γυναικῶν ἐπεξείθεον αὐτοὺς,
καὶ πολλὰ καὶ θύνην ἐδρῶν· τοῖς τε
μηχαναῖς αὐτὰ συνεικῶς ἐνέπιμ-
πεστοι, ὅσοι ἦσαν αὐτοὺς τῷ γυ-
ναικῶν ἀνδραγαθῶν. ἀλλήλοισι δὲ
ζήνην μὲν καὶ ἐκείνοι ἐργον, ἐκεί-
νοι δὲ καὶ μάλιστα ὑπὸ λιμοῦ καὶ
ὁ Ἀννίβας ἀνδραγαθῶν, ἀνδραγαθῶν
αὐτοὺς, καὶ Ἀννίβας ἐπέστη
τῇ πολιορκίᾳ. οἱ δ' ἐπιτένοντο
αὐτοῖς τοῦ καὶ καὶ, πρῶτον μὲν τὰς
ἀρχαίας σφῶν ἐς μάχας, ἐξέβα-
λον ἐς τὸ μεσοτείχιον, καὶ κτείνου-

captorum alios vendi, alios ne-
cari jubebat: eorumque corpori-
bus in flumine ponte facto exer-
citum trajiciebat. Quos verò vel
ex senatu vel nobilitate in castris
habuit, parentes liberis, fratres tra-
dit fratribus componens, ferro de-
cernere spectantibus Aphris co-
gebat: denique nullum superbæ
crudelitatis genus omittebat.

Inde ad sociorum populi Ro-
mani agros devastandos arma
convertit, atque ad Peteliam ma-
chinas admovit. Petelini, tametsi
numero pauci, tamen animis re-
sistebant: & adjuvantibus mulie-
ribus (quæ audacia viris haud-
quaquam cedeabant) crebro e-
rumpentes & strenuè pugnantes
opera illius incendebant. Sed
cum singulis præliis carpebantur,
tum fame absolvebantur. quod
ubi Annibal comperit, urbem
circumvallavit, & Annonem ob-
sidioni præfecit. Oppidani, ingra-
vescentibus malis inutilem bello
turbam intra murum & fossam
excluse-

Captivi
Romani
quomodo
ab Anni-
bale tra-
ctati.
Mira cru-
delitatis
Annibalis
exempla.

Mulierum
fortitudo.

Ὅσοι δ' ἦσαν δὴ τῆς βελῆς, ἢ ἄλλως ὀφθαλμοῖς. Sic & alibi Appianus
ὀφθαλμῶν appellationem latè extendit, ita ut etiam τοῖς ἰδιώταις & alicubi
τῇ πλὴν ὀπποῦνται: sicut in quadam annotatione ostendi: ideoque me-
rito quis dubitaverit annon latius etiam pateat quàm patritiorum appellatio.
Ad hunc quidem certè locum quod attinet, non placet eum ita reddi, vel
ex senatu vel ex nobilitate, quasi verò senatores à nobilibus, sive nobiles à
senatoribus distinguendi sint: & quum Appianus non dixerit, δὴ τῆς βελῆς,
ἢ ὀφθαλμοῖς, sed particulam ἄλλως interjecerit. Dicendum igitur erat iti-
dem (meo quidem judicio) vel ex senatu, vel ex alia nobilitate. sive, aut
alioquin ex nobilitate.

Μετὰ δὲ τούτῳ ἐπ' ὄντα ὑπὸ Ρώμαίοις ἐλυμφίστο, καὶ Πελοπόννησος μηχανή-
ματα περὶ ἧλθον. Non dubito quin scribendum sit, τὰ ἐπ' ὄντα ὑπὸ Ρώμῃ.
Et Petelinos, non Πελοπόννησος sed Πεττλῖους vocari videmus, pag. 346. sic-
ut ipsam Peteliam Πεττλίαν. Malim tamen Πεττλῖους (ut scriptum est
in fine pag. 347.) quàm Πεττλίους. immo verò non Πεττλῖους sed Πεττλι-
νός, cum ei, in penultima. Sic certè apud Stephanum Πεττλία & Πεττλι-
νός, non Πεττλῖους.

Kai

Petelini
expugnati
& miserè
tractati.

331

excluserunt : eámque, dum ab Annone trucidaretur, æquis oculis, ceu meliori conditione morientem, spectabant. Verùm eodem fato haud multo pòst & ceteri, quum premente extrema inopia in hostes incurfionem fecissent, multáque præclara facinora edidissent, quia deficientibus inedia corporibus in urbem regredi non valebant, ab Aphris penitus caesi sunt : potitúsque est Anno oppido : paucis tamen, quibus ad fugam satis virium fuit, clapsis : quos Romani profligato hoc bello, tum ob singularem erga se fidem ac benevolentiam, tum incredibilem virtutem, studiose conquisitos (fuere autem circiter octingenti) patriæ restituere.

Sed quum Celtiberi equites qui inter Annibalis auxilia erant, strenuè dimicarent, Romani imperatores, qui in Hispanis rem gerebant, à Celtiberorum civitatibus sibi subditis alios pares equites impetrarunt, atque in Italiam ut illis opponerentur miscrunt. Hi propter castrorum vicinitatem nacti liberam colloquiorum facultatem, suum quisque municipem aut popularem ad se pelliciebant. Quo factum ut, multis partim ad Romanos transfugientibus, partim dilabentibus, dum Annibal nihil jam sibi tutum existimat, eosque suspectos habet, vicissim illis suspectus res Punica labasceret.

Arpi.
Argivus
Diomedes.
Dasius.

Porro Arpis, Apuliæ oppido, cujus conditor fertur Argivus Diomedes, Dasius quidam, ab i-

μῆρας ὑπὸ τοῦ Ἀννωνοῦ ἐφεορῶν ἀλύπως, ὡς ευμενέστερον δὴ ποδὶν ἵσχυοντες. τῷ δ' αὐτῷ λόγῳ καὶ οἱ λοιποὶ πύμπαν δπορουῖτες, ἐξεδραμὸν ἐπὶ τοὺς πολεμικοὺς καὶ πολλὰ μὲν καὶ ἡνῶμα καὶ τότε ἐδρασαν ὑπὸ δὲ ἀπορίας καὶ ἀδενείκας σωμάτων, ἐλ' ὑποπρίψαι δυνάμει, διεφθάρησαν ἅπαντες ὑπὸ τῶν Λιβύων. καὶ τὸ πόλιν ἔλειν ὁ Ἄννων, ἐμφυρόντων καὶ ὡς ἀπ' αὐτῆς ὀλίγων, τ' δραμῶν δυνήθοντων. τούτους διερίμενους οἱ Ῥωμαῖοι παρὰ τῇ συνήθει, καὶ ἡνωμένοις ἐς ὀκτακισίας, κατήγαγον τε καὶ συνώκεισαν μὲν τὸν δὲ τ' πόλιν αὐτῆς εἰς τὴν πεντακίδι, ἀγάμειν τ' τε ἀπὸ σφῶν ἐνοίαι καὶ τοῦ πεντακίδος τῆς αἰσχυρίας.

Τῶν δὲ Κελτῶν ἰππέων, οἱ ἐμειδοφοροῦν Ἀννίβαν, λαμπρῶς ἀγωνίζομεν, ὅσοι Ῥωμαίων ἐπράττειν ἐν Ἰσθμῷ, τοὺς δὲ ἑτέρους πῦς πόλεις τὰς ὑπὸ σφίσιν ἐνέκωντες, εἰς ἀντίπαλον ἐκείνῳ ἐπεμψαν ἐς τὴν Ἰταλίαν οἱ τοῖς ὀμειδνέον, ὅτι πολλὸν Ἀννίβαν φρετοπεδοῦσιν, ἀναμηνύμενοι, μετέπειθον αὐτῶν καὶ πολλὰν μεταπήδησαν τε καὶ αὐτομολοῦνται, ἢ ἀποδρασκόντων, ὅθι τὸ λοιπὸν ὡς ἐπὶ τῷ Ἀννίβαν πτόν, ὑποπτόμενον τε ὑπὸ ἐκείνου καὶ ὑποπτόμενος αὐτοῦ. καί κινον ἐν ἐπαροσίν ὁ Ἀννίβαν τὸ ἀπὸ τῆς δὲ.

Ἀργύρεα περὶ δ' ἐν πόλιν ἐν τῇ Δαυνίᾳ, ὡς Διομήδης ὁ Ἀργεῖος λέγεται κτίσας καὶ πρὸς ἔκτατον ἐν ἐπαροσίν ὁ Ἀννίβαν τὸ ἀπὸ τῆς δὲ.

ἱ

ἔνῳ πρὸ Διομήδους νομιζέ-
μεν Δάσιον, ἀνὴρ ἐνυπεύθε-
λος τε πρὸ φρόνημα καὶ ἔς Διομή-
δους ἄξιον, Ῥωμαίων αὖτε Κάν-
νας τῷ μεγάλῳ ἦσαν κεντημέ-
νων, ἀπέστησε τῷ πατρὶδι αὖτε
τοῖς Λίβυσι δὲ Ῥωμαίων. τότε
δ' αὖ δυσπραγέοντες Ἀνίβας, ἔ-
λαθεν ἐς Ῥώμην δι' ἰσχυράς, καὶ
ἐπὶ τῷ βασιλῇ ἐπαχθεὶς, ἔφη
δυνατὸς τὸ ἀμάρτυμα ἰάσασθαι,
καὶ μεταβαλεῖν αὐτὸς ἐς Ῥωμαίους
τῷ πόλιν. οἱ δ' ὀλίγους μὲν ἀν-
τὸν καὶ διέφθειραν, ἐξέβαλον δ'
εὐθὺς ἐκ τῆς πόλεως. ὃ δ' ἔτι
δὲ καὶ Ἀνίβαν δεδιὼς, ἤλατο
ἀνὰ τὴν χερσον. καὶ ὁ μὲν Ἀνί-
βας ἀντὶ τῷ γυναικὶ καὶ τοῖς τέ-
κνῳ ζήντας ἔκρυψε. τὰ δὲ Ἀργύ-
ριππα, ἐπὶ ῥων ἐδόνταν, ἔλε-
γε Φάβιον Μαξιμὸν, νυκτὸς καὶ
κτείνας ὅσους εὔρε Λιβύων, φε-
ρον ἐπέστησε τῇ πόλιν.

Ταράντα δ' Ἰφρυγιαντὶν ἔπει-
Ῥωμαίων Κοινεὺς αὖτε ἀπεδέδωκε.
κυνηγεῖν εἴδοι ὁ Κοινεὺς, ἔφε-
ρον αἰεὶ πρὸ φρεσὶν Ἰανίον,
συνήθης ἐν τῷδε ἐργάσασθαι. οἷς
δ' ἐν πολέμῳ χεῖρα, νυκτὸς ἔ-
φη δὲ τὰ λαμπρόν. νυκτὸς ἔ-
φην αὐτὰ τῶν πυλῶν ἀνοίξασθαι,
συνδεδυμένον Ἀνίβαν, ἔπειτα
λαβὼν, τὸς μὲν ἔκρυψε ἐν λόχῳ
πρὸ πύλων. τὸς δ' ἐπαχθεῖς

riorem faciendam opus esse dicebat. Quamobrem ubi jam eò
consuetudinis res adducta est ut quovis noctis tempore portæ ei
paterent, cum Annibale congressus, acceptisque ab eo militibus,
(quo-

pfo (ut ajebant) Diomede o-
riundus, ceterum lubrica fide,
& tam claro sanguine haudqua-
quam dignus, post insignem il-
lam apud Cannas cladem, à Ro-
manis ad Annibalem discesserat,
patriamque ad defectionem se-
cum traxerat. Tunc quia res An-
nibali minus secundæ erant, clam
omnibus Romam venit, atque
in senatum introductus, dixit se
posse patriam, quod peccatum
corrigeret, in Romanorum po-
testatem reducere. At cum pa-
rum abfuit quin Romani neca-
rent: urbe certè quamprimum
ejecerunt. Quare tum eos, tum
Annibalem metuens, errabun-
dus per regionem discurrere. E-
jus uxorem Annibal liberisque
vivos exussit. Arpos prodenti-
bus aliis cepit Fabius Maximus,
noctu, interfecitque quos in-
venit Pœnis, præsidium impo-
suit.

Tarentum autem, quod Ro-
mano præsidio eodem tempore
servabatur, hoc pacto Cononeus
prodidit: Venandi hic studio de-
ditus, quia fermè aliquid captum
donare Junio præfecto præsidii
solitus erat, ei per familiaris esse
cœperat. Verùm, ut in regione
ab hostili metu haudquaquam li-
bera, nocte sibi ad prædam ube-

Transfuga
ut à Ro-
manis ex-
ceptus.

Transfugæ
uxor & li-
beri cru-
deliter ne-
cati.

Tarentum
à Cono-
neo prodit-
um.

332

Καὶ ὁ μὲν Ἀνίβας ἀντὶ τῷ γυναικὶ καὶ τοῖς τέκνῳ ζήντας ἔκρυψε.] Ob-
servavi Annibali sæpe hoc supplicium placuisse: atque ex iis locis in quibus
id à me observatum fuit, unus est pag. 339.

Εἰς

(quorum alios sylva, haud procul oppido, occultuerat, alios non longo, intervallo se subsequi iufferat, partem secum duxerat, super quidem, habitu venatorum, sed subter, loriceis gladiisque accinctos) noctu ad portas venit, praecuntibus qui ingentem aprum perticae impositum portarent. Patefactis de more portis, qui ingressi sunt, statim vigiles obtruncant: qui sequebantur, accurrentes una irruperunt, & socios ex sylvis excitos exceperunt. Tum Annibalem portis refractis intromiserunt. Ille ingressus, totaque urbe facile potitus, conciliatis Tarentinis, ad oppugnandam arcem quam Romani tenebant, animum adjecit. Hoc pacto proditum est à Conone Tarentum. At Romanorum quinque millia erant in arce, & Tarentinorum nonnulli eos secuti. Adhuc praefectus praesidii quod Metaponti erat, dimidiam partem militum adduxerat, telorumque ac machinationum omnis generis magnam multitudinem, quibus à muro Annibalem facile repelleret: qui & ipse iis rebus abundabat. Jamque admotis turribus catapulis & testudinibus, quadam quatiebat, & falcibus funibus suspensis pinnae evertēbat, murumque nudabat: Romani faxis demissis machinas confringebant, & laqueis falces avellebant, crebrisque & repentinis excurSIONIBUS in hostem erumpentes, nunquam nisi aliqua trepidatione aut frage edita redibant. Et quum sereno aliquo die ventus coortus esset, Romani eam occasionem intuiti, dum

ἐκείλουσιν ἑαυτοὺς δι' ἀλγῶν τὰς ἵσους αὐτῶν ἀποσπέναν, τῶν καὶ ἐν δόλῳ ὑπερβόρμους καὶ ξίφη, τὰς δὲ ὥς αὐτὸς, ὡς αὖν ἐς κυνηγίους ἐποδοσμένους. καὶ ἄρα τὴν αὐτοῖς ἐπὶ ξύλων ἐπιθεῖς, ἤκειν νυκτὸς ἐπὶ ταῖς πύλαις. καὶ τῶν φυλάκων, ὡς περ ἐν τῷ λῶν, ἀνοίξαντων, οἱ μὲρ συνεισιδόντες αὐτῶν, τὰς ἀνοίξαντας αὐτίκα διεφθάνοντο· οἱ δὲ ἐπὶ μύδροι, καὶ αὐτῶν συνεισισπένοντο σκηνῶν, & τὰς δὲ τὰ λόχμους ἐδεχοντο, καὶ τὰς πύλας ἀνωγνυν τῶν Ἀνιβά. ὁ δὲ, εἶσω παρελθὼν, τῆς μὲρ Ἀλκας πόλεως εὐδύς ἐκράτει, & τὰς Ταραντίνους ἐπιχελεύοντο, τὴν ἄκρην ἐπὶ φρουρῶν ἐπολιόρκει. ὧς δὲ Κωνοῦς Τάραντα ἀποδιδῶκε. Ρωμαῖοι δὲ ὅσοι τὴν ἄκρην ἐχόν, ἐς μὲρ πεντακισχίλιους ἦσαν, καὶ αὐτοῖς Ταραντίνων τε πέντε ἀποσπένοντο, καὶ ὁ τῆς ἐν Μεταποντίᾳ φρουρῆς ἡγεμὼν τὸ ἥμισυ τῆς φρουρῆς ἔχων ἦλθε, βελῶν τε & ὀργάνων πολλῶν εὐπορῶν, ὡς δὲ τείχεος ἐμφερῶς ἀμυνεῖσθαι Ἀνιῶν. εὐπόροι δὲ καὶ ὁ Ἀνιῶς. πύργους τε οὖν καὶ κατεπέλτας ἐπαγῶν καὶ χαλῶν, ἐν ἡμῶν δίοτε, & δρεπάνους δὲ καλῶν ἐπαλξέας τε κατέστυρε, καὶ τὸ τέλει ἀπενόησε. οἱ δὲ, λίθους μὲρ ἐπὶ τὰς μηχανὰς ἀφίεντες, πολλὰς συνετίθειον βρόχοις καὶ δρέπανοις ἀειάσαν, & πολλὰς ἐκείνους ἀφ' ὧν συνετίθειον ἀνὰ τὴν κατενέοντες ἐπυνήσαν. ὡς δὲ καὶ πνεύμας ποτὲ λαμψὲν ἐφάνηκεν, οἱ μὲν δὲ τὸ τείχος δάδας ἡμέρας καὶ

εὐπαίον ἐπίσταν αὐτὰ τοῖς μη-
χανήμασιν ἐπιρίπτεον· οἱ δὲ ἐκ-
δορμῶντες, ὑπὸ τῆς κηλὸς ἐν
ᾧ Ἀννίβας τῆς δὲ τῆς πέρας, ἀπὸ
τείχεσσι τὴν πόλιν, χωρὶς γε τοῦ
σπῆος ἡλιασῆος μέγας· ἐν δὲ τῷ κῆ-
τῶτο διωκτόν. καὶ περὶ τοῦ Αἰ-
νίου τὴν πολιορκίαν, εἰς Ἰάπυζας
ἀνεχέρε· λιμένες δὲ εἰς τοῖς Τα-
ραντίνους σπῆος Βορρῶν ἀνεμῶν ἐκ
πυλάεως ἐσπλέοντι Διὰ ἰσθμῶν καὶ
τῷ ἰσθμῶν ἀπέκλινον παύρας. ὡν
τότε κραταιώτες οἱ Ῥωμαῖοι φρε-
ρεῖ, σφίσι μὲν ἐδύνατο τὴν ἀνταρ-
σιν ἡλιασῆος, Ταραντίνους δὲ ἐκ-
λυον ἐκ τῆς πόλεως. ὅθεν ὑπόρου αἰ-
σῶντες οἱ Ταραντῖνοι· ὥς ἐπὶ τῶν
αὐτοῖς ὁ Ἀννίβας ἐδίδαξε, λαφύ-
ρον ὁδόν, ἢ Διὰ μέσης τῆς πόλεως
ἔφερον ἀπὸ τῶν λιμένων, ἐπὶ τῷ
νότιον ἡλιασῆος, ἐρύξαντες, ἰσθμῶν
ἐπὶ τῶν ποιήσαντες. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι
πυλάεωντες, εἰχόν τε ἀνταρσιν, καὶ
τελευτῶντες τὰς Ῥωμαίων φρουρας,
ναὺς ἐκ ἔχοντες, ὑπὸ τὸ τείχος
ἐβλάπτον, ὅτε μὴ χειμῶν ἐν μέ-
λιστε, καὶ τὴν ἀνταρσιν τὴν κητα-
πλέεσσαν ἐκείνοις ἀφῆρυντο. οἱ δὲ
ὑπόρου, ἐν κυτῶν αὐτοῖς Θυρίων
σίτον τε ναυσι πεμπούτων, ἐτε-
λεῖν ἐς φυλακὴν τῶν νεῶν, οἱ Τα-
ραντῖνοι δὲ οἱ σὺν αὐτοῖς Διόους,
πεδορμῶντες, ἐλαφύντες, ἐλάσαν
αὐτοὺς τε σίτον καὶ αὐτοῖς ἀνταρσιν
αἰκίας. ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ δὲ ἡμεῖς
Quod Tarentini & qui una erant Pœni ubi resciverunt, fructis in-
fridiis omnes cum ipsis viris & frumento ceperunt. Ventitantes
autem

pars è muro faces ardentes, stu-
pam & picem in Pœnorum ope-
ra demitterent, alii egressi ignem
subjiciebant. Annibal, desperata
expugnatione, nisi qua parte
mare spectabat, quia id fieri non
poterat, urbem circumvallavit.
Deinde obsidionis cura Annoni
tradita, in Apuliam se recepit.
Sunt autem portus Tarentino-
rum ad Boream versi, si quis è
mari per isthmum intrò naviget.
At isthmum pontibus evitabant:
quos quum Romani tenerent, 333
facile mari advectum frumen-
tum sibi habebant, Tarentinis ne
importaretur impediabant. Qua-
propter tandiu inopia laborarunt
Tarentini, quoad reversus Anni-
bal monuit, ut per fossa via publi-
ca, quæ à portu ad alterum mare
versus austrum ferebat, alium
isthmum facerent. Quo facto,
celeriter rem frumentariam ex-
pediebat, & Romanorum præ-
sidio, nihil classis habenti, suis
triremibus plurimum incommo-
dabant, præsertim tranquillo ma-
ri: & quicquid annonæ ad Ro-
manos advehebatur, intercipie-
bant. Romanis ergo penuria re-
rum necessariarum conflantibus,
Thurini noctu naves fru-
mente onustas, comitantibus ali-
quot triremibus, summittebant.

Thurini.

ὥς ἐπὶ τῶν αὐτοῖς ὁ Ἀννίβας ἐδίδαξε, λαφύρον ὁδόν.] Rectè interpun-
gitur post verbum ἐδίδαξε, quippe quod jungitur cum ποιήσαντες, sicut ac-
cus. λαφύρον ὁδόν cum ἐρύξαντες.

Thurini in
Pœnorum
potesta-
tem ve-
niunt.

Metapontini.

Heraclea.

Lucani.

Flavius
Lucanus.

334
Gracchi
interitus.

autem pro captivis redimendis identidem legatos Tarentini ad Annibalem pellexerunt. Annibal captos omnes Thurinos dimisit. Hidomum reversi in vitis suis portas Annoni aperuerunt. Sic factum ut dum Thurini Tarentum Romanis servare conantur, ipsi met imprudentes in Pœnorum potestatem devenerint. Præsidium quod in urbe erat, Brundisium clam se recepit.

Metapontini, post abductam à præfecto præsidii partem Tarentum, paucis qui relictæ erant interfecit, Annibali se dederunt. Quorum exemplum metu potius quam voluntate secuta est & Heraclea, inter Metapontum & Tarentum sita. Et jam Annibalis res gloriosiores erant. Anno proximo Lucanos quosdam, qui à Romanis desciverant, Sempromius Gracchus Procos. bello premebat.

Flavius autem Lucanus, ejus partis quæ cum Romanis adhuc stabat, amicus & hospes Gracchi, & ejusdem proditor, persuasit ei ut in quendam locum veniret, ubi à Lucanorum prætoribus, qui poenitentia ducti in amicitiam Romanorum idire cupiebant, fidem acciperet vicissimque daret. Ille nihil doli subesse ratus, cum triginta equitibus sequebatur. Sed quum undique Numidæ hostes confurrexissent, Flavius se illis adjunxit. Gracchus detectis infidiis ex equo cum aliis equitibus desiliit, & strenue dimicans cum suis omnibus cæsus est: tres duntaxat Annibal capere

τὸ Θερσίαν, & ἀξιούτων λύσασθαι τὰς ἐλημμένους, οἱ Ταραντῖνοι τὰς φειτῶντας αὐτῶν μετέπειθον ἐς Ἀννίβαν. καὶ ὁ Ἀννίβας ὅσους εἶχε Θερσίαν ἀγκυρολάτους, ἐνδύς ἀπέλυεν. οἱ δὲ τὰς οἰκείας σφῶν βιασάμενοι, τὰς πύλας Ἀννίβαν ἀνέειξαν. & Θέρσει μὲν Ρωμαίοις Τάραντα παρέποιετο, ἔλαθον ἕως ἱστοῦ Καρχηδονίοις αὐτοὶ ἡρώμενοι. ἡ δὲ ἐν τῇ πόλει φρεσὶ Ρωμαίων εἰς Βρεντέσιον λαθόντα διεπλάσεν.

Μεταποντῖνοι δ' ἐξ ἑσφῶν ὁ φρεσυχρῶ τὸ ἡμισυ τῶ φρεσὺς ἄγων ἐς Ταραντα ἤχρητο, τὰς λοιποὺς, ὀλίγους ἡρώμενος, ἀπέκτεναν, & Ἀννίβας παρσίδετο. παρσίδετο δὲ καὶ ἡ μεταξὺ Μεταποντῖνων τε & Ταραντῖνων Ἡράκλεια, διὰ μῦλλον ἢ γνώμη. καὶ πάλιν ὡς ἐπικυδέστερα τὰ Ἀννίβας. τοῦ δ' ἐξῆς ἔτους καὶ Λοκῶν πῖνις ἀπέσκησαν διὰ Ρωμαίων, οἷς Σεμπρόνιου Γράκχου ἀνδύναμις ἐπέλαθον ἐπολέμεν.

Λοκῶν δὲ πῖς ἐν τῇ Ῥωμαίοις ἐμμενόντων Φλαβίῳ, φίλῳ ὧν καὶ ξείνῳ Γράκχου, παρσίδετο αὐτοὺς, ἔπεισεν ἐς τὴν χερσὶν ἐλθόντα, συνιδεῖσθαι Λοκῶν τοὺς στρατηγούς, ὡς μετανοοῦσι, & δοῦναι καὶ λαοὺς πίστης. ὁ δ' ἔδδεν ὑποπότητας, εἶπτο μετ' ἱππέων τελευτῶντα. Νομίζων δὲ πολλῶν αὐτὸν ἐξ ἐνδράς κυκλωσάμενον, ὁ μὲν Φλαβίῳ ἐξέπασθεν ἐς ἐκείνους. ὁ δὲ Γράκχῳ, σωθῆναι τὰ παρσίδετα, καὶ ἡλῶς μετ' ἱππέων καὶ πολεμῶν & ἡνῶα δῶν κατεκρή μετ' αὐτῶν, πλὴν τελῶν. ὅς μιν ἐνεν ὁ Ἀννίβας, πολλῶν ποιησάμενος ἀνδρῶν

απεδλω λαοῶν ζῶντων Ρωμαίων τὸ
ἀνδρῶν. ἀφ' ἧς δ' αὐτὸν ἐνη-
δρυσθῆναι ἀγάμειν ὅπως τὸ πεδύ-
ταιος ὄρεται, ἐδύλεν, καὶ πᾶσι ὅσοι
Ρωμαίοις ἐπέμψεν. καὶ τότε τῷδε
αὐτὸς μὲν ἐν Γάπυρῳ ἐδύλεν, καὶ
οἱ τὸν πολὺν ἐστέρησεν.

Ρωμαίων δ' ἐπιδύοντες Καπυαίους
ἐγνώσαντες, ἐπέμψεν Ἀννίαν μετὰ
χιλίων πεζῶν καὶ χιλίων ἵππων, ἐς-
δραμεῖν νυκτὸς ἐς Καπύλιον. ὃ μὲν
ἐσθράμε, Ρωμαίους λαθόντες οἱ δ'
ἡμέτερος ἡγεμόνης, ὡς πλείους εἶ-
δον ἐπὶ τῶν τευχῶν, τὸ συμβᾶν ἐ-
γνώσαντες καὶ τὸ μὲν πόλεως εὐθὺς ἀνε-
χώσαντες, πᾶσι δὲ τῇσι καὶ Καπυαίων
καὶ τῶν ἄλλων Καμπανίων ἀποκατε-
λαμνομένων. ἰδὼν μὲν οὖν οἱ ἄνθρωποι
τῶν Καμπανίων, ὃ Ἀννίας εἶπεν
πολλὴν ἔχει σῖτον ἐν Γάπυρῳ, καὶ
πέμποντας ἐκείνους λαμβάνειν ὅσοι-
κισ ἴθιεν. οἱ δ' ἔχοντες ὑπερβύτια
μήκρον ἐστὶν ἄνδρας, ἀλλὰ ἐκ γυναι-
κας ἐκ παθῶν ἐπεμψον ἀχθοφόροις
σόντα ἔσθινον. καὶ ὅτε ἐτάρσαντο τῇ
δόδῳ, μετὰ τὸν δὲ ἐς αὐτὴν ἐξ
Γάπυρος Ἀννίας, ἐκ τῶν δὲ τῶν Ἀ-
λωρεσι ποταμῶν ἐρεθισθέντες,
πλησίον Βενεβένδων ἔς μέγας ἐδε-
δαίκεσαν, Ρωμαίους ἐπὶ συμμάχους
ὄντας. τότε δὲ Ἀννίου περὶ τοὺς
ἀπέναντι κατεφρόνεν. σιωπῇ δὲ,
Ἀννίου μὲν, καλωπῶν αὐτὸν
Ἀννίου, ἐς Λοκρούς διελθεῖν,
πᾶσι καὶ τῶν κατεπεσόντων ἐν τῷ πε-
δί Βενεβέντων ἐρεθισθέντων μετὰ δὲ
τῶν φερεῖς κατεπεσόντων δυοῖν
ἢ Ρωμαίοις στρατηγούτων, Κλαυ-
δίου τε καὶ Ἀννίου, τὸ ἐπὶ αὐτοῖν πυ-
δόμενον ἐπιδραμεῖν τοῖς Καμπαν-
οῖς ῥηλίδας: Romanorum autem
Claudius & Annius) alter ea de

potuit, omni prius studio annisus
procos. Romanum vivum cape-
re. Quem, etsi insidiis scēde cir-
cumventum, tamen ob eximiam
in ultima morte virtutem admi-
ratus, funere decoravit, ossibus
Romam remissis. Inde in Apulia
aestatem traduxit, undique con-
vehendo frumento intentus.

Quum verò Romani Capuam
aggredi constitissent, Anno ab
Annibale præmissus cum mille
peditibus & totidem equitibus,
urbem inscēte hoste introiit.
Orta luce Romani ut plures in
mcenibus sunt conspicati, re co-
gnita, statim ab urbe exercitum
removerunt, & ad Capuæ totiū-
que Campaniæ frumenta dēme-
tenda dimiserunt. Quod agrē fe-
rentibus Campanis, Annibal sa-
tis in Apulia sibi esse frumenti di-
xit: proinde quoties vellent eò
mitterent & acciperent. Illi non
jumenta modò & viros, sed &
uxores & liberos ad frumentum
comportandum emisērent, ni-
hil periculi in itinere metuentes,
Annibale ex Apulia in Campa-
niam regresso, & ad Alorem flu-
vium castra habente: haud procul
Beneventanis, quos solos, quia Beneven-
fidi Romanis remanserant, time-
bant. Tunc igitur præsentē An-
nibale cunctos despiciēbant. Ve-
rùm accidit ut circa id temporis
Annibal ab Annone accitus in
Lucanos transfret, impedimen-
torum majori parte in castris ad
Beneventum cum modico præsi-
imperatorum (duo enim erant, & Annius
Claudius & Annius) alter ea de re certior factus, in Campanos

Annibal
Gracchi
virtutem
admira-
tas, ho-
stem fune-
re deco-
rat.

Alor flu-
vius.

Beneven-
tani.

Claudius
& Annius
Rom.

Ο ο

frumen-
impp.

frumentum convehentes impetu facto, multos (quum inermis & incondita turba esset) caderet, & frumentum Bencventanis donaret: tum Annibalis castris prædâque ibi relictâ potiretur. Quin etiam ambo duces Romani juncti, morante in Lucania Annibale, primū Capuam vallo mūrōque cinxerunt: deinde extrinsecus ducto altero, inter utrumque castra fecerunt: propugnacula autem partim ad urbem obversa, partim extrorsus, si hostes adorirentur, opposita erant. Castrorum facies instar amplissimi oppidi exiguam urbem in se complectentis, spatium à vallo ad urbem usque duorum stadiorum fuit. In quo ceu theatro muris circumdato cū indies nova praelia fiebant (provocantibus sese ad singulare certamen utrinque fortissimis viris) tum Claudii Aselli Romani memorabile unum fuit. Provocarat hunc Taureas Campanus, & pugna commissa victus, versus urbem cessum ibat. Claudius ad mœnia usque refugientem insequutus, quum equum è via reflectere non posset, parenti hostium portæ in vectus, toto oppido percurso per alteram incolumis ad suos evalit, edito projectæ audaciæ facinore.

Annibal, infecto negotio cuius causa in Lucanos accitus fuerat, ad Capuam reversus, tanta urbis (quam ad tot tantâque res opportunam Romanis fuisse norat) defensione omni studio curâque suscepta, Romanorum muni-

νοῖς ἀναφύγουσι τὰ ἥρπ'. Ἐ πολλὰς μὲν, οἷα ἀπαρροσκύνουσιν, ἀναφύγουσιν, καὶ τὸ σίτον Βενεανδένους δυνάμει λαβεῖν ἵ ἐ τὸ στρατόπεδον Ἀννίβου, ἔ τιμω ἐν αὐτῷ παρεσκευάσιν ἀρπύσας· καὶ Καπύλῳ, ἐπ' οὗτο ἐν Λευκανοῖς Ἀννίβου, ἀπειταφύγουσιν τε καὶ ἐπὶ τῇ τάφρῳ ἀπειταχίστου πύσιν ἐν κυκλῷ. καὶ τῶδε ἔ περαιοχίσματ' ἐκτὸς ἄλλο ποιήσαντες οἱ στρατηγὸι τὸ μείον ἔχον ἀπὸ στρατοπέδου. ἐπιλήξει δὲ ἦσαν αὐτοῖς, αἱ μὲν ἐς Καπύλαιας πολιορκουμέναι, αἱ δὲ ἐς τὰς ἑξῶθεν ἐπιόντας ἐπετρομμύνας. ἥτε ὅψις ἡ πόλις μεγάλης συμφορῆς ἐχρύσης ἐν μέσῳ· τὸ δὲ διὰ τὸ περαιοχίσματ' ἐς τὴν Καπύλῳ ἀφίστημι, διασθῆναι ἡ μάλιστα· ἐν δὲ ποταμῷ ἐγγιγνόντο περὶ καὶ συμβολαὶ καὶ ἐκείνῳ ἡμερῶν. πολλὰ δὲ ὡς ἐν θαλάττῃ μεσοτερχίον μεσοτερχίον ἀπεκαλουμένων ἀλλήλους ἔ ἀρίστων, καὶ πῆς Καπύλαι· Ταυρείας Ρωμαίων ἐν μεσοτερχίον Κλαυδίου Ἀσέλλου ἀπειφύγων, ὑπεχώρει, μίχεται τοῖς Καπυλαῖον πύσιν ὁ Ἀσέλλος ἐγκύσας, καὶ τὸ ἔκπον ἐ διωάμεν ἐν τῇ μένῃ ἐπιπρήψας, ἀφ' ἧς πολεμίων πύλων ἐς τὴν Καπύλῳ ἐσπλάτο σω ὅρεν, καὶ διπύσας τὴν πόλιν ὅλῳ, ἥτε τὰς ἐτέρας ἐξιδραμὲν ἐς τοὺς ἐπὶ ταύτην Ρωμαίους. καὶ ὁ μὲν ἔως παρεόλως διεσκέζετο.

Ἀννίβου δὲ τῆς χρείας φευδείς ἐφ' ἡν ἐς Λευκανοὺς μετακίνητο, ἀνέστρεφεν ἐς Καπύλῳ, μεταπύσμεν μὲν ἀπειδίει πόλιν μεγάλῃ καὶ ἐκαυον ὑπὸ Ρωμαίοις ἡκουμένῳ. ἀπεβαλὼν ἵ τὴν ἀπειταχίσματ', καὶ μὲν δυνάμεις μὲν ἐπὶ πύσιν

335

Claudii Afelli memorabile facinus. Taureas Campanus.

πιοῖν ἄπως ἀν ἐς τὴν πόλιν ἐς-
πέμψειν ἢ σίτον ἢ στρατὸν, ἐδί-
τος δὲ ἀπ' ἐκεῖνων αὐτὸ συμμά-
χαιν δυνάμειν, Ἄλλ' τὴν ἐπιτείχι-
σιν πάντη σφειλαμμένους, ἐπὶ
τῇ Ρώμῃ ἡκούετο παντὶ τῷ
στρατῷ, πυνθανόμενοι μὲν καίτοι
ὡς ὑπὸ λιμὸν πιεῖσθαι, ἐλπίζων
δὲ τὸς στρατηγὸς αὐτῶν διὰ Κα-
πύης ἀνασῆσαι, ἢ αὐτὸς π Κα-
πύης μείζον ἐργάσασθαι. σωτόνῃ δ'
συνδῆ διελθὼν ἔστη ποταμὸς καὶ πο-
λέμια, τῷ μὲν δυνάμειν αὐτὸν
ἐπιχεῖν, τῶν δ' ἐδὲ ἐς πύργον ἐλ-
θεῖν ὑποσώσωνται, διὰ δὲ οὗτοί τε
κινῶνται παρὰ τὴν Ρώμην ἐστρατοπέ-
δουσι, ἐπὶ δ' Ἀνιῶν ποταμῷ.
καὶ δ' πόλις ἐδορυμένη θάροντες
οἱοί τε ὡς περὶ οἰκίαν μὲν ἔδεν ἔ-
χοντες ἴσταν (ὃ γὰρ ἔχον, ἐν Καμ-
πανίᾳ τότε τῷ) πολέμῳ δ' ἐστὶ
τοσοῦτο σφισιν ἐπὶ τῇ ἀφῇ, ὅς
στρατηγὸς δὲ δρετὴν καὶ εὐτυχίαν
ἀμφόχως ὅμως δ' ἐν τῷ πυρὸν, οἱ
μὲν δυνάμειν φέρειν ὅπλα, πῶς
πύλας ἐφυλάσων, οἱ δὲ γέροντες
ἐς τὸ τεῖχος ἀνεπήδων, γυναῖκες
δ' ἐν παρὰ λίθους καὶ βίβλην παρί-
φερον· οἱ δὲ ἐν τῷ ἀργῷ συνεθεον
ἐς τὸ αὐτὸ δρόμον. βοῆς δ' ἐν πικρῇ
γῆς καὶ ἰσχυρῇ καὶ ἐν τῷ πυρὶ
κελεύουσιν ὡς ἀλλήλους πάντα
μετὰ τῷ. εἰσι δ' αὐτῶν οἱ τῶν γι-
γυρῶν τῶν ἐπὶ δ' Ἀνιῶν ἐν δυνά-
μειν, ἐκστῶν. μικροὶ δὲ π πο-
λίχιοι Ρωμαῖοι ποτὶ ἐπιτείχιζον-
τες Ἀλκίον, Ἀλκίον δὲ τὸ αὐ-
τῶν μετρητοῦς ἐκάλουν· σὺν
αὐτοῖς δ' ἐπισύροντες ἢ Ἀλκίον

menta adortus est. Et quum nul-
la ratione efficere posset ut in ur-
bem aut commeatum aut sup-
plementum induceret, (nam ne
ex oppido quidem, propter tam
arctam obsidionem, ad collo-
quia egredi poterat quisquam)
cum omni exercitu Roman con-
tendit. Movebat eum quod ibi
famem esse intellexerat, & se vel
ab oppugnanda Capua Romanos
imperatores abstracturum, vel
aliquid majus quam Capuam
liberasse, facturum sperabat.
Quamobrem continuato itinere
multos hostilisque populos e-
mensus, (quorum alii, quia vi-
res deerant, transitu arcere non
potuerant, alii ne praelii quidem
pleam subierant) triginta duo ab
urbe stadia ad Anienem fluvium
castra admovit. Nunquam tan-
tum pavoris tumultusque Roma
fuit. Deerant idoneæ copiae (quas
habebant, in Campania erant)
& insperantibus ingens immine-
bat exercitus, duxque & virtute
& felicitate invictus. Tamen
(quæ tum erat copia) qui ferre
arma poterant, portas custodie-
bant. Senes in muros insiliebant,
mulieres cum pueris saxa telæque
comportabant: ex agnis magna
turba in urbem confluebat. Jam
promiscuo ululatu, planctibus,
precibus, mutuis cohortationi-
bus omnia perstreper. Nonnulli
urbem egressi, pontem qui super
Anienem erat, resciderunt. Ro-
mani quondam in Æquis oppidu-

Anien flu-
vius.

Romano-
rum pavor
& tumul-
tus.

336

Æqui.

lum quoddam munierant, Albamque, metropolis suæ nomi-
ne, appellarant. Lapsum temporis, sive productio vel corrupto voca-
bulo,

Platæen-
fes.

Annibal
cum tri-
bus specu-
latum Ro-
mam it.

bulo, sive ut ab Albanis distinguerentur, Albenses vocitati. Hi ad duo millia quum ad participandum periculum Romam accurrissent, statim armati, portarumque custodiæ præpositi sunt. Tantam fidem ac benevolentiam tunc temporis una hæc ex tam multis colonia erga Romanos præstitit: Platæensium exemplum imitata, qui numero non multi, pugna Marathonica Atheniensibus sese adjunxerunt, ut communibus viribus præfens periculum propulsarent. Romanorum imperatorum Annius ad Capuam remansit, haud dubia spe expugnandæ urbis: alter, Claudius Flaccus, diverso itinere, incredibili celeritate, Annibali castra in altera Anienis ripa opposuit. Qui quum interficium pontem, & Claudium ex adversum sedentem offendisset, fontes fluvii circuire constituit. quo iter faciente & Claudius ipse castra promovebat. Hic Annibal more suo insidias admiscuit: aliquot equites reliquit, qui, ubi exercitus recessissent, trajecto flumine agrum Romanum depopulati, quum ad urbem usque terrorem attulissent, ut iussi erant, ad Annibalem redierunt. Ipse lustratis fontibus fertur noctu cum tribus speculatoribus, urbis, quæ non procul distabat, situm clam esse contemplatus, solitudinemque & trepidationem intra moenia intellexisse: Capuam tamen re-

Οὐ γὰρ καὶ Ἀθωνάκης ἐς Μακεδονίαν μικρὰ πόλιν ἢ Πλαταιῶν ἔδραμε.] Primo quidem aspectu videri possit scribendum ἔδρασε, sed magis placet κροσίδραμε, aut συνίδραμε.

1275

πύλῳ, εἴτε θεοὶ παρόντων· αὐ-
τὸν αἰεὶ, ὡς καὶ τότε, ἔπειτα τῷ τ'
πόλεως δρετῶν καὶ τεχνῶν διότις·
εἴτε, ὡς αὐτὸς τοῖς ἐσθλαῖν ὡς-
τρέπουσιν ἐλεῖν, ὅσοι ἐδελαν τ'
πόλεμον ἐκλυσε, δὲ Καρχηδο-
νίων, ἵνα μὴ καὶ τῷ στρατηγῶν αὐ-
τοῦ δῶροιοτο. ἢ καὶ ὅτι σὺ Κλαυ-
δίου στρατὸς ὑπὸ αὐτῷ πύμπαι αἰ-
ξίον· οὐδὲ Κλαυδίου· ἀνα-
στρέφοντι παρῆντο, καὶ οὐκ ὡς
ἐστὶν ἐκδοῦναι, καὶ φυλακῶν·
μηδὲν ἐξ ἐνέδρας πειθεῖν.

Ὁ δ' ἐπιτηρήσας νύκτα ἀσπλη-
νον, καὶ χειρὸν ἐν τῷ Κλαυδίου
ἐπέρχοντο, τῇ καὶ μὴ ὅτι ἐφθάνει
ἐγείρει, πύργον δ' ὀρυζάριον·
καὶ ἀφ' ἐστῆσαν αὐτῷ πύλων κρητι-
λιπών, ὅτι καὶ ὡς ἐσθλαῖν ἀν-
τὶ τείχεος, ἡσυχάζον· ἐς τε λόφον
ὑπερκεκλῆστον αὐτῷ κρητιλίων ἐπε-
ψε λατῶν ἰσχυρῶς, οἷς ἐρητο ἡσυχ-
άζον· ὡς οἱ Ρωμαῖοι τὸ λόφον,
ὡς, ἐρητο ἀνδρῶν, κρητιλίων ἐπα-
νωσι. τοῖς δ' ἐλέφανσι τὸς Ἰνδῶν
ἐπιόησας, ἐκείλοσιν ἐς τὸ Κλαυ-
δίου στρατὸν ἐσθλαῖν ἀφ' ἧς
τὸ ἀφ' ἐστῆσαν καὶ ἀφ' ἧς καμῶ-
των, ὡς οὐκ ἔχοντο· σπληνικῶς ἢ
αὐτοῖς καὶ βουκωνητῶς πινῶς ἐξ ἀλί-
νου ἀφ' ἐστῆσαν· ἐπεὶ οὐκ ἐκείλο-
σιν, ὡς οὐκ ἔχοντο, ὅταν ἐνδον γί-
ναιται, τὸς μὲν, ὀρυζόντων πολὺν ἐ-
γείρειν ἐκείλοσιν, ἵνα πολλοὶ δὲ
ἔσονται ἐνταῦθα· τὸς ἢ, Ρωμαῖοις
βοῶν ὅτι Κλαυδίου· ὁ Ρωμαῖος
στρατηγὸς ἐκείλοσιν τὸ στρατὸν ἐκείλο-
σιν, ἐπὶ τῷ ἐκείλοσιν λόφον ἀνα-
παύων. τότε μὲν ἦν τὸ στρατηγῶν
ἢ ἀνίστασθαι· καὶ τούτων τὰ μὲν ὡς
γνωρι, qui Claudii imperatoris
proximum collem evadere. Atque hæc Annibalis fraudes ab ini-

diisse, sive deus aliquis, ut aliàs,
sic id temporis averterit, sive ur-
bis virtutem fortunamque perti-
muerit. sive (quod amicis ad eam
oppugnandam hortantibus dice-
re solebat) debellare noluerit,
metuens ne finito bello à Car-
thaginensibus imperio privaretur.
Nam quod ad Claudianum
exercitum attinet, non erat ullo
modo cum Annibalis copiis con-
ferendus. Claudius revertentem
Annibalem vestigiis sequens, fati-
tis agere se putabat si & cum pa-
bulatione prohiberet, & sibi ne-
quid per insidias damni accide-
ret, caveret.

Sed Annibal nocte illuni ex-
plorato loco quo Claudius exer-
citum traduxerat, nullum qui-
dem ipse murum extruxit, sed
fossa ducta intervallisque aliquot
pro portis relictis, denique aggre-
re, qui muri vice esset, opposito,
sefe continuat, atque in immi-
nentem tumulum, natura mun-
itum, missis equitibus, man-
dat ut quicquid loco se non move-
rent, quoad Romani locum va-
cuum rati occupavissent. Ad hæc
Indos conscens elephantis in
Claudiana castra irrumpere, quo-
cunque modo per intervalla ag-
geresque possent, jubet. Hos exi-
guo intervallo subsequi iussi tu-
bicines ac buccinatores aliquot,
edictumque ut ingressi quam-
maximum strepitum ederent,
quo plures esse viderentur. Unà
immissi nonnulli Latinæ linguæ
verbis juberent desertis castris in
Atque hæc Annibalis fraudes ab ini-

χαυτες, τὰς ἐπιόχτας σφῶν ἀπε-
σιόντο & κρατεῖσθαι, σὺν ὀργῇ
ἢ βοῇ πῦρ ἠγχευόμεν· καὶ ἐξέπη-
δον ἐκ τῆς στρατοῦ. Κλαυδί-
ου δὲ Φλακκοῦ εὐσταθῶς καὶ ἐν-
μηχανίως ἀσφιδίῳ συνεχεύεις ἐνέ-
δρα, ἀέλιον πρὸ Ἀννίους, καὶ τὸν
στρατὸν περιέσσει, ἀεὶ πεφλεκται
τὰς Ἀννίους μηχαναίς.

Ὁ δὲ Ἀννίος, ἐπεὶ τὴν πείρως
ἀπίτυχε, ἐς Πλευρώνας διελθὼν, ἐ-
χέμενος· καὶ ἐπὶ τρυφῇ καὶ ἐν-
νήθους, ἱερὰ μὲν τε εἶχεν ἄγριον
ἀνὴρ· καὶ ἐνδὺς αὐτῷ κατ' ὀλίγον
ἐτίειπε πάντα· Κλαυδίον δὲ ἐς
Καπύην περὶ τὴν συστρίψαν ἐπα-
νή, & τοὺς Καπυαίους περὶ σκελ-
λον ἄμφω κρατερῶς, ἐπειγόμενοι
χημαῖον ἐλάν τὴν πόλιν, ἕως Ἀν-
νίος ἡμεῖς· Καπυαῖοι δὲ, τὴν τρα-
φῶν σφῶν ἐπιλειπυσσάν, & ἔδα-
μῶθεν ἄλλαν ἐπιστραχημέναν, ἐν-
χεύονται ἰαντὲς τοὺς στρατηγούς· ἐν-
χεύονται δὲ & ὅσοι Λιβύαν αὐτοὺς
ἐφάρμεν, αὐτοὺς στρατηγούς, Ἀν-
νίον ἑτέρω καὶ Βωτά. Ρωμαῖοι δὲ
τῇ μὲν πολλῇ φρουρᾷ ἐπίστησαν, καὶ
ὅσους ἄλλοι αὐτοὺς μελάντας, χεῖρας
αὐτῶν ἀπέτιμον· Λιβύαν δὲ τὰς μὲν
ἐπιφανείς ἐς Ρώμην ἐπέμψαν, τὰς
δὲ λοιπὰς ἀπέδοντο· καὶ Καπυαῖον
αὐτῶν τὰς μετὰ ἑαυτοὺς μέγιστα τῆς
δυστυχίας ἀπέκτειναν, τὴν δὲ ἄλ-
λων τὴν γῆν ἀφείλοντο μόνοι· ἐν-
φορὸν δὲ εἰν ἐς οὔτεν ἢ ἀπὸ τῆς
Καπύης παρὰ πείρας γὰρ εἰν
Καπύη μετὰ δὲ πάλιν ἐς Ρωμαίους
ἐπαυτῶν, καὶ μέγα τὸ Λιβύαν
ἐς τὴν Ἰταλίαν πλεονεκτικῶς πε-
εῖλετο.

Ἐν δὲ Βρυτίοις, οἱ μέρους εἰσὶν
τῇ Ἰταλίᾳ, ἀνὴρ ἐκ πόλεως Τι-

hostes irruendi nulla erat facul-
tas) cum ira horrendisque barri-
ribus ἐ castris erupere. Hoc pacto
Claudius Flaccus magna con-
stantia & solertia improvisis oc-
currendo insidiis, & Annibalem perhor-
rescentem exercitum servavit.

Annibal irritō incepto, in Lu-
caniam traductis copiis hyberna-
bat, virque ferus, nullis affluetis
deliciis, luxui amorisque operam
dabat. Quae ex re sensum nec mul-
to post magnam induxit rebus
suis omnibus mutationem. Clau-
dius Capuam ad collegam redie-
rat, & jam ambo in urbis oppu-
gnationem acriter incumbabant,
eamque, quiescentem Annibalem,
hyeme expugnare conabantur.

Campani, rerum omnium penu-
ria (quia nihil aliunde adveheba-
tur) afflicti, sese Romanis impe-
ratoribus dederunt. Deditē-
re se & Carthaginienſis praesidii
praefecti Anno & Boſtar cum suis
militibus. Romani, imposito ur-
bi praesidio, transfugas, quotquot
inventi sunt, manus amputa-
runt: Aphrorum nobiles Ro-
man transmissi: reliqui venun-
dati. Inde in ipsos Campanos con-
verſi, auctores defectionis extre-
mo supplicio, ceteros agros mo-
do multarunt. Est autem Cam-
panus ager, quia campeſtris, fru-
gum ferax. Capua Romanis re-
stituta magnum ad res in Italia
gerendas momentum Carthagi-
nienſibus ablatum erat.

In Brutiis (pars est Italiae) vir
ex Tifſia civitate, venari & de
prada

Annibal à
Claudio
Flacco fu-
peratus.

Annibal a-
morise de-
dit.

Capua Ro-
manis se
dedit.

Anno.
Boſtar.

Tifia ci-
vitas per
proditio-
nem ca-
pta.

Tifiatæ
Annibali
redditi.

Salatia,
Apuliæ
urbs.

Dasius.
Blatius.

præda semper aliquid afferre ad præfectum præsidii Punici quod in urbe erat, solitus, ita ad ejus amicitiam adreperat ut propè imperii confors esset. Hic injurias militum in patriam iniquo animo ferens, pactus cum Romano imperatore, data fide & accepta, nonnullos in dies veluti captivos in arcem intromittebat, armæque eorum ceu spolia inferebat. Quos numero auctos ubi vinculis laxasset, atque armasset, Punico præsidio oppresso Romanum induxit. Sed brevi post tempore, prætereunte illac Annibale, territi præsidarii, Rhegium confugerunt, Tifiatæ Annibali se tradiderunt, qui defectionis principibus crematis, aliud præsidium urbi imposuit. Salatia in Apulia (quæ tum sub Punico imperio erat) duo fuere genere quidem, divitiis & potentia, facile principes, sed inter se admodum discordes: Dasius, Punicam, Blatius rem Romanam fovebat. Quandiu ergo Annibali res secundæ erant, Blatius quievit: at postquam recuperato majori ex parte imperio Romana potentia revixit, Blatius inimicum hortari est ausus ut pro salute patriæ tantum secum consentiret: ne, si Romani eam vi expugnarent, tandem insanabili malo implicaretur. Dasius simulans se assentiri, rem aperit Annibali. Discepta-

σίαι, φεβυερμίνης ὑπὸ πῶν Λι-
βύων, ἐδίστες αἰεὶ τὴ ληϊζομένη καὶ
φύρειν τῷ φεβυερρήν, καὶ τῷ
τέτῳ αὐτῷ σκαυήτης εἰς πᾶν τὰ γα-
ργῶς, & χεὶρ ἐν συστρήτην, ἤλ-
γει τὸ φεβυρῶν ἐς τὴν πατρίδα ὑ-
περζόντων. σκωδέρηθ' ἐν τῷ Ρ'ω-
μαίων στρατηγῷ καὶ πιστὸς διὸς καὶ
λαβὼν, ἐκείνῳ πινῶς, ὡς ἀρχιμα-
λῶτους, ἐσθῆρ ἐς τὴν ἀκρῶν, καὶ
τῷ ὅπλῳ αὐτῶν ἐπέφερεν ὡς σκύλα·
ἐπεὶ δὲ πῶλιος ἐγένοντο, ἐξέλυεν
αὐτὸς & ὥπλισε, καὶ τὴν Λιβύων
φεβυρῶν ἀνείλε, & τῷ Ρ'ωμαίων
ἀλλῆν ἐσηγάγετο. Ἀνὴρ δὲ ὁ πο-
λὺ ὕπερν παρὰ δύνανται αὐτὸς, οἱ
μὲν φεβυρῶν, κραυγὰν ἀνέντες, ὑπὸ
τῷ θεοῦ ἐξέφυγον ἐς Ρ'ήμιον· οἱ δὲ
Τισιαῖ) παρέδωκον αὐτοὺς τῷ Ἀν-
νίβῳ. καὶ ὁ Ἀννίβας τὰς μὲν αἰτίους
τὴν ἀποστασίας ἔκρινε, τῇ δὲ πολλῇ
φεβυρῶν ἐπέστησεν ἀλλῆν. Ἰακὺ δ'
ὅτι πόλεις Σαλατία Λιβύων ὑποκίθη
δύο ἦσαν ἄνδρες, τῶν μὲν ἀλλαν γέ-
νει καὶ πλῆτ' καὶ δυναμὶς ἀλφά-
ρητε, ἀλλήλοισιν δὲ πολλὰ ἀλφ-
φορῶν τέτοιον δάσιν· ἡμὲν τὴν Λι-
βύων ἤρετο, Βλάτιον δὲ τὴν Ρ'ω-
μαίων. ἔως μὲν οὖν ἡμεῖς τὴν Ἀν-
νίβου, ἐφ' ἡσυχίας τὸν Βλάτιον.
ἐπεὶ δὲ ἡγήρετο τὴν Ρ'ωμαίων καὶ
τὴν πολλὰ τὴν ἐσφιτερομένης δόξης
ἀνελάμβανον, ἔπειθεν ὁ Βλάτιον
τὴν ἐχθρὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος αὐ-
τῶν συμφρονησῆαι μόνης, μὴ πει-
θεῖ, Ρ'ωμαίων αὐτὴν βίᾳ λαβόν-
των, ἀνέκτισεν. ὁ δὲ ὑποκρινάμε-
νος σκωτίζεσθ', κραυγὰν ἐπέ-
τει.

Ἀννίβας.

Ἰακὺ δ' ἐν πόλει Σαλατία Λιβύων ὑποκίθη δύο ἦσαν ἄνδρες.] Vel Ἰαπυ-
γίας vel Ἰαπύων scribendum est. Sic autem & in præcedentibus ubi Ἰαπυ-
γίαν habemus Apuliam dicit.

Ἀνίβας. Ἐὶ δὴ καὶ αὐτοῖς ὁ Ἀν-
 νίβας, Δατίς μὲν κατηγόρηται,
 Βλατίς δ' ἀπολογηθεὶς, καὶ συ-
 γκροφανείσθαι Δάτῃ τὴν ἔχθραν λέ-
 γοντι. ὃ καὶ τῶς ἀρχῇ παροτρύνει,
 ἐτόλμησεν ἐχθρῷ παροτρυνεῖν λό-
 γον τοιόνδε, ὡς αἰτίῃ κατηγόρηται
 Δάτῃ τὴν ἔχθραν ἐσμένω. Ἀνίβας
 δ' ἔτε δειπνῶν τὸ ἔργον, αὐτὴν
 τὴν παρ' ἐχθροῦ πισυρῶν βαδίας ἀ-
 ξιών, μελίστω αὐτὸς, ὡς σκεψό-
 μῃ ἐφ' ἑαυτῆς. σενῆς ἢ τ' ἐξόδου
 πῶς περὶ ἔσσης, ὁ Βλατίς ἐφη τῷ
 Δατίῳ, τὸς ἀλλοὺς λαδῶν, Οὐ
 σωσὶς ἀραδὲ τὴν πατρίδα; ὁ δὲ
 καὶ τὸτο εὐδύς καθόχτας ἰμελύνει. Ἐ-
 ὁ Βλατίς οἰκτοῦσά μ' ὦν, τότε μὲν-
 λιστε ἀξιοπίστως εἶπεν ὡς ἐπίστυ-
 λεύοιτο ὑπὸ ἐχθρῷ περὶ τῆς. Τῇ
 33 το δ' ἐφη τῷ νῦν ἐπιτοῦλδ' ὡν,
 34 καὶ τ' ἀπὸ τῆς ἀμφιλογίας, εἰ-
 35 πὴς λῶ, ἴσεται μὲ. τίς γὰρ αἶ
 36 ἢ ἀπὸ τῆς ἐχθρῷ ἀπὸ τοιῶνδε
 37 διεπίστυπεν ἢ νῦν, εἰ καὶ τῶς
 38 ἐπιπλάτῃς, αἰτίῃς ἔκαστος κατηγό-
 39 ρησιν ἀπὸ ἐκείνου γνησίου μὲν;
 40 οὐκ ἔστιν ἐπὶ καὶ κενόμῃ καὶ
 41 δυνάμει, αὐτὸς ἀνὰ τὴν δού-
 42 τερα τούτ' ἐπαρρησεν εἶπεν, καὶ
 43 μέλιστα ἐν τῷ δικαστηρίῳ, πολ-
 44 λῶν μὲν ἀκροῦσιν ἀναμείνων, ἔ-
 45 ἢ κατηγόρησεν ἔκαστος μέλιστα,
 46 εὐδύς ὁμοίως ἐρεῖν εἰ ἢ δὴ ἔ-
 47 γνησίου, ἐφη, ἡγεῖται ἐξ ἀφ' ἑνὸς
 48 καὶ φίλου, πῶς μὲν συλλαβῶν
 49 ὑπὲρ τ' πατρίδος ἐπὶ δυνατὸς
 50 λῶ; τί δ' ἀνὰ ἐκείνην ἐγὼ μὲν

tor ac iudex erat Annibal, Dasius
 accusator. Blatius reus hoc unum
 ut se defenderet dicere, sibi pro-
 pter privatas inimicitias falsa cri-
 mina imponi. Et certe quum
 praevidisset accusatori hosti pro-
 pter similitudinem fidem nullam
 fore, liberior cum eo hac de re
 sermonem contulerat. Annibal
 rem non contemnendam, nec
 hosti nimium fidendum ratus,
 utrumque iussit secedere, tan-
 quam per se cogniturus. Quum
 verò perangustus exitus foret,
 Blatius Dasius remotis arbitris
 sic compellavit. Non tu vir bo-
 ne patriam servabis? Dasius ex-
 clamans è vestigio Annibali indi-
 cat. Tum Blatius quirita. Nunc
 nunc (inquit) nemo non credit
 me ab hoste astuto insidiis peti-
 omni dubia suspicione, si qua an-
 tè fuit, hic me dolus liberabit.
 Quis obsecro, nisi mentis inops,
 hæc voluisset inimico credere?
 Sed potuit primò fortasse decipi.
 At quis in iudicium adductus &
 causam dicens, factumque per-
 negans, pro tribunali, multis au-
 dientibus, praesente accusatore,
 qui rem possit prodere, de integro
 eadem communicare cum eo
 sustinuisse, quem perfidum in-
 dicem esset expertus? Jam verò,
 ut fidelis amicus mihi fuisset,
 quid opis tamen mecum in pa-
 tria salutem conferre potuisset?

Eccur

Οὐ καὶ τῶς ἀρχῇ παροτρύνει, ἐτόλμησεν ἐχθρῷ παροτρυνεῖν λόγον τοιόνδε.]

Scribo, ὁ καὶ τῶς ἀρχῇ παροτρύνει.

Οὐτε τὴν παρ' ἐχθροῦ πισυρῶν βαδίας ἀξιών.] Deesse puto dativum λόγῳ:

& scribendum, οὐτε τὴν παρ' ἐχθροῦ λόγῳ πισυρῶν βαδίας ἀξιών.

Eccur ego ejus auxilium implorarem qui nullius auxilii copiam habet? Hæc Blatius longè antè (ut arbitror) exitum prospiciens, data opera in aurem Dasi inſuffuravit, tum ut ejus fidem i poſterum auctoritatèmq; minueret, tum ut exinde Annibal animum induceret non credere ullum ſibi verum crimen objectum. Nec verò dimiſſus Blatius deſtitit adverſarium obtundere, quem veluti in omnibus rebus fidè detracta non formidandum contemnebat. Itaque Daſius iterum ſimulavit ſe ejus oratione moveri, atque ex eo pervelle totam deſcendiſſe viam intelligere. Ille nihil cunctatus, Ego, inquit, in caſtra Romana (oſtendebat autem illi remotiſſima) tranſcurram: indèque acceptas à prætorè, qui mihi eſt amiçiſſimus, copias adducam. Tu hîc me opereris, & in urbe cuſtodix caufa manebis. Sic locutus, exemplo, clam Daſio, urbe exceſſit, rectaque Romam, non in illa caſtra, contendit. unde mox dato filio obſide, acceptiſque à ſenatu mille equitibus, citato gradu rediit, jam eventum animo præcipiens. ſarium non conſpiciatus, ſtatim bentem ad opus perſciendum

10 διὲν ἐπικουρεῖν διωκόμενους· ὃ μοι
 11 δοκεῖ ἀπειλῶν πάλιν ὁ Βλάπτης·
 12 ψιθυρμός οὐκ ἔστιν τῇ Δασίᾳ, καὶ
 13 ἐς ἀπίσταν αὐτὴν ἐμβάλεται μεζύριον·
 14 ἐπαρχαγίσταμ εἴ' οὐ τὰδε καὶ Ἀν-
 15 τίωνιν ἐς ἀπίσταν εἴ' ἀσπέρων ἐρή-
 16 ρμων· ὃ μοι ἔδδ' ἀσφύρων πλὴν
 17 δικλῆν ὁ Βλάπτης· ἀφίστατο μὴ με-
 18 τυπείσθαι τὸν ἐχθρὸν, κραταφρονῶν
 19 ἄρα ὡς ἐς πάντα γήρηντοῦ ἀπί-
 20 στου, ὃ ᾧ αὐτὸς ὑπεκρένετο σωτή-
 21 ρισθῶ, ὃ καὶ ἐπίνοιαν τῆς λαοπέ-
 22 ρας ἦν τῷ μεζύρι· ὃ ᾧ, ΟΥΔΕΝ,
 23 ὀκνήσους, ἔφη, Ἀλσθημέμαγ μὲ
 24 ἐπὶ ἡ τ' ἐρατοπέδων ἐγὼ τ' Ῥα-
 25 ρυεῖκῶν (μελυνούσας αὐτὰ τὸ πα-
 26 νυ πορρώτατα) καὶ στραπὸν ἄξω
 27 λατῶν· ἔτι γὰρ μοι φίλῶ·
 28 στρατηγὸς οὐκ ἔστιν τοῖς στρατοῦ· οὐ
 29 εἴ' ὑπορβῆεν μοι δ' ἄρα καὶ πᾶ
 30 ἔνδον ἐπιτηρεῖν· ὁ μὲρ εἶπεν ἔτι,
 31 καὶ εὐθύς ἐξέδωκε, λατῶν Δά-
 32 σιον, οὗτε ἐς οὐκίον τὸ στρατόπεδον,
 33 ἀλλ' ἐς Ῥάμεν ὁδὸν ἐλάσων· καὶ δὲς
 34 τῇ βουλῇ τ' ὅδον ὕμνηρον, ἰπτεύας
 35 ἦται χελίους, μετ' ὧν ἠπείγετο καὶ
 36 ἀπεδύω, τὸ μίλλον ἵσταζ' ἀσφρά-
 37 μμῶ· ὃ ᾧ Δάσιος τῆς ἐπιστομῆς
 38 ἡμερας τ' ἐχθρὸν εἶχ' ὀρῶν, εἴκα-
 39 ρον αὐτὸν ἐγγχεῖον τίς ἐγλυσμέ-
 40 νους, ὃς ἦδ' πιστεύοντα αὐτὰ. 10

Dafius fequentibus diebus ad-
conjecit cum jam ſibi fidem ha-
buiſſe. Sed dum arbitratur in il-

μίσους

O' δέ, O' δ' ἐν, ἀνέστης, ἔφη, διαδοχῶς μὲν ἐπὶ τῇ ἑξατοπίῳ
 ἐν τῇ Π' αὐτοῦ] In locum hujus vocabuli διαδοχῶς, quod non so-
 lum nullum hic, sed ne in Graeca quidem lingua habere locum potest, substitui-
 to διαδοχῶς. Sic in fine hujus pag. legimus, διέδραμ' ἄνευ Ἀντίαν.
 Et pag. 329 de Terentio Varrone, ἐς Πάριον διέδραμ'.

Σὺ δὲ παραβέβηαι μοι δεῦρο καὶ τὰς ἑνδὴν ἐπιτηδεύειν.] Non debent suspecta esse hæc infinitivi modi verba, quum sciamus hunc modum nonnunquam vice imperativi fungi.

Αὐτῶν

μίπτες ἂν ἐς ἐκείνο τῷ ὄντι τὸ πρὸ-
 ρωτῆσαι στρατοπέδον αὐτὸν ὀχλοῦ,
 διδραμοὺς αὖτὸς Ἀνίβαν, κατὰ φρε-
 νῶν ὅτι φησὶν ἐκείνους ἐπινελεῖν
 ἔ, νυν μὲν, ἔφη, παραδιδῶναι σοὶ
 τὸ Βλάτιον ἐπὶ αὐτοφῶρῳ στρατῶν
 ὑπάρχοντα τῇ πόλει. ἔ τὸ γενοῦς
 ἐκδιμῶν, καὶ λαβὼν πᾶς, ἐ-
 πανηχῶ ἐς τὴν πατρῶν μὲν πα-
 δῆς, ὡς οὐκ ἔ Βλατίος ἀλησιάζ-
 ζοιτο. ὁ δὲ εἶδεν τε ἡδ' ἄρτι καὶ
 τὴν φρουρὰν τὴν Λατῶν, ὀλί-
 γηι ἔσαν, ἀνελών, ἐφύλασσε με-
 δὴνα παρελθεῖν καὶ πύλας τὰς μὲν
 ἄλλας ἐκκλείειν, τὰς δὲ ἐς τὴν
 ἐπὶ πύλιν Δασίου μόνας εἰσέναι ἀ-
 νειώχαι, καὶ τὸ κατ' ἐκείνας μεί-
 ρον ἄπαν εἶχεν ἀνυπόπτως· τὰ δὲ
 ἐντὸς ἐξεπεπύφρωτο ἔ διήλπτο,
 ὡς μὴ διωκᾶς τὰς ἐμπροσθεν ἐς
 πόλιν ἀφδραμεν. Δάσιον ἦ, ἐ-
 πὶ τὰς πύλας εἶδεν ἀνεμνίαις,
 ἡδῆ, νομίσις ἀσπασαίνεσθαι ἔχθρην,
 καὶ ἐσθῆατο γαλήνῳ. ὁ δὲ ἐπικλει-
 στας διεφθέρει αὐτοὶ τε καὶ τὰς ἐς
 δρομῶν, ἀδουμδρους ἐν σενῶ,
 καὶ ἀφδραμῶν, ἀφ' αὐτῶν τὰς φρε-
 νας ἔχοντας· ὀλίγοι δὲ αὐτῶν ἀφ'
 ἔ πιχας ἐξαλομῶν διέφυγον. καὶ
 Βλάτιον μὲν ἔτα παρὲν Δασίου,
 τὰς ἀντιπύλιν.

Φυλάτιον ἦ Ρωμαίων ὄπατο,
 ἔρδοσαν ἐπὶ πόλιν. ἔ αὐτὸν Ἀν-
 νίβας ἔλαβεν ἐπὶ τῶν ἐγγὺς ἡρώ-
 νων, καὶ ἐπὶ τῇ πόλει μὴ κατεῖναι,
 ἔ σιωπῇ παρήγειτο. αὐτὸς δὲ ἐν
 ἡρώδῃ οὐκ ἔμελλε καὶ ὁμήλῃς, τὰς
 μὲν ἰσχυρὰς ἐπὶ μὲν ἐπὶ χερσὶν τῶν
 Ρωμαίων στρατοπέδων καὶ αὐτὸς ἡ-

silentiōque totis castris indicto. Sub lucem orta etiam nebula, equitatum praeimit ad lacerandos Romanos. Illi quidem cum trepida-

la longinquissima profectum ca-
 stris, lentē ac securē ad Anniba-
 lem accessit, non dubitans quin
 redeundo facile alteri anteverte-
 ret. Atque Annibalem affatus,
 Jam tibi, inquit, dum in urbem
 hostiles turmas inducit, in ipso
 facto oppressum Blatium tradam.
 Deinde re exposita, acceptisque
 aliquot ab Annibale militibus, in
 patriam advolat, nondum (ut ip-
 se deputabat) appropinquante
 Blatio. At ille jamdiu caeso Puni-
 co praesidio, quod exiguum erat,
 urbem occuparat, diligentēque
 caverat nequis oppido egredere-
 tur. Et reliquis portis obstructis,
 solas quae revertenti Dasio occur-
 rebant, patere voluerat. Murus
 etiam ea parte omni suspitione
 vacabat, sed interiora fossis sic
 dirupta & intercepta erant ut ir-
 rumpendi nulla esset facultas.
 Adveniens Dasius, ut apertas
 portas vidit, lætus, & hostem an-
 tevenisse ratus, in urbem ovans
 est ingressus. Sed cum omnēque
 qui unā irruperant, inclusos,
 quum in angustiis colliderentur,
 & propter fossas nullus esset re-
 ceptus, Blatius facili cecidit, pau-
 cis exceptis, qui muro delapsi
 evaserunt. Sic Blatius Dasium,
 ter insidiis circumventum, ad ex-
 tremum superavit.

Ceterum dum Fulvius cos. Fulvius
 Romanus Herdoneam obsidet, cos Her-
 Annibal juxta eum nescientem doneam
 vespere castra admovent, extin- obsidet.
 ctis, ut melius lateret, ignibus,
 Sub lucem orta etiam nebula, e-
 quitum praemittit ad lacerandos Romanos. Illi quidem cum trepida-

μαῖοι τόνδε τ' ἀείπειν ἀνέλασον, ἐν-
καρῶς ἐς πολέμους χροῖαν & κτ' γλῶ
κῶ κτ' γάλασσαν.

Ἀννίβας δὲ ἐπειγόμενος ἐς αὐ-
τὸν, ὡς ἔμεινεν εἰλημμένῳ, παρ-
ήλθεν ἀχθόμενος ἐς Οὐρελίαν· κα-
κῶς δὲ ἐς Βενεσίαν. ἐνταῦθα Κλαύ-
διος τε Μάρκελλος, ὁ Σικελίαν ἐ-
λὼν, πέμπτον ἑαυτὸν τότε, καὶ
Τίτον Κελσίνον, ἀντιστρατοπέ-
δουόντες, σὺν ἐτόλμων ἄρχεν μύ-
χης. λείαν δ' ἢ πρὸς τὸ Νομίδων ἀ-
γομμένην Μάρκελλον ἰδὼν, & δόξας
ὀλίγους εἶναι τὰς ἀγωνίας, ἐπέδρα-
μεν αὐτοῖς μὲν τελευτήσαν ἰππέων
συνὴ καὶ φρονήσας· & παρὰ τὸν ἡγε-
τα, θυμικῶς αὖν ἐς μάχης καὶ παρὰ
κινδυνόστικος αἰεὶ ἄφρων δὲ πολ-
λῶν τ' Λιβύων φανέντων, καὶ παι-
ταχόθεν αὐτῶν παρὰ πρὸς οὐκ ἔχον-
τες, οἱ μὲν ἔσχατον ἔσαν Ρωμαίων, παρὰ τὸν φυ-
γῆς ἦσαν ὁ δ' ἢ Μάρκελλος, ὡς ἐ-
πορῶν αὐτῶν, ἐμάχεται ἡνιόχως
μείχρη κατὰ γονυτιόχως ἀπέδανε. καὶ
αὐτὸς τὸ σῶμα τοῦ ὁ Ἀννίβας ἐπιστῶς,
ὡς εἶδε τὰ τεύχεα ἐπὶ σέριον,
ἐπήνεσε μὲν ὡς στρατιώτῳ, ἐπὶ
σκέπῃ δὲ ὡς στρατηγόν· & τ' δι-
κτύλιον αὐτῷ ἀεικλῶν, τὸ μὲν
σῶμα ἔκαστε λαμπερῶς, & τὰ ὁ-
στὰ τῶν παρὰ παρὰ πρὸς ἐπεμψεν ἐς τὸ
Ρωμαίων στρατοπέδον.

Σαλατίνους δὲ μέλιον, ἐνδύς
ἐτύπωνεν ἐνιστολῇ τῇ σφραγίδι
Μαρκελλῶ, σπῆν ὑπόταξ πολλὰς πε-
ρὶ τ' ἑαυτῶν καὶ αὐτομόλον ἀνδρῶν
Ρωμαίων ἐπεμψε φέρειν, δηλοῦν-
ται ὅτι στρατὸς Μαρκελλῶ κατόπιν
ἔρχοιτο, καὶ ὁ Μάρκελλος αὐ-
τὸν ὑποδέχεσθαι καλεῖται. ἀρτί δ'
εἰληφένον Κελσίνου ρεῖμα μύ-
χης, ἀπὸ πεμψάντων ἐς ἀπαιτίας

Tarentum receperunt, oppi-
dum terra marique opportunif-
simum.

Tarentum
Romani
proditione
recipiunt.

Annibal ad Tarentum festina-
bat: sed in itinere certior factus
captum esse, graviter dolens,
Thurium se recepit, inde Venu-
siam quo in loco Claudius Mar-
cellus, qui Siciliam devicerat,
tuum quintum cos. & T. Crispi-
nus, castra habebant, sed praelio
tamen abstinebant. Forre fortu-
na autem Marcellus Numidas
prædam agentes conspiciatus,
ratûsque paucos esse, cum tre-
centis equitibus securè in eos
impetum fecit, virque ingenio
ferox & in pericula præceps præ-
ibat. Sed quum undique exciti
Aphri in eum inveharentur, qui
in extremo agmine erant Roma-
ni, primi fugam arripuerunt:
Marcellus, qui eos sequi crede-
ret, egregiè pugnabat, donec ja-
culo transfixus cecidit. Ejus cada-
vere potitus Annibal, postquam
adversa vulnera vidit, ut mili-
tem, laudavit, sed, ut imperato-
rem, cavillatus est. Detraeto an-
nulo corpus magnificè crema-
vit, ossâque ad filium remisit in
castra.

Cl. Mar-
celli interi-
tus,

Annibalis
de Claudio
Marcello
judicium.

Porro priusquam mortis hu-
jus fama latius manasset, Salati-
nis vehementer infensus, cum li-
teris annulo Marcelli obsignatis
Romanum transfugam Salatiam
mittit, qui significaret Marcelli
exercitum adventare: jubere ut
sibi portæ pateant. Cives, paulo
antè Crispini literis acceptis (mi-
serat enim circa proximas civi-
tates

tates

tates nuntios Marcelli annulo Annibalem potiri nuntium, ne remanens sua consilia rescisceret, polliciti se mandata facturos, remiserunt. Interea armis sumptis per moenia dispositi, insidias expectabant: venientique Annibali cum Numidis arma Romana habentibus, cataracta in altum subducta, portam aperiunt lathi & gratulabundi veluti Marcellum excipientes. Quumque tot admississent quot se facile posse opprimere confidebant, cataracta dejecta intra urbem inclusos omnes interfecerunt. Alios è muro missilibus absterrebant ac vulnerabant, Annibal ad Salatinam secundò sua spe frustratus, abcessit.

343

Annibali
dolus apud
Salatinos
quomodo
cesserit.

Asdrubal
cum exer-
citu in He-
turiam
irruit.

Dum hæc fiunt, Annibalis frater, Asdrubal, exercitum, quem in Celtiberia mercede conscripserat, in Italiam traduxit, benignèque excipientibus Gallis, duobus mensibus Alpes, ab Annibale prius patefactas & sex mensium spatio vix superatas, cemensus, Hetruriam irruit, adducens secum peditum xxxviii. m. equitum viii. m. elephantos xv. Inde de adventu suo literas ad fratrem misit. Quas quum Romani intercepissent, & ejus copiarum quantæ forent intellexissent, coss. Salinator & Nero contra-

Salinator
& Nero
coss. As-
drubali oc-
currunt.

o d' ἔπειτα μάλιστα κεκαλεώς, αἰδώς

ὅτι τ' Μαρκελλοῦ σφραγίδ' Ἀν-
νίβας κεκαλήθη. τ' οὐκ ἀγέλον,
ἵνα μὴ παρελθὼν ἐπιγνῆναι τὰ γι-
γνώμηναι, ἀπέπειμ' ἔλκεν, ὑποχόμε-
νοι τὰ παρ' ἐταροῦ μὲν πῶς. αὐ-
τοὶ δ' ὠπλιστάμενοι, τὴν εὐρίδραν
ἐπὶ τ' τεῖχ' ἀνέμεινον. Ἐπεσοί-
το δ' Ἀννίβης καὶ Νομίδων, ὡς
Ρωμαῖκοῖς ὅπλοις ἐσκέυασεν, πῶς
μὲν πύλῃς ἐκ μηχανῆς τ' ἀνέ-
σταναν, ὡς δὲ Μαρκελλοῦ παρσίον-
το ἀσπίδοις. εἰς δεξιὰ μὲν δὲ
ὅπου ἐμφορὴς κρηττοῦν ἐμελλόν,
αὐτὸς ἐκ μηχανῆς τ' αὐτὸς
ἐπικατήκων. Ἐταρ μὲν ἐσθλόντας
ἐκτῶν, τὸς δ' ἔξω τ' τεῖχ' ἔ-
τι ἀπεσπῶντας, αἰώθεν ἐβάλλοντες
Ἐκρητὶ τρωσκον. Ἐδούτερος τῆς-
δε πειρᾶς ὁ Ἀννίβας ἐπὶ τῇ πόλει
σφαλεῖς ἀπεχάρη.

Εἰν τῷ τ' ἡ Ἀσδρὺβας ὁ ἀ-
δελφὸς Ἀννίβας τὴν στρατιάν ἡν
ἐξέταρασεν ἐν τοῖς Κελτικῶσιν,
ἔχων, διεβάνην εἰς τὴν Ἰταλίαν.
καὶ Κελτῶν Φιλίως αὐτὸν διχομή-
νων, τὰ Ἀλπία ὅρη ἀροπονημένα
πᾶν ἄνθρωπον ὑπὸ Ἀννίβου, διώδδον
δύο μηνσιν, ὅσα τῶς Ἀννίβας ἐξ
διήλθεν ἐσθλὰ τε εἰς Τυρρηνίαν,
ἄγων περὶ μὲν πετρωκισμῶν εἰ-
πεδοκαχιλίους, ἰππῶς δ' ὀκτα-
καχιλίους, Ἐλεφαντας πεντακα-
δέκας. καὶ ῥαμμένοντες πρὸς τ' ἀδελ-
φὸν ἐπέρπει, δηλῶν ὅτι παρὲν.
τῶν τῶν ῥαμμένων τῶν ὑπὸ Ρω-
μαῖων αἰόντων, οἱ ὕπατοι Σαλι-
νατωρ & Νερον μερόντας αὐτὸς τὸ
πληθ' ἔστρεψας διὰ τ' ῥαμ-
μένων, σιωλῶν εἰς τὸ αὐτὸ πύ-
σαις ταῖς δυναμέσιν, Ἐσπέρου-
ται πρὸς αὐτὸν αὐτὸς πολλοὶ Σύντας.

τὸ δ' ἔπειτα μάλιστα κεκαλεώς, αἰδώς
τὸ δ' ἔπειτα μάλιστα κεκαλεώς, αἰδώς

ὑπερχέρι. καὶ νυκτὸς ἀναλυσάς,
 αὐτὴ ἤλθ' ἐπὶ λυγρὰ καὶ ποταμὸν
 ὅθι ὑπὸ πρὸν ἦλאת'· μέγρι, φαι-
 σης ἡμέρας, οἱ Ῥωμαῖοι κωταλα-
 βόντες αὐτὸς διεφθιμένους τε καὶ
 κερμηκῆτας ὑπὸ ἀγρυπνίας καὶ κο-
 πῦ, πλείους μὲν αὐτῶν ἄμφοτεροῖς
 ταξιστῶν συντασσόμενοι ἐπὶ καὶ
 συνιόντας διεφθίοντο, καὶ αὐτὸν ἐπὶ
 οὐκ οὐκ Ἀσδρουβῶν· πλείους δὲ
 αἰχμαλώτους ἔλαβον· καὶ μεγάλου
 θεὸς ἀπὸ λαοῦ τῶν Ἰταλίων, ἀ-
 μύχης ἀν' ὅσοις ἔσθ' Ἀννίβης ἡγομένης,
 εἰ καὶ τῶνδε τῶν στρατιῶν αὐτοῦ
 λαβάν. θεὸς δὲ μὲν δοκεῖ τοῦτο Ῥω-
 μαίοις ἀντιδοῦναι τὸ ἐπὶ Καννέας
 αἰτυχίας, καὶ πόρρωτε ἀπ' αἰκίας
 καὶ ἰσχυρίων πᾶσι αἰκίᾳ ἡγομένης.
 στρατηγοὶ τε καὶ οἱ ἐκότερων ἀπο-
 λῶν, καὶ στρατὸς πᾶν ἐξήντα-
 τω μέλει ἐπίσης· καὶ τὰ αἰχμα-
 λῶτα, πολλὰ ἡνέδ' ἐπὶ τοῖς κα-
 κίοις συνωρίχθ'· στρατοπέδῳ καὶ
 παρασκευῇ τὸ ἀπὸ λαοῦ διαφιλῶς
 ἐκράτουν ἐκότεροι. ἔτι παραλα-
 βὲν ἡ πόλις ὑπὸ λαῶν καὶ συμφο-
 ρῶν ἐπείχετο. Καταπύοντο δὲ ὅσοι
 διέφυγον ἐκ τῆς κακῆς, οἱ μὲν ἐς τὰ
 οἰκία, οἱ δὲ ἐς Ἀννίβην ἐχώρουν.

Ὅ δ' ἐπὶ τῇ τῇ ἀδελφῇ καὶ στρα-
 τῷ τοσούτῳ ἀπειρίαν ὁδῶν αἰ-
 φνιδίον διαπλῶμα δυσφορῶν, καὶ
 ποταμοῦ ἀνέκοντο ἐπὶ τῇ ἔχον ἐν
 ποταμῷ αὐτοῦ, ἐξ οὗ Ῥωμαῖοις
 ἐν Ἰταλίᾳ διεπολεμῆναι, πᾶν τὸ
 ὦν ἀλήθειαν αὐτοῦ, ἐκ πᾶν
 κῶς, ἐς Βρυτίους, ὅπερ αὐτῷ λοι-
 πὸν ἔδιντο ὑπὸ λαοῦ, ἀνέχω-
 ρα· καὶ ἡνέχοντο, ὡς ἑτέρας διω-
 μεως ἀφ' ἐξουσίας δὲ Καρχηδόνι.
 οἱ δ' ἐπιμύσαν μὲν αὐτῷ ναὺς ἐκ-
 τὸν στρατὸν, ἐφ' ὃν οὐδέποτε ἔχον

jungere, noctu movit castra, ac
 per loca palustria ripasque flu-
 minis vado carentis cum errore
 obiens, non multum processit.
 Sub primam lucem Romani pa-
 latos & vigiliis laboréque fessos
 assecuti, plurimos cum centu-
 rionibus acie instructa congressos
 & ipsum unā Asdrubalem fude-
 runt, multosque vivos ceperunt:
 atque iis copiis deletis (quas si
 Annibal suis adjunxisset, invictus
 videbatur) ingenti terrore Ita-
 liam liberarunt. Ac mihi qui-
 dem videtur deus Romanis hanc
 victoriam rependisse pro clade
 Cannensi. Par enim aequalisque
 haec illi fuit, tum imperatorum
 interitu, tum exercitus haud di-
 sparis strage. Accidit etiam ut
 utrinque multos captivos habue-
 rint, alterique alterorum castris
 direptis luculenta praeda potiti
 sint. Sic variante fortuna Ro-
 mani modò prosperas modò ad-
 versas res experiebantur. Celti-
 beri, qui inter eadem effugerant,
 pars in patriam, alii ad Anniba-
 lem se contulerunt.

Qui fratris & tanti exercitus,
 ignoratione viarum praepropera
 caesi, clade non mediocriter per-
 cussus, amissis omnibus quae to-
 tos quatuordecim annos in Italia
 cum Romanis bellum gerens,
 immensis laboribus pepererat,
 in Brutios (ea gens sola in ejus
 societate permanerat) seces-
 sit: ibique novas Carthagine
 copias quietus expectabat. Mise-
 rant autem Carthaginenses cen-
 tum navibus oneratis frumen-
 tum,

Asdruba-
 lis clades,
 cladem
 Cannen-
 sem æ-
 quans.

344

Brutii, An-
 nibali fidi.

Carthagi-
nienſes na-
ves amiſ-
ſæ.

Brutii ab
Annibale
tributis
vexati.

tum, & ſupplementum & pecu-
nias: quas quum mille triremes
deducerent, ventuſque in Sardi-
niam detuliſſet, Sardinia prætor
longis navibus adortus, viginti
depreſſit, ſexaginta cepit: reli-
quæ Carthaginem repetiére. Ma-
jor hinc in caſtris Annibalis om-
nium rerum penuria orta eſt,
deſperato præſertim Carthagi-
nienſi ſubſidio. Ad hæc mala &
illud accedere, quod Mago in
Galliam Liguriamque ad condu-
cendum mercede militem dimiſ-
ſus, auxilii nihil mittebat, ſed
otioſus eventum rei expectabat.
Quamobrem certò prævidens
Annibal ſc illis in locis diutius
manere non poſſe, ipſos etiam
Brutios, tanquam mox alienos
futuros contemnens, gravibus
tributis vexabat. Oppida natura
munita, quaſi defectionem mo-
lirentur, in planitiem traduce-
bat: multos, ut in eorum fortunas invaderet, falſis criminibus
circumventos opprimebat.

Εν

Αὐτῶν ἡδὲ Βερυτιῶν, ὡς ἀλλοτερίων ὄντων οὐπω γνησομένων.] Alibi paſſim
Βερυτιοί, non Βερυτιοί, appellantur, & quidem in hac etiam ipſa pag. circa
principium. Vide pag. quæ proximè ſequitur, & eam quæ illam excipit. Vi-
de item pag. 338. & 341. necnon 346. & 348. Apud Stephanum tamen Βερυ-
τιοί habemus, & Βερυτιῶν pariter. Quamvis autem duas tantum ex hoc hi-
ſtorico ſcripturas attulerim hujus nominis (quod ex iis eſt quæ ἐθνηκα gram-
matici appellant) non ignoro tamen & tertiam apud eum extare. Nam in hi-
ſtoria De bellis Punicis, pag. 26. ſemel atque iterum occurrit genitivus Βερυ-
τιῶν. Sed vix hujus ſcripturæ, tanquam apertè mendoſæ, audebam men-
tionem facere. Interim autem lector de his diverſis unius nominis ἐθνηκα
ſcripturis admonitus, meminerit, ubi aliorum nominum quæ hujus claſſis
ſunt, diverſæ ſcripturæ occurrent, cautionem adhibere. De hoc certè &
annotatio quædam in paginam 330. ubi de Græca Petelinorum appellatione
agitur, illum potuit commoneſcere.

Τὰς τε ὀρχεζὰς τῶν πόλεων μετακίζειν ἐς τὰ πεδία.] Quod ab Annibale
ſieri hic videmus in Brutiorum urbibus, idem narrat (in Hiſpanica hiſtoria)
ſactum à T. Didio, in Termiſo. Scribit enim de hac, ἐξ ἐρυμνοῦ κατὰ γὰρ ἐς
τὸ πῆλιν: ſicut hic legimus, τὰς τε ὀρχεζὰς τῶν πόλεων μετακίζειν ἐς τὰ πεδία.

Οὐκ

Εἰ δὲ
τι Λικινί
πλὴν Σκ
τεται ὅ
πρὸς π
Σκιπiani
ποτε Καρ
δοτὸς ἡσ
φι τὸς Ιπ
εργατοῖς
δυναι αὐτ
παρῆται
αὐτοῖς ἐκ
αὐτοῖς ἐς
ἰσθμὸς ἐς
γινώσκ
τι Λικινί
Φρουρ
Φρουρ
δυναι Πλ
ἐς Λικινί
ἢ ἐθνηκα
μνησθῆ
ἰσθμὸς
ἰσθμὸς
ἰσθμὸς
τῶν στω
διφθε
τὸς ἀρ
καρῶν
ὅσα τι
λεται,
πρὸς κ
αὐτοῖς
Τὸ δὲ
μεγαλ
ἐξ ἐν
ἐν Κο
Ρωμα
αὐτὸς
ſentiam,
Annibal
hominum

Ἐν ᾗ Ρώμῃ γίνονται μὲν ὑπα-
 τιν Δικινίος τε Κράσιος καὶ Πού-
 πλιος Σκιπίων ὁ λαβὼν Ἰβηρίαν
 τέττον ὁ Κράσιος μὲν ἀντεσφα-
 πιδόσεν Ἀννίαν παρὰ Γαργυρίαν
 Σκιπίων ὅς τ' ἤμην ἰδιώσκον, ἔ-
 ποτε Καρχηδόνιους οὐδ' Ἀννίαν
 δόποσιν σφίσιν ἐνοχλῶντας ἀμ-
 φι πῶ Ιταλίαν, εἰ μὴ Ρωμαίων
 στρατὸς ἐς Λιβύην διέλθοι, καὶ κιν-
 δυναι αὐτοῖς ἐπιστήσθαι οἰκῶν. λι-
 παρῆστας τε πᾶν κρητερῶς καὶ πύ-
 σσας ὀκνοῦστας, ἥρδην στρατηγὸς
 αὐτὸς ἐς Λιβύην, καὶ διέπλῃσεν
 εὐθὺς ἐς Σικελίαν. ἐνταῦθα στρατὸν ἐ-
 γείρας τε ἐ γυναικάς, ἐπέπλῃ-
 σεν Λοκροῖς ἀφ' ὧν τοῖς ἐν Ἰταλίᾳ
 φεγγαυμφοῖς ὑπὸ Ἀννίου καὶ πῶ
 φεγγαυμ κρητοφάξας τε ἐ παρ-
 δούς Πλημινίᾳ πῶ πόλιν, αὐτὸς
 ἐς Λιβύην διεπλῃσεν. Πλημινίος
 ὅς ἐδεμίαν ὕβριν ἢ ἀσέλγησιν ἢ ὀ-
 μότης ἐς τὰς Λοκροῦς ἐκλιπών,
 ἐσύλησε λήγων καὶ πὶ τ' Φερσεφόνης
 ἱερῶν. καὶ τὸνδε μὲν Ρωμαῖοι μετὰ
 τῶν σωμακροτόντων αὐτῷ φίλων
 διεφείραν ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ, καὶ
 τὰς ἀλευσίας αὐτῶν ἔδοσαν Λο-
 κροῖς ἐς τ' Ἰησαυρὸν τ' Ἰεοὺ φέρειν
 ὅσα τε αἶψα ἐδύναντο ἀπαλω-
 λῶναι, ἀνδρόντες, τὸ λοιπὸν ἐκ
 τοῦ κρηνοῦ σφῶν παμείου τῇ θεῷ
 προσέδισαν.

Τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ Κωνσταντίαν τε,
 μεγάλῃ πόλιν Βρυτίαν, ἐ ἀλλας
 ἐξ ἐπ' αὐτῇ ἀσέβιασιν δότι Ἀννί-
 ου Κράσιος καὶ γιγνομένων ἐν
 Ρώμῃ σημείων ἐκ Διὸς φοβερῶν,
 εἰ μὴ πᾶ Σιζυγίᾳ ἐπισκεπτομένη

sentiam, urbem magnam Brutiorum, atque aliquot oppida ab

Annibale abstraxit. Romæ etiam quum horrenda prodigia animos

hominum superstitione replevisent, Decemviri libros Sibylli-

Interea Romæ consulatum in-
 eunt Licinius Crassus & P. Sci-
 pio, domitis Hispaniis clarus.
 Crassus in Apuliam adversus An-
 nibalem profectus est. Scipio po-
 pulum admonebat, Carthagi-
 nienfes Annibalémque non prius
 Italia posse depelli quàm Roma-
 nus exercitus in Aphricam trans-
 portaretur, & domestico ipsi ter-
 rerentur periculo. Atque assidue
 instando, cunctantéque urgen-
 do, obtinuit ut sibi Aphrica pro-
 vincia decerneretur. Tum nulla
 mora interposita, trajectis in Si-
 ciliam copiis, quum aliquantum
 temporis in colligendis atque
 exercendis militibus insumpsit,
 repente Locros Italiæ (ubi Locri.

Punicum erat præsidium ab An-
 nibale impositum) adfectus est:
 oppressoque præsidio, & ad tuen-
 dam urbem relicto Pleminio le-
 gato, in Aphricam transgressus.
 Verumenimvero Pleminius, nul-
 lo sceleris aut insandæ contume-
 liæ aut crudelitatis genere in Lo-
 cros non edito, ad extremum
 Proserpinæ etiam templum spo-
 liavit. Quare hunc Romani cum
 ejusdem culpæ affinis amicis
 in carcere necarunt, bona publi-
 cata Locris tradiderunt in the-
 sauris deæ reponenda. sublata
 autem sacrilegio pecuniæ partem
 quam potuere conquisiverunt:
 quod restabat, ex ærario publi-
 co placuit suppleri.

Sub idem tempus Crassus Con-

Licinius
Crassus &
P. Scipio
coff.

Scipionis
consilium
de exerci-
tu in Afri-
cam mit-
tendo.

345
Africa
provincia
P. Scipio-
ni decre-
ta.

Pleminius.

Ejus in-
fanda faci-
nora.

Consentia,
Brutiorum
urbs.
Prodigia.

nos adire iussi, retulerunt, paucis ab hinc diebus in Pessinuntem, urbem Phrygiæ (ubi mater deorum colitur) de caelo aliquid casurum quod Romam advehi referret. Nec multo post cecidisse nuntiatum est & Romam asportatum deæ simulachrum. Et nunc quoque diem illum quo in urbem illatum est, festum matri deorum celebrant. Fama est, navem qua ferebatur, vado Tiberini fluminis hæsisse, nec ullo modo aut ulla vi potuisse moveri: & quum vates prædixissent securitatem si mulier ab omni alieno concubitu pura & casta traheret, Claudiam Quintiam suspectam sed non ream adulterii (hanc verò opinionem de se excitaret nimio luxu) prius deam pro suo peccato enixe obtestatam, cingulo suo navem illigasse, deamque secutam. Sic Claudiam, turpem antea famam clarissimo nomine mutavisse. Sed ante hoc

Claudia
Quintia.

346

Scipio Na-
fica.

linis libris admoniti ut per optimum totius civitatis virum simulachrum ex Phrygia accerserent, jam eò miserant virum tunc temporis optimum iudicatum, Scipionem, cognomento Nasicam, filium Cn. Scipionis, qui in Hispania imperator occubuerat, & patruicem Scipionis, qui adempto Pœnis imperio primus Aphricani nomen retulit. Hoc modo dea Romam per viros & sceminas optimas adducta.

Porro quum in Aphrica Carthaginenses crebris praliis à Scipione vincerentur, id resciscen-

δικη ἄνδρες, ἔφασκε ἐξ ὀρεῶν π
ἐς Πισσιωντὴ τῆς Φρυγίας, ἐνθα
σέβουσιν οἱ Φρύγες τὴν μητέρα,
πεσόντα τῶνδε τ' ἡμερῶν, & δὲ
αὐτὸ ἐς τὴν Ρώμην ἐνεχθήναι.
μετ' ἑὸ πολὺ ᾗ πρὸς τε σάσσην-
γίλῃ καὶ ἐς Ρώμην ἐκομίσθη τὸ
βρίτας· καὶ τὴν ἡμέραν ἐορτάζουν
& νῦν μητρὶ θεῶν ἢ τότε ἐκομι-
σθη. λέγεται ᾗ τὴν ναῦν, ἣ ἔφε-
ρεν αὐτὸ, ἰλὺς τῆς ποταμοῦ τῆς Τι-
βέρος ἐκχέσθαι, ὥστε μὴ μη-
χανῇ σπασθῆσαι, μίχθη τῶν μέν-
των σάσσην γυνὴ καὶ τῶν αἰσθητῶν
ἐκλύσθη, Κλαυδίαν Κυντίαν, μη-
χρῆς ἐγκλημένη ἔχουσαν ἐπ' ἀκρα-
τον καὶ δι' αἰσθητῶν ἐς αὐτὸ πηγα-
νωπύτῃ οὖσαν, ἐπιθήσεται τε πολ-
λὰ καὶ τὴν ἀμνηστῆν, & ἀναδύ-
σασθαι τῇ μητρὶ τὸ σπάσθαι· καὶ ἡ
θεὸς ἔπεισε. Κλαυδία μὲν δὲ ἐξ ἀ-
χίτης δόξης ἐς ἀρείστην μετέβαλεν.
Ρωμαῖοι δὲ καὶ αὖτε τὴν Κλαυδίαν
ἐκείνην πρὸς Σιδήρα ἀφ' ἧς αὖτε
οφίσι ἀέρουσι τὸ βρίας ἐν Φρυ-
γίας μεταρραῖν. καὶ τὸ ἀέρουσι ἐν
τῇ τότε οφίσι δοκῶνται εἶναι Σκι-
πιωνα τὸν Νασιχὸν ἐπὶ κλύῃ ἐπε-
πομφασαν, ὅν μὲν ὄντα Γνωστὴν Σκι-
πιων· τὸν ἀπατηγῶντα ἐν Ρώμῃ
ἐλθὲ καὶ ἐν αὐτῇ πεσόντα, ἀνα-
βύον ᾗ Σκιπιων· τὸν Καρχηδονίους
ἀφελόντας τὴν ἡγεμονίαν, & αὐτῶν
τοῦ κληθέντος Αφρικανῆος ὅδε μὲν
ἡ θεὸς ἐς Ρώμην δι' ἄνδρας καὶ γυ-
ναῖκας ἀείσαν ἀφικνεῖται.

Ἐν τῇ Λιβύῃ, Καρχηδονίαν συ-
νεχῶς ὑπὸ τῷδε τῷ Σκιπιων· ἡγε-
ταιμένων, ὅσοι Βρυτιῶν ἑσσι ἐν-
γισσόν,

γνωσκον, ἀφίσταντο δὲ τῷ Ἀννίβῃ, καὶ τὰς Φουργὰς οἱ μὲν ἔκτεινον, οἱ δὲ ἐξέβαλλον· οἱ δὲ οὐδέποτε τούτων διωκόμενοι, λαδρὰ πρὸς τὴν συγκλητὴν ἐπείσθουν, τὴν δὲ ἀναγκῇ αὐτῶν καὶ τὴν ἀποσάρσιν ὑποδεικνύοντες. Ἀννίβας δὲ ἐς μὲν Πετηλίαν ἐνοπλῶ παρήλθεν, ὅτε ἐν Πετηλίᾳ ἔχονταν αὐτῶν· ἐνβαλὼν δὲ αὐτὰς, ἰδεδόκει Βρυττίοις ἡπῆτο δὲ ὅτι ἐπείσθουν ἐς Ρώμην· δόνονδράν δὲ ἐπέειπεν, ὑπεκράντο πιστεύειν· ἵνα δὲ ἔφη μὴδ' ὑπονοεῖσθαι, τὰς μὲν διωκτὺς παρέδωκε τοῖς Νομάσι, κεραισὶ μὲν τῶν αὐτῶν ἔκτισεν· τῷ δὲ πλὴθους τὰ ὅπλα περιέλιξε· τὰς δὲ δόλους καὶ θοπλίους, ἐπέσχετο τῇ πόλει φυλάσσειν. καὶ τότε οὐρα, τὰς ἄλλας πόλεις ἐπιῶν, ἐποίησε. Θερσίαν δὲ τετραγλίης Καρχηδονίους μέγιστα ἔνους ἐξελέμμενος, καὶ πύργους αἰχμῶν ἀπὸ τοῦ ἀγροῦ, πᾶσι τοῖς τῇ στρατῷ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐδωκε. καὶ τὴν πόλιν ἐγκρατὴν Φουργῶν κατελιπὼν, ἐς Κρότωνα τὰς τετραγλίους καὶ πύργους μετακίεζε· τὴν πόλιν ἑκατέρωθεν ἡγομένην ἔειπε, καὶ ταμίειον αὐτὴν αὐτῷ ἐρηπύρειον ἐπὶ τὰς ἄλλας πείδετο.

tes Brutii certatim ab Annibale defiscebant: eorumque alii Punica praesidia obtruncabant, alii extrudebant. Qui neutrum poterant, clam Romam missis legatis, saltem suam necessitatem & voluntatem declarabant. Annibal Peteliam armato exercitu advenit: quam urbem Brutii ejectis civibus ab Annibale traditam tenebant. Cum iis autem exposulabat quod legatos Romam misissent. Quod quum sedulo negarent, finxit se credere: sed ut omnem suspicandi occasionem praeideret, potentiores separatim asservandos Numidis tradidit. Arma populo adempta fervis praeiuit quos urbis custodiae proposuerat. Nec verò mitius in alias civitates quas adiit se gessit. nam & Thurinorum bona militibus diripienda exhibuit, praeterquam trium millium civium, quos Carthaginienstem cupidissimos norat, & ex agresti turba quingentorum: quos omnes, relicta urbe in potestate militum praesidiariorum, Crotonem traduxit, quod oppidum propter opportunitatem, & horreum & sedem belli sibi delegerat.

Sed

Ὅτε ἐν Πετηλίᾳ ἔχονταν αὐτῶν.] At in fine pag. seq. vocantur Πετηλίαι. Neque tamen hic Πετηλίαν sed potius Πετηλίαν scribendum puto. Vide annot. in pag. 330.

ἵνα δὲ ἔφη μὴδ' ὑπονοεῖσθαι, τοῦ μὲν διωκτοῦ παρέδωκε τοῖς Νομάσι.] Admitti haec scriptura non potest, ἵνα δὲ ἔφη μὴδ' ὑπονοεῖσθαι. neque enim sequitur quidquam quod dixerit: & fuisset certe utendum futuris primae personae, non aoristis tertiae: quin etiam dicendum, μὴδ' ὑπονοεῖσθαι. Sed nequaquam verisimile est tali sermone usum fuisse: contra verò credibilem fore spero hanc meam conjecturam, ἵνα ὅ γ' μὴδ' ὑπονοεῖσθαι, vel, ἵνα ὅ γ' μὴδ' ὑπονοεῖσθαι.

Annibal à
suis revo-
catus ut
patriæ suc-
currat.

347

Annibalis
perfidia in
urbes so-
cias.

Sed ubi à civibus (misso ob id ipsum ut maturaret Asdrubale, classis præfecto) accersitus est ut periclitanti patriæ quamprimum opem contra Scipionem ferret, graviter est de Carthaginiensium perfidis ingratisque in suos imperatores (ut qui diutius erat expertus) animis conquestus: & quia ipse primus auctor in Hispania hujus belli fuerat, sibi timere ccepit. Sequi tamen, quia parendum erat, constituit, navésque multas, affatim materiem suppeditante Italia, exadificavit. Ac priusquam solveret, sociarum sibi que subditarum urbium, quas jam ceu hostiles oderat, expilationibus ac direptionibus militem suum ditare constituit, ut ejus benevolentia tutus esset adversus civium calumnias. Sed veritus ipsemet contra fidem æquitatémque socios violare, aliena opera uti voluit, Asdrubalémque, classis præfectum, per simulationem causámque vivendi præsidia, per civitates dimisit: qui singulas ingressus, jussis civibus unà cum servis, sublatris quas ferre possent sarcinis, aliò

migrare, reliqua diripiebat. Qua re divulgata, multi ante adven-
 tum Afrubalis in milites praediciarios insurrexerunt: varióque
 eventu nunc oppidani, nunc milites victoria potiebantur. Sic cæ-

Καρχηδονίαν δὲ αὐτοὶ μετακα-
λοιώτων καὶ ἀπὸ δυνάμει ἐπιχειροῦν κιν-
δυνοῦσθαι τῇ πατρίδι ὑπὸ Σκι-
πίωνος, καὶ τὸ ναυαρχεῖν Ἀσδρού-
βου ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα μὴ βραδυφει-
δι πεμφάντων, ἤχησαν μὲν, τὸ Καρ-
χηδονίαν ἐς τὰς ἀρχαίων ἀπιστίας
τε καὶ ἀκαρτεσίας ἐς πᾶσαν ἐρχομέ-
νου Διομάρκου· καὶ τίνι αἰτίᾳ
ἐδεδόκει τὸ τοιοῦτον πολέμῳ, ὡς
τὸ ἐμβαλεῖν ἐν Ἰβηρίᾳ. ἰγνώκει
δὲ ὑπὸ ἀνάγκης ὁμοῦς ἐπὶ τοῦ, καὶ
ναῦς εἰργάζετο πολλὰς, εὐρύλας τ'
Ἰπάλιας ὄψης. καὶ οὗ ἐπ' ὑπερκίων
οἱ πόλεον, ὡς ἀλλοτρίαν, κρατα-
φροῶν, ἐγγὺς Διορπάσιον πόλιν,
καὶ τὴν στρατὸν κατατίσις, ἔνομον
ἐς τὰς ἐν Καρχηδονίᾳ συνηθείας
ἐπαγαγέσθαι αἰδυνήδους τε αὐτὸς
παρακαλοῦσα, Ἀσδρούβου δὲ ναύ-
αρχην ἐπὶ σφραγίδι ἀπέπειματε,
τὰς φρουροῦντας ὑψιμόρῳ, οἱ δὲ εἰς
ἐκείνην πόλιν εἰσαν, σκέλεουσιν τοῖς
ἐνοικητοῖς, αὐτοὺς τε καὶ δούλους
αὐτῶν ὅσοι δυνάμην λαοόντες, ἐκ
τῶν πόλεων μετέσταν· καὶ τὰ λοιπὰ
διήρπαιξε, τῶν τῶν ἐνίοις πτωχαιόμε-
νοι, πρὶν τὸ Ἀσδρούβου ἔχειν, τοῖς
φρουροῖς ἐπιτίθεντο· καὶ σπείραντες
ὅπου μὲν κρατεῖν τὰς πόλεις, ὅπου
οὐκ ἐν τὰς φρουρὰς· σφραγὶς τε πο-
τε re divulgata, multi ante adven-
diarios infurrexerunt: varioque
victoria potiebantur. Sic cæ-
cili

Εὐξίνη τ' Ἰταλίας οὖον] Debutit interpres dicere potius, quod Italia materie abundet, sive lignis abundet. Potest enim aliqua regio affatim ligna suppeditare, sed quæ aliunde in eam inuenta fuerit. Et mox desunt notasse aliquot verba inter ἀλλοτρίαν & καταγεγεννημένην: hæc videlicet, ὅσον οὕτω γημοσύνην quibus infertis scribendus ita sit hic locus, τὴν δ' ἐν ὑποκρίσει οὐ πᾶσι, ἀλλ' ἀλλοτρίαν ὅσον οὕτω γημοσύνην, καταγεγεννημένην. Ita autem locum hunc scribens, sequor quandam paginæ 344. ubi de Brutis eodem modo loquitur.

Κατὰ

Sic tandem
quam totos f

κίλην ἔγωγε καὶ ὅσας κὴ παρθέ-
νων ἀπαγωγὰς, ἔπειτα, ὅσα
ἐν πόλεσιν ἐλαφύεως, ἐγίγνοντο.
αὐτὸς δὲ ὁ Ἀννίβας τὰς συστρε-
ψυμένους οἱ Ἰταλῶν εἰδὼς ἀγ-
ρομασθῆναι, ἔπειτα πολλὰς ὑπε-
σχέσθη ἐς τὴν Λιβύην αὐτῶν συ-
σπείρειν. καὶ τούτων οἱ μὲν τὰ ἡ-
μερησίων σφίσιν ἐς τὰς πατρί-
δας δέδιότες, ἀπῆλθον, φέροντες
τὴν οἰκίαν ἐκόντες· οἱ δὲ ἔδδεν ἀ-
μερτοντες, ἄκουον· ἀνδρείους οὖν
τοὺςδε τὰς ὑποσχεῖν ἀξιοῦντας,
ὡς δὴ πὶ λέγων αὐτοῖς ἡ χαρμύν-
ουσι τῶν μαζόνων, ἡ αὖτε τοῖς
μέλειονσι ἐπισκῆψαν, ἀφῆκε
τὴν στρατὸν ὠπλισμένον ἄφρων, ἔ-
πειτα πᾶσι τοῖς ἰδίαις ἀνδράποδον
ἐξ αὐτῶν ὅσα θέλουσιν ἐπιλέξασθαι.
ὡς δὲ οἱ μὲν ἐπελέξαντο, οἱ δὲ ἡ-
δυνῶτο συσπείρειν πολλὰ σπειρ-
μασθῆναι σφίσιν ἀνδράποδον αὖτε,
τοὺς λοιποὺς ἡγετῆρας πᾶσι
τοῖς μὴ τοῖςδε ἀνδράς ποτὶ Ῥω-
μαίοις ἡμεῖς τε χρῆσθαι· ἐπικα-
τέσφαξε δὲ αὐτοῖς καὶ ἵππους ἐς
πετρακιχίλιν, ἔπειτα πᾶσι ὑπο-
ζυγίων, ἔπειτα δὲ ἐς Λιβύην
ἐπάραξε. καὶ δὲ τὰτο ἐς τὰς ναῦς
τὸ πλῆθος ἐμοιόαυτος, τὸ πνεῦμα
ἀνδρῶν, ὀλίγους ἐς φυλακὴν ἐπὶ
τῆς γῆς κραταίωσαν. οἱ δὲ Πετ-
ελῶναι ἔπειτα αὐτοῖς ἔπειτα Ἰταλοὶ
ἐπείθεντο, καὶ πᾶσι αὐτῶν κρα-
τεσφάξαντες, ἀπέδωκαν.

Ἀννίβας δὲ ἐπὶ Λιβύῃς ἀνέστη,
ἐκκαθίσας ἑστῶν ὁμαλῶς περὶ τὰς
τῆν Ἰταλίαν, καὶ τὰς ἀνδράς
ἐμπλήσας κακῶν μυρίων, καὶ ἐς

des ingens, tum matronarum
stupra, virginumque raptiones,
aliisque quæ captis urbibus usu-
venire solent, admittebantur. An-
nibal Italici generis milites qui
sub se meruerant, haud ignarus
strenuus ac probè exercitatos ef-
fere, magnificis promissis tentavit
in Africam secum pertrahere.
Quorum qui ob flagitia in pa-
triam redire metuebant, volun-
tario exilio sese mulctantes secuti
sunt : sed qui nullius facinoris
mali sibi conscii erant, abnue-
runt. Eos igitur qui remanere
quàm sequi maluerunt, in unum
locum (quasi vel ad eos verba fa-
cere, vel præmia rerum gestarum
rependere, vel aliquid in poste-
rum mandare vellet) convenire
omnes iussos, repente exerci-
tu armato circumsepsit, suisque
imperavit ut ex iis quot luberet
mancia deligerent. Fuere qui
eligerent, alios puduit, commi-
liones, quibuscum tot res ges-
sissent, sic in sædam servitutem
protrudere. Qui restabant, ne
Romanis unquam commodare
possent, omnes jaculis confixit.
Adhæc equorum quatuor millia,
& jumentorum vim non par-
vam, quia in Africam trajicere
non poterat, jugulari iussit. Post-
hæc imposito in naves exercitu
paucisque præsidii specie in agro
Brutiorum relictis, ventum ex-
pectabat. At Petelini alique Itali
eos adorti, aliquot trucidatis au-
fugerunt.

Romani
jaculis per-
fide confi-
xi.
Equorum
quatuor
millia &
jumenta
non pauca
jugulata.

Sic tandem Annibal repetens Africam, Italia excede-
bat, quam totos sexdecim annos devastarat, postquam miseros in-
colas cedit.

colas infinitis ærumnis afflictos
 in extremum periculum sæpius
 adduxisset. Romanorumque sub-
 ditos & socios omnibus contumeliis affecisset. Nam quorum
 opera, non tam benevolentia
 quam necessitate coactus, usus
 antea fuerat, quo tempore nihil
 in iis auxilii aut commodi esse
 sensit, cœu hostes, violavit. Anni-
 bale digressus, senatus Italicis om-
 nibus populis, qui ad Pœnum
 defecerant, veniam dedit, resque
 omnes antea actas oblivione sem-
 piterna delendas censuit. Brutiis,
 quia ad ultimum promptissimi
 socii Annibali permanserant, pars
 agri adempta, armæque siqua res-
 tabant præter ea quæ Annibal
 prius eripuerat. Omni etiam mili-
 tia, (ut qui jus libertatis ami-
 sissent) illis interdictum: & Ro-
 manos consules in provincias
 euntes, ad publica munia obeun-
 da, velut famuli, sequi iussi sunt.
 Hic fuit exitus expeditionis An-
 nibalis in Italiam, hujus belli Pu-
 nici annus secundus & quinquagesimus.

Brutiis
 pœna im-
 posita.

κίνδυνον ἔλατον πολλὰκις σπουδαί-
 ῶν· τοῖς τε ὑποηκούσις αὐτῶν καὶ
 συμμυθῆσις ἐνδοξοῖσι, ὡς πολέ-
 μοις. ἅτε ᾗδ' ἐν τῷ τῶν αὐτοῦ ὄψε
 ἐπ' εὐνοίᾳ μῦθον ἢ ῥῆμα ῥωμέ-
 νῳ, ὅθεν ἔχον ἐπ' αὐτῶν ὡς
 φιλεῖσθαι, κατεφρόνησεν ὡς πολέ-
 μιων. Ἀντιόου δ' ἀποπλεύσαντι,
 ἡ βουλὴ τοῖς ῥ' ἀλλοῖς ἐδίδεο τῆς
 Ἰταλίας ὅσοι μετέθετο ὡς ἐκεί-
 νον, συνίγνω τ' ἡγεγόνων, καὶ ἀ-
 μνηστῆσαν ἐψηφίσαντο· Βρυτίων δ' ὁ μὲν
 νων, οἱ μὲν τῶν τέλους αὐτῶν παρ-
 θυμῶταί τε ἐρηγῶντο, χάσθαι τε πολ-
 λῶν ἀφείλετο, & ὑπλά, εἰ πνα
 λῶ ἐπ' αὐτοῖς ὡς Ἀντίοου ἀφῆρτο·
 ἐς τε τὸ μέλλον ἀπέπειν αὐτοῖς μὴ
 στρατεύεσθαι, ὡς ἐπ' ἐλευθέροις ἔ-
 σιν. ὑπαρέτας δὲ τοῖς τε ὑπαίτοις
 & στρατηγῶσι τοῖς ἐς τὰς τῶν ἐδνῶν
 ἡγεμονίας ἀπέσιν, ἐς τὰς δημο-
 σίας ὑπαρεσίας, οἷα θροάποντας,
 ἀγρολῶν. τὸ τοῦ τέλους λῶ
 Ἀντιόου τ' ἐς τὴν Ἰταλίαν ἡγεμονέ-
 νης ἐσβολῆς, καὶ ἐπ' αὐτῇ Καρχηδο-
 νίων τῶνδε πολέμων δύο καὶ πενήτην-
 τα λῶ.

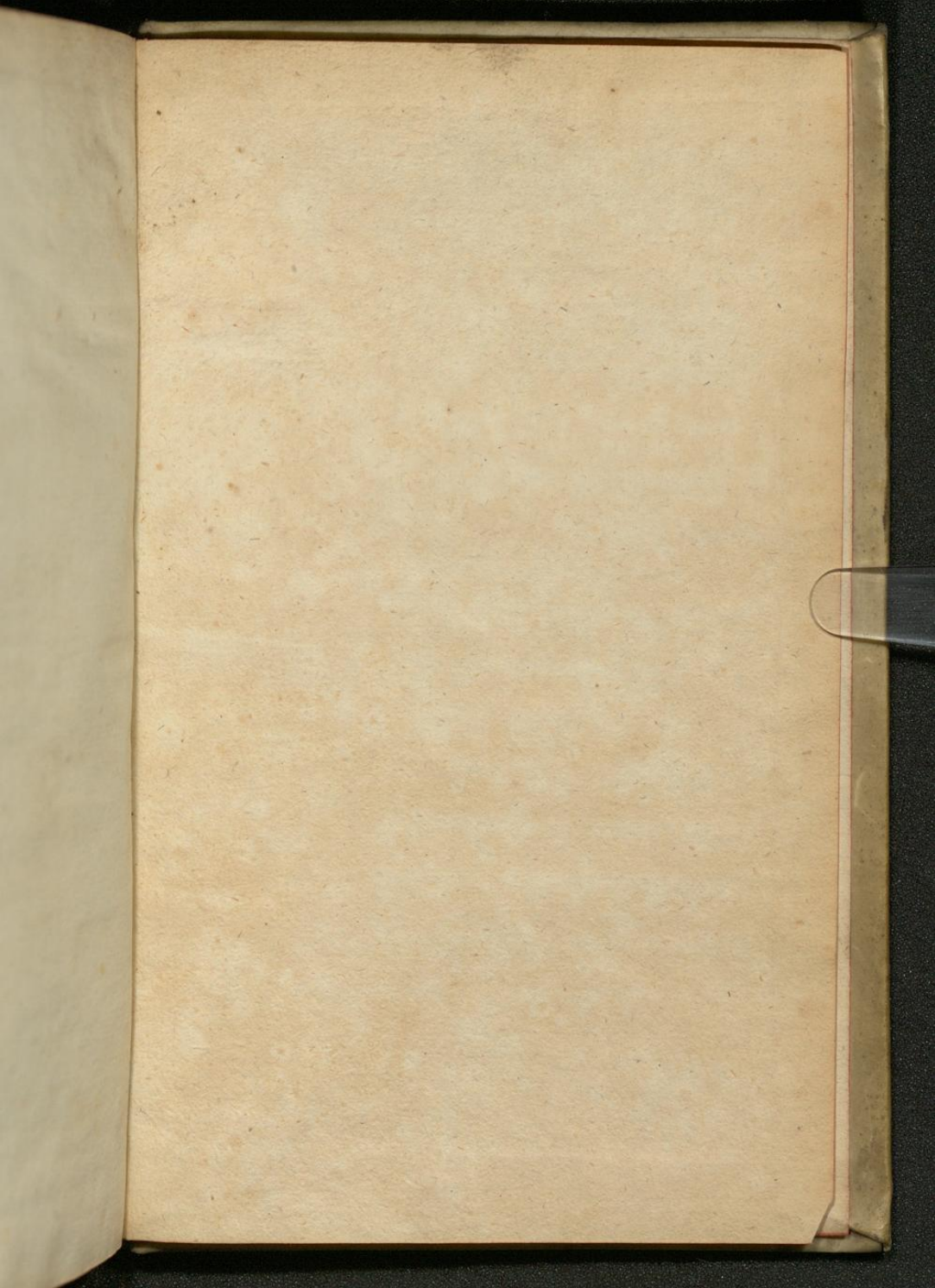
Κατεφρόνησεν ὡς πολέμιον.] Hic κατεφρόνησεν ὡς πολέμιον, quod plus est
 quam quod de Brutiis & aliis dixit, ὡς ἀλλοτρίων κατεφρόνησεν. Vide annotat.
 in paginam proximè præcedentem.

1771
1772
1773
1774
1775
1776
1777
1778
1779
1780
1781
1782
1783
1784
1785
1786
1787
1788
1789
1790
1791
1792
1793
1794
1795
1796
1797
1798
1799
1800

1801
1802
1803
1804
1805
1806
1807
1808
1809
1810
1811
1812
1813
1814
1815
1816
1817
1818
1819
1820
1821
1822
1823
1824
1825
1826
1827
1828
1829
1830
1831
1832
1833
1834
1835
1836
1837
1838
1839
1840
1841
1842
1843
1844
1845
1846
1847
1848
1849
1850
1851
1852
1853
1854
1855
1856
1857
1858
1859
1860
1861
1862
1863
1864
1865
1866
1867
1868
1869
1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

1901
1902
1903
1904
1905
1906
1907
1908
1909
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000

83.2 m Wi.

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8
Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue	Cyan	Green	Yellow	Red	Magenta	White	3/Color	Black

C

Y

M

B.I.G.

— Grauskala #13 —

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

83.2 m m

